UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an / 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 2
SÂMBATĂ 26 FEBRUARIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Pentru o nouă „Românie Pitorească"

Ne gândim la multele frumuseți ale țării noastre.

Sunt regiuni cari ascund colțuri blânde, plaiuri însorite, locuri cu așezări de viață sătească nestricată, dar și ținuturi încă nestăpânite de om, virginitățile munților cu prăpăstii și ape în șuvoaie sălbatece. Marea se scaldă în soare pe marginea de aur a plajelor, sau se frământă prin ascuțișurile stâncilor cari o înfruntă. Dunărea se răsfață lenevoasă, prin păduri de stuf și papură, surâzând porturilor în rostogolire de unde. In alte părți, mânăstiri întâmpină cu evlavie cerul printre brazi, de pe culmi de dealuri arcuite. La poale de codri și munți, livezile hrănesc, în roiuri de vegetație, prăsila tuturor soiurilor de vietăți.

In câte feluri ne putem apropia de natura și oamenii acestei țări? In câte chipuri ne lăsăm sufletul cucerit și inspirat?

Nu este oare regretabil să constatăm că scriitorii noștri nu se gândesc să-și premenească sufletul privind, totdeauna cu alți ochi, frumuseți și bogății autohtone?

Pentru ce așteptăm înnoirile sufletești numai din contactul cu străinătatea, când țara noastră poate fi privită mereu din alte unghiuri și poate fi găsită mereu nouă?

A scris odată o „Românie pitorească" Al. Vlahuță. Astăzi cartea este uitată. Se recomandă numai liceenilor cari o citesc pentru tezele lor, în rezumate, spre a ști doar ce cuprinde. Dar opera lui Vlahuță a rămas pentru totdeauna o lecție care ne îndeamnă să luăm seama, în orice moment, la tot ceea ce ar constitui conținutul unei „Românii pitorești".

Mă gândesc, când scriu aceste rânduri, la câți cunosc pe Calistrat Hogaș, la câți au respirat miresmele paginilor acestui îndrăgostit de munți, de păduri, de pământul minunatei Moldove.

Puțini! Prea puțini.

Dar publicul nu este atât de vinovat că-l ignoră pe Calistrat Hogaș. Mai vinovați sunt scriitorii cari n'au înțeles că trebue să continue o tradiție începută. Cititorul ar păstra o legătură mai strânsă cu opera scriitorilor de calitatea lui Hogaș, dacă numărul acestora ar fi mai mare, iar genul ar constitui o preocupare statornică în literatura noastră.

A continua o tradiție începută cu Vlahuță și Hogaș, însemnează a face educația publicului în sensul unei cunoașteri și al unei iubiri a țării.

Se pare că azi e timpul să ne oprim asupra acestei laturi din literatura noastră. Sufletul țării ar putea să apară nou în paginile scriitorilor cari se apropie altfel de oameni și pământ. Cât mai sincer vor ști să se apropie. Cât mai frumos, ca să se cunoască un suflet tânăr, brav, doritor de înfăptuiri pure, cu o credință istorică în mărirea neamului.

O nouă creație poetică ar fi însă și o nouă operă națională.

Intr'o lume frământată de neliniștile unei civilizații precare, sugestiile pe cari le dăm aici scriitorilor români, credem că au cel puțin calitatea de a deschide o fereastră spre un câmp veșnic nou și viu: al pământului nostru și al oamenilor lui.

VICTOR POPESCU

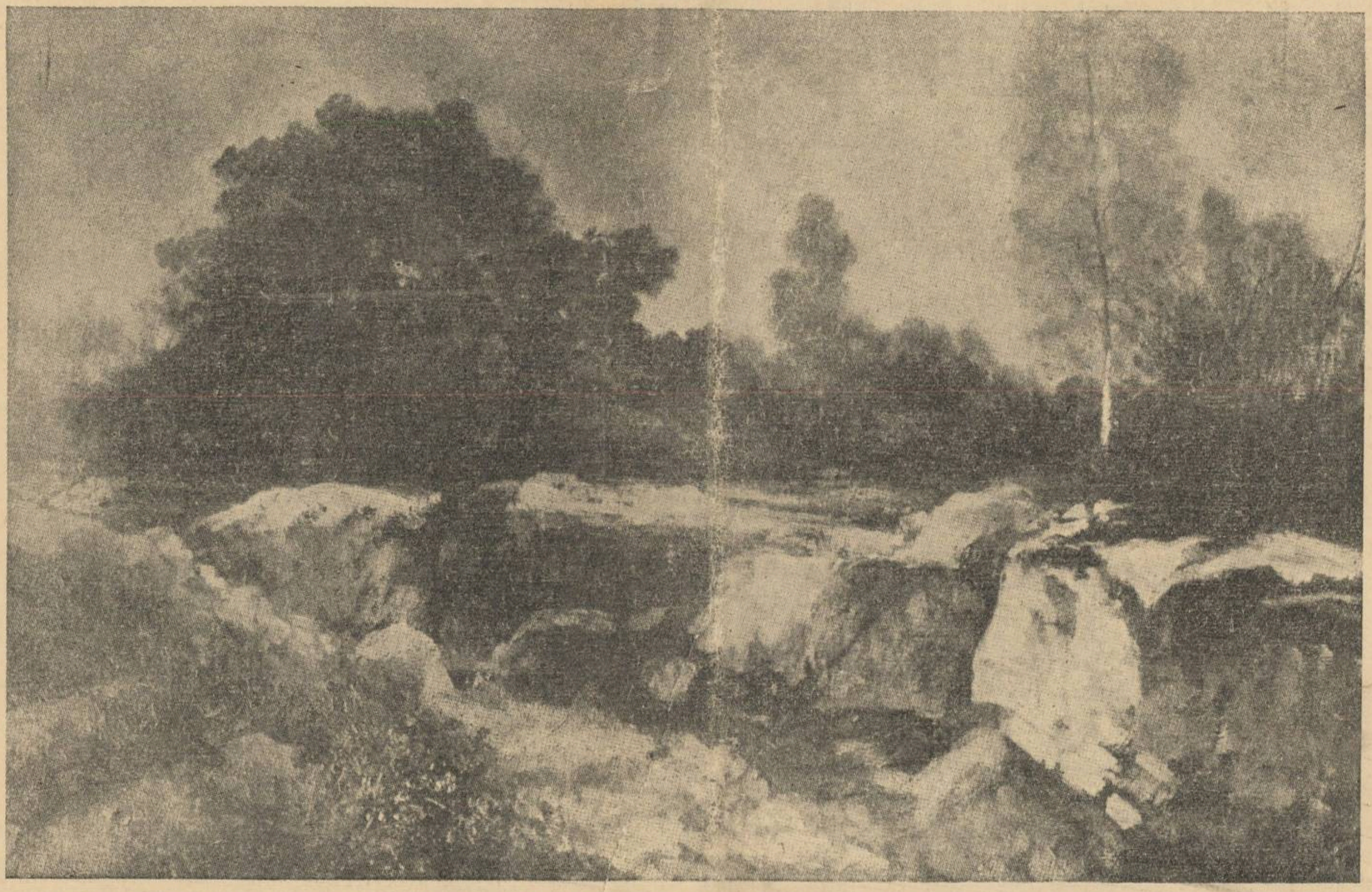

N. GRIGORESCU — La Fontainebleau

INCHINARE LUI EMINESCU

Moldovean cu moldovenii, bucovinean cu bucovinenii, ardelean cu ardelenii, muntean cu muntenii și ascultând la Prut suspinul basarabenilor, — tu ești românul de pretutindeni. Vagabond ca magul după steaua lui, viața ta a disprețuit granițele ce ne-au sfâșiat pământul și ne-au sângerat istoria. Student și actor și hai-hui fără rost de sine, nu e colț de țară unde să nu-ți fi întipărit pașii, n'a fost soartă obștească în care să nu-ți fi amestecat soarta. Viața ta e românească fiindcă ai risipit-o pretutindeni; graiul tău e românesc fiindcă l-ai cules de pretutindeni.

Ai zăbovit pe spinări de plaiu, lângă fluierul ciobanilor ai nămiezit sub arborii rari ai câmpiei cu truda plugarilor; ai învățat basmul satului, ai deslușit mitul neguros al pământului; ai rătăcit pe lângă plopii târgului, ai poposit într'un colț de tavernă soioasă și ai ascultat revolta desrădăcinaților. Te-ai lăsat dăscălit de marii dascăli de neam ai timpului tău și ai cercetat între copii pe smeriții dascăli de sat; te-au jicnit cusururile ciocoilor dar ai prețuit nobleța istorică a boierilor. Ai trăit cu toate provinciile, ai suspinat cu toate straturile sociale.

Asemeni apostolului Pavel, genialul trepăduș al lui Hristos, cutreierând întregul țărm al Mediteranei, tu ai fi putut zice despre năvalnicul tău neastâmpăr: „M'am făcut tuturor toate ca pe toți să-i dobândesc".

Omul de rând are parte de-o viață proprie. Ție soarta ți-a dăruit în loc de viața insului, viața milioanelor. N'ai avut o îndeletnicire ca oricare alta, fiindcă a trebuit să sângeri pentru îndeletnicirile tuturor, n'ai avut un loc sub soare, fiindcă ție ți s'a dat întregul pământ românesc. Comorile lui, durerile lui, nădejdile lui au încăput toate în imensitatea inimii tale. Moștenirea lui Nicolae Bălcescu a trecut întreagă pe umerii tăi; și dacă românismul integral în veacul al XIX-lea a fost numai presimțire și năzuință, presimțirile și năzuințele de pretutindeni s'au strâns în focarul covârșitor al geniului tău. Există în

M. Eminescu — Bust de Radu Moga

istoria creștinismului bărbați purtători de Dumnezeu — teoforii — și viața lor e tragică și arsă de povara dumnezeiască pe care o poartă. Cu cincizeci de ani înainte de a fi chip de lut tu ai purtat în tine, întreagă, România-Mare. De aceea tragica ta viață, lipsită de bucurii, s'a nimicit și s'a sorbit în profetica povară.

Tu ești românul de pretutindeni, precum, în aceeași măsură, tu ești românul de totdeauna.

Ai răscolit provinciile, dar ai răscolit și veacurile. Ai stat de vorbă cu cei vii, dar ai stat de vorbă și cu cei morți. Cu marii morți ai trecutului. Cu morții fără moarte ai credinței românești. Pământul și morții sunt cele două izvoare ale credinței unui neam. Tu ai băut din amândouă. Ai colindat pământul și te-ai adâncit în istorie. Ți-ai înălțat rugăciunea cu dacul preistoric; te-ai înfășurat în mantia romantică a legendelor începutului; ai luptat la Rovine cu Mircea-cel-Bătrân; ai gospodărit răzășește cu Alexandru-cel-Bun, ai chefuit voinicește cu Dabija-Vodă; ai fulgerat din paloș cu Ștefan-cel-Mare; ai dat chiot pe stânca pleșuvă cu Avram Iancu. Ai ispitit hârțoagele veacurilor; ai meditat pe bucoavnele bisericii; te-ai cufundat în maldărele de foi ale cronicarilor și-ai tors înțelepciunea națională din caerul valvârtejurilor istorice.

Din întindere și din adâncime, din tot și din toate, ți-ai închegat dogma de marmură a românismului pur. Substanță din substanța pământului, duh din duhul veacurilor, învățătura ta n'are preț schimbător. Generații după generații ne recunoaștem în ea ca într'o imagine proectată în infinit. Căci geniul tău a plăsmuit-o și a transfigurat-o „sub raza gândului etern". Neamurile nu trăesc prin ceea ce mistuiesc: neamurile trăesc prin ceea ce creiază. Prin eroismul gândului aruncat dincolo de veac. Iar tu ești pentru noi trecerea eroică din veac în nemurire.

Mihail Eeinescu, aripă de cer înstelat, arcuită peste pământul românesc.

Ție, închinarea noastră,
Român de pretutindeni,
Român de totdeauna.

NICHIFOR CRAINIC

LIMPEZIRI ÎN ARTA SCRISULUI

Se întâmplă deseori să citim o carte de literatură, un roman românesc, care să ne pasioneze și să ne vie greu să-l lăsăm din mână, dar să avem totuși sentimentul că în paginile sale nu găsim esențialul și că ceea ce întreține curiozitatea este altceva decât valoarea în sine a operei. Ducem până la capăt astfel de cărți, din considerație pentru inteligența autorului și pentru experiența lui de viață, interesantă și uneori copleșitoare.

Personal, m'am străduit să-mi explic care este natura acelui gol care ne desparte de un miez al cărții și pe care nu-l poate umple decât prezența unei creații complete și organice. Ca să nu mă înșel în privința textului, am revenit asupra acelorași rânduri, citind cu atenție, frază cu frază, și oprindu-mă la aluzii, la sugestii, la imagini...

Oricine se va supune la un astfel de exercițiu, va putea descoperi, ca într'un aparat măritor, ce este străin de natură poetică a scrisului, și ce se află în el neresorbit, în stare parazitară. Aceste elemente streine aparțin de obiceiu vervei inteligente a scriitorului, excesului său de zel, lirismului sau șarjei satirice, unei adevărate năvăliri verbale care turbură și alterează calitatea poetică. Ceea ce isbește în acest scris este lipsa de moderație a autorului. El nu se pricepe cum să-și dozeze matematic emoțiile, cum să distribue funcția fiecărui cuvânt, în economia totală a paginii. Le amestecă pe toate anarhic, din surplus de teperament, fapt care, din punct de vedere al rigorilor artei, dovedește lipsă de gust, de finețe, de cunoaștere deplină a meșteșugului.

Este regretabil că nu-și dau seam[a] autorii cât pierde opera lor, din pre[a] marea râvnă verbală. Pentrucă scris[ul] pe care spuneam că-l parcurgem c[u] sentimentul unei rarefieri a calității lui, este tocmai acesta în care cuvintele ne despart de imaginea unică a concretului transfigurat.

Despărțirea de materialul uman al cărții este și mai gravă. Nu simțim prezența eroilor, gustul lor pentru viață, care să ni se comunice cu forță de contaminare, să ne obsedeze. Și este paradoxal că personagiile au o existență atât de precară, tocmai fiindcă autorul a vrut să ne convingă cu orice preț că ele se comportă cu exclusivitate, în modul descris de el, cu vervă și talent.

La o înfățișare delicată a cadrului cât mai apropiat de viziunea lectorului, romancierul nu se gândește. Pentru a cuceri atenția, trage linii groase, stărue asupra culorilor, fixează eroul cu un lanț gros de cuvinte în peisaj și nu știe să renunțe la ce este de prisos.

Cum nu se gândește nimeni la un scris simplu, care să dea impresia că este banal și care să nu spue aproape nimic despre „inteligența" autorului, dar în care atenția deosebită să se dea obiectului și portretului liber și firesc al personagiului? Să simți în pagini cum pășești din ce în ce mai aproape de esența lucrurilor, că te apropii de alte ființe vii, cărora le auzi pulsul și le vezi buzele mișcându-se ca să-ți vorbească! Să fie în pagini un fel de liniște, o luminozitate presărată peste rânduri, ca undeva, unde sălășluesc sentimente pure omenești, aflate cu greu, dar odată aflate, păstrate pentru totdeauna!

— f. —

CHIPUL LUI DANTE

de Mac Constantinescu

Odată cu faima lui Dante și a genialei sale literaturi, iconografia dantescă a ieșit la iveală, urmând pas cu pas toate etapele prin care Divina Comedie a trecut, cu difuzarea sa în lume dealungul veacurilor.

DANTE, studiu în desen de Raffael, pentru o frescă de la Vatican

Artiștii tuturor timpurilor dela apariția Dumnezeeștei scrieri, au închipuit în desen, miniatură, gravură, frescă, pictură în ulei și sculptură, scenele descrise în călătoria fantastică de pe alte tărâmuri, făcând mereu prezentă icoana supraomenescului călător.

Fiecare epocă a căutat să-și cristalizeze starea sa de înțelegere dantescă, înțelegere trecută prin filtrul mentalității ce caracterizează momentul unei noui edițiuni.

Artiștii plastici au căutat la rândul lor să urmeze calea comentatorilor și a oamenilor de litere. Dela vechiul codice și până la ultimele creațiuni ale tiparului modern, adevărate mândrii ale expozițiilor de grafică, dela frescele bisericilor și palatelor senioriale până la tablourile de compoziție ale maeștrilor romantici, dela Giotto la Delacroix și Gustave Doré, trecând prin cele mai reprezentative figuri ale Renașterii, din care ar fi să cităm dintre primii pe Taddeo Gaddi, Simone Memmi, Orcagna, apoi pe Ghirlandajo, Botticelli, Signorelli, Vasari, Raffael; chipul lui Dante, apare cu anumite caracteristice, prea puțin variabile dela artist la artist și dela o epocă la alta.

Rareori portretul lui Dante e reprezentat izolat. In cele mai multe cazuri, figura poetului florentin este făcută în întregime, încadrându-se într'o compoziție cu subiect luat fie din însăși opera poetului, fie din elemente religioase sau profane.

In vechile codice din secolul al XIV-lea, poetul florentin, e reprezentat de profil ,numai capul și o parte din bust, coafat cu bonetul său caracteristic și purtând mai întotdeauna o carte sub braț, numele său stând scris sau pe haine ca un atribut vestimentar sau izolat pe fondul de deasupra capului.

Astfel îl găsim în Codicele Palatin aflat în biblioteca Națională din Florența, în codicele Eugenian dela Viena, la Milano în colecția principelui Trivulsio și tot la Florența în biblioteca Ricardiană.

Figura poetului întreagă, prezentată izolat, drapată în costumul sobru al timpului, încununat cu lauri, purtându-și în mâini opera literară sub forma unei cărți deschise și având ca fundal scene din poemul său și fragmente caracteristice de cetate florentină, o găsim la Florența pe zidul bisericii Santa Maria del Fiore, pictată de Domenico di Michelino. Amplu ca factură, drapat în cutele bogate ale sec. al XV-lea și profilat pe fondul de firidă în „trompe l'oeuil" cu decorul de cochilie al renașterii, reprezintă pe Dante, Benedetto da Maiano pe fresca dela Palazzo Vecchio; Andrea del Castagno în fosta mânăstire a Sfintei Appollonia din Florența. Pollaiolo sau școala sa, într'un desen păstrat la Oxford îl reprezintă cam în aceeași atitudine. Botticelli utilizează figura lui Dante ca element la ilustrarea Divinei Comedii. Cabinetul stampelor din Berlin, păstrează printre altele un astfel de desen, în care Dante este condus de Beatrice. Linia este pură și fluidă, fără valorații, hașuri, etc.

Raffael plasează pe Dante printre figurile „Parnasului" Compoziție celebră, ce împodobește una din „Stanzele" Vaticanului și în „Disputa sfântului Sacrament" nu mai puțin celebra frescă Vaticană.

In ambele compoziții, Raffael tratează profilul dantesc cu o energie neîntrecută.

In catedrala dela Orvieto, o serie întreagă de tablotine dantești, plasate în careuri și medalioane, completează marele compoziții pe care Luca Signorelli le-a pictat într'una din capelele catedralei. Ca în pervazul unei ferestre, Dante apare stând la masă, consultându-și cărțile.

Tot așezat și comentând poemul în mijlocul discipolilor săi spirituali, reprezintă Vasari pe Dante în tabloul aflător în Oriel College din Oxford.

Figura lui Dante ca element de ansamblu o aflăm la Santa Maria Novella din Florența, poetul fiind reprezentat așezat și scriind, în fresca lui Simone Memmi „Alegoria bisericii", patetic în poză de rugă „Judecata din urmă" de Andrea Orcagna, întinerit și senin în „Paradisul" fresca aceluiași pictor.

Reprezentarea sculpturală a chipului lui Dante, își are originea într'un bust aflat în muzeul din Neapole, lucrat de un artist necunoscut în secolul al XV-lea. Din acest bust au derivat mulțimea de măști și capete în ronde-bosse sau numai în relief, dintre care ar fi de citat o mască de Torrigiani păstrată în galeria Ufizii din Florența, o medalie din muzeul național și relieful în marmură al lui Pietro Lombardi ce străjuește la mormântul dela Ravenna.

(Urmare în pagina 2-a)

24335
Biblioteca Judeteana ASTRA
P24335

CRONICA LITERARĂ

de C. FÂNTÂNERU

CEZAR PETRESCU: 1907 „NOI VREM PĂMÂNT“
roman (Cugetarea 1938)

Inversunarea d-lui Cezar Petrescu, de a cuprinde în largi panorame epice experienţa de viaţă a societăţii româneşti moderne, n'a putut fi înţeleasă dela început ca o activitate literară majoră, fiindcă toţi vedeau în ea o imitaţie după un model ilustru de aiurea, ca Balzac sau Dickens. De aci neîncrederea şi consideraţiile sceptice asupra unei opere care părea că are un principiu de stimulare străin. La un efort autohton, la o energie originală concentrată, era greu să se gândească cineva, şi fiindcă lipsea un model al tradiţiei la noi, şi fiindcă stăruia îndoiala dacă societatea românească modernă îşi poate desvălui caracterele ei în opera unui romancier. D. Cezar Petrescu a auzit toate aceste critici formulate cu sau fără autoritate şi a văzut ieşindu-i în cale toate piedicele unui mediu neprielnic. A învins însă, creidu-şi singur mediul, isbutind să dea menirii de romancier toată importanţa şi să facă publicul să se intereseze de propriul său suflet răsfrânt într'o operă documentară.

Mărturisind aceste mari preocupări, d. Cezar Petrescu s'a încumetat să compuie o frescă epică a răsmeriţei dela 1907, după ce un alt romancier dăduse din materialul aceloraşi evenimente, o operă recunoscută ca definitiv intrată în literatura noastră. Prestigiul pe care singur şi l-a făurit d. Cezar Petrescu în literatura românească, prin modul cum a conceput vocaţia romancierului, i-a dat însă dreptul să reia fără sfială aceeaş temă, lăsând să se înţeleagă că este o simplă întâmplare faptul că d-sa utilizează subiectul mai pe urmă.

Un alt scriitor care să aibă acelaş prestigiu de a relua un subiect tratat magistral de d. Rebreanu, nu găsim astăzi în literatura noastră. Credem că în lumina acestui prestigiu, trebue să judecăm opera şi personalitatea d-lui Cezar Petrescu. Pe această linie se poate stabili relaţia d-sale cu generaţia mai tânără de scriitori, care simt nevoia de a apăra autoritatea tagmei lor şi de a li se recunoaşte dreptul de supremaţie spirituală asupra masselor.

In modul cum d. Cezar Petrescu a izbutit să-şi facă o incontestabilă autoritate de scriitor, se pot găsi îndrumări pentru această carieră grea pe care vor s'o înceapă alţii.

A doua parte din ciclul 1907 „Noi vrem pământ“, al d-lui Cezar Petrescu ne-ar prilejui multe consideraţii de acest fel, prin care începem cronica.

❖

In „Noi vrem pământ“ nu sunt eroi, nu se încheagă conflicte, nu se esafodează trepte ale acţiunii. Dar nici nu le simţim golul, nu regretăm nimic, primim totul aşa cum l-a conceput autorul, ca o alcătuire ideală a operei. Cele 476 de pagini ale romanului cuprind nenumărate capitole, cu subdivi-

ziuni în corpul lor. Trecerea de la o subdiviziune la alta, se face fără legătură. Toată lumea din carte se află răspândită în spaţiul larg al ţării, pe la moşii şi prin oraşe, şi autorul ne duce dela un grup de personagii la altul, fără să ne lege prin fapte precedente.

Este altceva care întreţine interesul lecturii. Efortul d-lui Cezar Petrescu de a construi simfonic ansamblul, de a lipi scenele între ele prin potriviri de vibraţie morală, prin aderenţa la un moment tragic din istoria ţării, prin participarea la o gravă exaltare a omenescului. Personagii masive nu sunt, fiindcă autorul nu stă să gândească pe fiecare în parte, să stăruiască în jurul lui spre a-i da conţinut şi personalitate, spre a-l separa de ceilalţi în această frescă uriaşă. Nu face acest lucru fiindcă crede că este de prisos. Atât de puţin însemna fiecare, luat în parte, în epoca aceea de responsabilitate istorică, în care nimeni nu avea trezirea totală în conştiinţă, ca să preîntâmpine catastrofa. In învălmăşagul de chipuri, boeri, ţărani, arendaşi, în defilarea lor ca în ajunul unei zile a judecăţii, — nu se disting feţe unice, poate fiindcă fiecare reprezintă un şir întreg în urma sa; fiecare este caracteristic pentru o categorie socială.

Astfel Ion, sluga umilită în misiunea de a duce câinii în plimbări higienice, este poate cel mai frumos simbol al cărţii. Ţăranul are predestinaţia muncii pământului şi a se abate de la ea, însemnează căderea în păcat, în degradarea făpturii. Presupunem că în ultima parte a ciclului, acest Ion înjosit în îndeletnicirea ce i s'a dat de a purta câinii de sgardă, în loc de a munci pământul, — se va răsbuna cumplit, ca o replică naturală, a omenescului din el. Dar Ion nu este un personagiu elocvent al cărţii. Se mişcă vag şi el, ca în nişte culise, la fel cu toate celelalte figuri, ca Dumitru Petreanu, ca Dochiţa, sau ca Ada de la Târnauca şi chiar ca Jack Medoveanu, Iordache Cumpătă, Damian Cumpătă şi Elena Cazimir. In faţă, în atenţia vie a lectorului, d. Cezar Petrescu a aşezat altceva: gândirea d-sale despre istoria românească în desfăşurare în acea vreme, părerea despre oamenii responsabili de atunci, şi sentimentul tragic al celor ce s'au împlinit la 1907 valabil pentru orice timpuri năpădite de evenimente asemănătoare.

Desigur, atunci a fost o catastrofă socială. Dar mecanismul social nu e clar nimănui. Inţelepciunea necesară pentru prevenirea evenimentelor de felul acesta, depăşeşte natura omenească! Asemenea neînţelegeri istorice sunt cu putinţă oriunde se face istoria unei ţări. Ceea ce reese din cartea d-lui Cezar Petrescu ca fiind caracteristic istoriei noastre, este lipsa de semnificaţie a evenimentelor, faţă de sufletul oamenilor. Viaţa de jos, care îşi cerea ieşirea năvalnică în spaţiu, care râvnia spre îndestulare în numele civilizaţiei, nu impresionează şi nu converteşte pe nimeni la dreptate. Nimeni nu coboară printre cei copleşiţi de suferinţă, spre a învăţa de acolo o nouă morală a jertfei, a ajutorării, a bunei aşezări între oameni.

Ţăranii îşi gem drama lor singuri, ca nişte animale. Simpatia o găsesc doar în fiinţe slabe, ca liceanul Adrian sau fetiţa Marianne, neieşită încă din vârsta îngerească. Chiar Iordache Cumpătă nu înţelege nimic, fiindcă el se gândeşte numai la apărarea clasei boereşti. Ţăranii sunt singuri, în desnădejdea lor de fiinţe ale foamei şi ale urgisirii, şi vor porni să reacţioneze orbeşte, cu instinctul de animale înfuriate. Ca animalele vor merge spre măcel, şi ca animalele vor fi măcelăriţi.

După aceea se va aşterne cenuşa nimicniciei peste tot. Zadarnice au fost jertfele. Ele n'au convertit pe nimeni. Viziunea aceasta a lipsei de semnificaţie din faptele omeneşti este miezul gândirei d-lui Cezar Petrescu! Ni se pare că d-sa merge mai departe, până la a postula o absolută mediocritate a experienţei sufleteşti, în viaţa românească. In toată opera d-sale nu găsim un singur erou, care să fi rămas pe o treaptă pozitivă de creaţie şi victorie. Toţi au ratat. Iar romanul ciclic „1907“, care angajează o porţiune vie din istorie, ţinteşte parcă să demonstreze că o societate întreagă ratează şi că în sufletul unei ţări întregi nu pot rodi exaltarea, încordarea eroică. Fireşte, un asemenea raport tragic cu sensurile vieţii, are urmări şi în structura literară a cărţii.

„Noi vrem pământ“ aduce poate cea mai simplă istorisire de până acum, a d-lui Cezar Petrescu. Tonurile s'au atenuat şi nu mai întâlnim elanuri. Miracolul vegetal dela Zapodia s'a stins. Raiul de viaţă pură al Jivalaniei nu-şi mai găseşte înţeles. De data aceasta d. Cezar Petrescu compune domolit, stăpân pe unelte, nevoind parcă decât să arate lectorului cum se alcătueşte o carte, din zădărnicia tuturor lucrurilor.

CRONICA MĂRUNTĂ

Presa şi „Universul literar“

Ziarele bucureştene, cu excepţii cari ne onorează, se ocupă de reapariţia „Universului literar“ cu bunăvoinţă şi simpatie.

Iertându-ne slăbiciunile, ce nu pot lipsi nici unui început, confraţii subliniază dorinţa noastră curată de a contribui la ridicarea pe primul plan a interesului pentru literatură, dorinţa de a promova tinere talente şi în genere tot ce e năzuinţă, spre bine şi frumos în paginile „Universului literar“.

Mulţumim călduros celor cari ne încurajează.

Mulţumim la fel acelora cari ne critică pe drept. Ei ne aduc servicii mai mari decât cei dintâi.

Şi mulţumim, în fine, chiar celor ce ne atacă fără dreptate pentrucă patima lor scoate şi mai bine în relief calităţile efective ale revistei.

CUNOSCUTUL

prozator I. A. Basarabescu şi-a retipărit la editura „Cugetarea“ volumul de schiţe şi nuvele „Moş Stan“, pe ale cărui file şi-au deschis sufletul mulţi dintre cei ce semnează în paginile revistelor şi ziarelor de astăzi.

Această retipărire ne face să regretăm din nou că d. Basarabescu şi-a uitat îndatoririle faţă de literele române.

O CARTE

ce trebuie citită este aceea a d-lui P. Georgescu-Delafras „Tari şi slabi“.

Experienţa editorului român poate fi folosită şi va folosi desigur multor români.

„Am învins totul, scrie d-sa, pentrucă aveam mereu înaintea mea un imperativ categoric: **trebue să creez o mare întreprindere românească:** Şi această întreprindere am creeat-o din nimic. Ba am creeat-o din ceva: din priceperea, din voinţa şi din truda mea, precum şi din ambiţiunea de a dovedi că şi Românii pot fi tari când vor“.

OPERA POETICĂ

a lui Coşbuc, căruia „Universul literar“ îi va închina unul din numerele sale viitoare, a fost retipărită de Cartea Românească.

Balade şi idile, Fire de tort şi Ziarul unui pierde-vară se prezintă impecabil din punct de vedere tehnic.

Credem însă că fiecare din aceste trei volume ale poetului ţărănimii trebuia însoţit de o privire asupra vieţii şi operei sale, cu atât mai mult cu cât, exceptând lucrarea prea unilaterală deşi foarte folositoare a d-nei Constanţa Marinescu, nu cunoaştem nicio monografie serioasă asupra marelui poet ardelean.

PRIGOANA RELIGIOASĂ IN SPANIA

scrisă de o însemnată personalitate culturală din Catalonia, deci de cineva care a avut nenorocirea să privească deaproape dezastrul provocat de războiul fratricid, a fost tradusă de d. Const. Stelian în editura Cugetarea.

Volumul are toate meritele unui document serios şi trebue să dea mult de gândit.

D. MURĂRAŞU

comentatorul ediţiilor critice din operele lui Eminescu, publicate de Scrisul Românesc din Craiova, a dat la iveală broşura „Haşdeu, ediţia Mircea Eliade“.

Broşura aceasta, a cărei raţiune de a fi era argumentarea ştiinţifică, păcătueşte prin tonul său exagerat polemic, am zice chiar agresiv.

Ceea ce nu înseamnă însă că d. Murărasu nu aduce în discuţie lucruri de maximă importanţă, de care d. Mircea Eliade nu ne îndoim că va ţine seama la realizarea ediţiei complete a operelor lui Hasdeu, pe care o aşteptăm cu nerăbdare şi curiozitate.

CHIPUL LUI DANTE

(Continuare din pagina 1-a)

Un loc special în această descriere, ar fi să-l ocupe reprezentările grafice în opera dantescă tipărită dela înfiinţarea primelor teascuri şi până la cele mai recente ediţii apărute. Subiectul fiind prea vast, ni-l rezervăm pentru o altă dată. Astăzi, mărginim preocupările noastre numai la deslusirea chipului lui Dante, cercetându-i primele elemente documentare.

Am lăsat la urmă pe singurul artist contemporan cu poetul, care a avut fericirea să-l apropie şi dela care ne-a rămas cea mai evche imagine a lui Dante şi deci cea mai verosimilă, dacă se poate numi astfel, deoarece în vremea poetului „portretul“ studiat direct după natură în înţelesul său de astăzi, nu era la modă. Giotto pictează între anii 1334 şi 37 în capela Sfintei Maria Magdalena din palatul Bargello dela Florenţa, o frescă reprezentând paradisul, în care plasează printre cei aleşi şi figura poetului florentin. Fresca, acoperită cu vremea de tencuială, a fost dată la iveală în 1842 şi în starea dinaintea restaurării nu prea fericită care a urmat, a putut fi decalcată în două rânduri diferite, de doi cercetători din momentul descoperirii: Seymour Kirkup şi Perseo Faltoni. Fresca dela Bargello şi calcurile luate direct, ne prezintă un Dante de profil, în picioare, purtând sub braţ cartea poemului, iar în mână o floare; figura e tratată cu o mare tinereţă în obraz, o tinereţă ce s'ar potrivi mai bine epocei primelor sale încercări literare decât maturităţii de gândire din timpul Divinei Comedii.

Cum fresca este ulterioară morţii poetului, este probabil ca Giotto să se fi servit pentru reprezentarea sa paradisiacă, în care toate personagiile trebuesc să fie tinere, de vre-un desen făcut lui Dante în tinereţe, în epoca în care tradiţia vrea ca autorul Divinei Comedii să-şi fi desăvârşit educaţia luând lecţii de desen cu marele pictor trecentesc.

La Ravenna, în biserica sfântului Francisc, o frescă din şcoala lui Giotto îl reprezintă pe Dante aşezat cu faţa sprijinită de mână într'o atitudine meditativă. Figura lui Dante însă, este tot aşa de tânără ca şi în fresca dela Bargello.

După toate probabilităţile, prima figură matură a lui Dante, aşa cum îl descrie Boccaccio în „Tratatello in Laude di Dante“ s'ar fi aflat într'o frescă mai târzie decât a lui Giotto, făcută pe un zid transversal din biserica florentină Santa Croce, frescă ce s'a distrus odată cu zidul, sacrificat de arhitectul Giorgio Vasari pentru modificările din interior comandate de ducele Cosimo I de Medicis.

Taddeo Gaddi, elevul preferat al lui Giotto, închipuind pe zidul dela Santa Croce, miracolul franciscan al copilului înviat, pictează figura lui Dante într'un grup de alte două personagii, care după mărturii neîndoioase (Leonardo Bruni 1369-1444, Antonio Billi 1516-70 şi Lorenzo Ghiberti 1378-1455) sunt însişi pictorul Taddeo şi marele său maestru, Giotto. Mărturiile ne arată că înfăţişarea lui Dante dela Santa Croce era după Boccacio: de statură mijlocie, puţin adus de spate, ochii mari, figura lungă, nasul aquilin, buza superioară puţin în afară, părul şi barba neagră (probabil o barbă abia perceptibilă aşa cum se arată pe anumite desene) aspectul grav, melancolic şi gânditor.

Un fapt este cert: Boccacio *a văzut* fresca dela Santa Croce. Un portret din codicele palatin şi altul (cu puţină barbă) din codicele eugenian, par să fie direct inspirate din fresca lui Gaddi. Ar mai fi consideraţia adusă de Passerini că într'un grup de trei oameni dintre care Giotto bătrân de 70 de ani în epoca frescei dela Santa Croce şi Tadeo Gaddi bărbat de 30 de ani, Dante care era cel mai în vârstă dintre ei să fi fost reprezentat sub trăsături altele decât cele ale unui om matur, aşa cum îl reprezintă desenele pomenite.

Mai mult decât fresca lui Giotto, portretul distrus al lui Taddeo Gaddi pare să fie punctul de plecare a întregii iconografii dantesti.

Trăsăturile chipului genialului poet, concentrate în frescele lui Giotto şi prin imaginile primelor manuscrise inspirate după figura dela Santa Croce, s'au transmis, *lege*, dela un artist la altul, dealungul timpului, nimeni până astăzi neîndrăsnind să se abată.

Mac Constantinescu

POEZIA PROVINCIALĂ

Publicăm aci câteva rânduri ale d-lui Em. Florens, fost conducător al revistei Peisaj:

A început de câteva săptămâni — o polemică neîndreptăţită faţă de poeţii provinciei.

Sunt fapte triste şi se pot numi cu adevărat regretabile.

Câţiva critici — de la diferite publicaţiuni — au dat semnalul atacului.

Rămâne de văzut dacă au sau nu dreptate.

Unul dintre ei — socoteşte chiar — „în semnificaţia grăirii uzuale“ — poet provincial drept zeflemea vorbă de batjocură şi asta „fără ocoluri“.

Acel domn — fost şi el — poet provincial îşi rezervă astăzi obârşia orbacăirilor lui lunatece prin meleagurile îndepărtate ale provinciei.

Uita se vede, ca eri era mai bun, mai blând, mai înţelegător şi mai poet iar astăzi adolescenţa lui s'a transformat într'o batraneţe experimentată şi în „umanitatea“ dispusă a da sfaturi şi a critica pe ogârjiţii lui confraţi, rămaşi acolo departe în glodurile cleioase şi'n mizeria dezolantă a provinciei noastre.

Pentru dumnealui „provincia implică în vorbirea uzuală de azi şi nitică influenţă eminesciană sau coşbuciană; poetul provincial, în chip fatal *trebue* să aibă o iubită şi plete; *trebue* să fi rămas repetent şi să se considere neînţeles în secolul lui“.

Pentru dumnealui poetul provincial e doar adolescentul cu puţin puf sub nări cu tunica uniformei descheiată, ţigară ştrengărească în colţul buzelor şi cu plete.

Tânărul şi primul (adică întâiul) amorezat de vre'o doi ochi-verzi, albaştri, căprui ori negri.

Şi, deoarece dragostea este egalul poeziei iar poezia „cântul“ dragostei, tânărul nostru, după ce latră la lună în aşteptarea iubitei, (pe care o ţin din scurt părinţii), îşi înşiră „aşteptările“ pe hârtie (cu cerneală violetă) şi le expediază la vre'o revistă bucureşteană (ori chiar provincială) în „aşteptarea“ publicării.

Până aici toate bune.

Sunt şi „poeţi“ de aceştia şi cunosc şi eu pe vre'o doi.

Iată şi o strofă edificatoare:

„Dece nu vrei, O! Domnişoară,
o clipă să te uiţi la mine —
să mă învrednicesti cu o privire
şi chipu-ţi roşu de fericire
să-mi zâmbească“.

Dar nu toţi sunt poeţi de aceştia.

Dece să-i uităm pe ceilalţi?

Pe Alexandru Călinescu, pe Ion Sofia Manolescu, George Lesnea, Silviu Roda, pe adolescentul Baciu sau chiar pe Const. Virgil Gheorghiu...

Dece?

Nu mai vorbim de poezia şi de poeţii Bucovinei sau de ai Braşovului

Să-i lăsăm pe aceia „cu cerneala violet“ şi să nu-i descurajăm.

Mâine — dintre cei mulţi vor fi şi puţini aleşi.

Pentru ei şi pentru toţi poeţii provinciei, mari şi mici — se cere — să nu ne grăbim atunci când acuzăm.

Iar când o facem să fim drepţi.

EMANOIL FLORENS

POŞTA REDACŢIEI

In primul nostru număr, abundenţa de materie pe de o parte şi lipsa de material „serios“ pentru această rubrică pe de alta, ne-au silit să renunţăm la ea.

Cu numărul de faţă, introducem atât de necesara poştă, al cărei rost îl considerăm dintre cele mai însemnate.

D. *H. Tr.* din Alba Iulia ne trimete o „Recenzie“ a poeziilor: E toamnă târzie, Liniste şi Iarnă, ale unor juni poeţi din cetatea încoronării lui Mihai Viteazul.

„Joi am primit câteva poezii de ale d-lui Oana pentru a le recenza. Scurt dar limpede ca bon-jour-ul, (poetic, pentru bună ziua n. r.). A face recenzie e un lucru nu tocmai uşor (rezon! n.r.) Se cer două condiţii: 1) să ai idee, 2) răbdare. Şi răbdare nu prea este (rezon, repetăm noi). Dar, cu un pic de voinţă ajungi la un cât de mic rezultat. Dar nu prea multă vorbărie. Fapte nu vorbe! să trecem deci la fapte“.

Trecând la „fapte“, d. H. Tr. observă că: „In general poeziile lui Oana sunt melancolice, cu nuanţă de pesimism“ şi citează versurile:

O frunză bronzată din vara trecută.
Şi-a dat drumul jos, ca să moară.

Aşa dar reţineţi din sentinţele d-lui H. Tr. din Apulum că are idee, că are răbdare şi că e om de fapte. Ideolog, răbdător şi om de acţiune, d. H. Tr., pe care îl bănuim a mai avea şi o altă calitate, tinereţea, ar putea pune în valoare în urbea sa natală toate aceste daruri, pentru propăşirea naţiei române, cu mai mult folos decât prin recenzii, fie ele chiar de calitatea celei de mai sus.

In recenzia d-sale, d. H. Tr. mai citează o strofă a poetului D:

Imi vine aşa deseori
Să plâng să nu mai tac
Şi plâng că toate-s în zadar
Nimic nu pot să fac.

Decât versuri...

— r. st. —

COMEDIA FANTASMELOR

FRAGMENT DIN ACTUL II

5 ACTE de DAN BOTTA

Noaptea în termele lui Diocleţian. O spărtură imensă în creştetul lor, desvălue scena. Arcuri de piatră. O vegetaţie obscură inundă ruinele, creşte printre blocuri, se agaţă pretutindeni. Frumuseţe abruptă, colosală.

Ziduri galbene de lună, vibrante, aş spune sonore. Umbrele — pietre, arcade, erburi, cavităţi — sunt un sistem de notaţii muzicale, o claviatură neagră pe ziduri.

Printre arcuri, printre spărturi, oriunde e posibil, sub cerul vag punctat de stele, Roma lunară: arcuri de triumf, foruri, amfiteatre, cupola Pantheonului, ruine, chiparoşi printre ruine...

Doi oameni urcă încet scările construc-

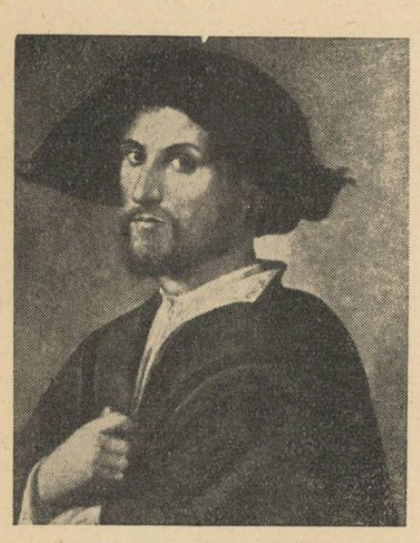

Palmezzano **Cesare Borgia**
(Pinacoteca din Forli)

ţiei, mai curând potecile ei. Sunt îmbrăcaţi în mantii ale căror falduri pot părea antice. Unul din ei poartă calota de preot. E Cesare Borgia. Cellalt e un umanist. Aspectul lui coincide în mod straniu cu acela al lui Pomponius Laetus, ilustrul contemporan al Papei Borgia: ochii mărunţi, graiul îngânat, statura scundă. Ca şi Pomponius Laetus, Umanistul are, probabil, o casă pe Esquilin unde creşte păsări de curte şi o vie pe Quirinal unde cultivă atent viţa după preceptele faimoase ale lui Cato, Varro şi Columella. Ca şi el, putea fi văzut, în faptul zilei, venind de pe Esquilin, cu felinarul în mână, la universitate, să-şi propage „lumina".

Şi dacă dulcea lui quietudine, respectul superstiţios al celor vechi şi sentimentul melancolic al ruinelor îl apropie încă de acesta, să nu uităm că ele erau apanagiile umanismului de pretutindeni. Pentru numele atât de fermecător, emfatic şi pedant, pe care i l-am răpit însă, cu siguranţă, umbra lui o să mă ierte.

UMANISTUL. Suntem la capătul scării. Am ajuns... Pe Apollo, bine că am ajuns!... Ce locuri monsignore, ce locuri! Astea sunt termele lui Diocleţian. Dacă s'ar scula din morţi şi le-ar vedea, termele lui!...

Apele printre lespezi de marmoră... aveau un freamăt nespus... Aici se discutau afaceri... Capadocia, Indiile, Libanul, cooperau la fericirea Romei. In termele lui Diocleţian, în arcadele acestea, zîmbea Imperiul. Şi ce sunt acum? Nişte grote de umbră! Lugubre, surpate, ca nişte ochi de cadavru (Plânge). Nu ştiu dece, dar eu, de câte ori cuget la aceste lucruri, plâng. (Plânge mai tare).

CESARE. Lasă, messer Pomponius, lasă, nu-i nimic.

UMANISTUL. Nimic! Majestatea Romei nu-i nimic! Luminăţia ta o poate spune. Un om al Bisericii nu uită că Roma, Roma Victrix, a fost păgână. Dar eu monsignore, sunt un umanist. Pentru mine Majestatea Romei nu e o poveste, un lucru al istoriei. Eu prin ea exist. Din ea se trag şi meditaţiile şi experienţele mele. De aceea, când ochii mei constată ruina, când mâinile mele sunt împunse de spini, când erburi înalte mă întâmpină, când sub paşii mei se sbate şarpele, şopârla şi broasca râioasă, nu pot să nu plâng, să nu plâng cu amar.

CESARE. Fii liniştit, messer Pomponius. Lucrurile pe cari le plângi merită, e drept, multe lacrimi. Dar nu aşa de fierbinţi. S'au scurs atâtea secole!

UMANISTUL. Atâtea secole monsignore! Secole de barbarie, secole cari n'au plâns! Pentru cei de atunci, Roma era o carieră, un loc unde se află marmoră. Ei dărâmau temple, şi din pietrele lor durau biserici, catedrale, elucubraţii gotice. O ignoranţii, o păcătoşii, o nebunii!

CESARE. Poate că aveau dreptate messer Pomponius: Ei împlineau opera morţii, desăvârşeau opera morţii. Corbii n'au dreptate când se abat pe un cadavru?

UMANISTUL. Dreptate! Ai spus dreptate! Cei cari surpă Roma au dreptate. *(Fierbând).* Cer, iertare luminăţiei tale, eu turbez! In aceste ruine e altceva decât piatră, altceva decât piatră şi moloz!

CESARE. E majestatea Romei de bunăseamă.

UMANISTUL. Majestatea Romei monsignore.

CESARE. Eu abia mai disting Roma sub ruine. Ceea ce admir aici, ceea ce mi se impune aici, e opera morţii.

UMANISTUL. Zei nemuritori! *(Pauză. O linişte nespusă, pură ca un arpegiu, un acord indefinit. Poate pasul lunii printre erburi).*

CESARE. Opera morţii nu este ea, la urma urmei, o aprigă, o frenetică viaţă?

UMANISTUL *(încet, a durere):* Nu, nu.

CESARE. Ba da, messer Pomponius, ba da. Ruinele acestea, frumuseţea lor sălbatecă — nu vezi — sunt cucerite de fior, animate de spirit. Ce lucrare s'a făurit aici. Termele au dispărut. Un munte s'a ivit în locul lor, încărcat de erburi, de stânci, un munte lunar, apocaliptic. Nu admiri messer Pomponius, atâta libertate, atâta fantazie în opera morţii?

Sub percuţia lunii, ruinele cântă, par a forma o puternică orgă, cu mii de tuburi, cu mii de voci...

Cerurile cari pogoară, pământul care se face pur... E divina confuzie, divina confuzie a lumii... Unde suntem, messer Pomponius?

UMANISTUL. La Roma, monsignore, anul Domnului 1497.

CESARE. Ciudat! Am avut, un moment, sentimentul că suntem la teatru, că jucăm o dramă într'un timp îndepărtat.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore!

CESARE. De vină e lumina lunei. Ea mă afirmă, ea mă exaltă. Până la esenţă, până la tip. Nu ştiu dacă înţelegi messer Pomponius?

UMANISTUL. Înţeleg, desigur. Luminăţia ta platonizează.

CESARE. Nu messer Pomponius, nu. Spun cu vorbe grele un adevăr uşor. Mă simt atât de adânc eu însumi, cunosc atât de limpede *realitatea mea,* sunt atât de viu şi atât de pur în această oră a lunii, încât... încât am sentimentul propriei mele ficţiuni. Sentimentul de a fi o mască *(îşi duce mâna la faţă),* de a încarna un tip.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore!

CESARE. O iluzie? Când încerci o iluzie, când eşti pradă iluziei, sentimentul existenţei tale e mai puţin real, mai puţin viu?

UMANISTUL. Nu! Totuşi... după ce te-ai deşteptat... până şi amintirea ei se şterge.

CESARE. După ce te-ai deşteptat!... dar ne-am deşteptat noi oare? Eşti sigur că ne-am deşteptat? Poate că realitatea ne aşteaptă încă, şi bucuria de a o afla ne va distruge orice amintire.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore! Sau dacă vrei *(oratoric)* o iluzie într'o iluzie. Eu sunt la Roma, în termele lui Diocleţian. Dintre toate iluziile mele o prefer pe asta. E cea mai reală.

CESARE. Moarte, viaţă, eu nu mai pot deosebi una de alta...

Ai văzut vreodată o mare sub lună? Apele vibrează, mistice, cu mii de voci. In puntea de lumină se dispun concentric, nuclear, se leagă şi se desleagă fără preget. Ca universul, ca orbitele.

Iluzii messer Pomponius! Sunt iluzii reverberaţiile mării. Le vezi cum mor şi cum răsar, cum se aprind şi cum se sting, pe rând, pe rând. Asta, fiindcă n'ai de cât un loc în spaţiu. Că de-ai fi alături de locul tău cele pe cari le vezi stingându-se şi s'ar părea că învie. Şi de-ai putea fi în acel timp pe toate punctele unui litoral, ai vedea marea ca un talger perfect, ca o imensă lună liniştită. Şi de-ar fi aşa, ar fi trist. Că fiecare s'ar simţi un zeu, trist de a fi fără dorinţe.

Tăria mea, bucuria mea e asta: de a crede atotputernică iluzia, de a funda un sistem de armonii, un cosmos pe o singură iluzie.

UMANISTUL. Atunci monsignore... Atunci lumea n'ar fi decât produsul propriei tale halucinaţii, un teatru, o comedie a fantasmelor.

Dar lumea e o realitate. Stelele sunt garanţia ei. Şi sunt fără de moarte. Priveşte! *(Cu un gest larg arată cerul, într'adevăr, pe înălţimile termelor, grupate două câte două, stele mari, fascinante s'au aprins).* Nu înţelegi binefacerea unei asemenea invenţii? Tiparul ne-a dăruit cultura, lumina culturii!

CESARE. Ce ne poate aduce tiparul? O umanitate mecanică nivelată de o cultură-tip. Dar cultura e o formă a tradiţiei, legată de temperament, de naţionalitate, de geniu. Cultura nu se ia din cărţi.

UMANISTUL. *(care nu ascultă):* Cultură monsignore! Cât mai multă cultură!

CESARE. ...Şi oferind lumii acest instrument de pricepere comună, divulgăm frumuseţea, pângărim frumuseţea... Principiile frumuseţii sunt în cărţi, nu le putem lăsa la îndemâna lumii... Este un cult al frumuseţii, cu treptele şi mistere lui, destinat numai aleşilor.

UMANISTUL. Nu ştiu ce sunt aleşii. Cultura e menită tuturor.

CESARE. Nu vezi un fenomen întristător, messer Pomponius. De pe acum negustorii se păruesc în stradă pentru o terţină din Dante. Negustorii discută pe Dante. Unde vom ajunge dacă vor impune lui Dante interpretarea lor? Cugetă că nu azi, da mâine, peste un secol, peste cinci prostimea ar dicta legi creaţiei, ar decide gloria creatorilor de frumuseţe. Saltimbacii, imbecilii, ar promulga frumuseţea. Şi ce ar fi atunci, messer Pomponius?

UMANISTUL. Eu nu-mi pot astâmpăra bucuria. Tiparul va birui. Şi vom auzi pe oameni vorbind nu în limba cea proastă, ci în limba latină, cu eleganţa lui Cicero. Atunci, dh, atunci ignoranţa ar pieri, Roma s'ar înălţa de sub ruine... Am putea reface Roma!

CESARE. Dar ce frumoasă e Roma, Roma de azi!

UMANISTUL *(iluminat):* Aş restaura cetatea, aş reface Roma, monsignore. Unde sunt morminte aş ridica statui, unde sunt ruine aş ridica palate. La lumina lunei, Roma ar părea ca o vestală albă, tăcută, adorată, de raze... Şi Via Appia ar scânteia ca o spadă, mireasma pinilor mi-ar îmbăta simţirea... Pe Jupiter! Un freamăt ar cuprinde cetatea. Lictorii, fecialii, senatorii, legiunile ar striga: Ave Pomponius Magister! Sau nu, mi-ar spune: Pater Patriae Ave, Ave Romuli compar. *(Un fâlfâit de aripi se aude, focurile de pe zid se sting două câte două).* Bufniţele! Bufniţele! Şi eu care juram că erau stele.

CESARE *(care râde cu hohote):* O simplă iluzie messer Pomponius. Dar dacă în adevăr erau stele?

UMANISTUL. Erau bufniţe monsignore. Dacă erau stele nu sburau.

CESARE. Bine zici. Te-au aclamat messer Pomponius. Ţi-au strigat: Ave.

UMANISTUL. Vai mie!

CESARE. Cine să te audă dacă nu ele? Lictorii, fecialii, senatorii, toţi au murit.

UMANISTUL. Vai mie!

CESARE. Roma e un imens cimitir, un tron printre ruine.

UMANISTUL. Dar eu nu scol morţii monsignore. Eu ridic Roma printre oameni vii. Lictorii, fecialii, senatorii mei sunt vii. Oameni ca mine, ca luminăţia ta...

CESARE. Înţeleg, înţeleg. Ne vom costuma în Romani. Colinele Romei nu vor fi decât o vastă scenă, pe care vom trăi romanamente, ca August, ca Virgiliu, ca Seneca. Nu-i aşa magistre?

UMANISTUL. Chiar aşa monsignore.

CESARE. Prea bine! Dar ce să facem în van. Ei ne-au făcut mai trişti, dar ne-au dat şi o tărie amară, tăria de a îndura. Ei ne-au apropiat de victorie. Şi adevăr îţi spun: suntem mult mai vrednici de ea!

UMANISTUL. Dar Roma monsignore...

CESARE. Nici Roma nu poate uita. Stigmatele durerii. Lecţia unui imens trecut.

In zarea ce se desface înainte-ne, messer Pomponius, vezi numai ruinele, vestigiile moarte ale Romei. Eu încep să văd Roma cea vie. Pe toată întinderea zării, Crucea domină. Fulgerul Crucii printre negri chiparoşi. Turlele lui Sân Petru, Vaticanul, Pantheonul sunt aici, în acest haos lunar, pietrele de bază ale Ordinei. O lume e pe cale să răsară. Aurora unei alte Rome e aici. *(Pauză. Apoi brusc).* Pentru a reface Roma, Roma Victrix, e nevoe de un pilum, de un gladiu roman?

UMANISTUL. Da monsignore.

CESARE. *(îşi trage sabia).* O lamă de Toledo, din oţelul cel mai pur, o lamă spaniolă, nu ajunge?

UMANISTUL. Nu... nu ştiu.

CESARE. Ba da messer Pomponius. Ce fulgere aruncă!

UMANISTUL. Un şipot de aur, monsignore.

CESARE *(întinde spada).* Binecuvântarea nopţii asupra-ţi! Harul acestui loc, geniul italic!

UMANISTUL *(care s'a plecat pe sabie descifrând inscripţia):* Aut... Cae... sar... Aut... Ah, luna! *(norii încep să învălue luna, lumina ei scade cu mici variaţii. Roma se întunecă, apoi scena până la întuneric complet. In tot acest timp umanistul vorbeşte).* N'am putut descifra bine inscripţia. Care e alternativa? Aut Caesar...?

CESARE. Aut nihil.

UMANISTUL. Aut Caesar, aut nihil! Nu se poate. Luminăţia ta mă ia la vale. Asta nu e lozinca unui cardinal. Asta e o vorbă nebună. Un produs al trufiei. E ceea ce Grecii numeau „hybris", ceea ce tragicii Greci puneau început al pierzării. Hybris deslănţuia tragedia... Nu, monsignore, nu se prinde. Care-i alternativa? Aut Caesar aut?... *(Se aude un foşnet de vânt. Ca o incantaţie).* Nori negri se ridică... Luna îşi acopere faţa... Vântul foşneşte printre ierburi... aurul lunei se face tot mai rar... O mantie se lasă pe umerii Romei... Cele şapte coline sunt pline de umbră... Noaptea e înaltă, vastă, absolută... *(Amuţeşte. Printre arc[illegible] din fund se lasă un fascicol de lu[illegible] împietrită, în atitudinea statuil[illegible] o femee se vede. Un spaţiu fab[illegible] presurat de noapte. Tăcere).* F[illegible] mei. Roma care plânge pe ruine. [illegible] *de lumină se face tot mai mare. Cesare se repede spre femee. Infrânge coclaurile).* Nu te duce, monsignore, te rog nu te duce. Te implor, nu te duce. N'o turbura. O să te împetrească. O să te facă cenuşă. *(Cu un strigăt).* Monsignore! *(Îşi acopere faţa când femeia se ridică. Ea face un pas către Cesare. Incet, cu precauţiune, umanistul se descopere).*

CESARE. Lucrezzia! Surioară! Cum ai ajuns aici, în paragina asta?

LUCREZZIA *(între vis şi realitate).* Nici eu nu ştiu. Am ajuns aici... pe lună. M'a adus luna. *(Ajunsă pe primul plan al scenei, statuia nu mai e decât o fată sfioasă, mirată, aproape un copil. Se distinge făptura ei fluidă, părul transparent, unduios, mâinile de icoană. E aevea portretul pictat de Pinturricchio, în fresca dela Vatican. Afară de costum care la lună pare alb şi ale cărui linii pot evoca statuia. Se deşteaptă deabinelea).* Cesare! Tu! Te credeam omul din lună, continuam un vis. Ce durere! Tot tu.

CESARE. Singură... la miezul nopţii... în acest loc sinistru.

LUCREZZIA. Am venit aici ca să pot plânge... să pot plânge liniştită. *(Se îneacă în plâns).*

UMANISTUL. Pe ruinele Romei, gloria Romei. Ce nobilă jale!

CESARE. *(oficios).* Am uitat să vă fac cunoştinţa. Înţeleptul acesta este messer Pomponius, ilustrul Magister Pomponius a cărui faimă a străbătut Alpii.

LUCREZZIA *(ca o fată bine crescută):* Numele dumitale îmi e cunoscut. Il rostesc cu evlavie, messer Pomponius. Eu sunt Lucrezzia, soţia lui Giovanni Sforza, seniorul de Pesaro *(suspină).*

UMANISTUL *(cu emoţie crescândă):* Vom suspina împreună. Vom striga vai! Vom vărsa lacrimi amare.

CESARE *(ca să evite un desastru):* Messer Pomponius, te rog, fii liniştit, donna Lucrezzia nu plânge soarta Romei. Plânge pe bărbatul ei.

UMANISTUL. A murit seniorul de Pesaro!

LUCREZZIA. Nu, n'a murit... încă. Dar Sanctitatea Sa şi Don Cesare s'au jurat să-l ucidă, şi bietul Giovanni auzind, a încăl-

Lucrezzia Borgia
după o frescă de Pinturricchio
(Roma, Vatican)

cat, şi fără să-şi ia măcar adio, a tulit-o. Vai, n'am să-l mai văd niciodată.

CESARE. Dar surioară nu tu te-ai plâns de viaţa amară pe care ţi-o făcea? De maniile, de trădările, de purtarea lui de ruffian? Nu tu l-ai rugat pe Domnul nostru Papa să te mântue?

LUCREZZIA. L-am rugat Cesare. Nu mai ştiam ce fac. L-am rugat aşa într'o doară. Dar când eram în genunchi înaintea lui — el care mi-e părinte n'a pri[illegible] — gura mea spune cuvinte de [illegible] făptura mea striga: iubesc [illegible] pe Giovanni, iubesc [illegible] feţi frumoş[illegible] şi ales un mire, [illegible] o Borgia. Un princip[illegible] regească.

LUCREZZIA. Oh, don Cesare, ca[illegible] erai lângă mine, aveam un dor nebun să te calc în picioare, să te sfâşii, să-ţi scot ochii. Acum vin să plâng la pieptul tău, să mă gudur lângă tine. Ce trist!

CESARE. Surioară, surioara mea.

LUCREZZIA. Tristă surioara ta, tristă până la moarte.

UMANISTUL. Frumoasă, atât de frumoasă!

CESARE. Tristă şi frumoasă. O Borgia, o Borgia care plânge. Şi pentru cine? Nu mă lasă inima să-ţi spun. Pentru un imbecil, un fluieră vânt, un Sforza care se trage din argaţi, tiranul câtorva sate din Italia.

LUCREZZIA. Ce-ţi pasă, era tiranul meu. Bunul, adoratul meu tiran... M'am retras aici, în sihăstria asta, ca să-l plâng, ca să-l plâng fără preget.

CESARE. Nu te înţeleg, madonna.

LUCREZZIA. Nu mă înţelegi? Am fugit de acasă! Spune tot ce vrei, fă tot ce vrei. Azi sunt o Borgia, sunt neînduplecată. Am jurat să nu mă mai întorc.

CESARE. Dar, madonna, aici vei muri de foame, de sete, de frig...

LUCREZZIA. Mă voi hrăni cu erburi, cu rădăcini, cu ghinda care creşte pe arbori. Mă voi înfrăţi cu cerbii, cu urşii, cu izvoarele. Căprioarele mă vor ruga să le mulg. Mi-oi face culcuşul din frunze... *(într'un hohot de plâns)* ca Genoveva de Brabant.

M'am săturat de tiranie!

UMANISTUL. *(foarte serios).* Sun dator să te previn, madonna. Pe locul acesta nu cresc decât spini şi erburi rele.

CESARE. Ascultă-l, ascultă-l pe messer Pomponius.

UMANISTUL. Şi sub pietroaie mişună şerpii...

CESARE. Şi nu numai şerpii s'au prăsit aici...

UMANISTUL. Locul acesta e şi un cuib de lilieci, de şopârle, de broaşte râioase.

LUCREZZIA. Ah! *(Incet către Cesar).* Dar cerbii pe unde pasc?

CESARE. Cerbii? In pădure.

LUCREZZIA. Aici, aici, unde pasc?

CESARE. Aici? Nicăeri. Ai văzut vreun cerb pe aici?

LUCREZZIA. Cum? aici nu sunt cerbi? Nici cerbi, nici căprioare?

CESARE. Nici, de bună seamă.

LUCREZZIA. Nici urşi?

CESARE. Nici urşi, nici arbori, nici izvoare. Nimic din toate astea. Nu sunt decât şerpi, şopârle şi lilieci.

LUCREZZIA. Şi broaşte râioase...

CESARE. Şi broaşte râioase. *(Tăcere. Suspine rare, adânci).*

LUCREZZIA. Don Cesare, dar mirele... cum e?

CESARE. Mirele? Care mire?

LUCREZZIA. Mirele. Nu mi-ai spus că Sfântul Părinte...

CESARE. A, da, El e frumos. Frumos şi tânăr.

LUCREZZIA. Frumos şi tânăr! Cât de tânăr? Să nu fie prea tânăr că nu-mi place.

CESARE. Nu e prea tânăr. Are 16 ani.

LUCREZZIA. E de viţă aleasă?

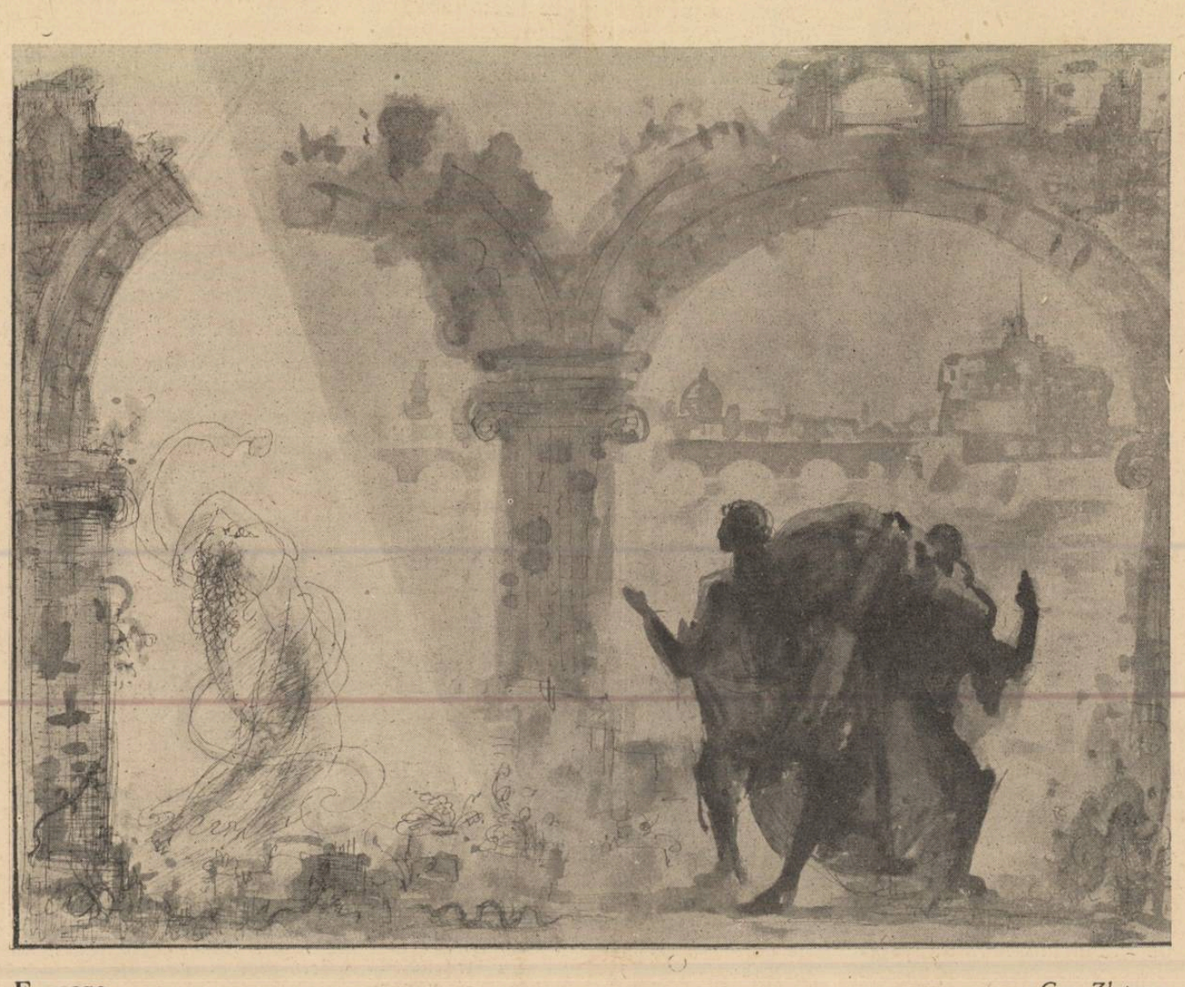

Evocare *Geo Zlotescu*

Eu nu construesc Roma din iluzii deşarte, ci din mărturii eterne. Roma este ceea ce spun cărţile!

CESARE. Cărţile! Frumoase sunt cărţile. Imi place nespus să le alint, să le contemplu, dar n'aş putea scoate nici o iluzie din ele. O carte e un giuvaer, lucru de mână de meşter. Frumuseţea gravurilor, graţia literelor, toate acestea sunt o desfătare, o desfătare imediată.

Dar ce zici, messer Pomponius, de invenţia dela Mayenţa? Cartea imprimată în serie — auzi prostie! — cartea mecanică, demnă de sclavi. Un exemplu de prost gust, o insultă adusă frumuseţii, o insultă care nu va prinde! Pe legea mea, mi-ar fi ruşine să ating o asemenea carte!

UMANISTUL. Monsignore nu-ţi dai seama. Nu vezi ce desvoltare poate lua cultura. Cartea nu va fi un obiect de lux. cu istoria? Cu tot ce s'a petrecut în istorie dela Teodosiu până azi? O mie de ani de istorie?

UMANISTUL. Ii anulăm. Il ştergem de pe faţa lumii.

CESARE. *(pe care propria lui ironie a început să-l obosească).* Nu putem uita messer Pomponius. Tot ce se întâmplă ne modifică. Suntem făuriţi de timp, ca o piatră de valuri. Nici florile nu uită. Ele transmit din an în an impresia unei primăveri fecunde, a unei veri secetoase, a mâinii care le-a iubit. Nu uităm nimic, niciodată. Când memoria limpede a dispărut, o modificare persistă. Profilul anilor e gravat în noi.

UMANISTUL. Dar cei o mie de ani cari au trecut, au fost ani de suferinţă, de ignoranţă, de ruşine.

CESARE. Cei o mie de ani n'au suferit

(Continuare în pagina 7-a)

FRĂSINEI

De dimineață, stareţul Silvestru
şi-a potrivit dăsagii la mijloc,
s'a închinat din şea şi, în buestru,
a pogorît de vale, la mitoc.

Ci fratele Ion, tânjind sub nuc,
l-a tremurat în lacrima privirii
pân' s'a tot dus, urmat ca un haiduc
de câinele lăţos al mânăstirii.

Caprele pasc, cucernic, iarba vie...
Ion, pe brânci, îşi mângâe uşor
tuleele bălane din bărbie
şi pleacă geană şi oftează dor.

Se'nfundă'n vale drumul spre mitoc.
O fi, de-acuma, stareţul departe,
o fi ajuns la târg, la iarmaroc,
— cum a văzut şi fratele 'ntr'o carte —

cu vite şi streini gătiţi nemţeşte
şi cu neguţători şi cu dughene...
Oftează iar, şi-o umbră albăstreşte
şi-i cade, fluturată, peste gene.

De patru ani n'a pogorît mai jos
de piatra ceia scrisă'n slovă rece
cu blèstem greu: să viermuiască'n os
glezna muierii ce cutează-a trece.

Şi la muiere cugetă Ion,
şi o urăşte, c'o urăsc şi ei
şi iconomu — Antim şi Simion
şi cuviosu-eclesiarh Andrei...

Dar dorul după târg flutură geană
şi merge după stareţ cu îndemn,
ca'n vis îl vede: sfânt plecat din strană,
cum târgueşte smirnă şi-untdelemn

şi cum se'ntoarce, legănat, din zare,
pe drumul mânăstirii singuratec,
sub patrafirul cu mărgăritare
al serii, pe căluţul gânduratec...

Ion surâde. Şi'n surâsul lui
părintele Silvestru lin se pierde
sub ramuri tămâiate de căţui,
dus ca un mag de un luceafăr verde,

şi sue 'ncet cărarea haiducească,
în timp ce-şi varsă stelele fântâna,
iar luna se dă jos, călugărească,
să mi-o atingă stareţul, cu mâna.

RADU GYR

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

Filarmonica. — Debutul la noi al tânărului violoncelist italian Antonio Janigro a încadrat în concertul simfonic dirijat de d. Egizio Massini, o revelaţie.

Purtător al unui mănunchiu de însuşiri muzicale de preţ, Antonio Janigro a ştiut să asocieze timpuriu unei înzestrări fericite tot tâlcul unei discipline de gândire muzicală adaptată violoncelului cu luminos discernământ. In chipul acesta, încântarea pornită din glasul viu şi fraged al violoncelului său se uneşte cu bucuria estetică de a auzi o frază inteligent grăită, un accent care nu-şi greşeşte locul, un vibrato bine distribuit, structura ideilor judicios scrutată, chibzuită şi explicată sonor. Această contopire a farmecului spontan al strunelor, mângâios cântate, cu aportul permanent al bunului simţ artistic, al ştiinţei de a spune muzică, după toate legile ei, asigură lui Janigro, mijloace superioare de interpret, a căror firească amplificare viitoare îi va obţine, în rândul violoncelıştilor de seamă ai lumii, un loc sigur.

Concertul de Vivaldi-Daudelot a adus prima dovadă, stilistic, expresiv şi tehnic. Concertul de Saint-Saëns le-a extins asupra mijloacelor moderne ale violoncelului, deschizând şi lirismului delicat al interpretului, noui făgaşuri.

D. Egizio Massini a condus în restul programului poemul simfonic Stenka Rozine, de Glazunow, compoziţie de solidă şi îndemânatecă cunoştinţă de tratare orchestrală a efectelor, dar într'un gen care o indică mai mult pentru concerte populare.

Simfonia în mi bemol major de Igor Strawinsky, sfârşit de concert, nu poartă, în afară de semnătura autorului, alte indicii precise de paternitate componistică.

In romantismul germanizat al câtorva din compozitorii ruşi ai vremii (simfonia datează de mai bine de trei zeci de ani) sau sub influenţa directă a lui Schumann sau Wagner, Strawinsky află o bază de inspiraţie, în forme orchestrale destul de viguroase şi de incisive, dar care nu aduc aproape nimic nou sau individualizat.

D. Massini a condus orchestra cu promptitudine de ritmare şi susţinută energie.

Concertul corului englez „Fleet Street"

Manifestările corale au căpătat, la noi, o însemnătate îmbucurătoare.

Câteva mari formaţii ne fac în ţară şi unele chiar peste hotare, o deosebită cinste.

Astfel sunt admirabilul cor „Carmen", în care ordinea deoparte, entuziasmul pe de altă parte, dau excelentelor glasuri componente cele două elemente capitale bunului mers muzical al unui ansamblu coral; „România", fuziune de voci alese, strunite cu fină pricepere, „Cântul nostru", „Corul învăţătorilor români'.

Toate pot fi însă considerate drept mari orchestre simfonice vocale.

ANTONIO JANIGRO

Din Anglia ne-a venit un cor de altă categorie, ce poate fi apropiat, prin contribuţia numerică mult mai redusă a membrilor săi, de o orchestră de cameră.

Un cor în special făcut să pătrundă în intimismul, în ţesătura lăuntrică, prin interpretări mai alambicate, mai minuţioase.

A fost corul „Fleet Street" din Londra, compus numai din trei duzini de executanţi, amănunţit educaţi pentru a reda cele mai subtile cuprinsuri expresive şi efecte de paletă ale muzicii corale engleze, dovedite în concertul dat, din cele mai interesante.

Emisiunea vocală a tuturor e atât de omogenă, atât de netezită, încât emană ca un singur glas, ca o singură adiere de sunet Nuanţarea, transparenţa tonului, dicţiunea, sublinierile elocvente ale gândului poetic şi muzical din fiecare compoziţie, coloritul în felurite chipuri evocator al execuţiilor, le permite impresionante tălmăciri artistice.

Susur de ape, dăngănit de clopote, svon depărtat de trâmbiţe, îşi găsesc ecou onomatopeic uimitor în combinările de timbre ce-şi creează corul „Fleet Street", care, tot atât de fidel, adânceşte şi atmosfera sufletească a fiecărui cântec, realizând-o în chipul cel mai sugestiv.

D. T. B. Lawrence, dirijează corul fără nici un gest de prisos, obţinând rarele rezultate arătate, cu cea mai desăvârşită simplicitate. Meritele d-sale de educator coral sunt excepţionale.

ROMEO ALEXANDRESCU

CRONICA PLASTICA

Sala Dalles: ADAM BALŢATU
Sala Mozart: ARAMOV

D. Adam Bălţatu se prezintă la sala Dalles printr'o expoziţie ce denotă o desăvârşire în evoluţia d-sale artistică. Credem că pânzele din această expoziţie reprezintă plenitudinea de exprimare plastică la care tindea arta d-sale şi la care a ajuns.

Personalitatea d-lui Bălţatu s'a precizat într'o gamă plastică foarte caracteristică ce armonizează acorduri de verde şi cenuşiu.

Ni se par demne de atenţie peisajele din cari emană o atmosferă de singurătate, de melancolie şi de pustiu.

Cerul, cenuşiu în mai toate pânzele, dă o lumină de înserări de toamnă. Menţionăm două pânze ce reprezintă acelaş motiv: — un remorcher pe Dunăre — într'o gamă de verde, realizate cu multă subtilitate.

Peisajele urbane de străzi pustii, sau vederile de perspectivă, presărate de copaci dsfrunziţi, sunt impregnate de aceeaşi atmosferă de pustiu, ce aminteşte de literatura lui Cehov.

Naturile moarte, în cari culoarea e mai variată, dau o notă intimă. Menţionăm o pânză în care, pe un fond cenuşiu, străluceşte o cană de alamă de mare efect pictural, — înconjurată de nişte mere, a căror culoare galbenă acompaniază muzical culoarea alamei.

O altă natură moartă tot cu mere pe fond cenuşiu, e foarte reuşită ca efect plastic.

Arta d-lui Bălţatu e personală, şi, repetăm, în expoziţia de care vorbim, ne pare a atinge maturitatea.

❖

D. Aramov ne înfăţişează în expoziţia sa din sala Mozart, o artă semnificativă pentru problemele plasticei actuale în raport cu dezechilibrul universal pe

Arta d-lui Aramov, de o putem numi aşa, e un produs al acestui dezechilibru universal, caracterizându-se printr'o viziune halucinantă. Recunoaştem în ea stigmatele expresionismului, suprarealismului şi altor curente isvorîte din haosul vieţii moderne, haos ce stăpâneşte arta d-lui Aramov, o artă cosmopolită, ce se apropie de mişcarea reprezentată în Franţa de către Soutine, Pascin, Marc Chagall şi ceilalţi artişti ai şcoalei semite.

In pânzele d-lui Aramov se cristalizează acea nelinişte, nesiguranţă, rezultată din condiţiile vieţii moderne cari din ciocnirile şi contradicţiile lor dau atâtea experienţe tragice.

E vorba aşadar de altceva decât de arta care este o prelungine a celei dinainte de războiu, preocupată exclusiv de efectele plastice pure, de raporturile armonice, muzicale de tonalităţi. E vorba de o artă tipic post-belică, în care, independent de preocupările estetice pure se manifestă o tendinţă psihologistă. Nu mai e vorba de o artă care să intre în prevederile lui Séruisier, discipolul entusiast al lui Gauguin şi teoreticianul şcoalei acestuia dela Pont-Aven, care spunea: „Să ne amintim că un tablou, înainte de a fi un cal de bătălie, o femee goală sau o anecdotă oarecare, este în primul rând o suprafaţă plană acoperită de culori dispuse într'o anumită ordine". Avem deaface cu o artă care este expresia unei exasperări, o izbucnire vibrantă a unei aspiraţii mistice, în căutare zadarnică a unui misticism în care să se refugieze, căzând descurajată într'un cinism amar ce se exprimă simbolic în pânze ca de pildă una intitulată „Madonă veac XX": o femee ce-şi strânge copiii la sânul secat, cu o privire desperată, în mijlocul unor imense clădiri moderne. Altă pânză, tot atât de simbolic intitulată „Răstignire": într'un interior sărac, un proletar asaltat de familia înfometată, în lumina opacă a unei lămpi de petrol, atinge o tensiune de desperare în atitudine şi în ritmul scenei.

Câteva portrete în cari chipuri caricaturale cu expresii chinuite apar dintr'o pâclă nebuloasă acompaniază în game minore această tendinţă vizionară.

Corectivul acestei aspiraţii tumultuoase apare într'un cinism acrit şi sceptic care îşi găseşte în abandonarea idealismului şi în revenirea la aspiraţii terestre un ultim refugiu. Expresia acestei atitudini sunt pânzele de nud, cari în tonuri sumbre de brun amintesc prin cruditatea lor acidă de Félicien Rops sau Toulouse-Lautrec.

Tot în sfera resemnării cinice şi sceptice se integrează o vedere de port în care pe primul plan domină tabloul un proletar cu o expresie acrită, mestecând în colţul gurii un „chiştoc" de ţigară. In acordurile de albastru de Prusia şi albastru ultramarin, această pânză este şi ea mai apropiată de realizări de plasicism.

Expoziţia d-lui Aramov este interesantă din punct de vedere al problemelor actuale de plastică, punându-ne în faţă o serie de realităţi dureroase ale artei moderne, odată cu problema exprimării lor.

AL. PALEOLOGU

DIBUIRI

Doamne,
cine mă chiamă
în dimineţile fluturate ca o năframă?
Cine mă strigă
când nămiezile sar albe din verigă,
şi cine mă 'mbie
să mă iau de mînă cu serile de me-
[lancolie?

Cine m'ascultă
de-mi torc nopţile tăcere atât de multă?
Cine mă vede
şi frămîntul palmelor arse nu mi-l crede?
Cine mă iscodeşte
de-l simt în preajmă stringîndu-mă
ca 'ntr'un cleşte?

Cărarea?
Depărtarea?
Vântul?
Gândul?
Valul?
Ori darul?

Nu mă 'nţeleg
şi totuş pânza zilelor negre mi-o dreg;
şi mă adun
din fiecare depărtare de străbun
şi mă chem
din fiecare încătuşare de blestem?

Cine mă chiamă Doamne?
Cine mă tot strigă?
Cine mă 'mbie?
Cine mă ascultă?
Cine mă vede?
Cine mă iscodeşte?

Cărările?
Depărtările?
Vânturile?
Gândurile?
Valurile?
Darurile?
Cine mă ridică şi mă scoboară, Doamne,
de parcă trăiesc soarta frunzelor din
[toamnă?...

DAN BĂLTEANU

Note pe marginea unei comemorări

La 24 Iulie 1937 s'au împlinit 30 de ani dela moartea marelui nostru meşter Nicolae Grigorescu. Afară de d-nii C. Fântâneru, Radu Sterescu şi M. Niculescu cari au publicat în acea zi în „Universul" o pagină întreagă de amintiri şi momente inedite din frumoasa existenţă a „meşterului de la Câmpina" şi de o altă pagină închinată, tot în Universul de d. Adrian Maniu, faptul pare să nu fi trezit mai nimănui iniţiativa unei comemorări demne de el. Cu toată această ingratitudine, lui Grigorescu îi datorăm mult dacă nu tot. Luchian, Andreescu, nu ar fi existat fără învăţăturile şi ajutorul lui. Prin el pictura românească a primit influenţa binefăcătoare pentru acea vreme a apusului, el a ridicat nivelul nostru la cel european. Când a avut mijloace să plece în Franţa, nu s'a dus ca alţii în atelierul unui pictor „istoric" nici nu s'a plecat disciplinei de pe atunci sterpe a Saloanelor, pândind medalii şi recompense, ci s'a dus la Barbizon şi Fontainebleau, în mijlocul naturii, alături de cei mai revoluţionari dintre artiştii din vremea lui.

Mai puţin înzestrat, cu mai puţină sinceritate şi drag de pictură, s'ar fi mulţumit cu succese „oficiale" şi ar fi venit în ţară încărcat de medalii de aur argint şi alte metale, să ocupe un post de director al Şcolii de Arte Frumoase...

***

Soclul gloriei lui Grigorescu a început să fie ros copios şi pe îndelete de pe vremea cinicului Bogdan Piteşti. Din ignoranţă, din snobism stupid, era contestat tocmai în numele celor care veneau după el şi care la rândul lor luptau pe baricadele pe care bătrânul le cunoscuse şi el destul de bine. Azi, „cunoscătorii", criticii improvizaţi, vor să-l întunece pe Grigorescu cu strălucirea lui Andreescu sau Luchian şi pentru aceasta, toate sunt bune : dela anecdota de almanah până la comparaţii copilăreşti.

Mi-aduc aminte de un pasaj dintr'un articol politic al lui Const. Mille, pasaj care m'a isbit prin aparenţa lui de adevăr : „Cine mai poate sta la îndoială între ţărănuşii pudraţi cu roz ai lui Grigorescu şi ţăranii cu mâinile crăpate, arşi de soare ai lui Ressu ?"

E uşor de văzut, cât de sclav ideilor sale socialiste era Mille dacă le punea şi în judecarea operelor de artă. Azi, pricepuţi de tot soiul, îl neagă complet. E o caracteristică a practicanţilor locului comun de a măsura, ca Procust, cu o singură unitate, cele mai diverse temperamente. Doamne, lumea nu se schimbă de loc!.. Şi azi, unui pictor cu excelente însuşiri de analiză, de sobrietate i se reproşează lipsa de abandon iar altul, cu temperament romantic, plin de fugă, e sfătuit să fie niţel mai potolit. Puţin de aici, puţin de colo...

***

Mai aproape de noi, după războiu, experienţele de tot felul ale artiştilor de la Paris, traduse după ureche la noi, au înfierbântat pe tineri care au scos din preocupările lor pe acela din a cărui operă aveau cel mai mult de învăţat. E adevărat că au plătit-o scump. Cele mai multe panouri ale expoziţiilor. suportă în fiecare sezon opere lipsite de sinceritate. Totala lipsă de meşteşug (care le-ar fi disciplinat şi înnobilat emoţia) îi face să comită cele mai bizare comedii în numele picturii. Artistul trăeşte peste veacuri, prin cele mai bune opere, nu prin cele mai slabe. Peisajele din Italia, figurile lui Corot îi ajung gloriei sale, nimeni nu-l contestă pentru peisajele fumurii de mai târziu şi dacă Grigorescu spre sfârşitul vieţii se abandonase unui lirism subţiat până la dulcegărie, nu trebue uitată opera sa în întregime, operă cu care s'ar fi mândrit Luvrul, dacă Grigorescu era francez. Sindicatul Artelor Frumoase şi-a înscris în program comemorarea morţii maestrului. Ar trebui să se asocieze şi oficialitatea şi toţi cei ce-l admiră. E un minimum de pietate ce-i datorăm maestrului „Nicu", ţărănuşul genial.

Paul Miracovici

RULETA

NUVELĂ FANTASTICA

de SIMION STOLNICU

Imi alesesem în vara aceea o staţiune climaterică de un renume proaspăt şi îndoelnic, dar foarte potrivit cu restricţiunile pungii mele, într'o regiune a Carpaţilor cu aspect medieval. Localnicii, ţărani, nu păreau deloc neliniştiţi de faptul că piatra roasă de ape luase, în jurul lor, formele acelea anacronice de fortăreţe şi castele svelte. Pe de altă parte, în mintea lor sănătoasă, orice vizitator venea aici pentru a spori veniturile comunei ceea ce, în fond, era mai logic decât să vină pentru a vedea ciudăţeniile naturii. In consecinţă, starea edilitară a satului dinapoia faţadei se afla sub orice nivel; prin „faţadă" vreau să spun gara modernă în care se opreau expresele şi unde, ca un paradox, sta scris pe o tăbliţă „558 m. deasupra nivelului mării". Cu toate acestea, negustorii şi proprietarii unor mizere hoteluri obişnuiau a plăti ziarelor o reclamă revoltător de mincinoasă care se termina cu leit-motivul.... „ţi-e mai mare dragul să-i vezi pe bieţii vizitatori cu mijloace modeste plecând, la sfârşitul curei de aer, cu bronşitele vindecate şi obrajii bucălaţi"... Da, lucrul trebue să fi fost posibil acelora cari veneau cu buzunarul destul de tixit pentru a mulţumi lăcomia chipeşilor ţărani cari se treziseră stăpâni pe o „mină de ozon" până mai ieri alaltăeri necunoscută. In urma unei asemenea bucurii, nedesmeticiţi, înclinau mai mult spre jaf şi îmbogăţire rapidă — cum era firesc — decât spre o chibzuită atragere a musafirilor. Dar asta nu era cel mai grav neajuns al proaspetei mine de ozon. El putea fi îndreptat cu timpul ceea ce se poate verifica, astăzi, în surâsul ospitalier al sutelor de căsuţe cu pălimar muntenesc, nou înjghebate. Jucăriile acestea par să îmblânzească nu numai orice critică, dar până şi semeţiile gotice ale munţilor calcaroşi.

Alt pericol mult mai însemnat — fiind permanent — pândea pe tot vizitatorul, fără excepţia celui cu fonduri grase.

...Comuna se învecina cu un minuscul oraş climateric, situat la o altitudine mai mare, unde funcţiona unul dintre cele mai prădalnice cazinouri pe care le cunoaşte Europa. Rari erau acei veniţi să se întremeze, la o depărtare numai de câţiva kilometri de nărăvaşul orăşel, cari să nu-l viziteze cât de des. O făceau, bine înţeles, nu mânaţi de gândul să admire într'însul o celebră colecţie a unui vechiu pictor balcanic, dar pentru a-şi încerca, fie numai cu o sutădouă de lei, norocul la ruletă. Abia la urmă, plecând în puterea nopţii ,cu punga deşartă, să prindă întâiul tren, regretau, în mirosul dojenitor al răşinei că au pierdut o zi de excursie prin purităţile brazilor magnifici. Işi promiteau să vină odată şi pentru hatârul naturii, de o prospeţime fără pereche. Nimereau însă, înainte de a cunoaşte bine soarele orăşelului, tot în faţa zâmbetului indulgent al garderobierului de cazino, singurul din personal care încasează o taxă cinstită.

Şi eu l-am cunoscut pe amabilul garderobier; şi eu de ruşinea lui am căutat la ieşire să mă îmbrac simulând prestanţa şi optimismul câştigătorului; şi mie ochii lui mi-au iertat asemenea prefăcătorie la care mă obliga conştiinţa socială. Odată cu atâţia alţii, am avut, aşa dar, prilejul de a cunoaşte un veritabil filosof însărcinat cu ingratul oficiu de a face, cu bunăvoinţă, „cadavrele" să-şi recunoască hainele din viaţă. Să-i dea fiecăruia deşertăciunea sa din cuier, unde a ţinut-o cât a durat vârtejul visului de noroc, dorinţa de absolut, stupefiantă. Şi dacă n'aş fi fost acolo, dus de mania postavului verde, nu aş fi cunoscut o altă fiinţă extraordinară şi anume pe Kateruş. Altfel, poate nu mi-ar fi trecut prin minte că un înger, surmenat desigur prin cer, îşi petrece vilegiatura în acelaş sat cu mine. Şi mai cu seamă, nu m'aş fi îndrăgostit prosteşte în pragul unei maturităţi contrariate de lipsa banilor albi.

...Pierdusem prudenta sumă luată cu mine, în atari împrejurări, şi mă plimbam, cu un regret care-mi încleia limba, printre mesele verzi, tixite de o lume fascinată. Crupierii, mai puţin stilaţi decât aceia pe cari Sacha Guitry, cunoscătorul vieţii trişeurilor, i-a văzut la Monte-Carlo — însă în aceleaşi haine de ceremonie, aplicau lumii fine abia îngăimatele sentinţe franţuzeşti ale jocului. Fără nici un rol, treceam, indiferent, printre aceşti fii sănătoşi ai muntelui, siliţi, bineînţeles de şomaj, să facă pe cioclii autodidacţi. Nu mă mai interesa de este sau nu „şmecherie" în comedia asta, nici deviaţiile roatei norocului ,al căror straniu calcul a încreţit, zadarnic, fruntea multor conferenţiari universitari dela matematici, atraşi de aceeaş patimă.

Orchestra susură un tango; perechile cele mai afectate pe care numai undiţa viciului le poate scoate în văzul orişicui, din străfundurile celei mai bogate şi fanfaroane societăţi, se mlădiau uşoare, fără a-mi stârni vre-o nostalgie. Urechile mi-erau ca de hârtie, fără simţire, ca ale tuturor „zaharisiţilor".

Incercam, din lipsa unei alte trebi, să-mi dau iluzia că pot compătimi palida mulţime pe ai cărei grumaji se lăfăia călare, invizibilă, himera aurului.

...Iată de pildă, îmi spuneam, această fată a uitat cât este de frumoasă, că are nările desenate în arabescul fin al lui Ingres şi ochii de azur cari trebuie să aline dorul tuturor necălătoriţilor pe mare!

Dânsa a terminat fisele verzi, rotunde; culoarea înrudită cu a propriilor ei ochi i-a adus fatalitate!

— „Cinci electric" a spus glasul ei limpede către crupierul obligat să schimbe monedele publicului în fise. Par'că s'a auzit şopotul apei din munţii daţi uitării în noaptea lunară de dincolo de pereţii acestui verde iad. „Cinci electric" înseamnă cinci nasturi violeţi pentru pontat. Ah, câte visuri „nababe" n'am legat, eu însumi, de aceste mize violete purtând, ca toate celelalte, imprimat pe revers „bun pentru 20, 100", ş. a. m. d. Viaţa şi vinovăţia relativă a fiselor de cazino seamănă mult cu a femeilor care, la fel, smălţuesc o clipă în nuanţe de „electric", verde, cholat, albastru sau roşu, postavul iluziei noastre de toate zilele.

Peste puţin, domnişoara, iarăşi în pagubă, a cerut unui tânăr palid din colţul mesei o fisă de o sută, pe care a schimbat-o în alte cinci electrice, culoarea nouă de care i s'a cramponat speranţa.

— Liber, a ţipat crupierul după oprirea roţii frumoase. Manivela ei de alamă şi toate diviziunile negre şi roşii scânteiază de revoltate ce sunt că n'au putut îmbogăţi pe niciun jucător de data asta, bila strecurându-se într'o ştirbitură nenumerotată... Domnişoara a pierdut deci, totul, încăodată, însă împreună cu toţi partenerii. Grebla crupierului a ras, fără foşnet, de pe 'ntinsul mesei, nasturii blestemaţi, de toate culorile. Domnişoara a primit altă provizie de fise dela tânărul cel palid. A! dar, scrutându-l, nu era palid. Dimpotrivă, roşu, nefiresc de roşu. Şi cu toate acestea avea unele reflexe de plumb.

Pofta de joc începuse, între timp, a mă imboldi iarăşi... Nu poate să fie hoţie, îmi ziceam. Iată, recunosc în domnul acesta înalt, cu o figură spânatecă dar plină parcă de blândeţea unui boer vechiu şi domn creştin, pe un înalt demnitar al poliţiei noastre. Joacă şi el, ce mai vrei?!

Gândind astfel, simţeam că paşii mă poartă fără să vreau prin sală, în căutarea unui eventual creditor. Niciun cunoscut, niciun regret pe mâine. M'am reîntors, plictisit, la masa cu fata amatoare de „electric", să observe dacă mai pierde. In adevăr, fisele ei sburau în neant, în timp ce tânărul , după asemănare fratele ei, câştiga uluitor, la colţul de masă. El era urît; deşi fata avea în esenţă aceleaşi trăsături, peste ele părea să fi trecut o divină retuşare. Liniile lui tindeau spre unghiu drept, către masivitate, însă lucrul părea mai mult o parodie.

A simţit că-l studiez şi m'a privit cu nişte ochi de rac prin ochelarii cu şnur aşa de fix, încât mă cutremurai să nu mă considere „piază rea".

In adevăr, începuse şi dânsul să piardă ceva din vrafurile de fise care-i umflau buzunarele. Deodată se ridică, se îndreptă spre mine şi înfipse mâna dreaptă în buzunar. Eram stupefiat şi gata să dispar în mulţime. Dar jucătorul nostru îmi puse cealaltă mână pe umăr: simţii o strângere osoasă într'un muşchiu dureros...

— Vrei să fii aşa de bun şi să-mi păstrezi fisele acestea câştigate? mi se adresă el cu un glas domol, în contrast cu viguroasa-i figură. Insă accentuă în aşa fel cuvântul „câştigate" încât avui impresia că am în faţă pe un avar abject, dat fiind că privirea lui pătrunzătoare se pironi la această pronunţare, asupra chipului senin al domnişoarei.

Nu era în acea privire un sadic reproş care spunea: „Până când să-mi tot pierzi, fetiţo, banii mei? Dacă ei se prezintă sub formă de fise colorate pe care-ţi place să le-asvârli hazardului, nu sunt mai puţin *bani*, banii mei!" Ochii azurii exprimau un calm pare-se expert în scene de felul acesta. Omul însă nu-mi lăsă timp să reflectez şi-mi turnă în pumni tot conţinutul de fise al buzunarului său: o avere — şi văzându-mi încurcătura adăogă: „Puteţi să vă mai plimbaţi prin sală dacă vreţi, nu vă reţin!" Drept să spun, nu eram flatat ci omeneşte dezarmat de atâta încredere, cu atât mai mult dacă era vorba de un Harpagon trezit din morţi. Evident, fata încetase de a mai juca... Incă odată prin urmare în viaţă, din lipsa prezenţei de spirit am izbutit să par o canalie, unei făpturi îngereşti!... Tânărul pierdu ultima miză ce o lăsase pe masă. Crezui firesc să-i torn în palmă câteva fise, cu socoteală, din ceea ce-mi încredinţase. Bine, făcu dânsul, amabil, dar repetă: între timp vă puteţi plimba la bunul plac.

Şi grăbit de avertismentul crupierului „nimic nu mai cade domnilor" îmi întoarse spatele, lăsându-mă nu mai puţin uluit.

M'am plimbat atunci fumând nervos printre mese; din când în când număram bogăţia, în vileag, cu prestanţă, să nu fiu luat de lume drept un plimbăreţ dintre cei scoşi din luptă de nevoie. Atrăsei chiar privirile insistente, şi pline de o graţie moale ale câtorva eleganţe drăgălaşe. Boemul din mine degusta profund, farmecul nou al insinuărilor unor femei uşoare de o specie rarisimă şi accesibilă numai protipendadei... O clipă fireşte mă gâdilă ispita să încerc la una dintre mesele vecine ceva din fisele norocoase pe care le aveam în păstrare. A fost, cum am spus, numai o clipă, urmată de o părere de rău ce de bună seamă va fi măgulit mândria tatălui meu din mormânt, fiindcă în via-

ţa-i de umil slujbaş a mânuit cu cinste banul public!

Oare, deşi purtarea necunoscutului era perfect strâvezie, logică — de natură a împiedica în mod indirect pe naiva şi albastra surioară să-i piardă câştigul — nu exista într'însa un pic de sens ideal, nu numai de măgulire, dar de apel la ce era mai bun în mine?... Figura tatei severă, biurocratică, îmi apăru aprobativă; aşa îl văzui de aevea încât mă miram că, deşi convins nefumător, putea suporta fumul gros de peste mătasea „abatjour"-elor verzi...

Auzii în clipa aceea o tuse violentă, de un timbru neobişnuit, spre masa eroului nostru. Mă apropiai. El tuşea. Insă aşa de tare că atrăsese atenţia şi celorlalţi. Eram destul de obosit. Incetai să-mi mai pun întrebarea dacă oarba încredere a originalului anonim trebuia sau nu să mă flateze.

Mă simţeam în primul rând bucuros că nu avusesem a face cu un superstiţios iritat de prezenţa mea lângă umărul său, aşa cum mă temusem. La urma urmei îmi putuse da fisele în păstrare şi dintr'un fel de loialitate automată care există între cei doritori să bruscheze norocul.

...Fata devenise simplă spectatoare la roata hazardului. M'a ochit fără sfială şi fără teamă că aş bănui ceva din identitatea sa. Imi era milă de ea şi nu eram departe de a descalifica, interior, pe deplin, gestul necunoscutului. Incepui să mă bucur văzându-l cum pierde şi cum tuşeşte enervat.

— Mai dă-mi din fise, îmi spuse cu un rânjet care însemna „...dar pe unde dracu tot umbli?" Fui cât pe-aci să-i asvârl întregul depozit de celuloid în obraz şi nu ştiu ce respect mă reţinu.

— Domnule îţi mai rămâne atât din sumă îi răspunsei eu, meschin şi ostentativ ca şi cum aş fi bănuit că 'n urmă avea să mă şicaneze la socoteală.

Dar atent nu la mine ci la joc, dânsul începu din nou să câştige prodigios.

— „Noi nu jucăm să ne-amuzăm!" îi scăpă.

Avea un mod atât de cinic de a rupe tăcerea, că nici crupierul nu isbutea să-l asculte cu recele convenţionalism profesional. Acesta, simţindu-şi banca sărăcită începu chiar să-i arunce priviri de otravă şi peste puţin vesti ceremonios ultima lovitură înainte de minutul suspendării jocului. Necunoscutul păru totuşi un abil mânuitor al soartei căci se mulţumi să ponteze, la sfârşit, o sumă infimă, pe când ceilalţi parteneri îşi revărsară cu disperare, toate resursele pe chenarele mesei. — Zero! ţipă funcţionarul ruletei şi mai palid, răzând cu lopeţica totul, plin de regretul diavolului căruia un suflet i-ar fi scăpat din sacul urzelilor savante. Apoi, oamenii lui Mamona începură să-şi strângă uneltele. Ruleta încetă şi se anunţară de către negri stentori în uniformă, alte jocuri, mai simandicoase, pentru târziul nopţii.

Istovit, refuzai cu politeţe invitaţia omului care mi se recomandă vag, de a-l însoţi la mesele de „chemin de fer" şi „baccara". Acolo m'ar fi întrebuinţat la acelaş oficiu, care până la urmă, desigur, putea să-mi facă un vrăjmaş gratuit dintr'o fecioară, lucru prea ridicul pentru un boem, deprins a iubit în taină. Părăsii vasta sală cu regret dar şi cu bucurie, pipăindu-mi banii cari-mi rămăseseră pentru clasicul sandwich din restaurantul gării. Era o noapte fantastică deasupra zidirii hazardului, în ale cărei ferestre puternic luminate se mişcau umbre nervoase, independente de orice afecţiune în clipele acelea. Era o noapte mai densă şi mai tare decât însăşi tirania intelectului.

Stelele căzătoare lunecau fără foşnet, ca fisele asvârlite de crupierii cu poze acrobatice.

Aerul rece din puterea nopţii îmi reproşa cu fiori timpul pe care nu i-l închinasem şi munţii înălţau spinări aşa de înstreinate de meschinăria noctambulă de unde mă smulsesem, încât o pace generoasă picura în mine ca un preludiu al uitării. Atunci, îmi reamintii chipul de fată ai cărei ochi albaştri aduceau cu noaptea limpezită după cântători între buclele negre ale cetinilor. Este imposibil să nu o revăd, îmi ziceam. Patima jocului — după cum este singura salvare a patronilor când pierd, fiindcă îi readuce pe jucători cu toate averile câştigate — îmi da şi mie de astădată puteri de speranţă. Mâine mă voiu reîntoarce cu rezerve noui la joc.

Sgribulit, fără să mai zăresc lumea din semiobscuritatea geroasă a peronului, îmi aşteptam trenul. Veni târziu, fluerând, cu pieptul de fontă gol, vagabondul neînfricat al plaiurilor...

(Sfârşitul în numărul viitor)

RUGACIUNE

Doamne!
Eu cred în Tine.
Cred,
Cum cred şi'n vânt
In apă şi'n pământ,
Şi'n toate câte sânt
Spre lauda puterniciei Tale.

Cred,
Cum au crezut părinţii mei
Plugarii-aceia simpli, grei,
Cu chipul ars, posac şi clăpăug,
Mereu aduşi peste-un corman de plug,
Mereu robiţi de-al ţarinei belşug.

Plugarii-aceia ce-au crescut pe câmp,
Cu guşterii, cu fluturii, cu viermii,
Cu ochii plini de-adâncurile vremii...

Eu cred în Tine Doamne.
Cred,
Cum cred în vânt,
In apă şi pământ
Şi'n toate câte sânt
Spre lauda puterniciei Tale.

D. CIUREZU

NORUL

Val fumuriu în mările cereşti,
Prin bolţile de-azur te 'nalţi, te pierzi şi creşti.
Te poartă vântul: steag peste adâncuri,
Te 'mprăştie seninul mereu; în câte rânduri
Eşti valul fumuriu şi val uşor te pierzi,
Pământul doar cu trena de umbră îl desmierzi.

VLAICU BĂRNA

DIN TRECUT

De câte ori mă întorc la casa părintească
De bucurie, parcă şi iedera uită să crească.
Bătrânii din sat, flăcăii şi fetele
Parcă îşi încing soarele odată cu betele.

Mă primesc şi acum liliecii
Cu capetele pline de flori.
Ca şi înainte pe câmpul îmbrăcat ţărăneşte
Rochiţa păsăricii albă, culcă ninsori.
Imi ies toate în cale. Răchita verde
Cu coadele subţiri ca o domnişoară
Işi întinde parcă mâinile ca să mă desmerde
Drumurile îmi ies noui 'nainte, luna pe cărări goale
Ca o pasăre mare de aur mi se culcă obosită în poale.

De câte ori mă întorc vara 'n trecut
Imi vine toate amintirile să mi le sărut
Mă înconjoară toate, toţi îmi întind mâna
Imi iese 'nainte şi carul cu boi şi ţărâna
Numai tu minune cu luminile ochilor puri
Nu mai răsai din apă, nu mai eşi din păduri
De câte ori te chem, de câte ori te strig, căutându-te noaptea prin ploi
Imi trimiţi ecoul, ca pe un corn de vânătoare, obosit, înapoi.

VIRGIL CARIANOPOL

CARTEA FRANCEZA

MARGUERITE AUDOUX: DOUCE LUMIÈRE

(roman, ed. Bernard Grasset, Paris)

Despre fauna extraordinar de bogată care populează miile de pagini ale **Comediei umane** a lui Balzac s'a spus cu drept cuvânt că ea face concurenţă stării civile. Cum însă, de atunci, afirmaţia a mai fost repetată şi cu alte prilejuri, ajungând să îndeplinească astăzi şi o funcţiune critică, ea este deseori folosită ca un criteriu de preţuire a prozei epice. A spune despre un roman că personagiile pe care le înfăţişează „fac concurenţă stării civile" înseamnă a-i da un certificat de supremă valoare.

E un punct de vedere, firește, valabil ca atare, dar discutabil atunci când încearcă a stabili o demarcaţie prin discreditul arbitrar pe care-l aruncă asupra unei literaturi care poate avea şi ale preocupări decât aceea de a-şi justifica o stare civilă.

Dacă vom recunoaşte însă prin această expresie semnul caracteristic ,sau cum se spune „climatul" unei zone anumite din proza literară, folosul va fi, negreşit, altul. Ne va fi astfel îngăduit să arătăm însemnătatea artistică şi valoarea de semnificaţie a unor plăsmuiri de roman, chiar dacă ele nu vor fi ajuns la maturitatea epică pe care o presupune calitatea de concurent al stării civile.

Ultimul roman semnat de Marguerite Audoux — care e de astă dată, printr'o coincidenţă tristă, şi cel din urmă, întrucât autoarea a murit cu puţină vreme înainte de publicarea lui — ne dă prilejul să exemplificăm într'un caz concret afirmaţiunile mai sus enunţate.

Marguerite Audoux face parte din specia destul de răspândită a scriitorilor care-şi dau toată măsura dela prima lor carte, ajungând să fie în scurtă vreme recunoscuţi ca „autori ai unei singure cărţi", ai celei dintâi tocmai.

Homo unius libri în literatură nu e atât scriitorul unei singure cărţi, în strictul înţeles al cuvântului, cât acela care nemai având ceva nou de adăogat repetă ce spusese în prima lui carte, îndreptăţind astfel mustrarea subînţeleasă prin punerea cuvintelor între ghilemete, de a nu se fi oprit la timp. Numai că în privinţa oportunităţii acestei opriri, artistul e rareori de aceiaşi părere cu cititorul. El nu scrie, aşa cum nici nu pune condeiul de o parte — „după cererea generală".

Marguerite Audoux a debutat în literatură ,cu douăzeci şi şapte de ani în urmă, publicând romanul — autobiografic prin material — **Marie-Claire,** însoţit de o prefaţă a lui Octave Mirbeau, scrisă cu acelaş entusiasm generos căruia îi datorează foarte mult şi notorietatea lui André Gide.

La prezentarea lui Mirbeau s'au adăogat curând aprecierile elogioase ale lui Charles-Louis Philippe şi Alain-Fournier, ţesând împrejurul numelui Margueritei Audoux aureola unei glorii desigur stânjenitoare pentru modestia sfielnică a acelei care până atunci fusese „o cusătoreasă mereu bolnavă, foarte săracă, uneori fără pâine" — cum scria Mirbeau.

Abia după alţi zece ani a publicat a doua carte **L'atelier de Marie-Claire,** continuarea primului roman, urmată la răstimpuri mai scurte, de **Le chaland de la reine, De la ville au moulin, La fiancée** şi **Douce Lumière,** cea din urmă.

Cum era şi firesc să se întâmple, semnificaţia de mesagiu excepţional şi de unicitate pe care o aducea **Marie-Claire** în atmosfera literară a Parisului dela începutul acestui veac avea să fie slăbită prin noua orientare pe care trebuia s'o ia literatura, în urma tragicei experienţe a războiului mondial.

Frăgezimea şi simplitatea mişcătoare a tonului acelei cărţi, duioşia caldă şi totuşi de o discreţie şi siguranţă a expresiei uimitoare pentru o operă care nu era rezultatul unei experienţe literare ci doar fructul spontan al unei firești înclinări către scris contrastau puternic cu preocupările de rafinament formal şi de subtilitate ale unei literaturi amfigurice, lâncezitoare şi ostenită de propria-i perfecţiune, saturată de simbolism şi stoarsă de vlagă în urma excesivei cultivări a nuanţei, în paguba substanţei.

Despărţite printr'un răstimp de aproape treizeci de ani, **Marie-Claire** şi **Douce Lumière** se aseamănă prin uşurinţa naturală şi comunicativă a tonului povestirii care face unitatea interioară a întregei opere scrisă de Marguerite Audoux, şi odată cu aceasta şi cea mai temeinică îndreptăţire artistică a ei.

Titlul romanului **Douce Lumière** este chiar numele eroinei şi el sugerează deopotrivă, cu toată precizia dorită, timbrul ei sufletesc şi luminozitatea calmă, învăluitoare şi blândă care pluteşte peste paginile cărţii.

Ceea ce pare să fie material de experienţă directă, autobiografică, se împleteşte aci împrejurul unui subiect care poate fi rezultatul închipuirii alimentate de reminiscenţele unor lecturi romanţioase, din cale-afară de copilăreşti.

Douce Lumière e, în primele pagini ale cărţii, o fetiţă de şapte ani care se joacă singură într'o livadă, în tovărăşia doar a căţelului Tou. Douce nu ştie că mama ei a murit născând-o şi că tatăl, neputându-i îndura pierderea, a urmat-o, înnecându-se în eleşteul dintre brazii cari se zăresc din livadă.

De aceea bunicul ei nu-i vorbeşte niciodată, pentrucă vede în ea pricina morţii singurului băiat pe care-l avea.

Intr'o zi, pe când era, ca de obiceiu, singură în livadă cu Tou, Douce vede sărind peste grilajul înalt ce o despărţea de viaţa celorlalţi, pe acela care avea să-i fie de acum înainte tovarăş de joacă: Noël Barray, băiatul fermierului din satul apropiat.

Altă dată, neputându-se juca pe afară din cauza ploii, copiii cotrobăesc prin casă: Noël în pod, Douce într'o odae unde niciodată nu intrase până atunci şi unde găseşte un leagăn vechi şi o fotografie prăfuită, cu chipurile unor tineri, a căror asemănare cu ea o face să înţeleagă că sunt ale părinţilor ei.

E cea dintâi mare descoperire a fetiţei. A doua este dragostea, pe care o cunoaşte înainte de a fi cunoscut viaţa.

Douce n'are ochi decât pentru feeria dinlăuntrul ei. Nu vede răutatea dimprejur. Şi nu se fereşte. Odată, în brădetul de lângă eleşteu, Luc, fratele mai mare al lui Noël încearcă s'o brutalizeze, dar e surprins de femeia care-l ţinea sub teroarea geloziei. E învinovăţită Douce, care nevrând să-i desvăluie lui Noël mârşăvia fratelui, preferă să tacă. Niciodată nu va încerca să-i deschidă ochii. E atât de îngerește pură încât răutatea nu are asupra ei nicio putere, şi neputându-şi-o închipui, neputând deci lupta împotriva ei, primeşte suferinţa: nu resemnându-se dar ca pe ceva firesc, care i se cuvine.

„—I'aşa cum spun, tu nu eşti de pe lumea asta" — îi ripostează fosta ei institutoare, cu o milă în care se amestecă şi puţin dispreţ la uimirea că fosta ei şcoliriţă, Eglantine Lumière, refuză să se apere.

Noël pleacă în Algeria unde, după câţiva ani se însoară.

Eglantine se duce la Paris, adâncindu-se tot mai mult în suferinţa ei care ajunge să-i fie curând singura îndreptăţire la viaţă:

„Intinsă în pat, unde somnul nu vrea să vină, Eglantine, pentru întâia oară se revoltă împotriva lui Noël. Oare suferinţa asta care-i sfâşie inima nu o să sfârşească odată? Nu. Ştia că niciodată chinul ei nu se va sfârşi.

Mai mult de zece ani au trecut de când se despărţiseră şi suferinţa ei rămăsese întreagă.

Dinaintea unei atare certitudini gândul ei părăsi Franţa şi trecu marea, ca să facă această mustrare:

— Ah! Noël, ce ai făcut?

De n'ar fi fost Noël ,altul ar fi venit la ea, cineva simplu şi sărman care ar fi iubit-o şi i-ar fi făcut copii. Ce-i trebuia ca să fie fericită? Un câine, o livadă, o casă veche aproape de un brădet foşnind la vânt şi strălucind în soare. Fără îndoială că în toată lumea asta mai erau oameni de felul lui Jacques Hermont şi Louis Pied Bot, dar a trebuit să fie Noël care să vină. Noël care intrase în casa ei pe furiş, ca un hoţ şi care, luându-i tot, a părăsit-o din cauza unei minciuni pe care nici nu se ostenise măcar s'o descopere şi se dusese peste mări fără să-i pese de suferinţa unei fete pe care spunea că o iubeşte.

— Ah! Noël, ce ai făcut?

Şi, redevenind temătoare în faţa acestei suferinţe de care nu se poate vindeca, Eglantine se întoarce la grădina ei de suferinţă, unde, prin potecile întunecoase şi întortochiate, continuă să rătăcească fără odihnă".

Iar dacă rareori, flecăreala şi zburdălnicia unei camarade de lucru o fac „să uite să sufere" Eglantine se întoarce grăbită la „grădina ei de suferinţă".

Nimic nu o mai poate îndepărta dela ceea ce o absoarbe şi tot ce se întâmplă alunecă pe lângă ea. Douce trăeşte claustrată în durerea ei ca într'o monadă.

Nu aşi putea spune care e forma gurii sau culoarea ochilor Eglantinei Lumière dar pot afirma că, în lipsa unui relief şi a unei stări civile bine definite, intuiţia poetică a Margueritei Audoux o transfigurează dându-i o densitate sufletească, aşi spune şi o putere de prezenţă neobişnuite.

Mihai Niculescu

Din carnetul unui vânător miop

De n'aşi fi miop cum sunt, desigur că nu s'ar găsi în toată ţara ,chiar în judeţul meu, un vânător care să se poată măsura cu mine.

Deşi sunt vânător cu reputaţia bine stabilită, nu mă bucur de nici cea mai mică stimă din partea tovarăşilor mei de vânătoare.

Şi asta numai din cauza miopiei.

Câte n'am suferit şi cât nu sufăr de pe urma acestei infirmităţi! N'aveţi ideie. Am ajuns un obiect de distracţie, pentru toţi cei cari au ocazia să mă vadă vânând. Până şi brânzoii au ajuns să facă glume pe socoteala miopiei mele!

Auziţi. Să facă haz pentru că se întâmplă, câteodată, să trag cu puşca într'o cioată pe care am luat-o drept iepure!

De multe ori glumele şi zeflemelele colegilor mei întrec orice margine. Atunci, mă supăr de tot. Şi cu cât mă supăr mai tare, cu atât ei râd şi mai mult de mine!

Intr'un rând, m'am jurat să nu mai merg la vânătoare cu acei domni rău

crescuţi care nu sunt în stare să respecte miopia mea!... Dar nu m'am putut ţine de cuvânt căci pasiunea e mai mare decât chiar cel mai sfânt jurământ!

Ca să vă daţi seama mai bine de neplăcerile la care am fost expus din cauza acestui mic defect ocular, vă rog să'mi daţi voie să vă povestesc câteva păţănii de-ale mele, vânătoreşti.

Chiar cu riscul de a vă face să petreceţi pe socoteala poznelor mele, voi căuta să fiu sincer, adică să nu fiu vânător cel puţin în clipa când scriu această... spovedanie. Drept vă spun, simt nevoia să mă spovedesc şi să'mi uşurez inima, cu uşurinţa cu care aşi descărca un foc în vânt!

Acum, vă rog să mă ascultaţi şi să mă... compătimiţi:

*

Intr'o dimineaţă de toamnă târzie, după o noapte de cumplită insomnie petrecută la un conac din inima Bărăganului, m'am urcat în căruţa lui Vasile Dragnea, ţăran din Şocariciu, şi am eşit la câmp, după vânătoare de iepuri şi de alte lighioane cu păr sau cu pene.

Ajunserăm în dreptul unei mirişti de ovăz, cuprinsă între două lanuri de porumb... Fără să mă aştept, căruţaşul îşi opri scurt calul, îmi făcu semn să tac şi îmi arătă cu coada biciului în spre porumbul din dreapta:

— O vezi, domnule?

— Ce să văd? — îmi holbai ochii sub sticla ochelarilor.

— Dropia... Uite bine... Nu-i nici la 20 de paşi de marginea porumbului.

— Eşti sigur, Vasile?

— Nu vorbi tare că o deştepţi din somn...

Bucuros că doarme, mi-am şters bine ochelarii cam aburiţi, şi după o mare sforţare, am reuşit să disting o mogâldeaţă care, fără îndoială, trebuia să fie dropia.

Vasile Dragnea mă îndemnă:

—Dă-te jos şi intră în porumb să nu te vadă cum-va sălbăticiunea... Umblă plecat, fără zgomot şi când ajungi în dreptul ei, eşi în margine... şi trage...

Cu carabina de precizie în mână, gata de tras, am intrat în porumbul înalt şi, încet-încet, strecurându-mă cu mare băgare de seamă ca nu cumva foşnetul frunzei uscate să deştepte dropia din somn, mi-am croit drumul spre locul cu pricina.

Când am chibzuit că trebuie să fi ajuns în dreptul vânatului, mă îndreptai spre marginea porumbului. Mogâldeaţa era tot la locul ei şi cum era destul de aproape, mi s'a părut că mişcă. Repede, ca nu cum-va să sboare, am luat carabina la ochi şi am tras două focuri, — unul după altul. Detunătura puştei n'avu alt efect decât să trezească dropia din somn. In loc să sboare cum era de a şteptat, se ridică pe picioare şi o porni la fugă... spre mine. Eram gata să mai descarc încă un foc eu, dar mă oprii la timp, dându-mi seama, în chiar clipa aceia, că dropia era o... oaie şi încă o biată oaie şchioapă.

Am mulţumit lui Dumnezeu că m'a lăsat miop, că de nimeream oaia cu cele două focuri, aşi fi avut pe conştiinţa mea moartea celui mai blând şi nevinovat dobitoc de pe faţa pământului.

Totuşi nu m'am putut abţine să nu'l dojenesc pe căruţaş:

— Cu mine, glume de astea să nu mai faci!... Dacă împuşcam oaia?

— Nu era nici-un păcat!.. Că vezi, şi carnea de oaie e bună la mâncat.

Peste o săptămână, am fost citat de judecătoria din Călăraşi, ca acuzat. Un cioban mă dăduse în judecată că i-am împuşcat o oaie în picior.

Dacă în ziua procesului, un martor nu dovedea că oaia era şchioapă din naştere, desigur că nu scăpam ne condamnat.

De atunci, n'am mai îndrăznit să vânez pe terenurile oamenilor din Şocariciu.

*

Altă dată, mă aflam la o vânătoare de baltă. Golisem o cartuşieră întreagă, trăgând după becaţine şi raţe sălbatice. Cum în ciorchiname dela geantă nu atârna nimic, mă întorceam trist în căutarea tovarăşului meu, când deodată aud foşnind un pâlc de stuf uscat. Tresar. In desime se strecura o dihania negricioasă. Mi-am zis: „Vidra" şi cum mai aveam un cartuş în puşcă, am tras. Un schiolălăit îndurerat, mă asigură că trăsesem în chiar câinele meu.

De unde să ştiu că bietul „Lord" care era alb ca zăpada, se tăvălise într'o băltoacă de unde eşi negru ca un porc, din nămol.

*

Umblam astă toamnă, prin porumb, după potârnichi. Cum n'aveam câine, nu dădusem de nici un cârd. Când să renunţ la acest vânat rar, observ că la câţi-va paşi, înaintea mea, mişcă când în dreapta când în stânga, o lighioană cu blana roşcată.

— Aici mi te-ai ascuns cumătră vulpe-! — mă bucurai peste măsură— Las'că te învăţ eu să rozi porumbul oamenilor.

Fără altă socoteală, am dus puşca la ochi şi am tras două focuri.

In clipa ceia se ridică de jos, un gogemite ţăran, cu un sac de fasole uscată în spinare.

Cam supărat, strigă la mine:

— Ce eşti nebun, domnule, de tragi asupra oamenilor?

— Scuzaţi... Am crezut că eşti o vulpe — zisei, uitându-mă cu jind la căciula lui de piele de ţap roşcat.

Iarăşi, am mulţumit miopiei mele, căci de nimeream în căciula cea de ţap, apoi cu siguranţă că omul, cu sacul de fasole în spate, nu se mai ridica de jos.

*

Mi-aduc aminte că odată eram la o vânătoare cu hăitaşi. Stam atent în linia de bătaie, dar nu vedeam nimic deşi, socotind după focurile pe cari le trăgeau ceilalţi vânători, iepurii trebuie să fi ţâşnit din toate părţile.

Atât tovarăşul din dreapta cât şi cel din stânga îmi făceau tot felul de semne şi îmi strigau mereu: „păzea iepurile!"

Eu mă holbam desnădăjduit.

— Unde-i?... Unde-i?...

Plictisit, cel din dreapta strigă:

— In copac! In copac!

Când mă văzu uitându-mă pe sus, se porni pe un râs atât de batjocoritor, încât într'un moment de furie, îmi veni să descarc arma în el. M'am stăpânit însă de frică să nu nimeresc cumva pe tovarăşul din stânga.

Dela un timp sbieretele şi urletele amuţise. Semn că bătăiaşii se şi apropiară de linia vânătorilor. Atunci, zării şi eu ceva nelămurit mişcând în desimea tufelor. Cum sunt ager la ochit, am şi aprins. La pocnetul puştei mele, răspunse un ţipet omenesc. Am încremenit. Cei doi tovarăşi alergară într'acolo, înspăimântaţi. Indoiţi din şale îşi croiră drum în desiş.

Imi dădui seama, cu groază, că de data asta miopia mă trădase: Lovisem în plin.

Fără să mai văd efectul loviturii, sării peste un şanţ dela spatele liniei de bătaie şi mă afundai în desime, hotărît să mă împuşc, să pun capăt ironiilor şi să nu mai simt ruşinea de a mă prezenta în faţa justiţiei, ca acuzat „de crimă din imprudenţă".

Găsind locul cu un decor potrivit pentru săvârşirea unui act atât de tragic, mă rezemai de trunchiul cu coaja aspră al unui stejar bătrân. Nu'mi pot

aminti cum am îndreptat ţeava puştei spre tâmplă şi nici nu pot să'mi dau seama cum am apăsat degetul pe trăgaciu. Atâta ştiu că odată cu pocnetul puştei, mi-a sărit pălăria din cap.

Rămăsei ca paralizat, cu o nelămurită îndoială dacă eram încă viu ori mort. Numai atunci când glasuri prietenoase mă înconjurară, mi-am venit în fire. Feţele, la început înnegurate, se înseninară.

M'am aplecat şi liniştit mi-am luat pălăria de jos. O margine era ferfeniţită de alice.

Induioşat eu singur de primejdia prin care trecusem, am adresat o rugă fierbinte dar scurtă bunului Dumnezeu că m'a făcut miop. Dacă tâmpla ar fi fost deasupra pălăriei şi nu dedesubt, desigur că nu mai aveam ocazia să aflu că am încercat să mă sinucid, pentrucă un alic din puşca mea a zgâriat puţin urechea unui haitaş.

Dar să nu vă închipuiţi cumva că din cauza atâtor păţanii, m'am lăsat de vânătoare.

Abia aştept să înceapă vânătoarea sitarilor. Poate voi avea şi eu norocul, cu toată miopia mea, să împuşc o... gaiţă.

Al. Cazaban

LITERATURA VECHE LITERATURA NOUĂ

Literatura este şi la noi, ca pretutindeni, una şi aceeaşi. O combinaţie de mărunţişuri şi gesturi, un aglomerat de fapte sau vieţi romantate, folklorul, cântecul popular, toate la un loc, cu o simpatică tendinţă de desghiocare, de lămurire a misterului care le-a dat fiinţă.

Despre literatură nu trebuie să te întrebi dacă este utilă sau nu este. Pentrucă este sau nu utilă după cum indivizii sunt sau nu sunt utili. Sau după cum elementele, soarele şi ploaia pot fi, sau nu pot fi utile.

Şi dacă la un moment oarecare ne trezim luptând pentru ea, asta este foarte semnificativ şi trebuie să punem umărul şi inima.

Literatura este unica posibilitate de prezentare, de înfăţişare a virtuţilor unui popor. Este un lux, un lux pe care nu ştim de ce nu l-am face şi noi cu mai multă atenţie, cu mai adâncă gândire, cu mai măreaţă pompă.

Mai ales atunci când avem cu ce şi când avem pentruce o face.

Numai cu 6 luni înainte, poate nu puteam discuta în condiţiunile de astăzi. Era aproape ridicol să ieşi pe teren, să militezi pentru literatură. Nu mai înţelegeam să se întrebăm ce e aceea.... *literatură*. Astăzi — se vede treaba că pe undeva s'a întâmplat vre'o aşezare — o putem face. Şi încă împăcaţi şi cu mai mari îndatoriri.

Un lucru nou deci. Un lucru de mare răspundere.

Dar, vedeţi, asta nu se petrece decât la noi.

In Franţa, de pildă, trăeşte cu aceeaşi intensitate opera lui Victor Hugo, sau se menţine ironia unei fabule de La Fontaine, lângă poezia lui Cocteau şi traducerea poeziilor lui Eminescu.

Literatură franceză dinainte şi după războiu, precum şi cea de astăzi îşi păstrează o tradiţie precisă. De ce? Pentrucă în Franţa nu s'a schimbat nimic. Altcum stau la noi lucrurile. Şi deaceea se cuvine toată atenţia. Care este deosebirea între literatură noastră veche şi cea nouă?

Literatura veche (fără îndoială grozav de actuală) este mai tezistă. Determinată de momentul social şi istoric vădea o acută acţiune de căutare, de închegare a formelor.

Literatură nouă îşi găseşte astăzi drumul către desăvârşire. Cum? Realizând, adâncind şi împodobind elementele din rădăcină ale celor 100 de ani trecuţi. Dar nu numai atât; ci creind noui probleme şi noui oameni. Deci meritul de căpetenie constă nu atât în faptul continuării unei tradiţii; constă în determinarea unui sens de trăire şi luptă. Din luptă ridicându-se noui drumuri şi îndemnuri de bază.

Pentrucă literatura nu este, după cum s'a crezut şi după cum greşit continuă să se creadă, un mijloc de odihnă intelectuală. Ci este o mărturisire directă a unor potenţe şi virtuţi pe cari le tălmăceşti şi le răstălmăceşti, recunoscându-le astfel.

Modernismul câtorva ani de zăpăceală n'a consumat nimic. A fost pur şi simplu o experienţă care a ratat pe deantregul, pe spinarea aventurierilor. A fost însă — drept — un timp de împiedecare. Dar numai atât.

Astăzi ne întâlnim din nou necopleşiţi de însemnătatea ce o reprezintă, pe baricada de luptă pentru promovarea unei literaturi sănătoase, cuprinzătoare a tot ce este românesc.

Aurorile biruinţei acesteia se arată paralel cu aurorile şi drumul biruinţei celei mari pe care o căutăm.

Gabriel Bălănescu

Luni 28 Februarie, între orele 6-7, d. prof C. Rădulescu Motru va ţine la Fundaţia Dalles o conferinţă cu subiectul: „Filozofia întâmplării".

Este prima conferinţă din ciclul „Intâmplarea în descoperirile ştiinţifice", ţinut sub auspiciile „Universităţii libere".

In ciclul „Balzac", organizat tot de versitatea liberă, d. Dupront va vorbi despre viaţa marelui romancier.

Asupra vieţii şi operei lui Balzac vor conferenţia în ordine d-nii: prof. M. Ralea, prof. Şerban Cioculescu, Mircea Eliade, T. Vianu şi Ion Marin Sadoveanu.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Lucruri despre — şi oameni din — teatrul românesc

S'ar cuveni, după obiceiu, să referim astăzi cetitorilor noştri, asupra premierei săptămânii: *„Două duzini de trandafiri"*, comedie în trei acte de Aldo Benedetti şi I. I. I. (...), dela teatrul Modern.

Se vede totuşi că am pierdut exerciţiul premierelor teatrale, de când — smulşi altor griji şi îndeletniciri — pe aceasta n'o mai avurăm decât la voia capriciului nostru şi a întâmplării.

...Sunt oricum, de atunci, dela *„România Literară"*, câţiva buni ani, în care multe se petrecură în teatrul românesc şi prea puţine aşa cum le nădăjduisem.

SPRE LUMINA DE CAŞCAVAL AURIU A RAMPEI

Ceram, în prim rând, loc pentru tinereţea talentelor ţinută sub obroace.

Şi ne pomenirăm, iată, cu o lentă invazie — de prin provincie şi de prin conservatoare — de ambiţii protejate, de cotoroabe cu „drepturi" (drepturi, da, dar la... pensie !), ba încă, ce-i mai trist, de oarecari juneţi actoriceşti insuficient prelucrate deşi, în schimb, cu îndestulare şi chiar agresiv înfipte în lumina, parcă de caşcaval auriu, a rampei...

Ceram — utilizând toate prilejurile pentru a o sugera şi aminti — conservatoarelor noastre să dea elementelor proaspete şi o altă pregătire decât aceea, rămasă ca exclusivă a lor preocupare, de a imita (uneori până la perfecţiune) şi calităţile şi defectele „maeştrilor" profesori.

Şi promoţiile noui, în majoritatea cazurilor, n'au făcut decât să confirme existenţa, fără rost târâtă, a vechei racile.

Avem astăzi, cum aveam şi cu ani în urmă, aceleaşi nedepăşite „genuri" de actori de comedie sau — cu mult prea puţin aci — de dramă.

INTRE „REGULELE" JOCULUI ŞI... GOANA TORŢELOR

Abţibildul, seria, conformismul, nu alcătuesc cu toate astea, după modesta-ne opinie, o vină a pomenitelor noui promoţii — cât mai ales a profesorilor care, actori ei înşişi, îşi transmit propria „ştiinţă" scenică (de a muri impresionant, de a iubi patetic, de a suferi comunicativ, de a râde contagios, etc., etc.) generaţiilor care ascultă cu sfinţenie şi aplică cu rigurozitate „regulele" jocului.

Iar pe de altă parte ne întrebăm : a rămas oare „goana torţelor" o simplă alergătură după „succese" — şi generatoare, prea adesea, de năduşeli, griji practice, înecuri de respiraţie, ofuri de artă aranjate cu o poză două la gazetă şi nădufuri soluţionate fie cu un telefon oportun fie cu o discretă ajungere la „potoul" cabinetului directorial ?

Sunt, acestea, câteva chestiuni demne de tot interesul din parte-ne (pe care nu vom pierde ocazia să le lăsăm de câte ori va fi locul, scăpate cel puţin printre rânduri) şi pe care, luaţi niţel cu zorul de reapariţia „Universului Literar", nu am mai avut cum le pune, din primul număr.

VEDETE — SAU ANSAMBLURI TINERE ?

Actorii tineri buni, arătam că sunt ţinuţi şi astăzi sub obroc.

E, în privinţa asta, o greşală dovedită : publicul nu cere, cum totuşi se pretinde pentru a o acoperi, *vedete*...

La sărbătorirea lui Caragiale am avut, s'a spus, o *Noapte furtunoasă* de „zile mari"...

Mari or fi fost ; dar relativ puţine, zilele de reprezentaţie.

De ce ? Interpretarea cuprindea pe cei mai notorii fruntaşi ai scenelor noastre.

Pentrucă după calculul de mai sus, al directorilor de teatru, care oferă — ci-că aşa vrea publicul — *vedete*, lumea trebuia să dea năvală... (Nu mai vorbim de reuşita în sine a spectacolului, care — de mai multe ori regretabil — n'a fost mulţumitoare).

„Săptămâna Caragiale" a avut, mi se pare, nişte prelungiri din pelteaua cărora, întinsă cu chiu cu vai, abia a eşit obligatorul obraz curat al aniversării.

Şi critica dramatică şi publicul — într'un consens lămuritor pentru cine vrea să se dumirească — au suflat fără milă în „crema" vedetelor. Prăjitura acelor spectacole, anunţată cu trâmbiţe, a fost înghiţită (mai era vez'că, şi Caragiale la mijloc !) — dar fără nici o deosebită plăcere.

Învăţămintele, fireşti, n'au fost trase totuşi nici de data aceasta.

Individualităţile tinere, rămase nealterate de influenţa „maeştrilor", nevătămate de prestigiul încet-ucigător al şabloanelor, — sunt mai departe neutilizate şi neîncurajate.

In ce priveşte realizarea, cu asemenea elemente, a unor *bune ansambluri*, nimeni nu-şi face din asta o serioasă şi adevărată (precum este) problemă, nimeni nu crede măcar că merită să-ţi baţi capul cu aşa ceva...

Şcoli de actori, de bine de rău (şi ca să fim drepţi mai mult de rău decât de bine) avem ; firească în condiţiile schiţate mai sus. Şi fără ca ale noastre „clase" de conservator, să reuşească altceva decât — cu rare excepţii — sporirea inflaţiei actoriceşti.

VOIAJE DE STUDII ŞI ŞCOLI DE REGIE

Dar mai ales de simplul învăţ — în înţelesul şi de buchisire şi de năravuri — al meşteşugului scenic, al acelui meşteşug elementar, imitativ, urmărit de obsesia „efectelor", statornicit în idealuri de ucenici şi calfe (credincioase patronilor lor), mai ales de acest calapod cu solidă tradiţie, i-ar trebui teatrului românesc de astăzi o radicală şi salutară descotorosire.

Cine s'o facă ? Prin ce mijloace ? Şi cu ce curaj ?

Sunt sedimente puternice, straturi adânci, psihologii fixate care s'ar opune, cu toată înţelenita lor îndârjire. Spune-le să lase să intre un plug nou în ele, să se poată arunca pe urma lui o sămânţă nouă de idee, de iniţiativă, de efort : se vor strânge, automat, solidar, în molecule şi mai închistate.

Să recunoaştem însă că toate astea privesc mai puţin lipsa unei perspective mai largi şi neexperienţa unui material uman adesea excelent în sine, decât — am zice — excesul de experienţă, al conducătorilor noştri de teatre, directori şi regizori.

Avem şcoli de actori...

De ce nu-i trimitem la şcoli pe directorii de teatru ?, am întreba. Veţi zice că glumim ?

De ce nu-i trimitem la şcoli pe regizori ? am adăoga. Şi iată că aci nu mai e nici o glumă.

Nu e nevoe să căutăm pete'n... soare, sau de pildă să înşirăm câte'n lună şi'n... soare, pentru a conchide cu observaţia, care e la îndemâna oricărui iubitor de teatru românesc, că *voiajul de „studii"* e una şi *şcoala de regie* e alta.

La noi s'au făcut, slavă Domnului, tot soiul de voiaje, foarte costisitoare şi mai cu nimic utile.

Nimeni, în schimb, nu s'a gândit (între altele) de câtă utilitate ar fi — şi credem că nici n'ar reveni mai scump măcar — înfiinţarea unei *şcoli de regie*, chiar dacă ea n'ar însemna, la început, decât *un mijloc oficial de informaţie şi referire* (pentru uzul cât mai multora dintre oamenii scenelor noastre) *asupra mişcării artistice montărilor, utilizării interpreţilor, experienţelor şi inovaţiilor din marile şantiere teatrale ale străinătăţii.*

Fără asemenea obligatorii roade, la ce vor fi fost bune de atâţia ani, atâtea voiaje — cum li se spune — *„de studii ?"*...

Criza teatrului, dela Davilla încoace, e în primul rând criză de conducători.

Deficitele materiale care — prin „concesiunile" fără măsură şi tinzând în realitate numai la „succese de cassă" — o adâncesc, provin aşa dar dintr'un deficit intelectual şi moral. Teatrul românesc suferă, se poticneşte, stagnează. Dezideratele artei dramatice se ruşinează şi fug dinainte-i, nu mai au nimic comun cu el.

E un cerc vitios — sau mai precis spus, un hilar covrig, dat în mucegai, pe frunţile flămânzilor de aureole — în mijlocul de pustiu al căruia, suflă atotstăpânitor vântul carenţei culturii, carenţei prestigiului...

COMEDIA FANTASMELOR

(Urmare din pagina 3-a)

CESARE. Regească, ţi-am spus. Aragon dela Napoli, fiu de rege.

LUCREZZIA. Te pomeneşti că e fratele Sanciei. Dacă e fratele Sanciei nu-mi place.

CESARE. E un principe spaniol, madonna.

LUCREZZIA. La urma urmei e spaniol... Şi cum îl chiamă ?

CESARE. Alonso.

LUCREZZIA. Alonso, Alonso. Imi place cum sună. Alonso! Parcă s'ar scutura pădurea. Parc'ar umbla vântul prin pădure. Alonso, Alonso... Spune-mi repede ceva că iar mă apucă plânsul.

CESARE *(căutând)*. O să-ţi facem o nuntă... cum n'a mai fost alta... Un alai împărătesc. O să bubuie tunurile... o să fie un vuet!

LUCREZZIA. Şi eu am să plâng, am să plâng fără preget. Sau nu. Am să plâng şi am să râd totodată. Ce trist! Unde s'au împreunat mirţii cu chiparoşii, durerea cu hohotul de bucurie? *(Intoarce faţa toată către cer)*. Spune-mi lună, lunateco, halucinato, unde? *(Incet se desprinde din braţele lui Cesare. Face câţiva paşi. O plutire lentă, naturală, răpită de lună. Apoi se răpede într'un dans furtunos)*. Un dans, vreau un dans nebun. Să fie ca o flacără pe munte, ca un rug pe munte. Să lumineze Roma, de bucuria mea... De atâta bucurie !

CESARE. De nu i s'ar întâmpla ceva. E răpită de lună.

UMANISTUL. Nu i se întâmplă nimic Un zeu şi-a făcut lăcaş într'însa. E plină de furia lui.

LUCREZZIA. Strigaţi: fericită mireasa, mireasa unei atare nunţi. Cântaţi cântece de bucurie, sunaţi din chimvale, din cetere. Cântaţi! Fericiţi pe mire, mirele care mi-a fost menit... Cântaţi şi bucuraţi-vă şi cântaţi! *(Cade obosită. Termele s'au întunecat. O aripă de umbră a trecut peste ele. Numai Roma e luminată)*. Roma ! *(Intr'o imensă reculegere)*. Să invocăm Roma, divinitatea Romei! *(Tăcere. Roma străluceşte mai intens)*.

Te invoc pe tine Roma, Romă a fecioarelor, Romă a mirţilor... Invocaţi, invocaţi Roma !

UMANISTUL. Romă a colinelor, a forurilor, a bibliotecilor, te invoc.

CESARE. Romă a triumfurilor te invoc. Eşti neîndurată !

UMANISTUL. Eşti înţeleaptă!

LUCREZZIA. Eşti înflăcărată! Vreau să-mi văd ursita. Luminează-mi ursita !

UMANISTUL. Dă-mi pacea lină a celor mari ai tăi.

CESARE. Incordează-mi sufletul. Fie braţul meu braţul măririi tale, şi-ţi voi cânta laudele, Roma regină !

UMANISTUL. Roma eternă !

LUCREZZIA. Roma sacră! *(Tăcere. Işi duce braţul la ochi. Se întoarce către cele patru vânturi)*. Văd... umbre lungite de lună, un corp, apele Tibrului... Moarte!... O seară limpede, împresurată de crini... Oribil! Moarte! Arme, pumnale, un cer de cenuşă... Moarte, numai moarte... Oriunde mă întorc e moarte !

UMANISTUL. E în puterea delirului. Vorbele ei n'au nici un rost.

CESARE. Nici un rost, nici... rost? Mă întreb!

„Şablonomania" e tot o boală. Virusul ei (neidentificat încă de ochiadele răscolitoare ale microscoapelor) a contaminat de mult un anumit strat social din ţara noastră, acela al pseudo-intelectualilor.

Părăsind cadrul îngust şi vulgar al bidinelii, şablonul s'a strecurat cu încetul (la figurat, bineînţeles) în mozaicul conversaţiei cotidiane, pentruca, după un stagiu destul de scurt, să pătrundă cu perfidie şi tenacitate în lumea slovelor.

Şablonul acesta, să-i zicem literar, a ajuns un adevărat dictator psihologic.

Nu e om care să nu-şi dea seama de stupiditatea acestui mod stereotip de a se exprima şi a scrie, şi care totuşi să nu-l întrebuinţeze, fără să-şi dea seama, cu o deosebită intensitate.

Ce vreţi, s'a dizolvat atât de bine în sosul prejudecăţilor noastre şi e atât de comod să-l foloseşti, încât nimeni nu se mai gândeşte să şi-l smulgă din bâzâiala comodelor vocale şi din vârful condeiului.

Trăim deci în plin şablon. E o fatalitate poate, dar ar fi fost desigur cu totul lipsit de logică dacă în zodia standardizării, când automobilele, maşinile de gătit, pasta de dinţi şi plăcile de gramofon se fabrică în serie, cetăţeanul-tip nu s'ar fi exprimat şi n'ar fi scris după calapoade bine determinate.

Iată câteva modele de şabloane clasice de cari ne împiedecăm la tot pasul :

La cinema : un domn voluminos care astupă orizontul spectatorilor e mai totdeauna apostrofat cu aceleaşi şoapte distinse : *„Pst ! Domnu, domnu ! Staţi jos ! N'ai avut tată geamgiu...*

In tramvai : când un personaj cu gambetă şi blană de miel la gât e călcat din greşală pe cireşile de sub bombeurile pantofilor de lac, vociferarea contondentă de rigoare e veşnic aceeaşi : *„Stii dumneata cine sunt eu?..."*

Intrunirile publice sunt şi ele supuse aceleiaşi tiranii a şablonului.

S'a văzut oare discurs în care după cererea îndeplinirii *„justelor revendicări"* să nu se facă *„un călduros apel la înfrăţire şi solidaritate ?*

Chiar şi pe stradă, pecetea şoblonului e de mare actualitate.

Cerşetorii îţi spun totdeauna cu glas dezacordat de primadonă pensionară : *„n'am bani de-o pâine, conaşule, mi-e foame..."* Şi când văd că nu te-au convins cu acest argument gastric adaugă miorlăit : *„am cinci copii acasă şi nevasta la spital..."*

Dar nici la cimitir cetăţeanul de azi nu scapă atotputernicului şablon.

Când te-a înţepenit Dumnezeu cu o feştilă în dreptul capului şi cu trupul în cutia cosciugului, se găsesc întotdeauna moştenitori cu talente oratorice cari să declame cu emfaza tragică a momentului : *„Intristată adunare, vărsăm o lacrimă pe mormântul prea de timpuriu deschis al aceluia care a fost..."*

Trecând la cele scrise, e destul să priveşti afişele de cinema tolănite pe ziduri ca să vezi că toate slovele sunt atinse de plaga şablonului.

Cine n'a văzut pe : *„marea vedetă Greta Garbo în filmul de extraordinară înscenare şi cea mai gigantică realizare...?"*

Cât despre gazete nici nu mai vorbim.

Nu există fiţuică cu preţ „monoleu" care să n'aibă reportagii senzaţionale despre : *„Fiorosul asasinat"*, *„Groaznica nenorocire"*, *„Inălţătoarea manifestaţie"*, *„Rodnica activitate..."* etc., etc.

Până şi muzica, vibraţia care ne desfată sau îngrozeşte timpanul, a fost „şablonizată".

In toate tangourile sau şlagărele însăilate în ultimii ani, se plânge. Se plânge serios, pe toate tonurile şi din toate instrumentele.

„Plâng fiindcă mai doresc dragoste curată" — *„Plâng fiindcă ai plecat râzând"* — *„Eu nu plâng pentru nimeni căci nimeni nu plânge pentru mine..."* etc. Ar trebui să plângem şi noi de lipsa de imaginaţie a „componiştilor" noştri, cuprinşi de aşa inundaţie de melancolie.

In sfârşit, până şi scrisorile cele mai obişnuite încep sistematic cu acelaşi *„Stimată doamnă..."* ca să sfârşească banal şi pompos cu *„primiţi vă rog asigurarea deosebitei mele consideraţiuni"* sau în cel mai rău caz cu un scurt şi isteţ şablon : „Cu stimă...

Grigore Olimp Ion

REVISTA REVISTELOR

REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE anul V No. 2 aduce ca de obiceiu un material bogat şi mai ales variat din care desprindem : „Carnet de drum" al d-lui prof. N. Iorga, cu câteva note asupra Expoziţiei din Paris ; studiul d-lui prof. Caracostea „Eminescu faţă de Leopardi" şi trei eseuri despre Flaubert ale lui Jules de Gaultier.

Ca întotdeauna, cronici bine susţinute semnează d-nii Mircea Eliade : Un amănunt din Parsifal ; Pan Vizirescu : Despre o poezie a marilor căutări ; D I. Suchianu : Actualităţi culturale europene etc.

ORIZONTURI An I No. 1, Februarie 1938.

Dela Galaţi ne vine o revistă de serioasă ţinută literară, pe care o privim ca o adevărată revelaţie.

Orizonturi, revista de cultură a asociaţiei profesorilor secundari din Galaţi ne dovedeşte că, înfruntând multe şi mari piedici, provincia poate realiza lucruri de cari capitala trebuie să fie invidioasă.

Revista apare sub conducerea d-lor profesori Ion St. Botez, Gh. Hagiu, Gh. Popescu şi Al. Popovici şi aduce preţioase contribuţii la cunoaşterea literaturii noastre.

Din articolul program al d-lui I. Hanganu „Rânduri pentru început", cităm :

„Revista noastră nu urmăreşte decât închegarea surplusului de energie al dascălilor gălăţeni, într'un tot, care să împrăştie şi în afară de şcoală, din bunurile căpătate cu trudă în nopţi lungi de veghe. Căci profesorul — de orice categorie ar fi — reprezintă preocuparea necontenită de cetit, de scris, de carte în general. Aşa cel puţin concepem noi această nobilă meserie de făuritori ai sufletelor şi aşa îi vedem pe cei mai mulţi dintre colegii noştri"

Inţelegând în acelaşi fel rostul profesorului în societatea românească, ne bucurăm de apariţia revistei „Orizonturi" şi îi dorim viaţă lungă şi rodnică.

ŢARA NOASTRĂ

Mai ieri mare cotidian în 16 pagini, Ţara noastră a revenit la vechea formulă. Ziarul a redevenit revistă. Nu-i urăm decât să mai poată ajunge la nivelul la care se găsea acum 15 ani.

E cea mai sinceră şi mai bună urare ce i se poate face revistei poetului Goga.

ŢARA VISURILOR NOASTRE an I No. 3—4.

este numele unei foarte frumoase reviste ce apare la Oradea, sub îngrijirea unui comitet de elevi ai liceului Gojdu, unul dintre liceele cu impunătoare tradiţie de cultură.

Merită să ne ocupăm în mod cu totul deosebit de ea şi o vom face în numărul viitor.

Despre condiţiile şi neajunsurile CRITICEI LITERARE

Hebdomadarul parisian **Les Nouvelles Littéraires** a publicat în timpul din urmă, în câteva numere consecutive, răspunsurile primite dela deţinătorii celor mai autorizate condee critice din presa franceză, la o anchetă de un netăgăduit interes, deschisă în paginile revistei citate.

Dată fiind originalitatea acestei anchete, întrebarea era: **Cum criticaţi** — e lesne de înţeles că rezultatele ei au fost urmărite cu o legitimă curiozitate, de toţi acei cari se interesează de soarta „lucrului literar".

Subiectul fiind aproape virgin, nu e de mirare că şi recolta a fost îmbelşugată.

Să înregistrăm în primul rând crearea unui termen ad-hoc cu care s'a îmbogăţit vocabularul francez: e vorba de neologismul **„critic-appeal"** propus de d. Fernand Vanderem, deţinătorul spiritualei rubrici „La comédie littéraire" pe care o semnează săptămânal în **Candide** şi autorul recent al unor preţioase memorii asupra ultimelor saloane literare de la Paris, apărute în volum sub titlul **Gens de qualité.**

Fireşte, o condiţie esenţială pentru un critic, cea dintâi în ordinea importanţei — după d. Léon Daudet, — e „să se facă citit". Odată îndeplinită această primă condiţie, două obligaţiuni, deopotrivă de necesare i se impun, care asigură: una, imparţialitatea judecăţii criticului, adică respectul cititorului; a doua, respectul autorului — formulate în termenii următori: „să se desprindă de prieteniile ca şi de neprieteniile sale" şi „să încerce a înţelege intenţia autorului".

Intresant ar fi fost să fi putut afla părerea fiecăruia dintre criticii anchetaţi despre propriul său „critic-appeal". Chestiunea era însă indiscretă şi de aceea a fost evitată.

Toţi au fost de acord, că pentru a evita „genul plicticos" critica trebue să fie comunicativă, să fie „un gen atrăgător". Marea greutate fiind de a face pe cititor să citească cu pasiune, esenţialul pentru critic — spune d. Pierre Paraf — „este să placă, să-şi trăiască cu destulă intensitate critica sa, astfel ca să-l facă dornic pe cititor să cunoască opera, să discute comentariile noastre, să-şi aibă la rându-i parea lui în acest soi de dialog niţel romanţat care era articolul nostru".

In legătură cu prima obligaţiune, aceea de imparţialitate sau de respectul cititorului a fost pusă chestiunea gingaşă a raporturilor personale de amiciţie sau inamiciţie — ale criticului cu scriitorul.

D. Edmond Jaloux, de pildă nu se simte stânjenit să vorbească despre autorii pe care-i cunoaşte personal; dimpotrivă chiar, îi este penibil să nu-i cunoască: „Mi s'a întâmplat să mă înşel asupra valorii unei cărţi dar când văd omul, rareori mă înşel asupra densităţii, asupra valorii ei personale".

De aceeaş părere e d. Noël Sabord, convins fiind, că „cunoaşterea omului adaogă la aceea a cărţii" şi sfătueşte de aceea pe autori şi critici să se cunoască unii pe alţii.

Impăciuitor dar mai ales îndemânatec se arată a fi d. Paul Reboux când nu vrea să întristeze un amic a cărui carte e proastă: „Vorbeşti despre talentul lui în general, citezi cărţi de-ale lui care ţi-au plăcut. Reiei d-ta, spunând că era interesantă, teza pe care el n'a desvoltat-o. E întotdeauna lesne să fii drept şi chiar sever, rămânând totuşi curtenitor".

Cunoştinţa autorului înlesneşte desigur pătrunderea înţelesului cărţii şi preţuirea mai dreaptă a valorii ei dar stânjeneşte exprimarea sinceră a părerii criticului. Aşa crede d. Pierre Loewel, sprijinindu-se pe mărturia bunului simţ care, dela Decartes se ştie că e facultatea cea mai bine distribuită pe lume: „Că sunt printre noi şi eroi, nu-mi îngădui să mă îndoesc. Dar socotesc mai recomandabil, că un critic perfect nu trebuie niciodată să ia masa în oraş şi să nu-şi cunoască decât portarul".

Totuşi, o formulă comodă pentru concilierea adevărului cu prietenia, care se află la îndemâna celor ce nu-şi simt vocaţia unei rezistenţe eroice trebue căutată în practicarea unei „arte a nuanţelor".

Acum vine rândul satisfacerii celei de-a doua obligaţiuni a criticului, aceea care asigură înţelegerea cât mai pătrunzătoare a cărţii, a intenţiei autorului.

Există un aspect tehnic al chestiunii şi ceea ce numea poetul Léo Larguier „laturea fizică", dar, în prealabil este operaţia foarte importantă a selecţiei.

„Prea mult de citit" se plâng toţi criticii cari au răspuns anchetei.

„Se publică multe cărţi şi nu îţi jur — mărturiseşte d. Leo Larguier — că ajung până la capătul unora care poartă pe ultima filă cuvântul **sfârşit,** când mai potrivit ar fi fost să-l înlocuiască prin **însfârşit".**

Din cauza inflaţiei literare, răspunde d. Edmond Jaloux „viaţa a devenit infernală şi nu mai poţi rezista dezordinei". Alegerea cărţilor se impune deci neîntârziat.

„Indată ce văd, parcurgând o carte, că prezintă un interes oarecare, o citesc toată. Dacă e o carte groasă, o carte de mare importanţă — Morgan, de pildă — nu observi nimic tăindu-i paginile. Dar despre cele mai multe, în care nu este un enorm lucru secret, poţi să-ţi dai repede seama cât valorează. Dacă e de proastă calitate, poţi să-ţi dai seama după un fragment mic de tot, dar dacă cartea e complexă nu poţi şti atât de repede. Unele, care par cu totul mediocre în general, citite cu îngrijire îţi oferă trei sau patru pagini care le luminează şi le explică".

Selecţiei făcută de d. E. Jaloux puţin la întâmplare, cum s'a văzut, d. Paul Reboux îi opune, cu o sinceritate aproape cinică, principiul „taylorizării", singurul mijloc de a-şi spori producţia de foiletoane critice într'un timp ca acesta când viaţa s'a dublat, retribuirea rămânând aceeaş.

Critica e şi „chestie de antrenament, de instinct". Deschizând o carte, la întâmplare, în două-trei locuri, criticul experimentat poate, cu conştiinţa împăcată, să-şi dea verdictul, convins că nu se va înşela, aşa cum medicul poate diagnostica un bolnav înainte chiar de a proceda la o cercetare amănunţită a lui.

Metodă expeditivă desigur, dar cu totul arbitrară, precizează d. Lucien Descaves: „Poţi da peste cele mai bune pagini, singurele bune dintr'o carte. Tot ce poţi judeca în felul acesta e ţinuta, nivelul stilului".

Cu excepţia romanelor poliţiste care trebuesc citite de la prima la ultima pagină, şi d. André Billy e de părerea că „poţi să-ţi faci o idee dreaptă despre o carte fără s'o fi citim în întregime". Nu despre cartea însăşi, ci despre talentul autorului, numai, adaogă d. Robert Kemp.

Imposibilitatea de a citi tot ce se publică obligă pe critici să se citească între ei, fie „pentru plăcerea pe care o au călătorii, să-şi schimbe impresiile fiindcă n'au urmat acelaş itinerar şi n'au văzut aceleaşi lucruri" — cum spune d. André Chaumeix — fie pentru a-şi verifica propriile judecăţi critice.

Ca orice ocupaţie profesională, aceea de critic literar, adâncind şi îmbogăţind o experienţă aduce cu timpul o îndemânare, o virtuozitate, care totuşi nu poate înlocui vreodată acea pasiune comunicativă a dragostei dezinteresate pentru lucrul practicat. E lesne să înţelegi o carte atunci când o iubeşti, dar care sunt însuşirile care deşteaptă interesul şi mai mult chiar decât simpatia uneori, pentru o carte? Nu atât calităţile de meşteşug, apreciabile, fără îndoială, răspunde d. André Chaumeix, cât mai ales „o calitate de ardoare. O carte, mai ales dacă e a unui tânăr, te reţine în măsura în care face dovada unui temperament. Operele bine chibzuite vor veni mai târziu, meşteşugul se învaţă, dar natura singură acordă daruri".

E o condiţie ideală pentru critic aceea de a putea fi, ca d. Ramon Fernandez „un cititor nou", cu fiecare carte nouă pe care o citeşte, ceea ce înlătură riscul de a trece nebăgător în seamă peste ce reprezintă „sforţarea sinceră a autorului". „Această reacţiune personală, această judecată care făcea cinste tradiţiei culturale franceze", adaogă d-sa, ar fi de dorit pentru critici să o regăsească.

„Il faut être absolument moderne" afirmase Rimbaud cu autoritatea unei convingeri iluminată de o turburătoare intuiţie poetică.

„Cea dintâi obligaţie care se impune criticului — afirmă d. René Lalou — e de a se simţi solidar cu epoca lui", deosebindu-se astfel de eseist şi de istoricul literar.

„Meserie de descoperitor" deaceea, adaogă d. André Thérive „datoria criticului e să fie mereu de veghe, mereu la pândă".

De altfel, chiar împrejurările sunt prielnice pentru a înlesni criticului misiunea de descoperitor al valorilor literare, misiune care, sub „regimul totalitar al criticei" dela sfârşitul veacului trecut în Franţa, era aproape cu neputinţă de exercitat, când un Saint-Beuve exercita o adevărată dictatură spirituală, judecând, cu o severitate nejustificată şi o lipsă de înţelegere surprinzătoare, ceea ce făcea tocmai originalitatea geniului unui Balzac, a unui Stendhal sau a lui Baudelaire.

E o părere optimistă aceea cu care se încheie interesanta anchetă întreprinsă de d-na Janine Bouissounouse, părere exprimată în aceşti termeni, de d. René Lalou: „Ceea ce face interesul criticei de astăzi, ca şi folosul ei pentru public şi pentru scriitor este că formează un fel de republică în care oricine se poate face ascultat. Mi se pare aproape cu neputinţă, în condiţiile actuale, ca un nou geniu să fie pe-deantregul necunoscut".

— m. n. —

Cinema Capitol

DEPARTE DE ŢARA

Nu prea înţelegem scopul acestui film venit de peste ocean. Căci, mai mult ca sigur, Americanii au avut un anumit scop când l-au realizat.

Reclama ne anunţă că vom asista la romanul unei romance „departe de ţară". Şi, într'adevăr, e vorba de o străină care locueşte în America. Traducătorul s'a grăbit, de câte ori străina vărbeşte de ţara ei, să precizeze că e vorba de România, cu toate că ea nu pronunţă nici-odată acest cuvânt ci spune doar „ţara mea". Se aud, e drept, şi câteva cuvinte româneşti, dar când se pronunţă aceste cuvinte, buzele actorilor se mişcă cu totul altfel. Şi, bănuim, când filmul se va prezenta în Iugoslavia, spectatorii vor auzi vorbindu-se sârbeşte, în Ungaria filmul va fi vorbit în urgureşte ş. a. m. d.

Căci — se pare — în acest film Americanii au vrut să facă reclamă noului continent în Europa. Au vrut să arate că un străin — în cazul nostru o străină — va găsi, de câte ori are nevoe, protectori în Americani, cari sunt oameni foarte de treabă şi înţeleg să se sacrifice ei, când e vorba de a apăra un prieten. Şi totuşi nu lipsesc gangsterii cari circulă în America vârându-se în mai toate întreprinderile.

Gangsterii din filmul „Departe de ţară", fac, pe ecran, lucruri obişnuite poate în America, dar cari au darul să înspăimânte pe spectatorii noştri.

Aşa că nu prea vedem cam în ce constă reclama pe care Americanii au vrut să şi-o facă.

De-a lungul filmului s'au perindat prin faţa spectatorilor scene dramatice, urmate imediat de scene comice. Dintre acestea din urmă vom aminti una al cărei efect a fost cu totul altul decât cel scontat de Americani. E vorba de o slujbă religioasă, începută, după câte ne pricepem, pe rusește, isprăvită pe românește şi oficiată de un preot care face crucea catolică.

Cu toate că multe scene ni se par foarte neverosimile — şi dintre acestea considerăm cu totul exagerată nedibăcia întregei poliţii din New-York, care nu poate s'o găsească pe nenorocita străină, protejată de câţiva şoferi cum se cade — filmul obţine mult succes prin partea din urmă, pentru care merită să fie văzut.

E una din cele mai reuşite bătăi pe cari le-am putut vedea pe ecran. Pentru realizarea ei au fost angajaţi câţiva foşti campioni mondiali, dintre cari vom aminti pe Godfrey, Manie Rosenbloom, Jeffrey şi Dempsey.

Scena aceasta entuziasmează pe spectatori şi, fiindcă ea este tocmai la sfârşitul filmului, cei cari au venit dela început părăsesc sala încântaţi. Printre aceştia am fost şi noi.

Interpreţii celor două roluri principale au fost Spencer Tracy, una din figurile cele mai simpatice ale ecranului şi Luise Rainer, urâtă dar totuşi atât de „femee", care a jucat puţin melodramatic unele scene, reuşind însă în altele să atingă perfecţiunea.

Ar mai fi poate de spus ceva şi despre cenzură care s'a ospătat copios de astădată, ceea ce face filmul greu de urmărit.

Cinema Aro

VOGUES 1938

In căutarea unei formule potrivite pentru filmul technicolor, după eşuarea experienţei cu filmele colorate, în interioare cari ne reaminteau ilustratele de prost gust ce se vând la librăriile de provincie, ni s'a prezentat săptămâna trecută la Aro, „Vogues 1938" care, trebue să recunoaştem, înseamnă un relativ progres în acest domeniu.

De astădată Americanii au renunţat de a mai colora câmpiile şi munţii, preocuparea lor fiind numai de a colora stofele modelelor de rochii, cari, timp de două ceasuri, fără întrerupere aproape, se perindă prin faţa spectatorilor. Se poate ca această paradă a modelor să fi interesat pe spectatoare, cari totuşi, bănuesc, preferă şi ele filmului dela Aro un journal de mode, sau acele mici prezentări de modele din journalele de actualităţi. Cred că nesfârşita defilare a manechinelor a plictisit şi pe spectatorii înarmaţi cu cea mai mare doză de răbdare.

Şi sunt, în oarecare măsură, de aceeaş părere cu un spectator ce şi-a exprimat plictiseala printr'un căscat, prea sgomotos poate, şi care a avut darul să revolte un şir de spectatoare din faţa sa.

In clipele în care prezentarea modelelor înceta — şi trebue să mărturisim că aceste clipe sunt foarte puţine — am avut ocazia să admirăm câteva numere de varieteu destul de interesante. De reţinut un cor de negrese, care ne-a dat prilejul să constatăm că filmul tehnicolor va avea de spus peste câţiva ani un cuvânt hotărîtor pentru progresul cinematografului, precum şi nişte dansuri aproape nebuneşti pe patine cu rotile.

De asemenea, din când în când, destul de rar, am zărit pe ecran figurile actorilor, ale căror nume erau anunţate pe afişul dela intrarea cinematografului.

Astfel, în rolul unui croitor renumit a apărut Warner Baxter, un artist care s'a remarcat atât în filmele mute, cât şi în cele vorbitoare. L-am fi dorit în acest rol pe Adolphe Menjou, de mult compromis.

Rolul femenin l-a deţinut Joan Bennet, pe care am crezut-o frumoasă, până în clipa în care i-am văzut chipul colorat.

Singurul care a încercat să-şi interpreteze rolul în chip amuzant — ceilalţi, văzând că textul nu le dă nici-o posibilitate renunţând la asemenea veleităţi — a fost Misha Auer, actor de real talent.

Regisorul n'a avut prea mult de lucru. In orice caz credem că ar fi fost de datoria lui să evite melodramatismul eftin al scenei morţii uneia dintre croitorese.

Am mai auzit în acest film şi un râs fonogenic. Proprietarul lui, se vede treaba, fusese angajat special ca să râdă.

E DESTUL SĂ ZÂMBEŞTI...

„AŞII" VOLANULUI

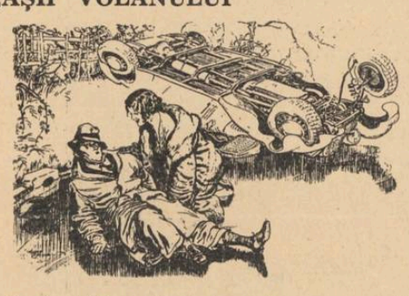

Soţia către bărbatul său (proprietarul automobilului):

— Ai avut dreptate dragă. Data viitoare am să te las pe tine să conduci...

(După Koralle)

❖

La cinema

— V'aţi aşezat pe pălăria mea!

— Nu-i nimic, nu mă deranjează...

❖

Ghinion

— Aveam ceva pe limbă...

— Gândeşte-te puţin şi o să-ţi aduci aminte.

— Nu cred. Era o marcă poştală...

❖

Intre papagali

— Am foarte mult de lucru. Stăpânul meu e bâlbâit...

La expoziţia de pictură

Cunoscătorul: *Expoziţia trecută era mult mai bună. Probabil că de data aceasta a cumpărat vopselele dela altă prăvălie.*

❖

Intre artiste

— Eri mi s'a cerut de o sută de ori autograful.

— Cel care vrea să-l aibă e cu siguranţă un om perseverent.

❖

O crimă la circ

Judecătorul: *— De ce ai ucis pe „omul de cauciuc?*

Criminalul: *— Aveam nevoe de pielea lui ca să-mi fac un impermeabil.*

INTRE VACI

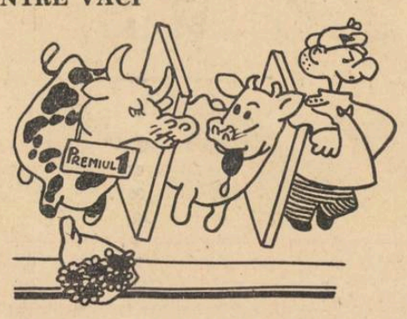

Vaca premiată: *— Eu nu mă mai întorc la staul. Aştept să mi se facă propuneri pentru cinema...*

(Dimanche illustré).

DRUM PENTRU INCEPATORI

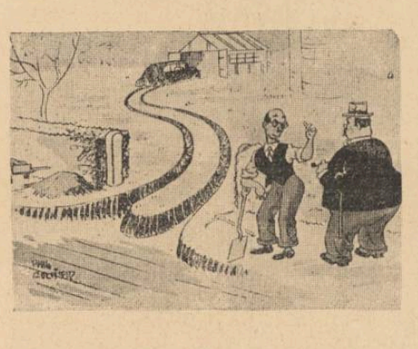

—Dece ai făcut şanţurile astea prietene, până la intrarea în garaj?

— E singurul mijloc ca nevasta mea să bage maşina înăuntru.

(După Koralle)

❖

Doamna „nervoasă"

Intre prietene: *— Nu ştii peste ce bucluc am dat. Am crezut într'o seară că e bărbatul meu care se înapoiază acasă, şi i-am spert capul controlorului dela electricitate.*

❖

O escrocherie

Şoferul amator *(eşind de sub rămăşiţele automobilului pe care îl conducea şi care s'a sfărîmat de un pom): — „Şi când te gândeşti că escrocul de vânzător îmi garantase maşina pe doi ani...*

RADIO

Recital de versuri

Poezia clasică, spre deosebire de cea romantică, este o poezie sculpturală, o poezie de forme. Clasicul, liniştit şi senin ca ochiul lui Dumnezeu asupra unui drept credincios, îşi deschide ochii mari către larve şi priveşte cu o dragoste calmă peisagii, oameni, amintiri. Clasicul priveşte, chiar când ascultă. El vede valurile mării sau furtuna, nu le aude. Deaceea versurile lucrează prin imagini vizuale.

D-l Ion Pillat a recitat cu glasul unui tânăr vrăjitor, plin de încântarea descântecului său, sub puterea căruia simte născându-se priveliştile.

Poate pentrucă trebuia să prind cuvântul, pe el să-l transform în linie şi culoare şi apoi abia să simt poezia, poate deaceea am rămas străin, afară din lumea versurilor.

Volumul unui clasic îl răsfoeşti numai când te simţi tot atât de împăcat ca el. Nu ca pe romantici, ale căror cărţi le poţi lua la întâmplare, sigur că îndată te va cuprinde neliniştea, tulburarea, durerea lui.

Cărţile Domnului Ion Pillat le-am îndrăgit vara, când, culcat în fânul necosit, mă mângâiau miresmele florilor dulci ca un obraz de iubită şi urmăream jocul norilor albi şi al rândunicilor. Leam răsfoit iarna când mi-era dor de vară.

Teatru radiofonic

Hamlet, **adaptare radiofonică în versuri după traducerea d-lui Dragoş Protopopescu.**

Adaptările radiofonice suferă de următorul cusur: sunt în general cârpeli. E sigur că piesele nu vor merge la radio aşa cum au fost scrise de autorii lor pentrucă aceştia au avut în vedere scena. Dar adaptarea trebuie făcută cu mai mult curaj, să nu fie alcătuită numai din tăieturi şi din acea introducere la începutul fiecărui tablou, făcută pentru a completa şi care este ca o scuză pentru neputinţa de a da mai mult. E tot atât de mult afară din piesă ca acele intervenţii ale autorilor din secolul trecut când lăsau pentru clipă pe eroii lor să se odihnească şi începeau să explice de ce s'a întâmplat aşa şi nu altfel să asigure că cutare erou este un nemernic iar celălalt merită să fie iubit.

Deci, cel ce se simte în stare, să modifice până la nerecunoaştere până la a spune: inspirată (piesa) din... Ceilalţi, la o parte. Căci micile defecte de neadaptare le-om trece atunci cu vederea. Iar dacă ar fi foarte neadaptabilă, tot ar rămâne transmisiunii rolul de carte de şcoală în care am învăţa că William Shakespeare, de care ştiam ceva vag, a scris tragedii între cari şi Hamlet, în care mor la urmă toţi.

Hamlet e o piesă potrivită unei transmisiuni, deoarece conflictul este interior, n'are nevoie de ceea ce se numeşte în teatru acţiune. Singurul defect ar fi numărul mare de personagii. Pe cele de a doua mână ajungi să le încurci.

In ce priveşte jocul, foarte reuşit a fost D-l Ion Manolescu, a cărui voce întinerită până la adolescenţa lui Hamlet a urmat desăvârşit gândirea sinuoasă şi nedefinită, dând glas acelei lipse de hotărîre a prinţului. Mai puţin mi-a plăcut d-l Dem. Psatta, deloc cu conştiinţa încărcată.

Domnia-sa are o tehnică foarte înaintată. Am impresia întotdeauna că se ascultă pe sine, că face exerciţii de declamaţie şi că la urmă îşi face critica spunându-şi că ar fi trebuit să recite mai cu patos, sau să se fi făcut mai misterios. In rolul lui Polonius (adică în ce a mai rămas din rolul lui Polonius) glasul domnului Victor Antonescu nu trăda deloc pe omul perfid ci se vedea că este al unui om de treabă. Mult regină şi aproape deloc mamă a fost doamna Maria Mohor, iar domnişoara Aura Buzescu o deplină Ofelie, mai ales în timpul nebuniei.

Cu totul greşit a fost jocul umbrei, care prin lungirea cuvintelor (ea ju-u-u-u-u-ră) nu sugera ura care nu dă pace în mormânt ci mai mult pornirea aceea de lunatec când da glas în pădure speriind fiarele.

Ne mai întrebăm dacă regia artistică n'ar putea obliga pe interpreţi să înveţe ca lumea cel puţin pasagiile mai de seamă.

MIRCEA BĂRBULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

5 — 1938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 3
SÂMBATĂ 5 MARTIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALA A „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Romanul românesc

Este cu totul de neînțeles de ce romancierii noștri, cu rare excepții, nu caută să înfăptuiască „romanul românesc", care să corespundă nevoii de exprimare, reacțiunilor sufletești proprii neamului nostru.

Aflăm aproape la toți actualii romancieri tendința de a imita pe marii creatori străini.

Mă adresez acum în special, celor care-și caută un drum în literatură. Celor cari mâine vor alcătui falanga scriitorilor de vază ai României. Dacă simt nevoia unei călăuze, unui model de ce nu urmează ei pilda unuia dintre marii noștri literați încă în viață, ori dintre cei dispăruți, în loc să devină discipoli ai unor scriitori de peste granițe. Spun aceasta făcând abstracție de valoarea acelor scriitori. Găsesc că imitarea lor influențează în chip nefast adevărata gândire și exprimare românească. Fiecare popor are în gândirea și arta sa un substrat propriu, care nu poate fi obiect de imitație.

Avem un substrat etnic de o valoare incontestabilă, care imprimă operei de artă acel specific național de care s'a vorbit atâta.

Mă gândesc la marele nostru Eminescu. Cu toată influența suferită din partea gânditorilor germani, el n'a trădat nici un moment pe românul din el, iar poezia lui, înainte de orice este națională.

Acest fapt nu se întâmplă însă cu romancierii contemporani, cari, socotind necesar să devină creatori de curent literar, părăsesc drumul românesc și adoptă concepții largi, dar străine, mult depărtate de sufletul poporului nostru.

Răsfoind prin noianul de romane actuale găsim tragedii dostoyewskiene, drame în stilul pirandellian, ori romane de migăloasă analiză à la Marcel Proust. Rareori ne aflăm în fața unei lucrări care să reprezinte realități românești.

Când credințele noastre sunt atât de bogate, când sufletul românesc a dat dovadă de atâta putere de viață, dece să căutăm la alții exemple, și să nu ne afundăm în cercetarea acestui suflet, în descoperirea tuturor cutelor pe care le ascunde!

Subiecte, așișderea, pot fi găsite cât de multe la noi. Viața celor din regiunile de câmpie, intensă și calmă, lumea porturilor dunărene sau maritime, orașele mari cu toată activitatea lor trepidantă, târgurile sau orășelele de provincie, cu farmecul lor discret și chiar cu defectele lor.

Fiecare scriitor să cerceteze, să cunoască, să iubească și să înfățișeze realitatea românească.

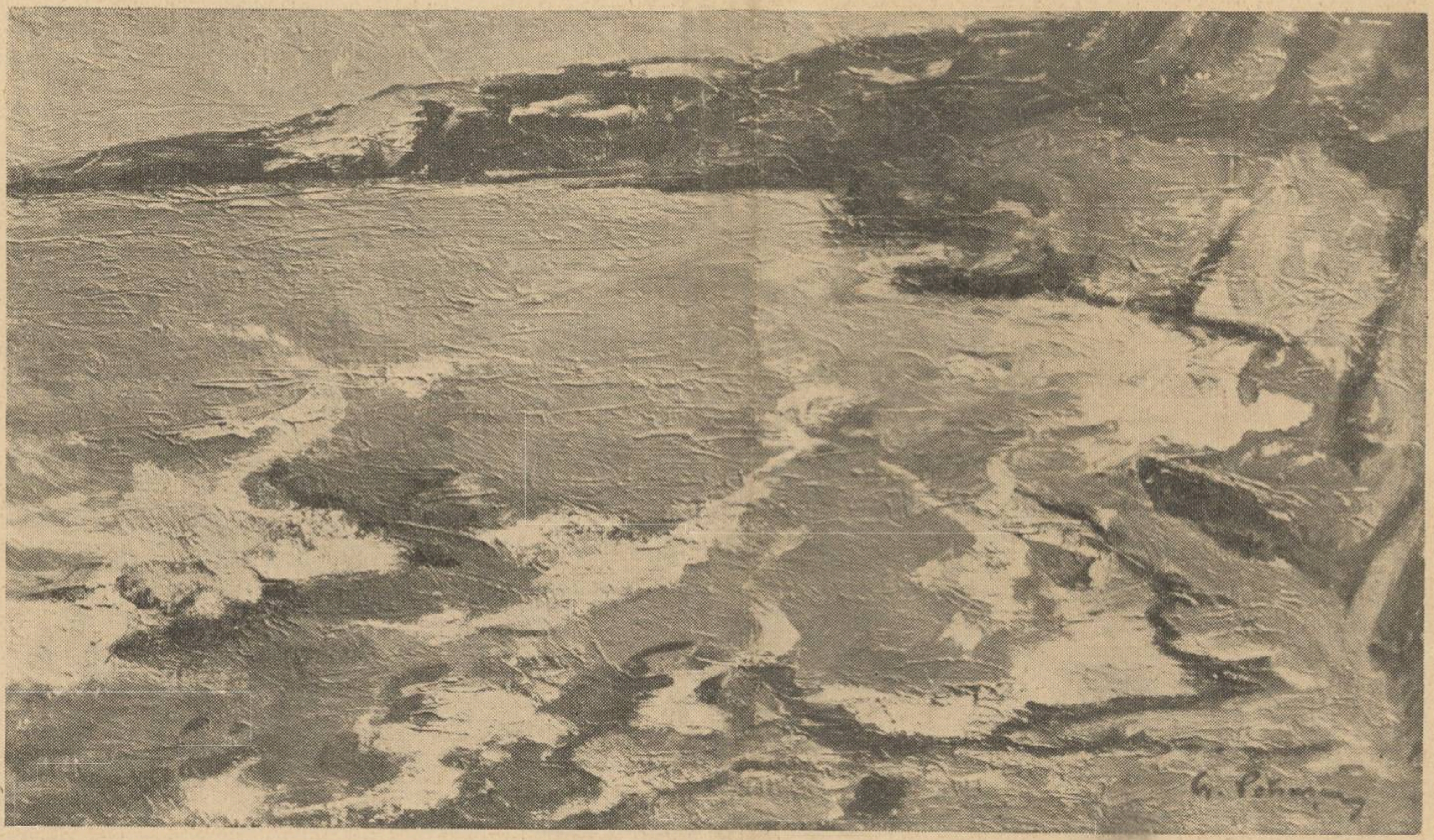

G. Petrașcu — Marea la Balcic

ADEVĂRURI SIMPLE DESPRE POEZIE

de RADU GYR

Am mai rămas un cerc foarte restrâns de iubitori pasionați ai poeziei autentice. Aș vrea s'o revăd înscăunată în domnia ce i se cuvine; aș vrea s'o văd redobândindu-și sceptrul de foc și — cenușerească uitată pe-o vatră străină — aș vrea să știu că i se readuce condurul bătut în argint, pierdut la balul din basm și găsit de prințul în zale.

Dacă bănuesc, pe tâmplele poeziei, mirul divin cu care a fost unsă de dincolo de noi, recunosc în ea sublimarea și elevarea desăvârșită a artei. E arta, cu tot soarele ei interior concentrat în versuri, cu toate orhestrațiile ei terestre și siderale, cu tot fluidul și cu toată taina ei.

Poezia e — hotărît — superioară și muzicii și picturii (cu toate efectele ei cromatice), și liniei efebului grec, ce curge, lenevoasă, în marmură caldă. Fiindcă ea le îmbină armonic, pe toate. Orice s'ar spune și oricât ar fi încercat nouile forme de expresii lirice să spargă mitul ritmului și să închipue un alt mister, negând armoniile și unduirea, poezia adevărată rămâne foșnet de harfe lăuntrice și orgi exterioare.

Sensibilitatea e muzică; cuvântul în el însuși și'n legătura lui sintactică e muzică. Muzică și culoare.

Există o armonie de dincolo de cuvânt, așa cum circulă el, obișnuit, printre noi. E o muzicalitate de dincolo de sens și de mecanica exterioară a versului. Cuvântul își pierde de multe ori, valoarea lui fixată, devine mobil, susceptibil de sensuri și de interpretări noui; peste noțiunea habituală pe care o reprezintă, el devine armonic prin sunet, respiră o valoare nouă și e capabil de a emana el singur o imagine sau o cromatică, indiferent de raportul lui logic sau gramatical.

Efectului melodic, aproape incaracterizabil, dar prezent în sensibilitatea acută, i se alătură, așa dar, efectul pictural: cromatica expresiei și coloritul nou, cu joc de nuanțe, al imaginii, — imagine care poate merge până la sugerarea unui tablou de dincolo de realitate, accesibil nu prin verificarea strictă a verosimilului extern, ci prin rezonanța pe care o produce pe coarda unei sensibilități de înaltă tensiune.

Imaginea, oricât ar trece în planul irealului, se încheagă ca posibilă în sufletul cultivat al lectorului, altoindu-se pe necesitatea lui interioară de vis cu orizonturi enorme și cu accepțiuni de fenomene străine realului strict. Cu alte cuvinte, imaginea poetică nu este obligată să reproducă, frumos, un peisagiu din natură; ba, dimpotrivă, ea produce efecte estetice mai adânci când răstoarnă realitatea externă, în vis, refractând-o și reflectând-o, variabil, în oglinzi lăuntrice, după anumite și stranii legi optice ale sensibilității...

*

Poezia cea mare este, în primul rând, emotivitate, muzicalitate și plastică. Din aceste fenomene estetice ale poeziei, cu rădăcini înfipte într'un paradis mistic intern, va undui, caldă și nouă, emoția estetică. Emoția estetică — adevărată cuminecătură a spiritului prin artă, doar bănuită de Aristotel în acel „catharsis" al său, confuză pentru foarte mulți critici științifici și istorici în frunte cu Taine și Siebeck, — se desprinde numai din marea poezie devenită cleștar artistic.

Opera de artă lirică e un complex de sensibilitate, muzică, plasticitate, vis, toate fiind sudate, subteran, prin pasta unei armonii isvorîtă dintr'un element mistic, imponderabil, dar adiat pentru antenele sensibilității pregătită estetic...

Ceea ce în mod obișnuit numește critica „idee" sau „concepție" și „sentiment clar", sunt numai cadre și axe în mijlocul și'n jurul cărora s'a topit fremătătoare, sesisabilă, dar aproape indefinibilă, autentica poezie.

Nu-l iubesc pe liricul Eminescu numai pentru „filosofia" lui. Nici numai pentru „gândirile" lui grele de sevă. Il las să-l iubească pentru aceasta filosofii, spiritele didactice și... profesorii de literatură. Il iubesc pe Eminescu pentru șuvoaele de mare sensibilitate care gâlgâe în lirica lui; pentru marile lui zbateri de armonii; pentru toate azururile și mările și violoncelele lui de maestru cu fruntea în zenit. Il iubesc pentru îmbinările noui de imagini și orizonturi; pentru tehnica nouă pe care i-a dat-o expresiei; pentru cuvântul pe care l-a vrăjit, cu mâini de argint, și l-a făcut flacără, piept de vultur, ocean, glesnă de ciută sau frunză susurată în lună... Pentru „gândirea" lui adâncă, pentru sensul lui „filosofic", îl admir *pe urmă*, și nu ca poet, ci ca profund cugetător.

„Scrisorile" sale, de pildă, mă farmecă, întâi, prin poezia absolută, —și apoi, abia, mă interesează satira lor filosofică.

Deaceea, mulți dintre poeții, sclavi numai „gândirii" și „concepțiilor", rămân externi adevăratei poezii. Retorici, didactici, ei sunt gânditori și fi-

(Urmare în pg. 2-a)

Marea pace

Sentimentul estetic reprezintă varianta laică a sentimentului religios. Iubind naturalul, *arta împământenește adorarea supranaturalului, a divinului. Artă și religie sunt de fapt închinare la icoane diferite.*

Religia îngenunche în fața icoanelor Creatorului, arta își cădelnițează miresmele ei în fața creației, *care este și ea „chipul și asemănarea Domnului". Universul nefiind decât un complicat joc de oglinzi care reflectă, toate, imaginea unică a singurului autor original, Dumnezeu.*

Ca și religia, arta, și confesiunea ei principală, literatura, își are ritul ei, templele ei. Și — analogia continuă trist — schismaticii, mai grav, ateii ei.

Astfel din crezul religios creștin, crește alături — trunchi geamăn — un crez estetic în care se regăsește principalul caracter al religiei, iubirea.

Creștinul e frate cu oricine, mai mult, cu orice, *cu suflet și cu piatră. Universul creștin e vastă* confrerie *a stihiilor lui, în care omul, în devălmășie cu restul făpturii, apare indisolubil legat de tot ce-l înconjoară. (Din această consideratiune cred, reese* penalitatea sinuciderii, *în creștinism. Sinuciderea înseamnă o desintegrare din univers, o rupere a mii de legături cu lumea, un refuz de a participa la trăirea universală).*

Această integrare, acest abandon al creștinului în spațiu, are și cea de a doua dimensiune, timpul.

In ortodoxie mai ales, credinciosul este contemporan cu tot ce a fost înaintea lui. El cultivă trecutul, fiindcă, trecutul este mai aproape, *în timp, de Dumnezeu. O clipă este mai aproape de Dumnezeu decât cea următoare, fiindcă între ea și* actul creației, *dela care începe să se măsoare timpul, se interpun mai puține evenimente. Fiecare moment nou reprezintă încă o cortină, mai opacă, trasă între om și Dumnezeu, o nouă îngroșare, mai de nepătruns, a ceții dintre cer și pământ.*

Aceasta determină marea și tragica întrecere între perfecționarea inteligenței și scurgerea timpului, în [illegible] *Divinității.*

Rămâne intactă, în literatură, această dublă dăruire, în spațiu și în timp, a religiei. Tradiția *literară, așa cum ne-a lămurit-o în primul număr al revistei noastre domnul Ion Pillat, este un element viu, participă la actul creației. Nu poate exista emancipare — adevărată, nu artificială — față de trecut, așa cum nu poate un fiu să nu samene cu tatăl său.*

Privirea îndărăt nu poate constitui un balast pentru mersul înainte, un plumb în aripile sborului. E absurd a contesta paternitatea trecutului față de prezent. Trecutul e un tată bun, sub a cărui tutelă elastică se petrec inovațiile, libertatea primenirilor sănătoase fiind deplină.

Alături de timp, spațiul *literar se întinde până în granițele etnice ale popoarelor. Cu caractere totdeauna specifice, spațiul literar își are relieful lui particular, ca și spațiul geografic. D. Lucian Blaga, filosoful care a găsit însfârșit pentru neamul românesc blazonul unei nobleți spirituale, ne-a arătat — cu deget de aur — cum spațiul românesc împrumută relieful său culturii noastre. Deasupra Țării Românești a lui Mihai Viteazul, pe care o arată hărțile, se așterne — ca pânza pe o statue — țara sufletului românesc a lui Eminescu, sub care se ghicesc Carpații cu văile lor.*

Tradiție și românism, sunt cele două coordonate literare, care în paginile Universului Literar vor forma întotdeauna un impecabil unghiu drept.

GHEORGHE ION FLORIAN

FOLKLOR ȘI CLASICISM

de OVIDIU PAPADIMA

Revista „Vremea" are amabilitatea să se ocupe într'o binevoitoare notă de o recentă încercare a mea de a lămuri mai adânc și mai unitar personalitatea văzută până acum difuz a lui *Calistrat Hogaș*. O notă nu e un eveniment cosmic. E un mic act de dreptate necesar, — în lipsa altora mai mari, — deși la noi e înțeleasă mai mult ca o monedă de schimb de amabilități: azi tu, mâine eu... Ca atare, ar fi ridicol să transformi aceste mici satisfacții sau insatisfacții personale, în masivități de studii.

Dar nota dela care am pornit, ridică o nedumerire care mi se pare că circulă mult mai frecvent în problemele noastre de azi. Deci, poate e chiar necesar să încercăm, dacă nu chiar să izbutim, — o lămurire.

Celui care a însemnat-o, văd părându-i-se că există o antinomie între folklorul nostru și clasicismul antic. Că Hogaș nu poate fi totodată un fabulos rapsod hrănit de Omer și un glas firesc al spiritualității noastre folklorice, plămădită adânc de ortodoxie.

Noi nu vedem această antinomie. Ea se află doar în exagerarea livrescă, sau mai bine zis în eroarea de perspectivă a d-lui E. Lovinescu.

Hogaș e un mare creator, în care un adânc fond folkloric românesc s'a lămurit, s'a limpezit, — târziu, — în cultura clasică a antichității. Pentru d. Lovinescu, e hipertrofia unui fenomen invers: un cărturar atât de pătruns de Homer, încât, la chemarea lui de sub veacuri, — sare brusc în adâncimile eului său, neoprindu-se până aproape de preistorie. Ca *scriitor*, prin urmare, Hogaș e un bizar desrădăcinat, care nu trăește ca Eminescu în Moldova lui 1400 ci, rupându-se cu totul de neam, în Ciclade, cu câteva mii de ani înainte.

Pe când în realitate C. Hogaș, departe de a fi un *caz* ciudat, înseamnă foarte fireasca întâlnire a două vechi culturi cari au aceeași rădăcină.

Căci acesta e raportul simplu dintre folklorul nostru și clasicismul antic.

Ne uimește întru câtva formularea lui categorică, fiindcă — deși acum sântem aproape de o justă lămurire a realităților folklorice, — ne sună în gând încă mult din greșita lui înțelegere de până mai deunăzi. Sub aceste sugestii, folklorul, — deci și al nostru, — mai e privit ca un conglomerat, mai puțin chiar: ca un grohotiș, adică o aglomerare de fărămituri de *primitivitate*. Folklorul ar fi deci tot ce, haotic, a mai persistat din sufletul, din viața omului preistoric, aproape de caverne: superstiții, magii, animism, eresuri. Din această realitate, privită ca o grămadă inertă de rămășițe, — mai mult compromițătoare decât semnificative, pentru luciditățile omului modern, — știința a căutat în deosebi să reconstitue sufletul omului primitiv iar la noi în special a definit perpetuarea subterană a spiritului superstițios al primilor latini. Pentru știința veche, sufletul acesta preistoric e mai mult un haos, de spaime, de închipuiri, de eresuri.

Nouă însă, celor de azi, folklorul ne apare altfel. Sânt în el tot fărâmături, — dar ale uneia din cele mai frumoase *ordini spirituale* din trecutul omenirii. O ordine spirituală care s'ar părea că a reușit miracolul unic de-a ajunge și o *ordine de viață* pământească în acelaș timp.

Ordinea asta e „preistorică", întru cât nu s'a deliberat nici nu s'a concretizat prin scris. Dar n'are nimic din întunecimile de caverne pe care ne-am obicinuit să le asociem noțiunii de preistorie. Ci e poate întâia, și cea mai însemnată poate, din înălțările spiritului omenesc deasupra materiei.

Și poate tocmai de aceea e atât de grandioasă, atât de liniștită, tocmai fiindcă n'a fost înghesuită în boabele meschine ale literelor.

Ea e cu totul opusă viziunii moderne, făurită de știință. Fiindcă ea e făurită de suflet.

Știința explică omul prin cosmos. Viziunea folklorică explică viața cosmică prin om.

Rezultatul e că în lumea modernă omul disperează într'o crâncenă singurătate cosmică. Pe când în cea folklorică, el se integrează senin într'o armonie universală. In viziunea modernă, cosmosul e un imens vid, punctat arare cu fărâme singuratece de viață. In cea folklorică, e o imensă colectivitate de viață, în care nici un punct nu e inanimat sau izolat. O infinită ierarhie spirituală leagă armonic infinitul bobului de nisip cu cel al hăurilor de dincolo de stele. In fiecare piatră stă și poate vorbi un suflet. Copacii închid apariții de vrajă. Animalele pot fi oameni pedepsiți. Spațiul e cutreerat de duhuri, bune sau rele. Luna, soarele, stelele — sânt ființe sau lăcașuri de spirite. Și dincolo, dincolo de marginile văzute, dar prezent prin atenția sa universală și necontenită, — marele duh tutelar al lumii.

Centrul acestei armonii universale este omul. Fiindcă el e, *în materie*,

(Urmare în pag. 8-a)

CRONICA LITERARĂ

SUFLET JAPONEZ

roman de Gh. Băgulescu (Ed. Universul 1938)

de C. FÂNTÂNERU

Despre romanul d-lui colonel Gh. Băgulescu, spunem dela început că aparţine acelei categorii de cărţi care prezintă interes pentru toate categoriile de cititori. Sunt autori cari ţin ca opera lor să fie pe placul elitei, alţii însă pentru care publicul larg este o momeală mai puternică şi se îndreaptă

decisiv spre el. Dar scriitorii mari de pe piscurile literaturii universale, nu s'au gândit nici odată să creeze, în mod special, pentru gustul elitei sau al vulgului.

„Par grand amour du peuple, — spune André Gide, într'un articol recent din **„Verve“,** reluând o idee a sa de atâtea ori predicată, — on pourrait être tenté de dire : il n'y a pas. il ne doit pas y avoir de „profane“ ; ou mieux: ce n'est pas profaner l'art que d'en permettre le libre accès. Mais je crois que toute grande oeuvre d'art est celle qui ne s'adresse pas uniquement à l'élite ; qui se montre capable de satisfaire à la fois le profane et les délicats“.

Fără a înălţa pe d. Băgulescu printre maeştrii cari îndreptăţesc aceste consideraţii, observăm bucuros că romanul d-sale, „Suflet japonez“, are calitatea de a mulţămi în acelaş timp, „şi pe profani şi pe delicaţi“. Este o carte de circulaţie liberă, spontană.

Acţiunea se petrece în Japonia, despre care ştim destul de puţin, dar a cărei cultură şi istorie suntem de acord că merită să fie cunoscute. Tot ce ni se spune despre viaţa spirituală a imperiului nipon, ascultăm cu interes real. Dar materialul ales de d. Băgulescu, din lumea japoneză, este prin el însuşi de o valoare aparte, referindu-se la expansiunea virtuţilor rasei, în acel ev mediu nipon, când casta nobililor a dat lupta decisivă, spre a-şi menţine prerogativele lumeşti şi spirituale.

„Suflet japonez“, este un roman istoric. Întâmplările se desfăşoară pe la sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul celui de al XVII-lea, având ca erou principal pe daymio Asano Naganao, stăpânul domeniului Ako, din Nordul Japoniei, înspre marea interioară a Chinei. Daymio Naganao, fiul său Nayatomo şi nepotul Nagatomo Naganori, întrupează virtutile castei samurailor.

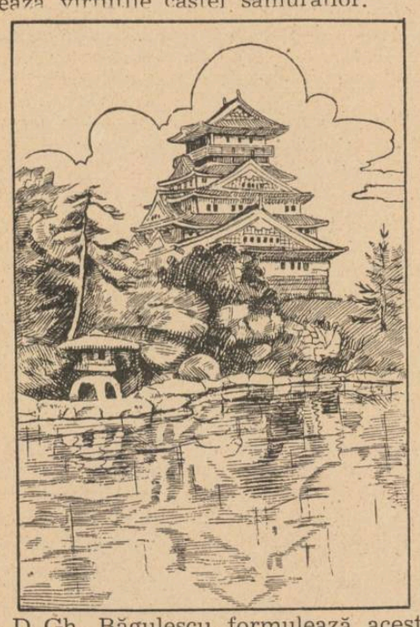

D. Gh. Băgulescu formulează aceste virtuţi astfel: „Pentru un samuraiu, viaţa preţueşte puţin, banii nimic, onoarea totul. Banii pierduţi îi recâştigi, şi dacă nu, poţi trăi şi fără ei, când munceşti cinstit. Viaţa ţi-o poate lua oricine, şi ţi-o înapoiază Buddha, după dreapta lui judecată. Onoarea se pierde numai din vina ta şi nu o mai poţi recâştiga nici în viaţa aceasta nici în cea viitoare. Un samurai pleacă la luptă cu gândul hotărît că nu se va mai întoarce. Buddha îi oferă prilejul să devină nemuritor. Durerea nu preţueşte pentru un samurai. In toate împrejurările el trebue să-şi păstreze surâsul. Nu-i tot una să mori râzând sau să mori plângând.

Surâsul şterge durerea şi îngrozeşte pe vrăjmaş. Cel mai mare păcat al vieţii este dorinţa. Samuraiul trebue să înfrângă acest păcat. Faptul că Buddha l-a sortit samuraiu, însemnează că i-a îndeplinit dela început toate dorinţele“ (pag. 178).

Alături de acest catehism al virtuţilor bărbăteşti, se află şi unul al femeii ca soţie şi mamă. „Femeia să nu fie niciodată geloasă.

Dacă bărbatul este mai uşuratic, soţia îl poate dojeni, dar fără necaz şi fără să plângă. Enervarea şi vorbele rele spuse pot să desguste pe soţ, iar acesta o poate alunga.

Dacă bărbatul tău ar fi uşuratic, caută să-l aduci pe calea bună, cu blândeţe şi cuvinte dulci.

Dacă el se supără, lasă-l pentru o vreme, şi când inima lui va fi înmuiată, încearcă din nou. Nu vorbi niciodată de rău pe altă femee, sau alt bărbat, iar atunci când ai auzit pe alţii vorbind, păstrează pentru tine cele auzite, altfel strici şi casa socrilor şi pe a bărbatului şi pe a altora“.

In viaţa spirituală a Japoniei cultul strămoşilor se află la mare cinste ; în fiecare an, la 13 Iulie, este sărbătoarea întoarcerii sufletelor ; părinţii şi strămoşii vin şi timp de patru zile, locuesc iarăşi în casele fiilor şi nepoţilor. Despre sărbătoarea întoarcerii sufletelor. d. Gh. Băgulescu are în romanul d-sale una din cele mai frumoase pagini.

„Odată cu sosirea amurgului, s'a aprins lanterna sanctuarului, lanterna dela intrarea palatului, cât şi dela poarta principală, pentru ca spiritele, văzând luminat drumul spre locuinţa lor de odinioară, să ştie că sunt aşteptate şi să intre. Uşile altarului stau larg deschise, pentru că altarul avea să fie timp de patru zile locuinţa lor. Şi cum fiecare familie îşi aşteaptă strămoşii, întreg pământul din jur de Ako, din Harima şi din întreaga Japonie se transformase în seara aceea într'un vast templu, în care toţi credincioşii aveau sufletele în legătură cu cerul. Strămoşii care după moarte devin sfinţi şi îi ajută de acolo de sus, cu puterea lor divină, vin să-şi revadă casele, să-i vadă pe ei, să le spună că nu i-au uitat, să le toarne nădejde, care să le ajungă pentru un an. Se înfrăţea în seara aceea cerul cu pământul. Soseau cei morţi în lupte, soseau cei înghiţiţi de mare, aducând celor lăsaţi acasă bucuria revederii“.

Cititorii să nu creadă însă că materialul documentar ar forma cu exclusivitate obiectivul cărţii d-lui colonel Gh. Băgulescu. In cele aproape trei sute de pagini ale operei **„Suflet japonez“,** se încheagă un roman istoric, alcătuit după regulile frumoase ale genului, cu personagii aprige în luptă, reprezentând conflicte dintre clase sociale, şi momentul de trecere dela o etapă a istoriei, la alta. Impotriva familiei nobile Asano Naganao, se ridică un produs al vremii de prefacere, piratul Aku-Taro, deţinător al puterii corupătoare a banului acumulat prin mijloace supecte, degradante. Aku-Taro este microbul dezagregant al aşezămintelor rasiale japoneze, şi virulenţa lui atacă însăşi viaţa de stat, şi prestigiul culturii, părând la un moment dat că are să triumfe, inaugurând o epocă de decadenţă. Va reacţiona energic însă sângele pur al urmaşilor lui Asano-Naganao, în cât cartea se termină printr'o săr-

bătoare de biruinţă a samurailor păstrători de tradiţie.

Vom încheia spunând că, darul pe care ni-l trimete d. col. Gh. Băgulescu din Japonia, unde se află în calitate de ataşat militar, merită să fie întâmpinat cu o aleasă atenţie. Autorul s'a dovedit un cărturar autentic, încercând să pătrundă cât mai adânc spiritul unei ţări, în care, încetează să mai fie un reprezentant strein, din moment ce îi cunoaşte sufletul şi-l exprimă just. Romanul „Suflet japonez“ mai este şi o operă de artă, prin condiţiile de bun gust în care s'a tipărit, şi printr'o bogată ilustraţie în stilul delicat al picturii japoneze.

CRONICA MĂRUNTĂ

Poemele lui Poe

Nu mult după apariţia **„Jocului Secund“,** acum aproape zece ani, lectura operei lui Edgar Poe ajunsese preocuparea infrigurată a scriitorilor şi poeţilor tineri, cari, după cazul uluitor al d-lui Ion Barbu, se doriau iniţiaţi în poezia pură. **Povestirile extraordinare** le-am citit în traducerea lui Baudelaire. Pentru poemele lui Poe, am avut traducerea lui Stephane Mallarmé; aceste versiuni care aduceau cu ele o dublă influenţă, cu atâta prestigiu asupra poeziei româneşti ,nu înfrângeau însă jindul după textul original, şi mulţi ne-am procurat volumele cu gând să învăţăm englezeşte, pentru şi dela Edgar Poe. Intorcându-ne la armonia autentică a poetului „Ulalume-i“ şi silabisind cu dicţionarul, pregăteam cu emoţie sinceră limba română, ca s'o primească în vestmântul ei. Era momentul ca unul dintre noi să ia hotărîrea de a înfăţişa pe Edgar Poe în româneşte ca o dovadă că poezia lui a fost înţeleasă într'un moment de exaltare şi solidaritate. Acela dintre noi care s'a hotărît, este d. Emil Gulian. A trecut multă vreme de la împrejurările prielnice lui Poe, despre care vorbim. In tot acest timp, d. Gulian a muncit. Operă de îndelungată elaborare, traducerea d-sale apare astăzi, când autorul „Corbului“ are mai puţini cititori şi când despre „pasiunea pentru poezie“ nu se mai poate spune că „este în cinste“.

Dar ,traducerea în limba română a poemelor lui Edgar Poe este un fapt de o mare importanţă pentru evoluţia poeziei noastre moderne. Meritele d-lui Emil Gulian sunt legate de un moment fecund din lirica românească nouă.

Credem că istoria literară va marca prin această lucrare, o dată a sa, de nobilă încordare.

I. Al. Brătescu-Voineşti

D-na Cecilia Caroni-Chilom publică un studiu critic întocmit după metodologia şi principiile estetice ale d-lui Mihail Dragomirescu, — despre nuvela d-lui Brătescu-Voineşti.

Cartea prezintă interes mai ales în măsura în care pune în discuţie problema literară *a crizei nuvelei.* Noi credem că o criză a nuvelei însemnează criză a calităţii scrisului literar. Mai însemnează şi o pervertire a gustului cititorului. Devenind cetitor de roman, cu exclusivitate, acesta s'a lăsat înşelat asupra naturii interesului său pentru literatură. Condiţiile artei şi poezia în sine, îl preocupă mai puţin.

Dar schiţa, ca şi nuvela se întemeiază numai pe condiţiile artei.

Este paradoxal să constatăm că din câmpul întins de sute de pagini ale unui roman, poate lipsi poezia, dar din spaţiul restrâns al nuvelei, nu.

Nemai cultivând genul nuvelei, scriitorii arată că se refuză exerciţiul de concentrare şi de purificare a epicei ; lipsa de interes a publicului, pentru o speţă poetică, dovedeşte pe de altă parte că educaţia lui a fost lăsată la voia întâmplării. Asupra problemei vom reveni.

Poezia tânără

Acum trei sau patru ani poeţi tineri erau : Horia Stamatu, Emil Gulian, Cicerone Theodorescu, Simion Stolnicu, Radu Boureanu, Virgil Gheorghiu, Dragoş Vrânceanu, Lariu Dobridor... Dan Botta îşi pregătea alt destin şi trăia alături de echipa generaţiei.

Astăzi, toţi aceştia trec spre o altă vârstă, iar în urma lor s'a format noua serie a poeţilor tineri : Vlaicu Bârna, Teodor Al. Munteanu, Virgil Carianopol, Vintilă Horia, Ovidiu Caledoniu, Ştefan Baciu, Teofil Lianu, Mircea Streinu, Aurel Marin, Const. Virgil Gheorghiu... Puntea de trecere spre cea mai nouă poezie tânără, credem că o fac d-nii Emil Botta şi Ştefan Stănescu, ultimii laureaţi cu premiul „Fundaţiei“. c. f.

Comemorarea lui Creangă

Teatrul Naţional din Iaşi a comemorat Marţi 1 Martie centenarul naşterii lui Ion Creangă.

Sărbătoarea Iaşului trebuia să fie a întregei românimi, aşa cum dascălul din Humuleşti este al nostru, al tuturor.

Din păcate însă, comemorarea dela Iaşi nu a găsit nici măcar ecoul cuvenit în gazetele care consacră multe coloane crimelor pasionale dar nu găsesc loc pentru amintirea lui Creangă.

Ioan al lui Ştefan a Petri, cel răspopit, zâmbeşte acolo sus.... Aşa era şi pe vremea lui.

Numai că pe atunci erau mai puţini culturali ca astăzi, când facem atâta caz de **efortul** nostru beletristic, de **autenticităţi,** de **vocaţii** şi câte şi mai câte, ca să descoperim cu uimire, după ce ştim pe degete toată literatura franceză, că avem şi noi clasicii noştri.... comentaţi.

De pe la noi ce-a fost odată

este titlul unui volum de folklor al d-lui Tiberiu Crudu apărut la „Cartea Românească“.

Ceea ce aduce nou d. Crudu este faptul că prezintă toate fazele unei şezători săteşti, adică înfăţişează material folkloric variat într'un tot armonic.

Este o preţioasă contribuţie în domeniul folklorului, care merită un popas mai îndelung.

Dela Arad

ne soseşte o serioasă monografie a d-lui Ed. I. Găvănescu asupra istoricului ardelean necunoscut „Ioan Monorai“.

Preot unit în comuna Cergăul Mare, Ioan Monorai a lăsat importante manuscrise istorice, care au fost păstrate de Al. Gavra, fost director al Preparandiei din Arad.

Opera lui, „Brevis notitia...“ caută să dovedească romanitatea şi continuitatea noastră în Dacia, care pentru el este Ardealul.

Pe Daci îi consideră ca un element demn de dispreţuit. In luptele cu Romanii, zice Monorai, „să bagă Dacii ca nişte nebuni“.

Părerile lui Monorai asupra câtorva împăraţi romani, sunt oarecum originale.

Cartea d-lui Găvănescu, înarmată cu o bibliografie bogată trebuie cercetată cu răbdare şi competinţă.

r. s.

D. Marin I. Predescu

autorul volumului de versuri de delicată simţire „Copiii, florile vieţii“ a tipărit în editura „Universul“ „Dela Paşti pân' la Rusalii“ versuri cu caracter religios.

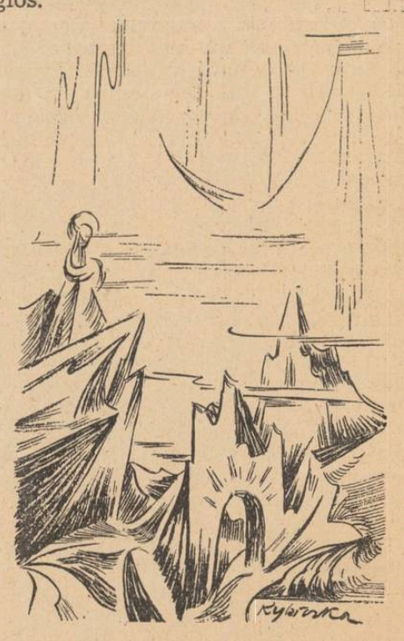

ADEVĂRURI SIMPLE DESPRE POEZIE

(Urmare din pagina I-a)

losofi dar nu poeţi. Aşa se întâmplă cu Vlahuţă şi cu Cerna — şi, uneori, chiar cu Coşbuc —; aşa s'a întâmplat cu satirele lui Horaţiu şi Juvenal, cu „L'art poétique“ a lui Boileau, cu Florian şi Chénier, cu Sully Prudhomme şi, adesea ori, cu Alfred de Vigny...

Pentru că poezia nu e simplă concepţie. , Nu e îndemânatecă arhitectură ideologică. Ci infinit melodic, pogorît în emoţie, în sensuri, în cuvinte. După cum nu este nici — repet — simplă fotografie după natură, copie secundă a copiei prime.

Există, puternic, un conflict permanent între natura reală şi artă. Arta e răsturnare. E strămutare de sensuri şi noţiuni, creaţie de lumi noui cu circulaţii libere de comete şi aurori boreale, transfigurare de valori. Mai ales poezia.

Ea nu trebue să *imite.* ci să *creieze.* „Poezie înseamnă a boteza lumea din nou“, spunea, minunat, zilele trecute, Dragoş Protopopescu, într'un articol...

Intr'adevăr, poezia împrumută de pretutindeni, din ambianţe şi transcendenţe, din real şi din mister, culori şi motive şi le frământă cu vis şi sensibilitate pentru un aliaj nou. Pentru un al treilea tărâm, de materie şi spirit, cum îl gândeşte just în „Integralismul“ său, d. M. Dragomirescu.

Dar deşi lume nouă, tărâm aparte de vis, poezia nu poate fi definită numai prin această formulă. Poezia e mult mai mult. Şi orice definiţie, ori ce formulă pe care i-am acordat-o, are, pentru mine, valoare de hotar restrâns, riscând de a fi denunţată, odată şi odată, ca anacronică sau ca eronată.

Poezia nu e numai *simetrie, coordonare* şi *precizie,* reprezentând *generalul* şi *necesarul,* ca la Aristotel. Nu e nici simplă copie secundă a ideii divine, reflectată întâi în natură, —nici simplă dependenţă etică, precum la Platon. Nu e nici numai alfabet convenţional de simboluri, ca la Benedetto Croce, — după cum nu acceptă să fie redusă la un absolutism de existenţă numai în sufletul conceptiv al artistului, ca la Hegel. Ea nu e, iarăş, rezultantă a unui moment, a unei rase şi a unui mediu, ca la Taine, ori simplu fenomen psihologic, ca la Siebeck. După cum nu mă mulţumeşte definiţia necompletă a lui Verlaine : „rien, rien que la nuance, de la musique avant toute chose...“, depăşită prin însăşi complexitatea poeziei. Este, deasemenea, limitată concepţia abatelui Bremond care nu admite decât o „poezie pură“ în sensul unei incantaţii ce elimină din ea orice afectivitate lucidă, orice fibră de intelectualitate, orice rafinerie de tehnică externă, şi o lasă îngenunchiată în fumul de tămâie al unei stări de rugăciune interioară.

Şi ar fi, iarăş, comic, să punem temeiu pe definiţiile dadaismului şi suprarealismului, primul voind să facă din poezie „o revoltă totală până la anarhie“, un act de „întoarcere la inconştientul pur“, — iar secundul văzând în poezie o „eliberare a subconştientului“ şi o funcţiune de „automatism psihic pur“, aşa cum o gândea André Breton...

Poezia e infinit superioară tuturor acestor formule — solemne ori superficiale — din care evadează, după cum a evadat din dogmatismul şi canoanele lui Boileau.

Hotarele de aur ale poeziei sunt mult mai largi. Complexul ei de sensibilitate, armonie, plasticitate, îşi adaogă fiorul mistic, stările de vis, simbolul şi sugestia, hipersensibilitatea de dincolo de cuvânt, noţiune, sens, — rafinamentul nuanţei, forţa expresiei, cromatica vocabularului, muzica exterioară şi misterul intern.

Plecată, ca obârşie, dintr'un act de trăire profundă, poezia „botează“ o lume de dincolo de cunoaşterea externă imediată şi de procesul afectiv lăuntric. O lume care se dospeşte sub o ploaie de stele căzătoare, creind orizonturi şi constelaţii proprii.

Astfel născută, poezia triumfă asupra lumii imediate şi, în consimţământul tacit al primitorilor de poezie, înfrânge adevărul şi etica, dărâmă axiomele şi legile, îngenunchiază ştiinţa, sfarmă dogmele şi cunoaşterile noastre şi, într'o admirabilă răsvrătire de aur şi diamant, pogoară pe planeta noastră aştrii şi casiopeele, cu locuri cereşti fixate de astronomi, şi face să se ridice în capricorn florile şi gândacii catalogaţi cu grije în ierbare şi'n insectare.

Marea şi autentica poezie trăeşte dincolo de şcoli şi de curente literare, dincolo de hermetizarea ei în formule şi etichete de suprafaţă.

Marea poezie calcă dogmele şcoalei şi trece peste efemer. Ingrădind-o şi judecând-o taine-ian, după metodele lui Sainte-Beuve ori ale lui Dobrogeanu Gherea, sub raportul determinărilor şi conjucturilor restrânse, sau sub unghiul curentelor sociale şi al mişcărilor literare, riscăm să ni se joace farsa pe care a jucat-o Fernand Gregh unui public pedant, acum câţiva ani, la Paris.

Conferenţiind despre aportul poeziei noui, a recitat câteva fragmente de-o armonie şi o plasticitate cu totul inedită, cerând apoi auditorilor să-i descopere numele poetului.

Bine înţeles, numele pronunţate au fost exclusiv cele ale poeţilor moderni, inovatori de expresie : Mallarmé, Claudel, Valéry...

Şi Gregh răspunse, cu zâmbet tolerant : „Mais c'est Victor Hugo !“

RADU GYR

BUNICUL

de I. AGÀRBICEANU

Inserase mai de vreme în după amiaza aceea dela sfârşitul lui Noembrie. Dar văzduhul se îmbrăcase în cenuşiu închis şi rece, nu pentru înnoptare, ci pentru zăpada ce se pregătea să se cearnă.

De câteva zile îi simţeam apropierea. De când am îmbătrânit, decâteori se pune pe ninsoare, simt în picioare, dela genunchi în jos, o răceală continuă, pe care nu o pot scoate cu nimic. Cât ce începe a ninge, răceala trece ca luată cu mâna. Nu supără, dealtfel, nu-i împreunată cu dureri. O simt, de ani.

Nu m'am plâns nici doctorilor, la oraş, nici aici, acasă, lui Ilarie. O credeam o slăbiciune a bătrâneţelor, şi nimic nu mă îndemna să o descopăr. Mă gândeam, potolit şi melancolic, că prin ea mi se vesteşte apropierea de pustiul îngheţat de pe tărâmul celălalt. Bătrânii sunt superstiţioşi ca şi copiii.

Intâii fulgi mari, lânoşi, începură să plutească domol în văzduh, nehotărîţi unde să cadă în lumea cea străină. Priveam prin ferestruţa dinspre ogradă, lăsându-mă pătruns de o uşoară melancolie, ca de-o mângâere.

Nu ştiu cât voiu fi privit marii fluturi albi ce se îndesau mereu, în roiuri, când auzii glasul lui Ilarie, la spate :

— Bine c'a început odată, nu-mi mai simţeam genunchii de trei zile. Da' mult i-a trebuit până să scape din zătvanele ceriului.

Am înţeles îndată despre ce e vorba şi mirat, mi-am întors faţa spre Ilarie.

— Cum ? Şi tu simţi zăpada în oase ?

— Numai în genunchi şi în fluere.

— Nu glumeşti ?

— ?

— Intreb, pentrucă aşa simt eu apropierea zăpezii.

— Mirare nu poate fi. Tot un os sântem, ori ce straie am purta. Rudeniile se aseamănă în multe celea, bădiţă Vasile, şi în bune şi în rele. Vieaţa deosebită schimbă puţine asemănări. Eu cred că, prin bunicul Damian, amândoi am moştenit dela acelaşi strămoş Pavel, răceala asta în os, la apropierea zăpezii. Dar nu ştiam că şi dumneata pătimeşti.

—Nu e o patimă. E mai mult un calendar al bătrâneţii.

— Ba, la mine, nu-i chiar o jucărie. Genunchii îmi amorţesc de nu-i mai simt. Şi mi-a fost calendar toată viaţa, nu numai acum.

— Da', cum spui tu că-i o moştenire dela strămoş? Trebue să fie un fel de reumatism?

— Mătrice ? Se poate ! Cu toate că, îndată ce se pune zăpada, îmi dă pace, până vine alta. Iar gerul nu deşteaptă amurţeala asta. Cum să fie moştenire? Dar bine, bădiţă Vasilie, dumneata n'ai auzit niciodată povestindu-se păţania strămoşului Pavel?

— N'am auzit!

— Hm! E adevărat că până a trăit moşul Damian, dumneata ai făcut puţini purici pe-acasă. El o povestea uneori. Ii venea în minte mai cu seamă când se văita de picioare.

— Cum? A suferit şi el?

— Păi, dumneata când veniai pe Crăciun acasă, nu l-ai auzit?

Nu-l auzisem! Nu-mi aminteam! Elev de liceu, când veniam acasă, zilele îmi erau aşa de pline, încât nu mai vedeam pe nime, nu mai auziam nimic, iar serile cădeam de osteneală. Ce mai dăinişuri de sanie! Ce vale îngheţată, şerpuitoare şi îngustă, până în fundul zării !

— Acel strămoş Pavel, tata moşului Damian a fost doisprezece ani cătană la'mpăratul. Impărăţia purta războaie lungi, pe-atunci, şi strămoşul nostru s'a bătut în şase bătăi. Intr'o iarnă, la împresurarea unei cetăţi duşmane, au slobozit peste ai noştri digurile unui râu. Apa le trecuse de genunchi, şi poate i-ar fi şi înecat, căci erau într'un fel de şanţ, subt ziduri. Da' în noaptea aceea a dat Dumnezeu un ger straşnic. Şi lipurile au îngheţat, umplute de sloi grămădiţi. Apa din râu n'a mai curs. Da' până dimineaţa a îngheţat tun şi apa din şanţ. Au trebuit să spargă ghiaţa cu topoarele, pentru a putea eşi cătanele, prinse acolo ca în cleşte. Unii au degerat: picioarele le-au rămas în cizme. Alţii au scăpat. Bunicul Damian

povestea că tatăl său toată noaptea a bătut din picioare, neatins nici de somn, nici de osteneală. Spunea că apa se făcea tot mai groasă până s'a schimbat în zoi îngheţate în jurul lui. Au mai făcut şi alţii ca el. Dimineaţa, ei au eşit mai întâi din şanţ.

— Iată, acum aud întâia oară, mă mir eu. Dar pentru ce n'au retras pe cei din şanţ? Cum i-au lăsat în aşa prăpăd?

Ilarie ridică din umeri :

— Par'că în bătae mai ştie cineva ce face! Strămoşul acela Pavel a rămas cu mari dureri în picioare. Moşul Damian spunea că el nu sufere nici pe jumătate cât bătrânul. Hm! Ciudate sunt şi rânduelile astea ale firii!

Rubedia mea tăcu un restimp privind şi el în curte. Pământul se albise.

— Iată, tata meu şi al dumitale, fraţi buni, nu s'au plâns niciodată de-asemenea neputinţă. Noi o simţim. Ba, uneori, pomeneşte ceva şi feciorul meu, Ioniţă.

Cum vorbea, privind prin geam, avui o trăsărire: cum semăna cu moşul Damian! La părul sur, pieptănat pe spate, la fruntea descoperită, la sprâncenele stufoase, la nasul drept, prelungit, la toate liniile feţii! Dacă ar fi purtat şi barbă, ca moşul, era leit !

Mă gândeam mirat, cum nu am băgat de seamă până acum uimitoarea asemănare? Ori, poate, sunt numai unele clipe când semănăm mai tare cu înaintaşii?

Liniştiţi şi împăcaţi din partea răcelii din mădulare, ştiind că în curând are să ne părăsească, am început să ne amintim de cei duşi. De strămoşul acela Pavel, nici Ilarie nu ştia mai mult decât a spus. Umbra lui rămânea pierdută în noapte, cu desăvârşire. Nu-l puteam învia nici prin conştiinţa rudeniei de sânge. Era înecat în negură deasă, ca şi când n'ar fi existat, deşi, după Ilarie, îi purtam moştenirea materială în fluerele picioarelor şi în genunchi.

* * *

In schimb, câte amintiri despre moşul Damian! Cu fiecare răscolire în trecut, el se contura mai limpede în amintirea mea. Ilarie ştia mai multe decât mine, ori ţinuse unele lucruri mai bine în minte decât mine, care am lipsit meru de-acasă. Pomenindu-le, îmi aduceam şi eu aminte.....

Nu-mi mai dau seama dacă ştiu din amintire sau din spusele bunicii ori ale mamei: mic de tot mă speriam de câte ori se apropia de mine bărbosul acela. Şi mai mărişor, îmi părea un străin. In întâia întipărire ce mi-a rămas în amintire, e o înserare când, stând la portiţă cu alţi copii, văd că se apropie de noi cu hotărîrea să intre în curte, un om lung, cu cizme, cu clicin, cu o puşcă în spate, cu musteţe mari, stufoase.

Am ţâşnit în curte, de-acolo în pridvor, zbierand ca din gură de şarpe.

— Dar ce-i nebunule, ce te-a apucat ? cerca bunica Iova să mă potolească.., E moş'to! Nu-l mai cunoşti, ori ai orbit?

Bătrânul înalt făcea paşi largi în cismele grele. Trăgeam cu coada ochiului, dar eram încă agăţat de şorţul bunicii.

— E moş'to, mă Vasilică, nu fi prost!

Omul tuşi, apropiindu-se, ca pentru a întări vorbele bunicii. Şi cum venea, îi văzui şerparul lat, iar pe şerpar strălucea tăbliţa de aramă lucie, pajura lui de pădurar. Şerparul şi tăbliţa aceasta le cunoşteam. Uneori îl aflam, colac, pe laviţă, şi mă apropiam, cu sfială şi cu teamă, atras de strălucirea pajurei aceleia. Imi plăcea să pun degetul pe ea, s'o pipăi. Era rece şi lucie. Semnele, figurile de pe ea, nu-mi spuneau nimic.

Vazând şerparul şi tăbliţa, m'am liniştit.

Bunicul, tropotind prin pridvor, îşi puse puşca în pironul ei. Nu se uita la mine. Păru că nici nu mă vede.

— Ai putea veni şi tu mai de vreme! Tot cu noaptea'n cap! zise bunica Iova.

Omul tuşi iar, îşi trecu mâna prin mustaţa stufoasă, luă ulciorul de subt laviţă, îl înălţă şi gâlgâi din el prelung.

— Ţâşneşte ca iepurele", zise el apoi, trecand par'că fără să mă vadă, pe lângă mine.

Moşul Damian rar era prin casă. Până târziu, când m'am săltat binişor, nu credeam că se ţine de noi. Nu-l vedeam. Pleca până nu mă sculam eu şi se întorcea, de multe ori, după ce adurmeam.

Era înalt şi subţire. Purta păr lung, dat pe spate. Când îndrăzneam să mă uit la el, îmi răsturnam capul pe umăr.

După ce-şi acăţa puşca în cui şi intra în casă, aducea cu el mireasma pădurii. Hainele-i miroseau ca grămada de lemne verzi, de vârfuri, din fundul curţii.

Indată îşi îndopa pipa cu tutun şi sălta din vatră un ochiu de jar, în palma mare, şi-l potrivea în pipă.

Nu răspundea nimic la vorbele ce-i spunea bunica, până nu slobozea câteva fumuri.

După cât pricepeam, bunica Iova nu era mulţumită cu el. Tot clătina din cap şi se jeluia.

— Odată, o să cazi într'o hordoapă! De ce nu vii acasă mai de vreme? Nu ştiu eu că ţi-a slăbit vederea?

— Ai putea să ne mai dai o mână de ajutor acasă, că toată ziua eşti pustiu.

— Asta e slujba mea, tu muere. Nu-s jurat pe ea?

— Ba eşti jurat! Da' acum când ne crapă măseaua de-atâtea treburi în toiul verii, cine-şi lasă lucra să fure lemne?

— Dracu' nu doarme, tu muere!

Bunica îl dăscălea mereu. Moşul răspundea rar şi nu se supăra. Se părea că vorbele bunicii treceau pe lângă el fără să-l atingă. Avea o faţă mereu neguroasă, ca şi când ar fi fost cu gândul mereu departe.

Nu ştiu cum, dela început, moşul Damian mi-a rămas în minte ca un om care nu se simte bine între ceilalţi. Era foarte scump la vorbă. Şi din el se desprindea mereu o distanţare de lume.

Părinţii mei însă nu-l supărau nici odată cu nimic. In casă, el era stăpânul şi acum, chiar pentru bunica Iova.

Dela locul lui din fruntea mesei, nu s'a gândit nime să-l clintească. El dădea semnalul pentru rugăciune, înainte de mâncare, făcând nişte cruci largi, ca şi cu rischitorul.

El mânca liniştit, fără nici o grabă. Părea că o face mai mult de slujbă, nu că i-ar fi foame. Faţa-i rămânea mereu îngândurată. Cu barba mare, cu mustaţa stufoasă, cu sprincenele îmbinate, înalt de părea, pe lângă ceilalţi, că stă în picioare la masă, bunicul Damian mi-a părut mereu un om străin de casă, un om al pădurii, care vine şi mănâncă cu noi la masă.

Părea că nu aude şi nu vede. Ceilalţi vorbeau la masă de una, de alta, făceau planuri pentru munca zilei următoare. Bătrânul părea că-i aţipit. Dar când nu-i plăcea ceva, se trezea numai decât şi spunea cum trebue făcut cutare lucru.

Odată, în curte, m'a prins de subsuori şi m'a înălţat în văzduh, de-asupra capului. Am început să ţip. Dar ajuns iar pe pământ am rămas încântat de înălţimea în care am fost săltat.

— N'ai curaj, măi Vasilică, zise moşul. N'ai curaj nici cât un pui de găină. Aşa ficior să fie al altuia nu al meu !

Cât am fost mic n'am ştiut niciodată unde durmia moş Damian, şi mi se pare că neştiinţa asta mă făcea, în mare măsură, să-l cred un om străin şi să mă tem de el. Mai târziu, am aflat că iarna îşi avea păcelul lui, iar vara durmia în şopron, în fân.

Odată, într'o seară, mi-aduc aminte că am auzit-o pe bunica Iova :

— Măi omule, nu te mai căţăra în pod. Fă-ţi patul aci jos în şură! O să pun sluga să tae scara şi s'o aducă la cuptor. Nu ţi-e frică de-o ameţeală? De-i cădea, cu picioarele rupte rămâi, că osul bătrân nu se mai vindecă, să-l tot pui în scândurele.

— N'am încă orbu' găinii, tu muere!

Când venia iarna dela pădure, în ninsoare, zăpada îi îmbrăca ţundra în straturi. Căciula rotilată purta nămeţi. De departe, îmi părea o căpiţă înaltă de paie, mişcătoare.

O singură dată, cât am fost mic de tot, îmi aduc aminte că a râs şi s'a bucurat de mine. Puşcase un iepure, iar eu, după ce nu m'am mai speriat de ochii lui holbaţi, nu mai voiam să părăsesc sălbătăciunea.

— Să ştiţi că ăsta se face pădurar, zise moşul.

După ce m'am săltat şi am început să mă ţin după el prin curte, prin grădină, moşul Damian începu să devină vorbăreţ cu mine.

Avea subt şopron o cuţitoae şi alte scule de lucrat lemn. Făcea toporâşti, greble, furci, ba chiar şi juguri. Stăteam primăverile şi toamnele subt şopron, lângă el, până îngheţam de frig.

Uneori, lucrând, începea să fluere. Fluera cu multe întorsături şi aşa de

limpede încât credeam că are o fluerice în gură. Răsuna curtea.

Din când în când, îmi poruncea să-i dau un lemn, o unealtă. Şi-mi povestea cum cresc lemnele în pădure, şi cum toate au numele lor, şi la ce sunt bune fiecare: stejarul, carpinul, paltinul, cornul. Mă învăţa să le cunosc după ţesătura lemnului şi după mireasma lui.

Odată, bunica Iova îl înfruntă în faţa mea :

— Până sunt nepoţii mici, nici nu-i vezi. Dacă răsar, îi ţii lângă tine până-i îngheaţă Dumnezeu .

— Hm! făcu moşu'. Ai îngheţat, măi Vasilică ?

— Nu mi-e frig, bunico!

Dar ea mi-a şi ars o flişcă şi a început să mă tragă de mâna sloiu de ghiaţă.

Pe semne, ziua, când nu era la pădure, moşul Damian lucra mereu acolo subt şopron, şi cât am fost eu mic, şi nu-l vedeam decât seara....

* * *

— Da'ţi aduci aminte, bădiţă Vasilie, cât îl certa bunica pentru biserică ? Nu-l putea duce decât din Crăciun în Paşti, la închinare.

— Imi aduc aminte. Spunea că el toată ziua e în biserică, şi nu mai are nevoe să meargă la cea din vârful dealului.

— Adevărat, aşa spunea. Ce puteam pricepe noi, atunci! Dar acum îmi pare că avea dreptate! Când te simţeşti mai aproape de Dumnezeu decât atunci când eşti singur ,cu gândul tău? Iar moşul Damian, Dumnezeu să-l ierte, tot singur a trăit. Ca pădurar, vezi bine, a trebuit să străbată singurătăţile. Dar, după ce am crescut, am înţeles că el a fost silit să se încue în singurătate, şi din alte pricini.

— Din cari pricini?

— Apoi, mai întâi, bunica Iova, nevastă-sa. Avea o limbă ca un briciu. Şi nime pe lume nu-i putea face pe voe. Sunt femei, bădiţul meu, care şi la tinereţe şi la bătrâneţe, una ştiu: să se ţină cu gura de bărbat. Nici odată nu pot ispravi câte le stă lor la inimă să-i spună omului.

— Aşa-i firea muerească, Ilarie!

— Aşa şi nici prea. Nu toate au această patimă. Fie iertată nevastă-mea nu purta astfel de briciu. Dar bunica, părea că a înmagazinat ea înţelepciunea lumii, atâtea-i spunea moşului Damian. Drept că era harnică femeie, harnică şi neodihnită! Moşul i-a cunoscut slăbiciunea şi s'a dovedit mai cuminte decât ea. Uneori, tăcea zile în şir, în vreme ce bunica se aprindea tot mai tare, până ardeau toate vreascurile din ea şi se liniştea.

— Şi a mai avut şi altă pricină de tăcere?

— Durerea aceea din picioare. El nu se dădea de gol decât când nu mai putea răbda. Mie mi-a spus adeseori că nu se scapă de tot nici ziua, nici noaptea. Apoi a început să se obicinuiască cu singurătatea şi să-i placă. Eu l-am auzit cântând încet cântări bisericeşti şi prin pădure, şi subt şopron, când lucra. Ba, l-am văzut adeseori, când se credea singur, ridicându-şi pălăria şi făcându-şi cruce.

Poate a avut el şi alte dureri, dacă a ajuns să se simtă mereu în biserică.

Ilarie eşi în ninsoarea din curte, iar eu am rămas gândindu-mă la vorbele lui din urmă... Pentru a te simţi mereu în biserică e nevoe să fi trecut prin multe dureri ?...

Spre o coregrafie de stil românesc

Recentele două spectacole dela Opera Română ale ansamblului „Baletului Românesc", de sub conducerea celor doi maeştri: *Floria Capsali* şi *Clark Nichols*, ne-au oferit în bogatul şi variatul lor program, două dansuri româneşti: „Jocuri oltenesti" şi „Fata din Drăguş". Suntem îndreptăţiţi a nădăjdui că, în sfârşit, vom avea şi noi o coregrafie de stil românesc.

Ar fi să o nedreptăţim pe Floria Capsali dacă nu i-am recunoaşte, în întregime, meritul de a fi aceea care a creat un stil al dansului românesc. Gruparea ansamblului în horă, apoi desfăcându-se în spirală sau linie dreaptă, regruparea în două grupe de câte trei, paşii, aveau ca temei de inspiraţie folklorul. Elementul psihologic nu a fost nici el neglijat. Inteligent exprimat în acea parte de „doină", prin mişcări ritmice ale torsului. Darul pedagogic al Floriei Capsali a fost, dealtfel, pe deplin satisfăcut de către colaboratoarele d-sale cari au executat jocurile oltenesti: Marie-Jeanne Livezeanu, Milica Marinescu, Bârlad, Eli Henţia şi Atanasiu. Costumele — stilizări — au fost o surpriză plăcută pentru ochi.

„Fata din Drăguş" a fost executat de Floria Capsali. Trupul ei inteligent şi mimica foarte expresivă s'ar zice că nu sunt subordonate sunetelor muzicale, ci mai degrabă că muzica e un pretext, care o secondează pentru a-şi pune în aplicare ideile ei. Un fapt îmbucurător pentru noi : publicul — care umplea sala şi la acest al doilea spectacol, până la refuz — a înţeles şi a apreciat cum se cuvine. Aplauzele insistente au decis pe Floria Capsali să repete dansul.

Acest al doilea program a prezentat şi două numere inedite: „Gnosienne"— muzica de Erik Sotié şi „Consolation" de Liszt.

Primul, executat de Floria Capsali şi Marie Jeanne Livezeanu — două apariţii albe, statice, sub revărsările de lumină ale reflectorului — o lumină lunară — ireală. Totul nu e brodat decât pe mişcări lente de braţe. Cine a văzut odată mlădierile Floriei exprimând o idee muzicală, nu le mai uită.

Când în *„Consolation"* — pe scena scufundată primul moment în întunerec, mănunchiul de roze oblice ne-o descoperă pe Floria, aşezată jos, în rochia albă, fluidă, de muselin, îţi dă deodată impresia unui porţelan de Copenhaga. Partenerul său se apropie, şi ca în vecinătatea unui magnet, capul, braţele, trupul se ridică de jos şi perechea albă începe o suită armonioasă de mişcări. Expresia eternului femenin. Nichols ne-a apărut aici cu totul nou. Mai suplu, preocupat nu numai de tehnica sa neîntrecută (ne uimea cu execuţia vertiginoasă a acelor nenumărate „tours à la seconde") ci şi de exprimarea unei stări psihologice.

Restul programului, identic cu cel al primului recital, s'a încheiat cu „Carnaval" de Schumann.

Nu putem să nu amintim de tehnica serioasă pe care e stăpână Marie Jeanne Livezeanu, de graţia balerinelor clasice cu care e înzestrată Magdalena Rădulescu, humorul şi vioiciunea Milichei Marinescu; Eli Henţia, Atanasiu, Sanda Dimitriu-Bârlad, trei promisiuni, şi, totodată, trei elemente preţioase ale ansamblului. Mitiţă Dumitrescu are săritura uşoară, un corp sportiv cu musculatura bine educată. Oleg Danovoski, subţire ca o trestie şi suplu ca o lamă de oţel. Trixi Cechais, înzestrat cu calităţi, cari, îndrumate bine, îi vor da satisfacţii în carieră.

APRILIANA MEDIANU

Condiţia omenească şi neomenească a artistului

Au fost cetăţi care au izgonit Arta. Au fost întotdeauna oameni, hapsâni sau cinstiţi meşteşugari, cari au privit Arta cu nedumerire. Şi au fost mereu artişti în suferinţă din cauza condiţiei lor omeneşti şi neomeneşti. Nenumărate pilde pentru fiecare caz sunt cunoscute din trecut, nenumărate individualităţi stau mărturie astăzi.

Dar Artistul cel adevărat, cel cuprins în taină şi singurătate, cel care, izgonit fiind din cetate de utilitarişti, rămâne totuşi credincios Artei nefolositoare, oare nu este un soiu de om de la care avem a învăţa? Acest Artist, spre deosebire de artişti, arată a om dar nu e om; el are o condiţie *neomenească*, fie vieaţa cum ar fi, chiar *neomenoasă*. Asupra părţii din viaţă care i se cuvine lui, el meditează.

Arta nu este joc, arta este readucere la principiu.

Arderea nepăsătoare a existenţelor de artă în istorie, până la starea lor muribundă din muzee, este o simbolică solemnitate repetată de nenumărate ori, în acelaş mod.

Trăirile plastice sau sonore au veşnica lor modulaţie ritmică. O operă de artă nu durează cât există forma ei, ci câtă eficienţă are meditaţia. Deci artistul în lupta sa cu materia şi forma este neom. Viaţa, lumea, pământul, nemernicii şi întreaga cetate natală urmărească-l cu înverşunare, el creează. In zadar înţelegătorii îi fac o condiţie omenească, Artistul fuge spre starea de neom ca un îngrat; neomenescul din el îl demonizează, îl sileşte la eterna luptă dintre principiul *formulator* şi materia *neformulată*. Această întrecere între Artist şi Principiu porneşte dela actul de imitaţie a lui Dumnezeu şi creaţiunea artistică, încercând mereu să imite actele dumnezeeşti, va fi silită să cunoască punctul începutului.

Deci dacă Artistul *cunoaşte*, opera sa de artă, mai bine spus forma meditaţiei sale, va fi conformă cu fapta lui Dumnezeu.

Intr'altfel fapta artistică nu are valoare, ea se macină în veşnica prefacere minerală. Artistul în îndrăsneala sa se străduieşte să înfrângă condiţia sa omenească, să-şi întrebuinţeze energia în a sălta supraomeneşte materia din condiţii naturale spre expresia principiului, să fixeze dintr'odată fără cazna veacurilor principiul în materie. Gândul Artistului este o înţelegere a actului divin, dar şi o nevoie de a distruge inerţia timpului şi de a înfăptui azi un acord nefiresc între gând şi materie? Dintr'o astfel de stare se naşte desechilibrul genial şi concurenţa cu văzutele şi nevăzutele... Noi îl recunoaştem în *puritate*.

Deci, în zadar societăţile vor căuta să adulmece pe aceşti copii ai cerului, ei nu se vor lăsa unei condiţii omeneşti cu uşurinţa unui meşteşugar. Oamenii recunoscând minunea artistică găsesc un loc cât mai onorabil în cetate pentru acest individ rebel, numit Artist. Rezultatul acestei atenţii sociale este creaţia mediocră a artiştilor. Artistul are nevoe de o condiţie neomenească, dar nu neomenoasă. Oamenii nu au decât o datorie: să-l recunoască sufleteşte. Ce bucurie copilărească şi însorire se abate atunci peste Artistul neom!

HAIG ACTERIAN

MOTIVUL IN PICTURĂ

De câte ori n'aţi auzit prin expoziţii publicul, sau, ceea ce e şi mai grav, critici cu pretenţii de pricepere în artă: uf! Balcic şi iar Balcic! Exclamaţia aceasta e una din multele dovezi de totala nepricepere, de confuzia ce se face între artă şi motiv.

Artistul, prin opera sa, nu urmăreşte de cât să se realizeze, să-şi exprime sentimentele, inpresiile, credinţele sale. Acestea pot fi expuse grav, cu patos şi emoţie, uşor şi spiritual, greoiu ori vehement, cu vervă sau stângăcie, — o mie şi una de modalităţi variate, cum variat e sufletul fiecăruia.

Ceea ce trebue să cerem unei opere de artă şi deci de la un artist e să aibă o individualitate a sa proprie, puternică, să şi-o exprime viguros şi sugestiv. E indiferent cum şi prin ce şi-o realizează. Portret, peisaj, natură moartă, interior, toate astea sunt pretexte de a-şi exprima arta, nu arta însăşi, — ele constitue motivul artei. Dar arta nu e în motiv, ci în atitudinea artistului faţă de motiv.

Iată Balcicul. Toţi pictorii noştri au trecut pe-acolo şi aceleaşi motive au fost făcute de fiecare. Petraşcu a dat armonii grave, solide, din întunerecul cărora sticleşte smaltul unei culori onctuoase. Steriadi, redă acelaşi motiv sclipitor, spiritual, nuanţat. Dărăscu, proaspăt, uşor, fugitiv. Iser, tragic, greoiu, masiv, vehement...

...Oricâţi pictori **de talent** ar mai veni, fiecare redă alt Balcic, conform firei şi temperamentului lui. Toate operele lor sunt Balcic, dar nici una nu e şi nu poate fi **Balcicul**, fiecare din ele poate fi numită **à propos de Balcic**, — vagabondaj intelectual ori sensitiv pe tema Balcicului.

ŞTEFAN POPESCU — Plajă

Or, arta poate fi pe orice temă, sau aceeaşi temă reluată de artist de o sută de ori. Esenţialul e ca tu artist de fiecare dată să ai ceva nou şi interesant de spus, să-l spui puternic şi armonios, glasul tău să fie o părticică din marele glas al naturei. Emoţia ce ai simţit-o tu să o regăsească, cel puţin parţial, şi cei ce vin să-ţi privească opera. De ai reuşit aceasta, simţi bucurii dumnezeeşti, care singure te răsplătesc de toate suferinţele şi mizeriile ce prin meserie eşti nevoit să înduri.

ŞTEFAN POPESCU

CARTEA BUNĂ

Astăzi mai mult decât oricând, rostul criticului este de a se ocupa de **cartea nouă**, de a servi de călăuză cititorului, căruia timpul nu-i mai permite să citească **orice.**

Lectura n'a fost nici când ocupaţie de prim ordin şi mulţi din acei cari înţeleg să facă sacrificiul unui timp preţios spre a se dedica ei, pot fi definitiv pierduţi pentru literatură dacă hazardul le va scoate în cale câteva cărţi pe care curent le numim **proaste.**

Fără îndoială, cititorul se poate păcăli azi cu o carte recomandată de unii aşa zişi critici, fie pentrucă aceştia nu au suficient discernământ, fie din lipsă de conştiinţă profesională (este ştiut că o seamă de critici de gazete citesc cu degetele, adică scriu despre o carte pe care au foiletat-o numai) fie în fine pentrucă zişii „critici" servesc „amical" pe scriitori, punând meschine interese personale mai presus de interesul cititorilor.

Această delicată problemă va face obiectul unei serii de articole pentru care ,nu mă îndoiesc o clipă, cel ce semnează rândurile de faţă va avea de înfruntat coaliţia puternică a numeroşi criticaştri constituiţi în societate de admiraţie mutuală.

Cele de mai sus au format o parantează — poate nu prea necesară şi desigur prea lungă — la ce aveam de spus. Criticul despre care începusem să scriu, criticul adevărat nu are nimic comun cu personagiile sinistre al căror rost e, uneori, mai apropiat de meseria de gangster decât de ocupaţiile intelectuale.

Acest critic care renunţă la deliciile lecturii desordonate spre a se consacra citaniei sistematice, folositoare mai mult publicului decât sie-şi, are de străbătut oceanul mediocrităţii, al vulgarului, al trivialului, spre a descoperi insula însorită şi roditoare care este **cartea bună.**

Marele critic francez Paul Souday scria în prefaţa volumului „La société des grands esprits" că ar fi aproape inutil să citeşti pe contimporani dacă n'ai avea convingerea că între ei vei găsi o dată, la noroc, un candidat la nemurire.

Totuşi, adăuga el „producţia medie menţine căldura şi furnizează terenul necesar eventualei apariţii a capodoperei".

Capodopera nu răsare însă oriunde şi oricând.

Ea poate întârzia să apară secole întregi, după cum poate fi vitregă cu literatura unei ţări chiar.

Truda criticului este aşa dar cu atât mai grea şi bucuria sa la ivirea unei capodopere în scrisul contemporan cu atât mai mare. Când însă această capodoperă întârzie, criticul caută prilejul de a evada din actualitatea efemeră şi aleargă la singurul izvor de viaţă spirituală, la cartea bună.

Souday socotea că viaţa merită să fie trăită numai pentru a înţelege şi a simţi pe marii gânditori şi marii poeţi, cărora le datorăm tot.

Era acesta gândul unui om care nu cunoştea decât bucuriile spiritului, gândul unui cititor asiduu, care a afirmat, ca şi Ruskin, că oamenii mari au scris — pe papyrus, pe hârtie, pe piatră, pe pânză sau în spiritul auditorilor (ca Socrates) — şi care regreta că Alexandru cel Mare n'a lăsat un rând iar Disraëli „a preferat să fie Alexandru decât Homer".

Ruskin consideră şi el că societatea oamenilor mari (societate în sens de contact cu opera lor), „numeroasă şi plăcută, vastă ca universul", este „cea mai puternică, cea mai aleasă din toate locurile şi timpurile".

Oamenii mari şi operele lor, capodoperele, sau, în literatură, cărţile bune sunt însă rarităţi. Numărul le este redus şi locul lor mai mult în lumea de dincolo de Styx decât între cei vii.

Dar, obosit de munca sa în slujba actualului, criticul se refugiază uneori în trecut, la cartea bună, caută pe acei „tovarăşi eterni", de la cari se întoarce refăcut, gata să înfrunte puhoiul de maculatură care creşte din zi în zi, din moment în moment.

Ici şi colo, luate de puhoi, lucruri de preţ pe care le reţine, fie şi numai o clipă.

El poate însă împărtăşi cititorilor marile sale satisfacţii, aşa cum a făcut-o Faguet, spicuind, în „En lisant les beaux vieux livres" sau cum mai bine au reuşit Merejkowski în „Compagnons éternels" şi Paul Souday în „La Société des grands esprits".

„Citirea cărţilor bune, zice Descartes, este ca o conversaţie cu toţi oamenii oneşti ai secolelor trecute, cari le-au scris, şi chiar o conversaţie studiată, în care ei nu descoperă decât ce e mai bun în gândurile lor".

Iată de ce socotim că este o datorie a noastră ca, la această rubrică, să însemnăm pentru cititorul al cărui suflet n'a fost viciat de scrisul nesănătos al celor ce cred că lumea dela ei începe, gândurile şi bucuriile pe cari ni le-au dat cărţile bune, în deosebi cărţile bune româneşti. Şi cu atât mai mare ne va fi satisfacţia când vom afla în literatura noastră de azi, cartea cea bună, opera „candidatului la nemurire".

RADU A. STERESCU

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

Filarmonica. Oaspete nou la „Filarmonica", d. Vaclav Talich, dirijor de matură stăpânire de meşteşug şi concepţie, a găsit elocvente mijloace de a comunica orchestrei ritmuri categorice de interpretare.

Părând a fi el însuşi subjugat de fazele desfăşurării expresive ale partiţiunilor, d. Talich le intensifică redarea cu gest sincer şi convingător, fără preocuparea, de sigur, de a desemna în aer mişcări decorative, dar cu sugestivitatea directă şi îndemnurile viguroase ale unor porniri spontane.

Uneori, ca de pildă în mişcarea lentă din Suita de Vivaldi, îşi opreşte aproape complet mişcările baghetei pentru a urmări cu mlădieri ale stângei, mersul intim al gândului, tâlcul emotiv, cu surprinzătoare plasticitate.

In clipele de dinamism accentuat, mişcările îi devin însă peremptorii, aprige, patetice, tinzând să răscolească energiile orchestrei, să o înflăcăreze, să-i transmită întregul său elan.

Concertul simfonic trecut, astfel dirijat, a putut aduce preţuiri vii şi valabile compoziţiilor aflate în program.

Urmând unei suite de Vivaldi, înfăţişată fără rigiditate scolastică, dar în sensul unei înţelegătoare stilizări, a fost ascultat pentru prima dată, poemul simfonic „Psyché" de César Franck.

Fiecare pas către împlinirea repertoriului Filarmonicei, din care lipsesc încă nenumărate lucrări din literatura muzicală universală, este bine venit, mai cu seamă când este făcut cu dreptul, ca în acest caz.

Totuşi, inaintările pe drumurile muzicii, sunt atât de rare, la „Filarmonica", atât de străine unei continuităţi metodice, în cât trebuesc considerate mai mult nişte întâmplări fericite decât înfăptuiri ale unui program.

Răspunzătorii alegerii materialului de execuţie al stagiunilor Filarmonicii se recomandă, în această privinţă, foarte slab.

Poemul „Psyché" reprezintă cu destulă plinătate în inspiraţie şi caracter, în amploare de exprimare şi elevaţiune de sentiment, pe César Franck. Ecouri ale simfoniei în re, analogii de elocuţiune mai bine zis, se lămuresc în lucrare, în mijlocul unui subiect de desvoltare simfonică, ce-şi păstrează larg individualitatea.

Interpretarea ce i-a dat d. Vaclav Talich a comentat-o concentrat şi cu vădit simţ al construcţiei armonioase şi consistente.

Nu vom surprinde, arătând că d. Talich excelează în interpretarea muzicii din patria d-sale, muzicii cehe, decât poate, pe unii dirijori români.

Cu multă avântare şi evocatoare reliefări, d-sa a străbătut paginile colorate şi curgătoare ale simfoniei. Din lumea nouă de Anton Dvorak şi a trezit tot freamătul „Vltavei", poemul lui Smetana, câştigând pentru fiecare din ele un tot atât de robust succes cât şi acela pe care l-a obţinut, în tot cursul concertului, personal.

George Enescu la „Pro–Arte"

Inchinând lui eGorge Enescu o după amiază de muzică, „Pro-Arte" i-a adus un omagiu cu atât mai îndreptăţit cu cât neertat de rar se fac asemenea gesturi la noi şi regretabil de puţin este cunoscută, tocmai în România, opera vastă a maestrului ţării nostru, glorie a lumii întregi. Contribuţia concertelor

„Pro-Arte", nu prima de altfel pe care o aduce, în seria excelentelor manifestări de până astăzi, face deosebită cinste, d-lui George Cocea.

In partea verbală a şedinţei, d. E. Ciomac a făcut diferite aprecieri şi consideraţii în jurul personalităţii şi activităţii maestrului Enescu şi a altor muzicieni români.

Cu partea muzicală, s'a trecut însă pe deplin în subiect.

D. Vasile Jianu a interpretat cu simţită virtuozitate „Introducere şi allegro „p. flaut, regăsindu-i farmecul mlădios şi trăsătura-i măiastră.

D-na Emilia Guţianu Alessandrescu a conturat cu graţie şi limpede muzicalitate melodiile pe versuri de Clément Marot, pianul fiind ţinut, ca şi în precedenta interpretare, de d. Miron Şoarec, talentat tânăr pianist.

Suita veche pentru pian, cu ornamentări şi sveltă de catedrală, a sunat apoi impresionant, sub degetele persuasive ale pianistului Radu Mihail, sfârşind în vaste acorduri alesele minute de muzică ale acestei discrete sărbătoriri.

ROMEO ALEXANDRESCU

CRONICA PLASTICA

GRUPUL NOSTRU

„Grupul nostru" deschide la sala „Ileana" o expoziţie care atât prin originalitatea unora dintre artişti, cât şi prin numărul lor, însemnează o manifestare importantă în actualitatea artistică.

„Grupul nostru" nu reprezintă o anumită direcţie, un anumit curent, ci unirea forţelor mai multor artişti de personalităţi foarte diferite, în idealul artei.

De aceea, nu putem vorbi despre ansamblul expoziţiei, s'o caracterizăm prin consideraţii generale, ci vom căuta să subliniem, în fugă, aşa cum ne permite spaţiul acestei rubrici, ceea ce ni se pare a exprima un temperament artistic, — luând în parte pe fiecare expozant.

Să începem cu dl. Lucian Grigorescu, ale cărui pânze foarte caracteristice prin verva lor spirituală, cristalizează un temperament fugos, un tempo grăbit de creaţie.

Prin svârliri pripite şi neglijente de culoare, d-sa schiţează fugitiv peisaje, vederi de port, de o originalitate surprinzătoare de efect. Interioarele d-sale sunt tratate într'un ritm mai puţin accelerat, însă cu marca aceleiaşi personalităţi care se va preciza desigur, în evoluţia artistului, în sensul acesta trepidant.

D. Hrandt Avakian expune peisage, naturi moarte şi un portret. Insistăm asupra peisajelor, dintre cari relevăm o vedere de iarnă, în care tonalităţile de alb au o luminozitate spulberată de un efect plastic impresionist într'o notă foarte justă. Naturile moarte sunt armonizate coloristic cu mult simţ de muzicalitate.

D. George Nichita expune o singură pânză: un motiv de arhitectură tratat într'o manieră ce evocă decoruri de teatru.

Cele trei pânze de peisaj ale d-lui Şt. Constantinescu dau întrucâtva impresia unei picturi saloniere, lipsită de accent plastic. Totuşi se recunoaşte în ele vibraţia unui temperament, în unele subtilităţi ale luminozităţii.

Foarte personală este arta d-lui Paul Miracovici, o artă de contraste brutale, din care derivă o viziune liniară. Peisajele, în cari o lumină puternică de soare aprinde motivele materiale ale tabloului, în contrast cu albastrul închis al cerului sunt de un efect izbitor. D. Miracovici mai expune două guaşe foarte originale şi o pânză reprezentând un vapor, într'o lumină mai sumbră. Aşteptăm cu optimism maturizarea artistului.

D. Ionescu-Sin, expune peisage cu vederi urbane şi vederi de port, în cari îmbină un desen de linii precise cu tonalităţi ce degajă o atmosferă suavă, realizată mai ales în unele pânze prin reprezentarea apei în care scânteiază lumina.

Un artist care exprimă multă sensibilitate este d. Dan Băjenaru. Semnalăm peisajele de iarnă cât şi o vedere de perspectivă asupra unor câmpii, în tonuri verzi, cari sub albastrul cerului au multă frăgezime.

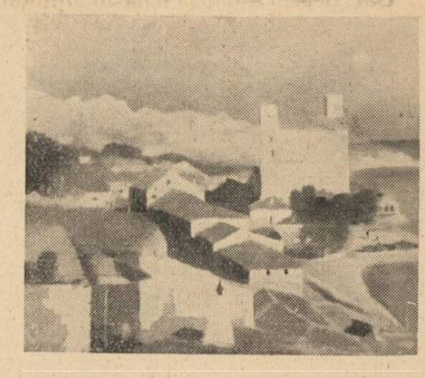

Paul Miracovici — Peisaj din Balcic

D. Alex. Moscu este un desenator virtuos, dar virtuozitatea nu implică arta. De aceia pânzele d-sale nu au nici un farmec plastic, deşi cromatismul este deseori bine dozat.

Expoziţia „Grupului nostru" se completează cu sculptura d-lor Baraschi-Muşat, Borgo Prund şi Mac Constantinescu.

Cel dintâi expune lucrări ce păcătuiesc printr'un academism care se constată mai ales într'o statue de mari dimensiuni reprezentând o femee goală stând în picioare, într'o atitudine compusă, falşă.

D. Borgo Prund, care mai expune şi la sala Dalles, prezintă câteva lucrări de ceramică şi un baso-relief în lemn, cari se caracterizează printr'un primitivism plin de resurse de plasticitate.

Clasicismul d-lui Mac Constantinescu este reprezentat în expoziţia „Grupului nostru" prin două lucrări caracteristice.

AL. PALEOLOGU

NU MAI PLÂNGE

Nu mai plânge, nu mai plânge,
Lacrămile ţi le-oi strânge,
Şi le-oi da la licurici,
— Cei din ţara cu pitici —
Iar cam pe la înserat,
Când te-i duce la culcat,
O să-ţi povestească mama,
Fără ca să-ţi dai tu seama,
Pân' ce somnul te-o înfrânge...
...Nu mai plânge, nu mai plânge...

Tata este dus în lume,
Intr'o ţară fără nume,
Printre îngerii din carte...
Tata este dus departe,
Pe o nesfârşită cale...
Insă eu mă rog matale,
Şterge-ţi roua de pe geană,
Căci îmi fac în suflet rană,
Când te văd plângând într'una...
...Uite!... Râde-acum şi luna!...

. . . . . .

Luna o să-ţi povestească,
Basm din lumea cea cerească,
Şi-o scrisoare-ţi va trimete,
Tu ai s'o citeşti cu sete,
Căci din ceruri e solie,
Şi-i trimeasă numai ţie,
Cu pecetie de sânge...
...Nu mai plânge, nu mai plânge...

TRAIAN LALESCU

INCHINARE

Umbră a dreptei tari, de soldat,
Neagră, mâneca fâlfâe moale:
Steag de 'ntuneric, înfăşurat,
Unde, făclia dreptei tale?

(Albe, incandescente 's hârtiile:
Literă, lacrimă unică, sfâşii-le,
Grindini cursive pe arderea 'n toi...)

Sângele mâinii stins în războiu
Zale, pe cer, s'a aprins şi-acum miile
Ochiuri de aur amintesc, peste noi,

Că abur, sângele, că sdrenţe, sângele,
In risipire arzând şi mister
A cunoscut înălţarea la cer.
...Urmele-i, geană, sărută-le, strânge-le.

Stele de veghe şi călăuze
— Sângele nu s'a scurs în pământ —
Şi peste setea căinţei, buze
Tainice sânt;

Toţi am uitat
Pe unde merse
Dreapta cu steagul înfăşurat,
Steagul, cel viu, azi înoptat...

La semnul locului, culorile-s şterse.

CICERONE THEODORESCU

BEIȘOR

NUVELĂ

de IONEL TEODOREANU

Cum se spune în Moldova, Beișor a păpat tot: moșiile și casele părintești, moara și via rămase de la Tanti Tinca Hălăceanu, și grajduli de curse de la Oncle Albert.

La cafenea, mânile lui Beișor—bărbătește fine și încă îngrijite — parcă dau cărțile la masa verde.

Chefliu, lunatec, cartofor, afemeiat, duelgiu, spiritual și secătură, — spun bărbații. Dar femeile tot îi zâmbesc, privindu-l lung: în viața lui a dezmierdat atâtea! Incep să aibă amintiri numai văzându-l.

Nume mare: i-l știu biserici în Moldova, luminându-i-l cu candeli. Dar toată lumea'l știe Beișor. Așa i-au spus părinții — și'n glumă și'n răsfăț; la fel, colegii primelor ștrapețe; tot așa, femeile, cele de noapte, ca și celelalte. Numai în acte-i altfel. Dar cine s'ar gândi să-l caute pe Beișor în acte!

Enciclopedic ignorant, zâmbetul lui e a-toate-știutor.

Pare mereu grăbit și nu face nimic. Oriunde-i provizor, și stă o noapte. Pierde mereu la cărți. De unde pierde, când nu are?

La Iași, pe vremuri, era arbiter elegantiarum, Prințul de Galles, spaima părinților cu fete, Kronprințul Iadului, în uniformă de liceu, matriculat în raiul îngerilor, și Cneazul muscalilor cu doi cai.

Pe front și-a pus monoclul în fața gloanțelor, ca pentru pulpe de balet. Tot Beișor.

Tot Beișor s'a întors, plecând îndată la Paris după șampanie franceză.

Apoi a revenit la București, sleit de cazinourile Coastei de Azur.

— Cu ce trăește Beișor?

Nimeni nu știe. Sunt întrebări la care numai zâmbetul răspunde.

Gura lui umedă e puntea dintre

două chefuri, pe care vine ultimul refren spre cele care'ncep.

Când doarme Beișor? se'ntreabă somnul. Căci patul pentru Beișor e o femee, și cu femeile nu doarme.

Vremurile s'au asprit mereu. Vechii boeri s'au dus. Cei noi sunt altfel. Boerii au morminte, țăranii au pământ: și sărăcie, fără de boeri.

Dar Beișor e-o tiflă'n nasul timpului.

— Pa! altădată...

Și creditorilor și vieții tot la fel le spune.

Mâna lui Beișor parcă mereu se'nvecinează cu o cupă de șampanie; o găsește alături ca pe-o baletistă într'un local de noapte veselă.

Acesta-i calendarul numai cu file roșii, al anilor lui Beișor.

A curs multă șampanie franceză, în Franța și în România; s'au scuturat cu fosnet crânguri de femei; au ars țigări și înnoureze toți Carpații României, zi cu zi, noapte cu noapte, an cu an.

Și într'o zi, singur la masa unei cafenele, cu ultima țigară Maryland, cu buzunarele deșarte, hainele cam roase, gura cam amară, Beișor s'a uitat afară pe fereastra dinspre Calea Victoriei. Și'n loc să vadă femei, a văzut că ninge.

Și Beișor a spus deodată versul lui Bacovia:

„Trist, c'o pană mătur vatra,
Solitar.
Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri".

*

Nu. Beișor nu s'a sinucis.

S'a dus direct la un minister reputat pentru fonduri. A intrat grăbit — orice portar va recunoaște că Beișor trebue salutat cu respect —, a căutat pe cineva în anticamera ministrului, a zărit alte hiene cu două picioare, a simțit c'un zâmbet protector alarma șefului de cabinet, și a plecat, aflând de la un funcționar intimidat de atâta contrarul. Sinceritatea e o mojicie predicată de bărbații căsătoriți.

— Nu-ți aduci aminte de mine?

Beișor surâde, respirând-o.

cinste, adresa particulară a Excelenței.

Deși s'a dus pe jos, silueta lui pedestră e o aluzie la un automobil atent, care-l urmează.

Domnul ministru însă a venit ostentativ cu automobilul atât de indispensabil încât te întrebi ce s'o fi făcând în intimitate domnul ministru— când stă la masă, când lucrează și când doarme — fără automobil.

Beișor l-a salutat amical. Ministrul s'a uitat distrat și a descins, intrând grăbit în casă, fără să întindă brațele lui Beișor.

— Crapule!

Beișor l-a apreciat pe franțuzește ca să nu fie nedelicat față de sergent, și a continuat să se plimbe, fumând țigări „Meseriaș", prin fața porții, ca un vilegiaturist care-și face cura de ape minerale. E drept că altceva nu are de făcut. Postește.

Ninge.

Și în sfârșit s'a întâmplat ceva și pentru Beișor. A tras la scară un automobil cu două locuri. Beișor a apreciat acordul negru-roș al caroseriei. Negrul, ca cel de sprincene; roșul, ca cel de buze. Gândul lui Beișor a oferit un trandafir acestei caroserii.

O doamnă se urcă.

Beișor judecă femeile de jos în sus — de la încălțăminte — pornind de la premize spre concluzie. Și pantofii și gleznele și ciorapii, au conferit, prin ochii lui Beișor, doamnei, apartenența estetică a automobilului.

Beișor s'a dat laoparte din fața porții, acceptând benevol să facă loc, și a salutat ca în veacul al optsprezecelea.

Doamna de la volan nu s'a încruntat, dar nici n'a zâmbit. A tresărit. A palpitat ca o inimă. Apoi l-a privit lung. Și a fugit cu patru roți.

Aa! Și mai bine!

Beișor i-a trimis din urmă fum protector.

*

Deci, Beișor și-a acordat un scop: acela de a fi îndrăgostit de soția, fiica sau nepoata domnului ministru.

— Ce e sărăcia? se întreabă Beișor ca să scape de ea, definind-o.

Și după ce suflă fum „Meseriaș" fulgilor care l-au încolțit la poarta domnului ministru, își răspunde singur:

— Sărăcia e ultima demnitate a boerilor.

Se plimbă prin fața casei domnului ministru, la aceeași oră, așteptând s'apară ultima femee vrednică de-a fi iubită de un boer sărac.

Automobilul iesă, negru-roș, cu o voaletă de cristal s'un fosnet de metaluri mătăsoase.

Beișor salută și cu pălăria și cu buchetul de toporași.

Doamna de la volan zâmbește, trece înainte fără grabă, lin. Poarta se'nchide.

Nici Beișor nu se grăbește.

Automobilul s'a oprit la marginea străzii. Il așteaptă.

Beișor aruncă țigara, scutură scrumul iernii de pe paltonul ros, și intră: dintâi cu nările, ca de câte ori se apropie de o femee. Parfumul acesteia are bun accent francez.

— Sărut mâna, doamnă.

Ii pune toporașii pe genunchi. Mâna care-i ia îi merită.

— Bună ziua, Beișor. Nu te miri?

— De nimic, doamnă. Sunt deprins cu mine.

— Știi unde mergem?

— După dumneavoastră.

— Intr'adevăr, după mine mergem...

Beișor se instalează confortabil, apreciind căldura care-i îmbracă picioarele fără galoși. Nu întreabă nimic. Cu atâta poate respecta pe femeile încă necunoscute: cu tăcerea. Cu toate că doamna de alături e frumoasă, Beișor, care o intuește biografic, află c'a fost foarte și că mai e încă. Beișor știe să conjuge frumusețea care în realitate e un verb.

Doamna conduce fără ticuri, calm. Dar parcă face game la volan, gândindu-se la altceva.

Evident la Beișor,—gândește Beișor.

Cabina de cristal cu roți e sprintenă, intimă. Din ea, ninsoarea e o cochetărie a luminii — păr pudrat la oglindă —, iar gerul, o purificare prețioasă a transparențelor.

— Nu mă întrebi nimic, Beișor?

— Aștept să fiu întrebat, doamnă.

— Mă cunoști?

— Ar fi o nepoliteță să vă răspund

— După cum vedeți, da. Surâsul meu e amintirea dumneavoastră.

— Neschimbat.

— Sper că nu vă indispune acest semn de statornicie?

Doamna oftează. Beișor îi urmărește de profil, linia sânilor, destăinuită de mișcare.

Automobilul fuge de oraș. Apar copacii. Motorul își încoardă strunele. Vitezele alunecă: arcuș. Tot ce-i alb pe la ferestre, pare de mătase și de fum.

— Și eu sunt ieșancă.

— Atunci am cinstea de a mă fi născut în orașul dumneavoastră.

— Al tău, Beișor, nu al meu.

— Sunteți prea generoasă, doamnă, dându-mi ce vă aparține. De-acum voi purta Iașul în dreptul inimii.

Doamna zâmbește sceptic trist, cu buze roșii.

— Te-ai demodat, Beișor.

— Față de tinerețea dumneavoastră, doamnă, e firesc să fiu în urmă.

— Beișor, iartă-mă că-ți spun pe nume. Te rog nu mă întrerupe. Incearcă să taci și să asculți, fără să fii curtenitor și spiritual.

Beișor zâmbește cu degetul pe buze. Nu știi dacă e semnul tăcerii acceptate, sau numai inițiala sărutării.

Doamna surâde fără veselie, și continuă:

— A fost odată o fetiță săracă. Eu eram. Atât de necăjită că nici nu bănuiam că în afară de sărăcie mai e și frumusețe. Pe-atuncea soarele însemna economie de lămpi, și vara, economie de lemne. Cum am îndrăznit să-mi ridic ochii asupra lui Beișor, nu știu. El mi-a dat dorința să fiu frumoasă: cea mai frumoasă din calea lui.

— Bine, Beișor, — exclamă Beișor.

— L-am întâlnit pe stradă, pe o stradă, într'o zi ca toate zilele. Am aflat atunci că-s cea mai fericită și cea mai nenorocită fată din lume. Imi găsisem inima și mi-o pierdusem. Natural, Beișor nici nu se uita la mine.

— Calomniați, doamnă, pe un om dezarmat.

— El, Beișorul Iașului. Eu, o fetiță dintr'o mie...

— ...și una de nopți.

— Beișor! îl dojenește doamna cu melancolie. Eu, o fetiță dintr'o mie, în uniforma sărăciei anonime. Il pândeam pe stradă, îl așteptam în fața casei, îl urmăream. Inima mea era ca un covor desfășurat și strâns înaintea și pe urma pașilor lui Beișor. Am învățat să desemnez ca să-i pot scrie profilul pe caete. Litera B era blazonul insomniilor mele. I-am făcut versuri. Cântam, râdeam, plângeam. Nu sunt prea urâtă? întrebam oglinzile.

Fericite oglinzi!

— Știam la ce croitor își face hainele, la ce cofetărie își bea șocolata, ce prieteni are, ce glume spune, — și ani în șir n'am îndrăznit să-i spun vorba care creștea odată cu mine, vorba care era de plumb când eram singură, și de aur când îl vedeam: tot grea. Și într'o iarnă am făcut o nebunie. Era ajunul Crăciunului. Iți închipui ce-am făcut?

In amintire, Beișor nu găsește nimic.

— I-am dus inima mea la fereastră. Da, Beișor, așa am făcut. Crăciunul pentru mine e inima mea de față la fereastra lui Beișor, într'un Iași al amintirii. M'am pregătit de cu vară pentru noaptea de Crăciun. In loc să mă bucur de vacanță, am preparat corigente toată vara. Și cu banii strânși, mi-am adunat zestre pentru Steaua de Crăciun, ascunzând-o în podul casei. Nici o mireasă n'a fost mai fierbinte împodobită decât Steaua mea. Și'n noaptea ajunului, după ce părinții s'au culcat și luminile s'au stins, am fugit de-acasă pe fereastră. Am ajuns arsă de ger și spaime la poarta casei lui Beișor. Poarta nu era încuiată. M'am dus deadreptul la fereastra lui Beișor, intrând în omăt până la genunchi. Fereastra era întunecată. Doarme? sau nu-i acasă? Am încremenit, zidită în omăt, cu mâinile înghețate pe bățul stelei ridicată la fereastră. Cântau coruri în sufletul meu: „Steaua sus răsare, ca o taină mare..." Dar tăceam și plângeam la fereastra lui Beișor. Nu mai știam dacă sunt trează, ori visez.

Și deodată aud zgomot și simt cum cade omăt de pe marginea ferestrei. Dumnezeule, mi-am spus, ai făcut minunea. Intr'adevăr, fereastra s'a deschis. Și l-am văzut pe Beișor, cu paltonul de blană și căciula, încălecând fereastra și sărind. Avea o crizantemă la butonieră și mirosea tare a parfum. Beișor a închis fereastra cu bastonul, și s'a uitat impertinent la mine: „Ce cauți aici?". „Am venit cu steaua", am șoptit, cu bărbia în piept. „Pleacă repede. Nu vezi că boerii nu-s acasă". Am fugit, lăsând steaua la poarta casei. Acolo a rămas, Beișor, căci de atunci am trăit altfel... și iată că ne-am întâlnit din nou, tu, tot Beișor, eu... Știi cine sunt?

— Fata de-atunci?

— Nu, Beișor.

— Soția domnului ministru?

— Dacă vrei, da. O femee măritată.

Ninge des.

— Pe cine așteptai în fața casei? Pe soțul meu?

— In fond nu-l așteptam pe el.

— Pe mine? Să nu minți, Beișor?

— Așteptam ceva... o stea.

Automobilul virează printre fulgi, întorcându-se.

Dela o vreme încep străzile cu oameni printre casele orașului. Vin sărbătorile.

— Unde vrei să te duc?

Beișor privește ghioceii de pe genunchii doamnei. Apoi, ochii lui cu gene lungi se opresc în ochii de alături:

— Steaua sus răsare? șoptește fără zâmbet Beișor.

— Boerii nu-s acasă, — îi răspunde fără zâmbet doamna.

— Nici nu mai sunt boeri.

— Unde să te duc?

— La cimitir, zâmbește Beișor. Sunt așteptat.

Doamna frânează brusc, dezmiardă mâna lui Beișor și îl alungă cu blândeță.

Automobilul pleacă.

Beișor aprinde o țigară.

„Iar în zarea grea de plumb
Ninge gri".

(*Din volumul* **„Casa Bunicilor"**, *ce va apare în Editura „Cartea Românească"*).

INVITAȚIE LA LITERATURĂ

Am vrea să nu se pară un paradox dacă am afirma că întreaga filosofie care se face asupra veacului XX, asupra societății și a individului, are în ea ceva ridicul și inutil, pentrucă se adresează unor oameni mai mult sau mai puțin perfecți, adică acelora cari o citesc și o înțeleg. Ori rostul acestei filosofii, care poate avea ambiții morale, e de a desvălui anumite tare, de a lumina anumite defecte, de a schimba deci ceea ce e rău, uneori în numele culturii care se prăbușește, alteori din simplu exces de umanitate. Cum însă majoritatea omenirii e alcătuită din anti-filosofi, toate doctrinele acestea rămân să fecundeze rafturile inofensive ale unei biblioteci, sau cel mult să sugereze o teorie nouă unui filosof de mai târziu. Tot așa rândurile acestea cari vor să biciuiască pe anti-literați și să-i întoarcă înspre literatură, vor fi citite de oameni dinainte convinși de dreptatea lor, adică iubitori de literatură. Așa că, oricât de adevărat va fi paradoxul care va defini omenirea actuală și oricât de tăios, el nu va împiedeca pe nimeni să doarmă și nici nu va transforma personalitatea nimănui, căci cei ce mă citesc sunt fatal de aceeași părere. E poate în această constatare, tragedia care înfășoară turnul de fildeș al artei de totdeauna, al creației care încearcă să demonstreze frumosul însă nu izbutește să-l impună decât în sufletele celor ce, cunoscându-l dinainte, pot să-l priceapă. Efortul acesta gratuit nu e însă mai puțin sublim.

Entuziasmul pentru nimic, *iată paradoxul vremii pe care o trăim, care mai bine zis* ne trăiește. *Căci a pluti inconștient de misiunea pe care o porți în sânge, a te mișca în vederea atingerii unui scop foarte apropiat în timp și foarte personal, a crede că trepidația în tribunele sportive e o pasiune, a renunța să creezi ceva personal, a adopta formele de viață de-a gata, a concepe moartea ca pe un accident iar viața ca pe un spațiu gol care trebue oricum umplut, — înseamnă a trăi pentru nimic, având totuși impresia că servești un scop oarecare. Nicolae Berdiaeff scria nu de mult, cu intuiția aceea scânteetoare care-i transformă cărțile în dureroase rechizitorii: „Chestiunea care se pune e aceea de a ști dacă ființa căreia îi aparține viitorul, va continua să se numească om. Asistăm la procese de* desumanizare *în toate domeniile culturii și ale vieții sociale... omul... încetând de a mai fi nu numai o valoare supremă, dar o valoare oarecare".* („Le destin de l'homme dans le monde actuel". *p. 21). Ce perspectivă dezolantă și câtă luciditate în cărțile acelea cari se încăpățânează să critice civilizația și să adore valori cari aproape nu mai aparțin actualității! Și câtă naivitate în concepția puerilă a acelui „stupide XIX-e siècle" care avea totuși certitudinea unei stabilități: încrederea oarbă în perfecțiunea umană și în mersul ascensiv al efortului omenesc care trebuia să egaleze cândva dumnezeirea! crizei de azi. Increderea exagerată a fost urmată fatal de neîncredere. Voința de a crea a devenit poftă de a beneficia. Efortul către perfecțiunea umană s'a transformat în tentative de perfecționare corporală, deci trecătoare, fără nici o pretenție de durabilitate. De aici impresia de* momentan, *de grăbit și de* neisprăvit *care respiră din tot ce s'a creat după război. De aici caracterul nihilist al tuturor acțiunilor. De aici disprețul pentru literatură și pentru artă în general, pentru orice lucru care ar putea depăși cadrul temporal al unei existențe obișnuite. „Cultura e un inamic prin însăși superioritatea ei" scria Oswald Spengler în „Années décisives", descifrând cauzele antipatiei pe care o resimte omul modern față de creațiile spiritului. Căci a adera din pasiune, sau din simplă simpatie, la ele, înseamnă să le recunoști tacit perenitatea și să renunți la perspectiva temporal-îngustă a spiritualității moderne. Dar se mai poate vorbi astăzi de o spiritualitate? Catalogarea bipartită pe care Spengler o anexa istoriei, pare a exclude din actual termenul* spiritualitate, *care aparține epocilor de cultură răposate și pe care civilizația căreia ne integrăm il refuză organic. Acceptând poziția pesimistă a filosofului german, trebue în mod logic să socotești literatura un bun (căci poate o nouă eră de cultură va fecunda undeva planeta) cel puțin pentru moment. Suntem siliți deci să așteptăm pieirea acestei lumi de confort corporal și să sperăm în cel mai bun caz risipirea definitivă a civilizației faustiene. Bineînțeles, din punct de vedere spenglerian, orice „invitație la literatură" nu poate fi decât lipsită de sens.*

Cred însă că o nouă concepție despre literatură se impune azi, o concepție pe care să o adopte nu numai omenirea în genere, dar scriitorul însuși. Mi se par cu totul perimate aventurile boemei literare din veacul trecut și impresia de ușuratec, *de* neesențial *care s'a adunat cu încetul în jurul artistului a creat ca echivalent social al literaturii termenul de* inutil, *sau în cel mai fericit caz, de* distractiv, *de* passe-temps. *Și iată cum, după ce și-a distrus toate punțile cari-l legau fie de Dumnezeu, fiede siguranța în sine însuși, omul s'a găsit singur în univers, speriat de propriile sale născociri, subjugat de ele, amenințat să ajungă în curând un sclav al lor. De aici senzația de compleșeală și de singurătate cosmică, pe care contemporanii nostri o trăiesc cu o halucinantă intensitate. De aici refugiul în uitarea momentană a spectacolului variat, însă mediocru, pe care-l oferă cinematograful, romanul polițist și întrecerile sportive. De aici arhitectura grăbită, diformă și șubredă a block-house-urilor, destinate parcă numai prezentului, ridicate fără nicio ambiție de durabilitate și frumos.*

Vorbeam despre o concepție nouă asupra literaturii. E nevoe într'adevăr de o schimbare a scriitorului însuși, de o reintegrare în matca unei misiuni. Trebue redată lumii siguranța în ceva etern și totuși accesibil tuturor. Arta literară poate oferi darul unei asemenea salvări, tocmai prin doza de eternomenesc pe care o ascunde.

Și astfel tradiția acelei solide literaturi a veacurilor trecute poate servi astăzi scopuri cu adevărat revoluționare.

Iată cum, crescută sub zodia misiunii sale originare, literatura poate împlini golul care ne chinuește.

O „invitație la literatură" devine deci o invitație la eternitatea pe care o poartă în suflete scriitorii conștienți de valoarea lor și de greutatea apăsătoare a clipei de față. Și iată cum o „invitație la literatură" rămâne valabilă chiar dincolo de pesimismul spenglerian. Căci despre inaugurarea unui nou ciclu de cultură europeană se poate vorbi numai sub semnul literaturii.

VINTILĂ HORIA

Copilăria verde mai arde pe șes

Copilăria verde mai arde pe șes,
Mai aprinde câteodată geamul în noapte—
Și amintirile din văgăuni căscate, ies
Să năvălească sufletul cu umede șoapte.

Cărăruile șerpuite învie
Fuga piciorușelor de copii.
Ca din pământ aud strigăte în câmpie...

Unde este mama? Unde este tatăl?
Veniți aproape, încet. Ședeți pe mohor.
Să vă spue ce-a văzut în lume, bată-l,
Norocul să-l bată, al vostru fecior.

...Vântule, când soarele va fi asfințit,
In țintirim să-mi aduci copilăria dragă,
S'o mâi de pe haturi, întreagă,
Să stea ca o turmă lângă mine, liniștit.

GH. MENIUC

Dragoste mare...

Sufletul meu, amintirile mele
Au păstrat lucrurile ca atunci.
Timpul nu a trecut prin ele
Cu grelele porunci.

Străzile lungi și casele multe,
Ferestrele mari cu sacsii și cu soare,
Stau să le vadă și să le-asculte
Gândurile mele iscoditoare.

Râzi și vorbești pe străzile lungi
Și zâmbești la ferestre printre soare și [flori...]
Azi, ca și-atunci, în triluri prelungi,
Te văd și te-aud de-atâtea ori.

Cartea mea dulce de căpătâi,
Vis și aevea, fum și dogoare...
Dragoste mare, tu cei dintâi,
Fără clipă și an... fără uitare...

TUDOR MAINESCU

RULETA

NUVELĂ FANTASTICA «Urmare» de SIMION STOLNICU

Revăzui dela geamul vagonului văile carpatice cu zob de lună. Fredonam, mulţumit că personagiile somnoroase din jurul meu nu-mi puteau citi în suflet şi nici în buzunarul lefter ; cel mult dacă vreunul abia tresărea cu o vagă clipire de mirare spre mine, fiindcă mă încăpăţânam să fiu singurul amator de peisagii al acelei ore... Insă clipirea insului era urmată de o încleire totală a pleoapei şi de un sforăit liniştitor... Cine n'a gustat, în insomniile lui de pribeag, prilejul de evadare absolută din vecinătatea ambiţiilor semenilor săi când îi domină duhul somnului, în timp ce sub compartiment roatele strivesc pe şine, roua dimineţii ?

Mă complăceam să număr, copilăreşte, tunelele. Dar sclipirea de cuţit a apelor pe sub arcuri de poduri, îmi retrezea simţiri de demult, intense, fragede, nebune... Câte iubiri nu purtasem în aceeaş inimă, pe aceeaş melodie monotonă de tren, prin aceleaşi privelişti!... Pe cât mă cunosc, nu m'am lăsat niciodată, prea mult în voia unor asemenea stări copleşitoare, n'am permis trecutului a mă chinui cu intensitatea unei nevroze. Neîndemânatec, sgâlţâii fereastra de cureaua lată dar ea nu se deschise. Inţelesei, după senzaţia dulce a crispării muşchilor, pătrunşi de vibraţia fierului, că mai exist. Ţăcănitul trenului intrat în pantă vertiginos, mă îmbărbăta, precum accentele finalului eroic al sonatei Kreutzer. Defileul văilor îmi păru **altfel** însufleţit. Luna care dispărea câtă vreme ne afundam în tunele, era înlocuită, întâi, desigur, dintr'o firească nevoie optică, prin lumina figurii resemnate şi extatice a jucătoarei de ruletă... Tunelele regiunii de sumbră măreţie erau reci, afumate, dar cu prelingeri ciudate de apă în bolţi. Calcinarea le împodobea cu începuturi

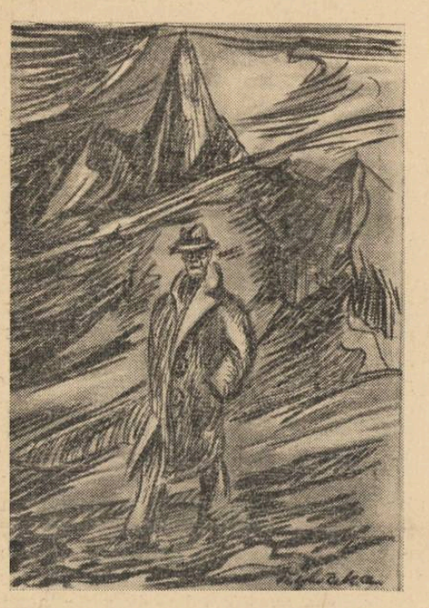

de turturi — fine giuvaericale — şi le înrudea cu faimoasele peşteri ale schivnicilor. Pare absurd, căci nimeni nu-şi aminteşte să fi văzut vreodată ceva, din tren, prin besna tunelelor. Eu totuşi sunt sigur că am văzut aceste detalii la lumina chipului **ei** limpede şi tare şi nu cu acea slabă lanternă de buzunar de care ne ajutăm în peşteri, să descoperim stalactitele de mari proporţii....

Un besmetic a deschis fereastra într'o staţie neînsemnată. Clopotul automat abia se auzea de vuetul unei ape din apropiere. Un curent vânjos de aer muntenesc a intrat în vagonul nostru cu o mireasmă de fân verde şi mi-a scos în frig afară, printre acarii mătăhăloşi cu feţe nervoase, visarea cuprinsă din nou de moleşeală. Trenul a pornit pe altă pantă, dar acum ţăcănind peste somnul satului meu de destinaţie aflat cu 300 m. sub altitudinea oraşelului blestemat. Trecurăm fulgerător prin faţa casei mele de vilegiatură. Astfel, iarăşi, drept pedeapsă a destinului, aveam să revăd staţia satului unde-mi făurisem în ajun, la îmbarcare, atâtea visuri nebuneşti de îmbogăţire prin ruletă... Am coborît... Nu ştiu cum se făcu totuşi că apariţia impiegatului de serviciu îmi păru ospitalieră.

In mod neobişnuit îi dădui omului bineţe. Privii la coşurile unei fabrici, pe unde se înalţa fumul lucrului de noapte. Aspectul paşnic al industriei locale mă liniştea. Trenul se puse în mişcare pe osii discrete şi-mi coborîi ochii abia în momentul când fusei sigur că s'a topit la vale ca un duh rău. Văzui în spaţiul peronului devenit vast, un grup de veseli alpinişti şi lângă mine două umbre cu aer ciudat de familiar. Cu mâinile obosite şi pline de funingine schiţai chiar gestul să-mi frec ochii.

— „Bună dimineaţa", îmi spuseră aproape în cor o voce limpede şi alta cavernoasă... Domnişoara dela cazino şi tânărul care mă uluise dându-mi fisele în păstrare pe timpul jocului, amândoi în carne şi'n oase.

— Cum, dvs ? !, dar nu v'am zărit când v'aţi suit în tren, iertaţi-mă — băiguii — friguros şi obosit cum mă găseam ar fi fost şi imposibil altfel... deşi-i-i nu sunt miop... Ah, ce plăcere !

Tânărul tuşi violent, îndelung. După ce criza îl slăbi, fata îi înălţă precipitată gulerul paltonului. El se scuză faţă de mine — cu gestul de a se scutura viril din încleştarea ei grijulie — pe un ton de un calm exagerat, că viciul ruletei îl forţează la variaţia în plus a altitudinei pe care i-au hotărît-o medicii curanţi şi anume altitudinea satului subcarpatin. Apoi...

— Sora mea, adăogă dânsul mai natural. V-o recomand pe Kateruş sora mea bună la toate altitudinile.

Ipocrizie din partea lui, firească, îmi zisei. Pe cât era de frumoasă, pe atât părea de exagerată o atare apreciere în gura lui şi cuvintele-i, în urma faptului petrecut alături de mine în infernalul local, îl făcură şi mai negru în ochii mei. Fata îmi întinse mâna, prezentându-se. Apăruse o expresie de mustrare pe chipul ei de netezimi îngereşti. Crezui că este îndreptată mie, răsplată pentru a fi primit să înlesnesc, la comandă, spectrului ei de frate, machiavelica purtare. Mă înşelasem, deoarece, desprinzându-şi mâna mică şi afânată din strângerea mea, dânsa duse un deget la gură cu o notă desmierdătoare, spre celălalt :

— Savin, dragă, vorbim noi acasă!...

După un schimb de banalităţi referitoare la preferinţele noastre comune pentru satul unde ne descoperisem din senin covilegiaturişti, ne-am oprit să ne luăm rămas bun în piaţa gării. Aceasta s'a petrecut când se albise de ziuă, în vreme ce sporea, trezit în streaşini, svonul rândunelelor, iar Kateruş devenea din ce în ce mai clară.

...Intenţia de a mă reîntoarce îndată la cazino, mă părăsi, fie din pricina aerului sănătos al dimineţii, bun povăţuitor al cugetelor, fie dintr'un motiv mai lesne de acceptat şi anume îndreptăţita speranţă de a o revedea mai des, aici, pe suava cunoscută. După somn, am sărit şuerând tangoul dela cazino, fără să-mi reamintesc totuşi nenorocul. Intâia grijă a fost să reîntâlnesc femeea a cărei seninătate din cele mai cereşti ceruri mă sedusese, pe cât întunecimea fratelui ei mă desgustase. Imi veni destul de uşor s'o regăsesc printre castanii rari ai promenadei improvizate.

Era ceva dincolo de urâtul burlăciei care mă îndemna să reînnoesc mereu aceste revederi. Kateruş făcea parte dintre fiinţele născute să stârnească în sufletul masculin o tendinţă permanentă de a le apăra şi când nu este nevoie, cu orice sacrificiu. Datorită lor, bărbaţii îşi regăsesc o latură ideală, cu alte cuvinte, poate vocaţia lor de primitivi şi generoşi San Bernarzi. Imaginaţia mea începu prin urmare să inventeze pericole şi astfel nu întârziai să văd în fratele domnişoarei un tiran şi o iubeam în măsura în care îl repudiam pe el. Aceste două sentimente se condiţionau. In alte momente aveam pentru ea avânturile şi graţiozităţile unui violonist prim şi simţirea mea îi cânta în arpegii iscusite. Fata ştia să treacă în mod fermecător peste diletantismul meu caraghios în arta de a fi mereu altul, nou pentru ea. Şi eram fericit că înţelege unica ardoare dela baza tuturor acestor lucruri. Nu era morbidă cât fratele ei. Frumuseţea ei de sfântă o făcea totuşi să se teamă şi să ceară viaţa care nu-i era accesibilă de oriunde. Putea sorbi viaţa numai filtrată prin ceea ce e mai sincer şi mai de preţ în personalitatea bărbătească. Deaceea doream să-mi fie sufletul o cascadă veşnic nouă — cum toate sunt în munţi — în preajma ei. Intre timp încetase oarecum de a-şi mai ţine din scurt fratele şi de a-l mai însoţi la jocuri.

Se abătu asupra regiunii plaiurilor un şir de zile prea friguroase. Fratele prietenei mele plecă undeva la şes; cu toate că, debilă, ea suporta eroic săptămâna de capriciu a ţinutului. Dânsa era sigură că fratele se va reîntoarce, chiar înainte de a se termina frigul şi nu din cine ştie ce sentiment pentru natură ci din vechea-i pasiune: ruleta. Aceasta era — recunoaştem — o linie comună între mine şi el, dar pentru atât nu-i puteam ierta necavalereasca faptă de avar şi nici prin gând nu-mi mai trecu să cer vre-o lămurire asupra lui, dela Kateruş.... In adevăr, dânsul s'a reîntors. Insă mai multe zile după aceea, amândoi se eclipsară.

Aflai, aproape fără surprindere, că tânărul a murit şi i s'au făcut — conform dorinţei sale, aici în vecinătatea urbei cu povestea — funerarii sumare. Ultimele schimbări de climat i-au adus un enorm câştig la jocuri dar l-au costat viaţa.

Vestea m'a indispus ca orice miros de tămâie; mă gândeam la opacul doliu care o aştepta pe primăvărateca fată şi, cu destulă neplăcere, la somnul lung ce avea să-l doarmă antipaticul personagiu în satul favorit vilegiaturilor mele.

Aşteptai să se consume amintirea evenimentului. Curios. Pe Kateruş tot n'o revedeam. Mă suii, pretextând o excursie, pe un platou înalt unde se afla un cimitir disproporţionat, de comună rurală. Razele roşii ale răsăritului de toamnă îl băteau întâi pe el, din toată valea. Cavourile erau puţine; se găseau printre stâlpii săraci, vreo câteva cruci de aviatori — elice încrucişate — şi monumente de piatră având săpată tradiţionala greblă a crupierilor. De aici se vedeau primele culmi şi zăpezi ale Carpaţilor svelţi. Găsii uşor crucea nouă şi lutul cleios. Peste iniţialele mortului ardea sub lumina soarelui un trandafir. După toate informaţiile, Kateruş venea zilnic şi disdedimineaţă cu el. Şi de data asta, năravul meu de boem, în eternă întârziere matinală, avu ultimul cuvânt. Astfel nu reuşii niciodată să ajungfata la ora depunerii trandafirului, deşi suiam necontenit şi bostanii parguiţi de pe platou făceau guşi de curcani vădit înfuriaţi zărindu-mă aşa de des. Idealist incorigibil, simţii tendinţa de a mă mulţumi cu vederea trandafirului roşu, mereu împrospătat pe crucea provizorie. Astăzi, cred că exista o autosugestie datorită căreia luam floarea drept un omagiu pentru mine. Un omagiu aşa cum l-aş fi dorit, în dimineţi de munte, adus cu spini, pe urcuşul cel mai greu, spre dragostea pură.

Curând a trebuit să mă trezesc din extravagantele mele năluciri. Floarea se vesteji: semnul cert că sora fostului meu cunoscut părăsise localitatea, achitându-se de toate cele creştineşti datorite ţărânei lui... Un alt fapt mă aduse şi mai bine la realitate. Anume, aflai că mai mulţi sezonişti decât aş fi crezut eu erau la curent cu banala moarte a lui Savin.

Prin ei aflai un lucru neverosimil sau cel puţin curios şi comic. Defunctul ţinuse dârz să fie îngropat cu o cantitate importantă de fise, **câştigul** lui : Cei mai guralivi mă lămuriră şi aproape mă convinseră că dânsul, ca un adevărat jucător al soartei, ţinea atât de mult la norocul său, încat ar fi dorit să şi-l conserve intact, neimpărţit cu nimeni, chiar şi 'n moarte.

— Bine dar dece să-l păstreze în fise de celuloid care n'au valoare în afară de zidurile cazinoului ?

Imi dădui seama îndată că întrebarea mea era o gafă.

— A, făcu informatorul meu, cu o sclipire adâncă în ochi, să nu confunzi domnul meu! Pe defunct îl interesă doar simbolul norocului şi pentru acest lucru fisele colorate îndeplineau condiţia mai mult decât orice metal din lume. Şi apoi... omul era fiul răsfăţat al unor multimilionari, mari antreprenori de cinema. Testamentul său vădeşte o minte ageră şi o inimă de copil.

Nimic nu mă putea nenoroci mai mult decât vestea unei asemenea bazaconii testamentare.

Inţelegeam însfârşit — şi asta mă turbură groaznic — că purtarea celui de la cazino avusese la bază o superstiţie candidă iar nu, o nu, meschinăria !.... Purtarea aceea şi ingrata lui înfăţişare, mă făcuseră, pe nedrept, să-l urasc din primul moment, şi poate de aceea să caut, inconştient, a-l lipsi de privegherea surioarei... O teamă neînţeleasă mă cuprinse... Devenii un asiduu vizitator al mormântului... Zilnic număram acolo bobul de ţărână. Noaptea-l visam pe omul căruia n'am ştiut să-i fiu bun camarad, deşi apelase cu o încrede subită, sigur pe intuiţia lui extraordinară, la partea ideală a sufletului meu. In contrast cu sbuciumul meu, chipul său îmi aparea schimbat, cu ceva din seninătatea lui Kateruş... Şi, Doamne, într'o zi obişnuită, cu cer albastru şi cu ulii, teama că jetoanele multicolore vor fi furate pentru a fi schimbate în bani la acelaş cazino, se realiză. Găsii urme neîndoelnice de profanare a gropii. Gândul mi se duse, imediat, spre un tânăr crupier din sat, a cărui familie găzduise, cum aflasem mai tarziu, pe cei doi eroi.

Era un tip anemic, dar masiv, cu aparenţă de ricos, având ochii pătrunzători şi pavilioanele urechilor deslipite... Gâtlejul mi se uscă şi pornii vijelios la vale, julindu-mă 'n cornii roşii ai potecilor. Aş fi vrut să strig taina în haul întreg, dar simţeam că ea depăşeşte un fapt divers. Unul omorîse şi altul profanase groapa. Inchis în odaia mea, cugetai că ar fi mai nimerit să anunţ familia îndoliată, sau numai pe soră, decât să dau alarma, stupid, în satul crupierilor, asmuţind vreo bănuială asupră-mi...

Luai trenul. Curând mă aflai pe strada metropolei, unde locuia Kateruş. Şovăii. Nu cumva însetat s'o regăsesc aveam s'o pierd ? Solia neagră ce o purtam odată cu dragostea mea n'avea să-i paralizeze orice sentiment pentru mine?

Pentru a ajunge la apartamentul ei, trebui să urc, asudând, scările labirintice ale unui uriaş cinematograf, proprietatea familiei sale. In faţa unei uşi cu geam întunecos, sunai. Urnindu-mă puţin, fusei cât pe-aci să dau un urlet şi să cad pe spate de ceea ce văzui. Din geam, un tânăr ofiţer, teribil prin unghiurile mari ale uniformei, ma privea calm, ţeapăn, cu mana în şold spre sabie. Părea sentinelă de ceară.

Din cauza mişcării mele laterale, de reechilibrare, observai — şi greu îmi abţinui un râs nervos — cauza imaginei : un oarecare afiş cinematografic lipit pe ziduI opus uşii cu geam. Trebue să fiu nebun, îmi zisei : vreau neapărat sa-mi creez din orice motT, ca'n romane, simptome ale mustrarii de conştiinţă. Mi se deschise. Kateruş în persoană mă primi. Intre altele-mi spuse chihotind :

— Vai ce transpirat eşti !

Ingăimai câteva cuvinte de convenienţă, îmi dam seama cât m'am sălbătecit în munţi, acum în salonul ei aşa de corect în eleganţă... Fata însăşi păru încurcată de prezenţa mea. In primul rând îmi prezentă un preţios caine alb pe care mi-l şi puse pe genunchi. neştiind, natural, oroarea mea pentru orice rasă canină. Privirea ei mirată mă enerva. Dece lăsase deschisă uşa spre camera de unde se auzeau vocile părinteşti ?

Mintea-mi era pustie. Nu găseam ce să spun şi fusei gata să povestesc păţania mea ridiculă cu afişul reflectat, dar îmi muşcai buzele la timp. Da, nu mai avusesem nimic alta de spus decât asta ! Kateruş presimţea ceva şi aştepta, iar eu mângâiam dihania. Cine era vinovat de această întâlnire glacială ? Nu ştiu cum am ajuns afară singur şi plin pe haine de părul alb al dobitocului. A, nu i-am spus ce a suferit fratele ei... Era de altfel inutil...

Revenii desamăgit, în munţi, unde prelungirea nemăsurată a vilegiaturii atrăgea asupra mea priviri de o familiaritate provocătoare. Se svonise prin

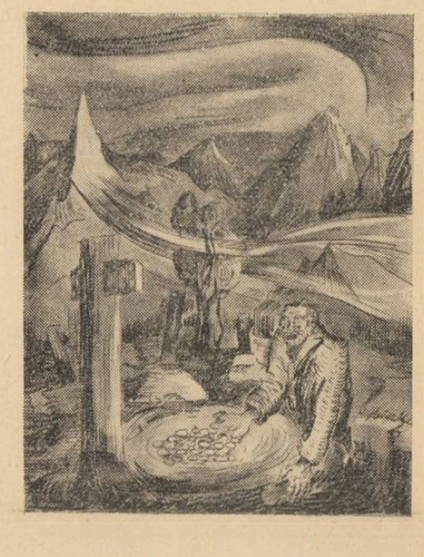

gurile rele că sunt şi eu bolnav de ftizie şi că vreau să fac o toamnă „de probă" în munţi. Nu-mi păsa. Căzui la darul beţiei. Ţara avea o strasnică recoltă de vin. Profitam să mă răzbun pe speculanţii staţiunii, obligaţi la preţuri de concurenţă. Slăbisem. Aveam febre şi vise chinuitoare din care nu lipsea demonul ispitei verzi. Nu se mai putea altfel. Luai drumul iarăşi prin tunele : deasupra lor. Octombrie devasta aurul ca un trişor nesăţios...

Am ajuns în sala de jocuri. Cumpărai fise, f-i-s-e ! Mi s'au lăsat grele ca plumbii în buzunar... Figuri cunoscute. Iată-l pe poliţistul, jucător pasionat. Iată-l pe cel mai viclean crupier din sat... Mâna mi-a înţepenit în buzunar... Nu puteam scoate nimic... Voiu pierde ? Voiu câştiga ! Dar fisele păreau electrizate, mă ardeau. Or fi fost din acelea cu pământ printre crestături... Cer altele.

— Dă-mi fise neunse cu pământ ! strig la crupier.

— De care ? a răspuns el galben.

— Electric, am racnit eu, apoi : am pierdut ? Cum ? Şi domnul din capul mesei ? Dar el trebuie să câştige mereu ! Imposibil, e înşelătorie !

Văzusem alături şi încredinţat că nu mai este restrangere de afiş colorat, un jucător nefiresc de roşu dar cu reflexe de plumb, şi ochelari cu şnur.

— Da, adaose, strident o cucoană cu fruntea 'mbrobonată, înşelătorie, infamilor !

— Stai, ţi le păstrez în buzunar, spusei ori auzii, căci altfel te pradă ticalosul, nu-l vezi, uite-l, cel pe care voiu pune mâna !... M'am repezit spre crupier, şi am simţit o durere tăioasă ca o bardă, în os, deasupra orbitelor...

..Doi ochi vii ca florile albastre ale înălţimilor mă priveau cu blândeţe.

— Visai ? Nu sunt Kateruş, cine-i Kateruş ? Şi fata salută strengăreşte ca'n operete, ducând mâna la boneta albă a surorilor de caritate.

...Prin fereastră luceau munţii clari şi fragezi, dumnezeeşti, aşa cum i-aşi fi dorit şi cum i-aş fi văzut sub cerul siniliu al toamnei, dacă n'aş fi jucat niciodată la ruletă...

— De unde m'au scos ? întrebai pe infirmieră ; am fost adus aici desigur de alpinişti. Le mulţumesc frumos camarazilor. In ce vale m'au găsit ? Au ţinut mult prăbuşirile de stânci ?

....Rana din frunte era uşoară ; crupierul fusese pus în libertate ; numai grebla profesională cu care lovise, rămăsese corp delict, la chestură.

— SFARŞIT' —

Sunt „chestii" în viaţă cari te sâcâie în subconştient, întocmai ca o muscă prinsă într'o sticlă goală.

O astfel de „chestie" care ne circulă la toţi prin creer, ca o suveică nevăzută, dar la care rare ori ne gândim cu tot dinadinsul, este abuzul de vorbărie care ne-a năpădit dela o vreme sub aspectul pseudo-intelectual al conferinţelor.

Această boală, *„conferinţo-mania"*, (ca s'o integrăm în cadrul atât de elastic al nenorocirilor social-artistico-literare), bântue cu o intensitate nebănuită, de câţiva ani, pe meleagurile noastre.

Nu există Duminică, sărbătoare, sau chiar umilă zi de lucru, care să nu fie agrementată de cel puţin două sau trei conferinţe.

Din păcate, acest potop de vorbărie inutilă n'aduce mai niciodată ceva nou pentru publicul atot-răbdător care le suportă. Aceleaşi frânturi de cunoştiinţe banale, sunt veşnic vânturate în cercul vitios al unei retorici bombastice şi stereotipe.

Mai totdeauna când pleci dela o asemenea conferinţă (pe care ai ascultat-o din obligaţie sau din întâmplare) eşi înzestrat cu o umplutură mediocră de manual şcolăresc care a fost împroşcată peste capul publicului cu un simţ oratoric mai mult sau mai puţin aproximativ.

Şi totuşi, există şi cuvântători luminaţi cari prin vraja cuvântului lor te fac să asimilezi cu emoţie cunoştiinţe şi simţăminte de o înălţime şi de o puritate excepţională.

Dela o astfel de conferinţă pleci înviorat şi mulţumit, cuibărind cu căldură în suflet ceea ce ai prins din sclipirile unei deşteptăciuni incandescente.

Ce folos. Aceşti oameni de preţ sunt rari şi cuvântul lor minunat e împărţit ascultătorilor cu mare avariţie.

In schimb, ceilalţi, cei mulţi şi guralivi, vorbesc pe toate cărările.

Iată o modestă catalogare a conferinţelor emanate dela aceşti mânuitori neîndemânatici ai cuvântului:

Locul de cinste este deţinut desigur de marele potop verbal al răposatelor întruniri politice, unde răcnetelor „şefului dela tribună" li se răspundea veşnic printr'un ropot clasic de aplauze şi chiote admirative, încadrate într'o însufleţire automată şi... profesională.

Cele mai savuroase perle de cultură, logică şi inteligenţă aici au fost recoltate *(„tricolorul sovietic", „cefereul francez", „ambele trei chestiuni", „de gustibus... nihil sine deo"* etc., etc.)

In rândul al doilea vin aşa numitele conferinţe culturale, populate mai ales de şcolarii cari vin din ordin ca să *„asimileze cunoştiinţe noui"* (şi poate chiar ca să treacă pela cassă).

Deobicei cel ce vorbeşte e vârstnic, cu ochelari şi se uită mereu la ceas.

La sfârşitul prelegerii (în care se recită neapărat câteva şabloane ca: *„marii noştrii înaintaşi", „omul de vastă cultură care a fost X...", „voi tineretul care sunteţi nădejdea ţării veţi face şi veţi drege"...)* se ruleaza un fel de film (din fericire mut) în întunecimea complice a căruia, elevii cari n'au adormit, se strecoară discret spre eşire.

In rândul al treilea vin celelalte conferinţe, cari se rostesc fără nici un motiv mărturisit (ca: reclamă personală, afacere financiară, strângere de fonduri pentru cine ştie ce monument suspect, propagandă etc...)

Aceste prelegeri au avantajul să fie rostite de conferenţiari de multe ori improvizaţi. Deaceea au calitatea de a fi adormitoare, exasperante, hilariante etc...

Spectatorii acestor conferinţe, (sunt spectatori fiindcă vin doar ca *să vadă* sau *să fie văzuţi)* prezintă pentru ochiul observatorului dibaciu aspectul unei faune — sau flore, dacă ne referim la sexul slab, din cele mai interesante.

Mai totdeauna persoanele cari participă la asemenea reuniuni apreciază foarte mult „anturajul" şi „atmosfera" de snobism în care se simt învăluite. Ce a spus cuvântătorul interesează prea puţin.

Ce vreţi, trăim în secolul unei intelectualităţi foarte... acute.

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

TEATRUL MODERN: „Două duzini de trandafiri"

Comedie în 3 acte de Aldo Benedetti și I. I. I.

O comedie în trei acte, trei personagii, un decor, și... un buchet de trandafiri care nu erau nici pe departe de două ori doisprezece...

O anecdotă condusă mai mult după regulele ei decât ale teatrului, nițel filosofantă, cu câteva idei de „poantă" ici colo psihologică, cu un dialog capricios, — când foarte viu, când pierdut sub bifurcarea monoloagelor, — uneori mărunt adunată ai zice din grave prelegeri pirandelliene, adesea naivă, pe alocuri neverosimilă.

Un text ca o schiță abia sugerată și căruia promovarea în desen durabil și majoratul vibrației coloristice, nu-i pot veni decât dela arta interpreților.

Nu chiar un text, la urma urmei. Un pretext mai degrabă (fără nici un joc de cuvinte).

„Două duzini de trandafiri" de Aldo Benedetti și foarte misteriosul de trei ori i majusculă (I. I. I...) e produsul unui joc minor de fantezie asociativă, ispitită, aceasta din urmă, să aplice — grijuliu cusute deși cu ață albă — inconsistente petece de ușoară mătasă, peste pânza de sac, dar rezistentă, a realității de toate zilele.

Un inginer care-și iubește soția. O soție care-și iubește inginerul... Un prieten — cu care nu se face totuși un „triunghiu", de vreme ce el nu are decât funcția de „fundal", pe primul plan mișcându-se siluetele aevea și umbrele celor dintâi — și, în amândoi soții care se iubesc burghez, casnic, dar liniștiți, un năstrușnic „dor de evadare", dintr'odată.

Și peripeții.
Și încurcături.
Și confuzii.
Și „scene".

Și un „mister" care — cu toate că semnează... anonim, bilețele de amor capabile, gata gata, să schimbe comedia în dramă — binevoește până la urmă să dea celor trei furtunoase acte de farsă, un desnodământ agreabil ambilor soți.

Vom recunoaște că nu mai puțin spectatorilor.

Pentrucă, mai mult decât o comedie, mai mult decât o anchetă filosofantă, mai mult decât un text,. „Două duzini de trandafiri" alcătuesc un spectacol.

•

Un spectacol — *Ion Iancovescu.*

Scena e plină aproape tot timpul de verva prezenței acestui mare comedian.

„Neseriozitatea" d-lui Iancovescu s'a dovedit încă odată a fi o apreciere cu totul nepotrivită *actorului.*

Ne-am îngăduit, în trecut, a-l certa cu admirație și a-l boscorodi cu dragoste; cu sau fără voia d-sale, o vom mai face; dar ne este acum cu atât mai mare plăcerea de a sublinia dreptatea ce se cuvine în întregime dată meșteșugului și artei lui, scânteetoare.

Chiar unele pete, defecte sau ușurințe, chiar acele cedări ale bunului său gust, acceptate de dragul — sau de nevoia — unor „efecte de sală", dubioase fără nici o aproximație (ca de pildă cugetarea cu „femeile care au, toate, câte-o crăpătură la fidelitate"... sau cu acele femei cărora le vine să cânte „aș vrea, aș vrea"... pentruca el, Ion Iancovescu, să spună, evident în hazul general: „știu eu ce-ar vrea"...) — nu reușesc, aceste mărunțișuri, nimic mai mult decât să se topească, de neținut în seamă, în ansamblul de lumină al constelației lui Iancovescu.

Fără exagerări, poate că ele — când stai să le pureci — acest rol îl și au: de a pune și mai bine în valoare, ansamblul însușirilor. Talentul e o frumusețe excentrică: îi trebue, se vede, și pistrui...

Dar nebuloasa fierbinte a talentului d-lui Iancovescu are în adevăr atâtea învârtiri pe secundă, că ochiului nu-i mai este aminte decât la jocul rotund al flăcării mișcătoare.

Temperament isbucnitor și vrajă fugară pe care setea privirilor noastre o reține și după ce a trecut, este, dumnealui Ion Iancovescu, o adevărată cometă cu coadă peste cotețele din ograda teatrului românesc de azi...

•

Vervă acidă, spumă sclipitoare, contururi mimice magistral expresive, fantezie sugestivă a gestului, a mușchilor feței, a mișcării ochilor, verb înaripat de lirism sau scăzut într'o înăbușire de taină, — ce mai puteau aduce, lângă o gamă atât de variată de valori scenice, partenerii d-lui Iancovescu?

V'am spus: cele „Două duzini de trandafiri" sunt — și basta! — un spectacol Ion Iancovescu.

D-na *Țoța Yann,* în rolul soției, a adus totuși o grație scenică și o dezinvoltură, remarcabile.

Iar d. *Ionel Țăranu* — lăsând poate o pedală comică prea grea pe capul, parcă și trist o idee, al prietenului casei, holteiul mofluz, haplea, tânt, caraghios dosigur, dar în fond un sentimental amorez fără noroc — a optat pentru succesul de public și l-a obținut fără dificultate.

•

Ceea ce am dori să adăogăm acestei cronici este un lucru care poate fi socotit — după preferințe — și strein de ea, și subînțeles.

Ion Iancovescu joacă pe scena Teatrului Modern.

Ion Iancovescu a fost nevoit să joace, o vreme în urmă; și pe scena Teatrului Alhambra.

Iată, aci — nu pentru el ci pentru noi și pentru obrazul teatrului românesc de azi — semnul unei rușini, care poate fi și (mai simplu) al unei palme trase de unul singur, pe cont propriu, și (mai complicat) al unei surprinse triști, dacă pudoarea se află mai greu acolo unde cred mereu, unii, că ar fi întrucâtva de trebuință...

Teatrul Național are destui „comedianți", dar nici un *comedian* de talia lui Iancovescu.

Și „neseriosul" Iancovescu (că nu am uitat noi nu e nimic, dar nu va uita istoria teatrului nostru) a fost totuși nevoit — și *a fost lăsat* totuși — să joace, lângă vreo oarecare Lisavette Daraverea, de vreme ce pe scena primului teatru românesc, pe scena lui Caragiale, el nu era adus (de oamenii „serioși" nici „în reprezentație"..., necum la locul cuvenit.

Ar fi, așadar, un fel de fapt care să ne bucure — nu? — acela de a-l găsi astăzi lângă d. Ionel Țăranu...

CARTEA FRANCEZA

Jean Giraudoux: Les cinq tentations de La Fontaine

(Bernard Grasset, Paris 1938)

Nicăeri mai mult ca în Franța prestigiul și pasiunea literaturii nu sunt caracteristice într'o măsură atât de cuprinzătoare și de semnificativă pentru ceea ce mi se pare a fi esența însăși a spiritului francez: sociabilitatea. Recunoașterea solidarității cu tradițiile de cultură ale unui popor sau ale omenirii întregi, în felul unui Auguste Comte, de pildă: *le cerveau des morts gouverne les vivants* — e forma cea mai obișnuită și mai frecventă pentru a exprima ideea de societate, în înțelesul ei cel mai abstract, care grupează laolaltă, în aceeaș familie spirituală, pe toți oamenii mari.

Dar interesul mărturisit pentru ceea ce francezii numesc *la chose littéraire* nu este, în Franța, doar semnul vârstei mature și nici nu înseamnă numai preludiul unei vocații ci e manifestarea cea mai precoce a instinctului de sociabilitate. Unul din jocurile cele mai pasionante pentru camarazii de școală, pe vremea copilăriei lui Jean Giraudoux, era de a-și stabili o filiație cu marii poeți cunoscuți, printr'o înrudire oricât de vagă ar fi fost, ceea ce nu întrecea măsura puterii lor de închipuire „mai tare decât Gotha". Imprejurarea că La Fontaine petrecuse o noapte la Bellac, într'o casă din apropierea aceleia în care locuiseră strămoșii lui Giraudoux a fost deajuns ca să stârnească închipuirea copilului și să o facă să iasă în întâmpinarea autorului *Fabulelor.* După câteva zeci de ani, Jean Giraudoux vorbind despre *Cele cinci ispitiri ale lui La Fontaine,* cu prilejul unor conferințe pe care le-a ținut iarna trecută, sub auspiciile Universității Analelor din Paris, nu și-a găsit îndreptățire mai temeinică pentru alegerea acestui subiect decât în amintirea emoționantă a primei întâlniri cu el.

Intâlnirea lui Jean Giraudoux cu Jean de La Fontaine e pentru cititorul suficient orientat în literatura franceză, prilejul celor mai subtile bucurii, de un folos esențial.

Dialogurile lui Platon justifică doar prin formă denumirea lor. Ele înfățișează de fapt monologul aceluiaș Socrate și nu ne spun nimic despre interlocutorul lui, oricare ar fi el, al cărui rol se mărginește doar la a da replica simetrică, spre a îngădui depănarea mai departe a firului cugetării socratice, după regulele artei maieutice. Dar între doi scriitori mari, puntea imaterială a dialogului aruncată peste veacuri și generații deschide la amândouă capetele ei o priveliște deopotrivă revelatoare asupra amândorura.

Această formă dialogată mi se pare a fi cea mai înaltă și caracteristică expresie a sociabilității franceze. Albert Thibaudet o socotea ca fiind reprezentativă chiar pentru ceeace formează caracterul specific al geniului rasei franceze, în expresia lui literară.

Că este așa, că adică structura dialogată pe care criticul amintit o recunoaște dealungul întregii literaturi franceze e specifică pentru cultura acestui popor, în expresia ei literară, o dovadă mai mult ne aduce constatarea că și cei mai mari critici literari, Sainte-Beuve și Thibaudet sunt francezi, — critica fiind specia cea mai concretă și mai frecventă a dialogului, un „dialog romanțat" cum s'a spus. Și unul și altul au izbutit să ridice critica literară la rangul de creație, printr'o neobișnuită putere asociativă și de sinteză.

Acestei aptitudini pentru dialog îi datorează literatura franceză modernă câteva din cele mai revelatoare și mai rodnice în sugestii întâlniri: a lui Paul Valéry cu Pascal, a lui André Gide cu Montaigne, și de curând, a lui Giraudoux cu La Fontaine. Accentuez asupra cuvântului „întâlnire", evocator al unui prilej din care se va naște un fapt nou sau o nouă făptură. Și această nouă făptură, care nu e nici unul nici altul din cei veniți la întâlnire dintr'un misterios îndemn, poate fi un nou mit, adică o versiune inedită, posibilă și valabilă a geniului unui popor, a sociabilității franceze în cazul nostru, și despre care simpla situare biografică, după coordonantele cronologiei aparente, nu ne poate spune nimic.

Viața celui mai inactual dintre poeți: La Fontaine — socotit așa după o părere foarte răspândită, deși are în sprijinul ei doar simpla și înșelătoarea aparență — i se înfățișează lui Giraudoux ca „o epopee a simplicității și distracției" — simplicitatea care e replica laică a sfințeniei și distracția specie a extazului religios.

Imprejurările, prietenii și neprietenii, el însuși chiar, au colaborat să îl împiedice de a fi fost ce este: cel mai mare fabulist, cel care, printr'o intuiție panteistă a descoperit dincolo de limbajul fabulelor, pe acela al Fabulei unanime:

C'est ainsi que ma Muse, aux bords d'une [onde pure,
Traduisant en langue des dieux
Tout ce que disent sous les cieux
Tant d'êtres empruntant la voix de la nature.
Truchement de peuples divers,
Je les faisais servir d'acteurs en mon ouvrage:
Car tout parle dans l'univers;
Il n'est rien qui n'ait son langage.

Cinci au fost la număr ispitele pe care geniul lui La Fontaine a trebuit să le înlăture, ca să-și găsească expresia desăvârșită și definitivă: ispita vieții burgheze, adică a mediocrității și a rutinei copleșitoarelor „responsabilități provinciale"; ispita femeii, a sensualității și vieții licențioase; a vieții mondene și spiritului de la Curte; ispita literară, a prestigiului de care se bucurau marile genuri ale tragediei și operei, ale poesiei epice și povestirii; a cincia ispită, în sfârșit, ispita supremă, a scepticismului și a religiei, adică a celor două extremități deopotrivă de primejdioase care sunt erezia ateistă și conformismul religios.

Despre o asemănare a poetului *Fabulelor* cu sfântul Anton, a cărui dramatică hărțuială cu nălucirile iscate din exasperarea simțurilor va fi fost evocată de cititor, nu poate fi vorba în acest caz. Viața și scrisul lui La Fontaine nu trădează urma vreunui conflict de conștiință iar absența oricărei probleme și a preocupărilor teoretice din opera sa nu poate fi contestată.

A putut să reziste totuși, grație întreitului sprijin al „îngerilor păzitori" cari au fost pentru el: însușirea de a fi distrat, predilecția pentru somn și inconsecvența, manifestată nu numai prin ilogismul actelor vieții lui dar și în operă, printr'o surprinzătoare „inconștiență poetică".

Această însușire, liberându-l de toate ispitele și de toate contrazicerile l-a călăuzit către libertatea fabulei, supremul refugiu și marea aventură a vieții lui. Sub masca moravurilor omenești, animalele lui La Fontaine rămân ceea ce sunt în realitatea vieții lor, animale adevărate, neștiutoare de ce le pune să vorbească fabulistul. Ele sunt adevărate nu pentrucă La Fontaine, printr'o îndelungă observare, s'a lăsat pătruns de adevărul lor, ci datorită intuiției lui divinatoare care ne face să recunoaștem chiar „asemănarea" exactă a unor animale închipuite, ca balaurul, pentrucă adevărul, ca în orice ficțiune „e acela pe care-l dă artistul creator, nu acela care i se impune".

La Fontaine nu a observat natura cu atenția și meticulozitatea entomologului sau a botanistului. El nu este un Fabre și dacă a înțeles animalele e „pentrucă avea simțirea zborului, a fugii, a căldurii animale, și tot astfel a înțeles plantele și apele pentrucă simțea ondularea, freamătul și șoapta".

Tot ce spune Giraudoux despre La Fontaine dealungul celor aproape trei sute de pagini este esențial dar esențiale sunt deopotrivă — și sortite desigur să ajungă în scurtă vreme celebre — acelea în care descrie procesul de artificializare a literaturii franceze clasice, literatul luând locul poetului, strigătul natural fiind înlocuit prin expresia lui figurată și aceasta prin considerație. Rareori un scriitor francez a fost mai necruțător și a spus adevăruri mai crude decât Giraudoux, despre secolul de aur al literaturii franceze din perioada clasică, al cărei repertoriu înseamnă desigur *cel mai frumos concurs general de elocvență, de ținețe și de logică* dar care *nu mai păstrează niciun raport natural cu spiritul și sufletul rasei.*

Cruzime da, nu însă violență de ton sau de expresie. Chiar atunci când Giraudoux face afirmațiuni atât de grave, acelaș surâs luminos și aceeaș grație euforică radiază din scrisul lui, care-l fac echivalentul în literatură al muzicei mozartiene.

MIHAI NICULESCU

Poșta redacției

D. PETRE V. din Rădăuți a băgat de seamă că noi vom publica „numai bucăți clasice" și cum dumnealui scrie, de mult, poezii „morale-religioase-patriotice", „clare dar adânci, cam greu de a fi înțelese desăvârșit"... ne-a trimis și nouă câteva probe din versurile sale „clasice".

Iată un pasagiu moral-religios din poezia „Indurerată mamă" :

Blestem să cadă pe tine braț păgân !
Cum m'ai făcut să rămân
Cu inima'n durere, greu zdrobită
Oh. Cum mi-ai ucis copila iubită !
Ce fel de maică te-a născut
Că atât de năpădit te-a crescut
Și încă cu mâna pe volan s'ajungi
Și tot ce-i mai drag să-mi distrugi !

Poetul nostru să se resemneze. Soarta e crudă. Pentru uciderea semenilor, unuia îi pune în mână spada, altuia volanul, altuia pana... și așa mai departe.

In orice caz e preferabil să mori de pe urma volanului.

Regia tehnică

Ascultătorii cari au răbdarea să aștepte sfârșitul pieselor transmise la radio, aud întotdeauna, după interpreți și după regia artistică: regia tehnică: Alexandru Lohan. Domnul Lohan îndeplinește cele mai variate însărcinări, după împrejurări: reproduce șueratul vântului pentru ca să știm fără o introducere prealabilă că ceea ce ascultăm se petrece iarna. Tot dumnealui știe să facă valurile mării, ciocăniturile în ușe, zăngănitul săbiilor, larma unei lupte și multe alte zgomote pentru a creia atmosfera.

Regisorul tehnic are, desigur, un rol mult mai important decât regisorul artistic. Căci acesta din urmă în teatrul radiofonic nu e decât un spectator anticipat care își dă și el părerea după ce a ascultat tiradele interpreților. Mai mult n'are ce să facă. In teatrul celălalt, al rampei el trebuie să organizeze totul, devenind dirijorul nevăzut al acestei orchestre. Dincoace, actorii stau pe scaun, au textul în față și regisorul îndreaptă greșelile de dicțiune, însfârșit drege ceea ce crede că nu este cu totul corect.

Din lipsa tuturor acestor elemente scenice crește importanța decorului acustic, întrebuințat la rampă numai foarte rar și întotdeauna pe un plan cu totul șters, ca o completare de care te folosești pentru că ai mijloacele să ți-o produci.

La radio nu poate lipsi. Insă elementul acesta trebuie tratat altfel decât până acum. Am cunoscut doar produsul mecanic al unei tehnici. Fiecare efect acustic își are rețeta lui. De multe ori se folosesc înregistrările pe discuri luate la fața locului ca de pildă pufăitul unei locomotive pe care pentru a-l avea te deplasezi până în Gara de Nord sau alte ori se folosește proprietatea microfonului de a denatura anumite sgomote făcându-le să treacă drept altele.

Imi închipui că un regisor tehnic are un caet în care își trece toate procedeele sale așa cum își scriu gospadinele rețetele culinare. Când i se cere un gen anumit de sgomot, caută repede și repetă procedeul, reproducând un sgomot aidoma aceluia pe care l-a mai produs altă dată.

Dar tocmai caracterul acesta de reproducere stereotipă displace. In starea de acum decorul acustic se poate asemăna cu decorurile făcute de un zugrav dând cu bidineaua după un anumit șablon. Și mai e ceva. V'ați gândit dacă v'ar plăcea să vedeți la teatru o piesă jucată cu decorurile ateia pe care ați văzut-o cândva? Cred că lucrul acesta nu s'a petrecut niciând. Cel mult dacă s'au folosit părți din decorurile vechi, cari în noul tot nici nu se mai recunoșteau. Căci altfel și actorii ar suferi în jocul lor, iar unitatea spectacolului ar suferi producându-se în mintea spectatorului un amestec foarte confuz între elementele reprezentației vechi și ale celei noui.

Ar fi poate timpul ca și la radio să se treacă dela decorul de zugrav la decorul pictorului. Nu e cu desăvârșire greu. S'ar renunța întâi la mijloacele pur mecanice de reproducere, ca de pildă la plăcile cu înregistrări sonore (sau s'ar putea ca înregistrările să se facă pentru fiecare piesă și apoi să se distrugă). Ceea ce ascultăm n'ar mai fi numai produsul unei munci care urmează regulile tehnice. Căci dacă se poate concepe arta ca o muncă, nu este mai puțin adevărat că munca aceasta trebuie să fie inventivă, creatoare. Un produs prin repetiție își pierde puterea sugestivă.

Un duel în care săbiile sună ca două frigărui lovite repede una de alta te face să zâmbești. Dar dacă în locul ritmului mecanic, săbiile s'ar ciocni în ritmul viu, neregulat, real în duel, am asculta altfel.

Poate însă operația aceasta a chemării la viață a sunetelor nu se poate face din cauza greutăților tehnice. In acest caz ar fi de recomandat o reducere până la strictul necesar a folosirii zgomotelor mecanice, moarte.

MIRCEA BARBULESCU

FOLKLOR ȘI CLASICISM

(Urmare din pagina 1-a)

imagina făpturii spirituale a Creatorului lumii. Către el, omul tinde să se înalțe toată firea neînsuflețită, — piatră, plantă, animal. El omul, transmite spre cer mesagiile acestei lumi mărunte, înălțându-se el însuși spre lumea cealaltă, a duhurilor : erou, supra om, duh al distrugerii, profet.

Astfel, schematic văzută, — e greu să precizezi dacă această ordine e cea folklorică sau cea clasică antică.

Puneți nume de fauni și nimfe în lumea pământului ; nume de eroi, semizei și zei în cea de deasupra lui, — și veți avea viziunea omului antic.

Puneți numele lui Strâmbă Lemne, Statu-Palmă-Barbacot, al Ielelor și al Mumei Pădurii ; închipuiți-vă că spațiul tot e priveghiat de sfinți și cutreerat de îngeri și diavoli, că luna e priveghiată de trei sfinte pe cari noi le vedem ca trei stele mici, că soarele e un om sfânt, — și veți avea viziunea noastră folklorică.

Fiindcă viziunea clasicismului antic și viziunea folklorică, atât cât se mai păstrează, fărâmată, azi, — au aceeași rădăcină : acea miraculos de înțeleaptă înțelegere a lumii pe care și-a închegat-o, în adâncuri de vremi, omul vechiu pe care nu-l cunoaștem încă așa cum trebue.

Unii însă poate nu vor vedea înțelepciunea miraculoasă în simplitățile și chiar naivitățile ei. Sântem cei dintâi cari să recunoaștem că o cale de întoarcere la ea în spiritul nostru, foarte cu greu poate fi găsită. Asta însă nu ne împiedică de a regreta profund că am ajuns aici. Căci ce-ați zice de un savant, care, din pură curiozitate științifică, ar prepara și răspândi doctorii ce ne-ar măcina trupul, ne-ar coagula sângele ? De dragul luciditătii și al adevărului, de câteva veacuri, știința modernă nu face decât să ne răvășească, să ne fărâme sufletul. Cu cât găsim mai multe leacuri pentru trup, cu atât pierdem din temeliile de liniște ale sufletului.

Temeliile acelea de pace, pe care viziunea asta veche pe care o descifrăm în clasicism și în folklor, le-a durat atât de bine încât au ținut mii de ani !

Viziunea aceasta a fost împlinită de creștinism. Creștinismul a fost ultima uriașă și trainică revoluție spirituală. Fiindcă a fost o revoluție în sensul vechiu : una de împlinire, cu toate aparențele ei dărâmătoare. Și poate fiindcă e ultima care s'a făcut în gând, în graiu, — înainte de a fi ajuns robii *scrisului*, ca acum. Pe când în Roma lui Augustus migăleau literar un Virgil, un Horațiu, — Isus n'a scris un cuvânt, tocmai fiindcă trebuia să aducă ultimul dar de fericire și împăcare cosmică omului.

Viziunea antică era clădită pe teamă și supunere. Dincolo de sufletul lumii, stăpânea, orb și neîndurat în privegherea legilor lui, *Destinul*.

Viziunea creștină apropie și mai mult lumea de om, străbătând-o crucial cu *dragoste* și supunere. Alături de puterea nevăzută dar înțelegătoare a Tatălui, se așează iubirea infinită a Fiului, animând pietrele, oamenii, sfinții. Aceeași lume armonică, — e văzută într'o lumină mai caldă doar.

Viziunea aceasta creștină s'a suprapus, s'a contopit în cea folklorică, — în atâta măsură câtă i-a îngăduit-o înălțimea spirituală a *etnicului* care o purta prin veacuri. In folklorul nostru românesc, această contopire a fost extrem de adâncă, — ducând la una din cele mai frumoase înfloriri spirituale. Poate și datorită caracterului de limpede organicitate al ortodoxiei, spre deosebire de catolicism.

De aceea un C. Hogaș, crescând firesc din folklorul nostru, poate semăna atât de amăgitor cu un rapsod homeric, îl poate iubi atâta pe Homer,— rămânând totuși credincios razăș moldovean, care a fost și în viața și în literatura sa.

Ovidiu Papadima

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Carlton

Acum un an ni s'a prezentat un film într'adevăr mare, unul dintre acelea cari poartă pecetea regisorului de clasă. Și noi cunoaștem doar 3 regisori, într'adevăr mari : Charlie Chaplin, Sacha Guitry și René Clair. Iar în ultimul timp, a pornit pe urmele lor germanul Willy Forst. Despre ceilalți regisori se poate spune că sunt buni, deoarece toți pot să ne dea câte un film reușit. Dar filme cari să însemne etape noui în arta cinematografului, doar acești 3 regisori au dovedit că pot prezenta.

Filmul despre care am amintit la începutul acestei cronici se numea „Fantome de vânzare" iar regisor era René Clair, care a isbutit să ne ofere cea mai fină satirizare a societății americane de după război.

Americanii, geloși pe faima acestui francez, au hotărît să producă și ei un film care să întreacă pelicula lui René Clair. Reclama ne anunța acest film, „Fantoma blondă", ca fiind superior „Fantomelor de vânzare".

Intr'adevăr, și aici este vorba de niște fantome, cari fac lucruri foarte amuzante, dar totuși filmul acesta este tot atât de departe de opera lui René Clair, precum pamântul este departe de cer, de oarece Americanii, în concepția lui Charlie Chaplin, nu vor putea, cat se vor chinui sa se apropie de finețea, capodoperelor, într'adevăr rare, ale filmului european.

Aceasta însă nu înseamnă, după cum am mai spus-o, că filmul „Fantoma blondă", nu este amuzant. Din contră, el este chiar unul din bunele „filme amuzante" americane.

Vedem, de-alungul filmului, lucruri cari ne provoacă neapărat râsul. Mașini circulă, în viteza mare, singure, pe stradă. Oamenii capătă patine, din senin. Se aud glasuri în odăi goale. Și cum interpretul principal nu este Boris Karlof, stafiile sunt foarte simpatice. Sunt doi soți, cari după ce au murit, trebue neapărat să facă o faptă bună ca să plece de pe pământ.

Iar omul pe care ei vor să-l facă fericit, este Roland Young, unul din cei mai buni comici americani, despre care putem spune că este un factor principal al succesului acestui film.

Și lumea, în tot timpul filmului, râde încântată și trece cu vederea câteva lucruri cu totul neplauzibile.

Astfel, la începutul filmului, ni se prezintă perechea de viitoare fantome, ca foarte cunoscută în toate localurile de petrecere. Și totuși, după ce mor, în clipa în care apar într'un restaurant plin de lume, nu-i recunoaște nimeni, cu toate că faptul că erau stafii nu le schimbase nimic din fizionomie.

Și apoi am acceptat explicația stafiilor că ele pot deveni invizibile când vor. Dar totuși ne-am întrebat mirați, ce se petrecea cu hainele de pe stafii cari, bănuim, nu aveau însușirile stăpânilor. La filmele americane, în general, trebue să ne punem cât mai puține întrebări, de oarece altfel riscăm să nu mai înțelegem nimic.

Perechea de stafii a fost alcătuită de Constance Bennet și Cary Grant, cari au plăcut mai mult publicului atunci când erau invizibili. Iar soția lui Roland Young a fost Billie Burke, care și-a interpretat inteligent rolul.

Cinema Capitol

S'a râs mult săptămâna asta la Capitol. S'a râs fiindcă, pe ecran, au evoluat cei trei frați neouni, Marx. Dar suntem siguri că de s'ar găsi cineva care să-i întrebe pe spectatorii ce au râs cu hohote la filmul fraților Marx, adică pe toți spectatorii, care a fost motivul veseliei lor, ei ar rămâne surprinși, rușinați poate, în fața neputinței de a da un răspuns.

Nu se poate spune că spiritele cari abundă în acest film ar fi de cea mai bună calitate. Dinpotrivă, ele sunt de calitate dubioasă și produc nu numai proastă impresie printre spectatori, dar chiar stinghereală în rândul partenerilor celor 3 frati.

Edificator în această privință, este râsul oarecum jenat al Maurenei O. Sullivan, în clipa în care Groucho Marx îi spune că n'are nici-o fotografie, dar că poate să-i dea în schimb amprentele picioarelor, în ciorapi. Exemple de asemenea spirite putem da o mulțime, fiindcă ele abundă. Și, poate, din acest motiv, ni s'a părut că cel mai spiritual dintre cei 3 frați, ar fi Harpo, pe care infirmitatea lui îl împiedecă să facă spirite. Din fericire pentru spectatori însă, cei trei frați, Marx mai fac și altceva decât spirite. Chico cântă foarte bine la pian iar Harpo, după cum și numele îl arată, e un virtuos al harpei. Și în clipele în care Chico și Groucho renunță de a face calambururi, putem spune că cei 3 frați sunt chiar amuzanți. Dar comicul lor nu rezultă, ca acela al cuplului Laurel et Hardy, din jocul perfect — despre niște comici, cari râd după boroboațele lor, se poate spune că nu sunt comici — ci din nebunia pe care par, de-alungul celor 8 acte, a o posedă din belșug. Nebunia lor este mult inferioară aceleia a fraților Ritz, despre care însă ne vom putea pronunța abia după ce-i vom vedea jucând rolurile principale în vreun film. Frații Marx, atât în primul lor film, cât și în acesta din urmă ne-au prezentat câteva sketchuri, cari se apropiau mai mult de circ decât de ceea ce se chiamă artă cinematografică.

Totuși, se pare că în America obțin mare succes. Și chiar la noi n'au displăcut, de vreme ce n'au fost fluerați decât de niște spectatori dela balcon.

Vom putea spune că steaua lor a început să apună, doar atunci când ni se va prezenta un film în care să vorbească Harpo, tot așa cum ultimul film al lui Malec a fost acela în care fostul „mare comic" a râs. Dar, după cât se pare, n'a venit încă momentul în care să înțeleagă spectatorii că frații Marx sunt cam lipsiți de haz.

L.

CĂRȚI STRĂINE

MARCEL AYMÉ
Gustalin
Roman-N. R. F.

Domnul Marcel Aymé este autorul acelei „La jument verte" ce i-a creeat un prestigiu greu de egalat. Titlul acesta ar fi suficient pentru ca noul său volum să afle interes la marele public.

Domnul Marcel Aymé a mai scris însă între timp, și cărțile sale au rămas cu mult în urma romanului ce i-a adus renumele.

De aci oarecare neîncredere.

Fără a atinge nivelul acelor „Nain" sau „Jument verte", „Gustalin" va spulbera totuși în bună parte bănuiala că Marcel Aymé este scriitorul unei singure cărți.

Cu oarecari inegalități de atmosferă, cu ezitări în construcție, ultimul domniei-sale roman este totuși prea bogat de ascuțită observație, prea frumoasă impletire de crudă realitate și de vis, pentru a nu desvălui tuturor, drumul nou și larg pe care autorul și l-a găsit.

„Gustalin" este romanul unei limpeziri.

LÉON DAUDET
Fièvres de Camargue
Roman — N. R. F.

Eroul... o eroniă. O eroină de largă cultură, o inteligență scăpărătoare, o femee plină de farmec.

Cadrul... acea Provence pe care domnul Léon Daudet o cunoaște și o îndrăgește atât.

Pe această axă și în acest cadru se mișcă o lume plină de viață, se desfășoară o intrigă dinamică și plină de neprevăzut, se construește un roman de atmosferă.

Personagii, peisagiu, puternice evocări făuresc o incondencență proprie domnului Daudet.

❖

MARK AMIAUX
Le chevalier de Sacher-Masoch
Les éditions de France

Prezentare erudită și totuși foarte vie a unui personagiu ce trebuia să sfârșească în casa de nebuni după ce consumase viața lamentabilă a unor grave experiențe cerebrale.

JOSÉ MARTI
Poésies

Volumul publicat la Grasset, adună în execelenta traducere a lui Armand Godoy, frumoasele versuri ale poetului Cuban mort în 1895.

❖

N. de BASILY
La Russie sous les Soviets, vingt ans d'axpérience bolchevique
Edition Plon

O lucrare documentară, o lucrare în care, sprijinit pe probe neîndoelnice, autorul, fost diplomat al regimului țarist, prezintă originile, evoluția și rezultatele penibile ale regimului sovietic în Rusia.

E DESTUL SĂ ZÂMBEȘTI

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

4-1938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVI[10]. No. 4
SÂMBATĂ 12 MARTIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ A ASOCIAȚIUNII

Romanul românesc

— II —

Cred că este locul şi timpul să aruncăm o privire şi asupra unor defecte — de cu totul altă natură decât cele semnalate în numărul trecut — ale romanului românesc.

Socotim că, avem datoria să punem tot sufletul spre a contribui la ridicarea romanului românesc. Să căutăm să-l scăpăm de unele defecte cari produc multora impresia că literatura noastră se află la un nivel scăzut, că nu se poate desvolta, fiindcă ne lipsesc mijloacele de realizare. Cred că îndrumarea, sprijinirea romanului, în stadiul actual de desvoltare, va duce cu siguranţă la realizările pe care le aşteptăm.

Avem spre pildă de observat un defect capital, care împiedică cu desăvârşire drumul către perfecţiune. Este lipsa de orânduire, de gradaţie. Autorul, adesea plin de bune intenţiuni, nu ştie să distribuie în tot cuprinsul operei acel mănunchiu de idei principale, cari constituiesc nota caracteristică a romanului.

Când din primele file se limpezeşte tot ce autorul a gândit, în loc să se lase acţiunii întregi sarcina aceasta, interesul cititorului scade sau chiar dispare Dacă el ştie dela început ce gânduri şi ce păreri sunt la temelia romanului, şi le ştie nu dintr'o profesiune de credinţă a autorului, care deobiceiu stârneşte curiozitate, dar din precipitarea unor întâmplări ce desleagă acţiunea fără ca ea să fi fost vreodată realmente închegată, ajunge neapărat la alternativa de a citi scrierea din simpatie pentru autor, sau de a închide cartea la jumătate, cu convingerea că ştie tot ce se va întâmpla mai departe că nimic altceva decât ceea ce s'a întâmplat nu mai poate avea loc.

Scriitorii nu trebue să grăbească fără rost acţiunea, nici să ducă prea repede personagiile la puncte moarte, prin epuizarea faptelor sau ideilor.

Din moment ce acţiunea unui roman oferă posibilitatea de a se întinde asupra unui cadru foarte elastic, nerăbdarea scriitorului de a termina cu tot ce este important, cu tot ce poate însemna ceva în întâmplările povestite dela început, preface o operă, oricât de superioară în concepţie, într'una de mâna doua. Romanul care suferă astfel de zdruncinări în mersul lui se pierde în vălmăşagul atâtor romane slabe cari păcătuesc în mii de chipuri.

Un singur lucru se cere.

Acţiunea să fie astfel gradată, ideile şi evenimentele să fie aşa fel distribuite încât şi ultimul cuvânt să conţină o deslegare a problemei puse de autor la început, pentru ca încordarea cititorului să fie păstrată vie până la ultima clipă.

Procedând astfel, scriitorul va face întocmai ca acel cântăreţ cu voce de salon care ştie să dea impresia de voce mare, utilizându-şi-o inteligent, gradat.

Rândurile de faţă nu sunt o lecţie ci o constatare şi — poate — un sfat.

UNIVERSUL LITERAR

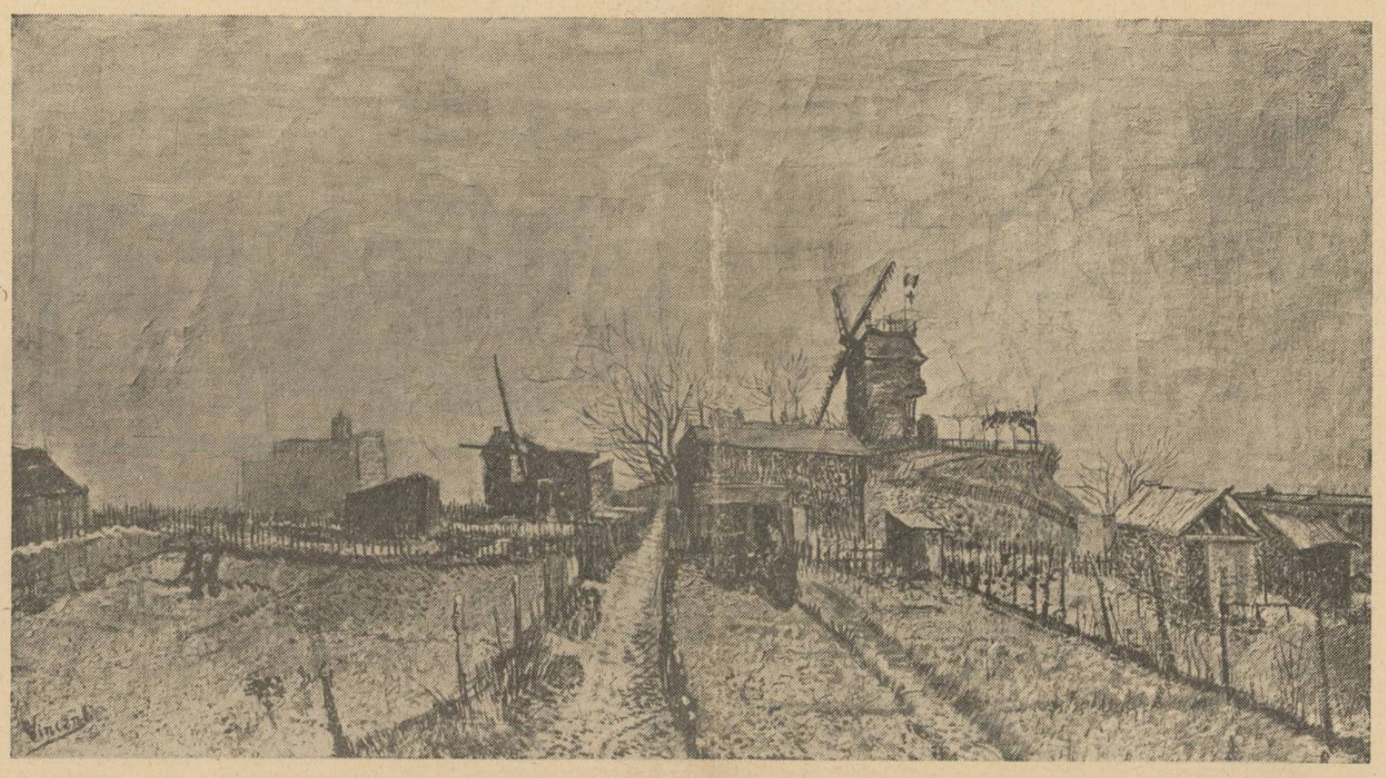

VAN GOGH — Peisaj

INTERPRETAREA LITERATURII CLASICE

de prof. G. MURNU

Teatrul antic, tragedia în deosebi, e una din creaţiile esenţiale, poate cea mai strălucită, a geniului artistic al Eladei.

Ea a devenit o preocupare actuală pentru mine cu prilejul binevoitor ce mi l-a dat direcţia Teatrului Naţional însărcinându-mă cu interpretarea celor două tragedii de căpetenie ale poetului tragic Sofocle, „Regele Edip" şi „Electra", rămas încă needitate (cea din urmă lucrare e mai veche şi a fost pusă acum la punct).

Din experienţă proprie ştiu mai toate greutăţile şi posibilităţile unei asemenea întreprinderi. Şcoala am făcut-o românizând marile epopei homerice, la cari am lucrat fără preget şi poate cu o răbdare unică, timp de mai mulţi ani şi am revenit de mai multe ori în decurs de decenii. In dorinţa mea de-a ajunge la un maximum de efect printr'o realizare ritmică ce o găseam în stare să mi-o dea puterea şi mijloacele de expresie ale graiului nostru, am refăcut (din ultima ediţie, una din cele mai luxoase din câte au apărut în ţară) un foarte mare număr de hexametri (ritmul homeric aşa de greu adaptabil în metrica noastră).

Aceleaşi greutăţi le-am întâmpinat şi la tălmăcirea amintitelor opere dramatice, cu un adaos ce însemna un plus de osteneală, căci de data asta am avut de transmis o foarte complicată partitură lirică intercalată în tragedie.

Dar nu numai această nouă preocupare, ci şi în genere toată întreprinderea ingrată a traducătorului conştient şi priceput e prea puţin apreciată, în toată adâncimea şi exigenţele ei, de publicul nostru, ba adeseori chiar şi de cei cari se pretind competenţi în scrutarea fenomenului artistic. Dovadă e pletora de versiuni superficiale şi cu totul mediocre ce inundă piaţa noastră literară şi care, nu arareori, sunt îndrăsneţe profanări sau inconştiente masacrări şi ale limbii româneşti şi ale originalelor traduse. Acest vandalism de furie iconoclastă, poate ca nicăieri pe pământ, bântue la noi de multă vreme, fără ca specialiştii şi cei în drept să încerce măcar să-l înfrâneze sau să-i pue răgaz, înlăturând astfel primejdia ce ne ameninţă cu un dezastru cultural şi social.

Problema culturală, văzută sub acest raport, trebue s'o socotim ca una care condiţionează însăşi existenţa noastră etnică. Umanismul, studiile clasice, asimilarea, mai mult sau mai puţin, a culturii antice, sunt decretate în programul oficial ca o parte integrantă a complexului de cunoştinţe cerute de învăţământul public. Implicit se recunoaşte că aceste studii nu au numai un caracter de informaţie şi documentaţie istorică, ci în acelaş timp şi în primul rând, de cea mai înaltă inspiraţie şi pedagogie educativă. Dar cine 'şi mai închipue că progresul realizabil în şcoală va merge vreodată până la o astfel de adâncită posedare a limbilor clasice, încât să permită absolvenţilor libera consultare a textelor originale — aşa cum e cazul cu operele de artă plastică — spre a trage toate foloasele necesare de conţinut şi formă, şi mai ales de acea formă superioară, care e lecţia unică şi cea mai instructivă ce ne-o procură istoria universală a culturii omeneşti ?

Indelungata noastră experienţă respectivă nu ne îngăduie să întrezărim în privinţa asta prea mari perspective de ordin practic.

Rămâne dar o singură putinţă de achiziţie pozitivă : interpretarea clasicilor şi familiarizarea studioşilor cel puţin cu operele lor de frunte.

Un talentat poet şi publicist, ocupându-se nu de mult, într'un foileton al unui cotidian din capitală, de bilanţul realizărilor noastre în această direcţie, cita abia pe Homer ca singurul autor clasic valabil în literatura română, prin versiunea dată de autorul acestor rânduri. Afirmarea nu e cu totul imparţială. Eu cred că mai sunt şi alte câteva lucrări meritorii care pot fi relevate. Un lucru însă e neîndoelnic: constatarea tristă că literatura noastră e cea mai săracă şi slabă în transpuneri adecuate nu numai după clasicii antici, dar şi după cei moderni. Sărăcia aceasta însă, care e cea mai dureroasă pentru noi, nu e datorită numai lipsei de talente ca şi lipsei de control şi interes din partea statului şi a publicului, ci mai cu seamă multiplelor cauze inerente unei asemenea îndeletniciri. Că nu e uşoară o asemenea activitate, când e conştient şi scrupulos făcută, dovedesc faptele observate în ţări mai vechi şi mai fericite ca a noastră, unde sunt şi talente mai multe şi mai bine pregătite, unde e şi mai mult interes şi mai multă înţelegere din partea cetitorilor şi unde limba interpretativă e incomparabil mai aptă şi desvoltată pentru a da o imagină mai apropiată sau mai desăvârşită, de perfecţia originalelor. In fruntea lor stă Franţa, unde clasicismul antic e intensiv cultivat şi înfloreşte de secole, şi unde totuş scrierile clasice — mai ales cele poetice — n'au găsit încă interpreţi geniali, deopotrivă cu acei care sunt un titlu de glorie al Germaniei (aşa d. e. cum au fost pentru un Shakespeare sau pentru poetul Baudelaire, a cărui tradu-

(Urmare în pagina 2-a)

Artă şi viaţă

In orice operă de artă mare, viaţa se întâmplă în cercul luminat al unui „acum", întipărit cu exactitudine minimală, în porţiunea sa de spaţiu şi timp. Nu se pot creia opere mari de artă, decât cu această condiţie a localizării şi temporalităţii, şi cu cât ele caută să epuizeze cadrul fixat cu atenţie, cu atât sunt mai pline de înţeles, pentru orice loc şi timp.

Fiindcă, dacă o operă de artă îşi epuizează locul şi timpul, trăind acel „acum", în care conţinutul ei este o singură dată viu, în trecerea infinită, de fapt ea desfiinţează şi timp şi spaţiu şi participă la eternitate.

Creatorii mari au ştiut că nu pot realiza nimic fără această reducere a personagiilor ca şi a obiectelor la clipa lor pură, în care li se concepe existenţa cuprinsă în bucuria universală de a fi creat. Creaţiile trăesc doar în măsura în care participă la bucuria esenţială de a fi, de a exista. De a fi viu o singură dată, în opoziţie cu neantul.

Dar această bucurie de a fi creat, prezentă în substanţa însufleţită a operelor de artă, n'am putea oare s'o găsim şi în viaţa de toate zilele ?

Stăruinţa de a-i da vieţii tâlc, de a o socoti o părticică din oridnea imutabilă a lumii, nu e oare de aceeaş natură cu strădania creatorilor de a găsi pentru opera lor cea mai înaltă semnificaţie umană ?

Să fie într'adevăr atât de goală viaţa de toate zilele, pe care o ducem cu noi ca pe o haină de purtare, când nu isbutim să-i găsim vre-o tălmăcire de dincolo de ea ? Să nu fie vre-o cale pe unde să ne apropiem de un miez al ei, în care ea să-şi afle echilibrul tainic, precum şi-l află opera de artă pe al său ? Adică să fie în sine el însuşi primordial şi pur şi să ajungă conştiinţei celei care îl ghiceşte !

Iată de pildă o frântură din viaţa pe care o regretăm mereu că nu e alta, că n'are alt chip şi alt nume, că nu e a paradisului şi a mântuirii. O frântură din clipa aceasta, ea singură unică şi ireversibilă, în veşnicie. Mă apropii de fragmentul acesta minuscul de viaţă, luminat fantastic în hotarele imense ale unei clipe şi e destul să gândesc cuprinsul vocabulei „acum" spre a nu mai simţi nevoia să-mi caut un reazăm pe altceva, de dincolo de marginele fiinţei mele. In clipa aceasta sunt eu, o singură dată, ireversibil.

„Acum" viaţa nu însemnează decât a fi viu, a trăi, dar nu a trăi în opoziţie cu cei care au murit, ci a simţi în sine bucuria de a fi creiat, de a fiinţa în opoziţie cu neantul. Dar bucuria de a exista pur şi simplu ca într'o paranteză a neantului, este ea însăşi esenţială; purcede din veşnicie şi a o simţi, constitue o echilibrare lăuntrică la fel cu aceea care garantează durata operelor de artă. A căuta să cuprinzi spiritul vecinic al lumii şi a simţi bucuria de a fi creiat, îndeplinesc aceeaşi funcţie în năzuinţa de a da vieţii o semnificaţie. Participarea la spirit şi participarea la bucurie însemneză o aceeaşi apropiere de Dumnezeu.

— C. F. —

Despre „Experienţă"

de MIRCEA VULCĂNESCU

Deşi experienţa în sensul ei modern, era cunoscută şi în Evul Mediu, fiind practicată de Buridan şi definită de Roger Bacon, ideia de experienţă, ca izvor de cunoştinţă distinctă de raţiune, trece pe primul plan al interesului abia în Renaştere, cu Galileo Galilei, fiind teoretizată de Francisc Bacon.

1. **Interesul baconian** al experienţei se opune deci în special cunoaşterii deductive prin raţiune şi, în acest sens, reprezintă o reacţie împotriva sterilităţii analitice a terminismului generalizat în scolastica târzie.

In acelaş sens, găsim acest termen la Locke şi Condillac, opus ideilor înnăscute ale cartesianismului şi leibnizianismului.

Caracterele experienţei, în această accepţie, sunt: 1) exterioritatea, 2) senzorialitatea, 3) mediateţa, 4) obiectivitatea, 5) realitatea, 6) naturalitatea, 7) a-posterioritatea.

Experienţa dă, în acest sens, omului priză prin simţuri asupra lumii materiale. Ea e un isvor de cunoaştere mijlocită şi realistă a lumii externe, întrucât se poate cântări şi măsura.

Formele ei sunt: 1) senzaţia, 2) observaţia, 3) descrierea, 4) experimentul. Forma cea mai perfectă este desigur „experimentul", încercarea sistematică, experienţa completă, în care omul devine stăpân pe condiţiile naturale ale lucrului, adică le poate mânui, provocându-l, sau producându-l.

Impotriva filosofării analitice care pleacă dela existenţa totală şi procedează prin despicare eristică la explicarea lucrurilor individuale, adică prin deducţie încurcându-se în dificultăţile metafizice ale principiului individuaţiei, — empirismul pleacă dela existenţa lucrurilor individuale şi procedează prin inducţie, adică prin reconstituirea sintetică a lumii, lovindu-se în special de dificultăţile problemei logice a generalizării.

2. Un al doilea sens al cuvântului experienţă îşi face loc în secolul al XVII-lea şi al VXIII-lea, prin extensiunea atitudinii mintale a empirismului şi în domeniul faptelor morale.

Reacţionând împotriva ineismului ideilor morale, aşa cum îl găseau la un Clarke, Cudworth şi Cumberland, — Shaftesbury, Hutcheson, Hume vorbesc de o experienţă morală, rezultat al unui simţ intern. Paralel, fizicianul apologet Blaise Pascal, ale cărui experienţe fizice asupra vidului sunt şi azi considerate (de pildă de un Urbain) drept cele mai desăvârşite modele ale genului experimental (inquisitio naturae), vorbise de un „Dieu sensible au coeur".

In acest al doilea sens, care încearcă să substitue experienţa ca izvor de cunoaştere, în domeniul pe care raţionalismul cartezian îl rezervase ca domeniu specific al gândirii, ideia de experienţă suferă totuşi o deformare de pe urma noului obiect.

Astfel : 1) din cunoaşterea exterioară devine cunoaştere internă, 2) din cunoaştere naturală devine cunoaştere sufletească şi morală, 3) din cunoaştere reală devine cunoaştere ideală, 4) din cunoaştere a materiei devine cunoaştere a spiritului, 5) din cunoaştere prin simţuri a lumii externe, devine aprehensiune imediată a simţului intern.

3. Avem aşa dar, până aici, două sensuri fundamentale şi opuse despre experienţă: unul material şi unul spiritual.

1) în primul sens, ea înseamnă cunoaştere prin simţuri a lumii externe, a materiei, a naturii întinse în spaţiu;

2) în al doilea sens, ea înseamnă cunoaşterea imediată de sine însuşi, a spiritului, a sufletului desfăşurat în timp.

Inainte de a trece mai departe se impune lămurirea, cum de au putut fi numite cu un acelaş termen (experienţă) două realităţi atât de deosebite. Lucrul are mare importanţă, căci permite degajarea ideii generale de experienţă şi lămurirea transformărilor ulterioare ale termenului.

Faptul că amândouă accepţiile au luat numele de „experienţă" şi curentele sprijinite pe ele şi-au zis „empirism" (indiferent de faptul că acesta e naturalist sau moral), ne dovedeşte că amândouă aceste sensuri se opun, ca instrumente de cunoaştere, **împreună**, faţă de altceva.

Termenul opoziţiei este cunoaşterea mijlocită prin idei, adică raţiunea, cunoaşterea prin gândire şi prin deducţie. Fie că e vorba de empirismul fizic, fie că e vorba de cel moral, ele se opun împreună raţionalismului, adică sistemului care crede în existenţa unui izvor de cunoaştere situat dincolo de experienţă, condiţionând şi ordonând experienţa din afara ei : un izvor transcendental.

Lucrurile se explică acum. Ceea ce caracterizează amândouă formele de empirism şi le opune împreună raţionalismului, sunt următoarele caractere:

1) Cunoaşterea prin încercare directă, opusă cunoaşterii prin ceea ce ţi se transmite prin gând de către altul, sau cunoaşterii a ceea ce cunoşti singur cu mintea înainte de a-l fi încercat. (Sensul acesta e redat şi de cuvântul românesc „încercare", om încercat traducând exact ideia de om cu experienţă).

2) Preocuparea de eveniment, de fapt, de întâmplare, de prezenţă; mai mult decât de înţeles, de semnificaţie, de temeiu sau de esenţă.

3) Preocuparea de concret, opusă preocupării de abstracţii, a raţiunii discursive.

4) Caracterul de dat, opus caracterului de construcţie şi de interpretare al raţiunii.

Toate aceste caractere ne îngăduie definirea unei idei generale de experienţă, care să includă ambele sensuri precedente. In acest sens general, experienţa e cunoaşterea datelor concrete existente de fapt, prin încercarea directă.

(Urmare în numărul viitor)

CRONICA LITERARĂ

Dragoş Protopopescu: Tigrii, roman; 2 volume (Cugetarea 1938)

Al. O. Teodoreanu: Caiet, versuri (Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II" 1938)

Cronica de faţă despre romanul d-lui Dragoş Protopopescu apare cu întârziere. In meseria de recenzent literar, a scrie repede despre o carte însemnează a te despărţi de ea tot atât de repede. Câte odată te desparţi pentru totdeauna şi fără regret.

„Tigrii" se află în librării de multe săptămâni, timp îndelungat, desigur, pentru cititul unui roman, chiar când eşti copleşit de trepidanţa vieţii gazetăreşti. Dar nu îndestulător spre a-l asimila când acest roman e cu totul original şi spre a te pune bine la punct asupra unor modificări revoluţionare pe care le încerci ca simplu cititor, în faţa perspectivelor noui deschise.

Până la urmă este vorba însă tot despre o carte, iar d. Dragoş Protopopescu nu este decât un autor. Despre ce e vorba în romanul d-sale? Despre fapte întâmplate în viaţa politică românească acum cinci ani. Fapte cari pot fi foarte bine înfăţişate într'un volum cu drepturi de istorie.

Lucrul trebue să se facă de altminteri neapărat, fiindcă publicul o cere. O carte cumpătată, obiectivă şi chiar indiferentă, conţinând evenimentele din Decembrie 1933.

D. Dragoş Protopopescu nu face istorie ci... literatură. Aşa vrea d-sa să credem. Prin „Tigrii" ne-ar oferi un roman original, e drept, care nu seamănă cu nici unul din câte s'au scris până acum la noi, şi care, dacă n'ar sta atât de strâns legat de experienţa şi talentul autorului, ar putea revoluţiona ceva în literatură.

Dar cum romanul nu se poate deslipi nici de actualitatea istorică a evenimentelor şi nici de bagajul memorialistic al autorului, rămâne deocamdată o carte de istorie şi de memorii. Ca atare n'avem pentru ce să căutăm în ea ficţiune şi eroi, ci trebue să acceptăm numai ceeace ne oferă autorul. Adică n'o putem preţui dacă vrem s'o preţuim, — decât pe linia intenţiilor sale. Vom încerca totuşi să judecăm „Tigrii" ca pe un roman.

Se întâmplă să cunoaştem personal sau din auzite pe Neculai Fătu, doctorul Albu, Jean Marie Vauban, profesorul Ion Zale, Ştefan Anastaz, Tata Nae; ştim că personagiile cari populau la un moment dat „Dumbrava", în frunte cu generalul Vivi Brancovan şi însuşi d. Eulampe Sibică sunt figuri existente ale vieţii noastre civile sau politice.

Intâmplările puse pe seama lor s'au desfăşurat aeve, cuprinse între date exacte şi înregistrate în procese verbale şi dosare.

Regula romanului cere însă ca să dea viaţă unei lumi fictive; personagiile să reprezinte idei încorporate.

Dreptul la viaţă să şi-l justifice prin adaosul de fantastic pe care îl presară romanul peste lumea reală. Orice roman mare purcede dintr'o mitologie: el însuşi este mitul, dar hotarele şi calitatea mitologiei din care se desprinde, sunt determinate de puterea epică a autorului, şi mai ales de vocaţia lui de a da existenţă omenească ideilor şi valorilor. Lumea plăsmuită de un romancier — dacă e genial, faptul se vede mai uşor, — stă într'o dublă analogie. Intâiu analogie cu epoca istorică în care trăeşte autorul, şi în al doilea rând cu o lume veşnic fictivă, care este deobiceiu lumea aspiraţiilor noastre optime, dar ea ar putea fi şi lumea ideală în absolut. Toţi eroii sunt posibili, născociţi numai analogic.

Aceşti eroi ţâşnesc din imaginaţie, desigur, dar realitatea lor este garantată de intuiţiile şi siguranţele spiritului.

Ei trăesc în măsura în care reprezintă un adevăr aspirat. Deaceea eroii romanelor mari, sunt exemple de credinţă şi speranţă. Rezumate ale virtuţilor noastre de depăşire şi de transfigurare.

In romanul „Tigrii", d. Dragoş Protopopescu n'a imaginat nimic; n'a plăsmuit dintr'o ficţiune; n'a dat deci întrupare unor adevăruri prin personagii nereale, din mit şi fantastic. Ce a depăşit d-sa şi ce a transfigurat?

D. Dragoş Protopopescu vrea să spue că generaţia dela „Dumbrava" trăia ea însăşi în mit, că fiecare personagiu putea constitui un erou de mitologie, că planul pe care se desfăşurau experienţele lor era deadreptul cel fantastic, adică în trupul istoriei, un plan revoluţionar. Eroii experimentau lepădarea de sine până la completa pierdere din real; pentru crezul istoric ,ei eşise cu totul din biografia lor, îşi depăşise complet psihologia şi aspiraţiile individuale, şi devenise fantome transfigurate ale mitului. D. Dragoş Protopopescu n'a făcut altceva decât să înregistreze un miracol, asemănător întru totul depăşirii realului prin imaginaţia romanescă. Se desfăşura, cu alte cuvinte, la „Dumbrava" o viaţă îngerească, o uluitoare încercare divină printre oameni şi fiindcă minunea s'a întâmplat într'o etapă exactă a istoriei, ea se cuvenea neapărat să fie transmisă memoriei noastre. Mijloacele de transmitere au fost însă greu de ales. De ficţiuni, metafore şi de toată tehnica simbolurilor, autorul nu se mai putea folosi, deoarece însăşi viaţa experimentată acolo era o metaforă. D. Dragoş Protopopescu a ales calea exaltării.

Romanul „Tigrii" este o supremă exaltare. Exaltarea optimismului, a credinţei, a abnegaţiei. In perspectivă terestră personagiile se acoper cu metafora tigrului; câmpul lor de curaj, de vitejie şi puritate, sugerează abundenţa vitală a junglei. Dar tigrul poate fi şi înger şi atunci jungla devine un paradis. Aceasta ar fi, pe linia sa de excesivitate, tema pozitivă a romanului. Linia aceasta tinde spre infinit, ca orice linie a exaltării. Totodată, paralel cu centrul său de foc, talentul d-lui Dragoş Protopopescu introduce în orhestraţie şi modulaţii din altă gamă decât a voinţei eroice. Contrarul exaltării este pamfletul, şarja, ironia, verva epigramatică; alături de euforia entuziasmului creşte plăcerea caricaturii, a bagatelizării şi jongleriei. Lângă misticismul preotului se iveşte humorul artistului lucid: încordarea tragică a suferinţei care vrea să se întreacă pe sine, pâlpâe odată cu veselia unei veşnic renăscută din substanţa ei nealterabilă! In faţa unui subiect atât de dificil şi de nou, autorul trebuia să recurgă la procedee noui de expresie şi compoziţie. Procedeul este al arabescului, al vastei înfloriri pe o partitură nemăsurată. „Tigrii" ar putea fi un esseu, ar putea fi un pamflet, dar ar putea fi şi un imn sau o porţiune de istorie exaltată. Cum ar putea fi, pur şi simplu un roman, atribuit ficţiunii. Dar mai e şi un exerciţiu al unui prodigios talent, al unui consumator superior de cultură, al unui erudit care ştie la ce foloseşte erudiţia în viaţa spirituală a unui popor. In ultimă analiză „Tigrii' e o carte de splendid şi tineresc curaj. Curajul de a face „o ficţiune" din viaţa prietenilor, cunoscuţilor şi a generaţiei tale, curaj de a-ţi „vecinici" contemporanii. Curajul acesta naşte dintr'o generozitate care începe din momentul când autorul vede că poate „crea".

Dar nu e o generozitate faţă de oameni, ci o contribuţie aderentă la o generaţie şi o etapă istorică. Aşa cum se înfăţişează „Tigrii", din punct de vedere literar impune prin ceeace e nimerit să numim „originalitatea sa isbutită". Romanul va rămâne desigur spre a oglindi exaltarea epocii dar şi ca s'o învie şi s'o facă exemplară. Pentru o carte oarecare ar fi totul, pentru romanul d-lui Dragoş Protopopescu, este ceva mai mult.

C. FÂNTÂNERU

❖

Al. O. Teodoreanu, înşelând poate pe cei cari vedeau în el numai un om de spirit se arată a fi şi poet. Dealtfel pentru cei ce-l cunosc, acest lucru era ceva vechiu, fiindcă purtarea lui, oricând, flutură un aer de artist.

Când a apărut însă „Caiet"-ul ce-l am acum în faţă, „Păstorel" sa dat în vileag.

S'a arătat artist şi încă de mare valoare. Un poet care simte poeticul din afara lui şi ni-l arată aşa cum îl simte. Natura are artisticul în ea, şi esenţialul e să ştii să-l vezi. Al. O. Teodoreanu ştie acest lucru. N'are nevoe să proecteze simţămintele lui pe ceea ce îl înconjoară. El nu face din realitate ceva poetic, fiindcă n'are nevoe. Şi n'are nevoe fiindcă vede pretutindeni poezie. El vede în afara lui ceea ce alţii presimt în suflet, îmbrăcând apoi senzaţiile cu aceste simţiri

De aci aerul curat, limpede, veridic şi artistic al poeziilor lui.

Sunt experienţe adevărate. Nimic falş, nimic artificial. Sunt bucăţi desprinse din elementul artistic, al naturei, nu al sensibilităţii lui.

Oare e nevoe să se îmbrace o acalmie a nopţii de toamnă cu sentimente proprii? Desigur că nu! In acest caz să ne reducem la alcătuirea unui pastel? Iarăş e absurd. Pentru Păstorel mai cu seamă e imposibil.

Intr'o noapte de toamnă se poate găsi şi un element de poezie activ care dă naştere calmului. E visul. Al cui? Al vântului. Câtă artă în această alegere graţioasă a unui vis de vânt. Un vis fluid. Un vis mai puţin palpabil decât al nostru, al oamenilor. Dar dece vântul care vede atâtea, care are atâta viaţă, să n'aibă şi el un vis.

Artistul din Teodoreanu nu primeşte vântul fără vis, fără această fărâmătură de poezie. Nu primeşte, nu fiindcă vrea să dea o formă poetică unei acalmii, noaptea, toamna, ci pentrucă vântul trebue să aibă un vis. Şi are dreptate. Vântul poate să viseze. Ne dăm cu toţii seama. Oricine la tăcerea lui, simte nostalgii, amintiri de neînfrânt... Ce sunt acestea decât reflexele visului unui vânt. Dar ce visează? Noi ne dăm seama că visează, dar ce, numai un artist poate să descopere. Păstorel a descoperit, şi a scris: *„Noapte de Toamnă"* în Caiet.

Soarele pentru el e un paing, iar un răsărit de soare: e-o paiaţă care joacă pe biserici.

Şi altele...

Păstorel a surâs şi unui ospiciu. Câtă dramă, cât dezastru e într'un ospiciu de nebuni. Totuşi Păstorel surâde. Dece? Fiindcă el e vesel. Ne spune la începutul caietului:

Voi da cu tifla în omenirea toată.

Cântă. Nu vede pe nebuni ca atare, ci ca o lume aparte cu logica ei, absurdă, dar absolut riguroasă.

Nu e nimic falş când într'o poezie, într'un vers ne spune că a omorît gardianul şi el s'a îmbrăcat cu hainele lui şi în versul imediat următor, afirmă că doctorii nu ştiu, dar gardianul e viu şi el e mort.

Versuri de Păstorel, versuri cari ne duc într'o viaţă aparte, fermecătoare, o viaţă de iluzii ale unui poet adevărat.

V.

CRONICA MĂRUNTĂ

Vasile Băncilă

S'au tipărit în broşuri aparte, două serioase studii ale d-lui Vasile Băncilă, despre *„Erocraţie şi padagogie"* şi *„Tragicul lui Pârvan şi tragicul modern"*. Extragem din eseul din urmă:

„Tragicul nu e istoric. Durerea lui are cauze eterne, în fond totdeauna aceleaşi, deşi ele nu devin active decât în anume împrejurări istorice. Rămâne însă o bună parte din suferinţa modernă, care depăşeşte biologia şi istoricul curent şi intră în doctrină. Dar acesta nu este tragic, ci pesimism.

De altfel nici nu se poate vorbi despre tragicul social. Tragicul este în totdeauna ceva solitar. Pesimismul însă poate deveni o stare mai mult sau mai puţin socială. Pesimismul este contagios, pe când tragicul nu se poate comunica, ceea ce şi face jumătate din durerea lui. Tragicul trebue să se creeze din nou în fiecare. El e un fel de generaţie spontanee şi tocmai de aceea foarte rar".

Horia Stamatu

se îndepărtează din ce în ce mai mult de *„Memnon"*, spre o altă poezie, cu profunde rădăcini în istorie:

Când luna va goni noaptea
De pe coline, din câmpuri,
Fecioarele neamului în van căuta-vor
Urmele adormiţilor voinici.
Zânele codrilor şi zânele lacurilor
Se vor tângui în nopţile prea luminate
Şi pe tărâmul celălat vor înălţa palate
Pentru primirea fericiţilor miri,
Pentru naşterea lor din sânul veşnicei [adormiri.

„Acatistul" este una din cele mai turburătoare cărţi de poezie, cari s'au tipărit la noi, în ultima vreme. Poate fiindcă lectorul obicinuit nu-i pricepe isvoarele, şi-i priveşte frumuseţea din afară, ca un neiniţiat. Ca şi în „Memnon", Horia Stamatu a scris şi de data asta, tot pentru iniţiaţi.

Mircea Eliade

S'a retipărit într'o ediţie definitivă, povestea de dragoste *„Maitreyi"* Cei cari separă această carte de celelalte romane ale d-lui Mircea Eliade, se lasă fascinaţi de frumuseţea ei stranie, şi îşi închipue că e o apariţie unică în cariera scriitorului. Intr'o nouă operă, care s'o depăşească, nu mai cred. De fapt, „Maitreyi" este o carte de luciditate şi experienţă, ca toate ale d-lui Eliade. Se deosibeşte însă de celelalte prin aceea că nimic din conţinutul ei nu aparţine invenţiei romaneşti, voinţei de construcţie poetică. Faptele au fost trăite aeve, de eroi cu viaţa lor cuprinsă deantregul în ficţiune şi fantastic.

Transfigurările dragostei pot fi şi mai vaste, în experienţa directă a fiecăruia şi istoria cunoaşte trecerea spre mitologie a atâtora cari, iubindu-se, au spart condiţia lor omenească. Nimicirea Maitreyi-ei este cu totul semnificativă pentru închegarea unui mit al iubirii. Allan rămâne în afara orbitei de moarte a dragostei, el e problematic si lucid. Ca toţi eroii romanelor d-lui Eliade. Mai viu, mai interesant, mai „reuşit" însă, fiindcă i s'a întâmplat ca, înainte de a fi erou de carte, să fie eroul biografiei sale, depăşindu-se fără să vrea, prin fapte. Iată de ce, cei cari preferă *„Isabel şi apele Diavolului"* vor trebui să ţie seamă şi de „Allan" fiindcă *doctorul* este tot una cu amantul fecioarei bengaleze adică acelaşi Mircea Eliade.

Revista Fundaţiilor Regale

In numărul pe Martie al acestui amplu magazin de artă şi cultură, ne bucură două colaborări noui: Teodor Scorţescu şi G. Banea. Ne vom ocupa în cronica viitoare de conţinutul „Revistei", mulţumindu-ne acum să reproducem, din ciclul de poeme ale d-lui Voiculescu, admirabila „Fecioară":

Ţie mă'nchin trup senin
Albă răspântie adâncă
Intre cerul strein
Şi lutul ce ne mănâncă.
Clară odihnă între Ursite
Sub rotunjimile tale aduni
Frageda taină a două lumi topite
In limpezimea unei minuni.
Sânul tău încă stă sibilin,
Pândit de toată zodia zării
Incă din tine se înalţă lin
Pura mireasmă a aşteptării
Aici de-ai rămâne viaţă întreagă,
Unde se taie păcat cu slavă,
Unde căi protivnice încheagă
Un dulce popas, la ţărm de carne [suavă.

Artă şi tehnică grafică

In momentul de faţă, *Arta şi tehnica grafică*, buletinul imprimeriilor statului, este cea mai frumoasă publicaţie periodică, ce se tipăreşte în România. Comparând-o cu revistele similare străine, — *„Apollo"*, *„The Studio"*, sau chiar cu *„Verve"*, — stă pe o treaptă egală de reuşită grafică, iar în privinţa conţinutului ni se pare că le întrece prin unitatea efortului spre originalitatea etnică. *„Arta şi tehnica grafică"* aduce articole asupra problemelor statornice ale realităţilor artistice româneşti, şi faptul că colaborările aparţin celor mai buni scriitori, dovedeşte încordarea solidară a acestora, spre găsirea graniţelor culturii naţionale. Felicităm sincer, pe conducătorii revistei pentru rezultatul strălucit al râvnei lor.

— c. f. —

INTERPRETAREA LITERATURII CLASICE

cere de Ştefan George e socotită ca superioară textului francez).

Dificultatea la noi o agravează, pe lângă altele, şi faptul că nu avem încă o limbă literară creată şi fixată în toată plenitudinea ei multilaterală, care să poată sta, măcar aproximativ, la înălţimea limbilor clasice uimitor de bogate şi sintetice. Limba noastră e în formaţie, e capabilă de amplă desvoltare şi poate deveni calitativ, dacă nu cantitativ, un mare organ de cultură. E cu putinţă ca, după cum se evidenţiază până astăzi, la noi — ceea ce s'a întâmplat în ţările înaintate — nu exclusiv literatura originală ne va desăvârşi limbajul, în măsura cuvenită şi dorită, ci şi, mai ales, asimilarea operelor geniale din toate epocile şi ţările culturale. In lupta pentru redarea formei vom fi siliţi a recurge la cuvântul nostru propriu românesc, adeseori născocit de popor şi existent în popor, pe care însă nu vrem ori nu ne ostenim să-l cunoaştem sau, ce e mai de plâns, îl dispreţuim ca neestetic sau mai puţin estetic decât echivalentul străin.

Argumentul acesta, ce e drept, nu e cu totul fără temeiu, dar de cele mai multe ori e absurd, explicabil mai mult ca o prevenire a noastră faţă de ce-i rustic sau ca un rezultat al promiscuităţii noastre cu limbile eterogene. Pe lângă asta, într'o asemenea luptă de întrecere, vom fi nevoiţi a inventa sau a crea noi înşine — având în vedere totdeauna criteriul estetic — vocabulul pregnant şi necesar, dacă vrem să umplem golurile şi să renunţăm la un provizorat de expediente, la acele împrumuturi directe, neologisme rebarbative şi anemice, distonante şi inasimilabile, care, înmulţindu-se tot mai mult, ne vor anemia şi înstrăina limbajul şi, cu el, şi sufletele noastre dela obârşia comună.

Şcoala zadarnic va rostogoli stânca lui Sisif. Ea nu va ajunge la un rezultat practic mulţumitor, dacă nu va avea auxiliarul indispensabil, repertoriul interpretărilor magistrale ale clasicilor.

Iată în rezumat motivele care m'au făcut să stăruiu ca să dau măcar câteva isvoade, de astădată din marea poezie dramatică elină, spre a putea servi ca atari şi şcolii şi scriitorilor noştri, care pot învăţa de la ele mai mult de cât alţii. Cu toate piedicele întâlnite la tot pasul, am găsit o mare plăcere ori de câte ori mi-a părut că nu dau greş. Am credinţa că pasiunea care stăruе şi nu oboseşte, învinge stavilele şi închee isbândind. Şi poate nu e nici o bucurie — platonică se înţelege — care, să o egaleze. Cu atât mai mult că la urmă, prin studiul ce-l urmăreşti pas cu pas cucerind textul, te convingi definitiv de valoarea reală superioară, a operei interpretate, de adâncimea şi trăinicia ei sigură, de măreţia unui monument de stil mare, *de grand art*. Nu uit cuvântul lui Eminescu transmis de poetul Vlahuţă (în „Noua revistă" a lui Haşdeu) că „cetirea unei pagini din Sofocle calmează sufletul său sbuciumat". De asemenea mi-aduc aminte de ceea ce mi-a spus Caragiale odinioară (când studiam la Berlin), că el „cetise pe Sofocle după Shakespeare, şi că avea o admiraţie infinită pentru armonioasa arhitectură organică a celui dintâi faţă de drama desaxată a unui „nebun" ca Shakespeare.

Nebunia aceasta, firească, nu trebue luată ad litteram. Sofocle şi Shakespeare sunt maeştri deopotrivă de mari, eroi ai energiei expresive culminante; cel dintâi e un clasic, deci pasionat al măsurii, al echilibrului, al armoniei pe când al doilea e un geniu exorbitant, exploziv şi tumultos, dispreţuitor de norme şi convenţii. Pentru un temperament elenic ca al lui Carageale abnormitatea incomensurabilului imaginativ al Albionului nu putea fi decât expresia freneziei.

Ceea ce lipseşte dramaturgului modern şi ne întâmpină în tragedia antică (în parte şi în cea clasică franceză) e poezia lirică, strofele şi antistrofele corale, cântările corului, interpretul ideal al publicului, element genetic moştenit dela ditirambul primitiv al mitului dionisiac.

Rolul lirismului era la început covârşitor şi nu s'a redus decât treptat dela Eschil şi Sofocle până la Euripide. Lirismul acesta, care supravieţueşte în relativ puţinele piese antice păstrate dela cei trei mari dramaturgi, e un apogeu al inspiraţiei şi creaţiei poetice, o bogăţie de ritm, o fineţă de sensibilitate, un flux de libertate şi elasticitate sintatică, o complexitate de structură sintetică şi de o frumuseţă eufonică ale căror efecte emotive se înalţă până la culmile liricii moderne cele mai avântate şi eterice. Dată fiind, pe lângă asta, şi neîntrecuta exuberanţă de expresivitate a lexicului elenic, uşor se poate înţelege sarcina copleşitoare a interpretului modern şi cu deosebire a scriitorului român, ale cărui disponibilităţi lexicale abia trec peste limitele unei medii suportabile. Lirismul în sine, redus la esenţa lui pură, fiind bazat pe calitatea specifică a verbului, e, din principiu, intransmisibil. Există numai un singur procedeu tehnic şi artistic pentru a-l transpune cu succes, *echivalentul*, ceea ce nu e mai puţin ca o creaţie originală. Astfel privit, interpretul e un inovator de valori, şi acestea pot fi uneori nu numai egale cu cele create în textul original, dar le şi pot depăşi, întrucât totul e potenţial pentru un spirit creator.

O condiţie primordială trebue să fie, prin urmare, ca tălmaciul să aibă aptitudini de artist, să fie, dacă se poate, un talent poetic congenital. Şi totuş efectul total al tragediei antice nu va fi complet redat, în toată amploarea lui, căci va lipsi muzica vocală şi instrumentală, va lipsi danţul ca şi pregătirea publicului familiarizat cu toată ambianţa vremii precum şi cu tot sensul, pitorescul sau tragicul legendar al mitului uman sau divin, din care poetul îşi trage temele ce tratează. Dar azi sunt mijloace destule tennice pentru a înlocui pe scenă golul acesta. In ce priveşte textul, el poate fi compensat întru câtva prin procedee de rafinărie psihologică modernă, introduse în poezie mai ales de curentul simbolist, diversitate de tonuri, caracteristicele lor în timbru şi durată, înălţime şi intensitate, care aparţin ritmului şi muzicii interioare.

G. MURNU

IN CORSICA

de Prof. AL. MARCU

...Drumul dela Ajaccio la Piana a decurs fără peripeţii. Autocarul şi-a pierdut grăbit urma pe asfaltul serpentinelor ,fără popasuri şi oameni pe drum : mai n'am întâlnit unul, vreme de câteva ceasuri. Satele, câteva: crescute pe muchi de munte, din aceeaş piatră. Incolo, văgăuni împădurite cu tufe de ginestră şi brazi ; colibe de pădurari pe la cărbunăriile din vale; catâri la păscut scaieţi.

Mediterana nu s'a văzut încă.

Peisajul e pitoresc, deoarece aşa îl aştepţi în închipuire. Singurătate monotonă. Prinde a te ocupa mai mult dibăcia conducătorului din faţă. Priveşti la roţi.

Inalţi ochii în văzduhul albastru: nori albi. Mai jos de ei, o albină.

Dar iată şi marea aventură. La o fântână, un om, cu brâul galben de cartuşe ,ocheşte puşca spre noi. Un bandit corsican! Oprim. Ţeava puştii se sprijină în podul unei palme de voinic, pe care conducătorul nostru îl salută fără frică. Vorbesc în dialect. Italieneşte. Ii pricep. Sunt prieteni. Omul nostru îl lămureşte că zadarnic s'ar mai fi ostenit cu puşca la ochi. In autocar nu era nici o pereche de logodnici americari, care să fi plătit suplimentul prescris pentru întâlnirea cu briganzii. Şi pornim spre hotelul „Roches Rouges" din Piana, în preajma celei mai pitoreşti părţi a coastei corsicane. **Les Calanches:** In cel mai retras colţ al insulei, tot ce a putut concepe eleganţa franceză mai de gust. In cadrul ferestrei deschise, spânzură balonul umflat al lunii, prins de firul nevăzut al scamatoriei cosmice. In dreapta, stâncile roşii, întărite parcă sub ochii mei, în cele mai bizare forme, din lava unui vulcan submarin. In stânga, pe muchea muntelui, cele câteva case ale satului Piana. Un patefon cântă în casa cu uşa deschisă. Un catâr răcneşte de vale. Apoi, linişte ca la munte. In faţa ferestrei, se întinde tăetura netedă pe orizont a Mediteranei, pe care nici atracţia lunii n'o poate frânge în valuri. Vântul s'a tras în peşterile lui.

Mă îndrept spre sat. Corsicanii stau de vorbă pe treptele bisericuţei lor. Singurul ochi deschis cu lumină asupră-le — ceasornicul din clopotniţă — nu-i poate vedea pe ei. Cată spre un rost mai înalt: să poarte cu bine corăbiile pe mare.

Şi satul Piana îşi are farul lui! Femeile cară apă, cu amfore de aramă pe cap. Mă cred tot aşa de bine într'un sat din Sicilia, ori din Macedonia.

Mi-am găsit un prieten. Un „intelectual". Scriitorul corsican Marcaggi din Ajaccio, autor a mai multe studii asupra trecutului insulei şi asupra aceluia care a făcut-o faimoasă în istoria lumii: corsicanul Napoleon Buonaparte (1). Stăm de vorbă, la rând cu umbrele de pe treptele de piatră. Mă întreţine cu patos despre piesele lui de teatru, despre folklorul corsican. Incepe să mă intereseze, mai ales când îmi vorbeşte de sufletul „insularilor". Munteni cu suflet viguros, de mai multe veacuri în luptă cu primejdiile şi cu încălcătorii neatârnării lor dela Fenicieni, Greci, Etrusci şi Romani, până la Goţi, Saracini, ori Genovezi. Retraşi prin văgăunile munţilor, de dragul acestei libertăţi, înfrăţiţi cu fiarele. Izolarea şi conştiinţa reducerii la mijloace proprii, le-a îndoit energia, combativitatea, instinctul de acţiune şi de iniţiativă, individualismul, semeţia, mândria violenţei, orgoliul, dibăcia, dorinţa de afirmare prin orice mijloace ,stăpânirea de sine, până la ajungerea scopului, ambiţia unui suflet pătimaş, arzător, în stare de mărinimie, ca şi de cea mai sângeroasă „vendettă".

Inrâurirea mai mult adâncită în corsican a rămas până azi cea romană şi italiană; evidentă prin cultul spiritului de castă, prin înjghebarea primitivă a vieţii de familie, prin graiu. Mai ales prin graiu. Imi amintesc de întâmplarea cu tovarăşul de drum parizian, care nu se împăca cu gândul că n'aş fi corsican, văzând ce bine mă înţelegeam cu localnicii, cărora le vorbeam cea mai curentă italiană. Şi îmi amintesc de un crâmpeiu de conversaţie între doi negustori din Ajaccio: „Si tu ne veux pas accepter les conditions... è impossibile concludere ...l'affaire !". Prietenul meu din Piana îmi vorbeşte acum despre „vendetta corsa". Prin întuneric văd, cu sclipiri de oţel, cuvintele gravate pe lama cuţitului cumpărat drept amintire: „Che la mia ferita sia mortale". (Rana mea să fie ucigătoare). Mă gândesc la duşmănoasa răzbunare a corsicanului Pozzo di Borgo, care, din pricina unor neînţelegeri de măruntă politică locală, l-a urmărit cu ura lui pe Napoleon toată viaţa, determinându-i, în parte, exilarea la Sf. Elena, pentru a spune că putea închide ochii răzbunat. Iar Napoleon — încarnare a sufletului corsican şi din acest punct de vedere — în apogeul gloriei sale imperiale ,nu încheiase câteva tratate de pace, în scopul de a putea pune mâna pe duşmanul Pozzo, vechiul rival de casă ?

Dacă lui Maurice Barrès i-a plăcut să vadă în Napoleon „un maestru de energie", iar lui Stendhal reîncarnarea unui „condotier" italian din epoca de decadenţă a Renaşterii, nu este mai puţin adevărat că tot ce a fost sensibilitate specifică, exaltare, retorism, energie, şiretenie, pasiune a primejdiei în manifestările sale, îl poate încadra în această precizare : Napoleon a fost corsican. Insula i-a dat nu numai zilele, dar i-a făurit sufletul, după chipul şi asemănarea ei. Ca toţi umilii săi concetăţeni, Napoleon a fost pus pe luptă — până la capăt — de împrejurări. Altfel, cel mai paşnic om. „...Duşmanii mei au avut dibăcia de a mă face să-mi irosesc viaţa pe câmpurile de bătaie ; au travestit în demon al războiului omul care nu se gândea decât la monumentul păcii", îi mărturisea Napoleon, îndurerat, unui prieten, în preziua morţii.

Dar dacă Napoleon este cea mai de seamă întruchipare a sufletului corsican, insula e toată obsedată de amintirea lui. La Ajaccio, în seara sosirii mele, descoperită prin uliţele înguste, neguroase, drapate cu bandiera albă a rufelor întinse dela fereastră la fereastră şi păzită de fidelitatea câinilor însărcinaţi cu ridicarea gunoiului comestibil din faţa gangurilor pustii, i-am văzut casa părintească, am silabisit cu emoţie cuvintele sculptate deasupra uşii : „Napoleon I s'a născut în această casă, la 15 August 1769". A doua zi am cercetat-o odaie cu odaie, mobilă cu mobilă, dela leagănul neautentic, până la masa de scris a celor dintâi studii. Casă de modeşti aristocraţi provinciali, dominată de gustul îndătinatei origini florentine a Bonaparţilor. O închipui în clipa naşterii aceluia care avea să fie ca Impăratul lumii : tânărul său tată avea pe atunci 23 de ani (mai prins ca oricând în luptele politice locale, îşi terminase de câte va luni studiile în Italia). Admis în Corpul Magistraturii locale, îl co-

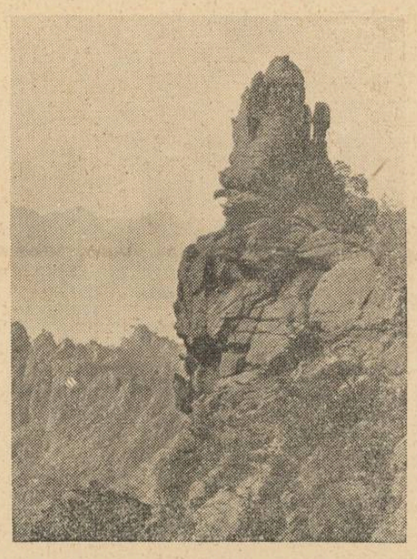

vârşea mai mult ca orice pasiunea politică. De curând, Francezii puseseră stăpânire pe insulă ; în vreme ce noul născut — al patrulea copil — venea pe lume în după amiaza zilei de 15 August 1769, soldaţii francezi, în luptă cu „rebelii" corsicani, descopereau în odăile de jos ale casei Bonaparte, puşti ascunse şi butoaie cu pulbere. Auspicii cât se poate de semnificative pentru viitoarea carieră a războinicului împărat. Mamăsa, o italiancă dârză, destoinică, energică, tânără de abia 19 ani, pe punctul să nască, fugise totuşi în munţi, la aflarea veştii că se apropiau Francezii. Casă grea, cu furnicar de copii mici şi rude. Avere puţină la ţară.

In capul stradelei, Catedrala — cu interiorul de cel mai tipic „Barrocco". Lângă uşă, iată cristelniţa de marmoră, în care a fost botezat abia după doi ani Napoleon, de un bătrân preot, rudă cu părinţii. După datină, actul de botez fusese ticluit în limba italiană.

Trec anii : alţi copii în casa Bonaparte. Unii se nasc, alţii mor. Şi frământare mare, din pricina luptelor de partizani, aducătoare aminte de Italia lui Dante şi a Comunelor.

Napoleon — poreclit de tovarăşii de joacă „Ribulione" — de tovarăşii de joacă pe care i-am revăzut zdrenţăroşi, bătăuşi, guralivi, sorindu-se cu un câine de-acasă după ei, pe treptele Catedralei — dat la şcoală mai întâi la Ajaccio, mai apoi la Autun, în Franţa, unde-şi făcea prima oară intrarea — cu tatăl său de mână — în iarna anului 1778.

Trei luni îi fuseseră de ajuns să înveţe franţuzeşte şi nu prea. Din cauza accentului corsicano-italian, orgoliul său era pus din nou la grea încercare, de ironia tovarăşilor de studii, pentru care viitorul Impărat era acum „Nabulione Bonaparte". Iată-l elev la şcoala militară la Paris, străin, cu nostalgia pentru Corsica lui, potolită numai de izolare şi lecturi multe ; cu bani puţini de acasă. Iată-l ofiţer de artilerie la Valence, îmbătat de ideile lui J. J. Rousseau, chinuit de setea de acţiune şi afirmare, la 17 ani.

In toamna anului 1786, în concediu la Ajaccio, de unde lipsea de şapte ani şi unde avea să-l surprindă în 1789 Marea Revoluţie. Prilejul era cum nu se poate mai nimerit, pentru ca tot ce ar fi fost frământare şi energie în sufletul lui de corsican să se afirme însfârşit. Ales de concetăţeni locotenent-colonel al gărzii naţionale, iată-l persecutându-şi cu vehemenţă rivalii, înfruntând comploturi şi atentate, punând la cale o nefericită expediţie în Sardinia apropiată, fugind din Ajaccio, adăpostit în munţi de ciobani, arestat şi apoi liberat cu armele de partizani, proscris, împreună cu familia, din patrie.

Şi apoi, după campania din Egipt, din nou la Ajaccio, pentru câteva zile, pentru cea din urmă oară.

AJACCIO

Aclamat de cei care-l goniseră cu câţiva ani în urmă, tânărul general nu văzuse pe cheiul portului copilăriei lui decât rudele şi prietenii de joacă, alături de umila ţărancă, bătrână acum, care-l alăptase şi pentru care Napoleon a păstrat totdeauna o deosebită dragoste. Căci în acest scurt răgaz al Vijelioasei lui tinereţi războinice, vrea să fie numai al casei, al bunelor amintiri de odinioară, al ţăranilor care coboară pe catâri din munte, să-i strângă mâna, să-i întindă o mână de ajutor la nevoie.

Pe urmă consul pe viaţă, împărat, erou al lumii şi stânca pustiită de vânturi, a exilului din Sfânta Elena.

Când fusese dus acolo — în toamna lui 1815 — în vârstă de abia de 46 ani, mai avea să trăiască, cu încordare de şoim rănit, numai şase ani de pătimire, de strângere a gândurilor în „Amintiri", de mărturisire a dorinţelor din urmă, de covârşitoare nostalgie pentru Corsica.

Aprilie 1821. Napoleon scrie ultimele cuvinte lucide din testament : doreşte să fie îngropat lângă străbuni, în Cate-

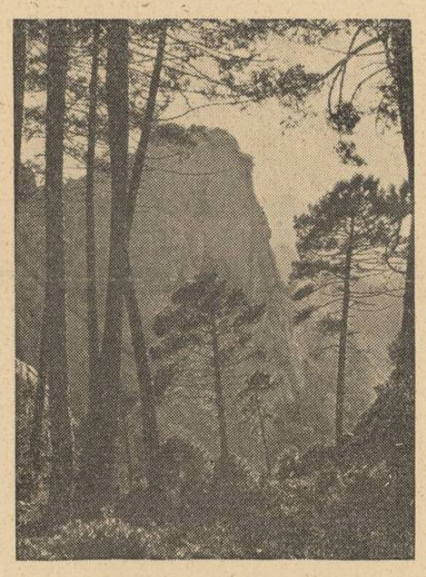

drala din Ajaccio, în Corsica, dacă Parisul îi va proscrie cadavrul, „comme il a proscrit ma personne".

5 Mai 1821. Corsicanul murea, părăsit, departe de munţii şi marea lui, pe stânca bântuită de valurile unui ocean fără întoarcere.

In seara aceleiaşi zile se arătase pe cerul Mediteranei, în faţa micului port din Ajaccio, o cometă. Işi luminase o clipă fosforescenţa siderală şi apusese după culmi, arcuindu-şi căderea peste o casă părintească.

Ţăranii de pe treptele bisericuţei din Piana şi-au isprăvit sfatul. Am rămas singur, cu prietenul meu şi al memoriei lui Napoleon.

Farul din clopotniţă a descoperit pe zarea Mediteranei o lumină : un felinar de catarg.

Inchipuirea vede corabia de război care-l duce pe tânărul general spre Franţa, depărtându-l pentru cea din urmă oară de acest mal.

Profilul linear i se desluşeşte la proră. Agerimea ochilor caută să lege, cu învăluirea privirii din urmă, firul care-i va uni pentru restul zilelor sufletul de pământul patriei corsicane.

Lui Maupassant, trecând odată prin dreptul coastelor italiene, i se păruse că marea ar fi adiat de mirosul florilor şi al poamelor coapte, pe malul nevăzut din apropiere.

Napoleon, cu fruntea aureolată de vântul marei Piramide, pe care l-a sfidat în temerara-i victorie egipteană, se depărtează în noaptea aceasta de malurile „Stâncilor roşii" din Piana şi adulmecă prin adierea mării, boarea pământului natal, pe care — după cum mărturisia — nu i-a fost dat s'o regăsească în nici un alt colţ de lume.

Lumina din larg s'a stins în noapte. Privesc pe cer umbra vulcanică a stâncilor din dreapta. Avântarea culmilor abrupte trezeşte în închipuire acordurile finale ale uverturii la „1812" a lui Tschaikowsky.

V. VOICULESCU, SAU FOAMEA DE CER

de ŞTEFAN CARSTOIU

Lucien Romier, în urma călătoriei sale prin România în 1913, a scris o carte „Le carrefour des empires morts". In această carte despre ţara noastră, plină de o sumă de observaţii juste şi intuiţii adânci, vorbind şi despre influenţa religiei asupra sufletului poporului nostru, autorul spune că Românul prezintă observatorului două trăsături negative, care-l deosebesc deopotrivă şi de Ruşi, şi de Greci, toţi ortodocşi, şi anume : „l'aversion pour le mysticisme et l'inaptitude aux affaires pratique"; la care se adaogă — spune autorul — o trăsătură positivă : *„le sens très développé de la poésie religieuse"*. Acest simţ al poesiei religioase, departe de a fi manifestarea unei conştiinţe închingate în reguli disciplinare şi dogmatice, ca în catolicism; sau pradă moralei personale, permanent în criză, ca în protestantism; sau exaltată mistic ca în ortodoxia slavă, ori dramatizată logic ca în dogmatismul bizantin, continuu, pândit de erezie, este manifestarea unui idealism de esenţă poetică, graţie căruia viaţa umană, cu toate vicisitudinile, precarităţile şi înălţările ei, capătă valenţe şi rezonanţe harice. Privită şi trăită în funcţie de semnificaţiile şi indicaţiile ei transcendente, viaţa şi natura se transformă în purtătoare ale unor înţelesuri divin-umane. Nicăeri ca în ortodoxia românească nu există mai puternic şi mai senin sentimentul cald şi odihnitor al împerecherii celor trecătoare cu cele harice. Dominanţa sufletului românesc este seninătatea (v. Mioriţa), iar în ordine religioasă simplitatea şi firescul, ce decurg dintr'o conştiinţă clară şi împăcată cu ordinea şi finalitatea lumii. De unde şi aparenţa de ireligiozitate a poporului român. Poate că e ceva din seninătatea şi fermitatea vechilor Geţi, cari nu se temeau decât de cer să nu cadă pe ei şi din austeritatea şi eleganţa agrestă şi retrasă a nemuritorului Zamolxe. Căci fără să fie vrăjitorie şi superstiţie, conştiinţa religioasă a românului găseşte existenţei sensuri şi funcţii mistice, trecând pe alături şi de turburările misticismului extatic şi de problematica unei logomahii dogmatice. Pentru român „cele de sus cu cele de jos s'au împreunat" şi simţirea lui religioasă, asemeni celei poetice, este podoabă şi vestmânt peste viaţa cea de toate zilele. Liric prin excelenţă, lirismul său religios, de o formă spontană şi mişcătoare, este echivalentul unei alianţe a omului cu natura şi cu Dumnezeu. Ca în taina Sf. Euharistii, divinul cu lumescul s'au amestecat şi transformat şi asemeni unui „joc măreţ" totul participă la împlinirea dramei răscumpărării noastre din moarte. Viaţa religioasă e o strămutare din temporal în etern, făcând din elemente, trepte şi urcuşuri spre cer. Iar cerul însuşi nu e altceva decât transfigurarea elementelor şi transpunerea lor pe alt plan, în care precaritatea şi efemerul au dispărut.

Poesia d-lui V. Voiculescu este deosebit de sugestivă pentru ilustrarea celor de mai sus. Vom înfăţişa în cele ce urmează câteva poezii din volumul „Destin", care pot fi tot atâtea momente ale sensibilităţii religioase româneşti.

Iată, de pildă, imaginea lui *„Iisus din copilărie"* (pag. 34), aşa cum circulă ea prin satele noastre, simplă, firească, naivă şi prietenoasă :

. . . . . .

Tu ne mântuiai şi ne trimeteai iar la părinţi.

. . . . . .

Dar bătea în noi, ascuns, tainica bucurie
Că toate sunt un joc măreţ şi tu le birui pe toate

. . . . . .

Şi muriam şi noi cu tine
Până ce Duminică înviam iară :
Tu ca să te urci la cer şi să te schimbi la faţă,
Noi să ne 'ntoarcem jinduiţi la viaţă,
La ouă, la miel, la cozonaci
Şi la scrânciobul aninat în copaci.

E aci tot firescul tainei răscumpărării, eterna dramă a morţii şi învierii noastre odată cu Mântuitorul. E toată simbolica religioasă a creştinismului; „jocul măreţ" al îndurării divine, în care tainica economie a salvării noastre se desfăşoară într'o permanentă şi simbolică preînchipuire. Murim şi înviem în fiecare Duminică, la Proscomidie şi pe Sf. Masă, murim şi înviem în toată splendoarea tainei în marea Săptămână a Patimilor şi Invierii Domnului. Ceea ce aduce însă un puternic aer de mireasmă ortodoxă este cadrul cu totul firesc al vieţii creştine, care participă la fiinţa însăşi a tainei. Este un puternic simţimânt al transfigurării elementelor vieţii de jos în alemente încărcate de har şi taină. Ceea ce dogma transubstanţializării pâinii şi vinului adevereşte în taina Sf. Euharistii, devine în cuprinsul vieţii şi cugetului creştin ortodox o permanentă şi omniprezentă taină. La drama răscumpărării neamului omenesc participă toată firea. Dar nu în chip figurat sau mitic, dând elementelor naturii un conţinut intelectual, ci încărcându-le cu har şi transfigurându-le în purtătoare reale ale Marei Taine. Impăcarea omului cu Dumnezeu prin dumnezeiasca jertfă a mielului se răsfrânge în chip ontologic şi haric într'o împăcare a omului cu viaţa, împăcarea în har. Faptele mărunte ale vieţii se întregesc cu un sens mistic şi viaţa însăşi devine o taină reală, încărcată cu biruitoare puteri de mântuire.

Iată *„Floriile"* (pag. 37) :

„Pe Domnul primăverii îl aştepta pământul,
„Iisus venea cu iarba. Şi salciile 'n vad
„Din bumbi de muguri proaspeţi îşi descheiau vestmântul
„Şi'n cale ploconite i-l aşterneau plocad".

E un lucru cunoscut că sărbătorile păgâneşti au fost în mare parte transfigurate de puterea înnoitoare a creştinismului şi consacrate în cadrul nouei legi a misterului lui Christos. Tot în mare parte gândirea mitică a omenirii dibuise în misterele mitologiilor sale diverse, deveni aevea în povestea vieţii lui Iisus. Născut fără stricăciune din Sf. Fecioară, ordinea firii este consacrată în temeiurile ei iniţiale şi purificată de rezidurile protivniciilor şi războiului, în care intraseră elementele creiaţiunii prin coruperea naturii şi prăvălirea în păcat. Iisus devine centrul întregei creaţiuni răscumpărate şi spre El se adună toate ca spre izvorul păcii. Toate ascultă de puterea Lui şi toate se integrează misterului Lui. Nu mai există forţe contradictorii şi zeităţi locale, ci toate se împărtăşesc din marea pace pe care El o aduce. Ceea ce caracterizează noua ordine a firii este participarea supra-firească a întregii naturi la taina Intrupării şi Invierii. Nimic din elementele creiaţiunii nu rămâne în afară de drama răscumpărării. Toate îşi găsesc un loc, un timp şi o valorificare, un sens transcendent. Se poate spune că în Christos întreaga creaţiune îşi regăseşte armonia şi echilibrul. Cu Adam ieşind pe porţile străjuite de îngerul cu sabia de foc începe istoria omenirii căzute; cu Iisus — noul Adam — istoria este anulată şi lumea reintră sub puterea harului. Tot ce se întâmplă după Iisus stă sub semnul deosebitor al harului şi capătă sens mistic, văzând drumurile mântuirii. Iisus nu strică legile naturii, iar aceasta nu i se împotriveşte. De aceea îl aşteaptă tot pământul ca „Domn al primăverii".

(Urmare în pag. 4-a)

TIMP DUS

DEBEMUR MORTI

Vezi, inima ţi-e încă în piept ca o secure:
Loveşte clipa'n tâmplă şi moare mult prea greu;
Un cuc bolnav de toamne, o'ngână din pădure
Şi ochii în orbite se adâncesc mereu.

Mai ieri jucam în braţe un cântec şi-o păpuşe
Şi astăzi tinereţea am pus-o în sertar.
Lumina de atuncia, acum e doar cenuşe
Şi zâmbetul se pierde într'un suspin amar.

Păşeam, râzând spre soare, cu braţele voinice,
Ne îmbătam cu vise, cu zâmbet şi absint
Şi doboram tristeţea cum doborâm popice,
Noi nu ştiam că anii prea repede ne mint.

Ne pipăim scheletul cu degete uimite:
Falangele sunt parcă lungi clape de clavir,
Nici nu putem să ardem scrisorile iubite
Şi vine bătrâneţea cu gust de cimitir.

ŞTEFAN BACIU

CRONICA PLASTICA

EXPOZIŢIILE: Şirato–Tonitza şi Lucia Demetriade–Bălăcescu — (Sala Dalles)

Incepem cronica noastră cu obligatoria banalitate asupra descompletării celebrului grup al celor patru şi asupra perseverenţei într'o tradiţie de asociaţie a d-lor Şirato şi Tonitza. De rigoare şi banală ca o politeţă, această remarcă va fi desigur făcută de majoritatea celor ce vor scrie despre expoziţia dela sala Dalles a acestor doi artişti.

Asociaţia în faţa publicului a d-lor Şirato şi Tonitza, este o colaborare tacită întrucât realizează în aspectul general al expoziţiei lor un tot armonic. Tablourile expuse sunt elemente ce alcătuesc împreună o operă completă în

Lucia Demetriade-Bălăcescu — Vedere din Balcic

care panoul unuia dintre artişti este complementul celuilalt. S'ar zice că are loc un fenomen de osmoză.

Luminătorul din plafonul sălii a fost obstruat pe jumătate, în lungime, în dreptul panoului d-lui Şirato, cu coale de hârtie, făcând astfel ca lumina ce cade asupra pânzelor d-sale să fie voalată, învăluindu-le într'o penumbră ce amplifică acel **flou** care le caracterizează şi în care se scaldă culorile.

Pictura în ulei a d-lui Şirato are acea transparenţă suavă ce aparţine acuarelei.

Peisajele dela Balcic, dintre cari relevăm o vedere din oraş, apoi un tablou ce reprezintă o fată într'o pijama de plajă, şi mai ales glastrele cu flori, sunt atâtea armonizări într'o fluiditate frumoasă care atenuează intensitatea culorilor ce evocă emaiuri translucide.

Panoul d-lui Tonitza, primind lumina direct dela luminător, fără artificii ca acel de care am pomenit mai sus, animă sala expoziţiei cu atmosfera mai rece, cu suavitatea de aer liber n contrast cu suavitatea de interior a d-lui Şirato.

Pânzele d-lui Tonitza au aerul, în ansamblul lor, al unui ciclu de poeme ce cântă trecerea dela iarnă la primăvară. Trei motive alternează în pânzele sale. Torsul gol al unei femei, lângă tufişuri verzi, apare în diverse pânze văzut când dela spate, când de profil ,când de trois-quarts, etc.; motive decorative de flori, şi viziuni ale Balcicului, iarna s'au către începutul primăverii, tratate într'o manieră ce evocă stampele japoneze.

In afară de acestea din urmă, în cari domină albul, în celelalte pânze, verde este distribuit cu multă discreţie, dă tonul dominant.

*

Pictura **noastră** pare, de un timp, a se anchiloza, a evolua într'un sens sterp; nu mai produce opere cari să aducă un aport de noutate, sau care să imprime un flux proaspăt de mişcare în această evoluţie care pare a merge în virtutea inerţiei. Orice evoluţie, normală, şi prin urmare şi evoluţia artei, e alcătuită, dacă nu din revoluţii, în orice caz din primeniri menite să salveze arta de a fi paralizată. Majoritatea pânzelor ce se expun nu sunt decât ceea ce se numeşte în limbajul pianiştilor „a face game". S'ar zice că artiştii nu mai au nimic de spus. Rar se afirmă o personalitate care să iasă din comun. Avem impresia că artiştii nu mai au curajul să se exprime şi că în loc să-şi cultive personalitatea, fac concesii publicului. Aceasta este cu atât mai trist cu cât publicul nostru este lamentabil preparat pentru pictură. (E destul să asculţi reflexiile ce se fac, Duminicile dimineaţa sau în zilele de vernisaj: îţi vine să dai, să fugi).

De aceea ne bucurăm când se deschide o expoziţie cum e aceea a d-nei Lucia Demetriade-Bălcescu. Arta d-sale este mult discutată şi neluată în serios de un public ce preferă „serioasele" tablouri ale d-lui Băncilă, de pildă. Artista nu

Lucia Demetriade-Bălăcescu — La Modistă

face nici o concesie publicului şi practică o artă în care personalitatea d-sale creează valori plastice remarcabile.

Arta d-nei Lucia Demetriade-Bălăcescu e un joc de inteligenţă cristalizat în linia spirituală a desenului şi în exuberanţa coloristică. Artista găseşte o formulă nouă fauvismului.

Ceea ce caracterizează arta d-sale este spiritul. Toate lucrările expuse zâmbesc inteligent şi spiritual. Acestui caracter i se adaogă şi un simţ subtil al valorilor plastice pure.

AL. PALEOLOGU

SAPTAMANA MUZICALA

de Romeo Alexandrescu

Filarmonica. Din atmosfera cenuşie a mocnitei stagiuni simfonice actuale, rar iluminată de câte o scânteiere, de la memorabilul ciclu Enescu încoace, s'a desfăcut cu hotărîre concertul condus de d. Ionel Perlea, intensificat în interes artistic de pianista franceză Yvonne Lefébure şi clădit pe un program bun.

Muzician de serioasă structură, şef de orchestră sigur de mijloacele d-sale d. Perlea nu dă nici odată impresia fie că s'ar lupta din greu cu orchestra, fie că ar executa o gimnastică elegantă, menită succesului vizual.

Mişcările d-sale sunt simple, energice, precise şi dictate direct de scopuri bine definite de călăuzire a execuţiei.

Toate aceste mişcări decurg la d-sa lesnicios şi firesc, cu dexteritatea normală pe care o aduce practicei muzicale de orice fel adevărata vocaţie.

Partiţiunea, pe care memoria rară a d-lui Perlea o isgoneşte de pe pupitru, nu-şi mai poate astfel interpune mappa masivă dirijorului şi orchestrei.

Fără a constitui o condiţie obligatorie unei conduceri muzicale superioare, dirijatul din memorie rămâne, în măsura în care isvorăşte cu adevărat din cunoaşterea adâncă a partiţiunei şi din identificarea cu opera, un privilegiu artistic incontestabil şi care poate contribui să facă o execuţie mai vie, mai spontană, mai unitară, sub atenţia exclusivă a dirijorului.

Interpretările d-lui Perlea au fost neşovăelnice şi convingător constituite.

O suită de Haendel în primă audiţie, cât şi în linii generale, concertul de Ravel şi primele două mişcări din cel de Mozart, s'au înfruptat în special din aporturile dirijorului.

Proporţiile arhitectonice, desfăşurarea solemnă a retoricei ample şi împodobitoare a lui Haendel, belşugul sonor şi ritmic al concertului de Ravel şi desăvârşirea fermecătoare a stilului mozartian au apărut, de sigur, într'o largă măsură, ultimele două strălucind prin avântata colaborare a d-rei Yvonne Lefébure, pianistă franceză de învăpăiat temperament şi splendidă şcoală tehnică.

Maurice Ravel

D-sa a desemnat cu vervă rafinată şi superioară velocitate primul concert şi cu o iscusinţă tehnică, o inteligenţă ritmică şi un elan admirabile concertul de Ravel, juvaer de imaginaţie creatoare, măestrire a sunetelor şi de sensibilitate ascuţită şi originală.

„Alborada del gracioso" şi „Bolero"-ul de Ravel, nu şi-au putut divulga în aceeaşi măsură, prima, seducţia unei feerii picturale iar ultimul amănunţimile uimitoare ale treptatelor lui amplificări, orchestra trădând oarecare lipsă de dispoziţie şi pe alocuri vădită antipatie pentru diapazon.

Recitalul D-rei Yvonne Lefébure

Natura muzicală bogată şi personalitatea accentuată a admirabilei pianiste franceze Yvonne Lefébure, s'au revelat intens în recitalul de pian pe care l-a dat la „Dalles".

D-şoara Yvonne Lefébure

A fost cu atât mai bine venită această a doua manifestare a d-sale la Bucureşti, cu cât s'a putut afla printr'însa cât de mult mai avea de spus arta d-sale sinceră şi comunicativă.

Interpretarea cea mai impresionantă a fost, de sigur, aceea a preludiului şi fugei în la minor Bach-Liszt. In proporţii de luminoasă măestrie, în valuri sonore impunătoare, construind monumental preludiul şi desvoltând fuga cu artă de mare maestru, d-ra Lefébure şi-a covârşit auditoriul, desvăluind atât o superioară concepţie muzicală cât şi o autoritate pianistică rară.

Totuşi ar fi păcat ca această excepţională parte a recitalului să umbrească, în amintirea celor de faţă, celelalte interpretări ale concertistei, fiecare vibrând de individualitate imperioasă, de porniri înflăcărate, de mărturisiri emotive directe, repezi, temerare, de ritm activ şi imperios.

General Lavine „eccentric" de Debussy, Scherzo de Chopin, „Le Tombeau de Couperin", de Ravel, „Doctor gradus", „La fille aux cheveux de lin" de Debussy, fiecare au reflectat un chip de a simţi şi de a înţelege muzica, esenţialmente propriu, fără teama de a contrazice poate uneori clişeele convenţionale ale unora din execuţii, la care, ascultând o pianistă de talentul şi virtuozitatea d-rei Lefébure, se poate renunţa cu entuziasm.

„Jeux d'eau" de Ravel, ultim bis triumfal, a fost un minunat răspuns al concertistei la sărbătorirea ce i s'a făcut, în frenetice aplauze şi rechemări.

V. VOICULESCU, SAU FOAMEA DE CER

— Urmare din pagina 3-a —

Pe linia aceleiaşi sensibilităţi poetico-religioase creştine, învestmântată în straiul cu sclipiri de basm pe care adesea numai geniul liric al limbii noastre îl poate da, ne poartă pe tărâmuri de mistică creştină şi bucata : „Primăvara în cimitir" (28) :

„Ograda cea mai verde din sat e cimitirul
. . . . . .
„Fiori subţiri de iarbă cutreeră ţărâna
„Şi nervi suciţi de troscot scot colţul înainte :
„Din pragul dimineţii făcând la toţi cu mâna
„S'abate primăvara întâi pe la morminte.
„Cetatea morţii astăzi fără strigoi şi iasme,
„Sub steaguri largi de soare e vrajă şi descântec
„Uimiţi păşesc copiii într'un ostrov din basme
„Cu verde gras şi aur cu freamăte şi cântec.
. . . . . .
„Sunt furnicaţi toţi morţii de-atingeri şi mişcare".

Numai cine poartă în el simţimântul creştin al comunităţii celor vii cu cei morţi, permanenta comuniune a acestora în cadrele unei realităţi fantastice de gesturi şi de acte prin care cu toţii participă la o existenţă supra-reală, lipsită de contigenţă şi precaritate, poate avea sentimentul cald că „cimitirul e ograda cea mai vie din sat". Este, după credinţa creştină ortodoxă, o preeminenţă a vieţii în moarte, în care cei morţi, ajutaţi de rugăciunile şi faptele bune ale celor vii, capătă un spor de speranţă în mântuire şi chiar o uşurare a judecăţilor sau vămilor pe care sufletul le are de trecut până la judecata din urmă. De aceea, în tot cuprinsul vieţii de pe pământ, cimitirul, „cetatea morţii", este singurul loc sub soare, unde cu adevărat suntem pătrunşi de „vrajă şi descântec". „Ostrov din basme", în cimitir simţim prezenţa unei lumi, în care categoriile şi condiţiile vieţii noastre de aici se destramă, se topesc, şi din nimic se iscă o realitate de basm, cu puteri şi legi care ne depăşesc şi ne uimesc.

*

S'ar părea şi s'ar putea crede că materialul religios relevat în liniile precedente poate fi circumscris în marginile unui folklor religios popular căruia poetul i-a dat vestmânt poetic. Că adică, opera poetică în cazul de faţă se poate reduce la simpla alegere a unor teme şi motive de inspiraţie, religioase numai prin funcţia lor folklorică, conştiinţa şi sensibilitatea religioasă a poetului rămânând doar asemenea apei în ştеampuri, când aurul s'adună în ochiuri lucitoare.

Este însă în poezia d-lui V. Voiculescu un filon autentic de spiritualitate, care nu poate fi redus la simpla conştiinţă estetică a poetului. Tematica inspiraţiei sale nu isvorăşte numai din valorificarea estetică a motivelor religioase, ci vădeşte o atitudine şi un stil de viaţă funciar religioase. Nu avem de-a face cu o conştiinţă de estet, care fură religiosului hlamida lui regală, pentru a acoperi cu ea neputinţe şi orgolii omeneşti, ci originar şi atotcuprinzător, zace în adânc, asemeni unui ochiu de jar în apele imateriale şi incandescente ale căruia se încheagă, după afinităţi şi rânduiri ascunse stihiile unei viziuni biblice, tezaurul unor esenţe ce pururi râvnesc spre cer, „răşina unui suflet ce-i gata să ia foc". (Trista minune, p. 6). Se îmbină în acest tezaur două izvoare ale simţirii. Unul vine din amintire şi folklor ca acesta :

„Mângâetorule încununat de spiri,
„Ori câte amărăciuni am înghiţit pe cale,
„Mi-s stupii sufletului plini
„De toată mierea amintirii tale".
(Iisus din copilărie).

iar altul din condiţiile unui destin închegat din râvna şi aleanul unui spirit cuprins de nostalgia cereştilor avuţii pierdute. Sunt în versurile d-lui Voiculescu dominante ce te strămută, dela primele acorduri, pe un pământ sacru, şi strigă în cuvintele lui glasul ce cu smerenie s'apropie de rugul aprins al „Celui ce este". Este o despământenire a spiritului, care devine leit-motivul ori cărei cereşti însingurări. O strămutare din temporal şi efemer în singura certitudine nepieritoare : spiritul pur.

„Descătuşat de pe muntele de clipe
„Aţipesc şi visez că mă strămut"
(Aţipire, p. 14).

Visiunea tărâmului sacru şi conştiinţa purităţii, înţeleasă ca o condiţie a îndrăznelii spre cele pure, se vădeşte în poezia „Horeb lăuntric". Nu putea fi mai plastic şi mai elegant exprimat sentimentul strămutării pe tărâmul spiritului pur, decât în imaginea lui Moisi pe muntele Horeb, când, desculţ, vorbea cu Dumnezeu în rugul aprins :

„Atunci scoţând sandala minţii moale,
„Cu sufletul desculţ prin jarul dur,
„Păşind în vârful gândurilor goale
„Voi cuteza să calc pe spirit pur".
(Horeb lăuntric, p. 15).

Este aici o ontologie a spiritului pe care numai visiunea creştină a lumii o poate da. Cerul creştin, spiritual şi aevea în imaginile noastre despre ierarhia creaţiunii, trăeşte în poezia d-lui Voiculescu ca'n graiul vechilor profeţi. Iar dobândirea acestui cer este bunul suprem spre care năzueşte şi după care tânjeşte sufletul poetului. E foamea cea mai cumplită.

„Murim de foamea ce nu o alină pâinile grele.
„Avem carne ce de prea mult sânge crapă
„Dar carnea şi sângele nu ni se fac duh".
. . . . . .
„Imbuibaţi cu aur, de alt dor am gemut :
„Deschide-ne tezaurul cel mai presus de fire,
„Vistiernice al Domnului temut,
„Şi cu orice dobânzi şi bir de nefericire,
„Dă-ne din avuţia cerească ce-am pierdut.
„Pune îngerimea toată să-L roage.
„Spune-I că zăcăminte ne dorm sub dezastre,
„Şi că pentru răscumpărare, biete suflete miloage,
„Ii dăm haraciu tot venitul vieţilor noastre
„Şi-i punem în mâini inimile noastre, zăloage".
(Plângere către Heruvim 28).

„Foamea de cer" mi se pare a fi cea mai potrivită caracterizare a fondului permanent şi ireductibil al poeziei religioase a d-lui V. Voiculescu. Vădind structura unui spirit creştin autentic, ea poartă rezonanţele spiritualităţii ortodoxe româneşti şi poate fi concludentă pentru aderenţa la religios a poporului nostru, şi calităţile originare şi ireductibile ale geniului nostru poetic şi religios.

ŞTEFAN CÂRSTOIU

PARAGINA

Dărăpănată, curtea boerească
Acum stă cu geamurile sparte...
Iar în odăi închise şi deşarte
Au prins pereţii să se coşcovească.

Când o priveşti, pustie, de departe,
Un dor începe'n suflet să'ncolţească...
Un dor de viaţă veche, strămoşească,
De care astăzi totul ne desparte.

In dosul curţii, unde-a fost livada,
Au mai rămas câţiva cireşi... de strajă
Şi'n suflet pun şi ei aceeaşi vrajă

A vremilor de-acum pe veci pierdute.
Iar gardurile, toate azi căzute,
Fac să nu ştii pe unde-a fost ograda.

TEODOR RÂŞCANU

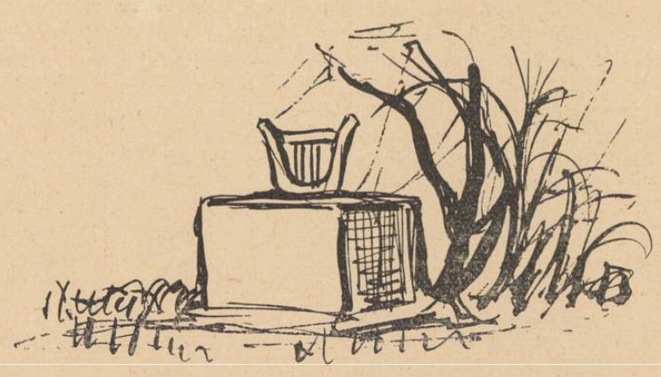

CÂNTECUL NEMARGINIT

In talpa mormântului,
Din noaptea pământului,
Argint şters, sună smerit
Greerile ostenit...
Sună lin ca o tăcere,

Dintr'o veşnică durere,
Cât tot ceru-i colb de stele,
Scăpărând cu focuri grele,
Necuprins peste pustie,
Peste vremea prea târzie.

ADRIAN MANIU

Vlaicu întocmește aeroplanul la Cotroceni

din „Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu“

de VICTOR ION POPA

Când a păsit pe câmpul Cotrocenilor în fruntea celor câteva furgoane cu bucățile aeroplanului, i-a eșit și durerea în față. Era șandramaua nouă-nouță făcută de Valentin Bibescu pentru aeroplanul Blériot. Ce mai pumn dat în inimă i-a fost noutatea aceasta bietu-

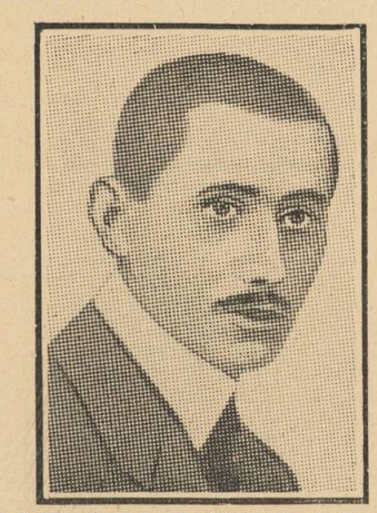

lului Maistoraș. O clipă n'a mai văzut nici hangar nici câmp, prin paianjenișul crescut peste ochi. Ca un fel de amorțeală înveninată i-a răcit obrajii, pieptul și genunchii.

Dumnezeule!. N'or să se mai isprăvească odată oamenii aceștia care-i es în cale și-l tot îndepărtează de locul cel dintâi care era adevărata lui mândrie?...

Din împietrirea lui amară și infrântă îl trezește scuturarea voinică și caldă a calului de lângă dânsul. A bătut scurt din copită ca și când i-ar porunci:

„Haide odată! Acum nu ne mai putem opri!“ și opintirea plină de vână în hamuri să zmăncească din loc furgonul greu, seamănă leită cu încordarea din sufletul lui Vlaicu. Trec pe lângă hangarul lui Bibescu fără să întoarcă privirea.

De altfel a avut o mângâere. Principele Bibescu nu se grăbea. In școala de pilotaj de la Pau învățase că primăvara e o prietenă cu toane rele pentru zburători. Prin urmare aștepta așezarea vremii, fără să se pripească și fără să se întrebe dacă vor spune alții să-i ia înainte. Era, cum se zice, un caracter sportiv, pentrucă nu umbla după biruință cu orice preț. O voia dreaptă, cu temei. Dealtminteri, cu brevetul de pilot numărul douăzeci în buzunar, își avea locul hotărît în lume. Deci și în țara românească unde era cel dintâi zburător cu pecete, după cum fusese cel dintâi automobilist cu pecete. Doar mașina lui purta numărul zero.

Așa privite toate, Vlaicu se așeza tocmai la capătul protivnic. Adică acolo unde nu se putea primi decât o biru-

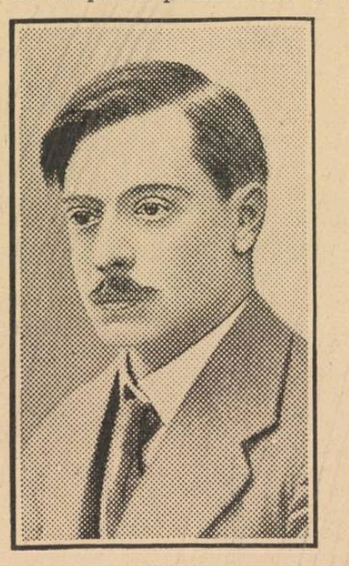

ință întreagă, oricât de mare ar trebui să arate sălbătăcia luptei.

Din ziua aceea, poligonul de tragere din susul Cotrocenilor s'a schimbat într'un câmp de bătălie nemiloasă, de pe urma căreia avea să curgă multă sudoare, avea să iște multă durere și avea să curgă atâta sânge cât trebuia pentruca lupta să-și ajungă încheerea.

Vlaicu a simțit-o în ziua aceea de Luni 11 Mai, când a dat cu ochii de hangarul lui Bibescu.

Atunci, pentru toate câte aveau să vie, neguroase și nesigure, biruințe ori înfrângeri, a hotărît:

„O' el, o' eu!“ Iar „El“ nu era numai Valentin Bibescu. Era un nume care cuprindea tot: pe Blériot și pe Wright, pe Farman, și pe Latham, pe Osmot și pe Cerchez, pe Goliescu, Ioan sau colonelul Miclescu.

Era, cum s'ar zice, stafia înfrângerii. Prin urmare dușmanul de moarte al celui care nu trăește decât să învingă.

Iată cum viața de zburător a lui Aurel Vlaicu, acea viață care adevărat vorbind începe din clipa când purcede montarea aeroplanului la Cotroceni, avea să se desfășure toată sub nourul care se chema Valentin Bibescu.

Viața aceea a început la 11 Mai. Sau, mai exact, a treia zi, când a început lucrul în toi. Adică Miercuri 13 Mai 1910.

De ziua aceea, prietenii lui buni, aproape nu l-au mai văzut. Pleca în zori și se întorcea în toiul nopții, pentrucă mânca la cantină, sus în deal, dimpreună cu lucrătorii. N'avea vreme nici să-și arunce ochii pe un jurnal întins pe jos, cum îi era citirea gazetelor. De aceea a fost scutit de amărăciunea să afle că Jaques de Lesseps, pilot francez, a izbutit să treacă și el în zbor Canalul Mânecei, sau că Georges Osmont a câștigat o groază de bani făcând zboruri, la Brăila, la Galați și la Iași.

*

Degeaba era toată țara turburată. Din fundul hangarului de la Cotroceni, Vlaicu n'o mai auzea. Alegerile din Ar-

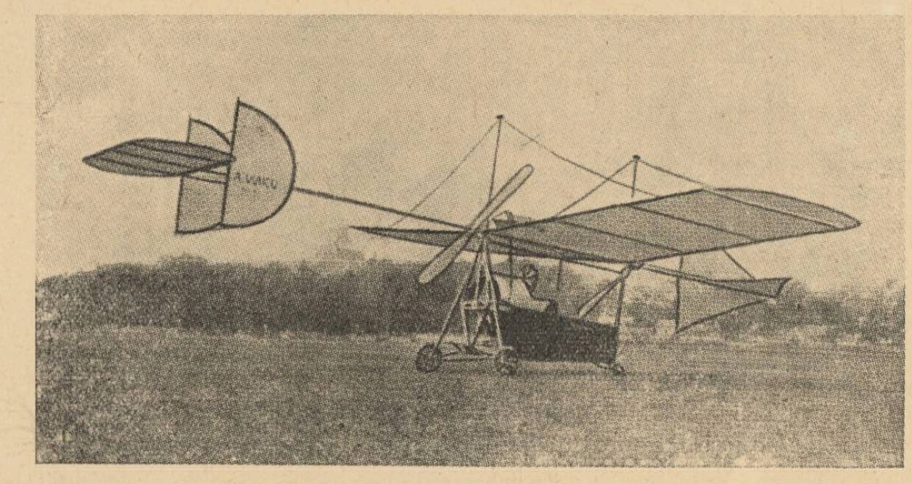

Avionul Vlaicu II

deal fusese prăpăd pentru români. Căzuse Popa Lucaci, căzuse Iuliu Maniu; căzuseră Braniște, Goldiș, Caius Brediceanu și Nicolae Ivan. In schimb, se aleseseră vânduții: Mangra, la Ceica și Siegescu la Oravița Română. Doar cinci români buni izbutiseră a-și câștiga loc: Vaida Voevod, Mihali, dr. Șerban, Cicio Pop și Damian. Durerea înfrângerii era mărită încă de săvârșirea din viață a Protopopului Vinea, mort chiar cu câteva zile înaintea alegerilor.

Dar Vlaicu era acum departe de suferințele astea. El avea lupta lui și aceea era mare cât a unui neam. Sub întinderile de tablă ondulată chiuia cât îl ținea gura, stihuri făcute de dânsul cam cum ar fi:

De-o gâta Vlaicu gândacu...
Blériot-ul dă de dracu...

Sau zorea pe Ion Ciulu la lucru, strigându-l de la celălalt capăt al hangarului:

— „Insuce Ione, însuce că ți-oi da ciulama de pui...“ Vezi bine ciulamaua îi era mâncare pe plac la cantina lui Cantili. Dar Ion știa limpede că una-i fagăduiala și alta-i ținuta ei. Ciulamaua se termina de obicei înainte să ajungă cei doi la masă. Atunci Vlaicu poruncea:

— „No! Apăi dacă s'o fo isprăvit ciulama, fă deloc, frate, două cataplasme“. Ceea ce însemna două fleici. Sau:

— „Minteni să friji, nație, nește nervuri, făr'numa să nu fie de la Blériot, că nu-s de haznă“... Asta, cum se înțelege, trebuia tălmăcit: „costițe de purcel“ și arăta că Vlaicu ține să dovedească până și în mărunte împrejurări ale vieții nefolosința nervurilor din aripele celorlalte aeroplane.

Dar uneori, cei doi nu mai ajungeau la cantină. Atunci Aurel scotea din buzunar câțiva pitaci, îi întindea ucenicului și-i dedăa pinten:

— „O pită de cinci, o salamă de treizeci de pițule și-o ridiche de lună! Rasch, frate, că mor de foame!“

Și asta era toată masa pentru doi oameni pentrucă n'aveau timp să mânânce.

Mai târziu, Iosif, îngrijat că nu-l mai prinde pe nicăeri, a venit până la câmp.

L-a primit cu:

— „Ce drac' cauți tu aici?“

— Iar când Steo i-a spus, Vlaicu n'a găsit alt răspuns decât doar:

— No! Bine. Apăi tu, frate, grăește și eu lucru. Că aceia așa-i: Tu cu gura și eu cu mâna...“

Atunci Iosif, s'a așezat pe-o lădiță lângă el și a început a-i povesti câte de toate se petrecuseră în vremea din urmă și care credea că-l vor interesa pe Aurel. Ce-i drept, părea că toate îl interesează. Făcea de fiecare veste:

— „No! Ce vorbești, frate!“

Așa a făcut când i-a spus Iosif că Academia i-a dat lui Delavrancea premiul Năsturel pentru „Apus de soare“.

— „Năsturel! Fain! Ce vorbești, frate!“

— „Și l-au ales pe Iorga la Academie...“

— „No! Pe Iorga! Ce vorbești, frate!“

— Da... Dar a mers cam greu. Abia la a treia alegere a izbutit să capete cincisperezece voturi... și atunci încă a avut unsprezece împotrivă!“

— „Pfiuu! Unsprece!? Ce vorbești...“

— L-au ales în schimb pe Lepădatu al nostru.“

— A nost'?... No! Ce vor...“

— „S'a deschis și muzeul lui Simu...“ a urmat Iosif, povestindu-i în amănunt cum s'a desfășurat sărbătoarea, ce-a spus Simu, ce-a răspuns Ionel Brătianu, și ce bogății se află în nobila clădire cu trup de templu antic din strada Mercur. Mai cu seamă i-a vorbit despre tablouașul lui Daumier.

„Clasa treia“.

— „...după părerea mea, numai acela să fie și ar motiva înființarea muzeului...“

— „Ce... vorbești... frate!“

Dar după ce i-a spus tot ce-a avut de spus și i-a povestit îndelung și încâlcit, povestea cu vaporul Impăratul Traian atacat la Pireu de greci, ba ia istorisit și cum a întrebat micul principe Neculai care era pe vapor:

— „Dacă s'au strâns oameni mulți, de ce n'a adus poliția pompe cu apă să-i ude și să-i alunge, ca la București.

— „Așa o fo zîs, dragul de el? Apăi de bună seamă prinții eștia îs faini ficiori, frate!“

Numai că, după o jumătate de ceas, când istovit de lucru s'a trântit jos lângă Iosif să se odihnească l-a întrebat în chipul cel mai firesc:

— „No! Acu, frate Steo, spune și tu oaresce noutate!...“

— Nu ți-am spus?“ a făcut poetul mirat și zâmbind.

„Ai spus, vezi bine. D'apăi drac știe ce-ai spus, că eu stau tot cu gându la gândacu' meu și n'am fo' preceput nimic“.

Din ziua aceea, Iosif nu i-a mai adus niciodată noutăți lui Vlaicu. Venea la câmp des, tot mai des, dar atât tot. Se uita ceasuri întregi cu ochi mari, goi, înecați în ape turburi spre zaristea depărtată a câmpului întins. Ori ghemuit mic micuț într'un colț, privea gâza uriașă care înălța aripi de mătasă înspre cer. Il minuna și îl turbura peste măsură depășirea asta de proporții. De-o parte el care se aplecase toată viața pe gânduri și priveliști mici — gâze adevărate, iar de altă parte vlăiganul acesta cu labe de hamal, care făurea asemenea vietate, nouă, de mii de ori mai mare decât gângăniile cu care era înfrățită.

— „Intre mine și el, între puterea gândului meu și puterea gândului lui, negreșit e aceeaș deosebire. Doamne! Cum oare trebue să se simtă un uriaș? O tărie de aceasta, mută, oarbă, neștiutoare de sine ca natura însăși? Insfârșit, „geniul“ care creiază alte dimensiuni...

Și pe când în mintea lui tremurau gânduri așa de ciudate și de străvezii, Vlaicu, sănătos, fără gând, întregea cu a opta zi facerea cea de șapte zile a lumii, și cânta pe muzică luată la întâmplare cuvinte ca acestea, hărăzite colonelului Miclescu:

Oi sbura cu gândăcelu'
„Să mă vadă Colonelu'
„Și din creasta cerului
„Oi stupci în capul lui...

AN NOU

Mai singură decît frigul dintr'o peșteră, mai singură
Decât mine mi-e inima.
In zadar douăzeci și patru de toamne au trecut
Peste arborii ninși de neclintirea cerului.
Tot mai singură mi-au lăsat și parcă fără trecut
Inima, bolnavă de pașii de vaier și viața neclintirii cerului
Mama nu mai surîde. Poate crede că alte lumini mă încintă
Acum. Spre mormîntul tatii au crescut uitări.
Mama nu mai surîde.
Imi închipuiam, odinioară, că tăcerile cîntă...
Mai singură decît frigul dintr'o peșteră, mai singură
Decît mine mi-e inima.

COCA FARAGO

CARTEA FRANCEZA

Jules Romains: Les hommes de bonne volonté

XIII. Mission à Rome — XIV. Le drapeau noir.

(Ed. Flammarion, Paris)

Numele lui Jules Romains se leagă, în istoria literaturii franceze moderne, de sforțările atât de interesante încercate pe la începutul veacului, de a îndruma spre alte orizonturi o poezie care, datorită excesului simbolist de cultivare a nuanței, sleindu-și tot mai mult vigoarea substanțială eșuase, în cele din urmă, prin ceeace s'a numit de atunci **„catastrofa lui Igitur“. Unanimismul** a însemnat și o reacțiune a bunului simț, în înțelesul cartesian al cuvântului — odată cu expresia unei anumite sensibilități poetice — împotriva a ceea ce s'ar putea cu drept cuvânt numi o erezie, culminând prin acel **Igitur,** poem monstruos, de o perfecție sterilă pentru că era incontrolabilă și mărturia definitivei rătăciri a lui Mallarmé în obscuritatea nepătrunsă a unui grai sibilin care, năzuind către expresia absolută își retezase putința oricărei comunicări și a răsfrângerii în sensibilitatea celorlalți.

Unanimismul, ca doctrină ilustrată mai mult decât formulată dogmatic, prin operele faimosului **„groupe de l'Abbaye“** din care făceau parte împreună cu Jules Romains și Georges Chennevière, emulul direct al celui dintâi, Charles Vidrac și Georges Duhamel, întemeetorii „abației“, își aflase justificarea și punctul de plecare într'o nouă concepție despre rolul poetului, în care acesta avea să încerce a exprima nu sufletul său individual ci sufletul „unanim“, adânc și neschimbător al unor grupări omenești.

Stăruința cu care accentua Mallarmé, în cunoscutul vers oarecum programatic din **Prose pour Des Esseintes :**

Nous étions deux, je le maintiens,

pusă alături de titlul primei culegeri de poeme ale lui Jules Romains, intitulată **La vie unanime,** sugerează numaidecât contrastul semnificativ dintre două concepții diametral opuse despre rolul poetului.

Această concepție poetică, a **unanimismului,** s'a dovedit foarte rodnică, cel puțin în opera atât de variată a lui Jules Romains, care se grupează în jurul ideei centrale a „vieții unanime“, ilustrată cu deopotrivă vigoare în opere dramatice ca **L'armée dans la ville** și **Cromedeyre-le-Vieil** sau în vastul șantier de unde se înalță construcția romanescă a celor patrusprezece volume publicate până acum, alcătuind ciclul **Les hommes de bonne volonté.** Construcție care, departe de a fi terminată, abia cu ultimele două volume apărute : **Mission à Rome** și **Le drapeau noir** a întrecut jumătatea, întrucât se pare că toate vor fi douăzeci și două sau douăzeci și patru la număr, sau poate, cine știe...

Apariția recentă a categoriei romanului-fluviu e caracteristică pentru configurația peisagiului epic în literatura franceză contemporană, care numără, în clipa de față, alte două cicluri notorii în curs de elaborare : **Les Thibault** de Roger Martin du Gard și **La Chronique des Pasquier** a lui Georges Duhamel, fără să mai socotim **Les destinées sentimentales** de Jacques Chardonne, **Les Hauts-Ponts** de J. Lacretelle și altele încă, încheiate sau nu. Albert Thibaudet, observa, cu prilejul trecerii în revistă și a clasificării operelor cari ilustrază categoria romanului-fluviu — sau a romanului-ciclu, cum îi spunea el — că autorii acestor opere se îndepărtează sau ezită față de ceea ce însemna odinioară **„pâinea zilnică“** a romanului, adică moravurile societății contemporane, cronica la zi a vieții sociale.

Această împrejurare, în care Thibaudet vedea semnul unei crize de creație, o punea pe seama dezechilibrului provocat de nestatornicia și nesiguranța vieții de azi și a zilei de mâine, de unde îndemnul ieșirii din actual, din contemporaneitate. Observația se justifică deplin în cazul ciclului **Les hommes de bonne volonté,** orientat înspre trecut și al cărui ultim volum apărut se închee cu o magnifică **„Prezentare a Franței în Iulie 14“.**

Pentru cititorul care nu cunoaște volumele precedente, a rezuma cuprinsul ultimelor două nu e de vreun folos. De altfel îmbucătățirea excesivă și revărsarea neobișnuit de îmbelșugată a cursului povestirii într'o mulțime de scene și întâmplări de o însemnătate sau lipsă de însemnătate episodică, din a căror arbitrară înșiruire nu se poate încă întrevedea făgăduiala unei tendințe de concentrare, fac aproape cu neputință desprinderea firului călăuzitor către o semnificație unitară și atotcuprinzătoare.

Sunt numeroase paginile evocatoare și ilustrative pentru aspectul istoric al epocii dinaintea războiului, culminând în portretele redate cu o artă minuțioasă, ale unor personagii de primul plan, ca Lenin, Jaurés sau cardinalul Merry del Val. Misiunea confidențială a abatelui Mionnet, venit la Roma ca să descurce urzeala intrigilor diplomatice țesute împrejurul enigmaticului cardinal Merry del Val și să informeze despre atitudinea lui pe Manifassier și Gurau, și prin aceștia pe însuși Poincarré, însumează cel mai mare număr de pagini laborioase din cuprinsul volumului XIII prelungindu-se și la începutul celui următor, pe alte câteva zeci. In timp ce abatele Mionnet participă prin activitatea lui la desfășurarea istoriei, ziaristul Maykosen se mulțumește să-i înregistreze ritmul, încercând a descifra nu atât înțelesurile imediate, ci un sens general, purtător de consecințe mai îndepărtate.

Reapare deasemeni, perechea insepa-

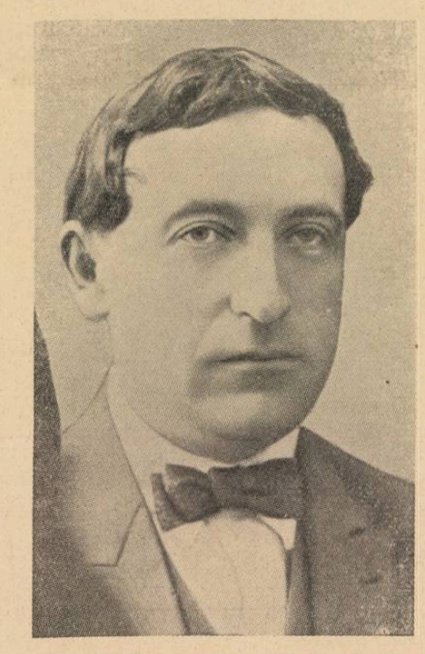

parabililor Jallez și Jerphanion, „raisoneurs“ ai evenimentelor dimprejur, la care însă participarea lor activă e neînsemnată.

Nespus de prețioase, prin luciditatea pătrunzătoare a analizei, sunt paginile consacrate unor probleme de invenție și tehnică artistică, deși cu greu li s'ar putea găsi valoarea de semnificație pentru economia generală a romanului și tot astfel, acelea în care se descriu cu minuție și răceală de clinică, penibilele experiențe sexuale ale lui Champcenais sau neliniștea mistică a soției sale.

Totuși, cititorul care va fi urmărit răbdător fastidiosul „dute-vino“ al pusderiei de personagii, dealungul celor șase sute de pagini arbitrar îmbucătățite uneori în capitole, își va găsi cu prisosință răsplata ostenelilor în lectura ultimului capitol, care încheie **Le drapeau noir** cu o viziune unanimistă a Franței și Europei în ajunul catastrofei războiului mondial.

Impresia de ceva friabil, puțin rezistent, datorită caracterului fragmentar al operei dispare, topindu-se în lichiditatea stilului acestor pagini de o calitate a emoției care înzestrează chiar precizia analitică și meticuloasă a tabloului cu o vibrație lirică intensă.

Poate că singurul lor cusur ar fi o prea vădită tendință către antologie și intenția autorului de a sfârși printr'un „point d'orgue“ care să smulgă aplauzele și să cucerească entuziasmul unanim (nu unanimist). Ar însemna însă, pentru cititorul care s'ar opri la astfel de obiecție, să-și împuțineze singur prilejul unei bucurii care nu trebue suspectată, mai ales atunci când i se îmbie sub vestmântul strălucitor de prestigiu neasemuit al poeziei.

MIHAI NICULESCU

PASĂREA MĂIASTRĂ

Robind-o'n lanțuri după lupta'ndelungată,
semeț ai poruncit de aur colivia
să-i fie — și-ai știut că'n suflet niciodată
mai fără margini n'o să-ți crească bucuria.
Privind prizoniera pasăre măiastră,
ai deslușit cum în privirea ei umilă,
sfidându-te, străbate-o flacără albastră —
și-atunci, cu ghiarele-i, te prinde-atâta milă,
că'n generos elan îți crește răsuflarea
și hotărîrea ta-i definitivă :
îi dăruiești cu simpla-ți bunătate zarea,
s'o'ncerce iar măiastra pasăre captivă.
Dar lanțu-și scutură, ca, fără să tresalte,
cu pliscul să-ți sfâșie'n trup — și peste-o clipă
se-avântă 'n golul liniștii de brumi înalte,
simfonizând eternitatea din aripă.

MIRCEA STREINUL

INSINGURARE

Seara cade deslânată
adunând câmpia.
Cerul toarnă melodia
— puf de besnă descântată.

Grămezi de pustietăți
dăruie tăcere ;
noaptea sare din unghere
presărând pustietăți.

Lilieci de somn se mână
printre clăi de liniști.
Vântul a murit pe miriști
c'un crâmpei de glas în mână.

Rodul nopții frânge stele
pentru liniști — străjă...
peste toate curge — mreajă —
pânza gândurilor mele.

DAN C. BALTEANU

RĂSPÂNTII

...In faţa porţii de fier de pe bulevardul Ferdinand, m'am regăsit timid. Mă uitam la hainele ce abia se mai ţineau pe mine, la cufăraşul de lemn vopsit cu verde, ce-mi adăpostea — aşa de formă — câteva rufe murdare, la pardesiul peticit alunecându-mi ca o ceaţă murdară pe umeri şi la palatul tăiat în cele mai recente linii, odihnind somptuos după grilajul de oţel cromat... Doamne, prin ce bizar joc de sentimente, păşeam acum în viaţa unor oameni, cu care nu aveam comun decât asemănarea biologică? Ce divin protectorat mă apropiase sufletelor lor?...

Răvăşit de asemenea gânduri, nu îndrăzneam să sun. Imi venea să las în plata Domnului şi serviciu, şi protector, şi Bucureşti şi tot şi să fug undeva departe, unde să nu mai dea nimeni de

mine. Dar mai la urma urmelor — îmi spusei — de ce nu aşi încerca? Doar nu venisem de capul meu. Fusesem invitat... Hm! Ce ţi-e şi cu sărăcia asta! — mai putui să reflectez în ultima clipă şi apăsai hotărît pe butonul de porţelan...

Nici o mişcare.

Intr'un târziu, un căţeluş prinse să latre departe, în fundul grădinii.

Bărbaţi şi femei, în haine de sărbătoare, începură să umple trotuarele. Chiar tramvaele alunecau în dimineaţa aceea mai elegant, pe şinele lucioase.

Mai apăsai odată pe buton.

Şi încă odată.

— Cine-i acolo? — Mi se răspunse răstit de departe, din fundul curţii, ce pornea strâmtă şi pavată din poartă, pentru a se întinde în toată voia, pietruită mărunt, în grădina din spatele casei.

Nu răspunsei. In schimb arătătorul dreptei mele, învins parcă de o nestăvilită curiozitate, mângâie din nou bumbul de parţelan.

— Ce vrei mă, disperatule? — Imi strigă atunci o namilă de rumân, alergând într'un suflet spre poartă.

— Bună dimineaţa, bădie!

— Bună!

— Aici stă dl. inginer Brădeanu?

— Aici da' nu-i acas'.

— Nici domnişoara Ina?

— Nici, da' ce-ai cu 'mnealor?

— Apăi — încercai eu să fiu în notă —aş avea ceva dă vorbit.

— Da dă unde eşti 'mneata?

— Dă la fabrică.

— Ahaaa!... —făcu el— Apăi dacă-i aşa, vino'n'nuntru că boerii nu s'o sculat pân'amu.

Intrai...

In bucătărie curat şi cald.

— Stai colo!

Imi aprinsei neliniştit o ţigară şi mă aşezai cuminte pe un scaun, în aşteptarea celor ce trebuiau să vină...

După câteva minute de tăcere, clopoţelul soneriei se scutură nervos.

— Dacă te duci înăuntru, spune boerului sau domnişoarei, că am venit — rugai pe fata din casă.

Prin fereastra aburită, vedeam cum soarele sărută cu raze palide, arborii brumaţii.

—Cine să spun că a venit?—se interesă ea din prag.

— Eu! îi răspunsei, cu privirea pierdută pe aleele grădinii, peste care toamna ţesuse, din frunzele moarte, chilimuri în cele mai triste nuanţe ale galbenului.

— Da, dar cum te chiamă pe dumneata?

Clopoţelul soneriei hohoti argintiu, pentru a doua oară.

Fără a mai aştepta să-i răspund, fata deschise grăbită uşa şi dispăru.

Dintr'un colţ al bucătăriei, omul de serviciu mă privea tăcut, cu nişte ochi ce exprimau o îngrijorătoare nedumerire.

— N'ai dormit as'noapte! — găsi nimerit să mă întrebe.

In acelaş timp uşa se deschise larg şi în rama ei apăru, în pijama, inginerul Brădeanu.

Mă ridicai automat şi îl salutai stingherit.

— A, dumneata erai? Te rog mai aşteaptă puţin. — Şi îmi făcu semn să mă aşez.

Peste vre-o jumătate de oră se reîntoarse. Imi întinse amical mâna şi mă pofti politicos în birou, spre disperarea omului de serviciu, încremenit în picioare, lângă uşă.

— Fiica mea, îmi spuse, mi-a vorbit de situaţia dumitale. Felul cum i-a fost dat să te cunoască, a convins-o cât de greu o duci, şi drept să-ţi spun, m'a îndulcoşat mult cele povestite despre dumneata. I-am promis atunci că-ţi voiu veni în ajutor pe o cale oarecare. Ea însă a ţinut morţiş să te primesc ca lucrător în fabrică. S'a gândit poate că în acest mod îţi vei putea asigura existenţa pe un timp mai lung, decât în cazul când ţi-aşi fi înmânat o anumită sumă. Ţi-aşi mai putea spune, într'altă ordine de idei, că sunt pe deplin mulţumit de dumneata. Te-ai aşternut serios pe o muncă pentru care n'ai avut o pregătire specială, contrariu credinţei mele de până acum, că intelectualul, de orice fel, nu poate activa mulţumitor într'un domeniu străin pregătirii sale.

— Dar, domnule inginer — îndrăsnii să-l întrerup, mai mult aşa ca să nu mă creadă un prins de pe gârlă, după cum mă înfăţişau hainele, decât convins, — găsesc că greşiţi când, generalizând, porniţi dela o foarte problematică unitate de măsură: eu. Spun asta pentrucă mi-e greu să cred în mine, atâta timp cât sunt victima unor împrejurări, în care numai dorinţa meschină de a vieţui, mă face să mă complac.

Inginerul mă măsură sever.

— Te înţeleg... Aşa este!... Credeam însă că binefacerile morale ale muncii, aşa cum o cunoşti, înseamnă, în cazul dumitale şi disciplinarea unor principii sociale. De altfel să ştii că nimic mai uşor pentru un bacalaureat decât să devie şi să moară funcţionar, atunci când bine înţeles are un sprijin, aşa cum de bine, de rău, îl ai dumneata azi. Te anunţ că în curând vei fi ceeace poate doreşti de mult să fii. Vom mai vorbi însă cu altă ocazie despre acest lucru. Acum fă-mi te rog plăcerea şi vino să-ţi iei camera în primire.

Complet desorientat, îl urmai fără să mai pot spune ceva. Aşi fi vrut să-mi cer scuze, dar nu ştiam pentru ce; aşi fi vrut să-i mulţumesc, dar nu vedeam cum şi de ce. Hotărît să-mi măsor cuvintele, nu mai găseam ce să spun... Dar, în definitiv — reflectai — ce mă interesează toate acestea, când viaţa începe să-mi surâdă ca niciodată?

Inseninat o clipă, începui să păşesc mai încrezător în urma inginerului, spre noua mea locuinţă.

— Ai grijă când treci noaptea prin acest coridor — mă făcu atent inginerul, care scobora scara de piatră cu câteva trepte înaintea mea — să aprinzi lumina. E o precauţie ce ţi-o recomand...

— Asta e camera dumitale, îmi spuse, după ce făcurăm câţiva paşi în gangul puternic luminat de câteva becuri spânzurate ca nişte cupe incandescente, de tavanul boltit şi, după ce deschise uşa, reveni şiret: ei, ce zici? Iţi place?

Destul de spaţioasă, cu două ferestre spre stradă, baricadate de o complicată înfloriturâ metalică, odaia ar fi mulţumit pe oricine.

Patul cu aşternutul curat, lavoarul din colţ, nou-nouţ, garderobul de o feminină eleganţă, covorul îngrijit aşternut pe podeaua pardosită cu linoleum, cum şi biblioteca mică, îngropată în perete, deasupra patului, arătau că locuinţa fusese, nu demult, a cuiva nu lipsit de pretenţii.

— Aici şi-a preparat Ina toate examenele — mă scoase din nedumerire inginerul. Şi după un timp în care rumegasem în gând o formulă de mulţumire, îmi zise prietenește: acum, dacă ai ceva, poţi să-ţi aduci aici. Vorbesc de bagaj — adăugă surâzând. După aceea, mă lăsă singur.

Respirai liniştit... Pipăii apoi fiecare obiect în parte, neîncrezător şi după ce mă încredinţai că nu visez, mi-adusei, în fugă, cufărul din bucătărie.

Aşezat pe el într'un colţ, cu pardesiul pe genunchi, începui să râd: în camera aceea curată şi elegantă, mă simţeam ca picat din lună. Fel de fel de gânduri mă împungeau de pretutindeni ca nişte vite nărăvite, în cât la un moment dat m'a cuprins o oboseală dulce, îmbietoare la somn. Doamne, şi cu câte mâini mă chema la odihnă patul acela cu aşternutul de zăpadă!... Pas de te apropie însă de el, aşa pătruns până la piele de praf şi de păcură!

Ei, drăcia-dracului! — îmi spusei amărît. Dacă în vechea mea locuinţă nu mă puteam odihni din cauza ploşniţelor, aici n'am să mă pot odihni din pricina curăţeniei!

Plictisit de propria mea prezenţă, lăsai toate aşa cum le găsisem, răsucii cu grijă de stăpân cheia în broască şi ieşii în grădină.

După o rătăcire de câtva timp printre straturile ruginite, găsii ceea ce căutam: un loc unde mă puteam odihni în linişte câteva ore.

Tolănit comod într'o vatră mare de tufănele uscate, al căror miros de cimitir îmi da iluzia altor tărâmuri, adormii buştean...

TEODOR SCARLAT

(Din volumul „VIAŢA LA'NTÂMPLARE" sub tipar la „Cartea Românească")

SUFLETE FRÂNTE

— Ce boarfe ascunzi în braţe?... Pradă?...

— Nu, copilul!...

— Copilul tău?..

— Da, Florică al meu!...

Şi omul cu şapca trasă pe ochi, adăpostit de răpăiala ploii, sub streaşina unei case de mahala, îşi adânci mai nervos mâinile în fundul buzunarelor, certând destinul, cu o mustrare:

— Afurisită viaţă!...

Lângă el, sub picăturile ce cădeau prelinse dintr'un jghiab stricat, o femee îşi cocoloşea copilul în nişte cârpe ude, ferindu-l de ploaia unei primăveri reci.

Era o noapte adâncă şi rece, când două suflete stinghere, ca două stele căzute în beznă din chiotoarele bolţii de cer, simţeau destinele îngenunchiate şi frânte.

Copilul, aproape înăbuşit, scâncea trist şi obosit, în hăţănitul mâinilor uscate ale femeii cu faţa palidă.

— Aşa vrei să-l creşti?...

— Cum o da Dumnezeu!...

— Aruncă-l!...

— Ce? ?... Şi spaima se întipărise pe faţa suptă a femeii, într'un vălmăşag de dureri istovitoare. Văzuse în necunoscutul de alături, o răsvrătire a pacatelor ascunse în noaptea săgetată de ploaia rece, şi se cutremură mai forţat în peretele casei.

Tode Marin gândea desnădăjduit la soarta cocoloşului de carne din zdrenţe, prins în vârtejul mizeriei, odată cu mijirea primului scâncet de vietate omenească, şi-şi mistui revolta ascunsă:

— Ptiu... a dracului viaţă...

In apăsarea întunericului, sufletele adăpostite sub streaşină se păturesc în aceeaşi înfrângere. Şi din trei, doar două se sbat cu reciproc înţeles pentru o viaţă însufleţită de ecoul unei vorbe în singurătatea disperată a fiecăruia. Celalt — înfiripat în viaţă — e şters în uitarea de-o clipă a zădărniciei.

— Ce-ar fi să nu mai umbli pe străzi?..

— Parcă vreau!... dădu un răspuns lihnit femeia.

Şi atunci, ca un plâns aspru, sfârşit de oboseală, câte-va cuvinte ale lui Tode Marin întăriră speranţele:

— Hai să mergem!

— Unde?...

— 'om vedea!...

Un trup mare, greu, de bărbat, şi o umbră firavă de trup de femee se avântară în beznă, sub lovirea picăturilor ţiuitoare de ploaie. Au mers îndurând furtuna neiertătoare a nesiguranţei, îndemnaţi de speranţe înflorite în sufletele pline de griji, şi au ajuns în faţa unei biserici, unde Tode Marin se opri, şi alături de el, se apri şi femeia

— Primeşti să-mi fii nevastă?...

— Taman acum?... îngână, pierdută, femeia.

— Ne-om cununa acum, c'aşa ne-o fi soarta! Apleacă-te ici, şi să zicem în gândul nostru: „ne luăm, Doamne, ajută-ne cum vrei Tu. Amin".

*

Dela biserică au pornit în convoi de gânduri, intrând apoi într'o casă prăpădită din marginea oraşului, unde liniştea binefăcătoare se trudeşte să îngroape asuprirea.

O cameră ghemuită într'un fund spart de curte, cu pereţii umezi ce adăpostesc doar o mobilă stricată şi mai multe găuri de şobolani, primeşte sufletele obosite de lipsuri.

O licărire de lumină tristă a unei lumânări aprinse, scormoni ungherele mucegăite ale camerei, răscolind liniştea vieţuitoarelor rozătoare.

De-abia atunci Tode Marin a putut deslusi arătarea femeii: o faţă chinuită de amărăciuni şi îmbătrânită de lipsuri.

Femeia, ţinând copilul stâns în braţe, tremura mută, dar totuşi prinsă în îmbierea unei linişti ocrotitoare.

— Pune-ţi copilul pe pat.

O grămăjoară de cârpe ude se lăsă din braţele slabe, pe patul tare, deşteptând foamea copilului care începu să-şi chinuiască respiraţia, într'un plâns şters, înecăcios.

Tode Marin se lăsă frânt de ispită şi reînnoi propunerea:

— Il aruncăm?

— Nuuuu... ţipă surd femeia, străpunsă de un semn rău. Şi, deodată, se repezi la copil, îl împături în zdrenţe şi-l strânse la piept, dând să plece. Ar fi vrut să fugă, sa dispară, ca să-şi salveze copilul; sa îndure frigul şi ploaia de afară, dar să scape.

Tode Marin se propti în uşe, şi-o opri. Ochii lui aruncau lumini de foc, mâniat că femeia nu-i înţelege judecata.

— De ce să trăiască?... — se răsti omul care simţise şi simţea destul asprimea vieţii. Să îndure sărăcia cum o îndurăm noi?... Să-şi deschidă ochii în lumina asta fumurie care-ţi astupă pieptul?... Să crească slab şi cocârjat de nemâncare, şi muşcat de boală?... Asta vrei tu?... Nu-i mai bine să-i turtesc capul acum, cu un pumn?...

— Nuuuu... străbătu spart în toate colţurile obscure, un ţipat al femeii, ce îşi cocoloşea ocrotitor copilul la san, voind parcă să iasă prin ziduri, ca să scape de nelegiuita furie.

In camera aceea aproape prăbuşită de şubrezenie şi întunecată de necazuri, lupta se dădea pentru suprimarea sau salvarea unei vieţi de prunc.

Două suflete necunoscute, legănate cu puţin înainte de vise, de speranţe, se trezesc îngrozite. La lumina aceea ceţoasă, îngreţoşătoare şi respingătoare a sărăciei, ele se socotesc: unul, să înlăture dela început îndurarea unui calvar, altul să ocrotească strădania unei sfinte şi nerăbdătoare aşteptări.

— Cu cine îl ai?...

— Cu bărbatu'meu!

— Unde e?...

— Ii mort. A murit de oftică!

Lumina scade ca o presimţire de groază, şi pâlpâirea ei e ca pâlpâirea unui suflet muribund. Camera dospeşte în umbre răscruci de drumuri, şi glasurile lor, mai surde, mai împăciuitoare, devin chemări în spaţii adâncite.

O presimţire, parcă, porunceşte înţelegere reciprocă; şi clipele se risipesc avar în văgăuni adormite.

Afară ploaia a stat şi streaşina casei îşi cădelniţează picăturile de burlan, ca un clopoţel în văi, iluminând zările.

In deşertul liniştii, cele două suflete frânte de griji şi nevoi, de amărăciuni şi dureri, s'au apropiat împăcate de milostivirea unui destin amăgitor.

Numai sufletul lui Florică primise pecetia evadării, lăsând în camera săcăcioasă, doar trupul sugrumat de strânsul disperat al femeii.

. . . . . .

ION MINCU LEHLIU

TURBURAREA FIULUI RISIPITOR

Ostenit de truda câmpului, Fiul risipitor a ieşit în ceardacul casei. Era o seară plină de mireasma domoală a lanurilor de orzoaică. Boii rumegau cu boturile plecate deasupra ieslei cu trifoi.

Fiul risipitor şi-a aprins pipa mică de pământ — ca în gravurile din cartea de cetire — şi a privit până departe.

Trecuseră zece ani de când îşi înjghebase aşezământ aci, la poalele muntelui. Din tristeţea pribegiei de altădată, îi rămăsese numai o cută adâncă deasupra sprincenelor stufoase şi o apă cenuşie care îi scălda ochii uneori.

Oamenii uitaseră povestea de multă vreme. Nevasta, copiii şi argaţii erau mulţămiţi, încât i se părea că osânda a trecut.

Seara îl înconjura calmă. Zarzării îşi culcau umbrele pe răzoarele de busuioc. Fiul risipitor şi-a trecut mâna peste frunte, ca să şteargă bruma de amintiri ce mai dăinuiau.

In timpul acesta, pe scări se ivi, frumos, capul bălan al primului său copil.

— Hai la tata, piciule. De unde-mi vii?

Copilul a urcat scările şi şi-a arătat, râzând, dinţii de lapte.

Fiul risipitor şi-a luat feciorul pe genunchi şi l-a sărutat pe pletele aurii. Pe urmă, s'a uitat lung la dânsul. Copilul avea urechea şi mâna şi fruntea exact ca ale lui.

— Cu cine seamănă piciul?

— Cu tata.

A vrut să zâmbească dar o mâhnire venită de undeva, din adânc, i-a oprit bucuria în piept.

— Tu priveşti totdeauna ca tata. Şi bărbia ta e ca a tatii.

Aici şi-a continuat gândurile numai pentru el.

— Iţi pare bine că sameni cu tata?

Copilul s'a sucit pe genunchii lui, neastâmpărat.

— Cine te-a făcut pe tine să sameni cu tăticu?

Piciul a vrut să i se zmulgă din braţe, apoi a prins un ciucure dela haină şi a început să se joace cu el. In pieptul Fiului risipitor se amestecau gândurile dându-i ghes, şi n'a mai putut tăcea:

— Sameni cu mine! Şi tu o să fugi de-acasă când îi fi mare şi o să te lovească şi pe tine oamenii, ca pe mine!

Copilul i-a sărit din braţe şi a fugit.

Târziu, luna s'a oglindit în ferestre, albă. Prin reţeaua de zorele şi viţă agăţătoare a găsit pe Fiul risipitor plângând în ceardac — cu capul între palme.

Nimic nu se schimbase însă. Zarzării, busuiocul şi nucii erau la fel.

C. VIRGIL GHEORGHIU

Răstălmăcire sau originalitate în artă

Originalitatea unei creaţiuni de artă stă în puterea gândului. In zadar va învăţa artistul îndemânările, meşteşugirile, „tehnica" unei arte, lucrul său nu va fi **original,** adică, pe acest înţeles vulgar al cuvântului, opera de artă nu va fi gândită. Cel care a scornit calomnia **artă-joc,** nu a cunoscut izvorul adevărat al artei. Arta nu este joc, nici meşteşugită activitate, nici **îndemânarea** duhului întru materie. Căci dacă ar fi numai atât, operă de artă ar fi natura, natura în ea însăşi fără modalităţile artistului.

Dacă totuşi nu suntem încredinţaţi că arta nu este joc, să ne punem simpla întrebare: natura gândeşte? Dacă gândul modelator al naturii este, artistul îl răstălmăceşte. Arta este o răstălmăcire a gândului naturei. Toţi artiştii nu fac altceva decât să răstălmăcească natura. Când însă arta nu este numai o răstălmăcire, **când** arta este ceva mai mult decât o conformare, ce deosebim într'o operă de artă?

Aici distingem **arta răstălmăcitoare** de **arta originală.** Originalitatea artei depinde de gândul ei. Deci nu ajunge artistului exerciţiile cu materia sau exerciţiile cu unelte; aceste exerciţii pot fi desăvârşit executate, ele nu folosesc originalităţii artistice. Şi iară nu foloseşte nici sufletul larg al artistului în lucrătura exerciţiilor. Fără gând arta nu ia fiinţă.

Iată de ce artiştii, cari se încearcă într'o artă originală românească, au datoria de a se reculege prin controlarea **cugetelor** din istoria artelor de tot felul. Astăzi, mai mult decât în altă zi a acestui neam, artiştii sunt datori să verifice cugetele marilor creatori de artă din trecutul omenirii şi să gândească gândul fiecărei opere de artă a omenirii. In această repetare a originalităţilor **artistice străine,** în împrumutarea **gândurilor,** nu a răstălmăcirilor de forme, în străduinţa **înţelegerii** noastre se statorniceşte bogăţia de creaţie nouă a unui neam şi se restabileşte linia de direcţie divină, la care avem şi noi un rost prin arta noastră. Artele româneşti au valoare răstălmăcitoare, pentrucă le lipseşte gândul.

Fidias, un pictor egiptean, Rafael, un miniaturist medieval, Bach, un sculptor de himere pentru catedrale gotice, un trubadur, şi oricare dintre artiştii calcinaţi în gândurile vremilor noui purced din idee. Claritatea, simplitatea valorile eterne răsar din arta-meditaţie.

Intr'una dintre ramurile artei româneşti, în pictură, am ajuns la însemnate valori. Ce lipseşte totuşi liniilor şi colorilor unei capodopere de Petraşcu? Astăzi Petraşcu, prin virtuozitatea paletei sale, este unul din marii pictori ai lumii; totuşi rămâne un rest neîmplinit în arta lui Petraşcu pentru a afirma valoarea ei veşnică. Ce anume este acest rest între Petraşcu şi Cézanne, cu toate diferenţele individuale şi istorice? Restul remarcat este **clipa revoluţionară a tradiţiei,** clipa de naştere a unui gând într'o ramură artistică; o naştere revoluţionară, însă tradiţională. Cézanne este o revoluţie în organismul tradiţional al picturii franceze. Numai o tradiţie în care s'au pus dela început direcţiuni spirituale în armonie cu spiritul veşnic al omenirii, numai o astfel de tradiţie naşte valori artistice eterne Un neam cu har şi cuvânt în tinereţea sa, având perspectiva cea mai prielnică spre valori de artă, având tezaurul său de gânduri, are datoria să părăsească formele străine, searbede. Culegeţi gânduri, nu exterioritâţi, căci duhul e acelaşi, forma vie o plămădiţi potrivit cu zăcămintele neamului! Deci, înapoi, la mişcarea iniţială a unei tradiţii româneşti, la idee! Odată în acel punct, imitaţia dispare şi toate ideile veşnicei arte se limpezesc.

HAIG ACTERIAN

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

TEATRUL NAȚIONAL: „Madame Sans-gêne"

Trei acte și un prolog de Victorien Sardou și Emile Moreau. în traducerea d-lui Dem. Theodorescu

Renovată și amenajată, „Madame San-Gêne" are totuși mai mult în aluatul din care e alcătuită, în mediul pe care-l evoacă, decât în propriu zisa-i plămădire teatrală, elementele care-i asigură resistența și succesul. Și mai mult succesul decât resistența.

Ea intră în seria acelor piese care beneficiază din plin, în fața publicului, de puterea sugestivă, direct comunicată și simplu cuceritoare, a marilor anecdote ce fac suita istoriei.

•

Construcție, astfel, de comodă ingeniozitate „Madame Sans-Gêne" înfățișează într'un tipic prolog existența spălătoresei Catherine Hubscher, pitoresc desen de femee și zurlie și cumsecade, „plină de draci" și de omenie, de bun simț și de vulgaritate, pentruca cele trei acte să ne redea apoi câteva fragmente — subliniate cât se poate mai bine și mai la vedere — din miraculoasa și triumfătoarea ei evoluție printre noblețele de recentă dichisire, ale curții lui Napoleon.

E adus pe scenă și Impăratul, defilează toți vitejii lui generali și toate doamnele de onoare alături de regina Carolina și principesa Eliza, surorile marelui cuceritor, se fac văzuți și „iencierii" dela ușa împărătesei, după ce firește baronul de Neipperg slujește cu nefericita lui dragoste schițării — de nelipsit din economia acestui gen de teatru — a unei intrigi amoroase cu perspective de scandal la curte....

Nu sunt uitate nici amănuntele, sugestiile de cadru, efectele obținute din „atmosferă".

Subiectul e stors cu îndemânare de absolut toate sucurile lui grase „să ungă inima", picante „să mori de râs", îndu-

ioșătoare „până la lacrimi" — și demne în parte și în ansamblu, de a fi gustate cu satisfacția deplină și mărturisirea sonoră a limbii isbite, scurt, cu vârful, de cerul gurii (=plescătură).

•

Existența — în sine — de superbă aventură, de minunat și incredibil destin, Catherine Hubscher spălătoreasa (legenda spune că și a rufelor lui Napoleon pe când acesta era un tânăr ofițer sărac) și viteazul ei soț Lefebre, moralul din Alsacia ,învălue scheletul piesei cu o prea bogată carnație anecdotică pentruca dramatizarea eroicelor și veselelor lor întâmplări să nu mustească și azi în teascul lacom al curiozității publice.

Catherine Hubscher, vivandiera devenită ducesă de Danzig și mareșaleasă, prin titlurile acordate de împărat soțului ei, furnizează pe de altă parte un exemplu prea savuros de inadaptare la titlul și mediul nobiliar, de naturalețâ protestatară, de simplitate nealterată și instinctivă demnitate, pentruca de pe urma conflictelor ei cu „furlandiselile" etichetei imperiale să nu se obțină efecte de comic ușor și chiar de humor de adânc omenesc, dintre cele mai sigure.

Iată dece spuneam dela început, că „Madame Sans-Gêne" mai mult decât în arhitectura-i teatrală propriu zisă, are în aluatul din care e alcătuită, elementele care-i garantează pitorescul și succesul la rampă.

•

Traducerea d-lui Dem. Theodorescu pune însăși problema traducerilor, pentru teatru, la noi unde treaba aceasta se face în deobște pe mântuială sau în cel mai bun caz după criterii străine sensului scenic.

Traducerile „se dau" ca să se „facă". Și gata.

Ce „s'a dat" tălmăcitorului și ce a „făcut" el de data aceasta ?

Un text de „piesă istorică". Destul praf de curățit de pe el.

O bună „întoarcere pe românie" cum

zicea cronicarul, are a încerca însă și ceva mai mult.

Pe dedesuptul exactității termenilor, dincolo de fidelitatea păstrată literii, trebue — în acest caz —să vehiculeze echivalențele psihologice.

Sensurile cele mai just prinse își sporesc astfel — prin adâncirea în expresie, nu prin „forma literară" — forța lor de comunicare.

Pe lângă acest efort personal care luminează toate compartimentele textului, punându-l într'o nouă valoare, d. Dem. Theodorescu a făcut (este impresia noastră) și o interesantă încercare, paralelă: acolo unde echivalențele stărilor psihologice i-au îngăduit, și poate după însăși sugestia lor, d-sa a sudat tălmăcirii anumitor replici, expresii dintr'un limbaj teatral care e un bun câștigat al culturii noastre.

Cel al lui Caragiale.

Dar asta, reușind să evite, datorită unei suplețe intelectuale și unui rafinament avizat, confuzii sau încercări în ceea ce este, evident, specificul personagiilor caragelești și unicitatea limbajului lor.

E, ni se pare, un altoi îndrăsneț și un prețios câștig tălmăcirii, de vreme ce a prins atât de bine.

Și mai e aici un mic amănunt esențial, din ceea ce vrea să zică **preocupare** în tehnica unei traduceri teatrale, în românește....

•

Spectacolul s'a bucurat de o interpretare aleasă, atent strunită și pusă la punct cu repetițiile.

In Catherine Hubscher, d-na **Marioara Zimniceanu** a fost excelentă „Madame Sans-Gêne" și deopotrivă un cuceritor tip de omenesc, de căldură, de humor, de firesc.

Intr'un interview dat înaintea premierii, interpreta principală spunea: „Madame Sans-Gêne" e desigur o existență mult mai complicată decât ar putea-o considera o atenție grăbită să-i socotească numai prezentarea comică. Eu o trăiesc ca pe o deslănțuită și naturală făptură epică, desprinsă cu tot eroismul dar și cu toată îndărătnicia originei ei populare, din nesfârșita legendă napoleoniană. Mulțumesc d-lui Paul I. Prodan, directorul apărător al artei și muncii actoricești corecte pentru a mă fi onorat cu o îndatorire ce, în cadrul de neobișnuită strălucire al acestei premiere, fixează o dată în ostenelile carierei mele.

Spectacolul ne-a convins că, în adevăr, d-na Marioara Zimniceanu a găsit linia simpatic „deslănțuită și naturală" a eroinei.

Vom adăoga că, socotind dela „Femeea îndărătnică" încoace, „Madame Sans-Gêne" a însemnat în varietatea creațiilor d-nei Zimniceanu, încă o frumoasă treaptă de artă câștigată.

Vom nota deasemeni aparițiile d-nelor **Marietta Anca** și **Nora Pejow**, plutirea de suspin ușor, în Doamna de Bülow, a d-rei **Aglae Metaxa** și agreabilul trio al d-nelor **Maria Voluntaru, Silvia Hodoș** și **Tilda Radovici.**

O subțire și sugestivă schiță de Fouché a prezentat — cu un minunat dar de pătrundere a esențialului — d. **Ion Manolescu.**

In Napoleon, cam cromolitografiat pe alocuri, a apărut d. **G. Calboreanu.**

Mareșalul Lefebre, păros, amorezat și „om din popor" a fost d. **I. Ulmeni.**

O bună mască în baronul de Neipperg — d. **C. Mitru.**

Un mic juvaer de finețe comică a făcut din „maestrul de balet", d. **I. Fințeșteanu.**

In celelalte roluri: d-nele **Kiti Gheorghiu, Fifi Mihalovici, Atena Demetrescu, Lucia Cingulescu, Dina Mihalcea, Emilia Cozachievici, Ioana Ciomârtan, Lucia Georgescu** și d-nii: **I. Anastasiad, A. Marius, S. Stoianovici, N. Brancomir, C. Duțulescu, Ș. Holban, M. E. Balaban,** etc.

Montarea — a d-lui **Soare Z. Soare,** deci fastuoasă ; așa cum se și cade unei piese de serie lungă, desigur, dar de serie....

CONSIDERAȚIUNI EXTRAESTETICE IN JUDECAREA ARTEI ROMANEȘTI

Rândurile mele despre „spirit și tematică în plastică" au stârnit nedumerire. Mi s'a semnalat anume reflexul pe care anumite preocupări de ordin spiritual,anumite preocupări ce fac de obiceiu obiectul literaturii, îl au în plastica altor popoare, și am fost întrebat dacă nu cumva absența acestor reflexe ar constitui o deficiență a artei românești.

Evident, abil pusă, întrebarea aceasta ce merită un răspuns, mă obligă a reveni și a depăși cadrul restrâns al articolului pomenit.

Cercetând ecoul pe care anumite curente ideologice-sociale l-au avut la creatorii noștri de artă, îmi găseam dreptul să afirm că el n'a reușit decât să impună o anumită tematică, un anumit repertoriu anecdotic, fără a spori cu nimic valoarea de artă a realizărilor făurite pe acest temeiu.

Era o constatare de fapt aceasta, o constatare pe care o foloseam pentru a afirma că spiritul unei arte naționale este generat de libertatea absolută a creatorilor, de participarea lor primară la o structură etnică și la un moment de evoluție.

Și iată că această constatare, dublată de o alta nouă, mă angajează în subtilitățile unei probleme foarte delicate.

Se acceptă anume că adoptarea unui criteriu tematic constitue o superficială participare la efervescența unei societăți și a unui moment, se acceptă că participarea astfel înțeleasă, nu poate spori valoarea unei opere de artă, se socoate însă că plastica nu poate rămâne străină frământărilor pe cari spiritul unei societăți le trăește într'o anumită clipă.

Și socotindu-se astfel se pune întrebarea mai sus enunțată: dece oare în momantul acesta în care arta tuturor țărilor poartă semnul unor transformări grave, arta românească rămâne o artă a contactului direct cu natura, dece oare marile probleme, marile frământări nu-și află ecou și la noi

Să facem o precizare, ce ne va ușura răspunsul. Teoria despre artă ca o rezultantă a unor determinanți psihici, sociali și comici este veche, ea formează temeiul întregei estetice Taine-iene. Decât chiar nici estetica Taine-iană, dogmatica estetică Taine-iană, nu putea afirma necesitatea unui corelat între artă și realitățile exterioare ei, ci se mulțumește doar să-l descopere, fără a socoti că absența lui ar constitui o scădere pentru opera de artă.

Să subliniem deci, că reflexele preocupărilor spirituale și sociale există îndeobște în artă, dar că nu-i necesar ca ele să existe pentru ca arta să fie artă.

Odată această subliniere făcută, apare clar că vom avea de răspuns la două întrebări distincte.

Intâia: Dece marile frământări pe care societatea românească le resimte, n'au reflexe în artă sau n'au decât foarte superficiale?

A doua: Nu cumva absența acestor reflexe pecetluește de inautenticitate arta românească?

Răspunsul la prima întrebare este foarte delicat, și în forma lui definitivă nu-l vor da decât viitorii istorici ai culturii românești.

Noi ne vom mulțumi să facem o supoziție, ne vom mulțumi să credem că absența unor ecouri de natură spirituală sau socială în artă, poate afirma mult mai ușor superficialitatea, lipsa de consistență a frământării spirituale și sociale, în momentul pe care-l trăim, decât inautenticitatea artei românești. Pot îndrăsni să socotesc că absența artei din ureșul pe care mulți îl cred generator de noui categorii ,poate constitui o cheie pentru adânca înțelegere a realităților sociale.

Dar cum putea să fie și altfel decât așa, s'ar putea ca suflul cel nou în spiritualitatea românească să fie autentic. Ar însemna aceasta că rămânându-i exterioară, arta românească a ceasului de față se pecetluește în inautenticitate, își diminuează valoarea?

Hotărît nu.

Arta poate constitui o redublare a fenomenului spiritual și social într'un anumit moment, dar poate constitui și o compensare a lui, o anticipare. Ar fi îndrăsneț să nege cineva, furat de nevoia unei sistematizări, valoarea artei românești, fiindcă ea nu se încadrează unei categorii sau alteia.

Funcție compensatorie sau funcție redublatorie, sunt criterii valabile pentru teoreticienii culturii, pentru criticul obiectiv, pentru esteticianul pur, arta nu poate fi judecată decât în elementele ei izolată de orice factor străin.

Unei asemenea judecăți supusă, arta românească rezistă și se impune.

ION ZURESCU

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Aro — *Veninul*

Nu toate transpunerile pe ecran ale dramelor lui Bernstein au înregistrat succese pentru filmul francez. Și aceasta, atât din cauza subiectelor unora dintre ele, cât și din vina regisorilor cari s'au mulțumit să facă numai teatru, pe ecran.

Dar când unele din dramele *bune* ale lui Bernstein, încap pe mâna unor regisori pricepuți, iar în rolurile principale sunt distribuiți actori buni, atunci putem spune că spectatorii au prilejul să admire un film cât se poate de reușit, cum e cazul celui dela Aro.

Realizat de Marc Allegret, regisor care și-a mai arătat priceperea și prin transpunerea pe ecran a romanului „Lac aux Dames" reușind, lucru rar, să depășească în film romanul care a format scenariul. „Veninul este cel mai bun film francez prezentat pe ecranele noastre în anul acesta, izbutind pe deplin să ne șteargă proasta impresie lăsată de „Nuits des princes", filmul care a rulat cu o săptămână înainte tot la Aro.

Venind la Aro să-l revedem pe Charles Boyer, într'un film francez, am avut ocazia să admirăm o nouă vedetă franceză, Michèle Morgan care, în ciuda doamnei Gaby Morlay, actriță ce pusese monopol pe toate rolurile din filmele realizate după piesele lui Bernstein, va mai cunoaște, suntem siguri, multe succese. Să sperăm că Americanii nu o vor răpi Francezilor și pe Michèle Morgan, așa cum au făcut cu Danielle Darrieux.

Și fiindcă veni vorba despre vedeta care s'a lansat în Mayerling, film în care îi avea de partener tot pe Charles Boyer, trebue să precizăm că sucesul Michèlei Morgan, nu se datorește frumuseții actriței — cazul Danielle Darrieux — ci mai ales jocului inteligent și — un mare pas înainte făcut de filmul francez, pentru care ani întregi, vedetele au fost Marcelle Chantal, Marie Bell și Gaby Morlay — de loc „teatral".

După cum am spus mai înainte, Michèle Morgan nu este frumoasă. Un rictus curios al gurii o împiedică de a fi.

Tot chipul ei are ceva ciudat, care se potrivește minunat rolului pe care-l interpretează în „Veninul". Figura ei interesantă care ne-o reamintește pe aceea a vedetei americane Merle Oberon, o va opri să joace roluri de comedie. Aceasta însă nu înseamnă nimic, odată ce specialitatea filmului francez este drama, iar nu comedia. Să sperăm că Francezii n'o vor pune să joace în roluri de nevastă iubitoare a bărbosului Victor Francen. Preferăm ca în astfel de roluri să continue să se compromită lacrimogena Vera Korene.

Filmul dela Aro ne oferă o satisfacție: aceea de a-l asculta pe Charles Boyer, vorbind franțuzește. Este, credem, actorul cu cea mai fonogenică voce. Aceasta însă când nu vorbește englezește.

Dintr'un rol scurt, Jean Louis Barrault face o creație. Lisette Lanvin e și în acest film corectă.

Și mai apare în „Veninul" un tânăr — numele lui ne-a scăpat — care se arată cu totul lipsit de talent. Acestui actor îi lipsește chiar și una din calitățile actorilor francezi proști: aceea de a se îmbrăca elegant. Inainte de a termina trebue să amintim o mare calitate a filmului: sfârșitul. Eroul, după ce amanta lui moare, nu se întoarce în brațele soției, așa cum suntem siguri că lucrurile s'ar fi petrecut într'un film american. El lasă doar a se înțelege că dacă timpul îi va vindeca rana sufletească, reîntoarcerea la soție ar fi posibilă. Este un sfârșit demn de finețea unui film francez și care ne face să uităm melodramatismul eftin al scenelor în cari soția se arată gata de orice sacrificii.

Cinema Carlton — *Aur și femei*

Dela acest film publicul pleacă convins că a asistat la o dramă. In fond, filmul dela „Carlton" a fost un fel de dramă, o dramă americană. Eroul, la sfârșitul filmului este omorît de un cetățean indignat de mașinațiile de bursă pe care bietul om le făcea doar pentru ca să o ridice pe culmi de glorie pe femeia iubită.

Și cum eroul, Edward Arnold, e de-alungul filmului un om extrem de simpatic, publicul e foarte amărît de soarta lui. Dar totuși trebue să recunoască publicul, că alt sfârșit nu era de găsit filmului. Și aceasta fiindcă dacă Edward Arnold nu murea, ar fi rămas nefericiți tinerii filmului, Cary Grant și Frances Farmer, cari, deoarece filmul ajunsese la un moment dat foarte melodramatic, erau dispuși să-și sacrifice iubirea pentru fericirea protectorului lor. Și cum în filmele americane tinerii merituoși trebue răsplătiți, Cary Grant, care a suferit mult timp în tăcere, își va găsi fericirea alături de Frances Farmer.

Interpretat de aceiași actori ca și *„Ispita"*, *„Aur și femei"*, are multe puncte comune cu acesta. Frances Farmer e tot o femee din pătura de jos, care se înalță grație lui Edward Arnold. O ajută pentru rolurile acestea, figura ei frumoasă dar din păcate vulgară. Edward Arnold, un tragedian de clasă, joacă perfect greul rol principal. Râsu-i sănătos este foarte potrivit staturii lui vânjoase. Cary Grant, destul de bine într'un rol de loc greu. Și filmul, în general e acceptabil, greu de urmărit însă din cauza prea multor afaceri de bursă, din cari, trebue să recunoaștem, n'am înțeles prea mare lucru.

L.

E DESTUL SĂ ZÂMBEȘTI de Iancu Bețâvu

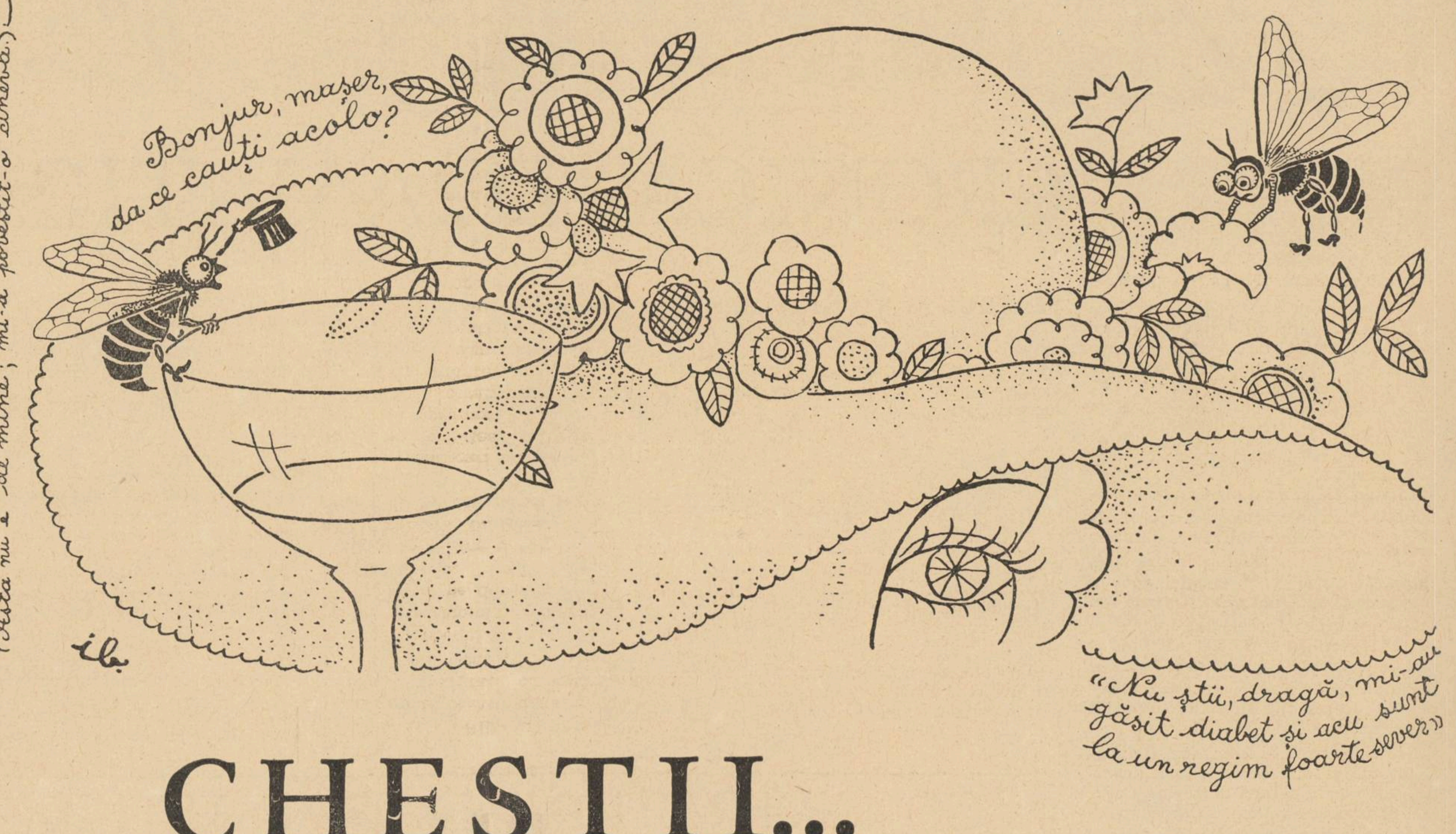

CHESTII...

Ceva despre fantome

Bătrânele și palidele fantome cari au populat nopțile și coșmarele strămoșilor noștri, nu mai sunt la modă.

Generațiile senzațiilor tari, din ultima vreme, le-au scos cu totul din circulație. Existența lor eterică, parfumată cu un suspect și tradițional miros de mucegai, a fost exterminată, chiar și din cărțile de basme ale copiilor.

De unde batalioane întregi de fantome aristocratice, terorizau pe vremuri castele impunătoare cu zăngănitul lanțurilor lor de oțel veritabil, astăzi sărmanele nu mai îndrăsnesc să-și facă apariția nici în cele mai modeste cocioabe.

Vă închipuiți ce-ar fi pe un biet șomer să primească în zilele noastre vizita unei fantome. Ar încuia-o într'un șifonier și ar vindeo- imediat la Moși pentru 200 lei. Dar mai rău, nefericita fantomă ar risca să fie și arestată, și cine știe ce-ar păți în caz că n'ar putea să-și dovedească cu precizie identitatea.

Și totuși, fantomele au avut epoca lor de glorie.

Cine nu-și aduce aminte de stafia antipatică și răgușită a lui Hamlet ?

Cine nu s'a pasionat până la frisoane după misterul *„Fantomei dela Operă"* și cine n'a văzut cu emoție pe un ecran ciuruit de mahala *„Vasul fantomă"* sau *„Trenul fantastic"*?

In ultima vreme, un singur film, de proveniență engleză, a îndrăznit să pue pentru o clipă problema elementului fantomatic în metrajul peliculei.

A fost un neașteptat succes. *„Fantome de vânzare"*, realizat cu mult humor, înfățișa povestea unei fantome de autentic castel scoțian, care rămânând pe din afară atunci când palatul plimbărilor sale nocturne și centenare fusese vândut, dărâmat și reclădit în Statele-Unite, a fost întrebuințată de noul proprietar drept... reclamă de conserve.

De atunci nici o încercare de acest gen n'a mai fost semnalată.

Și totuși, cariera fantomelor diafane și noctambule n'ar trebui să se încheie atât de lamentabil.

In literatură mai ales, în sărmana noastră literatură în care s'au încrustat o sumedenie de imbecili cu ramificații și de gangsteri de cursă lungă, ar mai putea fi loc și pentru ceva fantome.

Iată de pildă câteva titluri cari ar putea să sugereze adevărate giuvaeruri de slovă pentru tinerii și nostalgicii noștri viitori scritori de talent : *„Influența fantomelor asupra literaturii engleze din secolul X"* sau *„Robespierre și fantomele timpului său"* sau în sfârșit *„Fantoma lui Mihai Viteazul în fața statuii cu același nume din piața Universității"*.

In afară de marele succes de librărie, fantomele ar putea, pe nesimțite, să prindă curaj și să revie în mijlocul nostru.

Ar fi cât se poate de simpatic și mai ales practic.

In primul rând, fantomele ancestrale, cu spiritul lor de încercată demnitate ar face să dispară așa numiții strigoi cari le fac o concurență nepermisă la țară și prin mahalale, cu tot soiul de glume de prost gust.

In al doilea rând, fiecare casă de oameni cu stare ar avea fantoma ei care ar stinge luminile uitate aprinse, ar controla robinetele dela bae și în caz de incendiu sau tentativă de furt, ar da imediat alarma.

In blocuri, reintroducerea fantomelor ar aduce însemnate servicii, fiecare putând înlocui cu succes portarul de noapte.

In plus, bietele fantome, de fericire că au fost luate iar în seamă, și-ar schimba radical caracterul, devenind vesele și prietenoase.

Astfel, fantoma Teatrului Național ar împiedica prin diferite mijloace (sunete stranii, lăsarea inopinată a cortinei, stingerea luminilor, etc.), reprezentarea unei piese proaste, fantoma din palatul telefoanelor ar face să nu mai cadă numerele greșit, să nu mai facă veșnic ocupat postul cu care vrei neapărat să vorbești, ar sancționa farsele nocturne la telefon, etc... Probabil că însăși fantoma Fundației Carol ar părăsi la miezul nopții întunecimea lugubră a sălilor goale și ar dirija circulația în piața Palatului.

Din păcate însă, timpul fantomelor n'a sosit încă.

GRIGORE OLIMP IOAN

SINGURĂTATE ȘI CREAȚIE

Cred că nu există poet care să exprime aceea ce se numește vrajă, mai mult și mai bine definit decât Rilke. Poemele sale scăldate în apele celei mai limpezi tristeți, au ceva din limbajul magic, cum foarte just constată *Bernard Grasset* în *„Rilke și viața creatoare"* (esseul care urmează scrisorilor poetului către un alt poet, tânăr, anume Franz Xaver Kappus, de care ne vom ocupa în articolul de față).

Pentru Rilke orice neliniște produsă în natură era un motiv de creație și când poetul Franz Kappus îi cere un sfat pentru viața sa atât de nerodnică și plină de platitudini, Rilke îi răspunde calm :

„Nimeni nu poate să-ți dea un sfat sau să te-ajute, nimeni. Nu există decât un singur drum. Să intri în tine însuți, să cauți motivul care te-a făcut să scrii: cercetează dacă poți rădăcinile cele mai adânci ale sufletului tău. Mărturisește-te ție însuți: ai muri dacă ai fi oprit să scrii?" Cred că aceste rânduri, înseamnă mai mult decât orice tratat de poetică, decât orice desbatere asupra poesiei și semnificației ei.

Pentru un poet împăcat cu greutatea cerului care apasă peste orice om, lucrurile nu contează oricum ar fi ele. Totul depinde de ochiul cu care le cântărești sau, poate, le accepți. Rilke a intuit viziunea cea mai perfectă a artei cum nici-un poet afară de Paul Valéry n'a încercat. Iți trebue în mare măsură geniu și binecuvântarea cerului. Să ignorezi sufletul tău, acea viață interioară plină de frământări neîncetate unde se găsesc isvoare întregi de inspirație, iată ce nu putea înțelege mintea genialului poet. Este în acelaș timp, dacă vreți, și o nesocotire a ta ca om. Există o viață atât de patetică pe care de altfel mulți poeți tineri dela noi o refuză cu toată voința de care dispun. Viața interioară la aceștia a căzut pe al doilea plan. Pe lângă toate acestea există o lume cunoscută de foarte puțini oameni: lumea visurilor, lumea curată a amintirilor mari:

„Intrebuințează pentru a te exprima lucrurile cari te înconjoară, imaginile visurilor tale, obiectele amintirilor tale. Dacă viața de toate zilele ți se pare săracă, nu o acuza. Acuză-te pe tine însuți de-a nu fi îndeajuns poet pentru a chema la tine bogățiile ei. Pentru un creator nimic nu este lipsit de bogăție și nu există locuri pustii, indiferente" Rilke știa și credea mai mult decât toți că *„o operă de artă este bună, numai atunci când s'a născut dintr'o necesitate"*.

Singurătatea este singurul mediu în care te regăsești întreg, așa cum te vrei în orele cele mai pline, locul în care conflictele tale interioare se rezolvă și când ai în cel mai înalt grad prezența dumnezeirii. Printre multe din bucuriile pe cari Dumnezeu le-a hărăzit omului, este și această putință de-a participa total la singurătate.

Despre singurătate nu poți vorbi așa ușor.

„Un creator trebue să fie un univers întreg pentru el însuși, un regăsit în el și în partea aceasta a naturii de care s'a legat". Dacă ești poet nu poți renunța așa de ușor la arta ta, după cum nu poți renunța la viață când ea se desfășoară înaintea ta plină de frumusețe și cântare. De-altfel pentru el *„operele de artă sunt de-o nemărginită tristețe ; nimic nu le poate nedreptăți mai lesne decât critica. Singură dragostea le poate înțelege, păstra și poate fi drepte cu ele"*.

Tot leit-motivul acestor admirabile și incomparabile scrisori este *„iubește singurătatea"*; *„noi suntem singurateci"*. Nu cunosc mai mare pasiune ca aceasta. Ca să iubești singurătatea nu e numaidecât necesar să fii poet, ci să intuești frumusețea clasică a lumii.

Există, dacă vreți, în aceste scrisori un elogiu atât de subtil al singurătății creatoare cum n'am întâlnit până acum la nici-un poet.

Rainer Maria Rilke a fost unul din acei oameni împăcați cu starea de plenitudine a singurătății, cu orele sacre ale adevăratei inspirații și mai ales cu destinul său poetic. A iubi singurătatea, pentru el înseamnă a crește, a te fructifica în ea și pe de-asupra tuturor lucrurilor *a creia*.

„Dacă între tine și oameni nu există nici-o legătură, încearcă să fii mai aproape de lucruri, ele nu te vor părăsi nici-odată".

De lucrurile cari te'nconjoară pentru că în ele puritatea lui Dumnezeu se descoperă continuu.

De liniștea cerului spre care năzuim sau de singurătatea unui trandafir pe câmp. Cine a văzut fotografia castelului Muzot își poate da bine seama de stările de beatitudine netulburătoare în care se complăcea liricul sihastru al Germaniei. Aici marele poet lega tristețile cele mai mari ale sufletului său și tot aici vorbia Rilke despre moarte cu duhul marilor singurătăți, cerând din toată inima aproape plângând *„o Doamne, fiecăruia dă-i moartea sa proprie"*. In cimitirul dela Rarogne își doarme poetul singurătatea. A avut cea mai romantică moarte, din cauza unui trandafir în care s'a înțepat, așteptând într'o grădină o prietenă scumpă. A fost ultimul paradox pe care Rilke l-a trăit dela mărturisirea atât de scumpă a morții.

OVID CALEDONIU

CĂRȚI STRĂINE

CHARLES MORGAN
Sparkenbroke

Numele lui Charles Morgan, scriitorul englez ce a pus stăpânire pe vitrina literară a tuturor țărilor de cultură, este indisolubil legat de romanul ce se intitulează în traducerea-i franceză, „Fontaine". Și este legat, nu numai pentru că volumul acesta omogen în puritățile-i de cristal, i-a definitivat un succes întrevăzut, ci mai ales fiindcă „Fontaine" definește un ciclu de preocupări, o atitudine, o viziune asupra lumii și a vieții.

Permanent solicitat către esențe, convins că arta, dragostea, moartea sunt singurele căi spre ele, turburat de profunda corespondență dintre aceste trei moduri de depășire a vieții, Charles Morgan s'a aplecat asupra fiecăruia, le-a experimentat pe toate laolaltă.

Dacă soluția de continuitate între artă și dragoste a apărut încă din primul să roman, dacă sentimentul morții este permanent fiecăruia din personagiile sale, sensul adânc și definitiv al acestui turburător triptic își găsește expresia abia în „Fontaine".

Cu material profund uman, „Fontaine" este un răspuns la o chinuitoare întrebare, dragostea este singura cale de depășire a vieții, de înfrângere a morții, dragostea ca posesiune în spirit este formă a absolutului. Viziunea morții, viziunea de artă, sunt numai moduri ale ei.

Sparkenbroke reia aceeași temă, în măsura în care folosește aceiași termeni. Accentul cade însă în altă parte.

Dacă în „Fontaine" invazia vieții este continuă, neliniștitoare, dacă dragostea este singura soluție de depășire, singurul climat propriu marilor singurătăți, singurul refugiu împotriva vieții, dacă moartea ea însăși este supusă legilor iubirii, în Sparkenbroke, sentimentul morții, viziunea ei continuă sunt apăsătoare, sunt determinante.

Dragostea, arta, moartea închid și aci un triunghi, viziunea morții este însă aceea care dă vieții trăite în spirit, intensități frenetice.

Sub semnul acesta, Sparkenbroke se desparte de seninătatea tristă, insinuantă din „Fontaine".

Noul roman al lui Charles Morgan este un roman sinuos în ideație, amplu în construcție, trepidant în ritmul lui. Pagini grele, întunecate, sunt urmate de capitole ce par poeme închinate soarelui; răbufniri de viață primară se împletesc cu gânduri ce ating lucidități de ghiață.

Peste toate însă și prin toate, trece acel singular cuplu de îndrăgostiți ce definește omenescul ce-și caută împlinirea, acel cuplu ce poartă în pateticul destinului său secretul permanenței și generalei valabilității a literaturii lui Charles Morgan.

*

MARIE-EDITH de BONNEUIL
Bivouacs aux étoiles

«Edition Plon»

Reportagiu pe inepuizabila temă a răsboiului abisinian.

*

GERALD KELTON
L'espionne des chemises brunes

«Ed. de France — col. a ne pas lire la nuit»

O carte de spionaj, o carte în care Intelligence Service și Biroul german de contra spionaj, își dau întâlnirile la Monte-Carlo în lupta lor iremediabilă.

O carte vie, o carte a celor dornici de sensațional.

*

ROBERT GOFFIN
Charlotte, l'impératice fantome

«Les éditions de France»

Romanțare dramatică a unui episod istoric.

Maximilian, împărat al Mexicului este împușcat de rebeli. Impărăteasa Charlotte înnebunește. Enunțarea cinematografică a faptelor cu câteva impietăți istorice, constitue un roman captivant.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

I 938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 5
SÂMBĂTĂ 19 MARTIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

CRIZA NUVELEI

In numărul 3 al „Universului literar", d. C. Fântâneru făcea constatarea tristă că nuvela românească trece printr'o serioasă criză, pe care o considera sub dublul aspect al crizei calității scrisului literar și al pervertirii gustului cititorului.

Această criză a nuvelei pare să fie condiționată de o supraproducție în domeniul romanului, astăzi atât de abundent încât ne punem uneori întrebarea dacă nu cumva românul s'a născut romancier și nu poet.

Asupra cauzelor cari au determinat inflația romanului și decăderea nuvelei (termenul e mai propriu, el corespunzând unei scăderi a calității nuvelei, și nu numai a cantității) vom reveni în numerele viitoare.

Deocamdată ne mărginim la câteva note pe această temă.

Nu credem să se afle, în noua generație de scriitori, vreunul ale cărui prime delicii de cititor să nu le fi provocat nuvelele lui Caragiale, Slavici, Delavrancea, Vlahuță, Brătescu-Voinești, Sandu Aldea, Sadoveanu, Gane ori Agârbiceanu, sau chiar schițele lui Gârleanu.

Și nu puțini vor fi aceia cari să retrăiască în amintire momente din Păcat, Budulea taichii, Călătorului îi șade bine cu drumul, Popa Tanda, Aliuță, Bunicul.... Din lumea celor care nu cuvântă...

Ba chiar se întâmplă unora să rețină în amănunt nuvela, fără să-și poată aminti pe autor, așa cum astăzi circulă — în conversație ori chiar în scris — titluri de romane celebre, neînsoțite de numele autorilor respectivi.

Am auzit foarte puțin vorbindu-se despre Axel Munthe. In schimb, „Cartea dela San Mihele" a făcut ocolul lumii.

Puterea de circulație a unei nuvele ca Popa Tanda sau Budulea Taichii dovedea nu numai talentul lui Slavici ci și răspândirea nuvelei în genere, autoritatea genului.

Astăzi — paradoxal — nu e timp de citit, dar se găsește timp pentru citit romane, chiar senzaționale.

Sigur, nu se citește pentrucă nu avem nuvele sau, mai drept spus, nu avem nuvele bune. Dar nuvele bune nu se pot scrie pentrucă nu vor găsi cititori, poate răspunde cineva.

Adevărul e la mijloc. Cititorul se pasionează după roman. Cine poate garanta însă că el nu ar citi un volum de nuvele cu adevărat bune. Nu vrem să credem că un asemenea volum nu se poate scrie astăzi.

Pentru asta e nevoie ca scriitorii noștri să înțeleagă că nuvela nu e o ramură inferioară a epicei, că dimpotrivă ea cere o concentrare, o puritate cari lipsesc romanului.

Operă de migală — pe care am apropia-o de pictura de amănunt ori de miniatură — nuvela constitue adesea o lectură mai substanțială decât romanul de sute de pagini.

Pornind dela aceste convingeri, „Universul literar" va căuta să dovedească în practică aceste păreri, lansând peste scurtă vreme un concurs de nuvele și publicând pe cele ce se vor dovedi în stare să reabiliteze și actualizeze nuvela românească.

RADU A. STERESCU

PEISAJ CU TURMĂ DE OI — *Palma Vecchio (Dresda)*

ROMÂNIA ȚARĂ DE ȚĂRANI

de EMANOIL BUCUȚA

In Europa, supusă de o sută de ani unei adevărate metode de industrializare, nu mai sunt astăzi multe țări de folklor și de cultură țărănească. Intre ele, România a știut să se păstreze încă destul de curată. Nu este vorba numai de rezultatul unei sforțări conștiente, de caracter științific sau patriotic, și care mai ține în loc, în starea când a intrat în acțiune acea sforțare, o construcție materială și sufletească populară pe cale de dispariție. Viața aceasta țărănească n'a suferit între Români, afară de puține ținuturi, nici o întrerupere. Ea trăește cu toate izvoarele ei din trecut, dar găsește în același timp noui forme și creează mai departe, sporind vechiul patrimoniu. Cântece, basme și descântece iau naștere și sub ochii noștri, jocuri de copii și danțuri de tineri și de oameni mari, motive noui de cusături, de crestături în lemn sau de încondeeri de ouă, alte tăeturi de costume, construcții de case, așezări de sate.

Pentru o exemplificare a acestui adevăr, Bucureștii au de curând un Muzeu al Satului. Nu este vreun Skansen de curiozități etnografice și de piese rare ale civilizației dela sat, care, ca într'un naufragiu, trebuiau scăpate aici, pe această insulă, și arătate generațiilor viitoare. El urmărește, dimpotrivă, și potrivit caracterului pe care l-am schițat, al țării, să arate satul românesc în înfățișarea de astăzi, cu toată varietatea și cu tot clocotul lui de viață. Sunt fragmente ale realității țărănești din România, din toate ținuturile, atât geografice cât și istorice, dela munte și de la câmpie, dela dealuri și dela apă, din părțile oltene și dobrogene, ca și din cele transilvănene, maramureșene sau bucovinene și basarabene. Este un sat al satelor românești; cincisprezece mii de sate câte are România, strânse într'unul singur.

L-a organizat Fundația Culturală Principele Carol, după ce și-a trimis ani la rând echipele studențești la sate, ca să le cerceteze și să pună la cale o mare lucrare de îmbunătățire. S'a încercat în tot acest timp, la îndemnul M. S. Regelui și sub supravegherea unui mare sociolog, înconjurat de cei mai buni elevi ai școlii lui, o nouă metodă de tratat problema țărănească și, pentrucă România este o țară de țărani, tocmai prin aceasta, aproape principiile unei noui științe, Știința Națiunii. Din mijlocul unor asemenea preocupări teoretice și aplicări masive ale lor pe teren, Muzeul Satului a ieșit ca o adevărată încununare. Iată-l în jurul bisericii de lemn, cu turlă ascuțită, desfăcută bucată cu bucată, tocmai de lângă hotarele Cehoslovaciei, și încheiată iară la București din mădularele ei dela 1700. Casele sunt în curți, cu prispe și cu foișoare. Țărani stau de vorbă la porți. Soarele umple ulițele. Numai lătratul câinilor pare foarte depărtat, pentrucă, dacă iei mai bine aminte, el vine de peste câmp și de peste lac, din satele „adevărate" de orizont.

Astăzi, Românii cât și streinii cari vor să vadă ceea ce țara poate arăta mai al său, au la îndemână acest Muzeu al Satului, cuibărit într'una din cele mai pitorești laturi ale Bucureștilor.

Marele oraș este aproape, dar tot atât de aproape este câmpia cu casele ei rare și cu liniștea ogoarelor. Trecând pe lângă Arcul de triumf și pe sub teii monumentali ai celui mai iubit loc de plimbare al Bucureștenilor, nimeni n'ar putea ghici că numai la doi pași, abătându-te pe o alee, poți să nimerești în cel mai ciudat și mai reprezentativ sat al României. Ceea ce ar trebui altminteri căutat cu greu, la depărtări de sute de kilometri unul de altul, luând îndrumări de-acasă și întrebând în toate părțile cu grijă, aici se găsește la un loc. Stă curat, frumos și pe înțelesul tuturor, pe o întindere numai de 3—4 hectare. Morile de vânt ale Basarabiei se învârtesc scârțâind și macină porumb adevărat. Cherhanaua de pe Dunăre are podeaua spălată proaspăt, ca să-și piardă alunecușul de solzi de pește și mirosul vietăților iuți ale apei. Casa din țara Ouașului, cu blănile ei mari de stejar, este plină pe dinăuntru de bilde și de ștergare roșii, iar în leagănul agățat de o sfoară la grindă, scâncește un copil ca toți copiii.

Locul avea înălțimi și avea o râpă de lac pe malul râului Colentina, cu o suprafață nesfârșită de apă, avea copaci bătrâni și avea cotituri neașteptate. El a îngăduit o așezare, care să pară firească, deși problema de deslegat nu era ușoară. Trebuiau puse împreună, uneori despărțite numai printr'un gard, cele mai deosebite ținuturi ale unei țări, casa-cetate din Gorjul muntos, care e o culă locuită numai la etaj, ca să fie mai ușor apărată, cu casa acoperită cu stuf din bălțile Dunării, parcă oricând gata să fie luată de inundație.

Ceea ce a ieșit ne poate mulțumi. Iar când, la anumite date, și mai cu seamă în preajma serbărilor Restaurației, la început de vacanță, când toată lumea se mișcă mai ușor, Muzeul Satului se umple de săteni veniți de pretutindeni, cu tăetura romană a capetelor și cu vestmintele lor strălucite, cu cântecele, danțurile și limba pietroasă, călătorul intrat deodată în această forfotă colorată, poate crede că o țară întreagă a înviat la un cuvânt de vrajă și s'a adunat aci. El nu se mai satură să treacă dela un grup la altul și dela o gospodărie la gospodăria vecină, pentrucă, la fel ca în basme, cu fiecare pas străbate un județ, trece un munte și lasă îndărăt un hotar.

Personalitatea literară

Interesul publicului larg pentru cărțile literare nu corespunde niciodată valorii adevărate a acestora și ierarhizarea justă se face cu greu, la întâmplare și numai după trecerea timpului.

Desigur, scriitorii nu îndură cu ușurință soarta rea a producțiunilor lor, oricâtă încredere ar avea în vocație, și oricât s'ar încerca să fie deasupra împrejurărilor străine de calitatea scrisului. Scriitorul care are însă simțul exact al profesiunii sale, își dă seamă că faptul este aproape inevitabil, și caută să se exerciteze astfel, încît cu fiecare carte a sa procedează ca și când ar fi cea de debut, iar ostilitatea publicului ar fi rămas intactă.

Dacă însă înșelarea publicului asupra cărților nu are urmări prea grave, ba se poate susține că este salutară acelora dintre autori pe care îi silește la o permanentă înnoire,—există o altă înșelare mai gravă, care se îndură cu mult mai greu și e totdeauna nefastă

Inșelarea asupra personalității literare! In genere, viața unui scriitor n'are cum să se deosebească de a oricărui alt ins, pentru care literatura nu reprezintă nici un interes, nici ca preocupare personală de adevăr, nici ca formulă a sufletului contemporan. Creatorul singur știe prin ce se deosebește de lume și stă în voința lui să-și pună în evidență caracterul diferențial sau să și-l ascundă cu oroare de exhibiție. Se întâmplă însă ca atunci când scriitorul constată că e prea mare depărtarea dintre valoarea lui și prețuirea contemporanilor, el să-și piardă întrucâtva cumpătul și să caute să-și ridice personalitatea literară stăruitor în lumină, cu mijloace streine chiar de valoarea în sine. Își rupe astfel un zăgaz lăuntric, dar nu câștigă nimic în schimb. Publicul continuă să fie indiferent, sau cel mult se amuză pe socoteala unui spectacol, în care este departe de a vedea drama celui care umblă după adevăr. Adevărurile de viață ale unui creator sunt lucrurile care interesează în cea mai mică măsură pe omul obișnuit. Acesta vede în renunțări și în jertfe o deformare, în refuzul conformismului social o incapacitate de adaptare și chivernisire.

Se pare însă că legile care determină o personalitate creatoare, au fost stabilite tocmai în vedera celei mai mari rezistențe. Până la urmă toate piedicile vor fi date la o parte, și adevărul de viață descoperit va fi cu atât mai fecund cu cât drumul străbătut până la el va fi fost mai lung.

Scriitorul de vocație are de fapt toate mijloacele cu care să se apere. Indoiala de sine nu-l va turbura niciodată până la nimicire. Setea lui de adevăr crește, cu cât îl neliniștește mai mult deșertul în care i se pare că înaintează neajutat de nimeni. Când un scriitor capătă gust pentru propria sa viață neliniștită, frământată, amenințată, când nu mai poate ieși din hotarele ei, în care crește planta unică a adevărului, atunci e lucru cert că personalitatea lui literară nu se va mai risipi și că va izbuti să-și facă din ea singura pavăză de care are nevoe.

— C. F. —

Despre „Experiență"

II

de MIRCEA VULCĂNESCU

Evoluția ulterioară a ideii de experiență nu depășește aceste trei sensuri. Ea este totuși interesantă prin ceea ce se urmărește cu această ideie. Această evoluție se face în două direcții contrare.

4. Din clipa în care existența morală se prevalează și ea de ideia de experiență, ideia de lume fizică, spre a-și afirma specificitatea mai departe, ia drumul înapoi spre rațiune.

Dătător de seamă pentru această evoluție este Immanuel Kant, care a încercat să sintetizeze datele problemei, limitând uzul legitim al rațiunii, în marginile experienței sensibile și dând lumii un îndoit caracter: de realitate în limitele experienței și de idealitate transcendentală (de ideal propus acțiunii) în raport cu spiritul omenesc.

Din sinteza kantiană a rămas ideia că lumea este un amestec de rațiune și simțire, una dând forma, cealaltă materia, lumii. Această ideie a prilejuit o alunecare în acest sens și a conceptului de experiență și deci o revizuire a ei în sensul pozitivist, claude-bernardian.

Astfel, în concepția pozitivistă, scientistă și empiric-criticistă, experiența externă nu se mai opune rațiunii, nu mai este un dat primitiv neinterpretat, ci un ansamblu de date organizate de rațiune.

Forma tipică a experienței: experimentul, încercarea, nu mai e tot una cu faptul pur, ci devine un fapt gândit; verificarea prin fapte a unui raționament sugerat de fapte. Și nici măcar intuiția externă nu mai e dată nesintetică, neinterpretată. Caracterul complex al experienței apare aci evident.

Prin aceasta, primul sens crede că se poate scăpa de entități neverificabile, preocupându-se numai de comportări, fapt care are drept rezultat că domeniul faptelor sufletești și morale poate fi și el integrat lumii experimentale, dar într'un sens nou, adică făcând abstracție de conținutul imediat al acestor fapte, și studiindu-l numai ca comportări ale ființelor viețuitoare. Aceasta e ideia întregei psihologii experimentale, obiective, sau a psihologiei de reacție, a „psihologiei fără suflet" cum o numește Bechterew.

Se observă că această ideie de experiență încearcă să ordoneze materialul dat. Prin aceasta însă, experiența alunecă din nou dela preocuparea de fapte la preocuparea de înțelesuri. E cazul freudismului, al marxismului, al fizicei einsteiniene, și în general al preocupărilor științei moderne experimentale.

Realitatea experimentală nu mai dă seamă direct de ea însăși; ci teoria care o reduce la unitate. Ajungem astfel, cu Einstein, cu Marx și cu Freud, la o serie de realități neexperimentabile, presupuse de nevoia de coerență a faptelor experimentale, că ar constitui fondul realității însăși. In acest fel, conținutul experienței se dizolvă în relații gândite, între entități neexperimentabile, exprimate prin concepte contrare corelatelor lor experimentale din lumea simțului comun. (Spațiul-curb, subconștientul, influența substructurală). E aci punctul extrem de ajungere al științei experimentale, al cărei nominalism reîntâlnește atitudinea mintală a terminismului okkamian, împotriva căruia reacționase empirismul la începutul Renașterii.

5. O operație simetrică, inversă, se petrece atunci cu domeniul experienței interne imediate, cu scopul de a redobândi conținutul concret al experienței, sacrificat de științele naturii în favoarea cantității, a relației, a abstracției și a unității.

După cum experiența externă, în formele ei noui, încerca să subsumeze și comportările omenești ca fenomene de relație; tot așa experiența internă se extinde gradual, spre a cuprinde câmpul tuturor datelor imediate interne și externe.

Aci se situează conceptul de experiență al empirismului radical, al imediatismului intuiționist și al fenomenologiei.

In acest sens, experiență va însemna iarăși dată imediată, neinterpretată, element cuprins în fluxul calitativ al duratei proprii fiecărei ființe cunoscătoare. In acest sens, datele sufletești, cum e de pildă o durere, vor fi în aceeași măsură obiecte de experiență, ca și datele calitative senzoriale, de pildă culoarea de roșu. Și, chiar activitatea de interpretare, în măsura în care e un act dat în această durată, va constitui tot un obiect de experiență imediată. (Bergson).

Experiențele interne și externe din primele sensuri, se identifică în acest sens, în măsura cuprinderii lor în durată, întreaga experiență reducându-se la fluxul conținuturilor de conștiință.

In acest înțeles experiență e sinonim cu dată imediată și se opune în special activității de construcție, de gândire, de relație și de interpretare spațială.

Instrumentul de cunoaștere a acestei experiențe e de natură intuitivă.

Această intuiție operează uneori direct, caracterul ei nemijlocit opunând-o interpretării mijlocite, exterioare, a rațiunii. Acolo unde rațiunea încearcă să explice, adică să derive ceva din altceva; intuiția încearcă să pătrundă direct ce este faptul.

Totuși, această metodă nu e totdeauna socotită ca un act simplu, nestructural. In special în școala fenomenologică, această metodă noologică dobândește un caracter interesant și generator de complicații.

Experiența, înțeleasă în școala fenomenologică tot ca dată imediată, are totuși alt instrument de prelucrare decât intuiția imediată. Acest instrument e o intuiție de ordin special, o intuiție a esențelor, la care se ajunge printr'un proces special de decantare a experienței brute: reducția eidetică.

Operația de reducție procedează astfel.

(Urmare în pagina 8-a)

CRONICA LITERARĂ

de C. FÂNTÂNERU

POEMELE LUI EDGAR POE

Traducere din limba engleză de Emil Gulian

(Fundația pentru literatură și artă, „Regele Carol II", 1938)

Traducerea poemelor lui Edgar Poe apare în românește în împrejurări în care cu greu i se poate fixa însemnătatea. Când d. Emil Gulian a luat inițiativa ei, acum câțiva ani, altul era momentul din lirica românească. **„Joc Secund"** al d-lui Ion Barbu se tipărise în volum, și influența sa culmina asupra poeziei tinere, mai ales prin îndemnurile ce le da de întoarcere spre isvoarele purismului.

In cercul de influență al **„Jocului Secund"** asupra generației de poeți tineri, s'a stârnit repede interesul pentru poezia lui Poe, care a fost cercetată în original, și a cărei învestmântare în limba românească a devenit și posibilă și necesară.

In această ambianță barbiană, s'a apropiat d. Gulian de poetul **„Ulalume-i"** și al **„Palatului bântuit".** Intocmai ca în creațiile d-sale originale, strânse în volumul **„Duh de basm",** d. Emil Gulian va dovedi și în poemele traduse că și-a făcut educația poetică după principiile lirismului pur, ajuns la noi în faza sa ultimă a ermetismului. Prezența ermetismului într'o versiune românească a lui Poe, trebue să recunoaștem însă că nu poate să pară decât paradoxală. Pentrucă Poe nu e un poet ermetic; el este numai „dificil" adică experiența sa poetică îi aparține cu exclusivitate, fiind cu neputință de identificat în altă armonie sau timbru liric. Din tehnica ermetismului nu găsim la Poe absolut nimic. Cuvintele sale au totdeauna sensul cel mai concret cu putință ,iar conceptele ca cel de „moarte", „suflet", „îndoială", „gândire", „frumusețe", sunt considerate tot în ansamblul lor sensibil, ca forțe dominante în viața emotivă, pe care nu o neagă. Concepția lui Poe despre frumusețea artistică nu decurge din excluderile intelectului, frumusețea artistică având ea însăși o origine naturală. Ea este existentă într'un spațiu lumesc, și calitatea ei ireală vine numai din faptul că isvorăște dintr'o viziune fantastică în care emoțiile au fost ridicate la tensiunea lor supremă. Nimic mai uman, mai dureros, mai „psihologic" decât experiența din „Ulalume" sau din „Corbul". Puritatea poemelor nu se obține prin refuzul „sentimentelor", ci numai prin înălțarea lor la starea curată de exaltare.

D. Emil Gulian este un serios înțelegător al poeziei lui Edgar Allan Poe. D-sa a avut însă imense dificultăți în redarea lor în românește, și pe lângă acele ale deosebirii de limbă, de ritm, de sonorizare, armonie, rimă, etc.... a survenit și aceea a confuziei făcute în definirea poeziei pure. Urmele ermetismului în poemele lui Poe traduse de d. Gulian, vor fi primele neajunsuri și cele mai grave în reușita încercării. Se va observa la d. Gulian tendința de simplificare, de restrângere a imaginei concrete într'un cerc mai abstract, de impuținare a sevei, de intelectualizare. Chiar din prima poezie **„Corbul",** piatra de încercare a oricărui traducător din Poe, d. Gulian cedează tendinței d-sale de intelectualizare, când, pentru a obține aceeaș sonoritate pură din **„more",** d-sa renunță să caute traducerea lui **„Only this and nothing more",** unde avem înțelesul lui **„nimic mai mult", —** și utilizează versiunea personală **„E numai atât, un călător",** în care sensul e sacrificat. După acelaș principiu, d-sa nu mai traduce nici pe **„nevermore",** ci întrebuințează pur și simplu vocabula englezească netradusă :

Stafie ursuză, Corb bătrân, ce-ai trecut de țărmul nopții în sbor, — Spune-mi numele de prinț cu care țărmurile nopții te strigă în cor!
Răspunse Corbul : „Nevermore".

D. Gulian bănuește că lectorul n'are nevoe de înțelesul lui „nevermore", și-l întrebuințează în românește ca un nume de oroare al păsării negre. D-sa nu vrea însă să ție seamă că ceea ce pierde prin renunțarea la cuprinsul lui **„nicio-dată",** este mult mai important decât achiziția unui termen ca „nevermore", acceptat în limba noastră, ca un sunet abstract. In „Corbul", abstractizarea poeziei este susținută chiar teoretic de autor, când își justifică în prefață expresia adoptată. Noi n'am fost însă convinși. Pentru o mai amplă edificare vom analiza în amănunt o strofă, din „The Bells", transcriind ambele texte :

Hear the sledges with the bells —
Silver bells!
What a world of merriment their
melody foretells!
How they tinkle, tinkle, tinkle,
In the icy air of night!
While the stars, that oversprinkle
All the heavens, seem to twinkle
With a crystalline delight;
Keeping time, time, time
In a sort of Runic rhyme,
To the tintinnabulation that so musically wells
From the bells, bells, bells,
Bells, bells, bells, —
From the jingling and the tinkling
of the bells.

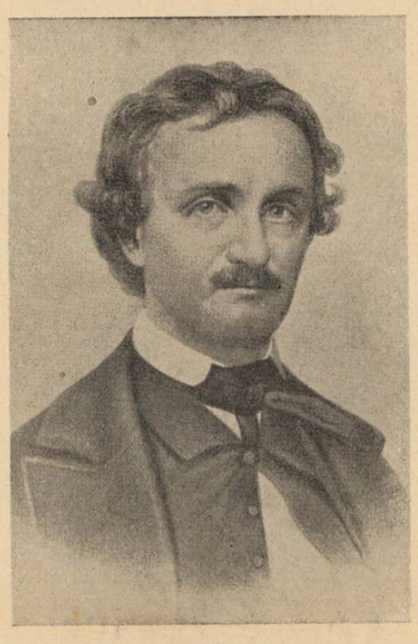

Edgar Allan Poe

Ascultă ai săniilor clopoței —
De argint clopoței!
O lume de veselii, zurgălăi atinge
melodia din ei!
Cum ei clipesc, cling-cling, cling-cling
In ghiața din aerul subțire al nopții!
Când toate stelele cer înting,
Și licăririle apoi ning,
Sclipind cristalin : tiling, tiling;
In clopoțeii ce țin ritm,
Țin chiar un fel de Runic ritm,
In clipocitul ce țâșnește din ale săniilor clare clopote
Clopoței-clopote, clopoței-clopote,—
Clopoței, clo-po-ței, clopote, —
Clinchet, deliciu și chin de clopote.

Cititorul constată din această justapunere preferința pentru abstractizare a traducătorului. In versul al treilea, verbul „foretells" însemnează „vestește". „Ce lume de bucurie melodia lor vestește!" este traducerea literală. Expresia d-lui Gulian este abstractă. Abstracte sunt deasemenea echivalentele găsite pentru versurile 6, 7 și 8, în care **„stelele cer înting"** este expresia direct barbiană. In orice caz regretăm că traducătorul a sacrificat versul **„All the heavens, seem to twinkle With a crystalline delight",** decurs după o logică foarte naturală din al treilea de mai sus : **„What a world of merriment..."**

Ideia de desfătare în peisagiul alb, o readuce d. Gulian în versul ultim, prin „deliciu", unde, cu caracterul ei rezumativ, ni se pare nepotrivită, mai ales că nu corespunde originalului atât de odihnitor.

Mai analizăm o strofă din **„The Sleeper":**

At midnight, in the month of June,
I stand beneath the mystic moon.
An opiate vapour, dewy, dim,
Exales from out her golden rim,
And, softly dripping, drop by drop,
Upon the quiet mountain top,
Steals drowsily and musically
Ino the universal valley.

●

La miez de noapte, luna lunie,
Sub mistica lumină-a lunii.
Abur în somn, ca un balaur,
Asudă marginea de aur,
Distilă-înrourată punte;
Depe înaltul vârf de munte
Scurge alene, muzicale
Picuri, universala vale.

Spre o mai limpede valorificare a interpretării d-lui Gulian, vom reproduce aici și traducerea lui Mallarmé, pentru această strofă:

A minuit, au mois de juin, je suis sous la lune mystique : une vapeur opiacée, obscure, humide, s'exhale hors de son contour d'or et, doucement se distillant, goutte à goutte, sur le tranquille sommet de la montagne, glisse, avec assoupissement et musique parmi l'universelle vallée".

Din versiunea lui Mallarmé, cititorul vede ușor la ce a renunțat d. Gulian; materialul sensibil din versurile 3 și 4 în nici un caz nu ni-l restitue traducerea, iar versul **„Distilă-înrourată punte"** aduce clar aminte de barbianul „Edict" : **„Această pontifică lună".** Impărțirea în două a descripției poești, cu atribuirea predicatului **„scurge"** imaginei **„universala vale"** este iarăși o probă a abstractizării.

Am putea analiza în chipul acesta întreaga carte alcătuită de d. Gulian din opera poetică a lui Poe. Dar n'am voi să fim înțeleși greșit. Traducerea d-lui Gulian este făcută în condițiile mari ale artei. Ea merită să fie valorificată ca o operă originală.

Munca îndelungată depusă, documentația ce-i stă la bază, încorporarea ei într'o tradiție a cultului geniilor, fac din ea o operă de cultură și de creație. Dealtfel chiar strofele citate dovedesc că au ființa lor aparte, independentă de original; neajunsurile lor clare numai în comparație cu originalul, dispar când le judecăm ca o producție românească. Viața poetică din ele va dura, cât va dura orice poezie originală a d-lui Gulian.

Vom termina citând o strofă din **„Corbul",** de frumoasă creație personală.

Și mătăsosul, tristul foșnet, slab
al perdelelor purpurii,
Mă sfredeli — cu o nemaisimțită groază
mă cuprinse într'un fior,
Că trebui, ca să bată mai încet
inima mea, să mă opresc și să repet
„E vreun călător ce, voind să intre,
bate la ușa mea rugător —
Intârziat călător care bănuește — la ușa mea — adăpost primitor; —
E numai atât, un călător".

Ne e greu să nu citam, pentru aceleaș motive de edificare asupra creației d-lui Gulian și începutul din „Ulalume".

Cerurile erau sure și aspre,
Frunzele erau crispate și seci;
Frunzele erau istovite și reci;
Era noapte în pierdutul Octombrie,
Al anului acela pierdut în veci;
Pe aproape de sumbrul lac Auber,
In inima ceșoasei țări Weir
Era jos lângă mlaștina Auber
In pădurea gulzilor, Weir.

CRONICA MĂRUNTĂ

Ion Vinea

Acum zece ani, d. Ion Vinea publica în „Universul literar", poezia următoare :

Scrie-mi de moara de lemn
care-și întoarce soarele negru
despre frunzele vechi
cum pâlpâe lângă eleștaie
scrie-mi de poarta ruginită
care păzește freamătul parcului
și despre mormântul cel mic
în care am închis fratele de jocuri.
Vreau să știu de casa părinților
cu scara rece de care mi-e frică
de lampa de bronz de după zăbrele
care strălucea la fruntea târzie
de portretul oval dacă mai privește
de albumul ferecat ca icoanele.
Scrie-mi de asfințit, când ruginește cerul
când vuie vântul ce cuvinte spune
și cine e stafia care rătăcește
în argint prin noaptea din ferestre.

Dacă d. Ion Vinea s'ar hotărî odată să tipărească volumul de poezii așteptat de atâta vreme, acesta ar avea o soartă ciudată. Ar fi expresia cea mai justă a liricei românești moderniste, și ar isbuti probabil să influențeze mai departe, chiar după ce modernismul a fost depășit.

Nichifor Crainic

Intr'o notă la cartea părintelui Ilarion Felea : *„Dumnezeu și sufletul în poezia română contemporană",* d. Nichifor Crainic atrage iarăși atenția în *„Gândirea"* asupra sentimentului religios în literatura românească actuală. D-sa observă dela început că o astfel de temă este în afara competinței criticilor calificați, rămași anacronic „la un punct de vedere raționalist". Este într'adevăr surprinzător de constatat cât de puțin este ajutată literatura noastră contemporană de critică. In eforturile revis-

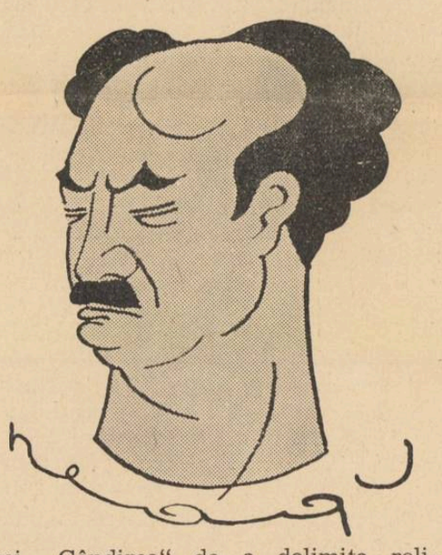

tei „Gândirea" de a delimita religiozitatea sufletului românesc, nimeni n'a văzut până acum o năzuință după rădăcinile metafizice ale neamului, fără a căror cunoaștere nu e posibilă cultura originală. Ne lipsește un studiu esențial al sufletului românesc, în care problemele fundamentale ca Dumnezeu, moartea, dragostea, să fie arătate descriptiv, cu sensurile permanente păstrate în popor. Chiar dacă s'ar porni pe cale laică, fără misticism religios, un astfel de studiu, odată întocmit, tot la concluziile unei adânci religiozități ar duce, fiindcă poporul românesc n'are altă experiență metafizică decât credința. El nu s'a depășit decât prin rugăciune, prin teama de a călca poruncile, prin sentimentul blajin al lumii din cer. Ar trebui ca într'o zi toată activitatea „Gândirii" să-și piardă caracterul de pledoarie, sau de luptă cu adversari neinițiați, ci realitățile răscolite în paginile ei, să înceapă să fie o evidență și un punct de plecare pentru creația românească mare.

Camil Petrescu

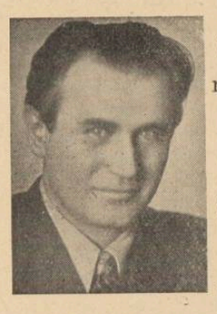

D. Camil Petrescu a spus cândva fraza următoare, pe care o reproducem spre a da curaj celor cărora le convine să se recunoască în ea :

„De fapt oamenii sunt la fel prinși în noroiul realității, ca într'un smârc. Unii însă pot risca în toată liniștea, în culcușul mlăștinos, poezie pură sau țăranii în costum național, alții doresc sincer ca lucrurile să se schimbe, dar până una alta se aranjează cât pot mai bine și întind tentacule după peștișorii rătăciți, (scriitorii noștri mai tineri, în deosebi, au un dar minunat să se caseze), iar alții străduindu-se necontenit, spre un liman, suferă din ziua întâiu, până la cea din urmă, la fel...."

G. Banea

Lângă numele d-lui Ioan Missir, autorul cărții *„Fata Moartă"*, care a a fost surpriza literară în 1937, trebue să-l alăturăm și pe al d-lui G. Banea, după ce am cetit în *„Revista Fundațiilor"* jurnalul din timpul captivității bulgare : *„In spitale, la Razgrad".*

Literatura de război credem că începe să devie interesantă, în momentul când încetează să mai fie literatură, și rămâne simplu document al durerii, al sângelui, al mutilării. Imaginația n'are ce căuta în operele cu material de pe front, după cum o prea mare putere de analiză ar strica deasemeni. Spiritul de observație, calmul, un gust al humorului și al istoriei, simțământul acut al durerii fizice și morale, sunt calități suficiente pentru ca un autor să transmită experiența războiului în aspectul lui nud și atroce. Esențialul într'o astfel de scriere este să simți chinul cărnii, descompunerea ei, să înțelegi mizeria infinită a absurdului, să te copleșească jocul morții cu strânsura ei de fiori, până la abrutizare. O carte despre război nu trebue totuși să pară o pledoarie; scopul ei nu este să producă oroare cititorilor; cu cât autorul e mai degajat de orice țintă umanitară, cu atât documentul este mai reușit, mai convingător.

Theodor Scorțescu

Acum câțiva ani, d. Teodor Scorțescu a publicat *„Popi"*, o povestire lucidă și elegantă, scrisă într'un gust din care nu se putea întrevedea evoluția profesională a autorului. Cartea plăcuse lui Paul Zarifopol poate fiindcă nu lega pe autor de vremea lui și nu-l silea să-și mărturisească atitudinea literară.

După o îndelungă tăcere, d. Scorțescu reapare cu un fragment de roman *„Concina prădată"*, în „Revista Fundațiilor regale". Intâlnim de data aceasta scriitorul părăsindu-și toate rezervele. Ghicim unde și-a făcut ucenicia, cari i-au fost preferințele cărturărești, și-i intrezărim linia de creație. Sunt semne limpezi în fragment, cari dovedesc la d. Scorțescu influența lui Cocteau. Romanul pare construit după aceeaș hartă morală că „Les enfants terribles". O regiune de vis moldovenesc, ar constitui un mediu prielnic de evadare adolescenților și femeilor cu viață interioară autonomă. Autorul pomenește despre regula paradoxului, — cerută de „bandă", în statut, cuvântul a *„călători"* are sens de transfigurare, îndrăgostiții amestecă îmbrățișările cu metafizica, etc. etc.

Desigur, o carte cu o apropiere directă de Cocteau este interesantă. La noi însă, ea sosește cam târziu, din punctul de vedere strict al actualității literare.

— c. f. —

REVISTA REVISTELOR

Studii italiene

Revista *„Studii Italiene"* apare anual, și cuprinde în fiecare număr studiile asupra limbii și culturii italene, elaborate în cursul anului respectiv, în seminarul catedrei de limba italiană din București, de sub conducerea d-lui prof. Alex. Marcu.

Alcătuită pe temeiuri serioase de cercetare metodică, revista este una din cele mai frumoase mărturii ale muncii românești organizate. In ultimul număr din *„Studii italiene"*, remarcăm studiile : *Torquato Tasso în Romantica românească,* de Al. Marcu; *Torquato Tasso în literatura greacă,* de Nestor Camariano; *„Cinque Maggio" în românește,* de Cornelia Dumitrescu; *Traduceri românești din Leopardi,* de Alexandrina Mititelu; *Nicolae Grigorescu și Roma,* de Emil Vârtosu.

Un material bogat la miscellanee, recenzii, însemnări bibliografice, etc.

Veac nou

Despre revista „Veac Nou", apărută prin inițiativa d-lui George Dorul Dumitrescu, preferăm să nu spunem nimic, până nu vedem și numărul 2. O publicație care are colaborări dela d-nii Radu Gyr, Virgil Carianopol, Ștefan Baciu, George Dorul Dumitrescu, *trebue să fie bună.*

Familia

Numărul ultim al valoroasei reviste *„Familia"*, a apărut cu o întârziere care ne face să credem că publicația de cultură românească din Oradea, a intrat într'o perioadă agonică. Este profund regretabil, pentrucă **„Familia",** departe de a fi o revistă regională, constitue o deplasare a centrului de cultură din Capitală, în punctele mai slabe ale țării, fapt necesar în condițiile noi ale istoriei noastre. Scriitori ca d-nii Ion Pillat, Victor Papilian, N. Davidescu, găsesc un loc de prestigiu pentru colaborările lor în paginile revistei, iar autori mai tineri ca d-nii Eugen Ionescu, Ovidiu Papadima, Octav Șuluțiu îi dau un aer proaspăt de investigație vie.

Poșta Redacției

Prof. dr. Marin Smarand-Alba Iulia. Pentru ce nu ne trimeteți articole asupra vieții culturale din Alba Iulia, și din alte centre ale Ardealului, pe care probabil le cunoașteți? Bănuim, de pildă că ați putea să scrieți lucruri foarte interesante despre trecutul cărturăresc al cetății, despre biblioteca sa pe care o știm bogată, despre muzeul arheologic, etc... „Universul Literar" le-ar publica bucuros.

●

George Fonea-Cernăuți. Mulțumim pentru poemul **„Drumul robilor".** Va apare în curând.

●

Dragoș Vitencu-Cernăuți. Acceptăm bucuros colaborarea. Publicăm ce ne-ați dat și dorim să trimeteți regulat.

●

Silviu Roda. Se vor publica. Am vrea un material mai bogat de la dvs.

●

Constanța Vulcan. Soc. Petroșani, com. Vulcan, jud. Hunedoara. Nu putem publica poezii în care sunt versuri ca acesta: **„In cuibul de sub fereastră cântă o rândunică".**

GABRIELE D'ANNUNZIO

După trecerea lui d'Annunzio

S'ar părea că moartea lui d'Annunzio a avut destul ecou în presa noastră. Personal, ne-am simţit mândri de curajul unor confraţi de a turna o medalie într'o singură noapte, ceea ce presupunea o temeinică pregătire... In suflet ne-ar fi rămas, până la urmă, regretele pentru marele dispărut şi entuziasmul pentru noi, de n'ar fi intervenit o întâmplare neplăcută. Aceasta a fost întâlnirea cu un tânăr publicist şi doctorand în litere care ne-a arătat, cu vădit efort să-şi ascundă amărăciunea, o mică eroare generalizată în amintita presă. Numele voluntarului poet şi al mutilatului de război a fost masacrat... (să ni se ierte pleonasmul) aproape de toate ziarele noastre. Unele au scris „Gabriele" cu doi de „l", altele au dublat pe ultimul „n" din „d'Annunzio" şi a. m. d.

De-ar fi după noi, specialiştii filologi ar trebui împiedecaţi să vină echipaţi cu lupte la înmormântările ilustre. Discursurile funerare şi instruitoare ar fi astfel cel puţin, la înălţimea jerbelor de flori înşirate pe sârme invizibile.

Să nu insistăm. Să nu ne închipuim că remediem totul prin stilul pamfletar care creşte în acelaş sol cu panegiricul neinformat. In termeni sobri, evenimentul morţii unui poet al latinităţii, celebru de peste un sfert de secol, ne-a luat cam pe nepregătite. Regretabil, mai ales pentru tagma noastră, a şlefuitorilor şi a strunitorilor de cuvinte... Admirăm pe d'Annunzio, Carducci, Pascoli, Leopardi, Foscolo, fără să-i fi citit. Am greşit pomenindu-l pe Ugo Foscolo, piscul mediteranean, care deşi a ţinut călcâiul influenţei asupra unui uriaş de talia lui Carducci, la noi nu circulă de cât în lumea de specialitate. Tot ofensiva acesteia va înlătura asemenea stare de spirit. Astfel revista „Studii Italiene" înjghebată de d-l prof. univ. Al. Marcu, oglindeşte un început de izbândă şi continuă să formeze noui forţe publicistice pentru desţelenirea indiferentismului faţă de cultura italiană adevărată.

Moartea lui d'Annunzio a găsit acolo, la seminarul de limbă şi literatură italiană, condus de mai sus numitul profesor, o candelă aprinsă. In preajma vestirii negre, studenţii candidaţi la licenţă migăleau la subiectul de teză „Sensualismul d'annunzian" în **La morte del cervo** şi **L'Otre.**

Nu ne vom aroga posibilitatea de a iniţia pe cineva în stufoasa operă a celui trecut prin ultima pană a nemuririi. Vom şopti însă, prietenilor ceea

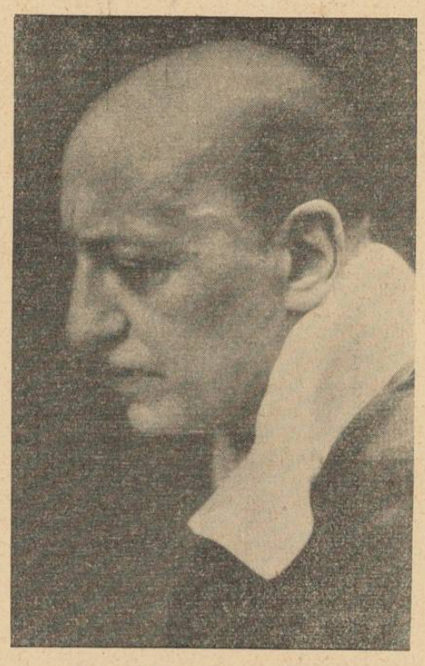

d'Annunzio „patiens et vulneratus"

ce ne-am şoptit nouă înşi-ne: poezia lui ar putea fecunda neînchipuit, multe dintre tinerele sensibilităţi lirice şi româneşti. Ea înfăţişază o luptă de aproape, o frumoasă încăerare piept la piept între spirit şi materie, între vis şi carne. Dar unde avem terenul prielnic pentru receptarea unei astfel de poezii? Nu-i greu de căutat. Fostele curente avantgardiste dacă au desmorţit întrucâtva lexicul românesc, au coborît, în schimb, nivelul inspiraţiei poetice prin însăşi chemarea lor spre isvoare subconştiente şi bestiale tenebre. D'Annunzio ne poate reînălţa, ne poate reda suferinţa smulgându-ne din pasivitatea faţă de inamicul cel mai apropiat. Invingându-l pe acesta, vom avea tristeţea învinşilor care este umană şi eternă.

Viaţa şi opera neastâmpăratului italian, renăscut în fiecare dimineaţă se împletesc într'o perpetuă căţărare pe culmile dragostei de neam şi de natură. Insorită zdrelire a cărnii pe povârnişuri violent înflorite dar spinoase, cu furişate priviri de spaimă spre hău. Configuraţia interioară a poetului, date fiind aceste netede contraste, s'arată destul de simplă. In realitate lucrurile nu stau aşa limpede orânduite ca într'un manifest poetic. D'Anuunzio s'a format sub influenţa supraomului nietzschean, dar l-a înţeles pe aprigul filosof german aşa cum era firesc să-l înţeleagă un poet meridional. Supraomul d'annunzian nu are agresivitatea dură a nordicului; se resolvă în trecerea prin văpaia infernală a sensualităţii, nu spre culmile unde nu bate vântul aspru ci înfloreşte întreaga natură. Aici ajunge poetul nu numai prin durere dar şi printr'un extraordinar efort de perfecţionare artistică. Sculptorul mortuar i-a luat masca feţei dar şi forma eroicei mâini drepte. Muzicalitatea, arta silabelor dusă până la ultima expresie înlătură orice bănuială de diletantism spiritual la un poet al cărui material în genere, îl formează lumea senzaţiilor. Cu acest material clădeşte el în jurul miturilor antichităţii şi miracolul realizării constă în furişarea unei melancolii moderne lângă seninătatea acestora.

Sub peniţa celui mai bun traducător nu s'ar alege din d'Annunzio — după părerea noastră — decât o palidă icoană. Aceasta fiindcă el este un **nec plus ultra** al formei poetice, un fenomen pentru care osteneliile celor închinaţi condeiului printre noi, se cuvin fără precupeţire. Să învăţăm italieneşte pentru a pătrunde în „Le Laudi" ultima simfonie dăruită de ultimul maestru al silabelor toscane, lumii latine care sesizează vocalele deschise. Umbra îndoliată a amantei — Eleonora Duse — le declamă în ropotul cascadelor de pretutindeni.

SIMION STOLNICU

Poate că da, poate că nu

Fragment

de GABRIELE D'ANNUNZIO

Nerăbdătoare, Isabela fu cuprinsă de mirare. Apoi izbucni în râs. Căută clopoţelul şi îl clătină din toată puterea. Sunetul acestuia se răspândi în necunoscut. Se auzi un pas, un mormăit, un zgomot de cheie în broască; uşa se deschise; paznicul apăru în prag. Bărbos şi cărunt, era figura vulgară a Timpului, fără să aibă însă clepsidra sau coasa. Ea nu-i dădu răgaz să deschidă gura, ci deodată îl copleşi cu rugăminţi.

— Lasă-ne să intrăm! Suntem numai în treacăt. Nici nu ne gândim să rămânem aci până la noapte. Poate că n'o să mai venim niciodată. Te rog, te rog din suflet. Nimeni n'are să vadă, nimic nu ţi se poate întâmpla din pricina asta. Lasă-ne să intrăm, măcar o privire să aruncăm înnăuntru. Mă numesc Isabela.

Darul însoţitorului preţui mai mult decât graţia copilărească, decât vocea caldă, rugătoare, şi decât numele ei princiar. Timpul îşi surâse în barba-i gălbue şi se făcu nevăzut.

Isabella îşi scoase numaidecât voalul şi haina. Şi, câteva clipe, astfel fu lumina ochilor ei tineri, încât păru îmbrăcată numai în această lumină. Dar când Isabella începu să urce scara cea largă, Paul Tarsis îşi auzi bătăile surde ale inimei, de parcă ar fi purtat-o pe braţele lui: era grea? era uşoară? Trupul îi era înşelător, parcă se dubla-

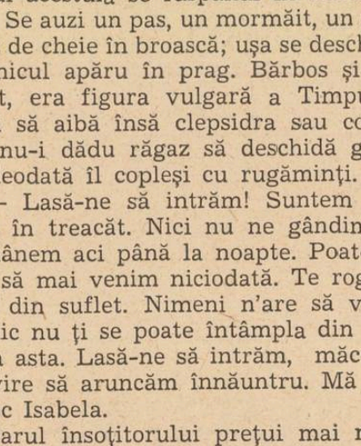

d'Annunzio adolescent

se, tăinuit şi revelat într'o veşnică schimbare. Isabela urca treptele cu o mlădiere, care părea că-i lungeşte picioarele, îi micşorează şoldurile, îi subţiază talia; era slabă şi sprintenă ca un adolescent antrenat prin alergări. Iat-o că se opreşte la capătul scării, ca să respire în voie. Şi deodată, ochiul înmărmurea privindu-i lărgimea umerilor, bogăţia sânilor, puterea spetelor, ţinuta dreaptă a unui schelet sprijinit pe picioare zdravene, dar astfel arcuite încât se echilibrau pe călcâiu şi pe degetul cel mare întocmai ca ale Libicei michelangelosiene.

Se opri. Apoi făcu câţiva paşi către prima sală. Jocul genunchilor îi descoperea în rochie un fel de eleganţă interioară, o graţie schimbătoare care însufleţea orice cută. Se opri iar; fără pic de surâs sau bucurie, parcă sub povara unui presentiment copleşitor, cu pleoapele coborîte. Prietenul era ceva mai departe, obsedat de o spaimă care părea că distruge totul în el, nelăsându-i decât putinţa unui singur gest, acela al braţelor atârnate, în care se întruchipa aşteptarea. Nu-l privea, dar asista în propriul ei corp la afluxul unui mister pe care nu-l putea stăpâni şi care totuşi îi aparţinea mai mult decât cel mai intim mădular.

Şi deodată, din corpul, din graţia, din puterea, din cutele rochiei, din toate liniile fiinţei sale, din ce îi era viaţa, şi din ce adăugase vieţii, cu fatalitatea apei care coboară panta, a aburilor care tind spre înălţime, se înfăptui ceva scurt şi infinit, fugitiv şi etern, simplu şi incomparabil: privirea, acea privire!

Aceasta fu totul. Se luară de mână, palizi, fără să scoată un cuvânt, învinşi de o dragoste care era mai mare decât a lor, spre a intra în locuinţa sufletului unic sau a umbrelor lor confundate. Teribila lor fericire nu mai consta în a musca durerea, ci în a asculta strigătul frumuseţii sfâşiate şi părăsite. Pereţi şi bolte zdrenţuite, vechi pânze spintecate, mese şi scaune clătinându-se pe picioare de aur mizerabile; tapete sfâşiate, alături de tencuieli care se coşcoveau, cărămizi care se crăpau; vaste paturi pompoase reflectate de oglinzi întunecate; întăriturii ridicate pentru a susţine tavanurile; mirosul mucegaiului uscat alături de mirosul varului proaspăt; prin ochiul unei ferestre se vedeau două turnuri roşii; ciripit de vrăbii, hărmălaie de ştrengari; iar prin ochiul altei ferestre, o stradă pustie, o biserică fără rugăciuni; un policandru de care atârnau bucăţele de cristal; pe duşumea, o rază piezişă de soare; un alt policandru şi o altă rază, şi lucrul luminos mai trist decât cel întunecat; şi alte policandre în şir, ruinate, clătinându-se, asemănătoare fragedelor schelete îngheţate. O dezolare, o dezolare, fără frumuseţe! Ce vom face cu sufletul nostru?

— O grădină! — strigă vizitatoarea, trăgând pe însoţitor spre fereastră, printr'o sală mărită prin imaginile Fluviilor.

Şi amândoi se plecară în afară. Mâinile nu şi le desprinseră; rămaseră ascultând, parcă spre a culege undele unei muzici nedefinite.

Era o grădină spânzurată, închisă de un nobil portic paladian cu coloane duble. Plante diferite se amestecau aci arbuşti şi mărăcinişuri se îngrămădeau în toate părţile; dar toată verdeaţa nu era decât un pretext pentru susţinerea lăncezelii pasionate a câtorva trandafiri albi.

Când Paul îşi apropie faţa de faţa dorită, ca respiraţia lui să fie una cu a ei, Isabela se retrase, se întoarse şi privi în urmă. Apoi zise, foarte încet, aproape în şoaptă:

— Nu. Există ceva şi mai frumos.

Ea credea că aude preludiul nelămurit al unei muzici care în curând avea să inunde, ca năvala unui torent.

Trecură un prag. Fură învăluiţi de întunecatul azur al unui cer nocturn în care semnele zodiacale scânteiau reflectându-se în apa stătătoare a oglinzilor. Prin fereastră urca mirosul, chinuitor de puternic, al mangoliei, beţie a constelaţiilor.

— Altă grădină?

Era o tristă curte părăsită.

Şi policandre de sticlă vânătă apărură iar în sălile pompoase şi goale; şi reapărură paturile fără somn; şi vechile pânze întunecoase se înşirară, roşietice şi negricioase, pe zidurile lungilor galerii, asemenea pieilor de bou întinse şi atârnate de tăbăcari; şi corul vrăbiilor ciripi printre ţiglele sparte, printre grinzile desfăcute, printre întăriturile descheiate ale tavanelor în ruină; şi totul fu o nouă dezolare fără frumuseţe.

— Vana! Aldo şi Vana!

Spaima stinse ţipătul Isabelei. Vedea venind spre ea, prin tăcerea unei camere ocupată de umbra unui pat lugubru ca un sicriu, două fiinţe tăcute şi înmărmurite, ca acelea care, fără lacrimi, pornesc din adâncul propriei lor vieţi în întâmpinarea unui destin vrednic de plâns.

— Aldo, Vana, voi sunteţi? Voi?

— Nu, Isabela, suntem noi, în oglin-

dă. De ce tremuri aşa?

— Noi!

Era o oglindă mare, care, sprijinită pe două colonete ,atingea pământul. In ea te puteai vedea din cap până în picioare. Fascinarea se iscă de aci, ca dintr'un paralelogram magic.

— De ce tremuri aşa?

Invinsă şi şovăindă, se apropie de imagine, trăgând cu sine pe însoţitorul ei neliniştit; intră în umbra funerară a patului; nemişcată, nu-şi recunoştea privirea în ochii care se uitau la ea, descoperiţi, parcă lipsiţi de gene, lipsiţi de clipire, imenşi, mai misterioşi decât mormântul, ca nebunia de misterioşi.

— Nu, nu! Mi-e frică.

Şi deodată se avântă departe, fugi

d'Annunzio vorbeşte

prin camerele nenumărate, sub ceruri de aur şi de ultramarin, sub ceruri blânde ca peruzelele bolnave şi auririle despoleite, sub palide bogăţii difuze şi atârnate, sub o tăcere sculptată şi de neînlăturat.

— Isabela!

Dezolarea se transfigura. Vagile unde muzicale, care pluteau în jurul trandafirilor albi din grădina spânzurată deveneau acum crâmpeie de melodie, tari ca ţipetele dorinţei şi ale spasmului. Ruina, scăpată de vestigiile vanităţii şi mizeriei dintr'însa, respira în vechea măreţie prin toate gurile rănilor sale, respira şi suferea şi murea gâfâind spre cea mai lungă zi. Toate semnele erau elocvente, toate fantomele cântau. Victoriile îşi arătau sufletul de fier sub stucurile tocite şi nu mai întindeau coroana frunzoasă, ci cercul de fier. Vulturii sublimi strângeau în ghiare ghirlandele de fructe putrede şi gata să cadă.

— Isabela!

Ea mergea, mergea, ezitând între o odaie şi alta, neştiind în care din ele ar putea scoate un suspin mai adânc. Şi camerele se înmulţeau; frumuseţea era urmată de ruină şi ruina era mai frumoasă decât frumuseţea. Ochii i se dilatau, spre a vedea totul, spre a reţine totul; şi chipul întreg trăia viaţa privirii. Şi sufletul îşi amintea; căci formele dispărute renăşteau şi se recompuneau în ea muzical şi ea găsea bucuria perfecţiei în ceea ce era imperfect, bucuria plenitudinii în ceea ce era micşorat.. Şi ziua se prelungea prin miracol, ci nici o întârziere nu era îngăduită; şi pe fiecare prag piciorul se aşeza cu teamă; cu toate astea, seara era încă departe.

— Pe aci dăm în altă grădină, zise ea, mai mult alergând, — în altă grădină.

Traducere de **G. P.**

ARTA ŞI OBIECT

de HAIG ACTERIAN

Inţelesul general al cuvântului *obiect* este: ceea ce e află în faţa noastră, ceea ce noi avem în vedere. Intr'unul din înţelesurile speiale ale noţiunii *obiect* găsim că *obiect* este ceea ce are o existenţă în sine, *ndependentă de cunoştinţa sau ideea pe care fiinţele gânditoare o pot ave*. La acest înţeles al dicţionarului filosfic se adaugă pilda lui Descartes (Meitaţiuni, III, 9): „Când dorm, ideile mie se plămădesc în mine fără mijlocireabbiectelor. pe care ele le reprezintă".

Ne întrebăm este într'adevăr obiectul o existenţă independentă de ideea mea? Este o existenţă în sine, sau ea poate fi indepndentă de ideea ei? Şi oare într'adevr în somnul lui Descartes nu mijloce: cu nimic obiectele formarea ideilor

Pentru lumnarea raportului artă-obiect, nesocond expresiile: *arte frumoase, arte mcanice* sau *arte liberale* (adică gramata, retorica, logica, aritmetica, geomi.a, astronomia şi muzica), iarăşi esocotind finalitatea estetică sau logă a noţiunii *artă*, deci pentru lum nea unei *stări artă* (stare de virtute tehică) a fost necesar să arătăm sensumai apropiat de această stare a noţiui *obiect*.

Somnul lui Descartes este vis. In vis obiectele mijlesc idei, cu toate că în fapt obiectele u sunt. Arta, adică suma de modalităţicare produce un anume rezultat, operză ca un vis.

Intre un mzicant şi sunet, între un pictor şi colore sau lumină, între un sculptor şi mineral sau volum, între poet şi idee sau ritm, între orice soiu de artist şi lumea fizică se afă ca un preludiu al creaţiei o nem.jlocire a obiectelor, o plămădire fără obiecte. *Pentru artist toată lumea fizică a fost.* Creaţia artistică capătă viaţă în clipa de v.s, adică în clipa când obiectul nu stă în faţa artistului, când artistul l-a eliminat după cunoaştere şi l-a prefăcut în vis. Elementele acestui obiect visat intră în colaborare cu sunet, coloare, mineral, vorbă sau orice altă ritmare a fizicului. Cu cât fuziunea este mai bine îndeplinită, cu atât opera de artă este o desăvârşire.

In visarea conştiinţei artistice nu găsim doar amintirea obiectului, ci participarea la viaţa lui Dumnezeu. Unii numesc această deformare a lumi fizice prin conştiinţa artistului *rapt* sau *extaz;* este o exagerare. Artistul participă cu simplitate la viaţa archetipurilor şi încearcă cu naivitate modelarea lumii fizice după vesnicia dumnezeiască.

Conflictul între *artă* şi *obiect* este fără sfârşit. Echilibrul atât de căutat al artistului se arată abia după amintirea obiectului, deci în participarea la viaţa duhului. Artistul, care ia în seamă obiectul sau însăşi amintirea fără cazna duhului, va sucomba în mediocritate sau în nebunia materiei; artistul care ia seama la „deformarea" lumii fizice prin duh capătă o veghe a v.sului, o trează visare.

Luciditatea acestui echilibru este scopul adevăratului artist, căci prin acest organism spiritual se vor strecura divinităţile. Cuvântul neclar *inspiraţie* se dovedeşte astfel greşit; căutând să-l îndepărtăm recurgem la o adevărată cunoaştere a artei şi artistului, chiar prin părelnice contradicţii în alăturarea cuvintelor noastre.

Astfel conflictul între *artă* şi *obiect* este exterior artistului. Această stranie vietate atrage în vis lumea fizică şi o „deformează" pentru înţelegerea comună, însă străduinţa vietăţii este plăcută lui Dumnezeu. Este deci chinul artei un chin conform înţelegerii divine; deci arta nu este deformare; ea este perfectare.

Viaţa artistului cade pradă luptelor dintre *artă* şi *obiect*. Adesea obiectul se înstăpâneşte pe viaţă. Pentru îndepărtarea acestui rău fără leac, groaznic ca un blestem, artistul se va feri prin umilinţă, post şi rugăciune. De nu se va boteza în duh cu fiecare lucrare, semnele se vor îndepărta şi somnul său va fi somn greu fără vise pe pământ.

Tăria gândului şi adevărul în artă se capătă şi se păstrează într'astfel. Toate celelalte metode şi stări sunt superficiale sau false. Cucerirea unei armonii este periculoasă pentru o biată existenţă omenească. Cine, fără numai Dumnezeu, hotărăşte harul? Totuşi artistul e dator să umble, după cum a fost şi va fi întotdeauna rânduiala sfântă. Aşa va învinge, se va „obiectiva" (ce ironic este câte odată graiul!) şi va ajuta veşniciei,

MOARTEA IN CULORI

Balul era în toi, pe sus rachete.
Se desghiocau sub stelele urcate,
Unii le mai rânjeau din dinţi pe spate
Alţii goneau să 'mpungă noaptea 'n baionete.
Era un bal la care jucau mai multe neamuri,
Fără pedanteria gavotelor din veac,
Investmântate aspru şi sărac,
Insă culorile jucau pe flamuri.

Domniţa 'ntârziată, cu graţie macabră,
Şi cu surâsul tras dintr'un condei de var,
Trece privind în inelar,
O piatră roşie, zălog de cununie.

Granatele spărgându-se 'n pământ,
Ii ridică în drum crizanteme,
La fiecare pas câmpul geme,
Şi înalţă spre ea mâini de var.
Dar ea priveşte sângele din inelar
Lăsându-se ca în balade adorată,
Şi se opreşte când din gloată,
Se culcă în pasul ei un stegar.

Era un bal la care jucau mai multe neamuri,
Şi cu pasul fantomatic schiţat,
Trecea culegând flamuri.
Vestmântul alegoric şiindu-l demodat,
Işi atârna de oase bălţata crinolină
Din flamuri dăruite cu braţul îngheţat.
Şi cu surâsul tras dintr'un condei de var
Trecea cu graţie macabră privind în inelar

RADU BOUREANU

CRONICA PLASTICA

de PAUL MIRACOVICI

Cu prilejul expoziţiei Şirato-Tonitza

Privind la sălile de expoziţie, ocupate toate, eşti tentat să crezi că artiştii trăesc epoca celor 7 vaci grase. Nimeni nu bănuieşte, judecând după aparenţe cât de cruntă e sărăcia lor, ce greu e momentul prin care trec. Din ce resure mai au entuziasm, de unde-şi trag stăruinţa lor atât de puţin răsplătită, cum mai au curajul unei expoziţii cu sacrificiile ce le comportă e greu de înţeles. Obsedaţi de cea mai absorbantă şi mai nobilă dintre arte, îşi uzează cu candoare sănătatea şi anii în singurătatea atelierului, în fiecare zi hărţuiţi de lipsuri şi nevoi. Dintre toate categorile de artişti, pictorii prin existenţa lor retrasă, meditativă, în contrast cu cei ce trăesc din scenă şi mai ales condei, sunt cei mai uitaţi, cei mai năpăstuiţi. Miniştrilor nu le inspiră nici teamă, nici eventualitatea unei flaterii. Lăsaţi pe mâna amatorilor care dau preţuri de nimic, a negustorilor veroşi, aceşti copii mari fermecaţi de joaca lor uită să şi mănânce. Eu ştiu cu cât curaj îndură mizeria şi cu câtă noblete o ascund dar aş vrea să afle şi cei ce pot schimba ceva din lucrurile acestea; muncitorul cel mai rodnic de pe ogorul nostru spiritual să nu mai fie atât de crud pedepsit pentru desinteresarea sa, pentru că printre ulcelele de culori nu are şti — să lămuresc o confuzie şi anume: „picturalul". Anumite expresii, aruncate în public de câţiva inventivi, au căpătat o putere circulatorie ca şi monetele, se cumpără orice cu ele. „Specific românesc", „materie", „modern", „sensibilitate" au intrat pe rând şi brusc în nevoia imediată, absolută a cunoscătorului. Astfel, a fost o epocă în care dacă tabloul nu era agrementat cu câteva străchini, ceva boi, dacă nu avea măcar un fragment de ţăran sau un sfert de icoană, nu era interesant. Vremuri grele pentru cei ce nu voiau să facă decât pictură, pur şi simplu. Apoi „materia". Pentru aceasta, cunoscătorul lua tabloul din perete, îl ridica pe ziş în dreptul ochilor cercetându-l în toate sensurile şi mai mult diagonal după care iute, dintr'o singură mişcare fulgerătoare—ca să nu piardă legătura—îl punea jos şi dându-se puţin înapoi cu ochii strânşi, trecea la controlul „sensibilităţii". Azi, pentru a vedea dacă e „pictural" are alte metode. Intâi, pipăe uşor cu degetele, tamburinând suprafaţa tabloului, şi aplecat mult, cu ochii literalmente băgaţi în pânză, caută foarte atent printre vinişoarele lăsate de pensulă ceeace nu a avut niciodată; înţelegerea franco, directă a operei de artă. Intrebat mai de aproape cum trebue să fie tabloul ca să fie pictural îţi va spune că dacă e pictat în suprafeţe mari, simple, nu e pictural. Nu e bun. E plat. Dacă stărui şi, perfid, îl întrebi dacă Matisse, Derain, Rousseau, Vlaminck, aceşti maeştri ai à-plat-ului sunt pictori mari, îl pui în mare încurcătură. Oare aceştia nu au pictat în suprafeţe mari, simple? Manet, Braque, Marquet? Cel mai cult dintre cunoscători, acel care măcar cunoaşte operele celor de mai sus va invoca pe Bonnard, acest magnific impresionist la care subscriem şi noi cu toată admiraţia dar e cu putinţă să judeci *Pictura* prin unghiul subiectiv al unui singur pictor, fie el chiar genial? Nici nu e nevoe să scuturi prea tare pe „cunoscător" ca să vezi că nu se poate ridica peste preferinţă şi că gustul lui e întors să sune cu 50 de ani întârziere...

N. N. Tonitza-Nud

una cu care — asurzind lumea cu strigăte — să improşte sau să măgulească.

●

Coincidenţa a făcut ca mai toate expoziţiile actuale să fie bune. Vizitatorul, va putea pleca mai devreme de acasă— şi să întârzie mai mult ca de obicei. Aş vrea, cu prilejul expoziţiei d-lui F. Şirato — cel mai pictor dintre artiştii noştri — să lămuresc o confuzie şi anume: „picturalul". Anumite expresii, aruncate în public de câţiva inventivi, au căpătat o putere circulatorie ca şi monetele, se cumpără orice cu ele. „Specific românesc", „materie", „modern", „sensibilitate" au intrat pe rând şi brusc în nevoia imediată, absolută a cunoscătorului. Astfel, a fost o epocă în care dacă tabloul nu era agrementat cu câteva străchini, ceva boi, dacă nu avea măcar un fragment de ţăran sau un sfert de icoană, nu era interesant. Vremuri grele pentru cei ce nu voiau să facă decât pictură, pur şi simplu. Apoi „materia". Pentru aceasta, cunoscătorul lua tabloul din perete, îl ridica pe ziş în dreptul ochilor cercetându-l în toate sensurile şi mai mult diagonal după care iute, dintr'o singură mişcare fulgerătoare—ca să nu piardă legătura—îl punea jos şi dându-se puţin înapoi cu ochii strânşi, trecea la controlul „sensibilităţii". Azi, pentru a vedea dacă e „pictural" are alte metode. Intâi, pipăe uşor cu degetele, tamburinând suprafaţa tabloului, şi aplecat mult, cu ochii literalmente băgaţi în pânză, caută foarte atent printre vinişoarele lăsate de pensulă ceeace nu a avut niciodată; înţelegerea franco, directă a operei de artă. Intrebat mai de aproape cum trebue să fie tabloul ca să fie pictural îţi va spune că dacă e pictat în suprafeţe mari, simple, nu e pictural. Nu e bun. E plat. Dacă stărui şi, perfid, îl întrebi dacă Matisse, Derain, Rousseau, Vlaminck, aceşti maeştri ai à-plat-ului sunt pictori mari, îl pui în mare încurcătură. Oare aceştia nu au pictat în suprafeţe mari, simple? Manet, Braque, Marquet? Cel mai cult dintre cunoscători, acel care măcar cunoaşte operele celor de mai sus va invoca pe Bonnard, acest magnific impresionist la care subscriem şi noi cu toată admiraţia dar e cu putinţă să judeci *Pictura* prin unghiul subiectiv al unui singur pictor, fie el chiar genial? Nici nu e nevoe să scuturi prea tare pe „cunoscător" ca să vezi că nu se poate ridica peste preferinţă şi că gustul lui e întors să sune cu 50 de ani întârziere...

●

Am făcut această lungă digresiune tocmai cu d. Şirato fiindcă şi d-sale i se aplicase eticheta de pictural... Or d-sa face pictură bună, pur şi simplu. D. Şirato a ajuns la realizările de azi mergând pe drumul cel mai greu. Incă din operele cele mai vechi se vădea dragul de formă, de volum, pasiunea pentru subtilităţile valoraţiei. Desemnul, forma au fost şi vor rămâne întotdeauna esenţa plasticei picturale, coloana vertebrală a ei. Numai studiul lor cinstit şi perseverent poate feri pe artişti de abandonurile, de excesele ce le-a prilejuit impresionismul. Aceste calităţi le are din plin d. Sirato. Ele l-au ferit de exuberanţa facilităţii care face atât de plicticoase unele tablouri când le vezi a doua oară. D-sa iubeşte cu pasiune pictura, (nu e un paradox, sunt şi pictori cari nu o iubesc) de aceea succesul a venit târziu şi e mai bine. Ţinta atât de mare deci îndepărtată la care aspira, elaborarea destul de anevoioasă nu au făcut decât să dea mai multă strălucire victoriei de azi. Salutăm în domnul Şirato un mare pionier al reîntoarcerii către tradiţia clasică a picturii.

N. N. Tonitza-Crini

Fr. Şirato-Dansatoare cu dairà

D. N. N. Tonitza este cel mai original dintre pictorii noştri şi nu e puţin lucru. Locul său în pictura românească rămâne strălucit şi fertil, în pofida filistenilor cari, cu arătătorul făcând un mic rotocol într'un colţ al tabloului spun pătrunşi: aici e „sensibil". Lipsa lor de perspectivă intelectuală, sărăcia lor de emotivitate nu va şterge nimic din importanţa operei sale. Dacă noi nu putem înţelege câteva din ultimele tablouri, iernile acelea cu subtilităţi de stampă japoneză cari ne fac să regretăm epoca în care mânuia atât de frumos o culoare generoasă, plină de sevă, nu ne putem opri gândul dela ce a făcut până acum şi ce va mai face de aci înainte.

●

In cronica viitoare vom scrie despre expoziţiile remarcabile ale d-lui Gh aţă, L. Demetriade Bălăcescu, Oct. Angheluţă, Mariana Creţu cari expun actualmente la Dalles, Ciucurenco (Sala Mozart), N. Enea (Cartea Românească).

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

Eugen Oneghin de Tschaikowsky la Opera Română

Aducând, pentru a doua oară în stagiune, numele lui Peter Tschaikowsky pe afişele sale, „Opera română" a reprezentat. curând după premiera baletului „Lacul lebedelor" opera Eugen Oneghin.

Cu un trecut glorios pe scenele Rusiei de altădată, sorbită acolo cu aproape aceeaş încântare ca operele lui Verdi în Italia sau ale lui Massenet în Franţa, Eugen Oneghin ar putea părea, ca muzică, mult mai puţin caracteristic rusească decât sunt de exemplu Werther sau Rigoletto franceze sau italiene

Interiorul sufletesc însă al operei „Eugen Oneghin", chiar dacă muzica în sine, în sistemele ei de desfăşurare şi orânduire s'ar apropia de principiile şcoalei germane, natura atmosferei ce înfiripă şi a modului de simţire ce mărturiseşte, evocă neîncetat specificul rusesc

El emană din mersul larg şi plan al acţiunii muzicale, străbătute de-o visătoare melancolie, din linia blândă a melodiilor care, deşi bine desemnate, păstrează, parcă, o lenevoasă fluiditate, din impregnări de sentimentalism şi din vreme în vreme din colorit etnic evocator, precum emană din mare parte a operei lui Tschaikowsky, în care autorizaţi reprezentanţi muzicali ai Rusiei vechi au văzut pe unul din cei mai autentici compozitori ruşi

Din punct de vedere al facturii muzicale, multe obiecţiuni se pot aduce operei „Eugen Oneghin".

Ele pot fi justificate fie de procedeul prea frecvent întrebuinţat de a repeta fraze scurte în mici simetrii care frâng continuitatea muzicii şi-i infiltrează monotonie, fie de sistemul răspunsurilor sistematice, uneori cam naive ale orchestrei, la câte un fragment de frază sau motiv, fie de insuficienţa reliefului dramatic, cu unele excepţii, ca aceea din ultimul tablou, cel mai frumos caracterizat poate, în intensitate expresivă.

Lipsă de concentrare, de variaţie, de contraste animatoare, se resimt de asemeni.

Cu toate acestea, prin ceea ce desprinde, ca particularităţi şi suflu rusesti, prin numeroase pagini de interes muzical superior multora din cele înfăţişate de atâtea opere arhicântate, prin excelenţa meşteşugului general de compoziţie, Eugen Oneghin, fără a fi o lucrare excepţională, însumează

DORA MASSINI

destule calităţi pentru a merita să fie ascultată.

Interpretarea care i s'a dat la Opera română confirmă tendinţele de perfecţionare a muncii de punere la punct a unui spectacol, pe care am putut s'o constatăm şi cu prilejul ultimelor două premiere.

Rolurile principale au fost studiate cu atenţie şi compuse în elementele lor de încarnare şi vitalizare artistică, foarte frumos.

D-na Dora Massini, mai în largul d-sale în efecte de cizelare expresivă şi de finete vocală decât în cele de intensitate, a adâncit remarcabil latura psihică a rolului d-sale, traducând-o cu deosebită inteligenţă lirică.

D. Şerban Tassian se află într'o generoasă fază a talentului d-sale de rară plinătate.

Mijloacele d-sale de cât sunt acum mai maleabile, mai variate, mai meşteşugit dozate, păstrând acelaş cald elan în condiţiuni, emisiune şi conducere mult mai evoluate.

Eugen Oneghin al d-sale a fost o creaţie realmente valoroasă.

D-nei Maria Snejina trouie să-i recunoaştem încă odată un insamblu de resurse omogen constitui şi cultivat cu pricepere artistică vădită.

D. N. Secăreanu a înţeles exemplar rolul scurt dar cu mult iteres tratat de Tschaikowsky, al prinţului Gremin, gradându-l cu simţ ş gust artistic ales şi glas deosebit defrumos modelat.

D. Viorel Chicideanu a sbutit să-şi preţuiască mai bine însşirile unui glas, cu care ar putea ajuge să realizeze lucruri minunate, dcă s'ar tămădui de practicile uno dulcegării vocale regretabile.

D-ra Aura Davideanu cântat şi interpretat cu vioiciune şi ccente sincere rolul Olgăi, iar d-na Irginia Miciora în chip convingător p Larina.

D. Lucian Nanu, cu veri, pe francezul Triquet, iar d-nii Tofănescu şi George Marinescu în condiunile trebuitoare, celelalte roluri.

Conducerea muzicală a -lui Egizio Massini a activat favorabilasupra ritmului general.

Direcţia de scenă a d-ii Zaleski, meritorie, iar decorurile dui Feodorov de-o vie sugestivitate.

SUFLETUL IUBITEI

Ca'n basm, cu zorii, m'a primit.
Ce minunat e-acest castel!
Intrările i s'au zidit
Ca'n vis, în urmă 'ncetinel,
Copilului înmrejuit
De frumuseţile din el!

Indurerat că-i mai rămân
Ascunse mii de încăperi
Colindătorul, azi bătrân,
Intreabă umbra'ntâiei seri
De-i fericitul lor stăpân,
Sau cel mai trist dintre prizonieri.

ŞTEFAN STĂNESCU

ŞATRA

RUDYARD KIPLING

Se pierde în ceaţa din zări a zlătarilor şatră,
Depănând potecile strâmbe, ca fumul
Când vânt îl ridică şi-l poartă din vatră,
De veci înfrăţită cu taina şi drumul.

Ascunse porniri te îndeamnă cu şatra să pleci,
In zările tulburi, ca fumul, să depeni poteci.

Spre soare mereu când răsare şi-al nopţii amiezi
S'ajungi la limanul cu ape pribege,
Când cerul e una cu undele verzi,
Şi nu poţi pământul din neguri alege.

In codrul de cetini din Mahin te-opreşti;
Se leagănă'n juru-ţi tăcerea: e tot ce doreşti.

trad. JUL. GIURGEA

Călătorului îi șade bine cu drumul

dramatizare de I. SÂRBU — după nuvela d-lui I. AL. BRATESCU-VOINEŞTI

Am văzut reprezentarea şi felicit pe d-l Sârbu şi-i mulţumesc pentru scena din urmă care e foarte frumoasă. Aşa colaborare înţeleg şi eu.

Brătescu Voinești.

PITACHE : **(Se mişcă într'una trântind şi pufnind...).**
D-NA PITACHE : Ce te tot învârteşti aşa, par'c'ai fi un ţap logodit ?
PITACHE : Cum ?
D-NA PITACHE : Aşa cum eşti... nu te vezi... îmbrăcăminte-i asta ?
PITACHE : Că n'o să plec călare în redingotă...
D-NA PITACHE : Da şi aşa, par'c'ai fi d'ăia de aleargă... jocheu, de ăia cu jambiere, cu şapcă...
PITACHE : Pentru impresie...
D-NA PITACHE : Da pe cine vrei tu să păcăleşti ?... Ce nu te ştie toată lumea dinprejur... Te cunoaşte tot ţinutul...
PITACHE : Cum să nu mă cunoască, ce nu-i nimic de capul meu... ?
D-NA PITACHE : **(ironic)** Ba da.... te ştiu şi copiii, că băutura te-a prăpădit...
PITACHE : Ei prăpădit...
D-NA PITACHE : Da prăpădit.... Unde ajungeai tu dacă nu te ţineai de chefuri...
PITACHE : Tot dracu ăla...
D-NA PITACHE : Dacă-ţi vedeai de treburile tale.
PITACHE : Mi-am văzut destul... da dacă n'ai noroc... n'ai.
D-NA PITACHE : Noroc ? De noroc nu te poţi plânge. Pe ce-ai pus mâna ţi-a mers....
PITACHE : Mers pe dracu...
D-NA PITACHE: Cum nu ţi-a mers? Că de-ai ţinut moşie cu arendă, când era anul mai rău de se văitau toţi vecinii, tu făceai două chile la pogon....
PITACHE : Ei făceam....
D-NA PITACHE : Apoi când te-ai apucat de lemne ? Numai din tăerea pădurii dela Nuceteanca puteai să câştigi să n'ai grije acu la bătrâneţe să te mai îmbraci ca toate snameniile...
PITACHE : Ia lasă asta... nu mai vine nărodu ăla...
D-NA PITACHE: Nu schimba tu vorba... nouă sute de pogoane de pădure de construcţie — stejari...
PITACHE : Ia dă-o dracului... s'a dus... s'a dus....
D-NA PITACHE : **(continuă)** Să fi luat pe trunchiul unuia numai doi poli, bez stânjenii de ars şi crăcile...
PITACHE : Ia isprăveşte femee... **(către vecin)** Vecine nu vii la o cafea?
VECINUL : **(de peste gard)** Viu.... viu... **(trece poarta)** Da ce te-ai sculat aşa de dimineaţă ?... Ei ! şi îmbrăcat...
PITACHE : **(grav)** De călărie.... plec... **(către vecin)** Şezi... **(sorb cafele, se ridică, se uită)** Şi Năiţă nu mai vine... ei comedie....
D-NA PITACHE : Pleacă iar la vreun chef. Acasă nu poate sta...
PITACHE : **(amărât)** Chef... sigur chef.... ştii tu, toate le ştii...
VECINUL : **(compătimeşte)** Ce vrei Pitache, are şi ea dreptate biata femee... biată să nu fie.... s'a luat şi ea de gânduri... până când ?...
PITACHE : Ne ducem la treabă femee... nu la chef... Ce ? Nu m'am jurat...
D-NA PITACHE : Parcă nu te-ai mai jurat tu şi altă dată ? Da te-ai ţinut ? Ştii cum te-ai jurat atunci când făceai chefurile rămase de pomină, cari începeau azi şi ţineau cu săptămânile...
VECINUL : Şi cine pleca întovărăşit cu alţi cinci, şase prieteni în trăsură, cu patru cai înaintaşi şi cu lăutari după el, la Braşov ?...
D-NA PITACHE : **(înţepată)** Pitache... şi în vremea asta logofeţii şi contabilii îşi făceau de cap....
VECINUL : Ce stau cu mâinile în sân ?....
D-NA PITACHE : Eu ca femee ce ştiam ?
VECINUL : Lumea zice că ăla... cum îi zicea lunganu... d'acolo din jaful dela Nuceteanca şi-a făcut starea de azi...
D-NA PITACHE : Copiii încep să se mărească, ce exemplu de tată le dai tu ?
VECINUL : Şi pe urmă nu mai eşti nici tu tânăr... 50 de ani, ce dracului...
PITACHE: **(disperat)** Nu v'am spus bre, — că de rândul ăsta s'a isprăvit... m'am jurat...
D-NA PITACHE : Ehe... de câte ori te-ai jurat tu....
PITACHE : De câte ori ?...
D-NA PITACHE : Da eu mai ştiu ?
PITACHE : Femee... am făcut jurământ mare... am făcut legământ cu Năiţă Dinculescu, s'a...
D-NA PITACHE : Amândoi, două nevoi....
PITACHE : Ne-am jurat ca de aci înainte să intrăm în rândul oamenilor cuminte...
VECINUL : Şi de 10 zile vă păziţi unul pe altul.
PITACHE : Şi n'am mai băgat în gură nici eu nici Năiţă, măcar o lacrimă de beutură... Apă, că e sănătoasă şi e lăsată de D-zeu.
D-NA PITACHE : Parc'ar fi întâia oară când te juri... ce tot vorbeşti ?...
PITACHE : Ei bine dar acu e altceva. Toate merg până la o vreme.
VECINUL : **(d-nei Pitache)** Se poate vecină... se poate..., a dat omu cu capul de pragul de sus.... şi pe urmă ce ? E aproape de cinci zeci de ani.
D-NA PITACHE : Ce aproape, i-a împlinit de nu ştiu când...
PITACHE : Nu i-am împlinit, ce vorbeşti tu... mai am până la 50...
VECINUL: **(râzând)** e tânăr vecină... are timp....
D-NA PITACHE : Are timp să moară de foame cu noi cu tot...
PITACHE : **(atins)** Cum să mori de foame ?... Ce n'ai în casă ce-ţi trebue?
D-NA PITACHE : Cât om avea... când s'o isprăvi şi ce mai avem. Ce ne facem ?....
VECINUL : Lasă vecină... că Pitache e om de muncă, nu se dă el cu una cu două, mai ales că nici nu mai face chefuri....
PITACHE : Ce ştie ea vecine ? Ştie să toace aşa din gură... ştie ea ce afaceri vreau eu să fac ?...
D-NA PITACHE : Ce-o să faci ? Au mai rămas câteva amărâte de parale, parcă te văd că le topeşti pe astea în... **(apasă)** afaceri de ale tale....
PITACHE : Păi unde plec eu acuma ? Ştii tu ? Nu ştii... **(vecinului)** M'am hotărît să iau în arendă moşia satului Druganeşti... In toamnă expiră contractul...
VECINUL : Aşa da... asta-i moşie frumoasă... Toţi câţi au ţinut-o s'au procopsit... numai să poţi pune mâna pe ea...
PITACHE : Păi nu de geaba am dat eu în brânci în alegerile din urmă pentru Conu Iorgu....
VECINUL : Domnul deputat dela al II-lea...
PITACHE : El mi-a făgăduit formal că-mi dă moşia în arendă pe cinci ani...
VECINUL : Cine ţi-a făgăduit formal ?
PITACHE : Cine ? Conu Iorgu.... şi eu am acceptat... Eu când zic o vorbă... apoi e vorbă... Cred că mă cunoaşteţi ?
D-NA PITACHE : Te cunoaştem **(sarcastic)** Cum să nu te cunoaştem.
(Pauză mică).
VECINUL: **(către Pitache) Vecine ! Şi** cu ce te duci până la Drugăneşti ?
PITACHE : **(mândru)** Păi nu vezi, mergem călări...
VECINUL : O poştie şi jumătate... **(îngânând) Călare...** Nu-i aşa departe... numai să ai cal bun...
PITACHE : **(râzând)** Ha, cal bun... Ce nu l-ai văzut ? **(către cineva din curte).** Ia du-te mă băeţaş şi adă calu... **(către vecin)** Ducipal vecine... nu fleac...
D-NA PITACHE : **(amărâtă)** Şi-a cumpărat o gloabă...
PITACHE : Ce gloabă cucoană, ce gloabă... **(către vecin)** Un buestraş de mănâncă nori nu altceva...
(Un băeţaş aduce calul... Calul sforăe şi tropăe).
PITACHE : Ce zici vecine, nu-i frumos ?
VECINUL : Ce să zic vecine, frumos...
D-NA PITACHE : **(amărâtă, arată îmbrăcămintea)** Şi-a luat şi jambiere roşii... de piele, şapcă de jocheu... cravaşă... nu-l vezi....
PITACHE : **(repede, mândru)** Tot tacâmu... da ce, ca fratele Năiţă...
D-NA PITACHE : Cum şi Năiţă merge cu tine ?
PITACHE : Că doar nu o să plec singur la drum...
D-NA PITACHE : Apăi atunci am înţeles... o să veniţi îndărăt săptămâna viitoare...
PITACHE : Ce tot băigui femee **(serios)** Nu 'nţelegi omeneşte, că de zece zile nu mai băgăm în gură nici o lacrimă de băutură **(tare)** Nu ţi-am mai spus ?...
D-NA PITACHE : Bine... bine... ho... **(pauză mică, calul tropăe).**
PITACHE : **(Il bate pe gât)** Ho-ho-taică c'o să plecăm acum. Şi Năiţă care nu mai vine. O să ne apuce căldura pe drum.... **(mică pauză).**
VECINUL : Da domnu Năiţă cu ce merge ? Cu bicicleta ?
PITACHE : Ce bicicletă, domnule. Călare ca şi mine, a închiriat un cal de la Pascu...
VECINUL : **(repede)** Ala de ţine birji ?...
PITACHE : Ala... ăla.... **(pauză)** Dar ce dracu are de nu mai vine, domnule şi doar i-am spus desluşit aseară să vie cât de de vreme...
D-NA PITACHE : De aia m'ai sculat şi pe mine cu noaptea în cap.
PITACHE : Uite domnule e ceasul 6 şi el tot nu mai vine.
VECINUL : Şi când vorbiseşi să plecaţi ?
PITACHE : Cât mai de dimineaţă.. să nu ne apuce căldura pe drum... că ştii cum e vorba : Călătorului îi şade bine cu drumul....
VECINUL : Fireşte...
PITACHE : Când colo... poftim trece şi 6½ şi el nu se vede... nici în lungul drumului... am făcut scurtă la gât uitându-mă după el...
D-NA PITACHE : Uite vecine... o cafea neagră... văd că aşteptăm... **(către Pitache)** Tu nu vrei una ? Pitache ce tot te uiţi ?...
PITACHE : Ce să vreau cucoană... de asta-mi arde mie ?... Nu vine mogăitul ăla... şi mă ţine şi pe mine'n loc...
D-NA PITACHE : **(către Pitache)** Stai colea şi nu te mai agita aşa, ia cafeua... o veni... că nu ţi-a pus ulcica...
(In timp ce se soarbe cafeaua se aud paşi la trap din ce în ce mai aproape, pe după casă).

PITACHE : El trebue să fie **(sare de unde e repede către băiat, se uită),** Aha el e... mă băiete, ajută-mă să încalec **(băiatul vine să-i ajute, calul sforăe, a încălecat, jocul calului).** Pentru... pentru că plecăm **(câţi-va paşi, strigă la Năiţă)** Haide nene.... păcatele mele hai odată.. hai... **(paşii se aud tot mai apropiaţi, apoi paşi pe loc).**
NAIŢA : **(gâfâind)** Stai domnule să vezi.... sărut mâna... salutare... stai să vezi... a fost o încurcătură... Băiatul lui Taşcă uitase de vorba de aseară şi înhămase la potalionul care pleacă la Găeşti şi calul ăsta... şi ăsta e singurul care merge mai bine la călărie...
PITACHE : Tiii... bată-i Dumnezeu să-i bată... şi...
NAIŢA : Şi plecat un alt băiat cu alt cal după pştalion... uf.. ce căldură a dracului... până să-l ajungă, până să-l deshame, e unul şi să pue pe celălalt, până să vie îndărăt, înţelegi...
PITACHE : Inţeleg... păcat... nepucă zăduful pe drum... Ce faci Năiţă... ce faci? Eu ard de plecat şi tu descaleci **(descalecă cu greutate).**
NAIŢA : Să mai strâng chinga asta... că s'a slăbit...joacă şeaua cu mine... **(gâfâie)** Da, ude dracu e chinga ? n'o găsesc **(bâjbâie pe sub burta calului).**
PITACHE : Haide Năiţă... dă mai repede Năiţă... iţi-ar chinga a dracului Năiţă... Haide. Ţi-am mai spus de 1000 de ori **„Călătorului îi şade bine cu drumul".**
NAIŢA : Hai că-i gata.... să încalec şi eu... şi merge...
VECINUL : Să-ţi ajut eu domnule Năiţă... aşa... **i ajută la încălecat, vine d-na Pitache)**
D-NA PITACHE : Nu staţi oameni buni să luaţi ceva'n gură ?...
PITACHE **(grav)** Nimic.... Ce de asta ne arde acuă? Ce zici Năiţă... Suntem la drum Hait.... înainte... marş... **(pornesc caii la pas.... La revedere... la revedere... etc).**
(Paşii se depărtează).
VECINUL : **(către d-na Pitache)** N'are aface calul lui domnu Năiţă, slab, neţesălat, ros de ham în toate părţile cu bidiviul d-lui Pitache... Ce zici coană Sofico...
D-NA PITACHE : Da.. parcă ar fi uns cu untdelemn...
VECINUL: Pe urmă, cum e îmbrăcat vecinul şi cum e domnul Năiţă... nu tu jambiere... nu tu şapcă, nu tu cravaşă...
D-NA PITACHE : Bani aruncaţi în vânt... asta-i lipsea chelului....
VECINUL : D'apoi înfăţişarea ? Pe cât îi de gros şi de voinic domnul Pitache pe atât îi de uscat şi pipernicit Năiţă.
D-NA PITACHE : Au dat după colţ nu se mai văd... **(nu se mai aud paşi de cai la pas).**

Pauză

VECINUL : Ei... apoi sărut mâna coană Sofio... să-i dea Dumnezeu noroc...
D-NA PITACHE : Ba mai bine minte, vecine, că de noroc nu s'a putut plânge...

Cortina

TABLOUL II

(Năiţă pe un cal mic, pipernicit şi Pitache pe un cal frumos).
PITACHE : De-am eşi odată din oraş... caldarâmul ăsta strică picioarele cailor...
NĂIŢĂ : **(tace şi hârâie în ritmul calului în trap, hac, hac)** După câteva secunde caii calcă în praful şoselei.
PITACHE : **(Flueră un cântec haiducesc)** Aşa mai merge... pe şosea merg şi caii altfel.... **(flueră, după pauză).**
NĂIŢĂ : Eşim acum din oraş.... Ţinem şoseaua drept.
(Caii merg la ţăcăneală — Pitache flueră fericit, după ritmul mersului).
PITACHE : **(fui-fui-fui)** Frumoasă dimineaţă de Iunie, măi frate Năiţă, ia uite. Iţi umple nările de miros de tei, de sulfină şi de levănţică. Ia priveşte la dreapta, în vale, cum se ţin lanţ zăvoaiele Ialomiţei şi cum sclipeşte când şi când apa în bătaia soarelui.
NĂIŢĂ : Şi la stânga până'n poalele dealurilor, grâne de toată frumuseţea.
PITACHE : **(Flueră fericit).**
NĂIŢĂ : A dat Dumnezeu belşug frate Pitache...
PITACHE : **(la fel)** Lanuri galbene de grâu copt, cu chenare roşii de maci înfloriţi, lanuri de ovăz... Şi ce verde brumăriu... Lanuri de porumb cu verdele lui închis şi lucitor.
NĂIŢĂ : Şi sus pe dealurile care închid zarea, viile cu răzoare drepte parcă ar fi trase cu condeiul.
PITACHE : Lucrătorii la pliveală ca nişte puncte albe **(flueră).**
(S'aud cântece de pitpalac).
NĂIŢĂ : Răsună lunca de cântecele pitpalacilor şi de hârâitul cârsteilor.
PITACHE : Ne umple sufletul de bucurie frumuseţile pământului, frate Năiţă **(Pauză)** De ce zâmbeşti ? Eşti mulţumit... **(Caii sforăe fericiţi).**
I-a FEMEE : Bună dimineaţa.
NĂIŢĂ şi PITACHE : **(fericiţi)** Bună să-ţi fie inima, la târg hai, la târg....
I-a FEMEE : La târg... păi cum ?
PITACHE : Ce aveţi acolo ?
I-a FEMEE : Ba ouă, ba lapte... cireşi, smântână... fiecare ce are...
IIa FEMEE : Bună dimineaţa, bună dimineaţa, ducem bunătăţi pentru gura orăşenilor.
NĂIŢĂ şi PITACHE : Mulţumim dvs. vânzare bună. **(Caii strănută, Năiţă cască. Pauză mai mare).**
PITACHE : Iată podul de peste Ialomiţa... să fie un ceas dela plecare ? Ha ?
NĂIŢĂ : Ce ceas Pitache ?.... Uite hanul lui Manolache aşezat aici drept în faţa podului... cu firma lui deasupra polăţii.
PITACHE: Două ciolane încrucişate.
NĂIŢĂ : Şi în mijloc scris Manolache Ciolănescu.
PITACHE : Lasă firma, ia priveşte ce e sub tulpan....
NAIŢA : Ce.... ia nişte cârnaţi.... i-a acoperit să nu-i mai bâzâie viespile... nu vezi ce târcoale le dă... **(se opresc.... ptiu... ptiu... hoho. Pauză).**
PITACHE : Pustiu... nici un muşteriu — ce să fie ? oamenii sunt la muncă. Nu mai trage nimeni la sticlele lui colorate din geam, parcă ar fi pietre nestimate.
NĂIŢĂ : Oameni cu treabă, cu rost Pitache... în toiul muncii.
PITACHE : **(cam jenat, cască, se'ntinde)** Şi sculatul ăsta de dimineaţă şi aerul ăsta curat, apoi călăria.... şi soarele care a'nceput să dogorească, mi-a deschis aşa o poftă de mâncare şi o sete... mai ales o sete... grozavă...
NĂIŢĂ : E ! Da parcă mie nu ?...
PITACHE : **(la cai)** Ho... ho... ducipalul tatii... Stai mă niţel colea în dreptul hanului **(bat amândoi cu cravaşele în polată).**
NĂIŢĂ : Ce stai. Hei „Stabiliment"... Hei. Ia uite cum moţăie copilul ăla la tejghea !....
PITACHE : Hei, măi, n'auzi ?....
BĂIATUL: Ce poftiţi... ha... **(cască).**
PITACHE : Deşteaptă-te mă băete... şi hai încoace,... nu descălecăm că suntem grăbiţi.
BĂIATUL : Ce poftiţi ?... a... a.. **(cască).**
PITACHE : Mă băiete... ai ceva rece, de băutură, un pelin un sifon, ceva ?
BĂIATUL : Este... a... a... **(cască).**
PITACHE : Dă-ne două pelinaşe cu sifon...
NĂIŢĂ : Ori cu borvis **(băiatul cască. Vrea să plece).**
PITACHE : Mişcă-te mai repede băiete... aaa... mişcă-te băeţaş... dă zor, mă neiculiţă, că suntem grăbiţi şi ştii, vorba românului : Călătorului îi şade bine cu drumul — repede... repede... **(către Năiţă).** Molău... Molău... ăsta... nu face de noi Năiţă... hai repede mă băete...
BĂIATUL : Poftiţi... **(vine cu paharele).**
PITACHE : **(gustă)** Hah... **(plesneşte din cerul gurii)...** ce zici Năiţă ?
NĂIŢĂ : Haaah... până 'n fund,... ptii straşnic !...
PITACHE : Unde-l ţineţi mă de e aşa de rece ?
BĂIATUL : La ghiaţă.
PITACHE **(cu interes)** Pe unde aveţi voi ghiaţă ?
BĂIATUL : Păi n'are jupânul gheţărie în curte ?...
PITACHE : Ce vorbeşti domnule ? I-auzi Năiţă...
AMÂNDOI :**(la o vorbă).** Ia mai adu două.
PITACHE : Da nu fii mogăit, umblă repede, băete, că suntem grăbiţi
(Pauză până vine băiatul, nu se uită unul în ochii altuia, beau cu zgomot dintr'o înghiţitură).
PITACHE : Hai al treilea, repede... repede... mă, că nu putem sta aşa în drum.
BĂIATUL : **(leneş).** Poftim şi al treilea **(pauză).**
PITACHE : **(Cu autoritate).** Cum te cheamă pe tine măi băiete ?
BĂIATUL : Tilică.
NĂIŢĂ : De unde eşti tu măi Tilică ?
BĂIATUL : De la Priseaca.
PITACHE : Ei, al cui eşti tu, dela Priseaca ?
BĂIATUL : Al lui Tache Drăgoi.
NĂIŢĂ : Şi de mult eşti tu aici ?
BĂIATUL : De patru luni.
PITACHE : Dar stăpânu-tău, unde, e mă ?
BĂIATUL : E dus colea la nişte trifoiu... **(pauză, zgomot de bani).**
PITACHE : **(îi plăteşte).** Ţine colea o rublă... opreşte 6 pelinaşe şi dă restul, dar repede mă băete, repede... că ne apucă căldura pe drum... **(se arată Manolache în pruni).** Năiţă uite că vine şi Manolache...
NĂIŢĂ : Aha, îl văd... Uite-l cum lipăe în papuci pe poteca din pruni...
MANOLACHE : **(fericit de departe).** E hei cunoştinţe vechi... ce bucurie... **(se apropie).** Bună ziua domnule Pitache... Uite şi pe domnul Năiţă... da 'ncotro ?
PITACHE : **(grav).** Incoa la vale. Dar, mă Manolache, grozav pelin ai... **(către băiat).** Măi băete să mai aduci un rând trei pahare. De unde-l ai, Manolache ?
MANOLACHE : Aşa-i că-i grozav ? Dela frate-miu Ilie...
PITACHE : Da ştii un lucru ? nu-mi place mie băiatul. Nu face. Aici la han, în drum, la răspântie, trebue un băiat iute, spirt... Să umble ca sfârleaza. Omul, vine, bea, pleacă repede. Vorba românului „Călătorului îi şade bine cu drumul".
BĂIATUL : **(leneş).** Poftiţi încă trei...
MANOLACHE : Da de ce nu descălecaţi niţel ? Coane Pitache mai răsuflă caii niţel...
PITACHE : Ce zici Năiţă... să descălecăm...?
NĂIŢĂ : Dacă zici tu Pitache ? Să descălecăm...

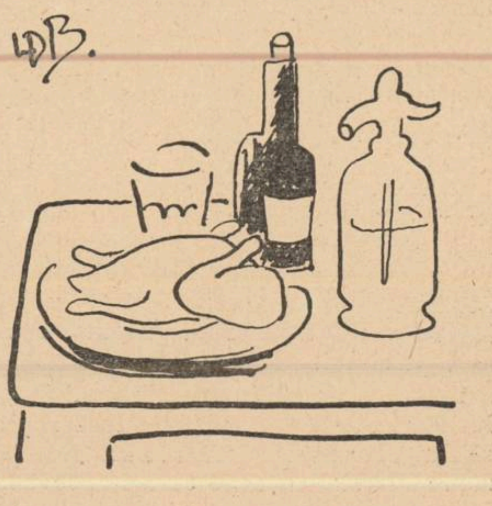

MANOLACHE : Pune băiete paharele la masa de colo şi leagă caii de câte-un stâlp... dar departe unul de altul să nu se bată... Ia staţi... staţi...
PITACHE : Stăm noi... stăm, dar suntem tare grăbiţi că ne apucă căldura **(beau).** Ei noroc să dea Dumnezeu şi bine te-am găsit Manolache...
MANOLACHE : Noroc ! Bine-aţi venit sănătoşi boerilor **(beau).**
PITACHE : Piii! Straşnic pelin! Dar de când ţi-ai făcut gheţărie ?

(Urmare în numărul viitor)

CARTEA FRANCEZA

Claude Farrère: Les imaginaires (roman)

(Editura Flammaricn, Paris 1938)

Oamenii geniali, acei cari se singularizează de restul omenirii, prin actul creaţiei spirituale, sau printr'o neobişnuită activitate şi desvoltare a funcţiunilor intelectului trec, de obiceiu, prin viaţa de toate zilele şi în văzul tuturor, cu stângăcia ridiculă a jalnicului albatros baudelairean, rareori izbutind să-şi atragă altceva decât ironia compătimitoare a celorlalţi. Curiozitatea lacomă a mulţimii pentru „micile mizerii" din viaţa marilor oameni, denunţată cu atâta amărăciune de Eminescu, rămâne totuşi expresia — rudimentară desigur, şi penibilă — a unei sforţări bine intenţionate, de simpatie şi înţelegere. Indiscreţia are încă scuza interesului pentru tot ce este omenesc, dar nepăsarea e hotărît monstruoasă.

Artistul sau gânditorul de geniu, neputând fi însă înţeles prin ceea ce îl înalţă deasupra obişnuitei măsuri a semenilor săi, e firesc să fie căutat de cei mai mulţi, în acea zonă mijlocie şi accesibilă a bucuriilor şi amărăciunilor de toate zilele, dealungul cărora se petrece, la fel cu al celorlalţi, şi lutul lui pieritor. Indiscreţia cu care sunt scormonite biografii de o platitudine desăvârşită, numai pentrucă ele poartă semnul de foc al unei înzestrări excepţionale cu darul creaţiei artistice sau literare, isvorăşte, cu toate aparenţele contrarii, dintr'o atitudine omagială.

Tot în aceeaş atitudine cred că trebue căutat şi îndemnul de a creia din închipuire, elementele biografice pe măsura unor oameni excepţionali. E replica omului dată creaţiei naturale, prin actul creaţiei artistice.

Năzuinţa unor scritori de a înfăţişa tipul omului genial ,reprezintă formula saturată a romanţării, dar situarea în epicul pur, înlăturând compromisul biografiilor romanţate, se izbeşte de un cerc vitios cu neputinţă de înlăturat: geniul fiind unic şi original se opune încercării de generalizare tipică iar, pe de altă parte, felul în care se apropie şi se aseamănă cu ceea ce este opusul său nu îl exprimă, nefiindu-i caracteristic.

Neputându-se înlătura acest cerc vitios, s'a încercat ocolirea lui. Balzac, de pildă, în **La recherche de l'absolu,** dându-ne indirect măsura activităţii geniale a lui Balthazar Claës, prin felul răsfrângerii ei în mediul înconjurător, iar Paul Bourget, în **Discipolul,** înfăţişând urmările practice ale influenţei savantului Sixte, în persoana lui Robert Greslou. In schimb, existenţa

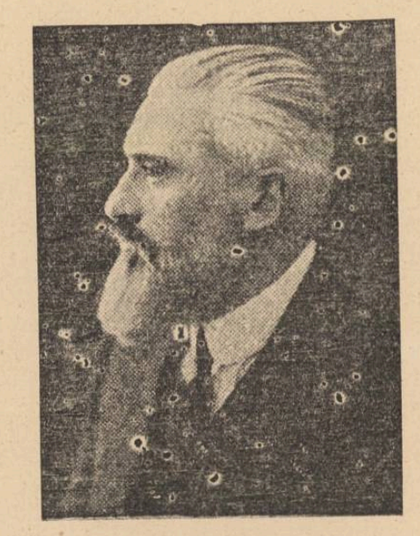

Claude Farrère

matematicianului Haricotelle, eroul ultimului roman de Claude Farrère se desfăşoară direct,în văzul tuturor şi în răstimpul obişnuit al unei vieţi omeneşti, întreruptă pretimpuriu, de un tabes sifilitic.

Jean-Jérôme Haricotelle e un tip excentric în toate actele şi momentele vieţii sale, excentric umanităţii pe care o străbate ca lebăda prin apă, fără să prindă nici un strop de semnificaţie. Dar comparaţia cu lebăda nu este exactă. Imaginea de puritate şi plutire lină care se asociază la evocarea pasării nu se potriveşte genialului Jean-Jé. El nu este un candid, iar mersul lui în viaţă urmează zigzagul brusc al capriciului.

Semnele deosebitoare ale genialităţii lui Haricotelle sunt vizibile însă şi prin răsfângere, în uimirea admirativă, în zăpăceala şi teama pe care le provoacă la cei cari au de-aface cu el. Repeziciunea şi neprevăzutul mişcărilor lui sunt menite să desăvârşească impresia unui ins scăpat din praştia excentricităţii, dincolo de umanitate, în record, adică în aberaţie şi... în ridicul. Ritmul vertiginos al trecerii lui prin viaţă face ca mişcările fireşti ale celorlalţi să pară „au ralenti".

Haricotelle e un geniu inventiv dar îi lipseşte nu atât simţul practic, cât acel simţ mai subtil, deşi practic încă, al prevederii consecinţelor pe care le poate avea punerea în aplicare a unor descoperiri de o rară ingeniozitate, ca de pildă instalarea unei conducte transoceanice pentru transportul petrolului între Europa şi America sau transformarea Pekingului în port la mare. Rostogolirea lui frenetică şi capricioasă pe drumurile vieţii, dela o profesie la alta şi din Paris la Dakkar, în Guyana, Alaska şi la Peking aminteşte mai degrabă svâcnirile sacadate şi mecanice ale unei marionete decât mobilitatea şi neastâmpărul spiritului pur.

Sfârşită lectura, Jean-Jérôme Haricotelle rămâne între paginile cărţii, epură a unui gând proectat dincolo de umanitate, dar fără nici un ecou sensibil în ea, asemenea „cantităţilor imaginare" din matematică (de unde şi titlul romanului), pe care, printr'o extraordinară forţă de fixare a atenţiei, el le vedea aevea.

Din punct de vedere tehnic, al meşteşugului, **Les imaginaires** înseamnă totuşi o admirabilă reuşită. Este un tur de forţă, ţinând deopotrivă de performanţă şi de literatură, echivalent epic al unui scherzo muzical — mă gândesc anume la **Bolero** de Ravel. Stilul cărţii e direct, evocator şi autoritar, de o precizie elegantă şi secretând humorul, care îndeplineşte aci o funcţie clorofiliană, alegând şi îndepărtând penumbra sugestiei şi mirajul liric. Rare ori o carte se citeşte cu atâta desprindere şi lipsă de interes afectiv ca **Les imaginaires,** dar cu o uşurinţă care înşeală atenţia, ademenind-o cu jocul lucid al unei inteligenţe artistice deplin stăpână pe mijloacele expresiei.

Ceea ce desigur că nu rezolvă problema.

Cel care a izbutit până acum să ne sugereze în esenţa lor omenească, elementele dramei gânditorului deşi, cum însuşi scrie, cu mijloacele „unui limbaj forţat, uneori energic abstract", şi prin diagramă, fără a recurge la procedeele literaturii, rămâne încă Paul Valéry, în acea „Chimeră a mitologiei intelectuale" care e Monsieur Teste. Dar şi existenţa Domnului Teste — observă autorul lui — „nu s'ar putea prelungi în real mai mult de câteva sferturi de oră", astfel că problema reprezentării în literatură a geniului rămâne tot nedeslegată.

MIHAI NICULESCU

●

NAPOLÉON BONAPARTE de **Jean Bourguignon,** (Les Editions Nationales).

Al doilea şi ultimul volum din monumentala lucrare a d-lui Jean Bourguignon despre Napoleon, cuprinde cea mai bogată iconografie privitoare nu numai la împrejurările în directă legătură cu viaţa împăratului Francezilor dar la întreaga epocă imperială. Ilustraţia e, în bună parte, inedită, întrucât autorul a izbutit să obţină autorizaţia de a reproduce şi numeroase bucăţi necunoscute, păstrate cu gelozie prin colecţiile particulare franceze şi străine.

De semnalat mai ales, abundenta serie de caricaturi regaliste sau engleze, care înfăţişează reversul medaliei, satira alături de apoteoză.

Textul acestui in-quarto nu e mai puţin interesant decât ilustraţia, întrucât înfăţişează o antologie cuprinzând paginile cele mai caracteristice din literatura napoleoniană, dela Chateaubriand şi Stendhal, până la Octave Aubry, Louis Madelin şi d. Jean Bourguignon însuşi, care evocă în trăsături emoţionante celebrul episod al „despărţirii dela Malmaison".

GEORGES DUHAMEL ET NOUS

„Cahiers de la Nouvelle journée", (Bloud et Gay).

Al 38-lea caiet din seria „Nouvelle journée", aduce, sub înfăţişarea sărbătorească a unui omagiu dedicat lui Georges Duhamel, o prezentare de ansamblu a operei fecundului scriitor, fără ca pătrunderea şi imparţialitatea spiritului critic ale celor cari semnează sumarul să fie stânjenite de caracterul omagial şi festiv al împrejurării.

Din numeroasele esseuri cari studiază diferitele aspecte ale variatei opere duhameliene subliniem substanţialele pagini introductive: **Georges Duhamel et la chair touchée,** semnate de Paul Claudel, **Duhamel devant la guerre,** studiu datorit d-lui Jacques Madaule, care aşează în fruntea operei creatorului lui Salavin, **Civilisation** şi **Vie des Martyrs,** apoi o **Convorbire cu Georges Duhamel,** cu prilejul căreia d. Jean Soulairol aduce destăinuiri pline de interes asupra scriitorului şi omului. etc.

NAISSANCE de l'ODYSSÉE de Jean Giono.

Esseul de multă vreme epuizat, apărut în 1930 într'o ediţie pentru bibliofili, cu tiraj limitat, a fost retipărit în ediţie curentă la Bernard Grasset.

Fără să aibă amploarea ultimului său roman, **Batailles dans la Montagne,** eseul acesta, care este debutul literar al lui Jean Giono, radiază toată valoarea de semnificaţie a unui mesagiu înfăţişând întreagă măsura originalităţii celui mai mare liric francez al zilelor noastre, cu excepţia doar a lui Paul Claudel.

Din prilejul memorabilelor peregrinări ale lui Ulisse, Jean Giono a desprins conturul un mit nou, al artistului virtuos al minciunii, care îmbogăţeşte viata transfigurând-o.

IN NOAPTEA DE LASATA SECULUI

de VICTOR POPESCU

Câtă vreme soarele a luminat peste sat, Maria n'a simţit nici un fel de teamă. Dimpotrivă chiar, sensibilitatea ei, îndeobşte acută, se tocise cu desăvârşire. Era un fel de amorţeală curioasă, care, cuprinzându-i încet toate mădularele, făcea să nu mai simtă nimic, să nu vadă nimic, să nu audă nimic, trăind mai mult în virtutea unei forţe câştigate altă dată, decât cu conştiinţa traiului.

In cursul după amiezei se tăiase la un deget, destul de adânc. Dar nu băgase de seamă rana care sângera, şi, dacă nu ar fi venit mamă-sa să-i amintească să fie atentă, că bagă sânge în mâncare, poate nu şi-ar fi dat seama de tăietură. Când însă umbrele înserării începură să se prelingă prin ungherele casei, aducând împreună noaptea de lăsata secului, o teamă grozavă o cuprinse. In această noapte se împlinea termenul răzbunării lui Ion.

Eşi în ogradă. Zăpada căzută din belşug acoperea totul cu un strat pufos. Crengile pomilor atârnau obosite de sarcina de nea. Şi peste tot o liniste cumplită. Amorţeala iernii stăpânea. Oamenii, cari arareori în timpul zilei se mai mişcau pe uliţe, acum intraseră ca 'n pământ.

Maria se sprijini de perete, şi încrucişându-şi mâinile, se porni din nou pe gânduri

Niciodată n'ar fi crezut într'o soartă atât de crudă. Orice om are dreptul să iubească. Ei nu i se da acest drept. Dar nici tăgăduirea nu se făcea deschis. pe faţă, ci pe ascuns, cu o răutate diavolească. Şi-şi reamintea ea, cum cu un an mai în urmă, tot pe vreme de iarnă ca şi acum, îl întâlnise pe Gheorghe. El parcă tocmai mâna nişte cai

cu o sanie la pădure. Maria poftise să meargă cu el ; iar Gheorghe a luat-o. Aşa s'a întâmplat să se placă. Apoi, când vara a venit, nu mai rămăsese câmp, nu mai rămăsese livadă. luminiş sau crâng, să nu cunoască plimbările lor, îmbrăcate în farmecul unei dragoste curate.

Se întâlneau pe ascuns. Dece le era ruşine de lume, nu ştia nici ea. Poate frica să nu se şoptească în spatele lor, cum făceau atât de urît femeile din sat, şi după ele toţi cei cari în loc să-şi vadă de treabă, se amestecau în treburile altora.

Copleşiţi de fericire, au văzut holdele aurindu-se, au mâncat porumbul copt, le-a venit şi zvon de pe dealuri, dela cules Pentru ei însă nimic nu mai era afară de iubirea lor. Dar tot nu îndrăsneau s'o spună. Şi poate dacă atunci, Maria ar fi mers la mama ei să se destăinuiască, nimic nu s'ar fi întâmplat. N'a fost însă aşa.

Intr'o zi, Gheorghe veni s'o anunţe că şi-a găsit o slujbă, undeva la oraş şi se duce să câştige ceva bani. Apoi a adăugat că de-i merge bine acolo. o chiamă şi pe ea. De nu. se va întoarce acasă, şi-or face numaidecât nuntă.

Pentru ultima zi de stat împreună au hotărît să meargă spre seară, la iaz. S'a întâmplat însă să fie şi Ion pe acolo şi el a văzut mult. A văzut atât de mult, încât dacă fata nu se căsătorea curând, el ar fi putut s'o facă de râsul satului întreg.

Şi atunci a venit la ea şi i-a spus că a văzut. Dar i-a amintit c'o iubeşte la nebunie, şi că, dacă va consimţi să-l ia de soţ, va tăcea din gură. „Asta cât mai curând" a adăugat el cu răutate. „Ştii... în noaptea de lăsata secului...". Maria n'a vrut. N'a vrut şi nu vrea, nici chiar acum, când în fine Gheorghe, după ce ea îl chemase cu nenumărate scrisori trimese la oraş, i-a răspuns că nu-l mai pot întoarce din drum nişte copilării, pe care le-o fi făcut el vara, când toată lumea e veselă

Lovitura o duruse cât nu-şi poate cineva închipui. A fost ca moartă câteva zile. Insă nu putea crede că Gheorghe, pe care-l iubea atât, să fie aşa câine. Răul era Ion. El o chinuia. Parcă ea putea să se dea aşa, oricui. Ea pe Gheorghe îl iubea. „Nu, nu, Gheorghe nu mă părăseşte", se trezi ea ţipând şi alergând spre poartă.

Se opri o clipă. Vorbise tare. Poate o auzise cineva. Stătu cu urechea la pândă. Nu era nimeni în jur. Seara se lăsase peste tot, şi ici colo se aprindeau în sat luminiţe. Pe cer, stele sclipind se jucau cu fulgi mici de nori.

Maria porni pe uliţă cu pas grăbit. Nu ştia nici ea unde merge ; avea mişcări pripite, ca ale unui om ce a întârziat şi voeşte să câştige timpul pierdut. Nămeţii mari de zăpadă, ascunşi în umbrele întunericului o trânteau din când în când, la pământ. Fără să crâcnească, fără să se înfricoşeze, se scula din nea, îşi trăgea picioarele înfundate pe potecile bătătorite de pe lângă garduri şi pornea mai departe, prin noapte. Deodată se opri. Par'că auzi un glas. Mai degrabă o şoaptă, şi parcă un sgomot de paşi grăbiţi apropiindu-se. O fi Ion? Cuprinsă de o frică fără rost, Maria o luă la fugă înapoi, întorcând mereu capul să vadă dacă n'o urmăreşte careva. După un timp se opri. — Doamne, de-ar trece mai repede noaptea asta, gândi ea. Dar în loc ca o minune dumnezeiască să aducă pe cer soarele luminos, iarăşi pe drum se auziră voci venind, apropiindu-se. Maria se aruncă jos, în şanţ, lângă trunchiul unui castan bătrân. Apoi, ghemuindu-se, ciuli urechile să audă cine şi ce vorbeşte.

Putea prea bine să nu fie Ion, care să umble la acel ceas prin sat. Oricare altul putea fi. Pentru ce tocmai la el se gândise?

Intre timp, paşii se apropiase mult şi vocile devenise distincte. Un glas, mai gros, mai înfundat, ca nesigur de cele ce spune, răzbea din cadenţa paşilor, nu prea tare, asemenea cuiva ce nu voeşte să fie auzit, dar care nici nu ia seama spre a se păzi, întrerupt din când în când de un murmur, mai de grabă aprobativ, al unei alte persoane. Erau doi care treceau prin faţa fetei ascunsă în şanţ. Cu inima îngheţată, ea recunoscu glasul lui Ion, după sunetul vocii, şi după explicaţia pe care acesta o da tovarăşului asupra răzbunării grozave pe care o avea de înfăptuit în seara aceea.

După ce se depărtară, Maria se sculă din şanţ, tremurând din tot corpul şi porni spre capul satului.

Va să zică avea cu tot dinadinsul să se răzbune. Nu era om de înţeles, să priceapă că sufletul ei nu poate fi al lui nici când. Maria se îngrozea la gândul răutăţii ce putea să sălăşlueaască în inima acestui om.

Ea nu-şi dădea seama că un om care iubeşte nu mai poate judeca limpede. Şi mai cu seamă, când judecata avea de scop să lege fiinţa la care ţinea, de una ce-i era duşman, duşman grozav!

Dar se va răzbuna şi ea. Când va veni Gheorghe. Abia se gândi la numele acesta, că în mintea ei se făcu întuneric. Întâi nu mai pricepu nimic din cele ce o înconjurau, parcă se aprinsese o lumină orbitoare în faţa ochilor. De odată, îi apărură în minte, cu o limpezime chinuitoare, cuvintele din scrisoarea primită de curând dela el, cari aminteau categoric că nu poate veni nici un sp.ijin din partea lui.

Maria se opri. Singurătatea ei, abia acum îi apărea limpede. Nu era nimeni să-i ia apărarea în tot satul, dacă Ion va da la lumină, ceea ce surprinsese toamna trecută.

Maria se sprijini de un pom.

Era la capătul satului. Aci drumul scăpând de strânsoarea caselor, se înpotmolea în zăpada întinsă, vrând să fugă peste câmpuri. Un vânt rece şi tăios, dar fără putere, zburda, hoţeşte, prin noapte. Pe cer stele se vedeau, puţine, fiind pe rând înghiţite de umbrele norilor

De pe câmp numai linişte. Din sat, câinii lătrând. Mulţi.

Maria se sprijinea de pom, pradă gândurilor, fără a lua sema cum frigul o pătrundea cu încetul.

Abia târziu, când nici nu mai gândea, un fior îi aminti că a înghe,at. Voi să se ridice. Nu mai simţea picioarele. Incepuse să ningă cu fulgi mari, uşori. Se auzia parcă o voce. Cineva striga. Striga tare. Poate o căuta. Se vede că porniseră după ea din sat

— Săraca mama, gândi o clipă, pune tot satul după mine. Dar deodată îşi opri respiraţia. Strigătul putea fi şi vocea lui Ion. Putea fi înfăptuirea răzbunării câineşti. Strigătul lui era ruşinea ei, desvăluirea unei greşeli, pe care nimeni nu i-ar fi iertat-o.

Işi ascuţi auzul. Dus de aerul iernii, glasul devenise puternic. Se auzeau cu oarecare greutate, cuvinte răslеţe, crâmpeie de fraze. Nu mare lucru, dar destul ca să priceapă de ce era vorba Ion striga. Vru să se repeadă. Să-l oprească. Făcu câţiva paşi şi întinse mâinile. Gura ei se căsni să strige: — taci, — dar cuvântul nu ieşi.

Genunchii se îndoiră deodată şi tremurând, fata căzu în zăpadă, cu mâinile tot întinse, rugându-se să tacă Dar cuvântul tot nu ieşea.

Şi din sat, vocea puternică se auzea mereu. Maria pricepea acum totul. Şi-i era groază. Deodată se sculă. Tremura din tot trupul, dar se ţinea bine pe picioare. Privirea îi era în gol, nu ştia unde. Undeva. Dinţii îi clănţăneau.

— Va să zică acum tot satul ştie greşala ei. Toţi flăcăii o vor ocoli. Toate fetele îşi vor bate joc de ea. Toţi

bătrânii or s'o ocărască. Mama ei o va goni, sau cine ştie ce va face. O astfel de viaţă este cu neputinţă de dus. Fără sprijin. Fără nimeni. Unde? Aci, în sat? Nu! La Gheorghe, la oraş? Puţin îi pasă de ea. — Ah, Gheorghe, ce mi-ai făcut, ieşi înfine exclamaţia de pe buzele ei albite de groază. Se sperie de glasul ei, ieşit aşa, deodată şi se uită împrejur. Nimeni, nimic! Ba da! Un puţ. Un puţ adânc, mare. Negru. Părăsit. In faţa ei. La trei paşi! La doi paşi! La unul. Sub mâna ei. E rece. Şi dacă e rece? Ochii-i priveau în fund. Intunerec. Gol. Se apleca niţel. Mai mult. Şi mai mult. Un fulg de zăpadă îi căzu pe ceafă. Numai o tresărire. Numai o clipă. Şi apoi! Şi apoi adâncul o înghiţi.

Din sat, zvonul de glasuri creştea...

CATIA

de Arcadie Avercenco

Catia are ochi negri şi cam somnoroşi, buze mici şi roşii, totdeauna cu o strâmbătură de nemulumire. Obrajii îi sunt acoperiţi cu puf, ca piersicile... E înaltă şi sveltă, iar pieptul ei, care numără 18 primăveri, încearcă din răsputeri să iasă dintr'o buză strâmtă de flanelă, având necuviincioasa dorinţă de a turbura şi provoca— prin albeaţa şi tăria sa — pe toţi ce de sex opus.

Disdedimineaţă, Alexe cel micuţ se trezeşte şi strigă din pat :

— Catia, să-ută-mă !

Catia se apropie de pat, se apleacă deasupra lui Alexe şi, rece, fără nici o umbră de duioşie, îndeplineşte această îndatorire, care, pe lângă altele mai complicate, cade în sarcina ei.

După ce sărută pe Aexe, Catia se grăbeşte să-i pregătească griş, dar în sufragerie dă peste liceanul Vladimir, fratele lui Alexe.

— Ce frumoasă eşti, Catia!... şopteşte liceanul, privind-o. Ochii i se fac turburi. Apoi îi atinge pieptul.

— Catia, cât ai plătit tofa?

Liceanul nu-i frământt de dorinţa de a primi un răspuns exact... Această întrebare negustorească e pune numai din cauză că, pe urmă, va putea să pipăie stofa, să îmbrăţişeze pe Catia şi să facă o serie întreagă de alte lucruri ispititoare.

De câteva ori dearându încearcă să trezească pe Catia, sărutând-o cu înfrigurare. Dar Catia sedă alene la o parte şi-i şopteşte :

— Lasă-mă, domnişorie. Du-te la învăţătură... E păcat să sruţi.

Vladimir suspină, îşi îndreaptă — ridicând din umeri — rana şi ese, făcând drum tatălui său, stăpânul casei şi şeful suprem al servitorei Catia.

Tatăl se uită în juru-i,se apropie tiptil de fată şi-i spune încet:

—Catia, lasă-mă să te sărut!

Fata se smuceşte, privind în perete cu ochi indiferenţi şi gândindu-se la ale ei. Cu acelaş succes, stăpânul ar putea să sărute şi obiectu actualei atenţii a Catiei, peretele.

— Ce lemn... şopteşte stăpânul trist şi supărat şi n'o mai sărută pe fată.

— Catia, fugi să-mi iei nişte ţigări.

In gang, pe Catia o întâlneşte tânărul ajutor al portarului din curte. El atacă pe fată cu toată patima unui om născut pe malul Gaudalquivirului, deşi e de fel din gubernia Tula. Catia se smulge fără grabă din braţele lui şi-i şopteşte rece:

— Lasă-mă... e păcat.

Băcanul nu vrea să-i dea ţigări multă vreme, cuprinzând cu braţele tremurânde mijlocul Catiei şi şoptindu-i cuvinte din modestul vocabular al specialităţii sale:

— Eşti dulce ca zahărul rafinat, ca mierea. Eşti parfumată ca ţigara „Duchesse".

Catia cască. I-e lene să se smulgă din braţele negustorului.

După masă, la Catia vine bătrâna-i mamă.

Stă vreme îndelungată în odăiţa Catiei, o priveşte pe fată în ochi, îi sărută părul şi ochii. In acest timp, privirea rece şi nepăsătoare a servitoarei rătăceşte pe tavan...

— Parcă ai fi moartă, spune mama. Am să mă duc.

— Duceţi-vă, mamă, răspunde Catia, suspinând

●

Seara târziu, în odăiţa Catiei vine Vasia Smurţin, vânzător la magazinul de galanterie „Somov".

El e singurul om care n'o sărută. Netezindu-şi din când în când părul ondulat şi îndreptându-şi cravata, Vasia Smurţin îşi citeşte ziarul, îşi curăţă unghiile; apoi mănâncă, înghiţind cu poftă pârjoale reci şi plăcintă.

Catia umblă în jurul lui, se apleacă tremurând spre păru-i ondulat şi-l sărută îndelung. Se freacă de obrazul vânzătorului, de cravata lui şi sărută de nenumărate ori palma mâinii lui mari care miroase a săpun de toaletă.

Vânzătorul Vasia citeşte ziarul şi după masă.

Din ruseşte de R. DONICI

CRONICA DRAMATICĂ

de **CICERONE THEODORESCU**

TEATRUL REG. MARIA: „Răsbunarea lui Demostene"

(Comedie în 3 acte și cinci tablouri)
de UGO FALENA

Ultima premieră a teatrului Regina Maria ne prezintă o comedie care e mai mult farsă și un Demostene care e mai mult cabotin.

Acțiunea se petrece la Londra cu personagii și de un humor foarte puțin englezești, cu o spoială destul de sumară de veridicitate dar cu multe

V. Maximilian

și aglomerate situații de comic și de burlesc.

Ceea ce — pentru succesul unei comedii streine, la noi — se socotește a fi, în definitiv, prea de-ajuns.

Rețetă facilă de comedie al cărei unic scop e un amuzament copios și irezistibil, similar gâdilăturii pe la subțiori, aceea a „Răsbunării lui Demostene" pare să servească — pe departe — și unei ironii generos îndreptate de autorul italian împotriva.. fistichiilor ăștia de englezi!

●

Tema e simplă și susținerea ei scenică, mai puțin.

Un domn Bernard Way, avocat și orator cu renume la Londra — cu renume de adevărat „Demostene modern" — trăește cu o dansatoare și firește dansatoarea îi pune coarne cu un boxeur.

Aflând că metresa îl înșeală, Bernard Way-Demostene jură (pe toți zeii!) că se va răzbuna. Nu mai ia însă, ca altă dată, pietre în gură și nu se mai duce la marginea mării pentru a acoperi cu vocea sa zgomotul valurilor înfuriate.

Procedeul clasic se dovedește a fi fost totuși mai bun: noul Demostene e chemat de niște admiratori din provincie să vorbească la comemorarea unui pastor-boxeur, gloria orășelului cu pricina; dar comemoratul, cum aflăm până la urmă, nu e altul decât însuși.... boxeurul cu care dansatoarea înșelase pe d. Bernard Way-Demostene! Dar acesta din urmă, cu tot renghiul jucat de destin, o aduce din condei (sau mai bine zis din guriță că nu degeaba e el Demostene) în așa fel încât neconsolata văduvă a defunctului pastor-boxeur se consolează în brațele sale furnizându-i totodată și prilejul.... răzbunării dorite.

Meschinul și egoistul nou Demostene (meschin și egoist fiindcă e... englez!) dă astfel satisfacție deplină ferocei verve satirice a dramaturgului italian, (răzbunat probabil la rândul său și cam în acelaș fel, pe această bătrână Anglie care nu vrea să recunoască imperiul italo-abisinian!!...).

In loc să nimerească pe... faleza blajină în a-i asculta străbunele răcnete, săracul Demostene a nimerit pe... Falena, Falena Ugo, autorul italian excelent în a monta farse pe pielea englezilor.

Ghinionul lui!

Ceea ce de bună seamă nu împiedică pe nimeni să petreacă „trei ceasuri agreabile", la un spectacol fără pretenții, bogat în situații absurde dar comice, făcut pe înțelesul și pe placul amatorilor de vodeviluri.

●

Nostim și pipărat, gustat și plin de duh, de un „uman" cabotinesc și de o linie cu talent șarjată, adică așa cum d. **V. Maximilian** l-a prezentat pe Bernard Way-Demostene, eroul principal

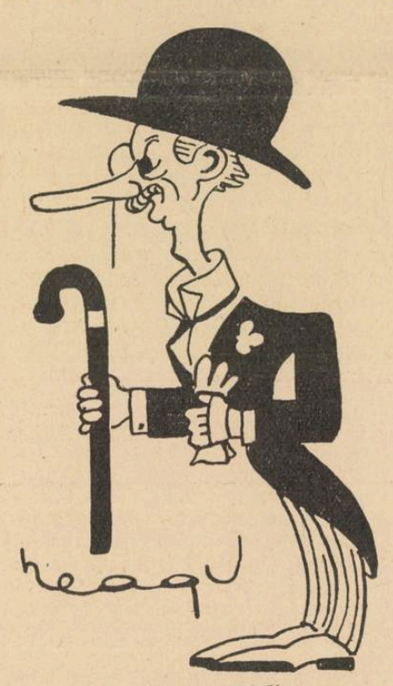

Vasiliu Birlic

a corespuns fără îndoială, pe scena teatrului Regina Maria ,intențiilor autorului.

E încă mai fără îndoială faptul că d. V. Maximilian rămâne totuși cu mult deasupra nivelului acestui rol.

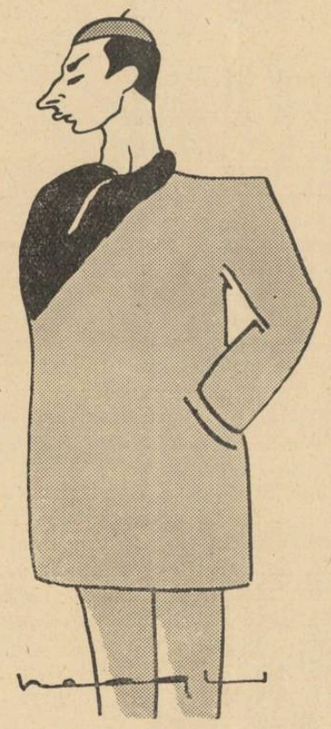

Emil Botta

S'au detașat din tinerescul ansamblu care a ajutat ritmului viu al spectacolului, măștile caricaturale — poate totuși cam prea ostentativ grotești — ale „secretarilor" lui Demostene, întrupați de d-nii **Gr. Vasiliu-Birlic** și **Emil Botta;** schița oratorului din provincie, sugestiv creionată de d. **Jules Cazaban;** morga unui servitor de casă mare, — d. **Niculescu-Cadet,** etc.

Primul rol femenin, văduvioara pastorului-boxeur și rival post-mortem al lui Bernard Way, a fost încredințat d-rei **Tantzi Cocea,** un talent de convingătoare sobrietate și o cuceritoare frumusețe scenică.

In dansatoarea boclucașă, vulgară și înțepată, a apărut d-na **Francisca Cristian.**

Amuzant, desenul de „femee la toate" al d-rei **Angela Mateescu.**

O îndrăcită apariție, într'o servitoare căreia îi merge gura, d-ra **Nineta Gusty.**

In restul ansamblului d-nele: **Maria Sandu, Marga Hagiescu, Sanda Vasilescu, Virginia Stoicescu** și d-nii: **Marcel Enescu, Gh. Chamel, Vasile Bulandra, Petre Ionescu, J. Constantinescu, Al. Alexandrescu, I. Iliescu, Stan Iorga.**

CONDIȚIA NEMURIRII

Când Lucifer, deși avea aripi, a păcătuit, Dumnezeu, gonindu-l, i-a dat voie să-și ia cu sine — bagaj — nemurirea. Când Eva, l-a obligat pe Adam să muște din măr, pedeapsa divină a cuprins și retragerea nemuririi. Poate fiindcă în constituția Paradisului se introdusese între timp pedeapsa cu moartea.

Și prăbușirea a fost lungă. Fiindcă nu mai era nemurire, Cain a putut să-l omoare pe Abel. Moartea a făcut posibilă crima. S'au inventat păcate noui ; fiindcă nu existau distracții, omul începutului se distra cu păcatul. Plecat din Rai era firesc să se îndrepte spre Iad, spre Lucifer, care, deși avea aripi, păcătuise cel dintâi.

Și întoarcerea a fost grea. Dumnezeu a iertat cu încetul păcatul originar ; le-a iertat apoi și pe celelalte. S'a răstignit, Iisus, Iertarea Domnului.

Și omul a putut să-i ia îndărăt, pe cale ocolită, nemurirea, păstrând păcatul. Nu mai era însă nemurirea idilică, cea dinaintea mărului, din Paradisul iremediabil pierdut.

Era o nemurire scumpă, greu de cucerit. La vechiul blestem, lupta pentru viață, se adaogă lupta pentru nemurire, pentru trăirea postumă în conștiința urmașilor. Omul încearcă să bagatelizeze moartea, reducând-o la simplu accident al vieții care o depășește. Unii, nechemații, fac ridicole sforțări de supraviețuire ; sunt sforțările penibile ale unei auto-îmbălsămări. Alții, a căror viață e cavalcadă printre stele, execută, ușor și lin, ca o perfectă acrobație, saltul peste moarte. Și totuș, nemurirea geniilor e străbătută de fiorul ancestral al morții ca pedeapsă a păcatului. Căci există o condiție a nemuririi.

Scăpat teafăr din moarte, geniul nu și-a asigurat încă nemurirea. Și nu ce care-l cunosc, care-l moștenesc, i-o garantează. Intimitatea cu geniile e un pericol pentru nemurirea lor.

Pătrunderea prea adâncă a realizărilor lor, sondagiile nenumărate în opera lor, îi ferfenițează, îi murdăresc, ca pe o carte prea mult cetită.

Nu poate exista extaz cu repetiție, închinare veșnică la aceeaș icoană. Existența prelungită pe primul plan uzează, veștejește, așa cum se decolorează o marfă expusă prea mult în vitrină. Popularizarea distruge. Monna Lisa, compromisă de cărți poștale, nu mai e nemuritoare.

Nu astronomii sunt aceia cari se închină soarelui, fiindcă ei îi cunosc petele. Cel ce se urcă pe un munte înalt (cel ce a putut înțelege geniul) uită că înălțimea nu e a lui, e a muntelui. Uită că merge pe poteci croite de alți pași, că sboară în urma cocorului din vârful stolului.

Aureola nemuririi strălucește în toată puritatea ei de flacără, numai atât cât există un element tainic, o cunoaștere nedeplină. Distanța de geniu, ascultarea nu a vocii, ci a ecoului, aduce veneratia adevărată. Numai în Olimp, zeii sunt nemuritori. Cea mai frumoasă femee e cea dela balconul fără scară de mătase. Cea mai frumoasă Italie e a aceluia care n'a văzut-o niciodată. Dumnezeu însuș, e nemuritor fiindcă e departe, dincolo de cerul aeroplanetar.

Pe marea masă a celor care-l știu ce pe o poveste, se reazemă măreția alesului. De acolo, de jos, se măsoară nemurirea lui, așa cum se măsoară înălțimea unui munte de la nivelul mării.

Nemuritorii sunt statui și statuile au neapărată nevoe de soclu.

GHEORGHE ION FLORIAN

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

CINEMA TRIANON

Țara noastră are unul din solurile cu bogățiile cele mai variate. O știm de mult. Ne-a repetat-o, în dese rânduri, în timpul școlii, profesorul de geografie.

Mai puțin lămuriți în această privință sunt străinii. Și e de datoria noastră să le-o aducem la cunoștință. Iar acum în secolul XX, una din cele mai simple metode de propagandă este *cinematograful.*

Cu toate că la noi arta cinematografică se află în stare embrionară, am realizat, în toamna anului trecut, un film. Dar cum atât regisorul cât și scenarista erau străini, subiectul filmului nu avea mai nimic comun cu problema despre care am vorbit la începutul acestei cronici. Primul film românesc a fost o farsă, mai slabă, dar totuși având multe puncte comune cu farsele străine ce se reprezentau pe scena teatrului Vesel.

Dar cum țara noastră rămâne totuși o țară bogată, s'a găsit un popor străin care să se ocupe cu această bogăție. Și astfel s'a înfăptuit „Domnița din Câmpina".

Societatea străină care a realizat acest film s'a gândit că n'ar fi rău să se facă puțină reclamă și țării ei. Și astfel, eroul filmului este un inginer străin Wiegand, care venind în țară la noi constată că Românii sunt oameni foarte de treabă, dar din păcate foarte puțin energici și, mai ales, trăind sub influența diverșilor speculanți. Domnul Wiegand, însă, hotărăște să pună capăt acestei stări de lucruri. Și până la sfârșitul filmului reușește pe deplin. Ca reclama să fie mai mare pentru țara domnului Wiegand, acesta lucrează în mod cu totul dezinteresat. Iar la sfârșitul filmului, se mulțumește cu sufletul frumoasei Ileana Mănescu. Aceasta înseamnă însă mult, din moment ce Ileana Mănescu era stăpâna tuturor terenurilor petrolifere din Câmpina.

Găsim că scenariul filmului, de altfel abil mânuit de către regisor, ar fi fost mult mai veridic, dacă inginerul ar fi fost român. E mai normal ca un român să dorească binele României, mai mult *chiar,* decât un străin.

Actorii s'au străduit să-și interpreteze bine rolurile. Gustav Frölich e același actor conștiincios din primele lui filme. In orice caz, timpul lui de glorie a trecut de mult. Dorothea Wieck a pierdut mult după escapada ei în America.

S'ar fi cuvenit ca actorii să învețe corect acele câteva cuvinte românești din film.

Am putut admirà câteva (nu multe, cum anunță reclama) frumoase priveliști din România. Și mai apar în film patru fete îmbrăcate în minunate costume naționale, cari cântă... nemțește. Mai „original" nici că se putea.

CINEMA CARLTON

Ceea ce am admirat mai mult la Sacha Guitry, sub aspectul de regisor cinematografic, a fost străduința lui de-a ne reda în filmele sale adevăratul cinematograf, cât mai departe de teatrul ce se făcea resimțit în toate filmele franceze. Și, putem spune că primele două experiențe au reușit pe deplin, ele plăcând nu numai celor cu gusturi rafinate, ci, ceea ce este mai îmbucurător, și marei masse de spectatori. Obosit poate de eforturile depuse în primele lui două filme realizate unul după altul, la distanță atât de mică, Sacha Guitry s'a mulțumit ca în ultimul lui film, „Cadrilul" să aducă pe ecran o piesă care vara trecută a repurtat mare succes pe scenele pariziene.

Trebue să recunoaștem că spectacolul oferit săptămâna aceasta, la cinematograful Carlton, a avut darul să mulțumească pe mai toți spectatorii. Fără să fie un film căruia să i se potrivească atributul de „formidabil" — cazul primelor două filme ale lui Sacha Guitry — „Cadrilul" place. Place pentrucă piesa pe care a transpus-o Sacha Guitry pe ecran, este, după cum am mai spus, o piesă bună și mai ales — caracteristica tuturor operelor lui Sacha Guitry — spirituală. Acțiunea se petrece în două decoruri, pare-se aceleași în cari a fost prezentată piesa la Paris. Singurele retușări pe cari le-a făcut Sacha Guitry piesei sale înainte de-a o imortaliza pe peliculă sunt acelea ce se referă la jocul actorilor, cari de astă dată au lepădat tot teatralul cu care ne obișnuiseră în celelalte filme. Spunând aceasta ne gândim la Gaby Morlay, care, de astă dată, s'a achitat surprinzător de bine de un rol oarecum greu. Se poate ca, acum la bătrânețe, să se fi constatat că Gaby Morlay e mai nimerită pentru comedii decât pentru drame. In orice caz meritul acestei constatări îl are Sacha Guitry. Și noi ducem meritul și mai departe, bănuind că jocul ei în Cadrilul se datorește mai ales sfaturilor acestui om, priceput atât în teatru, cât și în cinematograf.

Păcat însă că obligațiile de soț îl silesc pe Sacha Guitry să-i dea roluri în toate filmele sale, lui Jacqueline Delubac.

Pune Sacha Guitry în gura acestei femei, despre care se poate spune doar că este frumoasă, lucruri cari poartă pecetea celui mai fin humor și pe care dânsa le debitează ca pe o lecție de mult învățată, fără să dea deloc impresia spontaneității.

Aceasta spre deosebire de Sacha Guitry, care ca nimeni altul știe să dea efectul cel mai nimerit spiritelor sale. Vorba lui curge lin, fără nici-o precipitație și te urmărește chiar după ce ai părăsit sala cinematografului. De altfel impresia cu care pleci după ce ai văzut „Cadrilul" este aceea că ai asistat timp de un ceas și jumătate la un spectacol (nu spunem film) spiritual și deci bun.

CĂRȚI STRĂINE

Aldous Huxley — Ends and Means.

Romancierul de largă circulație și de mare prestigiu, prea puțin cunoscut publicului nostru ca purtător al unei sistematice filosofice, a dat corp de doctrină gândirii sale în volumul ce se numește „Scopul și mijloacele".

Reducând din poziția sa metafizică o atitudine de totală renunțare, Huxley proectează în planul politic un pacifism de nuanță utopică.

Scris cu aceiași luminoasă inteligență și cu acelaș ascuțită vigoare, ultimul volum al lui Aldons Huxley, completează un profil de mult încrustat în cultura acestui veac.

Richard Benz, Die deutsche romantik (Reclam-Leipzig).

O carte completă ca documentare, antrenată prin sensibilitatea de care este străbătută, luminoasă prin despicările de adâncă pătrundere.

O carte capitală asupra romantismului german.

Harold Nicolson—Helens Tower (Constable, London).

Diplomat, fiu al unui om de stat, scriitor, ziarist, Harold Nicolson prezintă, în ultima sa carte, cu luxul de amănunte al cunoscătorului și cu vivacitatea scriitorului de real talent, un colț și un moment bogat și interesant populat din epoca reginei Victoria.

Este primul volum dintr'o serie ce se promite lungă.

Abatele F. X. Savard — Menaud, maître-draveur.

Un autor... canadian de limbă franceză.

Un roman ce nu poate fi așezat decât alături de acel minunat Maria Chapdetaine.

O carte ce trebue citită.

Annette Kolb — Mozart.

Biografie romanțată. Romanțată cu sensibilitate dar mai ales cu decență.

●

Jean Ganu — Villes et paysages d'Amérique.

Lucruri noui despre o țară prea cunoscută.

Metafizianul ortodoxiei creștine face cunoscut apusului pe vizionarul ce întrezărea din miezul secolului trecut, orientările epocii noastre.

●

Samuel Pepys-Journal.

(Tradus în limba franceză de Renée Villoteau).

O frescă vie, plină de humor, a Angliei din secolul al XVII-lea.

●

Rimsky-Korsakov-Journal de ma vie musicale.

(Tradus în limba franceză de G. Blumberg).

Material bogat pentru indiscreția celor ce vor să pătrundă în intimitatea marilor creatori.

O carte deosebit de interesantă pentru musiciani.

●

Jovan Földes — Il était une lycéenne.

Titlul spune mult și totuși nu destul. Este o carte vie ce impune un nume maghiar vitrinei literare europene.

●

Ivan Bunin — „Elle".

Un aspect nou al unui scriitor bine cunoscut.

O carte cu dragoste, prima lui carte pe o asemena temă.

O carte proaspătă de mirări.

Halucinantă prin cadru.

E DESTUL SĂ ZÂMBEȘTI

de Sanciu Bețâvu

Fantome și iar fantome pentru a face plăcere Domnului Grigore Olimp Ioan și pentru ca-i dovedi că n'a vorbit de-a surda în „Chestiile" din numărul trecut.

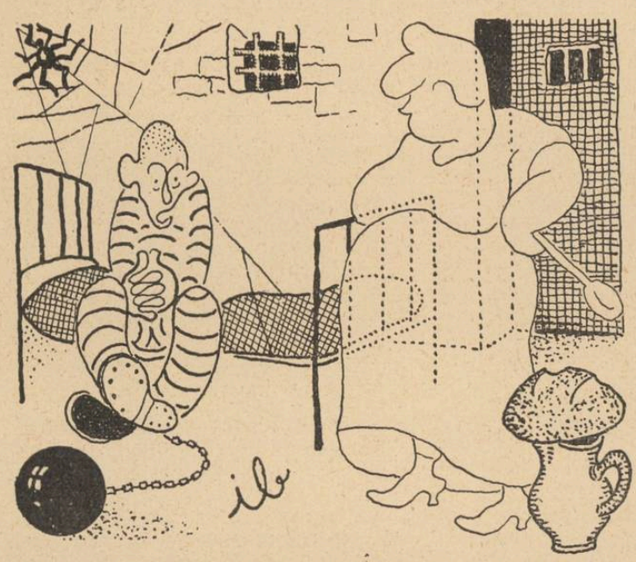

«Eu sunt fantoma victimei tale!»
—«Da, bine Tănțico, tot tu faci pe victima, după ce, din cauza ta, am ajuns unde-am ajuns!?»

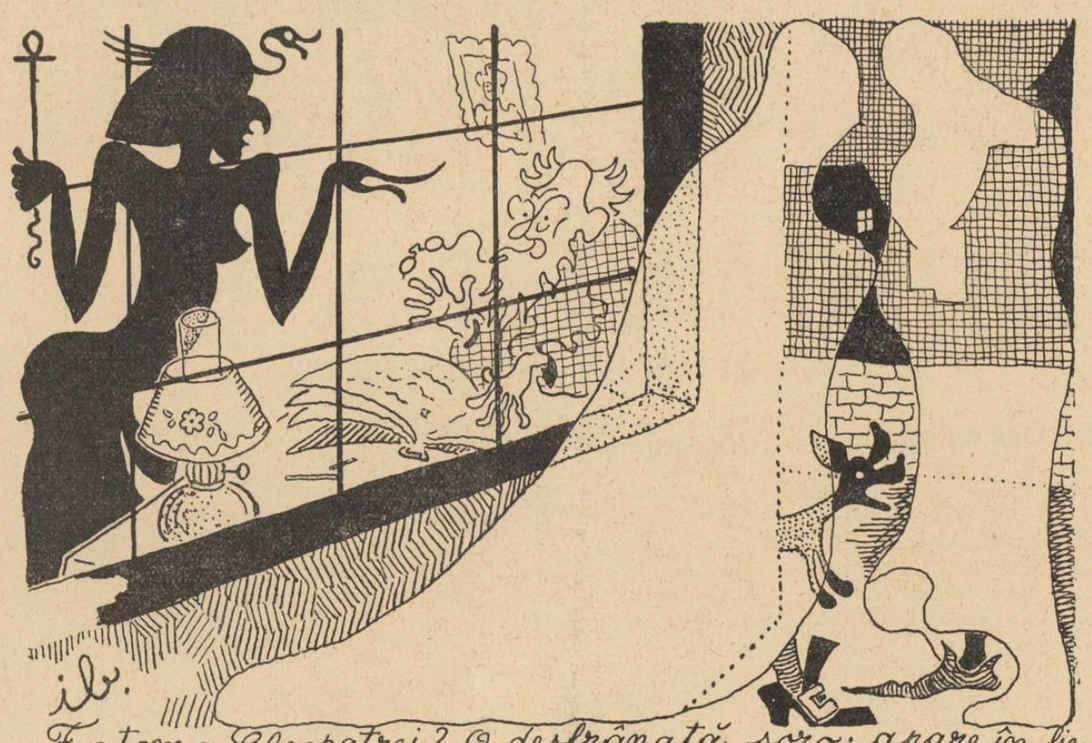

«Fantoma Cleopatrei? O desfrânată, soro; apare în fiecare noapte profesorului de istorie! Auzi, la vârsta ei, să-și pue, ea, mintea cu un copil!»

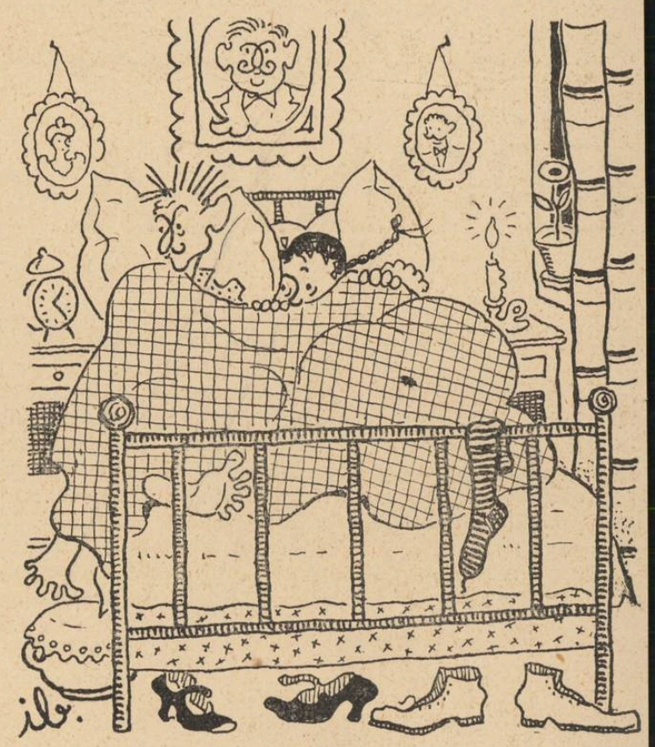

«Ssst! Mitică, auzi? Iar vine fantoma răposatului!»
—«Fugi, dragă, că-i trecut de miezul nopții!»
—«Da, dar sâmbăta își lua leafa și se 'ntorcea la zină!»

CHESTII...

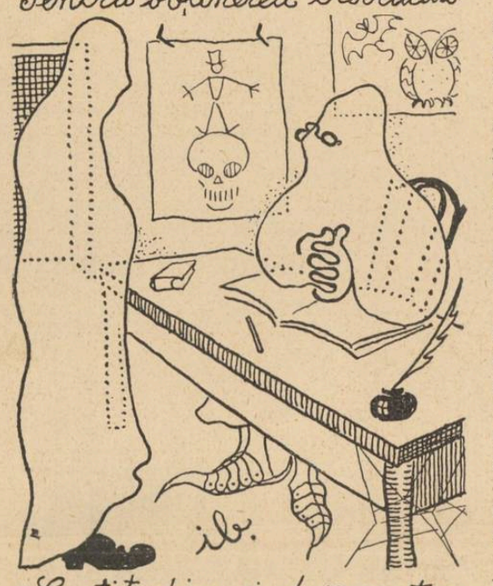

«Ce atitudine ei, dumneata, dacă, de pildă, intră paznicul castelului?»
—«Fac urât, la el și-l sperii.»
—«Dar un.... șoarece?»
—«Țip și fug.»

Cei cari scriu sunt mulți.

Iar diavolul nevăzut și ghiduș care-i gâdilă în vârful condeiului pe toți mâzgâlitorii hârtiei, se schimbă dela om la om.

Unii scriu din vanitate (ca să-și vadă iscălitura tipărită). Alții fiindcă bănuesc că au un aproximativ talent și vor să arate și celorlalți ce sunt în stare să facă.

Insfârșit sunt alții cari scriu pentru pâine. Sunt gazetarii (cei mai puțin interesanți în cazul de față).

Ca toți oamenii aparținând acestor ramuri de scriitori, cu diviziunile și sub diviziunile lor, să poată scrie, e nevoe de două elemente.

In primul rând sunt necesare câteva condiții tehnice: a cunoaște alfabetul, a avea un creion, hârtie, etc...

In al doilea rând, vine un element de ordin psihologic care poartă numele pretențios de **„inspirație"**.

Dacă primul fapt, al scrisului, presupune doar un exercițiu cerebral muschiular și mecanic (în sensul medical al împerecherii acestor cuvinte), cu „inspirația", chestia e mult mai complicată.

Dela început trebue să ținem seamă că ea fiind de genul femenin, e prin definiție capricioasă. In plus are și calitatea de a fi cu totul eterică și insesizabilă, dând astfel putința tuturor acelora cari vor să discute pe contul ei, să divagheze în voe (pe românește: să bată câmpii — dar nu e un termen elegant).

Intruchiparea imaginară a acestei „inspirații" s'a cristalizat din timpuri ancestrale în așa numita **„Muză"**.

„Muza" era un fel de stafie în cămașe de noapte, cu ceva frunze prin păr și cu o liră (instrument muzical derivat din țambalul de azi) în mână.

Despre picioarele „muzei" nu se știe nimic. Ele se pierdeau în abstract. „Muzele" erau întrebuințate de poeți, — acei oameni cari adună cuvintele ce sună la fel, căutând să le lege **câteodată** și printr'o frază ce poate fi înțeleasă de ne-poeți — la facerea poeziilor.

Se pare că erau proprietate particulară, întrucât fiecare fabricant de versuri spunea adesea: **„muza mea vine..., muza mea pleacă..., muza mea nu m'a lăsat să dorm, etc....."**

Despre relațiile dintre „muze" și poeți avem mărturii numeroase culese chiar din rândurile dantelate și scânteietoare ale poeziilor. Iată un exemplu:

„Muza mea e cam haihue
Toată ziua uite-o nu e,
E mai rău ca o dudue..."

Sau altă perlă de o nostalgie romantică neînțeleasă în timpurile noastre, în cari adevărata poezie nu e gustată decât de inițiați:

„Te-am așteptat ca un tâmpit
Atâtea nopți de-a rândul,
Tu Muză însă n'ai venit
Și mi-ai sleit tot gândul...."

Și în sfârșit ca ultimă savoare a scrisului rimat, această invitație poetică la literatură:

„Vino Muză la birou
Vino să-mi inspiri condeiul,
C'așI vrea să scriu drăguț și nou
Și să fiu ager ca ardeiul..."

Cât despre celelalte feluri de „inspirații", cari folosesc celor ce scriu în proză, n'avem multe de spus.

Pentru unii dintre aceștia, cel mai bun stimulent e spriţul. Sunt așa numiții **„literați de sticluță"**.

Pentru ceilalți, ori și ce lucru sau întâmplare banală poate fi luat drept „motiv de inspirație".

Cele mai obișnuite prilejuri generatoare de „inspirații" sunt: refuzul unei domnișoare de a merge singură cu viitorul autor la cinema (după care urmează poezia intitulată **„Tu nu m'ai înțeles"** sau **„Fecioara cu inima de ghiață")**; lipsa de bani când ai poftă de un aperitiv sau de o țigare de foi (care te face să scrii o nuvelă revoluționară despre foame, mizerie, sinucidere ,etc.....); invitația de a lua ceaiul la o văduvă cu sex-appeal (după care începi să scrii un roman social cu titlul **„Senzații tari")**, etc. etc....

In ceea ce privește breslașii scrisului zilnic ei n'au nevoe decât foarte rar de „inspirație".

Umilii reporteri de gazetă se mulțumesc, deobiceiu, să scrie **numai** cu creionul.

„Inspirația" o lasă pentru gânditori.

GRIGORE OLIMP IOAN

Despre „Experiență"

URMARE DIN PAGINA I-a

Ea începe prin a pune în paranteză existența de fapt a lucrului, adică face abstracție de ea. Și operează apoi cu înțelegerea, cu pătrunderea semnificației lucrurilor din experiență, indiferent de faptul existenței lor, încercând să determine elementele structurale intrinseci, fără de care nu ar fi posibil să fie ceea ce e, adică elementele care îl constituie în chip esențial.

Reducerea aceasta nu e un proces discursiv de abstracție, ci un proces de ascuțire a vederiei intuitive. Ceea ce deosebește rezultatul acestei deducții de conceptul rezultat din abstracție, este tocmai pretenția fenomenologului de a gândi rămânând în concret, în experiență, nu în scheme generale, goale de miez și de realitate.

Pe măsură însă ce se precizează sensul acestei metode eidetice, ermeneutice, se separă însă și în sânul fenomenologiei trei direcții:

a) Una realistă, preocupată de felul de existență al semnificațiilor, căutând adică să răspundă la întrebarea: ce fel de fapt este semnificația însăși. E direcția reprezentată de Husserl în perioada „Cercetărilor logice", continuată de Geiger și de așa numita Școală de la Münich.

b) Alta idealistă, preocupată de semnificația existenței, adică de întrebarea ce înțeles are expresia „a fi în fapt". E direcția reprezentată de elevul lui Husserl, Martin Heidegger.

c) A treia direcție se preocupă în special de actele prin care se constituie înțelesurile. E un fel de a pune problema însăși a înțelesului înțelesurilor, care caracterizează faza a doua a gândirii lui Husserl și care îl apropie prin paradox de principalii adversari contimporani ai fenomenologiei, nominaliștii așa numitului cerc vienez: Carnap, Wittgenstein, etc.

Cele trei sensuri sunt prilejuite fără îndoială de faptul că fenomenologia, deosebind experiența concretă de experiența pură, cea dintâi mai puțin coherentă decât cea din urmă, — experiența pură, cuprinzătoare de esențe concrete, se îndepărtează de prezențele concrete, adică de faptele cuprinse în experiența brută. Reducția operează o selecție în experiența brută, părăsind realitatea și îndreptându-se către o regiune de ideație pură, de interpretări și de sensuri, care constituie experiența pură.

Atunci, experiența concretă, totalitară, se opune la rândul ei experienței pure, în virtutea aceleiași dialectici a spiritului care a opus empirismul terminismului scolastic, empirismul moral ineismului și fenomenologia, la origină, scientismului, — regresând spre empirismul radical. Și ideia de experiență caută alt receptacol.

6. Rezultatul acestei deviații este sensul vitalist al experienței.

In acest sens, experiență înseamnă „trăire", nu trăire pură, ci trăire integrală, „complectitudinism".

Dar termenul e echivoc.

Căci „trăire" înseamnă pedeoparte cunoaștere imediată, actualitate în conștiință, dată nemijlocită. „Erlebniss-ul" fenomenologilor. Pe de altă parte însă, „trăire" înseamnă și comportare a ființei vii, reacție, relație sui-generis între ființa vieţuitoare cu sistem nervos complex și diferențiat și lumea înconjurătoare (sensul valerist, sau pozitivist al spiritului).

Prin aceasta, termenul „trăire" permite un joc periculos și interesant de trecere dela conținutul sufletesc dat imediat, la activitatea de relație a subiectului.

Dar tocmai în această posibilitate, stă interesul termenului: căci vitalismul pretinde a fi o cheie a relațiilor experienței spirituale cu lumea materială. In acest sens, cele două mișcări convergente, par a se întruni într'un singur sens sinonim cu sensul general definit la punctul 3.

MIRCEA VULCANESCU

R·A·D·I·O

SEARA DE OPERETA

M'am întrebat uneori de ce războiul a adus atâta turburare în sufletul celor ce l-au făcut. Și mă gândesc că oamenii dinaintea războiului n'au fost pregătiți pentru viața adevărată. Contactul cu moartea a produs în sufletul lor catastrofa pentrucă n'au fost învățați să ia viața în serios, n'au socotit că viața le-a fost dăruită cu un anumit scop. Ziua unui om se compunea dintr'o parte de muncă intensă, aducătoare de salariu cu care omul putea să trăiască și să se „disireze". Era dornic de distracție pentru a uita neplăcerile muncii. Idealul vremii era să fii pensionar sau rentier, spre a putea petrece.

Pentru astfel de vremi s'a născut în secolul trecut opereta. Ar putea fi definită ca o poveste sentimentală, mai mult în cele germane și mai puțin în cele franceze, pusă în scenă și în care efusiunile lirice se cântă iar conversațiile trebue numaidecât să facă pe spectatori să râdă.

Povestea era sentimentală fiindcă alături de celelalte adjective cari despart pe om de animal poate fi pus și calificativul sentimental, dacă lucrurile se petrec la vecini. In special omul cu educația individual-capitalistă nu cunoaște în viața sa afectivă alte sentimente decât dorința de câștig, de a-și suprima concurenții și triumful unei lupte câștigate. Pentru capitalist viața e luptă economică în care n'au ce căuta sentimentele. Dragostea se naște când iubita are o anumită zestre cu care se pot face afaceri. Dacă se întâmplă accidentul ca un fiu de familie să îndrăgească o tânără săracă, cu atât mai rău pentru el. Trebue să-și înnăbușe dragostea și să se plece sub voința tatălui. Să privească însă în lumea ireală a scenei dragostea se poate. Opereta, ca și romanele sentimentale, aveau tocmai menirea să descarce sufletele de această dorință și parcă să marcheze cu mai multă precizie granița dintre lumea vieții și lumea imaginației. Și pentru a da satisfacție spectatorilor, mai întotdeauna povestea are happy-end.

Muzica era cea potrivită pentru asemenea intrigă și spectatori. Valsuri în clipele rare când cei doi eroi se înțeleg înainte de marea pace dela sfârșitul spectacolului (căci intriga este cu mici variații următoarea: eroul și eroina se iubesc, dar din cauza unei încurcături ajung să nu se mai înțeleagă, și tocmai la sfârșit ajung la sărutare și la căsătorie) în restul timpului melodii cu reminiscențe din bel-canto, în care posibilitățile cântăreților de ambe sexe sunt scoase în evidență. (Era gata să uit să spun că vocile sunt repartizate tot după tradiție: tânărul e tenor și frumos iar bătrânul rudă cu el și care se opune la început și primește la sfârșit e bariton sau bas). In operetă e o muzică pe care îți vine să o fredonezi ori de câte ori ești bine dispus.

Iar pentru ca buna dispoziție cu care trebue să plece spectatorul să fie completă, în timp ce actorii vorbesc el trebue să râdă. Aici fiecare autor de operetă își poate arăta verva: face spirite.

Din „Vânzătorul de păsări" transmisă Dumineca trecută la radio voiu da câteva. Un prinț voiește să dăneze un porc mistreț pe teritoriul unei anumite comune unde au fost distruși. Inspectorul de vânătoare supărat când află aceasta, crede că poate înfricoșa pe consilieri cerându-le cu glas mânios: „Imi trebue porci". La care consilierii răspund ca în manualele de savoir-vivre: „Vă mulțumim excelență că v'ați gândit la noi". (Lumea râde! Nu?) Sau mai departe: Inspectorul de vânătoare află că pe Cristina (o fată din sat) voește să o ia în căsătorie Adam (vânzătorul de păsări) și se miră: „Cum Adam, că ăsta s'a însurat cu Eva? „Actorii în scenă râd și probabil în bănci spectatorii fac la fel".

La radio se dă când și când, Duminică seara, în locul piesei, o operetă, pentru a mulțumi si pe cei cari vor o leacă de muzică în seara când stau acasă.

Trebue să fie toată lumea împăcată.

MIRCEA BARBULESCU

BIBLIOGRAFIE

N. T. Leontescu

De sub teascurile tipografiei „Universul" a ieșit de curând o lucrare prețioasă, întocmită de d. N. T. Leontescu, cu titlul: *„Biografiile oamenilor iluștri"*.

Cartea, care conține 235 de pagini, este un dicționar alfabetic al tuturor personalităților ilustre, care au contribuit la cultura și civilizația omenirii. D. N. T. Leontescu ne-a dăruit o carte de informație de reală utilitate.

Theodor Martas

„Ce vrea Charles Maurras" se numește cartea iscălită de d. Theodor Martas, și apărută în editura *„Intelect"*. Este vorba în ea despre probleme actuale ca: naționalism integral, monarhism, antisemitism. Din pagini răsare impresionantă figura unui doctrinar intransigent.

Avram Parțanu

Din Caransebeș, ne sosește cartea închinată de d. Avram Parțanu, lui Avram Iancu, cu titlul: *„Craiul Munților"*. O însemnăm aici cu bucurie.

Emil Giurgiuca

Despre placheta de poeme: *„Anotimpuri"*, pe care d. Emil Giurgiuca ne-o trimete din Sighișoara, vom scrie pe larg într'o cronică viitoare.

Pr. Ștefan D. Dobra

„Dostoiewski și tineretul" este titlul unei lucrări a părintelui Ștefan D. Dobra, apărută de curând cu o prefață de d. Nichifor Crainic.

Vom reveni.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

6-938

1-2

UNIVERSUL LITERAR

REDACŢIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 6
SÂMBATĂ 26 MARTIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAŢIUNEA

PETER RUBENS

Tablou celebru reprezentând basmul mitologic al răpirii fetelor lui Leukippos de Dioscuri.

Toate elementele tabloului se cumpănesc, se armonizează în aşa fel, încât impresia luptei, a încordării şi desperării fetelor sau victoria dioscurilor se estompează spre a lăsa loc unei înfăţişări generale de perfecţiune. Se observă diferenţa dintre carnaţia tinerilor, întunecată de vânt, de oboseli, de îndurări, dar robustă, sănătoasă, şi aceea a fetelor, strălucinată, albă roz, Rubens-iană am spune. Impreună cu blondul părului, dă o impresie de limpezime, de tinereţe feciorelnică.

Detaliile încordării muşchiulare, atât a animalelor cât şi a personagiilor contrastează cu seninătatea peisagiului, şi a figurilor celor doi dioscuri.

Poate un gând ascuns al lui Rubens dă o faţă nouă răpirii. Nu se poate şti dacă atât răpitorii cât şi răpitele nu simulau lupta, pe acea vreme, a vechei Helade, şi tocmai acest lucru să fi vrut maestrul secolului al XVII-lea să-l redea. O luptă. Dar armonia prea mare denotă simulare. De este adevărat, realizarea e minunată.

A. VAN DYCK

Acest tablou ce reprezintă „O etapă în cursul fugii în Egipt", se află la Pinacoteca din München actualmente. Este una dintre operele măestre ale lui Van Dyck. Un cadru de înserare, de linişte, de calm, ascuns în umbra pomilor, ferit de razele soarelui ce apune, întrevăzut în colţul din dreapta. Efectul armonic este redat de aşezarea pe diagonală, pornind din colţul stâng sus, spre cel drept jos, a elementelor active din tablou: Bătrânul Iosif, părinteşte, ascuns, Maria, îmbrăcată în falduri luminoase, pe figura căreia se îmbină iubire de mamă, curiozitate, teamă, copilul Iisus adormit, distins, graţios, plin de sănătate. Mâinile stau dragăstos pe pieptul Maicei, desăvârşind impresia de iubire care se degaje din chipul lui Iisus.

O SARBATOARE LITERARA

Nu-ţi vine să crezi pentru tine, nu-ţi vine să crezi nici pentru cei din promoţia ta... E adevărat? Elena Farago prăsneşte şasezeci de ani şi de viaţă?... Şasezeci de ani! Când trecură? M'am deprins să consider pe această scumpă tovarăşe de visuri, ca fără vârstă, sau cel puţin oprită pe loc la anul când tipări în revista „Flacăra" frumoasa ei „Scrisoare" şi când în acelaşi numar al revistei, publicasem şi eu „Trandafirii"...

Am găsit-o deapururi însufleţită, plină de doruri şi de duioşie, vibrătoare de dulce şi curată poesie... Munca ei literară impune. Dorul de simţire şi de frumuseţe pe care l-a dăruit literaturii româneşti, îi va fi bine socotit şi păstrat cu recunoştinţă.

Cu toate necazurile, dezamăgirile şi tristeţile riguros măsurate ori cărei vieţi de poet, Elena Farago a cunoscut, spre satisfacţia noastră, şi încununarea şi răsplata.

Este o dreptate pe pământ! Vine greu, vine pe căi întortochiate, vine ca o lună bizară, când în primul pătrar, când în ultimul pătrar, nici odată lună plină, decât poate târziu, deasupra mormântului... dar totuşi vine!

Ne adunăm în jurul sărbătoritei noastre, cu bucuria cuvenită dar şi cu acest sentiment subtil de înaltă melancolie, că stăm sub cupola a şasezeci de ani verificaţi.

Scria Elena Farago ,acum un sfert de veac:

„Voi veni,
In visul tău, mai albă decât am fost vreodată,
Şi mai tăcută încă decât ţi-am fost oricând.
Şi nu-ţi vei înţelege neliniştea din gând
Şi nu-ţi vei înţelege privirea înlăcrămată...
Şi-apoi veni-va vestea: s'a dus acum şi ea".

Stihuri dornice şi scumpe precum se scriau acum un sfert de veac, sensibilizând cu nobleţă, un suflet pe care-l căutăm zadarnic în apele tulburi ale poesiei de azi.

Dar dureroasa profeţie de acum un sfert de veac a fost să nu se îndeplinească. Sub cununa ei de sexagenară, Elena Farago, iat-o mereu muncitoare şi viguroasă, printre noi.

„Scrisoarea" se sfârşeşte cu această scormonitoare pecetluire:

„...Şi'n amintirea celor ce-au fost fără să fie,
In toată nebunia visată 'n alte vremi,
Te rog să nu 'ntinzi mâna spre ceruri, să blestemi,
Şi nici să-ţi faci vre-o vină, din toate acestea, ţie..."

Este o destăinuire admirabilă. E o scăpărare de fulger peste plaiul sufletesc ,bogat şi generos, de pe care era să adunăm frumoasa şi îmbelşugata recoltă literară a Elenei Farago.

GALA GALACTION

TEATRUL ENGLEZ

de CHARLES MORGAN

(D. Charles Morgan, cavaler al Legiunii de Onoare, este romancier, opera sa fiind tradusă în 11 limbi; este deasemenea critic dramatic al ziarului The Times, cum şi al ziarului New York Times la Londra. A ţinut de curând o conferinţă la Sorbona tratând despre „imaginaţia creatoare". Născut la 1894, fiu al distinsului inginer Sir Charles Morgan, scriitorul şi-a făcut educaţia la Osborne, Dartmonth şi la Brasenose College Oxford. A servit în marina britanică între 1907-1913 apoi din nou începând din 1914 în tot timpul războiului. Este Fellow al Societăţii regale de literatură şi autor al următoarelor opere: The Gunroom; Numele meu este Legiune; Epitaf pentru George Moore; Sparkenbroke; Chip într'o oglindă, care a fost distins cu premiul Femina Vie Heureuse 1930; şi Fântâna, distinsă cu premiul Hewthornden 1933. Charles Morgan este singurul scriitor căruia i s'au acordat ambele aceste premii).

Starea actuală a teatrului englez nu poate fi preţuită la justa ei valoare decât de către acei ce îşi iau osteneala a face cercetări amănunţite, nu numai în centrul Londrei ci şi de a stabili o legătură între rezultatul cercetărilor lor şi evenimentele din ultimii zece ani. In aparenţă teatrul pare a fi în deosebi uşuratic, piese ca „Franceza fără lacrimi" sau „George şi Margaret" oferă prilejul de a petrece o seară veselă fără însă a oglindi câtuşi de puţin gândirea contemporană. Iată o generalizare destul de justă în legătură cu teatrele la modă din jurul pieţii Piccadilly. Explicaţia este clară.

In primul rând cinematograful.. Pericolul cinematografului nu este după cum se crede în general îndepărtarea publicului dela teatre, ci faptul că influenţează alegerea pieselor şi natura interpretării. Mulţi regisori aleg piesele nu pentru valoarea lor artistică sau comercială din punct de vedere al teatrului ci pentrucă gândesc în termeni de „drepturi cinematografice" şi sunt gata să suporte pierderi de cassă dacă în felul acesta pot creia o piaţă la Hollywood, pentru bunurile lor. Afară de acestea, distribuţia rolurilor devine o problemă din ce în ce mai grea. Actori şi actriţe cari detestă şi dispreţuesc filmul, semnează totuşi contracte cari mărginesc sau chiar nu îngăduie apariţia lor pe scenă. Rezultatul este că trupele alcătuite cu destulă greutate, suferă dese schimbări din pricina actorilor cari pleacă unul câte unul pentru a face faţă contractelor cu studiourile de cinematograf. Actori tineri cari pun bazele carierei lor pe scenă sunt răpiţi de cinematograf, pierind apoi fără urmă sau întorcându-se în teatru fără simţul măsurii şi cu jocul banalizat.

Al doilea motiv pentru care teatrul nu este în legătură cu gândirea contemporană este faptul că scriitorii aparţinând generaţiei tinere şi mijlocii cari au sau cred că au ceva de spus, o spun în romane, esseuri sau poezie. Acestea vor fi publicate în forma în care au fost scrise şi vor vorbi direct publicului fie el numeros sau restrâns. Piese de tearu de această calitate ar întâmpina rezistenţa regisorului în căutare de scenarii, ar avea de luptat cu o interpretare greu încercată de cerinţele studioului asupra actorilor şi de un public ce doreşte distracţie mai presus de orice. Rezultatul s'a văzut în prima parte a anului 1937 când piesa detectivă, comedia muzicală şi farsa inundaseră scena.

Dar mai există şi alt aspect al problemei. Cu toate acestea, teatrul în Anglia este mai mult sau mai puţin liber. Există cenzură aplicată de Lordul Chamberlain, restricţiunile impuse temelor sexuale şi religioase sunt uneori foarte supărătoare, totuşi nu este o cenzura de natura politica. Apoi cu toate că teatrele la modă rareori montează piese cu miez, ele totuşi reiau uneori piese serioase ce s'au afirmat aiurea. Vigoarea şi speranţa teatrului nostru stă în faptul că în anii din urmă mai ales în cartierele marginaşe ale Londrei au răsărit mici teatre, întreţinute de un public restrâns. Piese noui adesea în stadiul stângaciu dar îndrăznet al încercărilor sunt aci puse în scenă săptămânal sau de două ori pe lună pentru a fi apoi strămutate în „west end", dacă reuşesc. Unele din aceste teatre trăiesc din subscrieri după cum urmează: biletele pot fi cumpărate numai de membri, costul anual al inscrierii ca membru ridicându-se abia la câţiva şilingi. In realitate un simplu mijloc de a adormi viligenţa cenzurei, caci teatrele ce se menţin prin subscripţie nefiind „publice" din punct de vedere legal ele nu sunt supuse cenzurei. Aceste înscrieri sunt foarte interesante atunci când sunt bine îndrumate iar cenzorul care este mai degrabă blând decât feroce nu se opune.

Având în vedere cele de mai sus, ar fi de dorit ca orice străin ce se interesează serios de teatru să nu-şi mărginească cercetările în teatrele „la modă". Consultând lista pieselor ce ţin afişul să se întrebe: „care din aceste piese au fost aduse dela vreun teatru de cartier?" şi să cerceteze

(Urmare în pag. 8-a)

PROGRAM ŞI POLEMICA

La câtva timp după reapariţia „Universului literar", unii dintre cititori ne-au întâmpinat cu nedumeriri asupra programului nou al revistei.

Şi-au exprimat părerea că ar lipsi din pagini o preocupare de ofensivă a scrisului, că n'ar fi o conştiinţă limpede a unei baricade de cucerit, că ne-am feri de caracterul militant al unei echipe. Spre a avea o impresie de solidară elaborare, aceşti cititori se aşteptau la formularea netă şi exclusivă a câtorva teme, pe care să le teoretizăm săptămână de săptămână, cu voinţa de a căpăta aderenţi şi de a impune puncte de vedere.

Mai atractivă decât ţinuta de pledoarie doctrinară, ar fi fost apoi polemica implicită, împotriva celor care s'ar fi aflat întâmplător pe o poziţie contrară. Lipsa polemicei din „Universul literar" este îndeosebi regretată. Spectacolul în sine al unei sgomotoase învrăşmăşiri cu cei de peste gard, ar amuza copios, ar satisface gusturi, ar măguli vanităţi, ar mângâia neputinţe. Polemica ar fi operantă în special la cafenea, acolo unde bârfeala singură mai stimulează imaginaţia şi unde prestigiul personalităţii literare caută să se menţie prin epigramă şi calambur.

Noi am pornit la drum ştiind ce înseamnă la o revistă şi atitudinea programatică şi cea polemică. Programul pentru noi este o problemă de creaţie. De experienţă sinceră a vieţii spirituale a fiecăruia dintre colaboratori, la care scrisul este un act de răspundere, de demnitate şi cavalerism intelectual. In paginile noastre am vrea să aducem exemplul literaturii de matură chibzuinţă, a unei măsuri a omului în primul rând, a personalităţii care iese la lumină prin capacitatea sa de confesie şi expresie, dincolo de formule şi probleme abstracte.

Pentrucă problemele sunt depăşite totdeauna de oameni. Se întâmplă chiar ca problemele să fie părăsite de aceia cari le-au pus în circulaţie, când au constatat că sbaterea lor îndelungă duce la sterilitate. Creaţia mare porneşte dintr'o revelaţie mult mai intimă decât cercul de lucidiiate al unei probleme. Adevăratul creator întoarce toate armele de luptă împotriva sa însuşi. El este domeniul vrednic de cucerit şi cel mai greu de cucerit, şi orice victorie o va purta împotriva sa însuşi. Spectacolul unei nemulţumiri de sine însuşi, al unei continue încercări de înoire, de prefacere şi adâncire, este mult mai interesant decât acela al unei meschine risipiri în afară. Duhul care să intre în stăpânirea propriei substanţe, posibilităţi de creaţie care să ajungă la cea mai cuprinzătoare expresie, o reconstruire mai pură a omului, dintr'o sete sinceră de adevăr, iată preocuparea noastră, care poate fi un program şi o atitudine ofensivă, peste falsuri şi desorientări.

C. F.

ARTĂ ŞI ARTĂ NOUĂ

de prof. N. I. HERESCU

Veacului nostru i-a fost dat să asiste la cele mai «radicale» revoluţii artistice din câte cunoaşte istoria; pe lângă ele, bătăliile care s'au dat în trecut, în jurul frumosului, ne apar ca nişte biete nevinovate răsmeriţe. Alături de «futurism», «dadaism», «cubism» şi toate celelalte «modernisme», ce figură mai poate face, în adevăr, marea mişcare romantică dela începutul veacului trecut, dacă nu aceea a unui amabil «război în dantele»? Deci, pentru nimeni ca pentru noi, contemporanii fericiţi ai formulelor inovatoare, nu se pun mai aprig eternele întrebări cu privire la adevărata natură a artei.

Inainte de orice, arta este **comunicare.** O minte, o inimă, care transmite altora experienţele sau descoperirile sale. Vehiculul care face posibilă această comunicare se chiamă **formă.** Nici cugetare, nici simţire nu pot fi transmise, dacă nu li se dă o formă. Arta fără formă ar fi aidoma unui gând neformulat: care nu există pentru nimeni, în afară de insul în care a încolţit. Gândul n'are nici o forţă atâta vreme cât n'a ieşit din substanţa cenuşie unde s'a născut. Cum însă semnul caracteristic al artei este comunicarea, artă neformulată nu există.

Ca tot ce înlesneşte traiul în comun al oamenilor, forma este un sistem de **convenţiuni.** Asemenea sisteme de convenţiuni sunt toate celelalte graiuri speciale: graiul matematic, graiul cosmografic, etc. Convenţiuni, adică semne arbitrare, desigur, dar fără care nu e posibilă comunicarea între oameni.

Convenţiunile artei au fost statornicite, în decursul vremii, de marii artişti ai omenirii, aşa cum convenţiunile matematicii sau ale astronomiei au fost statornicite de marii matematicieni sau astronomi. Matematica este în continuă evoluţie, fără însă ca pentru aceasta să se poată desfiinţa **felul matematic de a formula.** Existenţa ştiinţifică a lui Henri Poincaré nu anulează existenţa lui Euclid. Cu arta se întâmplă acelaş lucru. Ea evoluiază, dar nu desfiinţează **felul artistic de a formula.** Ca şi în matematici, felul de a formula al artei poate fi dus mai departe, dar nu înlăturat. Existenţa artistică a lui Paul Valéry nu anulează pe aceea a lui Racine.

Deci, o «artă nouă», care ar pretinde să comunice cu o formă «nouă», are tot atâta drept la respectul nostru, cât o geometrie care ar voi să lucreze cu altceva decât cu puncte, cu linii şi cu planuri.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ŞI IDEI

de C. FANTANERU

I. PETROVICI: ARTE ŞI ARTIŞTI

(„UNIVERSALA" ALCALAY 1938)

Din când în când, d. prof. I. Petrovici tipăreşte câte o carte alcătuită dintr'un material deosebit de specialitatea d-sale filozofică, prilejuit de diversele manifestări ale artei şi vieţii româneşti. Anul trecut a apărut **„Figuri dispărute"**, iar acum colecţia de popularizare a „Bibliotecii pentru toţii" publică **„Arte şi artişti"**, — două sute de pagini cu ultimele articole ocazionale ale autorului: conferinţe la Radio, discursuri de recepţie, cuvântări festive, etc.

Credem că din volumaş luăm cunoştinţă de părerile definitive ale d-lui Petrovici, în problemele ce s'au desbătut îndelung în ultimii ani, cum ar fi aceea a ermetizării poeziei, a raportului dintre discipline şi arte, relaţia frumosului cu adevărul, valabilitatea cunoaşterii mistice, etc. Fenomenul împotriva căruia protestează d-sa cu orice prilej, totdeauna însă reţinut şi elegant, este acela al destrămării tiparelor formale în cultură, al părăsirii uneltelor vechi ce firesc s'ar transmite pe cale de tradiţie, din generaţie în generaţie.

D. prof. I. Petrovici are o poziţie aparte în cultura românească de azi. Fiind o personalitate de primul rang în viaţa intelectuală a ţării, o capacitate filozofică ce se formează destul de greu în cuprinsul unei generaţii, un cărturar în sensul amplu şi subtil al cuvantului, d-sa lasa, nu fără nedumerire, impresia că îi place să fie socotit mai mult un spectator al frământării culturii noastre moderne, decât un părtaş. Sunt multe lucruri cari nu convin de fel structurii d-sale prin excelenţă raţionaliste, în amestecul de direcţii şi năzuinţe ,în conflictele de forţe şi temperamente ce caracterizează trecerea vieţii noastre spirituale spre un nou echilibru. Dar, am spune, lucidul profesor de logică, se poartă ca un cavaler al înţelepeciunii, al ordinei, al bunului simţ raţional. Nu ia poziţie făţişă împotriva unei lumi care a primit o altă educaţie şi râvneşte să strălucească prin alte mijloace, decât cele oferite de unealta de totdeauna a spiritului omenesc, singura neînşelătoare: dreapta judecată.

Potrivirea calmă a argumentelor, atenţia asupra cauzelor şi concluziilor, mulţumirea numai cu ceea ce este rezultat definitiv al logicei, iată virtuţi pe cari cugetătorul le ştie că lipsesc din planul vieţii sufleteşti moderne! Dar în dezordinea ceţoasă ce i se pare că îl înconjoară, d. prof. Petrovici nu îşi pierde încrederea structurală în prerogativele luminii, ci d-sa aşteaptă, cu un zâmbet potolit pe chipul îngăduitor, să treacă iureşul, să se limpezească cerurile. Iată de pildă ce gândeşte d. profesor, despre surparea formei în poezie, reprezentată revoluţionar în deosebi de d. Lucian Blaga: *„E păcat numai pentru acei care am fost educaţi sub zodia altor reguli tradiţionale, că ne acomodăm mai greu acestor forme intermediare dintre proză şi vechiul vers având parcă mereu sentimentul de a ne afla într'o anticameră a versului — anticameră ce e dreptul luxuriantă şi împodobită — dar totuşi cu o impresie de provizorat în care aştepţi să vie o altă rânduială a cuvintelor, într'o formă mai riguroasă şi mai definitivă. Dispozitivul acesta metric revoluţionar parcă nu şi-a dobândit ultima lui aşezare, cu toate că, fără să ne fi dat o formă realmente nouă, a isbutit însă a face vetustă forma sacrosantă dinainte (pag. 107).*

S'ar putea crede că, spuse într'un discurs protocolar de recepţie la Academie, aceste consideraţii şi-ar datora tonul lor neinsistent numai împrejurării festive.

Ne-am înşela însă asupra locului unei personalităţi ca a d-lui prof. Petrovici, în cultura noastră actuală, dacă am vedea în înduioşatul început: „E păcat numai pentru acei care au fost educaţi sub zodia altor reguli tradiţionale..." o simplă acomodare politicoasă la moment. Această atitudine a d-lui profesor o găsim mult mai generală.

In toate manifestările noastre de artă şi cultură : poezie, teatru, muzică, pictură, viaţă civilă, desvoltare istorică, etc., unde are un cuvânt de spus, d-sa nu-şi părăseşte criteriul raţionalist, folosindu-se de el în susţinerea celor mai mici afirmaţii.

Decurge de aici o calitate cu totul personală. Scrisul d-lui Petrovici este poate cel mai disponibil din literatura noastră, cel mai liber, mai degajat şi de autor şi de lectori. Este scrisul care se citeşte cel mai uşor, nu violentează în nici un fel atenţia lectorului, nu-i cere să facă efort, nici să se lase târît după meandre subiective, să adopte puncte de vedere, să admită capricii, să recunoască afirmaţii care au nevoe de captatio benevolentiae. E cel mai odihnitor scris, cel mai puţin obositor. Taina aceasta este interesantă de analizat. S'ar părea că d. Petrovici ia în consideraţie numai acele teme, care, după perioada de elaborare meditativă, s'au obiectivat complet, şi nu mai aparţin autorului. Ar putea fi ale oricui, ale lectorului în primul rând, — în orice caz ele sunt un bun al spiritului, trecut de efortul de cunoaştere spre faza de calmă contemplare. Fie că vorbeşte edspre puterile muzicii, despre poezie şi logică, despre comemorarea lui Creangă sau a lui Victor Hugo ,despre talentul oratoric sau despre psihologia actorului, o egală iscusinţă în înstreinarea de subiect dovedeşte d. Petrovici, aşa fel încât cititorul să aibă impresia că nu i se transmit noi convingeri, că nu se urmăreşte vre-o mutaţie în vederile sale. Autorul n'ar face decât să caute cuvintele cele mai potrivite spre a exprima ideile, că n'ar avea altă grijă decât să împodobească limbajul, spre a reda lectura plăcută şi lesne asimilabilă.

Dar, aceste calităţi sunt acelea ale unui artist adevărat, ale unui literat în

relaţia strict logică cu epoca sa, asupra căreia are atenţia viu îndreptată, spre a înregistra toate ce se întâmplă, şi a le trece sub controlul personalităţii sale.

Gânditorul nu inventează probleme, iar acelora pe care le constată că există, nici nu le diminuiază şi nici nu le dilată conţinutul. Soluţiile greşite nu-l alarmează, ci îi dau cel mult prilejul la remarcabile exerciţii de demonstraţie, la disocieri şi analize, tot deauna interesante şi autoritare.

Preocuparea d-sale statornică este a metodei celei mai bune în tehnica cunoaşterii. Desigur, o tehnică mai bună decât a raţiunii nu găseşte, dar atunci când alţii cred contrariul, şi când pun în circulaţie norme turburătoare, când o generaţie întreagă încearcă să construiască pe ruina logicei, d. prof. Petrovici formulează delicat avertismentele necesare.

Din articolul **„Poezie şi logică"** mai desprindem spre edificarea lectorului, paragraful de mai jos, atât de caracteristic structurii raţionaliste a d-lui Petrovici: *„Vraja poeziei, ar trebui să depăşească logicul fără să-l suprime, tot aşa după cum absolutul nu distruge lumea relativităţii, ci o înglobează şi o întrece. Arta e suprarraţională, iar frumosul trebue să completeze adevărul nu şicanându-l şi mutilându-l, ci întregindu-l cu infinităţi şi adâncuri pe care acesta abia le bănueşte... In orice caz e un spectacol paradoxal şi straniu, ca atunci când o artă ca muzica, osândită cu necesitate la vag şi imprecis, face toate încercările imaginabile să exprime icoane clare şi definite, în schimb o artă ca poezia care se bucură de făgaşul cuvintelor şi de posibilităţile lor de conturare precisă, să renunţe la aceste avantaje pentru a intra în conflict deschis cu raţiunea şi a se înfunda în neguri opace sau în abisuri sterile".* (pag. 29).

Am vrea ca din cronica noastră despre scrisul literar al d-lui Petrovici să iasă clare indicaţiile după care acest scris să fie valorificat cu forţele sale normative în literatura autohtonă. Desigur, contribuţia maximă a d-lui Petrovici la cultura românească, se află în opera sa filosofică. Recenta sărbătorire şi monumentala lucrare **„Istoria filosofiei moderne"**, apărută până acum în două volume şi închinată profesorului de la Iaşi, dau o măsură de valorificare a acestei opere. Mai rămâne însă în afară, acel spor din personalitatea cugetătorului care i-a dat dreptul să fie judecător al tuturor faptelor de cultură, al tendinţelor şi schimbărilor pe tărâmul spiritului şi al creaţiei noastre contemporane. Aşezat pe linia echilibrată a lui Maiorescu, continuând o tradiţie a armonizării tuturor facultăţilor sub hegemonia binefăcătoare a raţiunii, d. Petrovici reprezintă astăzi printre noi un rar îndreptar clasic.

Formaţia d-sale ca personalitate este în primul rând un fenomen al clasicismului, iar intervenţia în cultură în numele ordinei, armoniei şi logicei, sunt semnele aceleiaş discipline umaniste. Integrat în tradiţia Maiorescu-Odobescu, nădăjduim că d. Petrovici nu va rămâne fără urmaşi. Intr'o întoarcere a literaturii româneşti spre clasicism, d-sa s'ar găsi în plină actualitate, ca un precursor.

POŞTA REDACŢIEI

Ange Novarelo-Craiova. Poemul în proză e un gen dificil. Incercaţi povestire sau scrieţi versuri cu metrică riguroasă. Este un exerciţiu interesant.

●

Sandu Vasiliu, elev cl. V. Liceul Unirea, Focşani. — Mai încearcă.

●

Aurel Dumitrescu. — „Căsuţa dintre brazi" „Zodia rea" ne place. Vă rugăm să ne mai trimeteţi.

Cristudor C. Caramitru, stud. teolog nr. m. 864/c. — **„Impudens mendacium Diaboli"** este o încercare grea şi cere mult talent.

Aşteptând. Ne-aţi trimes un ciclu de poeme rugându-ne să vă informăm în acest loc, sub „Aşteptând", dacă vor fi publicate. De ce aţi ales un cuvânt care dă putinţa la multe calambururi răutăcioase? Am putea răspunde spre pildă că le vom publica la ...sfântu'aşteaptă etc... Mai bine nu mai aşteptaţi.

ARTA ŞI ARTĂ NOUĂ

CONTINUARE DIN PAG. I-a

Aşa dar, arta este simţire şi gând formulat. Dar, dacă toţi oamenii gândesc şi simt, nu toţi pot formula. Ceea ce face pe artist este tocmai puterea lui de a formula.

Căci nu simpla formulare de toate zilele este artă. Faţă de natură, care este un total, arta este rezultatul unei alegeri. A distinge între formularea generală, banală, care se chiamă grai, şi între formularea specială, limitată, care se chiamă artă, este rolul experienţei şi funcţia spiritului critic.

Critica are chemarea de a determina: calitatea formulării. Ea nu se poate exercita decât asupra unor lucruri formulate. De unde se vede că o artă «nouă», care ar pretinde să se elibereze de formă (în înţelesul de mai sus), ar avea avantagiul — sau dezavantagiul ! — de a nu putea cădea sub controlul criticii. Tot aşa cum limbagiul nebunilor scapă de controlul logicii.

Spiritul critic a fost totdeuna colaboratorul cel mai preţios al artelor. Cu atât forma unei arte este mai perfectă cu cât exercitarea funcţiunii critice asupra acelei arte a fost mai puternică. Trebue socotit că un mare noroc pentru epocile în care trăeşte, un mare cap critic. A fost un noroc pentru Eminescu că Maiorescu şi cercul Junimii au trăit în aceeaşi vreme (Reciproca este şi ea adevărată).

N. I. HERESCU

Ion Barbu

Firesc era ca la apariţia în românește a poemelor lui Poe în traducerea d-lui Emil Gulian, să se vorbească iarăşi despre poezia d-lui Ion Barbu şi să fie repusă în discuţie problema ermetismului.

S'ar fi ajuns la câteva precizări şi, fiindcă de la tipărirea „Jocului Secund" a trecut aproape un deceniu, s'ar fi înţeles poezia pură şi de aceia cari au crezut că d. Ion Barbu o confundă cu poezia ermetică.

De altfel cea mai serioasă lecţie dată unei generaţii de poeţi — ar fi fost o traducere a lui Poe făcută chiar de auto-

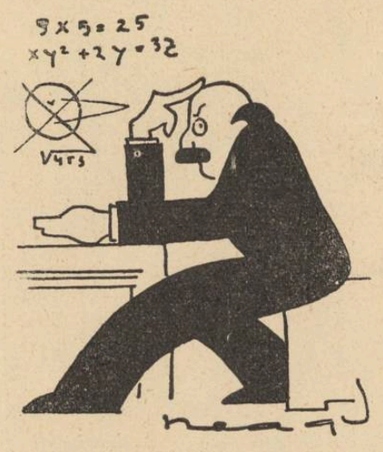

rul lui „Nastratin Hogea la „Isarlâk", în calitatea sa de prim iniţiat şi de părtaş al „Veghei lui Roderick Usher". Credem că d. Barbu ar fi ferit de orice ermetism poemele lui Poe traduse de d-sa. Le-ar fi păstrat cu multă atenţie caracterul lor de uluitoare „cazuri poetice", de întâmplări extraordinare purtând tragic pecetea omenească a sensibilului.

Ovidiu Papadima

Despre moarte în interpretarea folklorică, d. Ovidiu Papadima scrie următoarele într'un articol revelant, publicat de „Revista Fundaţiilor Regale", cu titlul *„Din Vizuinea folklorică : Destinul".*

„Moartea nu e un despot crunt al lumii. Ci o biată executoare a orânduelilor pe care atâţia alţii le poartă. Înţelegând-o astfel, folklorul o primeşte cu îngăduinţă, cu oarecare compătimire chiar: E o biată bătrână, care aleargă mult, se chinueşte mult, ca să-şi împlinească „slujba". In această concepţie e interesant că nu apare drama îngrozitoare a agoniei, aşa cum o văd modernii. In folklor este o luptă între om şi moarte, dar nu o luptă în chin, încleştarea agonică, ci una senină, de vicleşuguri. Omul caută s'o înşele şi moartea trebue să-l prindă, la rându-i cu vicleşug. Omul nu se prea sperie de ea, fiindcă ştie că de multe ori vine şi-l pândeşte degeaba : el mai are însă în ursită zile de trăit. Realitatea morţii nu-l îngrozeşte, fiindcă deasupra ei ştie alta mai puternică : aceea a ursitei".

Eugen Ionescu

„Emil îndrăgostit" se numeşte fragmentul de roman publicat de d. Eugen Ionescu în revista *„Familia"*, ultimul număr. Este vorba acolo de o viaţă de

durere pe care autorul a depăişt-o astăzi, dar din amintirea căreia ar vrea să facă o carte.

Odată isbutită, cartea ar alcătui un exvoto promis de d. Eugen Ionescu unui templu al mântuirii, aflat departe de anii de desnădejde parcurşi. Un scriitor credincios propriei sale vieţi este un caz totdeauna interesant în literatură.

Interesează în deosebi mijloacele de ieşire din ciclul tragic, adaosurile crescute în suflet, când acesta s'a străduit norocos să răsară altul faţă de oameni şi întâmplări. Dintr'o experienţă excepţională compui o carte după regulele ei structurale, numai când viaţa ţi s'a schimbat pe dedesubt, primenită de o altă viziune, care face pe cea dintâiu necuprinzătoare

Sau când, printr'un exces de luciditate, amesteci laolaltă un material strein propriu zis de experienţa în sine, cum ar fi humorul, menit să slujească de fixativ elementelor emoţionale, care altminteri ar pluti încă în vagul subiectivităţii. După literatura lui Anton Holban, vom înţelege uşor speţa romanului d-lui Eugen Ionescu. Aşteptăm să apară

Cezar Petrescu

In numărul pe Martie al revistei *„Gândirea"*, d. Cezar Petrescu publică 13 pagini cu *file dintr'un caiet de amintiri,* despre Matei I. Caragiale. Se pare că nu e momentul cel mai prielnic astăzi să se scrie despre autorul *„Crailor de Curte Veche"*. Chiar dacă s'ar alcătui cel mai bun studiu despre opera lui, pe marginea ediţiei complete apărute anul trecut, el tot un caz singular ar rămâne, un personagiu ciudat, cu idei şi mai ciudate despre viaţă şi artă. După câteva decenii, bănuim că Matei I. Caragiale va fi înţeles, spre folosul literaturii româneşti, în lumina sa de spirit aparte aşezat totuşi în centrul cel mai viu al culturii autohtone. Acolo unde silinţa de cunoaştere a originalităţii etnice se întâlneşte cu preocuparea până la manie, a perfecţiunii stilistice.

Matei Caragiale mai merită respectul generaţiilor viitoare şi prin aceea că şi-a chinuit viaţa până la deformare şi anacronism, numai ca să-i smulgă cât mai multe secrete, spre a compune din ele chipul artistului autonom. Credem că tot ce se adună în scris şi din auzite, despre aristocraticul fiu al lui Caragiale, constitue documente de mare importanţă pentru determinarea unui anumit aspect al geniului românesc.

Dar articolul d-lui Cezar Petrescu din „Gândirea", pune o problemă mai generală, pe care nu pierdem prilejul s'o atingem în treacăt. Ne gândim la va-

loarea unui document ca aceasta despre Matei Caragiale, când el porneşte dela un scriitor de talia d-lui Cezar Petrescu.

In literatura românească actuală nu avem niciun critic, al cărui scris cu autoritate, să aibă puterea de a pune în plină circulaţie o proolemă sau un nume literar. Alta este precăderea celor câţiva romancieri şi poeţi, cari s'au trudit într'adevăr să dea expresie vieţii româneşti moderne, în lucrări de creaţie, dar care au cultivat deopotrivă eseul sau studiul critic. Paginile d-lui Cezar Petrescu arată cum scriitorii pot aduce cele mai interesante mărturii despre confraţi şi contimporani, valoroase în deosebi prin aspectul lor viu şi documentar, legat de experienţa anilor de încordare spirituală postbelică. Romancierii au făcut cele mai susţinute eforturi pentru înţelegerea contemporanilor, şi de aceia sunt mai indicaţi să scrie despre confraţi, mai de grabă decât criticii calificaţi, schematici. şi exteriori.

Scriind acestea, se gândim la ce ar putea mărturisi despre viaţa literară românească modernă, de pildă, d-nii : Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Lucian Blaga, V. Voiculescu, şi alţii câţiva.

Al. O. Teodoreanu

Rar avem prilejul să ni se pară că o carte de poeme este un atelier şi în ea vedem pe poet la lucru, cu mâna pe unelte şi material. D. Al. O. Teodoreanu a numit o sută de pagini de poezii *„Caet"*. Zărim ca într'o răsfângere de oglinzi, un şcolar bizar, jucând pe albul celor o sută de file ale „caetului" său, cu un mare număr de cuvinte ale limbii române, din care nici unul nu-i scapă alături de locul potrivit. Cuvintele se aşează în poem cu o precizie de ceasornic, nici prea târziu nici prea de vreme, în aceeaş. secundă în care începe şi se termină emoţia. Chipul ucenicului năzdrăvan ne urmăreşte şi după ce am încheiat lectura „Caetului", şi când, cu o povară de duioşie moldovenească în suflet, întorceam ochii ca să-i mai vedem mâinile, minunatele lui mâini !

— c. f. —

MEDIOCRITATE

de VICTOR PAPILIAN

Fără să întrebe pe servitoare, a înțeles că în căruț se găsea copilul celeilalte, de îndată ce a văzut micul convoiu ieșind din casa lui. Casa „lui"... Casa lui, de bunăseamă, dar și casa ei de altădată, în care intrase ca mireasă și trăise ca soție până la despărțire, când trebuise s'o părăsească jignită și înrăutățită. Și hoțește, a urmărit drumul căruțului dela distanță, încet, încet, chiar pe dunga roților de cauciuc, oprindu-se la colțuri, tăind străzile, urcând trotoarele, până în grădina publică. Și în loc să se ducă la spital, unde o așteptau câteva sute de copii, mame îngrijate și părinți care își lăsacina despărțirii ei. Căci ea a fost stearpă — ce batjocură — ea, fată de preot dela țară, țărancă deci, stearpă o femeie ca ea, sănătoasă, bine alcătuită, cu șolduri largi și sâni plini, parcă pentru sarcină și maternitate.

— De ce plânge doamna?

Sofronia și-a revenit. Să nu se facă de râs.

— A pierdut doamna vreun copil?

Cuvintele servitoarei i-au îmboldit istețimea țărănească. Să se ia bine cu ea. Femeile simple au fost, din toate timpurile, cele mai bune iscoade.

— Doamna noastră ține la copil ca la ochii din cap. Și domnul...

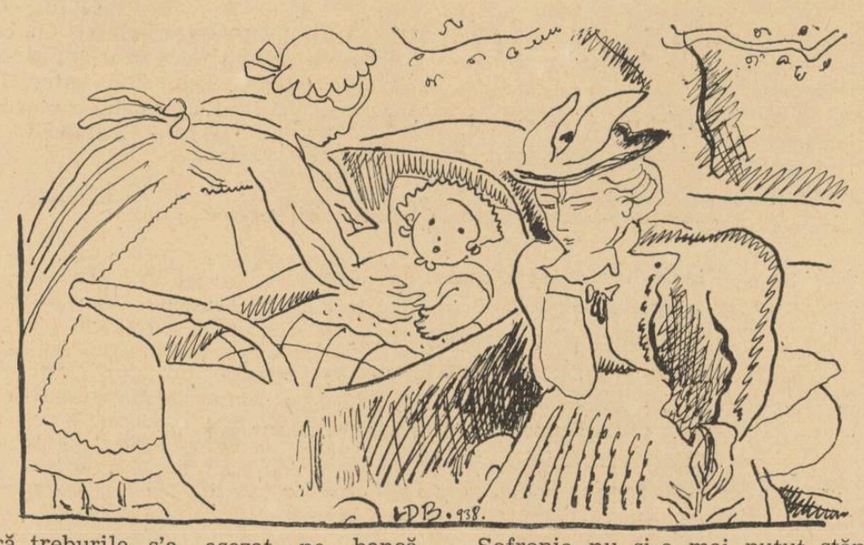

seră treburile, s'a așezat pe bancă lângă servitoare, prefăcându-se că se odihnește ca o persoană fără ocupație. Grădina toată era un joc, parcă de dragul micei odrasle din căruț. Castanii și-au aprins lumânările lor albe: de ramurile de călin atârnau ghemuri de zăpadă primăvăratică, iar prin tufișuri, ca niște licurici, străluceau muguri roșii.

Da, era copilul lui. Ca medic avea ochiul învățat să distingă în acea masă bucălată de carne, pielea albă, aristocratică, moștenirea cea mai de preț, și în chipul care își descrețea sbârciturile, gura lui mică și ochii trași pieziș pe tâmple, ca două fructe pe codițele lor.

Sofronia simte un năduf înnăbușit în gât, plecat parcă din dinți, unghii și din fiecare fibră a trupului, întărită ca printr'un curent eletric. Zadarnic! Învățătura nu i-a putut nimici feminitatea. Urăște pe acest mic monstru, prinSofronia nu și-a mai putut stăpâni plânsul, iar servitoarea n'a mai scos un cuvânt de dragul femeii care, de bunăseamă, și-a pierdut copilul...

*

Cu neputință să doarmă. Sofronia a umblat toată ziua cum umblă năucii, fără ordine și fără scop. Contra-vizita ei a fost o plimbare în fugă pe lângă paturile copiilor de care îi e silă; a trecut fără să se uite pe la casele clienților; a stat la croitoreasă înadins ca să asculte intimitățile, prostiile și cumetriile orașului, și toate le-a făcut numai din necaz împotriva lui, a ei și a tuturor părinților din lume. S'a întors în oraș după cumpărături, s'a dus la cinematograf, apoi s'a rătăcit pe la periferia orașului, în ulicioare întortochiate, fugind de prieteni, ocolind cunoștințele, doar să-și zdrobească trupul și sufletul până la nesimțire. Și totuși nu poate dormi.

Se scoală și dă drumul aparatului de radio. Muzica de obiceiu îi duce, prin porii spațiului, sufletul în cerul înalt al nopții. A nimerit însă aria răzbunării din Rigoletto, cea mai nenaturală și mai distantă arie. Cum de i-a plăcut altădată, când azi durează zid izolator împrejurul ei? E singură, dezolant de singură în toată lumea! Ba nu, mai are de partea ei răzbunarea, bine înțeles nu cea ridicul declamată de un bufon bariton, ci răzbunarea adevărată, care, prin sânge, te împărtășește cu ura, dar și cu vigoarea lumii întregi. Ar putea să omoare copilul, perfid, într'o zi cu soare, profitând de un moment de neatenție a servitoarei, cu o cultură de microbi, sau cu o injecție de morfină, dar nu!... preferă răzbunarea cinstită de țărancă înșelată, căreia o dușmancă i-a furat ibovnicul. Să-i răsucească gâtul, să-l scape în apă clocotită sau să-l arunce în râu, cu capul de bolovani.

Acum, în program, o cantonetă napolitană, cântată după patosul italian, cu acompaniament de chitară și largi portamente în riturnelă.

Sofronia își amintește de dragostea lor și apoi de toate sforțările ei ca să-l înduplece.

Idealul unei femei e să fie amantă... îi spunea ea, Mamă orice femee poate fi...

Dar bărbatul n'a înțeles această idealizare și spiritualizare a femeii. I-a trebuit lui, aristocratului de sânge și estetului fățarnic, progenitură, ca oricărui cârciumar îmbogățit. Ce batjocură, ce batjocură! Dar și răzbunarea

ei va fi pe măsura jignirii. Va concepe o răzbunare de lungă durată, prelungită în timp, care să izbească sângeros, târziu de tot, când ei vor fi bătrâni, slabi și desgustați unul de celălalt.

Dacă le-ar răpi copilul?

Ah, și muzica asta cum o chinue! A început acum un vals de Strauss. Valsul are un ritm unic, pe care se înfășoară în spirală o melodie ce te scoate din granițele făpturii tale și te poartă într'o lume nouă, ireală, lume alcătuită parcă numai din cer și mare, împărăția iubirii.

Să-l răpească și să-l crească undeva departe, tăinuit, necunoscut de nimeni, să-i prindă cele dintâi bucurii și să-i șteargă cele dintâi lacrimi, să-i alerge înainte când o va vedea și să-i spună mamă. Iar ea să-l iubească, să-l iubească...

Un strigăt de cocoș, urmat de un dangăt de clopot, a trezit-o din vis. E Radio-România și Radio-București. Până să se desmeticească, un glas pițigăiat de copil care se căsnea să spună frumos, a început Tatăl nostru. Își amintește de cuvintele evanghelice ale bătrânului preot: Împărăția lui Dumnezeu prin glasul copiilor se vestește... Dar Sofronia se repede la cutia diabolică și smulge firul din părete. Ar vrea să aibă în mână discul cu rugăciunea, să dea cu el de pământ, să-l facă țăndări.

*

Acum va vedea dacă e o făptură tare, adevărată țărancă și femeie savantă, în care învățătura a nimicit orice prejudecată. A căpătat încrederea servitoarei. Peste câteva minute o va lăsa singură să păzească în locul ei copilul. când îi va sosi iubitul. Planul a fost măestrit lucrat. Ea a pervertit-o cu diabolic rafinament; i-a infiltrat, pe nesimțite, zi de zi, otrava dulce a iubirii; i-a povestit, i-a atâțat simțurile, făcând dintr'o țărancă proastă un suflet simțitor pentru iubire. Și acum fata își așteaptă iubitul. Îi simte dorul, îl simte nerăbdarea și rânjește în suflet știind ce o așteaptă: crima, părăsirea, desnădejdea. Da, e țăranca puternică numai după tăria sentimentelor ucigașe.

— E bună doamna să stea puțin lângă copil?

— Du-te, dragă... N'avea nicio teamă...

Se minunează singură de cinismul ei. Numai pasiunile mari sunt în stare să înfăptuiască atâta stăpânire de sine. A rămas în fine singură cu victima. Are la ea tot arsenalul criminal: bacili, otravă, siringă... Dar nu? Să-i răsucească gâtul ca la păsări sau să-l izbească de bolovanii râului, să vadă apa spumegând cu sânge și creieri.

S'a apropiat de căruț. O oboseală bruscă i se lasă în trup și suflet. Ia copilul în brațe, dar mâinile îi tremură. Pe urmă tremurul s'a propagat la genunchi și dinții au început să-i clănțăne. O sgâlțâie frigurile în tot trupul. Un gând nerod i s'a înfipt în cap: parchetul, judecătorul de instrucție... deși nu-i nimeni s'o vadă. I-e frică, groaznic de frică. Își amintește de visul din noaptea de insomnie. Să încerce să-l iubească, să-l strângă la piept, să-i simtă pâlpâitul inimii, răsuflul cald și viața care pulsează în fiecare mușchiu.

Zadarnic! Duce în mână un pachet de carne și oase. Sofronia a pus copilul la loc și desperată a luat-o la fugă.

*

S'a oprit la o casă joasă în mahalaua cea mai depărtată a orașului, un fel de bordeiu cu o singură fereastră, la care în loc de firmă se găseau trei cărți de joc.

— Dumneata ești cărturăreasă?... a întrebat ea pe bătrâna care gătea la plită țărănească.

— Și dumneata doftoriță?

— Sunt numai o femeie...

— Ba ești doftoriță, te cunosc după mirosul de spițărie.

— Știi să faci farmece?

— Orice, maică... de dragoste, de legatul cununiei, de întoarcerea bărbatului în așternut, de câștig la loterie...

— Ei bine...

— Ce vrei, maică?

— Să moară copilul dușmancei mele.

— Se poate, maică... Cum să nu se poată?... Stai jos, să aduc apă neînceputâ, păr de mort și jăratec.

COPIL FĂRĂ NOROC

de MIHAIL VULPESCU

A fost odată un copil singur pe lume. Tot trăind din milă și din ce putea și el să muncească, iată că ajunse măricel. De nevoie și cu curaj — căci el trăise și pățise multe în stingheria lui — a pornit într'o zi să se bage la stăpân. Se duse la o stână unde s'a învoit cu baciul ca, drept simbrie pe un an de muncă, să-i dea o oaie.

Zilele și nopțile se scurgeau. Se apropia sfârșitul anului. Mai avea o săptămână. Se bucura în sinea lui copilandrul nostru că, peste câteva zile ,după atâta amar de trudă, va avea și el oaia lui, primul lui avut. Dar într'una din nopți, pe când ațipise, auzind iureș printre oi și lătratul câinilor, se sculă și strigă:

Huo, lupul! Și, văzu dispărând în tufișul întunecat un lup mare cât un vițel, care, înfigându-și colțul în gâtlejul unei oi, și-o aruncase pe spinare și fugise cu ea ca un fur ce duce un sac în spate. Dimineața, la numărătoare, văzu cu întristare că oaia lui lipsea.

Stăpânul, milos, vru, pentru vrednicia lui ,să-i dea în loc altă oaie, căci ținea mult la el, dar ciobănașul nostru n'a voit să primească darul cu niciun chip, zicând:

— Așa mi-a fost norocul.

Și a făcut tocmeală cu stăpânul lui să mai slujească încă un an, dar nu pe oi, ci pentru un pogon de porumb, pe care și-l va lucra el singur. Stăpânul, omul lui Dumnezeu, i-ar fi dat mai multe pogoane, căci era om cu stare și știa că merită, dar el n'a primit. A cerut numai să i-l arate unde se află.

Intr'una din zile, pe când era pe sfârșite anul și porumbul era frumos și bun de cules ,s'a pornit, ca din senin, un potop năpraznic cu ploae cu piatră. Parcă ar fi fost un făcut, numai porumbul lui, părând la vedere a fi fost secerat, a fost zopit de grindina mare cât oul de găină.

Cu desnădejdea în suflet, copilul fără noroc își luă ziua bună dela stăpânul său și, cu toate rugămințile ce i le-a făcut, nu a vrut în ruptul capului să rămână înainte slugă la el și a plecat în lume. A mers el cale lungă peste câmpuri și păduri, trecând prin țări și împărății nevăzute până atunci. Il prinse oboseala drumului într'o împărăție ai cărei locuitori erau toți triști și tăcuți de te cuprindea amarul, și întrebă tinerelul nostru pe unul din oameni. de ce sunt atât de triști și tăcuți. Acesta îi răspunse că Domnița lor, fata împăratului nu poate să vorbească și nici să zâmbească, parc'ar fi mută. Câți vraci, câți doctori n'au venit cu leacuri pentru a o tămădui, dar e zadarnic, nimic nu se prinde.

Ciobănașul nostru, iscodit de acest fapt, trecu și el pe lângă turnul cu pricina unde ședea fata împăratului, ca s'o vadă, nu de altceva.

Domnița ,cum îl văzu, ca prin minune, începu să zâmbească și să vorbească, bătând din palme de bucurie și spunând servitoarei ca, de grabă, să cheme la ea pe trecătorul ce-l văzuse din înaltul turnului. Când a aflat împăratul această veste, mare i-a fost bucuria. Singurătatea și tristețea lui de până acum s'au sfârșit. Din nou va veni viața în palat, și în împărăția lui.

Și a fost nuntă ca în povești, căci, deși copiii erau mici de ani, și mireasa viță de împărat, iar ginerele pui de cioban, frumusețea și tinerețea lor copilărească au descrețit frunțile până și celor mai habotnici dintre curteni, care, de, poate aveau unii dintre ei feciori și ar fi dorit să se încuscrească cu împăratul — stăpânul lor!

Și au trăit tinerii noștri vreo trei ani, ca niște frățiori, căci, ale lumii păcate nu cuprinseseră încă simțurile lor. Intr'o zi a venit vestea că, nu departe, ca o minune ,s'a lăsat din cer un leagăn de mătase. Se duceau curtenii și cei de neam de se dedeau în el. Și, minunea era prin aceea mai mare că frânghiile de care era agățat acest leagăn, se țineau de toartele nevăzute ale cerului. S'a dus și împăratul cu fiică-sa să se dea în leagăn, iar ginerele, soțul ciobănaș, rămase acasă să ducă grijile împărăției, cu toate că mult s'a stăruit pe lângă el ca să meargă. S'a dat împăratul în leagăn și s'a suit să se dea și fata lui, când, ce să vedeți? leagănul s'a urcat cu ea tot mai sus și a dispărut în înaltul cerului. Vai, ce amar a cupris pe împărat și pe toți supușii lui! Ce să spună el ginerelui? Când a auzit ciobănașul nostru ,n'a mai stat pe gânduri și punând pe el straele lui ciobănești, copilul fără de noroc, a plecat la drum zicând: „Așa mi-a fost norocul".

Și a mers el mult prin lume, iar cândva a bătut la poarta unui castel care, deschizându-se, lăsă să se vadă în prag o fată mare frumoasă, ca picată din cer. Crăiasa era fosta lui soție, dar nu s'au recunoscut. Obosit, nedormit, și mort de foame, îi ceru adăpost și de ale gurii. Miloasă cum era, i-a îngăduit să

pilandrul nostru cu razele pe cer. Și l-a întrebat dacă este atât de destoinic să facă acest lucru. Curajos însă cum era, răspunse el isteț Soarelui:

— Da, Mărite Soare.

Și-i mai zise soarele:

— Vezi că mâine dimineață are să vie Sf. Petru să-ți dea o prescură și un pahar cu vin și pe la prânz Sf. Ilie așișderea. Iar, când vei mânca de nămezi, vei ajunge cu razele mele pe la grădina lui Dumnezeu, dar vezi, să nu le lași să scape pe florile lui, să nu le pârlești, ci le vei lăsa pe pământ.

Deaceea-i căldura mare pe pământ la nămiezi.

— Las' pe mine, — își zice el în gând — că mi-a venit și mie rândul să le plătesc.

N'a luat-o el bine cu razele pe cer, și iată că, de dimineață când razele stăpânului lui, soarele, eau de o suliță înălțate, a venit Sf. Petru cu mâncare.

Ciobănașul nostru, văzându-l, îl lăsă să se apropie și când îi veni bine, îi trase o palmă zdravănă, zicându-i:

— Na! O oaie am avut și eu și mi-au mâncat-o câinii tăi de lupi. La prânz, când sosi Sf. Ilie, îl plezni și pe el de văzu stele verzi:

— Na și ție, ca să ții minte! Și altă dată să-mi bați porumbul cu grindina ta.

După ce a mâncat bine și-a căutat de drum și, trecând cu razele prin dreptul grădinii lui Dumnezeu, în loc să le abată pe pământ, le-a lăsat pe grădina tatălui și-ți era mai mare jalea să vezi cum se scorojeau mândrețe de flori și ierburi de tot felul, de par'că pârjolul ar fi trecut peste ele.

Seara, când s'a întors acasă, Soarele, stăpânul lui, l-a întrebat cum și-a împlinit lucrul dat. Și a răspuns ciobănașul că așa a făcut după cum i-a poruncit.

A doua zi, fiind odihnit, n'a mai lăsat pe cioban și s'a dus el, soarele, să-și facă lucrul obișnuit, împărțirea razelor pe lumi ca și mai înainte. Și, dimineața, când ca de obiceiu ,veni Sf. Petru cu mâncare, de departe, a pus-o jos și a rupt-o de fugă înapoi. Soarele, văzându-l cum fuge, l-a strigat:

— Hei, Petre, ce fugi așa? Nu vrei să dai ochi cu mine?

Iar Petre oprindu-se de departe i-a răspuns:

— Ori ăi vrea să mă bați ca eri? Las' că fuga e rușinoasă, dar e sănătoasă.

Și iată că de prânz veni și Sf. Ilie. Și el, mai grăbit ca Sf. Petru, lăsă mâncarea jos și o luă la fugă înapoi.

Când trecu pe lângă grădina lui Dumnezeu, văzu pârjolul ce se abătuse peste grădina Tatălui Ceresc.

Seara, când, necăjit, se întoarse acasă, întrebă el pe năzdrăvanul de cioban:

— Hie ,băiete, eu te trimit să pui orânduială cu razele mele pe lume și tu ai pus zăpăceală, frică și pârjol. Ai bătut pe Sf. Petru și Sf. Ilie, iar lui Dumnezeu Tatăl, I-ai pârjolit mândrețea de grădină! Tu, de mine asculți, ori faci ce vrei tu schimbând bogăția razelor mele în urgie?

— Păi ,stăpâne, Domn Soare, să vezi: Nici Sf. Petru, nici Sf. Ilie, nu sunt sfinți ca lumea, căci unul mi-a mâncat o oaie, iar celălalt mi-a stricat porumbul bătându-l cu piatra.

— Dar Dumnezeu ce ți-a făcut?

— Dumnezeu? Hm, El este marele vinovat ,căci El mi-a luat nevasta.

— Bine —a zis soarele stăpânul — și a rămas pe gânduri.

A doua zi, i-a chemat Dumnezeu la judecată, pe cioban și pe stăpânul său, Domnul Soare, și-i dojeni zicându-le:

— De ce ai trimis pe acest năzdrăvan să-ți împartă căldura și lumina pe lume?

— Păi, Mărite Doamne, a răspuns Soarele — l-am trimis ca argat credincios, fiindcă eram obosit.

— Dar tu măi ciobane, cum ai cutezat să dai în sluga mea credincioasă, Sf. Petru?

— Dar cum să nu dau Doamne, când o oaie am avut și el a lăsat câinii lui de lupi s'o mănânce?

— Dar Ilie cel ce tună și fulgeră, cel ce aduce aminte răutății de lume de puterea mea, ce ți-a făcut el?

— Ha, Ilie? Ilie? Păi, un pogon de porumb aveam și eu și, când să-l culeg, iată, prin mijloc de toamnă, că se puse a tuna, a fulgera și a trăsni din ceruri cu piatră ca în toiul verii și numai pe petecul meu de pământ ,de parcă era un făcut.

— Păi, să vezi, Doamne, sări Ilie, să se apere. De dincoace de noi, văzui pe Scaraoschi că se furișase printre porumbi și își băgase coada între două cete de oameni ce se certau la capul locului pentru niște știuleți de porumbi ce luaseră unii dela ceilalți. Vrea să-i facă să se taie în coase. Eu, văzându-l, mi-am lăsat cu mânie tunetele, fulgerele și grindina, doar de oi atinge pe tartor. Și tartorul o luă fuga prin porumbul bietului cioban. De unde să știu eu? I l-am tăvălit, dar vai de catranul dracului!

— Dar cu grădina mea ce avuseși?

— Crezi, Prea Sfinte, că am făcut-o ca nebun? Dăduse peste mine norocul. Luasem de soție o fată de împărat, bălaie și cu plete de argint. Și, într'o zi, mi-ai luat-o cu leagănul cela minunat, ducându-mi-o spre cer, până ce n'am mai văzut-o.

— Hei, Ciobane! Nevasta ta și-a luat-o Soarele. El petrece cu ea noaptea și când îl apucă somnul mai mult împreună, te trimite pe tine cu razele pe ceruri. Păcatele lui Petru și ale lui Ilie, nu-s păcate căci asta e rostul lor. Dă-i soare, omului perechea înapoi și când s'o duce el cu oile pe întuneric, încearcă de i-o mai fură, numai să fii cu ochii în patru la câinii lui ,vârcolaci. Și sf. Petru nu i-a mai mâncat oile, sf. Ilie nu i-a mai bătut cu piatra spicele. Și de fericirea lor au cântat și cântă fluerele, cavalurile și tilingile oilor.

Comunicată de I. N. Simion. elev cl. IV Seminarul „Nifon" care a auzit-o dela Niță Popescu (83 ani).

CRONICA PLASTICA

de **PAUL MIRACOVICI**

După o pauză de aproape cinci ani, d. Ghiață ne arată rodul bogat al acestei lungi absențe. Intr'adevăr cele aproape 150 de pânze o dovedesc deplin. De data aceasta, motivele sunt extrem de variate, și ca întotdeauna, foarte originale. Ceea ce te cucerește în pictura d-lui Ghiață e prospețimea impresiei, totala lipsă de cazină. Totul pare făcut sub imperativul inspirației, nimic nu e silit, nicăeri culoare „omorîtă" cum se spune în limbaj de atelier. Neticluit, cu mijloace simple, d. Ghiață ne redă toată frăgezimea emoțiilor sale. Iernile mai ales sunt excepțional de frumos colorate. Nimeni la noi, afară de d. Marius Bunescu nu a înțeles mai bine peisajul de iarnă. Dacă acelea ale d-lui Bunescu, cu un plus de prospețime, se ridică până la patetic, iernile d-lui Ghiață păstrează o melancolie reținută, de un rar rafinament. O expoziție excepțională, în toate privințele.

D-na Lucia Demetriade-Bălăcescu într'un mare număr de aquarele, guașe și desenuri își exercită cu mult humor spiritul de observație. Ironia mânuită cu atâta vervă de d-sa, ajutată de o rară, ușurință de exprimare, a prilejuit artis-

Ciucurencu : Nud

tei „Voluptăți" și șarje unice în plastica noastră. Se pare că pictura în sine — pentru care e atât de dotată d-na Bălăcescu, nu reușește s'o reție definitiv. Prostia și filitinismul oamenilor îi sunt parcă ofense, contrastul între spirit și inepție, între candoare și șiretenie o necăjește și nu o lasă în pace până nu pune mâna pe pompa de Flit...

E frumos dar, în egoismul nostru, ne întrebăm dacă trebue să dea atât de mare loc în opera sa acestor revolte Câteva peisaje, naturi moarte, în ulei, pictate direct, pline de sentiment ne-o arată ca pe o excepțională artistă. Peisajele ne amintesc pe Utrillo dintr'o anumită epocă prin calitatea lor, prin curajul cu care sunt colorate, înțelegerea cu care sunt compuse. Fără îndoială răspunsul ni-l va da tot artista și pe ori care-l va alege — va fi tot strălucit.

Oct. Angheluță e una din revelațiile din ultimii ani. Una din marile sale însușiri e că pictura sa, luminoasă până la alb aproape, reușește să se mențină unitară, închegată. E un impresionism organizat dacă se poate risca asocierea acestor termeni. In câteva tablouri, abuzul de alb e împins prea departe, în detrimentul formei, al coloratiei, dar acestea sunt puține și chiar dacă ar fi mai multe nu l-am judeca după ele ci după acelea cari confirmă reușita unei concepții, a unui ideal.

Scenele de interior însorite parcă, echilibrul compoziției, luminoasa intimitate în care-și scaldă personagiile sunt calități proprii d-lui Angheluță pe lângă aceea — imensă — că își caută resursele în sine însuși, nu prin vecini.

Puțini dintre artiștii tineri au deslănțuit atâta invidie, atâtea critici răuvoitoare și atâtea laude ca Ciucurencu. Semn bun pentru viitorul său. Printre altele, a avut și „norocul" de a fi „luat în brațe" de unii cunoscători cari i-au dat drumul tot atât de brusc cum îl îmbrățișase. Mulți și-au rupt picioarele, crude încă, în această gimastică impusă de fanteziile „Vollard"-ilor români dar Ciucurencu a rezistat și va mai rezista încă multă vreme. Cei ce-l înjură mai puțin, îi reproșează afinitatea sa cu Matisse. Aceiași îl găsesc pe d. Palady mare și original artist român. Dece nu s'o fi iertând unui pictor la 30 de ani ceea ce constitue eticheta geniului la altul de 60? Primul are o existență întreagă în față și justifică cele mai îndrăznețe speranțe — al doilea e aproape să închidă un capitol lung, în care a spus tot ce avea de spus..

Ciucurencu, cu toate criticile celor pe cari îi supără lipsa de convențional a operei sale și cari îi reproșează lipsa de meșteșug, știe să picteze ca puțini pictori. Realizările de azi sunt sprijinite de o știință câștigate cu trudă, ani îndelungați, ani plini de febra căutărilor, a încercărilor eroice de a se desbăra de rutină, de prejudecățile servite până la saturație în școlile oficiale. Mi-aduc aminte când la Paris, împărtășindu-ne îndoelile, învățăturile căpătate prin muzee, galerii de artă, câtă sinceritate, cât drag de pictură vădea Ciucurencu. Chiar fără succesul bine meritat de azi, aș fi așteptat cu desăvârșită încredere opera ce trebuia să zămislească talentul și adânca lui seriozitate.

La „Cartea Românească" N. Enea expune un număr impresionant de pânze. E munca celor câțiva ani ce ne despart dela ultima sa expoziție. Peisaje din Dalmația, nuduri, portrete, compoziții și o varietate nesfârșită de motive constitue una din cele mai bogate și mai interesante manifestări de artă actuale. Caracteristica picturii lui N. Enea e impetuozitatea fără a merge până la brutalitate. Viril, disprețuind o sumă de formule care se învață de-a gata, isbutește cu mijloace originale realizări remarcabile. Nudurile mai ales cred că sunt lucrările cele mai caracteristice. Sculptate parcă, întotdeauna interesant compuse sunt prin sobrietatea lor foarte expresive. Apoi compozițiile, naturile

Angheluță : Lucru la fereastră

moarte, florile dovedesc marile resurse ale artistului, unul dintre cei mai înzestrați dintre cei aleși.

D-na Mariana Crețu-Medeleni a expus foarte puțin până acum, de aceea expoziția actuală e debutul unei artiste în plină maturitate. Fostă elevă a lui

Angheluță : Convalescență

Bourdelle, acest meșter atât de fecund în învățături, a păstra de la el tendința spre simplificare. Totuși, mai multă libertate în stilizare, mai multă variație ar fi făcut mai expresive lucrările pur decorative. D-sa cunoaște temeinic meseria și majoritatea lucrărilor expuse dovedesc mult gust. Expoziția d-sale stă cu cinste printre celelalte dela Fundația Dalles.

VERBUL

Comoară din noapte'mi străbate
ca roiul stelar în genune —
cuvintele, 'n horă 'ntrupate,
meniri mângăioase și bune
și fragede, vii, colorate,
senine, blajine și pline
de ritmuri jucate, cântate,
eterice nimfe azurate,
solii aripate de îngeri,
surori și candori de minune
cu mâni și cu buze 'ndurate,
ca florile catifelate,
duioase tot vin să mă 'mbune,
șterg lacrimi, desmilcue plângeri,
desvolbură vânturi nebune
și-mi vindecă rane de 'nfrângeri,
de-aspidă ce somnul răpune.
Ibovnice dulci adorate,
din alte olaturi sau poate
din mine, din somn înviate,
vedenii de vieți răposate
din vămi ce mă cheamă, mă 'ntramă
cu glas ca din balsam de cramă,
și molcom murind îmi alină
tot sbuciumu 'n vis de lumină.

G. MURNU

lisus în pădure

Vânează regii orbi de seară 'n amintiri o ciută,
pe care-ogarii prin frunzișul lunei o alungă.
In fiecare fag, o cruce de luceferi bate ;
se-apropie Isus ; spre zeii vechi deadreptul merge;

le dă lumina depe umeri de eternitate
și-apoi cu mânecaru-albastru lacrima le-o șterge.
Își lasă capul pe frunziș. E obosit Isus
și zeii Il veghează peste noapte. Mare, trece

prin codri Dumnezeu — o negură de sus, mai sus
de clarele tării de mortuar luceafăr rece.
Pădure veche. Zeii gem în piatra lor tăcută
stejarii freamătă de nouri. Brumi de toamnă lungă.

MIRCEA STREINUL

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

Filarmonica din Berlin. Formația de cameră a filarmonicei din Berlin, a apărat magistral, la „Ateneu", drepturile uitate ale muzicii, adesea atât de însemnate, pentru orchestră mică.

S'au deschis astfel pagini fie necunoscute la noi, fie pentru prima dată comentate atât de potrivit, atât ca proporționare sonoră cât și ca sens fundamental.

Instrumentiștii, rânduiți anonim în scenă, conduși fără un gest de paradă de muzicianul de rasă Hans von Benda, au înfăptuit, cu sinceră modestie, un concert din acela ce poartă pecetea adevărului în stil și înțeles și haina de cinste a formulărilor punctuale, consecvente, coordonate tuturor cerințelor de bază tehnice și estetice ale artei muzicale.

In fiecare execuție s'a putut simți strânsoarea fără șovăire a tuturor în făgașul realizării unitare, cumpănite, sprijinită pe certitudine în atac, în gradări, în despicarea simplă, logică și explicită a frazei, în identitatea de rostire a înțelesurilor și de tălmăcire a celor simțite.

Sonoritatea orchestrei s'a dovedit viguroasă, precisă și aptă celor mai variate aplicări de nuanță și accent.

Tehnica amănunțit studiată spre a sluji în toate exigențele ei muzica executată.

Simfonia în sol minor de Mozart, înscrisă de multă vreme și în repertoriul filarmonicei românești, și-a putut desvălui toate avuțiile unei inspirații pe cât de fermecătoare, pe atât de fericit turnată în scris muzical, cu desăvârși-

Hans von Benda

rea firească a creației de geniu.

Țesătura mătăsoasă a minuțiosului andante și sburdălnicia plină de duh a finalului, străbătut de orchestra germană ca într'o singură pornire, în repeziciunea lui de minunat brio instrumental, comorile de melodie și transparență expresivă ale celorlalte două părți, au fost, printre toate interpretările concertului, memorabile, aplicate fiind unei opere de artă care atinge culmile compoziției universale.

Dichisul neclintit al stilizărilor din simfonia „la chasse" de Haydn și din concertul pentru suflători și coarde de Haendel, care a scos în evidență și meșteșugul superior al soliștilor și singura compoziție de epocă recentă, „Serenada" de Dvorak, în care Filarmonica din Berlin a știut să treacă ușor la expansiuni de pitoresc romantic, i-au întregit probele de organizare și mijloace artistice de elită.

D. Hans von Benda a dirijat imprimând, fără lux inutil de exteriorizări dar cu influențele practice ale competenței adevărate, ritmurile unor interpretări de autentică prețuire a muzicii

Artiști italieni la Opera română

Emisarii cântului italian, veniți la Opera română pentru două spectacole, alese din repertoriul liric al țării lor au susținut cu avântat talent misiunea de reprezentanți ai unei arte vocale, a cărei faimă este universală.

Apropiați de aceeaș linie de meșteșug și de simț al frumosului vocal, îmbinând, cu darul specific al cântărețului italian, aporturile școalei și ale tradiției cu revelările intuiției, artiștii italieni au înfățișat însă, ca temperamente și resurse individuale, organizări artistice bine diferențiate.

D-na Sara Scuderi (Tosca) știe, în special, să aprofundeze un rol, să-i străbată structura dramatică, să-i dea accentele vii și emoționante ale unui realism intens, exprimat cu autentică artă. Glasul d-sale cald, plin, limpede de mare mlădiere și expresivitate, jocul de scenă sincer în elan, simțit și măestrit sub aspectele convingătoare ale firescului, relieful muzical superior al interpretării, sunt ale unei artiste de mare înzestrare.

D-na Maria Gentile (Lucia de Lam-

Maria Gentile

Sara Scuderi

mermoor) cizelează cu rară minuțiozitate un glas ușor ca o adiere, transparent, de o rară suavitate de timbru și finețe de emisiune și colorit și o tehnică armonios stilizată, care știe să extragă efectul în limitele unei muzicalități de calitate.

D. Alessandro Granda, cu porniri furtunoase, cu vehemente atacuri de acute, este un tenor de bravură, dotat cu generoase resurse de emisiune, rezistență, brio.

In sfârșit, baritonul Giovanni Inghilleri, a dat un Scarpia frumos studiat și mai ales a realizat cu prestanță și impresionante condițiuni de cânt pe lordul Asthon (Lucia de Lammermoor), punând în evidență o artă matură și cuprinzătoare în toate elementele ei.

Maestrul Federico del Cupolo a dirijat reprezentațiile cu justă cunoaștere a valorilor expresive și deosebită siguranță.

ROMEO ALEXANDRESCU

O viață a lui Iisus

Nu știu în ce măsură au contribuit cărțile scrise asupra vieții lui Iisus, la o mai adâncă înțelegere, cunoaștere și apropiere a Lui. In materie de experiență religioasă, de chin înaintea altarelor, numai cărțile *personale* au valoare, rezistă și trăesc. Numai acestea au valabilitate integrală, interesează și mai ales pot avea imitatori. Un Strauss, un Renan, toți aceștia nu L-au trăit sufletește, nu s'au consumat în ceasuri lungi de exasperare și tristețe în fața miracolului, ci toți aceștia L-au trăit mintal neputând rezista drumului anevoios ce duce, implicit, spre zarea de fericire a împăcării cu tine. De-aici resemnarea lor dureroasă, jena și mai ales fuga rușinoasă din fața adevărului, în mit, în conflict pururi cu istoria.

De-aici caracterul obscur și fără nici-un interes al cărților lor. A pune la îndoială existența materială a lui Isus în veac. XIX-lea e mai mult decât ridicol, când au încercat atâția fără succes din primele secole creștine. Lucrurile acestea nu pot constitui o viață patetică a lui Iisus. De-aceea cartea lui Papini asupra lui Iisus este cea mai bună, cea mai vie. Oamenii nu pricep nici-odată că *istoria* nu poate și nu contribue absolut cu nimic la înțelegerea lui Iisus.

Totul trebue privit dincolo de lucru, în viața sufletului tău, în apele putinții de-a fi sau nu mântuit. Ca să scrii o viață a lui Iisus se cere mai întâiu să te cunoști pe tine, să te vezi ca în vis, în rândul acelora cari batjocoreau și insultau pe acela a cărui viață încerci um l s'o scrii. O viață a lui Iisus se poate scrie numai atunci când vrei să rezolvi viața ta sufletească, nimic mai mult. Unui evreu nu-i este permis nici măcar să gândească așa ceva, nici să aibă intenția vagă de-a se apropia de ora aceea în care va scrie primul cuvânt (cazul lui Emil Ludwig în cartea sa „Fiul Omului"). Un evreu nu poate de cât să trăiască, pribegind pe drumurile remușcării lui, admițând neputința și inferioritatea sa sufletească de a-L înțelege. Nu poate muri decât din disperarea aceasta metafizică de a-și fi răstignit propriul Dumnezeu care urma să-i aducă împăcarea dincolo de creme și materie. Nu există durere mai mare, stări mai deprimante și mai înjositoare, decât să știi că mori de groază și amară tristețe pentru că Dumnezeul pe care L-ai crezut mort, răstignindu-L, trăește în toți numai în tine nu. Iată de ce pe bună dreptate unui evreu nu-i este permisă bucuria aceasta mare. O viață a lui Isus nu se poate scrie decât atunci când, înfrigurat și plin de tristețe, aștepți pe treptele reci ale altarului marea satisfacție de-ați închipui că cerurile se lasă acum pe umerii tăi, te providențiază, când îngerii tineret i tale cu cari odinioară erai certat nu-ți refuză rugăciunea și te acceptă așa cum ești. Când picioarele sfinților în cari poate n'ai crezut de-ajuns lasă urme adânci în tine și te binecuvintează. Numai așa cartea va fi o introducere în felul cum trebue să înțelegi viața atât de simplă și îngrozitor de patetică a lui Iisus.

Altfel totul se pierde fără nici-un rost, se consumă zadarnic în vreme ca orice lucru.

Pe Iisus nu-L poți decât imita, atingându-I puritatea Sa suprapământească, nici decum judecă. Valorează numai modul tău prea personal de-a te apropia Lui și mai ales de a-L înțelege.

OVID CALEDONIU

SOMN

Vezi câte zile trec prin ascunsa
Lumină, a ochilor mei închiși.
Din ce fermecat izvor de neant
Somnule, în calea mea răsărișI ?

Cât de solemn e somnul pădurilor
Cât de înaripat sborul pe umbritele stânci !
Tu mi le duci în apa ta de moarte
In oglinzile ei liniștite, adânci.

Somnule, somnule, pasăre de ghiață
Lasă aripa ușor să îmi atingă
Genele deschise și pe frunte
Fluturi mari de umbră să mă ningă.

VLAICU BÂRNA

Cărților

Cărților, cărților...
Sufletul rod pârguit, vi l-am dat
Gândul curat
Sânge pe file l-am plâns.

Nopțile toate
Ochii mi-i ard pentru voi
Trupul trudit vi-l desbrac și ascult
Nopțile albe, cântece noi...

Cărților, cărților...
Pâne și vin îmi sânteți pentru gând,
Vechi și adânc epitaf pentru când,
Astăzi sau mâni
Stele târzii veți cădea dintre mâni...

NICOLAE JIANU

Călătorului îi șade bine cu drumul

dramatizare de I. SARBU după nuvela d-lui I. AL. BRATESCU-VOINEȘTI

MANOLACHE : Acu un an. M'am gândit : gârlă colea, ghiață de pomană, boii tot stau degeaba, iarna. Ia să-mi torn eu o ghețărie și-am făcut-o, m'a ținut 100 și mai bine de lei da'ncai am făcut un lucru bun. **(Năiță a înlemnit cu ochii la cârnați).** Dece te uiți domnule Năiță așa la cârnați ? Sunt proaspeți, zău, pe viața mea.. aseară i-am făcut.., Mă Tilică... ia dă jos o pereche de cârnați...

BĂIATUL : **(moale).** Poftim două perechi...

NĂIȚĂ : Așa e, sunt proaspeți... zău sunt proaspeți. Ce frumos miroase !...

MANOLACHE : Păi să vedeți ce-am pățit : Am un blestemat de taur.. dar'ar lupul'n cornu lui. C'o să plec cu el Joi la târg să-l vânz să mă scap de el, că numai buclucuri îmi face. Mai dăunăzi nu era să-mi omoare un copil? Eri dimineață nu știu, ori din joacă, ori de-al dracului ce e, îmi împunge o frumusețe de purcea drept în burtă. Noroc că am fost aci. Dac'am văzut că e împunsă rău a trebuit s'o taiu. Am avut eri Ignat pe negândite. Aseară tot se ducea frate-meu la târg, i-am dat carnea să o vânză la măcelar și am oprit și eu ceva dintr'însa. Mi-a prins bine ghețăria. Să pue să frigă o pereche ?

PITACHE : **(hotărît).** Să pue... ce zici Năiță ?

NĂIȚĂ : **(la fel).** Să pue Pitache... Dar mă Tilică umblă mai repejor, mă băețaș.

MANOLACHE : **(Pauză).** Până să se frigă cârnații nu mă refuzați și mergeți să vizitați ghețăria... e colea... peste gard.., trecem pârleazu...

PITACHE : Hai Manolache... dar repede mă băete că suntem grăbiți. **(S'aud pașii cailor ,se întoarce decorul).** Ușor Năiță la pârleaz că n'ai mai sărit pârleazul de mult...

NĂIȚĂ : Hopa.... așa...

(Merge drept la ghețărie).

PITACHE : Bravo... Manolache dragă... ghețărie sistematică...

NĂIȚĂ : Invelită cu stuf... o frumusețe...

MANOLACHE : Dar grădina ? ce ziceți ?

NĂIȚĂ : **(se uită).** Ce să zicem ! Frumos, frumos !... Tii !... soarele s'a ridicat și noi stăm..

PITACHE : **(rar).** Incepe vipia de căldură... o să ne frigă. **(Pauză).** Ce plăcere în grădină frate Năiță... hai ce zici ?

NĂIȚĂ : Ce să zic ?

PITACHE : Ia uite ce nuci !... cred că ăsta mare are 200 de ani. Degeaba, nici o umbră ca umbra de nuc. Aici da... răcoare zic și eu și vine așa un miros de sulfină și de levănțică. De unde vine Manolache ?

MANOLACHE : Păi în spatele grădinii mele începe câmpul... numai fânețe până la gârlă.... **(pauză).**

PITACHE : I'auzi măi Năiță... sst... sst... **(tăcere) (s'aud pitpalacii : Pitpalac-Pitpalac)** Ascultați, unele mai departe, altele mai aproape... parcă răspund unele altora...

(Pauză)

MANOLACHE : Și încotr'o zici că mergeți d-vs ?

AMÂNDOI : La Drugănești...

MANOLACHE : Apoi v'a apucat zăduful pe drum... Eu, știți ce-așI face în locul dvs ? AșI rămâne să mănânc aci că tot e aproape de nămezi...

PITACHE : **(repede se dă îndărăt).** Nu se poate Manolache. Călătorului îi șade bine cu drumul. Nu se poate.

MANOLACHE: **(serios).** Vă spui eu După prânz o să tragă o sfântă de ploaie de un ceas, să rupă pământul. Și plecați după ploaie pe răcoare : praf nu, căldură nu. Am și niște pastramă grozavă de capră... și niște uger de purcică...

PITACHE: **(repede).** Nu mă înnebuni! **(ca să aibă motiv)** Ai oprit ugerul dela purcică Manolache ? Auzi Năiță !

MANOLACHE : E pus la ghețărie.

PITACHE : **(grav).** E ! Dă poruncă să bage caii undeva la umbră, frate Manolache, și regulează de-ale mâncării... da repede, repede că n'avem timp de pierdut...

MANOLACHE : Știu domnule Pitache... știu... călătorului îi șade bine cu drumu... mă duc într'o fugă... **(dă fuga)**

PITACHE : Și până una alta, trimite-ne o velință, ceva... și o baterie de vin cu sifon... Ce zici mă Năiță ?.... **(dialogul ralentando de aci înainte).**

NĂIȚĂ : Ce să zic Pitache ?... N'auzi? și pastramă, uger de purcică numai bunătăți... Dar nu văd pe tot cerul pic de norișor... Senin ca sticla, nu-i norișor nici măcar cât bobul de mei...

PITACHE : Ce vorbești domnule !... Poi dacă spune Manolache că o să plouă.... o să plouă.... Poi eu nu știu... ăștia dela țară se pricep la ale vremii lucru mare.

BĂIATUL : Am adus bateria **(Tilică se uită unde s'aștearnă).**

PITACHE : Bravo Tilică... bravo băețaș. Așa, așterne aci sub nuc, așa băețaș mai repejor... mai repejor... nu fii așa mogăit... pune două sprițuri... așa... bravo... Noroc Năiță...

NĂIȚĂ : Noroc să dea Dumnezeu, Pitache. Hai băete pleacă și adă mâncarea...

PITACHE : **(pus pe povestit).** Și cum îți spun cu vremea asta, n'am pățit-o eu odată când țineam Merenii ? Tot așa de senin ca acuma. Ei, în loc să ascult pe un cioban al meu care-mi spunea să plec cu trăsura cu coveltir am plecat cu o brișcă neînvelită ; și peste un ceas m'a apucat o ploaie cu piatră să mă omoare și mai multe nu.

NĂIȚĂ : **(îngălat).** Poi eu n'am pățit-o... Arvunisem niște prune, în sus,

la Pietrari și vorbisem cu Florente, Florente dela Pietrari de... să mă duc pela el că poate ne-om înțelege să le cumpăr și p'ale lui.. Am luat o trăsură din piață... Ba mă căiam dece am luat eu trăsură de piață p'așa vreme bună... luam o brișcă și nu mă costa atâta... Pe drum, n'apucasem să trec de Valea Seacă către Gura Barbuletului și s'a pornit așa din senin... **(se precipită dialogul).**

PITACHE : Așa Manolache... Bravo Manolache...

MANOLACHE: S'aștearnă aici masa de prânzit, ce ziceți...

PITACHE-NĂIȚĂ : Bine, bine... **(Tilică pune tacâmurile)** mai adu o baterie !

PITACHE : Ați mai adus o baterie... bine... să mai pue una, ca să fie. Ce rămâne iei îndărăt.

MANOLACHE : Să pue două domnule Pitache, ce rămâne iau îndărăt sigur...

PITACHE : Bravo... bravo... hai măi Tilică mai repede mă băețaș **(se rărește vorbirea-mâncând).** Tii ce masă înfricoșată !... Ce pastramă, fragedă ca roua !

MANOLACHE : Dar ugerul de purcică... se topește în gură, zău...

NĂIȚĂ : Ceapa verde face toate paralele

PITACHE : **(tare).** Năiță nu mai mă satur... Năiță, dacă mă iubești, ia deaici bucățica asta grasă **(se îmbie)** Așa !

NĂIȚĂ : Pitache, să mă îngropi, gustă colea să zici că n'ai mâncat de când ești **(îi dă în gură)** Mai toarnă Manolache.

PITACHE : Dar pelinul cu sifonul ținut la recitoare, ce cusur are Niță... hai noroc... **(ciocnește, mănâncă pe mutește. S'aud numai ciocăniturile paharelor și plescăitul gurilor).**

PITACHE : Manolache toarnă dela recitoare Ce a mai rămas să iei înapoi... Ia Năiță, noroc... Mi-e un som grozav...

MANOLACHE : Ce să rămâie domnule Pitache, am mai adus... ați avut sete mare...

PITACHE : Toate bune aci la tine Manolache... un singur lucru nu-mi place : băiatul... Tilică ăsta... Ți-am spus-o de când am venit... Ți-o spun și acum **(sughite)** Nu face... ascultă-mă pe mine... **(hâc)** aci e han mare... la răspântie... ia un băiat spirt. Omul se grăbește la drum, domnule. Vine, cere, bea și pleacă... n'are vreme de pierdut, și călătorului îi șade bine cu drumul... Mai facem un rând ? Ce zici Năiță ?

NĂIȚĂ : Cum zici tu Pitache... facem... **(beau, ciocnesc paharele, încep să cânte, pauză).**

PITACHE : Să ne culcăm puțin... Năiță.., sub nuc... tragem un somn la umbră de nuc... **(cântă)** Toate fetele se duc la umbră de nuc. Tilică așterne aici sub nuc... pune perne acolo.., hai Năiță așa... Tragem un somn, ne sculăm și pornim pe răcoare... așa e Manolache ?...

MANOLACHE : Așa e domnule Pitache... somn ușor.

PITACHE : Mesi... me... si... **(pauză, hârâit de somn).**

MANOLACHE : Tilică... dumnealor nu se scoală până la scăpătul soarelui... i auite cum dorm bușteanu, sforăe cu fața 'n sus, par'că tae lemne cu ferestrău', îi cunosc eu. Eu mă duc să pregătesc pentru deseară o ciorbă cu ardei grozavă, niște pui de pus la frigare apelpisiți o salată de țâri bătăioasă, tu pune clondirile la ghiață... și fugi în sat după Dima lăutaru... știu că domnu Pitache și domnu Năiță nu se întorc curând acasă... că sunt călători.

TABLOUL III

Pitache și Năiță dorm la umbră cu fețele în sus și sforăe. Departe s'aud lăutarii cum cântă : zorile de dimineață.

Zorile de dimineață
Toată lumi-i cade greață,
Lui Pitache cu dulceață,
Că-i cu damigeana în brațe...

PITACHE : **(în somn)** Ha ce este asta ?... **(se întoarce)**

NĂIȚĂ : **(în somn)** Lăutarii... I'auzi... **(încet)**

Lui Pitache cu dulceață
că-i cu damigeana în brațe...

PITACHE : **(sare)** Năiță, dracu ne-a luat... ce ne facem ? Am rămas pe drum mă...

NĂIȚĂ : **(încet)** Năravu... Pitache... năravu... da lasă că ajungem la Drugănești până deseară. **(cască, se'ntinde)**

PITACHE : **(se uită la cer)** Păi n'a plouat...

NĂIȚĂ : Cum se poate, ăștia de la țară...

PITACHE : O fi un praf,... Doamne..

NĂIȚĂ : Praf... nepraf... văd că noi ne-am făcut praf... Pitache... **(s'aud lăutarii din ce în ce mai tare până vin aproape, peste pârleaz. Ei se ridică în capul oaselor).**

DIMA LĂUTARU: Săru' mâna boerilor... să trăiți... bine-ați venit pe la noi... Cam multă vreme de când nu v'am mai văzut fețele...

PITACHE : Ei mă Dimo... treburile... nevoile...

DIMA : Da... da... știm... boerilor... știm... treburile... vezi bine.

NĂIȚĂ : S'acuma suntem cu treabă p'aici — nu așa — de florile mărului.

DIMA : Știm... știm... cum să nu știm... da treburi fără lăutari... nu se poate.... Nu-i așa domnule Pitache ?... Nu-i așa că nu se poate ?...

PITACHE : Mă băete... mă... noi suntem călători... și știi și tu că...

DIMA : Călătorului îi șade bine cu drumul... știm ? cum să nu știm... dar o cântare... merge... nu-i așa domnule Năiță ?...

NĂIȚĂ : Ce zici tu Pitache? Merge...

PITACHE : Ce vorbești Năiță... la drum... n'avem timp... oameni cu treburi... nu se poate !... **(tare).** Dracu v'a adus tocmai când trebuia să pornim la drum.

DIMA : Nu dracu, boerule, Dumnezeu, el săracu'... mânca-i-aș gura lui... știe el... că treburi fără o țâră de chef nu se poate și chef fără Dima lăutaru, iar nu se poate.

PITACHE : Ei bată-te să te bată... Mă băete mă... cum te cheamă mă ?...

NĂIȚĂ : Mă Tilică te cheamă boerul aici...

TILICĂ : Ce poftiți boerilor...

PITACHE : Adă caii... Le-ai dat de mâncare ?...

TILICĂ : Le-am dat drumu 'n trifoi să pască...

PITACHE : **(supărat).** Cum în trifoi... dece nu i-ați ținut la grajd ?... Ce nu știați că suntem grăbiți ? hai repede înșeuați caii și aduceți-i... ti bată-te Dumnezeu ! **(tare)** Manolache... Manolache... Unde-i Manolache ?

TILICĂ : E în cunie frige niște pui pentru d-vs...

NĂIȚĂ : Măi să fie al dracului... toate împotriva noastră, ne-apucă noaptea pe aici... **(se învârtește fără rost în loc).**

PITACHE : Ce vorbești domnule... cum o să ne apuce noaptea **(strigă)** Manolache... mă Manolache mă... **(s'aude departe).**

MANOLACHE : Vin... vin...

PITACHE : Ce vin, cine mai bea, nu vin... vino...

MANOLACHE : **(vine din bucătărie)**

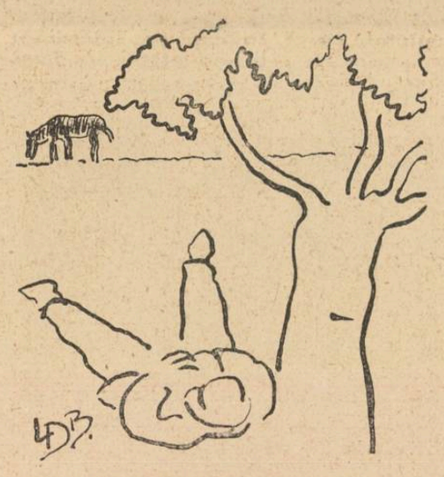

Ce e boerilor ?... V'ați sculat ? Da dece n'ați mai dormit... măcar un ceas ?...

PITACHE : Mă băete mă, plecăm... plecăm că-i târziu...

MANOLACHE : Vola la d-vs boerilor... Ce ? să poate să vă opresc eu ?... Dar am niște pui la frigare cu mujdei de usturoi... și pe urmă ugerul de purcică...

PITACHE : I'auzi Năiță ugerul de purcică... ce zici ?...

NĂIȚĂ : Da tu ce zici...

PITACHE : Pune repede ugerul de purcică și adă două sprițuri. Dă și lui Dima să bea și el ceva...

MANOLACHE : **(către Dima).** Și tu de ce taci măi pârlitule... n'auzi că vine ugerul de purcică.., ș'ăsta se mănâncă cu cântec...

DIMA : **(cântă).** Din Ploești până în Gheboaia...
M'a bătut vântu' și ploaia... etc.

(In timp ce cântă se pune masa. Tilică pune vinul, pahare)

PITACHE: **(așezat).** Așa Dimo... așa.. zii frumos și repede că suntem grăbiți. Aoleo, nu așa Dimo... ai greșit-o aici... zi după mine :

Cântă el : Of ! of !... din Ploești până'n Gheboaia.., of...
M'a bătut vânturi și ploaia.

NĂIȚĂ : **(entusiasmat).** Bravo frate Pitache... sângele apă nu se face... ia un șprit... **(se cinstesc).** Cântă înainte Pitache... că eu tot mor pe ziua de azi...

(Pitache cântă înainte etc.).

MANOLACHE : Ia poftiți.., ugerul... ugerul coane Pitache...

PITACHE : Aha... așa... bravo... repede... **(nu știe ce face)** ce taci măi Dimo ? taci ! Păi ! ți-e rușine ?

DIMA : Să nu vă'ncurc boerule... că sunteți grăbiți...

PITACHE : Bine... de asta așa e... da poți să zici... până plecăm... zi... „Săbărelul" da frumos...

DIMA : Il zic **(își dreg viorile).** Of ! of ! Săbărelul etc...

PITACHE : Bine Dimo... bine... da ai îmbătrânit... ascultă ici la mine. Of !..
Foaie verde salbă moale,
Cât e Argeșul de mare
Cât e Argeșul etc...

(In timpul cântecului, Tilică aduce caii)

TILICĂ : Am adus caii boerilor...

PITACHE : **(nici nu se mișcă).** Bravo... bravo,... acuși.. acuși... **(cântă înainte)**
Of... Dar'ar Dumnezeu de-o ploaie
Să vie Sabaru mare
Să-mi ia podu' dela vale, etc...

MANOLACHE : Așa boerilor, la botul calului...

PITACHE : Ce bot Manolache... la coada calului... **(cântă, stă din cântat).** Dimo... știai tu... „Murgule Căluțul meu" ia zi-l...

DIMA : Il știu cum să nu-l știu... **(cântă)**
Murgule, murgule căluțul meu,
Of ! of ! of ! Ce te-abați din drum mereu etc...

PITACHE : Stai... ia-te după mine : **(cântă).**
Murgule căluțu' meu
Ce te-abați din drum mereu
Ori ți-e greu trupșorul meu.
Mai puneți fraților câte un pahar... așa.., să trăiți **(continuă cântecul)**
Nu mi-e greu trupșorul tău
mie urât năravul tău etc...

(continuă cântecul... deodată în mijlocul cântecului începe să plângă).

NĂIȚĂ : Să ducă caii la grajd Manolache să le dea nutreț și ce le trebue...

PITACHE : Dă-le și lor câte un șprit mare, săracii... când țineam Nuceteanca caii mei beau șampanie cu găleata.

NĂIȚĂ : **(lăcrămând).** Să se odihnească și ei săracii...

PITACHE : **(pupă caii).** Să vă pupe taica ducipalu' tatii...**(plângând)** Ce să-i faci ? Așa e rânduiala lumii... Daca'ș fi eu cal... m'ați încăleca voi... **(îi pupă).** Da... așa... încalec eu pe voi... Așa e rânduiala pe lumea asta...

(Calul sforăie).

PITACHE : Ce te-ai murdărit? **(scoate batista dela piept și-l șterge).** Stai mă prostule.

NĂIȚĂ : Lasă Pitache că mi se rupe inima **(plânge).**

PITACHE : **(plânge).** Plecăm mâine pe răcoare... da.., de dimineață că suntem grăbiți și...

MANOLACHE : Și călătorului îi șade bine cu drumul... Zi Dimo !

DIMA : **(cântă)** Hi-hi-hi-murgule'n pas...
s'ajungem de vreme acas...
Hi-hi-hi-murgule hi,
Pân'la mândra nu-i pieri... etc.

(In timp ce cântă Dima).

PITACHE : **(către Tilică).** Mă, Tilică, mă, mă băețaș mă, ia dă-te 'ncoa mă, că tu îmi ești drag, măcar că ești cam molâu **(sughite).** Bagă la cap măi băețaș, ce spui eu acuma mă, că mâinepoimâne, când te-oi face mare, o să deschizi și tu prăvălie pe seama ta. Un han la răspântie ca ăsta, înțelegi? Negustorul nu trebue să fie mototol, măi băețaș. Aici călătorul vine, cere, bea, plătește, pleacă. N'are vreme de pierdut. Na, ține ici cinci lei, să-ți cumperi cevașilea.

Și măi băete mâine **(sughite)** mâine când s'o crăpa de ziuă, caii să fie gata, că noi suntem călători și...

NĂIȚĂ : **(lacrimi în glas).** Călătorului îi șade bine cu drumul...

DIMA : Hi, hi, hi murgule 'n pas
S'ajungem de vreme acas'

— Sfârșit —

ARTĂ ȘI ASCEZĂ

Omul se încearcă prin voință și duh la o totală prefacere. Acest efort numit **asceză** se află chiar dela începutul poveștii omului pe pământ și pare a fi o strădanie crâncenă de a nu participa la nici o plăcere, la nici o durere, de a lua parte cât mai puțină la viața trupului, de a nu avea și a nu dori nimic al pământului, de a sili viața la o iluminare după pildele armonioase ale cerului . Asceza duce la sfințenie.

Adeseori viețile artiștilor dovedesc fenomene de asceză. Deoarece artistul nu cată a se sfinți, cu toate că între artiști sunt multe exemplare de sfinți rătați, ne întrebăm ce fel de asceză este asceza artistului ? Oare asceza artistului se datorește unui **ascetism,** deci unei conștiințe pornite spre esențialitate (obiectiv pur etic), sau asceza artistului apare în mod inconștient, deci prin înstăpânirea pe conștiința artistică a unui singur element fizic, care îndepărtează toate celelalte date ale unei conștiințe ? Dacă gândim bine, vedem că asceza artistului se naște din această a doua posibilitate. Deci este bine a distinge **asceză** de **ascetism ;** asceza e o stare necompletă și ascetismul e pornirea conștientă spre absolut a tuturor putințelor omenești, având drept scop sfințirea.

Așa dar, în artă se poate vorbi de o stare ascetică, obținută fără voie. Transfigurarea ascetică a artistului nu răsare din virtuțile vieții purificatoare spre realizarea unității, ci din postul și rugăciunea pentru armonia dintre artă și obiect. Sunetul coloarea, volumul sunt realități fizice. Obținând astfel de elemente în stare cât mai neprihănită se stabilește prin munca și dragostea pentru ele o anumită unire cu una din ele și uitarea tuturor celorlalte date ale ființei.

Artistul **preferă** o lume fizică ; exprimând iubirea printr'un element subtil al lumii fizice el **uită** totul, nu **renunță** la tot. Păstrarea chiar a unui element fizic pentru unirea omului cu Dumnezeu îi va ușura egoismul, îl va idealiza și preface mult mai mult decât pe omul comun, însă nu-l va deslega de suferință. Artistul este condamnat la durere prin deciziunea preferinței sale, prin iubirea pentru cea din urmă dată fizică a sufletului său. Eroarea constantă a artistului este iubirea pentru sunet, sau pentru culoare, sau pentru cine știe ce. Exagerând această eroare, el produce minuni, armonii, divinități hotărîndu-și existența tragică în efortul veșnic neîmplinit de a căuta religia unității prin egoismul unui singur element fizic. Arta înalță pe oameni la limitele lumii fizice. Uriașa ridicare a artistului spre perfecțiune arată și prin acest mijloc (totuși omul nu învață nici din artă nimic !) că dincolo în armonie se trece numai prin sfințenie, prin completă renunțare. Urmărind pe marii artiști în artele lor vom găsi mereu această limitare. Sunt artiști geniali care ne poartă spre un **absolvere** al umanității ; dela ei la Dumnezeu rămâne un șanț mic și nevăzut ca șanțul surâsului. Aici oamenii urmăritori de artă stau gata să-l sară, și nu-l vor sări ! Odată acolo la enigmaticul surâs dela hotar, sensibilitatea se îndurerează și cade din nou la pământ pentru a reface munca artistică sau experiența dureroasă a soartei omenești. Blestemul artei este tocmai înțelegerea, simțirea și voința cea mai apropiată de Dumnezeu ; pentru artist există o singură neînțelegere : înțelegerea, simțirea și voința sfântului. Rădăcinile durerii blestemate a artistului produc desfășurările sublime ale artei. Iată lipsa, iată farmecul !

Pământul pune farmec pe artist. Artistul face farmece. Mântuirea îi va fi greu celui fermecat ; cu atât mai mult în exercițiile sale între artă și obiect el este dator să facă parte armelor spirituale.

Prin asceză, artistul ajunge la limite. Sunt cazuri când deplina lumină s'a făcut la acele hotare ale artei, și vreo câțiva dintre artiști au căpătat har...

HAIG ACTERIAN

CARTEA FRANCEZA

FRANCIS DE MIOMANDRE:
„L'ÉVASION DU PARADIS"

Inchipuirea adolescentului care am fost fiecare, a urmărit ani de zile, dealungul vârstei de aur când treci prin viaţă nepăsător aproape la „bâlciul vanităţilor" dimprejur, itinerariul feeric al unui vis, alimentat şi de lectura unor Jules Verne, De Foe sau Mayne — Reid, la capătul căruia naufragiam istoviţi pe o insulă pustie, — imagine desăvârşită a raiului pământesc, şi în tovărăşia inevitabilă a unei făpturi de o ideală frumuseţe. Era atât de sfielnică şi de candidă adoraţia noastră pentru acea fiinţă, salvată de obiceiu printr'o nemai pomenită bravură personală din labele unor sălbatici îndatoritori, încât ne-am fi simţit foarte stânjeniţi şi îndureraţi dacă cineva ne-ar fi întrebat ce s'a întâmplat „mai departe", pe insulă. Intotdeauna, după câte-mi amintesc — şi fiecare cititor mă poate controla cu propriile-i amintiri — visul sfârşea într'o beatitudine absolută, fără... consecinţe.

Ei bine, închipuiţi-vă că tema acestei reverii adolescentine e reluată, în elementele-i esenţiale, cu un gust şi o discreţie desăvârşite, cu o artă a nuanţelor şi a ironiei atât de delicată, încât închipuirea cea mai pudică, mai temătoare şi mai puţin comunicativă i se poate destăinui, fără şovăială, cu o spontană încredere. Veţi înţelege atunci pentru ce **L'invasion du Paradis,** fără să poarte semnul deosebitor al literaturii căreia-i spunem „majoră", al unui roman de André Malraux, L. — F. Céline sau Giono de pildă, răspunde totuşi — în cititorul neprevertit de literatură şi nesdruncinat de absurda cursă de întrecere a vieţii, care i-a căpiat pe cei mai mulţi — unei aspiraţiuni „minore" dar nu mai puţin statornice, către bucuriile simple ale singurătăţii. Concepţia insulară a fericirii, — a d-lui Francis de Miomandre, — care nu admite prezenţa unui al doilea, îngăduie totuşi, când nu o implică chiar, singurătatea... în doi, cu condiţia unei partenere modelată, ca o nouă Galatee, cu toate virtuţile fizice şi sufleteşti corespunzătoare dorului nostru intim.

Indeletnicirea criticei cuprinzând — cum scria Thibaudet undeva — elementele unei arte de a încerca plăcerea şi a o face împărtăşită, una din îndatoririle esenţiale criticului literar, este de a stărui asupra cărţilor a căror lectură poate fi pentru cititor prilejul unei intense bucurii, tăcută şi calmă. **L'invasion du Paradis** e una din aceste cărţi preţioase, care-ţi lasă citind-o, o rară senzaţie de euforie, de echilibru şi plenitudine lăuntrică.

Norocul, ca şi poezia, apare oricând, de ori şi unde. Al lui Rodolphe Grimond, eroul romanului, i-a venit sub forma unei moşteniri dela o mătuşe, deajuns pentru a-l pune la adăpost de grija zilei de mâine. Singurul refugiu îngăduit, din existenţa sedentară, de biurocrat, pe care împrejurările îl siliseră s'o ducă până la primirea moştenirii, era în paradisul artificial, făgăduitor de toate voluptăţile, al călătoriilor închipuite.

Ceea ce nu l-a făcut totuşi să piardă gustul călătoriilor reale, astfel că îndată ce s'a văzut rentier, fără să-şi mai găsească măcar răgazul vreunui rămas bun, a plecat unde l-a dus întâmplarea, anume în Arhipelagul grecesc, undeva între Creta şi Rodos, pe o insuliţă neînsemnată măcar pe hartă, cu numele melodios Melakyria.

Iată concretizându-se, într'un allegro spiritual de vervă ale cărui graţie sveltă şi fantezie, sunt ca o aluzie la poezie, motivul insulei :

„Da, Melakyria erà — casă, uliţe şi fântâni — clădită toată din marmoră. Localnicii se folosiseră la început de rămăşiţele unei duzini de vechi temple care se înălţau odinioară pe insulă, apoi, sfârşită rezerva, ciopliseră din carierele învecinate. Astfel că mergeai pe un sol podit cu lespezi, lujeri de coloane şi umeri de zeiţe. Cei simpli nu vedeau într'asta vreo maliţie. Când ai nevoie să clădeşti, iei ce se găseşte şi nu era vina lor dacă pământul insulei se arăta aşa de sărac în pietre de construcţie. De fapt, singură casa primarului de-acolo era din acest material atât de rar. Il costase mult şi era tare mândru de ea. Astfel, Dumnezeul unic, căruia populaţia i se'nchina în fiecare Duminică, trăia în societatea unor ciudate plăsmuiri : pe zidurile bazilicei sale apăreau, sub trandafiria spoială pioasă care 'ncerca să le acopere, coapsa lui Jupiter, sânul lui Venus, pântecul Hebei, bicepsul lui Hercule, chipul cu ochi închişi al lui Adonis".

Iată, apoi, şi corolarul concepţiei insulare a fericirii, chipul fără trup al cărui contur, imaginaţia pudică a adolescentului se ferea ca de un sacrilegiu să-l schiţeze măcar. De astădată, chipul are un trup care se mişcă cu graţie, în picioarele goale, pe lespezile de marmoră, dinaintea unicei cafenele din piaţă, sub umbrarul de viţă, la masa unde-şi face siesta povestitorul.

Când fermecătoarea Eufrosina, fiica patronului, îi aduce paharul cu apă, închipuirea lui Rodolphe Grimond nu se sfieşte să completeze ceea ce ochii ghicesc numai sub rochia de lână care-i ascunde formele. Dar e încă liniştita bucurie contemplativă care-i ajunge, neturburată de neastâmpărul dorinţei :

„Această fată fermecătoare nu caută deloc să mă uimească prin rafinamentele graiului sau complicaţiuni ale gândirii. Spune ce-i trece prin cap, pe care-l are foarte bine făcut şi aproape gol, ceea ce-i sporeşte mult preţul pentru mine : pentru că asta dă rarelor idei care-i vin un răsunet considerabil. Are un fel de a fi atât de fericit şi un sens atât de delicat despre adevărata valoare a lucrurilor, că nu se turbură deloc când plasa rară a conversaţiei noastre se pierde în nisipurile tăcerii. Tăcând ,o privesc. Tăcând ea, se lasă privită. Cu cât o amănunţesc mai mult cu atât o găsesc mai seducătoare (e tot atât de bine modelată la trup ca şi la chip) şi asta trebue să dea surâsului meu ceva foarte plăcut, fiindcă ea nu se poate împiedica să mă privească cu o încântare naivă, care mă farmecă. Se înţelege lesne, că astfel de convorbiri ,oricât de sărace ar fi în cuvinte, îmi sunt de o sută de ori mai plăcute de cât acelea pe care mi se întâmpla să le suport la Paris, asupra crizei, a schimbului, politicei sau turismului, cu nişte gâsculiţe care-şi arătau în acelaş timp şi picioarele, ca să mă aţâţe...

O dulce, o simplă Eufrosină, muză a micei cafenele din piaţă, cât de mult te preţuesc, pe tine, frumuseţea ta loială şi inima ta copilărească..."

Dar într'o zi îi vine gândul plin de funeste urmări, să-i scrie unui prieten la Paris ,despre fericirea traiului în Melakyria. Poate din simplu elan comunicativ isvorît din preaplinul lui sufletesc, sau din reminiscenţa nemistuită încă a umilinţei îndurate dela un fost „prieten" care-l sfidase cândva,

involuntar poate, cu superioritatea unei stări sociale şi a unei averi considerabile. Invăţul, dacă e vreunul, pare să fie, că nu-i fericire adevărată şi durabilă, decât cea tăinuită. Fapt e, că Guillame Charny vine să-i viziteze insula, din curiozitate sau ca să-l uimească cu yachtul său „ultima noutate a tehnicei moderne", însoţit de soţie, soacră şi doi amici, culeşi în drum, la Monte-Carlo şi prinşi cu o precizie neîndurată, în aceste trăsături de neuitat : „Cei doi prieteni din Monte-Carlo sunt ceea ce se chiamă, în stil de teatru, personagii mute. Nu înseamnă însă că nu vorbesc deloc. O, Doamne ! Nu... Dimpotrivă, nu mai contenesc din trăncăneală. Dar ce spun ei, e într'ucâtva de planul al doilea şi **ad libitum.** Nu interesează acţiunea, nu face parte din dialogul prevăzut de autor. Ei vorbesc când tac ceilalţi, asta-i ! Vorbesc pentrucă se potriveşte cu tabloul".

Nenorocirea face ca unul din cei doi „figuranţi" să fie — fără supărare — un reporter în căutare de subiecte care să-l lanseze. Abia când primeşte numărul din „Enluminures", marele magazin ilustrat la modă, purtând pe prima pagină titlul cu litere de-o palmă „Un Paradis în Marea Egee", Rodolphe îşi aduce aminte că unul din cei doi tipi însemna din când în când ceva într'un carnet luând şi câte o fotografie.

Catastrofa, sub forma unei adevărate „invazii a paradisului", nu întârzie să se producă. Turiştii sosesc de pretutindeni, din ce în ce mai numeroşi. Excroci compromişi în Occident şi medici de o cinste şi pricepere profesională îndoelnice îşi găsesc în Melakyria un debuşeu nesperat pentru îndemânările lor cupide.

Un oraş modern creşte ca din pământ în jurul golfului unde până de curând erau priponite doar câteva bărci de pescari. Viaţa se scumpeşte, într'un ritm vertiginos şi într'o bună zi, de fapt mai rea decât cele de până atunci, Rodolphe Grimond socotindu-şi banii cari trebuiau să-i ajungă să trăiască 120 de ani, dacă fericirea lui n'ar fi fost dată publicităţii, constată că în

ALBUM

de PAN M. VIZIRESCU

Căutând prin micul meu muzeu, unde au dăinuit peste ani fragmente răsleţe din zilele cu sclipire roză, am găsit atâtea emoţii tipărite pe hârtia cu bromură, că m'am tăgăduit pe mine cel de azi, intrând în rostul viu al celui deatunci. Sânt proaspete toate nebuniile şi toate bucuriile unei vieţi năsdrăvane, pe care numai aripa neagră a unui vis ciudat, venit nu ştiu când şi nu ştiu de unde, o mai putea ţine în frâne de mătasă...

... Te uită la el ! Băiatul ăsta, cu şapca de licean pusă 'ntr'o parte şi încins cu cordon peste macferlan, stă gânditor, răzemat de trunchiul unui copac bătrân, de parcă cine ştie ce ar urmări într'o zare care nu se vede. Pozează strengarul cu meşteşug ; dar eu ştiu că'n clipa asta, colegii lui sânt la ora de matematici, iar pupitrul rămas gol, îşi denunţă profesorului stăpânul hoinar.

Ce-are a face ! E început de primăvară...

Dumnezeu a coborît pe nesimţite în parc şi l-a învăluit în patrafir de nestimate.

In vremea asta, orele de matematici sânt atât de plictisitoare, că ministerul poate vrea să ucidă copiii ţării de le mai ţine în programă...

Dar uite alte poze şi altele şi altele... şi toate sânt de-o seamă cu mine cel de-atunci şi mi se pare că e vorba tot de matematică şi tot de ispita vreunui crâng.

Şi vacanţa ! Trăiască vacanţa !

A... e prea de tot... Prea asvârleam cu şapca de bucurie. Acum înţeleg mângâierile lui tata pe la urechi şi obraji. Ştiu, dumnealui era omul ministrului în casa noastră, cu misiunea specială de a-i continua opera educativă. Nu-l puteam pricepe decе ţinea mai mult la un om străin, pe care mereu căuta să-l facă prezent între noi, decât la copiii lui. Complicitate de bătrâni, de sigur !

Ei, şi-o fată !

Neruşinatul !

Ba nu, că eram în vacanţă. Şi fata tot elevă...

Şi nu era ca oricare.

Era cea mai frumoasă elevă din şcoală. Din această pricină, profesoarele n'o prea iubeau, cu toate că fata se prăpădea numai după mine şi nici nu se gândea să stea în calea peţitorilor pe care dânsele îi aşteptau să vină ca Domnii-de-Rouă. Lui tata îi era teamă să nu fug cu fata omului şi să ne facem părinţii de râs.

Uite că nu s'a întâmplat nici asta şi nici altele din câte îl necăjau pe dânsul. Fata s'a măritat cu altul. Acum are copii care-i zic mamă.

De n'ar fi rămas în albumul unei tinereţi svăpăiate, cu buzele pe care i le-am ştiut aprinse de văpăile inimii, eu n'aş fi simţit stropii de ploaie, risipiţi de toamna care a venit peste ea. Chipul ei frumos, stă ca o floare veştejită într'un raft căzut în părăginа...

Uite şi colegul meu bătrân şi cu glas de soprană. Stai că ştiu cum îl chiamă... Profesorul de Istorie îi zicea Mărinescu Măăărin. Uneori lungea pe **ă** ca o praştie şi-l plesnea pe bietul băiat cu nota **doi,** pronunţat printre încleştarea dinţilor, de ne ustura pe toţi. Mărinescu

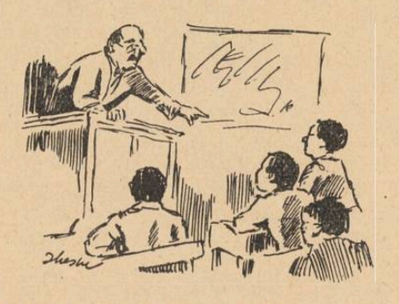

Măăărin zis şi Matei Bolzac, din pricină că aşa-l botezase la examenul de franceză pe autorul „Comediei umane", era „bunicul" nostru.

...Bunicule, dă-mi o ţigare ! Hai, că te ştiu bine : tu eşti om în lege. Porţi tabacherea ca funcţionarii în buzunarul de pe şold şi n'o laşi niciodată să urle a sărăcie.

— Cu plăcere, iubitule ! La mine se găseşte întotdeauna pentru un nepoţel ca mătăluţă. Dau eu şi altora mai avuţi.

Intr'adevăr, domnul supraveghetor ar fi putut să-i laude dărnicia...

Intorc altă pagină a albumului şi mă întâlnesc cu figura de faraon a celui care ne-a deschis ferestrele vieţii în anii de şcoală, profesorul nostru de filozofie şi istorie. Suntem în grup toată clasa a opta pe treptele unei biserici. La mijloc, omul de piatră priveşte cu oţele undeva, departe, indiferent de camarazii mei aşezaţi în juru-i. Fotografia am luat-o eu şi-mi aduc bine aminte că-mi încetasem respiraţia în cele câteva clipe cât am aranjat obiectivul şi am făcut să treacă la vecie chipul aspru al celui mai înfricoşat om din câţi am întâlnit.

Colegii mă invidiau :

— **Ramses** a stat în poziţie în faţa ta ; a ascultat de comanda ta !...

— Mai fericiţi sunteţi voi, c'aţi stat în jurul lui şi v'a înregistrat nemurirea împreună...

Omul acesta era de o răime demonică şi cu toate astea îl iubeam. Ne era drag la toţi, şi celor care treceau promovaţi şi celor pe care-i lăsa repetenţi, pe drept sau pe nedrept, după cum îl povăţuiau capriciile.

El ne-a deschis ochii asupra vieţii şi ne-a înfricoşat de spectrul ei.

— Nefericiţilor ! O să muriţi de foame în frunte cu cel mai eminent dintre voi. De ce veniţi să vă pierdeţi vremea aici ? Şcoala nu mai face oameni, face victime !...

Sau altădată, inspirat de motivul unei lecţii pe care o citea unul dintre noi :

— Napoleonii n'au ieşit din şcoli ! Aceştia sunt cei mai mari nebuni ai lumii, care au spart zidurile orânduirii mediocre pentru gărgăunii lor. Unde e ambiţia ta, Mărinescule Măăărin ? Şi Marinescu se ridica zâmbind ca o femee proastă şi striga subţire : **prezent !**

— Ai îmbătrânit în şcoală de când te ţin repetent şi tu n'ai încercat să mă birueşti nici măcar prin violenţă. Strigi **prezent** de câte ori îţi pomenesc numele, ca să-mi dovedeşti că eşti mulţumit cu jugul. Stai jos, boule !

Cu fiecare dintre noi făcea diferite încercări, ca să vadă cât rezistăm şi ce însemnătate am avea pentru viaţa socială. Eram un fel de cobai în mâinile lui. Ne cerceta cu un gând năstruşnic — patima lui pe care ne-a spus-o abia la despărţire ca pe o mare taină, — dacă-i va fi dat să descopere pe **acel unu,** menit celor mai înalte îndrăsneli şi biruinţi.

— Cât l'aş fi respectat, băeţi !... Cât l-aş fi iubit-şi cât aş fi lovit în el ; cu ce cruzime, nu vă puteţi închipui !...

Il aşteptase cu fiecare serie, dar profesorul nu-şi putuse domoli neastâmpărul. Imbătrânise, îi venea rândul să iese la pensie şi **acela** nu se mai ivea.

Poate din pricina aceasta era atât de neînţeles. Avea un sentiment de scârbă **pentru omul nimic, pentru fiii răbdării şi pentru massa proastă şi necuvântătoare.** Spunea că aerul respirat de aceştia îl înăbuşe.

Odată a adus în clasa noastră o elevă care da examen particular. Era dintr'o familie renumită în târg şi venea însoţită de mama ei, o doamnă mândră şi foarte elegantă.

A scos eleva la examen şi, fixându-şi monoclul sub fruntea asupra căreia priveam toţi cu înfiorare, i s'a adresat rânjind :

— Cine dă examen, d-ta sau mămica?

Fata n'avea curaj să răspundă.

— Spune, ori nu poţi să vorbeşti ?

— Eu.

— Păi ce caută aici, această nobilă femeie ?

Doamna a vrut să-i răspundă. Atunci profesorul a scos monoclul şi s'a încruntat :

— D-ta n'ai dreptul la cuvânt. Să fim înţeleşi. Văd că nu eşti trecută în catalog. Numai dacă nu s'o fi făcut vreo eroare dela direcţie.

Pe urmă s'a întors spre elevă :

— Unele mame nu-şi iubesc copiii. Le place nespus să-i vadă chinuindu-se ; se delectează ca la teatru. Nu-i aşa, domnişoară, că pentru asta te-a însoţit scumpa d-tale mamă ?

A răsfoit apoi cartea de istorie. A căscat o gură enormă şi i s'a adresat cu o ciudată blândeţe :

— Să-mi spui, domnişoară, de ce i s'a zis împărătesei Ruşilor : „Ecaterina cea Mare". I'auzi : **cea Mare !** Gândeşte-te bine şi pe urmă să-mi răspunzi.

Capul mic şi frumos al fetei, ondulat cu inele de păr castaniu, a intrat în chinuri. Ii clipeau pleoapele de parcă voia să alunge vedenii urâte. Noi o priveam cu nespusă milă şi fiecare ar fi fost gata să-i ia locul în faţa faraonului, dacă ar fi fost cu putinţă. Ne gândeam la fiorurile care, de bunăseamă, îi înmugureau sub uniforma neagră, ne-o închipuiam numai bună pentru văpăile noastre de suflet, şi ne durea umilinţa în care-i frângea toată mândria profesorul nostru.

— Nu-ţi dai de loc seama de ce i s'a zis Ecaterina cea Mare ? Dacă ştii, te-am trecut !

— Pentru că s'a arătat vrednică..., a îngânat fata cu voce sugrumată.

Profesorul a făcut semn cu mâna că este nemulţumit.

— Pentru marea ei diplomaţie, a mai îndrăsnit eleva.

— Ştiu că şi d-ta te pricepi în diplomaţie ; toate vă pricepeţi în diplomaţie, dar n'ai spus cum a făcut-o Caterina... Ca să afle răspunsul, s'a adresat clasei. Unii din băeţi, deşi ştiau ce urmăreşte el, n'au avut curajul să răspundă. Mâniat, ne-a insultat pe toţi şi pe urmă a început să ne lămurească.

— I s'a zis **„cea Mare",** pentrucă s'a vândut pe ea pentru binele Ruşilor. Pricepeţi ? O femeie de înaltă ţinută morală, a dat tot ce-a avut mai scump — onoarea ei — pentru fericirea mujicilor. Este, domnişoară, un caz unic de sacrificiu sublim în lumea sexului d-tale şi o mare victorie câştigată cu dispreţul virtuţilor. O femeie nici nu putea face mai mult.

Fata sta cu ochii 'n pământ ; maică-si parcă cineva i-ar fi pus ţepi sub bărbie, iar noi priveam ruşinaţi dar şi răscoliţi de nu ştiu ce aprindere. Numai profesorul se uita liniştit, rânjind cinic peste capetele noastre.

— Văd că nu ştii asemenea **chestii.** Să-mi spui atunci, orice vrei d-ta din cartea de istorie, adică ce ştii mai bine şi mai bine. Poate ţi-au plăcut mai mult împăraţii decât împărătesele... Eu nu sunt om rău, ascult orice...

Zadarnice au fost toate sforţările frumoasei eleve. N'a isbutit să articuleze niciun cuvânt. Se frământa dureros sub privirile noastre, căuta parcă să prindă ceva ce-i licărea prin faţă, apoi copleşită punea ochii 'n tavan şi respira greu. Profesorul a aşteptat-o cu destulă răbdare şi pe urmă a poftit-o la loc.

Fata a început să plângă şi 'n vreme ce părăsea clasa împreună cu doamna, provocat de un plâns care-l irita, s'a înfuriat.

— Aici nu e cimitir. Ţi-am cerut să spui ce ştii, ce vrei, şi-ai tăcut. Nu mai plânge, mângâie-te c'ai să faci destule victime în viaţă... O să-ţi spună mămica...

— Domnule profesor, s'a revoltat doamna.

— Am terminat, cocoană, bună ziua!

După ce am rămas numai noi, profesorul a început să râdă.

— V'am răsbunat băeţi ! Cine ştie câţi dintre voi n'or să-şi piardă sănătatea şi mintea din pricina acestei făpturi. E meşteşugul ei, să vă păziţi. Vă spun, fiindcă vă ştiu slabi şi proşti, nefericiţilor.

Şi iarăşi o teorie lungă despre femeie, despre căsătorie şi viaţă, până ce clopoţelul l-a scos din clasă ca pe un demon alungat cu farmece.

...Stai ilustre tiran între colegii mei, pe fotografia în care te-a prins tremurarea mâinii mele, şi nu ştiu ce simţământ nostalgic mă 'ndeamnă să te rechem aproape, cât mai aproape de inima către care te-ai încruntat de-atâtea ori, cu ameninţări şi vorbe înfricoşate.

Altă filă se aşterne peste cele care şi-au reluat somnul. Şi altele şi altele.

Apoi se sfârşeşte albumul. Se lasă perdeaua pentru alt început de risipire şi vifor.

Căutând prin micul meu muzeu, unde au dăinuit peste ani fragmente răsleţe din zilele cu sclipire roză, am găsit atâtea emoţii tipărite pe hârtia cu bromură, că m'am tăgăduit pe mine cel de azi, intrând în rostul viu al celui deatunci. Sânt proaspete toate nebuniile şi toate bucuriile unei vieţi năsdrăvane, pe care numai aripa neagră a unui vis ciudat, venit nu ştiu când şi nu ştiu de unde, o mai putea ţine în frâne de mătasă...

... Te uită la el ! Băiatul ăsta, cu şapca de licean pusă 'ntr'o parte şi încins cu cordon peste macferlan, stă gânditor, răzemat de trunchiul unui copac bătrân, de parcă cine ştie ce ar urmări într'o zare care nu se vede. Pozează strengarul cu meşteşug ; dar eu ştiu că'n clipa asta, colegii lui sânt la ora de matematici, iar pupitrul rămas gol, îşi denunţă profesorului stăpânul hoinar.

Ce-are a face ! E început de primăvară...

Dumnezeu a coborît pe nesimţite în parc şi l-a învăluit în patrafir de nestimate.

In vremea asta, orele de matematici sânt atât de plictisitoare, că ministerul poate vrea să ucidă copiii ţării de le mai ţine în programă...

Dar uite alte poze şi altele şi altele... şi toate sânt de-o seamă cu mine cel de-atunci şi mi se pare că e vorba tot de matematică şi tot de ispita vreunui crâng.

Şi vacanţa ! Trăiască vacanţa !

A... e prea de tot... Prea asvârleam cu şapca de bucurie. Acum înţeleg mângâierile lui tata pe la urechi şi obraji. Ştiu, dumnealui era omul ministrului în casa noastră, cu misiunea specială de a-i continua opera educativă. Nu-l puteam pricepe decе ţinea mai mult la un om străin, pe care mereu căuta să-l facă prezent între noi, decât la copiii lui. Complicitate de bătrâni, de sigur !

Ei, şi-o fată !

Neruşinatul !

Ba nu, că eram în vacanţă. Şi fata tot elevă...

Şi nu era ca oricare.

Era cea mai frumoasă elevă din şcoală. Din această pricină, profesoarele n'o prea iubeau, cu toate că fata se prăpădea numai după mine şi nici nu

---

scurtă vreme nu va mai avea ce să mănânce. Atunci joacă la cazinoul de curând înfiinţat şi pierde ultimii bani, sub privirile nepăsătoare ale fostului păstor Epaminondas unchiul Eufrosinei, ajuns... crupier.

Dar Eufrosina ? A devenit amanta lui Rodolphe, păstrându-şi însă întreaga naivitatea şi candoarea feciorelnică. Numai brusca schimbare în situaţia materială a „iubitului ei gură-de-aur" parcă i-a dat şi ei „mâncărimea de a fi de folos", de a lucra. Sfârşitul povestirii e totuşi trandafiriu, cum se cuvine să fie, atunci când eroul ei e înzestrat cu o înţelepciune, care înarmată împotriva deşertăciunii unor ambiţii nebuneşti nu se lasă atrasă nici de ispita opusă, a disperării. Rodolphe Grimond, portarul impecabil al celui mai luxos „palace" din Melakyria, sunându-şi în buzunar cei trei sute de franci adunaţi doar după o zi de slujbă, îşi încheie cuminte jurnalul scurtei lui robinsonade, cu aceste rânduri de un optimism cumpătat :

„Când voi fi câştigat, graţie frumoasei mele redingote, cu ce să trăesc din venituri, mă voi retrage cu Eufrosina, pe ţărmul celălalt al insulei, într'o căsuţă liniştită, departe de cazinouri, de isvoarele termale şi de palasuri, şi voi mânca în voe peşte cu 25 franci kilogramul, fără să mă coste nimic, deoarece-l voi fi pescuit eu însu-mi".

Cum se vede, nu e ceea ce obişnuit numim un desnodământ. **L'invasion du Paradis** are toată frumuseţea pură a unei Fabule care nu vrea să dovedească nimic şi aminteşte prin ironia îngăduitoare şi graţia spirituală a povestirii neturburată de unda vreunei amărăciuni, acele „contes philosophiques" de tipul voltairean adăogându-şi însă, şi graţia seducătoare a poeziei.

Tâlcul romanului d-lui Francis de Miomandre, adică secretul sau formula fericirii lui Rodolphe Grimond şi a insularilor melakyrieni, nestricaţi de „binefacerile civilizaţiei" şi înainte de a fi deprins gustul prosperităţii, constă în alternarea bine cumpănită a celor patru îndeletniciri principale : „să mănânci, să bei, să dormi, să contempli natura". Dar să nu se caute în astfel de „invitaţii la fericire" însuşirile cerute obişnuit cugetării filosofice : adâncime, originalitate, etc. Rupte din atmosfera şi ritmul povestirii ele nu mai spun mare lucru, pentrucă nu suportă întârzierea gândului asupra lor ci numai adierea lui trecătoare, în acea dispoziţie sărbătorească la care făcea aluzie Taine ,când scria: Penser vite c'est une fête pour l'esprit". (Ed. Ferenczi, Paris 1938).

MIHAI NICULESCU

CRONICA DRAMATICĂ

Teatrul Național: „REGELE CRISTINA"

PIESĂ IN 5 ACTE DE D. PROF. N. IORGA

de CICERONE THEODORESCU

Un confrate care a văzut la repetiții piesa d-lui prof. N. Iorga „Regele Cristina" ne-a vorbit înainte de premieră, cu admirație și însuflețire despre (citäm din memorie deci cu aproximație) „această nouă capodoperă teatrală, de lirism și pedagogie inegalabilă prin suflul epic al dramei marelui nostru istoric".

Premiera ne-a confirmat întru totul justele și entuziastele opinii ale confratelui.

O spunem cu atât mai sinceră bucurie cu cât personalitatea d-lui profesor N. Iorga este azi și oricând prea puternică și prea cu mult depășește terenul strict al unei activități teatrale obișnuite, pentru a nu da umililor recenzenți de spectacole — uneori

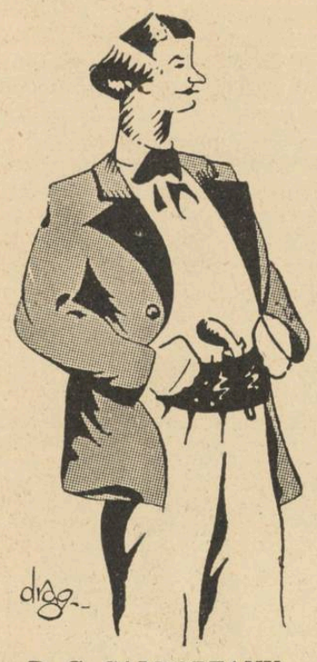

D. G. CALBOREANU

în adevăr dramatice—fiorii unei perii trecute cât se poate de ...supțire pe spinarea goală, sau fiorii — deopotrivă — ai unui deosebit sentiment de răspundere pentru oricare din judecățile emise.

Soarta cronicarului dramatic român, dacă nu întotdeauna dar în orice cas adesea, este puțintel delicată. Ea este constrânsă de obligațiuni mai mult sau mai puțin omenești, de menajamente sau însfârșit de stime pe care nu le pot răspinge decât aceia cărora nu li-a fost dat a gusta din aceea ce se poate numi o cupă din care, cu destulă ușurință de bună samă, unii dintre care foarte puțini știu aceea ce este de apreciat în teatru, fără a avea o basă temeinică de simțire, invită numai pe alții să bea. Puțini pricep ce ni trebue în literatura dramatică a unei țări tinere, păstrătoare de atâtea sfinte tradiții culturale.

Am constatat, cu toată satisfacția, că nu e casul aci de a avea vreuna din acele fărămițe chiar, de jenă, de obligație sau menajament, la care marile figuri și venerabile întru totul ale neamului nostru românesc, au de altminteri dreptul pe care li-l dau fără discuție un prestigiu necontestat și o uriașe flacără lăuntrică dela care s'au adăpat simțirile și gândirile obștești decât dela oricare altele mai cu folosință și mai spre binele tuturor.

„Regele Cristina" este în acest sens și în toate celelalte un prilej de învățăminte și nu mai puțin de încercare a puterii de resistență a tuturor acelora care vin la teatru să se distrese ca la panoramă fără a-și da puțintel socoteala în sinea lor că teatrul este acela care formează pe bun drept școala adevăratelor caractere și a nobilelor năsuinți dela basa sufletului națiunii.

„Regele Cristina", piesa d-lui profesor N. Iorga, întrupează într'ânsa unele simțiri și unele gândiri din acelea care fac însuși specificul eternului omenesc, răușind a fi oricând de actualitate în aceea ce are mai sugestiv din punct de vedere al unei construcții teatrale și oricând mai pe deasupra efemerului, ridicându-ne inima în slăvile curate a ceea ce însemnează artă.

Cele cinci acte ale piesei istorice *„Regele Cristina"* — străbătute pe dedesupt de această forță dramatică ce trădeasă o înțălegere alta a acestui destin uman și care primește prin transpunerea pe scenă, de o mare

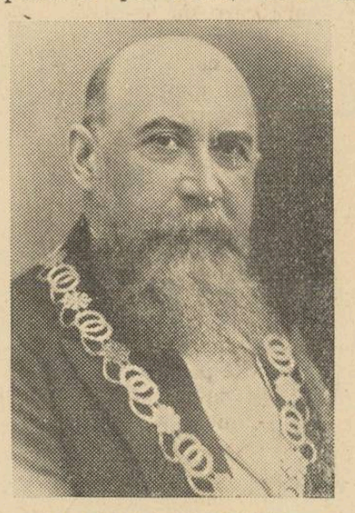

D. PROF. N. IORGA

măiestrie, această nouă transfigurare—ne înfățoșează treptele de luminos urcuș și impresionant scoborîș ale unei vieți de uriașă incandescență.

Mai întâi o mână de femee, un copil, dar fiica unui glorios rege supt care Suedesii cunoscură vremi de strălucire, dovedește așa cum spune cancelarul Său, dacă nu ni înșelăm, că

„Politica cea bună în clipele de față
N'o fac soldații..."

ci ea, creastă de asur și de înțălepciune. Găsim pe de altă parte redate versului alb în teatru întreagă expresivitatea naturală pe care, pe cât ne-am amintit de îndată, n'o dădeau rimele cunoscute ale unor așa ziși dramaturgi zeloși și care socotindu-se egali cu francesul Corneille sau englesul Shakespeare zic :

„Căci politica cea bună în asemenea momente
Este a nu se recurge la mijloace violente"...

...adică, după cum se observă, o alusie tot la soldați.

Aceeaș idee, deci, dar ce deosebire în redarea plastică a versului alb față de sonoritatea puțintel deșartă a versului rimat!

Dar pentru a reveni la aceea ce a fost timpuriu hărăzită de soartă a duce pe gingașa-i frunte greutatea coroanei sudese: autorul ne arată cum Cristina știu a-și înfrânge pornirile tinereții și a se dedica trup și suflet înaltelor imperative de stat :

„Se cere cancelarul îndată-a fi primit, etc.

pentru ca mai târziu să nu culeagă decât amărăciuni din partea nerecunoscătorilor și, în exil vroit, din partea bârfitoarelor curtene francese, calomnii care insinuau că dacă anumiți cavaleri nu vroiau să parvină prin ea, prin Cristina:

„Nu i-ar fi fost alcovul așa de garnisit"...

Nemulțumită de intrigile nobililor, care se bat între ei, lipsiți de orice măsură în orbirea lor, pentru a nu spune ca niște chiori, regina Suedesilor își ex-

D-NA MARIETTA ANCA

primase încă din vreme dorința de a evada :

„Aiurea da aiurea îmi caut rost..

Neînțeleasă decât de foarte puțini în sbuciumul ei grosav căci abia unul — de fapt — îi e tovarăș mărturisit pe de-a'ntregul :

„Și eu voiu fi ca tine... aiurea... da..."

nefericita Cristina se refugiasă la Roma unde într'un cadru de înduioșătoare evocări, ea se stinge.

Piesa d-lui prof. N. Iorga s'a bucurat de o interpretare aleasă iar interpreții s'au bucurat la rândul lor, adică pentru a nu ne exprima greșit s'au înveselit și au suferit cu ea, aducând o contribuție de muncă actoricească integral meritorie.

Notăm accentele d-nei *Marietta Anca* în rolul titular (de-o mare acuitate și de un sfâșietor adevăr dramatic, mai ales în monologul dela sfârșitul actului patru), linia liniștită și cuceritoare a d-nei *Ana Luca* aparițiile d-nelor *Kitty Gheorghiu, Nelly Cutava*, etc. precum și contribuțiile valoroase ale d-lor *G. Ciprian, A. Marius, G. Baldovin, Calboreanu, I. Ulmeni, Demetru.*

Regia d-lui Șahighian: spectaculoasă.

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Trianon: *Mazurca albastră*

Opereta germană a cunoscut vremuri de glorie pe mai toate ecranele lumii. Motive de ordin politic, la cari s'au adăugat și grăbitele ascensiuni ale filmului de peste ocean, și ale celor francez și englez, au contribuit la scăderea filmului german în stima publicului spectator. Mulți regisori și actori cari jucau înainte în Germania s'au refugiat în Austria — aceasta înainte de ultimele evenimente politice — sau în Ungaria, de unde ne trimet filme cari încearcă să redeștepte faima de mult apusă a genului care repurta înainte vreme atâtea succese. O astfel de tentativă este și filmul Mazurca albastră care însă — de astă dată, poate mai mult ca în celelalte cazuri — se lovește de indiferența publicului. Surprins, se întreabă mai întâi acest public cărui fapt se datorează titlul filmului „Mazurca albastră". E numele cel mai puțin potrivit, deoarece, chiar dacă ar fi vorba în film de o mazurcă, nimic nu arată că ea ar fi albastră — din fericire, în Europa, cu excepția Angliei, n'a pătruns încă technicolorul. Orice alt nume ni s'ar fi părut mai nimerit. Chiar și acela de „Cerbul sau revista !". Căci cam de asta e vorba în film. „Chipeșul" Fritz van Dongen — **chipeș**, așa anunță reclama ! — o pune pe Marta Eggerth să aleagă. Sau să continue să joace în trupa ei de revistă, sau să se mărite cu el, dânsul putându-i oferi frumoasa viață la țară ,cu cerbi cari mugesc — mai târziu promite domnul van Dongen că o să fie la țară, pe lângă cerbi, și vaci și boi (dealtfel, după cum spune, el stă mereu la țară). Marta Eggerth e pusă la grea încercare. Până la urmă va recurge la un compromis în care e

vorba, atât de cerbi, cât și de revistă. Acum o să încercăm a găsi un calificativ genului de film, prezentat, săptămâna asta la Trianon. Operetă nu prea putem să-l numim, fiindcă atât subiectul, nepotrivit unei operete, cât și puținele melodii îl împiedică să fie. Farsă de asemenea nu e, cu toată abundența comicilor pe afiș. E, tot, cum am spus la început, o încercare nereușită de reabilitare a unui gen de mult perimat. Și motivul principal al acestei nereușite este lipsa de inventivitate atât a scenaristului, cât și a regisorului.

Așa stând lucrurile, zadarnic s'au străduit cei câțiva buni comici depe afiș, Theo Lingen, Lucie Englisch, Hans Moser, Rudolf Carl și Paul Hörbiger ,să smulgă râsul publicului, atât de generos, înainte, cu ei. Și degeaba a mai cântat frumos Marta Egerth două melodii și ne-a mai arătat odată că e posesoare a unui chip și a unui trup cari se apropie de perfecțiune.

Cele mai puține eforturi le-a depus domnul van Dongen. In fond a avut dreptate. Fiind distribuit într'un film slab, efectul pentru public ar fi fost acelaș, chiar dacă ar fi jucat bine și a preferat să joace prost.

Cronica măruntă

PĂRINȚI ȘI COPII DIN ZILELE NOASTRE

romanul d-lui Mihail Negru, recent apărut la „Cugetarea" este menit unui răsunător succes.

Infățișând un material pururi actual, procesul dintre două generații — părinți și copii — cartea aceasta constitue în acelaș timp un document și un îndreptar. Document de psihologie socială prin materialul său bogat și îndreptar prin tendința de împăcare, de armonizare a celor două generații prin muncă, disciplină și cuviință.

O calitate, pe care e aproape inutil s'o mai subliniem când e vorba de o carte a d-lui Negru, este stilul vioiu, colorat, cuceritor.

Pe scurt, o carte nu numai utilă ci chiar necesară.

REEDITÂND

o serie întreagă de clasici de mult epuizați, „Cartea Românească" a adus un real serviciu culturii românești.

După Poeziile lui Eminescu și ale lui Coșbuc, nuvelele lui Gane, etc., etc., iată acum „România pitorească" a lui Vlahuță o carte pe care numai anticarii o mai puteau furniza, prezentată civilizat, atrăgător.

Odată cu reeditările de clasici decedați, reeditarea operelor marilor scriitori în viață preocupă deopotrivă această editură românească.

Au văzut astfel lumina tiparului în ultima vreme : Pădurea spânzuraților de Liviu Rebreanu (ed. VII) și „Șoimii" de Mihail Sadoveanu (ed. IX).

CARTE PENTRU DOMNIȚE,

volumul de versuri al d-lui Virgil Carianopol justifică pe deplin marile speranțe puse în cariera acestui „ales" între cei „chemați".

„Cartea" d-lui Carianopol e printre puținele culegeri de versuri cari pot readuce poeziei cititorii.

VIAȚA SPĂTARULUI MILESCU

cartea cunoscutului poet Radu Boureanu e pe cale să se epuizeze în cea de a doua ediție.

Viața de zbucium a neobositului cărturar român care, pe vremea lui Vasile Lupu, a nimerit tocmai prin îndepărtatele ținuturi ale Chinei e astfel scrisă încât nu te iartă s'o lași din mână până ce n'ai sfârșit-o. Bogăția informației care dovedește serioasă cunoaștere și noptatice cercetări de buchii nu e la nici un moment obositoare.

E inutil să mai subliniem cu cât mai folositoare este o asemenea carte decât cele cu subsolul încărcat de note și notițe cu numere și steluțe, de multe ori **ciupite** cu steluțe și cu numere cu tot, ale unor **erudiți cercetători.**

CULISE ȘI REFLECTOARE

este titlul unui volum al d-lui Gaby Michăilescu. Scânteetor de spirit dar întristător prin adevărurile pe cari le desvăluie, poate fi — și trebue să fie — citit, cu mult folos, de oamenii de teatru cari au de tras „un ce profit" din el ca și de cititorii obicinuiți, pe cari îi va amuza spre a-i îndurera în cele din urmă.

R. DONICI

și-a propus să pună în circulație la noi pe scriitorul rus Arcadie Avercenco.

După o bine susținută „campanie" de traduceri prin reviste literare, d-sa a dat la iveală la „Cartea Românească" un volum de nuvele : „Povestirile unui cinic".

D. Donici este un traducător con-.tiincios și cu serioase preocupări.

Reușind să redea humorul ingenios al lui Avercenco, d. Donici i-a impus numele la noi—și-a atins adică scopul—și a adus un real serviciu cititorului de cărți bune.

AMINTIRILE

sunt întotdeauna interesante când ies de sub pana unui scriitor de seamă și de bogată experiență (nu numai literară).

D. Gh. Brăescu, povestitor care știe să spună lucrurile pe șartul lor ne-a dat o carte deosebit de interesantă, în ale cărei pagini se regăsește sau se descopere cu plăcere o lume necunoscută celor din generația tânără.

La valoarea sa de document stilul vioiu al d-lui Brăescu adaugă străluciri ce fac din „Amintiri" o carte ce trebuie citită.

INTUNECARE

unul dintre puținele romane a căror apariție a însemnat o etapă în istoria romanului românesc a apărut de curând la Cartea Românească în a 4-a ediție.

Faptul este cu atât mai îmbucurător cu cât „Intunecare" face parte din scrierile — puține din păcate — în cari d. Cezar Petrescu n'a înțeles să facă nici un fel de concesii gustului public.

PÂNZĂ DE PĂIANJEN

este titlul unui roman al d-rei Cella Serghi, proaspăt apărut în vitrina librăriei „Alcalay".

Recomandată de scriitori de mare suprafață, viața de zbucium a Dianei Slavu, din care d-șoara Serghi face un roman atrăgător, merită mai mult decât o notiță fugară.

AURELIAN SACERDOȚEANU : PREDOSLOVIILE CĂRȚILOR ROMÂNEȘTI, editura „Librăria universitară" I. Cărăbaș.

Apariția unei noui edituri trebuie să bucure deopotrivă pe cititori ca și pe scriitori și cu atât mai vârtos când ea își face debutul publicând o carte ca aceea a d-lui Sacerdoțeanu.

Volumul, care cuprinde 36 de predoslovii de evanghelii, psaltire, pravile, trioduri, palii, octoihuri, sbornice etc., însoțite de note și precedate de o introducere asupra rostului predosloviilor, este de mare utilitate pentru cei ce însetează de cultură, dată fiind însemnătatea predosloviilor, singurele „mărgăritare literare" cum, pe drept cuvânt, le zice d. Aurelian Sacerdoțeanu, păstrate din vremile începuturilor literaturii române.

CUGETAREA

are în lucru un volum de nuvele al d-lui Victor Papilian, autorul romanului de interesantă problematică modernă „Fără limită".

Cartea se va numi ,Vecinul".

ACEEAȘ EDITURĂ

va da în curând la iveală :

Cruce și Naționalism, de Lascarov Moldoveanu.

Comoara blestemată (nuvele) de I. Nicolau.

Ogio-San (roman japonez) de Ion Timuș

Satele (roman social) de B. Iordan.

E DESTUL SĂ ZÂMBEȘTI

Poveste superstițioasă fără cuvinte. de Iancu Bețâvu

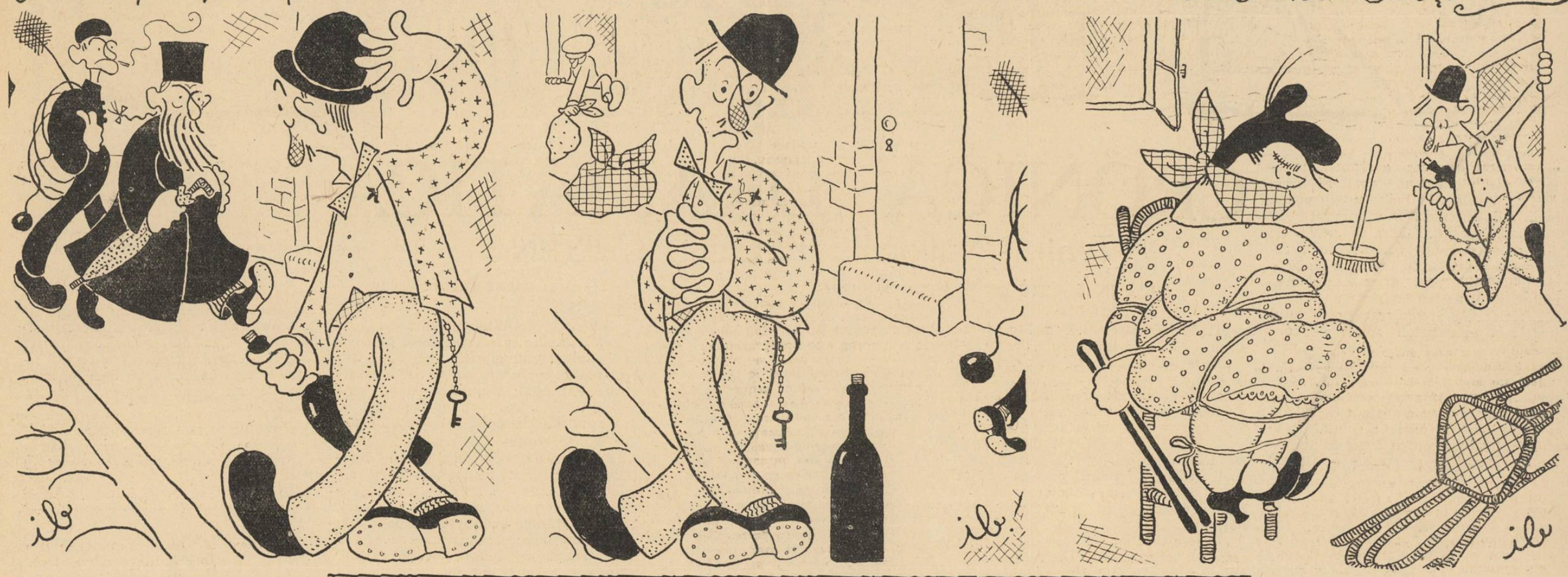

CHESTII...

ALCOOLUL ȘI LITERATURA

Intre alcool, (licoarea ce se scrie cu doi de „o" fiindcă deobicei când o sorbi mai cu patimă vezi dublu) și literatură (n'are definiție precisă), există un trainic raport de reciprocitate.

Astfel cazurile în cari alcoolul, sau derivatele lui, au servit drept sursă spumoasă și îmbelșugată de inspirație, sunt foarte numeroase în istorie.

Incepând dela bătrânii și austerii romani, vinul era totdeauna la loc de cinste în preajma marilor inspirații. In acest sens, cel care a exagerat cel mai mult năzbâtiile neprevăzute ale chefului ,a fost desigur marele bețiv Neron, care într'un suprem acces de lirism a dat foc Romei ca să poată fi inspirat de un spectacol viu și mai ales... netrucat.

(Desigur că dacă Neron ar fi trăit în epoca noastră, n'ar fi tolerat ca la cinematograf incendiile să se limiteze la o simplă mistuire de decoruri sau castele de carton).

Mai târziu, în tenebrosul Ev Mediu, faimoasele **„chansons de geste"** au înflorit tot în umbra butoaelor.

Fericiții autori ai acestor distinse opere literare, ca să fie inspirați așa cum se cuvine, coborau în mijlocul profanilor mai mult sau mai puțin alcoolici și... beau și ei cu grație și demnitate.

Astfel stând lucrurile, acești mari precursori ai literaturii, scriau aceste **„chansons de geste"** într'o cadență bine pusă le punct. Cum s'ar zice îi trăgeau „un gest" pe hârtie și altul... pe gât. Era vremea scrisului eroic.

In vremea clasicismului francez (cu dantele, peruci cu zulufi și ciorapi de mătase) beția alcoolică nu era recomandată în mod oficial autorilor ,cari o puneau totuși în practică la sfârșitul reprezentării pieselor lor tragice, pentru ca să-și uite necazurile (recte logodnica lui **„le Cid"** să-și uite moartea tatălui său, palida **Athalie** să înghită faptul că a fost mâncată de câței, ca un vulgar bifteak cu garnitură, **„Burghezul gentilom"** să se împace cu nesuferitele gaițe de **„Femei savante"**, etc....).

A urmat după câteva opinteli de tranziție, epoca romantismului.

A fost beție pe toată linia. Beție de cuvinte, beție de sentimente, beție de jurăminte, beție de sânge, etc...

Cât despre influența alcoolului în literatura așa zisă modernă nici nu mai vorbim.

Mai toți scriitorii post-romantici (realiști, umanitariști, etc. și cu derivațiile lor) își aveau sediul la câte o cârciumă celebră unde-și închiriau masa cu anul.

Și astfel între un „Amer Picon" și un „vermouth Cinzano" se infiripau sonetele cu rezonanțe suave de tingiri dogite, critici piperate (și „mustariate" poate, dacă puetm întrebuința acest cuvânt), articole vehemente și democratice (unii zic că și asta e tot „literatură"), romane, foiletoane (sau invers), nuvele, etc...

Se cuvine desigur să spunem câteva cuvinte și de cele ce au fost la noi.

Blânzii și înțelepții noștri cronicari sunt poate singurii care n'au băut în exercițiul mesriei lor. (Sau chiar dacă că au făcut-o, după scris nu se cunoaște).

Mai târziu ne-am dat și noi pe brazdă, și după exemplul Occidentului înaintat, am împletit tot mai mult alcoolul cu îndeletnicirea scrisului.

Se spune astfel că în timp ce domnitorul Caragea era în plină vervă intelectuală ,scriind codicele care împreună cu ciuma timpului, aveau să-i poarte numele, prea cinstitul paharnic întrecând măsura cu turnatul vinului, simpaticul domn fanariot a sculat în miez de noapte pe toți tulumbagiii orașului (așa se spunea pe atunci la pompieri) păcălindu-i că arde nu știu care curte boierească.

După ce trecem de dibuirile începutului nostru literar și de cristalizările de mai târziu, ajungem și la scrisul din zilele noastre.

Azi, înfrățirea între spriț și meșteșugul creionului este notorie și acceptată de toată lumea.

Pomenim astfel în treacăt, figura reprezentativă a distinsului nostru confrate și colaborator al „Universului literar" d. **Iancu Bețâvu** (se scrie cu „â" pentru a nu fi confundat cu Bețivii vulgari al căror nume se scrie cu „i" simplu) care când se duce la localul preferat pentru a compune savuroasele d-sale „spirite ilustrate" îi recomandă cu autoritate șofeurului:

— La ora 2 și jumătate să vii să mă iei... de sub a cincea masă din fund, pe stânga....

GRIGORE OLIMP IOAN

Profesorul de la Piatra-Neamț
(Asta nu e minciună ; poate că ați mai cetit-o în „Baloane de Săpun" dar tot eu i-am povestit-o lui Geer Patrick.)

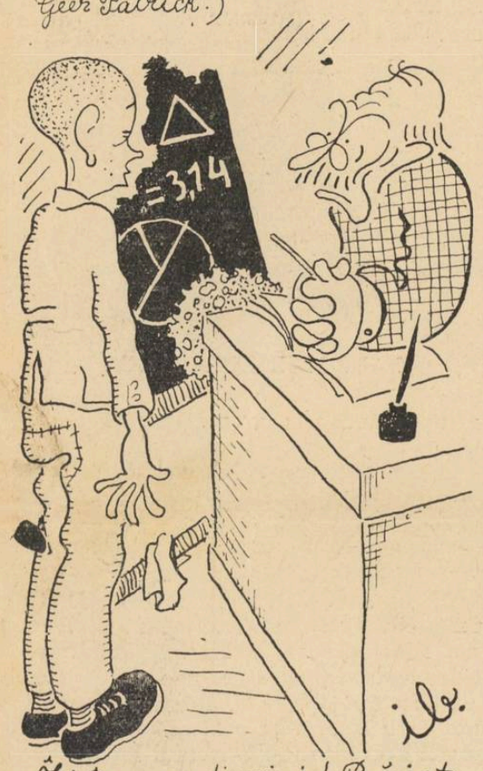

«Țâârăcan di mini ! Băiet mari, în clas'a șăpte șî nișî nu știi sâ fași pi π !!»

La fotograf.

«Jenică, mamă, îndreaptă-ți cravata că șade rușine să te scoață ginerică și cu cravata strâmbă!»

TEATRUL ENGLEZ

URMARE DIN PAG. 1-a

aceste piese mici. Noël Coward însuși făcu primul pas spre glorie când piesa sa „The Vortex" fu înscenată la Hampstead, Teatrul din Hampstead s'a prefacut în cinematograf, în locul său însă au răsărit alte trei teatre foarte importante : The Embassy în cartierul Swiss Cottage, The Mercury la Notting Hill Gate și The Gate Theatre aproape de Charing Cross.

Toate sunt teatre comerciale, menite să producă. Ceea ce le deosebește de teatrele mondene este faptul că își pot permite diferite experimente datorită cheltuelilor reduse cum și publicului fidel pe care se pot bizui. Teatrul Embassy montează neîncetat piese bune. The Mercury care cuprinde și balet printre manifestările sale își închină activitatea pieselor scrise de poeți. Aci a fost montată pentru prima dată drama poetică a lui T. S. Eliot „Crima din Catedrală" pe care nu orice regizor ar fi cutezat să o monteze, totuși ea a devenit unul dintre cele mai populare și mai strălucite succese ale vremii noastre. Tot „Mercury" a pus în scenă pentru prima dată „Ascensiunea lui F. 6" piesă simbolică despre un alpinist scrisă de W. H. Auden și Christopher Isherwood. Auden este unul din șefii mișcării de avant-gardă în poezie. Activitatea dela Gate Theatre este și mai interesantă. Teatrul este foarte mic abia poate plăti actorilor cheltuelile, totuși nefiind supus cenzurei și datorită principiilor sale călăuzitoare de sinceritate, îndrăzneală și distincție această scenă dictează celor mai de seamă scriitori dramatici ai timpului și celor mai de seamă actori ai Angliei. Piesa „Victoria Regina" a lui Laurence Housman oprită de cenzură a fost totuși jucată la Gate Theatre, devenind apoi un mare succes la New York unde se menținu doi ani. Acum a fost însfârșit acceptată și de cenzura engleză. „Parnell" interzis de cenzură se jucă imediat la New York. După ce ținu acolo afișul mai multă vreme, protagonista de frunte Margaret Rawlings se hotărî să lupte pentru liberarea ei de sub cenzură in Anglia. The Gate Theatre fu instrumentul de care se folosi. Refuzând orice ofertă rentabilă, ea jucă „Parnell" pe acea scenă, fără salariu. Piesa se dovedi atât de inofensivă și interpretarea atât de strălucită încât presa ceru în unanimitate ridicarea cenzurei. Lupta continuă luni de zile și fu în cele din urmă câștigată. Rezultatul fu nu numai înbogățirea teatrului modern cu o piesă de oarecare valoare ce altfel ar fi fost pierdută dar și recunoașterea d-rei Rawlings ca cea mai de frunte actriță romantică a Angliei.

Cu toată activitatea teatrelor mici de cartier este evident că jocul de scenă și regia engleză au un nivel mult mai ridicat decât producția dramatică în sine. Uriașii din trecutul apropriat au avut puțini urmași. Shaw a devenit locvace și banal Somerset Maugham și Grancoille Barker au amuțit, Galsworthy a închis ochii și cu toate că există încă autori iscusiți printre cari strălucește Coward cari ne pot încă oferi o seară plăcută, puțini sunt aceia cari mai știu sau mai încearcă să emționeze publicul. Sean O'Casey este o excepție izolată. Opera lui, deși micșorată de amărăciuni politice, oglindește totuși focul genialității. Tânărul Ronald Mackenzie a cărui primă piesă „Musical Chairs" îl înfățișa ca pe un artist de înaltă clasă, muri într'un accident. Aldous Huxley a încercat și el să scrie pentru scenă, nu a plăcut însă destul și s'a întors astfel spre pamflete și romane. Ceea ce nu lipsește mai presus de toate este un povestitor dramatic care să nu-și obțină efectele mici cu spirite mărunte nici cu fiori de melodramă ci să se bizuie pe povestire, sentimente și idei.

In ceea ce privește interpretarea, în ciuda cinematografului care seacă resursele scenice ale actorilor, jocul lor este de primul ordin. In calitatea de critic dramatic al ziarului „Times" am cercetat în repetate rânduri capitalele europene vestite pentru teatrele lor și mărturisesc că prin comparație nu am fost căutați de puțin desamăgit de jocul actorilor noștri. Recomand străinilor sosiți la Londra să urmărească mai de grabă reprezentațiile ocazionale (de caracter) decât teatrele regulate. La teatrul Old Vic cum și în timpul verei la Oper Air Theatre clasicii și mai ales Shakespeare sunt reprezentați cu regularitate, pricepere și câteodată în mod strălucit. Acolo sau aiurea este un noroc și o bucurie a urmări creațiunile orcăruia din actorii și actrițele de mai jos. John Gielgud e tânăr înzestrat cu sensibilitate și imaginație și întocmai ca Abraham Sofaer spune versurile cu un deosebit talent. Allan Aynesworth, astăzi cărunt, a jucat unul din rolurile principale la prima reprezentație a piesei lui Wilde „The Importance of Being Earnest" dovedindu-se stăpân perfect al technicii lui Lugné-Poe. Sir Cedric Hardwicke este un actor serios, versatil și foarte englez. Miss Diana Wynyard, și ea profund engleză și în aparență incapabilă de abandon emoțional complect, este tot atât de inteligentă pe cât este de frumoasă. Miss Jean Forbes-Rcbertson fără a fi o cerebrală este totuși un mediu neobișnuit de sensibil pentru manifestările geniului.. Miss Rawlings care joacă atât roluri de caracter cât și comedie ușoară a fost desigur creiată de providență spre a interpreta pe Salomeea lui Wilde, Marguerite Gauthier a lui Dumas, Beatrice Cenci a lui Shelley și mai ales pe Cleopatra lui Shakespeare, o mare actriță având corp, inteligență, intuiție, pasiune, înclinațiuni celtice și technică franceză. Printre comici Sir Seymour Hicks — supranumit Sacha Guitry al Angliei—în realitate este mai mult decât atât —este fără egal. Lui Laurence Olivier, tânăr actor romantic nu-i lipsește decât o perfectă stăpânire a versului spre a-și complecta pregătirea. Cu toată concurența cinematografului, jocul de scenă al actorilor este de primul ordin; tot așa si regia mai ales activitatea lui Tyrone Guthrie este perfectă. Unul sau mai mulți dintre marii clasici sunt aproape în permanență la îndemâna spectatorilor. Teatrul englez ține porțile larg deschise actorilor străini și pieselor străine. Ne lipsește numai un autor dramatic de talent care să se ridice și să lucreze pentru teatru, fără a asculta glasul de sirenă al cinematografului.

CHARLES MORGAN

RECITAL DE VERSURI

In ultimul timp, recitalurile de versuri par a se fi permanentizat, urmându-se cu regularitate Vinerea între cel dintâiu și cel de al doilea act al operei transmise. Rezultatul credem că nu se va lăsa așteptat. Poezia și poeții vor pătrunde în publicul din afara cercului celor câtorva sute de cititori, vor fi cunoscuți și iubiți înainte de trecerea în manuale.

In ultimul recital, doamna Maria Mohor ne-a prezentat câteva din versurile Otiliei Cazimir : Podoabe, Confesiune, Melcul, Filă de carnet.

Toate sunt caracteristice pentru un suflet femeesc. Când din premiul Academiei arată că s'a hotărît la urmă să-și cumpere o sticlă de parfum n'ați fi ghicit că versurile nu pot avea decât o autoare și nu un autor ? Sau când întreaga natură este privită ca o casetă de bijuterii, nu vedeți aci tot eternul femenin?

Interpreta a fost tot o femee, cu o sensibilitate tot atât de bogată ca o poetă și a reușit desăvârșit să pătrundă versurile, dându-le adevărata strălucire.

TEATRU RADIOFONIC

N. Căprescu : Hanul Roșu.

Incă nu se știe bine ce se poate și ce nu se poate da ascultătorilor sub eticheta de teatru radiofonic. Orice adaptare după o nuvelă pare bună, dacă e mai animată. Iar piesele originale sunt cam la fel. Iată ce este „Hanul roșu". Un moșier, Corbeanu se întoarce la conac ,pe vreme de seară și viscol. In sanie se întreține un dialog între el și vizitiul lui. Un dialog întrerupt, deslânat, ca în timpul unei întoarceri în care vorbești de vreme pentru a-ți trece urîtul și a uita teama de lupi. Aceștia apar însă la trecerea pe un câmp și după mai multe focuri de pușcă și o ogană turbată cei doi ajung la Hanul roșu unde Corbeanu vrea să rămână peste noapte. Hangiul îl recunoaște și ghicește că se întoarce acasă cu banii primiți pe recolta vândută. Face îndată planul să-l omoare în timpul nopții și pentru aceasta anunță că va pleca în pădure să aducă lemne. Planul nu reușește pentrucă Radu Corbeanu schimbă camera lui cu o alta mai caldă, iar într'a lui doarme un jandarm ce venise pentru o cercetare în sat.

Și asta e tot ! Banal ,fără semnificație, ca un reportaj de gazetă în care faptele sunt prezentate pentru satisfacerea cititorilor sub formă dialogală. Nimic adânc la care să participi în vre-un fel. Cel mult o curiozitate la început când nu se știa unde se vor adăposti după prima întâlnire cu lupii, lucru ce se află imediat. Scena din han ar fi putut fi cel puțin pitorească. Dar nu e nici atât. Nici măcar un sfârșit melodramatic.

Față de aceste lipsuri ale textului, regia tehnică a fost mai mult decât o completare de decor. A fost aproape totul. Redarea auditivă a unui drum cu sania a fost bună. Clinchetul zurgălăilor urma în ritm goana cailor, iar vântul nu mai șuera mecanic. Din urletul lupilor știai când s'au apropiat de sanie și când au rămas în urmă.

Interpretarea piesei nu prezenta nici-o dificultate. Ajungea citirea textului, făcând foarte puțin uz de tehnică dramatică.

M'a preocupat în timpul piesei să ghicesc caracterele personagiilor după vocea actorilor și să-mi imaginez pentru fiecare genul de roluri care i s'ar potrivi. Nu vă spun ce am găsit : vă propun acest joc pentru atunci când ați avea chef să închideți aparatul.

MIRCEA BARBULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

7-1938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 7
SÂMBĂTĂ 2 APRILIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

Secolul al XVII-lea în pictură

In evoluția picturii, secolul al XVII-lea, actualmente înfățișat în cadrul unei mari expoziții londoneze, reprezintă un moment însemnat prin apariția unei tendințe naturaliste din ce în ce mai pronunțate.

După ce în Renaștere se puseseră bazele picturii moderne, pe temeiuri religioase și mitologice, în secolul al 17-lea, pictorii sunt împinși, pe de o parte de progresele artei, pe de alta de un eveniment important de ordin social, către o artă profană.

Civilizația, luând o accepție similară celei pe care i-o dăm astăzi, se apropie de modalitățile noastre de traiu. Astfel, nobilii din diferite țări treceau adesea peste granițe în călătorii de agrement. Posedând averi mari, nu pregetau să achiziționeze opere de artă de mare valoare. Cererea de opere artistice fiind mare, pictura coboară din panourile frescelor, se desprinde de pe pereții imenselor catedrale ori ai camerelor princiare, spre a se restrânge pe pânze mobile, ușor de transportat și căutate de cumpărători. Odată cuprinse în aceste pânze, și subiectele încep să piardă pecetea religiei ,să devină mai ușor de deslegat pentru oricine, să reprezinte lucruri pe gustul celor ce le căutau.

Apar, prin urmare, opere înfățișând subiecte de toate zilele, obicinuite, vulgare. Caravaggio este chiar renumit pentru vulgaritatea operelor sale.

Pictorii nu mai sunt artiști în slujba vreunui senior, ci devin personalități independente. Rubens este ambasador la Curtea Spaniei și călătorește la Roma, Van Dyck pictor la Curtea regelui Carol I al Angliei.

Pe de altă parte, evoluția artei picturale ajunge atât de departe, încât interpretarea peisagiilor, spațiilor și luminilor variate, devine o realitate. Rembrandt excelează în redarea clar-obscurului pentru care ajunge renumit, Rubens înfățișează grupuri compacte, carnații vii, palpitante, Murillo prinde în penel lumina specifică Peninsulei Iberice, Ruysdael aduce pe pânză cadre rustice ,pline de viață.

Grație progresului picturii, operele acestui secol par ferestre larg deschise asupra realității. Abundă jocurile de umbre și penumbre, în lux de culoare.

Peste tot arta tinde la naturalism.

O anumită interpretare a culorii deschide prin Van Dyck o perspectivă nouă.

Adie un suflu romantic.

POESIA DOMENIU EXCLUSIV

de TOMA VLĂDESCU

O anumită lume nu „admite" o anumită poesie. Ce importanță poate să aibă asta ?, veți întreba. Desigur, niciuna... A „admite" poesia sau a nu o admite este fără îndoială un joc pueril de cuvinte, o întreprindere care de cele mai multe ori califică pe judecător, mai mult decât pe cel judecat. Lucru în sine, lucru perfect obiectiv, poesia trăește cu regalitatea ei indiferentă, dincolo de capriciile noastre, dincolo de ce poate să ne placă sau nu, ca o expresie ideală și nedefinită, dar permanentă, firește, a puținelor valori absolute în care legănăm ilusii. Socotesc de aceea că POESIA ESTE SCRISA NUMAI PENTRU POEȚI, NU ȘI PENTRU PROFANI — și mă surprinde că, după cunoștința mea, nu s'a exprimat până azi acest adevăr.

Este astfel deosebit de interesant să vedem sentimentul profanului în fața poesiei... Dacă nu o refuză, atunci... o admite firește, — dar în ce fel și cum ! Nimic n'ar putea să fie mai deprimant și mai violent. Profanul laudă poesia — când acest miracol se întâmplă (...și nu se întâmplă decât atunci când locul comun sau rutina au impus anumite „valori consacrate") — dar o laudă atunci pentru anecdotă (care poate fi „nobilă", „duioasă", „morală", „instructivă" sau nu mai știu cum), pentru sonoritatea exterioară (nu firește pentru cântecul ascuns, intrinsec), pentru acele cuvinte *„ce din coadă au să sune"*. o laudă cu un cuvânt pentru *calități vulgare de stil* și pentru *comune valori terestre,* adică tocmai pentru tot ce nu este poesie și apasă pe aripile poetului, pentru tot ce este balast, pentru *discurs,* tot lucrul acela în sfârșit de care poetul s'ar fi vrut liberat, dacă omenește i-ar fi fost cu putință...

Observație care se poate verifica oricând, care face de atâtea ori materialul penibil al coloanelor literare de la gazetă, ea ne obligă să ne oprim mai atent la granița aceasta ușor visibilă dintre poesie și lumea ne-poetică, sau, am vrea aproape să spunem, *organic* anti-poetică.

Ce se întâmplă, într'adevăr, și care este natura acestei adevărate *perplexități* ? De o parte poesia, de altă cineva care crede că a atins-o, dar care va sta interzis și n'o va întâlni niciodată, n'o va putea întâlni.

Va trebui s'o spunem dela început : nu e vorba numai, cum s'ar părea, de o simplă deplasare de sensuri, ceea ce încă ar fi remediabil — dar lucrul ni se pare mult mai adânc și noi l-am analisa într'un fenomen de osmosă imposibil. O întrepătrundere care nu este cu putință, — acesta ar fi singurul raport exact între profan și poesie, ca de altfel între profan și tot lucrul de artă.

Când Maurice Barrès era felicitat de alegătorii lui dela Hale pentru... *Culte du moi,* pentru Bérénice, pen-

(Urmare în pagina 8-a)

Un mare interpret al lui Bach

„Dacă muzica lui Bach se poate cu adevărat asemăna unei catedrale gotice. e de dorit ca executantul ei să-i prindă toată finețea, nu numai masivitatea", îmi spunea zilele trecute, cu prilejul vizitei sale în București, maestrul Wilhelm Kempff.

Punctul său de vedere este cel adevărat.

O biserică în stil gotic este o clădire imensă, austeră, impunătoare, copleșitoare. Omul se simte lângă ea mic, supus, umil; sublimul impresionantei construcții îl apasă. Îi rămâne imaginea unei desăvârșite armonii care-l îmbie la îngenunchere.

Din nenorocire astfel este interpretată muzica lui Bach. Toți executanții sunt stăpâniți de masivitatea ei.

Pentru cei cari nu l-au auzit pe Kempff, Bach a rămas ca un dom imens, splendid, dar de o înălțime înspăimântătoare. E biserica gotică în măreția ei.

Dar catedrala aceea care ne impune, ne copleșește, mai are un element de o rară importanță, fără de care și-ar pierde mult din farmec.

Are finețea, are grația unor fioriturl minunate, unor dantelări măestre, care o înalță mai sus decât masivitatea ei. Acolo unde turnul cel mai înalt se pierde în cer, nu înălțimea ne copleșește, ci finețea, grația.

Fiecare frunză, fiecare chip de sfânt ce împodobește biserica dela poale până în înălțimi, reprezintă o operă de artă.

Credinciosul e copleșit de masivitate, dar grația fioriturilor îl înalță către Dumnezeu. După un extaz față de Creator, devine exuberant, ruga lui nu mai e a câinelui înfricoșat de privirea tăioasă a stăpânului ci dithirambul fericitului părtaș al gloriei dumnezeești.

Sunt momente când rațiunea rece a notelor nu mai poate stăpâni efluviul farmecului dumnezeesc. Tot așa cum turnul e un salt minunat în spațiu și modularea frazelor armonice e o trecere dincolo de intelect, dar mai aproape de suflet.

Iată ce a priceput Wilhelm Kempff când a devenit un desăvârșit interpret al lui Bach.

Pentru el mersul regulat al frazei muzicale reprezintă masivitatea catedralei, iar florile, împodobirile, acelea sunt mai importante, mai ușor de a stăpâni sufletul. Lor se dedică el cu toată pasiunea, când degetele-i alunecă pe clape.

Fiecare cută tăiată în piatră are un rost, un farmec.

Fiecare notă trebue să aibă sunetul ei, interpretarea proprie.

Kempff așa fel execută. Finețea muzicii lui Bach nu poate fi contestată de nimeni. Dar ea trebue scoasă în evidență de interpret. Iată ceea ce unii nu vor să înțeleagă, când neagă arta lui Kempff.

VICTOR POPESCU

SCRIITORUL PETRU NEAGOE

de JUL. GIURGEA

Vara trecută, scriitorul Petru Neagoe, ridicat din mijlocul emigranților ardeleni în Statele Unite, a vizitat România în calitate de invitat al guvernului român.

Cu prilejul acestei vizite, *Societatea scriitorilor români* l-a ales membru de onoare.

Activitatea de pictor și scriitor român a lui Petru Neagoe în America era cu totul necunoscută majorității publicului românesc, cum necunoscută este și pricina adevărată care l-a determinat să primească ospitalitatea guvernului român, într'o obscură cameră de hotel de la *Splendid Parc* și biletul de tren București-Cherbourg (fără Wagon Lits) cu care l-a gratificat la plecare Biroul Presei din Ministerul de Interne.

Petru Neagoe n'a venit la București nici să uzurpe glorii literare, nici să beneficieze de anumite stipendii, cum ar fi făcut poate alții în locul lui ; nu i s'au dat banchete, nici n'a fost primit de potentații zilei, ci dimpotrivă, i s'au pus toate piedecile posibile — din anumite pricini — pentru ca să nu poată ajunge în anumite locuri, unde s'ar fi cuvenit și ar fi trebuit să ajungă.

In schimb, Petru Neagoe a fost primit cu brațele deschise de țăranii mărgineni, de moții din Munții Apuseni și cei de pe Crișuri, de tăietorii de păduri din Maramureș și cei de pe Țara Orașului. de plăeșii Bucovinei și mazilii Basarabiei, de pescarii din bălțile Dunării, de pandurii Olteniei și plutașii de pe Mureș și Bistrița ; pentru ei venise în țară, să-i vadă, să-i cunoască și să-și aducă aminte din ceea ce a uitat din credințele, din graiul și obiceiurile lor.

Sunt câțiva ani de când prima carte a lui Petru Neagoe și-a făcut apariția sfioasă în vitrinele librăriilor din București. Această carte a apărut pentru prima dată în franțuzește, editată de Albin Michel din Paris sub titlul *Tempête,* pe urmă a fost imprimată în versiune engleză și tipărită de Obelisk Press sub titlul *Storm*. Câteva exemplare au pătruns și în America, unde în Iunie 1932 cartea a fost pusă la index de autoritățile Uniunii. Toate protestele asociațiilor culturale și ale Societății *Civil Liberties Union* au rămas fără rezultat. Doi ani mai târziu — după ce foarfecile cenzurei americane își mai tociseră colții — concomitent cu scoaterea de sub rigorile legii a cărții lui James Joyce — care pune imediat în circulație volumul *Ulysse* — a fost imprimată și cartea, scrisă cu neobișnuită sinceritate și desăvârșită onestitate de gândire, a lui Petru Neagoe, de către editorul Coward McCann din New York, sub titlul *Winning a Wife.* Au urmat apoi romanele *Easter Sun* și *There is my heart* pe care un editor bucureștean îl va prezenta publicului în versiune românească, chiar în luna aceasta.

Succesul de librărie al cărților lui Petru Neagoe se datorește în primul rând elementului absolut nou și necunoscut pe care l-a adus în literatura americană, care ofere unui scriitor toate posibilitățile, dacă știe și vrea să profite de ele și să le exploateze. Originalitatea și valoarea operei literare a lui Petru Neagoe rezidă însă în stilul lapidar și de o simplitate patriarhală în care înțelege să-și prezinte eroii, oameni simpli dela munte și din câmpii, ciobani și plugari care vorbesc o limbă fără înfloriturl meșteșugite, o limbă îngrădită de preocupările lor zilnice, izvorîtă din credința și datinile pe care le-au moștenit și le păstrează de secole, fără ca vremea sau suflul vieții noui să le poată schimba.

Pentru noi românii opera creeată de Petru Neagoe are îndoită valoare. In primul rând trebue să-i recunoaștem marele merit că a reușit să fixeze pe hartă în fața conștiinței poporului american, realitatea că există undeva într'un colț de pământ o țară căreia îi zice România. Un popor care trăește în frica lui Dumnezeu și respectul de oameni. Pentru că a făcut să se desfășoare în fața ochilor acestui public, caleidoscopul pitoresc al unui neam de țărani cinstiți, care au reușit să-și păstreze nealterată ființa lor etnică, un neam de oameni care așteptă ziua cea mare, ce trebuia să vină, pentru că ei au crezut într'însa, călăuziți de gândul că o credință dreaptă poate muta și munții din loc, nu numai rânduelile trecătoare ale lumii.

In opera sa Petru Neagoe nu este un umanitarist, nu este nici internaționalist și nici cel puțin adeptul unei școale literare, ci un om de omenie pur și simplu, care mai are naivitatea să creadă în menirea de apostolat a scrisului său.

Criticul Edward J. O'Brien, în cuvântul de prezentare a cărții lui Petru Neagoe, spune că din opera spontană și plină de vigoare a acestui scriitor și-a putut da seamă că el a reușit să asimileze mult mai bine limba engleză decât Joseph Conrad ,și adaugă : „Petru Neagoe are marea calitate de a pune pe cetitor în direct contact cu elementele naturei, calitate pe care nu o posedă scriitorii americani. Una din povestirile lui, *Spovedania lui Gavrilă,* ar fi putut să o semneze însuș Boccacio, dacă povestirile acestuia n'ar fi scrise în maniera nobililor și a doamnelor de curte de pe vremea aceea, cu toată că mă îndoesc că Boccacio ar fi putut să cu-

(Urmare în pag. 3-a)

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

G. BANEA: ZILE DE LAZARET

JURNAL DE CAPTIVITATE ŞI SPITAL

(Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1938)

Ne-am gândit, citind cartea d-lui G. Banea, la unul din aspectele cele mai puţin clarificate ale fenomenului literar. In operele al căror material uman provine dintr'o descoperire strict individuală, lăsăm deobiceiu la o parte problema procesului de devenire artistică. Astfel nu simţim nevoia să ştim dacă experienţa din carte corespunde neapărat uneia din viaţă. dacă personagiile au avut un prototip sau sunt plasmuiri, — şi mai ales, nu ne întrebam, în cazul când cartea reprezintă un conţinut documentar biografic, — cât timp a trecut dela efectuarea reală a experienţei, până la transfigurarea ei, dacă autorul a creat chiar în mediul sensibil zugrăvit, sau mediul a fost depăşit prin alt mod de viaţă, etc., etc..

Nu facem aceste consideraţii, chiar când întâlnim opere de un merit experimental excepţional.

Citind juranalul de captivitate şi spital al d-lui Banea, problema de natura aceasta se ridică prea puternic ca s'o putem neglija.

Autorul *„Zilelor de lazaret"*, a intrat în războiu smuls de la universitate, unde se specializa în filologia romanică, şi avea desigur veleităţi de scriitor. Şi-a dat seama de la început că războiul constitue şansa unei experienţe extraordinare şi s'a apucat să-şi ţie un jurnal intim.

A fost rănit şi prizonier în Bulgaria şi a însemnat zi cu zi fapte şi întâmplări, lucid, ca să compue apoi un roman.

Jurnalul n'a existat însă la întoarcerea în ţară fiindcă bulgarii l-au confiscat la graniţă.

D. Banea a fost rănit din primele zile ale războiului, la cap, de un şrapnel, pe un câmp, lângă Parachioi, în Dobrogea. A stat puţină vreme într'un spital, la Razgrad apoi a fost transportat spre graniţa sudică a bulgariei, într'un lagăr al ofiţerilor prizonieri, Kârjàlia. In 1918 a fost schimbul de prizonieri, după pacea provizorie, şi autorul a mai intrat într'un spital din Bucureşti, de unde a plecat în Moldova, în căutarea regimentului. Partea III a cărţii relatează întâmplări din ţară, până la terminarea campaniei de la Budapesta, în vara 1919. Sunt 20 de ani de la această epocă şi cu legitimă curiozitate ne întrebăm ce a făcut autorul în acest timp, pentru ce nu şi-a scris cartea de amintiri, sau dacă a scris-o pentru ce nu a publicat-o mai de vreme. Răspunsul la nedumerirea noastră, constitue de fapt o precizare a valorii cărţii, căci el iese satisfăcător întrucâtva, din însăşi analiza ei. D. Banea se deosebeşte fundamental de toţi autorii cărţilor cu material documentar din războiu.

Am putea afirma chiar că d-sa n'a scris o carte de „amintiri". D-sa a creiat mai de grabă, dintr'o substanţă devenită personală, în urma unor cazuri de emotivitate extraordinară. Materialul cărţii nu provine dintr'o observaţie externă. Nu se descriu atrocităţi, spectacole de oroare şi mizerie, văzute de afară, cu un ochiu critic şi nepărtaş decât pe calea abstractă a umanizării. Cadrul imens şi catastrofic al războiului aproape nici nu există în *„Zile de lazaret"*.

Evenimentele dezastroase, de moarte şi absurditate, de sânge şi nimicire, se estompează vag într'un cerc îndepărtat, ca o aurora obosită şi nesemnificativă. In centru, obiectivul unei crude şi uluitoare observaţii, e însuşi autorul, căruia i se întâmplă, în serie, câteva lucruri cu adevărat extraordinare, şi care, fiind pus în situaţia de a le simţi numai el, — din câţi îl înconjurau, — devine el însuşi *un caz extraordinar*. Experienţa d-lui Banu este aceia a durerii fizice. Durerea fizică, într'o vastă gamă, de o diversitate uimitoare. La împrejurarea că a căzut lovit la cap, pe un câmp, paralizat din pricina distrugerii centrilor nervoşi, se adaogă faptul cumplit că rănitul se află prizonier la bulgari, cari după modul cum au tratat răniţii şi prizonierii s'au dovedit rămaşi într'o îndepărtată fază de barbarie. La durerea fizică născută prin întâmplare, se adăoga şi cea pricinuită de mediul omenesc.

„Dar el înţelesese altfel zâmbetul meu şi după câteva minute apăru cu o vărguţă în mână, cu care începu să mă croiască peste faţă. Nu puteam să mă apăr în niciun chip, nici măcar să-mi feresc capul, dându-l într'o parte, căci de mult nu mai puteam face nici o mişcare, — puteam doar să închid ochii, dar ţipam". Scena se petrecea într'o cameră de spital şi cel care tratează astfel pe rănit este un agent sanitar bulgar. Spre a înţelege însă tot sensul durerii din cartea d-lui Banea, spre a determina natura sa strict individuală, — suntem tentaţi să citâm momentul iniţial, al ivirii dezastrului, pe câmpul luptei:

Apoi, cum eram cu capul la vale şi sângele îmi intra sărat în gură şi cenuşiu parcă în ochi, mi-am zis, că-mi curg creerii. Mi-am amintit şi de o discuţie de mai înainte cu un prieten, discuţie asupra compoziţiei creerului; — dar oare discutasem aşa ceva vreodată? — când eu susţineam că substanţa cenuşie e mai multă, iar el că e cea albă. Mi-am zis: „vezi tot eu am avut dreptate, şi o să i-o spun", deşi cu o clipă mai înainte aveam conştiinţa

că mor. Am încercat pe urmă să-mi văd unghiile, dacă se învineţesc, căci ştiam sa asta e semnul morţii, am şoptit, ori mai de grabă numai am gândit *un nume şi.. n'am mai ştiut nimic. Acest lucru s'a întâmplat pe la 10 dimineaţa, cum mi s'a spus vreo doi ani în urmă. Leşinul meu ţinut până pe înoptat — era 31 August. Când m'am trezit am fost foarte mirat, că nu muriserm. Lângă mine, doi inamici îşi făceau adapost cu o lopăţică, pentrucă o mitralieră românească toca repede, din faţă. Prin ce joc al naturii mi-am spus să le vorbesc nemţeşte? —* „Toten sie mich!" *Dar mi-au spus numai decât că am făcut o greşală, că trebuia să le spun töten. Unul din inamici, blond şi cu ochelari, mi-a răspuns foarte mirat, întorcând puţin capul peste umăr:* „Unsere Soldaten sind Keine Räuber". *Observasem şi că avea un accent deosebit de al profesorului meu de germană, din liceu.*

Neamţul de bună seamă era foarte mirat că aude vorbindu-i-se nemţeşte de către unul din cadavrele care zăceau semănate în jur. Am cerut apoi Wasser, *dar mi-a răspuns „Kein Wasser" şi au plecat, sau eu am mai leşinat, nu pot să-mi dau seama... Au revenit apoi bulgarii. Aceştia s'au repezit numai decât să-mi scotocească buzunarele, mi-au luat ceasul mai întâiu şi banii din buzunarele de afară. Ceasornicul l-au dus repede la ureche să audă cum bate şi au fost mulţumiţi că ţăcănea tare. Mi-au mai dat una cu cizma în coaste şi m'au lăsat. Imi cercetase mai întâiu mâinile, deget cu deget, pipăindu-le să vadă dacă n'am vre'un inel. N'aveam — „Nu te-au căutat şi în gură?" mă întreabă, mai târziu mult, la Giurgiu un camarad evreu, când ne întorceam din Bulgaria în ţară ca invalizi — şi când eu povesteam scena asta. — „In gură? De ce să mă caute în „gură?" — „Să vadă dacă n'ai vreun dinte de aur". — „Ei şi dacă aveam?" — „Dacă aveai, ţi-l scotea şi-l lua. Sau, dacă nu putea să ţi-l scoată, îţi tăia capul, şi-l vâra în traistă şi pe urmă, când avea răgaz, ţi-l scotea frumuşel. Că sunt oameni care preţuesc aurul". (pag. 37).*

Tot acest citat, prea lung, l-am făcut cu intenţia de a determina cadrul uman în care s'a desfăşurat experienţa individuală a autorului. El se carcterizează printr'o totală desfiinţare a condiţiilor de viaţă civilizată, şi echivalează cu o crâncenă singurătate, cu o părăsire dincolo de orice ajutorinţă omenească, în mizeria desnădejdiei. Acolo unde omul numai are real de cât sufletul său, şi singurul fapt care i se mai poate întâmpla în mod normal este pierderea acestui suflet, moartea. Personagiul înfăţişat în fragment trebuia, *se cuvenia* să moară. Moartea n'a venit însă pentru el. Mai târziu, au tras bulgarii de două ori în el, cu scopul să-l omoare, fiindcă ţipa prea tare, — dar *n'au isbutit* să-l ucidă. Personagiul a rămas cu constatarea că e greu să omori un om! De la nuditatea totală, a spiritului său, în care nu mai licăria decât ideia că trebue să moară, a început apoi să se reconstituiască treptat-treptat, adunându-şi din nou, etapă cu etapă un nou conţinut al vieţii morale, alcătuit din impresii, constatări şi observaţii suvenite după clipa decisiva a contactului cu moartea.

Dar acest bagaj de reconstituire, lumea vazută cu ochi celui sosit de pe tăramul morţii, are în structura sa originală, calitatea unei iniţieri unice, foarte greu de realizat, şi tot atât de greu de transmis. Autorul povesteşte lucid, pe două sau mai multe tonuri,— humorul nu lipseşte, — şi, deşi nu dovedeşte preocupari de stil literar, de interpretare teoretică, — lasă pe pe lector sa-i întrevadă marea abundenţă interioară. Delicateţa sentimentului, simţul fin al opeziei lucrurilor, gustul muzicalizării imprejurimii amorte, înduioşarea tragică, dau lectorului chezăşia că autorul a avut o îndepărtată vocaţie pentru suferinţa mare pe care i-a adus-o viaţa şi că a fost predestinat să se răscumpere prin artă. Acelaş sentiment de directă simpatie vom avea pentru eroul cărţii, insingurat şi emotiv, şi mai târziu, când îl vom vedea — după aproximativa vindecare, — suferind de foame şi murdărie în lagărul bulgăresc. Iar când la întoarcerea în ţară, îl vom urmări, târându-se greu pe străzi, din pricina infirimităţii picioarelor paralizate, — şi umblând pe la birouri militare ca să-şi anuleze actul de deces apărut în Monitor şi să-şi fixeze calitatea de mutilat de război, vom avea o ciudată impresie de predestinare la suferinţă, într'un sens profund şi eroic. In ultimele pagini ale cărţii d-lui Banea, durerea tronează copleşitoare; ceaţa ei grea se prelungeşte dezolantă, dincolo, spre ce a mai rămas în viaţă nespus, şi înţelegem că ceea ce ar mai merita să fie spus, n'ar putea să fie decât din ce în ce mai dezolant. Totul, toată cartea, amintirea războiului cu consecinţele sale, nu sunt decât o dezolantă confesiune; au doar valoarea unei tragice confesiuni. Şi confesiunea prezintă un om, care nu mai poate fi niciodată altul de cât cum a mărturisit că este, întâia oară, cu sinceritate deplină. Sau poate va merge de acum încolo şi mai adânc pe acelaş văgaş, şi se va descoperi din ce în ce mai în adânc.

●

Neagu Rădulescu

In saloanele „Mozart" s'a deschis Duminică mult aşteptata expoziţie de caricaturi a d-lui **Neagu Rădulescu** apreciatul nostru colaborator.

Autor al romanelor de succes: „Dragostea noastră cea de toate zilele", „Nimic despre Japonia" şi „Sunt soldat şi călăreţ", d. Neagu Rădulescu aduce şi în caricatură o atmosferă intelectualizată, literară.

Expoziţia de caricaturi de la Mozart se bucură de un răsunător succes şi nu trebuie să scape nici unui iubitor de frumos.

„Gândirea"

Este cea mai unitară revistă care apare la noi, şi desigur, cea mai importantă din punctul de vedere al liniei doctrinare. Roadele mişcării gândiriste rămân să se vadă de acum încolo. D. Nichifor Crainic poate avea satisfacţia de a constata că, după ce în paginile „Gândirei" s'au format scriitori ca Matei Caragiale, Lucian Blaga, Gib Mihăescu, — acum o serie mai tânără îşi face educaţia în spiritul ei, dintre care se pot cita: Ovidiu Papadima, Vintilă Horia, Ştefan Baciu, Ovidiu Caledoniu, Grigore Popa, Ştefan Stănescu, Vlaicu Bârna.

●

AUTORI ŞI IDEI

Elena Farago

D-na Elena Farago, ai cărei şaizeci de ani împliniţi au fost sărbătoriţi prin sincere articole omagiale, este autoarea acestor versuri, cum nu se mai scriu astăzi:

Dac'ar fi să ştii
Câtă jale mi-i,
Cât oftat îmi dai
Soare, când răsai,
N'ai mai sta să-mi spui,
Cum în lume nu-i,
Ochiu cât de mâhnit,
Să nu fi zâmbit,
Graiu să nu-ţi fi dat,
Slavă de'mpărat....
Nici n'ai sta să-mi spui
Ce'mpăcat apui,
Când ai şti că plâng,
Nu doar că mă stâng,
Ci c'am răsărit,
Făr'să fiu dorit,
Şi c'am luminat
Fă'să fiu chemat...

Emanoil Bucuţa

Anul trecut a fost la Paris o expoziţie internaţională a cărţii. Cu acest prilej, francezii au făcut ceva mai mult decât alte ţări, şi au organizat în cadrul expoziţiei un muzeu al cărţii, sau mai bine zis „un muzeu al literaturii!". Şi-a făcut apariţia scriitorul, cu biografia şi mărturia trudei sale creatoare, alături de carte, expusă mai mult ca produs grafic, sau fabricat comercial. Ceea ce este viu, istoric şi fapt de cultură într'un muzeu al vieţii şi inspiraţiei scriitorului evidenţiază d. Emanoil Bucuţa, într'un articol din „Revista Fundaţiilor Regale" unde domnia sa pune problema celei mai bune metode de a aduna materialul vrednic de transmis posterităţii.

Una din metode ar privi cinematograful. **Se poate face de pildă** — îndeamnă d. Bucuţa — **o colecţie întreagă de filme, o adevărată istorie ilustrată a literaturii contimporane, cu împrejurările de viaţă şi de scris ale scriitorilor".** Sugestia, cu caracterul ei practic dat de d. Bucuţa, — ar trebui primită şi folosită de Soc. Scriitorilor Români, care, dacă ar transforma-o în fapt, ar săvârşi, întâia oară la noi, pentru literatură, ceva ce n'ar imita străinătatea.

Radu Gyr

Până la apariţia cronicei noastre despre volumul de poeme al d-lui Radu Gyr, **„Cununi uscate"**, transcriem „Ceas de seară" ca o prevenire a lectorului de noutatea cărţii.

Se'nchid pe frunte evantae.
Pe mâini se'ntunecă sărutуri.
Alee albe de văpae
Se'ntorc din palide ţinuturi.
Prin suflet, lebede lunare
Desfac plutiri de catifea.
Vin harfe moi să culce, clare,
Pe or'ce deget o lalea.
Şi carnea doarme somn de laur
— de câte veacuri? — sub corali...
Prin ora leneşe de aur
pogoară îngeri vesperali,

Şerban Cioculescu

Dinainte de războiu chiar, a început să fie căutată în opera lui Caragiale şi latura sa pozitivă, o zonă de creaţie în care scriitorul să fi fost mai puţin observator social şi mai mult inspirat, plăsmuitor de figuri cu natura omenească întreagă, neviciată şi nedescompusă! Era nevoie de un echilibru de optimism vital într'o literatură stearpă în fond, cum este orice literatură de negaţie socială.

Acest domeniu de creaţie luminoasă, cu adânciri etice şi vibraţii de poezie, în opera lui Caragiale, l-a descoperit Ibrăileanu în povestirile cu temă ţărănească: „La hanul lui Mânjoală", „Păcat", „La conac" şi în drama „Năpasta". Caragiale, scrie Ibrăileanu, **„nu şi-a bătut joc niciodată de ţărănime; iar când a scris tragedii, niciodată n'a crezut că mahalaua merită onoarea de a servi ca material pentru tragedie, pentru sentimentele puternice, grave, serioase. Această onoare a făcut-o numai clasei ţărăneşti, nici măcar celeilalte clase „nobile", „boerimii".**

D. Şerban Cioculescu, în articolul **„Aspecte sociale din opera lui Caragiale"**, publicat în **„Revista fundaţiilor"** găseşte că opinia lui Ibrăileanu trebue amendată, în sensul că în acele câteva scrieri ale lui Caragiale nu se „oglindeşte structura de bază a ţărănimii". De fapt am avea de a face cu o suprastructură sau burghezie sătească, hangii, preoţi, negustoraşi, primari, învăţătoraşi, etc., personagii ridicate pe o treaptă de diferenţiere.

Care sunt atunci ţăranii „autentici" pe care i-a ignorat Caragiale? Ai lui Creangă, ai lui Slavici, cei apăraţi de Eminescu în articolele sale politice, sau ţăranii d-lui N. Iorga, de la 1907? D. Şerban Cioculescu nu consideră şi această parte a chestiunii. Credem însă că ea merita să fie lămurită.

Ne-ar interesa în cazul acesta un articol al d-lui Cioculescu, de comparaţie între ţăranii lui Creangă şi ai lui Caragiale.

Victor Papilian

Când am afirmat într'un număr trecut al revistei noastre, că literatura romanească actuala e puţin ajutata de critică, mă gândeam între alţii, şi la d. Victor Papilian, romancierul şi nuvelistul a cărui reputaţie n'a fost încă fixată, deşi cărţile d-sale decisive au apărut de mult.

Intr'adevăr noi aşa vedem lucrurile. De un scriitor de talent şi de largă cultură, care, în împrejurări speciale, trăeşte izolat de raspantiile umblate ale lumii literare, trebuie să aibă grijă criticii. Cărţile lui nu pot apărea la întâmplare, în edituri fără forţă de lansare, sau chiar dacă lucrurile nu pot decurge în altfel critica e datoare să intervie, să îndrepte condiţiile, să instruiască marele public, etc... In momentul de faţă, d. Victor Papilian este poate cel mai bun nuvelist al nostru; bucata „Ulcica" *apărută în* „Gândirea" *din Ianuarie, este o măsură excepţională a talentului d-sale. In povestirea scurtă, d-sa a depăşit de mult tema blajină a autohtonismului, dovedind un acut spirit de observaţie şi o mare putere de analiză şi interpretare, într'o viziune intelectuală a realităţii. Operă de luminos discernământ, în care ideile şi probelemele sunt simple conţinuturi, literatura d-lui Papilian constitue o valoare la care cu greu se poate ajunge la noi.* Nedescoperirea *ei de către critică este o enigmă chiar într'un mediu scriitoricesc ca al nostru.*

c. f.

Sibiul ridică un monument lui Eminescu

Cultul personalităţilor marcante este scriptura pământească a unui neam.

In oraşul Sibiu, prin gestul frumos al d-nei prof. Ecaterina Săndulescu se va ridica un monument lui Mihail Eminescu. O faptă cu adevărat românească.

In curând Sibiul va fi înzestrat cu un frumos monument pe lângă puţinele cari mai sunt şi cari se datoresc tot iniţiativelor particulare, cum e de pildă bustul lui Coşbuc, ridicat de „Acţiunea Românească".

Un monument lui Eminescu la Sibiu?

Da! Poetul călător, care a cercetat Sibiul şi împrejurimile, şi care prin geniul său revărsat ca dintr'un soare, a dat o fărâmă de licărire poetului „pă-

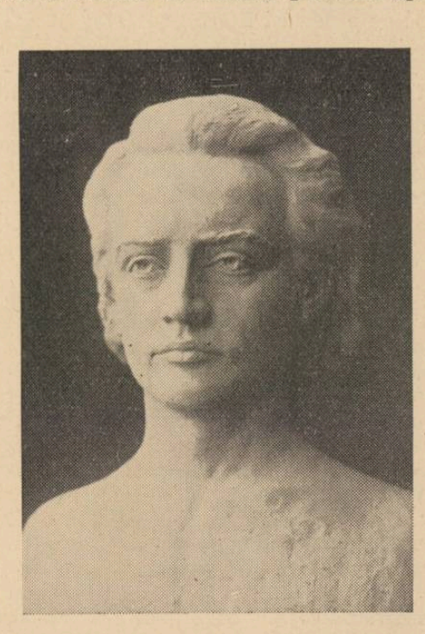

timirii noastre", Eminescu, poetul platonicei iubiri, poetul naţionalismului românesc, gânditorul românismului, cum l-a înţeles generaţia tânără, care a pătimit ca şi el, îşi va avea un „bronz" în Sibiu.

Chipul poetului va sta falnic în piaţa Regele Ferdinand, fiindcă acolo va trebui aşezat, pe locul unde Falkenstein sfida până mai eri românismul. Pe locul fântânei neamţului se va ridica figura aureolată a aceluia care prin viaţa, faptele şi opera sa, a înţeles România de azi şi mai mult, a plăsmuit prin cuvântul lui, conturul României de mâine.

Sibiul trăeşte istoria, Sibiul înţelege naţionalismul, Sibiul ridică un monument lui „EMINESCU".

NICOLAE CIUCEANU

DRUMURI CU POPAS

Fragment din volumul ce va apare zilele acestea

de PETRU NEAGOE

Peste două zile, Ion era gata de drum. Se îmbrăcase în haine de sărbătoare. Își unsese opincile și-și înfășurase obiele noi pe picioare, strângându-și nojițele și învârtind curelele până din sus de glezne. Părinții lui aveau de gând să-l însoțească până la capul satului, unde drumul este tăiat de albia râului. Alexandru venise la casa lui Codreanu de cum se luminase de ziuă. In desagi, Ion își pusese două cămăși, cojocelul, trei năfrămuțe și o pereche de obiele. Mătușa i le adunase pe toate ca să le aibă la îndemână, alergând când la lădița din colțul casei, când la pălimar și întrebându-l dacă nu vrea să mai ia cu el cutare sau cutare mărunțiș: o cruciuliță veche de lemn, un cuțit sau un capăt de plaivas.

Coperta primei cărți a lui Petru Neagoe traduse în românește

Din când în când, își arunca privirile spre ochiul de fereastră ,de pe care suflaseră pojghița de ghiață. Bărbatul o zorea să se grăbească.

— Haide femeie, căci până la oraș are treizeci de kilometri de făcut, spunea Radu. S'ar putea ca băiatul să găsească un cărăuș pe drum, dar ziua e scurtă și poate înopta, până să ajungă.

— Las' că-i dau zor cât pot, răspunse femeia.

Se ridică pe vârful picioarelor și luă de pe poliță o Biblie veche, scrisă cu potcoave. Ion păru foarte mulțumit când o văzu că i-o pune în desagi, alături de celelalte lucruri pe care le lua cu el. De afară se auzi scârțâind vramița și pași grăbiți pe zăpada înghețată.

Ușa se deschise. In casă își făcu loc cu sfială o fată. Era rumenă la față ca mărul în pârgă și purta broboada de lână legată strâns sub bărbie.

— Bună dimineața, zise fata.

— Bună să-ți fie inima Mărină, răspunse mătușa.

— Bună dimineața Mărină, zise Radu.

Ion păli la față, pe urmă se liniști.

— Îți sunt mâinile înghețate, zise mătușa. Bărbații se uitau la ea și vedeau că se învârtește, par'că ar fi așteptat-o anume ca să vină. Stai la foc și încălzește-te, ca să te mai dezmorțești, adaugă femeia.

— Eram tocmai gata de plecare, zise Radu trăgându-și caciula pe urechi.

— Gata de plecare... îngână fata.

— Și tu ai venit pe gerul acesta, se amestecă mătușa.

— Până la oraș e drum lung, murmură Radu.

— Până la oraș? întrebă Mărina.

Mătușa începu să-i povestească. La început glasul ei porni domol, pe urmă deveni mai ascuțit și se înecă de plâns.

— Se duce Mărino, se duce și ne lasă pe toți, se văeta femeia.

Fata plecă fruntea și rămase cu mâinile încrucișate pe piept. Nu se uitase până acum la Ion.

— Mă voiu întoarce iară, zise el. Fata nu se mișcă, nici nu ridică privirea spre el. Mă voiu întoarce, repetă Ion.

— Fără îndoială că se va întoarce, se amestecă Radu care căuta să apere hotărîrea luată de băiat, în fața acestor două femei dintre care una plângea și cealaltă rămăsese încremenită de mirare, încercând fiecare în felul ei să-l abată din drumul despre care Sfinția Sa preotul spunea că i-a fost scris. Își simțea și el inima destul de grea, dar cu toate acestea căuta să fie de partea băiatului. — Hai cu noi până la pod, zise el, apucând fata de braț. Mărina nu se mișcă, dar îi auziră respirația șuerătoare, ca a unui copil înecat de suspine, când se luptă cu plânsul.

Ion se simțea ca și când o mână haină i s'ar fi încleștat pe inimă. Își duse mâinile la piept și-și apăsă coastele, încercând să-și liniștească durerea și să se stăpânească. Mărina era aproape de el, cu capul plecat și cu mânile în lungul trupului. Ion se plecă spre ea, aproape de tot și-i murmură:

— Mă voiu întoarce, Mărină... Și voiu trimite carte de unde mă duc.

— Da... dar nu te vom mai vedea Ioane, răspunse fata cu glasul stins.

Mătușa însă o auzi și glasul ei subțire, se ridică încărcat de amărăciune.

— Da, fato, nu-l vom mai vedea. Ochii noștri se vor împăinjeni cătând în calea lui. Așa-s bărbații, când își pun ceva de gând, duc până la capăt; pe noi nu ne întreabă nimeni... nimeni nu se gândește la inima noastră. Își văd de drumul lor; „așteaptă-mă" spun ei femeii și o lasă părăsită. Sfinția sa, Dumnezeu să mă ierte, e și el bărbat ca toți ceilalți. „Așa-i este lui scris. Facă-se voia Domnului". Dar asta este voia bărbaților. Toți sunt la fel, unul ca și celălalt — bărbatul meu... ca și fecioru-so... Preotul spune că așa i-a fost scris, iar noi bietele femei... de ce ni-o fi dat nouă Dumnezeu și inimă? Ioane băiatule, băiatul meu, tu ești sângele meu, ești viața mea. Il cuprinse în brațe și-l mângâie ca pe un copil, uitându-se la el cu ochii plini de lacrimi. Eu nu pot pleca Ioane, nu pot pleca și eu cu tine; dar cu toate acestea să nu crezi că asta este scrisa ta, gemu femeia.

De astădată fata, a cărei dragoste tinerească o făcea să fie mai cuminte, ridică ochii, și văzând pe Ion că sufere și se luptă cu sine însuș, îi ceti durerea care-i ardea în priviri, și încercă să fie mai tare decât mătușa lui. Cu glasul cald, ridicat din adâncul inimii, se întoarse spre ea, și căută să apere pe cel care pleca dela ei.

— Se va întoarce la noi curând, odată cu primăvara, răspunse ea mătușii lui Ion și o sărută, svantându-i lacrimile de pe obraz. Ion începu să clipească repede.

Radu Codreanu tuși de câteva ori, ca să-și dreagă glasul :

— Hai să ne urnim la drum, zise el și deschise ușa.

Ieșiră în curte și apucară în lungul uliței satului; mătușa ținea pe Ion de mână, ceilalți veneau după ei, toți cu sufletul greu de gânduri nemărturisite.

Cerul era întunecat. Vântul șuera printre crengile desfrunzite ale copacilor și vălătucea fumul care se ridica din vetre, depănându-l în jurul caselor mărunte. De pe mijlocul satului drumul se abătu pe marginea râului și mergea alături cu el. Albia era înghețata și în unele părți sloiurile fuseseră împinse până sus pe țărm, iar dincolo de ele apa se rotea în bulboană. Sălciile de pe mal erau cu crengile plecate și prinse între sloiuri.

Mărina luase pe Ion de mână. Mâneca sumanului ei le acoperea mânile încleștate, dar simțea că mâna lui era rece ca un sloi. Își strânse degetele mai tare în jurul acestei mâni reci. Ion se uita la drumul din fața lui, și-și vedea picioarele înfășurate în nojițe, odată stângul, odată dreptul, cum se schimbau, ducându-i trupul înainte, ca purtat de vis, fără să-și poată da seamă. Odată cu mișcarea picioarelor, mișcându-se în aceeași cadență, văzu picioarele Mărinei încălțate în cizme. „Au fost unse", gândi el. Gândurile îl purtară înapoi și se păru că vede pe Mărina la ea acasă, în fața vetrei, cu obrazul luminat de flăcările focului, în timp ce dă cu ulei pe cizmele de piele și le freacă domol cu o cârpă ca să pătrundă cât mai adânc. Mâna ei aleargă grăbit în lungul turetcilor. „Mâna aceasta", gândi el, „pe care o simt aci în mâna mea".

Alături de el începu să audă răsunetul pașilor pe podișca de zăpadă înghețată. Răsunetul pașilor lui nu-l mai auzea. Vântul învălura hainele Mărinei înfășurându-i cătrința în jurul picioarelor, par'că ar fi vrut să o oprească în loc, dar ea mergea înainte și-i auzea ciocăneala cizmelor pe drumul înghețat. Toc-toc. Sunetul acesta sec părea că devine din ce în ce mai puternic, ca o poruncă pentru Ion de a merge mereu mai departe, mereu înainte, spre lumea cea nouă și necunoscută. Ar fi vrut ca sunetul acesta continuu să amuțească. „Dacă ar începe să-mi spună ceva, gândi el, nu aș mai auzi decât glasul ei". Mărina însă nu spunea nimica.

Mergea drept înainte, proptindu-se cu pieptul contra vântului, cu mâna încleștată în mâna lui Ion. Vântul îi lua aburul respirației, și-l destrăma, purtându-l câteva clipe în fața ochilor lui Ion. „Suflul ei fierbinte", murmură Ion pentru sine, și aștepta să vină altă șuviță adusă de vântul înghețat.

Mătușa mergea la pas cu ei, ținându-se de brațul lui Ion. Radu și Alexandru ii prinseseră pe toți trei la mijloc și mergeau așa, croindu-și drum cu pieptul împotriva vântului. Cerul tulbure și coborît deasupra pământului, părea nemișcat, ca o boltă cenușie de piatră.

Ajunseră la pod. Sub coperișul de șindrilă sprijinit pe patru stâlpi, era o cruce bătută de vânturi. Se oprirá în fața ei. Mătușa făcu semnul crucii, apoi își împreună mânile și începu să se roage cu privirile îndreptate spre crucea poleită de vreme și ploi.

— Umblă în pace și Dumnezeu să-ți ajute, fiule, zise ea îmbrățișând pe Ion. Ochii îi jucau în lacrimi, dar încercă să zâmbească.

Mâna Mărinei se desfăcu încet din a lui Ion. Se priviră în luminile ochilor. Se ridică pe vârful picioarelor și-l sărută. Unchiul îi puse mânile pe umăr.

— Băiete, zise bătrânul, du-te cu Dumnezeu și umblă în pace, iar la întoarcere, să vii sănătos. Pe urmă își desfăcu cojocul și băgând mâna în chimir, îi puse în palmă un ban de argint.

Mătușa băgă mâna în sân și scoase ceva păturit într'o hârtie. Un chip mititel al Maicii Domnului, cu copilul în brațe, pe care i-l strecură la piept sub cămașă: „Ca să te încălzească la inimă, dragul meu", zise bătrâna. Alexandru și cu Ion se îmbrățișară. Pe urmă mai merse câțiva pași alături de Ion și când ajunseră la mijlocul podului, Alexandru îi întinse ceva:

— Ia asta dela mine, zise el și se despărțiră.

Ion băgă punga în sân alături de iconiță. Apoi o luă pe mijlocul podului, tăindu-și drum în calea vântului. Când ajunse la celălalt capăt al podului, se întoarse și strigă:

— Rămâneți cu Dumnezeu !

— Du-te cu Dumnezeu, îi răspunseră cei de pe mal.

Pe urmă îl urmăriră cu privirea până când se pierdu în fundul întunerecului care învelea drumul.

Pe partea dreaptă a drumului se vedeau stâncile pleșuve acoperite de zăpadă, și ici-colo câte un colț de stean repezit spre lumină din mijlocul troeanului. Urcând la deal, drumul se pierdea sub bolta cenușie a cerului. Vântul șuera printre crengile pustiite ale stejarilor, în care se mai legănau încă frunzele arămii roșcate pe care toamna nu le smulsese. Pe cealaltă parte se legănau arinii bătuți de vânt. Drumul și râul mergeau înainte, îngropându-se în patul de stânci al munților.

Ion se opri, își făcu o cruce și se uită înapoi. Părinții lui, satul și prietenii i se părea că au rămas foarte departe în urmă, tocmai la capătul lumii în largul căreia se pierdea el acuma. Inainte și înapoia lui nu mai vedea acuma drumul. „Lumea din jurul meu îmi este străină", gândi el, și-și aduse aminte de oamenii între care crescuse, de lucrurile pe care le știa, de casa, de satul lui și de Mărina. Creseuseră alături unul de altul, el și Mărina. Se scăldaseră împreună în apa râului, se sbenguiseră prin livezi și pe după căpițele de otavă, până când își daseră seama că nu mai sunt copii. Mărina avea șaisprezece ani, iar el împlinise optsprezece. Acum o lăsase împreună cu ceilalți și plecase în lume. Ascultase de îndemnul care-i spunea să treacă dincolo de munții care se vedeau în marginea satului. Orașul trebue să fie dincolo de munți, își zise el, în largul câmpiei deschise. Gândul acesta îl făcu să grăbească pasul. Pe urmă în jurul lui se încheie singurătatea, tovarăș trist, întunecat și tăcut, ca și cerul de deasupra lui. Numai vântul șuera cu glasul de prieten cunoscut, apropiindu-se cu suflul său de ghiață. „Nu cred să fie lupi prin partea aceasta", gândi Ion strângând măciuca mai aproape. Un fior de teamă îl făcu să se uite cu băgare de seamă în jurul lui; aproape ar fi fost în stare să dorească să-i iasă un lup în cale. Ar fi în apropierea unei vietuitoare, chiar dacă este lup. Dintre copaci se auzi ceva mișcând și se uită în partea aceea, simțind un fior la rădăcina părului. La început nu putu vedea nimica, pe urmă băgă de seamă că în fața lui se oprise un cerb care ciulise urechile; ochii lui se întâlniră o clipă cu ai cerbului, pe urmă animalul făcu un salt și dispăru în întunerecul pădurii.

Aerul măturat de vânt era încărcat de miresmele stejarilor și zăpezii. Ion respira din adânc, încălzit de îndemnul drumului. Gerul îi împăinjenea ochii și făcea să i se lipească nările, dar nu putea să-și facă loc în trupul lui.

Drumul cotea și se împletea după cursul apei râului, și Ion mergea pe aci numai în nădejde că va întâlni pe cineva sau că va fi luat de vre o sanie, altfel s'ar fi coborît pe ghiața râului, și s'ar fi dus de-a sfârliușul. Avea multă îndemânare când se da pe ghiață și acuma când opincile din picioare erau os, din cauza gerului, ar fi lunecat cu ele ca pe tălpi de sanie.

Gândul de a se da pe ghiață îl întoarse cu câțiva ani înapoi. Își făcuse o pereche de patine de lemn, cu tălpi de fier, pe de-a întregul lucrate numai de mâna lui. Se pricepea foarte bine să cioplească, și lucra cu atâta îndemânare din cuțit, încât însuș Dinu, cel mai bătrân dintre bacii dela stână, care făcea triște de sunau aproape tot atât de melodios ca și glasul omenesc, se minuna de îndemânarea lui. La vârsta de doisprezece ani Ion își făcuse o bicicletă toată numai din lemn. Când încăleca pe ea, începea să scârțâie din toate încheieturile și-l scutura de-i clănțăneau toți dinții din gură, dar pe drum neted se putea ține de un copil care alerga în fața lui. Bicicleta aceasta de lemn fusese minunea satului. O făcuse după chipul bicicletei lui Alexandru care fusese cea dintâi pe care o văzuse în sat. Mărina era singura fată care o încercase și reușise chiar să umble destul de bine cu ea.

In închipuirea lui, Ion se vedea din nou acasă, alături de Mărina, umblând printre semănăturile verzi din marginea satului, pe deasupra cărora cântau

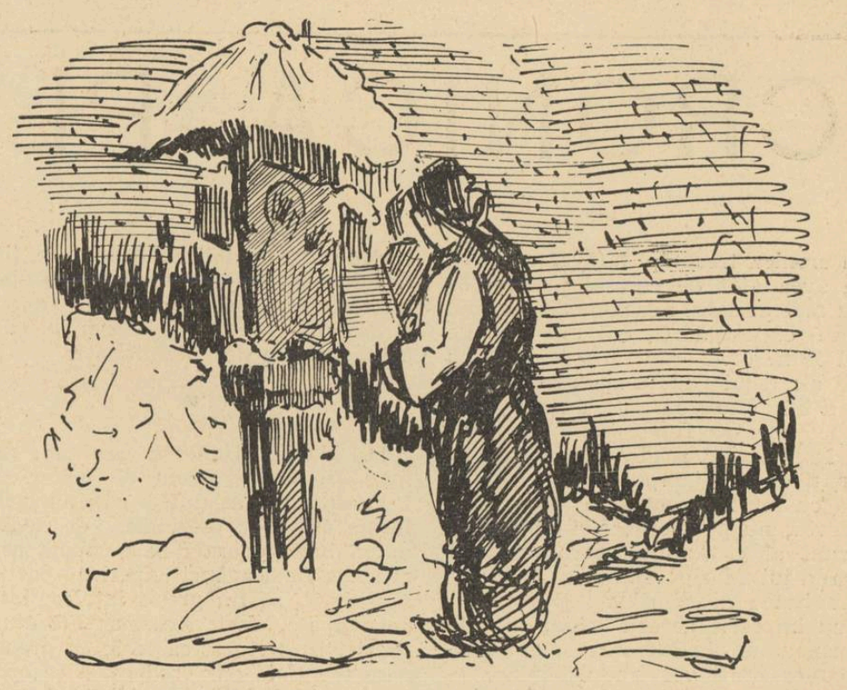

ciocârliile, unele pierdute sus „între nori" cum spuneau copiii, altele repezindu-se în sus dintre holde și bătând din aripi mai repede decât era el în stare să clipească din ochi. Atât el cât și Mărina încercaseră amândoi să clipească odată cu bătaia aripilor ciocârliei.

Pe vremea aceea se duceau împreună să culeagă fragi pe sub streașina fagilor care împădureau poalele muntelui. Din câte o ramură subțire de fag Ion făcea un copăcel de o șchioapă și pe ramurile lui ascuțite înșirau fragile ca pe niște mărgele. Când toate rămurele erau încărcate de fragi, păreau că sunt făcute din pietre prețioase care respirau mireasma proaspătă a fragilor.

Vârfurile degetelor Mărinei erau roșii ca sângele, din cauza fragilor care erau prea coapte. Când se întâmpla să găsească o tufă de fragi din aceștea, îi spunea lui Ion se închidă ochii și să caște gura. Ii băga în gură fraga coaptă, dar uneori se întâmpla se mănânce ea fraga, și pe el îl atingea numai cu degetul pe vârful limbii.

Intr'un rând Ion o mușcă de deget. Fata dete un țipăt, cu toate că nu o duruse prea tare. Se uitară împreună la urma pe care o lăsaseră dinții lui pe pielea subțire a degetului fetei. Lui Ion îi păru rău și ceru să-l muște și ea pe el. „Mai tare, mai tare", spunea el, până când îi veni și lui rândul să țipe de durere, și să o vadă că se uită la el speriată.

— „Pe vremea aceea eram copii, își zise Ion, dar acum suntem oameni în toată firea", și cu toate acestea chiar în clipa asta ceva îl făcea să se creadă tot copil. Ochii i se umplură de lacrimi. Un glas ascuns par'că s'ar fi trezit într'ânsul și glasul acesta o strigă pe nume. „Mărină, Mărină", ca atunci când se ascunsese din calea lui în dosul unei stânci, în vârful căreia se oprise o capră și se uita la el rumegând și fluturându-și barba.

Mărina era cea mai drăguță fată din sat și el flăcăul cel mai voinic. Fata înota tot atât de bine ca și Ion și se da la fundul dulbinei mult mai frumos decât el. Par'că o vedea pe malul apei, goală și cu soarele aurindu-i trupul alb. Pe urmă ridica brațele și împreunându-și palmele, sărea în adânc. Toată lumea spunea că sborul ei prin aer și felul în care despica apa, era „foarte plăcut vederii". Când era mai mică, râsese și Mărina de el din cauză că avea buricul mare, și el îi dase un pumn în spate. „Nu mă doare", zise fata și începu să râdă. Ii mai dete un pumn, dar fata râse și deastădată și-i spune că n'o doare. Pe urmă îi cără unul după altul câțiva pumni, dar fata continua să râdă și să-i spună că nu o doare, cu toate că ochii îi jucau în lacrimi. Pe urmă Ion a scuipat în palme și a ridicat brațul: „Acum îți voi da unul ca să te doară". Mărina însă nu era făcută pentru așa ceva și o rupse la fugă. Nu alergă după ea s'o prindă ci se mulțumi să-i strige de departe: „Iepuroaică", până când o pierdu din vedere. Din ziua aceea nu mai râse niciodată de buricul lui, dar într'un rând când stăteau amândoi față în față pe malul apei, îi repezi degetul în buric și-l întrebă: — „Te doare?" Drept răspuns Ion își repezi și el degetul în buricul ei și o întrebă : „Pe tine te doare?". „Nu mă doare", răspunse fata. „Atunci nici pe mine nu mă doare", zise Ion. Incepură amândoi să râdă și intrară în apa râului,

tradus de JUL. GIURGEA

SCRIITORUL PETRU NEAGOE

(URMARE DIN PAGINA I-a)

noască atât de bine un țăran sau un preot, pe cât îl cunoaște Petru Neagoe".

Totuși Petru Neagoe a refuzat, fără să ezite, contractul oferit de casa de editură Random House, Inc. din New York, care-i cerea să scrie trei romane cu subiecte din Vestul american, și a preferat să vină în țară, să-și împrospăteze impresiile, ca să poată scrie cărțile pe care vrea el să le scrie.

Petru Neagoe s'a născut în luna Noembrie 1885 în Odorheiu, unde tatăl său era notar. Copilăria până la șapte ani și-a petrecut-o în comuna Aciliu, pe urmă la școala săsească din Sibiu. La vârsta de 16 ani vine la București și se înscrie la Academia de Belle Arte. In timpul liber se duce la facultate și ascultă cursurile de filosofie și psihologie ale lui Rădulescu-Motru și Coco Demetrescu, precum și cursurile de drept roman ale lui Danielopol. „După terminarea Academiei — îmi spunea Petru Neagoe — am plecat la Münich unde am stat patru ani de zile și am lucrat la Polyclinica Roentgen-Bayer. Am ajuns la New-York cu un dollar și am început să alerg după o posibilitate de muncă pe care am și găsit-o. O lună lucram, ca să am cu ce trăi, și alta frecventam cursurile Academiei de pictură. Ani de zile am lucrat desemne și ilustrații pentru ziare și reviste. In timpul războiului făceam hărți de pe front, întemeiate pe comunicatele Marelui Cartier și vestile sosite prin radio. Lucram 12 până la 18 ore pe zi. După război am făcut portrete de copii. Câștigam sume fabuloase, dar ca să fii la modă și să poți păstra grațiile publicului american, trebue să ții casă deschisă. Felul acesta de viață mă obosea și-mi înghițea cea mai mare parte a câștigului. Soția mea care este americană, făcea sculptură, dar toate eforturile și energia noastră erau zdrobite de valul tumultuos al vieții New-Yorkului de după război. Acum nouă sau zece ani, mi-am dat seamă că nu voiu putea continua în felul acesta, și m'am hotărît să încep să scriu, indiferent dacă voiu câștiga sau nu, de pe urma scrisului. In New-York însă ar fi fost peste putință, deoarece tentația vieții mondene era prea mare și știam dinainte că nu voiu putea rezista. Am plecat în Franța unde am stat patru ani"...

In timpul acestei vacanțe pe care și-a acordat-o, a scris volumul *Tempête* care a fost publicat de Albin Michel în șase ediții. Tot la Albin Michel a apărut și traducerea în franțuzește a romanului *Easter Sun*, care de atunci a fost tradus în limba olandeză, germană și suedeză. Prima versiune germană a cărților lui Neagoe a fost imprimată de Saemen Verlag din Viena, iar recent a apărut tot în limba germană și traducerea romanului DRUMURI CU POPAS care va fi prezentat publicului românesc.

Publicăm în acest număr un fragment din romanul *„Drumuri cu popas"* pentru a prezenta pe scriitor publicului românesc.

JUL. GIURGEA

FINAL DE GÂNDURI

Orb am trecut pe-o margine de viaţă,
Mereu urcând, s'ating cu pleoapa cerul.
Fecior de veac şi umbră fără faţă,
Am fost auz într'un ocean de ceaţă
In care toţi îşi ciocăneau ungherul.

M'am depărtat în sus pe vânturi mari
Cu fruntea în cuvintele puţine.
M'au săgetat răsfrângeri de gheţari,
M'au încălzit luminile din mine.

Şi-acum, trecui cu capu'n cer, pre cât
Mă alungiră anii câţi s'au dus ;
Tăişu-azurului îl simt pe gât.
Acum, voi fi ghilotinat de sus !

Şi capul ca o cârtiţă îmi va cădea
In pulberea ce-am licărit-o 'n coli.
Şi vor eşi din găuri de vâlcea
Puzderiile de soboli
Să-l pipăe cu boturi moi de lut,

Sobolii creştinescului ţinut.

GEORGE GREGORIAN

ISTORIE ŞI ARTĂ

de MIHAIL POLIHRONIADE

Fără îndoială că nimeni şi nimic nu se poate sustrage istoriei. Oricine trăeşte şi orice trăeşte e cuprins, prin simplul fapt al vieţii, în istorie.

Totuşi nu orice trăire e o trăire istorică.

Există trăiri mecanice, trăiri animale ,trăiri cotidiane, fără o conştiinţă a rostului şi a sensului existenţei.

Trăirea istorică implică instinctul, conştiinţa, voinţa de a te integra şi de a acţiona conform imperativelor momentului istoric pe care-l trăeşti.

Bine înţeles că prin moment istoric nu trebue să înţelegem conjunctura politică ce se schimbă de la zi la zi.

Schimbările de guverne şi de domnii nu determină prin ele însile istoria.

Deaceea idealurile de viaţă, tradiţiile, prejudecăţile, tehnica, structura social-economică — adică tot ceea ce alcătueşte un moment istoric — se schimbă rar, la sute sau la mii de ani. Momentul istoric medieval a durat o mie de ani iar cel al Renaşterii sfârşeşte abia sub ochii noştri.

E necesar iarăşi să precizăm că există momente istorice universale — sau măcar europene — şi momente istorice naţionale, reduse ca întindere spaţială, localizate.

Care e rolul artistului şi al omului de cultură ? Să creeze în conformitate cu momentul istoric pe care-l trăeşte, pe care-l oglindeşte şi — în oarecare măsură — îl şi determină.

Fireşte că lucrul nu e greu pentru cei ce se nasc într'un moment istoric bine definit, bine statornicit.

Te naşti într'un mediu ale cărui concepţii de viaţă datează de zeci sau sute de ani; te supui firesc tradiţiilor tehnice ,spirituale ,artistice, care domină ; te incadrezi organic unei vieţi ce pare fixată pentru eternitate.

Aşa au trăit creatorii evului mediu. O mie de ani, colectivitatea religioasă s'a opus veleităţilor individuale, credinţa — raţionalismului sec, tradiţia — libertinajului artistic.

Mult mai dramatic se pune problema pentru creatorii ce trăesc perioada de tranziţie între o lume veche şi o lume nouă, între un moment istoric şi altul.

Aci se cunoaşte artistul mare, scriitorul genial, omul de cultură fecund. El sesizează direcţia devenirii istorice şi prin creaţia lui o defineşte, o aşează în centrul conştiinţei publice. Renaşterea ne oferă un spectacol măreţ din acest punct de vedere.

Toată minunata pleiadă de artişti, de gânditori, de creatori geniali dintre 1450—1550 reprezintă timpul său, se lasă pătrunsă de pasiunile lui vulcanice, le exprimă, le defineşte, le cuprinde în formule pregnante. Pe deasupra deosebirilor de temperament, de rassă, de civilizaţie, de cultură, câtă concordanţă, câte corespondenţe între un Laurenţiu Magnificul şi un Francisc I-ul, între un Leonardo da Vinci şi un Erasm, între Savonarola şi Luther, între Machiavelli şi Clément Marot.

Dacă trecem acum dela un moment istoric european la unul naţional să ne gândim la Rusia secolului al nouăsprezecelea.

La acea unică literatură care, începând cu Puşkin şi sfârşind cu Dostoiewski, reflectă ca într'o oglindă toată problematica sufletului rusesc în căutarea unui nou destin.

Ei bine, un moment istoric similar trăeşte azi Europa şi România.

Individualismul naturalist al Renaşterii ajuns la dominaţie absolută în urma Revoluţiei dela 1789 e la pământ. In locul lui noui forme de organizare social-economică, noui concepţii de viaţă, noui forme de cultură iau fiinţă.

Lumea se îndreaptă cu paşi repezi spre o alcătuire în care colectivitatea naţională va stăpâni politica, viaţa socială, mintea şi sufletul oamenilor. Individualismul veacurilor trecute, personalismul ,egocentrismul dispar treptat. Le-a trecut vremea. Peste două, trei sau cinci sute de ani s'ar putea să le revie, deocamdată însă intră în penumbra istoriei.

In această situaţie, în această nouă viaţă care — pe deasupra deosebirilor tehnice—are atâtea asemănări cu aceea a evului mediu, arta, cultura în genere vor suferi în chip firesc fundamentale prefaceri.

Dar artistul şi omul de cultură nu sunt nişte simple păpuşi în mâna destinului. Ei au datoria ca, în momentele de tranziţie, să sesizeze sensul devenirii istorice, s'o anticipeze ,s'o definească.

Din acest punct de vedere, arta şi cultura noastră sunt mult în urmă.

Citiţi romanele noastre, priviţi expoziţiile noastre, asistaţi la reprezentarea pieselor noastre, aceeaşi problematică individualistă ,aceleaşi mici drame personale, aceleaşi perimate şi arhibanale poveşti de dragoste.

Nimic din marea dramă a unei naţiuni care-şi caută destinul ,nimic din suflul aspru, puternic, viril al vremii pe care o trăim.

Cultură de seră şi artă de seră.

Din fericire şi aci, ca în atâtea alte domenii, tineretul ,lumea artiştilor tineri, e pe calea cea bună.

Creaţiile lui impun şi se impun. Incet, încet un nou suflu va pătrunde în sera culturii noastre.

E suflul vieţii ,e suflul istoriei, căci arta în afară de istorie nu se poate concepe.

CRONICA PLASTICĂ

de PAUL MIRACOVICI

In cronica trecută, fără să ştiu că voiu avea atât de curând prilejul să scriu mai pe larg, am pomenit, scriind despre expoziţia Ghiaţă, de iernile d-lui Bunescu. Făcând o apropiere cu acele ale d-lui Ghiaţă spuneam : „iernile d-lui Bunescu, cu un plus de prospecţiune se ridică până la patetic". Prospecţiunea, dintr'o greşeală de tipar, a devenit „prospeţime" ceea ce făcea cu totul nepotrivită fraza. Intr'adevăr, nu prospeţimea, în înţelesul obişnuit al cuvântului, caracterizează opera d-lui Marius Bunescu.

Gravitatea acordurilor, sobrietatea, exclud impresia aceasta, chiar în cele mai spontane din lucrările sale. Criticii, cunoscătorii vor trebui să lase acasă multe prejudecăţi. De pildă, „culoare locală", „pictural", „climat" şi alte locuri comune, devin inutile pentru contemplarea tablourilor d-lui Bunescu. De altfel, aceste mici variaţiuni, creeate pentru nevoia cauzei de către numărul din ce în ce mai mare al „criticilor de artă" au devenit vetuste. E adevărat că impresioniştii nu se mulţumeau să redea „atmosfera locală" a unei ţări, al unui climat ci voiau să indice şi ora... Pe aceste nevoi false şi altele se practică critica de artă de câteva zeci de ani încoace. Surpriza, neînţelegerea cu care au fost primiţi impresioniştii, apoi mai târziu recunoaşterea adevărului ce comporta a dat naştere nevoii de iniţiaţi, cari să ferească publicul de erorile şi nedreptăţile cu care pedepsise atâţi artişti mari ca Monet, Pissaro, Cézanne. De atunci, aceşti iniţiaţi au devenit din ce în ce mai numeroşi dar clişeele, fomulele au rămas aceleaşi. După zeci de ani, deşi pictura a evoluat, luând uneori forme cari au atins culmi de frumuseţe, ilustrând concepţii cu desăvârşire opuse impresionismului, ei continuă a scrie şi a admira cu aceleaşi formule, cu aceleaşi reţete de autenticitate.

●

D. Marius Bunescu are un real, magnific temperament de pictor.

Fantasticul, irealul e concretizat în forme atât de originale, de neobişnuite, încât opera d-sale capătă semnificaţia unei adânci experinţe poetice. N'aşi vrea să fiu greşit înţeles; întotdeauna am fost vrăşmaş literaturii, poeziei în pictură, ca teză, ca preocupare esenţială dar cred că orice operă de artă veritabilă se ridică până la poezie — fie pictură, fie muzică, fie literatură.

Marius Bunescu: Spitzbergen

Numai profunda originalitate a operei ampreta unică a artistului autentic, poate da sentimentul pur, inefabil, al frumuseţii, fie că o semnalează resemnat, vehement sau patetic. D. Bunescu e din aceşti din urmă. Opera sa e de o elocvenţă care adresându-se şi inimii şi spiritului, emoţionează fără greş.

●

D. Panteli-Stanciu este în mare progres, se prezintă mult mai bine decât în expoziţia precedentă. Peisajele ,florile, sunt văzute mai sobru decât altă dată. Mai mult însă decât în celelalte tablouri, portretele vădesc un progres remarcabil. Cele mari, mărime naturală, foarte asemănătoare, dau măsura justă a posibilităţilor d-lui Panteli-Stanciu. La Londra, unde artistul se pregăteşte să plece, îi urăm să ia locul lui Laszlo, rămas vacant. Va fi un binemeritat succes.

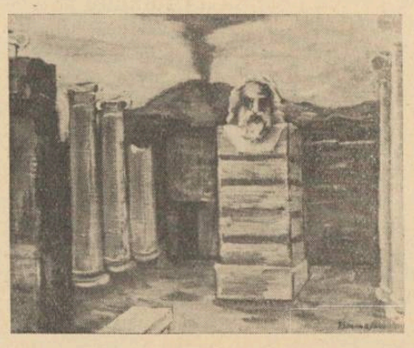

Marius Bunescu : Pompei

Febră

Inceput de moarte, ori început de vis?..
Drumurile cunoscute s'au închis.

Pustietăţi ascunse-mi vorbesc.
De-aici mă strigă, dincolo cresc
şi fruntea se pierde'n furtună...

Mă'mprăştie-o mână, alta m'adună
şi iarăşi prin ceţuri pornesc,
cu viaţa — ca orbii — de mână.

TEODOR SCARLAT

Panteli-Stanciu: Portret

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

Filarmonica. Cu poemul simfonic „Don Juan" de Richard Strauss şi cu simfonia I de Brahms, d. George Georgescu n'a părăsit vechiul catalog al succeselor d-sale, dar i-a făcut sublinieri apăsate, în special cu interpretarea celei dintâiu.

Cu partiţiunea închisă, punând în acţiune forţele orchestrei cu gest viu şi porniri prompte, dând curs liber somptuozităţii simfonice şi descripţiei muzicale de mare meşteşug ale lui Richard Strauss, d. George Georgescu a dictat, dela pupitru, execuţia de elegant decorativism şi puternice sugestii cerută de poem.

In acelaş concert, concursul solist al pianistului german Wilhelm Kempff atragea toate atenţiunile, artistul fiind bine cunoscut la Bucureşti, unde a mai cântat de multe ori, şi urmărit întotdeauna cu mare interes, pentru originalitatea măestrită a interpretărilor d-sale.

D. Kempff a aşezat de data aceasta pe şantierul sondărilor d-sale muzicale, concertul în la minor de Schumann.

Acest concert este una din cele mai nobile răsfrângeri ale romantismului schumanian. Pătruns de adâncă poezie, de cele mai delicate mărturisiri de simţimânt, în mlădioasă cuvântare învolburată uneori de cascade de sunete, concertul de Schumann se aşterne în pagini nu numai impregnate de preţioasă materie sensibilă dar şi turnate în forme instrumentale de o valoare excepţională.

Prima parte deslănţue dela început pianul în ritmul decis al unui lanţ de acorduri, peste care, imediat, se închid porţile unei cadenţe, pentru a face să răsară limpede şi pură o temă care cristalizează emoţionantă expresivitate, spusă în transparenţa absolută a registrului înalt al pianului complet descoperit de orchestră.

Din seva acestei teme, fie în valuri capricioase de sonorităţi, fie în accentele unei visătoare cantilene, fie într'o extraordinară cadenţă sau în concluzia vijelioasă din repezirile căreia acelaş gând domină, se nasc toate ideile primei părţi, nu sprijinite pe principiul sistematic al celulei ciclice, dar pe identitate poetică, pe cugetare statornic adâncitoare, pe tirania admirabilă a unei obsesii geniale.

Intermezzo central, „andantino grazioso" divulgă reminiscenţele aceleiaş teme şi e de un lirism excepţional, al cărui ecou nu poate vibra decât în sensibilitatea unui interpret mare.

In carura energică şi vioiciunea finalului se poate urmări mai departe metamorfoza aceluiaş element în alternanţă cu broderii pianistice de minunată fantasie.

In întreg concertul, frumosul muzical şi cel instrumental se întâlnesc într'o perfectă îmbinare, traducând adâncurile emoţionante ale unei inspiraţii de aristocrată înflăcărare şi tulburătoare rostire de suflet.

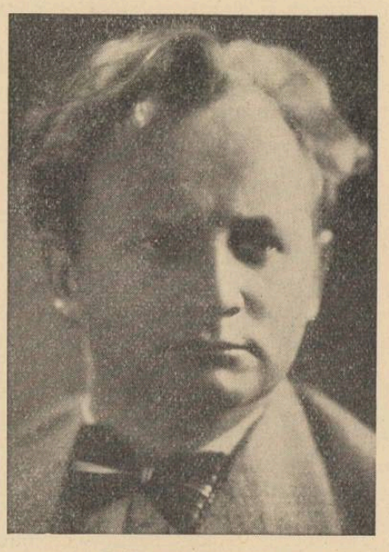

Wilhelm Kempff

A culege intacte aceste confesiuni, a le răsădi, fără a înstrăina nimic din comorile lor, în cugete, e o misiune care nu convine oricărui pianist.

Cu atât mai mult cu cât structura materială a concertului pretinde un adevărat estet al tehnicei expresive, un virtuos adevărat dublat de un poet.

D. Wilhelm Kempff este fără îndoială un frământător al claviaturei, care uimeşte, o individualitate foarte accentuată, un spirit de rară independenţă.

Darul de a plasticiza sonorităţi, de a găsi accente noi, inflexiuni expresive spontane şi de neobosită inventivitate, de a declama muzica în reliefuri de mare originalitate şi interes muzical intens alimentat, îi aparţine într'o măsură cu totul particulară.

Nu concertul de Schumann era făcut însă spre a-şi găsi deplină valorificare în toate aceste mijloace speciale, care i-au dat de sigur un aspect neaşteptat de inovat, schimbându-i astfel unele sensuri şi expresii mult prea intime, mult prea legănate de spiritul şi simţirea schumaniană pentru a putea supravieţui, departe de ele.

Cadenţa, mai aptă unor exprimări dornice de libertate, a fost poate cea ma fericită înfăţişată de d. Kempff, care i-a găsit rosturi instrumentale, revelări şi scânteieri de muzică şi o prospeţime în redare incontestabile, adăogându-i de altfel şi în restul interpretării multiple semnalări ale unei naturi rare şi ale unor resurse pianistice puţin comune.

PLECAREA IN SOMN

..Iar când mi-or rugini mâinile în hat
Şi nu-mi voiu mai aminti de colinde,
Gârla amurgului mă va cuprinde
Cu tăceri vinete şi cântec uscat.

Dintre veacuri şi aşteptări, un ştergar
De somn blond peste plâns se va aşterne,
Otava dimineţilor eterne
Sub seceri tăioase va răspândi har.

Mă voi striga printre salcâmi şi fântâni,
De atât pustiu crengile s'or frânge ; —
Fluturând batiste grele de sânge,
Visurile vor căuta alţi stăpâni.

Bolnav de drum şi de tristeţi şi de vânt,
Cu privirea turbură ca de cenuşă,
Voiu bate atunci nopţilor în uşă
Spre a-mi dărui lumină din pământ...

TEODOR AL. MUNTEANU

CASA DE PESTE DRUM

de ZOE FELEA

Când mergeam la prietena mea Mara — şi asta se întâmpla de câteva ori pe săptămână — îmi plăcea să privesc la *Casa de peste drum.*

Casa de peste drum era, de fapt, un cămin de fete.

Şi, asta, mie îmi spunea mult.

Mi se părea că trebue să fie o minune, vieaţa în casa aceea mare şi albă cu atâtea ferestre una lângă alta, una subt alta, încât niciodată nu le-am putut număra pe toate. Mi se părea că în casa aceea, casa tinereţii, unde nu sunt decât fete, trebue să fie vieaţa de basm pe care mi-am dorit-o întotdeauna.

Seara, mai ales, *Casa de peste drum* lua o înfăţişare cu totul nouă şi atât de atrăgătoare încât, atunci, era timpul când întârziam mai mult la fereastra prietenei mele.

Cum se întuneca începeau să se aprindă luminile, deschizându-mi cale spre vieaţa *Casei de peste drum.*

Se aprindeau ferestrele, aşa cum se aprind noaptea stelele. Intâiu una luminoasă, apoi alta mai mică şi, atât, de palidă pe fondul albastru. După aceea una care tremură fiindcă este prea sus şi-i singură. Le numeri pe rând, una câte una, când vezi că tot cerul este plin de stele şi nu mai poţi număra nimic.

Aşa se aprindeau şi, aici, ferestrele. Intâiu una în colţ, acolo, la etajul trei, unde o fată s'a întors dela curs şi mai are, încă, geanta grea sub braţ. Apoi, o alta, mai jos, poate chiar la subsol

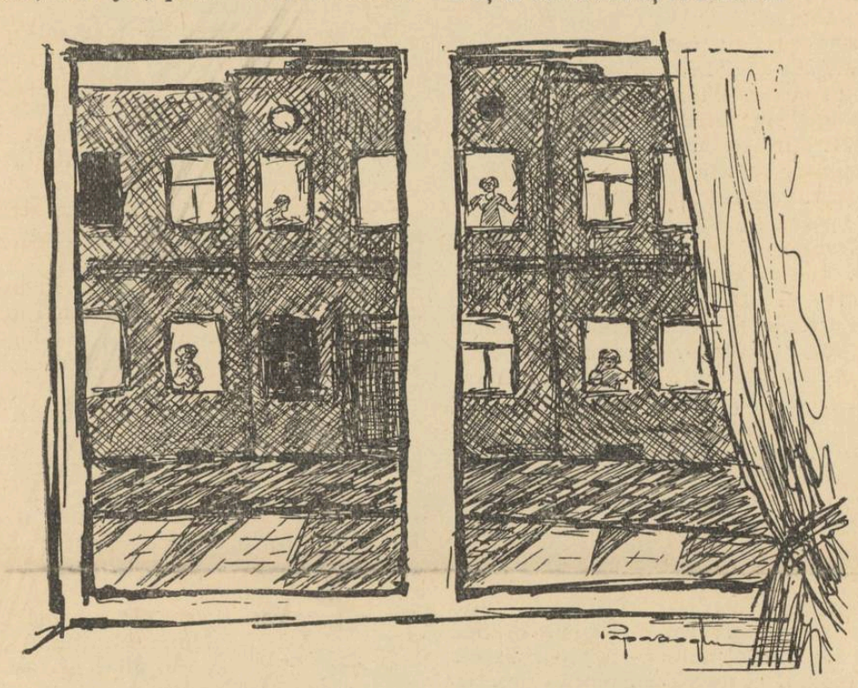

unde servitoarea a intrat să aranjeze masa. Şi până să ridic capul vedeam întreg etajul întâiu luminat. Şi, aşa se aprind toate ferestrele. Doar din loc în loc rămân câteva pete de întuneric.

Priveam dela fereastra mea aşa cum aş fi fost la teatru. Şi îmi plăcea teatrul ăsta cu fete care îşi petreceau vieaţa lor adevărată. Fete de douăzeci de ani, care trăiesc, sunt vesele sau triste, muncesc sau sunt îndrăgostite.

Ferestrele aveau, desigur, storuri dar fetele rar le trăgeau gândindu-se, poate, că acolo, sus la etaj, n'are cine să le privească. Sau, poate, pentrucă aşa se obişnuiseră. Intrebate, sunt sigură, nici ele n'ar fi putut răspunde.

Teatrul, deci, era cu scenă deschisă şi dela locul meu vedeam gesturi care mă făcea să ţes o mie de poveşti pe seama eroinelor, pe care ziua desigur, nu le-aş fi recunoscut. Dar seara la lumina ferestrelor trăiam cu ele povestea vieţii lor sau, simplu, doar închipuirea mea.

Intr'o cameră este o masă şi o fată scrie. Este îmbrăcată în rochie de casă. Recunosc asta, după mânecele largi şi după desenul înflorat al materialului din care este făcută rochia. Aş vrea să ştiu ce scrie. Cred că face o lucrare, o traducere fiindcă mi se pare că răsfoieşte o carte care ar putea fi un dicţionar.

Intr'un timp se ridică şi se apropie de fereastră.

O văd atât de bine. Este ca şi o statuie muiată în lumină. Priveşte afară. A deschis geamul. Aşteaptă ceva? Aşteaptă, poate, o dragoste care întârzie să vină sau poate primăvara care este pe aproape. Ori s'a plictisit de lucru.

O fată rezemată într'o fereastră cu lumină, priveşte în noapte la început de primăvară...

De unde atâtea basme în jurul ei? Aş vrea să-i pot vedea şi ochii. Să-i aibă verzi. In noapte ar fi vrajă. Ochii care strâng în ei basme...

La etajul trei, în camera de lângă terasă, se petrece. Sunt mai multe fete. Una stă pe masă, picior peste picior. Sunt toate vesele. Cineva povesteşte ceva şi, apoi, râd cu toatele. Şi râsul lor tânăr este contagios...

In altă cameră o fată mică, atât de mică, încât te miri că este studentă, se pregăteşte de plecare. Jos, probabil, o aşteaptă unul din tinerii cari sunt acolo, în sala aceea de lângă uşa de intrare, care se vede că este sală de primire.

Işi schimbă rochia. Doi umeri goi apar atât de cast şi albi, că nu te mai miri că fata n'a tras storul. Doar nu-i nimic impudic în gestul ei.

In curând în camera în care o clipă au luminat doi umeri de fetiţă se face întuneric. Şi ce frumos este să te închipui desenând pe fondul negru al ferestrei umerii albi. Sau numai să-ţi aduci aminte unde au fost, cum au fost.

Oare, unde a plecat fata mică, să o pui într'un mărţişor?

O încăpere mare la parter. Se văd şi tablouri dar nu le poţi distinge conţinutul. De acolo se aud oricând frânturi de muzică. Fără să încerc să-mi închipui, înţeleg cum se adună acolo seara ca să se odihnească şi să se distreze fetele care o zi întreagă au umblat prin lume. Sunt fete care au muncit ceasuri în laborator şi altele care au stat vreme multă cu cartea în mână înţepenite, ferindu-se să se mişte, ca să nu turbure colegul sau colega din bibliotecă. Altele care au pierdut vremea. Vremea pe care la douăzeci de ani o preţuiesc puţin fiindcă prea o au înaintea lor întreagă, frumoasă, necunoscută. (Şi fac bine că o pierd).

Casa de peste drum m'a făcut să gândesc şi să pot trăi atâtea vieţi privind-o...

Cunoşteam aproape toate camerele şi cunoşteam şi fetele fără să le fi cunoscut vreodată. Şi îndrăgisem şi casa şi fetele ei.

Incercam, uneori, să mă gândesc ce aş simţi privind la teatrul meu dacă n'aş fi eu. Dacă aş fi bărbat...

M'am convins mai târziu că mulţi, prea mulţi din tinerii cari veneau în casa prietenei mele apreciau doar anumite ferestre. Pe acelea unde poate ar fi trebuit să se tragă storul.

Am crezut în poveşti. Am crezut de mică şi, poate, mai mult decât ar fi trebuit. Când mi-am dat seama că poveştile din cărţi nu-s adevărate, am început să-mi fac eu poveşti şi să cred în ele.

Acum trăiam basmul *Casei de peste drum.*

●

Basmul *Casei de peste drum* l-am trăit aevea, abia, mai târziu şi, ca toate poveştile, s'a arătat a nu fi adevărat. Acum merg din nou la fereastra prietenei mele Mara şi când privesc la *Casa de peste drum,* cu greu îmi vine să cred că la fereastra aceea la care este de multe ori întuneric am stat şi eu odată.

Am fost aproape două luni o fată tânără în casa tinereţii.

Am avut fereastra mea şi, uneori, o deschideam noaptea ca să privesc afară.

Şi, atunci, vila în care locuia prietena mea, dincolo de micul parc depărtitor, era tot o *Casă de peste drum,* o cosă cu multe vieţi în ea, cu vieţi pe care nu le poţi înţelege privind doar pe fereastră.

Şi, acum, privesc la *Casa de peste drum,* la casa tinereţii dar cu alţi ochi.

In casa tinereţii sunt multe fete care au uitat de mult că au avut, cândva, douăzeci de ani, după cum, desigur, au uitat că au mai fost şi fete.

Privesc acum luminile care se aprind şi îmi plac la fel de mult, dar acum cunosc toate mâinile care întorc comutatorul.

Şi nu pot privi la o fereastră ce se luminează fără să nu mă gândesc la fata care locueşte acolo.

Mary s'a întors dela serviciu. Munceşte toată după amiaza şi trebue să-şi dea şi licenţa.

Se uită în oglindă. Oglinda aceea aşezată la fel în fiecare cameră şi la fel de proastă peste tot. Se vede obosită şi iar i s'a stricat părul. Şi, doar, se chinue în fiecare seară şi doarme ca pe ghimpi cu papilote în cap, dar buclele nu-i mai ţin fiindcă permanentul este pe ducă şi să şi-l facă din nou nu îndrăzneşte — şi aşa părul nu mai este prea des.

Se uită la cele două paturi albe acoperite cu cuverturi galbene şi, din nou, face în gând o remarcă puţin măgulitoare la adresa Directoarei care nu a avut un gust mai puţin prost. Aceleaşi cuverturi galbene în tot căminul, pe toate paturile şi aceeaşi oglindă proastă.

De jos, dela parterre, servitoarea strigă cât o ţine gura, aşa ca să se audă până la etaj:

— Domnişoara Mary, poftiţi la telefon!

O lumină se stinge în *Casa de peste drum* fiindcă Domnişoara Mary a coborît la telefon unde, desigur, o aşteaptă o convorbire neplăcută fiindcă prietenul ei a stat cel puţin jumătate de ceas până a izbutit să prindă liber casa în care tot timpul telefonul este ocupat.

Măriuţa este veselă că a chemat-o pe Domnişoara Mary şi se duce să-şi vadă şi de alte treburi. Doar ea este fac-totum în cămin şi fetele o apreciază fiindcă numai ea ştie ceea ce Directoarea nu ştie sau se face că nu ştie. Că serile de ieşire nu sunt numai de trei ori pe săptămână, aşa cum sunt anunţate pe lista din capul scării. Listă care, poate, mai impresionează doar pe părinţii care vin să-şi instaleze acolo fetele.

In *Casa de peste drum* oricine vine când vrea fiindcă Măriuţa are grijă să te informeze dela început unde este camera ei. Acolo baţi în geam oricând şi uşa se deschide. Bineînţeles din asta câştigă şi Măriuţa şi fetele.

Directoarea rămâne sfinx.

Când văd mai multe lumini aprinzându-se deodată, ştiu că se întorc fetele dela baie. Baia se face după un sistem propriu casei, într'o încăpere comună cu duş de apă caldă pe care Directoarea îl suţine ca higienic uitând să adauge întotdeauna că este şi mult mai eftin.

Acolo, subt duşuri, în camera cu aburi, apar fetele aşa cum sunt. Nevopsite, nestrânse, neacoperite. Unele rămân drăguţe. Pe altele, însă, nu le mai recunoşti. Te miri, când auzi vocea Nelei, fiindcă ea singură a rămas neschimbată din făptura ei, deoarece până atunci te puteai întreba: când a venit în cămin şi urâta asta?

Toate fetele vamp, care pe stradă nu pot deschide gura de mult ce este rujată şi ale căror gene par din sârmă întoarsă, aici dispar.

Am văzut, totuşi, acolo o singură fată frumoasă cu adevărat. Goală era atât de perfectă încât o admirai ca pe o statuie. Cu picioarele goale nu părea, totuşi, tăiată dela pământ aşa cum păreau altele. Avea eleganţă în glesnele subtiri care îi dădeau aspectul de avântare şi tinereţe mândră. Trup de fată.

Multe ştiu din *Casa de peste drum.* Multe lucruri şi vesele şi triste. Aşa cum se arată a fi şi vieaţa.

Ştiu povestea multor fete de acolo. Şi în atâtea feluri am ascultat în casa aceea basmul dragostei, încât mă mir că mai este dragoste întreagă şi nu s'a fărâmat în atâtea suflete care au purtat-o.

Mi-au rămas în minte şi scene urâte, care totuşi aveau şi ceva comic în ele. Aşa, ca cearta dintre o brună şi o blondă cu intrigi sentimentale pentru un tânăr.

Acum, ştiu că de văd vreo cameră unde se petrece şi se râde atât de contagios se bârfeşte ca întotdeauna, aşa cum se obişnuieşte între fete. Mia râde povestind farsele ce le-a făcut la telefon în timp ce o altă fată a pierdut, poate, o întâlnire fiindcă telefonul a fost ocupat.

Se critică şi se râde — şi râsul lor privit dela fereastra mea este atât de tânăr şi contagios.

Şi, totuşi, seara când se aprind luminile, oriunde aş fi, îmi aduc aminte cu plăcere de serile petrecute în *Casa de peste drum.* Imi aduc aminte numai de ceea ce a fost frumos. Imi aduc aminte de fetele care mi-au fost dragi fiindcă, oricum, în *Casa de peste drum* sunt şi fete bune.

Seara, uneori, întârziam mult în sala de primire. Rămâneam puţine şi stingeam lumina ca să nu ştie Directoarea că suntem acolo. Şi, atunci, la lumina felinarului din parc, vorbeam la telefon încet ca să nu audă decât cei cari aşteptau la capătul firului.

O văd şi acum pe Luky în pijamaua cu flori bleu. Este blondă şi mică în pantalonii lungi iar codiţele pe spate îi dau aier de fetiţă gravă. Stă, acolo, în faţa telefonului şi zâmbeşte spre cineva care nu o vede şi mă gândesc că este păcat că numai eu o văd pe Luky atât de dulce şi nouă la lumina felinarului de afară.

Dacă ar putea vorbi telefonul acela cu firul sdrenţuit de mult ce a fost frământat de mâini nerăbdătoare, de

mâini nervoase! Ce multe ar spune el!

Dar telefonul tace negru şi mut.

De undeva s'au auzit bătăile ceasului. Este târziu şi telefonul rămâne singur, negru, ca să-şi doarmă somnul care-i tare scurt în casa cu fete.

Basmul *Casei de peste drum* l-am trăit şi nu-mi pare rău. Şi dacă n'a fost chiar aşa cum l-am gândit eu, cândva, la o fereastră a fost, totuşi, un basm...

LECŢIA DE SINGURATATE

de VINTILĂ HORIA

Puţini cunosc astăzi pasiunea ascunsă a singurătăţii. Şi mai puţini sunt cei ce ştiu să-i suporte cununa grea. Vremea noastră nu mai îngădue asemenea purificări, căci mentalitatea care ne stăpâneşte e aceea a gloatei, a omului-moleculă şi uneori singurătatea poate lua proporţiile unei conspiraţii a individului împotriva societăţii, sau a unui viciu care ameninţă *puritatea* de conglomerat a massei. Ultimii iniţiaţi ai acestei taine vechi se pot deci mândri cu bucuria supremă a martirajului lor.

In prima zi a toamnei trecute am întâlnit într'o localitate de munte pe unul dintre aceşti aleşi. Era într'amurg. Printre crengi cădeau cele din urmă raze odată cu primele frunze bolnave şi se strânsese atâta linişte printre copaci, încât auzeam pasul anotimpului călcând nevăzut lângă trunchiuri, ca un tic-tac fatal. De foarte departe soseau uneori acordurile obosite ale unei fanfare. Eram singur fără să ştiu, când l-am întâlnit pe bătrânul acela cu faţa osoasă, sculptată parcă în pagini de carte veche — şi am priceput că singurătatea poate izvorî din cineva, ca izvorul din stâncă. Bătrânul se oprise pe marginea apei şi privea nemişcat curgerea limpede, tăiată în verde ca un smarald lichid. Am crezut la început că am dinainte o întrupare neadevărată. Pe urmă mi-am dat seama că masca pe care o purta era adunată, ca un sâmbure, din singurătăţile tuturor toamnelor care-i căzuseră de-asupra. Descoperisem omul singurătăţii, cel dintâi om care nu strica peisajul, pentrucă era el însuşi o formă vie a lucrurilor din jur. Ii căutam chipul în frunze şi-l găseam. Il dibuiam în apă şi-l găseam concentrându-se în cercuri de spumă ca un portret care se picta singur. L-am căutat pe creasta unui nor şi l-am găsit şi acolo, mai alb şi mai înalt, însă tot el era. Căci era pretutindeni şi în nemişcarea lui firească se căsnea parcă să se desprindă din *om* şi să devină *natură.*

Aşi fi vrut să-l cunosc şi să stau cu el de vorbă, să-l întreb ceva despre taina puterii de a fi singur. Insă n'am îndrăsnit. Era prea impunătoare singurătatea lui şi prea umană curiozitatea mea, ca să-l stingheresc. Am trecut mai departe. Paşii mei răsunau pe alee, pângăritori, însă ochii lui nu s'au clintit. Am întors mereu privirea în urmă ca să-i surprind o mişcare, un gest care să-i zdruncine farmecul şi să-i desvălue misterul.

L-am întâlnit altădată în parc. Lume multă măsura aleele în jurul pavilionului alb în care muzica masacra milităreşte uvertura la Tannhäuser. Stăteam pe o bancă şi încercam să ghicesc sub potopul sonor, motivul lui Wagner. Cu mare greutate izbuteam să recunosc fragmente, atât de abil deghizate încât păreau melodii noi, Bayreuth. Băteam în gând cadenţa marşului, executat mai de grabă pentru un batalion de husari decât pentru un umil convoiu de pelerini, când mi-am oprit ochii pe banca din faţă. Bătrânul era acolo. Tot singur. In mijlocul mulţimii care-l înconjura deschidea o poiană de lumină numai prin simpla lui prezenţă. O lumină deosebită care nu cădea de sus, ci ţâşnea din el, înconjurându-l ca un clopot de sticlă, hermetic. Nu ştiam dacă ascult sau nu, concertul fanfarei, pentrucă nu-i puteam descifra privirea. Faţa nu reflecta decât acelaş senin lăuntric, rece şi perfect, care scăldase pădurea cu o zi înainte. Omul acesta izbutea să fie singur şi aici. Forfoteala zgomotoasă care-l înconjura se oprea la marginea cercului luminos pe care-l iradia fiinţa lui întreagă şi toate semnele de prezenţă ale lumii mureau acolo, ca nişte valuri uriaşe, risipite şi înfrânte de rezistenţa placidă a nisipului. Am înţeles atunci că singurătatea e un complicat şi miraculos proces interior şi nicidecum un raport direct proporţional cu depărtarea de oameni. Mi-am amintit de una din scrisorile pe cari Rilke le dăruise cândva unui poet mai tânăr: *„Imi spui că semenii dumitale sunt departe; cauza e în spaţiul care ţi s'a deschis în jur. Dacă tot ce îţi este aproape îţi pare depărtat, e că acest spaţiu atinge stelele".*

Muzica încetase. Gălăgia mulţimii devenise singură stăpână şi impresia de amestec, de disolvare în comun, devenise mai accentuată. Aş, fi vrut să mă pot izola într'un clopot, aşa ca bătrânul acela necunoscut care atinsese stelele lui Rilke. De peste munţi năvăleau umbrele serii. Toamna fâlfâia steaguri galbene în copaci şi un vânt cu aripi de răcoare prinsese să tremure în frunze. Se aprindeau lumini la geamuri şi ora mesei chema mulţimea către interiorul cald unde aşteptau mătăsoşi şi ospitalieri aburii ceaiului. Rămăsesem în parc numai eu şi *el.* Nu ştiu ce mă ţinea pe bancă. Insă fără veste cercul de lumină al bătrânului ajunsese până la mine, mă cuprinsese cu încetul şi puteam privi pentru întâia oară sufletul lui. Era un spectacol nemai văzut. Crezusem până atunci că sufletul se află în adâncul cel mai ascuns al trupului, că deşi trăieşti în el şi prin el, nu-l vezi niciodată: căci numai clipa morţii îţi dăruieşte cunoaşterea lui. Bătrânul din faţa mea, deşi nu murise încă, *îşi privea sufletul.* Era o flacără mică şi galbenă ca a lumânării de ceară pe care o aprindea mama când tunetul bubuia prea tare. Pâlpâia vioae şi oricât de puternic sufla vântul serii, nu se stingea. Cercul de lumină era împrăştiat de flacăra aceasta tânără pe care bătrânul o privea necontenit. Cred că nici nu vedea altceva decât luminiţa veşnică a sufletului său. Şi nici nu dorea să vadă altceva sau prin altceva decât prin pâlpâirea minusculă prin care fără 'ndoială lumea îi apare altfel.

Intr'un târziu, bătrânul se sculă depe

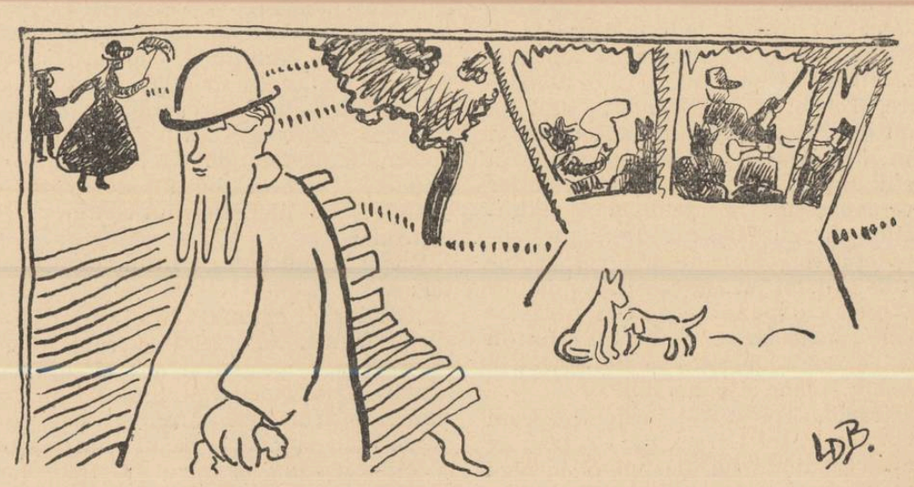

bancă şi veni către mine. Glasul lui mă înfioră.

— Când vei izbuti să ai o flacără a sufletului tău, vei înţelege minunea fără seamăn a singurătăţii.

Lecţia se sfârşise. Din seara aceea nu l-am mai văzut. Am deslusit însă într'o singură clipă mult mai mult decât într'o viaţă întreagă.

CARTEA FRANCEZA

ANDRÉ SUARÈS:

TROIS GRANDS VIVANTS: CERVANTES TOLSTOI BAUDELAIRE. (BERNARD GRASSET PARIS 1938)

La o vârstă când cei mai mulţi scriitori tind către sinteză şi bilanţul unei activităţi literare de-o viaţă 'ntreagă, încredinţându-şi posterităţii operele, în ediţie definitivă, scrisul lui André Suarès păstrează aceeaş vehemenţă combativă a pamfletarului, deopotrivă de părtinitoare în expresia admiraţiei, ca şi în a dispreţului, din scrieri mai de demult, ca **Voyage du condottière** sau **Cressida.**

Cele trei eseuri despre Cervantes, Tolstoi şi Baudelaire, reunite sub intitularea **Trois grands vivants,** prin ardoarea şi tensiunea lirică a stilului, ca şi prin tonul peremptoriu al unei admiraţii exclusive ţâşnind din piscurile tuturor superlativelor ,sunt totuşi datorite unui scriitor care peste un an va număra şaptezeci. Preocuparea de a fi imparţial i s'ar părea, cred, nu numai de prisos, dar o prejudecată ridiculă. Ceea ce gândeşte şi scrie André Suarès despre Cervantes, Tolstoi şi Baudelaire, sau mai propriu spus cu prilejul fiecăruia, este exprimat cu o convingere autoritară, isvorîtă firesţe, dintr'o îndelungată intimitate cu opera acestora, dar şi din simpla coincidenţă, în răstimpul fulgerător de înţelesuri al unor clipe revelatoare, prilejuite de hazardul intuiţiei.

Iată, pentru a ilustra tonul şi timbrul moral al acestor pagini, odată cu atitudinea de permanentă frondă şi polemică agresivă a lui André Suarès aceste rânduri introductive din cuvântul lămuritor la **Tolstoi vivant:**

„In 1910 murea Tolstoi.

Am publicat în **Caetele** lui Péguy, **Tolstoi vivant.** De atunci, vreo cinci sau şase duzini de autori au dat cu mare zarvă epitetul de „viu" la tot felul de morţi, amicii lor, confraţii lor de clan, favoriţii, fanaticii sau simbriaşii lor. Au fost **Dada vivant** şi **Jojo vivant; Apollinaire vivant** şi **Basile vivant, Coco vivant, Tata vivant** şi **Toutou vivant.** Străinii s'au apucat şi ei: un Italian, nu mai puţin înfumurat sau mai puţin obraznic, nici mai puţin cuceritor decât ceilalţi a ridicat în slăvi un **Dante viu. Mussolin viu** trebuia să urmeze şi a urmat". (Polemistul agresiv şi admiratorul pătimaş care e André Suarès nu respectă nici ortografia numelor proprii: el scrie **Mussolin** şi **Shakspere).**

„Toţi aceşti nobili piraţi, cari m'au prădat de zece ori, fără să-mi scrie vreo dată numele, mi-au răpit acest titlu. Niciunul măcar n'a avut pudoarea să-mi ofere cartea lui, care-i a mea, cel puţin prin firma pe care mi-o fură.

André Suarès

Veacul acesta şi oamenii de litere m'au deprins cu toate. Dar, eu nu primesc nimic. Titlul meu a avut succes: ştiu că mă vor învinui de a le lua ceea ce ei mi-au luat.

De n'ar fi vorba decât de un titlu şi de un cuvânt, treacă-mergă, dar speţa asta de oameni e o haită cu o sută de glasuri şi de treizeci de ani s'a înzecit pe urma mea."

Ceea ce pare să îndreptăţească, în intenţia autorului ,alăturarea sub aceeaş „firmă" a unor scriitori ca Baudelaire, Tolstoi şi Cervantes, atât de mult diferiţi ca structură sufletească şi prin idealul artei lor, este un sens al vieţii care se răsfrânge din operele lor şi le depăşeşte. Un înţeles adânc şi dramatic, permanent şi care le asigură supravieţuirea, chiar nefiind cel prevăzut de artistul însuşi: Cervantes de pildă, ceea ce spune „ca să-şi bată joc poate, capătă un sens cu totul altul; în loc ca Don Quichotte să fie ridicul, e înţelept, adânc şi venerabil".

Paradoxul pe care-l ilustrează eroul închipuit al lui Cervantes, l-a trăit în carnea şi duhul lui, dealungul întregii vieţi, Tolstoi „cel mai uman dintre oameni". A fost un mare creştin, un credincios, cu toată puternica ispită a scepticismului ce-l pândeşte pe artistul şi gânditorul care a făcut înconjurul tuturor lucrurilor : „...omul care înaintase cel mai departe în cunoaşterea altora, nu a desnădăjduit de omenire; ci, dimpotrivă, şi-a vindecat, cunoscând-o, îndoelile despre sine".

Insfârşit, Baudelaire „poetul luptei împotriva neantului... Mielul ţintuit de Verb, sacrificiu adus cunoştinţei".

Sunt, negreşit, dealungul celor trei sute de pagini din **Trois grands vivants,** destule vederi profunde şi originale, paranteze şi apropieri pline de tot farmecul pasionant al neprevăzutului unor surprinzătoare „échappées de vue". Astfel, această sugestie excitantă, mai stăruitoare încă sub forma dubitativă în care-i exprimată: „Ochii lui Don Quichotte sunt cuiele Crucii într'un chip de lemn. **Şi cine ştie dacă Don Quichotte nu e crucea călare, divină şi batjocorită",** sau „Cavalerul Tristei Figuri e **umbra bufonă a lui Dumnezeu în om".**

Nu mă pot opri de a cita încă, de a face împărtăşită bucuria lecturii unei propoziţii atotcuprinzătoare, ca aceasta: „Don Quichotte este delirul dreptăţii, pentrucă totu-i delir la un sentiment absolut. Cea mai frumoasă iubire pe lume e un delir faţă de instinctul care asigură specia şi nu pretinde mai mult". Căreia-i adaog aceste rânduri despre Tolstoi şi soţia lui, desprinse din fragmentul **Un grand homme en Enfer,** de o rară şi sublimă (adică omenească) înţelegere: „A fost totdeauna pentru el, obiectul milei şi al suferinţei lui. Chiar blestemând-o o desvinovăţea, întrucât era ea şi nu el. Işi astupa urechile ca să n'o audă strigând, dar spunea despre ea: „Biata mea femee" Aşa-i făcută o conştiinţă puternică: nimic nu respinge şi adesea, mai puţin ca orice, dezastrele care i se pun în seamă. Trebue să faci ca ea, ca să fii demn de ea. Tolstoi n'ar fi deasupra mijlociei, dacă ar putea, ca toată lumea, să se lepede de o compătimire stânjenitoare. Un mare caracter îşi primeşte chinurile. El nu-şi face o viaţă mai uşoară smulgându-şi ceeea ce-l sfâşie; şi cu atât mai puţin, cu cât ar avea tăria şi ar putea-o mai lesne. Las' să râdă omuleţii în mărunta lor conştiinţă: Tolstoi e Tolstoi iar ei sunt ceea ce sunt".

„Cu cât omul are mai multă conştiinţă, cu atât este mai vulnerabil : el însuşi e acel care-şi dă loviturile cele mai aspre şi care-şi face rănile mai adânci: nu le cicatrizează, le întreţine. Inima are ultimul cuvânt: cu ea sfârşeşte, după cum şi începe viaţa".

Tot acest fragment privitor la infernul vieţii conjugale a lui Tolstoi are sfâşietoarea frumuseţe gravă a unui adagio beethovenian. Am înţeles, citindu-l, adevărul intuiţiei unui vers de G. Bacovia — banal de altfel— a cărui amintire vagă şi dezorientată mă obseda, fără să-mi pot înfăţişa sensul aluziei:

Intre om şi'ntre femee i-am spus ura din trecut.

André Suarès e şi un portretist remarcabil. Paginile intitulate **Portraits de Tolstoi** sau cele vreo douăzeci de rânduri din fragmentul **Vie intérieure** din eseul despre Baudelaire, („fruntea asta enormă, o terasă a Elsinorelui", etc) pot sta alături, ca demne echivalente literare, prin somptuozitatea stilului, de portretele unui Tiţian, sau prin vigoarea şi elanul trăsăturilor, de măreţia artei statuare a lui Michel-Angelo. Rareori muşcătura şi vehemenţa diatribei au fost mai aprige ca în anume pagină din eseul despre Baudelaire unde „profetul nordic" Nietzsche e văzut ca „o Pythie în redingotă, care fumează cu pipa şi se urcă pe catedră — cel mai ridicul dintre profesori". Sau rabelaisiana suculenţă a limbajului din fragmentul **L'hotellerie** (Cervantes) unde virulenţa sarcasmului aminteşte cele mai bune pagini de pamflet ale lui L. F. Céline, fără să atingă totuşi intensitatea vizionară şi profetică a scrisului acestuia, mai sincer, mai nud şi mai puţin artist.

Voiu cita încă, pentru încheiere, două fragmente — unul din Cervantes, celălalt din Baudelaire — două teme cu variaţiunile lor, care ilustrează trăsăturile caracteristice stilului şi cugetării suarèsiene, atmosfera morală şi timbrul specific scrisului său paradoxal: analiză lirică, dar care, odată cu scrutarea obiectului ,desfăcându-l în pulberea nuanţelor, îl creează prin puterea asociativă a sugestiei şi elanul continuu al expresiei.

Vizită la Dulcineea e titlul celui dintâi :

„Călătorind cufundat în visul lui despre Dulcineea, zeiţă a frumuseţii, doamnă a perfecţiei şi a oricărei încântări, Don Quichotte regăseşte un anume ţopârlan, pe care-l scăpase de curând din pumnii şi biciul unui casap care-l scărmăna. A crezut că-i redă libertatea acestei slugi. Dar ţărănoiul a plătit libertatea unei clipe cu tot soiul de belele, de o sută de ori mai crude ca robia lui. „Inălţimea voastră e de vină", îi spune lui Don Quichotte, îndată ce-l revede. „De ce nu v'aţi văzut de drum? Altă dată să nu mai îmi daţi ajutor ci să mă lăsaţi cu necazul meu. Cea mai grea nenorocire a oamenilor e aceea care le vine cu ajutorul vostru. Dumnezeu să vă blesteme odată cu toţi acei cari vă seamănă!" Iată concluzia veacului şi a ordinei comune. Idealul să-şi vadă de drum. Să bage bine de seamă să nu pună piciorul pe pământ, nici chiar din milă pentru pietoni. Nici caldarâmul, nici poteca, nici făgaşul nu se sinchisesc de vizita lui".

Iubire se intitulează celălalt fragment:

„Frumoasă, tânără încă, tenul radios, vioaie şi veselă, mama lui (Baudelaire) s'a recăsătorit cu un fel de general ajuns diplomat. Il urmează în străinătate, îl răsfaţă şi îl d'aureşte cu veniturile ei. Pentru fiul său este pierdută, fiind că el nu mai este decât al doilea. Zadarnic îl iubeşte mereu: e grija ei, îl ajută, îi vine într'ajutor la suferinţă şi datoriile băneşti. Totuşi soţul e rău dispus faţă de acest fiu pretenţios şi inutil, poet rău famat şi aproape scandalos. Baudelaire îi poartă de aci înainte d-nei Aupick resentimentul atât de firesc care trebue să însufleţească pe orice fiu împotriva mamei lui, dacă ea pretinde să reînceapă o viaţă în care el nu-şi mai are locul şi dacă se dă altui bărbat. Niciodată un fiu de familie bună nu admite ca mama lui să fie o femee ca toate celelalte şi să abdice de la această sfântă calitate, pentru a se face tovarăşa sau complicea unui străin, care o supune dorinţelor lui şi căruia-i împărtăşeşte capriciile.

S'a căutat gelozie în necazul lui Baudelaire şi în umoarea înăcrită de mustrări şi nerăbdare pe care o arată uneori unei mame atât de mult iubită. Prostia Freudonilor nu se putea opri să se exercite asupra unui subiect aşa de frumos: idioţii şi tâmpiţii nu le mai sunt de-ajuns: ard de nerăbdare să aplice şi poeţilor piatra lor de încercare carnală. Oamenii de geniu le sunt un vânat de preţ : după ce au tras asupra lor şi le-au vârât umbra în tolbă, se simt răzbunaţi ,jubilează. Incă un bolnav şi au să ţi-l opereze de suflet, dintr'o mişcare. Iar noi, odată mai mult, vom şti de azi înainte, că aceşti chirurgi n'au nimic de-aface, graţie lui Esculap, cu Pascal, Dostoiewski, Baudelaire şi chiar cu tristul Ooedip, tatăl lor vitreg.

Ca şi cum a-şi fi iubit tandru tânăra lui mamă, însemna să fi visat că se culcă cu ea şi să mai viseze că e propriul lui părinte şi fratele fiilor săi. Nu s'ar spune oare că Sfinxul l-a îmbiat mai întâi pe Oedip să admire portretul Jocastei goale, înainte de a-i arăta drumul spre Teba? Dar Sfinxul nu e aşa bufon".

MIHAI NICULESCU

ANOTIMP NOU IN PENSION

de **NEAGU RĂDULESCU**

— Maimuţele dintr'a şaptea au dat extemporal !

In clasă e iarăşi un mic infern.

Lângă sobă în fund, Omăt Aspazia înconjurată de alte trei şorţuri bleu, încearcă să biruie din nou neîncrederea fetelor.

— Da, am văzut-o, vă spun sincer că am văzut-o. Pentru ce v'aşi minţi ? O aştepta în colţ. Când a ieşit din pension a mers repede şi s'a mai uitat odată îndărăt. Ştii ? Precauţie. Desigur, se ferea. N'ar fi fost tocmai plăcut s'o vadă madam Butoi sau altă fosilă. Dacă au făcut zece metri şi atunci...

— Şi atunci ?

— Atunci el s'a aplecat, a scos pălăria, a privit-o lung în ochi şi i-a sărutat mâna. Au dispărut după colţ, braţ la braţ. Parcă se lipiseră prea mult unul de altul. Asta a fost. Atât am văzut.

Cu picioarele pe catedră şi rochia ridicată peste genunchi, lăsând să se vadă începutul unor pulpe rotunde, cari fac la producţii de sfârşit de an să lucească dioptriile domnilor apropiaţi de scenă, Dumitriu Consuela aruncă în grupul de lângă sobă obişnuitele-i bobârnace :

— Minciuni ! Domnişoara Miclăuş e mai castă decât Minerva şi Omăt are multă, foarte multă fantezie.

— O fi, răspunde un glas înfundat de sub bancă. Ne-ai spus-o şi ieri după ce

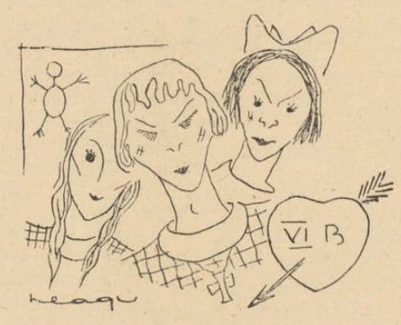

ţi-a plesnit un opt la extemporal.

De sub parapetul băncii nici n'apucă bine să apară capul ciufulit al lui Stoilov şi pe deasupra se deslănţuie frenetic un bombardament de cărţi, caiete şi creioane.

— La o parte că vine zepelinul !

— Vââââj ! Cââââr ! Poc !

O bancă trosneşte, podeaua bubuie, un caiet retează aerul ca un disc atenian, creta, transformată în ţurcă, se sparge în ţăndări în capul uneia.

Din tranşee, comandanţii amazoanelor împart un fascicol drastic de ordine.

— Ai grijă de dovleacul lui Stoilov!

— Rupe-i nasul !

— Mângâi-o pe Omăt !

— Acum !

Un pantof aterizează tocmai sus, lângă tavan, pe sobă. Catedra face o reverenţă medievală, puţin obişnuită, pe marginea estradei, cât pe aci să-şi răstoarne definitiv obezitatea ei oficială.

Şi în hărmălaia asta războinică cineva aude pe culoar, dinspre cancelarie, paşii grei de cisme prusace, ai doamnei Butoi.

Un cap blond se strecoară prin deschizătura uşii şi se întoarce înspre câmpul de bătălie, îngrozit.

— Madam Butoi ! Madam Butoi ! gâgâie clasa întreagă.

Retragerea în bănci dă loc la noui busculade. Omăt îşi caută pe brânci caetul de română şi Stoilov, într'un picior, priveşte cu jind turnul Eiffel de teracotă pe care tronează aplecat într'o muchie, pantoful dinamitard. Paşii depe culoar se apropie. Clanţa fixată de şaptesprezece perechi de ochi se lasă în jos violent, uşa se dă în lături şi madam Butoi încearcă pieziş să-şi strecoare anvelopele trupului prin deschizătura unui singur canat. Ca deobiceiu însă nu reuşeşte şi face semn cu un deget de jos în sus.

S'a înţeles.

Omăt sare din bancă, se apleacă şi deschide şi al doilea canat. Atunci cargobotul cu un catalog subţire ca o aşchie sub braţ, lansează pe sirena gurii un şuer gros de mulţumire şi intră legănându-se scâlciat.

Podeaua pârâie, catedra pârâie şi clasa parcă s'a aplecat dintr'o dată în spre tablă.

— Cine a făcut scandal ?

Intre cei patru pereţi, n'a fost nici când ordine ca acum. Fetele stau două câte două în bancă. Dinaintea lor cărţile de română sunt deschise la mijloc frumos, ca evangheliile din biserică. Pereţii afişează o albeaţă de spital. Icoana cu un Cristos slab, galben şi trist ca un biscuit, stă dreaptă deasupra uşii. Pe tablă nici o caricatură, iar prin cele trei ferestre ale clasei, mari, larg deschise, intră răcoarea de afară.

— Hm ! mi se pare că... îşi roteşte directoarea din nou ochii mici fără gene, neputând găsi nici o vină unei clase de surdo-mute — mi se pare că — şi nasul ei de vulpoi bătrân deşi se apleacă peste catedră, adulmecă aerul, nu simte nimic şi lasă fraza în suspensie.

Corp delict al recentului masacru e doar pantoful lui Stoilov, ostatec pe sobă şi martor al cutremurului din clasa VI-a B e becul electric agăţat de tavan, cădelniţând încă peste şaptesprezece stane de piatră.

Fiindcă nu mai are ce să spună, madam Butoi înghite în sec, se mai încruntă odată, dă semnificativ din cap, întoarce catalogul deschizându-l, şi reuşeşte să-şi aşeze, după disperate şi acrobatice eforturi, ochelarii pe un născior, cât o gămălie de chibrit.

Care va să zică, ascultă.

In clasă nu se mai aud decât inimile care bat.

Mopsul de pe catedră întoarce o pagină şi spionează, după ochi, pe sub lentilele groase, clasa. Doar o vedea pe vreuna clipind. Insă fetele s'au învăţat. Toate au în colţul gurii panseaua unui zâmbet de premiantă.

— Alexandrescu Mia !

Hait ! Altă pagină întoarsă. Printre bănci suflă rece crivăţul spaimei.

— Ionescu Margot şi Stoilov Natalia.

Privirile se întorc automat spre banca treia şi se înalţă apoi pe sobă.

Cum dracu o să iasă la tablă într'un pantof ? Dar Stoilov se apleacă puţin, caută, s'ar părea, un caiet, cotrobăieşte prin vecine şi se ridică victorioasă. A reuşit să împrumute un pantof. In loc să ia stângul, a luat tot unul drept. Nu face nimic însă. Schiopătând, iese din bancă şi îşi alătură profilul de martiră lângă celelalte victime.

Mia e plopul, jandarmul sau drapelul pensionului. Bate între fete recordul de înălţime. D'aia poartă pantofi fără tocuri şi când vorbeşte cu cineva fandează piciorul drept. Are un obicei urât : îşi mănâncă unghiile. Incolo e fată bună şi sentimentală.

Margot are în mers ceva de mareşal. Gâtul îi stă ţeapăn pe umeri, pieptul se umflă ca şi cum ar vrea să arate poporului decoraţii, picioarele i se înfig în duşumele, cadenţat.

Visul ei ar fi fost să se nască nomadă, într'un vagon, călăreaţă de circ. Fiindcă dorinţa asta pe care o nutreau probabil adolescentele de acum cinci zeci de ani nu i s'a împlinit, Margot se mulţumeşte să rămână atleta clasei a VI B. şi căpitanul echipei de voley. La gimnastică, totdeauna, domn Pasquali, italianul micuţ şi crăcănat ca un plutonier major ieşit la pensie, îi zâmbeşte melancolic şi o dă pildă clasei. Mai mult o şi protejează. Ii spune câteodată notele.

— Domnişoară Margot, ai patru la chimie, trei la algebră şi doi plus la engleză. Eu domnişoară Margot v'aşi da numai nouă. Uite aşa, nouă, nouă, nouă !

Lângă Mia şi Margot, Stoilov, cu ochii încercănaţi în fundul capului, cu nasul ieşit ca o trompă, are ceva din moaştele Sfântului Dumitru dela Mitropolie. Fetele au şi numit-o, pentru nasul ei care scormoneşte iscoditor în toate discuţiile, tapirul.

— Alexandrescu, stai drept ! Ce eşti la scrimă ? — ţipă doamna Butoi.

Mia îşi retrage piciorul pe care îl ţinea în poziţie de pe loc repauz, îşi scoate roşind, dintre dinţi, seminţele unghiilor şi se deşiră ca şi cum ar ieşi din pene, plutind pe deasupra celorlalte, cu un cap, ca un gât de lebădă.

Cele trei aşteaptă sentinţa. Restul clasei consultă ceasurile, urmăreşte minutele, numără secundele. Poate numai ascultă baba.

Niciodată unghiile n'au un gust mai bun, mai sărat, decât acum, când ştii că din moment în moment poţi fi tras şi tu în ţeapa unui nemilos „unu" lângă tablă.

Câte o bancă scârţâie scurt, nepermis de scurt.

Madam Butoi se întoarce pe scaun — Doamne, de nu l-ar rupe ! — şi lasă o palmă să cadă sonor în lemnul catedrei, ca un satâr de călău.

— Vasile Alecsandri.

Alexandrescu Mia nu mai aşteaptă nici o secundă. Işi rânduieşte palmele subt sâni, una peste alta, cuminte, ridică niţel bărbia şi pune să lunece acul pe discul unui patefon savant.

— Unde ? îi curmă cântecul directoarea.

— La Bacău — ţipă Stoilov, scrâşnind din cauza pantofului buclucaş, de durere.

Te-a întrebat cineva ? Marş în bancă ! — ţipă deastădată baritonal madam Butoi, aplecându-se pe catalog şi agăţând lângă numele obraznicei insigna unui trei cu burtă.

Şi tot ea continuă : — Să nu zici că nu ţi-am dat şi eu mărţişor de întâi Martie !

Mia pune aceeaşi placă.

— Vasile Alecsandri s'a născut la Bacău. El era poet liric. El a învăţat cu Mihail Kogălniceanu, a fost la Paris şi a scris poezii.

I se pare că a spus prea mult şi stopează zâmbind circular, mulţumită.

Parcă ar spune : nu-i aşa că am ştiut de opt ? nu-i aşa ?

In banca treia, Dudu Alina, cu faţa sprijinită în palme, priveşte lung cum intră primăvara prin fereastră. E o fată fină, subţire, ca o peniţă topografică.

Pe o ramură de salcâm o vrabie şi-a ţintit uimită boabele de piper ale ochilor, în clasă. Ii place poate povestea vieţii lui Alecsandri care a fost la Paris şi a scris poezii.

Dela parter se aud piţigăiate glasurile mici ale fetelor dintr'a'ntâia. E ora de muzică. Piţigoii solfegiază. Câte un glas mai îndrăsneţ scapă din zăbrelele portativului şi fuge strâmb, se sbenguie până în stradă, luându-se la întrecere cu clinchetul serios al tramvayului şi cu câte un claxon matur în timbru.

Atunci linia doamnei de muzică bate în bancă şi-l readuce didactic pe fugar la ordine, în puşcăria celor cinci linii paralele cu cheia la căpătâi.

— Dudu Alina, ce-a scris Alecsandri ?

Dudu Alina priveşte pe fereastră.

— Dudu Alina n'auzi ? Ce-a scris Alecsandri ?

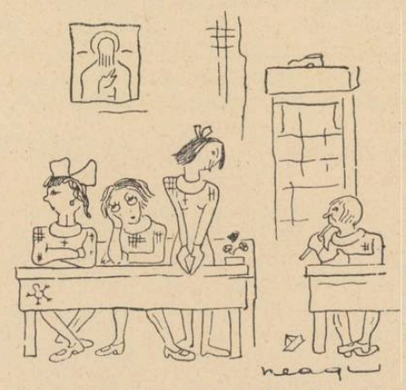

Un ghiont din spate. Altul şi altul.

Dudu Alina se ridică şi degetul ei arată prin fereastră cerul prins între doi salcâmi ca un tulpan de rudăreasă.

— A venit primăvara. A venit primăvara doamnă directoare.

— Ce ? — madam Butoi e pentru prima oară surprinsă. Se uită şi ea pe fereastră.

Işi potriveşte ochelarii mai bine, dar nu vede nimic. Şi d'aia se mai uită odată. Şi încă odată. Şi se strâmbă dispreţuitor : „gâşte !".

Afară cerul e albastru, ca într'o carte postală trimeasă dela băi, şi dela parter glasurile piţigoilor dintr'a'ntâia răsună mai sopran, demostrativ.

Fragment din romanul „Pensionul Doamnei Butoi".

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Studio Teatrul Național: „COBAIUL"

Piesă în 3 acte de d. Theodor Scorțescu

Am așteptat cu nerăbdare ridicarea cortinei, în sportiva sală a studio-ului: „*Cobaiul*" ne înfățișa încercarea în teatru a resurselor unui scriitor de real talent și frumoasă zestre artistică, ale cărui sgârcite apariții în public le-am urmărit mereu cu interes și satisfacții lectoricești, neumbrite decât de „economia" prea severă cu sine, a autorului.

Vom aminti cititorilor de un mic roman, de-o fermecătoare ardere lăuntrică, „*Popi*" — apărut cu ani în urmă la „Cultura Națională" și care scotea la lumină în d. Theodor Scorțescu prețioase și originale însușiri.

Nedreptățindu-se fără îndoială, printr'o „dare la fund sistematică, talentul d-lui Theodor Scorțescu a mărturisit prea mult în numele unei excesive pudicități.

E un exercițiu la aer liber, o necesitate a expresiei, o anumită gimnastică obligatorie — care se impun oricărui scriitor și unui autor dramatic în deosebi.

Contactul cu publicul, cu rampa, dă — într'o măsură — și posibilitatea verificărilor (atâtea câte sunt de trebuință) și mijlocul de a te mișca între realități.

La noi se greșește îndeobște tocmai prin căutarea, exclusivă adesea, a acestor mijloace de control artistic.

Ele nu sunt ideale de bună seamă, ele nu sunt cele primordiale.

Dar pentru rezervele scriitoricești atât de departe întinse — ale unui talent plin de meticulozități și examene interioare, ca acela al d-lui Theodor Scorțescu—asemenea „exerciții de mișcare" și de „aer liber" devin, ni se pare, necesare.

„*Cobaiul*" ne-o dovedește la rândul său, printr'o construcție vizibil artificială, prin pulsația personagiilor *dirijată*, prin substituirea acțiunii însăși, cu ideile dramatice.

Elvira Godeanu

Din zelul simțului autocritic și al nevoii de originalitate, piesa sare dincolo de linia ei firească *înăuntrul* căreia suntem convinși că însușirile d-lui Theodor Scorțescu ar fi avut un teren apreciabil de inovație, de tantezie, de originalitate...

Introducerea în acțiunea piesei, a celor doi autori dramatici Tigriu și Pornescu, — unul tragic, cellalt comic — e factice.

Cei doi autori... în căutarea unor personagii, nu ajută structurii piesei, nu-i aparțin organic și nu o deosebesc dintre altele de acest gen ; ni se pare chiar că mai mult o împing — și vroit — spre genul „interesant".

„Perechea ciudată a personagiilor Tania și Kostia, dragostea lor implacabilă, ca un destin cu pecete fierbinte în carnea și în sufletele lor, nu avea nevoe de prezența și amestecul „interesant" al celor doi autori din piesă care vor să-i câștige și să le dirijeze mișcările după propria viziune.

Concluzia asta — destul de curios, nu ? — este și a autorului nostru care-i face pe Tigriu și Pornescu să renunțe la „cobai" și să-și caute alte „subiecte".

Ca orice concluzie însă, și aceasta vine la... sfârșit : suntem în actul trei și trebuia să fim abia în primul act.

De aci înainte, începea de fapt — cu voia sau fără voia respectivilor Tigriu și Pornescu autor de comedii — drama sau comedia cuplului Tania-Kostia.

Să recunoaștem totuși în această preferință pentru dificultatea anume creată și pentru situarea pe cel mai impropriu sau mai greu teren, o caracteristică a talentului nemulțumit cu clișeele obișnuite ?

Inclinăm să spunem că da, de vreme ce pentru noi nu e nici o îndoială că meritele d-lui Theodor Scorțescu — și ca autor dramatic — trec dincolo de realizarea piesei „*Cobaiul*".

Despre Pornescu, unul dintre cei doi autori în... căutare de personagii, d-sa însuși îl pune pe Tigriu să spună : *se amestecă în acțiune în chipul cel mai neleal*"...

Fără nici o ironie facilă, deslușim și aici semnul — deși fără rezultate obiectivate în artă — al nevoii de autocontrol. Căruia îi este necesar în cazul acesta, vom repeta, controlul mai des al ieșirii în public și al verificării la rampă.

Cu multă autenticitate dramatică și cu un nerv care a știut să se comunice, ferm susținut și la un convingător nivel artistic, a jucat d-ra *Elvira Godeanu* rolul Taniei.

Un simpatic trio au realizat d-nele : *Tantzi Economu, Tilda Radovici* și *Mia Coca*. In rolul lui „Anie", dragostea de tinerețe romantică a lui Kostia, celei dintâi i-am fi cerut, pe lângă frumusețea apariției, o prezență scenică mai melodioasă și mai sugestivă, o vibrație interioară — a evocării — mai egală, fără unele goluri și înțepeniri care s'au făcut, din păcate, simțite.

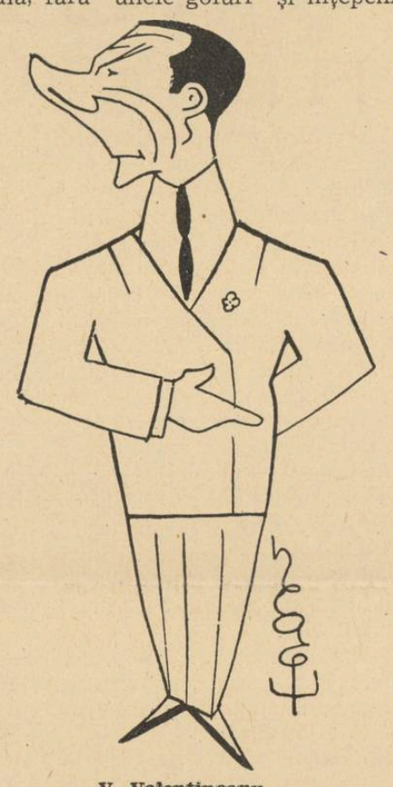

V. Valentineanu

O bună mască de batrână jucatoare de Casino, d-na *Maria Voiniaru* care ca de obiceiu acceptă, dintr'o remarcabilă conștiință actoricească, urâțiri de machiaj dintre cele mai sugestive scenic.

Un frământat abulic, în Kostia, a fost d. *A. Critico*.

Pe cei doi autori de teatru i-au jucat cu prestigiu și știință scenică, d-nii *V. Valentineanu* (un actor de mari resurse și ale cărui atât de rare apariții pe prima noastră scenă, în nici un caz nu le răscumpără câte un rol la „Studio" !...) și *I. Finteșteanu*.

Direcția de scenă a d-lui *N. Kiriței-scu* credem — între altele — că a recomandat greșit stridența vestimentară, în actul II, a d-rei Godeanu (o nefastă rochie în zăbrele care lungea trupul crispat spre cer — și o sperietoare de pălărie pleoștită pe un ochi, în... toiul dramei !) — mai potrivită și desigur mai pe placul publicului dela Tănase...

R·A·D·I·O

RECLAMA

Unul din caracterele aparatului de radio pe care am încercat să-l scoatem în evidență în această cronică, este cel de instrument de propagandă. Vom vorbi altă dată de celelalte feluri de propagandă cari se pot face cu undele. Astăzi numai de cea pe care o vom numi cu un termen prețios comercială.

Ascultătorii nu s'au resemnat nici odată ca după vreun fragment de muzică variată, să fie întrerupți din starea de beatitudine de vreo întrebare ca aceasta, rămasă celebră : Ați gustat mușstarul Flora ? E delicios ! Pentru ca să urmeze apoi timp de câteva minute cele mai variate recomandări dela lama de ras pe care trebue să o întrebuințeze domnii până la crema de noapte pentru frăgezirea pielei obrazului doamnelor.

Reclamele acestea, o localizare a celor puse în ziare, în chenar cu calitate și preț, chiar lăsând la o parte plictiseala pe care o producea ascultătorilor ciripitul ca de vrăbii al speakerițelor și hotărîrea ce o luau aceștia de a se răsbuna nemai cumpărând mărfurile acestea atât de bune încât au nevoie de reclamă bine susținută or unde s'ar găsi picior de cumpărător posibil, nu își atingeau scopul pentrucă la intervale prea scurte se succedau recomandările caselor rivale. Se spunea de pildă: Ady, ciorapul reginelor, Ady regina ciorapilor pentru ca apoi să se spună: Cumpărați numai ciorapul Adesgo (urmau câteva numere pe care nu le-am reținut nefiind interesat în chestie) marcă garantată de fabrică. Și asta nu era destul! Mai urmau încă vreo două mărci de ciorapi, încurcând în loc să lămurească pe ascultătoarele cari ar fi crezut în sinceritatea domnișoarei dela Radio.

S'a căutat atunci ceva mai neobișnuit. S'a transmis odată un fel de poveste pusă în dialog (vorbitorii un speaker și partenera). Intâiu el spune povestea prințesei rătăcită în pădure și care la palatul prințului a dovedit că e de neam regal neputând să se odihnească toată noaptea din cauza unui bob de mazăre pus sub nu știu câte saltele de puf. (Și apoi s'a măritat cu prințul, dacă vreți să știți ce s'a mai întâmplat). Urmează ea, care restabilește faptele deoarece povestea s'a petrecut alfel. Mai întâiu nu rătăcise, ci avusee un accident de automobil și pe urmă n'a avut nevoie să descopere bobul de mazăre. Era regină fiindcă purta un ciorap regesc: Ady ,regina ciorapilor, ciorapul reginelor.

Ați prins nu-i așa trăsătura spirituală a povestei. (Ea nu s'a mai transmis, desigur tocmai fiindcà era spirituală și spiritul se ascultă numai odată).

Asta a fost o fază transitorie până ce reclamele au luat înfățișarea de acum. Se pune câte o placă ,se lasă puțin să cânte, se întrerupe, se spune reclama și apoi muzica mai continuă puțin. Noutatea acestui gen de reclamă este faptul că nu se mai compune muzică special pentru un anumit produs, cum a fost de pildă tango-ul Adesgo.

S'ar mai putea face ceva pentruca ascultătorii să fie atenți la reclame. Să se ofere premii celor ce ghicesc melodiile cari se transmit.

Ar fi un pandant al jocurilor din reviste și ziare.

MIRCEA BARBULESCU

CRONICA CINEMATOGRAFICA

CAPITOL

Am retrăit, asistând la filmul ce ni-l prezintă actualmente cinematograful Capitol, emoțiile cari ne țineau împietriți în fotoli filmele de acum câțiva ani, când graiul nu juca încă nici un rol în cinematograf.

Timp de un ceas și jumătate am fost alături de cavalerul erou, care luptă, riscându-și viața pentru o țară străină.

Știam că până la urmă va isbuti fără frumosul englez să doboare toate primejdiile ce i se puneau în cale. Și era normal să se întâmple astfel, odată ce tradiția cere ca acest gen de filme să se termine prin victoria binelui asupra răului

Cu toate că ne erau cunoscute toate acestea, am urmărit cu sufletul la gura rătăcirile viteazului într'un castel plin cu dușmani.

Deosebindu-se oarecum de celelalte filme de aventuri, prin aceea că la sfârșitul filmului eroul principal trebue să renunțe la aleasa inimii lui, de oarece onoarea lor le cere acest sacrificiu „Prizonierul din Zenda" are, de altfel, toate celelalte puncte comune cu peliculele cu aventuri din timpul filmului mut.

Nu-i lipsesc nici acele lucruri cu totul neplauzibile, cari însa sunt trecute cu vederea de către spectatorul încălzit de faptele ce se petrec pe ecran.

Astfel, nu se întreabă spectatorul care e numele meșterului dibaci care a știut să construiască acum o sută de ani, un tren atat de elegant ca acela cu care se duce tânărul nostru ca să țină locul regelui la încoronare.

De asemenea revolverele automate, precum și lampa electrică cu care luminează Ronald Colman, de jos în sus, astfel ca să fie cât mai fotogenic, chipul frumos al Maryei Astor, nu prea își aveau rostul acum o sută de ani.

Dar acestea sunt lucruri de minimă importanță și odată cu revolverele automate, contribue serios la provocarea de emoții. Spectatorul le acceptă bucuros.

Tot e bine că regisorul (sau scenaristul) a renunțat la automobilele moderne, preferand în locul lor caii, mai fotogenici decat silueta elegantă a vreunei limuzine.

Mor, de asemenea, câțiva oameni în filmul ăsta. Nu prea mulți. Atâți câți trebue. Și, bine înțeles, doar dintre acei antipatici. Câțiva însă dintre oamenii răi scapă de moarte,prin diverse mijloace. Și de oarece eroul înainte de a pleca, promite că se va întoarce în Zenda, așteptăm un viitor film în care Ronald Colman să se războiască cu acei câțiva cari au scăpat.

De unul dintre oamenii răi însă a avut grije R. C. să scape, străpungându-l cu sabia într'un chip care a înveselit mult publicul

Ronald Colman, într'un rol dublu, a fost tot atât de simpatic și cu cioc, și doar cu mustăți. El a dovedit, încă odată, că mai au mult de învățat nouile vedete ale filmului sonor ca să se apropie de creațiile marilor maeștri ai filmului mut.

Madeleine Carrol, în puținele scene în cari a apărut i-a fost parteneră demnă și, mai ales, frumoasă.

Foarte simpatic, Douglas Fairbanks jr., într'un rol antipatic. Putem spune deci că „n'a fost în rol" . C. Aubrey Smith și Mary Astor, buni, în roluri destul de ușoare. Iar chipul foarte interesant al lui Raymond Massey s'a potrivit cât se poate de bine rolului de frate ambițios al regelui din Zenda. De altfel și jocul lui inteligent ne face să-i alăturăm creația din acest film de cea din „Macul Roșu".

L.

CRONICA MARUNTA

O CARTE

de mare interes va fi „Junimea", pe care d. Cezar Petrescu o va publica în curând în Editura „Ciornei".

Trilogia romanelor eminesciene ne-a dat măsura posibilităților marelui prozator care este Cezar Petrescu, în domeniul romanțării trecutului nostru literar.

ENIGMA OTILIEI

este titlul ultimului roman al d-lui G. Călinescu, autorul lucrării în 6 volume asupra vieții și operei lui Eminescu.

Romanul criticului dela „Adevărul literar" reprezintă un cert progres față de „Cartea nunții" și o serioasă zdruncinare a părerilor celor ce cred în incompatibilitatea dintre critică și creație.

MĂRTURII IN CONTEMPORANEITATE

se intitulează volumul d-lui George-Mihail Zamfirescu pe care îl are sub teascuri editura „Fundațiilor Regale".

Cartea va fi o spovedanie sinceră a unui creator care-și înțelege menirea.

MIRCEA STREINUL

pe care îl urmărim cu interes mereu crescând în paginile confratelui... și literar „Vremea" va tipări la editura cu același nume „Cazul d-șoarei Zenobia Magheru".

„Cazul" e al unei femei frumoase care se îndrăgostește de... o umbră.

Dacă n'ar fi decât acest amănunt și încă suntem siguri, volumul d-lui Mircea Streinul își are succesul asigurat.

Fiind vorba de un scriitor de mari resurse, de un povestitor sfătos, așteptăm cartea cu îndreptățită nerăbdare.

TOT MIRCEA STREINUL

are gata la editura „Fundațiilor Regale" o antologie a tinerilor poeți bucovineni, ilustrată de Rudolf Rybiczka, un tânăr dar bine cunoscut artist care se afirmă pe zi ce trece.

Vor fi înfățișați publicului prin cele mai alese înfăptuiri ale lor: Iulian Vesper, Teofil Lianu, George Drumur, N. Tcaciuc Albu, Neculai Roșca, Cristofor Vitencu, etc. etc.

Pentru mulți și în deosebi pentru mulți dintre intelectualii „Capitalei" antologia va însemna o revelație.

UN CONFRATE

caută un traducător pentru a înțelege articolele d-lui Haig Acterian, apărute în revista noastră.

EXPLICAȚIA CLIȘEELOR DIN PAGINA I-a

PETER PAUL RUBENS

Portretul Elenei Fourment, din dreapta paginei, este una din operele cele mai de seamă ale maestrului flamand care îmbină în acest tablou finețea unei figuri feminine și grația unui mic copil cu somptuosul din faldurile draperiilor și ale îmbrăcămintei.

In special verdele cu tonalități sumbre și insinuante, alcătuind cutele rochii Elenei Fourment aduce un fericit contrast armonic cu restul cadrului.

GUIDO RENI

Inălțarea Mariei la cer alcătuește o îmbinare interesantă de linii academice și rigide cu expansivitatea exuberantă a unui suflet romantic.

In genere tabloul e lucrat în linii geometric regulate ,așezate cu multă judiciozitate. Este reflexul școalei vechi. Insă dintre elementele ponderatoare saltă, nerăbdată, o concepție viguroasă de viață.

Hainele fecioarei Maria sunt luminoase ca și atmosfera.

Chipul ei, este mai de grabă strălucitor de o omenească fericire decât de beatitudinea Dumnezeească.

Formele clasice sunt respectate, dar trupul Mariei trăește puternic, viață omenească.

Ii recomandăm, deocamdată, pentru explicarea cuvintelor mai grele, dicționarul „Cartea Românească" al d-lui prof. Candrea.

In timpul vacanței un coleg de redacție (al d-sale) își va putea găsi timp liber pentru a-i da explicații mai ample.

La nevoie și dacă e grăbit îi vom da lămuriri prin poșta redacției.

APRIGUL

polemist și năbădăiosul autor al cărții de mare răsunet (ca să nu zicem scandal) „Nu" (fără exclamare) d. Eugen Ionescu ,are gata un roman, „Emil îndrăgostit".

O FRAZĂ

dintre cele multe și admirabile ale unui cronicar literar și teatral, care pare-mi-se mai e și ceva mare și mai ales „excepțional" pe la Universitate. (E vorba de piesa „Cobayul" ce se joacă pe scena Studioului).

,Influența lor (a doi autori dramatici) asupra **developării** faptelor ar fi trebuit să se **repercuteze** din umbră, să fie abia simțită'.

Asemenea fraze trebuesc neapărat **semnal-ate.**

IN PREGĂTIRE

Editura „Națională" Ciornei va pune în curând pe piață următoarele cărți :

Talleyrand de Duff Cooper.

Rădăcini, de Hortensia Papadat-Bengescu.

Dodsvorth, de Sinclair Lewis.

CONCINA PRĂDATĂ

„Cultura Națională" va publica peste puțin romanul „Concina prădată" datorit vigurosului prozator Teodor Scorțescu. Fragmentul din ultimul număr al „Revistei Fundațiilor Regale" ne pune la grea încercare răbdarea, până la apariția volumului.

Menționăm că d. Scorțescu este autorul piesei „Cobay" ce se reprezintă pe scena Studioului.

r. st.

E destul să zâmbești

de Ianeu Bețâvu

CHESTII...

LITERATURA ȘI METEOROLOGIE

Literatura este isvorîtă dintr'un obicei bătrânesc de a cerceta tainele mărunte ale cugetului, și de a le semăna lin sau împroșcat pe ogorul proaspăt al hârtiei.

Meteorologia (deși titulatura și foloasele ei tehnice au o coloratură mult mai recentă) are și ea o obârșie destul de arhaică. Ea s'a înfiripat din năzuința celor vechi de a deslega tainele mari și mici ale cerului, de a le înțelege ascunzișurile adânci, și de a le folosi, așezându-le în cifre și slove.

Și literatura și meteorologia au purces dela cercetarea unui necunoscut abstract și nedefinit — cerul și sufletul omenesc — pentru a ajunge la un rezultat pozitiv, o înțelegere care să ne cadă sub simțuri, la o formulă concisă și palpabilă.

Amândouă aceste discipline, dacă le putem spune astfel, sunt înlănțuite pe veriga nevăzută a aceluiași dor de știință și deslegare.

Amândouă sunt strâns legate (ori cât de paradoxal ar părea acest lucru) și au puncte de mare asemănare.

Astfel, de multe ori literatura nu caută să ajungă la rădăcina gândurilor cari au zămislit o acțiune, ci se mulțumește doar să înregistreze stări sufletești, conflicte sau evenimente psihologice.

Tot astfel și meteorologia, în buletinul ei rigid și științific, se mulțumește să semnaleze cutare depresiune atmosferică, sau perturbare a sistemului de ventilație a cerului prin curenți neregulați și capricioși.

Pornind dela aceste asemănări de izvor și de metodă, cuplajul dintre literatură și meteorologie e cât se poate de temeinic.

Iată acum, pe scurt, câteva exemple de literatură cu substrat pur meteorologic :

In primul rând s'ar cuveni să vorbim despre lună. Este astrul cel mai întrebuințat în poezie, care după cum se știe **„apare din brădet și se'nalță 'ncet încet, gânditoare ca o frunte de poet"** în foarte multe strofe pigmentate de un sentimentalism post romantic.

Imaginea trubadurului îndrăgostit sau a „Pierrot"-ului pudrat la exces, cu pijama albă, basc și nasturi negri și dantele la gât, este strâns legată de câteva obiecte clasice și indispensabile ca balcon, ghitară și lună (mai ales lună).

Trecând la celelalte manifestații cerești, cele mai însemnate în literatură sunt furtunile.

Aceste perturbații atmosferice se petrec mai întotdeauna în sufletul celui care le scrie.

Astfel avem : **„vijelia dragostei a răscolit inima mea" „furtuna patimilor cari îmi macină trupul", etc..** La poeții mai puțin dinamici, aceste influențe se fac simțite într'un ritm mai atenuat: **„aseară, a plouat afară și în sufletul meu"** sau **„norii groși și negri ai conștiinței pătate au întunecat orizontul mântuirii noastre...."**.

Bineînțeles că alături de furtună și ploae, este întrebuințată și zăpada, fie la propriu (când formează subiectul principal al așa ziselor „pasteluri") fie la figurat, când se întrebuințează ca termen de comparație pentru albeața tenului anumitor doamne. (Atunci i se spune „nea").

Un lucru curios, din literatură lipsesc cu desăvârșire inundațiile. Și totuși, ar fi putut fi întrebuințate cu deplin succes. Iată un exemplu :

Ah ce mai generație
S'a născut în inundație

Spre a trage concluzia că : d'aia are apă'n cap...

In sfârșit, literatura a folosit pe o scară întinsă cele patru anotimpuri precum și răsăritul și apusul soarelui.

Astfel avem **„zorile de farmec pline..."** cari strălucesc și ele atât de des alături de **„geana însângerată a apusului"** în timp ce, dintr'un străfund parfumat și roz, se aude îngânându-se romantic refrenul :

„Adio doamnă,
Acum e toamnă...."

GRIGORE OLIMP IOAN

POESIA DOMENIU EXCLUSIV

(URMARE DIN PAGINA 1-a)

tru André Maltère, pentru Philippe — *nous avons lu vos livres m'sieur Barrès !* — delicatul poet, ofensat, abia își putea reprima un hohot care ar fi vrut să spună : *„ce n'est pas pour vous, messieurs, que j'écris"*...

Profanul, așa cum îl definește cuvântul, rămâne în afară de templu, *în fața altarului.* Nu-l găsește pe Dumnezeu, decât acela care n'ar putea trăi altfel, care îl caută, căruia îi este foame de El... E lecția gravă a lui Pascal, tot atâta de mult a sfântului Augustin — *inquietum est cor nostrum, donec requiescat in Te* — sau atâția alți căutători cari s'au sfâșiat până la ultima clipă și din care aș mai vrea cel puțin să amestec cuvântul sfânt al sfintei Theresa, cuvântul ei imens de durere : *„Sitio"* — mi-e sete...

Poesia nu este un chin mai mic. E, poate, subt altă formă, același. Cine nu-l simte, cine nu-l are, *cine nu e poet,* — va fi el hermetic închis față de poesie, nu poesia hermetică față de el.

Aceasta este starea profanului în fața lucrului de artă. Neexistând o foame reală de poesie, poesia care se oferă nu întâlnește terenul avid și nu ar avea cum să pătrundă. Nu se asimilează... Intr'un fel, ea s'ar putea exemplifica admirabil în splendida înălțare a *Luceafărului.*

„Tentația" totuși de data asta nu a lipsit, căci —

...de Luceafărul din cer
m'a prins un dor de moarte

și poate este minutul cel mai emoționant al acestei covârșitoare povești. Dar terenul de care vorbiam nu a fost destul de avid, nu a cerut cât ar fi trebuit, nu a voit destul — și, călduț, Cătălin a fost deajuns să sufle puțină mediocră viață peste sufletul acesta ars... de sublim. Și iată, acum, Luceafărul înălțându-se cu senină melancolie, peste tristețile lumii...

Trăind în cercul vostru strâmt,
Norocul vă petrece —
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Este fiorul glacial al poesiei și este, din înălțimi stelare, ultimul cuvânt într'un vast proces de inaderență.

•

Profanul, totuși, am văzut, va lua din lucrul de artă ceva. Ce ? Chiar atunci când diamantul îi va sta la îndemână, el nu va izbuti să simtă mai mult decât sclipirea ordinară a sticlei — fiindcă niciodată nu s'a gândit și nu i-a trebuit mai mult. Și va lăuda diamantul cu aceleași adjective cu care ar lăuda sticla pentru meritele ei modeste. In fața Giocondei să zicem — fiindcă nu se admiră decât valori consacrate — el va fi fericit să constate cât este de „frumoasă", de „expresivă" poate, sau chiar „virginală" (lucruri care pot foarte bine să încapă într'o carte poștală), dar nu va bănui niciodată cât de mult acel delicat și bizar amestec de culori face încă și mai enigmatică și mai stranie atâta tristă glumă.

Du souris vain de la Joconde

de care Laforgue, în schimb, cum vedeți, s'a priceput să vorbească.

Pe această scară, omul de rând — *Lecteur paisible et bucolique, sobre et naif homme de bien...* — cu ilusia că a îmbrățișat o realitate la care de altfel n'a ajuns niciun moment, va fi dimpotrivă absolut ostil unei arte care întâmplător nu-i poate mângâia conformismul. El nu ar citi decât cu revoltă *La charogne* (și mie îmi place mai puțin — dar e altceva...), iar dacă întâmplarea l-ar rătăci printre abominabilele comori ale lui Goya, el n'ar isbuti decât să strivească subt acelaș dispreț corect atâtea, totuși, sublime orori.

Că admiră — „admite" sau detestă, lucrul este într'adevăr egal. Interesează numai că profanul se găsește permanent, se găsește necesar și predestinat, *în afară* de obiect. Dincoace de poesie. Lucrul de artă e incandescent, nu cunoaște decât intensități extreme. „Nu cald, nu căldicel — fierbinte", spunea Nietsche. E o temperatură pentru care profanul n'a fost făcut. Viața moale și caldă îi e de ajuns. *Pe aceasta o va căuta pretutindeni.* Sensurile lui *sunt cele comune pe care el le va substitui valorilor de alte semnificații ale Poesiei.* Afirm astfel că, pentru același motiv, 90% din... populația țării (inclusiv esteții) n'a priceput din Caragiale nimic! Pentrucă, în *„negru"*, Caragiale a avut un râs uriaș, cum nu mai cunosc. A fost un mare poet dramatic. In schimb, substituind artei lui câteva sensuri comune, noi ne-am mulțumit să nu vedem în el decât un domn care a biciuit, cum se zice, moravurile... A făcut operă morală ! Foarte frumos... Dar fiindcă a făcut-o rânjind de *altă* durere, Caragiale a fost mare : altfel, n'ar fi fost decât... pedagog.

Ar fi nesfârșit să numărăm de câte ori poesia a fost umbrită, desfigurată, de sensurile comune, de câte ori a fost strânsă *„în cercul nostru strâmt"*...

Mauriac vorbește undeva de Iisus — și nicăieri această substituire de sensuri și de valori, aceste limbi care nu se înțeleg, cu aceleași vocabule totuși, n'ar putea găsi o evidență mai fericită. Iisus spunea ucenicilor : *vom birui pământul !* Și ucenicii, în colțuri, se grăbesc să-și șoptească : a cui va fi stăpânirea mai mare ?, fiecare cât va avea ? Și cine va sta mai aproape de Tron ?...

Și Iisus trece trist printre ruine de carne și de cetăți.

Poetul este la fel. El nu comunică decât cu poeții și nu scrie decât pentru ei. In acest sens poesia este domeniu exclusiv, iar poeții alcătuesc familia retrasă, superb isolată, în care e sigur că niciodată, nimeni care n'a fost cu adevărat insetat n'a izbutit să pătrundă.

TOMA VLĂDESCU

POȘTA REDACȚIEI

M. C. „Norul" și „Apus" ne-au plăcut mult. Se vor publica ambele cât de curând. Mai trimiteți și scrieți-ne dacă doriți ca semnătura să apară întreagă. Mulțumiri și scuze pentru întârzierea răspunsului.

Eugen Mincu. Schițe ca „Dom' Perjuță" pot constitui un foarte util exercițiu pentru început. Considerați deci pe „Dom' Perjuță" din acest punct de vedere și perseverați. „Adâncimea coșului nostru", să nu vă înfioare. Arta e 99 la sută transpirație și numai 1% inspirație.

Dialogul e vioiu, portretul profesorului d-voastră de geografie are calități descriptive promițătoare. Așadar unu la sută nu e departe. Ce mai lipsește? Un fleac de 99.

Ge Capotă. Dacă aș fi calamburgiu v'aș spune că de data asta ați capotat, dar nu sunt așa că vă îndemn sincer să perseverați. „Ideal" promite. Fiți burghez.

Petru Vintilă-Caransebeș. Mai trimiteți. Vedenia ne-a plăcut. „Studiile" să nu vă preocupe deocamdată.

Sunt la Caransebeș lucruri minunate despre care ne-ați putea scrie. Apar reviste, cărți, se lucrează intens pentru propășirea culturii. Țineți-ne la curent cu evenimentele de ordin cultural.

Ion I. Dumitrache-Godeni. Lucrați cu râvnă și cu răbdare. „Popor trudit" vă dă dreptul să aveți încredere în viitor.

George Clipă. Nu putem da versurilor trimise cea de a doua întrebuințare din cele propuse și.. nici prima.

Ceea ce nu înseamnă că trebuie să urmeze sfârșitul „scurtei cariere poetice a celui ce le-a scris". „Universul literar" nu vrea să-și încarce conștiința.

I. Gh. Vasile. „Rugă pământului" e un bun început. Mai trimiteți.

Diaconescu M. Stelian. Revizuiește-ți scrisul. Boileau, spunea „polissez le cent fois et le repolissez". Să nu-ți mai scape o frază ca asta: „Incurajați elementele tinere, dacă în adevăr constatați că **sunt elemente".** Și nu te grăbi. La vârsta dumitale mai mult decât oricând „graba strică treaba". Scrie (pentru exercițiu), citește mult și atent și „Universul literar" va fi bucuros să-ți deschidă coloanele lui.

Oricare ți-ar fi fost durerile, ai curaj ,luptă. Lasă colbul, scrumul, plânsul și tristețile amurgurilor și ale nopților cu lună palidă.

Incălzește-te la soare, îmbată-te de mirosul florilor, încântă-te de ciripitul păsărilor. E primăvară și ești în primăvara vieții. Nu scrie „amintiri". La cincisprezece ani nu poți avea „amintiri".

r. st.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

8 - 1938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 8
SÂMBĂTĂ 9 APRILIE 1938

ANTONIUS VAN DYCK

Portretist, prin excelență, al curților princiare, Van Dyck înfățișează în acest tablou pe Wilhelm II de Orania și soția lui, Maria Stuart, cu toată grația și cu toată somptuozitatea unei tinere perechi de neam regesc.

Culorile, armonios îmbinate, înfășoară cadrul cu o strălucire specială, calmă, tot atât de nostalgică și de stăruitoare în amintire, ca și lumina cerului nordic, întrevăzut numai printre nouri.

Tânărul prinț ține mâna prințesei, cu un gest de nespusă grație, care dă mâinilor lor, o mișcare de drăgăstoasă apropiere.

NICOLAS MAES

Un pictor renumit, mai cu seamă prin realismul cu care prinde momente din viață, meticulos și răbdător ca toată rasa sa. Acest portret de femee nu poate fi calificat în cuvinte de laudă sau ponegrire. E o lucrare nobilă, somptuos executată, în tonalități întunecate, insinuante.

Culorile se îmbină delicat, alb-rozul mâinilor, sau al chipului, contrastând cu întunericul câmpului din stânga, atrage numaidecât atenția și o reține.

Un cusur îl formează mâna care susține faldul coborând de pe umăr. Gestul pare silit față de odihna aparentă a trupului.

Romanul românesc

Tot așà cum din întreaga producție literară a Eladei homerice, două epopei de o colosală structură, au isbutit să se impună vremilor pentru a sta dovadă acum de puterea geniului antic, și în timpurile ce ne vor urma, vor supraviețui din creațiunile literare actuale, anumite producții, care sunt tot atât de reprezentative pentru epoca noastră ca și Iliada și Odysseia pentru vremurile de odinioară.

Această supraviețuire, această dăinuire în ciuda timpului distrugător, este probabil hărăzită romanului.

Suntem îndreptățiți să o credem, fiindcă romanul și epopeea, față de celelalte producții literare, reprezintă un maximum de evoluție, un punct limită, dincolo de care și dincoace de care, perfecțiune nu mai este.

Dovada ne-o face o simplă observație asupra epopeilor homerice, observație care limpezește cauza supraviețuirii lor.

Epopeea se înfățișează cu elemente împrumutate dela toate celelalte forme literare, cuprinzându-le pe toate, nefiind cuprinsă de niciuna.

In epopee găsim elemente descriptive, acțiune, lirism, — uneori exuberant de veselie, alteori îndurerat de plânset, — găsim dialoguri, gânduri adânci, caracter, ritm....

Iliada și Odysseia strâng într'un singur tot, gama de simțiri a Eladei din vremea luptelor troiene, care dacă n'ar fi avut acest cadru general de exprimare, s'ar fi risipit, ca multe alte cugetări, piese de teatru scurte, peanuri, bachanale, dytirambi.

Prin urmare, cand vedem că experiența ne dovedește supraviețuirea numai a acelor opere cari reprezintă „tot"-ul, analogia ne poartă să credem același lucru și asupra romanului.

Adică, putem socoti romanul, cel mai nimerit de a supraviețui civilizației noastre pe tărâm literar. El este menit să fie un „summum" al gândirii omenești,să reprezinte stadiul actual de civilizație.

Romanul nu trebue privit ca fiind sortit în curând să lase loc altui mod de exprimare ci ca o limită, fiindcă după el nu mai e evoluție, ci început.

Romanul este punctul terminal.

Dacă nu-l admitem și nu-l practicăm trebuie cel puțin să ne îngrijim de starea în care va rămâne.

Căci dacă va rămâne în paragină, supraviețuirea lui nu va suferi ; dar calitatea, care reprezintă aportul vremii noastre, se va resfrânge dureros asupra ei, și când mai târziu, tot așa cum Iliada și Odysseia sunt prețuite și admirate, romanul, în genere, va fi cercetat, studiat, iar păcatele lui vor fi socotite caracteristica epocii noastre, nu putem fi decât îndurerați de un trist viitor.

UNIVERSUL LITERAR

INTRE POVESTIRE ȘI ROMAN

de **OVIDIU PAPADIMA**

Asistăm de câțiva ani, nepăsători, la operația de lentă sugrumare a unei aptitudini, a unei dragoste specifice a noastră : aceea pentru **povestire.** Operația o săvârșesc cu cruzimea candidei lor inconștiențe câțiva editori cari încă nu-și dau seama, — nu de **misiunea** lor, asta ar fi prea mult să le-o pretinzi, — ci de marile principii de tactică în **comerțul** lor. Ei stau la posturi de comandă fără să-și dea seama de atributele de comandă ale funcțiunii lor. Se consideră doar servitori ai onor publicului, adică în realitate ai banului pe care acesta consimte cu multă greutate să-l dea pe hârtie tipărită. Dar uită că orice loc de unde vrei să servești nației e în același timp și un loc de comandă a mișcărilor ei ; după cum orice loc de comandă, cu cât e mai sus, te obligă să servești mai mult celor mărunți. Regele se poate intitula cu orgoliu și cu dreptate cel dintâi servitor al neamului, fără să renunțe la nimic din atributele Sale de putere și poruncă. Editorul, — chiar neconsiderându-se, așa cum ar trebui, un „servitor al culturii", ci numai unul al publicului cetitor, — n'are cât de puțin curajul unei inițiative, dacă nu de comandă, măcar de orientare a acestui public, care mai ales la noi e foarte docil în toate privințele. Ceea ce îndrăsnește mereu un simplu negustător, chiar fără să-l imite pe tânărul Rockefeller când a împânzit China cu lămpi date gratuit ca să o îndemne să-i consume petrolul, — un negustător de cultură dela noi nu îndrăznește: să deschidă curiozității publicului cât mai multe și mai diverse tărâmuri de vrajă, de atracție.

Toate puterile și ambițiile sale de comandă, editorul contemporan și cel român mai ales și le-a concentrat asupra unui singur și mizer obiectiv: scriitorul. Subevaluându-se pe sine ca simplu și **mecanic** intermediar, — editorul a transformat, prin panicile și imperativele sale, scritorul în mai puțin decât un neurastenizat servitor al publicului: într'o **ordonanță** a lui. Prin refuzul sau acceptarea de către editori, scriitorii moderni au fost împărțiți în două categorii deopotrivă de lamentabile: Unii cari neavând nădejdea unei largi difuzări în public, își transformă conștiința inutilității lor tragice într'un bolnav orgoliu, și se irosesc în o sumă de sterile experiențe literare ermetice și pline de prețiozitate. Alții cari, dimpotrivă, renunță la orice orgoliu de creație, ascultători executanți ai lozincilor de succes editorial, irosindu-se în bucuria tot atât de sterilă a lucrului la comandă.

Profeții de altădată, prietenii regilor și ai mecenaților, au devenit azi, grație editorilor, sau un fel de fachiri ai cuvântului, izolați într'un vârf de stâlp și priviți cu nedumerire, sau bieți vulturi răpănoși plimbați în cușcă prin bâlciuri.

La noi, de exemplu, azi nu mai e voe să te naști **povestitor.** Cei cărora li se întâmplă acest trist accident, sânt fărâmați dela început de nepăsarea editorială ca de o stâncă:**„Publicul vrea roman!"....**

Măcar dacă această nepăsare ar sta pe o realitate. Ea însă nu-i decât una din multele maimuțăreli cu cari conti-

(Urmare în pag. 8-a)

VIAȚĂ ȘI LITERATURĂ

de **NICOLAE ROȘU**

Literatura epică devine din ce în ce mai săracă, mai anemică. Nu ne gândim, fără îndoială, la generația războiului care din tensiunea entuziastă a luptei a putut smulge atâta experiență și atâta viață în cât să poată folosi unei **„renașteri"** pe plan omenesc și prielnic creației literare. Cu aceste slove de jar și pocăință ne duce gândul la tineretul țării noastre de azi, la acei intelectuali cu noroc și talent, care au și timpul priincios, și zodia surâzătoare, și energie suficientă, și totuși, tânjesc într'un lirism romantic, de multe ori prea îndrăzneț și discursiv, când o literatură epică, o cultură de adâncă respirație, ar fi mult mai utilă pentru structura lor sufletească, și totodată mai semnificativă pentru tălmăcirea epocei.

Trebue însă să ne înțelegem dela început. Nu este vorba de a înlocui un gen literar cu altul, ci de a trăi viața pe un alt plan, mai cuprinzător și mai variat, în care experiența personală ca act de creație, fără a-și pierde din însemnătate, este completată și acoperită oarecum de trăirea multiplă a lumii dinafară.

Peisagiul românesc bunăoară, nu are numai străluciri de izvoare în care șopotesc efuziuni lirice, și câmpia întinsă a Bărăganului nu este un **„prilej"** de visare stelară în căutarea altor lumi și în scormonirea unor abstracțiuni de dincolo de veac și țară. Peisagiul românesc este axa sufletească a unui popor, — ghergheful pe care faurul providenței a brodat o viață complexă și dinamică.

Nu este oare semnificativ pentru

noi, pentru specificitatea acestui peisaj, că toată literatura iudeo-modernistă nu l-a înțeles și nici nu l-a putut cuprinde? Lumea dinafară, societatea, nu este un conglomerat de chipuri bizare și acțiuni contradictorii, ci un tot omogen care-și are reacțiuni proprii și înțelegeri organice de lungă durată, trăind o dramă adâncă și zguduitoare. Dar, pentru a pătrunde și a înțelege, nu se cere numai spirit de observație și analiză, ci pe deasupra simpatie și cultură adecvată care să cearnă și să selecționeze, altfel ajungem la o operă de înregistrare sterilă și confuză.

Vom da câteva exemple, luate din experiența a trei popoare care au renăscut sub stimulul unui spirit de largă desfășurare epică: Romanul lui Ardengo Soffici **„Lemmonio Boreo"**, fixează o piatră de hotar în transformarea sufletească a Italiei moderne. Trecerea de la aventură la creație, dela donquijotismul juvenil la organizarea morală și productivă a vieții. Ladislas Reymont, cu ai săi țărani polonezi, a trecut dincolo de literatură și de artă, — cu toate că este laureatul premiului Nobel, — umanizând un tip social în ce are el adânc și etern : dragostea de viață și de pământ. Hans Grimm, cu al său roman **„Volk ohne Raum"**, — care ajunsese în 1935 la 340000 de exemplare vândute, — exprimă în termeni de aspră încordare biologică toată tragedia

(Urmare în pag. 2-a)

Pe marginea poeziei de azi

Cititorul orientat în literatura franceză, cunoaște celebra comparație a prozei cu mersul obișnuit, enunțată de Malherbe și reluată de Paul Valéry.

Ca și mersul, proza tinde către un scop precis, către un rezultat : comunicarea unui înțeles, — rezultat care, odată atins, face de prisos mijloacele întrebuințate pentru realizarea lui.

Alta e însă funcțiunea limbagiului poetic. După cum dansul, ca și mersul însuși, folosește aceleași organe, poezia nu întrebuințează alte elemente decât ale limbagiului prozaic, cu deosebirea doar, că îi schimbă funcțiunea. Mișcările dansului nu urmăresc satisfacerea unui scop exterior, ci ele se înlănțue într'o activitate necontenit reluată, care își află în sine scopul, niciodată istovit. In același fel, poezia redevine fără încetare, în forma din care, contopindu-se, înțelesul poetic nu se mai poate desprinde, pentrucă el e nedespărțit,organic inclus formei care-l exprimă, spre deosebire de înțelesul prozaic, independent de forma trecătoare în care se materializează.

Graiul sibilin în care se exprimă o bună parte din producțiunea poetică a zilelor noastre ne-a pregătit pentru o înțelegere specială a rostului poeziei.

Folosind aceleași elemente materiale ca și limbagiul prozaic, același vocabular adică, schimbându-i însă funcțiunea, poezia — și arta în general — îndeplinește o funcțiune oraculară, de travestire a înțelesului simplu, în forme convenționale și complicate, abătându-l dela comunicarea directă, nemijlocită.

Noutatea contributivă a poeziei moderne stă în cultivarea nuanței și a penumbrei, în descentralizarea și îmbogățirea intuitivă a graiului poetic, prin lichidarea locurilor comune și liberarea cuvintelor de sub tutela discursului retoric, făcând astfel cu putință împerecherea lor după afinități mai subtile, independente de asociațiile înțelesurilor logice sau psihologice.

Față de monotonia retoricei sonore și de verbalismul curgător, linear desfășurat al poeziei romantice, lirica modernă, renunțând la culoare pentru nuanță și la claritatea logică pentru penumbra sugestivă, lasă să se întrevadă taina creației poetice, prin acea presimțire turburătoare pe care o insuflă a unor înțelesuri mai fertile în neastâmpărul și nestatornicia lor, decât toarse și cuminți în urzeala unei versificații corecte.

Iată de ce, depărtându-se dela claritatea discursivă a prozei, lirica modernă se apropie de izvoarele poeziei eterne, năzuind să-i descifreze oracolele, pentru a le travesti în frumusețea nepieritoare a simbolurilor artei.

M. NICOARA

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

RADU GYR: CUNUNI USCATE

POEME. („CARTEA ROMANEASCA" 1938)

Inainte de ori ce apreciere critică, vom spune despre d. Radu Gyr că se află printre puţinii poeţi de azi, a căror operă ce citeşte uşor, stimulând curiozitatea şi producand o reală plăcere. Cititorul de poezie al zilelor noastre a fost atât de greu încercat, încât ne întrebăm dacă plăcerea simţită la lectură n'ar fi pentru el un criteriu serios de orientare într'un domeniu de care ar vrea să fie legat prin ceva mai puternic decât prin bunăvoinţă. Poezia interesează pe lectori, cu condiţia ca ea să-i surprindă, să reprezinte faţă de aspiraţia lor vagă după frumos, imagini şi ritmuri clare, definitive.

Nimic nu-l supără pe cititorul obişnuit, şi nu-l îndepărtează de poezie, decât înlăţişarea de şantier a acesteia, prezentarea ei în public încă în stare de elaborare, purtand urme de casnă şi de nereuşita. Mai toţi poeţii noştri actuali, oameni de frumoasă cultură poetică, partaşi adevăraţi ai actului de creaţie, au scris aşa, cu truda lor literară în văzul lectorilor, sperandu-i oarecum cu spectacolul conflictului dintre emoţie şi expresie. Un poet trebue să fie însă abil. Producţiile lui nu trebue să sperie, ci să atragă. Să atragă dând o dovadă reconfortantă despre libertatea poeziei, despre natura ei înrudită cu bucuria, cu exaltarea. Poezia se află totdeauna într'un „dincolo", ea începe dela un hotar peste care nu mai pot înainta aspiraţiile noastre ! Dar poetul vine spre noi, — de acolo, unde el a putut păşi, prin puteri misterioase, — el nu trebue să meargă de aici într'acolo, cu noi.

Impresia de totală libertate, de cucerire a plaiului de desfătare şi vrăjire, — o dă d. Radu Gyr printr'o stăpânire impresionantă a energiei verbale. D-sa se află acum într'o perioadă de largă deslănţuire a forţei lexicale. Cuvintele se desprind abundente dintr'o bogată claviatură, şi cristalizează clar în strofe fragede, umede de vervă şi vibraţie lăuntrică. D. Radu Gyr, intrat în anii de maturitate, trece ager printr'un real iureş de teme poetice, care năvălesc una după alta, şi parcă nu-i dau destul răgaz să întâmpine pe fiecare cu o deplină atenţie. In volumul *„Cununi uscate"*, destul de spaţios, de 170 de pagini, sunt 82 de poeme, împărţite în 6 cicluri: *Grădini, Cununi uscate, Bal, Creion, Program cotidian, Ciopiitorul de azur.* Primele două cicluri îl ţin pe autor încă în marginea volumelor mai vechi, — *Creion* însă, şi mai ales *Program cotidian* dau o indicaţie aproape revoluţionară în evoluţia poetului. Câmpul de investigaţie lirică s'a deschis nelimitat, sub o primăvăratică germinaţe vegetală, viaţa de orice fel, mai ales în desfăşurările ei moderne, cade sub unghiul interpretării lirice, devine ritm, armonie, culoare. A compune poeme lirice despre măcelării, pieţe, maidanuri, cheiuri, hoteluri, indică o mare dexteritate, desigur, dar mai lasă să se întrevadă şi jindul poetului de a fi cuprinzător al epocii sale, poate mai mult decât în poemul *„Cununi uscate"* — după care dă titlul volumului şi în care îşi exprimă regretul pentru decadenţa funcţiuni de *vates* în lumea actuală.

Poete, care cupă acuma ţi se'nchină ?
Ce Blanduzie curge în cinstea odei tale ?
Ce mirt silvestru, astăzi, pe fruntea străvezie ?
Ce trandafir să cadă pe-un cânt de menestrel ?
Şi cine să mai spună, sub candelă târzie:
A scris o carte sfântă şi mă gândesc la el..

(Pag. 27).

Cununile aulice s'au uscat, sunt destul de rare şansele pentru cucerirea unei reputaţii de stil antic, când :

In cinstea mâinii albe ce lunecă pe liră
tot vinul taliarhic în amfore sabine,
şi pentru primăvara poetului, horiră
naiade în lumina colinelor latine.

(Pag. 27),

D. Radu Gyr nu cedează însă uşor. Viaţa modernă are nebănuite feţe. Pot fi cântate toate sau unele din ele şi poetul nu pierde nădejdea de a fi reprezentativ când are de pildă sensibilitate pentru un cadru ca acesta :

Odăi de plumb şi frig. In fiecare,
lung, plânge duşumeaua în surdină,
perdele tac la geam în aşteptare,
romantic, garderobul vechi suspină.

Cuerul negru, orele cuminţi,
şi patul trist, cu perne reci de ceară...
(Cine-o fi plâns, aicea, într'o seară,
sau a iubit cu buzele fierbinţi ?)
Hotel banal, cu triste coridoare,
cu becuri afumate în tavan,
şi'n care, cum se scrie prin ziare,
odată cel puţin, în orice an,

S'a împuşcat un voiajor comercial,
sau o actriţă de la „Dunărea albastră"
s'a aruncat în stradă pe fereastră,
când nu s'a otrăvit cu veronal.

(Hotel, pag. 92),

Să nu credem însă că d. Radu Gyr a făcut o opţiune şi se preocupă în chip deosebit să dea expresie poetică unei lumi tragice, de mizerie şi mediocritate. Atenţia acordată acestei realităţi, face parte din planul mai complex al d-sale de a da expresie simfonică lumii moderne, şi evadarea în vis, eliberarea prin armonie şi muzicalitate, ni se par a fi o preocupare mai statornică la d-sa, ca fiind mai caracteristice. Sunt numeroase în *„Cununi uscate"*, poemele de limpede incantaţie muzicală, de desfătare prin ritm ca în acest *„Cerc lunar" :*

Spuma lunii — havaiană,
flaute şi şaluri —
te cuprinde în liană,
rece de, opaluri.
. . . . . .
Te adoarme flutur clar pe
cearcăn de hipnoze.
Melodii te culcă'n harpe
şi patine roze.

Şi te poartă în tipare
vis cu luminişuri,
plutitoare în cleştare,
şi păenjenişuri.

Când ostrov de basm mlădie
rai culcat pe dalii,
cu lumina sa îl scrie :
jungla şi medalii.

Luna lui aroma-ţi trece,
nopţii pe inele,
transparenţa ta să'nnece
somnuri de gazele.

Şi în crini adânci te sue
lung arcuş molatec,
gât de lebădă, căţue
lampion lunatec.

(Pag. 68),

Pe sine însuşi poetul nu se închipue decât tot într'o transparenţă suprarealistă, în care singurele certitudini mai sunt metaforele, viziunile...

Gyr? un poet ciudat ca toţi poeţii,
făcu din vise mingi şi mandarine.
In piept avea fazani şi tamburine,
sub tălpi albastrul ski al tinereţii.
Legat de lună cu viori şi funii,
de cozile cometelor cu visul, —
i-a dat bilet de voe paradisul
. . . . . .
Pe urmă raiul i-a retras permisul.
Dar înainte de-a pleca în cuarţuri clare
încălecat pe o ghitară sburătoare,
a mai visat o ţară verde, cât un soare...
Şi a intrat în paradis, cu manuscrisul
pe care moartea i l-a pus în buzunare.

(Biografie, pag. 104).

Incheem stăruind asupra constatării că d. Radu Gyr a intrat în deplină maturitate a talentului. Creaţia d-sale actuală inspiră o desăvârşită încredere ; vremea îi va aduce poate o mai strictă purificare lexicală, şi o precizare mai deaproape a omenescului, Pentru o epocă de înflorire a literaturii, d. Radu Gyr este o primă garanţie.

Matei Nicolau

Cititorii au putut fi surprinşi, în cursul lunii Martie, de câteva articole apărute în ziare, prin care se deplângea moartea unui savant român, cu mult prea timpurie, şi desigur cu atât mai regretabilă. Tânărul învăţat, asistent de limba elină la facultatea de litere din Bucureşti, se numea Matei Nicolau, şi dispărea în vârstă de 33 ani.

Au scris despre el lucruri uluitoare cei cari l-au cunoscut şi au avut prilejul să-l preţuiască. Aceştia au fost însă puţini, fiindcă domeniul de specializare al lui Matei Nicolau, — linguistica cu temeliile ei din gramatica istorică, latina, elina, sanscrita, celtica, — nu oferă

putinţa de a fi cunoscut decât într'un cerc restrâns. Dealtminteri prestigiul de savant şi l-a cucerit tânărul linguist, la Paris, unde se afla de la vârsta de 22 ani, unde şi-a trecut doctoratul în drept, şi a ajuns în 1930, diplomat al Şcoli de înalte studii. *La* Societatea de studii latine *el face comunicări importante mai ales în problemele de interpretare juridică a textelor, iar în urma lucrării:* „L'origine du „cursus" rythmique et les débuts de l'accent d'intensité en latin", *şi a altor studii publicate în* Bulletin linguistique, *Matei Nicolau este numit de statul francez la* Ecole des Hautes études, *conferenţiar de latină juridică. A îndeplinit această funcţie timp de trei ani, după care s'a întors în ţară.*

Dar în scurta viaţă a savantului recunoscut de un for atât de înalt ca Parisul, găsim o latură de o importanţă cu totul deosebită pentru noi românii. Cariera lui Matei Nicolau a fost aceea a unui erudit, — am spune, — ascet. La superioarele lui cunoştinţe a ajuns prin sacrificarea totală a bunurilor vieţii. A sujerit de toate piedicile aşezate inerent în calea unei mari nazuinţe. A răbdat sărăcia, boala, singurătatea. Boala l-a urmărit de timpuriu, — fiindcă trebuia să trateze permanent cu chinină o malarie nevindecabilă, Matei Nicolau a început să-şi piardă treptat auzul.

La întoarcerea în ţară era surd complet. Ducea un trai de izolare, de afundare definitivă în umbrele despărţitoare ale disciplinei sale, neavând alte satisfacţii decât pregătirea cursului la facultate şi redactarea studiilor diverse pentru reviste şi volume. Moartea l-a surprins cu câtăva vreme înainte ca lucrarea sa „Originile propoziţiunii infinitive în limbile clasice" să apară în librării. A lăsat-o în pagini, cu bun de imprimat dat pe ultimele corecturi. Personalitatea lui Matei Nicolau este un exemplu destul de rar de energie românească, concentrată spre a ajunge la expresia sa maximă, în hotarele spiritului.

Necunoscut pentru cei mulţi, ridicat în adevărata lui lumină, Matei Nicolau poate fi, desigur, un superior punct de plecare pentru voinţa de creaţie a orişicui.

Dan Botta

In revista **„Tehnica şi arta grafică"**, d. Dan Botta publică o frumoasă **scholie la colindul cerbului.** Colindul cerbului se înfăţişează în mai multe variante. Toate au ca temă rătăcirea blăstemată a animalului, ca efect al unei greşeli, a unei trufii împotriva perfecţiunii din început a lumii. Semeţia aceasta pedepsită — observă d.

Dan Botta, este în colindele poeziei noastre populare, aceeaş cu ideea care inspiră mitul adamic, precum şi cu ideea tragică a teatrului antic. In rătăcirea lui de ispăşire, cerbul cade deseori în primejdia de a fi săgetat, dar, până la urmă, el e cruţat şi după trecerea a nouă ani de purificare, i se acordă şi iertarea.

Transcriem sfârşitul colindului comentat de d. Dan Botta. Aici cerbul întruchipează pe un fecior de împărat blăstemat şi ideea de păcat originar e foarte limpede.

— Ho, ho, ho, nu mă'mpuşca
Că nu-s eu cine gândeşti.
Eu mi-s fecior de împărat
De părinţi n'am ascultat,
Când de-acasă mi-am plecat
Mama mea m'a blăstămat
Să fiu fiară codrioară
Nime să nu mă omoară
Nouă ani şi nouă zile...
Dac'acelea le-oi plini
Jos la sate oi coborî
Biserici descuie-mi-oi
Slujbe mândre face-mi-oi
Scaunul judeţului
Păharul botezului...

Vladimir Streinu

In articolul **„Recitind pe clasicii noştri"**, din **„Revista Fundaţiilor Regale"**, d. Vladimir Streinu aduce câteva noui vederi critice asupra operei lui George Coşbuc. Până acum nu se dăduse o importanţă deosebiăt savantei versificaţii a poetului, nebănuindu-se cât de mare e contribuţia ei la durabilitatea operei. Judecata formală era lăsată de mult în urmă de cealaltă, despre sensul românesc al operei lui Coşbuc, după care el fusese lansat de Gherea, ca „poet al ţărănimii'.' Criticul socialist n'avea însă cultură clasică.

Nu-şi putea da seama nici pe departe ce însemnează în poezie, tehnica, şi în ce măsura la gloria unui poet contribue ştiinţa formală a limbii, — ritmul, armonia, muzicalitatea...

D. Vladimir Streinu vede în Coşbuc un adept al artei poetice horaţiene. Cine ştie ce a însemnat metrica în poezia lui Horaţiu va ghici importanţa nouei interpretări critice date lui Coşbuc de d. Streinu.

— f. —

Viaţă şi literatură

(CONTINUARE DIN PAG. I-a)

unui popor în căutare de pământ colonial.

Dar să nu uităm, întorcând fila, că Gustave Flaubert a consultat 107 cărţi de ştiinţă şi de literatură pentru un singur capitol din **„Bouvard et Pécuchet"**, iar Fedor Dostoiewski nu ar fi izbutit să-şi imagineze tragedia din **„Casa Morţilor"** dela Omsk dacă n'ar fi petrecut zece ani în mijlocul deţinuţilor din închisoarea siberiană. Cu toate acestea, trebue să facem o deosebire între nevoia studiilor livreşti, pentru o mai precisă şi mai completă informaţie a scriitorului, şi între cunoaşterea directă a lucrurilor prin contactul imediat cu însăşi viaţa. Deaceia romanele lui Flaubert sunt prea simetric organizate, având factura operelor perfecte şi cu adevărat ştiinţifice, pe câtă vreme Dostoiewski, îngropat de viu într'un sicriu rece şi tenebros, a găsit prilejul nimerit să amplifice imensitatea morală ecourilor psihologce care-l frământau până la obsesie. Dostoiewski n'a studiat, într'un sens larg, — a trăit şi a fost prins de împrejurări independente de voinţa sa. Dostoiewski, fără îndoială, este creaţia destinului său, a fatalismului de care sunt copleşiţi toţi marii theomatologi din literatura rusă. Şi totuşi, Dostoiewski nu este mai puţin realist decât Gustave Flaubert, dar de un realism crud, dionisiac şi apocaliptic, evocările tragediei din Omsk fiind atât de puternice sunt vrednice de unele cânturi din Comedia lui Dante Alighieri....

Se află la noi, o categorie destul de numeroasă de tineri scriitori, cari se supără până la ridicolul indignării auzind vorbindu-se despre o astfel de literatură. Unii cred că scriitorul trebue să se hrănească copios cu iluzia unei vieţi interioare, cetind şi colecţionând **„pagini alese"** din scriitorii autori care odinioară însemnau ceva numai când erau citiţi în întregime. Dacă începând să scrie, vreo pagină din „autorii celebri" se rătăceşte prin romanul dat la iveală ,atunci ei devin plagiatori pentru criticii isteţi ,şi inspiraţi de duhul geniului pentru prietenii şi cluburile adulaţiunilor familiale. Iată dar că ajungem la un fel de parazitism literar şi în epică, tot atât de ridicol ca şi declamaţia lirică. Ce bine e să fi romancier.... gândesc ei. Spaima de a lucra pe cont propriu, dispare ca aburii dimineţii la razele soarelui de vară. Se poate încălzi oricine, dela heliofilar, vaca Domnului, până la scriptomanii inspiraţi de providenţa secolului. Procedeul este următorul, dar şi morala : în roman nu există nici un fel de piedecă, şi nimeni nu-şi revendică paternitatea. Poţi relua drumul oricărei probleme discutate. Dacă nu ai curajul să-ţi asumi răspunderea, semnezi o succintă explicaţie liminară, şi pretinzi că ai găsit manuscrisul într'o sticlă, că ţi l-a trimis un necunoscut înainte de a se sinucide, sau mai simplu, că eroul, un personagiu închipuit, se destăinueşte autorului. Când primul capitol e gata, fuga cu el la cafenea. Atunci deabea romancierul capătă învoiala de a exista. Prietenii îşi iau obligaţia să publice **„note la gazetă": „va apare în curând".... „X lucrează la un roman de profundă adâncire a nepătrunsului"....** Romancierul însuşi se grăbeşte să dea numele romanului său. Căci aşa crede el că îi şade bine: să anunţe titluri de romane şi să ducă războiu crâncen împotriva editorilor care sunt ignoranţi şi nu le publică.

Cafeneaua însă uniformizează. Ea tolerează în penumbră şi bârfeşte în afară. Viaţă de turmă, satisfacţii banalizate de repetiţie.

Romancierul, călare pe Olimp, doarme, bea ,mănâncă, şi răsfoeşte distrat jurnalele. Discută absent sau cu pathos, după împrejurări şi oportunitate, ca să-şi dea mai multă însemnătate sau să devie convingător. După **„fragmente"** din primul capitol, publicate cu o notă de recomandare într'un ziar sau revistă, romancierul începe să primească scrisori de dragoste. Urmează: schimbul de fotografii, flori, telefoane, bileţele anonime. Factorul poştal aduce în fiecare zi câte o surpriză. Pe stradă este arătat cu degetul şi răsfăţat în intimitate. Nu de puţine ori se pot întâlni debutanţi, indiferent de vârstă, care au pretenţia de a se identifica până la concurenţă cu unele pasagii din André Gide, chipuri de martiri turmentaţi de setea absolutului din romanele lui Dostoiewsky, sau tot atât de frecvent, parodiind până la vulgaritate sinceritatea tinerească a lui Giovanni Papini...

Fauna aceasta rizibilă şi inofensivă este în decădere.

Capitolele noi nu încep niciodată pe contrapagină. Cele care se termină de cetit sau de trăit, presupun o pagină liberă de gândit, o pagină pauză voită, în care ideile se adună, impresiile se sedimentează, stilul se purifică. Revărsare conştientă peste o viaţă ce se cere mai întâi trăită, o bae solară de sinceritate şi îndrăzneală, o năzuinţă către cerbicia acţiunii voite, justificate, necontestate, fără şovăiri şi tatonări. Toate aceste afirmări strivesc conspiraţia tăcerii, intimidarea, intrigile, bârfeala, clanul literar. Viaţa nu înseamnă **„literatură"**, ci trăire, şi nimic nu ne inspiră mai multă compătimire decât acest tip în decadenţă, odinioară mistuit de orgoliu şi astăzi înţepenit în mizantropie.

Spaima de a lucra pe cont propriu, strania insuficienţă a voinţei, obsesia comentariului binevoitor, sfarmă mugurele de talent, sterilizează puterea de creaţie. Infrângerile sunt inevitabile, dar numai acei cari au luptat şi au fost înfrânţi cunosc beţia triumfului. Am privit întoteaduna cu un amar scepticism pe omul care, urcând din treaptă în treaptă, îşi calcula metodic succesele înşirându-le pe cursul unor ani. Am stimat întotdeauna pe acela care a căzut sub o aspră lovitură a destinului, dar s'a ridicat tenace, întrezărind o nouă confruntare cu viaţa.

In bună parte la aceasta se rezumă drama **„literaturii"** noastre : o existenţă comodă şi **„estetică"**, în afară de trăirea intensă a vieţii, de luptă şi de sete nepotolită de cunoaştere.

NICOLAE ROŞU

TEZA LA LIMBA ROMANA

de IONEL TEODOREANU

Nițoasă, deasă, fumurie și'ncâlcită, ninsoarea se gudură la ferestrele clasei a patra, ca un dulău ciobănesc. O știu toți elevii acolo, la fereastră, gata de joacă, dar o lasă să-i aștepte fiindcă azi au teză la română.

Profesorul de română pune pelerina numai când plouă. Altfel, și iarna umblă în surtuc, fumând cu țigaretă lungă și polobocită de cireș. Moș Surtuc are o pălărie neagră, mare cât un cuib de corb. La față seamănă cu un motan stufos de bătrânețe, și cu țăcălie albăgalbenă.

Pe catedră nu fumează, dar prizează.

— Hap-țiu !

— Să vă fie de bine, — zic băncile din față, cele mai soprane.

— Hap-țiu !

— La mai mare, — zic băncile de la mijloc, cu glas mai băețesc.

— Hap-țiu !

— Hap-țiu, — îl îngână fundurile clasei unde-s drojdiile răgușite cu ifose de bas.

Moș Surtuc scoate batista — basma de popă sau de precupeață — suflă, zgudue, răsuflă și oftează.

— Să vă fie de bine, cântă toate glasurile corului.

— Măăă ! mârâe moșul. V'am tocmit lăutari la nasul meu ? Hap-țiu ! Dracu să vă ia. M'ați deochiat.

E scriitor. Elevii au aflat. Il roagă să le citească din scrierile lui.

Iar n'ați învățat, bufnește el ca soba cu hogeagul astupat, numai zburlire de musteți, sprincene și câlț sur.

Ba da, am învățat, piue'n cor sopranii cu piculina lor de pichire. Da ne place să vă ascultăm pe dumneavoastră.

Scoate din buzunar un caețel, pune pe nasul lui scurtuț, grăsuț, cârnuț — de mops cu astm — ochelarii, își potrivește distanța dintre caețele și ochelari, ducând și aducând mâna bunducă și cumplit păroasă, și începe încruntat.

Are multe glasuri subt musteață, cum sunt cuțitele de vânătoare cu felurimi de lame laolaltă într'un pântec de os.

Moșnegii lui din Pipirigul Neamțului vorbesc cu glas de contrabas și bombănesc ca toba mare. Călugării au ochi și guri de peșteră cu urși când se aude zmeura cu fustă roșie, desculță'n munți. Iar văduvele se alintă ca vioarele când miaună mironosit lângă picioarele violoncelelor.

Băncile clipesc, se ghiontesc, chihotesc, râd, hohotesc, gem și plâng de râs. Moșul se uită parcă de pe munte, ca o lună răsărită 'n câlț de aburi, la forfota din văi.

Oralul la română e o recreație cu ușa'nchisă.

In schimb, teza-i pârjol. Nu poate nimeni copia. Verbul „a copia" e îngropat în cimitirul substantivului „teză", cu-atâtea văduve câți elevi sunt. Gramatica e un ger, din care cad cuvintele cu aripi moarte, — și elevii care râd la lecție, corigenți. La teză, moșul vine cu gramatica. Toate tezele se întorc rănite cu cerneală roșie. Nota șapte e o decorație dată de mâna Regelui. Nota trei e uniforma zdrențuită a mai tuturor celor întorși de la război.

Iată de ce, cu toate că vacanța e aproape — ultima zi de școală — cu toate că ninsoarea a venit mai repede decât Crăciunul, gudurându-se nițoasă la ferestre, — elevii clasei a patra se gargarisesc cu regule gramaticale.

Răsună coridorul școlii. Vine. Calcă voinicește. Cresc stejari în jurul lui.

Iată-l : mare'n ușă, ca un car cu fân pe poartă.

Intră. Trece, negru, prin dreptul tablei negre, fără să vadă pe nimeni, se duce la catedră și se așează și mai negru în dreptul ferestrelor albe.

Nu prizează. Nu strănută. Nu scoate batista.

In bănci, mâinile sunt reci, capul scorburos, picioarele grele. Condeele-și

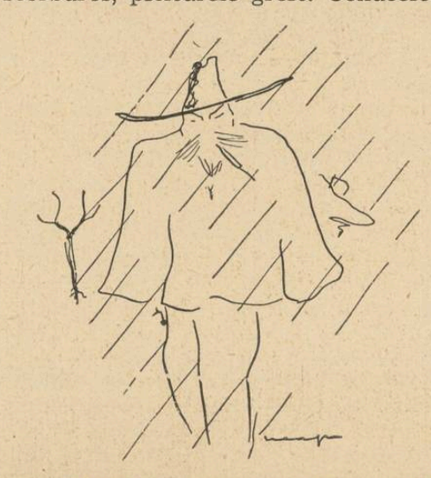

așteaptă răstignirea, cu jalea albelor caete la picioare.

Moșul se gândește. Nici măcar nu se scarpină.

De obicei dă teze scurte, algebrice :

— Aveți douăzeci de minute.

Nu admite lungimi : la gramatică. Cel mult o pagină. Enunță subiectul tezei, uneori îl scrie pe tablă, își scoate ceasul burduhănos, îl pune pe catedră, și se uită la elevi ca un doctor când ia pulsul. Nu s'aude decât tic-tacul ceasului și agonia de greeri a peniților.

De data aceasta însă, Moșul se uită pe fereastră

Toți elevii știu că ninge, dar primejdia de pe catedră a oblonit cu noapte, cu pământ și scândură toate ferestrele vacanței.

— Veți scrie despre iarnă.

Nu le vine să creadă. E ca și cum ferestrele cu fulgi ar fi o glumă de întâi April.

Moșul îi vede, îi măsoară bine, și zâmbește cum zâmbesc părinții și bunicii în ajunul Crăciunului.

— Fiecare scrie ce vrea despre iarnă. Compoziție liberă. Aveți toată ora la dispoziție.

Apoi se duce la fereastră, își scoate tabachera, prizează și strănută.

— La mai mare !

— Hap-țiu !

A început vacanța.

Pe toate caetele e o veselie de ogrăzi deacasă, ninse, când se'ntorc copiii de la școală.

Asta nu mai e teză la română. E omul de omăt, e bătaia cu bulgări, e săniuța, e datul pe ghiață în călcâe, e Steaua, e tata, mama, bunicii, copilăria, — e vacanța de Crăciun. Teză la vacanța de Crăciun. Elevii au plecat acasă, și de-acasă visează că dau teză la română cu Moș Crăciun.

Miroase a cerneală veselă. Au pornit toate condeele la trap și la galop. Se'ntrec. Hii, condei !

Numai unul stă.

Cum să'nceapă ? Cum ? Cum ? Cum ? Ning semnele de întrebare. Timpul trece ca o sanie fugărită de lupi. Cum să'nceapă ? A pornit la vânătoare de fulgi. Mai anevoie decât după fluturi. Fulgul e unul și-o mie în aceiași clipă. Uite-l. Nu-i. Intinzi mâna. Cade. Nu-i. E altul.

Scrie: **„Teză la Română".**

„Cling, cling, cling".

Și intră'n iarnă ca o sanie : cling-cling.

Dar poți să'ncepi așa o teză la română ?

Trage cu ochiul la vecin. Pe teza de alături, iarna începe-așa : **Iarna este anotimpul pe care l-a descris în versuri nemuritoare marele nostru poet V. Alexandri, în....**"

Și colegul scrie, scrie. Na c'a și întors fila. Bravo lui !

Cling, cling, cling. Ii vine să-și clatine capul ca o fată cu cei dintâi cercei.

Moșneagul scrie și el la fereastră, cu spatele spre elevi.

Elevul se întoarce spre banca din urmă. Strecoară o șoaptă mai subțire decât o fițuică.

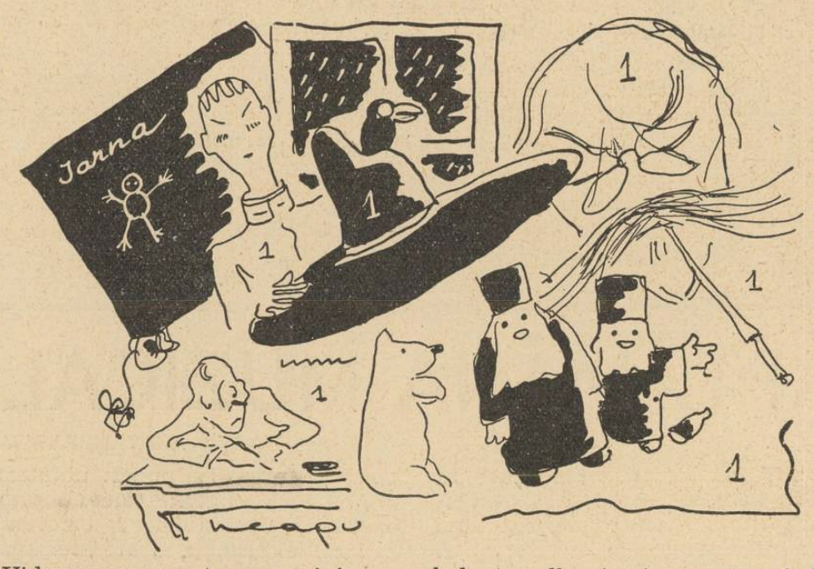

— Vidrașcu, spune tu cum ai început ?

Vidrașcu, roșcovanul, se oprește zbârnâind de energie, întoarce două file de caet înegrite și citește confidențial, urgent, secret, personal :

„Iarna este anotimpul preferat a copiilor...."

— Al, nu a, măi.

— Imi faci și observații ? Șterge-te pe bot, băete.

Și dispare ca o vulpe'n iarna lui.

Nehotărîtul se uită prin clasă. Toți scriu în friguri, cei mai mulți cu limba scoasă. Desigur că mai toți au început cu : **„Iarna este...".** Subiect, predicat. Așa e și corect. Incepi prin a defini subiectul compoziției.

— Ce e iarna ?

Cling, cling, cling.

E în ureche : cling, cling, cling. Nu mai gândește. Ascultă, vede, iar ascultă. Tumult. Fulgi, fulgi, fulgi, prin care fuge cling, cling, cling.

Inchide ochii. Ninge. Nu mai e nimic. Ce-a fost, a fost odată și s'a șters. Acum e stepă de omăt. Inima bate liber. Patru copite'n trap spulberă omătul. Nările'n vânt. Coama flutură. Copitele zboară. Omătul e un nour, dedesubt departe : fum rămas în urmă, abur împăenjenit.

Mai sus.

S'aprind scântei de-argint. Trec scame. Se destramă lână.

Și mai sus.

E alb ca'ntr'o cetate de mărgean din fundul mării ; alb ca'ntr'o pădure de fuioare; alb ca'n fosforescența unei mări de lapte ; alb ca'ntr'o moară unde luna e morar, și îngerii făină ; alb de rochița rândunelii cu albine de mărgăritar ; alb ca'ntr'o fluturare de batiste ale stelor din Calea Laptelui ; alb de oglinzi la balul picăturilor de rouă îmbrăcate în mireasă....

Alb.

Gândul nu-i nins. E ca fulgul : ninge.

Alb. Alb Alb.

Mai sus. Mai sus mereu, din alb în alb, din fulgi în fulgi, cu inima'n galop de zbor, și'n urmă c'un cling, cling.

Ninge altfel. Un suflet e în fiecare fulg, o transparență spre luminile de sus.

Și sus de tot în creștetul ninsorilor, al stelelor și-al policandrelor de brumă, în bolta bolților de-aureole, în strălucire de omăt nenins, spre care vine un abur de tămâe din cădelniță : cling, cling...

Zbrrr...

E clopoțelul recreației.

— Dați tezele.

Le-au dat cu cinste.

Se'ntreabă după ani și ani fostul elev din banca cincea:

— Ce e iarna ?

Iarna e o filă albă pe care un condei a scris „cling, cling, cling", și dedesubt a iscălit : Teodoreanu Hypolit Ion.

Iar profesorul de română a scris cu cerneală roșie : **1.**

Și a iscălit : Calistrat Hogaș.

NICHIFOR CRAINIC, SAU IERARHIA LUMILOR

Când în pragul războiului mondial Nichifor Crainic apăru în **Drum drept** cu poezii ca **„De profundis"** sau **„Patriarhală"**, literele românești prăznuiau, fără să știe, nașterea unui poet adevărat. Urcând domol în susul apelor, el aducea în ochi priveliști noui, un suflet dogoritor de prea mult soare, un mers legănat de unduirea ritmică a grânelor la șes și o inimă mocnită de o milenară umilință. El venea din părțile dunărene ale Munteniei, de-acolo unde „șesuri nesfârșite sub ceruri largi de vară" cu ondulate linii și 'nvălurate holde se desfășoară sub tremurul luminii și pier într'ale zării adâncuri vaporoase; de-acolo unde cupola de azur a cerului se arcuește peste pământ ca o vastă catedrală, iar arborii rotați și singuratici pe'ntinderi nesfârșite par preoți în odăjdii cădelnițând aeriene liturghii. Cu el Bărăganul își făcea o intrare triumfală în literatura română, devenind din simplu divertisment vânătoresc ca în Pseudokinegheticos, ființa avea a unui ținut și „formula unui suflet", cum scrie d. N. Iorga. Căci Nichifor Crainic, ca nimeni altul, asemeni cochiliei ce-și cântă în șuerat de vânt svonul mărilor uitate, cu o putere de expresie neobișnuită, își tâlcui, în versuri largi svonurile șesurilor natale și glasul străbunilor, irupte în cochilia sufletului din adâncul miilor de ani.

Două sunt zările din care poetul își trage răcoarea gândului și frăgezimea simțirii și amândouă se împacă și se îmbină ca 'mbrățișarea celor două maluri în legănatul râului: una este zărișteа timpului pe care, din neam în neam, se scurg străbunii urcând spre suprema năzuință, alta este zărișteа spațiului pe care viața joacă și arde, ca năluci de vâlvori pe tainiți de comori. Iar la mijloc, asemeni apei în care se oglindesc în fund umbrele celor de deasupra, Arta și Iubirea, ca două vrăji misterioase împletite în mers.

Este interesant de construit diagrama elementelor statornice ale unei conștiințe poetice. A descoperi care sunt elementele care intră în compoziția eului estetic al unui poet, a afla structura interioară a acestor elemente, a coborî pe firul lor în tainițele din care isvorăsc și a prinde — atât cât e posibil — joncțiunea lor cu forma de personalitate estetică ce zace în sâmburele de jar al conștiinței sale, a găsi raportul permanent în care stau aceste elemente unele față de altele, cum și structura interioară a întregei conștiințe estetice, pentru a descoperi sistemul de lentile căruia îi e supus materialul estetic spre transformare cum și centrii speciali de valorificare estetică a produsului după coeficientul personal de interpretare, este desigur operă grea și în parte imposibilă. Stadiul actual al Psihologiei experimentale este departe de a veni în sprijinul Esteticei, iar capitolul emoțiilor și al tuturor formelor afectivității și voinței este cel mai rebel la metodele experimentale. Rămâne cercetătorului să se mulțumească cu observații și comparații după canoanele clasice, oscilând între metoda impresionistă și cea obiectivistă.

In sensul acestui deziderat se pot face constatări și observații din cele mai interesante cu privire la structura conștiinței estetice a d-lui N. Crainic. Am arătat deja că două sunt isvoarele inspirației sale: **timpul** înțeles ca factor comun al generațiilor, ca imagină fidelă a vieții ce se transmite ca o torță sacră din neam în neam, ca o apă în care se oglindesc, ca 'ntr'un prezent continuu și permanent, străbunii. Ca și cum legea progresului ar fi anihilată și tot zbuciumul înnoirilor o zădărnicie. Ca niște fântâni ale trecutului, timpul este apa în care toate se înneacă și din lumini și umbre tainice se adună în fund chipul cel deapururi al străbunilor.

„Dar când din unda liniștită
Vreau chipul nou să mi-l adun,
Din fund, sub casca-mi oglindită,
Zâmbește galeș — un străbun.
(Fântânile trecutului)

Timpul este urzeala permanentă a rasei pe care suveica vieții țese forme noui ce dau strălucire nouă aurului din adânc. El este veșnicia fărâmițată în clipele fugare.

Conștiința timpului este una din coordonatele inspirației sale poetice. Ea are un timbru profund și oridecâte ori este atinsă de aripa gândului și închipuirii răsună prelung ca un dangăt de înviere. E de ajuns ca ideia poetică să îmbrace forma timpului, să se închege din icoane durate în timp, pentruca expresia poetică să se încarce de dinamism, iar technica ei să fie mișcarea, schimbarea fulgurantă de clișee, ca din suprapunerea de imagini să căpătăm viziunea în plan și în adâncime. Asemeni citirii în cabală a Sărmanului Dionis, semnele magice ne deschid tainițele timpului și cu el ne strămutăm în trecut sau în viitor, aici și oriunde. Conștiința timpului e singura certitudine că nu suntem valuri trecătoare în eterna schimbare și înnoire, că asemeni râurilor contopite în mare, murind, noi și renaștem undeva.

„Trecutul adormit și viitorul
In clipa care bate le 'mpreuni :
Când, fericiți, lipim la piept feciorul,
Imbrățișăm într'însul pe străbuni.
(Patria)

Cultul penaților e cea mai puternică și vie realitate pe care poetul o trăește:

„Și-am învățat din leagăn că'n umbra ta penații
Călăuzesc urmașii pe datinile lor
Poteci pe care trece ființa unei nații
Spre slava de lumină ce cheamă'n viitor...
(Cămin rămas departe...)

Continuitatea și permanența neamului se sprijină pe o substanță nepieritoare care circulă în natură ca seva în copaci :

„Cum suie 'n lugeri seva din îngropații sâmburi,
Din cei uitați de vremuri sub iarba depe dâmburi
Suia în ei puterea trecutului străjer.
(Mater Dolorosa)

Nicăeri însă ca în lăcașurile sfinte și în preajma lor, misterul supraviețuirii sufletului celor apuși și puterea de a întări pe cei vii nu este mai aevea:

„Mânăstire,
Sufletul pe care-l porți
Este supraviețuirea milioanelor de morți.
Când răsfir, înduioșată, inima pe care-o am
Peste vatra unei patrii, peste **timpul unui neam,**
Simt adânc pe fericiții, cari în stratul vremii dorm,
Cum sporesc fluidu-acesta furtunatic și enorm.
(Mânăstirea)

A doua coordonată a inspirației poetice a d-lui Crainic este **spațiul,** înțeles ca imagine plurală și multicoloră a distanței și infinitului. Mai mult decât timpul care, abstract și metafizic, fluent și incolor, cere o technică mai rafinată și o expresie cu o rețea mai deasă ,tinzând la o structurare a conștiinței de timp într'o configurație adesea prea personală și unică, spațiul tinde la organizarea unui cosmos încă și mai particular ,în directă funcțiune de toate particularitățile imaginei concrete, variate la infinit. Spațiul, mai mult decât timpul, diversifică și determină, particularizează și circumscrie. Atâta orizont avem în noi ,cât spațiu cunoaștem, iar formele în care spațiul se desfășoară dau conștiinței noastre cadențe și ritmuri diferite. Spațiul îl purtăm în noi ca pe însuși cadrul vieții. El se confundă cu însuși sentimentul vieții, cu respirația și cu avântul. El tonifică viața și-i dă certitudinea existenții. De aceea toate gândurile despre spațiu sunt euforice și odihnitoare, pe când cele despre timp întotdeauna sugerează tristețea, melancolia. Spațiul este tonic, pe când timpul deprimant. Timpul sugerează scurgerea, trecerea și moartea, spațiul neclintirea, permanența și viața. Și cum în moarte toți ne asemănăm, viața numai deosebindu-ne, spațiul pe care viața se ridică este un element primordial al ei. De înțelegerea și valorificarea spațiului atârnă ritmul și cadența vieții noastre.

Aceste observații se constată ușor în poezia d-lui Crainic. La d-sa, mai mult ca la alți poeți, forma spațiului în care s'a închegat conștiința sa este un factor inseparabil de întreaga viziune a lumii și vieții. Nicio imagine nu se organizează fără elementul specific al spațiului dela șes. Universul însuși se mulează pe elementele puse la dispoziție de acest spațiu. Sunt câteva noțiuni care revin necontenit și prin jocul lor ne sugerează priveliștea reală a vieții și imaginii. Astfel: „șes nesfârșit", „cer larg de vară", „întinderi cu ondulate linii", „holde de învălurate", „zări vaporoase", „nemărginirea întinderilor", „zări deschise", „cerul lin ca o mătase", „ondulări ritmate", „imensitate", „strășinile zării", „zarea deșartei câmpii, „coline culcate într'o rână", „pe umerii colinelor din zare", „vaste coviltire de frunzare", „nemărginirea vieții câmpenești", „zariști matinale", „netede colnice", „ceruri însorite", „a slăvilor catapeteasmă", „zile lungi și rare", „pe zaristile depărtării", sunt elemente din care se încheagă întreg chenarul spațial în care curge viața ca într'un jghiab. Intreaga inspirație poetică se mișcă pe largi deschideri spațiale, sub vaste bolți aeriene, în nesfârșit dans de linii ondulate și ritmate ca 'ntr'o simfonie de linii și planuri. Technica însăși devine sugestie și contemplație, în care nestatornicia învălurată a infinitului s'așează 'n nesfârșite zariști de statornicie. Aci mișcările reduse la ondulările de holde în bătaia vântului măresc senzația infinitului și fac să crească iluzia și visul ca într'o impresionantă stare hipnotică în care puterile tainice ale câmpiei s'au desmorțit și joacă 'nvâlvorate mirifice imagini.

„Și sufletu-mi cu doruri învăpăiate care
Cuprind nemărginirea întinderilor voastre,
Sunt visuri fără nume ce chiamă 'n depărtare
Ispititor ca Fata-Morgana 'n zări albastre.
(Șesuri natale)

Când însă iluzia s'apropie de halucinație și cele două coordonate, timpul și spațiul, se îmbină în elevate stări sufletești tinzând a evada din strânsoarea lor, spiritul zărește ca printre zăbrele azurul supremei libertăți. E treapta de pe care se simte adiind boarea unei alte lumi:

„Iar gândul tău, în căutarea
Obârșiei, fără de sațiu,
Se varsă 'n timp ca resfirarea
Unui parfum subtil în spațiu.
(Sub specie aeternitatis)

Dar despre organizarea timpului și spațiului într'o viziune cosmică armonioasă de abia de acum vom putea vorbi. Considerăm cele de până aici ca deschidere a unei vaste priveliști peste timp și spațiu.

ȘTEFAN CARSTOIU

METTERNICH

L'am întîlnit pe Metternich prin toamnă'ntr'un tîrziu...
Era mai blînd şi'n clinchet de medalii,
Jucà un şah pe-o bancă albă de mesteacăn
Aveà pioni în brîul de mătase, pe chipiu...

Dar singur nu juca... o ghionoaie
Venea din cînd în cînd să mute chipuri,
Apoi, savantă se'nturna prin scorburi,
Iar el privea tăblia fără să se 'ndoaie.

Şi pasărea ţipa în zeflemea :
„Mănînc o mie de furnici
Cît plănuieşti, ministre, o mutare !"
Mănuşa albă totuşi nu'ndrăsnea.

Ci eu m'apropiai, tiptil, furându-i spada,
Să nu mă omoare dacă-i dau un sfat...
De epoleţii 'ntinşi sub frunzele de nuc
L-am sguduit : „Nu vezi ? îţi trebuie rocada **!"**

Şi-atunci din haina lui un vraf de oase
S'a prăbuşit stricând şiraguri de pioni
Şi capul său căzu peste spătar în iarbă
Aşteptând să-l pună la loc vreun om de treabă...

Şi pasărea-l certa din crengi pe jucător,
Spunea că pigulise altă mie,
Şi singurul ce sîngerà 'n amurg, din bătălie,
Era un grenadir de lemn pe şahul gol...

SIMION STOLNICU

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

Filarmonica. Ultima vreme pare să fi fost în deosebi de priemică desvoltării timpurii a talentelor de execuţie.

Un număr impresionant de tineri concertişti superior pregătiţi, confirmă faptul, cucerind succese de virtuozitate la varsta cănd, în chip obicinuit, se depune încă munca de ucenicie, prin conservatoare.

Estrada „Ateneului" a primit, din această avantgardă a artei soliste de mâine, solii destul de convingatoare.

Printre toate acestea, trebue să recunoaştem ascendentul categoric câştigat de tânăra violonistă franceză Ginette Neveu, care a oferit publicului nostru nu isprăvi acrobatice, nu efecte uşoare, nu fagădueli, dar o magistrală interpretare a uneia din cele mai covârşitoare opere violonistice existente: concertul de Brahms.

Impovărat cu masive dificultăţi, revendicând forţă expresivă, amploare de redare şi adâncă maturitate de resurse, concertul de Brahms nu este de fel indicat unor avântări juvenile, pe care le-ar frânge decisiv cu rezistenţa severă a unui complex muzical şi tehnic din cele mai greu accesibile.

D-ra Ginette Neveu nu este însă o oarecare mânuitoare precoce a vioarei, ci o artistă desăvârşit de sigură de măestria ei. Stăpânind problemele pur instrumentale, într'un grad excepţional, în linii mari şi decise, cu concentrat dinamism şi înţelegere muzicală limpede şi sobră, pătrunzătoare şi echilibrată, d-ra Neveu n'a făcut din concertul de Brahms nici o miniatură, nici o piesă de bravură, nici o confuză plăsmuire romantică.

D-sa i-a păstrat fără excepţie un admirabil academism formal, în care a ştiut să cuprindă, cu intensă energie, nuanţată inteligenţă şi largi mărturii de simţire artistică, tot tumultul interior al unei poezii de puternic şi învăluitor romantism.

Logica susţinută a acestei interpretări, punerea la punct uimitoare a celor mai exigente amănunţimi de execuţie, obiectivitatea elocventă a fiecărei exprimări, a fiecărei caracterizări de frază, de sens, de accent, disciplină splendidă pe care o impune spiritului, temperamentului şi meşteşugului d-sale, au făcut din colaborarea la „Filarmonica" a d-rei Ginette Neveu o revelaţie.

Inălţandu-se hotărît peste succesul de o clipă, peste sclipirile înşelătoare ale performanţei şi exhibiţiei, d-ra Ginette Neveu a triumfat într'o misiune pur muzicală şi din cele mai grele, câştigand admiraţia unanimă. Cariera d-sale, pe care, prin valoarea rară a talentului şi a înaltei şcoale ce îmbină atât de fericit, o cinsteşte cu adevărat, este menită de sigur unei străluciri din cele mai vii şi mai durabile, printre cele mai de seamă afirmări ale generaţiei noi.

Concertul de Brahms, a fost întovărăşit în program de alte opere muzicale ale aceluiaş autor, iar bagheta conducătoare şi-a găsit cu plinătate rosturile în mâna excelentului muzician, d. Ionel Perlea. „Uvertura tragică" şi „Uvertura festivă", au creat limitele concertului iar simfonia III-a în fa major, a fost, alături de concertul de vioară, lucrarea de temei a serei simfonice „Brahms".

Dintr'un aluat sonor poate cam compact, într'o desfăşurare uneori greoaie, nu de egal interes expresiv în alegerea elementelor tematice, simfonia III-a păstrează totuşi o graţie specială şi mlădierea catifelată a frazei prelungi a lui Brahms, şi îşi clădeşte viguros şi vast forma arhitectonică.

D. Ionel Perlea a caracterizat-o în condiţiuni doveditoare atât a unor afinităţi reale cât şi a unui dar de preţuire convingătoare a muzicii, de care dispune cu alese mijloace de şef de orchestră.

RĂTĂCIRI

Din depărtări de vis, plecat pe căi de gând,
Te chem să vii spre mine ca spre-o vatră...
Te-aştept de eri, de azi, de orşicând,
Cu ochii grei de vis şi 'nfăşurat în mine
Ca 'ntr'o reţea de humă şi de piatră,
Orb pentru ceruri 'nalte şi senine...

Mi-e gândul plin de plumb şi paşii 'mpleticiţi
In grunjii tari de lut din drumul serii,
Pe care trec cu ochii rătăciţi
Să-ţi caut urma 'n vânt şi sborul printre vise
Şi odihnit din umbrele tăcerii,
Să plec apoi spre zările închise...

Am să te caut mult...
Şi 'ntr'un târziu de zori,
Când voiu găsi 'n ţărână doar uitarea,
Am să 'ngenunchi ca de atâtea ori
Şi-am să te chem, pierdut, ca 'n ceaa din urmă dată,

Cu sufletul plecat pe toată zarea,
Ca să m'auzi, să ştii c'ai fost uitată...

MUGUR MARDAN

PĂMÂNT

Cu braţe vânjoase pe coarne de plug,
Păşeau... Păşesc şi acuma ţărani,
Muncind alături cu vita din jug...
Săpat-au în suflet cuvântul cel sfânt,
Şi-l poartă într'înşii de ani
Intregi... Doritul pământ **!...**

Pornit-au ţărani din case de lut,
Cu ghioaga în mână...
Cu gândul pierdut,
Pe aripi fugare de vânt
Ciobani au pornit din vreo stână...
Şi toţi pentru tine, pământ **!...**

Au plâns femei.. Şi azi, poate, una mai plânge,
Gândind cu ce chipuri senine,
Scuipat-au ţăranii cu sânge,
In glodul murdar, un cuvânt :
„Murim pentru tine
Cu toţii... Pământ **!"...**

TRAIAN LALESCU

CRONICA PLASTICĂ

de **PAUL MIRACOVICI**

TINERIMEA ARTISTICA

Mi-e cu neputinţă să-mi opresc un sentiment confuz de regret vizitând expoziţia „Tinerimii artistice", de regret pentru ce s'ar fi putut face, pentru eforturile meritoase ale d-lui Kimon Loghi. Acum câţiva ani, „Tinerimea" încetase de a mai corespunde titlului. Incet, încet, o mare parte dintre fondatori plecând — alţii au murit — au luat cu ei şi partea de prestigiu ce reprezentau şi interesul ce căpătau expoziţiile prin prezenţa lor. După război, necesitatea de a regenera rândurile Societăţii a făcut pe D-l Kimon-Loghi, preşedintele ei, să invite un număr din ce în ce mai mare de artişti tineri dintre cei ce se remarcaseră fie la Salonul-Oficial fie în expoziţiile lor. Efortul d-lui Kimon Loghi, făcut cu atât de lăudabile intenţii, nu vioiciune şi o uşurinţă remarcabile.

D-na Cuţescu-Storck aduce două peisagii pline de interes. Incă o verigă de aur la frumoasa d-sale carieră. Despre d-nii Ghiaţă, N. Enea, G. Nichita, Panteli-Stanciu, am scris cu ocazia expoziţiilor personale. Viorica Grigorescu dovedeşte frumoase calităţi în cele două lucrări expuse. D-na Olga Greceanu prezintă o frescă plină de interes şi câteva panouri bine compuse şi agreabil colorate. Câteva peisagii, naturi moarte, îndrăsneţ văzute de d-na Georgeta P. Holban. Horele, plajele întotdeauna aceleaşi ale d-lui Pan. Ioanid. Ionescu-Sin are unul dintre cele mai frumoase panouri. Nudul mai ales e de o înaltă ţinută artistică. Peisagele, natura moartă şi portretul sunt lucrări excepţionale.

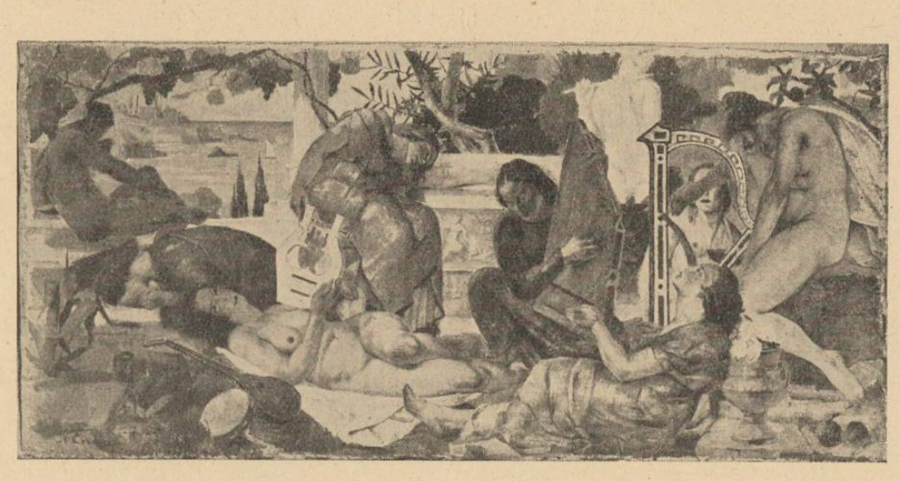

N. ENEA: „Muzică"

pare azi să fi dat roadele aşteptate.

Dacă azi „Tinerimea" e o expoziţie „bogată" şi unde cei „harnici" acoperă generos panourile, ţinuta expoziţiei, întregul ei nu poate fi mulţumitor. Nume ca Ionescu-Sin, Ştefan Constantinescu, Baraski, Angheluţă, Mac. Constantinescu, Stoica, Bălţatu, Iosif, Borgo Prund, R. Maniu, Phoebus, Onofrei, V. Popescu, Iorgulescu şi alţii par a nu fi ajuns pentru echilibrul necesar unei expoziţii de importanţa „Tinerimii", să atenueze prin prezenţa, sobrietatea lor caracterul ce i-l dau unii expozanţi excesiv de pompieri. E posibil ca şi aranjamentul să fi contribuit în oarecare măsură la aspectul obositor al expoziţiei de acum. Prea multe tablouri, mult prea multe. Ce ar fi fost însă dacă toţi societarii trimiteau câte 10, câte aveau dreptul... E un adevăr elementar că tabloului îi trebue spaţiu, din întregul peretelui trebue lăsat tabloului un cadru, în afară de cel de lemn, un cadru de aer care să-l separe de vecinătăţi supărătoare. Fără îndoială aceste greşeli sunt totdeauna posibile într'o expoziţie colectivă, de aceea un număr mai mic de tablouri ar fi aerisit şi liniştit simezele cari acum par de un îngrijorător dinamism.

•

E greu, dacă nu imposibil, să scriu atât cât aşi dori despre fiecare expozant, de aceea voiu nota, atât cât îmi îngădue spaţiul, unele observaţii ce ţin poate mai mult de impresie de cât de analiză. D-l Kimon-Loghi ne înfăţişează încăodată Balcicul, un Balcic idilic, înflorit şi într'o manieră în care sunt prezente toate însuşirile d-sale. Mai nou, un portret, deosebit de interesant. D-nii Artachino şi Grant sunt aceiaşi de totdeauna ; cu calităţile şi defectele care le-au făcut strălucirea sau umbrele carierelor respective.

D-l Artur Verona, atât de fidel învăţăturilor müncheneze ne arată într'o natură moartă, în nişte flori, o rară cunoaştere a meşteşugului. D-sa rămâne, pe lângă pictorul emotiv, un mare meşter al picturii. Angheluţă ar fi fost mai bine reprezentat cu una din scenele de interior despre care am spus tot binele cu prilejul expoziţiei sale. Păcat că Băjenaru, unul dintre cei mai subtili pictori a trimis numai o bucată.

Bălţatu e în vădit progres. Remarcabil mai ales peisagiul cel mare. Barbieri e unul din cele mai frumoase talente.

D-l Burada, cu frumoasele sale însuşiri de culoare ne aduce compoziţii pe care le-am fi dorit mai stilizate. Deasemeni şi d-l Troteanu. La amândoi se vădeşte preferinţa pentru pictura de chevalet pentru care au mari însuşiri.

Elena Barbu, Maria Manea, aduc peisagii, naturi moarte, cuminte şi interesant pictate. Nicolae Cernescu expune din nou după mulţi ani de absenţă. Salutăm cu bucurie reintrarea în viaţa artistică a unui foarte înzestrat pictor.

Ştefan Constantinescu nu e numai un pictor care cunoaşte ca puţini meşteşugul dar are şi un spirit de observaţie, o spontaneitate, unice. Peisajul expus, ca şi natura-moartă de altfel, atât de frumos transpuse, sunt operele unui mare pictor. Interesante — mai ales natura moartă — tablourile d-nei Ecat. Cristescu Delighioz. La Creţulescu e încă evidentă amprenta meşterului Verona. D-sa are însă în plus o tea şi prin interesul lucrărilor sale. D-l Schweitzer-Cumpănă, impetuos, vehement dar foarte stăpân pe emoţia şi posibilităţile sale cari sunt imense. Nicolae Stoica, unul dintre cei mai înzestraţi tineri, aduce un portret în care problema culorii ca şi aceea a portretului în sine sunt căutate cu egală înţelegere. Romeo Storck trimite două peisage din Balcic. Aceste tablouri atât de frumoase ne fac să regretăm absenţa atât de lungă de pe simezele expoziţiilor noastre. Struţinschi trimite câteva tablouri delicat nuanţate. D-l Sârbu expune scene din deltă în cari excelează. Mircea Teodorescu care expune atât de rar trimite două peisage pline de interes. Câteva foarte pitoreşti tablouri de D-l Teodorescu-Romanaţi. D-na Mandia Ullea dovedeşte prin plăcerea cu care stilizează, frumoase însuşiri pentru pictura murală.

Elena Vavilyna are un singur tablou; un frumos peisaj din Turtucaia. D-l Paul Verona e covârşit de influenţa d-lui Artur Verona. C. Vlădescu are unul din cele mai închegate şi mai interesante panouri. Pictate cu o egală emoţie şi cu o profundă cunoaştere a meşteşugului, nudurile, portretele, peisagele expuse dovedesc marile resurse.

Al. Phoebus expune 8 guaşe cari sunt printre podoabele expoziţiei.

Simion Iuca gravuri excelente. Deasemenea d-na Maria Manolescu.

D-l G. Chirovici aquarele cu motive româneşti de un rar pitoresc. Remarcabile frumoasele interpretări ale d-nei Nora Steriade. Notăm guaşele d-rei Anna Tzigara-Samurcaş şi Silvia Panaitescu.

In ce priveşte sculptura, sentimentul de care scriam la începutul acestei cronici, e mai puternic, mai stăruitor, intrând în sala în care e expusă. Contribuţia unor artişti ca Baraski, Borgo Prund, Onofrei, Mac Constantinescu, Celine Emilian, Irimescu, Negrulea

N. ENEA: Compoziţie

Tureatco-Caragea e literalmente sufocată.

Remarcabile lucrări au trimis ; Zoe Băicoianu, Cobizoda Claudia, Mariana Creţu, Mereanu, Falti, Tălăşescu.

TEODOSIE, FIUL LUI NEAGOE

Lunatec mire, îmbătat de cer,
De adieri cu amiros de roze
Eu te slăvesc, domn fără giuvaer

Venind de cine ştie ce departe,
Din cine ştie ce metempsihoze
Sau dintre file de prăfoasă carte.

Tu ai descins din alba ta caleaşcă
Invăluit în horbote şi 'n catifele
Cu faţa pură ca o ceaşcă.

Şi ai călcat pământul în picioare
Păzit de vornici şi de stele
Intocmai ca un rai de soare.

Aşa cum stai şi cum te mişti
Cu trup subţire şi mlădiu,
Din fumuri pare că te işti,

Şi când te 'ntorci din nou în vreme
Să-ţi culci făptura în sicriu
Un înger de pe boltă geme.

Te du, Cocoane, către Domnul
Te du spre mândra mănăstire
Ce îţi aşteaptă, goală, somnul

Şi lasă oameni mulţi şi mici
Să se întrebe, să se mire
Cum de-ai putut să treci pe-aici.

ŞTEFAN BACIU

SFINȚII

de ARCADIE AVERCENCO

Sunt în viață întâmplări, pe care ți-e greu să le mărturisești.

I

Azi dimineață, citindu-mi jurnalul, am dat la rubrica publicității, de următorul anunț:

„Doamnă bine făcută, corp superb, își oferă serviciile domnilor pictori, ca model".

— Hi-hi, — am râs în sinea mea. Las' că știu eu ce fel de model ești d-ta. Tot așa cum sunt eu pictor.

Apoi, am căzut pe gânduri.

— „Să mă duc s'o văd, poate? Sunt un om atât de serios, încât n'ar strica să duc o viață puțin frivolă. Alți oameni trăesc ca fluturii, trecând dela o floare la alta. Oameni din cei mai inteligenți și talentați își treceau timpul făcând curte femeilor. Intrigile amoroase ale lui Benvenuto Cellini, aventurile frivole ale genialului Byron, autorul unor capodopere de neuitat, care vor trăi în veacuri....".

— Birjar!

In fundul curții mari și sumbre, am găsit apartamentul n-rul șapte și am sunat cu oarecare strângere de inimă.

Mi-a deschis o slujnică posomorîtă.

— Ce doriți?

— Drăguțo... Aici stă modelul?

— Aici. Sunteți pictor?

— Da... Mă ocup câteodată cu pictura. Spune coniței că... totul va fi cum trebue.

— Poftiți în salon.

Un minut mai târziu, a intrat în salon o doamnă tânără și bine făcută, într'un capot albastru, care îi contura toate formele în modul cel mai cinstit. Doamna mi-a întins mâna și m'a întrebat cu bună voință:

— Doriți să vă pozez? Sunteți pictor?

„E timpul să trec la un ton mai frivol", m'am gândit eu.

— Ei aș! Eu pictor? He-he. Cum de ați ghicit că sunt pictor?

Doamna a râs.

— Ce curios sunteți! De ce ați mai venit dacă nu sunteți pictor? Sunteți la Academie?

— Nu, nu sunt la Academie, — am suspinat eu. N'am fost admis.

— Va să zică, lucrați la un atelier particular. La cine?

I-am mângâiat mâna, într'un mod comunicativ.

— Ce drăguță sunteți. Ghiciți.

— Cum pot să ghicesc? Există multe ateliere. Puteți lucra la Sivaciov, la Goldberger, la Țiganovici. Adică, Țiganovici e sculptor. Ce pictori mai avem? Perepalchin, Stremouhov... La Stremouhov, nu? Vă citesc în ochi că am ghicit.

— Exact, lucrez la Stremouhov, — am confirmat eu. De sigur că la el.

Doamna s'a înviorat.

— La Vasile Erastâci! Ce mai face?

— Nimic. A început să bea.

— A început? Mi se pare că bea de vreo 20 de ani.

— Nu mai spuneți! Vai, Stremouhov, Stremouhov. Și eu n'am știut. Am crezut că e om cumpătat.

— Să-i transmiteți complimente. Nu l-am mai văzut de mult... de când i-am pozat pentru „Fata cu șarpele". Știți că pozez de mult?

— Pozați deabinelea?

— Cum adică deabinelea? Cum s'ar mai putea poza?

— Vreau să spun, nu obosiți?

— Nu, m'am obișnuit.

— Și vă desbrăcați de tot?

— Firește. Altfel cum?

— Și nu vă e frig?

— Nu pozez decât acasă, iar aici am

în permanență 16 grade [1]). Dacă doriți, putem lucra chiar acum. Doriți cap, bust sau nud?

— Da, da, firește!! Cu plăcere! Cred că nud. Fără discuție că nud.

— V'ați lăsat cutia în antreu?

— Care cutie?

—Sau ați venit cu mapă? Lucrați în creion?

— Vai, ce păcat! Mi-am uitat mapa. Și creionul l-am uitat.

Am ezitat puțin și am spus, îndreptându-mi în gând privirea spre patronii mei: Byron și Benvenuto Cellini:

—Dar, nu face nimic că am venit cu mâinile goale... Eu...

— Firește că nu face nimic, a râs tânăra femeie. Aranjăm noi. Alexandre!! Sașa!

Ușa, care ducea în odaia învecinată, a scârțâit....

A intrat un tânăr blond cu o față blajină. Tânărul ținea în mână o paletă.

— Faceți cunoștință: soțul meu. E și el pictor. Sașa, colegul tău distrat a venit să mă picteze, dar și-a uitat acasă nu numai uleiurile și pânza, dar și creionul și cartonul. Vai, boemii! Dă-i tu ceva.

M'am speriat:

— Vai de mine, nu șade bine. Sunt încântat de cunoștință... Mai bine mă reped acasă. Stau... la doi pași de aici.

— Pentru ce? Avem planșetă, creioane, pioneze, carton. Dar poate ați dori să pictați în ulei?

— In ulei. De sigur că în ulei.

— Atunci s'a făcut! Am multe pânze pe șasiuri. Vă cedez una la prețul de cost. Catia, adu tu.

Afurisita de Catia se desbrăcase în răstimp, fără nici un pic de rușine, ca și cum ar fi fost singură în odaie. In adevăr, era făcută minunat, dar eu aproape că nici nu mă uitam la ea. Se plimba nestingherită. Hotărît, oamenii au pierdut rușinea.

O greutate mi s'a lăsat pe inimă și mi-a apăsat-o. M'am gândit trist:

— „Să nu mă bată dobitocul ăsta! Ce artist agasant! Ce preoți grozavi ai artei!".

Catia a adus cutia cu uleiuri și niște unelte, de care habar n'aveam. Soțul ei s'a trântit pe divan și, uitându-se în tavan, și-a aprins o țigară. Tânăra femeie s'a oprit lângă fereastră.

— Așezați-mă, — mi-a spus această nerușinată.

— Așezați-vă singură, — i-am răspuns înciudat.

Ea a râs.

— Nu știu ce atitudine vă trebue.

— Stați așa.

I-am arătat asemenea atitudine, încât, luând-o, peste un minut, orice femeie ar fi căzut moartă de oboseală.

Dar, Catia era făcută din oțel.

Ea s'a așezat în poză și a rămas în nemișcare.

II

— Ce faceți, domnule? m'a întrebat mirat soțul. Nu se apasă la capătul acela dacă vreți să iasă uleiul.

— Ești sigur? am râs obraznic. Răposatul profesor Iacov recomanda să apeși tocmai aici, unde uleiul e mai proaspăt.

— Dar așa se usucă.

— Nu-i nimic. Pe urmă îl subțiez cu apă.

— Subțiați uleiul cu apă?

— Spun „apă" în înțelesul larg al cuvântului. Il subțiez cu lichid. Ciudat, — m'am întrerupt singur, — aveți toate culorile, afară de culoarea pielei.

— Această culoare se compune.

— Crezi? In „Scrisori artistice", Benoit spune categoric că nudul se pictează cel mai bine cu culoarea pielei.

— Dați-mi voie... Dv. ați lucrat vreodată în ulei?

— De câte ori! Cel puțin de zece, dacă nu mai mult.

— Și nu știți cum se combină culorile?

— Eu știu, dar văd că d-ta n'ai citit lucrarea baronului Fochse, membru al Academiei de arte frumoase din Dresda: „Arta de a combina culorile".

— Nu, n'am citit-o.

— Asta-i. Dar, dece lipsește pensulei părul? A rămas numai coada. Ce fel de penel mai e și ăsta?

— E rezemătoarea. Se poate să nu știți ce-i asta?

— Eu știu, însă d-ta n'ai citit, probabil, „Memoriile unui pictor" de Schindler Barnay, în care.... Dar, să nu mai întrerupem lucrul.

— Merge? M'a întrebat Sașa.

— Da... Câte puțin. Cum se zice: înce-încet, departe ajungi.

Sașa s'a ridicat și s'a uitat peste umărul meu la pânză.

— Hm...

— Ce? Iți place?

— E foarte original. Aș spune că nici nu seamănă.

— Există diferite interpretări, — l-am liniștit eu. Zola a spus: „Viața trebue să se refracteze prin prizma mentalității artistului".

— O fi așa... Dar observați că pieptul e pe umăr?

— Da, dar tot pe al ei, — am ripostat just.

— Curios **raccourci!**

— Crezi? Acesta? Am să-l fac mai galben.

—Ce are face asta cu galbenul? **Raccourci**-ul nu depinde de culoare.

— Să nu spui asta. Răposatul Perov susținea contrariul.

— De... Se prea poate... Nu găsiți că, la piciorul stâng, un deget e... de prisos?

— Nu mai spune. Unde? Unu, două, trei, patru, cinci.... șase... Asta-i umbră. Așa fac eu umbra. Dar, se poate șterge.

— Firește că se poate. Cred, însă, că nu faceți bine pictând tot corpul cu galben de India.

— „Ce măgar! m'am gândit eu. Spune că nu există ulei de culoarea pielei și pe urmă se leagă de culoare".

Apoi, i-am spus sarcastic:

— Văd că, pur și simplu, nu-ți place maniera mea.

— Vai de mine, — mi-a răspuns delicat Sașa. N'am spus aceasta. Se simte căutarea unor forme noui. E drept că desenul e confuz, liniile sunt șchioape, dar.... acum desenul a decăzut peste tot.

Sașa a continuat cu o sinceritate neașteptată:

— De fapt, să vă spun drept: observ că pictura însăși decade. Vin deseori

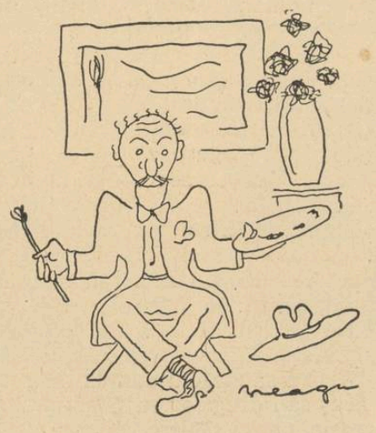

pictori ca s'o picteze pe nevastă-mea, așa cum faceți și dv. Și ce credeți? Mi-au rămas câteva desene în creion, după care poți să spui fără teamă că în Rusia nu mai există pictură. Mă doare că trebue s'o spun, dar e așa. Priviți aici!

Sașa a scos dintr'un colț o mapă uriașă și a început să-mi arate o coală după alta.

— Uitați-vă. Din prima zi de când nevastă-mea a dat anunțul că pozează, la noi vin pictori. Dacă ați ști însă cât de sărăcăcioase, neputincioase și lipsite de talent sunt desenele lor. De colorit nici nu mai vorbesc! Priviți! Și când te gândești că acești oameni sunt adepții artei ruse, chemați s'o cultive și să desvolte gustul artistic al mulțimii. Unul face mâna stângă cu o jumătate de arșin [2]) mai lungă decât cea dreaptă, și cum o face! Nu simte forma, n'are noțiunea perspectivei. Așa desenează un licean de clasa întâia. Astălalt pictează capul nu pe ceafă, ci pe umăr, iar pântecele atârnă peste picioare. Unde-i genunchiul? Nu-l găsești cu lumânarea. Și să nu credeți că sunt tineri fără experiență. In majoritate sunt oameni în vârstă, sau chiar bătrâni cu părul alb. Cum au învățat ei? Care e bagajul lor artistic? N'o să mă credeți cât de mult mă doare aceasta. Eu și nevastă-mea iubim sincer arta, dar parcă asta-i artă?

In adevăr, niciodată n'avusesem prilejul să văd un număr mai mare de monștri, pictați de mâna neputincioasă a unui om beat sau a unui copil: picioare strâmbe, pântece umflate, ochi eșiți din cap și buze, care se întindeau deacurmezișul feței, dela ureche spre bărbie.

Biata Catia!

Am aruncat o privire chiorîșă asupra studiului meu, am tresărit și am spus cu o groază tainică:

— Mă duc... Il termin altă dată...

Sașa s'a dus în odaia lui, iar Catia și-a pus capotul, s'a apropiat de studiul meu și, deodată, au podidit-o lacrimile.

— Ce este, dragă? Ce ai?

— Nu înțeleg: dece mă liniștește, de ce face pe delicatul?

— Cine?

— Sașa. Văd totdeauna, la toate desenele, cât sunt de urâtă și respingătoare. Dar el îmi spune: „Nu, tu ești frumoasă, numai că lumea nu știe să te picteze". Bine, admit că nu știe unul, doi, trei, dar dece să nu știe nimeni?!!

din rusește de R. DONICI

1) Reaumur (n. tr.)
2) Măsură de lungime în Rusia țaristă. Un arșin avea, aproximativ, 71 cm.

Paul Valéry despre pictorul Degas

A propos de Degas se intitulează paginile pe care **La Nouvelle Revue Française** le publică în fruntea numărului pe Martie, semnate de Paul Valéry.

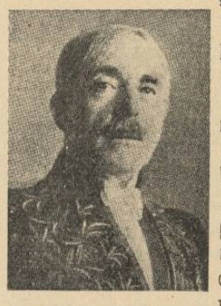

D. Paul Valéry

„A propos de..." mi se pare cea mai potrivită și în aceiaș timp rezumativă alăturare de cuvinte pentru a sugera caracterul marginal și derivat al întregei opere valéryene, elaborată „după capriciul spiritului", de cititorul cel mai atent poate și în orice caz de gânditorul cel mai desinteresat și mai desprins de tirania spiritului de sistemă. adică de prejudecata și ispita fatală căreia filosofi ca Platon și Schopenhauer i-au fost victime prețioase.

Noutatea cugetării lui Paul Valéry constă în jocul ei liber și în spiritul de aventură care-i îngădue să-și ofere bucuriile mereu împrospătate ale unei priveliști feerice, lui însuși destinată, fără preocuparea și în absența oricărui public.

Cititorul suficient orientat asupra operei autorului **Tinerei Parce** va recunoaște cu ușurință prezența unor simetrii și revenirea temelor predilecte acestei cugetări atât de personal timbrată, care-și continuă fără stânjenire itinerariul capricios, cu aceeaș plenitudine calmă, și sub îndemnul neslăbit al uimirii de propriile-i descoperiri.

Astfel, fără a încerca să le grupăm după criteriul unor preferințe personale și abținându-ne dela ispita interpolării propriilor impresii de lectură, vom desprinde din dezordinea fermecătoare a paginilor amintite, câteva însemnări în legătură imediată sau mai îndepărtată cu Degas:

„Lucru destul de puțin obișnuit la artiști, Degas era **om de gust.** Făcea caz de asta, și era.

Deși se născuse în plin romantism, și trebuise, către maturitate, să se amestece în mișcarea „naturalistă", să frecventeze pe Duranty, Zola, Goncourt, Duret... să expună cu primii „impresioniști", nu era totuși mai puțin unul din acei delicioși **cunoscători,** strimți cu încăpățînare și voluptate, neîndurați cu noutățile care nu sunt noui, hrăniți cu muzică veche și Racine „citatori" (citateurs) și **clasici** până la ferocitate, extravaganță și scandal, — specie astăzi dispărută din nenorocire...

Opera lui a suferit poate din pricina numărului și a diversității remarcabile a poftelor sale artistice, ca și din a intensității atenției lui asupra punctelor cele mai înalte dar și cele mai opuse ale meșteșugului său".

Și brusc, în perspectiva lărgită a unei digresiuni, această lovitură de sondă a gândului în miezul însuși al dramei artistului:

„Toate artele, mult timp privite se adâncesc în probleme de nedeslegat. Privirea prelungită dă naștere la nesfârșite dificultăți și această generare de obstacole închipuite, de dorințe incompatibile, de scrupule și remușcări e proporțională sau mai mult decât proporțională cu inteligența și cunoștințele pe care le ai. Cum să alegi între Rafael și Venețieni, să sacrifici pe Mozart lui Wagner, pe Shakespeare lui Racine? Astfel de nedumeriri nu au nimic tragic pentru amator și nici pentru critic. Ele sunt pentru artist chinuri ale conștiinței reînoite cu fiece întoarcere pe care o face asupra lucrului făcut".

Despre condițiile lucrului artistic într'un viitor poate mai apropiat decât ne temem, acest fragment turburător a cărui tristețe filtrează totuși o ironie nu știu în ce măsură sensibilă și în traducere:

„Mi se întâmplă să gândesc uneori, că munca artistului e o muncă de tip străvechiu; artistul însuși o supraviețuire, un lucrător sau meșteșugar dintr'o specie pe cale de dispariție, fabricant la el acasă, care folosește procedee cu totul personale și cu totul empirice, trăește în dezordinea și intimitatea uneltelor lui, vede ce vrea și nu ce-l înconjoară, întrebuințează oale sparte, fierărie casnică, obiecte condamnate... Poate că starea asta se schimbă și vedea-vom oare opunându-se aspectului acestor unelte improvizate și a ciudatului ins pe măsura lor, tabloul laboratorului pictural al unui om riguros îmbrăcat în alb, înmănușat în cauciuc, supunându-se unui orar precis, prevăzut cu aparate și instrumente strict specializate, fiecare avându-și locul și prilejul exact de întrebuințare?... Până acum hazardul n'a fost încă isgonit din acte, misterul din procedee, beția din orarii; dar nu răspund de nimic".

Un studiu de dansatoare, privit cu nesaț pe unul din pereții atelierului pictorului îi amintea lui Valéry de un desen al lui Holbein, văzut la Basel și reprezentând o mână. Dar o mână ale cărei degete nu erau încă deajuns de modelate, astfel că falangele păreau „ca niște zaruri prelungite, cu secțiunea patrată".

Edgar Degas (Autoportret)

„M'am întrebat — continuă Valéry — dacă acest ciudat studiu nu avusese în mintea lui Holbein, semnificația unui exercițiu **împotriva** moliciunii și a rotundității desenului.

Anumiți pictori ai timpului nostru par să fi înțeles nevoia unor **construcții** de acest fel, dar ei n'au întârziat să confunde exercițiul cu opera și au luat drept scop ceeace nu trebue să fie decât un mijloc.

Nimic mai **modern.**

A **desăvârși** un lucru constă în a face să dispară tot ce-i destăinuie sau sugerează felul cum a fost fabricat. Artistul nu trebue să se afirme, potrivit acestei învechite condiții, decât prin stil și trebue să-și susțină efortul până ce munca va fi șters urmele muncii".

Cu prilejul altei digresiuni reținem câteva consecințe, aspre ca un rechizitoriu, împotriva deslânării și a superficialității artei picturale moderne, pândită de primejdia facilității și pornită pe panta unei sigure decăderi, astfel că ideea artei însăși e „din ce în ce mai puțin unită cu aceea a desfășurării celei mai complete a unei persoane, și prin ea, cu a câtorva altele".

Cum s'a ajuns la această situație?

„Mai întâi, ideea însăși de **ierarhie** între opere și între genuri s'a istovit. Dacă două prune pe o farfurie **prețuesc** cât o „Coborîre de pe Cruce" sau o „Bătălie din Arbelles" și pot să prețuiască **nesfârșit** mai mult; dacă un crochiu de X valorează nesfârșit mai mult decât o imensă pânză de Y — dacă adică rezultatul trece înaintea problemei, — aceste judecăți, deși drepte și de neînlăturat, împuținează totuși treptat **greutatea** elementelor de apreciere care nu sunt pur **subiective.** („Academismul" nu este, în fond, decât conservarea, mai mult sau mai puțin conștientă a **criteriilor** mai mult sau mai puțin iluzorii, a judecăților **obiective:** anatomie, perspectivă, asemănări, viziune obișnuită a culorilor, etc.).

Consecințe: creșterea numărului pictorilor mediocri, deoarece deprecierea faimoaselor mele criterii **obiective** are ca prim efect să suprime toate **dificultățile** (cel puțin convenționale) ale artei. Nimeni nu se mai **amuză** să studieze cu îngrijire și prin reflexiuni cari pot duce foarte departe (Leonardo) o stofă aruncată pe un scaun, o frunză, o mână.... Nici să scoată din această intimitate cu obiectul ,fără grabă și fără folos apropiat, o anumită știință despre sine, despre îndemânarea combinată a intelectului său, a dorinței, a vederii și a mânei sale, cu privire la un **lucru dat...** publicul fiind absent. (Acest ultim punct e capital: nu trebue să cauți să uimești pe altcineva decât pe sine)".

In sfârșit, din fragmentul ultim, intitulat **Degas și sonetul,** desprindem aceste rânduri rodnice în sugestii, atât de ilustrative pentru principiul însuși al riguroasei poetice valéryene:

„Nimic în literatură nu e mai propice ca sonetul, să opună voința veleității, să facă simțită diferența dintre intenție și impulsiuni, cu opera terminată; și mai ales, să constrângă spiritul ca să privească **fondul** și **forma** ca pe condiții egale între ele. Mă explic: el ne învață să descoperim că o formă este fecundă în idei, paradox aparent și principiu profund, din care analiza matematică a scos în parte, prodigioasa-i putere".

Spaniei eterne a lui Cervantes și Greco

Toledo

Sub cer de Operă apari așa:
Oraș în sbucium; suflet-vâlvătaie,
Cum pictă Greco, cu penel-văpaie
Ce'n Velasquez și Goya fâlfâia.

De n'ai Alhambra ce sacrifica
Pe Boabdil, — Toledo —, totuși taie
Străfulgeratu-ți nume ce se'ndoaie,
Ca lama ce în Tage se călea.

Urcat-au arte, mistica-ți colină:
Persană, arabă, gotică, latină
Durând palate, temple și altare;

Secretul tău, cetate castiliană,
Catolică, ebree, musulmană,
E strîns în arta lor nepieritoare.

ANDRÉ J. FAURE

CARTEA FRANCEZA

CLAUDE CÉZAN:

LOUIS JOUVET et le THÉATRE D'AUJOURD'HUI

Personalitatea multiplă a unuia din cei mai mari comedieni ai zilelor noastre: Louis Jouvet, actor eminent, regisor şi director de teatru, — înfăţişează destule elemente de atracţie şi semnificaţie, în stare să întreţină un interes cu mult mai cuprinzător, depăşind simpla curiozitate spontană dar efemeră, pentru un virtuoz interpret al artei sale. Acel interes anume, care întârzie cu predilecţie asupra liniilor mari şi a sensurilor largi ale culturii unui popor.

Caracterul omagial şi tonul admirativ susţinut al celor vreo sută de pagini pe care d. Claude Cézan le consacră lui Jouvet, în feluritele sale ipostaze de om de teatru, nu prejudiciază asupra laturei informative a lucrării, aducătoare de preţioase amănunte şi precizări, fie cu privire la trecerile lui Jouvet pe diferitele scene parisiene, fie la „meritul de a-l fi revelat pe Giraudox, autor dramatic", de pildă.

Valoarea contribuţiei lui Jouvet ca om de teatru şi om de cultură reiese din acest citat rezumativ, suficient pentru punerea într'o lumină potrivită, prin relieful contrastului, a „mesagiului" specific jouvetian:

„Contrariu acelui teatru din Boulevard care, chiar în zilele acum depărtate ale succesului adevărat desfăşură cele precedente, la această rubrică, — amintind simbolicul „Tableau de la France" dela începutul vol. II al monumentalei *Histoire de France* de Jules Michelet. Giraudoux, pornind dela analiza celor două concepţii asupra punerii în scenă: a teatrului german şi a celui francez, ajunge şi el la o magistrală sinteză şi la desprinderea unor trăsături ireductibile, în lumina cărora pare atât de emoţionant dialogul între aceste două „popoare gemene" şi atât de neînlăturată „dificultatea unor relaţii logice şi normale".

Războiul a fost şi el unul din prilejurile pline de consecinţe pentru adâncirea iremediabilă a „dezacordului sentimental" între cele două popoare, rupând echilibrul acelui „sistem de vase comunicate" care adusese Germania şi Franţa, aproape la acelaş nivel moral şi de înţelegere.

„Războiul a însemnat pentru Germania o împuţinare a acestei culturi şi a acestei intimităţi a vieţii, care erau specialităţile ei... Inspăimântătoarea înlănţuire de fapte care aducea teatrul german dinainte de războiu, pur artist şi estetic, la realitate şi la politică, înlocuind în sălile de spectacole o burghezie supusă, prin o massă neräbdătoare, în Franţa, dimpotrivă, îndepărta de scene teatrul realist liber, în folosul teatrului de artă şi făcea să urmeze publicului pur monden, un public literat".

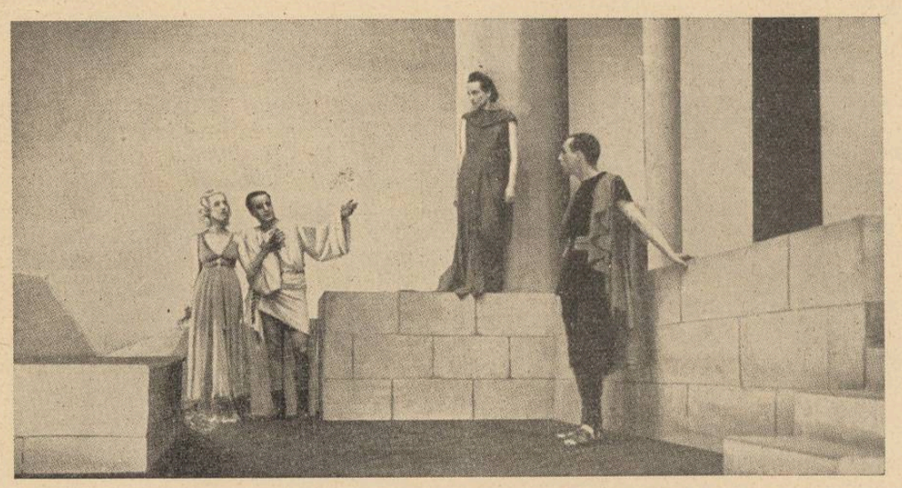

Louis Jouvet în rolul lui Hector (dreapta), din „La guerre de Troie n'aura pas lieu" de Jean Giraudoux

„În timp ce toată sforţarea teatrală germană ajunge la o confuzie generală a genurilor, francezul se străduieşte să obţină separarea lor. In artă ca şi în bucătărie, amestecul îi repugnă... El vine la comedie ca să asculte şi osteneşte dacă-l obligi mai ales să vadă. De fapt, el crede în cuvant şi nu crede în decor. Sau, mai de grabă, crede că marile desbateri ale inimii nu se tranşează prin jocuri de lumină şi umbră, prăbuşiri şi catastrofe, ci prin conversaţie. Adevărata lovitura de teatru nu e pentru el larma a două sute de figuranţi, ci nuanţa ironică pe care o ia o frază a eroului sau eroinei. Lupta, asasinatul sau violul, pe cari pretinde să le reprezinte Germanul pe scenă, sunt înlocuite de Francez prin o pledoarie căreia spectatorii nu-i sunt martorii pasivi, ci juraţii".

Am transcris aci doar concluziile şi numai unele din ele. Analiza pătrunzătoare a celor două concepţii de teatru, merită să fie cunoscută, pentru luciditatea, finetea, ironia şi acel ton însufleţit, puţintel „oratoire" — stil veac XVII — pe care-l foloseşte Giraudoux oridecateori vorbeşte în numele unei tradiţii franceze. Nimic nu ilustrează atunci „umoarea" sa, mai bine ca acest răspuns dat unui regizor german, care se mirà, cu infatuarea specifică „regelui scenei", a fostului intermediar ajuns să-şi dea aerele creatorului absolut: „Racine, dar el n'a făcut decât cuvintele!"

„Il ignorait — scrie Giraudoux — que Racine, chez nous, a déjà bâti dans chaque spectateur son décor et même installé son souffleur".

MIHAI NICULESCU

*

LE SECRET DES COMPAGNONS, de Henri Pourrat. (Gallimard).

Ultima carte a lui Henri Pourrat se resimte în alcătuirea ei, de tehnica filmului.

E un curios document, în acelaş timp vorbit şi sonor, rezultat din aplicarea originală a unei idei aflată de multă vreme la îndemâna tuturor. Anume, e vorba despre o serie de interviewuri, mai bine zis de familiare „une heure avec..." ,dar nu cu personalităţi proeminente ale lumii politice sau vieţii culturale, ci cu ultimii „compagnons": olari, împletitori de coşuri, pantofari, cusătorese şi croitori,

Ceea ce H. Pourrat descoperă la aceşti meşteşugari-ţărani sunt virtuţile primare ale rasei, rămase vii şi tipice. Cu prilejul fiecărei întâlniri, a adăogat cuvintele şi muzica unui cântec meşteşugăresc privitor la meşteşugul sau starea insului întâlnit şi o povestire al cărei erou aparţine şi el stării aceleia.

SIESTA

de N. PORA

Gâlceava începu, ca de obiceiu, cu aceeaşi regularitate matematică, din nimica toata, după masă. Tocmai când se tolănise pe dormeuză, gata să zică „bogdapostre" că mai putea şi el să-şi deschee oasele un pic, atunci îşi vârî Michiduţă coada.

Nevastă-sa s'apropie de el şi, apucând înciudată o mânecă a hainei lui:

— Da ce-i pe gherocul tău?

El se ridică într'o rână şi, uitându-se atent la pata verzuie de pe mânecă, o scutură cu palma:

— Iacă un fleac... niţel praf de mucigaiu.

Iar ea, îngălbenindu-se şi înghiţind noduri:

— Sigur!.. pentru tine toate-s fleacuri.

Ceea ce-l sili şi pe el să riposteze, ridicând glasul:

— Da ce vrei să fac? Nu cumva!

— Ce nu cumva?

— Vreau să zic, nu cumva o să m'apuc acuş să-i dreg tot eu şi păretele?!

Femeia par'că atâta aştepta:

— Vezi bine că nu s'a mai găsit nimeni în stare să facă ce-ai făcut...

— Da ce vrei să fac, femeie? S'o las să ne cază'n cap?

Ea, să spumege şi nu alta:

— Ba nu, să i-o repari pe de-a'ntregul, să i-o faci pahar, să-i pui şi tablă nouă — o bagatelă la venitul tău — cum făcuşi pe toamnă, ale două tavanuri prăbuşite şi zugrăveala antreului şi sofrageriei, başca de bucătărie, unde a căzut tavanu' din nou ieri, de o ploua pe nenorocita aia ca afară, că mă mir cum de mai stă... Uite c'a pornit ploaia din nou, adu albia şi pune-o lângă pat, că ne strică apa tot... Of! Doamne, dece m'am născut, ca să fiu atât de nenorocită?

El, cutremurat de un fior, se ridică deabinelea şi, după ce potrivi albia cât mai bine, în dreptul tavanului, pe unde chişcuia apa în picuri prelungi, se apropie de ea împăciuitor:

— Lasă dragă, că nu-i nimica, a fost numai o ploicică. Uite că se înseninează. He, ploaie de aia cu băşici ca ast'toamnă mai rar. Nu-ţi aduci aminte că abia mai pridideam cu crătiţile şi tinichele la pic?

Nevastă-sa îşi încrucişă braţele pe piept şi, triumfătoare:

— Aci vreau să te aduc! Bine că recunoşti... Asta-i casă? Ori cocină, ori ghimirlia asta infectă, nu vezi că-i tot una? Dar ţie ce-ţi pasă... Iţi iei bastonul şi p'aci ţi-e drumul. Ce ţi-i fi zis: las'că proasta aia-i bună; le înghite toate şi le scoate la izină...

Şi învrăjbindu-se din ce în ce:

— Da până când crezi c'o să-ţi mai stau în dărâmătura asta? C'am ajuns din om ne-om, nu mai e un pic de carne pe mine sănătoasă, c'a intrat reumatismul în mine de nu-l mai scot toate Techirghiolurile din lume, de când stăm în cocina asta! Eu ca eu, dar bieţii copilaşii ăştia fragezi, cu ce ţi-au greşit, de nu te gândeşti barem la ei, dacă nu-ţi mai e milă de mine? Nu vezi mânuţele lui Aurică, mititelul mamii, că's umflate şi roşii ,de parcă-s degerate? Dar Mioara, puica maichii, numai ce-o auzi: „doale mămico" — şi cu degeţelul la gât, că n'am mai văzut-o neoblojită la gât toată iarna. Da pe tine se vede că te-a orbit Dumnezeu, de nu mai vezi!

Iar după o pauză, aruncându-i o pri-

vire sfredelitoare şi mai îndârjită, însă cu glasul scăzut, aspru, strângându-şi la piept copiii, cari, albi la faţă, o ţineau de poalele rochiei, căutând speriaţi la amândoi:

— Omule, să ştii, nu mai merge. Ori te hotărăşti s'o faci la un fel, ca să scăpăm din cocioaba asta, sau, de nu, îmi iau lumea'n cap, cu copilaşii mei!

Apoi, lăsându-se moale pe un scaun şi aplecându-şi capul, obidită, în creştetul copiilor, sărutându-i pe rând, porni să plângă încetişor.

Şi printre suspine:

— Barem, acolo, unde-oi nimeri, nu ne-o mai supăra nimeni, om sta înghesuiţi, dar om mai zări şi noi faţa soarelui nu ca aici, că se 'nvârteşte împrejurul casei, fără să-şi arunce o privire înăuntru. Şi sfântului îi e teamă parcă de coliba asta! Numai tu nu te'nduri să te desparţi de ea. Par'c'ai făcut contact cu moartea să nu te muţi d'aici pân' nu ne-i pune bine pe toţi!

Şi plângi!.. Intovărăşită de copii, cari se strângeau de ea, ţinându-i isonul şi uitându-se urât la tatăl lor.

El căută să prindă clipa, gata s'o mângâie:

— Lasă, Vasilico dragă, că d'acum s'a sfârşit. Uite, de azi încolo, tot n'avem cancelarie după masă, o să'ncep să umblu. Şi şi-o sparge dracu' opincile, trebue să dau de ce ne trebuie...

Şi, din ce în ce mai hotărît, văzând-o că se mai potoleşte:

— Nu mai vreau să ştiu nici de prietenie, nici de nimic. M'am săturat până în gât! Şi-o să le spun verde la toţi: uite asta, şi-asta... Aşa!

Nevastă-sa suspină şi, apoi, alunecându-i privirea pe dreptunghiularul petic de hârtie roşu, lipit, diagonal, pe geam, o scutură un tremur şi, cătând cu spaimă spre uşă, bolborosi:

— Să te văd. C'acuş încep să curgă. Numai ce-i auzi: „Ce-i de închiriat?"... Iar tu, de colo, amabil: ,Intregul apartament!... Asta şi apartament!... Poate un compartiment de spital... Dar —bucătărie n'are? Că lumea vede că maghernita aceea dărăpănată şi cu tavanul căzut nu se mai chiamă bucătărie. Şi tu dă-i înainte cu braşoavele: „Că-i călduroasă"... că parcă oamenii n'ar vedea că n'are decât un singur rând de ferestre în care clănţănesc geamurile la ori ce zguduitură, şi că-s înfundate cu cârpe şi burleţi, ca'n bordeiele lăeţilor... „Şi sobele-s bune", că ei n'or vedea păreţii afumaţi şi perdelele negre ca păcura. Că „n'are igrasie",. De par'că ei ar fi orbi, ca să nu vadă păreţii verzi de mucigai şi că, la cea mai mică ploicică, curge apa gârlă'n casă, de n'o mai poţi stăvili... Şi, pentru ce mă rog, toate astea?

Şi îngroşându-şi glasul, pe ton declamator, maimuţărindu-l:

— Pentru sfânta prietenie! S'au jucat în arşici şi şi-au încurcat zmeurile împreună...

Iar el, cercând să-i astupe gura:

— Ci taci, odată, moară neferecată, că d'aci 'ncolo...

Şi, cătrănit, se lăsă moale pe scaun, cu un gol sufletesc fără de seamăn, şi sprijinindu-şi capul în palmă, căzu pe gânduri.

Ea, însă, nu se dete bătută:

— Par'că nu aş ştii... Atât de netoată mă crezi?... Par'că te văd c'o s'o iei d'a capo, cu aceleaşi chiţibuşuri şi născociri, ca să nu-i rămână goală, podoaba de casă a lui Ienculeţ!

Şi înveninată de tot:

— Fireşte! Ienculeţ mai întâi.. prie-te-nia!

Şi cu un râs ironic:

— Ha, ha! Prietenul din copilărie! Tovarăşul de joacă!... Prăpădească-se ai mei, întâmplă-se ori ce s'ar întâmpla: eu trebue să fiu cu cugetul împăcat, să rămân pururi credincios faţă de bunul meu prieten... Ce s'ar face, bietul, dacă i-ar rămâne casa

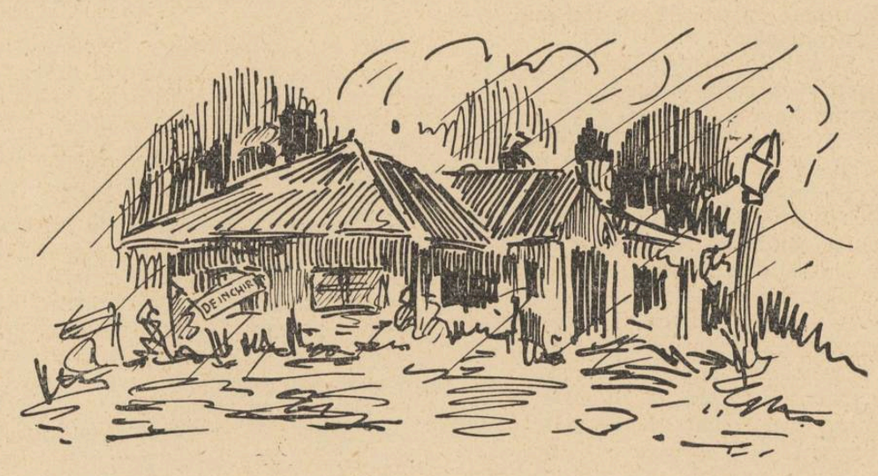

obişnuită, iscată din cine ştie ce — vreun strop de apă picurat discret din tavan, ca o lacrimă a celor neîsufleţite, — el, mai calm decât cel mai autentic fiu al Albionului, preîntâmpină totul, din capul locului:

— De acum s'a mântuit, i-am făcut-o şi eu!

Ea căscă ochii mari, nedumeriţi.

Iar mâna cu degetele uscate ca pergamentul şi cu pete de cerneală a slujbaşului, scoase din buzunarul de la spate al surtucului lustruit un ziar pe care-l desfăcu tacticos, jucându-l sub ochii femeii care încremeni citind la „mica publicitate":

„Apartament, singur în curte, de închiriat. Trei încăperi igrasioase, teracote numai găuri: un singur rând de ferestre, pline de petice şi burleţi; prin crăpături apa ca la robinet din acoperişul ciuruit. Liberă imediat. Preţ de ocazie: o sută mii anual. Adresa la proprietar: Sgârciobeanu, Lăeţi, 13 bis".

Ea lăsă să-i pice jos gazeta, s'apropie de el şi, cuprinzându-l de gât, cu ambele braţe şi sărutându-l ca'n vremurile bune, îi şopti:

— Insfârşit!

Stihuri pentru mine

Când m'au născut părinţii în târgul sur şi mare
Au pus în mine suflet din codrii d'imprejur,
In trup mi-au pus tăria pământurilor barbare
Şi'n sânge apă vie din râul mic şi pur.

De-atunci şi până astăzi eu n'am avut rudenii
Decât o floare, cerul, tulpina unui pom,
Un porumbel sălbatec, un clopot de la denii,
Furtuna din pădure şi câteodată — un om.

Eu am umblat la şcoală cu greerii 'ntr'o clasă
Şi l-am avut drept dascăl pe Dumnezeu cel bun,
Am învăţat acolo să cânt, să fug de-acasă,
Să-mi fie dragă viaţa, să uit să mă răzbun.

Cunosc mai multe graiuri: al stelelor şi-al ierbii
Şi ştiu ceti se scrie prundişu 'n fund de ape.
In loc s'adun arginţii, îmi place să văd corbii
Când simt o căprioară ce-aleargă prin hârtoape.

Mi-i viaţa picătură din seva sfânt-a lumii,
Care învie bobul şi-l face să răsară, —
Şi-asemeni cu omida ascunsă 'n patul humii
Aştept să vie clipa când mă voiu naşte iară;

Voiu fi atunci mesteacăn, pârâu sau stea tăcută
Cu rătăciri nocture prin stepa de azur,
Ori poate tot sihastru cu liniştea pierdută
Şi nostalgii pribege în târgul mare, sur.

DRAGOŞ VITENCU

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

TEATRUL COMOEDIA: „Ionescu G. Maria"

Comedie în 3 acte de Tudor Mușătescu și Gică Alexandrescu după FODOR LASZLO

Ultimul spectacol al teatrului Comoedia intră — cu docilitate — în categoria „localizărilor" de nivel comun și de succes garantat.

Destul de trist pentru acest nivel și pentru acest soiu de succese.

Genul agreabil, drăguț, vesel, distractiv, nu are firește nimic de împărțit cu reflecțiunile noastre, o idee... melancolice.

In sine, nici nu i-am aduce vreo învinuire, nici nu am găsi că e locul vreunei mustrări.

Este însă aci, credem, locul unei constatări: aceea că timpul „localizărilor" a cam trecut și că, oricât de bună primire am bănui că au ele în public, nu vedem de ce să exploatăm cu atâta... platonic nesaț, un teren sigur în roade practice, foarte incert totuși în rezultate calitative.

A fost o vreme — este adevărat — când localizările corespundeau nu numai unei excelente acceptări publice, dar și unei reale nevoi a teatrului nostru.

Ceeace în termeni didactici se numește și azi — într'o țară cu un procent impresionant de analfabeți — „desvoltarea gusului de cetit", — trebuia echivalat în teatru printr'o campanie de „adaptare" la formule, sau cel puțin texte streine, trebuia încurajat și extins printr'un... regim preferențial, metodic și susținut, putând găsi o explicație și — cu am zice — o... acoperire.

In genul acesta, maestrul Gusty a dat câteva adevărate modele, corespunzătoare și gradului de cultură teatrală și necesităților propagandistice de atunci.

Astăzi — numească-se „Ionescu G. Maria" sau altcumva — o localizare nu-și mai află justificările de altădată, oricât de proastă părere și-ar menține bunii noștri directori de teatru asupra

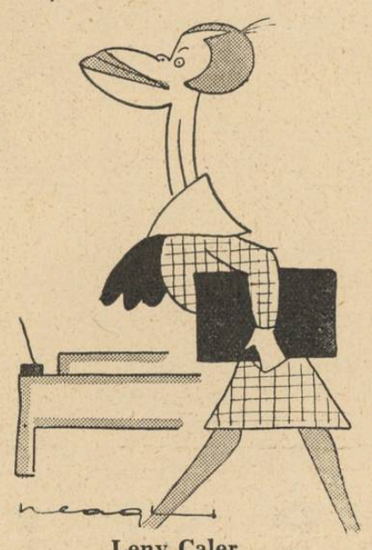

Leny Caler

posibilităților publicului românesc. Dar mai mult decât de o proastă părere asupra putințelor de înțelegere și preferințelor spectatorului dela noi, ei sunt fără îndoială vinovați — și lucrul nu trebue ocolit a-l spune cu toată tăria, chiar atunci când e vorba de „ceva reușit în genul ăsta"... — de o excesivă atenție acordată vodevilului sentimental „adaptat" și de o nedreaptă uitare a celorlalte obligațiuni, mai puțin, în cel mai fericit caz, industriașe.

Grațioasă până la debilitate, vioaie până la vulgaritate, sugestivă în motivele exploatate până la a-ți sări în ochi, *„Ionescu G. Maria"* e o comedie sentimentală de serie.

De serie lungă, pentru viziunea de sens unic a bunilor comercianți de teatru.

De serie pur și simplu pentru noi, cârtitorii acestui nou Dumnezeu al artei dramatice de astăzi, care este negoțul — mai întâi negoțul — teatralicesc (dar teatralicesc, mai pe urmă !...)

„Ionescu G. Maria" însemnează un... cumul destul de expresiv într'o privință: întâi Fodor Laszlo (se scrie cu majuscule, e substantiv toată ziua, dar în seara premierei avea o funcție adjectivală); apoi d. Tudor Mușetescu; apoi d. Sică Alexandrescu; apoi Leni Caler; apoi același și același gen „Șoarece de biserică"...

...Apoi, să ne mai slăbească !

De câțiva ani încoace, de când putem însfârșit spune că întreg teatrul strein ne stă la dispoziție, în afară de o literatură dramatică originală care, de este să ne gândim numai la cea tânără, a dat frumoși și făgăduitori muguri, — să nu fi trecut oare, ca treaptă maximă, de nivelul comediilor gen „Șoarece de biserică"?

Agreabil gen, spumos, amuzant, simpatic, „trei ore de distracție"... tot ce vreți, dar asta e tot și, în ciuda comediei, ceva e tragic aci: e tragic că nimeni pe cât se zice !, nu pretinde mai mult. Așa susțin — de regulă — amatorii și colportorii acestui soiu de teatru.

E supremul lor argument: „publicul nici nu cere altceva. Asta vrea, dom'le, publicul"...

Ca și cum, pentru a-i convinge de contrariu, publicul ar trebui să-și scrie el singur piesele care-i plac, sau să sară din staluri pe scenă, demonstrând — în fine — că nu ăsta e teatrul pe care-l „vrea"...

Incolo, fără îndoială că *Ionescu G. Maria* furnizează un spectacol dulcesavuros, cu „primăvară, adolescență,

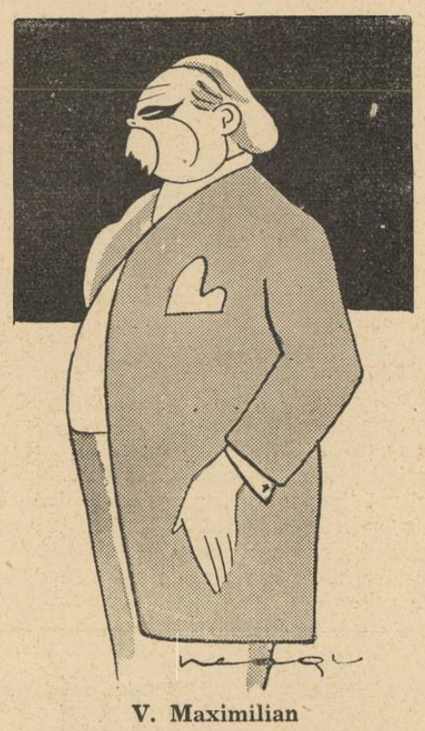

V. Maximilian

dragoste", cu caricaturi de profesori severi și cu siluete de profesori inimoși, în fine cu evocări — standard ale vieții de școală „în care tinerețea se sbengue în voe dând cu tifla regulelor ei aspre și inflexibile"!

„Puțină poezie", pe ici pe colo, „puțin humor", și de ce nu, „puțină dramă", pe unde mai rămâne loc, dau poleiala necesară — în timp ce autohtonizarea numelor de personagii, aluziilor și locului acțiunii, certifică „adaptarea". Rețeta nu e grea. Să sperăm, în schimb, că „rețetele" vor fi mari...

In rolul titular, d-na *Leny Caler* pe o linie veche, știută, netulburată de ispita vreunei înnoiri, vreunei schimbări, a cucerit aceiași lauri scenici pe care-i tot cucerește și nu mai isprăvește — să ne fie ertat — dela „Șoarece de biserică" încoace, mereu...

Două caracatițe, de un haz violent și cicălitor, au realizat d-nele *Maria Wauvrina* și *Angela Mateescu*.

Excelentă, d-na *Nora Piacentini*.

Frumos, sobru, conținut, jocul d-lui *George Vraca*.

Un firicel delicat de emoție și humor, a adus d. *V. Maximilian* în rolul unui bătrân profesor de filosofie, în pragul scoaterii la pensie.

Am revăzut cu plăcere pe tinerii și talentații actori *Jules Cazaban* și *Cr. Etterle*, — două schițe de personagii și două măști, reușite.

Simplu și evocator decorul, unic, al celor trei acte.

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Cinema Aro

NOSTALGIE

Cred că sunt puțini aceia cari să conteste talentul lui Harry Baur. Căci acest tragedian de mari posibilități a isbutit cu destulă ușurință să-și facă mulți admiratori printre cinefilii noștri. De vreo șase ani, adică din clipa în care ochiul nostru a făcut cunoștință cu silueta masivă a lui Harry Baur pe ecran, el a avut tot timpul să arate că este posesorul unui talent bine înzestrat în ceea ce privește exteriorizarea stărilor sufletești.

Și cum mai toate filmele franceze, spre deosebire de foarte superficialele filme americane, caută să lămurească diferite conflicte sufletești, cinematograful francez l-a îmbrățișat cu toată dragostea pe Harry Baur, în mai toate dramele, ce se turnau, fără ca să se mai uite la calitatea rolurilor, convinsă fiind toată lumea că Harry Baur va isbuti să facă din rolul încredințat, o creație pe gustul publicului. Și astfel am avut ocazia să-l vedem în chip de căpitan pe un submarin, de șofeur de taxi, de paznic de far, de preot catolic, de colonist și mai ales de rus. Era normal ca Harry Baur, un nume prețios după creațiile din „David Golder" și „Evreul polonez", să devie un nume banal în urma puzderiei de roluri încredințate după succesul repurtat în „Nopți moscovite".

Faima lui începuse să scadă, filmele sale făcând rețete din ce în ce mai mici.

Au hotărît atunci producătorii să-l mai lase puțin în pace pe Harry Baur, care în ultimele lui filme părea a fi într'adevăr obosit. Și iată că exceptând ‚Carnetul de bal", film în care deținea un rol episodic, nu ne-a mai venit, aproape de un an, vreun alt film cu Harry Baur.

Iar filmul pe care ni-l prezintă actualmente, cinematograful Aro are prilejul să ne arate că tragedianul francez e un actor într'adevăr mare, pe care nu-l întrece în Franța decât Charles Vanel, însă despre care se vorbește mult mai puțin și care este distribuit mai mult în roluri antipatice.

„Nostalgie", film de atmosferă rusească, în care nu lipsește nici cheful cu coruri rusești melancolice, ruși beți cu bărbi false, și pahare sparte, ne surprinde mult prin următorul fapt. Scenariul, fiind luat după o nuvelă a lui Pușchin nu se ține de ea decât până la un anumit punct, preferând în locul unui sfârșit trist, un „happy end" dintre acelea cu care ne obișnuiseră filmele americane și pe care nu ne așteptam să-l găsim într'un film francez. Apariția tinerilor foarte gătiți, semn că le merge bine, tocmai în clipa în care bătrânul Virine are de gând să se omoare, are darul să surprindă pe spectatori, mai ales că la Petrograd—orașul în care îi lăsase bătrânul pe cei doi — rămăseseră niște lucruri foarte încurcate, pe cari nu prea vedem cum a putut să le lămurească regisorul.

Parteneri îi sunt lui Harry Baur, Georges Rigaud, un tânăr, care, după câte se spune, le-a fost răpit Europenilor de către Americani, acestia din urmă vrând, pe semne, să le facă de astă dată un serviciu Francezilor și Jeannine Crispin, o figură pe care citești sănătate de țărancă voinică și care, poate singura, aduce ceva slav în filmul acesta, de atmosferă rusească.

CRONICA MĂRUNTĂ

N. T. LEONTESCU

a publicat în editura „Universul" „Biografiile oamenilor mari", o carte extrem de folositoare.

In notițe succinte sunt înfățișate toate marile personalități ale tuturor neamurilor și timpurilor. Nimic de prisos dar și nimic de seamă care să lipsească. D. Leontescu a folosit cum nu se poate mai bine spațiul restrâns ce i-a stat la îndemână spre a ne da imaginea vieții și operei fiecăruia dintre oamenii mari.

Cartea e împodobită cu chipurile celor a căror biografie o cuprinde.

NUMĂRUL 2

al revistei „Veac nou" ne aduce bucuria convingerii că primul a fost un accident în viața revistei, pe care o dorim cât mai **lungă** (viața nu revista).

Remarcabil interview-ul d-lui N. Roșu din care desprindem:

Destinul scriitorului tânăr.

Tragic. Cere o pâine, și „boerii" din marea burghezie sau din lumea academico-universitară îi dau lecții de bună purtare și de morală. Și care n'au avut nici un fel de morală... Cred însă, că desrădăcinarea scriitorului tânăr ar avea deocamdată un leac. D. Ionescu-Sisești, ministru al agriculturii și domeniilor, el însuși remarcabil intelectual, ar putea să găsească în moșiile Statului o bucată de pământ cu pădure și loc de grădinărit în care câțiva scriitori sau mai mulți chiar, să fie împroprietăriți. Aici, cu o primă de încurajare a muncii, s'ar putea face de toate, și tânărul scriitor ar avea unde să locuiască și să trăiască. O societate rurală a scriitorilor. Un fel de Abbaye dacă vreți. Unii cred că biurocratizarea tânărului scriitor ar fi o soluție. Veche morală. Sunt și alții care cred că dacă au scris câteva strofe bune, Statul trebue să le dea o pensie.

Oricum însă, budgetul statului mai poate suporta salarii pentru retribuirea muncii tinerilor scriitori.

D. N. M. Condiescu semnează admirabile „Insemnări pe cripta dela Argeș".

D. N. Crevedia scrie pe ton amical și pe alocuri popesc, gastronomic și equestru despre: „Dragoș (Protopopescu adăugim noi) sau o nouă estetică".

„Proza plină de icre" a celor două opere ale maestrului „de zăltare (?) literară" ni se pare umblet pe bicicletă, cu ghidonul liber, peste zambilele literelor române. Ce să faci, așa-i d. Crevedia când nu scrie pentru alții (vreau să zic altele).

D-na Coca Farago asvârle departe un „Disc" despre feminitate și feminism.

In pagina penultimă un mare umorist vorbește de „cărămida morală" pe care d. Delafras o pune la temelia instituției sale și despre „idealul" tinerilor scriitori care „tinde spre o singură dorință", să-și vadă tipărită „o plachetă măcar"... „în care au depus tot ce au avut mai scump: inima și mintea lor tinerească (inima nu mintea) pline de avânt și de dragoste" (tot inima).

Cu excepția chestiei cu **cărămida,** care — Doamne ferește ! — e oricând și oriunde periculoasă, revista aduce un frumos aport în viața noastră literară.

Vom reveni în numărul viitor.

VIAȚA LA INTÂMPLARE

romanul d-lui Teodor Scarlat va apare în editura „Cărții Românești".

Romanul stârnește, încă de pe acum, comentarii și discuții.

D. Scarlat a dat în judecată soc. de filme „Paramount" pentru faptul de a-și fi însușit titlul romanului d-sale în versiunea română a unui film.

Și procesul și cartea vor pasiona.

TINERE CUNOAȘTE-ȚI ȚARA

Volumul mult așteptat al d-lui prof. I. Simionescu a apărut de curând la „Cartea Românească".

Anul trecut, d. prof. Simionescu a dăruit publicului românesc o admirabilă lucrare „Țara noastră" pe care „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol al II-lea" a tipărit-o în superioare condițiuni tehnice.

„Țara noastră" fiind mai puțin accesibilă marelui public atât prin preț cât și prin dimensiuni, harnicul om de cultură a publicat volumul de față care se adresează deopotrivă „tânărului" pentru care a fost scrisă cât și bătrânului iubitor de frumos.

Scris într'o minunată limbă românească, cu părintească dragoste pentru cititor, împodobit cu numeroase ilustrațiuni și planșe, volumul este menit unui mare succes.

Spicuim din „Lămurire" câteva cuvinte înțelepte: „Sborul entusiasmului nu poate fi dus în necunoscut, căci e irosit. Cei care au darul de îndreptare, nu pot păși în dibuire, nesocotind ceia ce este și ce s'a săvârșit. Clădirea viitorului, ca să fie trainică, trebuie înălțată pe temelia sănătoasă a pământului și sufletului etnic. Numai așa putem ajunge la o manifestare a energiei noastre productive.

S'a săvârșit mult în trecut; sunt atâtea rămase în sama vremii de mâne!

Faptele cu chibzuială realizate, ieșite din cunoașterea sigură a izvorului ce le veșnicește, trebuie să ieie locul vorbelor care se perd, iar năzuințele de perfecționare să se bizue pe ceiace e al nostru, material și suflet.

Și în cartea de față m'am silit să pot deștepta curiozitatea pentru o mai temeinică documentare. Aș fi mulțumit dacă ea ar trezi în inima indiferentă, măcar simpla bănuială că pământul și oamenii din România, merită atenție".

D. ION TIMUȘ

autorul celor 2 volume de succes despre Japonia a apărut în vitrine, de astă dată cu un roman. „Ogio-san", tipărit de „Cugetarea" atrage prin farmecul unei lumi necunoscute nouă, lume de mister și de straniu ca și prin stilul vioiu în care e scris.

BEȚIA DE CUVINTE

care i-a dat atât de lucru lui Titu Maiorescu e astăzi mai mult ca oricând în floare.

Iată o frază a unui cronicar dramatic care ne-a mai furnizat material antologic:

„Teatrul, așa cum activează astăzi, nu-și îndeplinește înalta lui funcțiune: aceea de a exercita asupra publicului spectator, odată cu puterea lui de stimulare a *superioarelor delicii sufletești* și acea influență pentru viața unui om *și* (!?) care *se limitează între punctele cardinale ale bunelor orânduieli spirituale*".

Nu-ți rămâne decât — vorba lui Hogaș, — să-ți însemni cele patru puncte cardinale ale trupului, cu trei degete împreunate și să te minunezi...

poșta redacției

Prof. Vasile Alexandrescu-Dorohoi. — Articolul „Pe marginea Cazaniei mitropolitului Varlaam" se va publica. Asemenea contribuții la cunoașterea literaturii noastre vechi ne interesează în mod deosebit când sunt făcute cu seriozitate și competință. Mai trimiteți.

George Negru. — Perseverați. Nu luați în seamă ce spuneau strămoșii noștri latinii despre **perseverare...**

Ioan N. Constantinescu. — Am citit „Calul d-lui colonel". **Intenția** humoristică o apreciem. Nu însă și... metamorfoza.

Cotrobăiți prin celelalte amintiri ale d-voastră de război și veți găsi poate prilej de realizare a acestei intenții.

I. P. C. Racova. — Totuși strămoșii noștri latinii aveau dreptate.

Cântec de **seară:**

Și un instinct **săpat**
Pe umerii vieții
Este adânc crestat
In zorii **dimineții**

Și pe urmă: scrum, fum, amăgiri, năluciri și simțiri (!?), umbră și sumbră... regrete și suspin (mai ales regrete).

Ilie A. Munteanu. — „Nu anticipez dar o voce tainică îmi spune că și această poezioară va avea soarta celor două de acum două săptămâni. In schimb sunt însă mulțumit că soarta m'a înzestrat cu o perseverență uriașă: nu disperez niciodată".

E bine că nu disperați, după cum e bine că anticipați.

Poezioara, care numără 90 de versuri are defectul de a versifica o temă veche: moartea mamei în clipa când își vede unicul copil stins din viață.

Sfârșitul e într'adevăr original — vreau să spun că vă aparține. Și deaceea îl citez:

Dimineața'n cer
Sfântul Petru spune
Au intrat în rai
Un copil cu mama.

J. Mexi.

Adio:

Iubito !
Astăzi îți mai scriu
De cea din urmă oară,
De mâine nu vreau să mai fiu
Vreau **eul** meu să moară.

Inchipuiți-vă că „Universul literar" ar fi iubita d-voastră și... țineți-vă de cuvânt. E burghez dar e sănătos. Nu fiți însă așa de crud cu „eul" d-voastră.

D. Pimen Constantinescu. — Vă cerem scuze pentru întârzierea acestui răspuns. Traducerile din d'Annunzio se vor publica. Dela d-voastră mai așteptăm și alte lucruri.

Vă urmărim activitatea în „Curierul" dela care pretindem înțelegere mai multă decât de oriunde...

Petre Paulescu. — Mai trimiteți. „Universul literar" își va face o bucurie din faptul de a vă avea colaborator.

Răspunsul la scrisorile primite se dă la Poșta redacției, în termen de 2 luni dela primire.

Manuscrisele nu se înapoiază în nici un fel.

r. st.

S A T E L E

de B. IORDAN

După ce-a băut o vară întreagă, Vanghele Guță s'a pus pe economie.

Cârciumarul i-a mâncat toată recolta. Ca să-și scoată oarecum paguba, Vanghele cară nisip cu carul cu boi, la Bujoru, unde se construiesc niște binale și primește, de fiecare căruță, câte douăzeci și cinci de lei. La târg, după ce-și încasează banii, se abate pe la cârciumă și bea tot, iar când se întoarce spre sat, adoarme în fundul căruței. Noroc că boii știu drumul. Câteodată i se întâmplă să-i cadă roata dela car, dar el doarme așa de bine, încât

nici nu simte sdruncinatul. Roata rămâne în mijlocul câmpului și osia târâtă pe pământ, ară drumul până în sat. Din căruță îi atârnă lui Vanghele biciul și brâul desfăcut. Dacă se întâmplă să se întâlnească cu vre-un om, acesta îl trezește și Vanghele se întoarce înjurând, să-și caute roata. O ia. pe jos, înapoi, după ce-și leagă boii de un copac din marginea drumului. Aleargă pe drum, spre târg, ca un lunatec, cu fruntea brobonată de sudoare. Dacă e amețit bine, merge în opturi și câteodată intră cu capul în tufele de pe margine. Când găsește roata, o ciocănește cu coada biciului, o ridică pe șină și începe s'o dea de-a dura. Până să ajungă la căruță și s'o pună la loc, se face seară. Câte o dată însă, când îi cade roata, Vanghele nu se mai trezește până la poarta casei, unde boii se opresc cuminți. Il ia în primire nevasta, cu blagoslovenii:

— Iar te-ai îmbătat, pârlitule! Scoal', c'ai ajuns di râsul satului. Undi-s banii?

Vanghele se ridică, somnoros, din fundul carului, scărpinându-se la ochi:

— Cari bani? I-am cheltuit.

— Uite, ți-o chicat roata, păcătosule!

— Iar o chicat? Lua-o-ar dracu s'o ieie!

— Du-ti bețâvule, și-o caută.

— Nu mă duc, muiere, că'i noapte. Am să pun o roată veche și plec maini, din nou, la târg.

Intr'o zi notarul veni să se roage de Vanghele să-l ducă cu căruța la Bujoru.

— Hai, Vanghele, că-ți plătesc.

— O sută di leușcani!

— E mult, mă. Iți dau șinșizăși.

— Nișiun ban mai puțân.

— Dar năsâpul cum îl cari cu douăzăși și șinși di lei?

— Năsâpu-i altșeva. Dumneata ai leafă; poți să plătești.

Notarul n'a plecat, dar a doua zi vine din nou.

— Iar la târg, domnule notar?

— Nu, Vanghele, acum nu mai merg. Ieri aș fi vrut. Azi mi-o telefonat însă un prieten al meu dela Bujoru că ar avea nevoie de o căruță cu năsâp dila Jorăști. Vrei să-i duși o căruță?

— Cum de nu?

— Cât pretinzi?

— Apoi, cât îmi dau și șeilalți. Douăzăși și șinși di lei.

— Bine, Vanghele! Fașem târgul?

— Fașem!

— Uite șe, tot n'am eu azi treabă la primărie. N'ai putea să mă iei șâ pi mini de-asupra năsâpului?

— Di și nu? Trebuie sâ-mi arăți unde stă prietenul.

Il duce Vanghele pe notar la Bujoru fără niciun ban și pe de-asupra și o căruță cu nisip.

N'a priceput Vanghele niciodată că a fost păcălit. Ajunși la târg, Vanghele s'a dus, ca de obiceiu, la cârciumă să bea un păhărel cu rachiu. A venit și notarul, după ce și-a terminat treaba.

— Iei un pahar cu rachiu, domnule notar?

— Iau, Vanghele. Dar mă grăbesc să caut o căruță, să mă ia acasă.

— Și mai cauți căruță? Ti iau eu. N'ai venit cu mini?

— Bravo, Vanghele, ești om di treabă!

— Așa am fost eu totdeauna, domnule notar. Noroc! Eu, di pildă, nu mă uit la bani. Și sâ fac cu banul? Am un singur copchil ș-o muiere, care-mi fașe zâle fripte. Când au să vină ai noștri la putere, am sâ-i arât eu muierii.

După ce-au băut de ajuns, au plecat spre sat. La marginea târgului, Vanghele a trebuit să mai facă un popas.

— Și zâși, domnule notar? Până la Jorăști e drum lung. Aișî îi o prăvălie cu rachiuri monopol. Dac'am mai lua un păhărel?

— De, Vanghele, fie cum zâși tu. Numai să nu fie prea mult!

— Nu-i mult, domnule notar.

Se duce înăuntru și se întoarce la căruță cu o sticlă etichetată.

— N'au pahare, domnule notar, dar stăi câ găsesc eu cu ci sâ bem, ca sâ nu ni hie greață unu di altu.

Alături sunt grădinile de zarzavat. Vanghele coboară din șosea și se întoarce cu doi ardei bocși.

Cu secerea, pe care o poartă mereu atârnată de belciugul loitrei, retează capetele ardeilor și face două cupe.

— Noroc, domnule notar!

— Noroc

Ardeii se tăflăgesc repede. Vanghele ar mai vrea un pahar de rachiu, dar sticla e goală.

— Domnule notar, încă o sticlă...

— Prea mult, Vanghele! Dar, hai, dacă zâși tu, pi asta o plătesc eu.

— Mă supăr, domnule notar! Noroc câ nu mai am parale. Altfel nu te lăsam.

Vanghele mai aduce o sticlă și o beau tot la roata căruței, de astă dată cu niște bostănei găuriți cu briceagul.

Boii stau, răbdători, în soare, cu capetele plecate. Tot așteptând, li se urăște însă și ar vrea s'o ia din loc.

— Ho, boală! Strigă Vanghele, supărat. Stați, c'acuș pornim.

E aproape seara când se hotărăsc, însfârșit, să plece. Vanghele se urcă în picioare, în căruță și boii, simțind că stăpânul s'a urcat, o și pornesc fără să mai aștepte îndemnul. Vanghele vine, grămadă, peste notar. Se ridică înjurând și începe să bată boii cu codirîștea biciului. Aceștia o iau la goană pe șosea, hurducând carul pe pietre, dar când dau de nisip se opresc la pas.

Pe margini sunt holdele luncașilor. Boii, flămânzi, se reped să apuce câte o gură de iarbă din marginea drumului.

— Nu-i niciun jâtar pe-aici. Sar sâ tai un braț di popușoiu. Ii punem la fund. Și zâși, domnule notar?

— Să nu ti prindă careva.

— Nu mă prinde.

Vanghele sare jos și intră în lanul de popușoiu. Peste câteva minute se întoarce cu un braț plin de popușoiu verde.

— Așa, îi punem sub saci.

Se mai repede odată și mai aduce un braț.

Pe marginea șoselei se ridică niște pomișori piperniciți, puși în primăvară de Camera Agricolă.

— Și bun îi ista pentru o codirîște di biciu! zice Vanghele, oprindu-se în dreptul unui pomișor mai răsărit, care-și leagănă mica lui coroniță verde în marginea lanului.

Apucă securea din căruță și pac! retează copăcelul, pe care-l ascunde tot sub saci, între popușoiu.

Până în toamnă, toți copăceii puși de Camera Agricolă dispar. Câte nevoi n'are omul! O oiște, o codirîște pentru biciu, o cobiliță! Și ce voluptate procură faptul de a fura! Te uiți în dreapta, te uiți în stânga, nu e nimeni. Harș! Copăcelul cedează. Il cureți repede de frunze și ramuri, cu două, trei tăieturi de secure și-l bagi la fund, în căruță. Nimeni nu știe, nimeni nu bănuiește. Sunt lemne bune în pădure, dar până acolo e departe. Trebuie să pierzi o zi, pe când așa, îl ai aproape de-a gata. Ce buni sunt cei dela Camera Agricolă! Cum știu ei de ce au nevoie oamenii! La anul pun alți pomișori. Mai sunt oameni cari au nevoie.

Vanghele nu are respectul bunului public și nici nu știe ce-i acela. Când i se cere birul, n'are niciodată bani de plată.

— Și sâ mai dau eu? Lasă câ dă statul.

Când aude că un ministru primește patruzeci, cincizeci de mii de lei, leafă lunară, Vanghele oftează o zi întreagă:

— Vă-le-le-le-leu, și dracu fașe cu atâța bani? Agentul nostru trebuie s'alerge două trei luni, ca să plătească leafa unui ministru! Ș'apoi sâ sâ mai supere șineva câ beau? Ba am sâ beau până n'oi mai pute. Așa! Di năcaz!

Vanghele bea însă și de necaz și de bucurie. Odată, în ajunul alegerilor, avea vre-o două sute de lei. Copilul îi ceruse bani pentru cărți.

— Tată, îmi cere domnu 'nvățător.

— Să mă lase 'n pașe 'nvățătorul tău. N'am! Vanghele iese în uliță și se întâlnește cu alți oameni. Despre ce pot să discute mai ales acum? Despre politică.

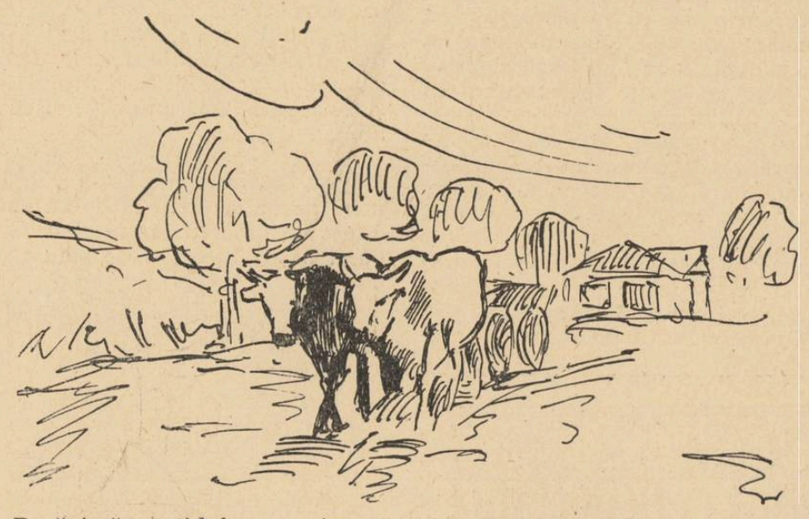

— Dacă iesă partidul meu, viu primar! zice Vanghele.

— Sâ deie Dumnezeu, Vanghele, da nu cred. Vin ai noștri.

Vanghele e în cheji buni. Vorbește despre venirea la putere a partidului său ca despre ceva împlinit.

Intră cu toții în cârciumă și se pun pe băut. Pe la al șaptelea rând de rachiu, Vanghele se ridică deodată:

— Șini-o dat rândul ista?

— Șini? Eu! răspunse Anton Veliche.

— Bine, dau șâ eu, cumetre, un rând.

— Și eu dau, câ șâ eu sânt gospodar! sare Iordache Popoiu.

— Păi dacă dați voi, dau șâ eu! zice Vasile Cal-Alb. Șâ eu sânt gospodar. Am o vacă, o viței și două scroafe cu purcei.

Vanghele a băut în ziua aceea cei două sute de lei și nu-i pare rău de loc. Abia a doua zi, când se desmeticește, începe să se bată cu pumnii în cap:

— Și dracu făcui? Băui toți banii, în loc sâ-i hi dat băietului pintru cărți.

De ciudă, n'a mâncat nimic o zi întreagă:

— Na, cap, așa-ți trebuie! Tu li fași, tu sâ li tragi!

(Din volumul „Satele", în curs de apariție, la editura „Cugetarea").

Între povestire și roman

(CONTINUARE DIN PAG. I-a)

nuăm să caricaturizăm la noi Occidentul și astăzi, cu toate abuzurile pe cari le facem acum cu lozincile de autohtonism și românism. Ceea ce acolo e o bucată de realitate, — și de astă dată la noi nu e decât formulă papagalizată.

Publicul occidental poate cere roman cu ostentație, fiindcă romanul modern e o expresie tragică a sufletului lui, a zbuciumelor sale. Publicul românesc nu poate refuza povestirea autentică, fiindcă și ea este o expresie a structurii sale interioare, a viziunii sale liniștite de viață.

Țară de romancieri nu sântem încă, — cu toate ambițiile, entuziasmele, eforturile și cheltuelile noastre și în această direcție, dela Duiliu Zamfirescu încoace. O țară magnifică de povestitori, — fără nici o încordare aproape, sântem încă dela Ion Neculce cronicarul până la ultimul moșneag sfătos de la țară sau incorigibil palavragiu la o masă de bodegă. O țară care l-a dat pe Neculce, pe Eminescu cel din „Călin", pe Creangă, care a găsit mai largă dragoste la englezi și francezi decât oricare alt scriitor al nostru, pe un Mihail Sadoveanu și un Panait Istrati, alt vrăjitor al apusului, pe Ion Luca și Matei Caragiale.

Cetitorul va fi poate încurcat: în această listă se găsesc și așa ziși romancieri, precum și autori dramatici. De aceea am ales dela început termenul de „povestire" în loc de „nuvelă". Ca să încercăm să lămurim lucrurile.

Povestire și **roman,** nu sânt atât opoziții de teorie literară adică de „gen"; nici de tehnică literară, adică de lungime, de complexitate. Mai întâi de toate sânt **moduri de atitudine literară în fața vieții.** Moduri esențiale și deopotrivă.

De unde vin atunci însemnătățile inegale sub cari le vedem astăzi? Din suprapunerea lor. Ele nu coincid nici în timp nici în sufletul omenirii; ele se urmează.

Povestirea e atitudinea literară a **omului vechiu** în fața vieții. Ea e aceea de împăcare cu viața. Așezat sigur și liniștit în păinjenișul ei cosmic de rânduieli, omul vechiu o contemplă. Cursul ei năvalnic și caleidoscopic de întâmplări, el îl urmărește cu un calm din adânc, de acolo unde stă convingerea că toate au o înaltă finalitate înțeleaptă, chiar dacă lui nu îi e dat totdeauna să o priceapă. Ele trec astfel fiindcă trebue să treacă. Dacă învălmășirea lor l-a prăbușit pe om, — mai târziu, când se va ridica iarăși sau se va mulțumi cu liniștea din adâncul unde a căzut, — el le va aduna calm în amintire și le va așeza în sufletul lui pentru totdeauna la locul fatalității lor. De îl vor fi săltat mai spre soare, el își va depăna mai târziu tot atât de calm bucuria amintirii lor. Și asta va fi povestirea.

In povestire nu există **conflicte** și deci nici analiză psihologică. Există doar oameni și întâmplări, cari plutesc în râuri de lumină sau de smoală, — ca în bucuriile și fatalitatea anticelor tragedii. Povestirea e, încă odată, împăcare cu viața. E înțelepciune.

De aceea a înflorit în Orient, unde sufletul și viziunea de viață a omului vechiu s'au păstrat mai întregi și mai bine. De aceea a crescut atât de firesc și de frumos și la noi, unde amintirea străvechii ordini spirituale e încă tare.

Povestitorul, în liniștea lui, în lipsa lui de încordare pe care i-o dă lipsa conflictului interior, — are spiritul liber. Viziunea lui va fi o viziune armonică și cizelată în același timp. Lumea povestirii va fi o lume etică în structura ei largă și o bijuterie artistică în cizelura ei amănunțită. Nu va exista povestitor fără **stil;** și nici stil fără o severă și delicată conștiință artistică directoare.

Dela bogăția de proverbe și comparații poetice din Miron Costin și Neculce la mina de grai a lui Creangă, până la impecabila arhitectură verbală din „Hanul lui Mânjoală" al lui Caragiale și filigranele în aur bizantin din „Craii dela Curtea Veche", — evoluția este firească și magnifică în același timp.

Omul modern însă nu mai e împăcat cu viața. E un condamnat sau un răzvrătit față de ea. O blestemă sau o suportă chinuit.

Și atunci caută să creeze el o lume a lui, de refugiu. Lumea asta de refugiu o aduce **romanul.** Toate nostalgiile, toate complexitățile omului de azi sânt în el. Dar și toate neliniștile, toate zbuciumele omului, se furișează și aici.

Romanul trebuia să-i aducă viziuni de fericire cari să-l încurajeze: bogați mulțumiți în multul lor, săraci legănați de brațele simple ale naturii. Sau să-l mângâie cu înfățișarea celor mai nefericiți decât el. Ori să-i narcotizeze zbuciumul cu orbitoare, trepidante, sclipiri ale fanteziei. Pentru a le găsi, explora din ce în ce mai îndârjit viața, însă doar în ciudățeniile ei.

Dar omul modern nu se mai poate uita pe sine. Și atât de singur cum e azi, făptura lui e nespus de tristă. Izolat în paradisul uitat al vieții, — o urăște din ce în ce, chiar fără să-și dea seama. Și cu psihologia caracteristică a exilaților, a damnaților, se adâncește din ce în ce mai mult în propriul său interior, în propria sa durere zbuciumată. Romanul modern va uita și el din ce în ce viața clipei și se va adânci din ce în ce în sufletul omenesc. Romanul de analiză psihologică va crește copleșitor.

In chinul lui, artistul nu mai are vechea liniște a povestitorului. Expresia îi va fi frământată, aspră ca și sufletul. De aici se va naște o paradoxală ură față de **stil,** față de frumusețea expresiei. Se va face apologia lipsei de talent a „autenticului", a expresiei bolovănoase și neîngrijite...

Acestea toate sânt **realități** pentru omul modern, pentru omul apusului.

Dar pentru noi cari sântem încă atât de puțin apuseni în suflet? Incă atât de împăcați cu viața? Atât de supuși încă vechilor ei ordini liniștite?

Nu pot să neg că s'a întâmplat și în acest suflet al nostru până azi, începând de nu de mult, o evoluție la fel cu cea din apus. Și că ea a cerut firesc și romanul, ca expresie a cutremurelor ei. Dar cine poate striga că ea va continua pe aceleași linii și **de acum** înainte? Cine poate afirma că ea pune, chiar astăzi, accentele majore în sufletul nostru etnic?

Așa dar, cine poate justifica sincer crima pe care o fac editorii noștri, dintr'o prejudecată stupidă și dintr'o tot atât de stupidă lipsă de curaj negustoresc, — sugrumând la noi geniul povestirii?

OVIDIU PAPADIMA

CRONICA RADIO

S'au complăcut câtva timp scriitorii în singurătatea turnului de fildeș și au disprețuit poezia care se adresa unui public de cititori depășind cercul restrâns al celor inițiați. Iubitorii de literatură au rămas o castă aparte în care se pătrunde prin inițiere și doar la o vârstă fragedă.

Dar au început oarecum să obosească și scriitorii de efortul inutil al creației esoterice. Incep să simtă chemarea misionară a răspândirii poesiei

D. Suluțiu și-a trimis astfel mesagiul, cu destui sorți de a ajunge la cei cărora le era adresat. Dacă n'ar fi decât șansa de fi ascultat de cei ce din lene nu închid aparatul când începe vre-o conferință și tot ar fi ceva. Dar mai sunt cei ce și-au făcut un obiceiu din ascultarea conferințelor, după adagiul că omul până moare învață.

Tuturor acestora domnia-sa le-a comunicat căldura sa profetică. Le-a vorbit de poesie care se găsește în licărirea stelelor, în nervurile unei frunze. ca și într'o portocală. A desvăluit că întreaga natură are o țesătură de poesie pe lângă care noi trecem orbi, dar pe care exemplarele acelea de oameni dăruiți de Dumnezeu cu altfel de ochi și altfel de sensibilitate o extrag pentru noi și ne-o prezintă ca pe un parfum rar, în sticluțe ce se chiamă versuri.

Iar noi, prin poesie, ca printr'o sticlă colorată, vedem altfel lumea. Și privim prin această sticlă, a voit să ne convingă d. Șuluțiu, pentruca din contemplarea naturii sub un alt aspect să ne simțim altfel, mai buni, mai înalți sufletește, mai mult oameni. Toți putem înțelege poesia dacă o vom citi cu stăruință, chiar dacă nu vom simți dela început comoara ascunsă sub cuvinte.

Dacă va fi câștigat cel puțin un neofit, nu din cei tineri. căci ei ar fi venit și așa la noi, ci dintre cei maturi și tot ar fi mult, căci nu există propagandist mai zelos decât neofitul. Și credem că a reușit deoarece a prezentat poesia ca o stare euforică, pe care ți-o produce fie contemplarea naturii fie contemplarea ta însuți, așa cum este în cea mai mare parte poesia contemporană, gândindu-se desigur că acesta este peisagiul cel mai atrăgător și cel mai accesibil al poesiei și că după îndrăgirea lui va urma și îndrăgirea celeilalte poesii, a celei cu valori mai semnificative pentru viața omenească.

Inaugurarea jurnalului transmis în englezește

Cu toate că am devenit un stat mare. mai păstrăm încă ceva din mentalitatea pașoptistă. Incă ne mai gândim la efectul ce vor produce faptele noastre în occident. Și mai simțim încă nevoia ca oamenii de acolo să ne aprecieze bine.

Aveam până azi un jurnal vorbit în limbile franceză și germană. Acum avem unul și în englezește și suntem siguri că facem propagandă în apus, pentrucă ne ascultă câțiva curioși informațiile despre evenimentele interne. (Am ascultat de multe ori jurnalele astea și afară de informații politice nu se dădea altceva). Propaganda, să-i zicem politică, în apus, nu prea interesează, mai mult efect poate ar avea una turistică și comercială

Este ciudat că uităm că suntem așezați în răsăritul Europei și că pentru popoarele de aici ar fi nevoie de o propagandă politică prin mijlocul transmiterii de informații. De pildă, transmiterea în limba bulgară a anumitor informațiuni, i-ar face să ne privească cu alți ochi, să-și schimbe oarecum atitudinea, cum au făcut-o față de vecinul sârb.

Tot astfel, printr'un jurnal în limbile poloneză și cehă am păstra și am întări dragostea pentru țara noastră, a multora din popoarele amintite.

S'r mai putea transmite traduceri din scriitorii noștri, cari, sunt sigur, vor fi ascultate. Am face o propagandă culturală foarte folositoare.

Cred că avantajele acestea lasă în umbră pe cele ale propagandei în apus.

MIRCEA BARBULESCU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

4-1938

UNIVERSUL LITERAR

REDACŢIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an, 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 9
SÂMBĂTĂ 16 APRILIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Romanul românesc

IV

Din articolul trecut asupra romanului, reeşea că acest gen este sortit să reprezinte desvoltarea literară în timp, şi oricare îi va fi soarta, este de dorit ca el să alcătuiască un bun cât mai perfect.

In rândurile de faţă, trecând la romanul românesc propriu zis, vom începe să studiem cu precădere ceea ce el înfăptueşte, fiindcă pe noi acesta ne interesează mai cu osebire, socotindu-l ca aportul nostru caracteristic, la mănunchiul de opere ale viitorului îndepărtat.

Dacă romanul înseamnă o sinteză, această sinteză e de dorit să fie cât mai bine orânduită. Un roman care poartă numai numele aşa fel, dar care în realitate nu este decât, ori o descriere, ori un haos de întâmplări repetate la infinit, poate să lipsească din pleiada scrierilor literare.

Prin aceste întâmplări repetate la infinit nu voesc, desigur, să înţeleg faptele simple, limpezi, întâlnite des în viaţă, care cu măestrie tratate pot da naştere la opere de artă, ci acele întâmplări de care ne lovim fiindcă le creem noi înşine prin cauze diferite, ele neavând o existenţă exterioară dovedită, o caracteristică cel puţin.

Obicinuitul „happy-end" pe care unele romane l-au adoptat ca încheere la acţiunea lor este un fel prea uzitat în anumite ocazii, de a trata romanele.

Şi n'ar fi nimic trist ca un optimism dus până la sfârşit să formeze o caracteristică a epocei noastre, dar când din cuprinsul scrierii rees suferinţi, tragedii, chinuri sufleteşti, iar concluzia este fericită, avem o dovadă de desechilibru, de dezorientare. Precum şi problema inversată a romanelor voioase, luminoase, exuberante, care se încheie întunecos, îngrozitor, lugubru.

Aceasta e desechilibru şi nu roman. Se poate spune că desechilibrul este o caracteristică a epocei noastre, şi argumente sunt o mulţime pentru a susţine dovada acestui desechilibru, pe care toţi, dacă gandim câtuşi de puţin, trebue să-l recunoaştem.

Insă, între desechilibrul de ordin social şi roman, care aparţine substratului spiritual, intelectual, al omului se află o distanţă, o prăpastie.

Influenţe reciproce sunt, desigur, şi din determinismul ştiut al lui Taine, noi putem extrage multe învăţăminte folositoare precum şi observaţii juste, cari să ne dovedească înrâurirea planului social asupra preocupărilor intelectuale. Insă acest determinism, înţeles prea ad litteram, este greşit.

„E o măsură în toate" **ne reaminteşte sentenţios Horaţiu, punând bazele literaturei în** „Arta poetică" **şi această măsură constă, în cazul de faţă, în a nu socoti ca singur fapt caracteristic, desordinea socială, determinând intelectualul.**

Nu este decât o influenţă, chiar foarte puternică, cred, dar numai influenţă. **Şi trebue socotită ca atare, deci ca unul dintre elementele caracteristice, isvorît dintr'o înrâurire a planului social asupra spiritului, iar nu ca singurul element caracteristic.**

VICTOR POPESCU

VAN GOGH

MAI PRESUS DE GENERAŢII

de D. CARACOSTEA

Universitatea din Bucureşti s'a asociat din toată inima ploaiei iniţiative de a comemora pe scriitorii noştri. In vremurile turburi de astăzi, înţelesul n'ar trebui să scape nimănui. Preamărind pe cei mai aleşi dintre aleşi, preamărim însăşi *semnificaţia cea mai înaltă a chemării scriitorului.*

A scoate din trecut directive pentru prezent, a face deci ceea ce se cheamă istorie pragmatică, poate duce la grele erori. Istoria nu se repetă şi vremurile îşi au cerinţele lor. Pe de altă parte, a da norme este o concepţie perimată.

Dar *creativitatea* este altceva decât acel *il faut* al esteticei normative. Presupunând darul de sus — fără care nu se poate face nimic — şi lăsând la o parte toate deosebirile de epocă, de generaţie, de direcţie, şi evocând pe toţi fruntaşii scrisului românesc câţi se odihnesc în pământul ţării şi dincolo de hotarele ei, dela Palermo până la Lemberg şi mai departe, se cuvine ca, într'un examen de conştiinţă, să ne punem întrebarea: ce îndemnuri şi ce imperative ne grăiesc din atâtea mari morminte?

Prima poruncă din crezul şirului de generaţii este: rădăcinează-te adânc în sufletul neamului tău. Şi pentrucă bunurile sufleteşti supreme trăiesc în această minunată faţă a vieţii care este *limba* românească, cultul, înnobilarea şi creşterea ei să rămâie nestrămutatul nostru cuget. Valoarea unei literaturi este determinată întâiu de caracterul şi geniul limbii materne. Şi dacă Turgheniev, după o fază de restrişte, mărturisea că ceea ce l-a mântuit de îndoială a fost limba lui, tot astfel noi, după ce am adâncit paginile mari ale literaturii noastre şi ne-am pătruns de ce minunat instrument de expresie este limba noastră, suntem îndreptăţiţi să zicem: în zile de îndoială, ceea ce-mi susţine credinţa în destinele viitoare ale literaturii neamului meu, eşti tu, limpede ca cerul Italiei şi bogată ca pământul pe care trăim, sfântă limbă românească.

A doua poruncă: Dumnezeu când îţi dă ţie, celui vremelnic, o fire proprie, El creiază posibilitatea unui destin, căruia trebuie să-i rămâi credincios Numai mereu îmbogăţită, firea poate deveni personalitate.

Al treilea stâlp de credinţă: păzeşte-te de primejdia originalităţii celui care crede că poate fi o glorie să devii neom. De aceea, desmărgineşte-te necontenit, căci numai viziunea totală şi

adâncă a lumii te poate înălţa pe marile piedestaluri. Cuvintele: *obşte* şi *obştesc,* în care au crezut înaintaşii şi care azi par învechite, sunt mai presus de modă.

A patra poruncă: viaţa find mai presus de artă, nu estetiza, pan-esteticismul este moartea poeziei.

Rămâi străin de deşertăciunea succeselor; cine vânează succesul se uită la alţii, nu în adâncul lui. Eminescu făcea totul ca şi cum ar fi avut de trăit o sută de ani şi prin poezia lui ştia că vorbeşte ceva mai presus de el. Aceasta este porunca lui de dincolo.

Toţi mucenicii scrisului nostru şi-au scos încrederea dintr'o neîntreruptă pregătire: Conştinţa menirii poate ridica sus şi pe cel mai umil, numai prin ea poţi rezista unei lumi de duşmani, căci prin ea vorbesc tăriile.

O altă poruncă, şi din cele mai grele, este ca, fiind mereu *tu,* să te desmărgineşti, înţelegând pe alţii.

Nu uita însă că drumul poeziei nu se opreşte niciodată : cel mai mare duşman al lui Eminescu este eminescianul.

Technica nu se învaţă, se crează odată cu fiecare destin şi numai cine stăruieşte până la capăt în destinul lui, acela poate fi mântuit.

Dus de puterile acestea, te opreşti acolo unde destinul tău, al neamului şi al lumii fac un tot nedespărţit şi îţi dai seamă, că ai fost făuritorul unei opere nepieritoare.

Acestea sunt glasurile de consolidare care se ridică din marile noastre morminte; bunurile câştigate prin ele, dacă nu pot fi plătite cu nimic, impun mari obligaţii şi criticei şi publicului.

Fiind o chezăşie a adevăratei originalităţi, adâncirea acestor porunci, care nu sunt ale unei şcoli şi ale unei vremi, ci vin din toată viaţa literaturii noastre, poate duce tineretul la maturitatea creaţiunii de mâine.

ADUNAREA LA S. S. R.

Odată pe an, pentru votarea noilor membri şi deslegare financiară, odată la trei ani pentru alegerea unui nou comitet, adunarea „Societăţii Scriitorilor Români" *dela 10 Aprilie 1938 nu a rezolvat nici ea problemele vitale ale scriitorilor. Sunt ele atât de grele şi de multe încât să nu-şi găsească în nici un chip soluţionare? Noi credem că nu?*

„Societatea Scriitorilor Români" *nu are prea mulţi membri: 241. Nu mai există altă societate similară sau sindicat. Dintre aceştia, unii sunt simpli membri nu şi activi, fie că au renunţat de a mai scrie, fie că au o profesiune fără nici o legătură cu arta şi literatura, sau pur şi simplu, nu se interesează de rosturile şi de viaţa acestei Societăţi. Procedând prin eliminare pro forma, numărul se reduce. Sunt cam 100 de scriitori care vin la adunare, odată pe an, iar restul timpului o frecventează 50—60.*

S. S. R. ar fi trebuit să primească şi anul acesta membri noi, mai cu seamă că printre petiţionari erau unii cunoscuţi şi în străinătate. Se teme cineva de tineret? Noi credem că nu!..

Cercetând budgetul, care nu a fost comentat în adunare, aflăm prea puţine şi prea mici subvenţii. Şi aici, o paranteză. Scriitorul îndeplineşte prin creaţie şi producţie perpetuă, o funcţie culturală şi socială. Opera lui devine un bun colectiv, intră în patrimoniul spiritual al naţiunii. Noi nu am învăţat româneşte şi nu ne-am făcut cultura din manualele didactice, ci cu literatura şi poezia din aceste cărţi, şi mai cu seamă din rafturile bibliotecilor. O valoare culturală nu este ca o monedă care circulă, satisfăcând în egală măsură necesităţi practice, ea este preţuită necontenit de toţi acei cari se folosesc de ea. Scriitorii trăesc greu, mor săraci, dar opera lor fructifică, lupta fără beneficii materiale împotriva întunericului sfarămă analfabetismul, edifică gloria unui popor.

Două subvenţii, dela două ministere, nu înseamnă prea mult. Societăţile anonime, băncile şi mai cu seamă trusturile industriale, pot contribui anual pentru sprijinul S. S. R. Vrea cineva să ajute o operă de cultură, să o facă acolo unde se creează şi unde, s'ar putea creea şi mai intens, dacă s'ar schimba condiţiile materiale ale vieţii. Sunt asociaţiuni studenţeşti şi societăţi particulare care au subvenţii mai mari decât S. S. R. Nici o gelozie, dar să păstrăm proporţiile.

Iată deci încă un obiectiv principal: mărirea fondurilor, şi nu numai prin osteneala preşedintelui, ci prin intervenţia hotărîtă a tuturor membrilor. De aici plecând, se vor putea tipări operele, premiate chiar în manuscris, şi Societatea va putea întemeia o editură. S'au frânt atâtea idealuri, opere de valoare au apărut fragmentar şi prost tipărite, reviste periodice au dispărut, unii au căzut doborîţi de oboseala nopţilor de muncă, şi soarta scriitorului, nici astăzi, când avem atâtea mijloace nefolosite, nu s'a schimbat.

Dar mai sunt şi alte lucruri, de gospodărie lăuntrică a breslei, pe care nu le putem spune aici. O nouă adunare va fi cel puţin un prilej de crâncenă spovedanie. O adunare convocată cât de curând, care să explice muţenia dela cea precedentă.

NICOLAE ROŞU

D'ANNUNZIO ARTISTUL

de RADU GYR

Moartea lui Gabriele D'Annunzio, întâmplată de curând, a cumulat în presa şi periodicele noastre o serie de comentarii şi elogii privitoare la marele om dispărut şi la opera lui.

Despre D'Annunzio se poate vorbi şi scrie patetic, aşa cum s'a scris la noi. Viaţa lui pasionează şi entuziasmează. Vastitatea şi diversitatea operei lui, la fel. In afară poate de Voltaire, la nici un alt scriitor nu întâlnim o mai frenetică îmbrăţişare dintre om şi operă, ca la D'Annunzio.

Om şi operă se adună, se contopesc, îşi amestecă febrele şi aurorele interioare. Dacă biografia lui D'Annunzio se proectează, uriaşă, în operă, iar luminile ei strălucitoare o depăşesc chiar, opera lui se prelungeşte, spre desăvârşire, în viaţa incandescentă a îndrăgostitului şi soldatului, plină de combustiuni interne, fremătătoare de nelinişti şi viziuni, înfometată de orizont. tălăzuitoare ca o Mediterană.

Deaceea, majoritatea celor cari au scris despre D'Annunzio nu i-au privit creaţia literară în exclusivitatea ei intrinsecă, ci au privit fenomenul d'annunzian *artă-om* în completările lui mutuale.

Alteori, tentativa de a scrie critic numai despre opera lui D'Annunzio a fost socotită drept riscantă pentru cel ce şi-a propus o prezentare estetică a acesteia. Riscul ar fi fost acela de a înfăţişa un Gabriele D'Annunzio *incomplet* — îndepărtându-i-se poezia sau proza de sub marele reflector al vieţii scriitorului care-i sporea efectele de lumină şi dimensiunile în afară, printr'un fenomen de magie optică, — ori de-a întâlni caractere negative în operă, cum, de pildă, manierismul, nebulozitatea, retorismul, morbiditatea sensualismului, etc., care să diminueze prestigiul artei d'annunziene asigurat prin condiţii externe.

Şi totuşi. D'Annunzio e un mare scriitor prin valoarea internă a artei sale, prin arhitectura ei de înalte linii. In ciuda celor cari socot că nu pot face decât examenul procesului d'annunzian în asocierea strânsă dintre biografic şi literar, — creaţia sa artistică îşi asigură o majestoasă independenţă. Luaţi numai acel scânteetor „Trionfo della morte" sau minunata carte „Notturno", şi vor fi suficiente pentru a alcătui o stemă literară, prin frumuseţile sedimentate în ele.

Literatura d'annunziană e însă mult mai complexă.

„Ultimul artist al Renaşterii" fuzionează cu creatorul de forme şi valori noui, cu revoluţionarul, aş putea spune: înnoitorul expresiei poetice şi al limbii îşi asociază pe artistul sentimentelor mari; temperamentul plin de tumulturi inedite şi sensibilitatea gâlgâitoare fac din poetul cerului şi al mării un reprezentativ, în înţelesul cel mai pur, al spiritului italian.

S'a vânturat, de-atâtea ori, formula unui D'Annunzio „cel din urmă mare artist al Renaşterii", fără ca, totuşi, să se fi accentuat asupra unui *sens* propriu zis al Renaşterii, continuat în opera d'annunziană.

Acest *sens* există, adânc, la poetul pământului italic; el se prelungeşte în multe din operele sale dând substanţă fondului şi arhitectură unei forme de mari respiraţii, de celeste înălţimi.
In adevăr, Gabriele D'Annunzio continuă spiritul Renaşterii prin :

a) acel amestec de creştinism floral şi de păgânism carnal întâlnit în creaţiunile de artă ale epocii lui Fra Angelico.

Se poate spune că în opera d'annunziană Michel Angelo întâlneşte pe Boccacio. Trăeşte aici o exaltare a păgânismului interior, triumfă acel „art païen" care-l entusiasma pe Boileau şi. tot aici, se arcuesc de-asupra atâtea suavităţi de ceruri rafaeliene ;

b) prin pasiunea pentru strălucirea şi perfecţiunea formei, — pasiune întâlnită la marii artişti ai Renaşterii şi la înaintaşii lor Dante şi Petrarca ;

c) prin orizonturile largi deschise creaţiei artistice, prin acel profund simţ al „măreţiei", al sensurilor mari, uriaşe, proectate pe cer.

Cu alte cuvinte, *viziunea în mare* a vieţii, în dimensiunile şi altitudinile ei simbolice şi eterne ;

d) prin continuarea unor viziuni şi sonorităţi dantesti ;

e) prin reînoirea şi resurecţia, în unele opere, a eroismului, aşa cum îl aflam în epopeea antică şi în epopeele Renaşterii..

Iată însă că „ultimul artist al Renaşterii" adaogă spiritului său clasic — aşa cum aminteam mai sus — pe revoluţionarul formei, pe creatorul temerar de expresii şi valori noui.

Clasicul îşi aliază, succesiv, pe romantic şi pe naturalist, iar aceştia vor lăsa să isbucnească, uneori, vulcanic,

(Continuare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FÂNTÂNERU

Comemorarea lui Panait Cerna

Comemorarea a douăzecişicinci de ani de la moartea lui Panait Cerna are un caracter puţin aparte, faţă de festivităţile obişnuite de aceeaş natură. Poetul a murit tânăr şi cele 51 poezii ale lui, cunoscute în ediţia *„Cartea Românească“* au o circulaţie destul de restrânsă. E drept că cititorul ia contact cu ele din programul cărţilor didactice, dar acest contact nu se încheagă prea puternic, cu timpul devine mai şubred, până dispare. Poeziile lui Cerna se mai citesc apoi ocazional. Credem că au fost citite acum, cu prilejul acestei comemorări, cel puţin de cei cari au scris ca să pomenească pe poet. După aceea, vor amuţi iarăşi în filele volumului lor ştiut sub înfăţişarea sobră a clasicilor oficiali. Astfel se întâmplă într'un public fără principii riguroase de educaţie literară. In literatura noastră se păstrează contactul viu numai cu acei scriitori cari depăşesc enorm capacitatea de asimilare a publicului, şi cari se impun printr'o forţă elementară, ca fenomenele naturale. Eminescu este desigur, cazul tipic. Dacă însă un poet ca Panait Cerna nu ar fi lăsat în uitare, ci opera lui ar fi căutată, interpretată şi ţinută, ca să spunem aşa, în evidenţă, la zi, — faptul ar dovedi o înţelegere a poeziei mult mai reală, adică o apropiere de ceea ce ar fi intim în creşterea ei de la generaţie la generaţie. Când generaţia unui poet se termină şi el intră în altă generaţie, aceasta, ca fiecare care va veni după ea, pretinde ca opera respectivă a poetului să i se desvăluie sub un aspect potrivit numai ei. Înţelegerea istorică îşi pierde valenţele. Timpul pentru care a compus scriitorul, împrejurările care l-au modificat lăuntric nu mai sunt interesante; concepţia însăşi despre viaţă cade în desuetudine, sforţările metafizice par puerile şi nu mai servesc cunoaşterii ca nişte chei pentru care nu se află lacăte închise. Această stare de lucruri este cu atât mai tragică, cu cât poeţii înşişi se înşeală asupra dreptei lor valori. Dacă vor supravieţui în conştiinţa posterităţii, aceasta se va întâmpla de cele mai multe ori pentru motive cu totul altele de cât cele crezute de ei. In cazul lui Cerna, noi ne-am mulţumi astăzi dacă am găsi în opera lui ceea ce se chiamă *„versuri frumoase“*, fragmente sincere şi spontane de viaţă lăuntrică, cu timbrul şi armonia greu identificabile, aşa fel ca ele să pară totdeauna conţinuturi originale, întraductibile. Tematica sa filozofantă, optimismul teoretic, demonstraţia exaltată a iubirii triumfătoare sau a bucuriei esenţiale nu mai interesează. Sau ar interesa, dacă ar fi puse într'altfel, mai aproape de om, cu mult mai intime structurii sale interioare, reale. De pildă :

N'ai somn în astă noapte de-aşteptare !...
Nici pace n'ai: Din soarele de ieri,
O rază, un mănunchiu de scâteieri,
A 'ntârziat în ochi, tremurătoare —
Şi nu se 'nchid pleoapele arzătoare..
Ţi-i inima numai de visuri plină...

Când poetul începe versul *„Din soarele de ieri...* am înţeles de la început că avem o metaforă vagă pentru un eveniment interior, că a fost cu predilecţie utilizat un simbol. Descrierea propru zisă a evenimentului interior ne-ar fi interesat desigur mai mult, după cum, altă valoare ar avea versul dacă n'ar fi figurativ, ci s'ar referi direct la o aşezare aeve a iubiţilor în faţa soarelui.

Ar fi fost un joc, în amurg, când îndrăgostiţii s'ar fi încercat să culeagă cât mai multe nuanţe colorate în suflet, din spectacolul magnific al descompunerii crepusculare, *„Raza“*, *„mănunchiul de scânteieri“*, cari *„au întârziat în ochii, tremurătoare“* ar fi amintirea ceasului fantastic, care ar face unirea iubiţilor, de nedespărţit, ca într'un cerc magic. Lui Cerna nu-i putem cere însă să se gândească la astfel de exerciţii poetice, destul de rare în literatura noastră. La el versul are înţelesul simbolic, ceea ce reiese şi din continuarea strofei:

Ca 'ntr'o biserică strălucitoare,
Când se aprind făcliile la denii.
Aşa, deodată, s'a făcut lumină;
In sufletul neadormit, pe care
Se scutură un stol de dulci vedenii...

Sunt totuşi cazuri când Panait Cerna se apropie extraordinar de obiectul intuit poetic, şi atunci uită să mai utilizeze simboluri, ci văzând lucrurile fără intermedii, le descrie direct, cu multă voluptate în amănunt. Avem atunci impresia unei exuberanţe vegetale. Poetul era o natură robustă, un *„suflet tare“* cum l-a caracterizat criticul care l-a impus publicului românesc, d. *Mihail Dragomirescu*, şi pentru el, simpla

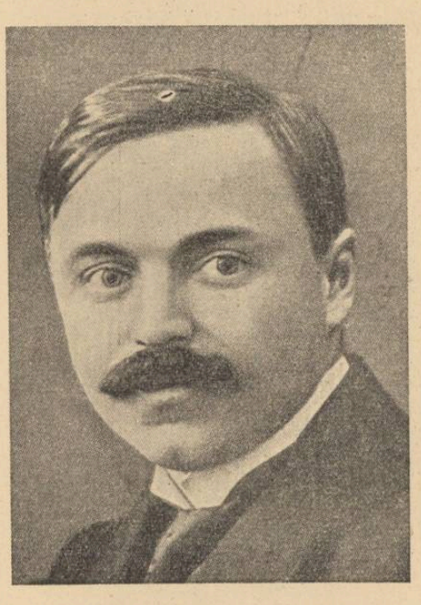

enumerare a unor stări sufleteşti sau a unor imagini constituia o etalare de bogăţii, ca o promenadă în grădini la culesul roadelor. Simpla reconstituire prin analiză a peisajului era la Cerna o bucurie a trăirii lui, el izbutind să rămâe uşor în cadrul de plenitudine şi echilibru.

Aş vrea să cânt, să cuget, dar nu
mă 'ndemn,... nu pot...
O rază de m'atinge, eu mă cutremur
tot,
Şi-atât mă simt de singur, că mă'nfior
de teamă
Şi ochii mei din umbră, lumina ta
o chiamă...
Atunci, m'abat pe drumuri, de sufletul tău pline,
Şi sufletul meu prinde din nou să
se'nsenine,
De cum te-arăţi privirii setoase, de
departe,
Strălucitoare, pură, ca mugurii de
Marte...
(Din Depărtare, pag. 8).

Avem de aface cu o exprimare lirică, omogenă, compactă, şi în ce priveşte calitatea, din cele mai pure. Se remarcă prin energie, prin contururile clare ale cuvintelor prin tonul peremptoriu printr'o luciditate bărbătească a emoţiei. In sufletul poetului confuzia turbure a iubirii este o „tărie“ o „destoinicie“, iar nu o slăbiciune melancolică. Cerna s'a exercitat cu multă atenţie într'astfel de zugrăvire masculină a fazelor iubirii. A procedat ca un pictor viguros şi ne gândim la progresul realizat în această direcţie, când citim un instantaneu ca acesta din *„Torquato către Leonora“*:

...Ocrotitori şi albi, deasupra ta,
In dulcele suspin al adierii.
Se legănau salcâmii primăverii.
Şi, clătinându-şi vârfurile 'n floare,
In mii şi mii scântei tremurătoare,
Sfârmau lumina soarelui de Mai,
Pe crengi, pe flori, pe chipul tău
bălaiu...
Pe-a frunţii tale marmură senină
Lumini şi umbre se-alungau... Părea
Că îngerul ascuns în umbra ta
Te mângâe, cu mâna-i de lumină,
Pe păr, pe ochii, pe lângă tâmpla
fină...
Simţii atunci, cât de frumoasă eşti,
Ş'un val de foc mă'nvălui deodată,
Iar inima-mi se strânse fulgerată
De gândul: Pentru cine înfloreşti?

Ultimele patru versuri nu se întregează norocos cu momentul liric dinaintea lor. L-am citat spre a vedea cum Cerna nu ţine să menţie vraja care începea să se ţească armonic. Poezia lui Cerna nu se încheagă din armonii, din fluide inefabile, ci din reliefări ale gândirii logice, retorice. Creaţia lui este o reflecţie asupra realităţii, nu o transfigurare a acesteia.

Însăşi bucuria lui de viaţă este o idee, o predică, iar nu o euforie, un extaz. Pentru euforie şi extaz îi lipsea religiozitatea. Religiozitatea sinceră este tot atât de rară ca şi visul sincer, ca şi iubirea. I-ar fi putut rămâne lui Cerna un domeniu de creaţie, indicat prin citatul de mai sus, în care compoziţia poetică să fie un exerciţiu de enumeraţie, de alăturare treptată a elementelor din cadru. In această direcţie ar fi ajuns poate la realizări mari. I-a lipsit însă prilejul de maturizare.

Sunt în versurile lui şi ritmuri de acestea cristalizate mai la rece, cu o dâră a omenescului lăsată prelung în urmă, ca un con de umbră. Dar acest con de umbră atinge eposul popular, pe care Cerna l-a înţeles serios, ca pe o creaţie misterioasă şi dificilă :

Lângă vad de ape grele,
Dornic, murgul mi-am oprit:
Cuibul drag al vieţii mele
Sta în noapte adâncit.
Dar în el ce foc tresare ?
Ce mi-aprinde 'n piept scântei ?
(Floarea Oltului, pag 102).

Am fi vrut să găsim cuvântul de apropiere între Cerna şi poeţii vremurilor de azi. Nu e nici unul. Cerna nu mai e înţeles, în primul rând, fiindcă s'au spart tiparele după care el putea fi măsurat. Nu mai sunt tipare pentru creaţii de largi dimensiuni în care existenţa poetului subiectivat să fie o simplă părticică, fără însemnătate.

ADRIAN MANIU

Un lucru din cale-afară de ciudat, este acela de a scrie despre un poet; cel puţin mie mi s'a părut întotdeauna riscat să te apropii de poet, deoarece aveam impresia că o frântură de Dumnezeire ţi se oferă — ca s'o diseci sau s'o priveşti cu un ochiu, care oricât de cald ar fi, este întotdeauna cu mult prea rece. Şi în afară de aceasta, cum s'ar putea să scrii despre cântăreţul atâtor şi atâtor minuni, despre îmblânzitorul celor mai sălbatice cuvinte, cum s'ar putea să glăsuieşti în vorbe, despre acela care a făcut din ele muzică?

Iată gândurile, sau cel puţin o parte din ele cu care încerc să mă apropiu de poesia domnului *Adrian Maniu* şi de cărţile domniei-sale, asupra cărora a pogorît mai deunăzi laurul Regesc al Marelui Premiu Naţional de Literatură.

Dacă încerc să aşez întreaga poesie a domnului Adrian Maniu într'o anumită *parte* a literaturii noastre, n'o să pot decât s'o pun sub bolta de românească lumină a *„Gândirii“*, adică acolo, de unde un *Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, George Grcgorian* sau *V. Voiculescu* au pornit cântecul care stăpâneşte astăzi toată poesia noastră lirică. Domnul Adrian Maniu a scris o poesie întotdeauna autentic românească şi de pură valoare artistică. Pornind dela volumul *„Lângă pământ“* şi poposind la acele minunate *„Cântece de dragoste şi moarte“*, într'adevăr toată creaţia poetică a domnului Adrian Maniu este străbătută de marele suflu al Dumnezeirii şi al pământului nostru, pe care le-a împletit cu măiastră inspiraţie cu marile frământări şi dureri omeneşti, care în inima domniei-sale au prins muzică şi cuvânt. O poesie singulară, o poesie de un puternic accent personal, a scris şi scrie domnul Adrian Maniu: peste întinderile din *„Cartea ţării“* şi peste holdele din *„Lângă Pământ“* adie *ceva* măreţ şi de nedefiniţ, care este sufletul poetului, acea „pneuma“ de care nimeni nu se poate apropia. Va fi, poate, mai bine să lăsăm pe poet să glăsuiască în locul nostru, să ne plimbe într'o *„Ţară“*, care este atât de mult a sa:

„Coline îşi înalţă în seară spinările
albastre — sure
„Iar drumuri merg călăuzite cu procesiuni de plopi.
„O mlaştină-şi închide ochiul, sub o sprânceană de pădure
„Dreptunghiularele islazuri sfârşesc în râpile cu gropi.

„Fântânile spânzură'n pârghii burduful vechi sau o găleată.
„Cu şarpe'n plisc se lasă o barză pe cerul de apus strivit
„Agale vacile de-arândul pornesc făptura lor bălţată
„Şi rumegând în tihnă, botul lor picură argint topit“.

Şi tocmai aici este marea piatră de încercare: întru cât ştie fiecare poet să înnalţe lumile sale. Or, domnul Adrian Maniu, a ştiut să facă asta şi încă fermecător de frumos şi de durabil.

...Dar la fel cu pământurile ţării, domnul Adrian Maniu a ştiut să cânte mierea şi veninurile ei, a ştiut să-şi ardă *dorurile* în acele rare „Cântece de dragoste şi moarte“, care arată o deplină maturitate poetică, un echilibru de expresie şi de gând, la care nu ajung decât marii şi autenticii poeţi. Iată, în sprijinul spuselor noastre, aceste versuri din volumul mai sus amintit:

„Viaţa asta, trece ca o zi,
„Peste cireşi, în rod sângeraţi
„Peste câmpuri cu miei aurii,
„Peste munţii albi şi curaţi.
„Viaţa asta cade, ca un sbor
„De-asupra crângurilor sburlite,
„De-asupra apelor, câte mor
„De-asupra holdelor ruginite“.

Dar poate că toate acestea nu sunt deajuns; domnul Adrian Maniu, a isbutit un cântec, o spunere de toamnă, un *„Glas de toamnă“*, care este o împăcare cu natura şi viaţa, la care prea puţini poeţi ştiu să ajungă. Linişte şi durere, împăcare şi suspin, iată elemente cu care a ştiut să *dureze* domniasa această poesie:

„Toamna a făcut inimi de aur din foi...
„Nici o vorbă, nici un glas. Linişte târzie
„O pasăre se face mică, în cerul ce-o să fie

„Alb, de ploi.
„Inimă, potoleşte-ţi sbuciumarea
„Pământul are odihnă pentru toate,
„Şi în ceruri ades înorate
„E în parte, uitarea.
„Linişte în pământul unde sămânţa veghiază,

„Linişte în sufletul învins,
„Linişte în florile ce s'au desprins
„Şi în steaua care o să cază“.

Dacă am sta şi am privi înapoi, peste cărţi şi peste ani, peste toată opera şi munca domnului Adrian Maniu, putem fi împăcaţi: cununa Regească a Marelui Premiu a înnobilat o frunte care va reprezenta România poetică dincolo de ani, peste veacuri.

ŞTEFAN BACIU

D'ANNUNZIO, ARTISTUL

(URMARE DIN PAG. I-a)

pe avangardist. Cuarţul devine răsvrătire, marmura îşi alatură tlacăra.

Distrugând anumite dogme etice şi estetice prea rigide, D'Annunzio converteşte sensorialul şi sensualismul la contemplaţie estetică.

Frământă patima cu mâini demonice şi o preschimbă în ură, sau — dimpotrivă — o spiritualizează prin angelice atingeri şi o transformă în imn şi adoraţie.

Hastoarnă biologicul în literatură şi îi conferă dreptul la *frumos*. („Libro delle vergini“. „Il piacere“, „L'innocente“...)

Incandescenţa revoluţionară a temperamentului său artistic irumpe nu numai în structura internă a operei, dar şi în construcţia ei formală. Şi nu zadarnic am subliniat nuanţa avangardistă din literatura lui D'Annunzio. Futurismul marinettian îşi poate găsi geneza, mai îndepărtată, aici.

Sublim şi brutal, masiv şi aerian, biologic şi celest, voluptuos şi paradisiac, iar, alteori, împărţit între morbid şi apolinic, scrisul lui D'Annunzio e o continuă sbatere marină între lirică şi epos.

Nu trebue să uităm însă că biruinţa i-o asigură acele cearcăne solare ce se aprind de-asupra unei poezii de altitudini apenine. D'Annunzio este, în primul rând, un mare poet liric şi abia pe urmă un scriitor epic, oricâtă sensaţie va fi produs în lumea literară carnaţia prozei sale.

Iar rezonanţa de profundă orgă, liniile şi florile de catedrală, cât şi înalta luminozitate a acestei lirice se desprind din cântecul larg şi elevat al *sentimentelor* mari. Lânga imnurile ridicate cerului, mării şi pământului Italiei, în cartea admirabilelor „Laudi“, poetul cântă *Iubirea, Viaţa, Patria, Eroismul, Moartea*.

Prin lirica lui, D'Annunzio se aşează, totodată, pe-o linie de adâncă continuitate, deşi îşi împrospătează permanent expresia, până la noutatea unei lumini violente, arzătoare.

El continuă, astfel, viziunea dantescă în „Francisca da Rimini“ şi „Poema paradisiaco“; continuă pe Petrarca şi Leopardi în poezia erotică ; reia şi reînnoeşte poezia mistică, florală şi italică a lui Giovanni Pascoli; continuă, însfârşit, şi desăvârşeşte, printr'o expresie şi mai puternică, eroismul şi sentimentul etnic ale poeţilor Carducci şi Manzoni.

L-am numit, în câteva rânduri, pe D'Annunzio înnoitor al expresiei poetice şi al limbii. In adevăr, după Dante, Leopardi şi Carducci, — poetul minunatelor „Canto nuove“, „Salmi“, „Laudi“ şi „Notturno“ e cel mai îndrăsneţ făuritor al plasticii şi sonorităţii lexicului.

Pentru ca să înţelegem mai bine cum *a înnoit* D'Annunzio vocabular, imagine şi son în poezia italiană, va trebui să ne gândim la ceea ce-au făcut la noi, pentru primenirea şi desăvârşirea limbii literare, Eminescu, Creangă, Coşbuc, Caragiale şi, parţial, Arghezi...

Am afirmat, în acelaş timp, că D'Annunzio e unul din cei mai puri reprezentanţi ai spiritului italic : pasiune, incendiu interior, entusiasm, eroism, cântec.

Căci, peste unele nebulozităţi din cărţile sale şi peste orhestraţiile cărnii, se înalţă în lumină de azururi florentine volutele de aur ale cântecului care a sorbit Italiei cerul, pământul, marea şi eroii...

Poate că într'adevăr D'Annunzio — aşa cum îl prezintă o parte din critică — este inegal, stufos, insurect. Dar el este asemenea oceanelor efervescente, îmbinând seninătăţile cu spuma şi algele furtunilor, atolii plutitori cu meduzele rănite, violoncelele marine cu scrâşnetul catargelor rupte. Şi tot asemenea oceanelor, el are adâncimi nebănuite pe fundul cărora se limpezesc pădurile de corali...

Iată de ce cred că D'Annunzio artistul, poate fi privit şi separat de biografia pasionantă a amantului celebru, a soldatului temerar, a personagiului funambulesc.

RADU GYR

CASA BUNICILOR

se intitulează volumul de nuvele pe care cunoscutul şi apreciatul prozator Ionel Teodoreanu îl va publica zilele acestea în editura „Cartea Românească“.

Apariţia acestei cărţi va fi prilej de rară delectare pentru iubitorii de literatură aleasă şi o nouă mărturie a fecundităţii talentului acestui scriitor care se bucură de o atât de largă şi îndreptăţită preţuire din partea publicului românesc.

PROFIRIȚA

de **OCTAV DESSILA**

— Scoală-te, conașule. Ii zășe...

Alexandru Darie tace, stăvilindu-și respirația. Probăluind că doarme greu, se mai apleacă odată Profirița.

—Conașule, scoală-te că e unsprăzășe...

Nici o mișcare. A stat puțin Profirița pe gânduri și a socotit că mai trebuie adăogată o oră. In socotelile ei nu intra întărirea glasului când musai e să scoli un om. Un strigăt sau chiar o vorbă spusă mai tare îți poate scrânti sănătatea. A Miulencii din Pungești, n'a rămas bâlbâit dintr'un țipăt îndârjit al maică-si ? Da ochii lui Marin Topceriu, de ce și-au despărechiat luminile ? Și când ? La nouă ani ! A venit alde taică-su bat și păruindu-și muierea, a strigat biata femee după ajutor. Spăriet din somn, i-o rămas băietului lumina crucișe. Așa fiind, nu intra în socotelele Profiriței ridicarea glasului. In schimb, adăoga oră peste oră la cea poruncită să-l scoale, închipuindu-și că mințind ceasul, intervenția ei e mai hotărîtă. A mai adăogat deci o oră la cele **unsprăzășe.**

— Conașule, îi douăsprăzășe. Scoal', c'o trece Anul-Noul, în somn.

— Douăsprăzășe ?

— Da di unde, conașule ! Ți-am spus că-i douăsprăzășe numai ca să te scoli. Ii zășe și-o minută. Nu te face ea Profirița de ocară în fața lumii. Asta-i !

— Bine, Profirițo.

— De odată și-odată, tot o să te lăs nesculat. Iac'așa, să facem și noi baremi un An-Nou acasă, știi mătăluță, ca la Pungești ! Nu-ți ninoase oare cozonacii și nu-ți spun că-s di-un neam cu cei de la curte ?

— Ii simt, și poate tocmai ei mă alungă.

Inteleaptă, Profirița a prins miezul cuvintelor. A întors butonul luminii, l-a privit drept în crucea ochilor, cu mai multă durere decât mirare, și a plecat,

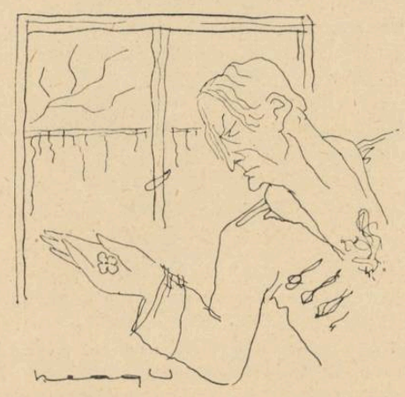

strivind în coșul pieptului un oftat adânc.

— Te lăs, conașule, și de-ți trebue ceva, sună-mă.

După vreo doi trei pași făcuți s'a oprit.

— Să nu pleci fără șoșoni. Ninge mai dihai ca ieri și s'o așternut omăt mult, de te miri unde o încăput atâta în cer.

Auzind-o, a tresărit Alexandru Darie. **Să nu-mi pleci fără șoșoni,** nu erau cuvintele Profiriței. Erau ale mami-si : — Alec, ninge, să nu-mi pleci fără șoșoni.

Cum la moartea neașteptată a duducăi Cecilia Darie, nu s'a aflat în dormitorul ei decât Profirița, grija de mamă pe semne că ei i-a trecut-o duduca Sica. Cum, de altfel, tot ce-a mai avut de spus în pragul morții, Profiriței i-a spus. Legatară testamentară a sufletului ei, bătrâna și-a însușit și grija de mamă. **Să nu-mi pleci fără șoșoni.** Al ei este acum cuconul Alec. Ar fi voit să-i rămâie numai buniță. Bunița Firița, cum îi spunea în anii limbii peltice, dădacei. Dumnezeu a voit însă în altfel și în calea voinței lui nu stă în puterea oamenilor să se împotrivească !

Să nu-mi pleci fără șoșoni !

Pe Alexandru Darie cuvintele l-au înfiorat. I s'a părut că chiar glasul mami-si a fost. Dacă nu al mamei lui pe care a pierdut-o pe când era la Iași, în examenul de bacalaureat, al mamei lui din tabloul de deasupra divanului. Spre aceasta și-a ridicat el ochii auzind-o pe Profirița. Și nu e o minune că-i vede buzele tremurând. Da, îi tremură, îi șoptește ceva. Și ce anume îi șoptește, Alexandru Darie se străduie să înțeleagă din tremurul buzelor.

Să nu-mi pleci fără șoșoni !

A repetat cuvintele în gând și a văzut cum se lipesc, ca de-acolo, pe freamătul gurii.

Își strânge tâmplele. Le apasă. Nălucire sau adevăr, întâmplarea îl mistue. In tabloul mamei lui e viață.

O fărâmă de viață ruptă din ea. O fărâmă din grija ei, trecută Profiriței s'o ducă mai departe.

Intoarce capul pe urma bătrânei. A plecat. A plecat de cum a văzut că l-au săgetat cuvintele ei. Numai după ce le-a slobozit și-a dat seama că a încercat să-l ferească de răceala omătului, cu grija de altădată a duducăi Cecilia. Ar fi trebuit să nu i-o spue aidoma. Mult mai bine e să vorbești de-a dreptul, fără ocol, de cineva dispărut, decât să-i păstrezi amintirea în vreun obiceiu sau cuvânt moștenit dela el.

Și când a deschis ușa să se ducă la bucătărie, a mai intrat în odăi un val de aromă vanilată. Mirosul cald și îmbătător, îl trezește la realitate pe Alexandru Darie. E Anul-Nou. I-a făcut Profirița, pentrucă e Anul-Nou. De fapt, el i-a spus să-i facă. El, sau Profirița i-a amintit că, n'ar fi bine să se uite obiceiul cozonacilor ! ? Precis, nu-și mai amintește. Dar nu e mai puțin adevărat că și în gândul lui a fost să nu treacă Anul-Nou, fără să se facă, în casă, cozonaci. Nu pentru el. Nu-i mai arde lui de cozonaci, fie ei și moldovenești. Dar pentru biata Profirița, meștera cea mare dela Pungești. De ce să-i curme îndeletnicirea de-o viață întreagă ? An cu an i-a plămădit cât a fost la curte. Și facerea lor nu era o treabă ușoară. Când s'apuca Profirița de cozonaci, un glas mai hotărâtor ca al ei în porunci, nu se afla cât era curtea de întinsă. Intrau subt ordinele ei până și cuconul Cristu și duduca Sica. Dela întocmitul listei de ce-i trebue să i se aducă din târg și până la prezentarea lor în sufrageria cea mare, ea era stăpânul Pungeștilor. Mai întâiu se repezea în administrator.

— Ochii 'n zășe, la maia, domnule Brebenaru. S'o iei numai dela Kalmann, și spune-i tartorului că, de nu mi-o hi după plac, să treacă Prutul mai bine, la Muscali, și după el și dumneata, de mi-oi aduce-o ca anțărț.

Pentru stafide, îl gonea tocmai la Iași pe Moise Dienermann.

— Domnule Moise, la Ieși după strafide și făină. Da să nu mi le iei din Târgul-Cucului. Auzitu-m'ai ? Dela Smirnov. Și pe săcușorii de făină să hie patru roate și să scrie pe ea Botâșeni.

Când s'apuca de plămădit și, mai ales, când punea aluatul la dospit, întorcea cheile în toate ușile câte duceau spre bucătărie. Putea să bată atunci în ele și cuconul Cristu și tot nu-i dădea drumu.

— S'o închis granița, cucoane. Inapoi. Asta-i !

Grăbită cum era, se întâmpla uneori de rămânea careva închis între uși. Să fi țipat și a moarte și nu se clintea din treaba ei.

— Stăi și 'nchis, că n'oi cheri. Asta-i!

De pus peste aluatul din balii lua păturile de pe unde o tăia capul și numai pe acelea pe cari le credea ea mai călduroase. Cum cele mai călduroase erau și cele mai bune, din păr de cămilă, Profirița nu le ocolea. Le lua de pe paturi și de prin sipete și pornea cu ele maldăr la bucătărie. Când, rar, apuca să o prindă duduca Sica, numa ce se lua după dânsa :

— Nu aiestea, Profiriță, că 's din cele bune și nu se mai găsesc.

— Bune, rele, cu aiestea știu eu să fac cozonaci, — și oricât ar fi tras de ele, nu se dădea bătută Profirița. Intra în bucătărie cu duduca Sica îndelaolaltă, târâș, și o sechestra acolo până la sfârșitul coptului, ca să-i prindă meșteșugul, că ea, cine știe, închide ochii mâne și pe urmă, cine să mai facă la curte cozonaci ! ?

După ce îi prezenta în sufrageria cea mare, așezând în rândul întâiu **popii,** în al doilea **episcopii** și în al treilea **mitropoliții,** Profirița abdica din drepturile ei autoritare, spre satisfacția tuturor, a stăpânilor, a oaspeților și, mai cu seamă, a închișilor vremelnic între cheile întoarse. Nu-și termina însă arătarea operei, până ce de după o față de masă, nu scotea la iveală și **călugării.** Aceștia erau cozonacii cei mai mici, copți în oale și în căni de pământ, făcuți să-i împartă ea copiilor, lui Alec și celorlalți câți veneau de sărbători la Pungești. Și-i împărțea, dăruind parcă odată cu călugărul și o bucată din sufletul ei de slugă iubitoare și credincioasă. Slugă din acelea cari, datorită felului lor de a fi, cuceresc stăpânilor un grad de rudenie.

Dar, nu tot la fel ca Alexandru Darie gândea și Profirița, în prag de sărbători. Dacă îi amintea de cozonaci nu era pentru plăcerea ei de a-i face. Nici nu mai are cine să se bucure de ei. Nu, Doamne ferește ! Ținea morțiș să fie prezenți, în casă, cozonacii, numai din dragul de a nu lipsi pe stăpânul ei de acest obiceiu din vechea tradiție a Dărileștilor. Bucuria lui de atunci și, mai ales, acea din clipa când îl făcea propietarul celui mai burdăhănos călugăr, o are în suflet. O încălzește la inimă, acolo unde a pus ea tot ce a mai rămas din bogăția de altădată a curții. Tot ce a mai rămas din tot ce n'a mai putut vinde cuconul Cristu, prin mijlocirea lui Moișe Dienermann, ca să poată plăti banii pierduți în cărți, la Iași și București. Așa fiind, cum să nu-l bucure, cu ce a pus ea bine din trecut ?

Se amăgeau însă deopotrivă. Se amăgea și Alexandru Darie, când socotea că pentru Profirița, facerea cozonacilor e o necesitate de viață, în care nu vrea să lovească, și se amăgea și Profirița, în credința că îl întoarce, baremi cât de cât, în bucuria de cândva. Străin fiecare de ce gândea celălalt în pragul sărbătorilor, destinul hotărîse ca facerea cozonacilor să rămână drept o verigă de nadă între trecutul curții dela Pungești și viața celor mai depe urmă părtași ai ei. Și, cum niciodată și din nicio parte n'a pornit întrebarea: de ce să se mai facă, în casă, cozonaci, când niciunul și nici altul nu se lipesc de ei și numai străinii au parte de dânșii, obiceiul a dăinuit, așa după cum dăinue tot ce a hotărît destinul...

Se rupe din nou din țtele gândului și a privit ceasul. Zece și un sfert. E timpul să se pregătească. Nu s'a mai întâlnit de mult cu fracul. Și când de mult nu mai îmbraci o haină, oricât de intactă ar fi, tot ți se pare că s'a întâmplat ceva cu ea. L-a căutat mai întâiu, să nu fie pișcat de molii. Nu are deloc a se plânge de cum îi păstrează și grijește hainele Profirița. Săcușoarele cu miros tare de flori sunt agățate pe de rând și la fiecare treacăt de două zile bătrâna le scoate afară, să le aerisească și să le scape de firul de praf. Că, oricât le-ai dosi, tot le ajunge colbul, fi-r-ar al diavolului, că nu se mai **iventă** odată șeva, să-l stârpească ! Intr'adevăr, nu a aflat nicicând o haină pișcată sau pusă în **grandirop** colbăită Găsea uneori, totuși, mici neajunsuri, cari scăpau ochiului Profiriții. Cum bunăoară, erau florile prinse la butonieră. De acestea nu se atingea bătrâna nici în ruptul capului. Și nu pentrucă nu le vedea. Ba, când lepăda conașul ei un surtuc, mai întâiu la cheotare se uita, să descopere: este sau nu floricica ? Când o afla acolo, se bucura mult fosta dădacă a lui Alexandru Darie. O bănuia pusă de o mână de fată și, of, Doamne, cât ar fi vrut ea să-l vadă odată însurat ! Că prea e singur și ea nu poate să-i umple golul din piept. Dar nu cu una din aiestea care hoșma întreabă la telefon dacă e casa scriitorului Alexandru Darie. Sau cu vreuna din celelalte care vin să-i cetească din caete cu ceasurile, fără ca ea să poată prinde vreun înțeles când îi spionează hoțește, cu urechia lipită de ușe. Ar voi cu o moldovancă să se lege cuconul Alec. O moldovancă de-a lor, nu o viperă de munteancă. Vreo urmașe de-a celor boeri, ce veneau să petreacă verile și de sărbători, la Pungești. Că dacă ar fi după alesul ei, una i-ar fi și duduița Marilena, fata mai măricică a profesorului cu bărbiță, dela Ieși, și duduița Puica, a domnului conziler, tot dela Ieși, boier căruia nu-i putea spune ea pe nume și pașe. Când trebuia să pomenească de el, să-i îndrepte vreo cafeluță sau vreun coniac cu vreo fată din casă, îl deosebia dintre toți spunând fetii să ducă cești cuța co-

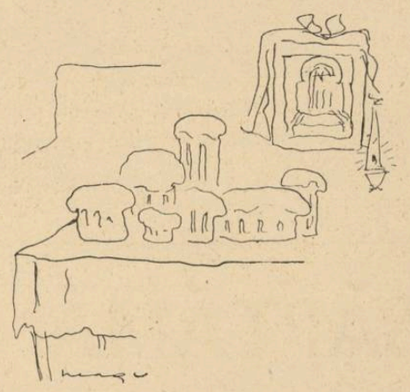

nașului șela care la cinci cuvinte zice de zășe ori **cucoane.** Da duduița Adriana Mantu dela Vaslui, nu ar fi și ea o păreche bună ! ? Dar care, oare, din fetele boierilor moldoveni nu-i mai a cătărei decât toate aiestea de pe-aici, care nu știu decât să bea tiutiun și să dea peste cap păhărușele cu ananas ! ? Că nici n'o să mai facă lichior, numai din pricina lor !

Spre deosebire de Profirița, pe Alexandru Darie nu-l încântau florile pe care le găsea în butonieră, după îndelungată vreme, uscate și uitate. Și nu-l încântau pentrucă, rămase acolo, multe din ele își însemnau moartea cu o pată. Profirița nu vroia să știe însă, oricât s'ar fi mâniat cuconul Alec, ce înseamnă o pată pe răsfrângerea gulerului. Pentru ea, fiecare floare găsită în haină, era o nădejde. Și pentru o pată pe gulerul hainei, nu-și fărâma ea nădejdile.

Scoțându-și fracul din garderobă, întâiu la butonieră s'a uitat Alexandru Darie. Nu-și mai amintea când l-a îmbrăcat ultima oară. Iar, în cele din urmă, dacă și-a amintit, floarea din butonieră l-a ajutat. Era o steluță plușată. O floare a reginei, cu care i-a decorat fracul, la un banchet, fata unui romancier francez, poposit la noi și sărbătorit de confrații lui români.

Privind-o, Alexandru Darie nu s'a mai supărat, ca de obiceiu. A scos-o ușor, să nu o destrame, și pe locul unde a fost și unde numai o scămoșare albă și fină ca puful de păpădie mai rămăsese, a trecut mâna de câteva ori, să o șteargă. Nu-i pătase haina. Nu a fost o floare îmbibată de sevă. A fost uscată de când i-a pus-o, nu moartă însă, ci numai așa cum florile reginei sunt uscate și totuși vii, fie că le privești în clipa când le-ai smuls stâncilor, fie că, după săptămâni și luni, le isgonești din butonierele hainelor, să faci loc altora. Și scoasă floarea, nu a aruncat-o, cum în de-arândul face cu acelea voit uitate de Profirița, în răsfrângerea gulerului. A deschis una din cărțile romancierului francez, la întâmplare, și a îngropat-o între filele ei, să o aibă moaște scumpe amintirii.

Dacă ar fi știut Profirița că floarea din haina cea cu coadă de rândunică e numai a unei trecătoare și că prin nimic nu se leagă de nădejdile ei, ar fi smuls-o din **chiept** de cum și-ar fi lepădat cuconul Alec surtucul și ar fi trimis-o farașului, să strălucească acolo, printre mucuri de țigară și sfâșieri de scrisori, nu în grandirop, păzită până și de molii de săcușoarele ei cu agafiță și chiper măcinat. Ea a bănuit-o însă înfiptă de o mână încălzită pentru cuconașul ei și, cum nu știi de unde sare epurele, s'ar fi putut întâmpla ca chiar de aiesta să se împiedece inima lui. Din care cauză, cu multă grijă a ferit-o ori de câte ori i-a luat coada de rândunică la scuturat.

Romanul ca tip arhitectonic

de **G. C. NICOLESCU**

Lăsând la o parte clasificările ideologice, care au drept criteriu numai conținutul, din punct de vedere al arhitecturii lor, romanele se pot împărți în trei mari grupe.

In unele, eroul nu iese nici un moment de pe primul plan al atenției și al acțiunii. Tot ce se petrece în roman este în legătură cu el; nici un amănunt care să lumineze ceva de dincolo de el nu apare fără să fi trecut pe lângă el. Aceste romane, cum sunt *Eugénie Grandet, Madame Bovary, Fum, Pădurea spânzuraților* și mai toate cele scrise la persoana I, le-aș numi *uniplane,* întrucât acțiunea privește un singur plan de viață: acela al eroului. Alte romane, cum sunt *Război și pace, Ana Karenin, Contrapunct, Ion, Intunecare.* cuprind mai multe planuri de acțiune, care se întretaie sau merg paralel. Pe acestea le numesc *pluriplane.* Cele uniplane se caracterizează printr'o acțiune unică și desfășurată în timp pe un singur plan, în general, fără ca acțiunea dintr'o pagină sau dintr'un capitol să se petrească mai înainte de acțiunea din pagina sau capitolul antemergător. S'ar zice că, de pildă, *La robe de laine* al lui Bordeaux, care este fără îndoială un roman uniplan, contrazice constatările în ce privește desfășurarea fără reveniri a acțiunii. In realitate, turburarea desfășurării temporale normale este o aparență provenită din utilizarea unui artificiu, din multele pe care secolul nostru, în urma grandioasei cariere pe care a făcut-o romanul, o pune la dispoziția scriitorului, artificiu care încadrează subiectul propriu zis: *En ce monde chacun tue ce qu'il aime.* Principalul personagiu al romanului — Raymonde — nici nu apare decât în această parte a operei, care se desfășoară uniplan și fără ca acțiunea dintr'o pagină să se petreacă mai înnaintea celei din pagina anterioară. Cele pluriplane au mai multe acțiuni sincronice. Intâmplare sau nu, dar tipurile acestea arhitectonice corespund unor tipuri stilistice. In capitolul despre stilul lui Flaubert, A. Thibaudet recunoaște un stil oratoric, caracteristic primei jumătăți a veacului XIX-lea. Este stilul lui Chateaubriand, al lui Balzac, al lui George Sand și chiar al lui Flaubert, cu toate procedeele noi pe care le introduce acesta din urmă. Și este ușor de recunoscut că operele tuturor scriitorilor amintiți au o construcție pe un singur plan. Balzac este reprezentantul prin excelență al acestui tip arhitectonic și stilistic. *Eugénie Grandet, Le lys dans la vallée* sau *Père Goriot* sunt romane care trec tot materialul prin personagiul principal sau prin atmosfera pe care el o respiră, desfășurate și uniplane. Totul este povestit; elementul dramatic reiese din faptele relatate, nu din artificii, dialogul este aproape necunoscut, rezumându-se, atunci când e, afară de rare excepții, la lungi monoloage pe care și le recită unul altuia, pe rând, fiecare personagiu. Autorul te ține de mână necontenit, pe drumul ce-l faci în cunoașterea oamenilor și a acțiunii.

Cu Tolstoi mai ales, în Rusia, apare al doilea tip de roman. Aici, autorul dispare cu totul, viața din roman încearcă din ce în ce mai mult să se apropie de cea adevărată, în sensul în care o face cinematograful, și încearcă să se desfacă pe cât este cu putință mai mult de nevoia comentariului autorului la fiecare pas, comentariu fără care multe nu s'ar explica. Intrebuințând termenii lui Ibrăileanu din *Creație și analiză,* romanul tindea să devină din ce în ce mai comportist și mai puțin analist. Viața din romane, ca să nu se mai deosebească mult de cea reală, se apropie din ce în ce mai mult de tehnica teatrului, cu deosebirea că acolo, în fața noastră sunt oameni vii, pe când aici sunt fictivi, așa că e nevoie să se precizeze ce mișcări fac, ce acțiuni întreprind, pentru a-i putea urmări cu mintea, așa cum la teatru o faci cu ochii. Și ca iluzia să fie mai neturburată, scriitorul se va da și mai mult la fund; el nu va mai spune cu cuvintele lui ceea ce vorbesc personagile, ci devine stenograful lor și transcrie exact ce și cum au spus ei.

Cum viața a apărut oamenilor din ce în ce mai complicată, mai împânzită una cu alta, cu o logică deasupra rațiunei noastre obișnuite, romancierii au început să lase formula unui erou care ședea pe linia de mijloc a cărții, dela prima până la ultima pagină, și au început să întretaie acțiunile și viețile oamenilor, chiar care trăiesc într'o aparentă independență, complicând totul, pentru ca, până la urmă, date fiind și celelalte artificii câștigate cu vremea, să se ajungă la o cât mai perfectă iluzie a realității. Acest tip de roman, căruia nu i se mai potrivea nici stilul oratoric al romanelor dela începutul secolului al nouăsprezecelea, este ilustrat în special de Tolstoi, care ajunge să dea un roman ca *Război și pace,* unde nici nu poți ști care este eroul principal. Acestea sunt cele două tipuri arhitectonice ale romanului, valabile în ce privește secolul al XIX-lea.

In ultimul sfert de veac și mai ales dela război încoace, romanul își caută alte drumuri, urmând linia generală pe care a determinat-o Proust. Ceea ce caracterizează aceste romane, de cele mai multe ori scrise la persoana întâia,

când ies din tiparele arhitectonice ale secolului al nouăsprezecelea, este o construcție anarhică, provocată de tendința de a distruge valoarea elementului temporal în desfășurarea lucrurilor. Romanul rămâne, de cele mai multe ori uniplan, dar nu mai este desfășurat. Chiar când romanul este pluriplan, anarhia temporală se păstrează. Cât de departe s'a ajuns în această privință, se poate vedea în ultimul roman al lui Huxley, intitulat în traducerea franceză: *La paix des profondeurs,* în care acțiunile se desfășoară nu numai pe mai multe planuri de vieți, deci spațiale, dar și pe mai multe planuri temporale. Acest roman, care reprezintă, ca tehnică, primul pas dincolo de Proust. nesocotește atât elementul temporal. încât, dacă fiecare capitol n'ar avea ca titlu chiar data la care se petrece, totul ar deveni difuz și ininteligibil. Despărțirea a doi amanți, de pildă, care se petrece la 30 Aug. 1933, ne este înfățișată în capitolele I, III, VIII și XII, toate cu titlul: *30 August 1933,* dar primele insistențe al bărbatului pentru a cuceri femeea de care se desparte în capitolele amintite, petrecute cu doi ani înainte, nu le aflăm decât în capitolul XXIX, intitulat: *24 Mai 1931.* O complectă anarhie arhitectonică domnește, capitolele redând, cu nesocotirea desfășurării timpului, acțiuni care se petrec, după cum arată și titlurile lor, la: *4 Aprilie 1934. 6 Noemvrie 1902. 9 Decemvrie 1926. 16 Iunie 1912,* etc.

In literatura noastră, romanele d-lui Camil Petrescu se încadrează, de asemenea, din punct de vedere arhitectonic. în timpul anarhic, care caută devalorizarea elementului temporal. Spre deosebire de Huxley, care prin tehnica sa din *La paix des profundeurs* izbutește o inovație, romanciarul nostru rămâne mai aproape de metoda lui Proust. astfel că mai la fiecare pagină din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust* se află o scufundare în „căutarea timpului pierdut", singurul mijloc de a da o mișcare temporală acțiunii. Este atât de secundară desfășurarea temporală la acest timp arhitectonic de roman, încât, de pildă, în *Patul lui Procust,* primul moment este posterior acțiunii din ultima pagină o romanului.

In această clasare, nu este vorba nici de „subiect", nici de stil, ci numai de construcția romanului ca realitate concretă. Studiind o operă literară, pe lângă conținut și stilistică, nu poți face abstracție de acest al treilea element. Firește, faptul că un roman aparține unuia sau altuia din tipurile arhitectonice: uniplan, pluriplan sau anarhic, nu constitue nici scădere, nici calitate. Intr'o vreme în care cercetătorii pun tot mai mult temei pe elementele formale, deschide însă multe perspective și poate lumina multe penumbre.

SERENADĂ

Mir din trup de crini, cunună
vie de candori divine,
prour din grădini de lună,
cult de vis, altar de bine,

Iar vrăjì pe-argint de strună
şi 'nviè ca din ruine
patimă de-avânt nebună,
dornicie sfântă 'n mine.

Duioşìi adânci de plângeri
dulce rana-mi sfredeliră
sau, străjeri de taină, îngeri
aur plânseră din liră ?

Moi săgeţi din arc de stele
noaptea mea o săgetară,
spintec drum şi vin cu ele
peregrin spre tine iară.

Frunte de virtuţi regine,
dărue-mi tu aripi rimii
biruind să cânte 'n mine
în surdină serafimii,

unic salt sublim în slavă
de-orgiastic'aiurire,
din străfund sbucnită lavă,
cea mai pură de iubire,

sărbătoare de suavă
nuntă gravă de uimire,
care-i singura-mi isbavă,
şipot de tămăduire
pentru inima-mi bolnavă.

G. MURNU

PELAGRĂ

Tresare veşnicia prin tine ca un fluviu,
Azurul se străvede în vinele subţiri,
Dar timpul cade 'n goluri, necontenit deluviu
Şi unda lui te 'ngroapă adânc, în amintiri.

Zadarnic printre falduri de spumă dantelată
Işi împleteşte şoldul conturul hieratic,
Când gura tristă soarbe, pe gura încleştată,
Melancolia sură cu buze de jeratic.

Ci tu, gândind că vremea nu poate să deslege
Ce-a fost legat odată cu sărutări aprinse
Cuprinzi Inchipuirea, cu braţe sacrilege
Şi o sugrumi pe rugul văpăilor încinse.

MIHAI NICULESCU

CRONICA PLASTICĂ

de **PAUL MIRACOVICI**

Iniţiativa Oficiului Naţional de Turism de a organiza o expoziţie-concurs de afişe se numără printre cele mai merituoase înfăptuiri ale acestei instituţii. Se poate spune că înainte de crearea Oficiului Naţional de Turism, afişul, chiar cel publicitar, de interes comercial, era de un nivel atât de scăzut încât orice comparaţie, chiar cu producţia celor mai puţin înzestrate din-

Murnu-Filionescu

tre ţările străine, ne era net defavorabilă. La această stare de lucruri contribuia în primul rând indiferenţa negustorului român pentru publicitate, ignoranţa lui pentru foloasele ce le-ar fi putut trage dintr'o campanie publicitară inteligent organizată şi perseverent susţinută. Când totuşi se hotărau pentru „reclamă", se adresau diletanţilor, artiştilor de mâna treia sau... şefului de raion fiindcă „se pricepe la desen". In toate aceste împrejurări, economia era singurul criteriu după care era judecată opera; care era mai eftin era şi cel mai bun. Astfel, era aproape firesc ca afişul, această ramură atât de interesantă a plasticei să nu ispitească pe artişi cari aveau alte metode pentru tras pe dracul de coadă.

●

La această a II-a expoziţie a Oficiului de Turism se remarcă încă odată numărul important al diletanţilor ca şi absenţa unor artişti cu notorii realizări în acest domeniu. Motivul acestor absenţe e, fără îndoială, precaritatea recompenselor. Avem acum cel puţin 5-6 artişti cari fac excelente afişe şi cari prezentându-se ar fi mărit mult interesul expoziţiei. Premierile însă, ar fi dus la jigniri nemeritate. Clasificările făcute după importanţa sumelor ar fi fost şi nedrepte şi supărătoare. De aceea, până la găsirea unei formule, această abţinere e un act de cuminţenie din partea lor.

●

In expoziţia actuală sunt distincte două categorii de expozanţi; cei cari au un aerograf şi cei ce nu au. Nici unii nici alţii nu cunosc destul meşteşug. La a doua categorie neştiinţa e mai evidentă, la prima, exactitatea pretenţioasă, mecanică e însă infinit mai antipatică. Se întâmplă azi cu aerograful ca odinioară cu batikul; facilitatea procedeului a tentat un număr atât de mare de domnişoare şi diletanţi lipsiţi de gust încât încă pentru foarte mulţi ani simpla imagine a unui „şal batik" va fi tot atât de supărătoare ca şi aceea a unei mese pirogravate.

Dacă aerograful e de un mare ajutor pentru desăvârşirea unor detalii, mai ales în afişele pur grafice, devine plictisitor atunci când se abuzează de el în suprafeţe mari. Intotdeauna lipsa de măsură în mânuirea lui ascunde lipsa de gust şi neştiinţa.

Afişul turistic e poate dintre toate, acela care are cel mai puţin de cerut

Lucia Demetriade-Bălăcescu

de la acest instrument care nu lasă niciodată în dârele făcute atât de „cu rat" nici-o urmă de emoţie artistică. Afişul turistic nu trebue să fie cum cred încă foarte mulţi, vizibil cu orice preţ. După război, când publicitatea luase forme atât de brutale, se spunea că afişul trebue să fie citit şi înţeles din fuga trenului, automobilului sau avionului ceea ce e excelent pentru un placat de reclamă al unui produs, dar cu totul fals pentru afişul de turism, destinat vitrinelor. Acest lucru l-au uitat câţiva expozanţi, dintre cari unii, foarte dotaţi. Frumuseţea unui detaliu au-

Paul Miracovici

tentic, reprezentarea unei regiuni caracteristice, exagerând chiar elementul atractiv, specific, sunt lucruri esenţiale în compunerea unui afiş — ele îi fac frumuseţea şi îl deosebesc de placatul comercial. Companiile de cale ferată franceze P. L. M., Chemins de Fer de l'Etat etc., au mers până la a edita ca afişe reproduceri după tablourile pictorilor celebri, Corot şi alţii, ceea ce e desigur exagerat. Notăm dintre afişele expuse acele ale d-lor: Gesticone, al cărui „Cocoş de munte" ar fi fost şi mai interesant dacă era mai colorat, al d-lui Demetrescu Dem, ale d-nelor Z. Ricci, M. Deşliu, Lili Pancu, Lecca. Incheind, trebue să spun că unul dintre expozanţi a împins pastişarea prea aproape de copie. „Transpunerea" cu aerograful nici nu justifică şi nici nu ascunde furtul.

NEAGU

In sala Mozart d. Neagu expune un mare număr de caricaturi. Cu toată inactualitatea politicei, acest cal de bătae al caricaturiştilor, d-sa a reuşit câteva şarje din cele mai savuroase. D. Argetoianu, Leny Caler şi altele care-mi scapă fac deliciul vizitatorilor şi de sigur, necazul modelelor.

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

Filarmonica. Un oaspete însemnat a venit să dea temei şi amploare concertului simfonic „Beethoven" dirijat de d. George Georgescu. A fost pianistul cu justificată reputaţie Wilhelm Backhaus, interpret de mare unitate de concepţie şi excepţională capacitate realizatoare.

Concertul de Beethoven în mi bemol major, pentru pian şi orchestră, pe care solistul l-a clădit cu robusteţe elegantă şi desăvârşită claritate de expunere şi de comentariu artistic, este ultimul din cele cinci concerte ale lui Beethoven, dintre care trei, cele din urmă, sunt cele mai frecvent executate.

Fără profunzimile expresive ale concertului în do minor, ne egalând în subtilităţi de dantelare sonoră con-

Gioconda de Vito

certul al patrulea în sol major, concertul în mi bemol este caracterizat prin suflul eroic al ultimei părţi, care nu lipseşte de altfel nici primei părţi, dar nu ca element preponderant.

Ornamentalismul larg concertant al primei părţi a fost sobru şi impunător tradus de măestria fără greş a d-lui Wilhelm Backhaus care are facultatea extrem de rară de a feri cu totul o magistrală rigurozitate de execuţie de orice pedanterie sau didacticism antiartistic. Jocul d-sale este substanţial, obiectiv, admirabil echilibrat şi cioplit într'o sonoritate care mărturiseşte, până în cele mai discrete nuanţări, o energie conţinută şi o stabilitate de atac care nu cunoaşte nici o slăbiciune.

Tehnica fără de cusur, înţelegerea, profundă şi judicioasă, simţul constructivismului vast şi solid, îi îngăduе să fie într'adevăr un interpret de elită, ale cărui forţe puţin comune au fost admirabil puse la contribuţie în concertul în mi bemol de Beethoven, ascultat astfel la Filarmonica în condiţiuni cu totul superioare.

Concertul simfonic „Beethoven" a dat încă un prilej d-lui George Georgescu de a dirija simfonia V-a în do minor, unul din succesele des reconfirmate ale carierei d-sale, recent valorificat şi la concertele „Colonne" din Paris.

D-sa a ales drept intrare în materie uvertura „Leonore" III pe care a redat-o cu viu relief şi contraste intens subliniate.

Concertul violonistei Gioconda de Vito. La intervalul de câteva zile după vizita muzicală a strălucitei tinere violoniste franceze Ginette Neveu, sala „Dalles" a dat ospitalitate unei tot foarte tinere violoniste, d-ra Gioconda de Vito, talent recunoscut al Italiei.

D-ra de Vito a înţeles frumos misiunea d-sale executând un program în mare parte de muzică italiană, ceeace, odată cu un nobil gest de propagandă, aduce documentări pe care nimeni mai bine decât artiştii unei ţări nu sunt mai indicaţi a le aduce, cu privire la compozitorii ei naţionali contimporani.

Am cunoscut astfel, „Cântecele siciliene" ale lui Remy Principe, el însuşi unul din maeştrii italieni ai vioarei, delicată rapsodie în figurări violonistice îndemânatice şi atrăgătoare, păstrând un farmec uşor care, deşi nu detestă efectul de agrement sonor, nu se coboară la banal.

„Zampognara" este o altă compoziţie de fineţe de execuţie şi melodiozitate comunicativă, căreia, deasemeni, d-ra Gioconda de Vito i-a dat o interpretare simţită şi tradusă instrumental cu lunecoasă iscusinţă şi sincer elan.

„Aria" de Respighi, şi concertul de Vivaldi- Casella au dat evidenţii debitarea sonoră fără de efort, abilitatea viguroasă şi firească şi tonul plin al tinerei concertiste care a trecut fără şovăiri şi peste două încercări de grea răspundere: execuţia „ciacconei" din suita în re minor pentru vioară solo de Bach şi a concertului în re major de Paganini-Wilhelmy.

Cu tehnică trainică, atac hotărît şi bună susţinere a vocilor, astfel cum sunt încredinţate de Bach, în chip extraordinar, fragilelor mijloace ale unei viori izolate, a fost executată ciaccona, drept dovadă de bază a unor merite realmente serioase.

Concertul de Paganini în re major a fost tot un succes, dar — cum se şi cuvenea — de brio, de avântare în agerimile mecanismului şi de siguranţă în bravură.

Este de remarcat timbrul foarte deosebit al vioarei cântate de d-ra de Vito şi care aminteşte mult viola, presentând faţă de vioară inconvenientul lipsei de transparenţă şi de sonoritate aeriană, subtilă, dar în mediu şi grav, tonuri remarcabil de calde şi de catifelate.

D. Umberto Pessione a acompaniat concertul cu competenţă şi muzicalitate.

SUBIECTIV ŞI ARTA

Inţelegerea relaţiilor dintre **artă** şi **obiect** va fi înlesnită prin introducerea conceptului **subiectiv.** Ceea ce aparţine unui subiect, ceea ce aparţine gândului omenesc, deci ceea ce stă în opoziţie cu lumea fizică, naturii obiectelor considerate, adică **subiectiv** turbură şi limpezeşte ideea atât de nelămurită pentru omul modern numită **artă.**

Subiectivismul, tendinţa de a sili toată existenţa către existenţa subiectului, este trăsătura de căpetenie a artistului. Artă nesubiectivă nu se află. Se anihilează prin aceasta existenţa **obiectului?** Intru câtva.

Intorcându-ne la punctul unde ne-a lăsat Kant, deslusim rătăcirile posibile mai ales în jurul artei, când părăsind simplitatea cuvintelor **subiectiv** şi **obiectiv** ne hotărîm să cercetăm intimităţile artei.

„...Dacă această viaţă nu este decât un simplu fenomen..., şi, ca un vis, nu are în sine nicio realitate obiectivă....; dacă, noi am vedea lucrurile **aşa cum sunt,** cum ne-ar fi nouă într'o lume de naturi spirituale, cu care singura adevărata noastră legătură n'ar fi începută nici prin naştere, nici sfârşită prin moartea trupului, decât ca simplu fenomen...." Cu această irealitate introdusă de Kant lucrurile s'au schimbat; o valoare subiectivă dăruită ideilor, le scoate din făgaşul obiectiv şi astfel totul se idealizează ,totul se supune metafizicului.

Impărţirea lui Claude Bernard din **Introducerea la studiul medicinii experimentale,** împărţire simplistă, în două ordine de adevăruri, unele interioare sau subiective, altele obiective sau exterioare ,este constant turburată de perspectiva kantiană. Arta nu poate fi cercetată prin metode experimentale, ea se refuză nu numai unei observaţii exterioare, unei metode obiective, dar şi unei introspecţiuni ,unei metode subiective.

Arta face parte din „lumea naturilor spirituale" (Welt geistiger Naturen). Deci lucrul stiletului în bucata de ceară, lucru simbolic pentru artă, porneşte din duh şi înfăptueşte duh. Izolarea artei este o stare stranie; se cuvine a lua cu mai multă uimire urma semnelor din bucata de ceară, lucrul de stil, semnul unui individ sau semnul spiritului de totdeauna. Căutând o relaţie între **subiectiv** şi **artă** ni se revelează puţinătatea individului faţă de gândirea umană. Vremile noui, în care materia are preţ înaintea gândului, au adus în artă erori. In nenumărate feluri indivizii au încurcat duhul în forme eronate, căci mai uşor se poate da formă unei greşeli decât unui adevăr. Şi faptele de artă ale vremilor noui dovedesc falsul subiectiv în artă.

Cauza principală a greşelilor individualiştilor în artă este ruperea firelor care în mod firesc au legat arta de lumea duhului. Cine încearcă o nouă legătură cu această lume, simte cât e de greu să faci noduri la nişte fire rupte şi să capeţi legătura faptei de artă a omului de azi. Oamenii au distrus firescul artei ,adică atotputernicia originală, principiul, începutul.

Deci arta este comunicare, dară nu comunicare dela om la om, comunicare a unor experienţe sau descoperiri între oameni, ci arta este **vehicului dela adevăr la formă.** Artistul are valoare prin subiectivismul acestui înţeles. Astfel gândul — toţi artiştii să fie încredinţaţi ! — este atotputernic chiar înainte de naşterea noţiunii în substanţa noastră cenuşie. Graba de a formula artistic merită a fi înlocuită prin cazna cunoaşterii cea fără de forme.

Corectând după o raţiune pură formulările artistice răspundem cu clarilate la întrebările adevăratei naturi a artei. Cu relatarea noastră filosofică am încercat o îndreptare duhovnicească; istoria artelor demonstrează acelaş îndreptar. Arhitectura, sculptura şi pictura caldeo-babiloniană, egipteană, indiană, chineză, greacă şi medievală dovedesc prin forme verificabile adevărul artei.

Incâlcitele poziţii filosofice în jurul conceptului **subiectiv** se limpezesc în faţa artei concrete numai din poziţia kantiană. Observăm abia atunci adevărul în ciudata încremenire a zeului **Şiva** (Nataraja) în dansul său cosmic, sau în **Sfinxul** egiptean, sau în descrierea unei făpturi din **Apocalipsul** lui Ioan, sau într'o bizară **himeră** din coastele catedralei **Notre Dame** din Paris.

HAIG ACTERIAN

Fântânile trecutului de cleştar nu seacă

Anii mei au crescut ca livezile, hoinari, —
Din fragede mlădiţe de vis.
Casele de nisip, rupte de vânturi, n'au fost tari
Şi 'n fiecare loc o zare au închis.

Fântânile trecutului de cleştar nu seacă
Nu toate stelele se sparg în copilărie.
Iată-le, strălucesc cu-aceeaşi mare bucurie.
Ascultă-le, bat în amintiri ca o toacă.

O rană pe trunchiu, tăiată cândva, e o carte.
Un cuib de rândunici sub streşini e o viaţă.
Parcă pământul s'a prăbuşit în ceaţă :
Totul aşa-i de aproape şi departe.

...Du-te, bătrânule, şi răscoleşte livezile.
Caută umbrele tale. Poate duzii
Le poartă în chip de omizi. Vezi-le, vezi-le.
Toţi piţigoii anilor, pe uliţi, auzi-i

GEORGE MENIUC

POPASURI IN CYCLADE

DELOS

Pretextul unei excursii în Cyclade, pentru un intelectual care vizitează Grecia cu un interes spiritual deosebit, e Delos, nucleul cel mai interesant de antichităţi elene. Dacă ai văzut Olimpia, Delphi, Mycene, Epidaur, Creta, Atena fără să fi văzut Delos, se poate spune că itinerarul voiajului în Grecia e numai pe jumătate realizat. La Delos se află cele mai multe imagini ale vieţii antice, acolo fiind în vechime centrul religios al civilizaţiei ioniene şi locul unde s'a născut Apollo, al cărui cult se oficia într'un templu înconjurat de un cartier întreg de altare şi temple mai mici, în jurul cărora se construise unul dintre cele mai bogate şi frumoase oraşe antice, ale cărui ruini, astăzi, depăşesc desigur cu mult faima şi frumuseţea Pompeiului.

O călătorie la Delos e însă foarte dificilă din cauza izolării acestei insule. Nefiind locuită de nimeni şi neavând nimeni — în afară de poeţi şi arheologi — interesul să viziteze locul de naştere al lui Apollo, mijloacele de transport sunt aproape inexistente. Dar poate tocmai din această cauză, după mine, cea mai frumoasă excursie care se poate face în Grecia e la Delos.

Delos — Dilos, cum atât de accentuat îi spun grecii de astăzi — reprezintă centrul Cycladelor. In antichitate era capitala lor, aici fiind reşedinţa confederaţiei deliene, unde se întâlneau ionienii din toate părţile lumii greceşti — din Attica, din Peloponez şi din Asia Mică — formând o uniune religioasă şi politică ce prilejuia mari serbări (jocuri olimpice şi curse de cai din cinci în cinci ani) şi aprinse discuţii asupra tuturor problemelor sociale, politice, artistice şi religioase ale confederaţiei. Din această cauză, insula ajunsese foarte bogată, deoarece, din toate părţile, credincioşii sau trimeşii speciali aduceau ofrandele diferitelor cetăţi, ofrande compuse din aur şi lucruri preţioase care făcuseră din magnificul templu al lui Apollo sediul comorilor lumii greceşti. Mai târziu, Pericles transportă toate comorile dela Delos la Atena, depozitându-le în Parthenon, templul nou al zeiţei ce simbolizează virginitatea şi forţa spirituală. Stimulată de serbările religioase care aduceau pelerini din toate părţile, viaţa civilă şi comercială luase o mare desvoltare la Delos, astfel încât se creease în jurul templelor şi altarelor un oraş strălucitor, printre ale cărui ruine rătăceşti astăzi cu sentimentul că participi direct la viaţa străveche a cetăţenilor de altădată.

Faima Delosului se datoreşte şi ea, ca şi a tuturor celorlalte localităţi greceşti, unei legende. Latona, fiind însărcinată de Zeus şi prigonită de gelozia implacabilă a Herei, rătăci, fugărită, din insulă în insulă, până ajunse la Delos, o insulă pustie şi aridă, unde, la umbra unui palmier crescut pe marginea unui loc, sosindu-i ceasul, dădu naştere celor doi fii ai săi, lui Apollo şi Artemisei. Pentru proslăvirea acestui eveniment, în locul unde fiul lui Zeus fu născut, se ridică templul lui Apollo, cu o colosală statue a zeului, iar insula fu declarată sfântă. Devenise atât de sfântă încât, când populaţia a început să se stabilească aici, toţi morţii şi toate femeile însărcinate din Delos erau trecute în Rheneea, o insulă foarte alăturată numită şi Delosul-mare, pentruca nimeni să nu se nască şi să nu moară în insula sfântă. Rheneea era necropola Delosului, aceasta devenind un centru strălucitor de bogăţie şi civilizaţie.

Astăzi Delos e absolut pustie şi printre ruinele ce umplu insula nu se întâlnesc decât câţiva ciobani din Myconos, păzindu-şi oile prin jurul templului lui Apollo, fără să aibă însă nimic din frumuseţea zeului care păştea turmele bogatului Admet.

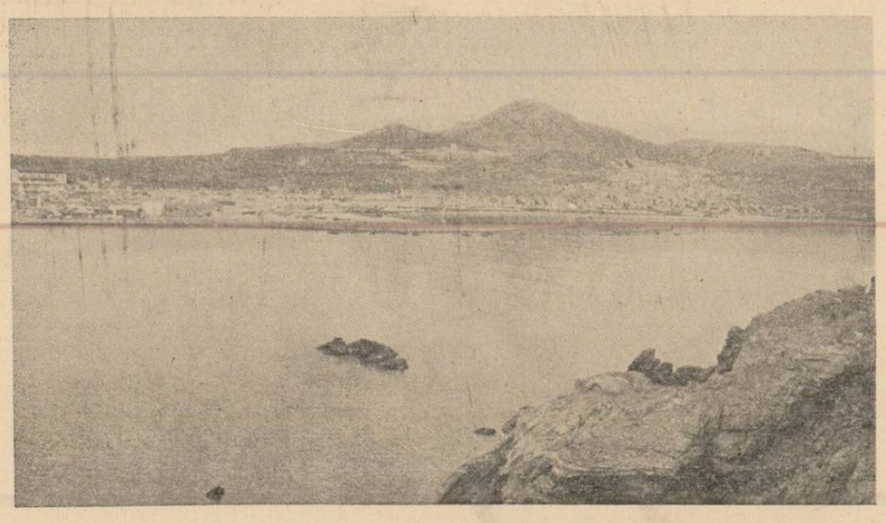

Delos : Vedere generală

La Delos nu există nici o cursă de vapoare. Marele interes arheologic pe care-l prezintă această insulă nu are nici o legătură cu interesul comercial al societăţilor de navigaţie. De aceea, cei mai mulţi vizitatori ai Greciei omit Delos şi în orice caz, o excursie în insula sfântă e foarte dificilă.

In ziua când am făcut-o eu, devenise şi problematică, din cauza valurilor mării ce se arătau puţin favorabile unui drum de un ceas făcut cu un „gazolet" dela Myconos la Delos. Plecasem seara din Pireu şi a doua zi, pe la cinci dimineaţa, ajunsesem la Syra, capitala comercială a Cycladelor actuale. Dela Syra, vaporul îşi continuă ruta la Tinos şi Myconos, unde ajunge pe la ora nouă dimineaţa şi de unde se înapoiază apoi spre Pireu, sau îşi continuă drumul mai departe spre Samos şi Kios.

Pe vapor, între Syra şi Myconos, admirând cu regret cerul plumburiu, pe care soarele nu izbutea să-l învingă, deşi făcea sforţări titanice, şi valurile ce se spărgeau cu violenţă în prova lui „Frinton", teama de a nu rata o vizitare a Delosului din cauza timpului defavorabil îmi cuprinsese inima.

Din fericire, aceeaşi stare sufletească am cunoscut-o la alţi şapte pasageri ce priveau lupta vaporului cu valurile cu aceeaşi nelinişte şi teamă, astfel încât sentimentul meu de regret s'a putut uşor resemna prin solidarizarea cu acelaş sentiment al celorlalţi şapte pasageri. Această resemnare comună ne

Myconos : Un paznic al oraşului

apropiase, făcuse să ne cunoaştem şi să ne împrietenim dintr'odată. Eram cu toţii nişte ghinionişti — la Delos ajungi întotdeauna la noroc! — şi trebuie să ne suportăm destinul împreună, obligaţi să rămânem la Myconos, sau să ne întoarcem cu acelaş vapor, fără să fi vizitat insula sfântă. Marea era neaşteptat de agitată, bătea un vânt extraordinar — acel „meltem" atât de frecvent în Cyclade — şi vaporul însuşi înainta foarte greu peste valurile ce-i tulburau echilibrul. Cum ne-am putea aventura pe o astfel de vreme cu o barcă până la Delos, unde miconioţii fac curse cu bărcile lor pescăreşti ? In cele din urmă căzusem de acord că ar fi inutil să coborîm la Myconos. Timpul e cu totul potrivnic vizitării Delosului.

Când însă vaporul a aruncat ancora în mijlocul portului, unul din numeroşii barcagii ce-au asaltat pereţii vasului, văzând grupul nostru resemnat şi dezorientat şi bănuind cauza tristeţii de pe figurile noastre, s'a îndreptat spre noi voios şi ne-a întrebat:

— Dilos ?

— Dilos ! Dilos ! Dilos!.. am răspuns fiecare mai mult a renunţare decât a voe bună.

Tânărul şi agerul barcagiu ne ia atunci bagajele pe sus, le coboară în barca sa, ne invită să-l urmăm şi, în loc să ne transporte la cheiul dinspre oraş, ne duce la marginea digului unde ne coboară lângă un „gazolet" în repaos. Acesta era un cuter de vreo 10 m., cu pânze şi motor cu benzină, ce făcea curse regulate la Delos (una pe zi). Fără să ne întrebe nimic, tânărul barcagiu, care nu era altul decât mecanicul gazoletului, ne instalează bagajele în fundul cuterului şi asistăm la preparativele plecării. Inaintea noastră e îmbarcat, cu toată nostimada, un măgar cam îndărătnic, care a fost luat pe sus şi trântit în fundul cuterului, vreo patru oi, mai docile, un viţel, câţiva saci cu grăunţe şi câteva găini. Toate acestea, care au necesitat o jumătate de ceas de aşteptare, au fost băgate sub punte pe o gură acoperită apoi cu o clapă peste care s'a întins o muşama groasă spre a opri apa să pătrundă înăuntru. Pregătirile sunt făcute cu multă atenţie întrucât expediţia e puţin aventuroasă. In cele din urmă suntem invitaţi şi noi. Marea era sălbatică, dar aveam perfectă încredere în aceşti fii ai ei, astfel că ne-am lăsat convinşi.

Sub privirile curioase a cel puţin jumătate din populaţia Myconosului care venise să ne vadă, suntem înşiraţi toţi opt — trei francezi din Lyon, un profesor universitar din Berlin, o tânără cu doi tineri americani şi eu — pe o singură parte a cuterului, îngrămădiţi pe o bancă lungă. Ni se întinde peste genunchi o muşama ce ne acoperă pe toţi dela un capăt la altul, iar în spate o alta menită să ne învăluie complect ca şi cum am fi înfundaţi într'un sac, spre a nu fi udaţi de apă. In felul acesta, după ce fusesem docili ca nişte prizonieri în mâna barcagiilor, ieşim din port şi ne aruncăm, ca nişte îndrăzneţe jucării, în braţele valurilor.

N'am să uit niciodată această călătorie dintre Myconos şi Delos, care a însemnat un ceas de îndrăzneaţă plutire peste nişte valuri, cari, desigur, numai fiindcă era prea mică faţă de înălţimea şi înverşunarea lor, n'au înghiţit scoica noastră ce se hazardase, ca o supremă ironie, printre ele. N'am să uit, deasemeni, nici figura „căpitanului" dela cârmă în mâna căruia erau încredinţate vieţile noastre. Un adevărat lup de mare, cu faţa roşie, arsă de vânturi şi apa sărată ce-l stropia în fiecare clipă, cu o şapcă de piele, marinărească, îndesată pe frunte, cu o pelerină de cauciuc negru întinsă peste el de sus până jos, cu nişte cizme impozante crescute parcă în lemnul bărcii, stând nemişcat într'o atitudine napoleoniană şi scrutând valurile cu ochii lui mici, albaştri, de pasăre răpitoare, în cari licărea o voinţă dârză şi o siguranţă deplină asupra bărcii condusa de cârma stăpânită de o mână viguroasă ca de oţel. Privindu-l, vedeam în el un fiu şi un rival neînfrânt al mării înfuriate.

Cerul era sumbru — ocazie rară în Grecia — atmosfera sinistră, ca de plumb, iar valurile atât de mari încât am avut ocazia să verific personal iluzia celor ce au văzut valuri înalte cât munţii. Printr'o gaură desfăcută în muşama, împreună cu francezul de lângă mine, lung cât Don Quichote şi mai îndrăzneţ decât ceilalţi cari se acopereau şi mai tare spre a nu mai vedea nimic, scoteam câteodată capul afară să vedem ce se petrece. Aci eram în vârful unui val şi zăream toate Cycladele dintr'odată, aci eram în fundul lui, ca într'o prăpastie şi nu vedeam decât munţii de apă din jurul nostru ce se ridicau până la cer. Aveam senzaţia că am căzut într'un gol şi ne vom izbi de fundul mării, alegându-se praful de barca noastră, atât era de mare adâncimea. Calmul imperturbabil al „căpitanului" ne dădea însă curaj şi, până să ne reculegem complet, ne trezeam iarăşi în vârful muntelui lichid. Din când în când, câte o fâşie de apă ruptă din corpul imens al valului se prăbuşia peste noi cu greutatea unui drug de fier trântit în cefile celor înghemuiţi la rând sub muşamale. Câteodată inima mi se făcea largă cât cerul, altă dată mi se strângea ca o alună... Pe la jumătatea drumului, Americanii, ne mai putând rezista au cerut fiecare câte o căldare, pentru a depune în ea tributul către zeul înfuriat al mării... Călătoria aceasta spre Delos — splendidă eliberare din tine însuţi, splendidă confruntare a unui egocentrism orgolios în forţele sublime ale naturii !...

Am ajuns la Delos — insulă pustie, stâncoasă, plină de ruini şi de blocuri de marmură — răpuşi şi renăscuţi în acelaş timp de această expediţie de un ceas. Când am pus piciorul pe pământ, eram atât de năuciţi încât ni se părea că insula însăşi se clatină ca o barcă pe valuri.

Am petrecut la Delos o zi şi o noapte de Week-end admirabil. Pentru cine vrea să se recreeze fiziceşte şi să-şi pună oarecare ordine în spiritul plin de confuzii, de nelinişti şi întristări, Delos, insula sfântă şi pustie, sediul glorios al vrăjilor apolinice, e un veritabil paradis. Printre ruinele răsărite dintre flori şi invadate de ierburi cu mirosuri frumoase, pe uliţele vechiului oraş unde retrăeşti antichitatea cu cea mai adâncă emoţie şi înălţare sufletească, urcând scările antice de pe muntele Cynthia în vârful căruia se găsia un templu al lui Apollo şi de unde ai cea mai frumoasă privelişte generală asupra Cycladelor, ori privind din terasele teatrului dela marginea vechiului oraş un apus de soare magnific, pentru a te reîntoarce apoi la hieratica terasă a leilor şi trecând pe lângă lacul sacru, pe marginea căruia s'a născut Apollo, întorcându-te pentru odihnă la elegantul pavilion al oficiului de turism elen — şederea la Delos, în asemenea condiţiuni, e una dintre cele mai agreabile. Cei opt vizitatori, împreună cu cei trei îngrijitori dela Pavilionul de turism, care sunt în acelaş timp şi gardienii insulei şi ai muzeului de aici, suntem în seara aceasta întunecată şi friguroasă singurii locuitori ai acestui cimitir plin de veşnicie şi mister pe care cu cât îl cutreeri mai mult cu atât te pasionează mai tare.

In hall-ul pavilionului, ni se serveşte o masă foarte bună (găinile îmbarcate la Myconos ne-au întovărăşit şi la această masă cu iz de legendă), iar

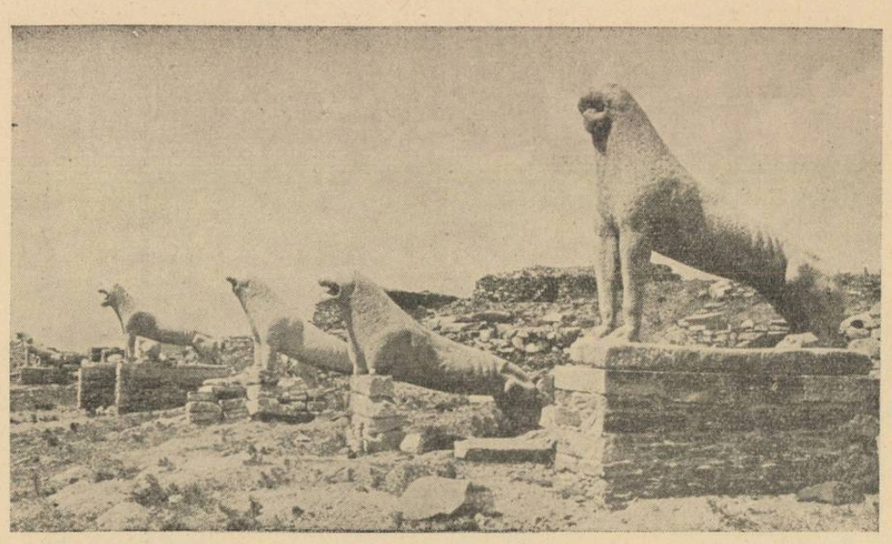

Delos : Terasa leilor

după masă, cu toată oboseala, întârziem încă un ceas, discutând despre artă, despre voiaj, despre ceea ce a văzut fiecare în rătăcirile solitare prin insulă şi despre această noapte şi despre vântul care şueră pe la ferestre. Ceva mai târziu, bătrânul profesor de filologie clasică dela Universitatea din Berlin s'a retras la culcare, cei trei Francezi nedespărţiţi ce-mi evocau în orice moment „celibatarii" lui Montherlant, şi-au găsit fiecare câte o preocupare tacită în jurul aceleiaşi mese : unul, profesor de naturale, îşi ordona florile strânse între filele unei *Odisei* tradusă de Sully Prudhomme ; altul, cronicar artistic la o gazetă din Lyon, îşi punea la punct impresiile într'un carnet de note, în timp ce ultimul, profesie nedefinită, se punea la curent cu istoricul insulei consultând cu mare atenţie „ghidul bleu". Noi, ceilalţi patru, am înjghebat o partidă de poker ca simplu amuzament, cu nişte cărţi aduse de tânăra studentă columbiană din valiza ei...

Când am ieşit apoi pe terasă, către ora zece, cu gândul de a face o plimbare nocturnă prin *Agora Italienilor* din faţa pavilionului, întunericul era atât de mare, vântul atât de puternic, încât am renunţat imediat şi ne-am retras la culcare, în paturile foarte curate şi comode din odăile pavilionului.

A doua zi, Duminică, ne-am deşteptat în cea mai splendidă şi mai strălucitoare dimineaţă cicladică. Vântul, frigul, cerul întunecat, marea înfuriată de eri, parcă nici n'ar fi fost. Delos ni se prezenta acum sub un aspect cu totul diferit, senină, luminoasă, mângâetoare, faţă de atmosfera ursuză cu care ne primise eri. Vizităm încăodată bogatele ruine dela un capăt la altul al insulei, ne suim încăodată pe Cyntha,

Vedere spre muntele Cyntha

de unde Cycladele se văd acum miraculos de frumoase, sub strălucirea soarelui şi a mării liniştite, şi, la ora 12, cu aceeaşi barcă venită dela Myconos în cursa zilnică, părăsim sfânta şi solitara insulă a lui Apollo, zeul beţiei lirice şi al vrăjilor artistice...

Intoarcerea la Myconos e cu totul deosebită de călătoria de eri. Marea e calmă, atmosfera luminoasă ca un univers aprins, „căpitanul" e într'un costum de sărbătoare, fără cizmele şi pelerina de eri, iar noi nu mai suntem înfăşuraţi în muşamalele groase ce ne apăsau umerii şi ne acopereau privirile. Suntem liberi să devorăm cu ochii acest spectacol fascinant, ce ni se pare real ca o trecere de pe un tărâm al existenţei pe un alt tărâm.

La Myconos mă despart de internaţionalii mei tovarăşi dela Delos. Ei se îmbarcă imediat pentru a se întoarce la Pireu, în timp ce, împins de curiozitate, eu rămân să cunosc şi această insulă albă, înainte de a pleca mai departe spre restul Cycladelor.

MYCONOS

Myconos e faimos în lumea pictorilor pentru motivele sale plastice absolut originale. Un oraş destul de mic, aşezat pe malul mării, de o albeaţă orbitoare, Myconos pare construit din cea mai proaspătă cretă marină. Casele mici, îngrămădite unele într'altele, cu terase infinite şi cu scări exterioare ce coboară până în mijlocul străzilor cu înfăţişare de ganguri romantice, fac din această originală şi pitorească aşezare omenească o inovaţie arhitectonică aproape extravagantă. Suprarealiştii şi cubiştii occidentali ar fi desigur surprinşi să constate că excentricităţile lor artistice au fost depăşite şi puse în practică de nişte pescari din mijlocul Cycladelor. Căci Myconos pare mai de grabă un orăşel construit cu titlul de verificare a unei arhitecturi ingenioase, decât ceva cu totul serios. Mă plimb dealungul acestor străzi înguste, printre casele albe şi uniforme şi nu-mi vine să cred că Myconos nu e o jucărie pentru copii, sau că în aceste case ar putea locui oameni ca toată lumea. Noaptea — ce romantice nopţi la Myconos ! — am impresia că mă plimb printr'un decor feeric de operă: dela fiecare colţ aştept să apară un erou cu spadă şi cu flori la butonieră, din dosul fiecărei ferestre aştept să văd zâmbetul impenitent al unei Gilde complotând cu contele de Mantova împotriva bietului Rigoletto, bătrânul şi dementul tată...

De fapt, în Myconos sunt mai multe fete decât îmi închipuisem că am să văd vreodată: e un oraş al femeilor, al fetelor tinere — şi, de aceea, e o citadelă a nostalgiei Myconos. O tânără localnică instalată aici cu familia abia de un an şi venită dela Galaţi, îmi destăinueşte toată melancolia fetelor din Myconos, ce duc lipsa băeţilor care să le distreze. Avocatul, doctorul, un pensionar chefliu şi boem şi doi studenţi şomeuri — singurii celibatari ai „aristocraţiei" de aici — sunt prea puţini ca să poată distra cele câteva zeci de fete resemnate, ce se plimbă singure pe faleza din faţa portului, privesc cu nostalgie sosirea şi plecarea vapoarelor, fac „corti", adică flirtează şi fac cerc în jurul străinilor veniţi în insulă, sau se tratează reciproc la cofetăria cu gramofon unde un băiat le serveşte fără nicio timiditate, curtându-le pe toate. In schimb, tinerii mironosiţi sunt foarte siguri de situaţia lor privilegiată şi par a se lăsa greu seduşi de frumuseţea concetăţenelor lor.

In afară de ginta feminină, ce se mai poate admira la Myconos e şirul de mori de vânt, întinse deasupra oraşului ca o escadrilă de lilieci imenşi, cu aripile desfăcute, ce stau parcă să se arunce asupra căsuţelor candide de jos. Dacă ar fi trecut pe aici viteazul Don-Quichote le-ar fi luat drept cavaleri rivali şi s'ar fi repezit spre ele cu spada întinsă, făcându-le praf înnainte ca botul Rosinantei să se izbească de coasta lor pietroasă.

Deasemeni, una din frumuseţile de neuitat ale Myconosului sunt schiturile nenumărate, presărate pe întreaga insulă, ca şi în oraş. Mici, fără vreo importanţă rituală, aceste schituri sunt opera pescarilor scăpaţi din grele împrejurări. După fiecare încercare grea, orice proprietar de barcă venea la ţărm şi ridica un schit în semn de recunoştinţă către Cel de sus care i-a protejat viaţa în lupta cu valurile. Schiturile sunt compuse din câte o singură odae, cu o icoană şi o candelă aprinsă şi servesc drept adăpost pentru sculele de pescuit ale proprietarului. Cupolele acestor schituri, vopsite în roz şi albastru, creează însă un minunat divertisment Myconosului, care, în acest ansamblu, pare presărat de o curioasă specie de flori pietrificate.

Un muzeu interesant prin colecţia de vase antice împodobite cu figuri şi desene reconstituite de un artist orb ce lucrează în curtea sa de 30 de ani şi Căminul Academiei de pictură din Atena, inaugurat anul trecut pentru pictorii cari vor să lucreze aici, sunt ultimele lucruri demne de văzut la Myconos.

După ce ai părăsit oraşul, păstrezi pentru totdeauna în minte imaginea albă, candidă, a acestei „marine", cum se spune în termeni de arhitectură mediteraneană, foarte reuşită în genul ei, constituind unul din punctele de atracţie ale încântătoarelor Cyclade. (Aici îşi petrec bogătaşii atenieni vacanţa şi în special sărbătorile, în vile care mai tot timpul anului rămân închise şi pustii). La plecarea vaporului, cheiul aglomerat de un regiment de fete tinere şi copii trimete lumii civilizate salutul său prin fluturările de batistă ale acestor soldaţi ai Nostalgiei, exilaţi aici. După ce vasul a ieşit din port, apucând drumul nesfârşit al mării, ei se întorc pe faleza din jurul golfului, plimbându-se până seara, spre a-şi ucide resemnarea şi a se consola încăodată de trecerea vaporului care le-a întârâtat imaginaţia doar.

„Rester, c'est mourir un peu" — Aceasta este atmosfera dela Myconos, contagiat de feminitate, cu albele case şi nenumăratele mori de vânt profilate pe orizont ca nişte lilieci...

PERICLE MARTINESCU

CARTEA FRANCEZA

Joseph Peyré: Roc-Gibraltar

(Editura Bernard Grasset, Paris 1938)

Amintirea peisagiilor şi a locurilor copilăriei, de obiceiu, ne urmăreşte uneori cu intensitatea unei obsesii. Mitologia personală a fiecăruia dintre noi îşi găseşte în acest decor de predilecţie, cadrul ideal pentru acele vagi năluciri fermecătoare ale reveriilor din anii tineri ai vieţii şi cari curând se desprind şi se precizează în simboluri ale artei şi literaturii.

Dar sunt şi alte locuri, predestinate, — „locuri unde suflă duhul", cum era unul pentru Maurice Barrès, lorenează „colină inspirată" dela Sion-Vaudémont — a căror semnificaţie simbolică întrece cu mult înţelesul restrâns al unei singure biografii.

Duhul subtil şi misterios al unor astfel de locuri alcătueşte fizionomia caracteristică şi farmecul indescifrabil al peisajului şi tot el călăuzeşte şi destinele celor care-i simt stăruitorul îndemn, fără să-i poată pătrunde taina înţelesului.

Joseph Peyré

Profilul geografic şi climatul fizic al unui ţinut nu pot să explice singure formarea unui anume climat moral, prezenţa temută a unui destin suprem, care modelează implicabil felul de viaţă şi sensul destinelor individuale :

„Pisc tot atât de misterios ca şi acela al unei insule stâncoase, neştiută de hărţile marine şi care se descoperă într'o dimineaţă printre catargurile unei corăbii rătăcite, — niciunul din acei cari se nasc şi mor în umbra lui, fără să-i poată scăpa, ca şi ciulinii şi vietăţile din mărăcinişuri, n'ar putea să-i spună taina. Nimeni nu-i ştie decât fruntea mohorâtă..."

Iată, expusă în câteva rânduri şi dela prima pagină a romanului d-lui Joseph Peyré, tema prezenţei misterioase şi statornice ca o fatalitate a stâncii Gibraltarului, încinsă dealungul întregului an aproape, cu cingătoarea negurilor care se ridică necontenit din apele mării şi ale oceanului, — numai creasta posomorîtă profilându-se pe ecranul cerului, ca o fantasmă de coşmar.

Fără nicio pregătire, cititorul e dela început introdus, prin ritmul strâns şi abrupt al povestirii, în atmosfera tragică a cărţii, în care personagiile capătă un relief extraordinar şi o intensitate de viaţă veridică puţin obişnuită.

Incordarea lăuntrică pe care o ghiceşti în fiecare, violenţa şi exasperarea de a se simţi încleştaţi unui destin căruia nu i se pot sustrage, creează împrejurul lor un halo obsedant, corespunzător în ordinea morală, aburului ceţos, învăluitor al Gibraltarului.

Ca şi stânca posomorâtă care-şi înalţă dincolo de neguri parapetul prăpăstios, la o mie patru sute de picioare deasupra mării, conturele tristilor eroi ai dramei desfăşurate în atmosfera jilavă şi nesănătoasă, la picioarele stâncii, se conturează halucinant, într'o subtilă şi tainică întrepătundere cu fizionomia decorului şi climatul fizic.

Copleşitoarea sensaţie de părăsire şi iremediabil exil sub apăsarea căreia se ofileşte încă tânăra şi frumoasa Marthe-Marie e sporită prin solitudinea morală şi teroarea îndurate alături de bărbatul ei, Emmanuele Pianesi, reprezentantul la Gibraltar al unei agenţii italiene de vapoare.

Măritată cu sila, la şaptesprezece, ani, Marthe-Marie n'a simţit decât desgustul îmbrăţişerilor şi oroarea scenelor de gelozie ale soţului ei, torturat de spaima răului care-i macină măruntaele, veşnic arţăgos, bănuitor şi afectuos doar cu maimuţa lui, Guanaca.

Singura mângâiere a Marthei-Marie e devotamentul de câine al credinciosului servitor ţigan andaluz, Betun.

Dar izbucnirea războiului civil din Spania îi aduce prilejul unei evadări din existenţa cenuşie de până atunci : printre refugiaţii spanioli cari se adăpostesc la Gibraltar, este şi un tânăr, mai tânăr decât ea, Felipe, pe care Marthe-Marie îl cunoaşte în casa unei prietene.

Câtăva vreme relaţiile celor doi sunt de simplă „amiciţie amoroasă". Din partea ei, o tandreţe maternă, din partea lui, nevoia de a fi alintat, a orfanului, a exilatului. Dar odată cu brusca venire a scurtei primăveri gibraltariene, un dor nespus de viaţă clocotitoare o cuprinde pe Marthe-Marie. Plecarea lui Pianese în Italia, unde se duce să-şi caute sănătatea, favorizează şi mai mult intimitatea celor doi tineri. Marthe-Marie trăeşte câteva săptămâni, cu toată intensitatea aprigă a simţurilor torturate ani de zile.

Felipe, cu satisfacţia egoistă şi calmă a călătorului care-şi descarcă lesne conştiinţa de obligaţia răspunderilor culese în drum.

Dar curând, climatul gibraltarian, înăbuşitor, torid şi jilav, revine, odată cu ştirea întoarcerii lui Pianese. Marthe-Marie îi propune lui Felipe să fugă împreună la Marsilia, dar în ziua hotărîtă, socotind că e mai comod aşa, Felipe pleacă singur. Hărţuită de toate spaimele, minţile tot mai rătăcite ale Marthei-Marie îşi găsesc refugiul suprem în nebunie.

Roc-Gibraltar e ceea ce se chiamă un „roman de atmosferă", în înţelesul arătat mai sus, şi în care voinţele individuale se frâng de o neînţeleasă rezistenţă, în apriga strânsoare a unui destin neîndurător.

•

GENS DE QUALITÉ, de Fernand Vandérem (Plon).

Literatura memorialistă e unul din genurile cele mai înfloritoare în Franţa. Amintirile pe care d. Fernand Vandérem le-a publicat recent, asupra scriitorilor şi artiştilor întâlniţi în saloanele literare pe care le frecventa spre sfârşitul secolului trecut, la Paris, se încadrează perfect în spiritul şi tradiţia memorialiştilor veacului XVIII francez, a unui Rivarol sau a unui Chamfort, observatori implacabili ai moravurilor şi năravurilor societăţii contemporane.

„Oamenii subţiri" pe care d. Fernand Vandérem îi întâlnea în salonul d-nei Aubernon de pildă, erau Brunetière şi Doumic, Alexandre Dumas fiul, Robert de Flers, Marcel Proust, etc.

O precizare preţioasă, cu privire la modelul care i-a inspirat lui Proust personajul celebru al baronului Charlus, se cuvine relevată cu acest prilej.

Contrariu părerii curente, după care poetul Robert de Montesquiou ar fi acest model, autorul acestor amintiri afirmă că, pentru aspectul fizic cel puţin, Charlus este aidoma baronului Doazan, dintr'o familie înrudită cu a d-nei de Aubernon.

Iată cum îl descrie d. Fernand Vandérem: „Inalt şi bine croit, cu tendinţă de îngrăşare, un aer mai degrabă distant, mâinile-i fine strânse 'n manşete, pe care le lăsa să atârne ciudat, ca un căţel care face sluj, trăsăturile viguroase, deşi cam îngroşate, n'ar fi atras atenţia, fără carnaţia tricoloră a chipului său: pe creştet, o scurtă perie de păr argintiu, mai jos cilindrul îngust al unei mustăţi frizate şi datorindu-şi probabil cănelii luciu-i negru de ebonită ,apoi, între ele, ca o enormă fragă tăvălită în zahăr, un năsoi de cea mai frumoasă nuanţă trandafirie, sub îndoitu-i strat de pudră şi cremă Simon. Totul dându-i aerul vag al unui guard francez de operetă, care ar fi venit de-a dreptul de pe scenă, fără să mai aibă timpul să se demachieze".

Celălalt salon pe care d. Fernand Vandérem l-a frecventat cu asiduitate a fost al d-nei Arman de Caillavet. Un portret delicat şi amănunţit al romancierului Paul Hervieu, uitat astăzi cu desăvârşire, este evocat în câteva pagini şi un altul, remarcabil, al umoristului Alfred Capus.

Un Octav Mirbeau plin de viaţă şi un neuitat René Boylesve, împreună cu un text inedit al celui din urmă, care va ajuta mult la înţelegerea şi situarea operei acestui subtil romancier, fără să le mai socotim pe ale amfitrioanelor celor două saloane, îmbogăţesc istoria literară a moravurilor franceze dela sfârşitul ultimului veac, cu un material psihologic şi informativ de o remarcabilă calitate.

— m. n. —

PRIMĂVARA

Nu aprinse lumina de pe scară. Suind încet, greu, numără treptele. Cincisprezece. Ba nu. Cu siguranţă, îi zăbovise iar gândul, cel puţin odată, pe urma pasului târît, — ca o piatră rostogolită de nimeni de pe o culme. In mintea Maurei pogorîse de mult acea tăcere singură, — de munte prea înalt —, care încearcă, din când în când, să răvăşească încremenirea fărâmiturilor de stâncă şi a liniştii. Uneori treceau amintiri, zadarnic. Fâlfâind aripi speriate, plecau foarte curând, înainte să fi atins măcar şi înfiorat o căutare... Toate amintirile Maurei se rupeau din aceeaşi nemărginire de soare şi susur de plante, ca şi cum întregul ei trecut s'ar fi cuprins în voita uitare a depărtărilor găsite (crezuse : pentru întotdeauna). S'a întors după cinci ani, izgonită numai de înmugurirea unei fericiri mult prea limpezi, necuvenite asprelor degete cu unghii vinete, lăbărţate şi ochilor înstrăinaţi de pretutindeni. Se oprise într'o zi şi cumpărase flori. Unei femei urâte nu-i este îngăduit să umble, să vorbească, să tacă, la fel cu celelalte femei, — la fel cu **toate** femeile... In mâinile oricărei femei frumoase, un buchet e **al ei.** In mâinile Maurei, buchetul era al nimănui. Ştia. Văzând-o purtând florile pe care şi le dăruise, nimeni n'ar fi putut întreba, în gând : „Cine i-o fi dat

buchetul ăsta frumos ?" Ar fi întrebat, pe oricine : „Cui o fi ducând minunatele flori ?"... Ştia. Oamenii de acolo se uitau ca toţi oamenii. Dar n'o cunoşteau Ş'apoi toţi priveau aiurea şi zâmbeau. Zâmbeau toţi : vitrinelor, caselor, aerului... Prezenţa ei trăia o singură clipă. Mai bine.

Lumină prea multă. Niciodată nu fusese atâta lumină. A zâmbit şi ea, florilor. S'a uitat la ele şi a zâmbit. Şi parcă i s'a părut că aude un suspin. A întors capul şi n'a mai zâmbit. Acasă, a trimis florile proprietăresei. Dacă le-ar fi păstrat, şi-ar fi amintit zâmbetul acela nefiresc, în stare să-i alunge împăcările cu nemărturisitele-i tristeţi. Şi poate că ar mai fi auzit suspinul acela, privindu-le... Atunci a pictat „Cartea cu basme". Două mâini ce se întind spre coperţile albastre şi argintate ale unei cărţi închise. Şi-a recunoscut mâinile. S'a hotărît să nu vândă tabloul. Nici să nu-l arate. Il păstrează încă neînrămat, pe fundul unui cufăr, lângă rochia de bal, cumpărată dela expoziţia celei mai renumite case de mode. Aşa, împachetată, o pusese acolo. Şi nu se mai uitase la ea. Probabil că într'o zi, mai curând sau mai târziu, avea să cumpere o bijuterie,—o brăţară, poate —, şi o s'o arunce tot acolo... Auzise, odată : „Lădiţa cu amintiri". Flori, fotografii, rochii purtate, scrisori...

In odaia ei e întotdeauna frig. Şi vara, şi iarna. Când era mai tânără, se muta, dintr'o casă în alta, dintr'un cartier în altul, — cum ar fi făcut o altă femee bogată şi liberă, din plictiseală. Da. Libertatea Maurei fusese, la început, o bucurie adevărată. **La început,** atunci când sufletul e ori prea sătul de el însuşi, ori prea flămând. **La început,** pe când gândul nu se înalţă şi nu coboară până la suflet, fiindcă nu-l ştie decât din cărţi şi convorbiri ascultate, adesea fără voie. La început... Lucrurile încep şi sfârşesc. Toate. Sufletul stăruie şi se vrea dăruit. Anii îl înconjoară, îl apasă, îl covârşesc. Anii din care singur el nu înţelege nimic. Anii...

In odaia ei e întotdeauna frig. Şi iarna şi vara...

Crudă, oglinda i-a zvârlit, cândva, îndurerând-o, bolovanul chipului. In clipa ne-mai-uitată, aspră, îi murise copilăria. Parcă auzise înlăuntrul ei şi împrejur un geamăt surd şi mătăsos, ca de tulpini fragede ce se frâng. I-au tremurat mâinile. Nu i-au zăbovit privirile nici asupra ochilor prea mici şi adânciţi, nici asupra feţei pământii, brăzdate dezordonat cu vinişoare subţiri, ca nişte scame. (Păpuşa de zdrenţe a fetiţei schiloade şi mute pe care nebuna o aducea lângă poarta bisericii, la cerşit, avea obraji la fel : stângaci şi în pripă cusuţi cu aţă roşie, mizeri, trişti...) I-au zăbovit amarnic privirile asupra gurii uscate, schimonosite de pumnul greu al paraliziei ce-i cruţase mâinile. Dintre buzele acelea diforme, cuvintele se iveau anevoie, şuerate, lovite. Apoi mâinile... Ar fi putut muri, atunci, uitându-se la ea... Dar viaţa nu se înspăimântă de zvârcolirile gândului şi ale inimii...

In toamna acelui an, printre puţinele tablouri **extraordinare** ale Salonului Oficial din Paris, se înălţa, mare, impozant, sobru ca o statuie, portretul unei femei splendide, ne-mai-întâlnite. In catalog era trecut: „Autoportret". Maura s'a privit mult, laolaltă cu ceilalţi entuziaşti. Ca şi ei, a plecat buimăcită, a revenit a doua zi... Tabloul a fost cumpărat, natural, de un american. După aceea n'a mai pictat vreme îndelungată. A citit, a călătorit, a stat, zile nesfârşite, fără să facă nimic, nici trează nici adormită, culcată, parcă ar fi fost bolnavă... Au trecut zile şi nopţi. Lumina şi întunerecul i-au atins pleoapele sub care toropeala pri-

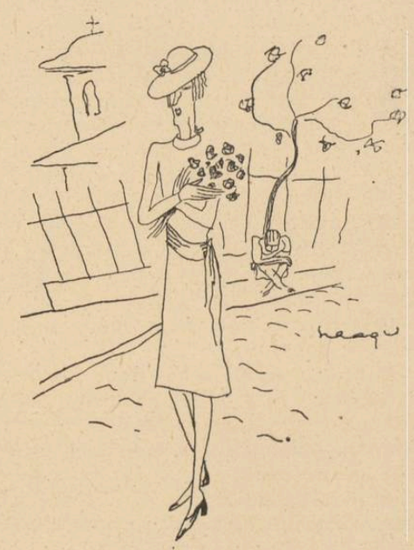

virii vuia... Nu se gândea la nimic. Ba da. Gândul nu poate încremeni. Câte-odată, cântă. Alteori, strigă. Pluteşte, alunecă, spune şi tace. Tace şi parcă tot spune. Incet, mai tare, mai încet.... E ca şi cum priveşti în jăratec şi ţi se pare că vezi, acolo, ziduri, pomi, scări, oameni cu mâinile întinse, mâini cu degete subţiri, păianjeni... şi deodată ţi se sgudue ochii şi te lămureşti.... E ca şi cum stai într'o cameră, izolată şi te pomeneşti auzind un cuvânt. Cine l-a rostit? Vrei să-l spui, ca un ecou şi nu ţi-l aminteşti. Cu toate astea, îţi sună în urechi. Şi atunci, respiri adânc ori te ridici şi umbli, să-ţi asculţi paşii. Gândul nu poate încremeni....

Ziua se depărtase alene, scârţâind, ca un mers de roţi. Maura o auzea încă, în tâmple, pe mâini. Asemeni unui cântec de leagăn, vaerul o zvârli, cândva, printre mugurii de linişte ai somnului.

In odaia ei e întotdeauna frig. Singurătăţile au crescut, pe fiecare lucru şi împrejur, nămeţi foarte înalţi. In odaia ei e întotdeauna frig. Deaceea, Maura s'a uitat îmbrăcată. Mâine se va dojeni, ca'n alte dăţi. Şi mâine, poate că i se va întâmpla iarăşi. Pentrucă „mâine" are să fie încă un „astăzi". Nimic mai mult, nimic altceva. Ieri a fost la fel. Asta, de când prin celelalte case nu se mai face foc. Intr'adevăr : soarele năvăleşte bun, fierbinte, răscoleşte aerul, desface frunzele, bate în ferestre, de le cutremură...

COCA FARAGO

MARTHA BRONDELLO

1908-1934

Se împlinesc patru ani dela moartea pictoriţei Martha Brondello. O aniversare care ne îndurerează sufletul tuturor celor cari am cunoscut-o, cari i-am admirat arta.

Martha Brondello — apariţie blândă, luminoasă, ea însăşi parcă operă a unui mare artist.

Mult prea de vreme coasa morţii a curmat o viaţă tânără, a răpit un talent în plină ascensiune.

Zadarnic a visat, smulgând ceva din frumuseţile lumii acesteia, să dăruiască celor mulţi bucăţi trecute prin sufletul ei minunat.

Autoportret

Firea îşi are legile ei neînţelese, nedreptăţile ei.

Nu vrea să ştie de tinereţe, de talent, de durerile pe cari cel plecat în lumea de dincolo le lasă în urmă.

In prima şi ultima ei expoziţie dela 1 Octombrie 1933 din sala „Universul", Martha Brondello a înfăţişat publicului amator de artă, pânze ce dovedeau studiu serios, stăpânire a penelului, pânze a căror valoare artistică i-a adus consacrarea.

Elevă a decedatului maestru Marin H. Georgescu şi cu multiple cunoştinţe culese într'o călătorie prin Italia, Martha Brondello se dăruise artei.

In setea ei de frumos şi-a risipit generoasă cele din urmă clipe de linişte şi de sănătate.

Ultima ei pânză în ulei : o candelă, o icoană şi-o floare. Candela care avea să-i străjuiască mormântul între florile ce i-au fost dragi şi în a căror întruchipare artistică a năzuit să se ia la întrecere cu Dumnezeu.

Maică

NOCTURNĂ

Merge încet vaporul în noapte.
Ai rămas cu întunericul şi gândurile tale.
De pe cer s'a desprins o stea şi a căzut. Avea o trenă de păun, când vânătă ,când roşie. Adineaori era de aur.
A dispărut....
Carul mare se mişcă uşor. Ai crede că se dă în leagăn cerul, aşa, în joacă.
Dar tu te legeni odată cu puntea, şi visezi.
Departe a trecut un vapor.
Avea trei lumini aprinse.
Vapoare ce trec noaptea mai lasă dâre luminoase în urmă. Când se şterg şi ele parcă pierzi ceva, şi nu ştii ce.
Vapoare ce se încrucişează şi pleacă.
Pe unul era un bal, o dată. Era luminos şi împodobit.
Altul mergea încet, a mugit când nea văzut şi i-am răspuns.
Al treilea era tăcut şi mergea întunecat. Oamenii se adăpostiseră în el.
Ultimul era alb şi uşor ca o rândunică. Un rege se plimba.
Şi noi mergem mai departe.
Carul mare se leagănă mereu.
Macaralele se profilează negre şi înalte pe cer.
Se mişcă în sus şi în jos, caraghioase, croind drumuri printre stele.
Luna, foarte roşie, apune. Dâra e mică şi tremură de parcă i-ar fi teamă.
E aşa pierdută azi luna.
Lumina ei mai mică din ce în ce, tremură şi pâlpâe.
Se stinge.
A înghiţit-o marea.
Un delfin sare lung.
Iarăş noapte şi linişte.

PIA ARAPU

In loc de cronica dramatică

de CICERONE THEODORESCU

Zero plus zero, plus cinci, plus trei...

Un confrate de cronică dramatică reproşa mai deunăzi altuia de a nu considera cu toată seriozitatea profesională cuvenită „premierele", de a le lua pe sărite, după alegere, după gust şi după intuiţie.

Cel dintâi găsea că publicul care vine la teatru, trebue informat asupra oricărei manifestări, bune-rele şi că numai înlăuntrul acestei împliniri a angajamentului luat, cronicarul e în drept să-şi exprime orice opinie şi orice judecată critică.

El adăoga că pasiunea pentru spectacolul teatral cere şi sacrificii, adesea plicticoase, în orice caz regretabile: e obligatoriu deci „să nu-ţi scape nimic, pentru a compara şi emite o cât mai justă părere"

Cellalt, mai sceptic, susţinea dimpotrivă că atâtea griji şi probleme nu sunt — faţă de nivelul spectacolului teatral dela noi — decât expresia unui naiv exces de zel.

Cu intuiţia, cu gustul artistic, cu bunul simţ se pot împărţi şi vedea, la alegere, spectacolele de teatru pe care le furnizează scenele bucureştene, fără ca din această — după dânsul metodică — distribuire pe cicluri, judecata de ansamblu să aibă ceva de suferit.

●

Cu toate acestea, datoria unui conştiincios referent asupra „premierelor" este, după opinia curentă, numai cu ceva mai puţin decât sacră deadreptul...

El nu are a-şi îngădui, cu nici un chip, să absenteze dela ea, fără grave — s'ar zice — consecinţe şi doamne fereşte, comentarii:

— Vai da, e amic cu autorul, nu putea să scrie!

Sau:

— Păi sigur, e duşman al autorului, n'a vrut să vină!

(Inutil de adăogat că şi într'un caz şi într'altul, autorul cu pricina se întâmplă uneori să se numească Ibsen, Shakespeare sau Molière care — lucru ştiut — sunt jucaţi şi ei, am precizat: uneori!.., pe scenele noastre, alături de d. Tudorică Muşatescu sau dimpotrivă alături de d. profesor N. Iorga.

Absenţa cronicarului dramatic dela spectacol îşi află mai întotdeauna, o explicaţie... amicală sau chiar o sancţiune aspră :

— Las'că ştiu eu dragă, trăeşte cu Ofelia (ceea ce vrea să spună, bine-înţeles cu interpreta respectivă).

Sau :

— L-a rugat directorul teatrului ştii, e la mijloc fosta excelenţă cutare care s'a 'ncurcat cu aia care vine în scena mare din actul doi, cu bluză pepită... Cum o s'o 'njure dom'le?

Şi aşa mai departe.

●

Fapt este, lăsând la o parte cele (mai mult glumeţe, evident) de mai sus, că referentul spectacolului de teatru dela noi se crede în deobşte a nu avea şi alte îndatoriri decât cele impuse de „seara premierii".

In primul rând firește — prezenţa.

Şi în al doilea, o cronică priceputâ şi obiectivă.

Intr'o ordine normală a lucrurilor, aşa şi trebue să fie.

Criza în sine a alegerii pieselor, în genere, a problemei repertoriului original, a ţinutei traducerilor, a pregătirii actorilor, a desăvârşirii montărilor, etc., se cuvine a fi purtată de directorii întreprinderilor de teatru.

E interesul şi este menirea lor. Lucrul afurisit este că, la noi, cu interesul ar merge treaba, dar cu... menirea, iată aci ne încurcăm de tot.

Şi iată-l pe cronicarul dramatic conştiincios, în sensul prezenţei la spectacol şi al cronicei la ziar, pus în situaţia — mai degrabă dureroasă decât ispititoare — de a lua asupră-şi, din când în când, cel puţin o parte din obligaţiile directorilor de întreprinderi teatrale.

Altminteri comerţul cu teatrul poate prea bine să fie schimbat — şi parcă e mai onest — cu orice alt comerţ...

E o vreme de amurg, aceasta a teatrului românesc de astăzi.

Negustoreşti, rutinare, deficiente, concepţiile aşa zişilor specialişti care se bizue exclusiv pe „succesul de cassă" (formulă magică, atotstăpânitoare şi atoate iertătoare) li se cade a avea negreşit sprijinul cassetelor de reclamă, al publicităţii înserate cu numărul administrativ dedesupt, nu pot cere însă acelaş „serviciu de presă" dela cronica dramatică.

●

Ne vom strădui aşa dar — de vreme ce în ce ne priveşte suntem liberi a pune şi anumite puncte pe i — să ...absentăm la rândul nostru dela „datorie" *acolo unde ne-am mai făcut* (şi încă, cu prisosinţă).

Pentru un car de oale — era să zicem de „localizări" — ajunge un ciomag. Haide, două...

Cu puţină sistemă, s'ar putea în adevăr întruni pe cicluri — dela un timp încoace — spectacolele bucureştene şi referi asupra lor, global.

Pasiunea pentru teatru, mergând la unii până la viciu, explicaţia unei cronici regulate e desigur uşoară, iar cronica în sine, de-o funcţiune atât de meticulos exactă, am preciza: scuzabilă.

Ea cată totuşi a-şi trage substanţa nu din suprafeţele asemănătoare, egal arătate, facil pătrunse, recoltând zarzavaturi variate dar tot zarzavaturi, ci din straturile mai adânci ale câtorva principii elementare, de artă.

Despre absenţa dela acestea din urmă se poate vorbi — destul de des şi deastădată fără glumă — ca de o dezertare.

S'au ridicat la noi oameni de seamă, lovind greşit, împotriva libertăţii scrisului literar şi pentru „însănătoşirea literaturii".

Libertatea, înţeleasă anapoda, n'a fost în schimb de nimeni stingherită — în ce priveşte teatrul, iar „însănătoşirea" unui instrument atât de influent asupra psihologiei publice, n'a format obiectul nici unei preocupări, nici cu prilejul amintit.

Nu întrebăm şi nu ne interesează aci de ce.

Poate să fie, pe ici pe colo, unele motive.

●

Comerţul exclusiv de teatru, împotriva căruia, după puteri şi din rasputeri, ne-am ridicat cu ani în urmă la „România Literară" şi acum în aceste coloane de câte ori prilejul ni s'a ivit, trebue privit cu ochi mai atenţi, cu griji mai severe. Asta ne interesează aci şi atât.

Nici un folos, altminteri, dela prezentarea la oră exactă, în seara premierei şi dela apariţia în coloane condimentate de pozele principalilor interpreţi (de a căror muncă este, de atâtea ori, pur şi simplu : păcat...) a copioaselor referate asupra „trufandalei" de pe cutare scenă.

Iată de ce, şi noi, alături de cel de-al doilea confrate de cronică dramatică de care pomenirăm la început, mai tragem de câte ori socotim de nevoe, o linie de generală preţuire critică pe dedesuptul activităţii teatrale şi facem adunarea şi buchisim „totalurile":

Zero, plus zero, plus 5, plus 3, plus zero, plus zero, plus zero....

Nu sunt acestea, note, ca la catalog, să ne înţelegem.

Nu sunt calificative, ar fi şi prezumţios şi inutil.

Sunt — ceea ce ni se pare mai absurd decât chiar pomenitele didactice cântare de precizie — realităţi din lumea teatrului românesc de astăzi.

CRONICA MĂRUNTĂ

DOMNUL PROFESOR CARACOSTEA

a publicat în cursul acestei săptămâni un volum masiv: „Arta cuvântului la Eminescu". Fruct al unei vieţi de muncă înţelegătoare, cartea aceasta vine astăzi ca un îndreptar şi ca o reabilitare a criticei, al cărei prestigiu a fost grav avariat de diletantismul unor critici revizionişti.

D. Caracostea dovedeşte în acelaş timp că, în fine, maiorescismul a putut fi depăşit (N'am vrea să fim înţeleşi greşit.) în critica românească.

„Arta cuvântului la Eminescu" este începutul unei bogate activităţi ale cărei roade se vor vedea în curând.

SUFLET JAPONEZ

romanul d-lui col. Gh. Băgulescu aduce, odată cu un foarte bogat material documentar asupra sufletului acestui popor către care sunt astăzi aţintiţi ochii unei lumi întregi, interesante conflicte da ordin social.

Lupta dintre Aku-Taro element de dezagregare, a cărui putere e corupţia cu ajutorul banului, şi urmaşii familiei nobile Asano--Naganao pasionează în cel mai înalt grad.

Ai la un moment dat impresia că geniul răului reprezentat prin Aku-Taro va reuşi să dărâme din temelii ceea ce generaţii întregi reuşiseră să clădească. Se produce însă reacţiunea şi biruinţa rămâne de partea samurailor.

Romanul d-lui colonel Băgulescu a obţinut şi la noi acelaş răsunător succes ca şi în apus, unde a fost tipărit în condiţii tehnice neobicinuite.

„SECTARII"

Volumul d-lui I. Agârbiceanu este romanul vieţii politice de după războiu.

Sbuciumul doctorului Naşcu între firea sa de om de treabă şi cu frica lui Dumnezeu şi mulţimea de patimi pe care i-o strecoară în suflet spiritul de partid este fericit redată.

Partidul din Zăvoriţi, şarjat, aluziile prea transparente la situaţii şi nume cunoscute răpesc posibiltatea de transfigurare.

Se simte apoi o oarecare grabă pe care n'am fi dorit-o autorului „Arhanghelilor".

„Sectarii" dovedesc însă aceeaşi masivă putere de creaţie epică pe care o au toate cărţile d-lui I. Agârbiceanu.

CARTE PENTRU DOMNIŢE

volumul de versuri publicat de d. Virgil Carianopol la „Cartea Românească" este pe cale să se epuizeze.

Poezia de profundă umanitate a d-lui Carianopol, poezie a unui suflet de ţăran drept şi credincios în care cântă dorul de brazdă, poezie de largă înţelegere a destinului ţărănesc dar şi de revoltă împotriva acestui destin, a găsit ecou în publicul românesc dornic de poezia adevărată.

Sucesul acestui volum ca şi al „Cununilor uscate", pe care d. Radu Gyr l-a scos în aceeaşi editură, ne bucură şi ne întăreşte în credinţa că totuşi mai avem un public cititor select.

D. I. D. CONDURACHI

un distins diplomat şi om al cărţii a publicat de curând un volum intitulat „Diplomaţii români din trecut" ed. „Unirea" Braşov, în care, după ce arată în ce consta diplomaţia în secolele XVI şi XVII (alegerea solilor, misiunile lor etc.) evocă figurile câtorva soli ca Luca Cârje, paharnicul Ion Caraiman şi Banul Mihalcea.

Cartea de mare interes a d-lui consilier de legaţie Condurachi va face obiectul unei cercetări mai amănunţite în aceste pagini.

N. N. MUNTEANU

a publicat în editura „Oficiului de librărie" un volum asupra „Romanului românesc dela primele începuturi până azi".

Este prima încercare de sinteză asupra romanului românesc şi o lucrare de folos pentru oricine.

D. Munteanu a avut de întâmpinat greutăţi mari în acest studiu şi prima a fost strângerea materialului, ştiut fiind că ne lipsesc nu numai bibliografiile de specialitate dar până şi cele generale. Singura bibliografie, aceea a d-lui G. Adamescu, se opreşte la 1920, adică tocmai când producţia de romane începuse să crească.

D. Munteanu se ocupă în lucrarea d-sale de marile etape ale romanului românesc : Duiliu Zamfirescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu.

Spaţiul nu i-a îngăduit să consacre capitole speciale domnilor Camil Petrescu şi Ionel Teodoreanu.

E o lipsă pe care va trebui s'o împlinească odată cu apariţia unui studiu mai vast, pe care-l aşteptăm.

DOMNUL ERASMUS

nu cel dela Rotterdam, care a scris „Elogiul nebuniei" ci ăl dela Bucureşti, care merită toate elogiile pentru „Fragmentele" şi „Caleidoscoapele" dumnealui, nu înţelege (lucrul nu e de altfel excepţional) cum „sună *Peter* Neagoe scriitor american".

Şi zice domnul Erasmic: „Peter Negoe e scriitor american, el ardeleanul; iar ca să-l citim trebuie să-i aşteptăm traducerea. Să recunoaştem că, în toate astea *dăinuieşte* ceva de farsă, un non sens, oricât de firesc ar fi (adică ar părea n. n.) lucrul la suprafaţă".

Pomenind şi de Panait Istrati pe care iar nu-l înţelege (crud destin!) cum de a fost scriitor francez, se întreabă: „N'au talent? Au? Atunci?! Dar în definitiv dece să ne punem noi probleme (curat!) cari, poate, sunt absurde?

Se întreabă dumnealui... Ne întrebăm şi noi.

MARIN POPESCU-SPINENI

secretarul Facultăţii de Litere şi Filosofie este un harnic cercetător în domeniul istoriei şi geografiei.

După două volume masive asupra învăţământului superior din ţara noastră: „Contribuţiuni la istoria învăţământului superior" şi „Instituţii de înaltă cultură" d-sa a dat tiparului „Procesul mânăstirilor închinate" şi alte câteva lucrări de migăloasă cercetare.

Recent d. Marin Popescu Spineni a publicat o broşură „Geograful macedonean Ioan Ciulli — Din Geografia peninsulei balcanice", în care prezintă scurt şi concis viaţa şi opera acestui puţin cunoscut geograf.

Ca şi celelalte lucrări ale d-lui Popescu-Spineni, broşura de faţă este fructul unor serioase studii şi prezintă deosebit interes prin datele ştiinţifice şi căldura cu care e scrisă.

PĂTRAR DE VEGHE

Volumul de admirabilă ţinută al d-lui arhitect G. M. Cantacuzino, cuprinde interesante însemnări pe marginea unei călătorii care trece pela mormântul profeţilor şi ajunge până la mormântul lui Zoroastru din Persepolis.

Nu este o carte de călătorii aşa cum eram obişnuiţi să citim, ci o încercare de a pătrunde adânc în miezul lucrurilor.

Pe d. G. M. Cantacuzino îl interesează mai puţin pitorescul şi în genere tot ce părea necesar unei cărţi cu însemnări de călătorie, decât înţelesurile simbolice pe care omul de astăzi le caută.

„Pătrar de veghe" pe care Cartea Românească s'a străduit şi a reuşit s'o prezinte cu adevărat occidental, este una dintre puţinele cărţi pe care anul 1938 le va putea trece cu cinste la activ.

— St. —

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Cinema Carlton

A opta nevastă a lui Barbă-Albastră

Nu cred să se găsească cineva care să afirme că nu s a distrat la filmul dela Carlton. Căci, cu toate că „A opta nevastă a lui Barbă Albastră" nu este — în ceea ce priveşte subiectul — altceva decât una din zecile de farse americane cu cari ne-am obişnuit în ultimul timp, trebue să spunem că am face o impietate comparând acest film cu filmele americane prezentate în ultimele luni. Toate aceste filme nu erau altceva decât încercări ale unor regisori lipsiţi de inspiraţie, de a se apropia de succesul repurtat de Ernst Lubitsch cu neuitatul său film „Trei şi una". Nu putem spune că n'am găsit printre aceste încercări şi filme bune („Nu vă încredeţi în bărbaţi", „Spovedania", „Cum se cuceresc bărbaţii ş. a.). Dar nici unul din aceste filme n'a purtat marca marelui regisor acest meşter care ştie să mânuiască sforile conflictelor, reuşind să facă să pară verosimile lucruri imposibile. Era normal ca atunci când regisorul care ne-a mai dat dovada talentului său, s'a hotărît să mai realizeze un film dela care ceilalţi regisori să mai poată învăţa ceva, profitul să fie mai ales de partea spectatorului, care are ocazia să se distreze împărăteşte. E cazul „celei de-a opta nevastă a lui Barbă Albastră", film care poartă pecetea marelui regisor. Şi cum un bun regisor ştie să-şi aleagă interpreţii ideali pentru rolurile din film, preferinţele lui Lubitsch s'au îndreptat înspre Garry Cooper şi Claudette Colbert, *două nume care într'adevăr îşi merită renumele* (să ni se erte jocul de cuvinte care de astă dată ni se pare necesar).

Toţi cei cari l-au admirat pe Garry Cooper în filmul dela Carlton şi cari vor avea ocazia să asiste la filmele pe cari ni le anunţă Carltonul pentru viitor, ale celor două păpuşi frumoase, Robert Taylor şi Robert Montgomery, să încerce să facă o comparaţie între aceşti trei actori.

Claudette Colbert e una din puţinele actriţe inteligente de peste ocean (cu toate că este de origină franceză, se pare că şi-a uitat cu totul patria) şi ne-a dat o dovadă a inteligenţei sale şi în acest film. Ceilalţi interpreţi au meritul de-a fi urmat sfaturile lui Lubitsch.

Despre film nu vom mai spune altceva decât că este un adevărat tratat pentru soţiile cari vor să-şi îmblânzească bărbaţii imposibili. Nu vom divulga nici-una din glumele cari abundă în film. Lăsăm spectatorilor plăcerea nepreväzutului, recomandându-le călduros: „A opta nevastă a lui Barbă Albastră". Iar pe ceia cărora nu le va place filmul îi sfătuim să păstreze impresia pentru ei. Altfel riscă să fie luaţi în râs.

Cinema Aro

Mesagerul

Ne pare rău că trebue să criticăm filmul dela Aro. Dar să recunoaştem, că dacă francezii vor persista să o distribue pe Gaby Morlay în roluri nepotrivite alături de tineri netalentaţi, aşa cum este Jean Pierre Aumont, filmul francez nu poate progresa.

Şi este un mare păcat şi o destul de mare amăgire pentru noi, pe cari ne-a entusiasmat „Veninul", tot o dramă de Bernstein, lucrată pe acelaş calapod dar încăputâ pe mâna unui regisor inteligent, care a ştiut să aleagă interpreţi potriviţi. „Mesagerul" nu este altceva decât teatru mediocru transpus pe ecran. Iar scenele cu Gaby Morlay şi Jean Pierre Aumont sunt de-a dreptul penibile. Ne face să ne gândim le o bunică ce stă de vorbă cu nepotul ei, iar nu la o întâlnire de dragoste. Ideia cu ecranul din fundul colibei africane e de cel mai prost gust. Se vede cât de colo că e trucaj. Păcat de Jean Gabin şi Alcover, actori buni ale căror străduinţe sunt zadarnice.

L.

INELUL

de KNUT HAMSUN

Odată, am văzut într'o societate o tânără fată îndrăgostită.

Avea ochi de un albastru închis şi nu ştia să-şi ascundă sentimentele.

Pe cine iubea?

Pe tânărul de lângă fereastră, fiu de proprietar, tânăr în uniformă, care avea o voce de leu? O, Doamne ! Cât de duios îl mângâia cu ochii şi cu câtă neliniste şedea pe scaun !

Noaptea, pe când ne întorceam acasă, fiind intim cu ea, i-am spus :

— Ce noapte senină şi frumoasă ! Ai petrecut bine astă seară ?

Şi, ca să fac după dorinţa ei, am scos verigheta din deget şi am continuat :

— *Inelul tău a devenit mic pentru mine. Nu poţi să-l faci mai larg ?*

Ea a întins mâna şi mi-a şoptit :

— Dă-mi-l mie, am să spun să-l lărgească.

I-am dat inelul.

●

După o lună, m'am întâlnit din nou cu ea.

Am vrut s'o întreb despre inel, dar am tăcut.

— Nu-i nici o grabă, m'am gândit eu, trebue să-i dau răgaz.

Ea s'a uitat dealungul străzii şi a spus :

— Ştii... inelul... Am avut un ghinion. Inelul s'a rătăcit, sau, mai exact, s'a pierdut.

Şi a aşteptat răspunsul meu.

— Te supără ? m'a întrebat turburată.

— Nu, i-am răspuns eu.

O, Doamne ! A plecat atât de uşurată când a văzut că nu mă supăr.

●

Pe urmă, a trecut un an întreg.

M'am întors din nou în localitatea aceea şi, într'o seară, treceam pe un drum care-mi era cunoscut, foarte cunoscut.

Şi iată că ea vine spre mine ; ochii îi sunt albaştri-albaştri şi mai scânteietori decât înainte. Gura, însă, i s'a făcut mare, iar buzele, albe.

— Iată inelul ! a spus ea. Iată verigheta ta! Am găsit-o, iubitule, şi am dat să ţi-o lărgească. Acum n'are să te mai strângă.

M'am uitat la femeia părăsită, la gura ei mare, la buzele albe. M'am uitat şi la verighetă.

— Ah ! am spus înclinându-mă înaintea ei. Inelul ăsta e cu ghinion. Acum mi-e prea larg !

Trad. de R. DONICI

E destul să zâmbești

de Tancu Bețâvu

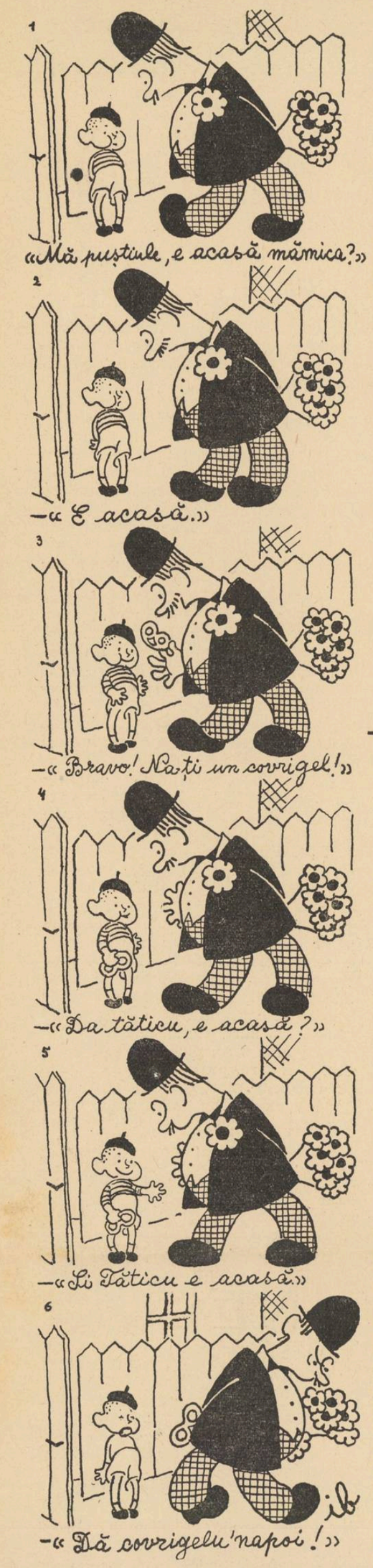

« Poți să te duci la biserică, Madam Tereza; dacă vine de la percepție, deschid eu și spun că nu's acasă.

«Domnișoară Rozino! Cum de n'ai citit, până acuma, în ochii mei cele două cuvinte pe care buzele mele n'au îndrăsnit să le rostească!
—« Nam avut, niciodată, răbdare să desleg cuvinte încrucișate»

CHESTII...

Sinuciderea, adică operația prin care persoanele sătule de hărțuiala cronică a traiului, se auto-asasinează, a luat în ultima vreme proporții îngrijorătoare.

Probabil că urmând exemplul vienez, bucureștenii noștri au găsit că e mult mai practic să tragi chiulul neplăcerilor mărunte, trecând la cele veșnice prin intermediul anumitor instrumente sau preparate de ocazie și să te muți definitiv și irevocabil în împărăția spiritelor și a norilor pufoși.

Oricât de plicticos ar fi însă acest sistem al sinuciderii, pentru unii (rudele semi-apropiate cari trebue să suporte corvoada doliului, a înmormântării și a diferitelor forme ritualo-financiare) sau oricât de agreabil ar fi pentru alții (moștenitori veseli și fără parale, sau soții ușor consolabile), ar trebui ca autoritățile noastre să ia măsuri severe împotriva acestui flagel care ne amenință din ce în ce mai mult.

Prima soluție radicală, ar fi, desigur, aceea de a se lua contact în mod oficial cu cei de sus (e vorba de personalitățile cu influență de pe lumea cealaltă: îngeri cu aripi biplane, spirite aerodinamice, păzitori încercați ai diferitelor porți și portițe ale Raiului,' etc.) spre a-i determina să interzică cu desăvârșire accesul sufletelor sinucigașilor în cunoscutele grădini fericite ale Eden-ului, (a nu se confunda cu fostul ministru de externe englez).

Această operație fiind însă destul de anevoioasă, atâta vreme cât sitemul nu e încă brevetat, autoritățile ar trebui să se gândească la o soluție mai terestră, și deci mai ușor de pus în practică.

Preconizăm astfel crearea unui „Institut național de combatere a sinuciderilor" care să aibă deviza: „Nu face să te sinucizi, când noi putem aranja orice chestiune".

Punând în aplicare acest principiu, „Inacos-"-ul (Institutul național contra sinuciderilor) ar avea la dispoziție un material bogat pentru candidații la trecerea voluntară în sferele populate cu strămoși.

Astfel, când s'ar prezenta la ghișeu un nou pretendent la moarte, i s'ar cerceta cauza care-i macină conștiința și remediul i-ar fi administrat cu promptitudine.

Celor cari se sinucid din cauza nevestei prea cicălitoare li s'ar da o nevastă mută.

Celor cari se omoară din jenă financiară, li s'ar plăti pe loc datoriile cu un cek special.

Celor cari sunt bolnavi, li s'ar face o ședință de hipnotism care să-i încredințeze pe tot restul vieții că sunt teferi tun.

Celor cari au soacre imposibile Institutul le-ar aplica — soacrelor — un regim special de îmblânzire.

Celor îndrăgostiți fără succes, li s'ar da o dulcinee mai puțin feroce și intransigentă, și în sfârșit celor cari n'au ce mânca, li s'ar oferi un post de bucătar-ajutor la un mare restaurant din Capitală.

Cât despre cei cu diferite pete psihice pe conștiință, un sitem nou și brevetat de curățire chimică, i-ar repune imaculați în circulație.

Tot acest filantropic „Inacos" ar îngriji, din spirit de înaltă prudență, ca toate revolverele de pe piață să fie prevăzute cu gloanțe oarbe, ca trenurile să aibă înaintea roților amortisoare speciale și ca pavajele din fața clădirilor cu multe etaje să fie confecționate dintr'un cauciuc foarte elastic.

In ceea ce privește clasicul somnalin, tinctura de iod, soda caustică, oțetul concentrat sau zeama de chibrituri, s'ar lua dispoziții drastice ca toate aceste preparate să fie făcute inofensive. De asemeni, în interiorul frânghiilor și șnururilor de tot felul, s'ar pune o sârmă de oțel care să le facă înnodarea imposibilă, iar dealungul tuturor lacurilor și malurilor cursurilor de apă, s'ar instala o rețea deasă de colaci de salvare.

Aceste măsuri s'ar lua, desigur, numai pentru recidiviștii inadaptabili noilor metode de terapeutică a sinuciderilor, recidiviști cari ar fi, bineînțeles, extrem de rari.

Insă până la crearea acestui umanitar și atât de folositor „Inacos", vom mai avea din nefericire prilejul să surprindem la colț de stradă convorbiri în felul acesta:

Primul trecător (continuându-și expunerea): —- ...da, dragă, după cum îți spuneam, soacră-mea e un înger adevărat...

Al doilea trecător (resemnat): ...a mea nu s'a sinucis încă...

GRIGORE OLIMP IOAN

Lasă, soro, că și femeile's ale dracului și-i sar în cap; uite, eu, am voiajat cu el singură în compartiment și a fost cât se poate de comilfo!

POȘTA REDACȚIEI

Aurel Sânger.

Trimiteți mai multe poezii. „Durere depărtată" dovedește o sensibilitate delicată și bogăție de imagini. Păcătuește însă prin unele facilități de versificație.

Hristu Școdreanu.

„Mare îmi este indignarea când la multe alte persoane le răspundeți, da ori ba, prin Poșta Redacției și mie nu. Eu nu mă supăr dacă îmi veți răspunde în mod categoric *s'au* critic, *s'au* batjocoritor..."

Recunoaștem că aveți dreptate. Vi se cuvine un răspuns, sau, mai bine zis, mai multe răspunsuri.

Răspunsuri la indignare; la bunăvoința cu care anunțați că sunteți dispus să primiți răspunsul „categoric s'au critic, s'au batjocoritor" și la versuri, mai cu seamă la versuri.

La *indignare* vă răspundem cu anunțul de la finele Poștei din numărul trecut.

Cei cu cari am stat de vorbă până acum au avut față de d-voastră și întâetatea vechimii.

La *bunăvoință* vă răspundem cu satisfacția de a afla în d-voastră un om sincer, curagios și obiectiv.

Iar la *versuri* e rândul nostru să vă răspundem cu *indignare*.

...„Aruncă peste mare
Raze să *se-adape*
Lopețile îți sapă (!?)
Când ușor în valuri,
Privirea mi s'adapă...
Mă topesc pe maluri".

Puteați intitula poezia mai degrabă „La adăpat" (Razele se-adapă, privirea mi s'adapă) decât „Mă topesc pe maluri", cu toate că — în definitiv — aveți dreptate... E topenie!

Mai aveți încă o poezie: „Apus de soare". Vă răspundem și la ea.

„Prin ramuri păsări ciripesc privind
prin frunze'n valuri
Ce se frământă în culori tinzând spre idealuri"

Perfecțiunea cu care ați reușit să utilizați ritmul eminescian, și încă împerechind cuvinte pe care niciodată logica n'a reușit să le adune laolaltă, ne face să vă bănuim mari virtuozități.

Să nu credeți în adevărul versurilor lui Eminescu:

„E ușor a scrie versuri când nimic nu
ai a spune".

Ușor e să scrii când ai ceva de spus. Cred, de altfel, că experiența d-voastră poetică v'a confirmat acest adevăr. In definitiv și Eminescu putea să greșească.

Mai citez ultimul vers din poezia „Apus de soare" pe care îl consider reprezentativ după ce am citit cele două poezii.

„Rămâne-o pată albă 'n loc și 'n colo
întuneric".

In ce privește destăinuirea d-voastră că „ați fost odată modernist", considerăm că revenirea la matcă e un câștig. Nu e nevoe să precizăm pentru cine.

Sp. Ștefănescu.

„Mă 'nfioară amintirea" suferă de retorism. Prin energia ei, ar putea fi un fragment reușit dintr'o piesă de teatru în versuri. Aveți o incontestabilă ușurință de a versifica, pe care e bine s'o folosiți.

Gri.

Versurile d-voastră sunt un exercițiu util și plăcut. Continuați și mai trimiteți. *Deocamdată* nu putem publica, vreau să spun că poeziile trimise nu sunt publicabile. Aveți însă datoria să perseverați. De altfel am convingerea că sunteți la vârsta când exercițiile, de orice fel, vă sunt de folos.

El Gion.

Fiți calmă și scrieți în această stare sufletească. Versul d-voastră are calități de muzicalitate și sentiment.

Vă lipsește, deocamdată, puterea de a elimina ceea ce nu este strict necesar economiei versului, puterea de concentrare. Trimițând și alte versuri ne vom putea da mai bine seama de lipsurile poeziei d-voastră.

Floru Mihăescu.

Ferește-te de a imita, și mai ales pe Eminescu. Eminescu trebue înțeles, iubit dar nici de cum imitat. „Iubire siderală" transcrie metrica „Lucefărului", ba chiar cuvinte eminesciene:

„Pe raza care-a coborît
Din înghețatul haus
Coboară dintr'u infinit
Iubirea din repaus".

Și apoi, ce vrei să spui cu iubirea din repaus?

Nu încerca să versifici lecțiile de fizică:

Un metafizic duh să fiu
Tu astru și eu om
Și'n univers să ne topim
Proton... și electron.

Citește cât mai mult. Caută să pătrunzi bine tot ce citești și scrie... pentru exercițiu și pentru satisfacția d-tale personală.

r. st.

„Școala nevestelor", piesă radiofonică de Mihail Drumeș

Dacă Robinson Crusoe ar fi fost propagandist ar fi putut fi mulțumit de numărul mare de adepți pe care și l-a câștigat. Robinsonii s'au înmulțit ca ciupercile, ajungând până și pe cele două lungimi de undă ale celor 2 posturi de emisiune românești. Numai că știința a făcut progrese. Robinson folosește astăzi avionul (așa am aflat Duminică seara la radio)...

Iată cum au fost întâmplările lui Robinson (care de data asta a fost român, să vă crească inima): Un tânăr întreprinzător are o soție care suferă de dorul Parisului unde dumnealui n'a lăsat-o singură vre-o câteva luni. Și cum în București se plictisește, a hotărît să se despartă de soțul ei și să-și trăiască viața (astea sunt propriile dumisale cuvinte). Cum soțul pleacă la Cairo cu avionul o hotărăște să meargă cu el și abia de acolo să plece la Paris. Dar pe când sburau deasupra Mediteranei, declară deodată că nu mai are benzină și aterizează în sbor planat pe o insulă ce se găsea, din fericire, dedesupt. Deacum sunt Robinsoni și rezultatul vi-l spun în două cuvinte: Doamnei i se duc gărgăunii pentrucă învață să muncească. Și ca fericirea să le fie deplină sunt dăruiți și cu un copil (pe care îl auzim la început scâncind iar după o bătaie de gong vorbind: una din minunile radiofoniei). Cam tocmai când soțul află că ea s'a vindecat, un frate al lui vine, tot cu avionul ca să-i salveze (de fapt se puteau salva și singuri, deoarece rezervorul era plin și tot ce-am ascultat noi nu era decât o încercare disperată a soțului de a-și recâștiga soția).

Dacă astăzi statul ar mai urma politica de reîntărire a familiei pe care o ducea acum aproape două mii de ani împăratul Octavian Augustus, desigur că d. Mihai Drumeș ar fi fost premiat. Căci îmi imaginez oameni ștergându-și ochii umezi de fericirea celor doi soți și spunând (el întâi): „Vezi dragă? fericirea vine dacă femeia își vede de gospodărie!" iar ea (convinsă dar nevoind să-i recunoască dreptatea): „lasă frate că așa se întâmplă numai la radio!"

Păcat numai că d. Drumeș n'a evitat unele observații răutăcioase care i s'ar putea face. De pildă că o femee bolnavă de spleen se sinucide, nu divorțează ca să plece la Paris.

Câteva cuvinte despre joc:

Inainte de bătăile gongului cari anunțau începutul diferitelor scene, un crainic, domnul Atanasie Mitric, avea grije să ne lămurească, nu descriindu-ne decorul în care se desfășoară piesa, așa cum făcea altădată, ci acțiunea și personagiile: d-na Alice Gheorghiu (căreia pentru ușurință i-am spus până acum **ea)** interpretată de Maria Mohor care a trebuit să treacă dela tonul unei femei plictisite, la acela al uneia înfricoșate de văzduh și de mare până la un glas drăgăstos de femee ce-și iubește soțul. El, d. Gheorghiu, proprietarul unei societăți aeriene, a fost jucat de d. Niky Atanasiu. Afară de faptul că trebuia să fie calm când își auzea nevasta vorbind, jocul nu prezinta dificultăți.

Piesa a mai avut și regie tehnică. Ne-a plăcut clipocitul valurilor lovindu-se ușor de barcă, într'o seară cu lună.

MIRCEA BARBULESCU

10-938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLVII • No. 10
SÂMBĂTĂ 23 APRILIE 1938

BIBLIOTECA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

DRUMUL „UNIVERSULUI LITERAR"

Mișcarea literară în România, oricare i-ar fi fost înălțările și scăderile, a avut un rol decisiv în culturalizarea poporului nostru, care, până n'a avut literatura lui proprie, a lâncezit fără conștiința limpede a sufletului său original.

Odată cu începuturile noastre literare, s'a produs și deșteptarea conștiinței de veacuri, iar neamul nostru a început să-și vadă și rostul și destinul, în mijlocul popoarelor înconjurătoare, ce urmăreau acum ,în pragul vremurilor moderne, să-l desnaționalizeze, după ce l-au asuprit secole îndelungate.

Istoria noastră trecută înfățișează exemplul unei vrednice clase diriguitoare. Deși această clasă chivernisitoare a dus la săvârșirea multor fapte mari de cultură, de credință și bravură națională, rolul ei în viața unui popor este atât de contestat azi, acolo unde a pătruns virusul distrugător al utopiilor comuniste.

Pomenirea acestui trecut glorios al strămoșilor a rămas în seama legendelor și basmelor; valoarea sufletului românesc din trecut nu s'a stabilit însă decât în ziua când primii literați le-au cules, le-au cizelat și le-au arătat rostul binefăcător în ancorarea unui popor de glia frământată cu sângele înaintașilor.

Dar literatura, fără mijloace serioase de a o pune în valoare este anevoioasă. Primele noastre începuturi literare au fost slabe, iar Statul, prins de multiplele frământări din toate domeniile, în faza sa de închegare modernă, nu a putut decât prea puțin să vie la timp în ajutor.

Geniul creator al neamului n'a așteptat însă numai acest ajutor, și, pe măsură ce seva redeșteptării naționale schimba chipul țării, în toate direcțiunile, el a izbucnit și în literatură cu puterea elementelor naturii și și-a creat loc sub soare, ajutat uneori și de inițiativa particulară ce începea să se socotească obligată că trebue să facă ceva, pe un tărâm unde, la alte popoare, se făcuse minuni.

Mulțumită acestei inițiative, literatura noastră a luat avânt, curând s'au pus în valoare talente remarcabile, s'a creat un

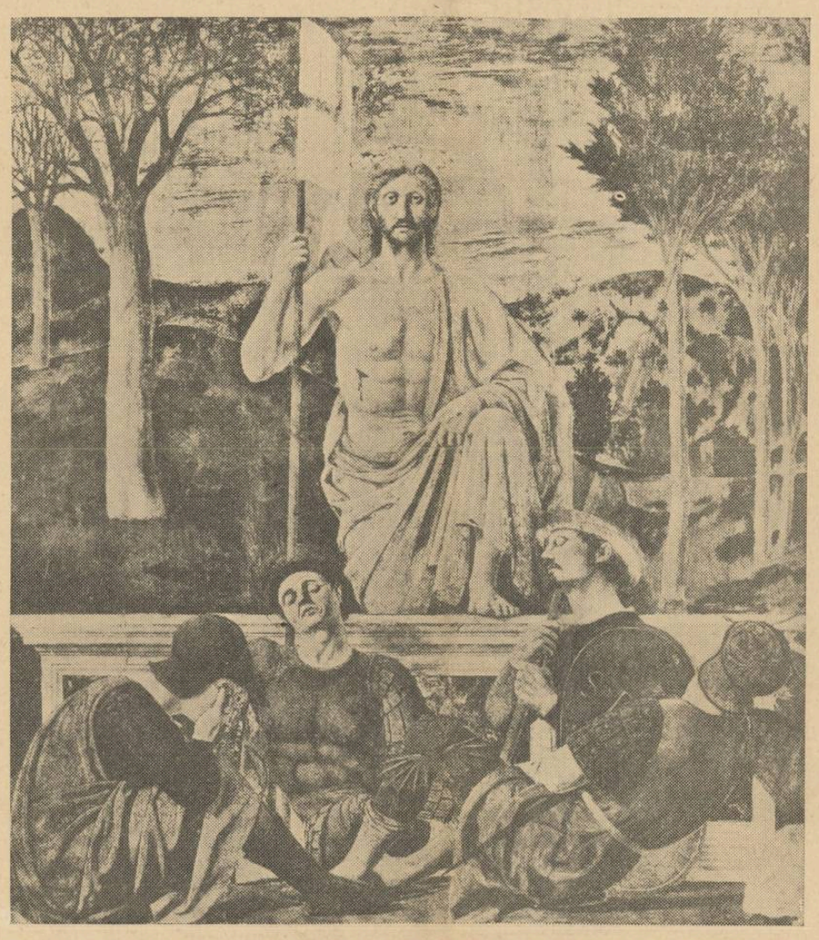

Piero della Francesca — Invierea

public cititor, s'au precizat hotarele unei lumi literare, s'au desprins curente, directive, școli.

Inceputul de acum 47 de ani al „Universului Literar" trebue socotit printre aceste inițiative de susținere a literaturii românești. La vremea ei, revista a avut un rost important prin înlesnirea făcută tinerelor talente, de a-și desvălui aptitudinile literare și de a le impune unui public mai larg.

După războiul marei Uniri, productivitatea literară românească s'a desvoltat într'un ritm necunoscut mai înainte, datorită nevoii de cultură a masselor, cărora războiul le deschisese dorința de îmbunătățire a situațiunii lor materiale și intelectuale.

Numeroase au fost revistele literare care au apărut în această epocă și lăudabile gândurile care le-au călăuzit, cu toate că nu întotdeauna ținta urmărită a fost atinsă.

Unele din ele au avut în vedere ridicarea pe primul plan a vreunui scriitor, sau impunerea vreunei școli, altele au urmărit un câștig material prin specularea unor scăderi omenești și prea puține au luat calea strădaniei pentru creerea unei literaturi sănătoase, menite să întărească educația tinerelor noastre generații.

Reapariția „Universului Literar" se datorește dorinții de a întări mica falangă a celor din urmă. Revista voește astăzi să dea un impuls nou literaturii românești. Ea vrea să rupă cu un trecut în care lipsa de calitate a producțiilor căuta să fie mascată prin subiecte îndrăsnețe și subversive, și printr'o concepție de artă streină de rânduiala și destoinicia neamului nostru, precum și printr'o formă care nu se potrivia cu nici una din regulele care au prezidat la închegarea limbei românești.

Călăuzit de aceste gânduri, „Universul Literar" urmărește, — alături de confrații care au aceleași vederi în lupta pentru același scop — să dea îndrumările unei literaturi a viitorului, să arate ce trebue să fie romanul românesc, cum trebue să fie poezia și nuvela românească, ce condițiuni trebuesc îndeplinite pentru ca un produs literar să fie acceptat cu plăcere și interes de public, ce trebue să știe autorul pentruca opera sa să impună și să folosească cititorului.

Numerele apărute până acum sunt o garanție că ținta urmărită va putea fi atinsă, iar colaboratorii merită toate felicitările pentru modul în care au știut să-și îndrepte producțiile lor spre ajungerea acestui scop.

Ei vor avea din partea noastră tot sprijinul pentru ca munca lor să nu fie zadarnică.

STELIAN POPESCU

GÂNDURI DE PAȘTI

Jertfa care străjuește odată cu primăvara blândă începutul unei noui lumi, va rămâne întotdeauna pilda cea mai vie a victoriei hărăzite celor huliți pe nedrept.

Moartea în cumplite chinuri și învierea curând după aceea, aducând lumină și strălucire zorilor născânde, nu e numai simbolul biruinței prin suferință, dar și îndemnul cel mai aprig pentru apropierea omeniri de Dumnezeu, pe aceeaș cale, prin care Acesta s'a apropiat de creația Sa.

Rupând din acest simbol o parte, cei cari, prin menirea lor, s'au închinat artei, au știut din vremi îndepărtate și știu și astăzi să tindă la nemurire pe drumul spinos al jertfei și al renunțării.

Este o datorie sfântă ca în clipele de tristețe și de voioasă petrecere ale Paștilor, când pios, fiecare credincios se pleacă cu smerenie în fața altarului preaslăvit, ascultând ruga fierbinte a sfătosului preot, înconjurat de aureola lumânărilor, să ne gândim și la slujitorii artei cari și-au sacrificat existența pentru izbânda ideii, înălțând Domnului Atotputernic o rugă de iertare a păcatelor celor ce, ca oameni, le vor fi făcut.

Micile răutăți pe cari critica acerbă le află cu consecvență pe marginea operelor din trecut primite de toți cu gloria binemeritată, să fie lăsate sub acoperământul faimei bine dobândite.

Căci sărbătoarea de primăvară a Paștilor, trebue să aducă lumina în toate inimile, iar asupra celor cari și-au întunecat viața prin trudă și sacrificii, trebue să cadă lumina mai largă a iubirii și prețuirii noastre.

Gândul de laudă și de admirație pentru glorioșii învingători ai vremurilor, printre cari aș putea cita mulți și iluștri, precum și mulți necunoscuți, dar mă mulțumesc să murmur numai numele unuia, simbol al artei române, Mihail Eminescu, să devină o încurajare pentru toți cei ce azi se sbat în luptele vieții, țintind nestrămutat idealul artei.

Trebue să arătăm că oricând se va găsi cineva să-i înțeleagă, să creadă în menirea lor, să le anunțe începutul victoriei o clipă mai curând ca alții. Din înțelegerea și dragostea noastră se va naște o încununare firească a carierei marilor artiști, cari luptă cu sinceritate, cu pasiune și cu convingere împotriva tuturor vremelniciilor soartei lumești.

Artistul, și pentru a nu ne orbi de strălucirea acestor sărbători, artistul și numai artistul adevărat care simte chemarea cea mare, va învinge totdeauna, mai curând sau mai târziu.

Ceeace întruchipează Iisus, odată cu natura ce înverzește în brațele soarelui, rămâne un exemplu măreț de virtute, pe care datori sunt toți cei ce luptă să-l înțeleagă.

Iată un îndemn venit odată cu sunetele armonioase ale corurilor de Inviere, un îndemn înălțător, pe care îl va pricepe marele înfăptuitor, precum și oricine este atras de:

Oboseala, slăbiciunea, toate relele
[ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână
[de pământ.
Toate micile mizerii unui suflet
[chinuit.

VICTOR POPESCU

Poziția și menirea poetului

de D. CARACOSTEA

Problema raporturilor dintre societate și poezie, dintre artă și morală agită din nou conștiința noastră literară, mai acut ca oricând. Dar pentrucă atât pozițiile doctrinale, cât și cele temperamentele, n'au dus și nu pot duce la deslegarea controverselor, se cere un punct de vedere destul de cuprinzător pentru a caracteriza atitudinile tipice, așa cum se lămuresc din experiența istorică, și destul de sugestiv pentru a proecta lumină în problematica noastră, fără ca prin aceasta să alunecăm în erorilor inerente normalismului sau istoriei pragmatice.

Păsesc astfel pe o cale menită să ne izbăvească de preferințele pentru un anumit conținut: **mi piace — non mi piace,** deci de excesele impresionismului de orice culoare, cu urmările lui firești, distinsele violențe de limbaj.

Firește, selecțiunea materialului se cere dominată de întrebarea dacă s'a afirmat o atitudine românească și în ce constă ea. O cale ar fi aceea de a urmări părerile scriitorilor.

Dar pentru că vederile lor critice sunt adesea reduse și nu odată distanța e mare dela teorie la practica literară, nu vom privi aici manifestele și părerile programatice, adesea atât de interesante. Ele au un loc larg în mărturisirile literare organizate de **Institutul de istorie literară;** și valoarea lor poate să fie urmărită în prefața la „Fragmente autobiografice" de d. Octavian Goga. Ceea ce vreau să urmăresc aici este altceva. Inlăturând discuțiile dogmatice, se impune să privim pozițiile tipice ale poeților față de menirea lor, așa cum au fost trăite de marii poeți ai lumii și afirmate nu în scrieri teoretice, dar în aspecte dominante din înseși creațiunile lor: într'acelea anume, în care se desvăluie destinul lor ca poeți și artiști.

Nimic nu caracterizează pe cineva mai mult decât conștiința lui față de propria îndeletnicire. Iar când situația față de această îndeletnicire apare ca motivul care însuflețește creațiuni tipice, poziția devine revelatoare pentru spiritul creator în ce are mai caracteristic. Iată dece, pentru a diferența comparativ ceea ce este propriu în atitudinile scriitorilor noștri, voi aminti mai întâi pe rând felul cum problematica artistului se oglindește în marile creațiuni.

Cât de greu se organizează motivele literare noi, s'ar putea vedea din proporția în care factorul **artă** intră într'unele creațiuni celebre, isvorîte din însăși experiența excepționalului sădit în unii mari creatori, în **Hamlet,** bunăoară. Nu mă pot opri însă la această problemă și la opera amintită, pentrucă sbaterea între cer și pământ a eroului shakespearian este mai mult reprezentativă pentru el, decât pentru o fază a poziției scriitorului în societate.

Aspectul sociologic al acestei poziții ar merita ,desigur, o susținută luare aminte. Incercări s'au făcut; între altele **Societatea germană pentru politică socială** a publicat încă din 1922 prețioase investigații menite să arunce o lumină în complexul social al poziției creatorului. Desigur, ar fi de folos ca ele să fie extinse și la noi.

Preocuparea noastră, concentrându-se în jurul creațiunilor reprezentative, se deosibește fundamental, și ca metodă și ca material de investigație, de amintita cercetare.

Mai interesant ar fi de urmărit statistic succesul operelor literare al căror erou este în chip vădit o icoană a creatorului și a poziției lui pe lume. Astfel s'au alcătuit curbe grafice pentru frecvența reprezentărilor unor piese de teatru în deosebite faze ale vieții sociale și literare în Franța. M'a izbit variația gustului pentru unele creațiuni, care într'o vreme au vorbit mai mult

(Urmare în pag. 2-a)

BUCURIA IN CREAȚIE

In literatură se vorbește deseori despre bucurie, ca despre o rădăcină metafizică a creației.

Sunt scriitori cari au simplificat mult problema existenții în urma unei intuiții esențiale a tot ce este plăcere, senzație de luminozitate, de cuprindere a clipei în frăgezimea ei naivă și nemijlocită. Bucuria, aflată pe cale de iluminare, a făcut chiar mulți moraliști.

Funcția ei, în artă ar fi, între altele și de purificare. Ea ajută pe autor să selecteze personagiile din massa amorfă a socialului, și să dea fiecăruia dimensiunile unui erou literar. In structura morală a personagiului, bucuria ar însemna luciditate, gust al propriei individualități, și ar sluji chiar ca un făgaș spre religiozitate, spre domeniul cunoașterii, și n'ar fi o cale mediocră nici pentru apropierea de marea enigmă! Principiul bucuriei, în literatură, lasă însă în urma lui o serie de probleme pe care nu le mai socotește acute, ca și când acestea ar îndepărta spiritul de realitate. Intre altele, în operele euforice nu are ce căuta analiza, fără finalitatea etică a cunoașterii. In acest înțeles Proust nu este un analist; cu atât mai puțin Gide sau Stendhal. Acești scriitori au avut o capacitate de simpatie mult mai puternică decât aceea a interesului profesional, a curiozității tehnice. La ei bucuria s'a confundat dela început cu dragostea. Au iubit lumea așa cum se înfățișează, în toate aspectele ei, și n'au găsit altceva mai caracteristic în ea, decât năzuința ei de a dăinui în eternitate, bucuria de a fi creat, în opoziție cu neantul. In fața bucuriei de a fi creat, însăși moartea nu are sens. Nu mai poate fi gândită. Ea nu sperie, nu derutează, nu umple conștiința de panică, și nu deschide în necunoscut, drumuri stranii sufletului. Pentrucă alături de moarte domnește credință perpetuă a învierii. Omul va învia prin sufletul său. Oricând va învia. De câte ori va părea copleșit în mlaștina moartă a desnădejdii, de câte ori i se vor împuțina luminile lăuntrice, dacă va avea credință în eternitatea vieții, va învia. Va învia în această existență, de mai multe ori, și va învia și în altă lume, a sufletului etern și neschimbător.

Aceasta este o frântură din învățătura lui Christ, cât putem să cuprindem cu inima noastră, în care nu totdeauna sălășluește virtutea speranței.

Dar învățătura lui Christ ne-a fost dată ca s'o avem mai ales în ceasurile de suferință. Și astfel înțelegem ceva din ceeace trebue; prin suferință suntem pregătiți să înțelegem. Așa cum, după încercarea sterilă și dezolantă a iernii, avem o pregătire naturală să înțelegem elanul de înviere al primăverii. Primăvara și învierea lui Christ pot acoperi, cu suprafața lor de mit și religie, tot sufletul nostru capabil să închidă în el bucuria lumii, pură și profundă. Acea bucurie care a fost înainte de primăvară și de învierea lui Christ, fiindcă ea vine, fără început și fără întrerupere, de la Dumnezeu.

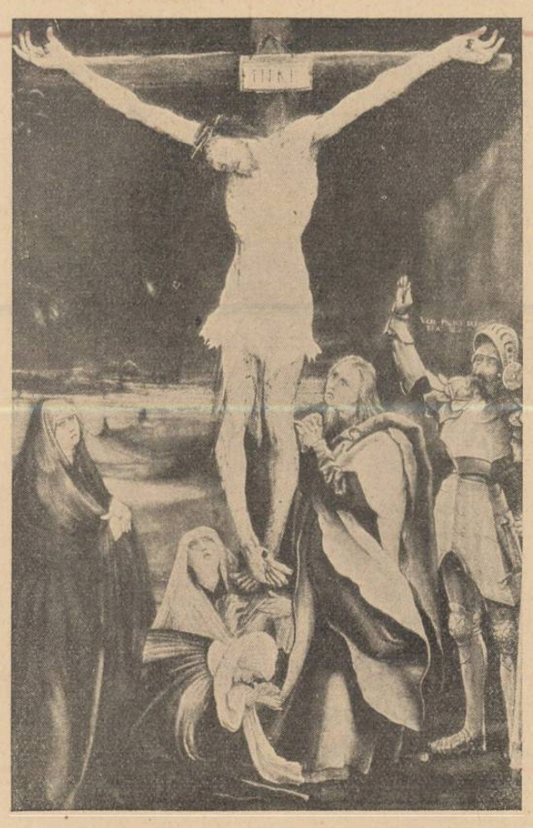

Răstignirea

●

Mathias Grünewald

Coborârea de pe Cruce

●

Michelangelo Caravaggio

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTÂNERU

Petru Neagoe: Drumuri cu popas

roman trad. de Jul. Giurgea (Bucureşti, 1938)

Numele lui *Petru Neagoe* a început să circule în publicul românesc de prin 1934, dar n'a isbutit să se impue nici până astăzi.

Scriitorul şi-a compus operele sale în englezeşte iar celebritatea i-au făcut-o americanii, citindu-i romanele cu subiecte din viaţa ţăranilor ardeleni. In ce priveşte cariera sa de romancier, Petru Neagoe n'ar mai avea multe de dorit. Şi-a strâns din cărţi o avere care îi îngădue să aibă o moşioară lângă New-York şi o casă la Paris; opera sa, tradusă în toate limbile culte a fost întâmpinată elogios de critica autorizată din toate ţările, etc., etc.

Se pare însă că un lucru îi turbură tihna: fiindcă în scrisul său îşi mărturiseşte necontenit originea românească, refuzând să trateze altceva decât teme cu oameni şi moravuri din România, — Petru Neagoe are dorinţa firească de a i se recunoaşte şi în ţara lui de origine reputaţia de scritor mondial. Întâmpină însă greutăţi cari la prima vedere s'ar părea ciudate. Dacă n'ar avea nimic cu ţara noastră, şi un editor s'ar încumeta să-i lanseze opera, traducând-o, încercarea, fără îndoială ar reuşi pe deplin, cum s'a şi întâmplat cu alţi autori streini. Calitatea de scriitor american de origine românească îl pune însă într'o situaţie aparte! Cititorul se chibzueste. cu bună dreptate poate. dacă ceea ce scrie Petru Neagoe despre ţăranii români, nu este o literatură interesantă nu mai pentru americani cari o văd exotic şi inedit, — câtă vreme pentru cunoscătorul de la noi, cărţile n'ar mai prezenta interes.

Acesta este raţionamentul mecanic din care iese rezistenţa împotriva lui Petru Neagoe. Deaceea când anul trecut a făcut o vizită în ţară ca să-şi împropăteze impresiile pentru câteva romane noi cerute de marile edituri americane, primirea făcută oficial lui Petru Neagoe a fost aproape nulă. Scriitori streini, inferiori ca talent şi ca reputaţie s'au bucurat de o atenţie cu mult mai luminoasă decât i s'a acordat lui. Incercarea de a găsi editor pentru traducerea cărţilor sale în româneşte a dat deasemeni greş. S'a lovit de o categorică neînţelegere. Oare vor gusta lectorii români povestirile ţărăneşti ale lui Neagoe, scrise special pentru americani? Aceasta era şovăiala. D. Jul. Giurgea, prietenul romancierului, a isbutit să convingă editura *„Cultura românească"* să tipărească prima carte în româneşte a lui Neagoe, tradusă de d-sa după original *„There is my heart"*. Având *„Drumuri cu popas"* sub ochi ne putem dumiri. Înţelegem şi cum se explică succesul lui Petru Neagoe în străinătate, şi înţelegem şi ce valoare are cartea pentru noi.

Vom spune de la început că literatura lui Petru Neagoe, nu se aseamănă cu a nici unui scriitor român contemporan. Fiindcă vorbeşte despre ţăranii ardeleni ar fi natural să fie comparat cu I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Victor Papilian... Nici o apropiere nu se poate face însă. Deosebirea este mult mai generală şi ca înglobare în structura totală a literaturii noastre, care este cu mult prea academică, am spune şcolărească, — faţă de ceea ce se scrie în streinătate spre a răsfrânge spiritul lumii contemporane. Petre Neagoe nu mai face şcoală literară, cum se face încă la noi. Lipsesc cu desăvârşire din opera lui preocupări de tradiţie, de specific rural, conflicte de clasă, probleme sociale, etc. Despre perfectarea limbii, nici nu poate fi vorba, bine înţeles, din moment ce nu compune în limba naţională. Altceva îl preocupă pe autor. Autenticitatea mai vastă şi mai profundă a sufletului omenesc. Ţăranii săi sunt oameni în puterea cuvântului, cu o gamă a sensibilităţii foarte bogată, cari iubesc, au pasiune pentru copii şi pământ, se svârcolesc muncind după pâinea zilnică, dar fiinţa lor lasă parcă pe pământ câte o dâră de lumină, imposibil de stins. In *„Drumuri cu popas"* întâlnim de pildă două personagii *Ion* şi *Zamfira* de o mare complexitate sufletească, dovedind rafinamente şi resurse interioare avansate, rămânând totuşi în cadrul rustic al vieţi lor.

Sunt ţăranii desigur, dar mai înainte sunt suflete omeneşti, supuse legilor simple de dragoste, de vis, de religiozitate. Autorul se foloseşte de cadrul rustic spre a da contururilor putinţa să se deschidă proaspete ca nişte extremităţi de ramuri, spre a scălda fiinţa fiecărui erou într'un mediu liric de perpetuă înoire. Personagiile lui Petru Neagoe se formează sub ochii cititorului, treptat, treptat, de la pagină la pagină, fiecare element al cărţii contribuind la precizarea caracterelor. De aci şi calităţile propriu zise ale scrisului. Fraze scurte, cu cuvinte numărate şi puse fiecare la locul lui. Nici unul de prisos şi nici un gol. Pe orice porţiune a textului, încântarea lecturii este

PETRU NEAGOE

egală. Autorul nu intervine cu tonuri, cu pledoarii, cu stăruinţe. S'a degajat complet de subiect, pe care l-a obiectivizat până la înstreinare! Face doar un cumpătat şi corect oficiu de transmiţător. Povestirea lui Petru Neagoe este uimitor de proaspătă, de plăcută. Se împărtăşeşte fără nici un efort de atenţie, cu multă curiozitate de la rând la rând.

Calităţile cari au cucerit pe americani credem că sunt claritatea, discreţia, simţul foarte just al poeziei inteligent dozate. Nimic superfluu, nici o lacună. Nici un balast de literaturizare, fără teoria etnicului, o pătrundere din ce în ce mai adâncă în inima omenescului de totdeauna.

Aceste calităţi, unite cu talentul remarcabil al expresiei, asigură, fără îndoială, o mare reputaţie literară, în streinătate, unde criteriile de apreciere s'au emancipat de sub multe tutele cari îndepărtează de arta liberă. Judecând prin această prismă, Petru Neagoe n'are de loc caracterul unui scriitor român. Structura sa este cu totul streină. Se aseamănă mai mult cu un romancier strein, de pildă Johann Bojer sau Hamsun chiar, decât cu vreunul dela noi.

Cărţile lui traduse în româneşte n'au substanţă românească. Viziunea de viaţă, simţirea, mentalităţile, nu se identifică cu cele pe care ne-am obişnuit să le vedem exprimate de scriitorii autohtoni. Ele înfăţişează puncte de vedere de aiurea, cu mult evoluate. Iată o prezentare globală a ţăranului ardelean: „Ţăranii ardeleni sunt neam de oameni muncitori. Li-e drag pământul şi fac toate la vremea lor. Nu lasă o palmă de loc nelucrat şi nici în pădure nu lasă vreascurile să putrezească bătute de ploi..." Avem de aface cu o generalizare, sprijinită însă pe o fină observaţie în amănunt. Acest soi de generalizare s'ar părea că se înrudeşte cu un romantism, în care stărue o vagă tendinţă de idealizare, de purificare! Petru Neagoe aste însă un temperament de creator robust, optimist şi idealizarea sa este o forţă vitală, avangardă în cucerirea sufletului omenesc. Oricare i-ar fi soarta în literatura românească, un lucru trebue să se ştie despre Petru Neagoe: că opera sa este foarte importantă, că nu numai merită, ci chiar trebue să fie studiată în alcătuirea ei direct revoluţionară faţă de scrisul nostru mai retoric, mai polemic şi deci mai puţin poetic.

Despre revistele ardelene

de VICTOR PAPILIAN

Articolul pe care îl publicăm aici, face parte dintr'o prezentare amplă a mişcării culturale din Ardeal, cu privire specială asupra revistelor ardelene. Autorul, d. Victor Papilian, romancier, scriitor dramatic, nuvelist şi eseist, este unul din reprezentanţii de seamă ai literaturii româneşti actuale.

Colaborator al „Gândirii" şi de aceea structură cu scriitorii formaţi în spiritul acestei reviste, d-sa aduce în literatură, un punct de vedere mai lucid, mai supus tutelei clarităţii latine, stăruind totuşi să găsească originalitatea în ortodoxie şi autohtonism. Expunerea asupra mişcării culturale din Ardeal, făcută cu deplină autoritate de d. Victor Papilian, constitue o serioasă contribuţie la limpezirea tendinţelor din scrisul românesc de azi.

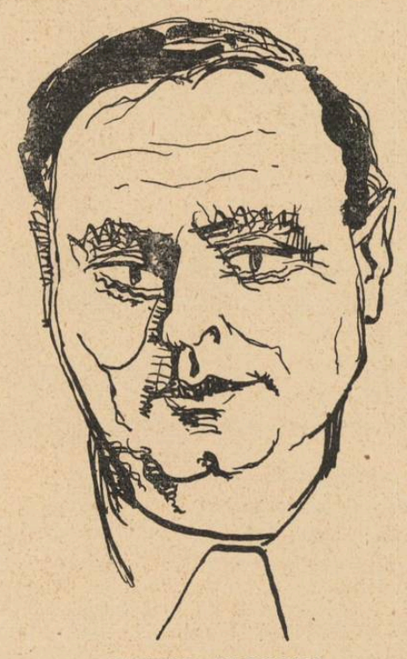

VICTOR PAPILIAN

●

Nu se cunoaşte îndeajuns în vechea ţară—ar fi şi greu de pretins—avântul şi intensitatea mişcării literare române din Ardeal, precum şi caracterele speciale în care se desvoltă şi se manifestă această literatură.

In general, Ardealul este cunoscut de vechea ţară în chip sumar. Admirat din goana unui automobil sau din cazinoul vreunei staţiuni balneare, combătut pe motive politice sau bancare, discutat prin intermediul faptului divers şi cotidian, el n'a avut parte — poate a lipsit şi răgazul necesar — de acea amănunţită cunoaştere a faptului de creaţie, singurul cu drept de moştenire a unei zestre tradiţionale, şi singurul care contează pe răbojul istoriei, fiind zămislit subt puterea noului românism. Dar nici Ardelenii nu cunosc această mişcare desfăşurată subt ochii lor.

Este adevărat că după unire a urmat, câţiva ani, o perioadă de confuzie, când întreg peisajul ardelean a fost sguduit de convulsiunile pasiunilor politice. Amintirea acestor timpuri a pus etichetă greşită, făcând din Ardeal, pentru vechea ţară, o provincie rebelă faţă de marele proces de unificare şi, în Ardeal, derutând spiritele şi punând un obiectiv străin firii acestei provincii.

Pe subt flecăreala găiăgioasă a ziarelor, pe subt demonstraţiile de izolare şi de frondă politică, pe subt declaraţiile grandilocvente de ostilitate provincială împotriva capitalei, se organiza marele proces de unificare, singurul care interesează, *procesul de unificare al limbii...* proces de desvoltare firească, nu impus prin legi şi regulamente, proces de sudură a sufletelor prin puterea fără seamăn a cuvântului. Să ne înţelegem. Şi înainte de unire se vorbea româneşte dar limba de toate zilele, în afară de multiplele străinisme, păstra o arhitectură greoaie, impusă — din afară înăuntru — de cărturarii români cu tradiţie latinistă, cât şi de presiunea limbilor dominante maghiară şi germană. Războiul, revoluţiunea şi unirea n'au eliberat numai hotarele încercuite, dar au curăţat ambianţa în care avea să se vorbească aceeaşi limbă peste întreaga ţară, Cuvântul prelucrat în vechea ţară, şi care aducea odată cu puterea lui actuală şi toate virtualităţile posibile; cuvântul purtător de obiceiuri şi dătător de noui imbolduri, cuvântul pierdut sau stricat în Ardeal a fost repede însuşit şi nu numai de intelectuali, dar chiar de oamenii dn popor. La acest proces de unificare — oricât s'ar părea de curios — în primul rând a servit armata şi apoi şcoala şi ziaristica. Astăzi sunt ţinuturi în Ardeal, ca de exemplu valea Târnavelor, ţinutul Rodnei şi împrejurimile Sibiului, unde se vorbeşte, la ţară, cea mai frumoasă limbă românească, fiindcă în aceste ţinuturi ţăranii au urechea fină şi sufletul sensibil la nuanţe. Cât despre intelectualii produşi de facultăţile din Cluj şi de şcoalele superioare din Ardeal, ei nu se deosebesc azi de colegii lor din Bucureşti. Şi chiar accentul, care dădea totuşi un farmec specific dialectal, începe să se piardă.

Ca să ne dăm seama de caracterul literaturii ardelene, trebue să înţelegem întrucâtva caracterul ardeleanului. El nu este un om politic sau, mai bine zis, nu e om politic în înţelesul obişnuit al cuvântului „politică", acel de găsirea imediată şi oportună a unei soluţii la o problemă de strictă actualitate. Politica lui este de durată lungă, o are moştenire dela strămoşi şi aşa o va lăsa moştenire descendenţilor. Ea se reduce toată la naţionalism, care, în chip concret se traduce prin lupta fără răgaz cu duşmanii săi seculari. Numai cine examinează superficial evenimentele poate să se lase păcălit. Această luptă este decent expusă, dar naţionalismul intransigent cuprinde atât dragoste de ţară cât şi ură împotriva străinului. Acesta-i marele adevăr.

Şi atunci, în Ardeal, cartea literară cât şi revista literară sunt o armă de atac şi de apărare a românismului. Aşa se explică fenomenul, unic aş putea spune, că după ce perioada de confuziune politică din primii ani a trecut şi faţă de primejdiile dinafară sosite cu valurile revizioniste, a apărut ca la o mobilizare, pe întreg cuprinsul Ardealului şi Banatului, un număr considerabil de reviste literare De ani de zile trăiesc reviste literare în Săcele, în Mediaş — oraş de provincie cam cât Piteştii — în Brad, un orăşel de munte cu câteva mii de locuitori; apoi reviste literare la Cluj, Sibiu şi Braşov, centre mari cu veche tradiţie, precum şi în Banat şi Crişana. Eflorescenţa se explică, repet, prin ideia de ofensivă naţională. *Căci, dacă Ardeleanul nu e un ins politic, în schimb el este un creator.*

(Urmează în nr. viitor)

Poziţia şi menirea poetului

(Urmare din pag. 1-a)

publicului, într'alta mai puţin. Şi m'am întrebat de ce aceste oscilări faţă de unele opere de valoare permanentă, fată de **„Le misanthrope"**, bunăoară.

Cât timp în cultura europeană modernă, scriitorul trebuia să se potrivească vieţii de curte, deci unei pături restrânse sociale, cu fireşti tendinţe statice, conservative, poetul, în stilul lui de viaţă şi în stilul creaţiunii lui, se mlădia cerinţelor de a deveni un factor de ornamentare. Astfel apare tipul poetului de curte. Problematica situaţiei lui ca poet nu se deosebea de aceea umană în generalitatea ei. Acei primordial „daimonion" nu putea încă vorbi. Şi situaţia poetului în ce avea mai adânc şi individual se întrevedea numai parţial.

In situaţia aceasta, care să fie totuşi cea mai veche operă literară a unui poet de seamă, isvorîtă din experienţa lui ca poet, în ce are mai deosebitor şi înalt faţă de societate? Cât timp a dăinuit forma de poezie ca ornament al vieţii de curte, literatura nu putea înregistra creaţiuni care să treacă dincolo de semnificaţia pe care, sub forma ei cea mai caracteristică o putem descifra pentru prima oară mai lămurit în ciudata capodoperă a lui Molière: **„Le misanthrope"**, (1666). Poziţia este clară. Critica identificând pe Alceste cu Molière, timpul şi spaţiul amintitei creaţiuni vin din adâncul propriei experienţe personale. Cine cunoaşte viaţa lui Molière, ştie că râsul din comediile sale este adesea reflexul propriilor amărăciuni şi dureri. Optica lui e determinată de cerinţele bunului simţ, prin natura lui statică; iar comicul lui, în chip obişnuit, isvorăşte din abaterile dela normele curente.

Alceste însă este o figură excepţională. Nu s'ar putea zice că ceva demonic apare în el, dar este un erou caracterizat prin tendinţa de a întrupa în viaţă o sete de absolut : sinceritate deplină şi în raporturile cu oamenii şi în artă; un cult al dreptăţii absolute, iar în iubire cerinţi isvorîte din acest fel de a fi; negăsind în viaţă acest absolut, el cere iubitei, ca şi Luceafărul lui Eminescu, să părăsească lumea şi să-l urmeze în izolarea lui, ceea ce firește, ea nu poate face, ca şi Cătălina.

Tot atât de interesantă e reacţiunea criticii. Cea mai caracteristică a fost aceea a lui Marmontel, reprezentativă pentru gustul mijlociu al secolului „luminilor", care nu vrea să treacă de măsura obişnuită umană şi care deci nu putea admite retragerea în pustie. Marmontel a şi fabricat o operă, **Alceste reconcilié,** în care eroul se reîntoarce la convenţiile sociale. Această rectificare a finalului lui Molière arată cât de greu prinde un motiv nou, atunci când el mijeşte, necum când apare deodată deplin rotunjit. Insuşi specificul vieţii de artă este redus în această comedie la discuţia unui sonet pretenţios şi nesincer, menită să ilustreze nu atât preocuparea de artă în sine, cât trăsătura de sinceritate umană a eroului. Chiar şi înclinarea pentru poezia populară este la Molière o formă a bunului simţ. Noutatea motivului şi greutatea lui de a se adapta la cerinţele stilistice ale vremii, se vede şi din locul unic pe care acest tip îl ocupă în comedia lui Molière : în toate celelalte comedii de caracter râsul se întoarce împotriva eroilor, autorul fiind distanţat de ei; şi aici râdem, dar împreună cu autorul suntem alături de excepţionalul Misanthrope. Se vede deci că, stilistic, forma lui obişnuită de artă, atitudinea, de relevare obiectivă, nu se împacă deplin cu sporirea atitudinii subiective faţă de esenţa eroului.

Din cât cunosc, cel mai însemnat pas dela concepţia statică a ideilor platonice la concepţia dinamică a poeziei, prin care creativitatea poetului e concepută prometean, îl face esteticianul englez Shaftesbury, care vede în poet o forţă creatoare asemănătoare lui Dumnezeu şi naturii. Poziţia aceasta conţine o posibilitate de forme multiple, în care accentul, potrivit deosebitelor faze de cultură şi inclinărilor personale, a putut sta pe rând, pe chemarea religioasă, pe aceea de luminare, pe morală, pe mesianismul naţional, pe verism, însfârşit pe cultul artei pure, concepută ca putinţă a unor aleşi de a ne înălţa prin desăvârşirea formală deasupra contingenţelor vieţii.

Pentru a urmări poziţiile acestea, cel dintâi poet la care se cuvine să ne oprim este Goethe. Sugestivă este evoluţia lui. La început ,dintre deosebitele simboluri ale literaturii, el alege ca purtător de cuvânt al unei noi atitudini însăşi icoana titanului Prometeu: duhul creator, care nu vrea să recunoască nici o îngrădire mai presus de propria creaţiune.

Suntem departe de Alceste. Răspicat iese în relief demnitatea creatorului şi revolta contra ordinei împietrite reprezentată prin Jupiter. Goethe apare astfel ca cel dintâiu mare poet modern care a trăit intens această nouă poziţie, făcând din creativitate pârghia operei. Dar este o deosebire între Goethe începătorul şi Goethe ajuns la plină maturitate. La 1773, el este dominat de conştiinţa că, dintre toate valorile umane, cea mai de seamă nu poate fi decât poezia şi purtătorul ei, poetul. Intreg titanismul modern porneşte de aici.

Ceva din atitudinea de tinereţe a lui Goethe se găseşte şi în romanul **Werther,** al cărui erou are ceva din sufletul unui artist plastic. In el e o mare disproporţie între largul elan erotic şi hotarele realităţii. Când Werther îşi face singur seama, sinuciderea apare ca o protestare împotriva limitelor impuse. Eroul afirmă astfel conştiinţa că ar merita să stea deasupra vieţii.

Deabia la 1789, Goethe creiază, însfârşit, o plăsmuire în care problematica artistului ca artist devine centrul creaţiunii: este drama **Torquatto Tasso.** Pe când în operele anterioare, preocupările înrudite cu cele de artă şi poezie apăreau întâmplător, acum Goethe alege ca erou un mare poet al literaturii universale, zugrăvindu-i destinul contrastant cu resorturile fundamentale ale sufletului omenesc, sădite şi în Goethe: iubirea şi setea de putere şi acţiune.

După cum dincolo de Alceste era Molière, tot astfel, dincolo de Tasso, poet ursit să trăiască la o curte princiară în timpul Renaşterii, stă însuşi Goethe, care însă a trăit şi ca poet şi ca dregător totodată la curtea din Weimar. Aceasta însă ne apropie numai aparent de tipul poetului de curte. Şi pentru că este prima dată când se pune hotărît opoziţia, care în literatura noastră avea să devină o axă a creaţiunilor: poet-societate, se cuvine să ne oprim mai mult la această creaţiune, pentru a descifra semnificaţia unui nou tip de conflict.

D. CARACOSTEA

VINO ŞI VEZI

de CEZAR PETRESCU

Batalionul aştepta lângă gară, pe-un tăpşan dreptunghiular, între hâde spinări de magazii, depozite de prund, un drumeac strâmb cu oţetari şi salcâmi. De trei ceasuri, aştepta îmbarcarea mereu anunţată şi amânată.

Noaptea, pâclă şi frig. De trei ceasuri, pe toţi îi pătrundea mai adânc, noaptea, pâcla şi frigul.

O lanternă înaintă spre triaj, în întunericul umed.

Prin geamul roşu, lumina balansată de braţul ceferistului nevăzut, vărsa şuroaie de sânge pe omătul murdar, în băltoacele sleite, pe traversele negre de păcură, dealungul şinelor ude şi lucii. Dâre de sânge apropiindu-se târîş, prelungindu-se viclean, venind către dânşii din besnă, să-i caute.

Glasul soldaţilor a tăcut.

S'a auzit în noapte numai un cal strănutând. Apoi o armă lunecând jos, hârşcâit, pe-un perete aspru de piatră. O armă care a căzut şi pe care nimeni n'a ridicat-o.

Toţi aşteptau.

Omul cu felinar a stătut. A întors geamul roşu spre el : pata de sânge s'a şters. Pe cealaltă ferestruie a curs o lumină de totdeauna, bălaie, bună şi caldă ; lumina opaiţelor de-acasă, a fânarelor de grajduri, a feştilelor dela icoane, aşa cum se amestecă în viaţa tihnită de totdeauna. Destul ca să li se nălucească soldaţilor, fără să ştie dece, amăgirea că nu va mai fi nici o plecare. De trei ceasuri altceva aşteptaseră, în noapte, pâclă şi frig. Acum aşteptau vestea că **Măria Sa Vodă**, va fi trimis ordin de sârmă de telegraf, să intre oştirea în cazărmi, să descingă cartuşierele şi să depună armele în rastel.

— Plecarea la unu din noapte ! a rostit slujbaşul de gară.

Glasul era voios, puţin răguşit, glas de om cam bătrân, mucalit, de ispravă; mirat poate că ştirea nu e întâmpinată cu bucuros răsuflu de uşurare :

— Bun ! Bine că s'a îndurat Domnul, să plecăm !

Dar toţi au tăcut.

Mâna a răsucit la loc geamul semnalului roşu. Şi deodată degetele s'au muiat în sânge, şi o baltă de sânge s'a lăţit iarăşi în ţărnă, în fire de paie şi grunzuri de sgură. Şi toţi au privit mocniţi la această părelnică baltă de sânge, care mâine putea fi îndeaievea isvorîtă la picioarele lor, să se înalţe îndeaievea până la genunchii lor, de vreme ce tot într'acolo mergeau, de vreme ce tot întru aceasta mergeau. Şi tăcerea a fost încă mai grea. Şi neclintirea tuturor atât de împietrită a fost, încât a întors ochii blânzi şi uimiţi, să se uite la părelnica baltă de sânge, şi calul ofiţeresc adăpostit sub cergă cazonă.

— Imbarcarea la unu, băieţi ! Fiţi gata de-asalt, la vagoane ! a mai spus încăodată, râzând prietenos, slujbaşul de gară.

A spus încăodată slujbaşul de gară şi a plecat la datoriile sale, legănând felinarul în mână.

Capul nu i se deslusea în besnă şi ceaţă. Se ducea dela dânşii prin noapte, un om fără cap, cum venise, purtând un felinar roşu în mână, ca un ochiu de sânge holbat în besnă şi ceaţă. Soldatul Mucenicu se gândi la crâncenele zugrăveli depe zidurile mânăstirii unde a crescut, care tot aşa arătau oştenii păgânătăţii ce-au fost ridicat paloşul, înfăţişându-se la judecata de-apoi cu capul retezat de paloş păgân. El nu vedea un slujbaş de gară, cam bătrân, mucalit, de ispravă, mergând fără cârteală la datoriile sale de noapte, pe-o vreme câinoasă de pâclă şi frig.

El a gândit la acele înfricoşate zugrăveli depe zidul mânăstirii unde a crescut şi la focul gheenei şi la muncile iadului. S'a ghemuit cu mantaua între umeri. Iar la lumânărica de ceară, li-

pită de buza ţevei de puşcă, a slovenit mai departe în cărţulia cea veche şi ferfeniţă, nedespărţită de el :

6,1. Când au rupt Mielul cel dintâi din cele şapte peceţi, m'am uitat şi auzit-am eu pe una din cele patru făpturi vii, zicând cu glas de tunet : Vino şi vezi !

2. Uitatu-m'am eu atunci şi iată că un cal alb s'au arătat. Şi cel ce sta călare pre el avea un arc ; şi i s'au dat lui o cunună şi au pornit biruitor, precum ca să biruiască.

Soldaţii îşi cuibăreau rece culcuş de mântăli, la pământ, lângă magazii şi piloţi de hambare.

Soldatul Mucenicu sloveni mai departe :

3. Când au rupt Mielul a doua pecete, auzit-am eu pe a doua făptură vie, zicând : Vino şi vezi !

4. Şi s'au arătat mie un cal, carele era roş ca focul. Şi cel ce sta călare pre el, au primit puterea să ia pacea de pre pământ, pentru ca oamenii să se junghie unii pre alţii ; şi i s'au dat lui o sabie mare.

Recrutul culcat pe manta, cu faţa în sus, a tăcut cu ochii deschişi în noaptea neagră şi umedă. Nu lucărea nici o stea.

Poate că şi stelele cerului s'au stins. Au murit.

Soldatul Mucenicu îşi urmă cetania :

5. Când au rupt mielul pecetea a treia, auzit-am eu pe a treia făptură vie, zicând : Vino şi vezi !

M'am uitat şi iată că s'au arătat un cal negru. Şi cel ce sta călare pre el, în mână avea o cumpănă.

6. Şi în mijlocul celor patru făpturi vii, auzit-am un glas carele zicea : O măsură de grâu pentru un dinar. Trei măsuri de orz pentru un dinar ! Dară să nu vătămi cumva untdelemnul şi vinul !

Calul ofiţeresc a strănutat, cu toate învelitorile aşternute pe el. S'a ridicat un om să-i potrivească pătura, să-i pună sub bot găleata cu ovăs. Pe urmă a rămas cu palma sprijinită în şoldul calului, uitându-se departe, spre gara unde se zăreau pe peron, ca într'un ochian de lumină, ofiţerii intrând şi ieşind, cu echipament de răsboiu. A vrut să rostească poate ceva, dar şi-a luat seamă.

Soldatul Mucenicu a întors fila, urmând :

7. Când au rupt Mielul pecetea a patra, auzit-am eu glasul celei de a patra făpturi vii, zicând : Vino şi vezi!

8. Şi m'am uitat şi iată că s'au arătat un cal galben. Şi cel ce sta călare pre el, se numea Moartea şi împreună cu el venea Sălaşul morţilor. Şi li s'au dat lor putere peste a patra parte a pământului, ca să ucidă pre oameni cu sabia, cu foamete, cu molimi şi cu fiarele pământului.

Un căprar care nu-şi găsea somn, a trecut păşind peste trupurile întinse la pământ. S'a oprit cu picioarele răschirate, cu mâinele în buzunări şi cu capela pe ceafă, în faţa soldatului Mucenicu. A întrebat râzând şi mozolind capătul de ţigară în gură :

— Tot Apocalipsa o boscorodeşti tu acolo, Mucenicule ?

— Tot.

— Şi ce mare ispravă te 'nvaţă ?

Soldatul Mucenicu a pus palma pe fila deschisă şi a ridicat ochii. Avea ochi negri şi mistuiţi de arşiţă bolnavă, în pâlpâirea lumânărelei de ceară lipită în ţeava de puşcă. A spus, vorbind moale :

— Mă 'nvaţă... Multe mă 'nvaţă. Astăvară, înainte de a intra la oştire, tot aşa mă aflam eu într'o noapte, la iarmaroc, la Căliman, într'o tabără de cară cu focuri... Şi tot aşa le-am pomenit eu oamenilor despre vestirile Apocalipsei şi despre semnele scrise de Sântul Ion Teologul. Dacă-ţi aduci dumneata aminte, era atunci în toiu, iarmarocul cel mare al boierilor dela Bucureşti, de-i zicea Expoziţie. Şi mari prăsnuiri erau şi mari desfătări. Şi despre toate erau semne în Apocalipsa pe care am învăţat eu să cetesc. Şi le-am tălmăcit eu oamenilor acele semne. Iară unii au clătinat din cap neîncrezători şi alţii au crezut. Iară acele vestiri, iată-le că se împlinesc înainte de-a se împlini anul !...

Căprarul a mormăit, cu ţigara lipită în colţul gurii :

— Măi răcane, băiatule, prea vorbeşti tu ca la strană. Ia aminte că aici eşti la meliţie, nu la călugărie !... Mai bine ai ceti **Cartea soldatului** nu băiguielile Sfântului tău, Ion Teologul. Pentru slujba pe care mergem s'o facem, are să-ţi fie mai de folos. Invaţă mânuirea armei şi lasă vestirile, să nu te prindă Vagmistrul şi să nu-ţi tragă o vestire la fălci !...

Râdea şi el cu voie bună, ca slujbaşul de gară cu felinar roşu. Era un caporal de ispravă. A făcut semn cu mâna :

— Până la 'mbarcare, mă duc să-i trag o duşcă de vin. Tu roagă-te pentru iertarea păcatelor şi ticăloşiilor noastre, Mucenicule !

A vorbit, a râs şi s'a dus. Soldatul Mucenicu a purtat ochii mistuiţi de arşiţă şi de-o îndurerată nedumerire, peste trupurile camarazilor aşternuţi la pământ, la magaziile negre şi hâde, la câmpurile înghiţite de neguri. Parcă atunci le vedea toate întâia oară, întrebându-se ce caută acolo. A potrivit apoi cărţulia în lumina tremurătoare şi a mai cetit încă :

9. Iar când au rupt Mielul pecetea a cincea, am văzut eu subt altar sufletele celor ce fuseseră junghiaţi din pricina cuvântului lui Dumnezeu şi din pricina mărturisirii pe care o făcuseră dânşii.

10. Şi ei strigau cu glas tare şi ziceau : Până când Stăpâne, Tu carele eşti Sfânt şi Adevărat, până când vei mai zăbovi a judeca şi a cere socoteală prigonitorilor pentru sângele nostru vărsat ?

Deodată, din noapte, cu vuiet de fier şi de roţi şi de osii, s'a năpustit un tren luminat. Un tren cu opririle scurte, din cele mai repezi pe lume, cu mânere nichelate la uşi, geamuri de cristal şi jâlţuri moi de catifea roşie. Se zăreau înlăuntru tolăniţi pe puhave perne, călători cetind ziare şi foi. Se vedeau la mese întinse, cu lămpi sub pălărioare de mătasă roză, călători, bărbaţi şi femei, isprăvindu-şi ospăţul, deşertând cupe, râzând şi vorbind.

Unii soldaţi s'au ridicat într'un cot să privească. Alţii s'au întors prin somn şi-au gemut. Trenul de lux şi de noapte, a pornit după o clipită mai departe, ducând spre oraşele cele luminate şi mari, de aiurea, la adăpostul lor cald şi fără primejdie, călătorii tolăniţi pe pernele moi, mesenii ospeţelor pe sfârşite.

Soldatul Mucenicu n'a auzit. El a întors altă foaie şi a cetit :

9,20. Ceilalţi oameni, care n'au fost ucişi de aceste urgii, nici atunci nu s'au pocăit de cele ce făcuseră dânşii cu mâinile lor, şi n'au contenit a se închina dracilor şi idolilor de aur, de argint, de aramă, de piatră şi lemn, care nu pot nici să vadă, nici să audă, nici să umble.

21. Şi nu s'au pocăit de uciderile lor, nici de viclenirile lor, nici de curvia lor, nici de jefuirile lor.

— N'ai mai sfârşit, Mucenicule ? a întrebat căprarul cu capela plecată pe-o sprinceană, mai vesel acum, fiindcă se încălzise cu trei duşte de vin.

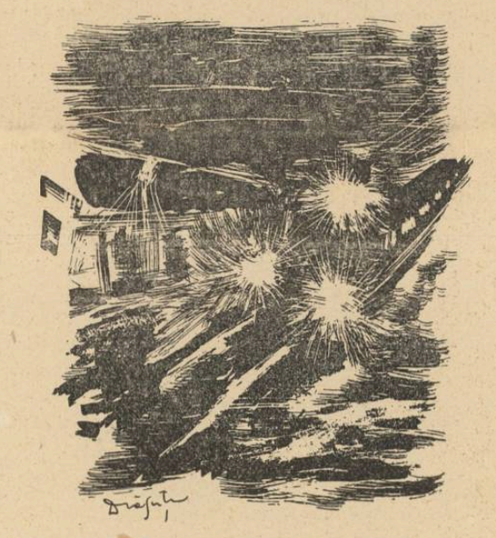

Ce mai spune la Apocalipsa ta ?

— Spune : Vino şi vezi ! Avem să mergem şi să vedem...

Căprarul n'a înţeles şi a râs. S'a dus mai departe mozolindu-şi ţigara în gură, păşind peste trupuri culcate în noapte, ca viermii cei negri, încolăciţi. Soldatul Mucenicu a potrivit lumânarea lipită de ţeava de puşcă. O lacrimă de ceară a picurat pe foaia gălbue, veche şi sucită la colţuri. Soldatul Mucenicu a sgâriat pata de ceară cu unghia, până ce cuvintele chemării s'au ivit iarăşi limpede ochilor :

— Vino şi vezi !

POETUL ŞI MAGIA

Fiind viaţa cea mai adâncă şi cea mai de departe, poezia ar trebui să fie rodul absolutei spontaneităţi. Fiind cunoaştere a esenţelor, ea ar trebui să fie puritate primă şi ultimă. Fiind viaţa care se cunoaşte şi destin care se profesează, poezia ar trebui, totuşi, să-şi ignoreze scopul, pentru a rămâne inocenţa desăvârşită. Spontană, pură şi inocentă, poezia ar fi reflexul sigur şi autentic al începutului şi sfârşitului fiinţei şi, prin aceasta, presimţire a lui Dumnezeu şi suport al prezenţei Lui în noi. Spontaneitatea, puritatea şi inocenţa sunt tot atât de necesare poeziei, ca şi libertatea morală pentru săvârşirea binelui şi cucerirea imortalităţii sufletului.

Pentru a fi înţeles legătura dintre poezie şi inocenţă, Baudelaire va cere poetului să-şi îndeplinească misiunea *„comme une âme sainte"*. Nevoia purităţii îl face să recheme *„Le vert paradis des amours enfantines, l'innocent paradis"*. Iar Rimbaud, ascultând *„le chant raisonnable des anges"*, pare să ştie câtă sfântă spontaneitate face glasul îngerilor perceptibil.

Pură, spontană, inocentă în esenţa ei divină, poezia nu poate să nu participe, totuşi, la căderea dintru început a fiinţei. Iată dece în credinţa lor că poezia înseamnă imixtiune în tainele creaţiunii şi devenirii, poeţii se familiarizează cu magia, cu cărţile oculte şi cabala. Milton cunoştea pe Hermes Trismegistul şi pe cabalişti. Opera lui William Blake, mare iniţiat în arcanele cabalei, rămâne în parte incomprehensibilă din cauza transpunerii ermetice a unor adevăruri oculte. Goethe, clasicul Goethe, a cultivat ocultismul şi a luat printre cei dintâi contact cu filozofia indiană. Gérard de Nerval, astru încă solitar, frecventase îndelung, în tinereţe, cum mărturiseşte singur, grimoarele evului mediu şi cabala. Nietzsche, Hugo, Whitman, Rimbaud, au cunoscut filozofia indiană iniţiatică şi n'au dispreţuit ocultismul. Baudelaire „l'âme-soeur" a lui Edgard Poe, cunoştea bine, ca şi autorul „Eurekei", cel familiarizat de altfel şi cu ştiinţa ocultă a renaşterii, pe Swedenborg şi, în plus, pe Lavater şi pe Charles Fourier, aşezându-se în marea familie a poeţilor iniţiaţi. Apollinaire, printre cei din urmă, pare a-şi fi satisfăcut în grimoarele Bibliotecii Naţionale mai mult o curiozitate de estet.

Poetul iniţiat va căuta revelaţia unor realităţi superioare, intuiţia esenţelor incoruptibile, atât de asemănătoare percepţiei unitive a misticilor. Poetul care îşi îndreaptă paşii spre această ţară a cunoaşterii suprareale va apare ca un mag, ca o fiinţă predestinată, un „pur" un „clerc", *„exhibant son incompétance sur toute autre chose que l'absolu"* (Mallarmé). El va deveni în planul cunoaşterii un *„voyant"*. — *Je dis qu'il faut être voyant, se faire voyant. Baudelaire est le premier des voyants, roi des poètes, un vrai dieu". (Rimbaud)* — iar pe planul expresiei adequate revelaţiilor lui, un alchimist al verbului (Baudelaire vorbea de *„parfait chimiste"*; Rimbaud de *„Alchimie du verbe"* Lalou de *„Alchimie lyrique"*).

Intâlnirea poeziei cu magia nu este o uşoară şi pitorească aventură. Sensul ei nu ni se desvălue întreg decât considerând ispita majoră a poetului.

Pentru poet, problema unică este saltul dela inocenţă la putere, dela verb la faptă, la creaţie. *„Il y a peut-être des secrets pour changer la vie"*, se va îndemna Rimbaud care sfârşeşte prin cunoscutul : *„La poésie ne rythmera plus l'action, elle sera en avant"*. Ajuns in acest punct, poetul poate crede, cu Mallarme, că *„entre les vieux procédés de la magie et le sortilège que restera la poésie, existe une parité secrète"*.

Această mistică aspiraţiune a poeziei moderne nu întârzie să ia un lămurit chip demonic. Ea devine adevărată conjuraţie împotriva lui Dumnezeu, singurul posesor de inocenţă atotstăpânitoare şi de verb creator. In *Crimen amoris*, Verlaine îl pune pe Rimbaud să exclame : *„O, je suis celui qui sera Dieu"*. Iar Mallarmé va cânta cu o puritate egal de vinovată.

„Je fuis et m'accroche à toutes les croisées
d'où l'on tourne l'épaule à la vie, et béni,
dans leur verre, lavé d'éternelles rosées
que dore le matin chaste de l'infini
je me mire et me vois ange" !

Incantaţiunea poetică devine, astfel, alunecare spre îndumnezeire a poetului. Poezia a devenit aventura supremă şi cea mai ameţitoare răscruce de drumuri se deschide în faţa omului. Unii vor căuta să se elibereze de rigorile condiţiei umane, vor sorbi ultimele picături ale păcatului şi se vor frânge: *„je ne pouvais pas continuer, je serais devenu fou et puis... c'était mal"*. Alţii vor cere fanteziei, groteşti sau onirice, să le recompună un univers tot atât de necesar ca şi acela al simţurilor comune. Când fantezia va părea prea firavă, o vor cere hazardului poetic din care absurdul nu este exclus, cu turburata speranţă a marilor destăinuiri. Mallarmé se va înfăşura hieratic în prestigioasa iluzie de a reface creaţiunea în ritmurile unei cărţi esenţiale (Le Livre), dacă nu totdeauna cu credinţa de a înlocui pe Dumnezeu, cel puţin cu ambiţia, tot aşa de vinovată, de a-l face inutil şi incomod. In fine, mulţi vor ridica ideea de revoluţie la rangul de mit cosmic, sperând, fără vocaţie pentru îndumnezeire, să refacă totuşi creaţiunea după legi conforme unei extatice armonii : *„Si... nous repetons sans hésitation les choses qui „sont"... şi nous ne sommes pas même surs qu'on n'en finira pas un jour... avec le temps, vieille force sinistre, train perpétuellement déraillant, pulsation folle..., comment veut-on que nous manifestions quelque tendresse... à l'égard d'un appareil de conservation sociale, quel qu'il soit ?... Tout est à faire, tous les moyens doivent être bons à employer pour miner les idées de famille, de patrie, de religion"*. (André Breton).

Cine nu vede în toate acestea o tragică adversitate între Dumnezeu şi viaţa care ia chip în poezie ?

Neliniştea care-l conduce pe poet către cabală şi exoterism, nevoia tot mai vie în poezia modernă de a schimba inocenţa lirică în putere dumnezeiască şi verbul în fapta; credinţa în virtutea libertăţii arbitrare şi a negaţiunii revoluţionare, sunt tot atâtea semne că poetul modern poate rupe oricând punţile dintre el şi mântuire. A reconstrui aceste punţi, este cea mai înaltă misiune pentru orice voinţă de clasificare a destinului omenesc. Atât de înaltă, încât prea puţini sunt cei cari văd problema noastră, şi mai puţini încă, aceia cari, ca Paul Claudel, au căutat s'o rezolve pe un plan unde poezia să se confunde cu destinul omului în luptă cu propria-i şi necesară mântuire.

VALENTIN AL. GEORGESCU

Cântec de dragoste

Nu te cer, azi, priviri
Ce se 'ntorc din afar' ;
Glasu 'n învăluiri,
Pieptul fără svâcniri,
Fruntea, — stins far.

Nu te cer, fremătând,
Braţe tari cari-au strâns
Desmierdând, alungând;
Nici, sub pleoape bătând,
Ochii ce-au plâns.

Din genuni de durere,
Din răspântii de dor,
Cu lumina din sfere,
Sufletu-mi, doar, te cere,
Salbă de nor !

Varsă, revarsă, lin,
Peste arşiţi balsam,
Zâmbetul aprilin,
Blând ca florile din
Fragedul ram !

Altfel, zile pustii
Trec în van şi egal
Printre degete vii,
Ca nisipul, când ţii
Pumnii sub val.

ŞTEFAN STĂNESCU

CARTEA FRANCEZA

Paul Valéry: Introduction à la Poétique

(Editura Gallimard, Paris 1938)

E. Noulet: Paul Valéry (Etudes)

(Editura Grasset, Paris 1938)

Opera lui Paul Valéry este aceea a unui moralist. Afirmaţia nu înseamnă câtuşi de puţin o desconsiderare a valorii şi semnificaţiei admirabilelor poeme cărora le datoreşte celebritatea, nu mai puţin decât snobismului. Dar structura şi orientarea spiritului acestui autor — îmbinând gratuitatea jocului cu severitatea ascezei — timbrul lui deosebitor, este al moralistului.

Ii lipseşte cugetării valériene, atât de riguroasă în expresie şi plină de sevă personală, spiritul de sistemă, care e semnul obişnuit al gândirii filosofice. Ceea ce Paul Valéry numeşte **mon système** este o împletire simfonică de **„simetrii'**, din care se desprind elementele unei etici şi perceptele unei higiene ale spiritului, cu ecouri străbătând

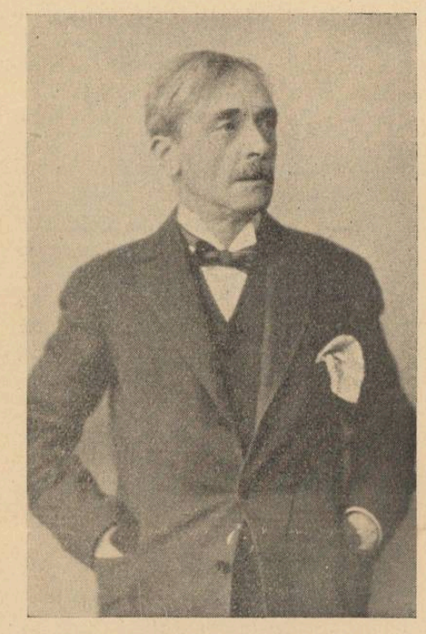

Paul Valéry

până în poezie uneori, în versuri ca acestea , de pildă:

Patience, patience,
Patience dans l'azur !
Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr !
(Palme)

Intr'o vreme ca a noastră, când cei mai mulţi ,ocolind riscurile răspunderii personale ,cedează ispitei fetişismului şi a idolatrei colective, exemplul unui gânditor şi poet care-şi recunoaşte şi mărturiseşte anumite **„particularităţi insulare"** formează un contrast isbitor, pare o supravieţuire.

In semn de omagiu artistului desăvârşit şi gânditorului inflexibil care scria undeva că nu poate suferi să i se schimbe ideile **„par les voies affectives"**. s'a creat, la „Collège de France", o catedră anume pentru învăţământul „Poeticei", dându-i-se astfel prilejul emoţionat — după mărturia însăşi a lui Paul Valéry — „de a începe o nouă carieră, la vârsta când totul ne sfătueşte să părăsim acţiunea şi să renunţăm de a mai întreprinde".

Introduction à la Poétique cuprinde prelegerea inaugurală ţinută de profesorul-poet, la 10 Decembrie anul trecut, însoţită de câteva pagini introductive şi lămuritoare „Despre învăţământul Poeticei la Collège de France". Textul acestei prime lecţiuni e din acelea — tot mai rare după data intrării autorului **Tinerei Parce,** la Academia Franceză — care ar justifica încă faimoasa întâmpinare rostită de d. Gabriel Hanotaux, directorul ilustrei Societăţi, în răspunsul la discursul de recepţie al noului academician: „Monsieur, vous êtes un auteur difficil...."

Un curs de „poetică" ar trebui să fie, în concepţia lui Paul Valéry, introducerea pregătitoare la o Istorie a Literaturii înţeleasă „nu atât ca o istorie a autorilor şi accidentelor carierei lor sau a operelor lor, cât ca o **Istorie a spiritului întrucât produce sau consumă „literatură".** Menţionarea numelui autorilor ar fi de prisos într'o astfel de Istorie, căreia învăţământul introductiv al poeticei, i-ar preciza sensul şi i-ar fixa scopul, înlesnind „formarea unei idei cât mai exacte cu putinţă despre condiţiile de existenţă şi desfăşurare ale literaturii, o analiză a modurilor de acţiune ale acestei arte ,a mijloacelor şi a diversităţii formelor ei".

Ceea ce trebue să se înţeleagă aci prin „Poetică", este o „teorie a Literaturii' care s'ar ocupa de toate problemele pe care le ridică alcătuirea operelor literare, acelea cărora „limbajul le este în acelaş timp substanţă şi mijloc".

Corelaţia între literatură şi limbaj este atât de intimă şi necesară încât cea dintâi trebue socotită ca un fel de extindere şi de aplicare a anumitor proprietăţi ale limbajului.

Străvechile şi desuetele „figuri" ale Retoricei antice făceau o întrebuinţare sistematică a unor proprietăţi şi a posibilităţilor sonore şi ritmice ale limbajului, pe care vorbirea obişnuită nu le foloseşte sau chiar le desconsideră. Părăsirea acestor preocupări ale Retoricei, de către învăţământul modern, o socoteşte Paul Valéry ca un fapt regretabil: „Formarea figurilor este nedespărţită de a limbajului însuşi, ale cărui vorbe „abstracte" sunt obţinute prin vreun abuz sau printr'un transport de semnificaţie, urmat de o uitare a înţelesului primitiv. Poetul care înmulţeşte figurile nu face deci decât să regăsească în el însuşi limbajul **în stare născândă".**

A regăsi limbajul „în stare născândă" înseamnă a reda cuvintelor puritatea înţelesului şi relieful primitiv al efigiei, tocit prin întrebuinţare în limbajul de toate zilele al tuturor, adică în acelaş timp însuşirile expresive şi puterea de sugestie care fac mai prelung răsunetul lor şi mai tulburător. Această alhimie a cuvântului a fost preocuparea întregii vieţi a lui Paul Valéry iar opera lui va rămâne ca un exemplu nepreţuit şi rar de sforţare susţinută şi de „cucerire metodică" a graiului comun, pentru a-l înălţa la demnitatea Poeziei.

Incordarea neslăbită şi pânda înfrigurată **„aux sources du poème"** — suprema obsesie a „isvoarelor" — înzestrează opera lui Paul Valéry cu un accent dramatic a cărui intensitate se datoreşte desăvârşitei lui interiorizări.

Următorul vers din **Le Cimetière marin :**

Entre le vide et l'événement pur,

hotărniceşte cu toată preciziunea dorită, zona de umbră din taina căreia prinde formă creaţia poetică, — l'événement pur" — prin regăsirea înţelesului originar, nestricat de întrebuinţare, al cuvintelor.

Dacă principiul şi esenţa artei poetice a lui Paul Valéry constă în orientarea către puritatea originară a isvoarelor, putem afla măsura amplitudinei filosofice a cugetării valéryene, în următoarea autodefinire nuanţată de humor, din **Petite lettre sur les mythes,** care cuprinde deopotrivă elementele unei teorii a cunoştinţii şi ale unei etici personale: „Sunt un biet Robinson într'o insulă de carne şi duh, împrejmuită de ignoranţă şi îmi făuresc cu grosolănie uneltele şi meşteşugurile mele. Uneori mă aplaud că sunt atât de sărac şi incapabil (să mă folosesc) de comorile cunoştinţei acumulate. Sunt sărac dar sunt rege; şi fără îndoială, ca

Aqua-forte desenată şi gravată de Paul Valéry pentru volumul său „Poésie"

şi Robinson ,nu domnesc decât peste maimuţele şi papagalii mei dinlăuntru; dar însfârşit, înseamnă că tot domneşti..."

Cu aceasta ne-am îndepărtat însă de urmărirea firului călăuzitor care trebue să ne aducă în miezul preocupărilor profesorale, privitoare la condiţiile unui învăţământ al „Poeticei". Ca studiu introductiv al literaturii, pentru exacta situare a acesteia şi pentru a înlesni formarea unei idei satisfăcătoare despre ea, va trebui explorat „întregul câmp al expresiei ideilor şi emoţiilor", examinate „condiţiile ei de existenţă, rând pe rând în munca intimă a autorului şi în reacţia intimă a cititorului" şi în sfârşit va trebui să se ţină seama de „mediile de cultură în care se desfăşoară".

Examinarea condiţiilor de existenţă ale literaturii ,sub aspectul muncii creatoare a artistului, îl aduc pe Valéry la următoarea interesantă constatare cu caracter axiomatic: **„omul e cu greu singur".** Această afirmaţie formează concluzia unei remarcabile pagini de analiză a psihologiei aceluia care străbate tocmai amintita zonă situată „entre le vide et l'événement pur":

„In miezul cugetării însăşi a savantului sau artistului cel mai absorbit în cercetarea lui şi care pare cel mai retras în sfera-i proprie, în intimitate cu ceea ce este **el** mai mult şi mai impersonal, există nu ştiu ce presimţire a reacţiunilor exterioare pe cari le va provoca opera în formaţie....

Această acţiune de prezenţă trebue întotdeauna să fie presupusă, fără teamă de a greşi; dar ea se îmbină atât de subtil cu ceilalţi factori ai operei, uneori se preface atât de bine, că e aproape cu neputinţă să o izolezi.

Ştim totodată, că adevăratul înţeles al cutărei alegeri sau al cutărui efort al unui creator este adesea **în afara** creaţiei însăşi şi rezultă din grija mai mult sau mai puţin conştientă de efectul care va fi produs şi de consecinţele lui pentru producător".

Ne mai rămâne prea puţin loc pentru a stărui cum se cuvine asupra studiilor de exegeză atentă şi meticuloasă ale d-nei E. Noulet. Cele opt fragmente întrunite în cartea d-sale, laolaltă cu importantele **Fragments des mémoires d'un poème,** de Valéry însuşi, întocmesc o izbutită încercare, preţioasă şi profitabilă ,de a stabili topografia precisă şi amănunţită a temelor valéryene, cu trimiterile necesare şi cu indicarea paralelismului şi a ecourilor reciproce ale acestor teme în poezia şi proza autorului **Cimitirului marin.**

Pentru cititorii cari cunosc ansamblul acestei opere, studiile de faţă vor face evidentă unitatea ei interioară şi continuitatea unor preocupări, urmărite cu o rară fidelitate şi cu acea „ostinato rigore" pe care Valéry le admira în exemplul lui Leonardo da Vinci.

MIHAI NICULESCU

Curtea dela Climeşti

de TH. RÂŞCANU

Climeşti e la o depărtare de două ceasuri cu trăsura de Roman. (De sigur,. cu „maşina" e mult mai aproape). Satul e mic şi problematic. Iar dacă totuşi există, e aproape inexistent. Cel puţin, aşa era acum vreo trei decenii când, odată, am fost pe-acolo, la ruda mea proprietarul moşiei. In orice caz, chiar dacă după războiu şi expropriere demografia s'a mai schimbat, geografia cred că nu. Climeştii — adică — au rămas tot lăturalnic, depărtat, izolat şi „peste mână".

Moşia Climeşti nu era, altă dată, pe vremea lui Ghika-„Beiul" decât o parte din trupul întreg al moşiei sale Budeşti căreia lumea i-a zis, de aceea, Budeştii-Ghicăi. Acel Ghika, supranumit „Beiul", a dat de zestre „Climeştii" fiicei lui, Elena, la măritişul ei cu Grigore Cozadini.

Grigore Cozadini era fratele Sultanei Cozadini (grecoaică din Constantinopol) mama lui Vodă Cuza; era deci unchiul lui Vodă Cuza. Pe vremea domniei nepotului său a jucat un rol politic de vază fiind deputat şi ministru.

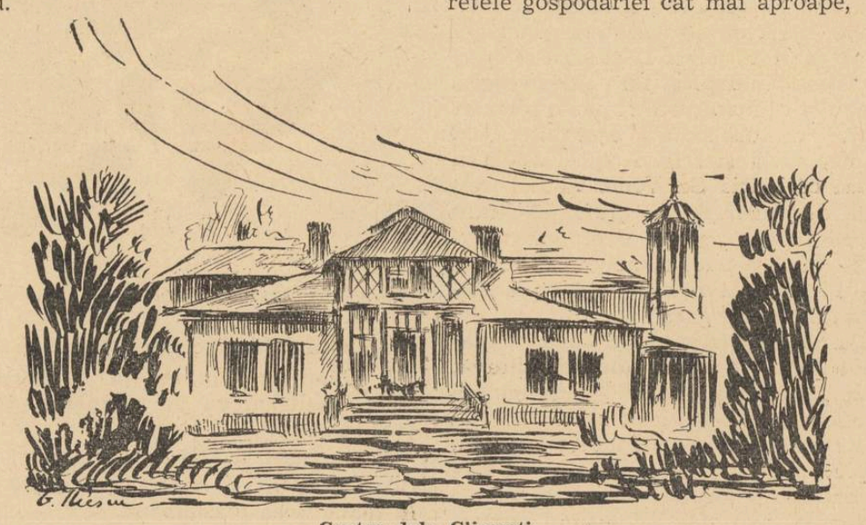

Curtea dela Climeşti

Pentrucă pe trupul de moşie Climeşti, pe care Ghika-Beiul îl defalcase din Budeşti ca să-l deie de zestre fiicei sale. nu se afla nici o aşezare, Grigore Cozadini, devenind proprietarul Climeştilor s'a învrednicit să-şi dureze o temeinică şi boerească aşezare [1]).

Construită după 1800, curtea dela Climeşti a lui Grigore Cozadini este, relativ, nouă. De aceea ea nu este în stilul nici al marilor curţi de piatră şi cu etaj precum ,de pildă, acelea ale boierilor Sturzeşti dela Miclăuşeni sau Ruginoasa, ori ale Ghiculeştilor dela Codăeşti (Vaslui) dela Budeşti sau Trifeşti (Roman) şi nici în felul curţilor mici ,cu stâlpi şi cerdacuri sau geamlâcuri, ca atâtea ,rămase din vechime, chiar când erau ale boierilor cei mari. Căci ,cu cât sunt mai vechi, curţile boereşti de ţară, în Moldova ,sunt, în deobşte joase, pitite la pământ, fără etaj şi fără nici un „stil". Ele erau construite în lăţime, nu în înălţime, după obiceiul locului şi făcute să fie încăpătoare, călduroase iarna, răcoroase vara, ferite de crivăţ şi de intemperii. Abia după 1800 boierii încep a-şi construi conacele în stil european.

Grigore Cozadini şi-a zidit curtea de la Climeşti în proporţii modeste faţă de unele curţi mari Sturzeşti, Ghiculeşti, Rosetești sau Bălşeşti, dar „în stil mare" comparativ cu vechile conace obişnuite din bătrâni. Şi ei totul deosebită ca arhitectură. Casă temeinică de zid ,cu pereţi groşi, cu odăi încăpătoare ,luminoase, înalte din tavan, cu uşi şi ferestre mari, cu terasă de piatră în faţă ,cu o verandă de giamlâc spre grădină şi având ,totuşi, disimulat în acoperiş un pseudo-etaj: două odăi joase — un fel de „mansardă" — cu balconaş de lemn şi două turele, ceea ce dă casei un caracter de „villa" sau de „châlet".

In jurul casei, Grigore Cozadini a plantat un parc frumos cu brazi mulţi, pini, mesteacăni şi copaci de pădure. Alei presărate cu prundiş mărunt şerpuiesc printre masivuri de coniferi prin desişuri şi boschete, iar în parc a iezit un pârâu făcând un lac în jurul căruia a pus sălcii pletoase şi răchiţi. A mai plantat o frumoasă livadă de pomi roditori, a făcut captaţiune de apă, a construit grajduri trainice pentru cai şi vite, remize de trăsuri, atenanse, locuinţe pentru slugi, etc.

Intreaga aşezare dela Climeşti, aşa cum a fost plănuită şi realizată de Grigore Cozadini iese din obicinuitul vechilor aşezări bătrâneşti de ţară, cu ogrăzi mari în faţa conacului, cu acaretele gospodăriei cât mai aproape, în văz, şi cu grădina departe de casă. Boierii cei bătrâni, din veacurile trecute îşi organizau gospodăriile în genul ţărănesc. Faţă de gusturile, mentalitatea şi obiceiurile nobililor seniori din Apus boierii noştri păreau nişte simpli ţărani. Conacele boiereşti nu erau nici luxoase, nici solide, nici frumoase. Boierii noştri vechi — ca nişte ţărani chiaburi — trăiau în case ţărăneşti, mici, joase, construite de lemnari din sat, cu tavanuri de lemn, cu cerdacuri de lemn ,cu acoperiş de şindrilă şi pereţi de vălătuci. Conacele bătrâneşti erau mobilate cu paturi moldoveneşti, mese şi scrinuri, şi îmbrăcate cu scoarţe lucrate în casă. Boierii cei vechi nu ştiau de parcuri, de biblioteci, de tablouri, de „fumoir", de biliard, şi de tot ce constituia luxul şi confortul castelelor europene. După contactul mai intim cu apusul, europenismul a pătruns în ţărănismul local şi în orientalismul turcesc din conacele boierilor noştri.

Boierii cei mari şi avuţi, au început să-şi organizeze viaţa de ţară după modelul european: case mari, de piatră, uneori cu etaj, în mijlocul unor parcuri desenate şi plantate de grădinari specialişti nemţi sau francezi, mobilier luxos adus dela Viena sau Paris, biblioteci ,tablouri, argintării, obiecte de artă. Sturzeştii, Ghiculeştii, Rosetești, Bălşeştii, şi după ei toţi boierii mai mari sau mai mici, mai bogaţi sau mai sărăcuţi s'au luat la întrecere, care mai de care, să imite curtea Domnului şi, cu toţii laolaltă, pe nobilii din Apus. Când se duceau prin străinătăţi — tot mai mult, şi tot mai mulţi — aduceau de acolo lucruri frumoase ,obiecte de preţ, juvaericale, tablouri ,cărţi ,mobile, câte şi mai câte.

Aşa a intrat europenismul în conacele noastre. In unele a rămas până azi contrastul între construcţia primitivă şi luxul interior.

Curtea dela Climeşti s'a ctitorit în epoca aceea când modernismul intrase de mult în aşezările rurale boiereşti. Când Grigore Cozadini şi-a organizat aşezarea de ţară, el a rânduit totul după modelul boieresc occidental.

Alături de curte —singurul obicei rămas din bătrâni — a ridicat biserica, în turla căreia — lucru rar la noi — a instalat un orologiu. E ciudat să auzi în liniştea sihastră a Climeştilor, bătând ceasurile ca în târg.

Lângă biserică sunt mormintele lui Grigore Cozadini şi soţiei sale Elena.

La moartea ei, Elena Cozadini a lăsat prin testament moşia şi toată aşezarea, unuia din cei doi nepoţi de frate, d-lui Eugen Eug. Ghika-Budeşti care este astăzi proprietarul acestei frumoase curţi de ţară.

In conacul Climeşti se găseşte o valoroasă colecţie de picturi datorite lui Eugen Ghika-Budeşti — tatăl actualului proprietar şi al d-lui N. Ghika-Budeşti, cunoscutul arhitect — care era un pictor de mare talent.

1) Mai târziu, Gr. Cozadini şi-a cumpărat, în ţinutul Vasluiului, o moşie personală, Buhăeşti, dela Nicu Racoviţă (Inreg. Trib. Vaslui Nr. 82 din 21 Oct. 1880). şi care este azi, câtă a mai rămas după expropieri, vânzări benevole sătenilor şi un partaj, împreună cu vechea aşezare Racoviţească, proprietatea scriitorului acestor rânduri.

COCORII

(Triunghiu de argint pentru ochiul magic)

Sub acest titlu, d. Cicerone Theodorescu, colaboratorul nostru, publică în ultimul număr al „Vieţii Româneşti" următorul poem pe care-l reproducem, firește cu necesara îndreptare a inoportunelor greşeli de tipar:

Prind slovele, cu timpul, un alt drum, prin ecouri
Şi dela sine mişcă şi unele se-aleg
Să 'nalţe peste fabrici şi docuri şi depouri
Triunghiu de argint, drept, neted, cu linii de strateg.

Pe cer — disciplinată — închipuesc cocorii,
Departe, Libertatea, în lin triunghiu plutind ;
Să poată ochiul magic, în revărsări cu zorii,
Să-şi mai arate mila şi veghea, umezind.

In îmbulzire surdă, acolo jos, săracii
Mulţimea şi-o frământă în spasmuri fără spor
Puternică şi neagră şi colcăind ca racii
Gustoşi de-i fierbi şi — sigur — greţoşi până nu mor.

Strung, menghină, zid, fontă. Şi'n fiecare om e
Un suflet greu ca fumul furnalelor spre cer.
Pe când ciclopii 'n iureş, astmatice fantome,
Lung lunecă pe şine smucit şi prizonier.

Măselele 'n zăbală de-oţel ; încheietura
Pătrunsă de cătuşe ; strivit fiece os ;
In fiere (şi ea caldă) se mai clătește gura
Şi doar sudoarea trece cuţitu-i răcoros.

E'n clocot desnădejdea, ca fonta în cuptoare,
Sbătută 'n fum şi flăcări, topită prea 'ndelung,
De nimeni pricepută, netrasă în tipare —,
Târziu, cine va şti-o meşteşugi în strung ?

Ca Dumnezeu să-şi plimbe un ochiu mai blând pe-o lume
In păcură 'necată şi 'n sânge strigător,
Sub lacăte de-oprelişti —, şi ca s'o vadă cum e,
Cocorii mei ridică triunghiu de-argint în sbor.

CICERONE THEODORESCU

UȘA DIAVOLULUI

DIN VOLUMUL „VIEȚILE SFINȚILOR"

CE VA APARE LA „CARTEA ROMANEASCA"

de IONEL TEODOREANU

De patru ori pe lună, în câte-o Sâmbătă, domnul profesor bine-cuvântează la Radio tineretul țării, rostind o predică din care picură aghiazmă.

Odaia de lucru a domnului profesor e un altar al cărții laice, dar ca și'n cele sfinte, diavolul n'a intrat. De jur împrejur, pe toți pereții, numai rafturi de stejar masiv cu tomuri legate în piele de culoarea straiului preoțesc. Pe vasta masă de stejar din mijlocul odăii, bustul lui Platon și fotografia lui Pârvan, lampa cu glugă de metal, călimara de bronz cu medalii vechi, candela într'un potir, iar cărți și teancuri de hârtie albă: adevărate mănăstiri ale slovei.

Cine intră, se pleacă.

Cine pleacă e ca după împărtășanie.

Ferestrele se miră că mai încap și ele într'o astfel de încăpere austeră, și se silesc să fie cât mai asemenea celor din biserici.

E ziua întâi de Crăciun. Lampa arde. Domnul profesor lucrează de dimineață, departe de tumult. La prânz, în jurul mesei de sufragerie, se va aduna din nou întreaga familie, patriarhal, ca pe vremea când copiii erau mici. Acum, fata e măritată cu un medic reputat, și el profesor; iar băiatul, venit și el de sărbători din Anglia — învață ingineria — să-și vadă părinții, sora și logodnica, se va înapoia căsătorit.

Vor trece și sărbătorile — căci toate-s trecătoare prin voia Domnului —, și iar vor rămânea doi : domnul profesor cu consiliile de administrație, conferințele, universitatea și biblioteca ; soția domnului profesor, cu societățile de binefacere, concertele, vizitele și gospodăria.

O pereche venerată de toată lumea.

Soția domnului profesor n'a fost nici odată prea frumoasă — nici diavolesc, nici îngeresc, — dar a avut avere, educație și nume, și știe să îmbătrânească elegant. Când e cu fiica ei, acceptă, cu o împotrivire abea zâmbitoare, să li se spună că par surori.

Domnul profesor a fost copil frumos — fin, palid, cu bucle și cu gene lungi —; adolescent frumos — mlădiu, cu buze roșii și mâini cu degete subțiri ca pentru crini —; student frumos ca de pe vremea lui Musset —; profesor frumos — cu bărbiță neagră, frunte care așteaptă raze, și paloare caldă —; iar de când îmbătrânește, părul luminat parcă de zori, și barba de argint tors dulce, revarsă majestate asupra proaspătului patriarh. Femeile au renunțat de mult să-l cerce, căci tânărul savant era și soț model, ca de pe alte vremi când legământul cununiei pogora direct din cer. Iar de când e alb, ochii cu gene lungi îl văd ca luminat de candeli, printr'un abur de tămâe.

•

In odaia de lucru a domnului profesor nu intră decât tăcerea casei și lumina. Zgomotele de Crăciun, venind

de la bucătărie sau camară, se opresc în sufrageria mesei de ospăț.

S'aude soneria. E ceasul factorului poștal. Vin scrisori din toate colțurile țării, după lumină, după sfat și îndrumare. In așteptarea corespondenței, domnul profesor își acordă o pauză. Pune condeiul înțelepciunii pe masă, se lasă cu spinarea pe spetează, și se uită spre ușă.

O ușă solemnă ca o mare biblie de lemn sculptat. Nu intră pe-acolo decât profesori, cărturari, înalți dregători, studenți cu har, — și servitoarea, când face grijitura la cinci dimineața, când îi aduce corespondența, și când îl poftește la masă. De douăzeci și cinci de ani, aceeași servitoare: baba Profira. Era uscată și când s'a tocmit la stăpâni, dar vrednică. I-a crescut pe copii, a îmbătrânit încovoindu-se la treabă, și a murit cu cârpa de praf în mână.

„S'a stins ca o lumânare": așa a spus soția domnului profesor „doamnei Zamfira", fiica babei, chemată telegrafic de la Cluj.

„Ar fi putut să aștepte să treacă sărbătorile", a oftat soția domnului profesor în intimitate.

Domnul profesor se uită cu melancolie. De douăzeci și cinci de ani baba Profira îi aducea corespondența. O vede încă, deși nu-i. Cine o va înlocui ?

— Intră.

Bonetă albă, șorț de danteluță, pantofiori, picioare sprintene, nasul în sus, genele'n jos.

Reverență. Bate vânt de primăvară în pomul înflorit.

Ce tânără e o fată când intră și esă pe ușa care de douăzeci și cinci de ani îți aduce pe-aceeași babă la aceleași ore....

Domnul profesor zâmbește ca un bunic al primăverii, se uită la ușă, iar se uită, tot se uită, — și însfârșit începe să deschidă scrisorile.

•

„Ghici, cine sunt?

Deocamdată îți spun atât: am păr roș și piele albă, și nu-s ovreică.

Ași vrea să fiu muscă lângă tine și să te văd citindu-mi scrisoarea, fără ca tu să mă știi. Ce-ași râde! Și așa râd, chiar subt nasul tău, dar nu te văd. Știu din întâmplare ce ai ajuns și ce cred oamenii despre tine. Te-am auzit și la Radio. Nu bănuiai cine te ascultă! Dar nu știu, nici nu-mi închipui, cum arăți acum.

Eu, când mă uit în oglindă... Tare-ași vrea să mă vezi. Și eu pe tine, la spatele meu. Ce-ași râde !

După cum vezi, îți spun „tu". Desigur că te miră. Să îndrăznească o femee din toată lumea, o femee care nici nu iscălește scrisoarea, o femee de care nu-ți aduci aminte, o femee păcătoasă, să-ți spue „tu" : tocmai ție !

Rabdă.

Vei afla multe de la mine. Despre tine. Nu despre mine. Despre mine e suficient să știi că am fost atât de picant frumoasă că păream soi rău.

Dar după ce-a murit mama — ea muncea — tata m'a luat de la școală și m'a pus să muncesc.

De-atunci și până acuma am trăit o sută de vieți: când sus, când jos. Când foarte sus, când foarte jos. Acuma-s la Paris. Nici sus nici jos. Cam în stalul al doilea, și cam pe-un strapontin. Dar la mine toate-s cu „va urma", ca în romanele de aventuri pe care le scriu, fără iscălitură, pentru ziarele populare.

Ș'acuma să mă întorc la tine.

Inchid ochii — am ochi verzi pe care o Impărătească i-ar purta pe un inel sau pe-o brățară —, deschid ușa din fund, și intru deadreptul, fără să bat, în odaia ta.

Nici atunci nu știai cine sunt, pisicuțo.

Suntem în strada Scaune: vezi că știu.

Gaz aerian. N'aveți electricitate.

Te văd la masa ta de lucru. Scrii. „Dulce băiat", îmi spun. Mă vezi și tu cu coada ochiului — „na! na!", îmi spun „Călugărașul ăsta nu se uită la față !" —, și-mi caut de treabă.

Nu mă uit la tine. Am aur și piper de papricaș în păr, o ceafă de lapte dulce — pisicuțo — și o spinare pe care leșini și învii, oftând.

Mă aplec, mă îndoi, mă întind. Și știu — jur pe icoana pusă de mama deasupra patului — că mă scald în ochii tăi ,cu hainele pe mal.

Dar nu te miști de la masă. Ai întors capul pe jumătate. Stai cu gâtul strâmb. Te doare. Dar ți-e frică să nu te simt. Dacă mă întorc, te întorci și tu și te faci că scrii mai departe. Mă vezi ca pe gaura cheii. Ești convins că nu te simt. Nu-ți pasă de icoana din perete, care te privește cu ochii Maicii Domnului și-ai lui Hristos; numai de mine te ferești.

Dar eu te-**aud.** Când îmi **aud** sângele aud și sângele bărbatului — abea începeai să fii — care mă privește.

Mi-am isprăvit treaba.

Plec fără să mă uit la tine.

— Noapte bună, conașule.

Acuma știi ?...."

•

— Lina !

Numele intră'n voe în odaia domnului profesor.

•

„....Lina.

Mă chema Niculina. Dar când tata m'a tocmit servitoare la boeri, maică-ta — Dumnezeu s'o erte că tare otrăvită mai era —, mi-a spus din vârful buzelor, măsurându-mă prin ochelarii ținuți cu vârful degetelor :

— Nu se poate, fetițo. Niculina e nume de domnișoară. O să-ți spui Lina.

— Puteți să-mi spuneți cum vreți, eu tot Niculina rămân.

Tata înghețase. Nu știa că vreau să scap de el, și apoi să fug în lume.

— Și să nu-ți aud gura ! Ești învățată cu nărav....

Odihnească în pace că mult i-am mai auzit gura.

Așa dar eu sunt Lina.

Când am intrat la voi nu eram soi rău, dar păream.

Nu știu dacă te-am visat în noaptea aceea, dar tu sunt sigură că m'ai visat. Când ți-am făcut foc dimineața, parcă erai un mucenic. Dar tot cu coada ochiului. O vorbă nu mi-ai spus. Nici nu mi-ai zâmbit măcar.

Mi-ai spus : „Om vedea diseară". Mă hotărîsem să mai stau.

Te-ai dus la școală pieptănat, periat, mironosit : parcă plecai la seminar, nu la liceu.

Te-ai întors. La dejun — eu serviam — sfânt : între părinți ! N'aude, nu vede.

Vine noaptea : ceasul meu. Intru să-ți fac patul. Mi-am pus pantofii cu

tocuri înalte, și ciorapi subțiri. N'am nevoe de corset. Trupul meu într'o rochie e mândria ei.

Ești tot acolo : la masa ta de lucru, lângă soba de teracotă albastră. Știu că mă aștepți de când te-ai așezat la masă. Știu că urechea ta mă urmărește prin toată casa. Calc pe sângele tău. Îți fac patul, dar te târîi la poalele fustei mele.

— Noapte bună, conașule.

N'ai decât să mă vezi și visezi toată noaptea, dacă ești prost.

•

Trece o săptămână. Ai slăbit. Ți-ai pierdut pofta de mâncare. Dormi ca vai de lume. Conița chiamă doctori. Îți pun lângă tacâm tot felul de sticle cu doctorii. In fiecare seară un intern te împunge în braț, după ce-i deschid ușa și-mi face cu ochiul, cercând să mă ciupească. Internul e dulău bun, nu pisicuță ca tine, pisicuțo. Mă cheamă să-i aprind vata muiată în alcool. I-o aprind și plec cu ochii în jos, zâmbind pe subt gene. Internul miroase a iod și a bărbat sănătos, iar tu ai un braț alb și slăbuț ca o fetiță care învață la Maici.

La bucătărie sar într'un picior ca o paparudă.

— Ce-i cu tine, fato, ai înebunit ? mă întreabă bucătăreasa.

Conița n'are ochi buni decât pentru „băiatul mamei" : Doamne, ce te mai cocolește !

— De ce nu vrei să te plimbi, Puiule ? Mai lasă cartea, Puiule.

Dar nu te dai dus de acasă în ruptul capului. Numai la școală și acasă. Nici Duminica nu ești din casă.

Duminica e ziua mea. Mă duc acasă să fac curățenie în maghernița tatei. Dar știu că te rozi acasă gândindu-te la mine. Unde-o fi ? Cu cine-o fi ? Ce-o fi făcând ?

Seara, când viu, mă aștepți la fereastră — ești mai aprins decât mușcatele coniței din ghiveci —, dar stai cu lampa stinsă. Stai în întuneric : nu cumva să aflu eu că mă aștepți.

Iar intru să-ți fac patul.

Tot n'ai să'ntinzi odată mâna ?

Ar da în foc și laptele pe sângele tău.

— Noapte bună, conașule.

Și tot nu dai în foc.

Mă întind în bucătărie de-mi pârâie oasele. Sânii parcă vor să fugă. Mă despletesc. Imi pieptăn cozile. Doamne, ce am pe cap! Cânt. Mă desbrac. Doamne, ce albă-s ! Și miros ca ceara de albine înainte de-a fi lumânare.

Stau și râd.

— Ce-i cu tine, fetițo ? Te-ai zmintit ? Râzi singură !

Râd de tine, pisicuțo. Acolo ești, ca ciobul oglinzii în care mă văd.

Și am de ce râde !

Ți-am umblat prin lucrușoarele tale. Primești scrisori de dragoste dela o domnișoară. Proastă-i, Doamne ! Măcar de-o fi frumoasă. Nu-mi vine-a crede. Trebue să aibă mâini reci și nădușite, și pielea ca laptele îndoit cu apă. Așa e și dragostea ei.

Dar am descoperit în dicționarul de latină și o scrisoare începută de tine, pisicuțo. Doamne, că fariseu mai ești ! Ii spui numai minciuni. Că te gândești la ea tot timpul, că o visezi în fiecare noapte, că din cauza ei slăbești : îi cânți de inimă albastră, și'n tine-i sârba popilor !

Ii scrii în fiecare zi, și minți.

Pe mine mă dorești de dimineață până seara, și noaptea, toată noaptea, și nu întinzi mâna.

Dar eu nu mă grăbesc. Poate să crească o pădure din răbdarea mea.

Scrie-i cât vrei ! Imbrac'o cu hârtie și cerneală.

Sângele tău e la picioarele mele.

Miau, pisicuță.

Conița mă ceartă de dimineața până seara. C'am făcut. Că n'am făcut. C'am uitat să fac. Că n'am făcut cum trebue. Taca-taca, taca-taca. Dacă i-ași tăia limba cu foarfeca, bucățica de carne roșie tot pe mine m'ar lătra. Aud și tac. Am viespi pe limbă, dar le țiu pe limba mea, numai din pricina ta, pisicuțo. Nu te las. Aștept și rabd.

Și conașu, tatu-tău, se uită aprins la mine, când nu-i conița lângă el ,sau când își acoperă fața cu ziarul.

N'are decât să întindă mâna și vede el.

Cu tine însă-i altceva. Mă bate vânt fierbinte dinspre tine, și parcă-s numai de floare roșie.

Prost mai ești, fariseule.

Dar așa ești și mai fierbinte.

Vine ea ziua cea mare. Ai să muști din mine. Am să mușc din tine. O să învățăm dragostea amândoi, arzând și dârdâind de frig.

•

Când mă gândesc la ziua aceea, e un leșin în mine ca în nopțile cu lună plină când gem pisicile pe-acoperișul caselor, și cade ametită floarea teilor.

— Ce faci, fato, tot nu dormi ? spune bucătăreasa, auzind cum mă frământ în așternut.

— Tare-s tânără, — oftez eu prin întuneric. Și tare-i prost, — oftez eu pentru mine, în gând.

Nu ești „prost" ; ești....

Dar să-ți amintesc.

Au trecut atâția ani, și te-au suit oamenii — mulți și proști — atât de sus că desigur că nu mai privești în urmă.

Conița nu-i acasă. Nici conașul. S'au dus în vizită.

Nu mă suni.

Dar mă sună sângele tău. Il las să sune în mine. Stau ca pe ghimpi. Nu-mi găsesc locul. Timpul trece. Tu mă aștepți. Eu te aștept. Parcă ametesc. Și nu-i nimeni acasă.

— Du ciocolata conașului, — spune bucătăreasa. Unde ți-s mințile ?

Iau tablaua cu ceașca cu ciocolată, pâne prăjită, unt și miere, și mă duc.

Deschid ușa. Intru. Ești la masa ta, cu lumina stinsă. Luminează numai focul din sobă :gura iadului. Iți pun tablaua pe masă.

Stau. Stau.

Stai. Stai.

Parcă m'am poticnit în inimă. Tot sângele-i la ceafă, în tâmple și'n urechi. Parcă-s o cofă de zmeură pe umărul unui țăran beat. Simt că mă răstorn.

Și nu te miști. Taci, stai și **respiri.**

Plec.

Mă duc alături în dormitorul boerilor. N'aprind lampa. M'apuc să fac paturile prin întuneric. Mi-s mâinile sloi.

Te-aud.

Te-ai ridicat și te-ai oprit în dosul ușii.

Dorm cu ochii deschiși .

Pui mâna pe clanță, apeși, stai, deschizi ușa, te apropii. Crește umbra ta pe focul sângelui meu. Ești lângă mine. Intinzi mâna. Parcă-s numai trandafiri și mă scutur.

Și deodată : zang... Parcă se sparge cerul peste noi.

Ce s'a întâmplat ? Aprind lumina. Ai fugit. Intinzând mâna după mine, ai răsturnat de pe măsuța de noapte a coniței vasul de porțelan la care ține „ca la ochii din cap". Să-l ia Dracu ! De-atâta lucru te-ai speriat ?

Strâng cioburile, mătur pe jos, sting lumina, și intru în odaia ta.

Ai plecat. Ai fugit și de-acolo.

Noroc ai avut ! De te vedeam, era mai rău de obrăjorul tău decât de vasul coniței.

Aud soneria. Mă duc repede. Deschid. S'au întors boerii.

— Unde-i conașu ?

— Nu știu, coniță. Să-l caut.

Se vede că-s cam roșie la față. Conița se uită la mine ca lupul spre stână când se împrimăverează.

— Caută-l.

Te-am găsit fără să te văd. Cred că știi unde?

— **Te** chiamă conița.

— Spune că vin îndată.

Ai venit. Te-a inspectat. Te-a pupat. Și deodată a și descoperit că nu-i vasul de porțelan la locul lui.

— Lino !

— Poftim, coniță.

— Unde-i vasul meu ?

— S'a spart, coniță.

— Cine l-a spart ?

— ...Știu eu. L-am găsit spart.

— Cine l-a spart ?

— Cine l-a spart.

— Nu v'am spus.

Priviai, pisicuțo !

— Ticăloaso, tu l-ai spart.

Ascultai, pisicuțo !

— Ai să-l plătești, ticăloaso.

—N'am să-l plătesc.

— Ai să-l plătești. Pun să te bată la poliție.

— N'am să-l plătesc.

Jap-jap !

Ascultai și priveai, pisicuțo !

Și am plecat în lumea mea, „ca o hoață", cum spunea, Dumnezeu s'o ierte, răposata.

Avea dreptate. Furasem ceva : foto-

grafia ta, pisicuțo. O aveam în sân. Am găsit-o azi, cotrobăind printre vechituri. Apoi m'am uitat în oglindă la fata care te-a iubit. I-o bestie de kilograme și de sănătate. Tot cu ochi verzi și păr de aur pipărat, dar parcă-s de furat....".

•

— Poftiți la masă, conașule.

— Cum îți spune, fetițo ?

— Mărioara, conașule.

— Și câți ani ai ?

— Vre-o optsprezece, conașule.

— Și-ți place la noi ?

Bărbia Mărioarei e ca merișorul în părinteasca mână a domnului profesor.

— Cum să nu-mi placă... Da nu poftiți la masă, că v'așteaptă...

Pornesc.

Mărioara înainte — optsprezece ani —, domnul profesor după Mărioara.

I U N I E

(DINTR'UN CARNET)

de I. AGÂRBICEANU

Urcă-te, bădiţă Vasile nu mai sta pe gânduri. A început a dogori. Tot mai bine, ca pe jos.

Ilarie era pe ceaglău, cu biciul de cânepă împletit şerpeşte, pe umăr. Era în opinci, cu iţari de pânză, numai în cămaşă şi şerpar. Purta o pălărie mare, veche, cu margini largi.

Boii mari, ciolănoşi, cu coarnele vineţii la vârfuri, ascuţite, rumegau liniştiţi. Din văzduhul înalt venea lumină mare. Incepea să fie cald.

Poarta curţii era deschisă.

— Urcă-te, că pe urmă are să-ţi pară rău. Până în luncă e drum, nu glumă.

Stăruisem să merg pe jos. Drumul era colţos, plin de ugăşii. Abia de trei zile a început să se usuce tina, să înţepenească subt arşiţa cea iute a soare lui de Iunie.

Carele încă nu măcinaseră bruşii. După o săptămână ploioasă, românii năvăliră cu toţii, cu coasele în spate, ca la atac, în lunci. O mai vreme a lui Dumnezeu de cosit, ca asta, nu s'a pomenit. Şi ierbăria până'n piept, în plină floare.

Carele umblau încă puţine. Cei mai harnici se grăbiră cu adusul căpiţelor. Era un fân verde ca otava, stropit numai de rouă.

Ilarie se grăbi să aducă şi el câteva care. Dar cosaşii lui erau încă în lunci, şi mulţi zileri la fân.

Până au descărcat, Ilarie şi sluga carul cel din urmă, am stat neclintit în grădina şurii. Mireasma fânului nou mă pătrunsese, mă potopise.

— Vină şi dumneata cu noi! Să vezi ce-i în lunci!" îmi zise Ilarie simţind că-mi place.

Da! Insă voiam să merg pe jos. Dela o anumită vârstă aproape fiecare muritor are şuruburi slăbite, şi mă temeam de hurducăturile carului.

—Da', cum să plecăm? Unde-i sluga?

— Ne-ajunge el! S'a repezit după un pachet de tabac, că-i pătimaş rău.

Se încălzise. Ştiam că luncile-s departe. Mă urcai, nu fără greutate, în car.

— Şezi pe sul, că-i mai bine", zise Ilarie vesel, văzând că, în sfârşit, i-am ascultat povaţa. Şi numaidecât, îndemnă boii.

Leasa carului, pălăria lui Ilarie, umerii cămeşii lui, erau presărate cu flori de fân nou, cu scântei şi ace verzi, abia pălite.

Carul şi omul aduceau mireasma cea nouă, care vesteşte, în fiecare an, începutul verii.

In toată clipa lunecau de pe sulul luciu în hurducatul continuu al carului.

— O să-mi ese sufletul, până'n lunci, măi Ilarie.

— Ţine-te bine de loitre, bădiţă Vasilie, c'acuşi scăpăm de bruşi, şi dăm în drum. Pe urmă, te obişnueşti. N'ai mai fost de mult în car.

Adevărat! Nu mai fusesem poate de pe vremea când urmam liceul.

Sluga ne ajunse, aprins ca focul, şi abia se înfipse pe ceaglău în locul lui Ilarie, şi îşi şi răsuci o ţigară groasă.

Rudenia mea veni lângă mine pe sul. Imi arătă cum să mă sprijinesc mai bine.

Ieşirăm din sat. Drumul se făcuse

D-l I. AGÂRBICEANU

mai bun. Zările vinete se lărgiră. Mireasma câmpului ne împresura, ne pătrundea. Se înfrăţea cu lumina ce inunda din înălţimi, cu căldura proaspătă a înainte de amezii. Aveam senzaţia că intrăm pe un tărâm nou.

Lanurile de porumb, până la genunche şi mai mari, luminau într'un verde grav, întunecat. Erau prea dese, şi aşteptau sapa de-a doua. Din pământul ravăn încă şi din buruienile ce năpădeau firele de porumb, se ridica o mireasmă sărată, ca de vin, ca de sânge. Când o aducea, mai întărită, boarea nevăzută, simţeai miros tare de sălbăticiune.

Grânele erau înspicate, cu capetele încă sus. Grăunţele abia se plămădeau în taina învălişului verde şi ţepos. Unele erau încă în floare. Tăceau adânc şi nu se clinteau, ca şi când ar fi pătrunse de minunea ce se petrecea în ele. Umpleau văzduhul cu mireasmă de verdeaţă tare, ca şi când ar fi încă numai iarbă.

Ici şi colo câte o fâşie, ce se strecura, pierzându-se, printre lanuri, de in înflorit, ca un drum de cer.

Am uitat în grabă zdruncinăturile carului. Până'n zări departe, toată feţia asta, mustea de vieaţă nouă, care creştea şi se pârguia în lumina şi căldura soarelui.

Era un dar al cerului sau al pământului?

Sau năştea din sărutarea cerului cu pământul?

Un fior îmi trecu prin suflet: în ce taină nepătrunsă plutim şi suntem! Poate tot ce suntem şi vedem nu-i decât un zâmbet al ziditorului.

Mă luară apele gândului şi ale amintirilor. Intâiul meu drum în car, copil de-o şchioapă, care privind prin grădelele lesei carului, văzui, mai întâi, cum fuge pământul! Şi frica mea să nu se desbine picioarele cailor când, din car, vedeam cum li se întinde pielea la încheietoare, în paşii largi ce-i făceau! Şi senzaţia de-atunci că merg, — cu car, cu boi, — la capătul pământului. Şi, totuşi, simţământul acela de siguranţă, de pace: pe ceaglău şedea tata, iar carul şi boii erau ai noştri!

Sluga îndemna din când în când pe prietenii omului. Cu gura pe jumătate. Ei erau grei şi cuminţi, şi nu-şi schimbau pasul. Nici nu se opriau din rumegat: înghiţiseră mult fân nou!

Rudenia mea Ilarie, moţăia din cap mai tare ca mine: aţipise. Dar, prin obiceiu, nu aluneca, pentru toată lumea, de pe sul.

Din când în când, se ridicau rotind, ciocârlii, din lanuri, din fâneţe, şi plecau cântând aprins către Dumnezeu. Altele se întorceau de acolo, în alunecări prăpăstioase, orbite de lumină, sau îmbătate de parfumul pământului.

Gândul meu plutea în neştire, se topea în lumină. Uneori inima bătea caldă....

Induioşare!

In faţa frumuseţii? In faţa vieţii? In faţa tainei?...

Ilarie clipi, privi înainte, îşi zmunci capul, şi zise:

— Azi dimineaţă m'am sculat cu noaptea'n cap. Până te-ai trezit dumneata, am adus două care... Da, acum nu mai e departe.

Nu mai era! Imi aduceam şi eu aminte de locuri. Urcam un pieptiş uşor, printre lanuri de porumb crud. Acuşi vom fi deasupra feţiei. Un scurt coborîş, apoi revărsarea luncilor.

— Harnic te-am ştiut, totdeauna, Ilarie, şi grabnic la treabă. Văd că Ioniţă îţi seamănă leit.

Un zâmbet uşor îi lumină o clipă faţa, şi în ochi bucuria.

— Cine nu lucrează putrezeşte, bădiţul meu. Şi, de putrezit, avem vreme cu toţii! De, ce să zic! Eu cu Ioniţă ăsta sunt tare mulţămit. Ba şi cu noru-mea! S'a dat şi ea la brazdă. Atârnă în ce lege intră muerea! Că ea creşte şi se face abea în casa socrilor şi lângă umărul bărbatului.

Ajunşi pe culme, m'am coborît.

— De-acum vreau să mă desmorţesc Ilarie. Jugul se răzimă în coarnele boilor, cari sprijineau carul neîmpiedecat. Nu era iute povârnişul. In grabă n'am mai auzit larma lui.

Am rămas o vreme pe culme. De-aici se vedea întreaga revărsare a luncilor. Fundul zării îl tivia, ca o dungă de întuneric, pădurea pe care o cunoşteam din copilărie. In luncile acestea de vr'o două sute de jugăre, se făcea şi fânul şi otava pentru aproape toate gospodăriile din sat. Când s'a făcut comasarea, înainte cu vreo jumătate de veac, sătenii erau să se răscoale când inginerii au voit să taie şi luncile, să le schimbe în locuri arătoare. Nu s'au lăsat odată cu capul. Au venit jandarmi, procurori. Zadarnic! Oamenii aşteptau cu coasele şi furcile de fier în mână! Şi fâneţele au rămas aşa cum au apucat oamenii din bătrâni. Fiecare gazdă îşi avea aici lunca sa.

Acum, cât vedeam cu ochii, era un furnicar înflorit de porturi albe. Părea că tot satul a eşit la fân. Şi chiar aşa era. Pentrucă în tablele cu aceeaşi recoltă — ca şi la culesul viilor — toată lumea s'apucă de-odată la lucru.

Strălucitoare, încovoiate lame albe, luminau, răzimate pe toporâşti, fulgerau în soare, în toate părţile. Când unele se ascundeau în peretele de iarbă, altele se ridicau în alte părţi. Şi cântecul cadenţat al ascuţişului coaselor cu cutea roşie, ploua peste lunci, ca un cor de paseri stranii, de cristei uriaşi.

Românii în capul gol, aplecaţi, se legănau, în cadenţa aceea domoală a lucrului greu şi întins, sămănând parcă cu legănatul boilor la plug. Incinşi numai cu o curea, ori cu o funie peste cămăşile albe, curea de care atârna teocul cu apă în care aştepta cutea să-şi facă slujba, ei zăreau, de depare, că pipăe pământul, aplecaţi cu solemnitate asupra lui, într'un ritual sacru.

Dar de aproape coasele vâjâie în peretele de iarbă, cântă pe o mulţime de glasuri aspre, fâşeitoare, ca din limbi de şerpi înfuriaţi, şi odată cu răsturnarea brazdei verzi de iarbă, pătrunde mirosul crud al vieţii răpuse, ca o protestare.

Cosaşii au cămeşile lipite de spate, şi când ridică în toporâşte călăii cu limba subţire, îşi şterg obrajii cu mânecile largi ale cămeşilor...

Deşi de milenii omul răpune viaţa din jurul lui, pentru a putea trăi el, în adâncurile subconştiente din el ni se pare că protestează încă împotriva acestui destin.

Dar delniţele cosite, pe cari se prăjesc brazdele de iarbă, se întoarce şi se răscoleşte fânul, se greblează, şi se ridică căpiţe mici şi mari, întrec cu mult pe celea necesite.

Lumea furnică după uneltele sprintene, după furci şi după greblele de lemn. Copii şi copile, în cămăşuţe înflorite, desculţi, cu greble şi furci mai mari decât ei, feciori şi fete îmbrăcaţi ca de sărbătoare, cu cântecele pe buze; bărbaţi şi femei, bătrâni şi bătrâne: e tot satul aici.

Unii întorc brazdele de iarbă tăiate ieri, şi prăjite bine pe-o faţă; alţii răscolesc cu furcile pe celea întoarse de dimineaţă; unii adună fânul uscat în valuri largi, alţii greblează în urma lor. Feciori mari cu furcoaile încărcate cu aromă, sub cari abia se mai văd. Bărbaţi, bătrâni croesc căpiţele şi aşază în rânduială palele de fân. Iar pe căpiţe câte-un prâslea în cămăşuţă, cu capul gol, ţinându-se cu mâna de parul din mijloc, şi uitându-şi să-şi facă slujba: să calce şi să îndese fânul pe căpiţă.

Ce să îndese, că el însuşi pare un fulg! Uneori e coperit cu totul de fânul ce se grămădeşte mereu pe căpiţă, şi atunci începe să urle. Uneori fratele mai mare e silit să se urce să-l caute prin fân.

Ce să îndese! El stă acolo de mândrie că-i ficior şi el şi face treabă, ameţit şi de mireasma şi de căldura ce se ridică, pălălaie, din fânul nou. Din când în când se avântă tata, sau un ficior şi calcă claia, în vreme ce prâslea se ia după el cu multă gravitate.

Dar lucrul de căpetenie este că se tot înalţă căpiţa, şi copilul urcă spre cer, şi vede departe peste lunci, silindu-se să nu-i vină ameţeală când se uită jos, lângă căpiţă.

Uscatul şi strânsul fânului e sărbătoare şi pentru cei neputincioşi. Lucrul e uşor, toţi pot face o treabă, dar are nevoe de braţe multe.

In luncă deosebeşti acum nenumăratele nuanţe ale miresmei de fân. Iarba abia răsturnată are un miros crud, ca de sânge; brazdele abia celite răspândesc un parfum care dacă ar putea fi strâns în borcane, ar bate toate parfumurile din droguerii; brazdele uscate bine pe-o parte au o mireasmă ca de grâu copt. Uscate pe amândouă părţile şi răscolite în soare, parfumul a pierdut din umiditate, e uscat şi pătrunzător.

Poate de el şi de felurimea lui, se îmbată toată lumea la uscatul şi strânsul fânului...

Am trecut cu răgaz printre lunci. Am ascultat cântece tinere, râs clar, răsunător ca din clopot de argint. Dar cântecul cel mai pătrunzător era cel ce se ridica din alergatul furcilor şi al greblelor, din voia aceea de muncă, din sănătatea şi sprinteneala satului eşit la lucru...

Da, am simţit de multe ori bucuria muncii! Duhul omului, singur creiator în lume, după Ziditorul, se complace în vederea lucrului mâinilor sale. Muncind se simte biruitor.

Mă apropiam de lunca lui Ilarie pe care am numărat vr'o treizeci de căpiţe... Mergeam mulţumit şi luminos în suflet, când, deodată, iată pacostea!

Un copilaş, să fi fost de şase ani, se apropie prea mult de marginea căpiţii care se înălţase binişor, lunecă şi căzu în cap.

Şi acum urletele lui ca din gură de balaur, şi alergare de părinţi şi de fraţi, aruncându-şi fiecare uneltele de lucru, unde erau.

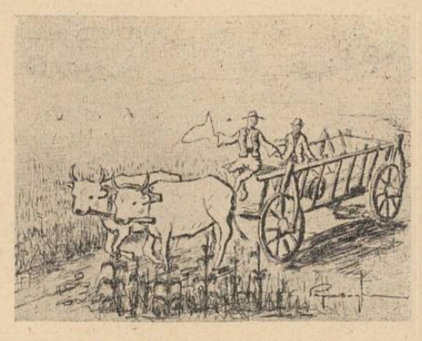

Buni plămâni trebue că avea prichindelul! Se auzia până departe.

Incepu să ţipe şi mamă-sa: văzu sânge lângă căpiţă.

— Vai de mine şi de mine! Şi-a spart capul!

— Da' de unde! S'a lovit la nas. Nu vezi că din nas îi curge sânge? se auzi un glas bărbătesc.

— Doamne sfinte!

—Nu-i nimic! N'ai grije.

Dar copilul nu se ogoi multă vreme. Punea mereu mâna la nas, şi văzând roşu, mai tare zbiera, strâmbându-şi toată faţa, nemai lăsând nici un punct limpede în ea. Aduseră apă, îl spălară, şi până am ajuns eu la Ilarie, copilul era iar în vârful căpiţii.

Rudenia mea mă primi râzând.

— Vezi cum nu-i nou nimic subt soare, bădiţă Vasile?

Ştiam ce spune Ilarie. Cam la aceeaş vârstă cu eroul de azi, am păţit şi eu odată la fel. Mi-am adus numaidecât aminte. Numai cât eu nu mai îndrăznisem să mă mai urc pe căpiţă până a doua zi...

Unii lucrători mâncară şi se culcară de amiezi la umbra căpiţelor. Alţii erau în toiul lucrului. Munca la fân nu are soroace de hodină hotărîte.

M'am lăsat şi eu la umbra unei căpiţe. In apropiere, un car încărcat, şi boii zăceau desjugaţi, sătui, în soare.

Mi se pare c'am aţipit bine.

Când m'am trezit, umbra căpiţii crescuse până la cosaşi...

DE PAŞTI

de N. PORA

Se împrimăvărase deabinele. De mult pierise, ca şi cum n'ar fi fost, zăpada şi viforniţa, gonite de April sub dogoarea dulce a soarelui ce înviora toate vietăţile.

Gigi, de pe prispa casei, se uita departe, peste covorul verde al câmpului, oprindu-i-se ochii pe aripele albe ale unei păsări mari care tăia văzduhul în bătăi de aripi rare, numărate parcă.

Şi nu se mai putu ţine să nu întrebe:

— Ia uite, bunicuţo, ce pasăre mare! Să fie mama rândunicilor?

Bătrâna o privi peste ochelari, oprindu-se din împletit:

— Da' de unde, puica bunichii! Nu e mama rândunicilor, dar este şi ea o pasăre călătoare ca şi rândunica...

Iar Gigi, ca pe ghimpi:

— Ce pasăre, bunicuţo?

Bătrânei îi încremeniseră cârligele în mâini:

— Asta-i acuş! Să nu cunoşti tu barza...

Piciulinga deschise ochişorii mari:

— Barză.. barză... uite, bunicuţo că s'a oprit pe casa lui moş Oancea...

Şi uitându-se ţintă la păsăroiul acela mare, cum nu mai văzuseră ochişorii ei verzi niciodată:

— Da' de ce are ciocul şi picioarele roşii?

Bătrâna zâmbi:

— Păi le are roşii, c'aşa se poartă pân ţara berzelor...

— Şi-i departe ţara berzelor?

— O, ho! şi încă ce departe! Tocmai acolo, de unde ai văzut că răsare soarele...

— Şi... şi... tot acolo-i şi ţara rândunicilor?

— Tot cam p'acolo, pân apropiere...

Şi bătrâna porni să împletească spornic, în vreme ce mititica în căpşorul ei de patru ani socotea şoptind încet:

— Dacă şi ţara rândunicilor e tot atâta de departe, la răsăritul soarelui, cât trebue să sboare o rândunică, până s'ajungă acasă?"

Şi rostind cu glas tare:

— Da' dacă n'o mai ţin aripile şi cade pe drum, cine vede de ea, bunicuţo?

Bătrâna stă din împletit şi ridicându-şi ochelarii pe frunte:

— De cin' să vadă, fata bunichii?

Iar Gigi, şi mai tare:

— De rândunică!

— Care rândunică?

— Care a venit ieri la noi, sub straşină, uite-o colo cum sboară, săgeată. după rândunelul ei...

— A! rândunica noastră! Păi ea nu cade...

Iar Gigi, îmbufnată:

— Cum nu cade? Că eu sunt mai mare ca ea şi tot cad câteodată...

Bătrâna de-abia îşi mai poate ţine râsul:

— Fata bunichii, fată! Păi, vezi bine c'ar cădea şi ea câteodată, dacă n'ar avea grijă Dumnezeu de ea, ca să nu cadă!...

Gigi se posomorăşte şi mai abitir:

— Păi, pe mine de ce mă lasă să cad?!

Bunicuţa lasă ciorapul, cârligele şi ghemul de lână pe laviţă şi ridicând pe Gigi în poală, o sărută şi apoi îşi şterge lacrimile.

— Nici pe tine nu te lasă Dumnezeu, puica bunichii... Da' ţie ţi-a dat Dumnezeu picioare ca să te ţină când umbli. Şi p'ormă tu n'ai aripi ca rândunica...

Iar Gigi şi mai amărâtă:

— Păi, mie de ce nu mi-a dat aripi?

Bunica izbucneşte în hohote de râs:

— Ei, dacă-ţi dădea aripi, erai să fii şi tu o rândunică, sau altă păsărea şi bunicuţa de unde mai avea fetiţă?

Gigi o apucă cu ambele braţe de gât:

— Păi, dacă-i aşa, nu mai vreau aripi... Mai bine să fiu fetiţă...

•

Soarele scapătă spre asfinţit întinzând pale aurii roşiatice peste verdele deschis al nemărginirii, în vreme ce de-aproape începe s'adie molcom dingdangul clopotului de la biserică.

Bunicuţa se închină cu smerenie, cum se închină şi Gigi, spunând:

— De ce bate clopotul la biserică, bunicuţo?

— Sună de denie, fata bunichii, ca să se ducă lumea să se roage...

— Şi mergem şi noi, bunicuţo?

— Vezi bine că mergem, să ducem ouăle roşii să le slujească... Mâine-i Paştele şi trebue să ne ducem la Inviere...

Gigi bate din palme; apoi, îngândurată:

— Da' dacă nu mergem ce e?

— Dacă nu mergem, nu vine Paştele pentru noi şi nici nu ne mai dă Dumnezeu nimic.

Copila se însenineză:

— Păi să mergem bunicuţo şi noi...

— Da, să mergem, puica bunichii...

•

După slujbă, pe înnoptate, când să intre pe poartă, bunicuţa plesni din palme cu ciudă:

— Tii! Uite-acuş a sărit din iarbă... L-ai văzut?

Gigi se uită în toate părţile mirată:

— Cine a sărit, bunicuţo?

— Ia, epuraşul care a venit la noi... Dă fuga şi caută pân iarbă... Vezi, nu a lăsat nimic?

Gigi îşi scoate pălăriuţa din cap, o dă bunicuţii şi pornind deabuşilea prin iarba din curte, caută ,caută, până ce dă sub nuc, de un ouţ de ciocolată pitit între firele de iarbă.

Il ridică şi veselă s'apropie de bătrână:

— Uite, bunicuţo, ce ouţ frumos am găsit!

Bunica o ia în braţe:

— Vezi, pentru tine l-a adus epuraşul... Ei, bată-l norocul să-l bată! D-aia a tulit-o el când ne-a zărit că intrăm pe poartă.

— Ca să mi-l lase mie de tot, bunicuţo?

— Vezi bine că de tot, că d'aia a fost trimis...

Iar Gigi, mâncând din ochi darul adus de epuraş:

— Şi... şi... o să mai vie şi la anul?

— Da' cum să nu vie! Că asta e treaba luii... D'aia ai fost lăsat el pe lume, ca să vie în toţi anii pe la copii şi să le lase câte un ouţ de Paşti...

— Şi... şi... nu o să mă uite niciodată?

— Nici o dată, cât ăi fi cuminte şi te vei închina, vine şi epuraşul.

Gigi bate din palme:

— Ce bine bunicuţo, că vine Paştile şi trimete epuraşul şi pe la noi!

Fata albă

de DAN C. BĂLTEANU

In seara aceea de Mai, Radu n'a putut să-şi găsească liniştea acasă; pereţii camerei parcă-l înăbuşeau şi-apoi simţia nevoia să-şi risipească gândurile. Discuţia pe care o avusese dimineaţa cu directorul şcolii la care funcţiona ca profesor de limba română, îl sâcâise toată ziua şi o plimbare fără scop în orăşelul acesta de provincie, i-ar fi făcut bine.

Deaceea a pornit fără ţintă. La început a crezut c'ar fi mai nimerit să se plimbe singur pe malul Borcii. Luna — mai frumoasă ca oricând — i-ar fi o tovarăşă bună. A părăsit însă şi gândul acesta, oprindu-se absent la cofetăria „Delicia" unde a cerut, ca toată lumea, o îngheţată. Dar şi aici a stat ca pe ace, mai ales că patronul, un grec mustăcios şi cu burtă, în marea grijă de a fi pe placul clienţilor, instalase un aparat de radio cam hodorogit, care avea darul să te scoată din sărite.

Tocmai când Radu se apucase să consume îngheţata, speakerita începuse o serie de reclame necruţătoare, din care — bineînţeles — nu lipsia mustarul „Flora".

— Ca să nu ni s'aplece! zice un sublocotenent ce se află la masa de alături, în tovărăşia unei duduiţe.

— Aşteaptă puţin! râde duduia. Să vezi când o să'nceapă leliţa să suie la vie!

— Adevărat! N'am fost niciodată aici să n'aud invitaţia languroasă, cântată plângăreţ! Mă 'ntreb de unde dracu are atâţia papuci!

— O fi abonată la Mociorniţa.

Nici nu termină bine, că „invitaţia" începu să se destrame.

— Auzi? Şi-a început calvarul!

— Nu-i ea de vină! E de vină dobitocul care o tot invită! Nu se procedează aşa cu femeia, chiar când e leliţă şi are papuci!...

— Zău? Du-te tu şi dă-i lecţii! ironizează duduia.

Radu enervat şi-a plătit consumaţia şi a plecat ,lăsând pe cei doi comentatori ai „leliţei" să-şi ascută armele şi să se lovească reciproc.

Pe „Principală" lumea orăşelului, într'o împestriţătură de costume şi toalete din care nu lipsesc uniformele impecabile ale ofiţerilor, se plimbă în grupuri compacte. Freamătul vocilor se amestecă nelămurit cu trapul cailor dela trăsurile cu clopote ca la tramvaiele bucureştene, cu râsetele pe diferite tonuri şi cu lumina pulverizată a vitrinelor. Ca să mergi pe trotuar, eşti obligat să păşeşti încet, ca după mort, să asculţi toate nimicurile celor ce se plimbă numai ca să aibă o ocupaţie şi să rozi seminţe, ca să-ţi treacă mai uşor timpul. Grăbit nu ţi se dă voie să fii, iar ca să încerci un pas mai iute pe rigola străzii, auzi din spate sau clopotul vreunei trăsuri sau glasul de bariton al birjarului: hăp, hăăăp! Şi trebuie să intri în rând cu ceilalţi muritori.

Radu primeşte să meargă în „front", cu toată lumea, neştiind ce preferă: parcul comunal de pe malul Borcii sau grădina Palatului. In cele din urmă se decide: va merge în parc. Grădina Palatului prea are aerul de domnişoară simandicoasă. Parcul e mai aproape de vulg... Aici poţi vedea lume de tot felul, dela comandanţii de regimente cu coconeturile lor şi până la umilul ucenic de cismărie venit să-şi fumeze, pe furiş, o ţigare amărîtă, în timp ce patronul lui spune cuvinte urâte chelneriţei care-l serveşte la berărie.

Porneşte deci pe străduţa ce coboară în parc. Lumea năvălise ca bondarii după ploaie, pe mult binecuvântatele şi muncitele alei. Terasa berăriei era ticsită. Niciodată nu văzuse atâta popor. Dar această afluenţă neobişnuită era pe deplin motivată, seara fiind una din cele mai frumoase şi parcul bucurându-se de două mari atracţiuni: berăria unde se debitau spirite demodate de către o trupă „adusă cu mari sacrificii" şi muzica militară a Reg. 23 Inf., pe care primarul urbei, părinte grijuliu pentru „fiii lui", o angajase în tot decursul anotimpurilor frumoase, să cânte de două ori pe săptămână: Joia şi Duminica. Şi aici lumea era la fel ca peste tot: cel ce avea, bea şi mânca iar cine nu avea, rătăcea hai-hui pe alei, aşteptând să înceapă sau să termine muzica, să se înghesuie când apărea trupa, în mulţimea de cască-gură de pe margine, sau să roadă, în cazul când avea, seminţe prăjite. Acei care aveau combinaţii sentimentale, se retrăgeau pe bănci dosnice şi-şi munceau mâinile reciproc până când şi sportul acesta îi plictisea.

Radu rămase la intrare privind fără nici o preocupare. Se întrebă numai, întrucâtva surprins, dacă avea vreun rost să se oprească aici.Gândi să plece spre casă, dar ştia că'n odăiţa lui de burlac îl aştepta o căldură înăbuşitoare, că n'ar fi putut lucra nimic şi că sunetele alămuite ale muzicii militare, picurate prin ferestrele larg deschise, iar fi îndârjit mai mult nervii. Găsi că cea mai bună soluţie ar fi să se rătăcească în mulţimea plimbăreaţă, rugându-se să nu întâlnească nici un cunoscut. Va asculta ca un copil cuminte muzica, stând pe vreo canapea, dacă găsea vreun loc sau rezemându-se de vreun copac.

Deaceea coborî cele câteva trepte de la intrare, amestecându-se în forfoteala aleelor. Află şi banca mult dorită şi se aşeză. Deabia acum observă că e obosit, o oboseală mai mult sufletească ce-i turnase şi'n mădulare un fel de amorţeală. Incepu să privească şirul de plimbăreţi. Orice s'ar zice ,oraşelul avea femei frumoase, care pe lângă frăgezimea feminină, posedau ceva din asprimea de stepă a Bărăganului. Un fel de arşiţă de jar care se topia în mişcări scurte şi repezi, o arşiţă ce le dogorea ochii, trupul, sângele, o arşiţă strecurată în mădulare care le zidea frumos, le dăruia cu dorinţa nestăvilită de a trăi. Femeia Bărăganului e cu totul altfel decât femeile celelalte. O sesizezi, o desprinzi imediat. In fiecare, pitită în colţuri de suflete, svâcneşte întinderea câmpurilor, se rotunjeşte acea nostalgie, acel nesaţ, acea poftă de a te şti mereu în imensitate, bucurându-te de tăcere şi de nesfârşit. Deaceea, femeia Bărăganului niciodată nu e împăcată cu nimic. Tânjeşte după un nelămurit, după ceva tainic... Şi deaceea femeia Bărăganului se asvârle în viaţă aproape cu nesocotinţă. Caută mereu...

Radu le aude râzând, le vede strângându-se de braţul insului de alături, sau bătătorind cu paşi mici, nervoşi, pietrişul aleilor. Le aude bârfind sau lăudându-şi toaletele şi le ştie darul buzelor ca şi respiraţia caldă şi repede. Le ştie privirile adânc răscolitoare ca şi desnădejdea gândurilor când braţele iubite nu le mai cer. Şi nu numai femeia acestui orăşel, ci oricare femeie a Bărăganului, ţărancă sau orăşeancă. Când iubeşte ea ştie să fie numai femeie. Indâjită şi cu dorinţa de a stăpâni, ştiindu-se stăpânită. Ea nu admite echivocuri. Pânza senină a cerurilor bărăgane îi impune limpezimea. Şi vrea viaţa limpede, aşa cum şi ea înţelege să se dăruie...

Incepe să gândească la viaţa lui. Se vede atât de inutil! Ce-a făcut până acum decât studiu? Ce i-au folosit succesele universitare, licenţa luată cu „magna cum laude", ca şi examenul de capacitate la care s'a clasificat întâiul pe ţară? Işi făcuse datoria numai faţă de societate, faţă de munca părinţilor lui, dar neglijase complect datoria faţă de tinereţea sa. Femeile care îi trecuseră prin viaţă ,nu lăsaseră urme... Hîrţuit între nevoia cotidiană a stomacului şi facultate, nu avusese timpul să se oprească, tânăr şi grijuliu, lângă o fată, pentru care să-şi dea paralele de masă ca s'o ducă la cinema sau într'un local. Acceptase femeia în viaţă doar ca o necesitate fiziologică, nu ca o sursă de bucurii sufleteşti, lângă trăirea căreia să te aduni, să te regăseşti înobilat şi puternic. Să gândeşti cu drag la ea, să aştepţi cu înfrigurare ora întâlnirii şi să te simţi ocrotitorul ei, să-i asculţi ciripitul şi să-i iubeşti vorbele ca pe nişte flori!

E într'adevăr ciudat că gândeşte aşa. Ciudat fiindcă gândurile acestea îi vin acum, deşi ar fi fost mai normal să le gândească altădată. Sau poate „altădată" n'avea de ce să le gândească fiindcă pe atunci studia, voia să-i îngenunche pe toţi şi să biruiască. Pe atunci nu se visă decât profesor; iată-l azi ajuns... Cât de searbăde şi lipsite de farmec sunt dorinţele împlinite! Le priveşti din clipa împlinirii lor, ca pe nişte vechituri. Te bucuri pentru un moment, apoi viaţa le prăfuieşte, încât atunci când ai curajul să te priveşti sincer, retrospectiv, vezi că toate acţiunile tale nu sunt deloc fapte extraordinare aşa cum le socoteai, ci doar nişte mici nimicuri despre care viitorul nu va avea ce să spună. Dorind ceva, laşi să lucreze pentru ajungerea la îndeplinire, toate forţele tale sufleteşti şi trupeşti. Dorinţa e frumoasă; ea exaltă imaginaţia, creiază forţa şi'ţi angrenează toată fiinţa în atingerea ei. Odată atinsă, s'a dus tot farmecul... Frumuseţea ei se sparge subit, ca un balon de săpun... Şi dacă n'ar fi nesaţiul acesta de a dori mereu, viaţa ar fi uscată, lipsită de orice poezie, devalorizată prin ea însăşi. De câte ori, dorind ceva, nu ţi se pare că ai fi asemenea unui demiurg, dacă ai putea să-ţi împlineşti dorinţa şi cât de banală e clipa când ai putut să-ţi realizezi visul! Ai aceeaşi senzaţie ca şi când ţi-ar fi turnat cineva cenuşă pe întreaga ta isbucnire generoasă! Auzi lanţuri căzând, auzi prăbuşiri... Comoara ce-o visai e în mâinile tale, o poţi pipăi, stăpâni, e a ta, aşa cum ai visat-o! Are acelaş contur... E aievea, ai dreptul să te încânţi, s'o aduni în suflet, să ţipi de bucurie... Insă comoara de altădată este orice, dar numai **comoară** nu mai poate fi! Turnarea în concret i-a rupt vălul de miraj în care ai îmbrăcat-o în visare! Şi, nelămurit la început, apoi din ce în ce mai clar, auzi suspinând dincolo de tine, acolo, în matca plămădirii, glasul străfund al iluziilor frânte: **mais où sont les neiges d'antan?**

(Continuare în n-rul viitor)

DELA BARBĂ, LA OUĂ ROŞII

de GH. BRĂESCU

Cine nu simte astăzi câtă tainică îngrijorare inspiră ultima ţigare, ultimul tango, ultimul lunecuş de sky!

Care chefliu, cavaler servant al vinului, jocului şi femeii, nu înţelege panica ce stârneşte ultimul pahar, ultima donă la baccara şi ultima donă adorată ca o madonă.

E bine, toate astea le declar nimicuri, dopuri uzate, steluţe de confetti spulberate, pe lângă tragedia bărbilor, ultimele bărbi ce mai apar pe Calea Victoriei între Capşa şi Palat, la ora când mondenele plimbă danezi superbi, gătiţi cu funte asortate la taior. Le-aţi

văzut şi dumneavoastră, nu cucoanele, ci bărbile despre care vreau să vă vorbesc şi care vor dispare, vai! cu ultimul birjar.

Este barba neagră, — bif! —frizată, lucioasă, purtată pe sub fălci, fason gorilă, ca un batic călduros de mătase, care intrigheză snobinetele în căutare de senzaţii mai aparte.

Este barba albă, înţelepciunea imperiilor, impozantă, în evantail, aleasă fir de fir, — format plastron — întinsă, decorativă, ca o coadă de păun californian, purtată „à la m'as tu vu!?" de un pensionar bine în totul, ca cel cerut de văduvele ireproşabile (hm!) la mica publicitate.

Este în fine barba Roşie, barbă flacără, lungă, prea lungă, despicată ca de toiagul profetului, împletită de vânt în spatele unui neamţ, prea lung şi el, care dispare pe bicicletă ca un meteor, lăsând fuior de foc în urma lui.

L-am revăzut ieri în Vinerea Mare şi mi-a amintit o năzdrăvănie pe care o regret fără speranţă de intrare în lumea dreptilor.

Când se roşeau ouăle de Paşte în casa părintească, când fierbeau domol pe marginea plitei din bucătărie oalele de schijă pline de băcan şi se răsfăţau pe masă cozonaci dolofani ca nişte prunci abia născuţi, adunam de prin cotete ouăle clocite, „cuibarele" cum ziceau gospodinele şi plecam cu ştrengarii de seama mea în **„Târgul Cucului"**, mahala ovreiască din Iaşi, să căutăm evreu cu barbă roşie, mânjită cu sângele Domnului, după cum ne spunea dădaca.. „Cu aceea dacă li-i putea mata şterge, conaşule, că să întăresc ouăle de nu li mai spargi nici dracu"...

Plecarăm îndârjiţi de spusele dădacii. Trecând pe dinaintea bisericii Sf. Spiridon, am intrat fără să stăm la îndoială ,ne-am închinat, trecând pe sub aerul gătit cu flori, în faţa căruia se profila răstignit chipul blând al Domnului Christos, odată, încă odată şi mai odată, găsindu-ne de joacă, până ce ne-a gonit dascălul.

Ruşinaţi, am pornit mai dornici de ispravă să căutăm evreu cu barbă roşie. Când îl întâlneam ne apropiam cuminţi şi-l rugam, cu vorbe dulci, cu pălăria în mână:

— Dacă eşti aşa de bun, pleacă mata barba să ne roşim ouăle...

Şi ne chiteam pe fugă, urmăriţi de bătrânul care se lua neputincios după noi, blestemându-ne în tot felul.

Hoinărind, aşa, într'o Vinere Mare, căscând gura la zaharicalele colorate, la ouăle de lemn, cântărind caii, pândind trecătorii, ieşi, deodată, nu ştiu de unde, în faţa noastră, un ovreiaş palid, slăbuţ, pistruit ,cu capul gol, cu părul roş aprins, purpuriu ca un asfinţit în agonie. Il prinserăm în mijlocul nostru, fără plan conceput.

— Hristos o înviat!

— Ci vrei di la mine?

— Zi adevărat c'o înviat.

— Nu zic...

— Zi, mă, n'auzi!?

— Da pentru ce să zic?....

— Nu vrei să zici?....

— Mamăăă

Nu ştiu care a început. Vă jur că nu eu.

Intrecându-ne care mai de care, îi spărgeam ouăle în cap, repetând înverşunaţi, îndesat „Hristos o înviat... Hristos o înviat".... făcându-l de necunoscut ,scăldat în gălbenuşuri împuţite, batjocorit din cap până în picioare...

— Tatăăă....

Am fugit apoi, împrăştiindu-ne ca un cârd de ciori. Dar mi-a căzut pălăria, pălăria cea nouă, luată pe furiş din casă.

Uitând de toate, alergam s'o prind, purtată de vânt ,pe stradă, printre picioarele cailor şi am fost prins fără veste de tatăl băiatului, un căruţaş înalt, pătrat, puternic, care sgâlţâindumă cu mâini uriaşe, mă întreba cu voce fioroasă, cu priviri rătăcite de indignare, repetând mereu:

— Puntru di ci?... Puntru di ci?... Puntru di ci?...

Au trecut de atunci şaizeci şi mai bine de ani. Nu pot răspunde nici azi.

ORIGINALITATE EXCLUSA

Gânduri întârziate vin să se adaoge unei teme despre care n'am spus totul într'o dată trecută: identitatea omului cu sine însuşi în religie şi artă, corespondenţa totală între creştin şi creştinul artist. Am arătat atunci cum cu aceeaşi mână dreaptă omul îşi face cruce către răsăritul lui Dumnezeu şi ţine condei sau pensulă spre a dărui oamenilor prinosul jertfei către Domnul. Risipirea creştinului în univers, disoluţia lui în cosmos, e aceeaş, în religie şi în literatură. Creştinul umple întreg spaţiul cu iubirea sa. In ritul său de fiecare clipă, el strânge la piept tot universul; îmbrăţişarea e la fel de strânsă în artă, fiindcă omul e acelaş, amantul universului. Şi mai este, acelaş om, iubitor al întregului trecut, clipă cu clipă, secol cu secol. Tot aşa cum se închină către răsărit, creştinul se închină spre trecut, fiindcă departe, în fundul trecutului, se află Dumnezeu, îngerii, paradisul.

Răstignirea pe crucea spaţiului cu timpul, răstignire roditoare, după care vin învieri şi înălţări la cer, acesta e destinul în religie şi artă, al creştinului.

Odată pornit la semnalul lui Dumnezeu, timpul a început să-şi alerge marea lui cursă, împuns de acele tuturor ceasornicelor din lume; fără oprire înainte de sorocul judecăţii din urmă, ca un tren expres pentru care orice gară intermediară e simplă haltă neglijabilă.

Ca fulgul de zăpadă ce devine avalanşă, timpul îşi adaogă mereu lui însuşi clipe noi, păstrându-le pe cele vechi; agonisind de-avalma, ca într'o imensă ladă de zestre, milenii peste milenii. Fiecare clipă a timpului o moşteneşte pe cea dinaintea ei, fiecare secol e legatarul universal al celui care a schimbat garda.

Prezentul, de astăzi, de eri, de totdeauna, nu e decât ultima oră a trecutului, ultima lui ediţie, revăzută şi adăogită. Oricare „azi" e făcut dintr'o serie infinită de „ieri", oricare noutate e o simplă descălecare din trecut. *Născut* de trecut, prezentul îi e tributar prin ereditate, îi seamănă, îl repetă. A pretinde eliberarea de trecut e tot atât de absurd ca o revoltă împotriva gravităţii. Nu ne putem desolidariza, nu ne putem rupe decât de ceeace este *în afară* de noi, de ceeace nu suntem noi. Ori, trecutul este *în* noi; fiecare suflet e un vast cimitir al tuturor morţilor. Muzele poeţilor nu sunt decât strigoii altor vremi ce le şoptesc la ureche o muzică veche, devenită de mult refren.

A fost un singur început, numai unul. Inceputul lui Dumnezeu. Omului nu-i este dat decât sfârşitul. Cu noi nu începe niciodată nimic; totdeauna se sfârşeşte ceva, se sfârşeşte timpul, spre a trece apoi mai departe, dicolo de noi, cum trece un tren expres pe lângă halta mică, dându-i cu tifla sonoră a semnalului de pe locomotivă.

Zadarnice sunt zvârcolirile marilor ambiţioşi, vânătorii ineditului, care se află pe acelaş tărâm de basm ca şi piatra filosofică; vană, iluzia că pot tăia timpul în două, făcând din data naşterii lor început de nou calendar. Ateii nu-l pot desfiinţa pe Dumnezeu prin simpla negare a existenţei lui. A închide ochii strâns nu înseamnă a stinge soarele. E doar o eclipsă personală, subiectivă, fără valoare astronomică.

Cei ce se complac în poziţia ridicolă de copii ai nimănui, copii găsiţi ai literaturii, proclamând independenţa faţă de trecut şi fâlfâind stindarde chiar când nu bate vântul, nerecunoscând nici o înrudire cu ceea ce a fost, nu schimbă prin aceasta nimic, realitatea contrarie rămâne neatinsă. Morţii trecutului sunt totdeauna alături de viitorul lor confrate. Ingerul păzitor e trecutul.

Originalii extremişti sunt însă aceia cari nu se mulţumesc numai să fie originali faţă de alţii, dar şi faţă de ei înşişi. La trădarea trecutului celui mare, trecutul tuturor, ei adaogă trădarea trecutului personal, îşi croesc o biografie pestriţă unde nu întâlnim niciodată piatră peste piatră. Această schimbare zilnică de măşti, e deadreptul imorală şi tragică. E imorală, fiindcă viaţa unui suflet de om n'are puncte de reper, n'are acel fir roşu la care se poate reduce orice faptă; la el azi nu mai descinde din ieri. Un râu fără maluri nu e bun pentru navigaţie. Drumul magului trebuie neapărat să ducă spre stea, spre o singură stea.

Şi e tragică o astfel de viaţă, fiindcă e o viaţă de om singur, de om atât de singur încât nu-şi poate oferi nici măcar tovărăşia propriei sale fiinţe, fiindcă şi-a semănat-o, — sămânţă stearpă, — pe drumuri pe care nu s'a mai întors. Fără amintiri, fiindcă amintirile nu-i mai aparţin, sunt ale altuia, ale aceluia care a fost şi nu mai este, el nu poate trăi nici măcar prezentul. Fiindcă prezentul nu e nimic altceva decât amintirea trecutului.

GHEORGHE ION FLORIAN

PEDEPSIREA FAURULUI AJUTAT DE CORB

Inima-i de aur şi-adusă de un corb
In pinii albi, la piscuri sublunare
Unde-anahoretul, pe urme vechi de mare,
Va plăsmui sirenă de grote, ca un orb...

Nerăbdător şi viscolul, găteala din plantaţii
O sună să picure isvor în paraclis;
Ordonă să vină un pescăruş din spaţii,
Şi urletul de lup să creadă 'n noul vis!

Iar cel cu barba 'n noduri, cioplește ca la sare
Şi plânge de tresare furtuna fostă 'n peşteri;
Nu 'nsufleţit-a încă frumoasa lui cicoare
Şi-au şi 'nceput s'o cânte năerii cei mai meşteri...

Dar pasărea 'nvăţată să fure-odor de aur
Aduse păru-Ofeliei — în raclă-i părea stemă! —
El stinse 'n Eva grotelor ecoul de triremă
Şi 'n urme vechi de mare, pe ascetul faur...

SIMION STOLNICU

COMOARA DOMNULUI

Auzi, pe sub hăul azurului tras,
Din tot necuprinsul de drumuri, un glas,
Ce creşte şi urcă iuţindu-şi rotirea ?
In goana lui — cântec şi foame de pas —
Auzi omenirea ?

Glasul acesta ce-şi sue vibrarea
In care şopteşte o inimă mică,
Doamne, ce frică !
Cum îl pândeşte, cu aripi cât zarea,
De jos şi de sus depărtarea !

Aici, cât pământul stă dus cenuşiu,
O inimă mică e tot ce-l învie !
Doamne, să fie
Doar glasul ei totul şi 'ncolo pustiu ?
Nu râde Părinte, eu ce pot să ştiu !

Dar tremure ceruri de imnu 'nstelat,
Din câtă minune în noi Te ating
Nimic n'ai creiat
Mai cald, mai năvalnic şi-asemeni cu Tine,
Ca glasul acesta ce pleacă şi vine !

Eu stau, între vânturi, pe-o creastă de glod
Şi 'n glasul acesta mă las ca 'ntr'o vale
Şi-l spintec cu plugul să-mi legene rod
Şi-l tai cu casmale
S'ajung până 'n fundul comorilor Tale.

GEORGE GREGORIAN

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

RECITALUL WILHELM BACKHAUS. — Printre artiştii mari ai pianului, mult mai puţini la număr de cât vor să ne facă să credem atâtea mincinoase trâmbiţări comerciale, Wilhelm Backhaus îşi impune, incontestabil, prezenţa. I-o impun, în tot cazul, forţele de realizator de elită pe care atât de sigur le stăpâneşte.

De sigur ,Wilhelm Backhaus este un mare tehnician, un triumfător necontenit al luptei degetelor cu şiragurile de clape, dar atât de străin oricărei intenţii spectaculoase, oricărei speculaţii gimnastice, încât, interpret şi virtuos se identifică în totul.

Aparent, înfăţişarea la pian a lui Backhaus prezintă un surprizător contrast. Artistul pare absorbit în necunoscute gânduri, departe de tot înconjurătorul imediat, cu privirile în gol, mişcând braţele, pentru a cânta, fără grabă, fără efort, fără nici un sârg vizibil, aproape cu indiferenţă.

In acelaş timp însă, claviatura e acţionată cu o hotărîre, în încrustările pe-

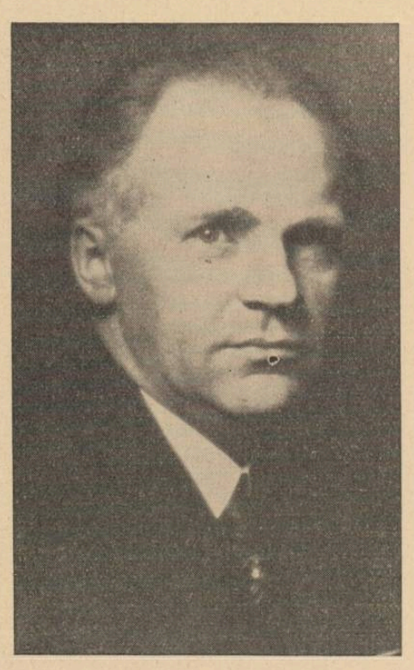

Wilhelm Backhaus

cetluitoare ale degetelor, în decupajul sonor, în transcendenţa mecanismului, care o domină până în cele mai exigente probleme instrumentale, infailibil.

Cele mai complicate trăsături de agerime, cele mai compacte dificultăţi îi cedează fără nici o rezistenţă, biruite de o energie interioară calmă şi peremptorie, care le subordonează integral cerinţelor unei spiritualităţi artistice consecvente în sobrietate, în logică, în absolută probitate.

Textele sunt cercetate nu cu acea imparţialitate rigidă şi mecanizantă urmărită de unii pianişti, dar cu discernământul echilibrat şi substanţial al muzicianului de iniţiere însemnătoare şi de conştiinţă instransigentă.

Recitalul Wilhelm Backhaus a înlănţuit interpretări de impunătoare ţinută şi succint conţinut expresiv.

„Concertul italian" de Johann Sebastian Bach, *sonata în re minor* op. 31 de Beethoven, sculptată sobru şi elocvent în pătrunzătoarele ei înţelesuri şi *sonata în la major* op. 101 de Beethoven, edificată cu o concentrare culminantă în ritmul straniu al extraordinarei fugi terminale au fost urmate de o execuţie de rară capacitate pianistică şi muzicală a *variaţiilor* de Brahms pe o temă de Paganini. Felurimea sdrobitoare a piedicilor ce pun la încercare forţa şi multiplicitatea de meşteşug ale pianistului în această compoziţie, în care feţele muzicei, mereu schimbate, trebuesc urmărite cu luminată vigilenţă şi inscusită adaptabilitate, au fost prilej de triumf pentru artist.

Patru studii de Chopin, în arpegii frânte (la bemol major) în fir fugar de triclete (fa major) în duble terţe (sol diez minor) şi în acorduri ornate (mi major) au ilustrat măestria uimitoare a concertistului, pusă pe deplin la preţ şi în *„berceuse"* şi *„scherzo"* în do diez minor, tot de Chopin, apoi într'o piesă de fantasie de Schumann şi în câteva valsuri de Brahms, bisuri cerute cu viu entusiasm de publicul acestui concert de seamă.

OSWALD KABASTA LA „FILARMONICA. — Concertul „Filarmonicii" dirijat de d. Oswald Kabasta a răsfrânt cu prisosinţă facultatea de a trăi viu şi intens conţinutul fiecărei partiţiuni cu care este înzestrat acest vigilent muzician.

Nici un amănunt, nici o cerinţă de subliniere sau coordonare, nici un prilej de reliefare sugestivă, nu scapă agerimei d-sale neobosite.

Şi de sigur, un temperament muzical activ şi un spirit de observaţie, am putea spune, prin excelenţă dirijoral, nu-i pot fi suficiente pentru a obţine toate acestea.

Mai este necesară şi o cunoaştere pătrunzătoare şi extrem de sigură şi de lucidă a partiţiunii. Şi, aceasta, d. Oswald Kabasta o dovedeşte în fiecare moment, imprimând ritm viabil şi expresii revelatoare fiecărui capăt de frază din memorie.

Posesiunea mintală a operei muzicale este la d. Kabasta cu totul altceva decât o inmagazinare de volume. Această operaţie atinge la d-sa un grad excepţional de identificare cu tâlcul viu al fiecărei rostiri, cu reconstituirea spontană care exclude orice rigiditate şi scolasticism sensului comunicativ al întregei partiţiuni.

Chipul de conducere al d-lui Kabasta se caracterizează, printr'o foarte mare varietate în gest, în sugerări expresive, în posibilităţile de evidenţiere a unei intrări, a unei proporţionări sonore, a articulării totale a execuţiunii.

Mâna dreaptă, mişcările corpului sunt extrem de prompte şi de explicite, iar mâna stângă păstrează o rară independenţă, dozând, extrăgând, împărţindu-se pretutindeni, cu felurită dexteritate

„Till Eulenspiegel", de Richard Strauss a fost redat cu vioiciune scăpărătoare şi realism surprinzător.

Simfonia 7-a a fost cercetată cu ingeniozitate şi spirit de valorificare permanentă a fiecărui element şi de aducere la prezent a tuturor pulsaţiilor ei organice.

In sfârşit, d. Kabasta s'a învederat a fi excelent debussyst, repercutând învăluitor în orchestră feeria de ritmuri şi culori din „Iberia" lui „Claude de France".

CRONICA PLASTICA

SALONUL OFICIAL

de **PAUL MIRACOVICI**

Anul acesta juriul Salonului Oficial a încercat să prezinte o expoziţie cu lucrări mai alese, o expoziţie fără diletanţii şi începătorii care copleşiseră Saloanele din ultimii ani. Mulţi s'au

I. Teodorescu-Sion Figură

plâns de severitatea excesivă cu care au fost judecaţi şi e posibil să se fi făcut chiar nedreptăţi — e aproape firesc — dar mă întreb ce ar fi fost dacă nu se refuza cu atâta „cruzime" atât de multe tablouri, când din chiar expoziţia actuală se mai putea refuza cel puţin un sfert, fără nici-o mustrare de conştiinţă...

Oricum, trebue elogiată comisia de aranjare; aspectul Salonului, anul acesta, e cu adevărat civilizat. Regretăm absenţa atâtor artişti valoroşi, bătrâni sau tineri ca: Tonitza, Steriade, Dărăscu, Şirato, Han, Demian, Ionescu-Sin, Stoenescu, Şt. Popescu etc. Cu contribuţia lor, selecţionarea ar fi putut fi împinsă şi mai departe, făcând din Salonul Oficial ceeace ar trebui să fie : cea mai complectă, cea mai reprezentativă şi interesantă expoziţie românească.

Acum, sărăcia subiectelor, repetarea lor în fiecare an au făcut monotone, obositoare aproape, expoziţiile Salonului. Te aştepţi parcă dinnainte să vezi aceleaşi lucruri, nu speri nici-o surpriză bună.

Cred că desinteresarea aceasta a artiştilor pentru Salon, e din lipsa de interes material. Pe vremuri, Salonul Oficial avea câte un milion pentru premii, cumpărături, încurajări. Cred că nu mă înşel spunând că în epoca aceea nu lipseau de la Salon decât cei refuzaţi... Acum, la aproximativ o sută de mii de lei trebuesc făcute toate cheltuelile necesare, catalog, imprimate şi altele, iar ce mai rămâne se împarte în 20—30 de premii care nu mai au nicio semnificaţie, nici morală nici materială. La fiecare vernisaj, oficialitatea promite marea cu sarea pentru „viitor"... De aceea nu trimit artiştii. Argumentul că trebue să expună de dragul artei, e slab. Dovadă expoziţiile din ce în ce mai puţin interesante ale Salonului — nimeni nu mai face un efort special, fiecare trimite — când trimite — ce găseşte mai bun prin atelier.

●

Singurul mijloc de a stimula pe artişti, de a reda Salonului importanţa pe care trebue s'o aibă, e să fie înzestrat cu un buget destul de bogat din care să se poată recompensa eforturile artiştilor cari astfel, ar încerca lucruri care cer timp mai îndelungat; pânze mai mari, compoziţii şi cari nu pot tenta pe particulari să le cumpere. De aceea sunt atât de sărace expoziţiile actuale; nimeni nu mai încearcă nimic care să-i ia prea mult timp.

Un milion anual, pentru cea mai oropsită dintre artele româneşti ,n'ar fi mare lucru pe lângă zecile şi sutele de milioane ce se cheltuesc cu teatrele. Nu trebue să avem nici-o încredere în în-

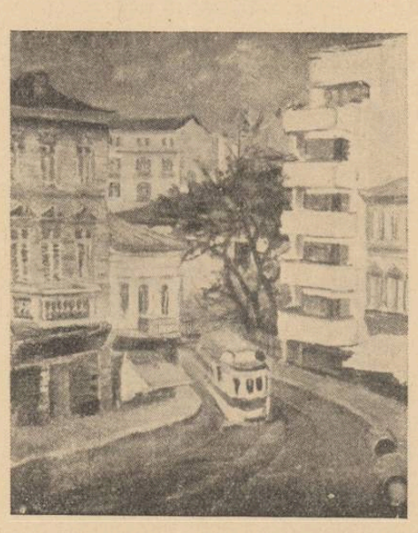

Vladimir Frimu Prin Calea Moşilor, Bucureşti

jghebările care „nu costă bani", făcute din generozitatea artiştilor, în muzeele realizate din donaţii solicitate lor, nici în Saloanele organizate cu ce dă Dumnezeu. Juriul a făcut tot ce-i stă în putinţă. Dacă şi ministerul ar avea tot atâta solicitudine, fără îndoială, Salonul ar fi cea mai valoroasă expoziţie a anului.

●

D. Theodorescu-Sion trimite anul acesta lucrări excepţional de frumoase. Cele două nuduri mai ales, sunt realizările unui mare artist. Compoziţiile, în care e atât de personal, ne arată o altă latură, poate cea mai interesantă a talentului d-sale. Păcat că atât de frumoase daruri nu sunt întrebuinţate în pictura murală pentru care d. Sion este aşa de înzestrat. Portretul — de o rară noblete — ne evocă pe marii maeştri ai trecutului. D. Marius Bunescu, pe peretele din faţă, prezintă 6 tablouri variate ca subiect şi pline de interes. Cu prilejul expoziţiei d-sale — deschisă încă — am scris tot binele. De asemenea despre d. D. Ghiaţă. Una din cele mai frumoase pânze trimite d. Nicolae Cernescu: o natură moartă în tonuri grave, studiată cu profundă seriozitate. V. Frimu expune o „stradă" cald colorată şi cu frumoase rezonanţe de valoraţie. D. Nichita cu „Peisaj" şi „Flori" mai temperat colorate ca altă dată, e în evident progres. D. Vânătoru face o meritoasă încercare de a eşi din

tru culoare. Al. Moscu trimite un peisaj de munte cu frumoase calităţi de volum şi studiate cu acea pătrundere şi conştiinciozitate care-l caracterizează. D. Naum unul dintre cei mai înzes-

Marius Bunescu Exploratorul

traţi tineri trimite câteva peisaje spontane şi bine construite. Mircea Teodorescu, care expune atât de rar, trimite două peisaje cu frumoase calităţi de culoare şi îndrăsneţ pictate. D-ra Marioara Petrescu e copleşită încă de maestrul său. Totuşi, lucrările expuse, studiate fără grabă, sobru colorate, sunt mai mult decât promisiuni.

George Vânătoru Compoziţie

obişnuit. Compoziţia d-sale e bine închegată şi cu înţelegere colorată. Merită — fără nici-o îndoială — o distincţie. Lucrarea d-lui Murnu Filionescu e plină de calităţi şi frumos compusă. Ii reproşăm excesul de detalii — unele fără graţie — şi prea puţină grijă pen-

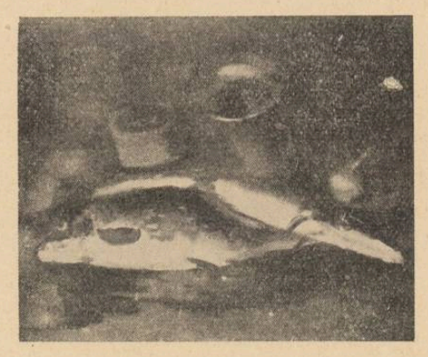

Paul Miracovici Natură moartă

Adina Paula Moscu, în portretele expuse, ne dovedeşte din nou marile sale calităţi de desenatoare. Portretul „Haina roz" deşi puţin cam timid pictat, e un model de portret conştiincios studiat. Anatol Vulpe — foarte luminos, culoare preţioasă, calităţi pe cari le complectează siguranţa desenului său. Florica Cordescu, în cele două peisagii îşi păstrează frumoasele-i calităţi de totdeauna. Gh. Sabin, un îndrăgostit al compoziţiei, trimite de data aceasta numai un portret şi un nud, amândouă remarcabile şi pe care juriul le-a distins cu un binemeritat premiu. In mare progres e d-na Dudu Alexandrescu. Amândouă tablourile — flori şi un nud — sunt lucrările unui artist care ştie să împingă departe un studiu fără a-l obosi sau a pierde din frăgezime.

In cronica viitoare, despre celelalte săli şi sculptura.

Din însemnări

Ştiu, nu mai pot sui pe creste 'nalte
Să retrăesc minunea zării pure,
Să mă îmbăt de linişte şi seară
Să plec cu geanta plină de pădure.

Nu mai încerc tristeţea altor vremuri
Ce tot acolo singure rămân.
Nu mai m'afund în stuhuri mari de lună
Să stau plecat pe armă ca pe-un sân.

Acuma singur pe câmpia 'ntinsă
A tinereţii mele goală de cocoare,
Strig timpul ce-a rămas cu ani în urmă,
Ca pe un câine obosit de vânătoare.

Ţii minte vremea ceia, buna mea stafie,
Când apa zilii-şi flutura surâsul ?
Mai ştii ecou când alergai odată,
Ca un ogar ca să-mi aduci apusul ?

VIRGIL CARIANOPOL

CE S'A SCHIMBAT IN LITERATURA ROMANEASCA IN ULTIMII DOUAZECI ŞI CINCI DE ANI

de TUDOR VIANU

Am rămas surprins şi pe gânduri când, întâlnindu-mă cu un vechiu camarad de studii şi literatură, am constatat din socotelile făcute împreună că au trecut douăzeci şi trei de ani de când am publicat primele noastre încercări literare. Nu acord acestei date decât un interes subiectiv şi psihologic. Totuşi atâta potop de zile, la care se adaogă şi acelea petrecute cu ochii aţintiţi asupra tagmei literare, înainte de a face parte din ea, întocmesc o perioadă destul de lungă, pentru a îngădui comparaţia între cele două capete ale drumului. S'au schimbat multe în acest ultim sfert de veac al literaturii româneşti şi mărturia unui contimporan poate aduce concluzii pe care cărţile de istorie literară nu le cuprind. Căci adevărata istorie este aceea trăită şi faptele esenţiale, de care ea ar trebui să se ocupe, sunt acele mărunte transformări în sentimentul oamenilor şi în aşezările lucrurilor, care întocmesc până la urmă prăbuşirile catastrofale sau înălţările ca din nimic. Despre aceste evenimente infinitesimale ale istoriei ,despre transformările care se produc în structura moleculară a societăţilor, nu vorbesc actele şi monumentele, inscripţiile şi efigiile, ci numai acea vorbă simplă a amintirii cumpănite, reflectate. Să ne întrebăm deci ce s'a schimbat în aşezările obiective ale literaturii româneşti, în ultimul sfert de veac, pentru acel care n'a încetat să asiste la desvoltarea ei ?

Mai întâiu ne este plăcut să observăm prefacerea şi ameliorarea cadrului material al literaturii. S'au înmulţit editurile, publicaţiile şi colecţiile, încât lucrarea literară a devenit mai intens solicitată şi îşi găseşte mai uşor locul, atunci când apare singură. In preajma anului 1910, nu exista ca editură cu adevărat activă decât „Minerva". „Viaţa Românească" abia începuse şi elanul ei a fost repede frânt. „Socec" edita mai puţin şi mai rar. Astăzi sunt cinci sau şase edituri în Bucureşti şi — lucru cu adevărat îmbucurător — iniţiative valoroase se semnalează în diferite puncte ale ţării. Este de datoria noastră să spunem că în fruntea tuturor stau editiile Fundaţiilor Regale care au contribuit mult, în ultimii ani, la schimbarea soartei pe care o avea cartea românească în trecut. Intinsul lor plan de lucru, de care profită nu numai scriitorii în viaţă, dar şi acei cari în trecutul apropiat au fost victima strâmteţei de cadru şi a lipsei de îndrăzneală a editorilor contemporani, contribue să dea mişcării literare o altă fizionomie. Nu spun că tot ce se poate dori în ordinea organizării cadrului material al literaturii, a fost realizat. Simpla şi liniştita constatare mă face să afirm însă că ne găsim pe un drum sănătos la capătul căruia cartea cea bună va trebui să găsească numaidecât mijlocul de a se înfăţişa publicului şi nici un autor de seamă al trecutului nu va trebui să lipsească din librăriile româneşti ,aşa cum a fost cazul timp de zece ani cu Cronicarii. cu Haşdeu, cu Macedonski. cu Ştefan Petică sau cu Al. Xenopol în partea filosofică a operei sale. Evident, o mişcare literară vie este bilaterală. Iniţiativei producătorului trebue să-i răspundă interesul consumatorului. Acesta din urmă însă trebue şi poate fi câştigat. Scepticismul care paralizează orice iniţiativă, din pricină că lipsesc cititorii, mi se pare una din cele mai bizare atitudini, dacă ne gândim că de când există literatură în lume. nu s'a produs cazul vreunui public de cititori care să stârnească direct şi mărturisit pe vreun autor indolent. Publicul este o formaţie reflexă şi mobilă. El apare evocat de puterea unei minţi creatoare şi încetează să existe pentru glasul unui autor mediocru şi neinteresant sau pentru acela care nu e pus în bune condiţii de a fi auzit.

Vivacitatea mai mare a mişcării literare n'a produs totuşi până acum ceea ce se aştepta de atâta timp şi anume, apariţia figurii sociale a scriitorului care trăeşte din profesiunea lui. Astăzi, ca şi în momentul literar al lui Coşbuc, Vlahuţă sau Delavrancea, scriitorul trebue să se adăpostească într'o profesiune liberă, să facă gazetărie sau să i se găsească vreo însărcinare în administraţia publică. Excepţiile sunt destul de rare şi, în această privinţă, ultimul sfert de veac al literaturii româneşti, s'a scurs fără urme apreciabile. Imprejurarea alcătueşte un neajuns însemnat în viaţa noastră literară, dacă ne gândim că marile opere temeinice nu pot apărea decât în cadrul unei vieţi consacrate cu desăvârşire sarcinii literare. Opera de seamă este produsul unui devotament total. Ea nu poate fi decât ţinta îndepărtată a unui drum lung, în timpul căruia poate fi stăpânit un material, prelucrat cu mijloacele unei tehnice rafinate. Nu spun că nu există cazuri, ca acela al unei Emily Bronté, în care o mare creaţie se desvoltă în împrejurările de viaţă cele mai nepotrivite. Geniul literar are uneori astfel de supleţi. In mod general însă o viaţă împărţită între creaţia artistică şi profesiunea remunerativă, menţine pe cea dintâi în forme diletantice, o lipseşte adică de adâncimea şi perfecţiunea la care ea trebue să aspire. Ar fi dealtfel ciudat faptul că pentru a deveni un bun medic sau inginer să fie nevoie de a te consacra cu totul acestor profesiuni, în timp ce poţi să te mulţumeşti şi cu o aplicaţie intermitentă sau ocazională pentru a înfăţişa tainele sufletului sau ale societăţii omeneşti, în roman sau în teatru.

Vivacitatea în creştere a mişcării literare, dacă n'a avut meritul de a elibera pe scriitor, asigurându-i o situaţie independentă, a avut în schimb neajunsul de a dilua oarecum mişcarea literară. Spun lucrul fără nici o amărăciune. Este însă evident, pentru martorul acestor douăzeci şi cinci de ani de viaţă literară, că operele care apar azi parcă nu mai au ecoul pe care-l aveau altădată producţiile timpului. Nu vorbesc de întinderea ecoului, ci de adâncimea şi de calitatea lui. Mi-aduc bine aminte ce putea însemna pentru cititorul perioadei care a precedat războiul apariţia unei nuvele de Brătescu-Voineşti, a unei cărţi a lui Sadoveanu, şi chiar a unei noui poeme de Minulescu. Răsunetul acestor lucrări nu atingea straturi mai îndepărtate ale publicului, dar prilejuia acte viguroase de participare ,cu sensuri variate ale interesului, printre cei atinşi de acest răsunet. Nu mai văd azi nicăieri dezbateri literare de intensitatea aceleia pe care a provocat-o apariţia volumului lui Cerna sau reprezentarea „Patimii Roşii" a lui M. Sorbul. Lumea pare mai indiferentă faţă de fenomenul literar, tocmai într'un moment în care el proliferează mai intens şi în care numărul cititorilor se găseşte în urcare.

Explicaţia stă în faptul că publicul răspunde cu oarecare indiferenţă producţiei care i se oferă cu grabă. In adevăr, o trăsătură proprie ultimei literaturi ,adusă tocmai de efortul scriitorului de a-şi asigura independenţa materială, este năzuinţa de a produce abundent. Literaturile occidentale cunosc de multă vreme regimul scriitorului care nu înţelege să treacă un anotimp literar fără a adăoga un titlu nou în lista completă a operelor lui. „Anul şi romanul" este o formulă pe care o aud de câţiva ani şi în gura scriitorului român. Ceea

ce a dispărut în frenezia mai nouă a producţiei este tihna lucrului bine cumpănit, grija de a atinge desăvârşirea, atenţia zeloasă pentru detaliul cel mai neînsemnat ,în care se recunoaşte maestrul. Cazul unui Caragiale, cuprins de teribile scrupule ale conştiinţei literare în ce priveşte poziţia unei virgule într'o frază şi telegrafiind pentru schimbarea locului ei, a devenit imposibil printre noi. Cultura limbii se găseşte şi ea în regres. Abia acum vedem că generaţia lui Caragiale şi a lui Vlahuţă, a lui Macedonski, Delavrancea şi Anghel a fost o generaţie estetă, animată de preocupări formale, dispărute pentru scriitorii mai tineri ai epocii de faţă. In echilibrul dintre expresie şi experienţă ,scriitorii mai tineri optează pentru cea din urmă. Ei reclamă „autenticitatea", se declară „experienţialişti", caută „trăiri" şi se aşează astfel la un pol opus faţă de cel artistic al scriitorilor mai vechi. Nu mă gândesc nicidecum să scobor valoarea acestui efort de a strânge realitatea mai de aprope, de a cunoaşte mai mult şi mai adânc. Mă mulţumesc să constat evoluţia care s'a produs între timp, regretând numai împrejurările în care zelul experienţial nu compensează scrupulul artistic dispărut. Când publicul primeşte cu răceală o operă nouă este totdeauna un semn că el reacţionează la graba execuţiei, fără să fie mulţumit de conţinuturile care i se prezintă cu acest sacrificiu.

Un alt eveniment produs în intervalul pe care-l considerăm a fost înflorirea marilor genuri obiective, în special a romanului. Teatrul care a atras destule pene în acest timp, n'a izbutit să determine o vocaţiune scriitoricească de primul ordin. Se va spune poate că teatrul se găseşte într'o criză universală. Totuşi momentul care a urmat imediat războiului, adică momentul pe care l-am putea numi **expresionist** prin referire la scriitorii germani care au afişat în epoca aceasta programul cel mai caracteristic, a dat teatrului un loc destul de mare. A lipsit însă prezenţa unui talent de seamă care din întâlnirea cu explozivul expresionistic să determine o producţie teatrală epocală. Lucrurile s'au întocmit aşa, încât după atâtea decenii de dramaturgie naţională nu putem asocia lui Caragiale, iniţiatorul şi patronul modern al genului, nici un nume de o valoare egală cu a lui. Rămâne deci apariţia romanului de formulă naturalistă, ca una din contribuţiile cele mai însemnate ale epocii noi. Am fost printre acei cari au salutat această apariţie, în care recunoşteam un aspect hotărîtor al evoluţiei literare. Inspiraţia mai veche se menţine în forme lirice. **Lied-ul** şi **schiţa** erau cele două genuri literare care înfloreau în revistele Semănătorismului. Reputaţia literară a unui Anghel, Iosif sau Gârleanu nu avusese nevoe să se justifice prin viziuni mai largi şi prin producţii mai susţinute. Gustul timpului se mulţumea cu notaţia lirică a unui moment, a unei situaţii fugitive, a unei impresii. Când au apărut deci marile construcţii epice ale lui Rebreanu, însumate în ani de muncă, atâţi cât erau necesari împletirii lor simfonice de motive şi aruncării sondei în abisurile subconştientului, toată lumea a fost bucuroasă să salute o manifestare de maturitate literară. Exemplul acestei iniţiative s'a propagat cu repeziciune. Astăzi încă fiecare scriitor doreşte să publice romanul său în două volume. Planul de lucru se extinde uneori până la forma ciclului de romane, în care trebue să recunoaştem o voinţă realizatoare mai robustă şi un cadru destinat marilor viziuni. Totuşi, pe lângă lucrările serioase care se pot cita, observatorul trebue să noteze şi fenomenul falsei emulaţii, care a impus, poate pentru întâia oară la noi, **fabricatul literar.** Nu toată producţia epică, foarte abundentă în ultimii ani, a fost susţinută de puterea sporită a observaţiei şi a concepţiei. Foarte deseori ea a fost rezultatul veleităţii de a umple un cadru prestabilit şi de a împlini un program. Trebue să mărturisim cu toată limpezimea lucrul acesta, tocmai pentru a distinge autenticul de fals, simpla modă literară, de ceea ce este creaţie adevărată şi durabilă.

In aceeaşi direcţie a maturităţii trebue să subliniem şi progresul literaturii de idei. I se oferă azi publicului, şi acesta primeşte cu o vioiciune a interesului care uneori surprinde, scrieri ideologice înlănţuite cu producţia literară generală. Imprejurarea este destul de deosebită de ceea ce i se poate asemăna în mişcarea literară înaintaşă. Căci revistele de cultură generală, „Convorbirile Literare" sau „Viaţa Românească", publicau articole şi studii cuprinzând rezultatele unor oameni de ştiinţă în feluritele ramuri ale cercetării. O revistă ca „Gândirea", încă din primii săi ani, asociază însă cercetarea cu expresia literară, face să treacă filosofia şi mistica, istoria şi dreptul printre genurile literaturii şi impune termenul de **esseu,** care a început să sune urechilor noastre din ce în ce mai puţin ca un barbarism. Multă vreme chestiunea criticii literare a rămas într'acestea deschisă. Se regretă epoca în care Maiorescu şi Gherea făceau ordine în literatură şi chiar aceea mai nouă în care nimic nu scăpa agerimii lui Chendi sau aplicaţiei metodice a d-lui Mihail Dragomirescu. Ani de-a rândul a rămas, ca să zic aşa, vacantă situaţia de critic literar a generaţiei de scriitor care se ridică. Astăzi cred că situaţia nu mai este aceeaşi. Sunt astăzi mai mulţi critici de talent printre noi. Totuşi, niciunul din ei nu reface figura şi atitudinea unor teoreticiani şi cenzori ca Maiorescu şi Gherea. Critica a devenit azi mai tehnică şi mai puţin principială ; ea nu face să funcţioneze principiile generale, ci condamnă şi justifică opere individuale în numele simplului bun gust.

Poziţiile literare intransigente, stabilite în conexiune cu anumite concepţii filosofice şi sociale, sunt dealtfel pe toată linia abandonate. Inaintaşii noştri care intrau în viaţa literară pe la 1890 ,găseau un teren literar foarte sistematizat, în care taberele puse faţă în faţă îi cereau să aleagă între teza artei pentru artă şi a artei cu tendinţe, între conservatorismul Junimii şi socialismul lui Nădejde şi Gherea. Când, acum un sfert de veac, am început să urmăresc mai de aproape mişcarea literară, puterea acestui contrast slăbise. In schimb eram solicitaţi să alegem între semănătorism-poporanism şi modernism, care uneori lua şi numele destul de impropriu de simbolism. Cred că începătorilor de astăzi divergenţa aceasta nu le mai spune nimic. Desvoltarea recentă a literaturii româneşti s'a făcut în direcţia accentuării specificului naţional dar fără să se izoleze de tot ceea ce cultura timpului poate să aducă din izvoarele ei cele mai bune. In această privinţă putem spune că trăim un moment de sinteză, care a dezarmat multe din fanatismele şi îndărătniciile de altădată.

Iată câteva din observaţiile unui martor al literaturii româneşti în ultimul sfert de veac, puţinele din câte am putut face în acea clipă a uimirii când timpul a încetat să curgă şi ochiul a privit tot ce s'a transformat pe nesimţite în aşezările lucrurilor şi în sentimentul nostru faţă de ele.

Junimismul lui Odobescu

de ION BĂLEANU

In recenta ediţie critică a „Operelor literare" ale lui Al. Odobescu, d. Scarlat Struţeanu a pus o problemă foarte interesantă de încadrare spirituală.

Al. Odobescu a rămas în literatură, ca şi în viaţă, un Petronius al stilului, de o eleganţă solemnă, sobră, uneori demonstrativă. In privinţa aceasta mă gândesc a-l vedea pe linia de conduită stilistică a lui Gustave Flaubert, care, predispus la reale turburări gastrice din cauza paginilor bovariene cu arsenic, a fost extrem de indispus de când a „comis" un dublu genetiv. Intr'adevăr stilul odobescian este curat de orice asperităţi dezarmonice, de orice balast; e clar şi masiv, iar eleganţa lui clasică l-a proclamat „prinţul prozei" în literatura noastră prea obicinuită cu zorzoane bizantine. Opera odobesciană este momentul maturităţii noastre stilistice. Dealtfel această „toaletă" a scrisului era reclamată de însuş principiul tehnic al gândirii lui. Spirit echilibrat, cu o cultură bogată rezultată din multiple izvoare, — nimic, în niciun plan al vieţii, nu-i putea fi străin ; avea cum s'ar spune o cultură polivalentă fără precăderi şi cu aceeaş putere de apreciere şi înţelegere oricare ar fi fost obiectul care i-ar fi provocat pe una sau pe alta. Cred chiar că greşesc atribuindu-i **aprecieri,** acestea presupunând **superficialitate.** In orice domeniu şi-a spus cuvântul, şi l-a spus după ce în prealabil cunoscuse problema, în toată onestitatea.

Aci începe, principial, junimismul lui, precum interpretează d. Scarlat Struţeanu, în onestitatea ştiinţifică a concluziilor puse.

Care este — istoric — sensul junimismului?

Mişcarea aceasta spirituală a răsărit din nevoia de a răsturna tendinţele în care căzuse curentul ardelean epigonic şi didacticismul creat sub influenţa lui Kogălniceanu. Valoarea lor istorică rămâne. Pentru că, pe de o parte, Şcoala ardeleană ne deschide, pe planul istoric şi linguistic, porţile spre clasicitatea noastră originară ,trecând punţile occidentului, lăsând aer proaspăt să ozoneze atmosfera noastră de feudă culturală, pe de altă parte curentul tradiţionalist (Kogălniceanu — Al. Russo — N. Bălcescu — C. Negruzzi) ne scutură praful cronicilor cu duhul trecutului autohton. Nepregătită însă pentru elanuri, spiritualitatea noastră alunecă uşor în indisciplină. In momentul acesta răsare şcoala maioresciană cu un regim grav de spiritualitate nouă. Legătura cu şcoala **Daciei literare** (1840) o face V. Alecsandri care se aclimatizează repede în curentul criticist. Dealtfel glorificarea lui — „rege al poeziei vecinic mândru şi ferice" — din chiar sânul Junimii, ne dovedeşte că spiritul junimist, negativist în fapt, nu repudia valorile înaintaşe, ci dimpotrivă.

Principial junimismul este atitudinea critică, negativistă faţă de formele fără fond şi totodată o luptă de nouă zidire. Imi pare însă că negativismul maiorescian a fost atît de violent încît elementul constructiv din opera lui trece pe un plan secundar. In orice caz, ca atitudine critică, şi Maiorescu şi Odobescu pot fi consideraţi de acord.

Nu e greu să ne amintim de lupta lui Maiorescu dusă contra exceselor şcoalei latiniste. Uneori a fost prea aspru când atacurile lui au isbit în Simion Barnuţiu, cu toate că opera acestuia universitară era vulnerabilă. In special **„Dreptul publicu al românilor"** (1867) pune nişte concluzii catastrofale.

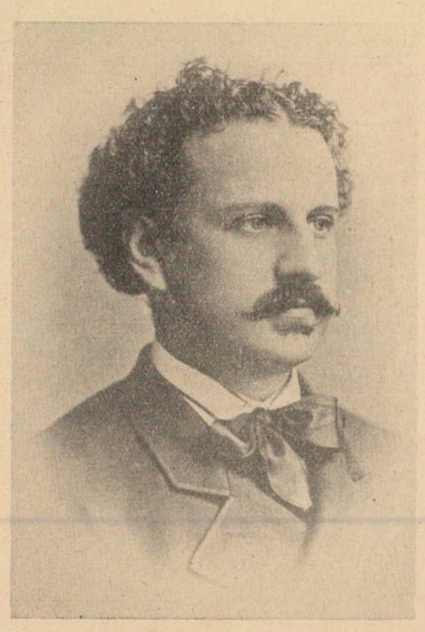

Insă Maiorescu a avut un eminent punct de plecare : cultivarea adevărului ştiinţific şi înlăturarea superficialului. In cadrul acesta se circumscrie şi lupta lui contra germanizării expresiilor româneşti (Limba română în jurnalele din Austria) sau a beţiei de cuvinte — plecând tocmai dela teoria darwiniană a „plăcerii pentru ameţeala artificială".

Maiorescu, stabilind direcţia nouă în poezia şi proza română (1872) a triat şi scriitorii vremii, decretând pe cei de frunte : primul — Alex. Odobescu (cercetări arheologice) care respectă în opera lui ştiinţifică principiile — **studierea obiectului cu adevăr, sinceritate** şi **nepărtinire.**

Din unghiul acesta, junimismul odobescian nu mai poate fi îndoelnic.

Maiorescu s'a angajat mult în lupta contra culturii de duzină, cu mediocritatea în frunte. Polemica lui cu Revista Contimporană, semnalând erori grave (Ammianus Marcellinus, Voltaire, definiţia istoriei, etc.), sau trăgând de urechi pe acel Dorotei Cucu dela „Voinţa Naţională" pentru faimoasele lui 3 contraziceri. Cuvânt de ordine : **înlăturarea mediocrităţii.** Pe Odobescu îl găsim în acelaş front. Şarja lui din **Prandiulu academicu** şi tot războiul lui academic ni-l arată drept un junimist temperamental.

Impotriva aceleiaşi superficialităţi culturale se ridică şi Odobescu în polemica lui cu Cezar Boliac.

Alt punct de contact junimist — în minunatul eseu **„Pseudokinegheticos"** unde stau laolaltă, într'o armonie perfectă şi unică, elemente din cele mai variate planuri de cultură. O mică operă de scamator genial, care, stăpân pe forţele lui îşi permite distribuirea lor în cea mai năstruşnică problemă de creaţie. Dar aici vedem un aspect nou al junimismului : negativismul dispare ca să lase luminos ansamblul lui creator. Unde, într'adevăr Titu Maiorescu a creiat fără să fi negat nimic, este în studiile lui în jurul „poeziei populare" culeasă de V. Alecsandri, poezie care, cuconetului contimporan îi mirosea a cioban. Dealtfel prin linia acceptării poeziei populare, ridicată la sfinţenie de Herder („glasuri ale popoarelor") de Mikiewicz („Sicriu sfânt al credinţelor") şi Al. Odobescu, Maiorescu îşi leagă curentul junimist de curentul tradiţionalist al lui Kogălniceanu şi Alecu Russo, legătură întemeiată chiar în opera lui V. Alecsandri.

Rămâne însă o fereastră în junimismul odobescian. Legile esteticei maioresciene aveau coordonate de universalism. Pentru această estetică, ridicată tocmai împotriva îngenunchierii totale înaintea literaturii cu temă naţională, elementul de bază în studiul literar este **entuziasmul impersonal.** Poezia este o nobilă inutilitate (M-me de Staël) dar în orice caz spiritul larg al maestrului concepea arta ca o universalitate. Cosmopolitismul de care a fost acuzat este evident. Arta — după el — are finalitate, dar îi sunt indiferente rădăcinile. Deci nu poate fi vorba de un **specific.** Ori, Odobescu a pus în plin problema **stilului naţional** în conferinţele dela Ateneu. Două, neţinute, erau întitulate : **Arta naţională — Instinctul estetic la Români.**

Teoria odobesciană a stilului naţional avea ca frontispiciu un adevăr care nu este o notă junimistă-maioresciană, ci una tradiţionalistă — cu **dizidenţă junimistă : Arta e universală dar pleacă din fond naţional.**

Ceea ce au realizat integral Eminescu şi Creangă.

In concluzie, Alex. Odobescu, deşi a fost un mare izolat, neîncadrat într'un partid cultural, atitudinea lui a fost o experienţă convins junimistă.

Mai ales, ceea ce i-a unit pe Odobescu şi Maiorescu, a fost DISCIPLINA INTERIOARĂ care, pe unul l-a dus la realizarea genului unic al Pseudokinegheticos-ului, iar pe celălalt la discernământul critic care a pus temeliile esteticei noastre literare.

LUCA ȘI

Târîndu-şi cu greu picioarele obosite, Luca ajunsese târziu în apropierea pădurii. Mort de oboseală, parcă, uitând totul ce era în urma sa, se trântise fără alegere lângă o tufă de soc şi adormise imediat. Când se trezi, soarele era aproape de apus. Pădurea se 'nvăluia în albăstrimi întunecate şi băiatul se temuse să intre sub coroanele imense ale fagilor, aşa că, până se făcuse noapte, se-aţinuse mai mult pela margini, unde ajungeau, luptându-se cu lăstarii cruzi, nişte ţanţe şi chiar porumbişti. Işi astâmpărase foamea cu bob şi mazăre, iar setea, când dintr'un izvor, care gâlgâia de sub pietrele unui dâmb acoperit cu frasini. Noaptea, prima lui noapte petrecută departe de oameni, îl terorizase cu 'nchipuiri înfricoşătoare. Aşteptase cu jind dimineaţa şi, când, înstarşit, soarele răsărise, se rugase în genunchi lui Dumnezeu. Ducând o viaţă instinctivă, de animal fugarit, o oroare atât de-amarnică împotriva oamenilor pusese stăpânire pe el, încât nici măcar propriu-i chip nu voia să şi-l vadă, — şi, deaceea, când se-apleca, la izvor, deasupra apelor cu luciu liniştit de oglindă, îşi închidea desnădăjduit ochii. Peste tot acest sdruncin, numai un gând clar: să fie singur, fără martori la durerea lui, care-i schingiuia sufletul.

Cinci zile o dusese aşa, chinuindu-se şi dormind pe-apucate, incapabil de-o hotărire, care să-i ordoneze într'un fel oarecare traiul.

Intr'a patra zi, ploaia îl scăldase până la piele şi trebuise să dârdâie de frig toată noaptea, căci cămaşa nu mai voia să se usuce. Dimineaţa îl surprinsese demoralizat şi cu obrajii palizi de nesomn, şi băiatul nu-şi revenise decât la amiază.

Poate că şi a cincea zi ar fi petrecut-o în aceeaşi nesiguranţă chinuitoare, daca nu s'ar fi întâmplat ceva, care-l decise să ia drumul spre adâncul codrilor. Tocmai isprăvise de mâncat nişte pădureţe, cari îi strânsese gura pungă, şi voia să se lungească la soare, ca să scape definitiv de jilăveala îmbrăcămintii, când un grup de săteni se-apropie de pădure. Un moment, Luca se gândi să lasă înaintea lor, ca să le ceră un dărab de pâne sau un colţ de mămăligă, însă, fiind sigur că-l vor întreba cine-i şi de unde-i sau chiar şi alte lucruri, renunţă şi, ca să nu fie descoperit, mai ales că sătenii veneau glonţ spre dânsul, o'ntinse pe-o cărare spre 'ntunecimile verzi din faţa sa. La început, se cam temu. Credea că, la fiecare pas, va fi ameninţat de sălbătăciuni, cari vor căuta să-l sfâşie, însă nimic nu se arătă şi prinse curaj să privească liniştit împrejur.

După o bucată de mers, copacii prinseră să se'ndese unii în alţii cu crengile şi cerul îşi rărea tot mai mult frunzele albastre. Pământul, din care săltau, încolăcindu-se besmetic, rădăcini noduroase şi jilave se surpau uneori în văgăuni întunecoase, de unde se 'nălţau, ca nişte valuri agitate, gorunii şi frasinii cu licăriri de soare. Ferigile se 'ntindeau deasupra smârcurilor, iar ciupercile, majoritatea cu căciuli roşii, aduceau surâsuri binevoitoare în umbra deasă a tufelor, peste cari se năpusteau furioşi copacii mai bătrâni. Mustind de suc, ţărna era lipicioasă. Luca lipăia cu impresia că se va scufunda ca 'ntr'o mlaştină şi sălta ca o barză peste cleiul negru al cărării. Când aceasta se pierdu între nişte brusturi, se opri nehotărît. Orientându-se după lumină, păşi prin ierburi spre apus, încotro ştia că pădurea se adânceşte vre-o zece kilometri şi, până'n seară, nu-şi conteni mersul.

Mirat că nu 'ntâlnise o fiară, se 'nveseli întrucâtva şi 'ncepu să fluiere, însă ecoul îi răspunse misterios şi Luca, înfricoşându-se din nou, tăcu. Vrând să profite de ultimele lumini ale amurgului, se puse să caute de mâncare şi, când dădu de-un smieuret, se-aşternu lacom la potolirea foamei. Apoi, înclinându-se, se culcă şi cu toate că locul era umed şi plin de ţânţari, adormi fără cazna.

Când se trezi, nu-i vorbă, îl cam dureau picioarele, dar se 'nunse odată şi bine — şi greutatea din trup îi dispăru ca luată cu mâna. Oricum destul de odihnit, prinse să cerceteze terenul.

Se afla pe-un fel de podiş cu iarbă multă şi mătăsoasă. Stejarii curgeau ca nişte rauri pe colinele cari, văzute din depărtare, păreau o mare verde cu uşoare reflexe albăstrii. Soarele înalbea nişte nouri subţiri peste coamele învolvurate ale dealurilor şi le dădea diferite chipuri fantastice. In apropiere era o desime de fagi tineri, tăcuţi şi darji, cu frunţea până sub creştetul cerului.

Luca îşi roti încăodată privirea şi-abia de se sătură, într'un târziu, de toată bogaţia asta a pământului.

De când cu războiul, pădurea rămăsese fără păzinici, căci forestierii şi organele în subordine se nimeriseră să fie naţie proaspătă, cu datorie către împărat, aşa că înginerul Hettmer, „Verwalterul" ocolului silvic, găsise numai cu mare greu un om de încredere. Acesta, făcea ce putea, dar unde să ţină sub ochi atâta amar de codru? Sătenii din împrejurimi nu se mai osteneau să cumpere lemn, ci fiecare se ducea de capul său de şi-l alegea cum îi venea mai bine, din margine.

Luca ştia lucrul acesta şi n'avea grijă că va 'ntâlni picior de fiinţă cuviincioasă. Intrebarea era dacă se afundase destul şi dacă dealurile nu-i înşelau socoteala ochilor. Ca să se-asigure, deci, că drumul i-a fost cu prisosinţă de-adânc, chibzui un stejar mai arătos şi, cât ai clipi, fu în vârf. Spre apus, nici nu se uita, căci tot pădure mergea într'acolo. Cu atât mai mult, însă, se chiori spre răsărit, de unde venise. Intr'adevăr, se desluşeau nişte câmpuri încoace — şi chiar câteva case. Era, prin urmare, primejdie din partea asta. Stătu cât stătu, ca o veveriţă, în braţele moicume ale copacului, dar picioarele, îndesate în îndoitura unui ram noduros, începură să-l furnice şi se lăsă sprinten la pământ, turtind vre-o două ciuperci mai făloase, ale căror căciule se duseră deadura până 'ntr'un ciot ciupit de cari.

Dimineaţa răsufla prin toate frunzele pădurii. Căldura încerca să se coboare, însă stejarii şi fagii luptau vitejeşte împotriva ei, îngăduind-o numai atâta, cât se potrivea pentru ierburi şi gângănii, iar Luca îi simţea pe obraji mângâierea plăcută. Un duh reavăn de sulcină împărătească şi de cimbru acrişor plutea pretutindeni, rareori tăiat de câte-o boare aspră cu miros de lut.

Băiatul mai privi odată, cuprinzător, şi, apoi, o luă iar spre apus. Copacii începură să se 'ndesească din nou. Erau bătrâni, însă, după chipul în care dădeau din coate după lumină, se vedea că mai au chef de traiu. Vegetaţia mărunţă, lipsită de soare, tânjea. Numai ferigile dăinuiau nepăsătoare şi ocroteau de goliciune pământul apos.

Luca înainta cu greu, mai cu seamă după muşchiul copacilor şi mai rar după soare, căci nu-l prea putea găbji dintre atâta frunziş. Copaci, doborîţi de bătrâneţe, tufişuri dese, hârtoape şi alte obstacole îi îngreuiau drumul. Năclăit de sudoare şi cu inima bătând să-i spargă coşul pieptului, Luca înainta, totuşi, — încăpăţinat şi fără teamă.

Pela amiază, dădu de-o dumbravă cu iarbă mare şi străbătută de-un părâu limpede, că se puteau număra pietrele de pe fund. Flori sălbatice creşteau în voie pe maluri. Ţărna era svântată şi fericirea lui Luca fu deplină când descoperi şi o plajă de nisip mărunt şi auriu. Atraşi de lumina puternică a soarelui, câtiva peştişori argintii se jucau la suprafaţa apei. In marginea dumbrăvii, un măr încărcat cu fructe îl îmbia pe băiat.

— Cine te-o fi altoit? — îl întrebă Luca după ce gustă din roadă, căci ea nu era pădureaţa, ci dulce, şi se cunoştea uşor că pomul fusese îngrijit de-o mână omenească.

Intrigat, căută o explicaţie, însă, deoarece foamea nu-i dădea pace, nu se sforţă prea mult să ajungă la capăt cu investigaţia.

— Aici am să rămân! Mâncare am, loc de scăldat aşijderea, iar soare berechet. Nu-mi lipseşte decât o casă, — şi se duse să exploreze copacii dimprejur.

Nimerind o scorbură uimitor de spaţioasă, o curăţi de ciuperci şi de gangănii. Apoi, smulse iarbă şi-o întinse la soare, să se usuce, iar spre seară o strânse şi-şi făcu aşternut din ea.

Luca n'avea dece să se plângă. Viaţa pe care-o ducea era minunată. Stătea ceasuri întregi, gol, la soare. Când se sătură, sărea în părâu şi se lua la'ntrecere cu peştii, cari îi amăgeau la locuri răcoroase, sub nişte salcâi pline de umbră şi cu miros de mâl. Atunci, ieşea la mal, de unde se uita în apă, urmărind jocul peştilor, sau în iarbă. Libelule mari — albastre şi străvezii, scânteiau ca argintul şi Luca le privea până se pierdeau în frunzişul tufelor. Nu-i lipsea nimic. Viaţa în aer liber, mereu în soare, îi întărise trupul, care se desvolta bogat în sevă şi tară oprelişti. Uneori, se urca în copaci. Inconjurat de frunziş, părea un puiu de zeu. Chiuia din răsputeri, însă nu-i răspundea decât ecoul sau vre-o pasăre de noapte, stingherită din somn.

— Uhùuù...i...i...iau..iau...iau...iau.,,

— Iaù...iaù...

— Uùuù:.

— Uù...

Soarele râdea în părâu şi apele clincheneau vesel. Ferigele se plecau şuşotind, iar ciupercile roşeau de plăcere. Numai brusturii rămâneau morocănoşi

şi nu luau parte la petrecere.

— Domnule pom, — se ruga Luca, — îmi dai un măr?

Pomul se mai codea, mai tuşea în frunze, însă, la sfârşit, mărinimos, îşi scutura fructele, pe cari băiatul le culegea din iarbă şi le savura încet. Mustul i se prelingea auriu pe barbie şi pe piept. Lumina se resfrangea în picăturile dulci şi albinele zumzăiau vesel, crezând că au dat de-un fagure de miere.

Dimineţile, pădurea vuia de cântec. Dacă luceafărul vestea o zi senină, Luca acompania cu glasul său sălbatic stingerea stelelor. Când zorii împurpuraţi nu se lămureau încă bine din întunecimile zării, băiatul se-arunca în valurile părîului. Inotând sub apă, atingea pietrişul răcoros şi se'nfiora. Apoi, se lungea pe nisip şi aurora îl acoperea cu o brumă roşie, pe care abia soarele, înălţat victorios deasupra stejarilor, o risipea într'un argint suav ca promoroaca depe prune.

— I...i...i...iaù...iaù...iaù...iau..

— Iau...iaù...

Umbrele se scurtau şi văsduhul prindea a fierbe. Venea ora odihnei, sub sălcii sau sub malul abrupt şi invadat de lemnul-Domnului. Aerul se subţia şi juca deasupra pietrişului. Gângăniile ieşeau din crăpăturile copacilor şi se plimbau pe nisipul fierbinte. Vântul sălta printre plante, însă căldura îl răsbea şi trebuia să se-ascundă prin văgăuni ferite de razele soarelui.

Intr'o dimineaţă, de cum deschise ochii, Luca se repezi afară, să-şi urmeze programul obişnuit, dar se opri îmbufnat la „uşă". Ploua. Nouri suri şi grei astupau cerul şi stropii mărunţi cădeau ca un cântec adormitor pe frunze. Copacii se pierdeau în sita deasă a ploii, părâul se umflase, iar aerul se răcise şi ierburile se plecau sub greutatea apei.

Luca ura zilele ploioase. Ele îl izolau şi-l sileau să se gândească la trecut. Liubcic ieşea din mormânt şi se-apropia de dânsul. Sta palid înaintea lui, transpirat ca în timpul agoniei, spunea ceva şi iar se topea în ceţuri. In astfel de clipe. lui Luca i se făcea dor de Stan, de Cătrănuţ şi de ceilalţi prieteni, şi 'ncepea să plângă până i se'nroşeau ochii.

Băiatul se-aşează turceşte la intrarea în scorbură. Arunca beţişoare în şiroaiele, cari şuvoiau la rădăcina copacului şi le privea până dispăreau în băltoace.

Deodată, crengile unui tufiş foşniră şi băiatul rămase cu mâna în aer. Crezu că e un om şi-o frică nebună îl cuprinse. Se gândi să fugă, însă necunoscutul din tufiş era prea aproape. Atunci, socoti că lucrul cel mai potrivit ar fi să se retragă în scorbură, ceeace şi făcu. Pândind din întuneric, se simţea mai sigur şi aştepta chiar cu oarecare nerăbdare apariţia îndrăzneţului, care tulbura liniştea pădurii.

Gândindu-se că va trebui să părăsească locul acesta minunat, pe care-l îndrăgise, o mare părere de rău puse stăpânire pe el. Fiind însă hotărît să nu se reîntoarcă deocamdată în mijlocul oamenilor, nu găsea altă soluţie decât să intre cât mai adânc în pădure.

Tălăzuirea crengilor încetă, dar Luca nu se lăsă amăgit şi rămase nemişcat în scorbură. După un timp, obosit de poziţia incomodă, în care se rezimase, se lăsă în genunchi. O bucată putredă de lemn, atinsă cu mâna, se desprinse şi se rostogoli până la tufiş. Sgomotul provocă o nouă mişcare a crengilor şi, peste puţin, curiozitatea lui Luca fu satisfăcută.

O lupoaică enormă, cu fălci groase şi spinarea sburlită, ieşi la iveală şi se opri în mijlocul dumbrăvii. Scurmând pământul, îşi fleşcăi de câteva ori dinţii, ca, apoi, să urle în vânt. Se vedea că pierduse o urmă şi, deaceea, era furioasă, cu spume la bot. Se 'nvârti de mai multe ori în jurul tufişului, ca în căutarea cuiva. Intr'un târziu, descoperind părâul, bău lacom din apa gălbuie şi iar începu să urle.

Băiatul îşi făcuse o părere cu mult mai grozavă despre fiarele codrului. Uitându-se îndelung la lupoaică, n'o găsi prea înspăimântătoare, iar faptul că un animal şi nu un om îi turbura singurătatea — îl linişti complet.

— Tu, javră, — strigă el. — Ia fă-te 'ncoace!

Lupoaica, surprinsă de prezenţa băiatului, bufni de câteva ori pe nas şi-şi arătă colţii lucioşi, însă n'o urni din loc.

— N'auzi, cotarlă?

Fiara, poate mirată de 'ndrăzneala lui Luca, fâşcăi din coadă şi se-apropie de dânsul. Limba, roşie şi puternică, îi atârna pe-o parte, iar ochii îi umblau sălbatici prin cap. Trase cu urechea în direcţia vântului, însă, cum nici un sunet nu-i parvenea, îşi continuă înaintarea şi nu se mai opri decât în faţa scorburei.

— Ce-i, cucoană? Ai poftă de friptură, ha? Da' şterge-te pe bot, că nu pui tu laba pe mine!

Lupoaica scoase un hârâit, care putea fi interpretat ca prietenos. Fiara părea tânără şi-l privea pe băiat cu nişte ochi curioşi, cari trădau că încă nu văzuseră chip de om. Cum sta aşa, cam nedumerită, aducea cu o căţea, doar că arăta mai puternică şi mai înaltă. In orice caz, lui Luca nu-i era frică. Dimpotrivă, se bucura că are ocazia să se distreze cu o coşcogeamite lupoaică, în carne şi oase, nu pe hârtie, ca 'n cărţile de şcoală, şi chiar se gândi ce-ar spune domnul învăţător Semaca, dacă s'ar pomeni aşa, deodată, în faţa unui haram ca acesta.

— Ce stai aşa bozumflată, cucoană?

Lupoaica se tângui încetişor într'un urlet şi băiatul căută să-şi explice atitudinea ei ciudată. Animalul nu prea avea înfăţişarea că vrea să sară asupra scorburei. Tot ciulindu-şi urechile spre fundul pădurii, asculta cu încordare şi sgrăbţăna pământului, Apoi, se uită cu ochi cuminţi la băiat.

— Ce-ai păţit, bre? — se'ndură Luca de dânsa şi-şi lungi gâtul, s'o vadă mai bine.

Fiara merse câţiva paşi spre apus, dar se'ntoarse. Tot pornind şi reîntorcându-se, par'că implora ajutorul omului. Acesta o 'nţelese şi, luându-şi inima 'n dinţi, scoase un picior.

— Tu, da' n'ai să-mi faci nimic?

Lupoaica nici nu mârâi, ci dădu din coadă şi se 'ntinse cu botul pe labe, iar Luca, ieşind şi cu a doilea picior din scorbură, îi puse mâna pe cap. Ea scânci supusă şi i-o linse.

— A dracului! — se minună Luca.

Animalul se sculă şi, schieunând mereu, îl conduse la tufiş.

— Unde mă duci, cucoană?

Fiara, ca să se convingă dacă băiatul o urmează, se 'ntoarse, cu tot trupul, lupeşte.

— Vin, vin, nu te teme! — şi intră pe brânci pe sub crengile scunde, cari îşi scuturară apa peste el. — Poftim! Tovărăşia ta mi-a trebuit, javră? Doamne, ce s'ar mai mira Stan şi Cătrănuţ, de m'ar vedea!

Merseră aşa, împreună, o bună bucată. Când dădură de-un luminiş, pe Luca abia-l mai ţineau şalele. Lupoaica, neliniştită şi cu ochii mereu la 'nsotitor. sălta printre ierburi şi găteje. Câteodată, nerăbdarea o copleşea şi, atunci, aproape că sbura, însă, dându-şi seama că picioarele băiatului nu's pe măsura ei, îşi încetinea mersul.

— Da' ce, cucoană? Imi plăteşti de mă pui s'alerg aşa? — o mustra Luca şi Lupoaica îşi astâmpăra labele.

Locurile se-arătau necunoscute. Pământul era pietros şi băiatul trebuia să fie prudent, ca să nu-i intre vre-o aşchie sub unghii. Stejarii, mulţi din ei loviţi de trasnet şi cu scorburi cari se cascau ca nişte ulcere în trunchiu, se 'nghesuiau într'o fuga nebună după lumină. Aerul mirosea a lemn putred şi-a mlaştină. Ploaia picura tot iz de trunză din copaci.

Luca înainta fără să se mai oprească. Lupoaica îl intriga şi băiatul dorea să găsească imediat explicaţia purtării ei, aşa că renunţă să-şi cruţe picioarele şi nici nu simţi când nişte mărăcini îi sgâriară destul de adânc pulpele.

In dreptul unei fundături, fiara îşi strânse labele şi-aşteptă pânăce băiatul se-apropie de dansa. Apoi, plecându-şi capul, în care ochii fulgerau cu sclipiri de disperare, prinse să urle iarăşi, dar, de astădată, cu un fel de plâns în ochi.

— Ce-i? De ce te vaiţi aşa? Te doare ceva?

Lupoaica schieună şi sări între ferigi. Băiatul o urmă fără să şovăiască. Ţinându-se de creanga unui alun, ca să nu alunece, coborî binişor până dădu de teren neted, însă tot nu descoperi dece fiara se arăta şi mai neliniştită.

— Ce-i cu tine? Nu mai sgrăbţăna atâta! Lasă-mă să mă uit... — şi se plecă peste nişte arbuşti, pe cari îi resfiră cu mâna.

Lupoaica scoase un strigăt dureros, care lui Luca i se păru omenesc, şi se năpusti asupra locului cercetat. Băiatul se feri la timp, ca greutatea animalului să nu-l răstoarne, şi, în aceeaşi clipă, văzu o amestecătură de carne, de sânge şi şi de ţărână proaspăt răscolită. Privind cu mai multă atenţie, descoperi şi o capcană de fier vechiu şi ruginit, în care atârna, de-o labă, un puiu de lup, care semăna să fie încă viu. Fiara îl mirosi şi, apucându-l cu botul, încercă să-l elibereze, însă nu reuşi, căci capcana îşi încleştase bine dinţii.

— Stai, că-l omori! — şi Luca desfăcu cu multă caznă dinţătura automată, din care scoase puiul.

Lupoaica îl mirosi din nou şi-l linse; apoi, începu să se gudure pe lângă Urâtu, care-o mângâie liniştitor pe spinarea sburlită.

Ud leoarca, scuturat de răceală şi, totodată, transpirat de-alergătura, obosit, însă împăcat în inimă, Luca întreprinse o mică ancheta şi ajunse la concluzia că, date fiind nişte urme diferite de cele ale lupoaicei, vre-o vulpe descoperise culcuşul cu pui şi că, după ce îi mâncase pe cativa, auzise desigur paşii mamei. Cum un puiu mai rămăsese, l-a apucat cu botul, ca să-l ducă undeva, să-l mănânce în tihnă, însă l-a scăpat în capcană şi, atunci, temându-se de furia lupoaicei, care se-apropia, a fugit. Deşi gonită îndeaproape, şi-a pierdut, totuşi, urma în tufişul din dumbrava cu părâu.

— Lasă, lasă, cucoană! Nu-mi mai mulţumi atâta, că-mi murdăreşti cămaşa...

La-o-parte, ferit de nişte buşteni, culcuşul lupoaicei era răvăşit de vulpe.

Luca dădu cu piciorul prin aşternut, să-l nivelieze, însa lupoaica nu voia să mai calce pe-acolo şi rămase nehotărîtă, cu puiul apucat gingaş între dinţii ei puternici, lângă capcană.

Băiatul se-aşeză pe-o piatră. Işi privi picioarele murdare de noroiu şi sânge, şi se gândi că, deşi ploua, va trebui să ia o baie sdravănă. Apoi, uitându-se la lupoaică, îi trecu prin minte că puiul ei ar putea fi un admirabil tovaraş de jocuri. Bucuros de-această idee, nu-şi mai simţi oboseala şi se-apropie de fiară, ca să-i ia puiul. Ea mârâi, însă Luca o netezi pe spinare şi mârâitul se pierdu în gâtlej. Luând în braţe căţelandrul, care părea de vre-o două sau trei luni, îi făcu semn lupoaicei. Fiara îl înconjură timidă pe băiat şi sălta în două labe.

— Hai, acuma să mă asculţi şi tu,

cum te-am ascultat eu adineaori, — şi, după ce sfărâmă cu un pietroiu capcana, porni spre dumbravă.

Lupoica mai mirosi odată prinzătoarea de-oţel. Sângele îi trezi urletul, care vibra sălbatec a răsbunare. Apoi, se-alătură cuminte lui Luca şi, în curând, ajunseră la scorbură.

După câteva zile de timp ploios, care prefăcuseră dumbrava într'o enormă baltă, soarele risipi nourii şi se-arătă în toată splendoarea deasupra co-

LUPOAICA

de MIRCEA STREINUL

pacilor îmbibaţi de apă. Un vânt cald svântă pământul şi, peste puţin, nu mai rămase nici urmă de potop. Plantele, pline de sevă proaspătă, străluceau şi mai puternic, iar părâul îşi strânse în albia obişnuită apele, cari ameninţaseră cu înecul scorbura lui Luca. Diferite gângănii ieşiră din ascunzişuri, florile se deschiseră şi căldura, care se revărsa binefăcătoare, împrospăta atmosfera cu miresme noui de cimbru. Ecoul răspundea vesel la chemare. Departe, dealurile îşi pierdeau în aburi coamele albăstrii, pe cari lumina le aurea cu cele mai suave nuanţe, şi lunecau cu valuri repezi prin văi.

Luca se urcă într'un copac şi, cuprinzând zările, chiui din toată puterea :

— I... i... i... iaù... iaù... iau...

Lupoaica îl întovărăşi cu urletul, după care se luă, cu un scâncet mic, şi puiul, iar ecoul le răspunse tuturor — fără părtinire.

— Ce-i, cucoană ? Te-ai desgheţat ? şi, coborîndu-se din stejar, se duse să-i vadă căţelandrul, care, din jerpelit şi numai oase cum fusese, creştea rotofeiu şi alintat.

— Cucoană, am să-ţi botez plodul, că-s creştin, nu păgân ca jupânu' Wender dela noi din sat, şi, pentrucă are aşa nişte fălci îmbufnate, am să-i spun Botosu! Iţi place, javră ?

Lupoaica lătră a bucurie, şi băiatul deduse că ea îşi dă consimţământul.

— Bine, cucoană, îmi pare bine şi nu mai stârni atâta gălăgie. Ce, crezi că's surd ?

Viaţa lui Luca îşi continua nestingherită ritmul. Soare, băi, plimbări de recunoaştere şi hârjoneală cu Botosu. Lupoaica se ducea regulat la vânătoare şi se'ntorcea cu sălbătăciuni însângerate, pe cari le'nfulica lacom cu puiul. Astfel trecură repede câteva săptămâni şi, într'o bună zi, Luca ieşi din apă mai curând ca de-obiceiu. Deşi soarele bătea în plin, lumina nu frigea, ci abia de mângâia ierburile. Nedumerit, băiatul îşi roti peste copaci privirea şi constată cu o strângere de inimă că vârfurile lor începeau să se 'mpurpureze. Umbrele erau reci şi nisipul îl umplea de umezeală, iar când intră în scorbură, o găsi, deodată, inospitalieră şi cu pereţii mucezi.

După o săptămână de chibzuială, Luca îşi puse la punct planul pentru înfruntarea iernii. Deşi n'avea nici o unealtă în afară de briceagul, de care nu se despărţea niciodată, se gândea să-şi consolideze scorbura. Profitând de timpul ce se menţinea frumos, tăie o mulţime de crengi, pe cari le depozită în apropierea scorburei. Apoi, îşi confecţiona cu multă cazmă un maiu şi, ascuţind la un capăt câteva duzini de ţăruşi, îi bătu în jurul trunchiului decapitat de cine-ştie ce furtună. Obţinu, astfel, un gard, pe care-l umplu cu pietre şi cu ţărână uscată la soare. După ce bătuci bine, cu maiul, această amestecătură, împleti o uşă dublă şi-o prinse cu scoarţă de răchită, în trei fire, de-un capăt al peretelui. Reînoindu-şi culcuşul, smulse câţiva metri cubi de iarbă, din care, svântând-o timp de-o săptămână, ridică o căpiţă, ca să aibă ce aşterne la iarmă. Această muncă îi spori moralul şi-i spulberă definitiv gândul de 'ntoarcere acasă.

După chestiunea locuitului fu rezolvată, băiatul începu să se preocupe de hrană. Intr'o rază de câţiva chilometri în jurul dumbrăvii, descoperi nişte meri şi chiar un prun, aşa că se puse harnic la lucru şi uscă o mulţime de fructe, pe cari le-aşeză pe-o policioară improvizată în partea superioară a scorburei. Nu dispreţui nici alunele cu atâta trecere în neamul veveriţelor, iar pădureţii îşi dădură şi ei prinosul fructelor acre şi aproape incomestibile. Acaparat astfel de aprovizionare, Luca nici nu observa cum toamna progresează în împărăţia pădurii.

Stejarii deveneau mai roşii. Amurgurile se făceau una cu copacii, cari arborau, pe urmă, tonuri violete şi brumoase. Florile târzii, cari încă îi n'apucaseră să-şi închege sămânţa, răspândeau un parfum slab, abia vizibil, şi nici o albină nu se mai aventura în potirele fragede. Când câte o pală de vânt rătăcea printre fagi, frunzele se desprindeau şi o ninsoare roşie acoperea ferigele.

Aurorele erau o cheltuire nebună de aur. Când soarele svâcnea de după deal, ca o inimă, copacii se făceau galbeni, de-un galben greu şi somptuos, care colora, par'că, şi aerul.

Amiezile erau mai sobre. Văile se adânceau, iar dealurile îşi clarificau contururile. Verdele stăruia în copaci şi padurea mai dădea întrucâtva impresia de vară.

Nopţile halucinau. Luna arunca brumi palide peste dealuri. Din gurile văilor, pe cari păraiele şi isvoarele le traversau în cotituri uşoare de braţ îndoit, ceaţa bogată în falduri drapa în zale-argintii copacii, ca, mai târziu, să se înalţe în trâmbe subţiri spre cer. Văzduhul răcoros ducea departe sunetele, oricât de nelămurite-ar fi fost ele.

Lupoaica ieşea la vânat şi, uneori, Luca îi auzea urletele, cari veneau de după cine ştie ce deal. Când se re'ntorcea, fiara aducea întotdeauna câte un iepure sau altă sălbătăciune, pe care-o devora lacom împreună cu Botosu.

— Cucoană, — îi spuse băiatul într'o dimineaţă, — te rog să-mi dai blana urechiatului tău, — şi se-apropie de pradă, însă lupoaica mârâi atât de crunt, încât Luca făcu doi paşi îndărăt.

— Nu fii proastă, javră ! N'am nevoie de carne. Poţi s'o mănânci sănătoasă, da' blana, îi vrea ori nu-i vrea, tot ai să mi-o dai tu, — şi, repezindu-se, îi smulse din ghiare iepurele, ca, în două salturi, să ajungă la scorbură, unde lupoaica, oricât ar fi încercat, nu putea să intre.

— Vezi ? Ai rămas cu buzele umflate !

Ca şi cum ar fi înţeles tonul batjocoritor al băiatului, lupoaica prinse să sgrapţene, cuprinsă de furie, în împletitura lesei dela intrare.

— Degeaba, cucoană ! Mai bine linişteşte-te, ca-ţi arunc îndată carnea. Doar n'oiu mânca-o cruda, ca tine... — şi începu sa jupoaie cu briceagul pielea iepurelui.

Deatunci, Luca proceda la fel în fiecare zi şi, după o saptamana, lupoaica nu i se mai opunea baiatului, cand acesta venea sa-i ia prada, ci aştepta liniştit pana capata carnea, cu care ei n'avea ce face.

— Te-ai învăţat minte ? Na ! Asta-i frumos din partea ta.

In curand, Luca avu atâtea piei, încat putu sa-şi confecţioneze un cojoc primitiv, de care era foarte mândru, şi-o pereche de opinci. Din ce-i ramase, captuşi intr'o dupa-amiază pereţii şi leasa, şi aprecie chiar in aceeaşi noapte temperatura caldutza, care se datora invelitoarei sale, a odăii.

De-atunci, Luca se puse să aştepte liniştit iarna. Nu-i mai pasa de viscol şi de geruri, iar mancare avea berechet in „magazii". In ce priveşte distracţiile, il avea pe Botosu, care creştea ca un aluat.

— Să vină şi zece ierni, că nu mi-i teamă ! Nu-i aşa, cucoana ?

Lupoaica spunea, în limba ei, că-i aşa, şi-i dadea cate-o laba lui Botosu, care se-amesteca neinvitat in discuţie.

Lipsa chibriturilor îl supăra mult pe Luca. In timpul verii, nu prea avusese nevoie de foc, insa, acuma, in pragul iernii, ar fi dorit să-şi improvizeze o vatră, care să-i procure căldură şi deasupra careia să prajească alune şi nuci.

Odată, dupăce mancase de i se umflă burta, Botosu, bine dispus şi cu chef de joacă, începu s'o necajească pe lupoaică. Ba o tragea de coadă cu colţii, ba îi muşca ţaţele, aşa că fiara se'nfurie şi-i aplică o corecţie sdravănă, pe care puiul o accepta cu mare neplăcere, tradusă prin urlete şi scâncete de plod omenesc.

Urâtu, care urmărise amuzant scena, spuse :

— Ţi-a trebuit, Botosule ? Ai văzut stele verzi ! Nu ? Cum ? Stele verzi ? — şi execută un salt de toată frumuseţea.

Lupoaica îl privi mirată, iar Botosu, clipind din ochi, se uită la ea ca şi când ar fi vrut s'o întrebe ce s'a întâmplat cu Luca.

— Javrelor, bucuraţi-vă ! — le strigă băiatul. — Vorbind de stele verzi, mi-a trecut prin minte că s'ar putea găsi undeva, prin pădurea asta, vre-o cremene... Amnar am eu ! — şi le-arătă muchea briceagului. — Ei, ce spuneţi ? Ha ?

Botosu mârâi vesel, iar lupoaica dădu din cap.

— Aşa, boierilor ! Rămâneţi cu bine că eu mă duc să caut o cremene.

Tot pe malul părâului, unde era mai mult pietriş, Luca începu să umble cu nasul în pământ. De i se părea că o piatră corespunde scopului, băiatul o ridica şi-o ciocănea cu cuţitul. Când se convingea că n'are în mână decât o piatră proastă, bună doar de-aruncat peste copaci, o asvârlea înciudat în părâu, speriind broaştele, cari se-ascundeau în mâl. După o căutare de câteva ceasuri, nimeri şi câţiva bolovani în măsură să scapere. Bucuros, îşi ridică femeeşte poala cămăşii şi-i strânse depe jos. Sosind la scorbură, cotrobăi după nişte iască şi dădu s'o aprindă, însă scânteile erau prea reci. Apucat de năduşeală, băiatul bontăni cât bontăni în pietre, în cele din urmă, le semănă prin dumbravă.

— Am dat greş, Botosule, — şi, furios, se-apucă să sfarme alune. — Am dat greş şi mi-i tare ciuda. Cine dracu a mai văzut iarnă fără loc în casă ? Dac'aş avea nişte carbuni, colea, Doamne, ihu ce mai nuci prajite am intuieca, Botosule ! Ba m'aş imprumuta dela voi cu bucăţică de miei ori de iepure, să-l rumenesc.

Dupăce se satură de alune, băiatul svârli în iarbă cojile. Botosu îşi vârî nasul prin ele, însă le găsi, pe bună dreptate, absolut incomestibile şi, întorcandu-se la un os cât dânsul de mare, începu să-l roadă cu poftă.

Luca se plimba nemulţumit prin dumbravă. Când se rezemă de-un copac mai tânăr, o ploaie de frunze roşii îl acoperea. Privind împrejur, băiatul se simţea scuturat ca de-un frig. Murmurul părâului nu mai era voios. Un fel de plâns se sbătea în pietriş şi copacii se clătinau înlăcrimaţi.

— Uiuiu, — se văietă băiatul. — Vine iarna, Botosule. Tu n'ai nici o grijă, că ţi-a dat blană mândră Dumnezeu, da' mie nu ştiu cum mi-o fi.

Neguri sure se lăsau peste dealuri, curgând încetişor în văi, de unde se'ntindeau ca un fum pe vremea ploioasă. Apusul bulbucea de sânge şi nişte nouri subţiri se-aninau de copaci. Atmosfera, răcindu-se, părea o apă de dimineaţă sau de munte. O pasăre se tânguia în hăţişurile întunecate şi ecoul se trezea somnoros, ca după o beţie. Luca n'auzise niciodată aşa pasăre în sat. Par'că plângea şi par'că râdea, iar ecoul nu prea ştia dupăce măsură să-i răspundă şi se'ncurca în limbă. Stelele se-aprinseră aproape toate deodată şi băiatul gândi că Dumnezeu a răsturnat un sac de grăunţe în ograda cerului. Iarba lua răceală de brumă. Pământul nu mai răsufla căldură din crăpături şi colbul avea umezeală de zăpadă.

— Ne-am întomnat, frate codrule. Ca mâne oiu trebui să'ncalţ opincile şi să dau din mâni, ca să nu deger.

Botosu scânci în aşternut. Lupoaica

se lăsă cu pieptul la el şi'ncepu să-i sufle căldură în spinare. Puiul mai scânci odată şi-şi închise ochii.

Până acuma, negurile nu'ndrăzniseră să se tărâie aici, pe coasta aceasta de platou, ci se opreau în fiecare noapte pe văi şi pe şesuri. Deastădată, însa, pacla se furişa hoţeşte prin vâgauni, şi Luca vedea cum se-apropie tacuta şi-amenintatoare. Revarsarea ei de-argint intunecat il fascina. Inaintandu-se ca nişte limbi uriaşe de balaur, negurile inaintau fără greş. Copacii dispareau in valurile aburii şi, in curand, toată dumbrava fu inghiţita, aşa că Luca trebui să orbecăiască până la scorbură. Bucurandu-se că-i la adăpost, se'ntinse pe fan, însă trebui să constate cu părere de rău că şi interiorul locuinţei sale improvizate se umezise de pâcla. Neputând adormi, se duse la intrare şi deschise leasa. Un val de ceaţă îi isbi faţa, buimăcindu-l. Aburii se'nghesuiră peste dânsul şi-i pătrunseră în ochi şi'n nas.

— Afurisită pâclă !

Par'că stătea într'un fund de mare. Totul era o nesfârşită întindere albărie — uniformă, grea, moleşitoare. Pipăind în dreapta, dădu de peretele sgrunţuros al scorburei şi se sprijini de el. I se făcu frică. Tăcerea era atât de deasă, încât urletul lupoaicei abia de se-auzea, ca printr'o apă mâloasă. Lipindu-i-se de haine, îmbălându-i obrajii, năclăindu-i părul, ceaţa îl strângea pe Luca în nişte braţe hidoase, cu ghimpi moi de frig umed. O creangă putredă se desprinse dintr'un fag. Sgomotul căderii fu aşa de slab, că băiatul o sesiză mai mult prin curenţii aerului decât prin sunetele strivite între degetele albe ale negurilor. Luca încercă să chiuie, însă pereţii mişcători ai ceţei prinseră în tentaculele lor chiotul şi nu-l sloboziră peste dealuri.

Târziu după miezul-nopţii, negurile începură să se rărească. Pe dinaintea privirilor uimite ale copilului, un danţ fantastic se'nfiripă din sdrenţele pâclei. Felurite chipuri se plăzmuiră în bătaia vântului, care pornise deodată dintre copaci, şi se dădură, într'o horă ameţitoare, până'n pragurile cerului. Săltând prin tufe, desprinzându-se depe ierburi, curgând din scorburi, tupilându-se pe valurile părâului, unduindu-se aici repede, aici încet, flacările acestea de argint îşi făceau de cap. Dupăce se hârjoniră destul cu vântul, se strânsera cuminţi la un loc şi-o luara, peste nişte vâgauni, spre un deal, unde se tumultuira, frământându-se într'o coloană uriaşa, pana se desprinsera de pamant.

Luca paşi in dumbravă. Luna îşi fluturа luminile în atmosfera limpezita şi stelele ardeau ca nişte departate focuri ciobăneşti. In fundul văilor mai ramasesera fâşii subţiri de ceaţa, insa şi acelea se risipeau in întunecimi.

Baiatul chiui din nou. Deastadată, chiotul — eliberat de orice obstacol — se napusti victorios in largul lumii. Valle naluira şi ecoul, impraştiindu-se ca o ploaie de frunze, îşi facu datoria. Numai urletul lupoaicei se maiura nisipos in tunşurile din apropiere, de unde dunuri de salbaticiune izbeau aspru in aerul curat.

Bucuros că pacla s'a topit, Luca, încălecat pe un trunchiu de langa scorbura, incepu să fluiere cataneşte, însă frigul îi cam perpelea limba şi tacu.

— Daca mai vin vre-o patru-cinci nopţi cu neguri ca aiestea, apoi nu ştiu ce dracu' oiu face !

In scorbura n'avea rost să se'ntoarcă. Aşternutul era prea ud ca să poată dormi în el, aşa că baiatul ramase să se tot învârtească pe-afară şi iarăşi se gandi ca o vatra, cat de primitiva, i-ar facilita cu mult viaţa în timpul iernii.

In Sneci, cătun din imediata apropiere a padurii, trăiau câteva sute de gospodari, pe cari un drum destul de anevoios îi lega peste hartoape de centrul comunei Cuciurul-Mare. Datorită acestui fapt, locuitorii din Sneci erau ca şi complet izolaţi de sbuciumul şi mizeriile războiului. Ruşii evitară să se aşeze între dealurile de lut saracacios şi cu ulite desfundate. Numai rareori câte-o patrulă de cazaci cu obiectivul Storojineţilor se-abătea pe aici. Casele — umile şi sdrenţuite de intemperii — nu le trezeau pofta să descalece. Hambarele nu promiteau nici un sac de grâu sau de ovăz pentru cai, iar fetele, răpănoase şi fără sorţi de măritiş n'aveau nici un fel de vino'ncoace pentru cazacii înalţi şi puternici ca armăsarii.

Pe-un damb de lângă ţarină, pitită între răchiţi, se ridica, urată, cu acoperiş de draniţă, cu ferestrele vopsite în galben şi negru, şi cu pereţii coşcoviţi de ploi, de vânt şi de zăpezi, casa lui Nuchăm Glaubacn, care ţinea carciumă şi băcănie pentru întregul cătun.

Căsătorit cu o verişoară din cele multe ale lui Şloim Wender, care ţinea restaurant lângă podul liniei ferate din Cuciurul-Mare, Nuchăm se'nconjurase fără întârziere cu câţiva urmaşi, furnizaţi cu promptitudine de Pesa. Şiret, prieten cu ţaranii când era vorba de gheşefturi, însă acaparator şi fără scrupule faţă de ei când era vorba să-i execute pentru datorii neachitate la timp, carciumarul reuşise să pună ceva parale la-o-parte şi se purta cu gândul să-şi mute mai la centru cârciuma şi băcănia. Când îşi încheia seara socotelile, o chiema şi pe Pesa la tejgheaua roasă şi murdara — şi, în lumina aurie a lămpii, aşterneau amândoi planuri roze pe hârtie.

— Pe Muniş l-om face doctor... N'ai văzut ce interes arată deja la sora lui când o dor gâlcii ?

— Să-l facem doctor... — aproba surâzător Nuchăm.

— Iar pe Mendel l-om da la inginerie...

Acest schimb de cuvinte ajunsese un fel de ritual şi era rostit la fiecare socoteală. Nuchăm nu voia să-şi contrazică nevasta, mai ales că era din nou însărcinată, însă, în tainiţile inimii sale, intenţiona să-l înveţe pe Mendel o meserie, care să-i aducă venituri mari, iar pe Muniş voia să-l ţină pe lângă sine, ca să-l introducă în chiţibuşurile comerţului. De fată, n'avea nici o grijă. Zestre să fie... Şi Pesa va vedea câţi peţitori i-or călca pragul !

Intr'o noapte, câteva bătăi de deget în geamul dormitorului îl treziră dintr'un somn adânc şi fără visuri. Asculta speriat, însă, când auzi glasul lui Şloim Wender, se linişti şi aprinse lampa.

Pesa se trezi şi dânsa şi întrebă cu teamă :

— Ce-i ? Să nu deschizi ! Desigur că's nişte Ruşi..

— Nu-ţi fie frică ! E văr'tău, — şi ieşi în curte.

Wender venise cu o căruţă, în care clădise deavalma o mulţime de boarfe, trei poloboace de vin şi-o ladă foarte mare cu articole de băcănie. Căruţaşul le şi descărcase în parte. Câniі, stârniţi de sgomot, lătrau cât îi ţineau botul.

— Astâmpără-ţi javrele, — îl rugă Şloim pe Nuchăm. — Is în stare să trezească întreg satul şi aiasta nu mi-ar conveni...

— Ţiba ! — se sborşi Glaubach, aruncând cu o jordie în ei. — De-acuma n'or mai lătra. Măi Pentelei, putoare, dece nu te mişti încoace, să ajuţi la descărcat ?

Inima îl cam îndesa pe Nuchăm să-l întrebe pe Wender ce vânt l-a adus aşa, deodată, în puterea nopţii, însă se gândi că o astfel de întrebare e mai bună fără martori, şi, cu toate că o curiozitate firească îi dădea mare ghes, îşi ţinu limba în bârlog.

Peste câteva minute, căruţa fu deşărtată.

— Măi Toadere, să nu te slobozi cu vorbe pe la oameni ce şi cum îi cu mine.

— Nici o grijă, jupâne ! — îi răspunse căruţaşul. — Mama nici nu ştie c'am plecat cu dumneata. Numai Rozalia m'o zărit, da, are să tacă din gură.

— Ai grăit cum îmi place, feciorule, şi n'am să uit... Unu-i Wender în Cuciuru'-Mare !

Toader întoarse căruţa şi plecă. Sluga lui Glaubach, un tont, care-i slujea numai pe mâncare şi ceva boarfe, atâta cât să se chieme că-i şi el om, închise poarta şi se duse la culcare, că era aproape de miezul nopţii şi n'avea poftă să se hândrăluiască încoace şi'ncolo.

— Am observat că şedeai pe cărbuni, — spuse Wender. — Iată c'am să-ţi explic dece am venit aşa, în toiul nopţii, la tine.

— Să intrăm în casă, că-i destul de frig, şi mi-i explica...

— Ba să stăm aici. N'aş vrea s'o turburăm pe Pesa.

Glaubach se nelinişti.

— E aşa de grav ?

— De mijloc. Ruşii au început să-şi facă de cap şi, cum încă nu m'am săturat de viaţă, n'am poftă s'o păţesc ca săracu' Berger...

— Da' ce-a păţit Berger ?

— Cum, tu n'ai auzit ?

— N'am auzit, că n'am mai fost de-o săptămână prin sat.

— L'au împuşcat nişte cazaci beţi, măi omule. Nu voia să le dea rachiu şi poc ! Gata...

Nuchăm se'nfioră.

— Bre, greu îi de noi, — reluă Wender. — Pe ţărani îi lasă în pace, da' pi noi ne cam scarpină urât dela o vreme. Dăunăzi, un moscal afurisit s'a apucat să tragă cu revolveru' după mine, că nu voiam să-i mai torn rum de cel tare în ciubotă şi m'am gândit că zile cumplite se-apropie, aşa că la tine mi-a fost nădejdea.

— Mă bucur c'ai venit. Loc, slavă Domnului, avem destul. Nu ne'ncurci de fel, numai că mă tem să nu vie şi peste părţile aiestea puhoiul lor.

— Nădăjduiesc că nu le-a trece prin cap una ca asta. Locul e ferit şi nu stă în calea oştilor. Atâta noroc cred c'om avea.

Nuchăm se'ngrijoră din nou :

— Nu ştie nimeni c'ai venit încoace?

— Am temeiu să cred că nu. E-adevărat c'am întâlnit o patrulă mai jos de curtea boierească, însă am împăcat-o cu trei şipuri de şliboviţă şi-am spus că plec la Cernăuţi, să fac cumpărături.

— Ce se mai aude nou prin centru?

— Bună pace, dealtfel ! Părintele Avacum, cum îl cunoşti, dom' director, aşa şi-aşa... iar Sârbu, tot cherchelit de când l-au pensionat. Ehe ! Creştinii o duc ca'n sânu' lui Avram, numai de noi e rău. Să ne rugăm lui Dumnezeu, Nuchăm ! De s'ar întoarce odată Austriecii... Să-i văd mărşăluind pe dinaintea restaurantului meu... Ţăranii au început să se obrăznicească. Deh ! Nu-i Dreher, ca să-i puie la respect...

— Crezi că s'or întoarce ?

— S'or, Nuchăm, s'or ! Că, dealtfel, n'avem ce râde. Şi-amu hai să-i dau Pesei bună-seara şi zece coţi de mătasă ceva extra, pe care-am chibzuit-o pe-o cinzeacă dela un cazac turtit de şnaps.

Discutară până târziu. Se simţeau bine în căldura molcută a dormitorului şi nici nu băgară de seamă — Glaubach şi Wender — că Pesa a început să mâie porcii la jir. Când, însfârşit, stinseră lampa, se'ntinseră rupţi de oboseală în pat. Muniş tot boscorodea ceva prin somn, Pesa sufla pe gură, iar Mendel îi ţinea hangul. Lui Nuchăm i se făcu, deodată, sete, căci mâncase prea multă scrumbie la cină ; ridicându-se din aşternut, se duse la bufet şi bojbăi după un pahar de apă.

— Tu umbli, Nuchăm ? — se desmetici Şloim din aţipeală.

— Eu, bre, eu. Da' ce, te-ai speriat ?

— Credeam că-i cineva străin.

(Urmare în pag. 12-a)

Chipul lui Creangă la Humuleşti

Astăzi, Humuleştii nu e nici sat nici mahala. Nu e sat fiindcă nu mai are nimic din frumuseţile „ţărăneşti" de odinioară ; şi nu e mahala fiindcă e prea mare ca să poată fi mahalaua unui oraş atât de mic ca Târgu-Neamţ.

Nucii, uliţele şi fântânile sunt aidoma ca pe timpul lui Ion al lui Nică a Petri. La fel şi Ozana — curată ca lacrima — curge pe prundişul ei brun alburiu, venind din Nemţişor, pe sub poalele Cetăţii.

Serile coboară la fel romantice, odată cu toaca dela biserica Sfântul Nicolae, peste casele joase ale satului.

Există şi o crâşmă mare, cât un han — a lui Goian — unde se opresc să cinstească un păhărel de vin, „la botul calului" ţăranii din Pipirig, din Ocea sau din Petricani. Ţăranii aceştia, mai puţin „civilizaţi" decât cei din satul lui Creangă, poartă cojoace, iţari albi de aba, bătuţi la chiuă şi pornesc la drum în acelaş fel în care pornea Moş Nichifor Coţcaru. La chimir poartă, ţăranii depe valea Topoliţei şi a Nemţişorului, tot amnar şi băşica de porc umplută cu tutun negru.

Humuleştenii, însă, mai aproape de târg, s'au orăşenizat — şi-au lepădat straiele groase de şiac, dionele, şi alte multe podoabe cu care şi-a făcut fală Ion Creangă.

La câteva sute de metri de şoseaua Tg. Neamţ-Piatra, prin spatele bisericii Sf. Neculai, şi ascunsă după câţiva copaci umbroşi, se află casa scriitorului. Placa neagră pe care îi e scris numele se vede chiar din drum. De altfel, nu e deosebită de celelalte case din sat. E la fel acoperită cu şindrilă, porţi mari — văruită în alb. Nu seamănă nici cu casa din poveşti însă. A fost „renovată" de urmaşi, după moda vremii şi a satului.

●

Mă dau în vorbă cu un român de vreo patruzeci de ani şi cu mustaţa tunsă cătăneşte. Il cunoaşte pe Creangă, adică scrisul şi numele lui.

Uite-i colo casa cu tăbliţa aceea neagră. Vin într'una boerii cu maşina depe la „băi" ca s'o vadă. Şi ultimele cuvinte le înăspreşte cu puţină răutate. Se vedea clar că din pricina acestor vizite ei nu-l mai socot pe Creangă „dintr'ai lor".

— E „un dat cu boerii".

— Ştii dece îi caută domnii casa mereu ?

— Păi de unde să ştiu, dă omul din umeri şiret. Că numai cât vin, strâmbă din nas şi se sue iar în maşini. Vin pe urmă alţii ca să stea o ţârucă şi să facă la fel.

Il întreb dacă a auzit de cărţile lui Creangă. Omul îmi răspunde puţin ofensat :

— Păi ce, ne socotiţi de pe altă lume? Tot satul le ştie. Ba le-am învăţat şi la şcoală.

— Ţi-au plăcut ? Oamenilor de aici le plac poveştile lui ?

Convorbitorul meu ezită şi zâmbeşte şiret.

— De ! mi-au plăcut.

Era un răspuns de politeţă. Descusut mai departe, istoriseşte însă adevărul :

— Păi eu am auzit dela maică-mea toate poveştile pe care le-a spus el, în cărţi. Şi toţi le ştiu în sat ca şi mine dela bunicele şi mamele lor.

Ion Creangă
desen de pictorul Stoica D. (oferit de Cartea Românească)

— Dar tot aşa de frumos le povesteau şi ei ?

Omul se uită la mine lung, apoi mă lămureşte că poveştile se spun frumos — şi le spune oricine frumos, dacă are vreme de pierdut.

— Pe Creangă l-au dat afară din popie şi atunci s'o apucat şi el să înşire braşoavele pe care le ştia de-acasă, despre Harap Alb, despre Nichifor Coţcaru şi alte drăcii.

Mi-a dat a înţelege că nu numai el ar putea scrie aceste „nimicuri" ci tot satul, dacă ar avea vreme de tăiat frunză la câini. Pe ei îi aşteaptă însă păpuşoii, să-i prăşească, trebue să umble cu chirie, să aducă mâncare la plozi şi muere.

— Creangă n'avea griji. El spunea minciuni boerilor şi aceştia îi dădeau bani. Că era bun de gură şi plăcea boerilor cum le ticluieşte.

Intre timp îmi ridic gulerul la haină :

— E frig.

— Straşnic ger, completează el. „Te taie la ureche firul aerului !".

Şi cu toată lipsa de respect pe care o avea pentru Creangă, la auzul acestei imagini de înaltă frumuseţe, a început să-mi fie drag, şi să mi se pară că are farmec când spune :

„Poveşti am putea scrie oricare, tot ca şi Creangă, dacă n'am avea de prăsit păpuşoii şi de purtat grijă de copchii şi muere".

●

Am mai vorbit şi cu alţi oameni. Numai copiii de şcoală se mândresc că sunt din satul lui Ion Creangă :

— Ne-a spus domnu' că e mare cinste să fii din satul lui Ion Creangă.

Nimeni nu îi gustă însă opera pentru motivul că „ei o cunosc".

„Să-l cetească orăşenii, că ei nu ştiu de-ale noastre". Alteori se miră cum aceste lucruri de nimic, aceste fleacuri pot fi scrise.

La spusele că Ion Creangă e cel mai mare scriitor şi face cinste satului, o femee mai bună de gură îmi răspunde :

— Dacă e aşa, dece nu au domnii grijă de noi. Batâr să sfârşească odată şcoala asta. Uite o lasă să se dărâme pe noi.

Şi spiritul practic al ţărăncii a găsit imediat punctul practic :

— Măcar cu atâta să ne alegem şi noi dacă a fost cum spui, că uite nici nu e gata hardughia asta de şcoală şi i se prăvălesc pereţii de ploaie şi omăt.

Cât despre opera lui, îmi spune căutându-şi de treabă :

— O fi frumoasă. Da ce mă întrebi pe mine ? Intreabă copchiii dela şcoală că doar pentru ei o scris-o.

*

Am plecat dându-mi seama că Ion Creangă e, în satul lui, mai puţin apreciat ca scriitor, decât în toate părţile.

Aici i se recunoaşte însă unanim meritul de a fi ştiut să fie pe placul boerilor, purtându-i cu minciuni.

Seara se lăsa peste Humuleşti agale, venind cu neguri depe Dealul Gol şi depe pădurile Cetăţii. M'am uitat înapoi, la sat. Se schimbase ca aspect.

Creangă tânăr
desen de pictorul Stoica D. (după o fotografie aflată în posesia d-lui M. Toneghin)

Oamenii îşi lepădaseră portul de altă dată. In şiretenia şi în vorba lor se vedea, însă, acelaş spirit pentru care e mare fostul diacon răspopit.

Dacă s'ar fi schimbat mentalitatea lor, şi ar fi devenit orăşeni — aşa după cum începe să le devină portul — le-ar plăcea Creangă mai mult ; poate tot aşa de mult ca şi nouă „târgoveţilor".

Deocamdată, această lipsă de apreciere e un semn bun. Insemnează că miezul satelor noastre, şi al Humuleştilor, a rămas la fel ca mai înainte, cu toate împestriţările exterioare.

CONST. VIRGIL GHEORGHIU

FUGA PRIN PADURE

Cântec deslușit ca un sobor de luceferi
Sau ce freamăt liric se aude ?
Cetăţeni minusculi prin ierburile ude
Cu spinări albastre au purces spre lună.

Primăvara a răsturnat ochii căprioarelor
In trupul cald şi moale al isvoarelor,
Iar noaptea după odihnă când vin
Unda s'o bea cerbii ca nişte prinţi din plin

Prin rămurişul bogat al coarnelor revărsate
In apă întors, stelele gloanţe de aur le par :
S'o tulbure cu botul nu'ndrăsnesc şi tresar
Pădurea gonind cu imaginea lunii la spate.

E. AR. ZAHARIA

CRITICA

„Aţi observat de sigur, că mai tot-„deauna criticii muzicali sunt surzi, iar „criticii de artă orbi. Această infirmita-„te le dă reculegerea necesară spre a „judeca operele de artă!.."

Cuvintele acestea sunt ale lui Anatole France şi, scotând partea de glumă din ele, fiecare din noi le găseşte aproape adevărate când suntem ocărîţi, pentru ca să ni se pară că „tot se pricepe el niţel", — criticul, — când suntem lăudaţi. Aşa-i firea omului şi în special a artistului, ne place parfumul tămâii. De cât, mi se pare, şi într'un caz şi într'altul, că n'avem dreptate.

Criticul, — vorbim de cel care-şi ia rolul în serios, — e exponentul publicului. E un om din public, care-şi expune cu glas tare sau în scris părerea lui. Or, câte păreri alături de ceea ce este, nu ar auzi, dacă ar avea urechi, o biată lucrare de artă ! Tu, artist, bine înţeles, odată lucrarea iscălită şi scoasă în public nu mai ai cuvânt. Ea devine un obiect de meditaţie sau de emoţie, de privire indiferentă sau atentă, de injurie sau laudă, — după persoana care-o priveşte. Lucrarea ta devine un obiect care fixează gândurile, atenţia, puterea de emotivitate, sensibilitatea vizuală a privitorului, după cum motivul operei a fixat aceste calităţi ale tale de pictor. Tu, în lucrarea ta te-ai descris pe tine, posibilităţile tale, emoţia sau meditaţia ta în faţa motivului. Opera ta, la rândul ei, e un pretext de care se agaţă privitorul-critic ca să-şi arate sau descrie emoţia, priceperea, sensibilitatea, cultura lui. Şi el şi tu sunteţi în acelaş raport, tu faţă de natură, faţă de motiv; el, faţă de opera de artă.

Concluzia:

Tu, pictor, nu-ţi face sânge rău când eşti ocărît şi nici nu te bucură prea mult când eşti lăudat. Şi'ntr'un caz şi în celălalt criticul se descrie pe el, după cum tu te-ai realizat pe tine. Criticul îşi arată în scrierea sa gradul culturii şi priceperii lui. Opera ta nu-i decât un pretext de a se realiza şi el. Tu, vezi-ţi, senin, de drumul tău.

ŞTEFAN POPESCU

LUCA ŞI LUPOAICA

URMARE DIN PAP. 11-a

— Visezi, că doar n'are cine să ne calce...

Iar aţipiră.

După câtva timp, Wender se trezi din nou şi întrebă :

— Tot tu umbli, Nuchăm ?

Glaubach tresări speriat.

— Nu, măi ! Ce-i cu tine ? Ai visat ceva urît ?

— Mi se pare că e cineva în cârciumă.

— Culcă-te pe-o ureche ! Obloanele's puternice. Nu mă mai trezi degeaba ! Vrei s'o sperii pe Pesa ?

Wender se svârcoli un timp, fără să poată dormi. Apoi, încordându-şi auzul, se trezi cu totul. Convins că, într'adevăr, cineva umblă în local, aprinse lampa. Glaubach, mormăind ceva, se 'ntoarse pe cealaltă parte. Patul scârţâi şi Pesa, deranjată de sgomot, îşi deschise ochii.

— Ce s'a întâmplat ? — întrebă femeea.

— Ce să se 'ntâmple ? — spuse furios Wender. — Ne calcă hoţii şi bărbat'tău îl face pe prostu' !

— Par'că eşti o muiere, — îl repezi Nuchăm, renunţând în cele din urmă la somn. Ţi-am spus că nu poate fi nimeni. Şi, chiar dac'ar fi, ce vrei să fac ? Doar' n'oiu fi nebun să-mi pun mintea cu bandiţii. Mare lucru n'au ce fura din prăvălie. Viaţa mi-i mai scumpă ca mărfurile şi...

Un huruit slab se-auzi din prăvălie. Atât de lămurit, totuşi, încât, de astădată, Glaubach trebui să admită prezenţa unui necunoscut, sau chiar a mai multora, în cârciumă. Un val de sânge i se urcă în faţă şi buzele începură să-i tremure. Şloim Wender îşi păstra cumpătul; numai mânile i se-agitau. Pesa îl acoperi pe Mendel, de pe care căzuse plapoma, şi se duse la fereastră.

— Nu deschide, — se alarmă Nuchăm. — Ai înebunit ?

— Taci, măi, nu striga aşa ! — se răsti în şoaptă Pesa. — Mai bine stinge lampa, ca să creadă că dormim. Dealtfel, te pomeneşti că ne şi omoară...

Clănţănind din dinţi, Nuhăm suflă în lampă. Intunericul se întinse peste oameni. Sgomotul de-alături încetase şi urmă o tăcere ameninţătoare. Copiii nu mai sforăiau. După câtva timp, se-auzi un sgâlţâit la fereastră.

— Ne-or omorî... — se văietă Nuchăm.

— Cine ? — îl întrebă Wender, ironic. — Vântul ?

— Crezi că e vântul ? — gâfâi Pesa.

— Slavă Domnului, ştiu să deosebesc vântul de alte zgomote, că n'am urechi de porc ca bărbat'-tău.

Până dimineaţă, nu se urniră. Abia când zorii se-arătară, umplând odaia cu o lumină tulbure de sticlă afumată, Nuchăm îndrăzni să se mişte, desmorţindu-şi picioarele. Trecură, cu toţii, în prăvălie. La prima vedere, lucrurile părură în ordine.

— Ţi-am spus că visezi ! — oftă Glaubach uşurat.

— Aşa ? Visez ? Da' aiasta ce-i ? — îl contrazise Wender cu un fel de bucurie, arătându-i nişte chibrituri risipite pe jos.

— Aiestea's chibrituri! — îi răspunse Glaubach, hlinzindu-se, însă veselia îi rămase în gât când trebui să constate că toate cutiile cu chibrituri lipsesc.

Apoi se luă cu mâinile de păr, căci ghici că hoţul nu s'a mulţumit numai cu atâta.

— Da' ce-ai îngheţat aşa, Nuchăm ? — îl ironiză Wender, maliţios. — Sau te-a prins deja un curent ?

— Ioi-ioi-ioi... Taci, bre ! Bine că nu ne-a omorît... Să-i fie de bine şi să-mi fumeze sănătos tutunu' ! Noroc că nu ţin banii în tejgheaua de-aici...

Ia faţa scorburei, aşezat turceşte, Luca făcu următorul inventar într'un caiet nou-nouţ :

30 de cutii de chibrituri.
20 de pacioace de tutun prima.
23 de pacheturi de foiţe aşijderea.
2 lămpi ilectrice de buzunar.
100 de baterii.
10 pacheturi de ciocolată.
3 gavanoase de bomboane.
2 şipuri cu rachiu de cel mai bun.
5 pâni proaspete.
3 scrânghii afumate.
1 săculeţ cu masline.
1 ciocan.
1 bărdiţă.
2 saci groşi.
1 cutie de cuie.
5 plumburi.
8 gheme de şpagat.
16 cărţi şi anume : un calendar cu poveşti şi istorii pe anul trecut, unul aşijderea pe anul aiesta, o carte despre Alexandru Machedonu, una despre Genovev de Brabantu, a treiă despre Don Quijote, a patra despre Tillu Buhoglindă, a cincea despre Păcală, Harapu-Albu, Istoria lumii pe 'nţălăsul tuturor, Povestea vorbei, Carte cu chipuri fără chipuri, O călătorie în Africa, Iancu Jianu, Tunsul-Haiducul şi două cărţi scrise pe altă limbă.
12 ace.
100 de bolduri.
2 gheme de aţă, unu' alb şi unu' negru.
1 burlan.
1 plită.
2 caiete, unu' de comput şi unu' fără linii.

Băiatul controlă totul încăodată şi-i spuse lui Botosu :

— Aşa ! Când oiu avea bani, i-oiu plăti lui jupân Glaubach paguba, că eu nu's tâlhar ca tine, Botosule...

Mai venise o toană de vreme frumoasă, uscată. Aerul scânteia în depărtări, pe deasupra pădurilor, şi ierburile foşneau molcom, a somn. Părâul murmura îmbietor şi Luca se 'ntindea pe mal, să asculte muzica de argint a valurilor. Băiatul era mulţumit. „Luase" destule cutii de chibrituri de la Glaubach ca să-i ajungă până'n primăvară. De cum isprăvise să care, în două drumuri, prada, se şi apucase de treabă. Nu-i fusese greu să zidească, pe din afară de scorbură, o vatră, iar burlanul îl trecuse îndemânatic prin „odaie", nu atât să-i încălzească încăperea îngustă şi căptuşită cu blănuri, cât ca să-i alunge umezeala de toamnă.

Deoarece seara venea repede acuma, Luca se retrăgea în scorbură cu Botosu, se hârjonea cu el şi, apoi, citea la lumina lămpii de buzunar, care arunca o lumină puternică şi văroasă asupra bârlogului.

Intr'o după-miază, începu să ningă. Intâiu, fulgi mici, cari se topeau imediat. Apoi, tot mai mari, ca nişte stele de sticlă, şi, în curând, pământul fu acoperit cu o blană subţire de zăpadă.

Botosu, nedumerit de-acest fenomen al naturii, pe care-l vedea pentru prima oară, mirosea mereu omătul şi-l lua în gură, ca pe urmă să scuipe şi să tuşească de-i ieşeau ochii.

Luca râdea şi-i spunea :

— Nu mai mânca omăt, Botosule, că te-or durea dinţii, — însă căţelandrul nu se-astâmpăra şi făcea pozne peste pozne.

Dându-se de-adura şi scormonind în pojghiţa de zahăr a acestei ploi ciudate, puiul de lup sfârşi prin a simţi cum îi pătrunde frigul în oase şi se culcă lângă mama sa, care-l linse de umezeală.

Ninsoarea promitea să dureze şi Luca socoti că n'ar strică să le mai aştearnă fân animalelor. După ce termină cu lucrul, se cuibări şi el în culcuşul său. Fulguia atât de des, încât abia de se puteau desluşi contururile copacilor. Când înseră, zăpada luă luciu albăstrui, care, pe măsură ce locul era mai despătat, cobora în nuanţe violete, adânci, noptatece. In scorbură era călduţ. Luca se lungi în voie şi, acoperit cu o plapomă confecţionată dintr'un sac umplut cu fân, adormi de timpuriu. Nici un vânt nu sgâlţâia leasa dela intrare. Sgomotele, câte vor fi fost în pădure, se pierdeau în păsla deasă a zăpezii. Numai lupoaica urla, uneori, — şi băiatul se trezea speriat, însă adormea din nou, ca să umble, singur şi stăpân pe toate, prin ţara nesfârşită a visurilor.

Pela miezul nopţii, lupoaica se ridică din culcuşul făcut de Luca. Mai linse odată urechile căţelandrului şi, avertizându-l printr'un lătrat matern să fie cuminte, ajunse din câteva salturi la tufiş. Nişte ramuri se scuturară şi zăpada o potoli. Intr'o văgăună, o urmă îi păru cunoscută şi lupoaica urlă lung, rău ; apoi, tot mirosind urma, începu să alerge.

Spre dimineaţă, ninsoarea încetă. Nourii risipindu-se, câteva stele, mari şi îngheţate, se zăriră deasupra pădurii. Liniştea încremenise ca apa de ger. Uneori, pumni de zăpadă se desprindeau depe ramuri, căzând cu sgomot moale, repede înăbuşit. Pe sub copaci începu să se-albească de zi. Apoi, cerul se tulbură şi câteva şuviţe de sânge se prelinseră peste dealuri. Spre apus, nourii, vineţi şi greoi, mai stăruiau. In curând, pământul se 'nroşi ca la un incendiu de noapte şi păsările prinseră să sburătăcească printre copaci.

Lupoaica se 'ntoarse spre răsărit şi, înfigându-şi ghiarele prin zăpadă, scormoni pământul, care mai păstra ceva căldură sub velinţa de cristale albe. Urlând, înghiţea în bulgări mari aerul rece, care-i împrospăta plămânii. Apoi, mirosi cu atenţie în toate direcţiile. Ciulindu-şi urechile, prinse un pas în apropiere, un pas de panică, şi, atunci, urlă şi mai puternic.

Lupoaica ştia că, dincolo, după stejarul acela enorm, doborît de vre-un trăsnet sau de-un orcan, e duşmana sa de moarte, pe care-a căutat-o necontenit şi ne 'ndurătoare din vară şi până acuma. Prea mirosise acolo, lângă capcana aceea afurisită, urma vulpii, care-i ucisese patru puiandri, ca să-i uite vreodată izul. Acuma, dincolo, după stejarul prăbuşit, e ea, vulpea. Ochii lupoaicei lucesc aspru, o flacără se sbate sălbatec în ei. Şi iar urlă, lung, lung de tot. Oricât s'ar vicleni vulpea, nu-i va scăpa. Cei patru puiandri latră mărunt — undeva, departe, în amintire, şi colţii fiarei sclipesc într'un rânjet îmbălat şi neiertător. Ea nu se grăbeşte. Ea ştie că, dincolo, meschin şi gheboşată de laşitate, vulpea se gândeşte cum să scape ; cu toate acestea, lupoaica nu se grăbeşte, nu vrea să se grăbească ; a aşteptat atâtea luni, cu inima arsă de ură, aşa că mai poate aştepta acuma câteva clipe. Cască leneş, prefăcut, şi zăreşte cum capul vulpii se înalţă de după stejar. Socotind că a venit momentul să dispară, duşmana o ia în goană subţire către-o râpă, unde să-şi piardă urma printre mărăcinişuri, însă lupoaica se-aruncă după dânsa şi-o ajunge din câteva salturi uriaşe. Vulpea simte cum colţii fiarei i se 'nfig în ceafă şi 'ncearcă să se scuture, dar colţii s'au înfipt adânc în carne. Atunci, ea se lasă moale, ca moartă. Lupoaica, înşelată, o sloboade o clipă — destul ca duşmana ei să se arunce pe spate şi să muşte în pântecul fiarei care urlă de durere. Incepe-o luptă lungă, obositoare. Cele două animale se svârcolesc prin zăpadă. Sângele curge din belşug şi vulpea a slăbit în putere, însă e vicleană şi ageră. aşa că lupoaica gâfâie aprinsă. Orbite de zăpadă, animalele s'au oprit un timp, dar, apoi, lupta începe şi mai necruţătoare.

Adunându-şi toate forţele, lupoaica dă un ultim atac, fulgerător, şi apucă de gâtlej vulpea.

Când soarele, imens şi scăldat în aurul trandafiriu al aurorei, isbucneşte ca un cântec de lumină dintre pădurile zării, lupoaica îşi înţepeneşte labele dinainte în cadavrul sfârtecat al vulpii — şi urlă de hăuleşte pădurea.

Apoi, târînd cu botul însângerat hoitul duşmancei, o ia, încet, liniştit, spre apus. Ajungând în dumbravă, se duce drept la Luca, în faţa căruia îşi sloboade povara, şi, sleită de puteri, se răstoarnă în culcuş, adormind imediat.

Botosu s'a făcut mic într'un colţ. *)

MIRCEA STREINUL

*) Din vol. „Viaţa în pădure"

EVA

de LUCREȚIA PETRESCU

Lumea era înfăptuită numai de puțină vreme. Scăpat din besna haosului, pământul tânăr se răsucea tolănit pe coaste și-și sbicea acum la soare coaja-i neînchegată bine. Din când în când își clătina încetinel or scutura mânios spinarea și pântecul gâdilat de mulțimea vietăților, care mișunau acum pe dânsul. Vietăți multe ce fără răutate or dușmănie sălășluiau laolaltă ; căci la început în paradisul pământesc numai dragoste, pace și frumusețe proaspătă era. Urma dumnezeeștilor mâini, care lucraseră totul, dăinuia încă și se vedea pe flori, pe suflete, pe stele.

Făpturile purcese din degetele Lui abea de se învățaseră să trăiască. Printre ele omul — copilandru încă la suflet — trăia cu toate în bună înțelegere. Nu avea la ce le prigoni, căci pântecul lui

nu lăcomise încă să se sature cu carnea vreuneia. Se găsea îndeajuns de îndestulat omul cu fructele pomilor, cu apa isvoarelor.

De altfel părea și el abia smuls somnului și nedumerit încă de el însuși.

Privea în jur mereu minunându-se și întinzând mâinile, când spre candelele stelelor, când spre fructele pomilor, când spre coapsele Evei.

Căci, ca pe orice făptură a paradisului, și pe om îl dăruise Domnul cu tovarășe cu el asemenea. Totuși pare-se că nu mai nemerise la fel plămadul lor de suflet.

Mai vie și sprintenă, Eva are necontenit dorinți și pofte, care nu-i lasă astâmpăr. Spre împlinirea lor părăsește mereu culcușul unde-i doarme placid tovarășul ; și furișată printre erburi și copaci, pornește să caute — cu ochi lacomi — frumusețile, bunătățile toate, pe care și le socotește ale ei și care totuși n'o mulțumesc deplin niciodată.

Adam nu o însoțește. Tihnit și mulțumit de toate, nu se desparte ușor de umbra unde își întinde leneș trupul, aromit de somnul din care s'a deșteptat și în care ar vrea să se cufunde iar.

Rare ori vreun vis năsdrăvan îl ispitește să caute, par'că cuprins de o ciudată foame, culcușul de alături al Evei. Dar culcușul e gol, și băetanul trezit uită repede visul...

De cum a deschis ochii, crăcile ce-și întind, deasupra capului lui, umbra, îl ademenesc cu mireazma fructelor coapte, care îl fac să-și lărgească de o mulțumire lacomă gura, într'un râset neînvățat încă. Și îndată apoi dinții tari, ce au sclipit o clipă albi în lumină, se înfig tăioși în carnea zemoasă și plăpândă. Neobosit fălcile-i macină. E singura muncă, pe care omul a cerut-o până acum mușchilor lui.

Totuși Ziditorul pare că a prevăzut și nevoi ce au să mai vină. Căci mușchii tari ai brațelor cer par'că în sforțări grele să-și destindă vrejurile neîncercate încă.

In joacă, rupe și distruge în jur totul. Apoi își privește curios mâinile, care au fost mai tari decât cele mai groase ramuri. Își privește și trupul întreg, tot mai mirat cu cât se cunoaște.

Incepe să știe când și la ce-i sunt bune mădularele toate. Își trece palmele pe trup dearândul, se oprește gâdilat la încheieturi ,lărgindu-și iar gura, în ceea ce are să fie de acum râset.

Apoi își caută cu ochii, cu mâinile — tovarășa, care ar trebui să-i fie alături. Nu știe să o cheme. Se întunecă, scuipă mânios o smochină jumătate mestecată; și vrejii încordați ai mușchilor din trup l-ar porni năvalnic să lupte, să dărâme, să cuprindă. Dar capul nu-i e copt pentru vreun gând sau hotărîre. Se lasă unei toropeli în care abia licărește, trezită, așteptarea.

Și îndată, de după un tufiș apare și vine spre el Eva.

Ce plămad amestecat va fi pus în ea Ziditorul? Dar cu Adam prea mult nu seamănă. Mult mai micuță ca el, își poartă trupul abia împlinit de codană, când săltăreț și vioi ca o veveriță, când șerpuit și lunecos ca o pisică. Până acum nici ea nu se cunoaște prea bine. Și își pipăie în mers șoldurile, sânii. Se oprește la margini de ape, se oglindește și-și sclipește mulțumită dinții.

Apoi se întunecă mânioasă. In calea ei o pupăză e atâta de împodobită! Eva își înfige și ea îndată în părul creț un moț de pene. Pe mijlocul subțire își încolăcește crengi ce poartă flori în toate fețele. Cu o frunză mare își apără de soare chipul. Și-n mers leneș vine spre Adam, ca spre făptura hărăzită să-i împlinească ei dorințele toate. Dar până acum nu prea știe nici dânsa ce să-i ceară; și tăcută ,cu gesturi domoale, ca să nu-și strice podoaba de flori și pene, se întinde pe iarbă alături.

Adam o privește, cum ar privi isvorul de unde se adapă, fructele pe care le mănâncă. Ar sorbi-o; și-ar înfige în carnea ei dinții...

Sfiit însă, nu cutează nimica. Ehova i-a dat-o tovarășe și soață. Pentru mâncare sunt roadele pomilor.

Și rupe grăbit fructe ; dar nu-l ademenesc. Galant, întâia oară, închide Evei palma plină cu rodul smochinului de alături.

Eva a învățat repede graiul și-l mânuește cu mult mai bine ca Adam.

A învățat ușor și toanele care de atunci sunt arme abile femeii.

Și-a încrețit ușor fruntea mititică, și-a sumețit a dispreț buzele și mâna ei a respins cu silă darul de fructe. Iar glasul ei de codană ce s'ar dori răsfățată ciripește ascuțit a mânie.

— Numai smochine îmi dai? Nu pricepi și tu că au început să-mi facă silă? Altceva nu mai găsești să-mi dăruești?

Adam, umilit, își trage îndărăt mâna. Și din obicei pumnul plin de fructe îl duce la gură.

Dar ciudoasă îl ceartă iar femeia:

— Iar mănânci? Toată vremea nu faci decât asta. Păcat că ți-a dăruit Ehova mădulare tari și sprintene. Ai să ajungi să semeni cu făptura aceea — i-am uitat numele — care nu are decât pântec. Ar trebui, zău, să faci mai multă mișcare. Uită-te la mine, cât de subțire-s!

Adam nu contestă. E mai subțire ca el și totuși, pe alocuri...

O privește interesat, o pipăe. Și ar pipăi-o mereu dacă nu s'ar trage tot dânsa, deodată, în lături :

— Lasă-mă ! Mă zgârii ! Nu vezi ce unghii ai?

Dar dacă o lasă e și mai nemulțumită. Și căutându-i pricină de alte mustrări îl privește și dânsa, lung, cu deamănuntul. Il privește și simte cum în piept i se sbate ceva ca o pasăre prinsă.

Cât de puternic e Adam și ce brațe mlădii are! A rupt acum fără sforțare un pom tânăr ce-i stătea în cale.

Eva îl admiră de o dată apoi îl mustră iar cu ciudă:

— Uite câtă putere ai ! Și nu știi ce să faci cu dânsa ! Rupi pomi. Iar eu...

Dar nu știe ce se ceară puterii lui și-și simte ochii înecați de o rouă caldă. Se așează mai aproape de Adam, la îndemâna brațelor puternice și-și găsește în obida-i prilej de mustrare nouă:

— Iar eu, eu dorm atâta de rău de la o vreme nopțile! Mi-a fost și frig și cald. Ce folos că ai atâta putere și totuși nu-mi poți face un culcuș ca lumea. Am văzut făpturi cu mult mai bicisnice ca tine. O păsărică, de pildă. Își acoperea cu aripile soața. Apoi a dus-o într'un culcuș căptușit cu pene. Pe când eu.... Uită-te cum tremur! Cel puțin dacă aș avea pe trup pene. Zău, nu știu de ce a mai spus Ehova, că noi suntem făpturile lui cele mai alese. Alese, cum? Când eu sunt cea mai goală și mai puțin împodobită. A fost nedrept Ehova, zău. Mă uitam adineaori la fătura aceea mititică, cu blana stufoasă. Vulpe îmi pare că-i spune. Și e acoperită peste tot trupul cu o minune de blană arămie. Mă gândeam că dacă aș putea să am și eu... Cel puțin atât cât să-mi acoper umerii. Mi-ar ședea bine și la chip. Mai ales blana aceea fumurie nu roșcată. Tu ce zici Adame, mi-ar ședea bine?

— Nu știi? Firește că nu știi nici odată nimica. Ești un nesuferit și un prost. Ehova! pe cine mi-ai dat drept tovarăș! O făptură care nu știe decât să mănânce smochine !

— Dacă m'aș ruga lui Ehova să te schimbe? Să-mi dăruiască alt tovarăș? Dar pe cine? Ursul e prea bădăran iar șarpele....

— Zici că-i scârbos șarpele? Ba din potrivă, găsesc chiar că are o așa de frumoasă piele! Da, da. Să știi că e frumoasă. Mă gândeam chiar, că dacă aș avea din pielea lui o bucată... Nu mi-ar trebui prea mult, căci eu am picioare mici. Le-aș înveli până la gleznă în pielea aceea de șarpe. Nu m'ar mai înțepa spinii și mi-ar ședea și bine. Parcă mă și văd cu blana vulpei pe umeri, cu piele de șarpe pe picioare. Oare dacă le-aș cere-o mi-ar dărui-o de bună voie? Tu ce zici Adame, să le-o cer ?

Iarăși nu știi. Dar când știi tu ceva. Zău, la ce-ți folosește trupul ăsta puternic, dacă nu te străduiești să faci Evei tale o plăcere cât de mică. Eu — dacă aș fi Adam, i-aș aduce soației mele tot ce ar dori. Chiar dacă ar trebui să fur.

— E păcat? De ce păcat? Cum rupi o smochină pomului fără să-l întrebi, nu poți lua și o bucată de blană vulpii ? Incearcă zău ! Nu vrei ? Ești un prost și un sgârcit. Parcă ar trebui s'o rupi de pe trupul tău.

— Lasă-mă! Nu mă atinge! Mă duc să vorbesc șarpelui. S'a arătat galant întotdeauna, sunt sigură că el n'are să mă lase desculță.

— Să rămân cu tine? Rămân dacă îmi făgăduești tu blana și... Și ca să-ți spun drept e mai bine poate, să nu-l mai văd pe șarpe. Știi, că de la o vreme dânsul șade încolăcit pe pomul acela cu roade oprite. Și de câte ori trec pe alături, șarpele face parcă înadins să cadă un fruct, două. Ce să-ți spun? Ieri mi-a căzut chiar pe sân unul.

Adam se ridică năvalnic. Rotește înfricoșat privirea spre Eva, spre văzduh unde sălășluește Cel ce toate le știe și le vede spre locul, unde se înalță pomul științei și al păcatului — și îngrozit o scutură pe Eva:

— Să nu guști din mărul oprit. Ai auzit? Să nu guști!

— Stai, omule! Ce te-ai speriat așa? Firește că nu gust. Și apoi să nu crezi că-i cine știe ce bunătate. N'am gustat, dar mi-a căzut așa, unul; ca fără de voie l-am atins cu buzele. Și pot să spun că rodia e mai dulce și naramza mai mirositoare. Eu chiar nu înțeleg de ce a pus Ehova o așa de strașnică opreală. Nu sunt de loc bune, dar îți dau un fel de beție, un neastâmpăr care... Tu nu poți înțelege. Dar dacă ai vrea să mergi până acolo, poate îți cade și ție, așa, pe obraz unul și fără de voie, îl atingi cu buzele. Atâta doar nu poate fi păcat.

— Ei lasă-mă! Dece mă scuturi așa? Nu vezi că mă doare? Și la sfârșit ești un prost. Află dela mine, că numai tu n'ai gustat încă din poamele acelea. Știi câte căzură deunăzi, de furtună ? Hai de vezi dacă mai e vreunul. Și cele de pe crăci, îs ciugulite de păsări. Până și frunzele. Da, da, frunzele le-au mâncat niște țapi. Toate făpturile au gustat din pomul acela. Dar tu ce știi? Tu n'ai băgat nimic de seamă. Tu dormi, mânânci. Habar nu ai, că altul e paradisul dela o vreme. Că toate făpturile care lâncezeau plictisite, au născocit un fel de joc. Se fugăresc perechi, pe-

rechi, apoi intră în tufișuri și se ascund.

— Nu crezi ce-ți spun? Dar uită-te în jur. Ai văzut păsărelele acelea? Privește acu și'n sbor la fluturi. E prefacere în paradis. Dacă ți-aș spune și ce am mai văzut deunăzi!

— Nu mă întrebi ce? Iți e tot una? Vai, dar ești chiar nesuferit cu nepăsarea ta ! Cu toate astea, dacă l-ai vedea și tu n'ai mai dormi chiar așa fără de grijă. Dacă ai vedea că mai e o făptură, care seamănă cu tine.... Nu crezi? Ei, uite. Iți jur.. De două ori am văzut-o până acum. Are trup și obraz ca al tău, dar e mult mai bine. Tu nu ai ca el aripi pe umeri. Că-i mai întunecos la chip ce poate să-i strice? Șarpele mi-a spus că ar fi un arhanghel alungat de Ehova. Rătăcește prin jur. Mi-a ești de două ori în cale. Firește că nu dinadins. Să nu crezi acum cine știe ce. Se plimba poate ca și mine. Cu toate că mai curând aș crede că cercetează într'un anumit fel paradisul. Și pare nemulțumit, trist. Face parcă întuneric, când se ivește. Dar și când se bucură de ceva! A râs de două ori, necurmat, în hohot. Și s'a cutremurat parcă paradisul de holotul râsului lui. Dar ce chip a avut atuncea! Parcă ar fi scăpărat noaptea un fulger. Să-i fi plămădit oare Ehova din fulger de noapte chipul?

— Și tu știi Adame, de ce a râs arhanghelul negru? Lasă încolo smochinele și ascultă. De altfel tot așa râsese, când am dus la buze, mărul acela căzut jos. Ți-am spus ,că mă îndemnase șarpele ,dar pot acum să-ți jur Adame, că nici n'am avut vreme să-l gust. De spaimă mi-a căzut din mână. Căci a răsărit arhanghelul negru odată în fața mea — nici eu nu știu de unde. Și părea atâta de voios că dusesem la gură mărul ! Și-a ridicat în sus, semeț, capul și a rostit atâta: „Ți-am spus eu Ehova, ți-am spus! Ai să mă crezi de acum". A râs iar, și-a închis aripile, dar fâlfâirea lor a făcut în jur ca o ceață. Eu — de frică — închisesem ochii. Când i-am deschis, nu mai era nimeni. Doar șarpele făcea să cadă chiar pe trupul meu merele.

— Dacă are să afle Ehova? Dar cine să meargă să-i spună? Și apoi Ehova e dus departe. Infăptuește alte lumi acuma. Mi-a spus șarpele. Pământul a fost numai o încercare. In văzduh însă alte lumi așteaptă să fie zămislite. Cine să se mai gândească la un măr?

— Stai, nu adormi, Adame, că n'am isprăvit. Ieri l-am văzut pe arhanghel a doua oară. Priveam cum se juca pe pajiște un lup cu o mioară. Se jucau ca întotdeauna. De-a alergatul, de-a ascunselea. Deodată am auzit un behăit atât de jalnic în tufiș! A eșit mai târziu doar lupul. Pe mioară n'am mai văzut-o. Doar câteva smocuri de lână albă rămăseseră pe scaeți, iar pe iarbă străluceau niște boabe roșii, de gândeam că-s fragi copți tocmai bine.

— Dar nu erau fragi ,nu. Am gustat și eu o boabă. Era caldă încă și avea un gust!... Nu era dulce, dar îți plăcea totuși. Și lupul mirosea și el boabele din iarbă și le aduna lacom.

Atunci s'a arătat iar făptura aceea întunecată. Și a fâlfâit aripile și iar i-am auzit râsul. A luat în mâini un smoc de lână pătată cu roșu. Il privea și părea că se bucură. Eu iarăși eram spăimântată și vream să fug, cu toate că nu aveam nici o vină. Ce greșisem? Picătura aceea, pe care o gustasem? Și să știi Adame, că după ce ai mâncat atâta vreme numai poame ,picătura aceea caldă și roșie atâta îți place ! Spune, nu ai vrea să guști și tu? Să știi, că am să-ți aduc câteva, când lupul are să se joace iar așa cu o mioară. Iți aduc. Și să vezi că pe urmă au să-ți pară sarbede smochinele.

— Nu vrei? Dar ce fel de făptură ești? Nimic nu-ți trebue! Dormi pe pământ, mânânci smochine și ți-e deajuns paradisul ! Eu îți spun drept, că am început să mă plictisesc. Aș vrea... Nu prea știu nici eu ce aș vrea, dar simt că ceea ce am, nu mi-e deajuns. E adevărat că-i și prea îngrădit, prea strâmt aicea. Trăim deavalma cu atâtea ființe desgustătoare! Dacă suntem noi, în adevăr, aleșii lui Ehova, ar fi trebuit... Nu prea știu bine ce, dar am fost deunăzi până la margine. Am privit dincolo. Era pustiu, gol. Pământ tot ca aicea, dar nu creștea nimica. Nimeni nu aruncase se vede sământa. Mi-a părut rău. Gândeam că poate or mai fi și alte grădini, alt paradis, alți oameni. Nu merge înserat pe la dânșii. Nu mai ședea de vorbă. Nu mai gustă din poamele lor. Ai adormit Adame!! Ești cea mai proastă și cea mai greșită făptură a lui Ehova! Imi pierd vremea cu tine. Mă duc. Poate întâlnesc iar pe arhanghelul cel negru.

Și a lunecat ciudoasă din brațele, care încercau s'o rețină, lăsând în mâna lui Adam doar vrejul cu floarea ce-i încinsese mijlocul.

O floare nu se mănâncă. Totuși Adam a dus-o cu un fel de foame la gura lui și a ținut-o așa, strivită, multă vreme. Aromea floarea ca și trupul și părul Evei adineauri. Și lui Adam — un fior ca un șarpe mic — i s'a strecurat și l-a mușcat de inimă. Și i s'a părut și lui deodată, că îi lipsește ceva paradisului.

Fusese pentru el până acum viața o tihnă dulce între două somnuri. Și-n tihna asta a încolțit neașteptat mărăcinele dorurilor, al temerilor, al așteptărilor.

Nu știa cum să i-o spună, dar și-ar fi dorit tovarășa mereu lângă dânsul. Cu toate că, alături de el sau depărtată, Adam o simțea din zi în zi, tot mai mult din trupul lui smulsă. Și ar fi dorit-o parcă, lipită alături, nedesprinsă încă din coapsa-i.

Eva și-a simțit într'o zi puterea. A înțeles că pe stăpânul hărăzit ei de Ehova l-ar putea robi și cere brațelor lui orișice trudă. Vedea cum Adam se mistuie de un dor neîncetat s'o aibă lângă dânsul. Că n'o mai lăsa să plece și-i pândea drumurile toate.

Dar dela o vreme drumurile Evei — Adam vedea urma tălpilor mici pe iarbă — duceau numai spre pajiștea unde un pom stingher ocrotea parcă sub umbra-i făpturile adunate toate.

Adam și-a înfrânat într'o seară temerile și a venit mai aproape. Vietăți felurite au dat să fugă. Printre crăci —

lunecând în sclipiri de solzi — căuta să se ascundă șarpele.

Eva a venit spre tovarășul ei, tăcută. Părea că are ceva schimbat într'însa. Micuță și proaspătă era încă. Dar codana de ieri, gureșa, făcuse acum loc unei făpturi tăinuite, ce luneca tăcută alături de Adam și ascundea ceva de ochii lui, în vrejul înflorit care îi încingea mijlocul.

Când au ajuns la pajiștea unde dormeau alături — sub smochinul umbros, Eva s'a lăsat caldă pe obrazul tovarășului ei. Cu obrazul lipit de obrazul lui, cu gura lângă gura lui, abia-i puteai auzi șoapta:

— Să știi, că numai noi n'am gustat. Celelalte făpturi — toate ! Numai noi, încă nu. Dar dacă ai vrea să încerci și tu — uite, ți-am adus din pom un măr. Abia de am mai găsit unul. Il am aici sub sân. Nu te înspăimânta. Ne ascundem sub crăci. S'a și înoptat. Și nici luna nu-i întreagă în seara asta. Cine să ne vadă, când eu abia pe tine, dacă te pot zări alături. Uite și mărul. E cald fiindcă l-am ținut lipit la sân.

— Dar dece nu mă cuprinzi cu brațele ? Tu nu vezi că mi-e frig ? Lipește-mă de tine alături. Ai uitat că ți-am fost ruptă din trup?

— Vrei să încerci o mușcătură doar? Zău, ești prost, Adame! Uite, că gust eu întâi... Ei da, așa prostule. Mușcă !

— Iți place? E mai bun decât smochinele? Bine, atunci fiindcă eu ți-am dăruit mărul ce-mi făgăduești în schimb și tu?....

— Orice ? Ai zis, orice ? Ei bine, uite ce vreau. Mi s'a urât să umblu tot goală. Și blana aceea... M'am uitat astăzi mai bine. E mică o vulpe. Așa că trei blăni să-mi aduci. Și să fie argintii, nu roșcate !

Cântà nenea Ion din caval

Cânta nenea Ion din caval,
In nopțile grele de iarnă,
Și cântecul — limpede val —
In suflet venea să se-aștearnă.

Cânta nenea Ion înfocat,
Iar noi, împrejuru-i stând, roată,
Simțeam că 'n domolul cântat
Își scutură inima toată...

O doină de jale și dor,
Cânta nenea Ion al Ivanei,
Iar noi o sorbeam linișor,
Cuminți ca în fața icoanei.

Cânta din caval nenea Ion
Ca dus de pe lumea luminii,
Umplându-ne casa de svon —
Cum varsă-'și miresmele crinii.

Odaia „la sobă"-'mi părea
O veche și sfântă 'ncăpere
De templu, în care slujea
Un preot la o priveghere...

Un murmur de ape, un vânt
Ce leagănă holdele 'n luncă,
In inimi un tainic frământ
Ce lacrămi sub gene aruncă...

Un foșnet de frunze în crâng,
Un susur de must care fierbe,
Un zumzet de-albine ce strâng
Nectarul ca mierea s'o'ncherbe ;

Un șopot de spornic izvor,
Un ropot de ploaie de vară,
Un tropot de cal călător,
Un clatin de car cu povară... ;

Un clinchet de clopote mici,
Un surd vâjâit de furtună,
Un tremur de te înfurnici
Când trece arcușul pe strună... ;

Un huet de mari viituri
Când auie 'n Martie valea,
Un trosnet de reci uscături
Când toamna-'și tălăngăne jalea...

Atâtea răsunete vii
Frângea nenea Ion cu cavalul,
In nopțile reci și pustii
Când viforu'-și zornăie valul...

Și noi, lângă el, credincioși,
Plecându-ne 'n inimi genunchii,
Ardeam lumânări — ochii roși,
Ofrandă frângându-i rărunchii...

MARIN I. PREDESCU

O monografie despre Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

A apărut recent un studiu: *Duiliu Zamfirescu (Viața și opera),* atrăgându-se atenția prin banderola lui că este „unica monografie" asupra acestui scriitor. El este datorit d-lui Lucian Predescu, a cărui neobosită activitate de mult n'a mai fost primită așa cum merită.

D. L. Predescu se oprise într'o vreme asupra literaturii noastre vechi, din care a scos materialul unei lucrări despre *Diaconul Coresi.*

Pentru unii specialiști, acest studiu se caracteriza printr'o așa de „completă insuficiență..., încât se revoltă simțul probității științifice", socotind că „acele însușiri care se cer unui cercetător (seriozitate în gândire, pricepere, cultură, deșteptăciune...) lipsesc cu totul domnului Lucian Predescu". In urma acestui succes în istoria literaturii române vechi, la care au contribuit: d-nii N. Iorga, Dan Simonescu, D. R. Mazilu și alții, d-sa a părăsit domeniul și a trecut în acela al literaturii române moderne. Ani întregi, d. Lucian Predescu a publicat broșuri, mai mari sau mai mici, și chiar o istorie a literaturii românești, în indiferența scandaloasă și așa de obișnuită a criticei noastre. In ultima vreme, a scos un volum despre Barbu Delavrancea, acum altul despre Duiliu Zamfirescu.

Se pare că dacă acestui cercetător i se pot imputa multe, nu i se poate imputa o oarecare bună credință. Când i s'a arătat că n'are ce căuta în cercetarea literaturii vechi românești, d-sa a înțeles și a părăsit acest domeniu. Este necesar să vină cineva să-l convingă acum că nici în domeniul istoriei literaturii române moderne nu se află acasă. Firește nu va fi posibil să mă ocup în acest cadru strâmt decât de ultimul volum. El este dealtfel reprezentativ.

Sunt gata să recunosc, din primul moment, că d. Lucian Predescu și opera d-sale nu merită nici truda unei prea amănunțite cercetări, nici onoarea unei polemici literare. Este vorba, acum și aici, însă, de ceva cu mult mai grav și cu mult mai important decât persoana și opera d-sale. Este vorba anume de a pune în lumină mentalitățile care caracterizează pe cercetătorii noștri literari, pe editorii noștri și pe criticii noștri.

Studiul d-lui L. Predescu despre Duiliu Zamfirescu are 176 pagini. S'ar putea zice: însfârșit o carte cuprinzătoare despre acest mare și, în fond, nu prea bine cunoscut scriitor al nostru. Din păcate, lucrurile nu stau tocmai așa. Cartea d-lui Predescu nu ține seama nici de cele mai elementare regule ale științei literare. Ea este cel mai sigur mijloc de a da o falsă imagine despre figura și opera lui D. Zamfirescu. Plină de informații eronate, de absurdități și de contraziceri, fără să dovedească măcar o serioasă cunoaștere a operei de care se ocupă sau intenția de a pătrunde, cartea aceasta constitue o impietate față de scriitor.

Voi releva unele din scăderile ei, pe care le voi sistematiza în trei grupe. In primul rând mă voi ocupa de greșelile de *fapte,* în al doilea rând de cele de analiză și, în sfârșit, de cele tehnice.

Dela primele pagini contradicțiile apar. In prima pagină spune că Duiliu Zamfirescu este născut la Focșani iar în pagina următoare că de felul lui era dela țară. De fapt, părerile sunt împărțite, dacă scriitorul s'a născut la Focșani sau în satul Plăginești, din jud. Râmnicu-Sărat și d. Predescu nu dă argumente în favoarea locului la care s'a oprit. In ce privește însă amănuntele în legătură cu copilăria și tinerețea scriitorului, criticul alege nuvela *Spre mare* (și ne putem întreba de ce n'a ales *Un drum greșit* sau poate chiar... *Străbunii noștri* din care citează lungi fragmente, lăsându-ne să credem că au caracter auto-biografic.

De aici inexactitatea că, după ce s'a înscris la facultate, Zamfirescu a părăsit studiile, călătorind 5 ani prin străinătate, pentrucă eroul unei nuvele făcuse aceasta.

La pagina 12, afirmă că în 1880, D. Z. era „orfan de părinți", pentrucă așa era eroul nuvelei de mai sus. Tatăl lui D. Z. moare însă numai în 1910, iar mama sa, în 1917. Este o mică diferență de date, care variază între 40 și 50 de ani. Tot pe această pagină se află afirmația că poetul a debutat în Literatorul, la 1880, când el debutase din 1878, cu poezia *Bătrânul și fluturul,* publicată în *Răsboiul* lui Grandea (12-V-1878[1]). Iar ceva mai jos spune că la *România liberă* se încheagă prietenia cu Delavrancea, cu care Zamfirescu, de fapt, nu s'a împăcat niciodată prea bine. Intâmplarea pe care o relatează N. Petrașcu, în cartea sa: *Duiliu Zamfirescu* (p. 29), este concludentă.

Mai departe (p. 13), se afirmă că un mare conflict se produce între Zamfirescu și *Literatorul,* de care se desparte din această cauză. De fapt, ultima sa poezie: *Alina-Linda.* D. Z. o publică în revista lui Macedonski în Mai 1882. Conflictul, al cărui motiv este altul decât cel pomenit de d. L. P., izbucnește abia în Dec. 1883, așa că el nu poate fi cauza unui fapt petrecut cu 19 luni înainte.

Până la pagina 15 nu se mai întâlnește nimic de reproșat, pentrucă numai 10 rânduri aparțin d-lui L. P. restul sunt citate. Aici, nu cunoaște că înainte de a intra în diplomație, Zamfirescu a profesat și avocatura, Mai jos, scriitorul este înfățișat ca cerșind cu insistență dela Maiorescu și Negruzzi să-l propună membru corespondent al Academiei. Intr'o scrisoare din 14/26 Martie 1893, Zamfirescu scria lui Maiorescu: „Cât despre Academie, știrea ce-mi dați îmi face plăcere și o primesc, mai cu seamă fiindcă vine dela d-voastră și dela d. Negruzzi. Dacă însă s'ar întâmpla ca în ședința plenară să nu fiu votat, nu mi-ar face nici cald nici frig, deoarece eram, cel puțin pentru moment, foarte departe de a mă gândi la asta". Iar la 15/27 Martie 1893, el scria lui Negruzzi: „D. Maiorescu îmi scrie că, împreună cu d-ta, m'ați propus membru corespondent la Academie. Dați-mi voie să mă grăbesc a vă mulțumi de încrederea ce aveți în viitorul meu literar, căci trecutul numai judecat cu prietenie ar putea fi luat în considerare". Din aceste două fragmente reiese limpede lipsa de informație sau reaua credință a d-lui L. P., care caută necontenit să prezinte în culorile cele mai puțin simpatice pe un scriitor căruia numai demnitatea și măsura nu i se pot reproșa,

Se afirmă că, în ciuda insuccesului dela Academie, înaintase frumos în cariera diplomatică. E o lipsă de informație în plus, mai ales dacă adăogăm că duce pe poet și la legația dela Constantinopol, pe unde acesta n'a trecut. Ajungând în 21 de ani ministru plenipotențiar, D. Z. nu făcuse o carieră prea rapidă. Din scrisorile lui către Maiorescu se vede limpede că toți cei intrați odată cu el sau chiar în urma lui în diplomație îi luaseră înainte, deși totdeauna fusese corect în serviciu.

E fals că D. Z. a fost trimis în timpul războiului să facă propagandă. El a rămas în Moldova până când a trecut la Odessa și apoi în Basarabia.

După ce spune că D. Z. a fost ministru de externe, Președinte al Camerei, ducându-l până în 1922, adaogă: „tot prin acest timp se alesese și senator" (p. 23). Dar Zamfirescu se alesese senator în Febr. 1920, pentru puțină vreme de altfel, după aceasta ocupând celelate demnități pomenite.

Deși dealungul capitolului despre *Viața,* D. Z. a fost caracterizat drept „un temperament violent și încrezut", insistent postulant de onoruri, pângăritor al poeziei poporane, un om care „se folosește de trucuri", la sfârșit d. L. P. subscrie o caracterizare diametral opusă cu cele afirmate mai înainte, pe care o reproduce după d. N. Petrașcu: „...Rare ori natura a pus o armonie mai desăvârșită între o trumusețe fizică și alta morală".

In acest ansamblu în care se împletesc lipsa de informație cu superficialitatea caracterizării, după 15 pagini din care cel puțin jumătate sunt numai reproduceri, — iar restul înșirări de date care circulau, capitolul despre *Viață* se închee. N'ar avea rostul să arăt d-lui Predescu ce *lipsește* acestui capitol din monografie. Incă multe lucruri, nu fără interes, putea scrie oricine ar fi parcurs mai cu atenție tot ce este de utilizat din lucrurile publicate, deci ușor accesibile oricui. Mi-am propus însă să semnalez erorile și numai aceasta o fac.

Odată sfârșită biografia, d. L. P. trece la prezentarea operei. In cel fel, voi arăta când voi releva greșelile de analiză. Sunt numai de corectat câteva regretabile scăpări din vedere. Astfel, la pagina 111, vorbește de un roman pierdut al lui D. Z., *Pe arătură,* care în realitate nu este de loc pierdut. El este chiar *Viața la țară,* al cărui titlu inițial fusese *Pe arătură.* La pagina 113, după ce este înfățișată piesa *O suferință,* se adaogă: „abia după 30 de ani, Zamfirescu va scrie altă piesă". Dar, la pagina 125, e rezumată pe larg piesa *Prea târziu,* pe care Zamfirescu o reprezentase în 1884, iar la pag. 132, afirmă, fără să cunoască exact titlul, că poetul mai scrisese la 1894 piesa, azi probabil pierdută, *Thargelia din Milet.* Ceva mai mult, *Lumină nouă,* publicată în 1912, nu este decât poate chiar aceeași formă a piesei *Hypnoticii,* pe care a scris-o în 1895. Așa dar nu sunt tocmai 30 de ani în care Zamfirescu să nu fi scris deloc teatru. O dovadă că se gândise necontenit la acest gen, este că nuvela *Străbunii noștri* fusese concepută inițial ca o piesă, la care poate lucrase ceva.

Această atitudine de nedocumentare alăturată contrazicerii se mai vădește și aiurea. Comentând *Sufletul războaielor în trecut și în prezent,* comunicare ținută la Academie în 1914 spune: „Zamfirescu a fost împotriva intrării noastre în războiu" (p. 141); iar când vorbește despre poemul *Miriță,* îl socotește scris „anume pentru a pleda în favoarea intrării României alături de Franța în războiul mondial ce se declarase atunci" (p. 53). Și să nu se creadă că D. Z. a avut vreme să-și schimbe între timp părerea. D. L. P. crede că *Miriță* a fost scris în 1914, când s'a ținut și comunicarea la Academie. Că tocmai Duiliu Zamfirescu se hotărîse să facă pledoarie printr'o poezie — această părere cred că nu mai trebue combătută. Că *Miriță* este scris la 1910 și că altceva urmărea autorul cu acest poem, este o altă chestiune, asupra căreia d. L. P. rămâne să mediteze.

Nu voi intra amănunțit în discuția bibliografiei. In ce privește organizarea ei, voi spune câteva cuvinte când va fi vorba de latura tehnică a lucrării. Acum vreau numai să relev că sunt multe lipsuri. Lipsesc multe bucăți de ale lui Duiliu Zamfirescu, fie dela capitolul *Poezii,* fie dela *Proză.* Uneori este din pricină că a trecut prea repede peste paginile revistelor, alteori pentrucă nu cunoaște toate locurile unde a publicat D. Z. Sunt 6 periodice la care d. Predescu nu știe că scriitorul a colaborat și peste *60* de bucăți care nu s'au publicat în niciun volum și care nu sunt menționate în această bibliografie. In schimb, unele bucăți sunt trecute de două ori, așa că suntem lăsați să credem că e vorba de două bucăți deosebite; iar altele sunt trecute în bibliografia bucăților care nu figurează în volumele scriitorului, deși ele figurează. Tot ca o compensație a lipsurilor acestei bibliografii, ni se dau câteva articole iscălite cu diferite pseudomine, fără cea mai mică argumentare pentru a le atribui lui Zamfirescu, cum și câteva bucăți ale altor scriitori. Lipsuri are și partea din bibliografie care cuprinde scrieri despre D. Z.

Odată lămurite aceste scăderi ale lucrării d-lui Lucian Predescu, din punctul de vedere al erorilor de fapte și date putem păși la examinarea felului cum

d-sa analizează opera scriitorului.

Este cert pentru toată lumea care s'a apropiat puțin de istoria literaturii, că în această disciplină, toată informația: biografia, bibliografia, studiile formale nu sunt decât instrumente de lucru, pentru a avea garanția unei cât mai bune și mai adânci înțelegeri a operei în sine. Cunoscând multiplele defecte ale instrumentelor d-lui Predescu, ne putem închipui la cât de superficială pătrundere vor putea conlucra.

Trebue să precizez dela început că totuși, cu bibliografia pe care o are d. L. P., înțelegând să întârzie mai îndelung asupra ei și asupra operei, cineva putea da un studiu foarte interesant. Pentru d-sa a fost însă mai comod să reproducă bibliografia, într'o ordine care nu este cea mai fericită, utilizând din ea numai ce putea fi reprodus, și să *analizeze* bucățile, cărora adesea nu le cunoaște exact subiectul.

Savoarea capitolelor consacrate operei o constitue în primul rând formulele literare ale d-lui L. Predescu. Iată câteva din ele: „romantism pastelic", „evoluție cronologico-afectivă", gen „romantic-pastelic-clasic", gen „romantic descriptiv-clasic", versuri „clasico-romantice", „personalitate poetică psihică", nuvelă „psihologică descriptivă", gen „sentimental multiplu", „psihologie descriptivă de clasă", „efect imaginar figural". Sunt de asemenea demne de notat clasificările romanului, în *social* și *poetic,* ca și cum cel social n'ar fi tot poetic, de fapt, și a teatrului, în teatru *de temă, psihologic* și *tipologic.*

Cine lucrează cu operele literare știe cât de elastice sunt genurile și formulele literare și cât de puțin folos aduc ele. Aceasta nu însemna însă că d. L. Predescu nu avea dreptul să le utilizeze dacă îi constituiau un intrument în plus, dar d-sa utilizează o terminologie proprie, fără să o explice, ca și cum ar fi cunoscută de când lumea. Și fac această imputare, ca să nu abuzez de ușurința intreprinderii de a bagateliza niște formule care par să ilustreze o nouă beție de cuvinte românească.

A corecta toate interpretările d-lui P. în legătură cu opera lui D. Z. ar fi a da o nouă lucrare și nu o voi face în nici un caz acum. Aici doresc însă să pun în lumină *metoda* d-sale de a analiza o operă. Din această sumară cercetare a motodei, își va putea cu ușurință da seama oricine care este valoarea criticei pe care o face d. Predescu.

In ce privește poezia, d. L. P. socotește că „Zamfirescu a plecat, dintru început, dela poezia *de perspectivă, exterioară,* dând versuri frumoase", pentru ca două rânduri mai jos să afirme că poetul a căzut „fiindcă îi lipsea *perspectiva exterioară*" (p. 57). Iar în altă parte arată că D. Z. este un „poet *intelectual,* dar nu înnăscut". „Pentru un *poet înnăscut,* orice mediu ia o înfățișare *asemănătoare* sufletului său: el vede și apercepe mediul *prin prisma simțurilor lui*", spune d. L. P. La concluzii însă, cu consecvența obișnuită în caracterizări, socotește ca un defect al poeziei faptul că sentimentele ei nu sunt puternice „fiind personale" (p. 56).

Greșala fundamentală a d-lui L. P. este de a fi socotit fiecare volum al lui Z. ca o unitate, din care voia să descifreze elementele poeziei. Privind astfel, d-sa se lipsește de privirea totalității, neputând sezisa ceea ce este unitar și interesant în această operă poetică.

Cum face d. L. Predescu analiza unui volum? Iau volumul *Alte orizonturi,* lăsând la o parte pe cel dintâi, despre care nu spune decât generalități ieftine. După o pagină de considerațiuni generale care nu lămuresc nimic și constituesc un haos de lucruri false sau contestabile, zice: „Iată-l pe Z. degustat de viață, fugind de tot și găsind mângâierea numai în luna de pe cer". Și citează opt versuri. Apoi continuă: „Totuși, luna e rece". Și urmează 2 versuri, în care luna e rece. Apoi „Și ultimul vers din aceeași strofă". Il reproduce. „Mai spune poetul". Incă 2 versuri: „In colo, poezii *frumoase,* create *cu multă pricepere și gust,* dar nu cu sentiment. Iată o poezie *frumoasă* (acesta-i termenul)". Și reproduce o poezie de 16 versuri, după care adaogă: „Indrăsneață comparație, deci. Iată și ceva filosofie, presărată ici, colo; și ar fi fost mai reușită dacă ar fi lipsit reminiscențele din Eminescu". Și reproduce 8 versuri în care nu se află nicio urmă de Eminescu. Apoi continuă: „Sau, mai ales:". Și urmează 5 versuri, după care zice: „Iată și personificări frumoase". Apoi citează un vers, spune „Sau" și citează alt vers. Continuă: „Tinerețea („verde") nestatornică, sub înfățișarea unui pescar" și dă 4 versuri în care, bineînțeles, este vorba de altceva. „Iată și o personificare splendidă a amurgului". Urmează 4 versuri, după care adaogă: „Pe lângă aceste versuri de un romantism puternic, Z, a reușit și în versuri ușoare, sglobii, Una de o nevinovată pudicitate". Citează 8 versuri. „Una sglobie, de iubire nevinovată". Citează 4 versuri. (v. p. 34—37).

Cer iertare pentru aceste plicticoase și foarte dese citate. Ele reprezintă toată contribuția personală („deci", „iată", „sau"...) a d-lui L. Predescu, din care n'am scos și n'am schimbat o literă și care nu constitue mai mult de 15 rânduri, în trei pagini (cam 130 rânduri în total). Ținând seama de adâncile adevăruri spuse în aceste 15 rânduri asupra volumului *Alte orizonturi,* este ușor de bănuit cum este *analizată* și prezentată până la urmă poezia acestei cărți, când subcapitolul continuă pe același ton încă două pagini. Și procedeul se repetă la fiecare volum de versuri.

In această situație, oricine va înțelege de ce nu se mai poate imputa autorului că nu știe ce este fabula și poezia socială, că nu știe că gen „romantic, cu predilecție antic" este o aberație, că nu găsește niciunul din resorturile fundamentale ale acestei poezii, nepomenind bucățile cele mai alese, dar extaziindu-se în fața unor înșirări de versuri fără nimic deosebit în ele, ca *La mormântul lui Shelley.*

Dorința de a impresiona, prin formulări, care de fapt nu sunt noi, dar sunt false, adăogând și câteva *izvoare* îl duce spre alte rezultate dezastruoase. In legătură cu *Imnuri păgâne,* spune: „Z. face multă mitologie, povestind scene din trecutul legendar al Romanilor și Grecilor, folosind multe cunoștinți istorice și mitologice și fiind influențat — în mod evident — de Virgil și Homer". Și ca dovadă, citează în întregime poezia *Acum,* care este o poezie de abstracțiuni, reprezentativă pentru concepția de viață a lui Duiliu Zamfirescu și al cărei izvor se află în Leopardi. Dacă d. L. P. dorește precizări, îi pot fi de folos. In ce privește povestirea unor „scene din trecutul legendar al Romanilor și Grecilor", ea nu se află în nicio poezie a lui Duiliu Zamfirescu. De acest fel sunt toate afirmațiile, când vor să se apropie de esență sau izvoare.

Trecând la nuvele, este de remarcat că d. L. P., care concepea analiza poeziei ca o prezentare de versuri, la întâmplare, ca într'un caleidoscop, concepe analiza prozei ca un rezumat. Subiectul este totul. Când i se pare interesant și îl poate povesti, se oprește asupra nuvelei, dacă nu, trece repede. Două trei exemple, în care dau tot textul d-lui Predescu, sunt concludente. *„Arhivarul.* E o nuvelă în genul epic, pur descriptiv. *Jeana.* Nuvelă lipsită de orice valoare. *Maria.* E o nuvelă de dragoste. slab construită". Când însă subiectul îi este mai plăcut, se oprește și ni-l împărtășește. Câteodată face și observații: cutare erou nu trebuia să se sinucidă; *Viața la țară* era mai bine dacă se numea *Sașa.* Și altele asemenea.

Nu mă pot opri asupra caracterizărilor. O nuvelă e numită „schiță autobiografică", dar ea are urme de influențe din Lermontov; crede că romanul *Lydda* este romanul obsesiei, de care nu este vorba niciun moment. Se pare de altfel că acest roman a fost rezumat și comentat după amintiri foarte vechi, pentrucă mai nici o explicație nu este valabilă.

In ce privește romanul, afară de paralele absurde și nesusținute, nicio adâncire și nici o semnificație surprinsă. Delicata Sașa este caracterizată drept „femeia bărbat". Și doar toți o socotim ca cel mai izbutit tip femenin!

Nicăieri o caracterizare. In afară de rezumate, sfaturi cum ar fi trebuit să fie făcute romanele. In aceste condițiuni, analizând *In războiu,* acentul final îl pune pe „vacs-urile și toate spiritele lui Nicu Milescu [care] sunt așa de natural redate, încât te fac să râzi la fiecare moment" (p. 99); Iar „romanul *Indreptări* e slab, incomparabil mai slab chiar decât *In războiu*" (p. 101). Ne închipuim cum este, deci, aceasta din urmă. La capitolul despre *Privire generală asupra ciclului Comăneștenilor,* nimic despre caracterul social al lui, dar semnalează două defecte ale romanelor, care i se par fundamentale. Unul este că nu se spune vârsta eroilor; iar al doilea că nu li se zugrăvește figura. Le lipsește, cum zice d-sa, „efectul imaginar, figural" și „acționează, dar fără cap". Când tot ce are d-sa de spus despre semnificația acestor romane, cele dintâi realizate din literatura noastră, se rezumă la cele două defecte, socotesc discuția inutilă pe această temă.

La teatru, lucrurile se repetă. Rezumat, lipsă de analiză și idei false. Este caracteristic pentru felul cum d. L. P. analizează, că cel mai lung subcapitol este cel despre piesa *Prea târziu,* al cărui text, singur o recunoaște, nu poate fi cunoscut. De fapt, în acest subcapitol de 4 pagini numai 9 rânduri aparțin d-lui L. P. restul este *reprodus* după o cronică a vremii. Un citat de 4 pagini, ale cărui semne finale sunt manevrate cu abilitate, așa ca cititorul să creadă că textul aparține d-lui L. P.

Asupra teatrului D. Z., după acest gen de cercetare, criticul are serioase rezerve. Merge atât de departe încât un dialog din *Poezia depărtării* îi pare fals, pentrucă „e cât se poate de natural" (p. 123). O singură perlă, „o piesă perfectă", *O amică,* scenetă fără însemnătate, anostă și cu situații neverosimile. Dar trebuia să avem o dovadă și despre gustul d-lui Predescu.

Aș reproșa, de asemenea, înainte de a încheea această parte, câteva expresii nepotrivite într'o lucrare de critică literară cum este caracterizarea Dochiei: „frumoasă de pică", sau „își iubește patria la nebunie", cum și câteva lipsite de sens: „iubind cu patimă, dar rațional" (p. 108), „a suferi în mod cugetativ" (p. 109), „o temă accesibil rezolvată" (p. 122), pentru ca imagina totală ce și-o va face cititorul despre această monografie să fie neștirbită.

In ce privește bibliografia, am spus că are multe lipsuri. Organizarea ei este total defectuoasă. Las la o parte că n'au ce căuta articole în legătură cu polemica din jurul poporanismului la capitolul despre vieață, dar cărțile și articolele fără autor nu trebuiau trecute la A, pentrucă au autorul anonim, sau la litera cu care începe titlul lor. Era necesar o subdiviziune specială, la început sau la sfârșit. N'au ce căuta la capitolul despre vieață nici acele necrologuri. care, semnalând moartea, se ocupă de personalitatea și opera scriitorului. Sunt rău plasate aici și criticele dramatice despre piesele lui D. Z. sau recenziile despre diferitele ediții ale operei.

In afară de acestea, se pot reproșa repetiri, neidentificări, erori. Acest articol a luat însă prea mari proporții ca să le mai arăt cu deamănuntul.

Aceasta e monografia d-lui Lucian Predescu, „unică" în felul ei prin aceea că niciuna din scrierile pe care le avem despre Duiliu Zamfirescu nu ne dă o imagină atât de fundamental falsă despre biografia, personalitatea și operele sale. Plină de erori în ce privește vieața, superficială și necomplectă în ce privește analizele, cartea aceasta ne amintește ce s'a spus, de mult, dar atunci pe nedrept, de autoritățile maghiare, despre *Cronica* lui Șincai. Când însă se recunoaște că materialul cuprins în bibliografie era, în definitiv, suficient unei monografii conștiincioase și de real folos, te poți întreba dacă nu cumva în istoriografia literară d. Lucian Predescu acționează așa cum reproșa d-sa că acționează personagiile din ciclul Comăneștenilor.

Dar dincolo de opera și persoana d-lui Predescu se află o problemă cu adevărat serioasă. Cartea aceasta este publicată de editura *Cugetarea.* D. Georgescu-Delafras, proprietarul ei, nu poate fi specialist în toate domeniile în care publică editura și nici nu este obligat să aibă consilieri tehnici, care pot fi costisitori. Dar sunt în țara românească opt profesori de literatură română, la cele patru Universități. Oricare din aceștia ar fi bucuros să-i recomande lucrări de ale elevilor sau foștilor elevi, care să merite cu adevărat de a fi publicate. Evident, nimeni nu va putea împiedica pe d. Predescu să publice în domeniul istoriei literare, dacă o va putea face personal, dar în orice caz d-sa *nu trebue să fie încurajat,* în această direcție. Nu trebue să fie încurajat nici prin amabilitatea editorilor, care, firește, nu pot fi eruditi, nici prin tăcerea condamnabilă a criticiilor noștri literari, care socot că au numai drepturi față de scriitori, dar nu și datorii față de public și conștiința lor profesională.

---

1) Recent, s'a publicat un articol cuprinzând acest fapt. Cum arficolul meu se află cules, fără modificări, de o lună, e limpede că informația în privința debutului lui D. Z. nu o datoresc nimănui.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Teatrul Regina Maria: „Necunoscuta"

Piesă în 4 acte de BISSON

Aşa după cum există un gen de comedie, foarte iubit şi foarte popular, desigur, în care „humorul", decăzut de la sensuri artistice la funcţii subalterne

D-na Lucia Sturza Bulandra

artei, face mai de grabă serviciul penei de gâdilat, există şi un soiu de dramă în care se apelează direct (până la vulgar) la emotivitatea primitivă a omului, la „sensiblerie", la lacrima smulsă cu hapca şi cu toptanul.

Cartoafele sentimentale ale „Necunoscutei" au fost, la rândul şi la categoria lor, udate din belşug de ploaia lacrimilor şi năduşelilor din staluri şi loji.

Ochii cucoanelor au năduşit în adevăr, cei mai tari din fire au năduşit la propriu şi din exasperare, rimelurile au usturat umezite, batistele au avut de lucru, cu toată pudoarea şi discreţia ce se impunea.

„Necunoscuta" e o melodramă feroce, cu accente de omenesc sguduitor", de o patetică desfăşurare în oftaturi, a neverosimilului şi a lui „aşa a fost să fie...", sau „hei, ce ştiţi voi copii...", impresionantă prin bizarul destin al eroilor ei suficient trucaţi artisticeşte pentru a putea arăta „rupţi ca din viaţă, domnule...", cu o aglomerare de tragisme răsuflate şi impresionante, de o paupertate însfârşit grea de duioşie şi grandoare.

Subiect lacrimogen, arhi-cunoscut şi supra-stors, mama e gonită din casă de soţul „sever" fiindcă a prins-o cu amantul şi nu mai crede în pocăinţa ei, ea decade, ajunge o sdreanţă, suferă enorm de dorul copilului şi — revăzându-l după douăzeci şi cinci de dramatici ani — moare, iertată, prea târziu! vai! şi de soţ şi de nobilul său fiu.

Aferim — forţă dramatică.

Mai da, aşa „succes" garantat".

„Maman Colibri" într'un fel sau altul, are întotdeauna favorabili sorţii genului ei de succes.

Negreşit, o asemenea piesă care dă la iveală întreaga bogăţie igrasioasă a mizeriei umane, ar binecuvânta examenul mai avizat al unui condei moralist şi al nivelului acestuia, al punctului acestuia de vedere.

Neîmpărtăşindu-l, din păcate, noi nu putem reproşa piesei decât că e perfect plângăreaţă şi repetitorie, perfect catastrofică şi inutilă, treapta ei de emoţie — la care nu ne invită ci ne ia pur şi simplu de guler şi ne sgâlţâie nu

Tony Bulandra

cumva să trecem fără a o observa — fiind zidită ţeapăn din impurităţile şi slăbiciunile fiziologice, la maxim exploatate, ale spectatorului de obşte.

E o piesă această „Necunoscută" a lui Bisson — dar o piesă mai mult de muzeu decât pe măsura cerinţelor teatrului de astăzi.

Indemnând la caritate şi la alte asemenea frumoase şi înălţătoare sentimente, „Necunoscuta" va reuşi neîndoelnic să facă reţete cât se poate de filantropice, cu prilejul sfintelor sărbători ale Paştelui: ales bine momentul, aleasă bine — ca atare — şi piesa.

Ceeace nu ne împiedică să recunoaştem o creaţie puternică, o mască excelentă, un fior care a ştiut să se comunice întreg dar păstrându-se nealterat, d-nei **Lucia Sturdza Bulandra,** în rolul titular.

D-sa a pus o surdină acolo unde notele „tari" erau şi stridente, o discreţie acolo unde era suferinţă revărsată... ca inundaţiile, dând un ton echilibrat, gândit sau subliniat cu intensitate — scrâşnet de durere şi moarte — întregului rol.

Dealtfel, interpretarea a fost susţinută de fruntaşii teatrului Regina Maria, cu o conştiinţă artistică singură în stare să ţină spectacolul — pe muche, deasupra celor două povârnişuri: ridicolul şi pateticul — o linie dreaptă.

„Turnat" în soţul sever, d. **G. Storin.** In haimanaua Laroque, aventurier gata la orice, a apărut cu desinvoltură şi veridicitate d. **Tony Bulandra.**

Frumoasă, caldă, cu jocuri de elan şi reţinere conştiincios studiate, pledoaria tânărului avocat al... mamei („propria sa mamă!") necunoscute, Raymond — d. **Al. Finţi.**

Două siluete de escroci convenţionali, au desenat d-nii **Mişu Fotino** şi **M. Iordănescu-Bruno** (primul cu eternul său comic... agresiv, ultimul însă de-o savoare comică foarte personală şi care indică pe un actor de reale resurse) şi două apariţii pline de gingăşie şi sugestie, d-nele **Ninetta Gusti** şi **Suzi Iupceanu.** Un cuvânt de menţiune meritată pentru d-na **Maria Sandu.**

In restul ansamblului: d-nii **Marcel**

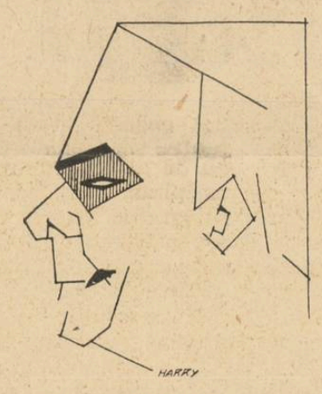

G. Storin

Enescu, Gh. Chamel, I. Manta, etc.

Montarea: convenţională, plată, adică la nivelul textului.

Comentarii Plastice

de LUCIA DEMETRIADE BĂLĂCESCU

Confruntarea acestor 4 pictori poate fi plină de tâlc. Alături de Giotto, Piero della Francesca şi Mathias Grünewald. Caravaggio ne va permite câteva comparaţii, findcă el arată ce a ajuns pictura italiană şi mai ales „ce" va ajunge două secole după Piero della Francesca.

Giotto — Coborîrea de pe cruce

Caravaggio a fost un novator pernicios pentrucă a rupt cu tradiţia, cu regulele antichităţii, introducând naturalismul.

Admirabila compoziţie a lui Giotto, *„Coborîrea dupe cruce"*, în care toată simţirea primitivă — cea mai curată care a fost — se'mbină cu evlavia, într'o simplicitate de linii perfect echilibrate între ele, contrastează complet cu a lui Caravaggio.

Pe când Giotto cu ingenuitate atinge sentimentul cel mai înalt, numai din observarea repartiţiei masselor şi armoniei linilor; tot astfel Piero della Francesa, continuându-i tradiţia de monumental şi măreţ, introduce volumul şi perspectiva aplicată nu numai edificiilor ci şi personagiilor, ajungând în *„Invierea"* reprodusă pe pag. I-a a revistei, la acea noblеţă a atitudinilor ce-i aparţin numai lui.

Piero al cărui tată era cizmar, curelar, s'a născut la Borgo San Sepolcro în Italia. Dânsul ca şi Vermeer din Delft a fost uitat şi redescoperit abia în zilele noastre. Piero della Francesca s'a preocupat de ştiinţă către sfârşitul vieţii lăsând şi o carte scrisă cu un asemenea subiect. A făcut şi o serie de decoraţiuni murale la Vatican.

Citez despre el opinia scriitorului francez bine cunoscut: André Suarez: „Piero della Francesca e aristocratul cel mai pur al picturii, e cel care-i totdeauna superior sieşi, urmându-şi legea proprie, fără a căuta să atragă şi pe alţii, fără umbră de dispreţ şi fără a voi să se distingă, rămânând totdeauna deoparte numai prin privilegiul virtuţii sale superioare şi prin forţa originalităţii sale. Piero della Francesca e un mare senior al artei".

Opus limpezimei şi „stilului" latin, Mathias Grünewald, expresie puternică şi tragică a spiritului metafizic german, reprezintă una din paletele cele mai viu colorate ale timpului său.. Deformarea în vederea expresivităţii, caracterizarea violentă a personagiilor cu scopul sugerării puternice a patimilor, căutarea arabescurilor întortochiate, iată calităţile lui Mathias Grünewald, figura cea mai reprezentativă a artei plastice germane. In alb şi negru nu se pot judeca culorile lui de flăcări şi *„Răstignirea"* pe care o reproducem în pagina întâia, e desprinsă din aripa unui altar aflat la Bâle.

Pictura modernă îi datorează mult şi s'ar putea spune că Van Gogh e un fiu al lui, precum şi barocul din tehnica lui Cézanne.

Sfântul Gheorghe ucide balaurul

Metaloplastie — de **D-na Anna general Mitrea**

UN MIT ROMÂNESC

Istoria naţională a unui popor se ţese întotdeauna pe răbojul evenimentelor cari proectează străbaterea lui în eternitate. Evenimentele istoriei noastre se succed cu o iuţeală care sintetizează şi rezumă o întreagă gamă de valori.

Eroul. A fost născut pe meleagurile ardelene, a fost plămădit odată cu acest pământ, iar revoluţia este pentru eroul ardelean, trecerea dela gând la faptă. „Ardealul a intrat în istorie prin revoluţie, hotărît, pe crestele istoriei româneşti din Ardeal tronează mitul revoluţionar".

Istoria Ardealului este călită în focul cel mai groaznic al asupririi, biciuirii şi schingiuirii, iar poporul acesta a făcut în decursul veacurilor o defilare sumbră dela întunerec spre lumină, dela minciună spre dreptate, spre revoluţie naţională.

Providenţa divină a trebuit însă când-va să trimită „magul" care să deslănţue fiorul dreptăţii şi să distrugă perfidia. Iată de ce Ardealul naşte eroi, iar eroii zămislesc spiritul revoluţionar. Spiritul revoluţionar s'a plămădit pe pământul Ardealului, s'a întrupat în conştiinţa acelora cari erau născuţi a suferi, pentrucă suferinţa este hrana eroului, este a doua lui viaţă. Astfel de eroi au fost Horia, Cloşca şi Crişan, trinitatea care reprezintă cel mai mare mit românesc şi cel mai plăsmuitor eveniment al istoriei şi faptei ardelene. Căpitanul Ardealului, Horia, este acela care va purta supraomeneasca misiune a încercării de desrobire. „Horia" un om de stâncă şi un nume de legendă. „Cloşca", un om plin de credinţă, fanatic, vioi, îndrăzneţ şi cu încredere multă în vitor. „Crişan", un om mai tăcut, şi mai aspru, dornic de luptă şi de izbândă". Aceşti eroi au căpătat o exaltare mistică, deoarece Horia, Cloşca şi Crişan, au fost filtrul durerilor şi chinurilor poporului românesc din Ardeal.

Spirit de esenţă eroică, Horia a străbătut toată geografia îngenunchiată a Ardealului robit, iar la 31 Oct. 1784 eroii ardeleni au trecut dela gând la fapte. Naţiunea maghiară se văzu deodată zdruncinată în existenţa ei şi, prin mijloace perfide, de cari nu s'a desbărat niciodată au căutat vicleşugul de împiedicare a acestui torent, aflat uşor. prin mijlocul cel meschin al trădării.

Paşii trădării au căutat prin văi şi prin crestele munţilor pe „Mântuitor". Paşi trădării lăsau pe albul zăpezii din iarna anului 1784 urmele negre ale vânzării ce au rămas dureroase pe filele înroşite de sacrificiu ale istoriei româneşti.

Iar după ce perfidia a fost îndeplinită, căpeteniile ardeleneşti Horia, Cloşca şi Crişan s'au plecat în faţa soartei, care şi de data aceea era vitregă.

In zorii zilei de 29 Februarie 1785 urmaşii lui Atila vestesc mult aşteptata sentinţă, ajungându-se astfel la cel mai înfiorător spectacol ce-l poate oferi omenirea lipsită de simţul adevăratei credinţi.

Corpurile lor sfinte, rupte din pământul ardelean, au fost legate pe roata ucigătoare şi sfârtecate în bucăţi, căci credeau maghiarii că nu va mai putea renaşte un ideal naţional.

Insă căpeteniile Ardealului au străjuit şi vor străjui neamul din care au fost plămădiţi, căci mitul căpeteniilor revoluţiei dela 1784 este mitul românismului cu toate splendorile, cu toate bucuriile, cu toate jertfele, cu tot sângele ce s'a scurs pentru reînvierea neamului de sub dominaţia străină.

Horia „Cristosul" îndurărilor româneşti, granit, credinţă şi jertfă, Cloşca piedestal de susţinere al naţionalismului românesc, Crişan, atitudine decebalică; calităţi ce s'au sădit deapururea în sufletele româneşti. Aşa s'a creiat cel mai mare mit românesc, menit să concretizeze multiplele jertfe ale românismului, pe altarul credinţei şi naţionalismului. Mitul acesta povesteşte istoria faptei şi a eroicului.

Prin mitul revoluţionar dela 1784 Ardealul s'a ridcat din faţa deşertăciunii şi priveşte sfidător pe aceia cari nu l-au putut îngenunchia.

de NICOLAE CIUCEANU

Poşta redacţiei

Lotta Gurtovoy-Bolgrad. — Răspunsul nostru vine mai repede decât v'aţi fi aşteptat. Nu vrem să ţinem prea incordaţi pe cei nerăbdători, deşi vă sfătuim să verificaţi adevărul zicalei că răbdarea e ruptă din rai.

„Ultimul meu articol" nu poate fi publicat. Cum însă e **primul** pe care ni-l trimiteţi nu vă desamăgiţi.

Dumitru Vartolomei Tărtăreanu, păstor com. Vaideeni, Vâlcea.

Fiind o revistă exclusiv literară „Universul literar" nu poate publica versuri pe tema nouei constituţii. Le-aţi putea îndrepta însă spre o revistă populară. Trimiteţi câteva doine.

B. Derna.

Mai trimiteţi. „Frumoasa din pădure" e un sonet reuşit.

Ion Ţolescu-Văleni,-Alba Iulia. Amândouă poemele se vor publica.

D. L. Sorin. Traducerile ne interesează mai puţin.

George Fonea — Cernăuţi.

Se publică într'unul din numerele viitoare. Mai trimiteţi.

CRONICA MĂRUNTĂ

„JUNIMEA“

d-lui Cezar Petrescu, pe care o are în pregătire editura „Ciornei“ este aşteptată de publicul românesc cu nerăbdare mereu crescândă.

După seria de documente privitoare la Junimea, pe care d. prof. Torouţiu a publicat-o — cu mari sacrificii, ştim — într'o serie de impresionante volume, d. Cezar Petrescu, a cărui putere de creaţie în acest domeniu am apreciat-o în trilogia eminesciană, va evoca pleiada de aleşi care a constituit citadela de bun simţ şi seriozitate ştiinţifică de acum trei sferturi de veac. Emi-

Cezar Petrescu

nescu, Creangă, Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Carp, Caragiale şi Slavici vor fi chemaţi la viaţă nouă sub peniţa de aur (şi la propriu şi la figurat) a lui Cezar Petrescu.

Vor sbura iarăşi perne. se vor ciocni din nou în clinchet de duh spiritele ascuţite, vor circula anecdotele hazoase ale şedinţelor de pomină de odonioară.

DE SUB

teascurile „Tiparului Universitar“ a ieşit de curând elegantul volum „Aristotel ca teoretician estetic“, datorit d-lui prof. Raul Teodorescu, suplinitor al d-lui prof. Mihail Dragomirescu la catedra de estetică literară a Facultăţii de Litere din Bucureşti.

Lucrarea—însoţită de o bogată bibliografie — prezintă un mare interes ştiinţific şi este scrisă limpede ceea ce nu e calitate neglijabilă la o carte de acest fel.

D. Raul Teodorescu a adus prin publicarea volumului de faţă un real serviciu cititorilor dornici de lectura substanţială.

MĂRIA SA CETĂŢEANUL

este o carte sinceră şi care cuprinde observaţii juste asupra unei lumi ce nu mai e de actualitate, lumea politică.

Ceea ce e uimitor la d. Tim. Pleşa este faptul de a fi anticipat cu o neobicinuită clarvedere anumite schimbări de ordin social. Scris limpede şi în permanentă şi strânsă legătură cu realitatea politică de acum un an doi, volumul d-lui Pleşea nu poate să nu intereseze.

I-am reproşa autorului o oarecare vulgaritate în alegerea numelor personagiilor: Scăfârlie, Formulescu.

DUPĂ

„Drumuri cu popas“ romanul scriitorului româno-american Petru Neagoe, d. Jul. Giugea a dăruit publicului românesc romanul (în două volume) Dodsworth, al cunoscutului şi foarte apreciatului scriitor american Sinclair Lewis.

Prezentarea tehnică pe care editura „Ciornei“ a dat-o volumului este la înălţimea valorii operei.

IN REVISTA

de frumoasă ţinută intelectuală „Orizonturi“, din Galaţi, d. Gh. Popescu, semnalând notiţa „Criza nuvelei“ publicată de mine în numărul 5 al „Universului literar“ face interesante consideraţii pe această temă.

Domnia sa pune accentul pe falsa credinţă a unor scriitori că nuvela e un gen minor, de tranziţie şi pe negoţul făcut de „meseriaşii literelor“ cu această marfă cerută de public.

La capitolul negoţ literar un loc **de cinste** se cuvine, fără îndoială, editorilor, cari dacă nu întotdeauna sunt cauza directă, de cele mai multe ori, încurajează **literatura** negustorească.

D. Gh. Popescu face o comparaţie între romanul lui Dostoiewski şi nuvela lui Andreiev, avantajoasă pentru cel din urmă.

De loc alarmat de ceea ce noi am numit criza nuvelei, pe care d-sa socoteşte că timpul o va remedia d. Gh. Popescu atrage atenţiunea „Universului literar“ să nu impieteze asupra creaţiunii prin impunerea de subiecte şi „circumscrierea sferei de viaţă a eroilor la anumite graniţe“.

Ne vine greu să arătăm că „Universul literar“, în puţinele numere apărute până acum, n'a justificat cu nimic asemenea temeri pentrucă ar echivala cu o imputare adusă celor ce ne pun la îndoială obiectivitatea şi bunele intenţii.

Cu reviste ca „Orizonturi“ al căror ţel este acelaş cu al nostru nu **putem** polemiza.

Cu regret pentru rezervele cu care iniţiativa noastră a fost primită într'un cerc atât de select cum este acela al revistei „Orizonturi“ asigurăm pe d. Gh. Popescu că.... s'a înşelat în ce ne priveşte.

TÂNĂRUL

simpaticul şi talentatul nostru colaborator, d. Vintilă Horia se găseşte actualmente în plină ofensivă culturală şi beletristică.

Esseuri, nuvele, poesii apar zilnic şi hebdomadar în ziare şi reviste.

Recent domnia sa a publicat în „Porunca Vremii“ articolul „Universalismul culturii noastre“ din care spicuim: „România şi-a tăiat, conştientă sau nu, un drum îngust şi plin de noroaele tuturor renunţărilor, aşteptând la fiecare înnămolire umărul salvator al unei naţiuni amice care, după ce ne ajuta să trecem hopul ne storcea aurul şi ne sechestra avutul. Iată imaginea limpede a regimului democratic, pe aripile căruia am parcurs **un veac de istorie minusculă şi searbădă“.** (sublinerea este a noastră).

Pana viguroasă a d-lui Vintilă Horia ne place şi ne fură. Numai că uneori îl fură şi pe dumnealui.

SE PARE

că de Paşti „Gorila“ d-lui Rebreanu va vedea — în fine — lumina tiparului.

Precizăm că este vorba de Paştele... românesc şi sperăm să nu fim desmînţiţi.

CINEVA

a avut imprudenţa să afirme că românul nu s'a născut poet ci romancier.

Reacţiunea viguroasă ce s'a produs e de natură să ne arate că românul s'a născut poet în toată regula, cu volumul lui ,cu poză, în fine cu tot dichisul.

Editura bucureşteană „Adonis“ a contribuit în cea mai largă măsură la răsturnarea definitivă şi iremediabilă a unei opinii care tindea să răpească românului titlul său de glorie... Ceea ce nu înseamnă, Doamne fereşte!, că provincia a rămas inactivă.

Capitala bătrânei Moldove ne trimite astfel un volum al d-lui Victor Măgură, însoţit de un autoportret ,intitulat (volumul) „Tâmple în flăcări“.

Volumul începe cu un „Program“ şi se încheie cu un „Rezumat“ din care rupem:

Ce trist complot (linotypistul e rugat
să culeagă neapărat pe **l.**) am urzit
am afişat ca pe-un geam
pe pagina 'ntâi.
un program
dur ca un pisc de granit
Insă eu vă voi spune deschis
n'am voit decât să vă mint
Nici un acord de argint
Nici o petală de vis.

Sinceritatea am apreciat-o întotdeauna ca pe cea mai de seamă calitate a unui om, fie el şi poet....

. . . . . .

Intre alte inovaţii „Tâmple în flăcări“ aduce şi pe aceea a absenţei totale a virgulelor şi punctelor.

Nu-i reproşem d-lui Negură absenţa virgulelor pentru că bănuim că timpul ce i-ar fi trebuit spre a reflecta asupra poziţiei lor în fraza poetică l-a utilizat cu mai mult folos pentru literele româneşti — totuşi — punctul era necesar.

Un singur punct, acela pus la locul lui, înainte de „Program“

LEOPARDI

a fost tradus la noi încă din cursul secolului trecut ,iar dela 1918 încoace domnul Al. Iacobescu şi d. profesor George Murnu au tălmăcit câteva din nemuritoarele-i poezii.

D. Giuseppe Cifarelli, pe care l-am apreciat pentru râvna şi priceperea sa cu ocazia apariţiei celor două culegeri de versuri ale lui Giosué Carducci, prezintă un volum de 15 poezii ale lui Leopardi a căror transpunere în româneşte îmbină preţioase calităţi literare cu o deosebită conştiinciozitate şi un mare respect pentru versul genialului liric italian.

Volumul este precedat de o prezentare a lui Leopardi şi însoţit de câteva note clare.

O contribuţie preţioasă la cunoaşterea literaturii italiene, din păcate cam neglijată la noi.

RĂDĂCINI

este titlul romanului pe care d-na Hortensia Papadat Bengescu îl are sub tipar la „Ciornei“.

Autoarea „Bătrânului“, prozatoare de vigoare masculină, ne va oferi bucuria unei lecturi substanţiale

COLABORATORUL

nostru, d. N. Pora, va da un nou prilej de desfătare lectorilor săi odată cu publicarea romanului „Vântură ţară“.

N. Pora

D. ROMULUS SEIŞANU

a publicat în editura „Ciornei“ o foarte interesantă lucrare asupra lui Despot-Vodă. Utilizând cu pricepere un material vast, domnia sa a reuşit să dea o imagine vie a vieţii sbuciumate a lui Iacob Vasilico Eraclide Despotul şi o reabilitare a acestui voevod luminat care — cel dintâi — a visat înfăptuirea unirii tuturor Românilor.

VULPEA

romanul renumitei scriitoare engleze Mary Webb a fost tradus în româneşte în editura „Ciornei“.

Viaţa copilei Hazel Wodus, fiică a pădurii, pasionează prin peripeţiile ce abundă şi înduioşează prin bunatatea în care autoarea învăluie pe cei năpăstuiţi.

Eroina acestui roman care trăeşte în şi pentru Natură porneşte în căutarea iubirii dar cruzimea bărbaţilor o ucide.

Demn de relevat este că acest roman publicat în 1917 şi-a câştigat celebritatea abia după moartea autoarei (1927).

IN SERIA

marilor biografii, editura „Fundaţiilor culturale regale Carol al II-lea“ publică un volum masiv „Goethe“, al d-lui prof. Ioan Sân Georgiu. Este primul dintr'o serie de trei volume ce vor cuprinde viaţa şi opera poetului german.

Cele 510 pagini urmăresc viaţa şi opera lui Johann Wolfgang până la plecarea sa la Weimar.

Monografia asupra lui Goethe, ca şi „Shakespeare“ a d-lui Acterian, dovedesc din partea editurii „Fundaţiilor“ înalte preocupări pe care publicul românesc va trebui să le întâmpine aşa cum se cuvine.

GRIGORE OLIMP IOAN

CHESTII...

Intocmai cum sunt legaţi hrenvurştii între ei, printr'un bârneţ uscat, care-i face inseparabili ca doi fraţi siamezi, tot aşa şi unele cuvinte sunt definitiv împerechiate în graiul şi scrisul nostru şi nu pot fi întrebuinţate fără a face totdeauna apel la tovarăşul lor de existenţă.

De dat exemplu este lucru foarte uşor întrucât aceste cuvinte cari sunt împreunate veşnic două câte două (sau chiar şi mai multe) sunt extrem de numeroase în toate domeniile de exprimare.

Să începem dar cu spicuirea lor :

Dacă deschidem de dimineaţă o gazetă, vom găsi scris în paginile ei cu titlul pe nu ştiu câte coloane, cuvinte împerechiate în felul acesta *„groaznica-nenorocire“, „fioroasa-crimă“, „rodnica-activitate“, „senzaţionala-dramă“ etc...*

Intr'adevăr, cine ar putea concepe că o nenorocire nu e *„groaznică“*, că o crimă nu e *„fioroasă“*, o activitate nu e neapărat *„rodnică“* şi o dramă nu e în mod constant *„senzaţională“*.

Tot astfel, nu putem pronunţa cuvântul de *„aplause“* fără să ne străfulgere prin cap perechea lui clasică de *„furtunoase“*, şi nu putem spune în faţa unui public oarecare *„doamnelor“* fără să adăugăm repede *„domnilor“* şi eventual *„domnişoarelor“*.

Cât despre cunoscutul şi apreciatul aliment transilvănean numit *„salam“* ştie toată lumea că e neapărat „de Sibiu“, deşi el e fabricat pe plaiurile dulcei Bucovine ori în cetatea Dâmboviţei apă cu planşeu, după cum brânza albă e *„de Brăila“* sau grappe frutrurile (corcitura dintre portocală şi lămâe) sunt *„de Jaffa“*...

Dar nu numai atât, ca să ne mai oprim tot în domeniul culinar, este lucru cunoscut că ori ce grătar e *„special“*, că sardelele sunt *„de Lissa“* şi că mititeii împreună cu patricienii sunt *„renumiţi“*.

Bineînţeles deasemeni că debitele de tutun sunt *„speciale“*, că palmele se aplică numai câte *„două perechi“* şi că dupăce întrebi răspicat în tramvai *„ştii dumneata“*... trebue să adaugi în mod inevitabil *„...cine sunt eu ?“*.

Chiar şi în domeniul mecanicei această modă a cuplajului de cuvinte s'a răspândit de multă vreme. Astfel o cheie e deobicei *„franceză“* un eşapament *„e liber“* şi un schimbător e *„de viteze“*.

Cât despre domeniul comercial, nici nu mai vorbim. Anumite fraze repetate până la obsesie în scris şi hârâite până la exasperare prin radio, s'au înţepenit în aşa hal în sărmanele noastre circumvoluţiuni *(„cerebrale“)* încât rostirea primului cuvânt declanşează într'o zecime de secundă întreaga reclamă-şablon.

Când spui, de exemplu, *„aţi gustat..?“* nu te poţi abţine să nu continui cu *„muştarul Sora“* şi să nu completezi *„e delicios!“*. Tot astfel la radio, după o muzică anumită când se pune întrebarea graţioasă şi sincopată *„doamnelor, doriţi un ciorap fin şi elegant?“* tu adaugi *„cereţi numai X.X.X., ţineţi minte X.X.X.“* iar după o pauză, când ţi se spune autoritar *„când ţi-e sete bea“* ştii precis că e vorba de *„bere. Sprit cu chilu“*.

Şi tot aşa mai departe, această împerechere şi alianţă trainică de cuvinte ne urmăreşte în tot locul. Chiar şi cititorii „Universului literar“ văzând că au terminat atât repede de citit „chestiile“ din numărul de azi vor avea (sunt sigur) regrete (bineînţeles) *„eterne“*.

RADU A. STERESCU

CRONICA RADIO

Sunt unii cari declară că nu pot asculta muzica uşoară, pentru că este o muzică simplistă, banală, lipsită de orice valoare (muzica romanţelor, a tangourilor), sau că e pur şi simplu o muzică barbară (fox-trot, rumba, blues. passo-doble). Şi sunt încă, mai puţini, e adevărat, cari, în muzica românească, nu aud decât o îndelung susţinută scârţâială de vioară. Atitudinea acestora din urmă este în parte întemeiată. Dar nu de tot, fiindcă aceea ce auzim la radio este o muzică având numai oarecari aderenţe cu muzica populară. E muzică de taraf, ţigănească. Adevărata muzică populară am auzit-o o singură dată, când s'au transmis cântece înregistrate de d. Brăiloiu, într'o campanie monografică, într'un sat din Câmpul-Lung-Bucovina (între paranteze, am cere ca alături de orele de Istoria muzicei universale să ni se dea şi ore de muzică populară înregistrată în campaniile monografice. Căci toţi cari au cunoscut doinele şi horele cântate de vreun baciu, simţind într'un chip deosebit valoarea notelor, îşi recunosc în acele note sufletul lor românesc, nu în ariile ascultate la o masă de restaurant. Şi *această* muzică nu este cunoscută decât de un cerc restrâns).

Şi mai este ceva, care falsifică cunoştinţele noastre de muzică populară. Au apărut acum câtva timp şi s'au bucurat de oarecare succes nişte aşa zise cântece româneşti, de Constantinescu, Mia Braia, Max Halm şi alţii, cântece cari au ritmul popular şi o oarecare asemănare melodică, dar cari sunt groaznice în ce priveşte cuvintele ce se cântă pe melodia lor. Autorii sunt convinşi că lumea s'a plictisit să asculte aceeaş poveste banală de dragoste, în care nu se întâmplă altceva decât despărţirea şi că ar dori să audă vorbindu-i-se despre acest altceva. Şi cum campania împotriva pornografiei şi imoralităţii se duce deocamdată numai în literatură, au prins să compună ei, versuri aproximative, cu aluzii mai mult sau mai puţin voalate, menite să facă deliciul comesenilor din restaurante.

Impotriva acestor monstruozităţi este justifcat protestul. Dar nu este justificată desconsiderarea cu care este privită toată muzica uşoară. Este adevărat că-i banală, de cele mai multe ori, şi că melodiile seamănă prea mult unele cu altele.

Acest lucru se întâmplă şi în alte împrejurări. O operă de artă este imitată până la abuz, ceea ce face să scadă pentru câtva timp consideraţia publicului, chiar pentru original. Trebue să uite toate imitaţiile pe care le-a produs pentruca ea să strălucească din nou. Cred că dacă s'ar socoti prin puzderia de tangouri şi romanţe s'ar găsi câteva care ar merita să fie scoase din nou la lumină.

Snobismul şi estetismul exagerat sunt de vină că dispreţuim simplitatea unei poveşti de dragoste, deşi, în fond. o preţuim cu toţii. Şi spunem că ne plictiseşte tristeţea, melancolia despărţirilor din romanţe şi tangouri. In fond suntem tot romantici, îndrăgostiţi spunem aceleaşi nimicuri, iar la despărţire suferim cu toţii, numai că acum e moda să fii cinic. Sentimentalismului nostru îi datorăm şi nostalgia nemărturisită a romanţelor şi tangourilor.

Dar mai există celălalt gen de muzică uşoară, a dansurilor moderne: fox, blues, rumba. Melodiile acestea pot fi numite barbare, ele nefiind piese de concert. Dar nu pentru a fi ascultate se scriu ci pentru a fi dansate. Impreună cu valsul şi mai puţin cu tangoul, ele îndeplinesc o funcţie socială, Nu văd ce am putea pune în locul lor. Nu-i văd pe orăşeni jucând hora, sârba sau brâul. Aceasta nu numai pentrucă n'ar putea rezista oboselii (un joc românesc cere vigoarea omului deprins cu munca fizică) dar şi fiindcă jocurile populare au fost create pentru a fi jucate afară, în bătătură.

Şi-atunci, rumba, fox, blues rămân singurele melodii pe care se poate dansa. Iar de dans nu se poate lipsi nici ceaiul dansant monden, nici petrecerea studenţească, nici cea de familie.

MIRCEA BĂRBULESCU

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Aro

Filmul dela Aro place mai ales prin noutatea lui.

Spectatorul după ce a urmărit diferitele conflicte ale filmului este surprins de complecta absenţă a vre-unei intrigi amoroase.

Este o lipsă pe care mulţi trebue să o fi înregistrat cu oarecare mulţumire. O reţetă la care recurseseră regisorii pentru dezinteresarea provocată de amorul fotogenic erau filmele vedetei de vreo 10 ani, Shirley Temple.

Dar şi aceste filme, prin repetarea aceleiaşi teme, — o fetiţă care prin nevinovăţia ei împacă diverse conflicte între oamenii mari — deveniseră banale.

Şi apoi, chiar dacă eroina principală nici nu se putea gândi la dragoste, în schimb oamenii mari din jurul ei erau vârâţi în cele mai încurcate chestiuni sentimentale.

După ce soluţia Shirley Temple s'a banalizat, au descoperit Americanii o nouă vedetă cu vre-o 6 ani mai mare, pe Deanna Durbin.

S'a alcătuit pentru ea un scenariu din care cuvântul „dragoste“ a fost exclus şi în schimb ni s'a oferit muzică din belşug. Căci Deanna Durbin, în afara unui chip din cele mai drăgălaşe, care farmecă pe spectatori, mai are şi o voce remarcabilă, lipsită, e drept, de tehnică.

Totuşi Deanna Durbin nu execută bucăţi uşoare cari mai mult se spun decât se cântă, ci bucăţi clasice, şi încă din cele mai grele.

Şi ţi-e mai mare dragul, după ce ai văzut în alte filme atâtea chipuri de tenori pricăjiţi şi de soprane uriaşe să auzi muzică clasică, cântată de o fiinţă în care se îmbină drăgălăşenia cu frumuseţea. Şi, ceea ce este mai îmbucurător, scenariul nu este cel obişnuit filmelor cu celebrităţi muzicale. Nu e vorba nici de tânăra care graţie glasului său se îndreaptă, greu dar sigur, spre celebritate, şi nici de soprana renumită şi blazată care face pentru prima oară cunoştinţă cu dragostea.

Fata din filmul dela Aro are o voce minunată, dar nici nu se gândeşte că ar putea să devină celebră. Idealul ei este să găsească de lucru celor 100 de prieteni ai ei, toţi muzicanţi şomeuri, printre cari şi tatăl ei. Şi cum filmul nu e tragedie, idealul ei va fi îndeplinit. Din fericire, de-alungul celor 8 acte nu face cunoştinţă cu nici un impresar chipeş, de care să se îndrăgostească.

Aşa că spectatorul pleacă mulţumit că a putut admira o nouă şi veritabilă *vedetă*. Căci, ne repetăm, Deanna Durbin poate fi trecută de pe acum în rândul vedetelor.

Mai apare în film şi dirijorul Stokowski „omul cu care vrea să se mărite Greta Garbo“. Despre fizicul idealului „divinei Greta“, trebue să spunem că ne-a cam deziluzionat. Am avut în schimb certitudinea că ne aflăm în faţa unui mare dirijor.

Partenerii Deannei Durbin au fost Adolphe Menjou şi Misha Auer, primul un tată înduioşător (de altfel şi soarta acestui actor este într'adevăr înduioşătoare) iar Misha Auer, actor *excelent*, un prieten cam nătărău, dar încolo băiat tare bun, întocmai cum cerea rolul, sau, poate, chiar mai mult. L.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL“ BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

11-958

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 11
SÂMBĂTĂ 30 APRILIE 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIU

Pierro della Francesca — Batista Sforza, ducesă de Urbino

MAMA

de G. COȘBUC

In vaduri ape repezi curg
Și vuet dau în cale,
Iar plopi în umedul amurg
Doinesc eterna jale.
Pe malul apei se'mpletesc
Cărări ce duc la moară —
Acolo, mamă, te zăresc
Pe tine 'ntr'o căscioară.

Tu torci. Pe vatra veche ard,
Pocnind din vreme 'n vreme,
Trei vreascuri rupte dintr'un gard.
Iar flacăra lor geme :
Clipește-abia din când în când
Cu stingerea 'n bătaie,
Lumini cu umbre-amestecând
Prin colțuri de odaie.

Cu tine două fete stau
Și torc în rând cu tine ;
Sânt încă mici și tată n'au —
Și George nu mai vine.
Un basm cu pajuri și cu zmei
Incepe-acum o fată,
Tu taci ș'asculți povestea ei
Și stai îngândurată

Și firul tău se rupe des,
Căci gânduri te frământă,
Spui șoapte fără de 'nțeles,
Și ochii tăi stau țintă.
Scapi fusul jos ; nimic nu zici
Când fusul se desfiră...
Te uiți la el și nu-l ridici,
Și fetele se miră.

...O, nu ! Nu-i drept să te'ndoiești !
La geam tu sari de-odată,
Prin noapte-afară lung privești —
„Ce vezi ?" întreab' o fată.
„Nimic. Mi s'a părut așa !"
Și jalea te răpune,
Și fiecare vorbă-a ta
E plâns de 'ngropăciune.

Intr'un târziu, nerădicând
De jos a ta privire :
„Eu simt că voiu muri 'n curând,
Că nu-mi mai sânt în fire...
Mai știu și eu la ce gândeam ?
Aveți și voi un frate...
Mi s'a părut c'aud la geam
Cu degetul cum bate.

Dar n'a fost el ... Să-l văd venind,
Aș mai trăi o viață,
E dus, și voi muri dorind
Să-l văd odată 'n față.
Așa vrea poate Dumnezeu,
Așa mi-e datul sorții,
Să n'am eu pe băiatul meu
La cap, în ceasul morții!"

Afară-i vânt și e'nnorat,
Și noaptea e târzie;
Copilele ei s'au culcat —
Tu, inimă pustie,
Stai tot la vatră, 'ncet plângând:
E dus și nu mai vine !
Ș'adormi târziu cu mine 'n gând,
Ca să visezi de mine !

Pierro della Francesca — Federico da Montefetro, duce de Urbino

TRISTEȚI

Note pe marginea comemorării lui Coșbuc

de RADU A. STERESCU

In ultimii doi ani am avut satisfacția să vedem pomenite cu pietate și înțelegere marile figuri ale scrisului românesc.

Ziarele și revistele n'au scăpat niciun prilej de a comemora cum se cuvine pe înaintașii deschizători de căi.

Recent, Coșbuc și Cerna au făcut preocuparea tuturor cronicarilor literari, ba chiar a junilor poeți cari au luat cu înfrigurare pana în mână ca să-și dea cu părerea despre înaintașul lor sau să-i cânte — în proză — ditirambi.

Pagini întregi în care figura lui Coșbuc a fost evocată. Pretutindeni s'a vorbit de „Coșbuc rapsodul dela țară" „poet al satului", „prințul baladei", „cântărețul satului" ale cărui versuri „cu miros reavăn de țarină" cântă frumusețile țării lui și sufletul sănătos al țăranului, aruncându-se „lumini peste (adică dincolo de) viața lui".

Acelaș fel de a-l privi pe Coșbuc ca și acum mai bine de 40 de ani, când Gherea publica „Poetul țărănimii", faimosul studiu în care și-au muiat penele mulți intransigenți naționaliști.

Asupra lui Coșbuc până și marele Maiorescu, patriarhul criticei române a scris rânduri neînțelegătoare.

Reproducem un fragment din studiul „Victor Vlad (Delamarina)" în care se ocupă de Coșbuc. Din păcate e singurul loc unde Maiorescu scrie despre poetul năsăudean :

„Coșbuc are prea puțină cultură generală, nu cunoaște destul nici istoria veche, nici societatea modernă și cetirea pe apucate a traducerilor germane din limbi aziatice nu-i poate împlini lacuna. De aceea, cu toată magistrala stăpânire a limbei și cu toată minunata notă distinctivă a veseliei, de ex. în „Nunta Zamfirei" adese-ori diformități, lungimi și repetiții, chiar în mult prețuita „Moartea lui Fulger"; de aceea și pericolul „clișeului". Se vede că-i lipsește varietatea cunoștințelor și acea neobosită și nemiloasă cizelare, care transfigurează pe cei pătrunși de sfințenia formei, precum a transfigurat pe Eminescu în epoca sa de maturitate".

Această, cu nimic întemeiată, părere a lui Maiorescu — una dintre puținele care se abat dela linia obiectivă și de justă apreciere a criticei sale — a apăsat ca un blestem asupra opiniei ce s'a format despre poezia lui Coșbuc. Și ne întristează gândul că — poate — și faptul că Gherea i-a închinat un studiu atât de vast, a făcut pe Maiorescu să nu mai scrie despre „poetul țărănimii".

Sentința criticului dela „Junimea" a căzut greu, ca o lespede, peste destinul lui Coșbuc.

Și junii entuziaști de astăzi, repetând sub diferite forme cele scrise de Gherea sau de Maiorescu, fac o gravă eroare.

Petre Locusteanu, animatorul și excelentul secretar de redacție al admirabilei reviste „Flacăra" a scris cândva „Un mare eveniment literar : De vorbă cu George Coșbuc", în care arată că „țăranul poet" se veselea foarte la citirea unui fragment din Odysseea lui Homer, în grecește. Și, scrie Locusteanu cu condeiul lui șugubeț :

(Urmare în pag. 3-a)

GEORGE COȘBUC

de C. FANTÂNERU

Din ceea ce s'a scris până acum despre Coșbuc, cu prilejul comemorării a 20 de ani de la moartea lui, s'a putut constata că părerile despre opera poetului s'au împrospătat în urma unei lecturi ocazionale, care n'a adus însă după sine convingeri și prețuiri noui.

Chiar articolul d-lui Vladimir Streinu, din Revista Fundațiilor Regale, *în care se află interesante considerații asupra metricei clasice a lui Coșbuc, nu ni s'a părut că pornește dintr'o sinceră dorință de a-i da o nouă valorificare. Contactul între poet și vremea noastră s'a rupt. El s'ar putea reface pe calea câtorva abstracțiuni, cum ar fi principiul clarității în poezie, al armoniei și al purității optimiste, dar aceste principii nu sunt operante în lirica noastră actuală.*

Dacă însă aceste principii nu mai sunt ținute în seamă, nu avem de a face cu o depășire a lor, ci mai degrabă cu o ocolire a lor temporară, din pricini streine de fapt de geniul poetic real. O strofă a lui Coșbuc, din cele mai cunoscute, mai uzate pe buzele poporului, nu se va putea niciodată sparge și reduce la o materie verbală inertă, oricât ar părea de simplă în alcătuirea ei. In exemplul:

Zările de farmec pline
Strălucesc în luminiș,
Sboară mierlele 'n stufiș
Și din codri noaptea vine,
Pe furiș.

izbește mai întâiu simplitatea și puținătatea elementelor de construcție. Materialul fluid pare întins pe un cadru de o formă geometrică limpede, fără sinuozități și adânciri.

Curge într'o singură direcție, se revarsă lin, în sine însuși, static și pur. Dar culorile sunt fixate definitiv, fără putința altui amestec și fără bănuiala că se vor altera vreodată. Numai reflectările ce vin din afară, ca peste încremenirea unui diamant, vor putea fi mereu altele, — după ochiul sensibil care le propagă.

Această încremenire ideală de cuvinte pure, o întâlnim în multe poezii ale lui Coșbuc. Astfel în cele trei strofe de la început, din „Mama". Metoda de a compune o poezie ca „Mama", rămâne, desigur, pentru mulți, definitiv înapoia noastră.

Dar sufletul care a compus-o este totuși veșnic nou! Ca într'o biserică transformată în muzeu, ne vom cutremura de o emotivitate trăită în trecut, fâlfâitul cântărilor, evlavia buzelor ne vor înconjura, stabilind legătura între noi și o viață întâmplată aeve, profundă și nemuritoare. Nimic nu se risipește dintr'o simțire care a picurat din rădăcinile originale ale sufletului.

Orice destin, efectuat oricând în istorie, rămâne un exemplu întreg pentru toate timpurile și locurile. Educația noastră literară este destul de imperfectă. Normele după care să judecăm personalitățile mari ale literaturii, ar trebui fixate prin tradiție. Coșbuc intră tot, și cu mari dimensiuni, într'o tradiție a scrisului românesc, acolo unde s'au pus toate problemele grave ale creației, în raporturile ei directe cu viața. Pe acest drum de străduință spre expresie a sufletului național, Coșbuc a înfipt jaloane temeinice, care nu vor rătăci pe cei ce le vor lua puncte de pornire.

IN PLIN MISTER

de TOMA VLADESCU

Nopțile pascale au o obsesie tristă. Vântul e înnăbușit iar aerul e mai dens, e mai greu... Cine ar ști să spună dece și cum! *Le deuil des primevères* desigur... Și sunt în poemele lui Jammes atâtea culori! Dar e adevărat că o lentă agonie în aceste nopți de patimi se plimbă prin viață ca o invitație insuportabilă la dispariție și la neant... Cine mai vrea să moară spânzurat de atâtea flori care plâng! Din toate zilele anului când nu se petrece de fapt nimic — acum se petrece într'adevăr ceva, care poate să fie tot. Mă uit departe în adâncile minute ale acestor zile, când cerul e de o sumbră lumină, când simt pământul de incalculabile depărtări, iar noaptea nu cade fără amurguri roșii la Occident, și fără enigme.

...Pământ de tăceri și de pietre, oameni grăbiți, lume indiferentă,—în ceasuri ca acestea, altădată, acum nu mai importă câte mii de ani, am încercat prin grația covârșitoare a unui Om, saltul teribil din care s'a văzut că n'ar fi posibil să trecem peste limita noastră și când o natură ireductibilă s'a retras în substanța ei. a sfâșiat tot ce-ar fi vrut să-i dea plenitudine, spații, putere, îngropând „sarea pământului" într.un hohot uriaș și orb!

S'ar spune că atunci un imens efort al Creațiunei se făcea pentru prima, dacă nu și pentru ultima oară, de a ne *cuprinde*, de a ne integra *într'un destin unic* — și noi n'am vrut, *sau n'am putut*, dar ne-am retras, urlând... Și pietre au căzut peste Mântuitor! Și cred că el nici n'a fost îngropat decât de noaptea imensă a lumii... Destul sânge pătează însă această tragedie care nu se mai poate sfârși!

Și poate sângele acesta se proiectează încă pe amurgurile înroșite, iar

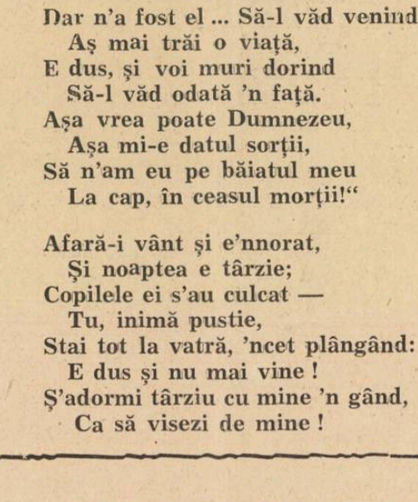

în plânsul mut care ne apasă în serile astea de Aprilie, geme obscur, rătăcită peste pământ, neputința Creațiunii însăși — ceea ce ar fi infinit mai adânc și definitiv — sau poate neputința noastră numai, destinul frânt al oamenilor. Aici e desigur *misterul*.

Dar mai dureros este că nu-l pricepem, cu atât mai mult cu cât încercăm să-l cuprindem, și ne închipuim că suntem mai aproape de el. Atunci întunericul este și mai opac, prin falsa lumină ! Și aici este cred *greșiala* — o greșială, de altfel singura, de care Pascal a știut să ne mustre: *corrumpunt bonos mores, colloquia prava*.

„Cum se lămuresc toate!", ne spune undeva d. Nae Ionescu, care dintre toți doctorii este probabil printre cei mai zeloși să ne mângâe neliniștile noastre pascale.

Noi credem dimpotrivă că nu se lămurește nimic. *Veacul* singur, terminându-se, jocul poate s'ar lămuri într'un fel! ‚Veacul" — lucrul ăsta căruia încercăm să-i dăm un sens, care poate să aibă unul: spațiu, timp! — are să se mai termine? Este, cu un cuvânt, posibil ca, într'o zi, *istoria* să nu fi fost niciodată? Incă un lucru în care nu mă pricep...

Și de aceea decâteori aceste seri mă lasă și mai singuratec, decâteori nopțile grave și reci de Aprilie îmi cad pe frunte și mai apăsătoare, eu mă duc trist lângă abatele Lantaigne să-l aud mereu cum consola *„sous l'orme du mail"* surâsul palid al d-lui Bergeret:

„Dieu — spune el, mi se pare — nous a donné LA raison, mais il ne nous a pas donné SA raison".

Dincolo de cuvântul acesta nu mai

(Urmare în pag. 6-a)

CRONICA LITERARĂ

AUTORI ŞI IDEI

de VICTOR POPESCU

IONEL TEODOREANU: In casa bunicilor

Nuvele. Edit. „Cartea Românească", 1938

Un surâs în primăvară. Sub blândul soare e veselie, plăcut. Iar apoi vine ploae. Cu tunete şi fulgere. S'a întunecat. Iată o impresie, oarecum stranie, a cărţii d-lui Ionel Teodoreanu. Tot atât de stranie poate ca şi cuprinsul Casei Bunicilor.

Ce este Casa Bunicilor, nu pot spune. Fiindcă nu ştiu. Fostul romancier de eri s'a gândit la Uliţa copilăriei şi ne-a dat o carte cu... poveşti. Un volum de nuvele nu este. Nici de schiţe. E ceva cu totul aparte, care-şi poate avea lămurirea numai în persoana autorului. E o înşiruire de impresiuni fugare, pare-se fără legătură, totuşi înlanţuite. E prima vestire a copilăriei maestrului, care se doreşte ştiută. Şi luată în seamă. O copilărie simpatică, desprinsă par'că din file vechi de hronic.

Se întâmplă întâiu aicea, în casa bunicilor. O casă străveche şi obosită de ani nenumăraţi. In casă e bine. Şi acolo sunt bunicii. Dar cu ei nu e aşa bine. Fiindcă sunt puţin înţeleşi de copii, şi sunt bătrâni, şi sunt suciţi, şi sunt plicticoşi, şi sunt mahmuri şi au tabieturi. Dar sunt drăguţi.

Se ascund unul de altul când sunt drăguţi. De ruşine? Nu! De teamă să nu rădă nepotul, şi să devină prea îndrăsneţ. Şi dacă devine îndrăsneţ? Atunci le strică lor tabieturile. Dar nepotul e înţelegător. Aşa de înţelegător că după spaimele multe căpătate în „Casa bunicilor" el îi va ţine minte timp îndelungat. Dar mai cu seamă ţine minte ce l-a întrebat bunica odată.

— Şi ce-ai să scrii, mă rog, despre bunica ta?

Iar nepotul, care nu mai e nepot a răspuns. Azi.

— Ce-am scris, bunică.

Astfel se termină „Casa bunicilor". Dar nu volumul. Numai partea întâiu, căci apoi urmează titlul cam anevoe de deslegat: **„Curcubeul din sipet"** tot o înşiruire curioasă de impresii. Sunt clipe, din nenumăratele clipe ale copilăriei, prinse fugar, de ici de colo, fără preocuparea unei deslegări logice, sunt viziuni, conturări estompate, ca să întrebuinţez un limbaj isvorât din chiar volumul Casa bunicilor, sunt semne de întrebare nerezolvate, ca fumuri din ţigări arse. Inşiruiri de trecut, cu veselie şi mici necazuri, poate mai mici chiar decât eroii minusculi, printre cari distingem totdeauna pe autor. Sglobiu şi limbut ca azi. In cărţi. Plimbări prin lumea fermecătoare şi imensă ca o enigmă a copilăriei. Ingresiuni adânci prin nepătrunsul anilor dintâi. Gustăm cu nesaţ fericirea sburdalnicilor gâgâlici, sunt nevoit să întrebuinţez cuvinte moldoveneşti după citirea cărţii, care abundă de asemenea vocabular — alergând, stricând, făcând, dregând, vorbind, întrebând.

E o delectare să te afunzi în rândurile luminoase ale cărţii domnului Ionel Teodoreanu, fiindcă ne găsim fiecare, lămurit, asupra unor amintiri de demult, fără pretenţie de însemnătate, totuşi realităţi ce fură odinioară, nouă, lui, o clipă de viaţă. O clipă de viaţă veselă şi cântătoare. Zurgălăii săniilor ce trec prin iarna **Casei Bunicilor,** răsună cu îndelungi ecouri în întunerecul mâhnit al: „a fost"-ului, trezind o fericire şi un îndemn.

S'ar mai putea spune că momentele de fugare impresiuni sunt născocite numai pentru a închega metafore. Ele abundă. Sunt valuri impetuoase. Vijelii. Nu mi-e teamă să afirm: obositoare. Dar copilăria e plină de metafore. Şi ceea ce în roman devenea o obsedantă figură de stil, la impresiunile acestea din urmă ,sunt o necesitate. Poate ar fi fost mai bine ca genul început în **Uliţa copilăriei** să fi rămas pentru autorul Medelenilor, singurul. Căci, Casa Bunicilor e isbutită tocmai fiindcă răspunde cerinţelor grele ale lui Ionel Teodoreanu. Se pretează cu uşurinţă la îngreunarea metaforică. Fiindcă însăşi cartea e o metaforă. Autorul acesta de o volubilitate fantastică astfel trăeşte. Cu metafore. Şi cu impresiuni. Romanul e o acţiune ce necesită adâncire concentrare. Ionel Teodoreanu conturează fugar şi subiectiv. E ceeace se cere pentru realizarea unor momente trecătoare, de seamă numai prin **trăirea** eroului. Realităţi fără raport extern. Existenţe în suflet. Fermecătoare prin îmbrăcămintea ce li se dă. Lipsite de atracţie când sunt privite serios. Zurgălăi de fericire şi prospeţime primăvăratecă. Un hohot de râs în soare. Atât. Şi atât e Casa Bunicilor.

Iată de ce e bună.

Insă curând se întunecă. Acea Casă a Bunicilor, care până acum îndrumase firul întâmplărilor sglobii rămâne numai un titlu ca oricare altul.

Tabloul se schimbă. Şi altceva mai era de spus. Mai simţea nevoe metaforicul din Teodoreanu. Sunt anumite gânduri în viaţă, mai mult chiar, sunt fapte izolate, mici tragedii, tot glume parcă, ce n'au a căuta într'un roman. Sunt, ne spune autorul însuşi, **Octave,** începuturi şi sfârşituri, strune incordate şi părăsite fără a fi cântate. Momente de viaţă: **Aşa cum e ea.** Fără metafore, fără strălucirea soarelui de vară. Crude realităţi. Din ele picură lacrimi calde şi triste ca frunzele vestejite toamna. Sunt încheierea vieţii. După copilărie. După veselie. Sunt durerea legată de soarta care închide hohotul închinat soarelui, făcând din el un rânjet sarcastic. Se simte influenţa lui Anton Cehov. Clipe desprinse din scurgerea lor. Fără explicaţii. Fără încheiere. Numai întrerupere. Poate sunt lipsite

chiar de fundament. Nu însă de simţire.

Ionel Teodoreanu ne desvălue în Octave coarde ascunse şi intime ale sufletului său, mici nostalgii, cu mari semne de întrebare. Ne aduce o lume cunoscută nouă, ce ne înconjoară, căreia îi suntem putinţa de înfăptuire. Ne aduce mizeriile ei, privite cu sufletul senin şi curat al unui copil dintr'un parc cu flori multe şi felurit colorate.

Ne aduce pe noi, cum am fost, cum suntem ,cum vom fi, cum sunt mulţi, cum e lumea. Fără legătură cu planul Universalităţii. Fiindcă această legătură e o scornire a oamenilor cari se vor veşnic lămuriţi. Beişor putea prea binc fi un roman. Dar atunci o întreagă gamă de întrebări s'ar fi pus cerând lămurire, luminare. Beişor desena o tragică întâmplare a societăţii. O epavă eşind din lupta vieţii.

Or, nu este aşa. Beişor e o lume. Insă aparte. Cu resonanţe proprii. Un moment. O clipită. Cu ondulări profunde. Cu ondulări ce se pierd. Beişor este. El. Nu un roman. Nici o nuvelă. Numai el. Beişor. Inconjurat de aureola vieţii.

Ca nişte umbre împreunate, Costăchel Albu şi Duduia se prăfuesc de colb şi întineresc pe amintirea unor ani pierduţi. E o dramă? Nu! E încă o Octavă, cu sunet prelung. Un moment. O impresie.

Metafore? Se ascund cu grijă după realitate. Işi recunosc slăbiciunea în faţa grandiosului. Ele sunt numai flori de poezie peste durerea unui suflet. Dar Ionel Teodoreanu nu face poezie acum. Prinde momente. Şi ni le proectează pe suflet, cu sufletul lui cel adevărat. Nu cel de autor, de scriitor. Cel al copilului-nepot din Casa bunicilor, ajuns mai departe în viaţă, tinzând a deveni şi el bunic, aşa dar cu bunătate, blajin, înţelegător, nostalgic.

Octavele sunt o privire întoarsă de ochi înlăcrămaţi asupra sensibilităţilor încă acoperite, din inima scriitorului.

Iar volumul întreg e o delectare cu unduiri proaspete şi melancolice prin lumea unui vis **aevea.**

Este începutul filozofiei lui Ionel Teodoreanu. O filozofie senină şi dureroasă. Plină de simţire şi de cuget adânc.

Sensibilitatea aceea specific moldovenească, cu parfumuri subtile, îndepărtate, îşi face loc, cu precădere, în opera literară a autorului Casei Bunicilor. A învins sglobiul tinereţei. S'a îmbibat de nemărginirea stepelor din apropiere. Incep să devină vibraţiuni imense. Şi din cântecul primăvăratec dela începutul cărţii, din melodiile exuberante, atât de Teodorene, s'a strecurat întâiu sfios, apoi cu impetuos avânt un suflu de tragedie cu inflexiuni profunde. Asemenea valurilor de larg, asemenea legănării lanurilor de grau la bătaia unui zefir, când e zăpuşală, fragmentele de viaţă din **Octave** respiră un puternic avânt înfrânt de suferinţă, de zădărnicie. O pasiune, cu fluctuaţii slave, violentă şi susţinută, sprijină momentele rupte din timp.

Strunele sensibilităţii ascunse ale autorului. Refulări. Experienţe. O viaţă care-şi recunoaşte urâtul. A dispărut cu desăvârşire soarele. Se întunecă. Entusiasmul încântător nu mai e. Oamenii suferă. Se pierd în vălmăşagul vieţii. Sunt nimicuri. Se învârtesc în societate fără rost. Unii caută să se impue. Sunt înfrânţi. Alţii caută să trăiască. Ajung la oboseală şi la bătrâneţe fără sprijin moral.

Cei mai mulţi se lasă duşi de valul vieţii. E mai uşor. Şi mai dureros pentru observator.

Dar nimeni nu ia seama la suferinţe. Viaţa se scurge. E grandioasă. Oamenii se distrug. Cine să ţie seamă de ei?

Ionel Teodoreanu începe să fie melancolic. Ca o zi de toamnă. Suferă el pentru omenire. Suferă mult. Şi caută suferinţa. O înţelege atât de adânc! In vremurile acestea de viguroasă afirmare a epicului, el continuă să fie liric. Dar nu liricul tinereţei. Liricul dramei.

Pentru el reacţiunea faţă de viaţă nu este strigăt violent, sau masare de forţe.

E izolare. E deplângere singuratecă. Poate că el nu recunoaşte făţiş acest lucru. Optimismul lui încă se aude. Iar inflexiunile din adâncul operei stau mărturie a simţămintelor lui. E un regret. O nostalgie.

Ioar volumul întreg e o delectare cu unduiri proaspete şi melancolice prin lumea unui vis aevea. E un contrast de tinereţe şi maturitate. De ideal şi de realitate.

Fior de veselie şi de cântec optimist de traiu. Adevăr şi întunecare.

Despre revistele ardelene

de VICTOR PAPILIAN

II

Voiu arăta mai jos câteva din revistele ardelene apărute după unire, căci mişcarea literară cea mai importantă, prin reviste se manifestă şi nu în chip izolat.

Din capul locului trebue ştiut că cele mai multe se susţin aproape singure, din colectele colaboratorilor şi din sprijinul localnicilor mai înstăriţi, oficialitatea superioară, ca de obiceiu, desinteresându-se aproape complet de aceste realizări, pe care le consideră potrivit unei judecăţi utilitariste — ca încercări neserioase ale unor diletanţi provinciali.

După naţionalism, preocuparea de căpetenie a Ardeleanului este cea spirituală. Desigur că în viaţa de toate zilele el este eminamente practic şi precis, omul tuturor realităţilor şi înfăptuirilor imediate. dar îndată ce a

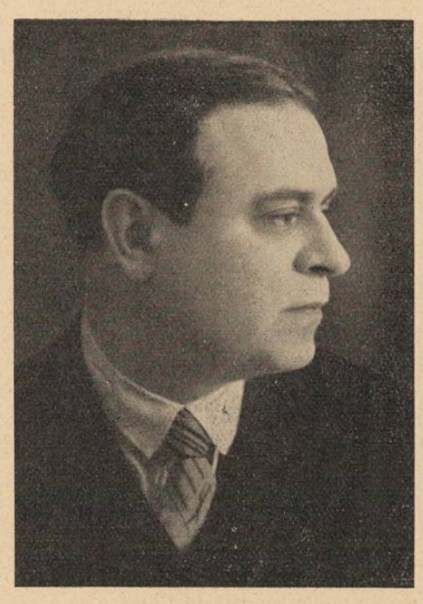

Victor Papilian

părăsit aceste interese lumeşti, el devine un introspectiv, aproape un mistic, preocupat de cele spirituale şi transcendente şi, lucru curios, acest sbucium sufletesc îl găsim nu numai la intelectuali şi burghezi, dar chiar şi la ţărani. Doi ţărani, unul ortodox şi celălalt greco-catolic, ar putea discuta zile întregi, în chip contradictoriu, asupra unei probleme de ordin spiritual, de pildă asupra purgatoriului. Desigur că în aceste discuţiuni intervine şi un element de vanitate, (Care pe care?... Care e mai creştin şi mai Rumân?...) dar şi foarte multă bună credinţă, o trebuinţă de a exterioriza, adeseori naiv şi simplist, o frământare de ordin sufletesc.

Liviu Rrebreanu a descris în „Ion" patima ţăranului ardelan pentru pământ. Romanul ţăranului ardelean este astfel incomplet conceput, dacă s'a omis patima lui pentru cele, cum le numeşte el „de dincolo". Această preocupare pentru spiritual, care m'a izbit încă din primele zile ale aşezării mele în Ardeal, m'a făcut să scriu romanul „In credinţa celor şapte sfeşnice", în care am arătat cum, subt forma foarte vătămătoare pentru stat a sectelor, azi cu o mare răspândire în Ardeal, stărue aceeaşi veşnică preocupare pentru spirit, de care profită conştient anumiţi interesaţi, sau inconştient anumiţi fanatici religioşi.

Din aceste date se poate înţelege de ce preocupările scriitorului ardelean sunt naţiunea şi Dumnezeu. Şi iată de ce pe Liviu Rebreanu îl consider mai autentic scriitor ardelean în „Pădurea spânzuraţilor" decât în „Ion"

In această scurtă privire asupra literaturii din Ardeal, voiu lăsa însă la o parte pe Liviu Rebreanu, marele romancier, care, deşi părăsind de mult Ardealul, a păstrat în scrisul său interesul pentru ţinutul de obârşie, arătând dragostea, până la ardoare, a ţăranului pentru pământ (în „Ion") şi naţionalismul până la transfigurare metafizică (în „Pădurea spânzuraţilor"). De asemeni nu voiu insista asupra lui Lucian Blaga, filosoful, poetul şi dramaturgul preocupat în special de mistica ortodoxiei în „Cruciada copiilor", „Turburarea apelor" şi de virtualităţile etnice ale Ardealului şi ale întregului popor român, în diferitele sale esseuri estetice şi filosofice; nici asupra lui Goga şi a lui Agârbiceanu. Nu voiu insita asupra lor, fiindcă, deşi Ardeleni prin obârşie şi scris, apariţia, ca şi manifestarea lor, s'a făcut în cadrul literaturii în general, prin intermediul Capitalei.

Interesante sunt tocmai particularismele scrisului transilvănean, cum apare el subt formele cele mai ascunse, în oraşe de periferie sau în târguşoare răsleţe, cum ar fi de pildă Săcele. In Săcele apare o revistă literară, *„Plaiuri săcelene"*. In subtitlu găsim: Revistă de atitudine şi probleme săcelene. De bunăseamă că această indicaţie poate aduce un surâs pe chipul citadinului, obişnuit să creadă că întreg universul se reduce la maşinismul şi perfecţiunile tehnice ale unui mare oraş, sau pe acel al unui supra-estet, cu idealul livresc în rândurile tipărite, nu în viaţă. Dar Săceleanului nu-i pasă de atari considerente, el se ştie din moşi strămoşi purtător al unui mare consemn. Păstor, pornit din munţii lui până în Dobrogea şi Basarabia, el a fost agentul de schimb şi de legătură al cuvântului şi gândului de dincoace şi de dincolo de Carpaţi. De aceea şi în revsta Plaiuri săcelene vom găsi mereu cântându-se melancolia pribegiei şi dragostea pentru strămoşi:

Strămoşi cu plete albe şi hoinari
Din negrile vremii vă desprnd,
Iar azi, ştergându-vă de praf şi cari,
Făclia voastră o aprind.

(Victor Tudoran)

Şi, prin revista *Plaiuri săcelene* intrăm în înşirarea celor mai caracteristice reviste ale provinciei. Revsta *„Ţara Bârsei"*, care apare la Braşov subt conducerea domnului Axente Banciu, îşi defineşte răspicat atitudinea: „Programul acestei reviste îl cuprinde în esenţă numele ei... Va să zică, o revistă regionalistă? Da... Decât, regionalismul nostru nu va fi regionalismul zodurilor chinezeşti, regonalismul exclusivist, orbit de patriotismul local, ci regionalsmul care, prin desgroparea, desmorţirea, evidenţiarea valorilor şi specificului acestui colţ de ţară, caută să aducă prin contribuţia sa nota genuină, distinctă în ansamblul sufletului românesc de pretutindeni, a cărui parte întregitoare şi insolubilă este".

Şi acum cateva cuvinte asupra acestei delicate probleme ale regionalismului ardelean. Regionalismul politic, manifestat în perioada de contuzie post-belică, a rezultat atât din necunoaşterea stărilor din vecheo ţară dar şi din lipsa de pregătire politică a Ardealului, şi oricare explicaţiuni postume s'ar da, rămâne o mare greşeală. Dar, afară de regionalismul politic, care a aruncat odiul aspura oricărui fel de manifestare cu caracter local, există acel regionalism cultural, care trebue să fie o realitate şi nu o concesie a capitalei făcută provinciei, fiind un admrabil mijloc de cunoaştere între diferitele ţinuturi şi de consolidare prin ridicarea conştiinţei şi demnităţii locale. „Nu ne vom izola însă nici de restul ţării", spune autorul articolului *„Brazda noastră"*, din sus-numita revistă. „Năzuim să încopciem sforţările noastre în ritmul general al sufletului român de pretutindeni".

Intreaga colecţie a revistei este străbătută de dragostea pentru ţinut şi de nostalgia trecutului. Celebrele versuri ale lui Iosif:

Nu-s doine ca în ţara mea
Pe lumea asta întreagă..

sunt călăuze pentru toţi colaboratorii acestei reviste, între care numărăm pe Sextil Puşcariu, veşnic în căutarea originalităţii artei şi literaturi române; pe răposatul Bogdan Duică, descoperitorul celor mai pitoreşti momente din istoria Ardealului; pe delicata poetă Ecaterna Pitiş; pe prozatorii Tulbure, Hora Teculescu şi alţii.

(Continuare în n-rul viitor)

Centenarul pictorului Grigorescu

Anul acesta se împlinesc, la 15 Mai, o sută de ani de la naşterea pictorului Grigorescu. In vederea ridicării unui monument şi a comemorării centenarului marelui artist, s'a constituit un comitet, sub preşedinţia d-lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul". **Din acest comitet fac parte: d-na Alexandrina Cantacuzino şi d-nii: Iulian Peter, primarul general al Capitalei, Gr. Trancu-Iaşi, Ion Lugojanu, Ion Marin Sadoveanu, Kimon Loghi, Al. Busuioceanu, Constantin Calmuschi, Leon Calmuschi, Gogu Iliescu, Eugen Iliescu, prof. Gh. Ştefănescu şi I. Grigorescu, fiul pictorului.**

In şedinţele de comitet care s'au ţinut până acum, s'au hotărât următoarele în privinţa comemorării centenarului. La 15 Mai, va începe „Luna Grigorescu". **In timpul „lunei" se va organiza o serie de spectacole comemorative la Opera Română şi la Teatrul Naţional, iar la sfârşitul lui Mai, va fi în parcul Carol o mare kermesă în care să se prezinte manifestări de artă de înaltă calitate. S' abotărât e-**

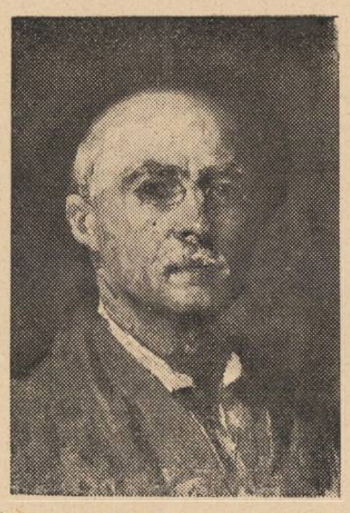

misiunea a 500.000 timbre „Grigorescu", pentru colecţionari şi marele public, iar în privinţa imprimării cărţilor poştale cu reproduceri după operele artistului, s'au luat măsuri ca aceasta să se facă în cele mai bune condiţiuni artistice. De acord cu Academia Română, d. Al. Busuioceanu va organiza o expoziţie a tablourilor lui Grigorescu, care aparţin şcoalei franceze. O expoziţie cu cât mai multe din operele lui Grigorescu, va fi organizată de Academia Română. Spre a îndupleca pe posesorii particulari ai tablourilor pictorului comemorat, să ofere cadrele la expoziţie, înalta instituţie a precizat că acestea vor fi asigurate pe sume mari, după sistemul utilizat la Paris, pe lângă că vor fi supuse unei supravegheri extrem de serioase.

Prin aceste măsuri, Academia urmăreşte să determine pe cât mai mulţi particulari, să contribue la îmbogăţirea expoziţiei.

Comemorarea centenarului naşterii lui Nicolae Grigorescu, va culmina printr'o şedinţă festivă la Ateneul Român.

FLOAREA ALBASTRĂ

de APRILIANA MEDIANU

La sfârșitul veacului trecut, boema bucureșteană era în floare. O boemă roditoare însă. Cafenelele își aveau cenaclul lor. Astfel, poetul Gh. Tutoveanu, care frecventa aceste „cercuri" ne spune că la „Schreiber" în Lipscani, funcționa cenaclul socialistului Ștefan Petică; la „Duryeu" cel al lui Ilarie Chendi; la *„Cafeneaua națională"* lângă hotel Colaro, cel al lui Alexandru Antemireanu. Acolo, în jurul lui Al. Antemireanu se adunau regulat St. O. Iosif, Vasile Podeanu, Andrei Naum și alții. Când unul din ei lipsea, era un eveniment extraordinar. Numai un cataclism putea produce o astfel de încălcare a obiceiului. Tinerii poeți și scriitori discutau zgomotos, în fața cești cu schwartz, sorbit în înghițituri rare. Nescriitorii dela celelalte mese priveau uimiți la acei tineri, pentru cari grijile mărunte și meschine ale existenței de toate zilele treceau pe un plan cu totul neînsemnat.

Ne vom opri puțin la cenaclul dela „Cafeneaua Națională" și vom lăsa pe d. Gh. Tutoveanu, să dea o clipă la o parte perdeaua grea a trecutului. Acum patruzeci de ani. La o masă, Alexandru Antemireanu „un tânăr înalt, subțire, mlădios, cu ochii ca două sfredele de foc, suflet arzător de meridional, discuta sgomotos împletind chestiuni de cea mai „subtilă" filozofie și artă, și oarecari „metafore" curat românești. Naum bea „schwartzuri" scriind deadreptul pe marmura eternității poezii „ghenia-le" și svârlind numai așa, ca din întâmplare, câte un cuvânt; Podeanu „blazat" la douăzeci de ani, sâcâia într'una pe Antemireanu, contrazicându-l din „principiu"; numai Iosif sta neclintit ceasuri întregi, pe scaunul dela colțul mesei, fără să scoată o vorbă, aplecat mereu asupra volumului din „Reklam", din care traducea pe Heine..."

Din acest cenaclu, atât de sugestiv evocat de d. Tutoveanu, avea să răsară „Floarea-Albastră", care, întorcând puțin vorba poetului „...elle a vecu ce que vivent les fleurs, l'espace d'un matin" Dar, *a trăit*.

Undeva, într'un articol din Tribuna Literară a „Epocei", Antemireanu povestește cum într'o zi tăcută Iosif intră ca o furtună pe ușa Cafenelei și-i spune că „i-a venit o idee". Ideea era întemeierea unei reviste literare. „Să facem ceva, spune Iosif lui Antemireanu. Tu scrii articole, Modan nuvele, eu și Naum poezii".

O săptămână după aceea ideea cu revista nu i-a mai eșit din cap. Se gândiseră la toate, afară de esențial: nu aveau fonduri. Nașul revistei a fost tot Iosif.

In sfârșit, într'o zi de început de Octombrie a anului 1898, primul număr din „Floarea-Albastră" apare.

„Nu voi uita niciodată, spune tot Antemireanu, nebunul entusiasm cu care munceau toți, și mai ales cu care am luat în mână primul număr. Iubeam „Floarea" noastră ca pe o amantă ideală"...

Primul număr, apoi regulat, săptămânal, Sâmbăta, 20 bani exemplarul, 10 lei abonamentul pe un an. La început își adăposteau revista pe unde puteau. Administrația într'o parte, redacția în altă parte.

Numărul 8 înscrie însă pe frontispiciu un „director-proprietar", pe Constantinescu-Stans și noutatea că *„birourile"* revistei, redacția și administrația se mută împreună: Pasagiul Villacros.

Iată cum descrie Ilarie Chendi în volumul „Impresii" „birourile" acestea: „O odae întunecoasă, unde drept orice mobilă era un birou primitiv, câteva scaune învechite și în fund, ridicându-se până aproape de tavan, un vraf de reviste.

După desordine și după aerul greu de mucegai și igrasie, puteai să judeci repede că te afli într'o împărăție de intelectuali boemi. Și era mare sgomotul și obscura cameră se umplea de râsete și de seninătate, decâteori tinerii locuitori cu părul vâlvoi și frunțile late se adunau să discute literatură..."

Dela primul număr se învederează preocuparea de a da un material îngrijit, variat, cu cronică și informație bogată, o revistă bine „făcută", „frumoasă".

Titlul revistei „Floarea-Albastră" arată că grupul de tineri luau drept flamură a crezului lor simbolicele petale albastre ale idealului frumos. Cel care făcea hotărît primul pas, ridicându-se pe baricadă, curagios, fluturând acest fanion, era Alexandru Antemireanu, care în efervescența celor 21 de ani și a talentului, avea să îndure râzând toate săgețile înveninate, pornite dela înverșunații adversari ai idealului lor. Și numai el era ținta, pentrucă el numai pusese accentul. Primul articol arăta lămurit că *ei fac literatură, de dragul literaturii, critică de dragul criticei și nu fac din artă o premisă pentru o conclusiune economică.*

Apoi, cele următoare: „Eminenta critică" — „Artistul viitorului" — „Adevărata artă" — „Falimentul naturalismului" — „Frumosul ideal" — „Steaua magilor", etc. etc. Toate susțineau că numai sub semnul creștinismului arta a putut atinge culmile idealului frumos; arta e copilul lui Dumnezeu. El este idealul. Filosofia materialistă nu avea ce căuta în artă. Arta trebue să se abstragă dela culoarea locală și momentul istoric Ia artă nu are ce căuta așa zisa „morală a veacului", a veacului XIX mai ales.

„Există un bine absolut, cum există și un adevăr absolut și un frumos absolut (spunea el), pe care omul nu le cunoaște încă, dar către care sufletul său tinde neîncetat. Pe aceste trei filosofia teistă le-a simbolizat în Sf. Treime, în Dumnezeu, făptură imaterială, absolută, eternă și incomprehensibilă.

Arta trebue să fie o manifestare concretă a acelui frumos absolut și abstract, ale cărui raze luminoase sânt răspândite asupra întregei lumi. Fiecare om are în sufletul său într'un grad mai mic sau mai mare, intenția acestei frumuseți ideale, a acestui frumos *transcendent*.

Progresul e înaintarea omenirii către ideal, *către acel ideal cu întreită ființă*. Arta trebue să fie o manifestare inspirată a lui...

Cam aceasta era în esență ceea ce susținea el, bineînțeles cu exemplificările ce i le îngăduia cultura lui bogată și pigmentul aluziilor usturătoare uneori, de care temperamentul lui viu nu-l dispensa. Și mai spunea că arta trebue să fie aristocrată, să nu coboare în dela „Floarea-Albastră". O notiță pierdută printre informații, anunță retragerea. Revista se iefteneste; dela 20 bani la 15 bani. Dar „Floarea" fără alimentul lui începe încetul cu încetul să se „vestejească" până când, tot într'o zi de toamnă, moare.

Moartea acestei reviste, deși el nu mai era acolo, îl îndurerează. Iată ce scrie: „Am pe masă colecția revistei. O răsfoesc cu dragoste, căci fiecare filă evocă o amintire, fiecare număr o bucată de suflet. Cine știe de când n'a mai apărut o publicație literară care să-și datoreze existența unui entusiasm atât de mare.

Azi, puțini au mai rămas dintre acei tineri entuziaști, cari umpleau cu veselia lor mica încăpere întunecoasă și igrasioasă din Pasagiul Villacros. Pu-

Al. Antemireanu

mocirlă, învestmântată în haina urâtă a naturalismului

Bine înțeles că acei vizați direct cât și cei cari se simțeau „atinși", indirect, aveau să reacționeze, imediat și violent.

O publicație săptămânală și enciclopedică începe o adevărată campanie de *distrugere* a lui Antemireanu, pe motiv că n'are talent, nu e de bună credință, e incult, lipsit de sinceritate și convingere, etc. Un „versificator ieșean" vizat în seria de articole : *„Corupătorii limbii române"* apărute în „Epoca" îi aruncă printr'o foae locală epitetele de *„șarlatan" „negustor de literatură"*. Le-a răspuns. Dar tot de pe poziția lui.

Dacă era firesc ca acei adversari loviți de el să răspundă după capul și caracterul lor, foarte trist a fost când *ceilalți*, pe cari îi supărau tinerețea și curajul lui, vâlva ce stârnea ideile lui. au început să-l privească cu un ochiu rău. Numai aceștia îl mâhneau pe Antemireanu. In Martie 1899 se retrage teau avea azi în jurul vârstei de 60 de ani. I-a secerat moartea pe la 30-35 de ani.

Acele preocupări mărunte și meschine chiar, ale existenței pe care ei le ignorau, sau mai de grabă, le disprețuiau, i-au făcut să plătească cu însăși viața lor.

Iar „idealul" pentru care au luptat?

Adversarii trăesc, și încă bine, și au vegheat. „Săptămânalul enciclopedic" a ținut cu orice preț ca Antemireanu și idealul lui să fie mort; definitiv înmormântat. Iar un domn „secretar de redacție" când d. Șerban Cioculescu a voit să scrie un articol despre Antemireanu, cu prilejul apariției romanului „Din vremea lui căpitan Costache" — a spus că el nu va lăsa să apară un astfel de articol. D. Cioculescu nu se poate supăra că divulg acest fapt. Nu o știu dela d-sa ci chiar dela d. secretar de redacție. Și dacă o spun, e dintr'o nesfârșită amărăciune. Cred totuși că „morții sunt mai tari". Ei sunt învingătorii.

TRISTEȚI

(CONTINUARE DIN PAG. I-a)

„Credeam până acum că limba grecească nu poate oferi alte distracții decât aceea de-a face pe elevi să râdă de profesorii care o predă. M'am înșelat însă. Coșbuc m'a învățat că te pot face să râzi și literile acelea sucite, cu învârtituri de burghiu, ce chinuesc mințile școlarilor fără să poată intra în înțelegerea lor deplină".

Și termină „interview-ul" arătând că în sertarul lui se aflau traduse „Divina Commedia" a lui Dante și „Odysseea" lui Homer.

Acest **Coșbuc a fost acuzat de incultură și lene.**

Așadar incult **și** leneș, **un om care a migălit o viață asupra unor traduceri**

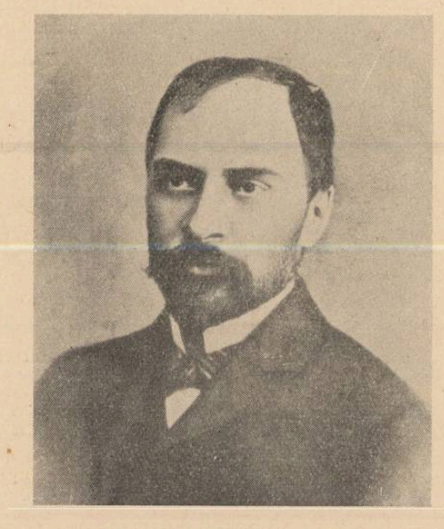

din Dante, Homer și Virgiliu..., pe care le-a revizuit și cărora le-a schimbat aproape în întregime textul, incult și leneș acel care a dăruit literaturii românești o traducere a „Divinei Comedii" „de așa fel — scrie Ramiro Ortiz — că puține popoare în Europa se pot făli cu o alta mai bună".

Drept este că această traducere a văzut lumina tiparului abia în 1933 când editura „Cartea Românească" a tipărit cele trei volume: „Infernul", „Purgatoriul" și „Paradisul", într'o prezentare occidentală cu xilografiile din ediția princeps **a poemei lui Dante; așa încât ea nu putea contribui — pe vremea când scriau Gherea și Titu Maiorescu — la punerea lui Coșbuc în adevărată lumină.**

Dacă n'ar fi decât această minunată traducere a Divinei Comedii și încă ar ajunge spre a convinge pe un om de bună credință și cercetător atent că „Badea Coșbuc" a fost și el pătruns, transfigurat, de sfințenia formei.

Contimporanii lui Coșbuc au avut scuză — slabă desigur — faptul că nu cunoșteau traducerea aceasta — deși existau Aeneis și traducerile din Calidassa și exista opera originală a lui Coșbuc în care forma desăvârșită dovedește în definitiv nu numai darul poeziei ci și preocuparea de frumos. Le lipsea perspectiva timpului atât de necesară pentru o judecată definitivă.

Ce scuză pot însă invoca cei cari astăzi cântă pe aceeaș coardă unică și obositoare a țărănismului coșbucian?

Coșbuc e țăran, țăranul hărăzit să nemurească satul și pe frații săi de trudă, dar — pentru numele lui Dumnezeu — Coșbuc nu e numai atât. A-l privi prin această prismă este a-l micșora, a nu-l înțelege.

Ibrăileanu, — cercetătorul temeinic și înțelegător a scris 10 pagini de analiză a poeziei „Vara" și a găsit ce să spună adevărat **și** interesant **în aceste zece pagini.**

Iată o dovadă că se poate observa grija formei, casna, efortul **dacă vreți, spre perfecțiune, la Coșbuc.**

Dar singur **glasul lui Ibrăileanu și acela într'o analiză a unei** singure **poezii nu ajunge.**

RADU A. STERESCU

COASTA DE ARGINT

de G. MURNU

De-argint și marmură ți-i stăvilarul,
Măreață poartă antică. Dinspre larg,
Cum valurile 'n pragul tău se sparg
Și cântă simfonie nehotarul
Albastru! In chiot isbucnește orice catarg
Desvijelit, salută 'n tine farul
Și-altarul geniului bun ce 'nfrân' amarul.

O, templu, trudă de lunatic demiurg,
Cum roiuri peregrine din amurg
De miază noapte, însetate de sanctuarul
Luminii, dornice spre tine curg!
Din calde zodii strămutată floare
Cicladic revelată din vultoare
Se 'nchină ție, sacru taumaturg
Isvor termal de soare, de 'ntremare
Și prenoire a forței care moare.
Cum malurile tale o să răsune
De-un imn de glorie, de rugăciune,
Nou heruvic, nou Carmen saeculare,
Orhestre care vin să te răzbune,
O, cult al mării și-al puterilor solare,
O, soare nou ce orbitor răsare,
O, renăscuta-mi Patrie, o, minune!

CRONICA MUZICALĂ

Credințe greșite despre muzică

de ROMEO ALEXANDRESCU

Disciplină a cugetului și glas al sufletului, indivizibil contopite, întrepătrundere de gând și de meșteșug, de pozitiv și de abstract, muzica a creat adesea, în înțelegerea mulțimilor, confuziuni.

Convenții hibride și prejudecăți șubrede i-au stăvilit serios asimilarea, într'o proporție de care celelalte arte suferă mai puțin, nici una ne fiind atât de răspândită ca muzica și deci expusă la întâlnirea unui atât de mare număr de minți nepregătite.

Neștiința și judecata ușuratecă i-au fost întotdeauna vrăjmași declarați.

Lor li se datorează desigur una din cele mai mari erori care s'au formulat despre muzică. Este aceea de a o considera drept un simplu agrement auditiv.

A privi operele unor Bach, Beethoven sau Schumann drept potriveli plăcute de sunete, este o insuficiență de apreciere egală cu aceea care ar califica pe Lamartine sau pe Eminescu drept ticluitori de rime.

Din păcate, nu în puține cărți s'a putut întâlni chiar definiția muzicii redusă la „înlănțuiri de sunete care impresionează urechea în chip plăcut", — fel de a vedea care oprește muzica la membrana timpanului, uitând că și dincolo de fundul urechei mai este ceva.

Iar plăcerea auzului, în funcție fiind de fiecare ureche, de fiecare gust, înseamnă muzica la discreția unor condițiuni externe instabile și arbitrare.

De aci, nenumărate consecințe dăunătoare adevărurilor estetice ale artei muzicale.

Judecarea consonanței, de exemplu, drept unic ideal sonor, iar disonanța privită cu spaimă și indignare.

A respinge o operă muzicală pentru faptul că are „disonanțe" este un gest tot atât de lipsit de logică, cât și acela care ar găsi admirabilă o alta pentrucă este „consonantă".

Este o atitudine tot atât de riscată cât și aceea care ar condamna un pictor care îndrăznește, în afară de cele 7 culori ale spectrului solar, să mai întrebuințeze și alte tonuri, isvorâte din combinări.

După acest poznaș criteriu, dacă Haydn, Mozart și Beethoven sunt cât de cât salvați, Bach devine dubios, Brahms mai puțin tolerabil, Franck și Wagner niște răufăcători înrăiți, Debussy, Ravel și Enescu, în unele lucrări, spre a ne opri aci, niște periculoși cumulatori de ororri, cari nu merită accesul la conductul auzului și trebue ostracizați.

De aceea, s'ar putea evalua, cu o anumită aproximație, receptivitatea artistică a unui auditor de muzică, prin constatarea locului unde i se sfârșesc posibilitățile de justă apreciere.

A afla bucurie în audiția compozițiilor lui Brahms, lui Franck, lui Debussy, Ravel, Enescu, înseamnă în mare parte din cazuri, diverse trepte de pregătire, de înțelegere, de înzestrare educată pentru asimilarea frumosului.

Altă eroare, tot strâns legată de conținutul definiției citate, este îngustimea noțiunii de melodie, astfel cum este înțeleasă mult prea frecvent. Melodios înseamnă, pentru majoritatea celor fără de nici un studiu muzical și câteodată, și pentru alții, facultatea unei melodii de a fi „prinsă" ușor, reținută, fluerată la eșirea dela concert sau la închiderea difuzorului. Inseamnă, indirect și simplicitatea, conturul lesnicios și contextura foarte puțin consistentă a unei compoziții, deoarece o structură mai complexă a unei lucrări muzicale nu îngădue discernarea elementului melodic decât ascultătorului întrucâtva inițiat.

De aceea, se pot auzi câteodată surprinzătoare erezii în această privință, ca acelea care găsesc că Bach este lipsit de melodism, deși adevărul este absolut opus. Polimelodismul lui Bach răpune însă urechea profană, neîncăpătoare pentru multiplicitatea cuprinsului de linii simultan mișcate ale stilului contrapunctic.

Aceeaș defectuozitate a punctului de vedere al reducerii la simțul auditiv brut al muzicii, poartă și vina ușurinței cu care orice neștiutor emite opinii definitive despre o muzică sau alta, un autor sau un stil, bizuindu-se pe vagi înregistrări auriculare.

De aceea, foarte rar se aude pronunțată mărturisirea neînțelegerii unei muzici, ceea ce este onorabil și adesea remediabil pentru cel ce o declară, deși orice judecător improvizat este gata să condamne o operă muzicală, fără urmă de competență și de chibzuire, pe temeiul unor simple „păreri ale auzului".

Muzica trebue privită cu mai mult respect, cu mai largă capacitate de concepție, cu mai serioasă adaptare a spiritului la pluralitatea ei organică.

In arta muzicală trăește melodia, trăesc armonia, ritmul, culoarea, arhitectura, trăesc mai ales ideea și sufletul creator, fiecare în infinite forme și aspecte.

Răsfățul pe care îl trezește în celulele setoase ale auzului trebue să răspundă departe, în tainițele cele mai adânci ale rațiunii, radiind abia de acolo bucuria cea mare, cea deplină, cea nesfârșit de nuanțată, menită a-i fi credincios tovarăș.

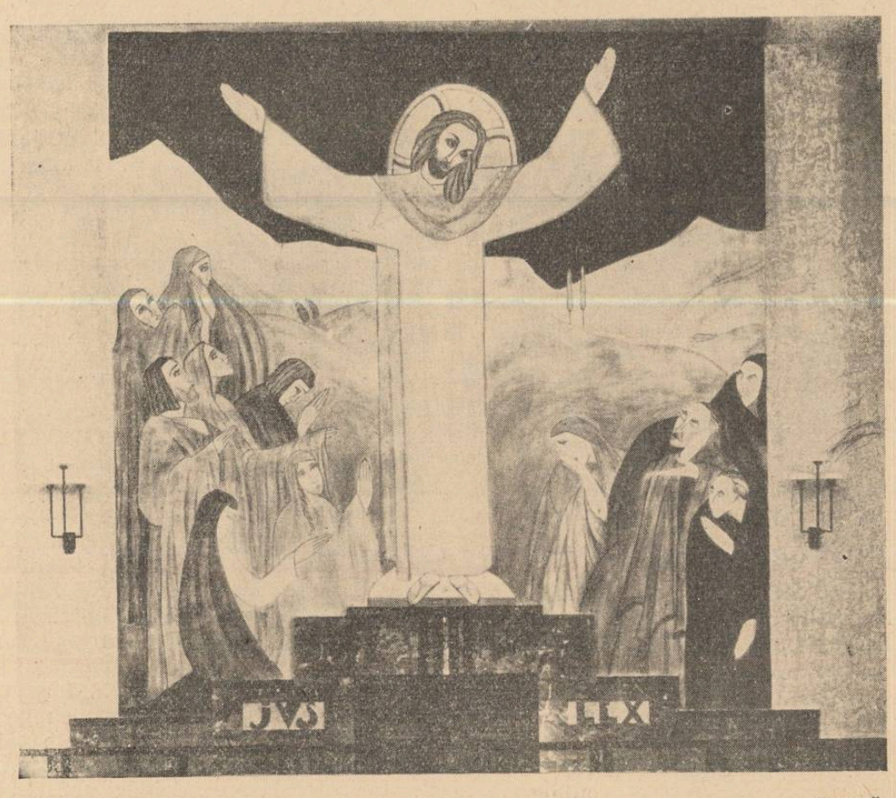

Julietta Orășeanu — Frescă

EXPOZIȚIA PORT

Tiziano Vecellio Omul cu ochi verzi

La sfârşitul lunii Martie s'a deschis la Belgrad *„Expoziția portretului italian dealungul veacurilor"*, prelungită curând, peste termenul sorocit închiderii, — în urma considerabilei afluențe de vizitatori — până la 9 Mai. Am văzut, în mulțimea care străbătea sfielnică şi tăcută prin sălile expoziției, cu opriri mai îndelungate sau mai scurte, pe dinaintea sculpturilor sau a tablourilor, numeros tineret din Capitală sau venit cu trenul, dela Zagreb, Liubliana, sau chiar de pe coasta dalmatină; femei din popor cu bariş negru pe cap, uitându-se aiurite, cu mâna la gură, soldați cari priveau concentrați, duşmănos parcă şi pieziş, undeva, într'un colț al tabloului, tresărind speriați când îi atingea cineva din nebăgare de seamă şi țâşnind brusc, câțiva paşi mai departe, dinaintea altui tablou, înțepenindu-se în bocanci şi iarăşi stând neclintiți, răstimpul câtorva lungi minute. Ofițeri sprinteni, tineri şi svelți, cu talia suplă, frumoşi ca nişte arhiducі, întovărăşeau câte o dudue blondă, strident machiată, descriind în jurul-i semicercuri ameţitoare, sprijinindu-şi sabia când pe mâna dreaptă, când pe stânga, cum ar fi îndeplinit un ritual. Un haiduc cărunt deghizat în general, mirosind a codru, trecea „în revistă", familiar şi aprobativ, cu mâinile la spate, tot pocnindu-şi tureatca cismei cu vârful bicluştei, sclipitor din pafталele ca de odăjdii ale epoleților de aur, cu împletitura groasă. Erau şi doi zdrahoni de muntenegreni — mărime naturală — superbi şi multicolori, pistoale de operetă'n şold, probabil cu repetiție, încinşi şi bandajați deacurmezişul şi'n cruciş, cu tot felul de brâe, banderole, leduncі şi eşarfe. Cred că veniseră ca să fie văzuți: de vizitatori sau de potrete. I-am zărit cum se împăunau rotindu-se cocoşeşte pe dinaintea contelui Giovanni Battista Vailetti de Fra' Galgario, împestrițat în toate culorile curcubeului. Deodată un domn bătrân, înțepenit într'un guler tare, lat de-o palmă, s'a repezit agresiv sub bărbia bustului polychrom al lui Nicolo Machiavelli şi adulmecând ceva a pufnit pe nas dumirit, retrăgându-se deandaratele şi aruncând o privire circulară împrejur.

Spectacolul celor cari priveau erau nespus de captivant şi mă uitam cu tot atâta interes, dela chipurile zugrăvite,

Antonello da Messina
Portretul unui necunoscut

la cele aievea. Nu mi-aş putea aminti expoziția portretului italian dela Belgrad, fără privitorii între cari mă amestecasem, deaceea le-am şi dat precădere.

Negreşit, un gând politic, o abilitate diplomatică va fi determinat luarea inițiativei acestei manifestări artistice, răspunzând dorinței exprimate de A. S. R. Prințul Regent Paul al Iugoslaviei — şi gândul acesta se desvălue limpede, în următoarele rânduri introductive, scrise de E. S. contele Giuseppe Volpi di Misurata, ministru de stat şi senator al Regelui Italiei, preşedintele comitetului organizator al expoziției, pentru catalogul ei: „A încredința, chiar pentru scurtă vreme, prietenilor noştri iugoslavi, în capitala lor, Belgradul, aceste comori fără seamăn, înseamnă a face dovada marei amiciții pe care fascismul ține să o dea vecinilor noştri şi a strânge aceste legături de solidaritate, cari, pentru fericirea celor două popoare, nu trebue să mai slăbească".

Realizarea în faptă a gândului acesta i-a revenit d-lui Nino Barbatini, profund erudit şi experimentat organizator, căruia i se datoresc, între altele, recentul răsunător succes al Expoziției veacului optsprezece în pictura venețiană şi magnificele expoziții comemorative ale lui Tiziano şi Tintoretto la Veneția. D-sa a găsit o largă înțelegere şi un ajutor prețios la Belgard, din partea unui om de gust şi fin cunoscător de artă, d. dr. Milan Kaşanin, directorul muzeului Prințul Paul, care i-a pus la dispoziție, pentru acest scop, întregul etaj doi al muzeului, astfel amenajat încât cele o sută şaptesprezece portrete expuse să se înfățişeze într'un cadru ideal — pe care nu întotdeauna îl oferă muzeele italiene — pentru punerea lor în lumina deplinei valori şi semnificației artistice, ca vizibilitate, grupare şi ambianță generală. Pereții încăperilor — optsprezece la număr, mi se pare — dispăreau de sus până jos, sub faldurii draperiilor de catifea verde sau cenuşie. Câte trei, patru sau cinci, — în unele încăperi, puține, până la şapte, — tablourile se sprijineau drept pe câte un suport de lemn, vopsit în culoare închisă, cu spațiu larg împrejur, desprinzându-se într'un relief admirabil pe fondul abstract al draperiilor, în lumina şi aşezarea potrivite celei mai lesnicioase contemplări.

Două milenii de artă şi civilizație, începând cu primul secol înainte de Christos, al Romei republicane, şi până în acest început de veac, al Italiei moderne, reprezentat prin capetele în bronz ale Regelui Victor Emmanuele III şi Bruno Mussolini, sunt evocate în trăsăturile unor chipuri celebre sau necunoscute, unele din ele atrăgând nu numai privirile, ci toată ființa încordată într'o supremă atenție, — dar toate fiind caracteristice pentru orientarea şi semnificația străduințelor unor artişti sau a unei epoci.

Arta portretistică romană, din primul secol înainte de era creştină, al Romei republicane şi până în veacul şase după Christos, când încep să se exercite asupra ei influențele Bizanțului, e reprezentată prin unsprezece busturi şi capete, două diptice şi un portret presupus al împărătesei Theodora.

Ceea ce s'a numit tendință ilusionistă în arta plastică romană din primele veacuri ale erei creştine, a fost o reacție împotriva cruzimilor unui realism „exasperat", a unui verism care împingea fidelitatea imitării naturii până la turnarea în bronz a mulajului cadavrelor. Temperând excesele şi evitând platitudinea imitației veriste, ilusionismul caută să redea, prin ritmica armonioasă a trăsăturilor calme, expresia unui echilibru sufletesc şi a unei plenitudini lăuntrice. Dar el se îndepărtează în acelaş timp şi de răceala manierei clasiciste, răspândită mai ales către sfârşitul domniei lui August. Două portrete: un cap feminin, în marmoră de Carrara, identificat de unii cu Iulia, fiica împăratului Titus, vestită, după mărturiile timpului, pentru frumusețea ei, — şi bustul, tot în marmoră, perfect păstrat, al lui Vitellius sau al unui demnitar dela curtea împăratului Adrian, reprezintă, unul cu grație suavă, celălalt cu o robustețe calmă, două expresii diferite, deopotrivă de realizate ale acestui ideal artistic.

Un reflex al artei etrusce, — premergătoare şi pregătitoare a viguroasei arte din veacul augustean, prelungind până în miezul acesteia severitatea unor tradiții italice, de formație locală, — se răsrânge prin acea palpitare şi căldură a vieții care se simt sub pielița netedă a obrazului şi în ațintirea uşor mirată a privirilor chipului de fată (în bronz), sau din trăsăturile prețiosului cap în marmoră al împăratului August, cu toată expresia absorbită şi abstractă a eroului divinizat în obiect de cult.

Dar cel mai important portret din acest grup e celebrul bust, de proporții cari depăşesc mărimea naturală, al lui Iulius Cezar, provenit din faimoasa colecția Farnese, aflată în cea mai mare parte în posesia muzeului național din Napoli. Socotit ca portretul cel mai autentic al împăratului, acest bust, prin proporțiile-i neobişnuite, ca şi prin expresia de majestate a trăsăturilor, are aparența unei ființe supraomeneşti. Ochii sunt tratați totuşi într'o surprinzătoare manieră naturalistă.

Sub influența artei bizantine, o tendință orientală începe să se afirme, tot mai vizibilă în stilul decorativ pe care-l manifestă arta portretului, înlocuindu-se vechile procedee ale artei italiene, de caracterizare portretistică prin trăsăturile individuale, cu uniformizarea tipică a unei expresii de seninătate maiestoasă. Un exemplu al acestei tendințe este presupusul portret al împărătesei Theodora, al cărei trăsături denotă o remarcabilă finețe de interpretare şi pătrundere psihologică din partea artistului, ca şi în renumitul mozaic din biserica San Vitale dela Ravenna, unde se contopesc, după cum s'a observat în repetate rânduri, tendințele de caracterizare individuală cu acelea de stilizare tipică ce stau la baza portretului imperial roman.

Arta evului mediu italian e reprezentată prin trei opere datând din veacul XIII: două busturi în marmoră şi un tablou înfățişând pe sfântul Francisc de Assisi, cea mai veche pictură din toată expoziția. Faptul că această epocă e atât de parcimonios reprezentată se explică prin caracterul exclusiv monumental al artei italiene până la Renaştere. Mărturiile profundei influențe a misticismului asupra artei religioase din acel timp sunt splendidele mozaicuri ale bazilicelor din Ravenna şi Veneția (San Marco),

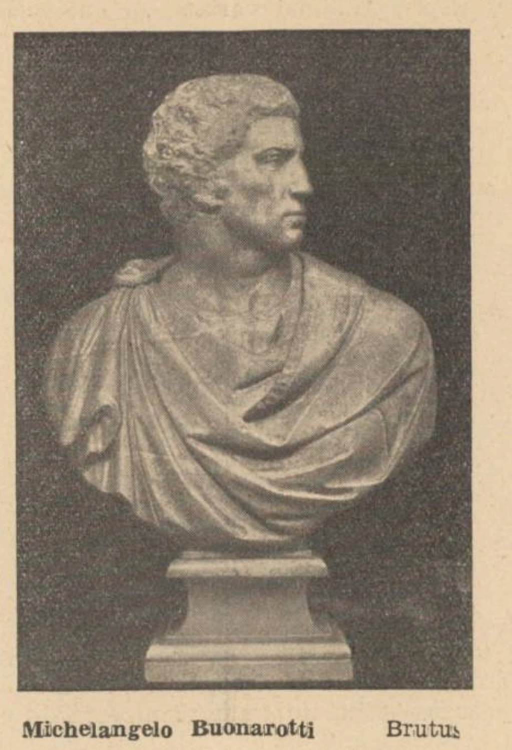

Michelangelo Buonarotti Brutus

zecile de catedrale romane ridicate în Lombardia şi în toată peninsula, la Florența şi la Sienna, la Padova şi Assisi, împodobite cu frescele lui Giotto şi cu nenumărate sculpturi.

Tabloul care înfățişează pe sfântul Francisc d'Assisi atestă prin atitudinea personajului, desenul stângaci şi coloritul, influența puternică a manierei bizantine din pictura religioasă. Portretul e citat într'un document din 1262 şi e opera artiştilor Margarita şi Margaritone d'Arezzo.

Epoca Renaşterii aduce Italiei o supremație necontestată, atât pe tărâmul artelor picturale cât şi pe al celor plastice. Douăzeci şi cinci de picturi şi nouă sculpturi înfățişează minunata înflorire, desăvârşirea tehnică şi splendoarea coloritului pe care le-a atins arta portretului în acel veac al cincisprezecilea. Florența şi Italia de mijloc sunt reprezentate prin picturile unor Pierro della Francesca, Andrea del Castagno, Pollaiuolo, Botticelli, Filippino Lippi şi Perugino; Sicilia prin Antonello da Messina; regiunea venețiană prin Pisanello, Andrea Mantegna, Gentile şi Giovanni Bellini, Vittore Carpaccio şi Bartolomeo; patru portrete datorite pictorilor Francesco Cossa, Lorenzo Costa, Ercole Grandi şi Francesco Francia reprezintă Renaşterea emiliană, iar Boltraffio şi Solario pe aceea lombardeză.

In sfârşit, capodoperele unor Donatello şi Mino da Fiesole, Desiderio da Settignano, Rossellino şi Verrocchio, Benedetto da Maiano, Laurana, Mazzoni şi Riccio atestă acelaş avânt al creației şi desăvârşire artistică, în sculptură.

Portretele celebre ale lui Federico Montefeltro, duce de Urbino şi Battista Sforza, soția lui, aparținând galeriilor Uffizi din Florența, sunt expresia cea mai realizată a delicatului şi subtilului Piero della Francesca.

Profilurile perechei ducale se desprind într'un relief admirabil pe fondul peisagiului toscan, scăldat într'o luminozitate lividă, care împrumută parcă şi chipurilor o paloare spectrală. Detaliile sunt redate cu o minuțiozitate care aminteşte dela egal, maniera maeştrilor flamanzi. Grija reproducerii întocmai a realității nu lasă deoparte nici un amănunt, chiar când e defavorabil demnei înfățişări a modelului, cum e de pildă, ciudata desfigurare suferită de Federico de Montefeltro, într'un asalt, când o lovitură de spadă la rădăcina nasului i-a vătămat profilul dându-i un aer de marionetă, pe care bonetul şi roba de un roş aprins nu fac decât să-l accentueze. Chipul pare al unui burghez, de o urâțenie caracteristică, având un aer paşnic şi meditativ, cu o nuanță uşoară de tristeță şi răceală disprețuitoare.

Cu aceeaş meticulozitate şi accentuare a reliefului se desprinde figura ducesei de Urbino, ale cărei trăsături respiră un aer de blândă gravitate şi modestie. Fiecare perlă pare aevea pe fondul întunecat al pieptarului albastru-vânăt, iar lucrătura în fir de aur a mânecii îți dă impresia că stofa e aplicată deadreptul pe pânză, la locul potrivit.

E atât de puternică sensația depărtării, a perspectivei adâncite până către linia uşor estompată a colinelor umbriene şi pe după țărmurile şerpuitoare ale lacului Trasimene, încât figurile capătă un limpede relief sculptural.

Reversul celor două portrete înfățişează apoteoza ducelui şi ducesei de Urbino, în cortegii triumfale, aşezați în care trase de animale fantastice (unicorni), înconjurați de personagii alegorice simbolizând virtuțile.

Omagiul era meritat de astă dată şi ar fi greşit să-l socotim ca semnul unui devotament servil şi interesat, din partea unui artist curtean. Federico de Montefeltro a fost unul din acei despoți luminați din timpul Renaşterii, la curtea cărora artiştii, poeții şi umaniştii găseau sprijin efectiv şi atmosfera morală necesară exercitării artei şi răspândirii ştiinței lor. Ajuns stăpânitorul de fapt al cetății Urbino, în 1444 primeşte dela papă învestitura ducală, şi moare luptând în fruntea armatei sale, în 1482, la asediul Ferrarei. Tot atât de subtil diplomat pe cât era de brav ca războinic, ducele de Urbino şi-a întreit în timpul domniei, întinderea stăpânirii sale. Dar gloria şi-o datoreşte mai ales înțelegerii generoase cu care a ajutat desvoltarea artelor, secondat cu mult tact de soția sa, Battista Sforza, celebrată de poeții timpului.

Impunătorul portret al lui Filippo de Scolari, zis Pippo Spano, căpitan vestit pentru faptele lui de arme, la începutul veacului cincisprezece, e un fragment acum aşezat pe pânză, dintr'o frescă murală reprezentând personagii ilustre de eroi şi eroine din timpuri antice sau moderne, zugrăvită de Andrea del Castagno, la villa Pandolfini din Lagnaia. Influența acestui artist asupra picturii veacului său a fost considerabilă. Venețianul Andrea Mantegna îi datoreşte în bună parte formația sa artistică şi tot astfel maeştri ai desenului şi ai formei, ca Antonio Pollaiuolo, Ghirlandajo şi Sandro Botticelli. Importanța acordată expresiei formale şi preciziei desenului, — coloritul neavând decât o valoare ornamentală, — este vizibilă în acest portret tratat într'o manieră realistă, plină de vigoare.

Căpitanul Pippo Spano, florentin de origină, a fost în slujba principelui Sigismund de Luxemburg, luptându-se cu succes împotriva napolitanilor şi a venețienilor; dar faima şi-o datorează mai ales înfrângerilor aduse turcilor, între 1423—1426, prin părțile Tisei, pe pământ românesc astăzi.

In acelaş grup al artiştilor florentini şi toscani, Antonio Pollaiuolo, Alessadro Botticelli şi Perugino, formează o categorie aparte, căreia se alătureazà şi maestrul necunoscut, autor al pânzei intitulată „Frumoasa Simonetta",—caracterizată prin finețea şi precizia desenului, desăvârşire formală şi valoarea ornamentală a coloritului.

Celebra „necunoscută" de Pollaiuolo — sau „logodnica", aşa cum îi spunea încă la muzeul Poldi-Pezzoli din Milano, când am văzut-o eu, acum doi ani. — portretul lui Giuliano de Medici, de Botticelli, portretul „personajului necunoscut" de Perugino şi „La bella Simonetta", sunt fiecare expresia desăvârşită a idealului Renaşterii: omul perfect, ale cărui trăsături resfrâng „frumusețea lăuntrică", rezultatul realizării acordului sufletesc cu sine însuşi, al ființei fizice cu aceea spirituală, în plenitudinea seninătății şi a bucuriei. Cu tot realismul minuțios al desenului şi preciziunea coloritului ace-

Filippino Lippi Portret de bătrân

stor portrete, reliefându-se net pe fondul abstract-azuriu din cadrul unei ferestre deschise sau al unui vag peisagiu, în atmosfera care e numai transparentă şi luminozitate pură, chipurile au un aer de idealitate şi desprindere de înțelesurile şi rosturile abstracte ale vieții, chiar atunci când aparțin unor personagii localizate biografic, cum sunt Giuliano de Medici sau frumoasa Simonetta Vespucci, iubită de el.

Giuliano, fiul lui Lorenzo Magnificul a fost, ca şi tatăl său, un protector al artiştilor, el însuşi poet cu bogată rimă. Michelangelo i-a idealizat chipul, aşezat în nişa deasupra mormântului din capela Medicilor, în biserica San Lorenzo dela Florența, Machiavelli s'a gândit într'o vreme să-i dedice „Principele", regele Francisc I al Franței i-a acordat prietenia lui, odată cu titlul de duce de Nemours, poeții şi artiştii timpului l-au celebrat în operele lor. Simonetta Vespucci, căsătorită cu un nobil florentin şi moartă la tinerețe a fost vestită pentru frumusețea ei. S'a crezut multă vreme, că autorul tabloului, azi încă neidentificat, ar fi Botticelli. Cert este, că maniera e a lui, sau a unui artist din şcoala sa.

Artist fecund şi înzestrat cu o delicată sensibilitate artistică, primitoare a influențelor cele mai diferite, dela aceea ce maestrului său Botticelli şi până la sugestiile portretiştilor flamanzi şi ale artei lui Leonardo da Vinci, Filippino Lippo e reprezentat printr'un remarcabil „portret de bătrân", de un realism accentuat nu numai prin topografia amănunțită a zbârciturilor chipului, dar şi prin expresia individualizată, care-l face mai concret şi mai a-

---

Două poeme de Ion Pillat

ROD

Pământ umbrit de brazde cât duc ochii.
In zare munții mai bătrâni ca țara
Lui Lerui-Ler şi a zeiței Dochii.
Din cer cocori coboară primăvara.

Din foişor s'aud tălăngi cum suie
Târând spre culmi păraele de oi.
In suflete, vechi doruri se descuie
Şi înfloresc pe merii încă goi.

Sămânță grea de grâu şi de secară
Din mii de mâni se varsă din belşug.
Dar visului, cântând sub sălci la moară.
Nu-i trebui să rodească nici un plug.

ETULUI ITALIAN

de MIHAI NICULESCU

propiat omenește, spre deosebire de portretele citate mai înainte, ale căror fizionomii absente și impersonale, predispuneau la o contemplație păstrătoare a distanțelor între privitor și operă.

Renașterea în sudul Italiei și în Sicilia și-a găsit expresia genială în arta portretistică a lui Antonello da Messina. Numele artistului figurează în catalog cu două opere: „Portretul unui necunoscut" și „Un umanist", cel de-al doilea fiind atribuit în timpul din urmă, lui Giovanni Bellini. Ceea ce pare să fi îndreptățit această opinie este tendința către simbol și idealitate, manifestă în „umanist", prin excepție față de preocupările obișnuite ale lui Antonello, de a descoperi și înfățișa aspectul intim și caracteristic al modelului. In contrastul pe care-l prezintă tratarea într'o manieră realistă și expresivă a chipului, cu elementele accesorii, vestimentare sau ornamentale (coroana de aur așezată peste bogatu-i păr sau perucă, hlamida prinsă într'o agrafă pe umărul stâng, lăsându-i torsul gol) s'a văzut o prețioasă semnificație, constând tocmai în sublinierea virtuților umanismului.

„Portretul unui necunoscut", e unul

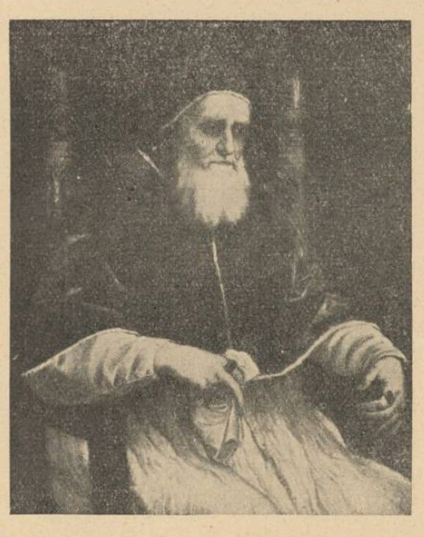

Raffaello Sanzio — Papa Iuliu II

dintre cel mai frumoase tablouri din întreaga expoziție și o culme în arta portretistică, rareori atinsă, niciodată depășită. Siguranța desenului, echilibrul și soliditatea formelor, plasticitatea savantă și strălucirea colorilor sunt însușirile eminente cari fac din această pânză o capodoperă exemplară. Așa a și fost, fiindcă lui Antonello da Messina i se datorește avantul și supremația picturii venețiene, reprezentată prin operele lui Pisanello și Andrea Mantegna, Gentile și Giovanni Bellini, Carpaccio și Bartolomeo Veneto.

Portretul lui Leonelle d'Este, marchiz de Ferrara, datorit lui Antonio Pisanello are profilul pur și duritatea severă, metalică aproape, a unei efigii de monetă. Deosebit de valoarea-i artistică, tabloul mai amintește și rivalitatea celebră dintre autorul lui și Jacopo Bellini, fiecare voind să aibe întâietatea portretizării modelului.

Pictorului padovan Andrea Mantegna i se datorește delicatul portret al cardinalului adolescent Francesco Gonzaga, a cărui expresie de gravitate precoce contrastează fermecător cu frăgezimea copilărească încă a trăsăturilor și candoarea privirii. Chipul cu trăsături mongoloide, accentuat încă prin paloare, al bătrânului doge Foscari, de Gentile Bellini, fiul preferat al lui Jacopo Bellini, atrage privirea prin somptuozitatea vestmântului și a bonetului în formă de tiară episcopală, de un colorit care dă impresia brocartului roșu și a țesăturii grele în fir de aur.

„Ducele Agostino Barbarigo la picioarele Fecioarei" e subiectul unei compoziții de mari proporții, datorită lui Giovanni Bellini, al doilea fiu al lui Jacopo. Cu prilejul numirii în dogariat, nouii demnitari luaseră obiceiul să-și comande portretul votiv, înfățișat cu tot fastul ceremonialului și magnificența vestimentară ocazională. Tabloul lui Bellini reprezintă un astfel de exemplu în care însă, semnificația caracteristică a portretului slăbește prin faptul îndeplinirii unei funcțiuni subordonate unității compoziției.

Vittore Carpaccio are două tablouri, unul interesant prin pitorescul compoziției și al costumelor, reprezentând două doamne, socotit de Ruskin „cel mai frumos din lume", celălalt un admirabil cap bărbătesc „omul cu bonet roșu" cu trăsături viguroase și o neuitată fizionomie afirmativă a unei superbe încrederi de sine. Desenul, de o rară finețe e totuși mai puțin dur, iar coloritul nu are acel luciu metalic din portretul lui Antonello da Messina.

„Gentilomul" zugrăvit de Bartolomeo Veneto atestă influența picturii nordice, a unui Dürer, printr'o tendință către fantastic și printr'un gust al pitorescului rar, vizibil în ciudățenia costumului pe care-l poartă, ca și în peisajul ce se zărește prin fereastra deschisă.

Energicele profiluri bărbătești ale portretului unui gentilom, de Francesco del Cossa și Giovani II Bentivoglio, nobil bolognez, de Lorenzo Costa, împreună cu grațioasa „necunoscută", cu privirea întrebătoare și mirată, de Ercole da Ferrara, și chipul personajului Evangelista Scappi, de o rară finețe, datorit lui Francesco Francia, sunt ilustrațiuni remarcabile ale Renașterei artistice în provincia Emiliei. Tot astfel, pentru arta lombardă din acea vreme, prețioasele portrete ale lui Francesco și Bianca Sforza, amintitoare ca factură, de maniera lui Pierro della Francesca, fără ca autorul lor să fi fost încă determinat până azi, apoi portretul unui gentilom, de Ambrogio de Predis, atribuit chiar odinioară lui Leonardo da Vinci; al unui necunoscut, de Andrea Solario, pictat în maniera leonardescă, mărturisind și influența artiștilor flamanzi și în sfârșit „Cei doi credincioși" de Giovanni Antonio Boltraffio, pânză care îmbină simțul observației și al detaliului realist cu o rară și sobră armonie coloristică.

Sculptura Renașterii, a quattrocento-ului e reprezentată prin opere care fac dovada aceleiaș depline stăpâniri a mijloacelor tehnice, a măestriei și îndrăznelii de concepție din operele pictorilor citați. Iată, de pildă, bustul în bronz al lui Giovanni Antonio da Narni, fiul lui Gattamelata, operă datorită celui mai mare sculptor al veacului XV, Donatello, care e și autorul celebrei statui a lui Gattamelata din Padua: trăsăturile frumosului chip tineresc exprimă delaolaltă vigoarea și finețea, prin musculozitatea vânjoasă a grumazului și grația pură a ovalului figurii. Fruntea este a unui gânditor, dar încordarea mușchilor deasupra sprincenelor arată promptitudinea hotărârii omului de acțiune, a soldatului. Infățișarea generală e de atenție și așteptare calmă, iar impresia pe care o produce este a unui echilibru sufletesc desăvârșit.

Desiderio da Settignano, cu portretul în marmoră al unei tinere nobile, de o grație suavă, Il Rossellino, cu bustul viguros al lui Matteo Palmieri, scriitor și om politic, Mino da Fiesole, cu bustul contelui Rinaldo della Luna, de o eleganță nu lipsită de energie, Andrea del Verrocchio, cu fermecătorul portret al unei tinere necunoscute, de un realism expresiv, admirabil echilibrat prin finețea execuției; — apoi Benedetto da Maiano, Francesco Laurana, Guido Mazzoni și Andrea Riccio, exprimă fiecare, după puterea și cu mijloacele de expresie personale, acelaș tip al omului perfect, în trăsăturile căruia se răsfrânge „frumusețea interioară", idealul tuturor artiștilor Renașterei.

Veacul următor, al șaisprezecilea, cunoaște o expansiune și intensificare a elanului cerator de artă dela începutul Renașterei, putând fi, cu drept cuvânt socotite ca un fenomen miraculos, aproape unic în istoria artei omenești.

In răstimp de câteva decenii au apărut genii de forța creatoare și complexitatea unor Leonardo da Vinci și Donato Bramante, Michelangelo Buonarotti și Raffaello Sanzio, iar la Veneția trăiau în aceeaș vreme Tiziano Vecellio, Tintoretto și Paolo Veronese. Douăzeci și nouă de opere, între cari o singură sculptură: bustul lui Brutus de Michelangelo, dau o idee justă despre varietatea și originalitatea multiplelor expresii ale idealului artistic contemporan, nu însă și completă întrucât lipsește Leonardo da Vinci, a cărui operă portretistică se găsește împrăștiată prin muzeele și galeriile de artă străină, iar despre fecunditatea și universalitatea geniului creator al unor Michelangelo, Raffaello, Tiziano sau Tintoretto, operele expuse nu pot da decât o măsură aproximativă și parțială.

Bustul lui Brutus e de o extraordinară forță vitală, pe care nu o poate sugera reproducerea lui în fotografie. Incordarea voluntară și viguroasă a grumazului are tot atâta măreție ca și gestul de o grandioasă simplicitate al Creatorului dând viață primului om, — zugrăvit pe tavanul Capelei Sixtine, la Roma. Frământarea fascinantă a mușchilor feței și intensitatea privirii exprimă în accente imperioase și subjugătoare, tot sbuciumul dramatic al artistului.

Prin influențele multiple pe care geniul lui artistic a știut să le armonizeze într'o expresie personală desăvârșită, Raffael trece drept artistul cel mai reprezentativ al Renașterii. Deși a murit la treizeci și șapte de ani, totuși datorită neobișnuitei precocități și a fecundității prodigioase a geniului său, opera lăsată de el este considerabilă și s'a păstrat aproape toată. Cele trei tablouri expuse ilustrează etape diferite în evoluția artei pictorului, mărturisind în acelaș timp și sugestiile influențelor exercitate asupra-i. Portretul feminin, zis „La gravida" datează din vremea primei aflări la Florența, între 1504—1508, când artistul n'avea încă douăzeci și cinci de ani, fiind însă de pe atunci celebru. Liberat de orice urmă de influență a maestrului Perugino, în atelierele căruia își făcuse ucenicia, artistul îmbină aici, în chip fericit, noile tendințe ale veacului care începuse, cu stiluri și forme de expresie mai demult practicate, de un Ghirlandajo, între alții. Desenul e de o largă simplicitate, fără să stărue asupra amănuntelor, în acord cu aerul de seninătate și liniște sufletească pe care-l răsfrâng trăsăturile chipului și cu sobrietatea coloritului.

„La Fornarina" ca și portretul papei Iuliu II — dar pentru alte motive, — e una din cel mai celebre pânze ale maestrului din Urbino. Atitudinea provocătoare a faimoasei iubite a lui Raffael, fiica brutarului din Trastevere, tonurile calde ale carnației, radioasa splendoare a coloritului atrag dinaintea acestei pânze cei mai mulți vizitatori.

Portretul Papei Iuliu II e o minune de măestrie artistică și viață adevărată.

Raffael, care e mai ales un geniu inventiv de vaste compoziții, scene și atitudinile cel mai variate, un „ilustrator" fără pereche dar un psiholog superficial și un pictor de culoare mai

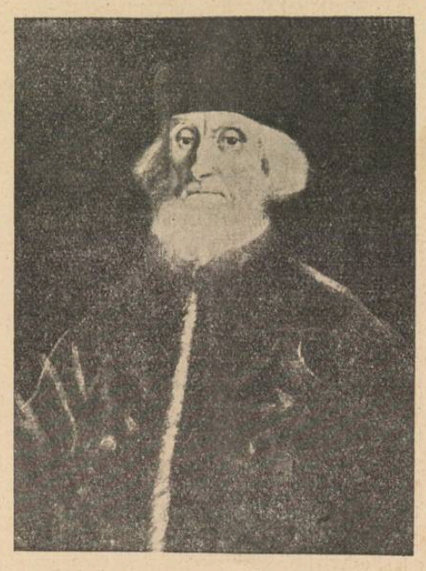

Tintoretto — Jacopo Soranzo

degrabă decât un colorist, face de astădată dovada unei surprinzătoare pătrunderi psihologice și a unei interpretări coloristice în perfectă consonanță cu natura intimă a subiectului. Expresia meditativă, barba patriarhală și ușoara gârbovire bătrânească a personajului nu reușesc totuși să umbrească energia trăsăturilor, pe care o accentuiază încleștarea hotărîtă și autoritară a mânei stângi pe brațul jilțului pontifical, în timp ce dreapta pare pregătită pentru benedicțiune. Catifelarea caldă și armonia tonurilor vișinii ale pelerinii, cu albul-gălbui al vestmântului sunt indescriptibile.

Deopotrivă de genial ca psiholog și colorist, Tizian e înfățișat prin trei capodopere, în care măestria rară a artistului e încă potențată prin complexitatea sufletească atât de turburătoare care se citește din privirile „Omului cu ochi verzi" și ale papei Paul III. Puterea fascinatoare de viață pe care o exprimă, mai cu seamă primul portret numit, fac din Tizian un precursor și un inspirator mărturisit sau nu al artiștilor interpreți ai neliniștei sufletului faustic modern. Niciun alt portret din expoziție nu izbutește ca acesta, să surprindă cu o intuiție mai turburătoare și să redea cu o stranie și obsedantă putere de sugestie, ceea ce un scriitor numea „le coté d'ombre" a sufletului omenesc. Detaliile pe care fotografia le subliniază cu destulă claritate: colanul de aur dela gâtul personajului, mănușa din mâna dreaptă, manșetele de dantelă — se ghicesc abia din misteriosul „sfumato" al pânzei, pe al cărei

Donatello — Giovanni Antonio Narni

fond întunecat, silueta omului cu ochii verzi e o pată neagră. Doar privirile stăruind cu o insistență hipnotică, sfredelitoare, te urmaresc pretutindeni, în toată expoziția și după ce ai plecat din ea, ceasuri întregi sau poate ani de zile, întocmai ca amintirea unor faimoase „planșe fiziologice" balzaciene, ca aceea a inegalabilului „Curé de Tours" de pildă...

Despre impresia de viață aevea pe care o dă privitorului portretul papei Paul III, biograful Vasari scrie că fiind odată așezat portretul pe o terasă, mulți trecători „crezându-l viu își scoteau pălăriile, salutându-l".

Cât despre „La bella", el e nu numai cel mai celebru portret feminin al lui Tizian, dar al întregei arte italiene. Finețea modelajului, delicatețea și vigoarea totodată a coloritului somptuos, fastul vestimentar, totul contribue la desăvârșirea acestei pure capodopere.

Alături de acest artist genial și turburător interpret plastic al tainelor sufletului omenesc, ce alt pictor poate suferi comparația? Delicatul Andrea del Sarto cu al său corect autoportret; Pontormo, portretistul lui Giuliano de Medici; Parmigianino, a cărui „curtezană Antea", amintește prin somptuozitatea vestmântului pe Tizian chiar; sau onestul Bronzino, cu impunătorul portret al romanului Stefano Colonna din familia vestită pentru rivalitatea ei cu aceea a Orsinilor; ori în sfârșit, visătoarea apariție a „cavalerului de Malta", atribuit lui Giorgione?

Numai Tintoretto, în portretul senatorului Jacopo Soranzo, al cărui chip de o incantătoare finețe expresivă, cu blanda-i privire stăruitoare, e admirabil încadrat prin bonetul negru mat și tonalitățile calde ale pelerinei de brocart vișiniu, împreună cu Paolo Veronese, în portretul nobilului Pase Guarienti, pe armura căruia lumina lunecă în uimitoare efecte, reprezintă, cu egală măestrie tehnică, o concepție artistică proprie exprimată cu ajutorul unui stil personal, caracteristic, lesne de recunoscut.

Gloria acestor artiști atinsese apogeul, când apăreau la Veneția, în rastumpul de numai trei decenii, pictori de importanța unor Palma Bătrânul și Cariani, ambii influențați de Giorgione, Sebastiano del Piombo, (cu portretul de superbă măreție pontificală al papei Adrian VI), Lorenzo Lotto, Paris Bordone (cu „Amanții venețieni"), Alessandro Moretto și Giambatistta Moroni (cu două portrete în mărime naturală ale soților Spino, în care sobrietatea coloritului subliniază demnitatea atitudinilor). Acestei falange de artiști i se datorește continuitatea unor tradiții cari au făcut supremația picturii venețiene asupra întregii arte italiene și forța ei de expansiune.

Fără să adaoge strălucirii veacurilor precedente, cele imediat următoare Renașterii, mențin întâietatea și prestigiul universal al artelor italiene, prin operele unor artiști de renumele lui Guido Reni, Strozzi, Forabosco, remarcabil portretist în manieră tizianească, Mazzoni, dar mai ales prin geniul multilateral al unui Lorenzo Bernini, autorul elegantului bust în marmoră al lui Francesco I d'Este, redat cu atâta finețe în detaliu și însuflețită avântare în atitudine, — toți aceștia în secolul XVII; iar în al XVIII-lea, prin Crespi la Bologna, Solimena la Napoli, Pannini la Roma și la Veneția, prin marele Giovanni Batistta Tiepolo, Renașterea își trăește ultimele resfrângeri, de o splendoare crepusculară. Portretul „amiralului venețian" al celui din urmă, prin vigoarea spirituală și finețea aristocratică a trăsăturilor, afirmând individualitatea caracteristică a chipului, în contrast cu purpuriul aprins al vastei etole, care inundă tabloul, perpetuând tradiția marilor coloriști venețieni, înseamnă un mare efort de sinteză și o punte de legătură între idealurile diferite a două epoci de artă.

După Tiepolo, vână creatoare a unor formule de expresie artistică personală pare că se epuizează. O ultimă tresărire amintitoare a unui trecut glorios o găsim încă, în autoportretul lui Antonio Canova, bust în marmoră, în stil neo clasic, cu o vădită tendință de idealizare dar și cu o urmă de realism în execuția ochilor.

Un portret de o execuție delicată și atentă ca acela al Costanzei Monti Perticari de Filippo Agricola, cu albul sidefiu al carnației și armonia calmă a trăsăturilor, atât de fericit reieșind din odihnitorul negru velurat al rochiei, mărturisește toată nostalgia epigonică și docilitatea talentului acestui artist proclamat „Raffaello al veacului său", de frumoasa Costanza chiar, fiica poetului Vincenzo Monti, — care a și compus un sonet omagial în cinstea portretului — ea însăși poetă și soție a literatului Giulio Perticari. Tot astfel, acela al poetului Ugo Foscolo de Andrea Appiani și autoportretul de o romantică bizarerie, al artistului Tomaso Minardi, în afară de valoarea lor iconografică nu reprezintă decât o neînsemnată contribuție personală la ceea ce a fost un efort al epocii, care-i depășea, prea puțini fiind cari răzbeau deasupra pânzei uniforme a anonimatului.

Mai aproape de noi, Daniele Ranzoni, în portretul contesei Arrivabene și Giuseppe de Nittis în „doamna cu câinele", de o grație și eleganță „fin de siècle" ni se par azi nu lipsiți de fadoare. Amândouă portretele sunt, cel dintâi prin lirismul formei și luminozitatea vaporoasă a coloritului, celălalt prin eleganța vestimentară și finețea spirituală a trăsăturilor, splendide caracterizări picturale de o valoare documentară, a unui fel de a privi și străbate viața, care ne pare azi desuet și străvechi...

Astfel, două mii de ani de civilizație și de continuitate a sforțărilor creatoare de artă se perindă pe dinaintea privitorului, într'un cuprinzător raccourci, însumând momentele cele mai ca-

Ranzoni — Contesa Arrivabene

racteristice. Scriam la începutul rândurilor de față, că un gând politic a determinat luarea acestei inițiative. Oricare i-ar fi fost substratul însă și judecat după consecințele lui doar, gândul organizării acestei retrospective a portretului italian la Belgrad va rămâne ca o nouă și strălucită mărturie a forței de expansiune și semnificației de universalitate, care sunt atributele supreme ale civilizației italiene, reafirmate în zilele noastre, prin cuceritorul elan de forță creatoare al Renașterei fasciste.

INSERARE

Stau privind și azi cum țărmul
Braț rotund încet aduce
Ca pe el amurg și mare
Frunte'n frunte să se culce.

Tot mă uit de pe terasă
Cum răsar în soare-apune
Pe râpi sterpe maci de flăcări,
Pe talazuri, micșunele.

Urmăresc, pe când Balcicul
De pe cap desleagă-alene
Vânătul turban al serii,
Păsări negre peste mare.

Cu aripele întinse
Cad pe ape înnoptate —
Greu coboară gânduri negre,
Gânduri negre, umbră vieții...

FATA ALBĂ

URMARE DIN N-RUL TRECUT

de DAN BALTEANU

Radu a rămas suspendat pe gânduri. Lumea parcului este departe, undeva, în amintire, deşi se sbate tot aşa de viu alături de el. Şi cugetă... Simte plăcere să-şi ia de guler fiecare biruinţă, s'o sguduie, s'o omoare lângă nimicnicia ce-o simte încătuşată de tot ceeace realizase până atunci. Are impresia că, cu cât se judecă mai aspru, la **rece**, cu atât apare mai gol, mai uscat. Aproape că se încântă, ca de efectul unei otrăvi care pe nesimţite îţi smulge viaţa, atunci când eşti pe deplin convins că-i tot ce-i poţi oferi mai bun. Atât de seacă i se pare viaţa de până acum, încât se miră, constatând că nu sesizase mai din timp. Dar dintre gândurile lui coclite răsare, alb, satul lui, aşezat într'o margine de bărăgan, acolo unde câmpul se ia de mână cu lunca. Un sat mic, risipit pe o cută de deal, cu salcâmi mulţi şi cu case albe, răsărind ca nişte jucării, din frunzişul verde. Acolo îşi lăsase anii cei mai frumoşi ai vieţii : copilăria... Acolo închinase cel dintâi gând iubirii... Acolo cunoscuse pe Sandina, zâna bună a adolescenţei lui... Chipul blond al ei răsare dintre amintiri cald ca o arşiţă. Se întreabă însă dacă mai are dreptul să gândească la ea. Iată, din ploaia de gânduri ce-l năpădesc, ar voi să rupă cea mai frumoasă coroană de simţiri, să o închine ei, numai ei... Dar chipul drag nu-i mai spune nimic. Nu-l mai poate desprinde de acolo — din amintiri —, să-l adune lângă el şi numai pentru el. Să-l legene în bătăile inimii, ca pe un copil frumos în leagănul întâilor ani, înfăşurat în bucuria de-al şti al tău...

— Ce faci aici ?

A tresărit brusc... Şi cu glasul prietenului venit prin surprindere, freamătul parcului i-a năvălit în simţire, ca sgomotul uriaş al unei fabrici în plin mers.

— Ce fac ? Nimic ! Mă odihnesc ! Tu?

— Tot aşa ! Numai că eu mă odihnesc mergând !

Işi spionă amicul ce se aşezase lângă el. Parcă acum l'ar fi descoperit întâia oară! Fu ispitit să-i adune trăsăturile într'o singură privire, fiindcă aproape i le uitase. Dar aruncându-şi ochii, faţa osoasă, fruntea latăşi părul sburlit al prietenului său Nelu Stătescu, poreclit pentru înfăţişarea sa „revoluţionarul", i-au năvălit prea cunoscute în minte. Il vede cum caută, în umbră, să-i vadă trăsăturile feţei.

— Ce ai ? Pari preocupat !

— Preocupat ? ! se miră Radu. Deloc ! Sunt numai puţin obosit şi prea mult plictisit.

— Nu-i ceva nou ! Altceva !

— Nu sunt făuritor de noutăţi !

Vorbele au căzut ca un plumb. Şi altele n'au mai venit. Lui Radu îi fu ciudă că acest amic căzuse în lumea gândurilor lui ca un nepoftit. Ba încă se şi aşezase alături.

Perechi, perechi, forfoteala parcului se destrămă spre marginile întunecoase, fiecare ascunzând un zâmbet, o strângere de mână sau o încetineală voită, întârziată, drept o nadă în plus pentru îmbrăţişările furişe care vor veni. Muzica, după ce executase o „naţională" pe care Radu nici n'o auzise, a tăcut. Priveşte muzicanţii ce-şi scot alămurile de pe gât, fiecare preocupat de ocupaţii singulare: unii îşi şterg, cu batiste apreciabile, frunţile brobonate, alţii-şi răsucesc tacticoşi ca nişte cucoane bătrâne, ţigări ,îşi controlează in-

strumentele sau râd. Din tot parcul se ridică un sgomot surd, ars parcă de patima cerului, prea senin în seara aceia. Pare că pregăteşte, uriaş şi sobru, marele prolog al iubirii, revărsată înspre marginile întunecoase ale parcului.

Este o oră aproape solemnă, ora unsprezece, când familiile, sătule de plimbare, se retrag la berăria **Cotruţ** de pe Principală, unde cântă o orchestră bucureşteană. In parc rămân numai vagabonzii, ostaşii şi îndrăgostiţii. Familişti îşi strâng mâinile, îşi urează reciproc „noapte bună", sau se invită pe a doua seară, cucoanele îşi mai verifică în grabă înfăţişarea sau îşi ceartă câte un copilaş care nu vrea să dea bună seara.

— Pupule, vai ! Se poate să mă faci de râs ? Uite, râde madam Ionescu de tine... Ridică ochii şi pupă mâna ! !

— Lasă-l dragă ! M'am supărat pe el... Nu-i mai aduc bomboane !

Pupu deobicei se scobeşte în nas, cu multă importanţă, absorbit cu totul de îndeletnicire, în timp ce ultimele urări de „bonne nuit" se destramă în noapte...

Lumea s'a mai rărit. Intârziaţii se'ndreaptă spre porţi, alene. Radu nu vrea să plece... Şi nici prietenul lui. Amândoi tac. Deodată sub lumina becurilor de pe alee răsare o siluetă. Fără să vrea, Radu îşi simte ochii atraşi spre necunoscută. Ea păşeşte încet, scormonind la intervale egale, pietrişul. Silueta albă îi aminteşte ceva... Ii aminteşte silueta Sandinei pe care o întâlnise astăvară — un an se va împlini în curând — la maşina de treerat, în armanul tatălui ei, prin ropotul de lumină, de snopi şi de muncă, rătăcind ca o zână bălaie a lanurilor. De atunci n'o mai văzuse... Când se apropie mai mult, observă cu multă mirare că are părul blond, ca şi Sandina.

Dar nu, nu putea fi Sandina. Nelu Stătescu se scoală şi-o salută.

— Bună seara Lucia!

— Bună seara !

Glasul a sunat ca un zurgălău de argint. Sunt unele femei pe care le iubeşti numai pentru glasul lor. Au în voce un timbru aparte, un leagăn de melodie pe care nu-l ştii cum să-l răstorni în suflet. Amintesc melodii visate, depărtate, străfunduri de armonii întregitoare care-ţi cad pe suflet cu nelinişte, cu nesaţiu, cu nostalgii...

Radu se simte copleşit de aceste simţiri şi priveşte în urma fetei în alb, ca'n urma unei minuni... Mersul legănat se estompează în umbră cu contururi vagi ; dar ochiul lui întârzie să-l desmierde, până când dispare după o cotitură. Atunci îşi aduce aminte că Nelu a salutat-o ; ar vrea să ştie cine e. Dar Nelu e absent ; în loc să deschidă discuţia, îşi aprinde nepăsător, o ţigare. Chibritul tras a sfârâit încins, ca gândul lui. Şi i s'a părut că vede o umbră uşoară de ironie pe chipul prietenului. Deaceia îşi impune să nu-l întrebe nimic şi nici să-l iscodească, dacă va începe să destăinuiască.

— Ţi-a plăcut ?

Se aştepta la 'ntrebare, numai că întârziase...

— Ce să-mi placă ?

— Fata în alb ! Văzui c'o urmărişi cu ochii !

— Am urmărit-o ? Poate, aşa, ca să-mi trec timpul...

— Totuş ai avut prilejul să vezi una din cele mai curioase fete din oraşul nostru. O fiinţă originală !

— Zău ? Aveţi şi chestii d'astea pe aici ?

— Nu ironiza...

— Ţii cu tot dinadinsul să cred ? Nu cumva eşti romantic ?

— Iţi arde de glume ! ! Interesează-te şi-ai să vezi că nu sunt deloc romantic...

— Imi face impresia că eşti pătruns de originalitatea acestei fete în alb ! Oare discuţia noastră n'are ceva „à thèse" ?

— Nu ! Dimpotrivă ! O fac numai ca să-ţi arăt că şi oraşul nostru are „perlele" lui !

— De care n'am auzit până acum !

— Pentrucă nu s'a găsit nici un binevoitor să ţi-o spună... Poţi să-mi apreciezi gestul!

— De bună seamă! Şi încă la justa lui valoare! !...

Deodată muzica se deslănţuie... „Patinatorii" lui Waldteufel încep să se clatine lasciv printre alei, prin frunzişul pomilor, deşi e o seară cu adevărat de vară şi „patinatorii" cel mult, ca să pară ceea ce sunt, ar fi trebuie „să tragă targa pe uscat". Dar acordurile pline, cad frumos, cu unduiri leneşe. Radu se regăseşte mai puţin certat cu sine, ascultând muzica. Niciodată nu se executase ceva atât de frumos şi simţit. Poate că şi muzicanţii ca şi dirijorul au sesizat sosirea neaşteptată a fetei în alb!

— Mai stai ? întrebă prietenul ridicându-se.

— Da ! ! N'am alt program pe astăseară mai bun decât ăsta.

— Iţi propun eu unul! Mergem să bem doi ţapi ! !

— Nu, nu merg ! Altădată !

— Atunci, să ne vedem !

— Cu bine.

E întrucâtva mulţumit de plecarea prietenului. Dar fata în alb unde o fi ? A plecat ? S'a întâlnit cu cineva ? Ar dori mult s'o ştie. Intr'adevăr îl interesa... Şi n'a întrebat măcar de numele ei întreg. Ştie doar c'o chiamă Lucia ! Lucia! Ce nume! Nume de lumină! E pe deplin convins că n'ar fi putut s'o cheme altfel decât aşa... I-a rămas în minte conturul alb, neprecis, care se legăna în mers de undă. Avea părul blond, căzut în valuri pe doi umeri micuţi. Şi sigur că numai albaştri îi puteau fi ochii... Altfel numele ei n'ar mai fi de lumină, nici atât de întregitor! Căci lumina Bărăganului nu poate exista fără cer albastru! Şi nici conturul nu i-ar mai fi atât de limpede în gânduri...

Când se descoperă atât de preocupat de fata albă, Radu încearcă să se ironizeze singur. Apoi văzând că nici aşa nu şi-o poate alunga din minte, să se preocupe de altceva, căută să gândească la altceva. Deaceia vrea să se definească, în timp ce valurile valsului îl acoperă într'o ploaie colorată de melodie. Fără îndoială e un ins ciudat. Un ins mânat în viaţă de un neastâmpăr ce-l face să fie copleşit mereu de viaţa de toate zilele. Ii place să găsească întotdeauna, în noianul zilelor, o portiţă, portiţa visului, pe care să lunece, trăind dincolo de lume, într'o lume a lui. Dar această ciudată îndeletnicire făcea tot de atâtea ori să se rupă echilibrul dintre el şi lume. Ii era necaz că lumea nu se dăltuia după dorinţa lui; de aici tot nesaţiul acela tânjit, tot sbuciumul după rezolvarea unui „inexplicabil" bănuit dar niciodată definit. E o fire ce se caută mereu între datele a două noţiuni, foarte flexibile, a fi şi a visa... Un fel de ins suspendat între vis şi viaţă...

In orăşelul acesta este venit de aproape şapte luni de zile şi încă n'a reuşit să-şi facă un prieten. A căutat să şi-l apropie pe Nelu Stătescu, un avocat de mare viitor al baroului local, dar ceva, un ceva ce luneca printre degete, punea bariera între ei, deşi se cunoşteau încă de pe băncile liceului.

Orele ce le căpătase la liceul de băieţi, îl făcură să cunoască altă categorie de oameni : colegii. La început a fost privit ca un fenomen : întâiul la capacitate pe ţară. Aureola de „mare învingător" însă e valabilă numai până când poţi cunoaşte mai de aproape pe cineva. Indată ce-l vezi că nu-i decât un „om" şi nimic mai mult, piere ca prin farmec. Dar „aureola" creiase şi un fel de „distanţă", de răceală între colegi şi el, nuanţată de dispreţ. Nu odată, când se ivea vreo discuţie în contradictoriu, la care nu înţelegea să se amestece, tocmai ca să nu dea naştere la interpretări, era solicitat de vreun coleg, cu ironie vădită.

— Dv. ce părere aveţi domnule coleg ?

Intotdeauna însă ieşea cu bine din discuţie, deşi în dosul fiecăreia se ascundea o cursă.

Colegii cei tineri formau „opinie separată" de cei bătrâni; ei discutau politică, făceau diferite consideraţii asupra politicii externe, înjurau şi divinizau anumite personalităţi, iar când subiectul ieşia din politică, atunci materialul din care se alimenta erau femeile. Ceilalţi, dascălii bătrâni, intrau la ore fix, pătrunşi de misiunea lor până în măduva oaselor ; călcau apăsat, cu catalogul la subţioară, păstrându-şi aceeaşi mască pe faţă, rigidă, ca o figură de monument. Slujba o îndeplineau ceremonioşi, convinşi că altfel nu le-ar sta bine.

Singurele clipe fericite le trăia în mijlocul elevilor. Reuşise să se facă iubit de toţi. Desfiinţase acea distanţă convenţională dintre catedră şi bancă.

Azi dimineaţă venind vorba despre anumite metode închise în sisteme pedagogice perimate, Radu recomandă, ca o sugestie, metoda lui : apropierea dintre profesor şi elevi. Directorul liceului, Dumitru Răuţă, profesor de latină şi greacă, unul din cei trei „demoni ai liceului" îşi pierduse sărita. Işi ridicase pe frunte ochelarii cu ramă de bagă şi-l privise crunt, ca un călău. Acesta era gestul lui de totală enervare.

— Domnule Văleanu, asta-i metoda cea mai primejdioasă.

— De ce, domnule director ?

Dumitru Răuţă era un tip „standard" de profesor. Fiind director încă dela înfiinţarea liceului, căpătase în tot oraşul numele familiar de „nea Mitică". Cu mult înaintea războiului fusese lăudat pentru „merite pedagogice" de către însuşi ministrul de atunci, cu prilejul unei inspecţii şi dacă „nea Mitică" admitea vreodată părerea cuiva, o făcea numai atunci când nu se vorbea de pedagogie. In privinţa aceasta se creiase un fel de tradiţie, respectată de toată lumea profesorală. Căci altfel „nea Mitică" se făcea foc, ţipa şi dela profesori şi până la servitori, în asemenea momente, era imprudent să-i ieşi în cale; iar acela care-l contrazicea era notat

pe „lista neagră". De aceia în dimineaţa de azi, la începerea discuţiei, toţi ceilalţi profesori tăcură.

— De ce domnule director ? repetase Radu întrebarea.

„Nea Mitică" care se plimba, roşu ca un rac, cu mâinile vârâte în pieptul vestei, se opri în faţa lui Radu.

— De ce ? Hm ! Mai întrebi „de ce ?" domnule coleg ? Asta-i defectul dv., ăştia tinerii ! ! Dv. nu ţineţi seama de experienţa noastră, de apostolatul nostru, de pasiunea noastră depusă pe altarul şcolii. Veniţi, chemaţi şi nechemaţi, cu capul îmbuibat de profesorii ăi mari, să ne daţi nouă lecţii şi să ne puneţi întrebarea „de ce". Apăi să ştii d-ta, d-le coleg, că una-i teoria şi alta-i practica ! Ăi fi d-ta tobă de carte, dar noi avem practică domnule şi practica-i mama pedagogiei.

— Dar, domnule director, eu n'am pomenit nimic nici despre practică, nici despre teorie ! !...

— Sigur că n'ai pomenit ! se oţeţi directorul... Nici nu poţi să pomeneşti ! Ce ştii d-ta din pedagogie ? Ehei, domnule Văleanu ! Uită-te la mine ! Sunt

(Urmare în pag. 7-a)

IN PLIN MISTER

URMARE DIN PAGINA I-a

este decât neant. Şi acesta este, cum se spune *„le mot de la fin"*. Disgraţiaţi, ce lumini am putea să proectăm într'o lume care ne este închisă, de care am fugit aşa cum se ştie, din care nici chiar o sublimă apariţie n'am putut suporta — fiindcă am pironit-o în cue şi am răstignit-o pe un vârf de munte sălbatec! In acest ceas definitiv şi greu natura omenească şi-a reclamat desigur nu ştiu ce tristă *autonomie* — iar pedeapsa n'ar fi putut să fie mai grea, fiindcă ea este graţia ce ni s'a oferit dar pe care n'a mai avem şi ea mai este însăşi limitele noastre care nu se mai trec. Am rămas singuri şi zăvoriţi în *veac;* am rămas etern şi universal chinuiţi de *mister !*

Şi de aceea noi nu vom putea explica niciodată mai mult decât *imposibilitatea* noastră de a cuprinde misterul — fiindcă această imposibilitate *e în noi,* — nu însuşi misterul, care ne scapă, găsindu-se dincolo absolut de închisoarea de spaţii şi timp, acolo adică unde ochii noştri, ai spiritului, şi ai inimii de cele mai multe ori, nu mai pătrund.

Când d. Nae Ionescu de pildă ne vorbeşte de *suferinţa* lui Dumnezeu, când o afirmă ca o certitudine — ne întrebăm miraţi cum a ajuns s'o afle ?

Iată-l în schimb vorbind de *Inviere.* Cât adevăr aici!

Dar nu ni se spune acum, e drept, decât eroarea noastră când negăm „FAPTUL" real al Invierii — pe care *neputinţa,* de cele mai multe ori savantă, îl crede „simbol" când nu vorbeşte de nu ştiu ce „Renaştere a naturii" sau de „mitul solar"...

Dece nu isbutim să afirmăm totdeauna FAPTUL real, aşa cum este, al Invierii ? Fiindcă există *„mai multe planuri de existenţă"*, fiecare din aceste planuri necesitând *„mijloace speciale de investigaţie"*. Un plan de existenţă este acela din lăuntrul veacului, al nostru. Alt plan este cel în afară, dincolo de *„carcera vremii"*. Şi atunci când noi nu isbutim să *simţim* aşa cum a fost, real, înaltul mister pascal, este desigur fiindcă aplicăm în lumea de dincolo de veac raţiunea planului nostru de existenţă, care raţiune, cu legile ei stricte, n'ar putea valida în nici un fel FAPTUL REAL al Invierii.

Ne-ar trebui pentru a constata real, faptul acesta, mijloace de investigaţie proprii planului de existenţă dincolo de *istorie,* — realitatea oricât de uluitoare (pentru noi) a Invierii intrând în raţiunea planului de existenţă absolut ca, probabil, lucrul cel mai natural.

Există astfel „mai multe lumi de grade de realitate deosebite".

Dar dacă aceste lumi „de grade de realitate deosebite" există — ceeace apare cu un fel de evidenţă — fiecare din ele cuprinzând raţiuni diferite care pot confirma sau infirma fenomenele respective, este interesant atunci să vedem că d. Nae Ionescu însuş trece adeseori prin aceste lumi cu o indiferenţă sau cu o facilitate care surprinde.

Iată, astfel, *Tristia* — articol turburător... Pretinzând însă acum că Dumnezeu, prin faptul însuş al creării lumii se dovedeşte a fi fost în lipsă, în dezechilibru — fiindcă, altfel, dacă ar fi fost în echilibru *nu s'ar fi mişcat,* n'ar fi avut nevoe să creeze, să-şi adauge desigur că-i lipsea, *„ca să se împlinească"* — pretinzând aceasta d. Nae Ionescu enunţă o propoziţie perfect logică fără îndoială, dar cu grava deficienţă numai de a fi adevărată *pe planul nostru de existenţă,* atunci când ea se ocupă totuşi de lucruri *care se petrec dincolo de istorie şi dincolo de veac!* Se înţelege astfel că toate concluziile la care ajunge d. Nae Ionescu, cad, cu puntea şubredă pe care o întinde într'o lume ale cărei „mijloace de investigaţie" nu i-au stat la îndemână. Şi „suferinţa" lui Dumnezeu — şi tot...

Cum ar şti d. Nae Ionescu că *dincolo de veac,* „a crea" presupune aceleaşi necesităţi care există pe planul nostru de existenţă ? Şi de ce să nu admitem eventual că pe planul de existenţă absolut, actul creaţiei ar putea fi gratuit, fără să presupună *nevoe,* nici *lipsă ?*

„Unde e echilibru, nu e nimic; e nemişcare" — spune iar d. Nae Ionescu — şi Dumnezeu *mişcându-se,* „ieşind din el", prin chiar crearea lumii, „dovedeşte a fi fost în desechilibru"...

Legile *noastre* de echilibru, desigur acestea sunt... Cine ar putea să ne asigure totuş că *pe planul de existenţă* al lui Dumnezeu *aceleaşi* legi ale echilibrului sunt valabile, când s'ar putea ca, *acolo,* însăşi mişcarea să aibă *alt sens* decât al desechilibrului ?

Şi în sfârşit: *„...creând ceva* (Dumnezeu), *a făcut un efort; iar efortul e suferinţă..."*.

De unde, suferinţa lui Dumnezeu...

Aceeaşi permanentă încurcare de „planuri de existenţă". Efortul e desigur suferinţă — *dar pentru noi,* IN VEAC ! E posibil, să fi fost şi pentru Dumnezeu. Dar n'o ştim... Tot atâta de mult e posibil şi contrariul: Dumnezeu care *„poate totul"*, dece — în planul lui de existenţă care nu e al nostru (şi pentru care noi n'avem mijloace de investigaţie) — dece n'ar fi putut, şi efortul chiar, fără suferinţă ?

E o lecţie tristă, şi care ne spune mult, acest zadarnic vagabondaj cu d. Nae Ionescu în lumea în care nu se poate pătrunde... Decâteori aburii calzi ai nopţii ne cheamă şi ne gonesc, decâteori strani vedenii par că s'au apropiat de noi şi ne grăbim să le prindem, ele sunt cu atât mai mult *dincolo* — şi în faţa noastră, de două mii de ani, aceleaşi porţi stau zăvorite. Crima oarbă de pe Golgotha — pe care poate că nici nu ştim s'o plângem, mă gândesc ! — ne-a condamnat la o teribilă autonomie în care, cârtiţe de mişcare şi vieaţă, ne lovim fără puteri în întunericul greu ca o temniţă, de spaţii şi timp.

Palide ilusii aruncă un aer obosit peste atâtea singurătăţi... *Veacul* se va sfârşi ? In triumf ?... Şi să fie moartea poate cea dintâi bucurie ?

Un plâns depărtat şi sec, înnecă visarea.

Am ucis, odată, o lume: A fost *Deslegarea?* Să fi fost *liberi,* atunci?...

...In plin mister, şi poate în faţa ochilor noştri chiar — *cum* să-l *vedem ?* — un mister într'adevăr cu atât mai straniu, cu cât se poate să fie „în plină lumină".

TOMA VLĂDESCU

CONTINUARE LA „FATA ALBA“

alb ca oaia şi nu m'a 'mbătrânit calea bisericii, ci şcoala ! Pe altarul ei mi-am jertfit anii tinereţii şi-am slujit-o onorabil treizeci şi doi de ani ! Şi-oiu fi învăţat şi eu ceva într'atîta amar de vreme!... N'oiu şti să merg pe bicicletă, sau să dau cu picioru 'n minge, dar sunt tobă de pedagogie.

— M'aţi înţeles greşit ! continuă Radu. Am voit să spun că o apropiere de sufletul elevului creiază întotdeauna o atmosferă prielnică învăţăturii, mai prielnică decît metoda agresivităţii. Orice materie, cât de insipidă ar fi, capătă viaţă şi poate fi asimilată cu mai multă plăcere.

Directorul se opri din colinda nervoasă prin cancelarie, îşi lăsă pe nas ochelarii şi se adresă profesorilor înmărmuriţi.

— Auziţi domnilor colegi ? Există „materii insipide“ în şcoala noastră ? Şi dacă sunt, care-s acelea, domnule coleg ?

— Nu există materie insipidă, domnule director. Insipid poate fi numai procedeul prin care se predă acea materie !

— Şi dumneata crezi că metoda d-tale e bună ? Dumneata nu faci nici un serviciu pedagogiei, aplicând-o. Nu vezi cât de răi sunt elevii de azi ? Din contră, îi înveţi cu năravul...

— Vă 'nşelaţi domnule director. Răspund personal de elevii mei. Nu cu mijloace de sbir se pot modela caractere ! Asta-i părerea mea... Şi-am aplicat-o cu mult succes ! !

— Domnule coleg, nu primesc lecţii dela nimeni, cu atât mai puţin de la dumneata care nu-ţi cunoşti lungunasului. Ehei! câţi ca d-ta n'au trecut prin mâinile mele ! !... Pe mine, dacă vrei să ştii, marele om al şcoalei, Spiru Haret, m'a felicitat pentru merite pedagogice, dându-mă exemplu... Să-ţi arăt procesul verbal de inspecţie !... Şi apoi mai sunt şi directorul acestui liceu, dacă nu ţi-e ruşine de pletele mele albe ! !...

Şi brusc, şi-a luat catalogul şi a trântit uşa puternic după el.

Radu s'a ridicat. E hotărît să caute fata în alb. Vrea s'o găsească ! Nu crede să fi plecat !

Valsul încă se leagănă în pânza nopţii. Se opreşte în locul unde o văzuse dispărând. Ascultă ! Nimic. Cineva, un tip, cască somnoros pe o bancă. O pereche trece, strânşi la braţ, şoptind. Radu înaintează căutând să pătrundă cu privirea colţurile întunecoase. Face câţiva paşi şi iar se opreşte... A auzit un foşnet... Da, un foşnet în boschetul de alături. Hotărît, îşi mână paşii într'acolo. O clipă ezită să intre; în cele din urmă, încet, cu siguranţa că fata în alb nu poate fi în altă parte, se pierde în umbra boschetului... Şi o zăreşte, mai albă decât o purta în gând, pe bancă. O clipă e ispitit să fugă; are impresia că încearcă sentimentul unei profanări, stricând liniştea fetei în alb. Dar nu fuge; ceva îl ţine pe loc, îl împietreşte.

— Oh ! Iertaţi-mă ! se scuză moale Dacă aş fi ştiut ! !...

— Nu-i nimic domnule !... Boschetul nu-i al meu !... Şi dacă vrei, poţi să te bucuri de umbra lui împreună cu mine!

Incă odată Radu are prilejul să se încânte de căldura feminină a glasului.

— E o seară atât de minunată ! se spovedeşte fata în alb. Poate dintre cele mai minunate seri dăruite oraşului nostru ! Nu crezi şi mata la fel ?

— Eu am cunoscut prea puţine seri aici, ca să-mi pot da seama!

— Din Octombrie şi până acum, n'ai avut prilejul să trăieşti aci seri frumoase ?

— A trecut timpul pe lângă mine ca pe lângă un strein, ca şi oraşul acesta, ucigător de indiferent... Dar de unde ştiţi dv. când am sosit eu aici ?

— De unde ştiu ? Ce nu se ştie într'un orăşel de provincie ? O dovadă că nu-i chiar „ucigător de indiferent“, cum vrei să afirmi d-ta ! Poate că d-ta treci prea indiferent prin el! ! Şi-atunci nu orăşelul nostru e de vină ! !

— Aveţi dreptate să vi-l apăraţi !... Mie însă nu-mi place ! ! Poate fiindcă n'am prieteni aici, sau fiindcă nu ştiu cum să mă adaptez lui ! !

— Cum, n'ai prieteni ? Dar Nelu Stătescu ?

Radu aruncă privirile, îndrăsneţe, spre făptura de lângă el. De unde îl cunoştea ? Cine era ? Oare apariţia lui să fi însemnat **un eveniment** pentru oră-

şelul cu muzică militară şi cu femei arzânde ?

— Aş putea domnişoară să ştiu cel puţin cum vă numiţi ?

— Faci asta ca să ai o confirmare ?

— Nu 'nţeleg !

— Nu-mi ştii numele dela Nelu ?..

— Nu mi-a spus nimic ! ! Afară de faptul că sunteţi cea mai originală fiinţă de aici !

— Serios ? Am să-i fac tărăboi pe chestia aceasta !

— In cazul ăsta, trebue să aştept şi eu unul !

— De ce ?

— Fiindcă şi eu cred la fel ! !

Fata albă a tăcut. Şi Radu aude acum muzica parcă întâia oară deşi cânta de mult foxtrotul „Fetiţe dulci“. Ascultă melodia parfumată, cântând în gând. Şi gândul cântă cu fiecare ram, cu fiecare svon, cât poate de tare.

— Nu-i aşa că au început nostalgiile să bată la porţile sufletului ?

— Nu ! ! Tristeţile, da ! mărturiseşte Radu.

O clipă iarăşi tăcere. Radu numără secundele : una, două, trei... Muzica a tăcut. Ceasul din grădina Palatului bate clar. Radu numără de astă dată loviturile... S'au sfârşit.

— Dacă eşti bun, cât a bătut?

— Douăsprezece !

— Aşa târziu ?

S'a ridicat. Radu o vede bine acum. Raza i s'a rătăcit în păr şi joacă reflexe de aur în buclele blonde. E puţin mai măruntă decât el. Ar voi s'o ia în braţe, s'o adune lângă el şi să spună că-i este dragă, dar nebunia e doar visată, căci braţele i-au căzut ,inerte, dealungul corpului. Nici s'o reţină nu poate. Cuvintele „aşa târziu ?“ l'au dezarmat. A ieşit din boschet şi Radu o urmează, aproape fără să-şi dea seama. Parcul s'a golit complect. Muzica plecase iar la berăria parcului mulţimea de curioşi nu-i mai tivea marginea. Era ora retragerii pentru darul somnului care amorţeşte subit oraşul. Un singuratic doar mai rătăceşte pe aleia lor... Când s'a apropiat, Radu l'a cunoscut : Nelu Stătescu... Fata l-a strâns de mână, silindu-l să rămână în umbră şi i-a spus încet bună seara... Apoi a fugit.

— Hallo, Nelu !

Nelu s'a întors, surprins...

— Bine că te găsesc, Lucia ! Fusesem trimis după tine ! ! Unde ai stat ? Te-am căutat peste tot !

— Aici, în boschet ! !

— Ce ţi-a venit să te ascunzi ? Sau poate ai voit să fii singură ?...

— N'am fost singură, ci cu un domn !

— Serios ? Ce fel de domn ?

— Te surprinde ?

— Intrucâtva ! Mă întreb cam ce domn ar putea fi ! !

— Nu te mai întreba ! Mai bine spune-mi unde-s ai mei !

Radu n'a mai auzit ultimul cuvânt. I-a privit cum au pornit, voind să vadă dacă nu cumva Nelu o ia de braţ. Dar n'a putut să observe căci au dispărut. Ca să-i urmărească găseşte că e prea urât.

Lucia însă l'a încântat ! Ii are şi acum vocea în urechi, ca o melodie.

La un colţ o pereche, îmbrăţişaţi. Poate vor fi chiar ei. Dar nu... Ea nu are rochia albă. Sunt surprinşi şi ea îşi ascunde capul la umărul lui. Radu roade seminţe, vulgar. Ar voi să-şi roadă şi gândurile, să le ucidă, să rămână într'o amorţire care să însemne doar o legătură mică între a fi şi a nu fi.

— Bună seara Domnule profesor ! !

L'a cunoscut. E elevul Dobrescu Petre, din clasa VII. Cine ştie de unde vine ! Poate că îşi are şi el o „fată albă“ cu ochi albaştri, în luminile cărora îşi limpezeşte sufletul. Numai el e singur...

Lumea pe care nu voise s'o cunoască până acum îi trimese semn... Se voia altfel cunoscută de el. Şi peste toate, ca o plutire mereu prezentă, stăruie o zână albă, mereu visată şi întotdeauna a lui, care se botezase în seara acesta de vară „fata albă“.

Alte preocupări n'au mai venit... Doar „fata albă“ e lângă el ca inima lui şi lângă inima lui ca lângă o nebunie, fără să ştie dacă poate să-şi afle odihna. Ştie numai că îi este drag să gândească acolo, — deşi imagina de nufăr poate să-i fie o povară, peste poverile lui.

Ceasul dela palat a bătut orele două... Apoi două jumătate. Dar n'a mai ştiut când a bătut trei...

DAN BALTEANU

Poşta redacţiei

Nicolae al Lupului. — Mulţumim pentru povestirea trimisă. Se va publica. Mai trimiteţi.

Clement Munteanu. — „Făcliile din templul“... dumitale nu pot lumina paginile „Universului literar“.

Dorinţele sunt frumoase... ca dorinţe.

„Vreau să trăesc senzaţiile
Cum nimeni încă nu le-a trăit
Vibrant să iubesc frumuseţile
Aşa cum nimeni nu le-a iubit“

Sau :

„Flori, flori, daţi-mi flori
Este darul cel mai mare
Vă mulţumesc de mii de ori
Pentru fiecare floare“.

Iubind florile şi frumuseţile, trăind intens senzaţiile, nu vă rămâne decât să reuşiţi în poezie. V'o urăm din suflet.

Pentru asta trebuie însă neapărat să renunţaţi la versuri de calitatea acestora :

„Eterne, eterne
vor fi pasiunile
ce'n rătăciri o să ne 'ndemne
să le trăim minunile (!?)“

Ori acest funebru terţet :

„Doliu(l) mă captează
văd că se'nopteză
şi-aşi voi să mor“.

Imi vine să zic — parafrazând pe Vlahuţă : Nu de moarte mă cutremur, ci de poezia ei.

A. Blascioc. — Mai trimiteţi. Evitaţi efectele facile şi feriţi-vă de unele reminiscenţe din Topârceanu (Furtună), Cerna (Veac trist) şi Vlahuţă (Melancolie de Paşti).

Dar nu e oare tragic primăvara
Şi nu-i **imens de nefiresc** să mori
Când sunt atâtea cântece şi flori
Şi-un verde-atât de dulce ne'nconjoară
Locurile comune să nu vă tenteze.

Constantin Ispas. — „De fapt — scrieţi — **gestul dv. îmi e indiferent, (gestul** ar însemna aruncarea la coş) eu voi continua să scriu pentru sufletul meu“.

E cel mai bun lucru pe care-l puteţi face. Dar atunci de ce mai trimiteţi „antologia“ de versuri inedite ? Nu îmi veţi lua în nume de rău dacă voi observa că tonul scrisorii d-voastră calcă anumite reguli de cuviinţă de care e bine să ţineţi seama.... chiar în corespondenţa cu o revistă literară care bănuiţi că nu va da versurilor d-voastră întrebuinţarea pe care o doriţi.

Suntem cu totul de acord cu aceste versuri ale d-voastră :

„Insă ce-am simţit **în mine,** mâna-mi nu [poate să scrie
In zadar şi **amintirea** şi **gândirea** (?!) [mă îmbie
Ce îngustă mi-e gândirea şi ce grea e [pana mea !“

Şi totuşi...

Paul Constant. — „Scrisori către un sărac“ şi „Primăvară“ se vor publica în curând. Mai aşteptăm şi alte versuri de la d-voastră.

Dasp. — Constatarea d-voastră că „nu agreem poezia pesimistă, mai ales la începători“ nu corespunde realităţii. „Agreem“ **poezia** de orice fel. Şi nu „agreem“ versurile scrise doar de dragul sunetului din coadă.

Dar dintre acestea **condamnăm** pe cele plângăreţe, ele fiind foarte stricătoare.

Sunteţi încă sub influenţa puternică a poeziei eminesciene. Perseveraţi şi emancipaţi-vă. Aveţi calităţi promiţătoare. Mai trimiteţi.

M. M. — „Ciripit“ e un foarte bun început. Continuaţi să scrieţi.

s.

INDEMN LA DRUMEŢIE

de NICOLAE ROŞU

Am zăbovit îndelung anul trecut pe marginea cărţii d-lui prof. Ion Simionescu, intitulată „Ţara noastră“. Este primul mare studiu pe care îl avem, de sinteză şi de proporţii enciclopedice, cuprinzând tot ce poate arăta pământul, oamenii şi lucrurile de artă şi de industrie. Această lucrare, care se cere neapărat tradusă în limba franceză şi germană pentru a-i înlesni circulaţiunea peste hotare, — nu slujeşte numai un scop de propagandă, ci o prezentare ştiinţifică, exactă şi metodică după o rânduială şi o regulă a scrisului pe cât de artistică, pe atât de îndemânatică. Acest material, adunat de un om sobru şi fără o cultură generală temeinică ar fi devenit prolix, obositor chiar, — aşa încât, nu şi-ar fi atins niciodată ţinta. Inzăpezit în scoarţele unei lucrări savante, nu s'ar fi adresat sufletului ci numai creerului, ar fi rămas steril, oricum însă, tot în aşteptarea unei prelucrări. Prea bogată pentru acei cetitori care vor să se iniţieze, ea avea nevoie de o introducere, de un ghid preliminar, tovarăş statornic şi credincios al călătorului. De aici a izvorît nevoia de a publica o altă lucrare, intitulată semnificativ *„Tinere, cunoaşte-ţi ţara“*. (Ed. Cartea Românească).

Dela cunoscătorii ţării prin călătorii, — şi paginile scrise de Al. Vlahuţă, Calistrat Hogaş şi d. N. Iorga, rămân mărturii preţioase — d. Ion Simionescu, a trecut la cunoaşterea prin studiu temeinic, totodată efectiv şi ştiinţific. Se relevă în înfăţişarea pământului românesc nu numai nevoia unei explicări geologice şi geografice, dar mai cu seamă tălmăcirea sufletească, înţelegerea îndrăgostită de ţara în care eşti om şi stăpân. Calitatea superioară a expunerii stă tocmai în acest fapt, cei care scriu fără a iubi şi acei care iubesc dar nu se documentează îndeajuns, nu pot duce lucrurile până la capăt. Unii degenerează într'un romantism patriotic, iar alţii se poticnesc în uscăciune şi prolixitate. Te introduci bunăoară în ţinutul munţilor urcând din treaptă în treaptă, măsurând priveliştea cu ochiul, iar harta cea mai bună ţi-o croeşti singur, empiric, din locurile pe care le-ai văzut şi le-ai cunoscut. Aceasta este adevărata învăţătură. Nu este deci surprizător pentru nimeni că d. Ion Simionescu presară ici şi colo citate din diferiţi scriitori, versuri care oglindesc mai bine pitorescul locului şi îl complectează, sau câte o zicală pornită din înţelepciunea poporană, superioară prin vechime celeia ştiinţifice de astăzi.

Pe de altă parte, d. Ion Simionescu abordează locurile cu piciorul, le descrie după ce mai întâi le-a călcat, nu îşi ia materialul de-a gata, prin abile compilaţii de bibliotecă, inutile trimeteri şi citate împestriţate care sterilizează o lucrare de genul acesteia. Geografia învăţată pe hartă nu aduce nici un rezultat, principiul mnemotehnic nu-şi arată utilitatea decât atunci când este slujit de preţioasa tovărăşie a excursionistului. O noapte în balta Dunării, o călătorie prin deltă, un răsărit de soare pe Ocolaşul Mare al Ceahlăului, o după amiază în lunca Siretului şi o seară petrecută la focul de pe vatra ţărănească, adună atât material de amintiri şi imagini cât poate să încapă într'o carte de geografie, având capitole de folklor şi astronomie. Pornit pe acest drum d. Ion Simionescu va lega geografia de istorie şi pe aceasta din urmă de literatură. După cum Oltul îşi cântă doina şi apele lui tălăzuesc sufletul pământului, tot asemeni încântătoarea vale a Siretului ne reaminteşte versurile lui Vasile Alecsandri şi pânzele cu cerul prăfos ale lui Grigorescu. Se naşte astfel o concepţie de viaţă care trece dincolo de humă şi de leat pentru a se adânci în perspectiva culturii româneşti. După această înţelegere telurică, însuşi conceptul culturii capătă o altă înfăţişare: cultura nu este o viziune abstractă a vieţii, expresia unui proces intelectual, ea se altoeşte pe pământ şi pe rasă, izvorăşte din istorie şi se înalţă pe culmile de granit ale spiritului etnic.

In multe locuri scrierile d-lui Ion Simionescu s'ar putea asemui cu acel inspirat clasicism din „Pseudo-Kynegheticos“, minunată oglindire de smaragd a pământului românesc, după cum în altele se relevă calităţile de enciclopedist ale omului de ştiinţă. Alăturea de clişeele reprezentând arta poporană, găsim statistici şi diagrame, tot atât de folositoare pentru a complecta tabloul unei ţări nu numai cu locuitori dar şi cu utilitatea practică a muncii. La aşezările omeneşti, pe care iarăşi le admirăm în variatele lor motive artistice, — ne revine în minte un studiu pe care d. Ion Simionescu l-a publicat cu mulţi ani în urmă în „Revista Ştiinţifică Vasile Adamaki“. Erau expuse acolo o seamă de consedirăţiuni asupra firii şi a psichologiei poporului trase din înfăţişarea casei şi a gospodăriei sale.

Comparativ se arată deosebirile dintre români şi minorităţile etnice conlocuitoare. Un popas prin sate şi prin oraşe aduce vorba despre mortalitatea infantilă şi despre alte probleme atât de însemnate, deoarece se arată şi din ce parte ar veni deslegarea lor. Cât de interesantă mi se pare activitatea publicistică a d-lui Ion Simionescu, prin documentare şi expunere, valoarea ei sporeşte însă atunci când din fiecare capitol se desprinde dragostea firească pentru pământul românesc şi un îndemn stăruitor pentru cunoaşterea ţării.

Turismul nu este o încordare a muşchilor, un exerciţiu fizic, o întrecere în goana de supunere a spaţiului, turismul înseamnă cunoaştere şi interpretare, cucerirea dimensiunilor spirituale prin instinctul de proprietate al pământului, al oamenilor şi al cerului.

Deci, îndemn la drumeţie.

Cronica cinematografică

Ultimul film al fraţilor Ritz aduce hazul acestor trei nebuni, trebue să recunoaştem amuzanţi, cari par foarte supăraţi pe public, răstindu-se la el într'un fel deosebit, care e, se pare, cheia întregului lor succes, atât peste ocean, cât şi, surprinzător după eşecul fraţilor Marx, în faţa publicului nostru.

E oarecum de mirare simpatia pe care o emană mutrele astea, accentuat semite şi atât de asemănătoare între ele.

Favoarea pe care le-a arătat-o publicul nostru în „Sing, baby, sing“, s'a menţinut şi la prezentarea lui „On the avenue“, pornind apoi către declin odată cu filmul blondei „minuni“ a patinajului, Sonja Henie.

Filmul dela „Capitol“, fără să-i readucă la nivelul preţuirii la care-i ridicase publicul, după primul lor film, înseamnă totuşi un succes faţă de „Regina patinajului“.

Şi asta nu fiindcă s'ar fi străduit regisorul şi scenaristul să fie originali, căutând ceva mai puţin obişnuit, ca pretext pentru plasarea diverselor glume şi spirite ale celor trei fraţi nebuni.

Din contra, ni se pare că s'au întors la intriga filmelor mute, în cari e vorba, mai întotdeauna de o dragoste fierbinte între doui tineri de treabă, cari înlătură încet, încet, diferitele piedici cari le stau în cale.

E vorba, bine înţeles şi de o revistă montată de nişte oameni nu prea la fel cu toată lumea (de altfel şi parada, cum spune titlul, e a nebunilor), în care avem ocazia să admirăm un număr de negri stepeuri, Tip-Top-Toe, cari ne fac să ne gândim la jucăriile de gumă ale copilăriei.

De asemenea, un viorist minunat ne arată câte taine se ascund într'o simplă vioară. Numele lui e Rubinoff.

Alice Fay, mai drăguţă ca de obiceiu cântă plăcut, la fel ca şi în celelalte filme ale ei.

Don Ameche, un surâs simpatic şi fotogenic. Iar fraţii Ritz, repet, nu fac deloc economie de haz.

Deci două ceasuri de copios amuzament.

L.

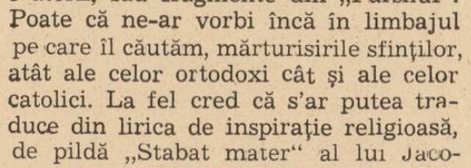

Programul săptămânii patimilor

S'a putut vedea că societatea de radio-difuziune n'are un program pentru săptămâna patimilor. Interzicerea spectacolelor în zilele de Joi, Vineri şi Sâmbătă este naturală. Oamenii au cu ce să-şi umple timpul (teoretic, deoarece nu prea cred că sunt mulţi cei cari meditează). Interzicerea aceasta este oarecum ceva exterior, o piedică în calea ateismului de a se afişa, dar nu se face nimic pentru ca duhul creştinesc să se trezească dacă este adormit sau să învie dacă a murit din cauza uscăciunii. Ea nu s'ar putea ridica însă pentru ultimele trei zile ale săptămânii, făcându-se transmisiuni de muzică religioasă, deoarece noi astăzi luăm contact cu muzica numai estetic. Ceea ce putem prinde este armonia acordurilor şi doar când stăm să analizăm, vorbim şi de sentimentul care i-a dat naştere şi pe care-l cuprinde. Muzica nu ne-ar invita la reculegere, ar fi tot o plăcere, ar fi tot spectacol pământesc şi nu dumnezeesc. Deci altceva decât oratorii, sau fragmente din „Parsifal“. Poate că ne-ar vorbi încă în limbajul pe care îl căutăm, mărturisirile sfinţilor, atât ale celor ortodoxi cât şi ale celor catolici. La fel cred că s'ar putea traduce din lirica de inspiraţie religioasă, de pildă „Stabat mater“ al lui Jacopone de Todi sau din lirica germană.

Muzica religioasă şi numai religioasă, excluzându-se cu desăvârşire săptămâna aceasta cea profană, fie uşoară, fie artistică, ar rămâne pentru trei zile dela începutul săptămânii. Ar fi ca o primă treaptă a înălţării interioare pe care trebuie să o realizeze omul în sărbătorile acestea.

Dar chiar pentru Luni, Marţi şi Miercuri constatarea pe care o făceam la începutul cronicii noastre şi anume că societatea de radio-difuziune n'are program pentru săptămâna patimilor, rămâne valabilă. Câteva fragmente din Parsifal (în nici un an nu se uită „Vraja Vinerii mari“) muzică de Haendel şi — mai puţină — de Bach.

Presupunând chiar că muzica universală nu oferă altceva potrivit pentru aceste zile, i-ar rămâne totuşi ceva de făcut societăţii de radio-difuziune. Ar trebui să devie o editură de muzică românească. Constatând ceea ce îi lipseşte pentru programul său, ar putea cere celor câţiva compozitori români să-i compună. Sabin Drăgoi, a cărui liturghie, un amalgam de motive bizantine, motive de inspiraţie mai nouă (căci actuala muzică bisericească este foarte puţin bizantină) şi melodii populare, am ascultat-o acum vre-o doi ani şi de atunci am regretat că nu pot să o mai ascult, credeţi că cerându-i-se, nu ar putea pune suferinţele lui Hristos în sunete? Ar fi minunat un oratoriu cu motive populare.

Compozitorii noştri au excelat până acum în compunerea de colinde. Societatea de radio-difuziune are putinţa să le îndrepte inspiraţia şi către săptămâna patimilor. Dar nu propunând un concurs aşa cum s'a făcut acum câtva timp, concurs al cărui rezultat nu l-am aflat niciodată, ci intrând direct în contact cu autorul şi asigurându-l că munca lui va fi preţuită.

MIRCEA BĂRBULESCU

E destul să zâmbești

de Tancu Bețâvu

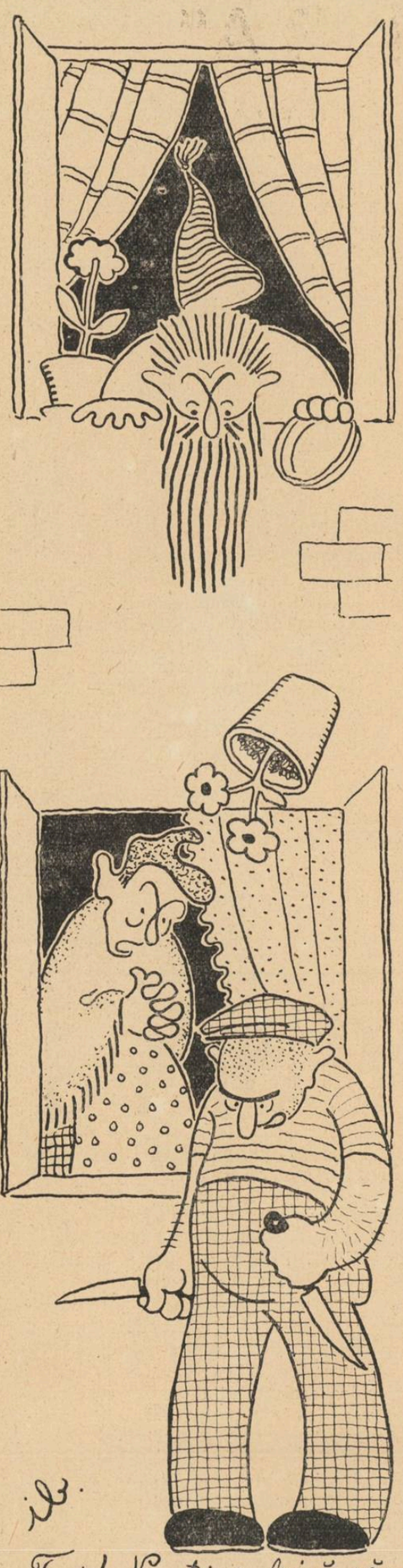

«Taci! Nu ți-e frică, păcătosule, că te-aude Cel de Sus și te trăsnește?!»

—«Să poftească, dacă i s'a urât cu zilele!

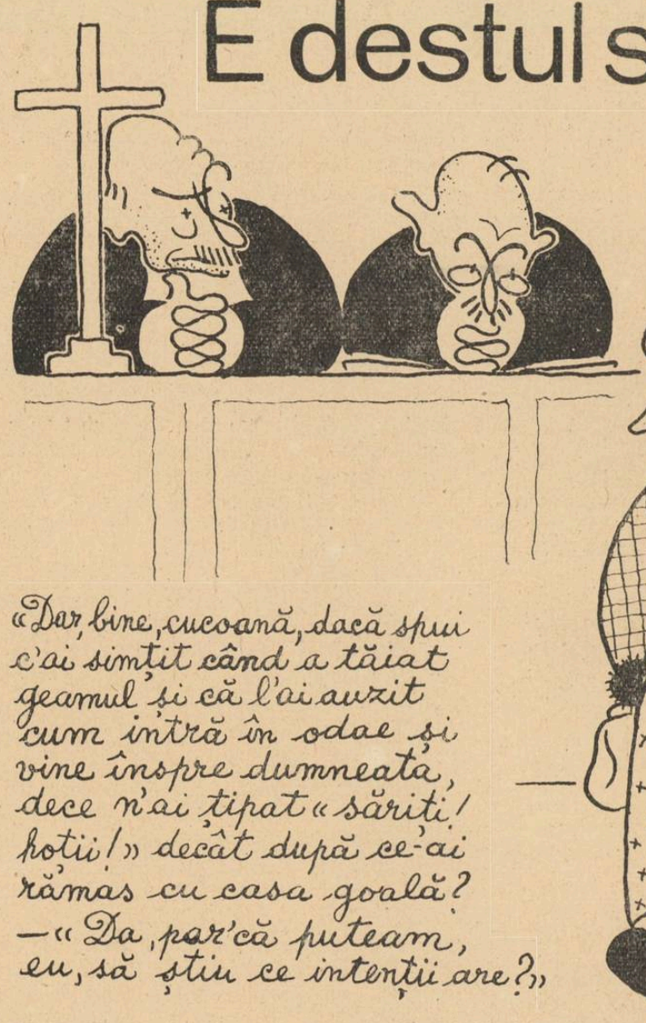

«Dar, bine, cucoană, dacă spui c'ai simțit când a tăiat geamul și că l'ai auzit cum intră în odae și vine înspre dumneata, decе n'ai țipat «săriți! hoții!» decât după ce-ai rămas cu casa goală?

—«Da, par'că puteam, eu, să știu ce intenții are?»

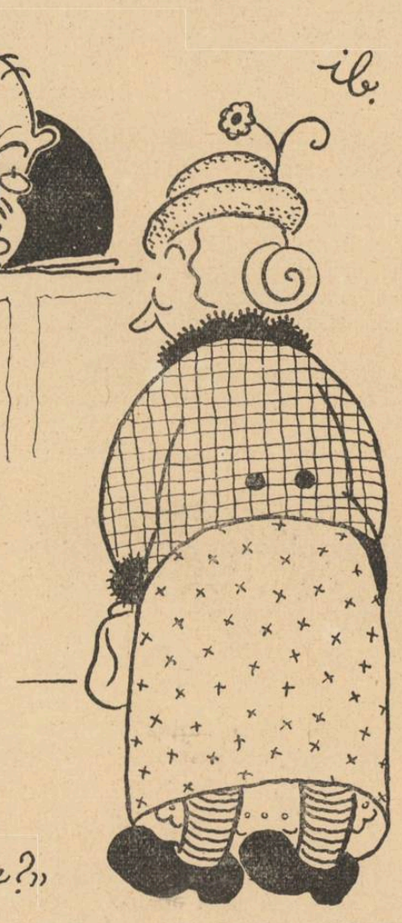

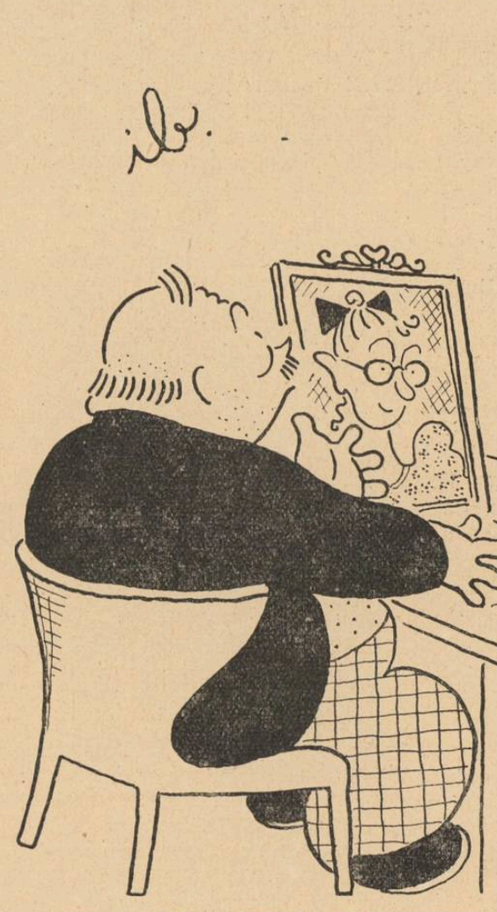

«Devenind ginerele meu, tinere, îți măresc salariul la 30000 de lei pe lună, ceeace înseamnă 1000 de lei pe zi! ce zici?

—«Ce să zic, Dom'le Director, unde merge mia, merge și sluța!

«Stai, Frosico dragă, lasă-mă, mai întâi să-ți explic!»

CHESTII...

VÂNZĂTORUL DE IDEI

Se știe că americanii au foarte desvoltat, în afară de simțul trăsnăilor și al recordurilor de tot soiul, și pe acel al comerțului.

Datorită acestei însușiri pe care o au excepțional de bine desvoltată, cetățenii de peste ocean au luat obiceiul de a vinde lucruri extrem de neobișnuite.

După cel ce-și vinde trupul sau creerul unui institut de cercetări științifice (pentru a fi disecat după moarte) și după faimoșii inamici publici numărul cutare, cari vând părinților odraslele respective, răpite în prealabil, ne-a sosit știrea că americanii, de scurtă vreme, s'au apucat de un nou comerț: vânzarea de idei.

Bineînțeles, această inovație s'a bucurat de un succes extraordinar, căci dacă pentru a-ți vinde capul este neapărat necesar să ai un cap, (în sensul material al cuvântului) și dacă vrei să vinzi copii oamenilor nababi trebue să-i furi (operație destul de costisitoare, decând cetățenii U. S. A.-ului au luat obiceiul să se joace în anumite ocazii cu un fel de scaun cam electric), pentru a fi „vânzător de idei" n'ai nevoe de nimic concret și palpabil. N'ai nevoe de magazin și nici de tejghea și nu plătești nici un impozit pe marfa pe care o ai în... prăvălie, căci nu-i capabil nimeni să ți-o măsoare.

Se pare că acești comercianți de o natură atât de abstractă, folosesc doar două lucruri în exercițiul meseriei lor. Un stâlp pe care stă prinsă o firmă vizibilă (cu inscripții cam în genul următor: **„cele mai bune idei se vând aici"**, sau **„ideile noastre sunt bune, ingenioase și eftine"** sau însfârșit **„Mister Bankos Barbes vânzător de idei excepționale"**) și un scaun așezat în umbra suszisei firme, pe care stă cu demnitate „negustorul".

Cel în nevoe vine la el și-și spune păsurile. De exemplu, îi declară că-l doare capul, sau îl cicălește nevasta, ori îl ustură, când merge, în dunga degetului mic dela picior.

In schimbul a cinci cenți „vânzătorul de idei" îi răspunde dogmatic: **„Ia un „Capol", bate-ți nevasta cu anticipație și schimbă-ți pantofii"**.

Bineînțeles că tariful consultației e în raport direct proporțional cu însemnătatea întrebării. Astfel, dacă un mare procopsit vine să cumpere „o idee" ca s'o pună în aplicare în cine știe ce industrie și s'o speculeze pe piață, aceasta îi va fi „vândută" foarte scump. Tot astfel și sfatul dat unui tânăr care vrea să se însoare, trebue deasemeni să fie foarte bine plătit (din cauza marei responsabilități ce-și asumă „vânzătorul") etc...

Cu o legitimă bucurie putem anunța astăzi publicului nostru bucureștean, acest nou soi de „comerț", recomandând tinerilor șomeri (neapărat „intelectuali") să se facă și ei „negustători de idei".

Suntem siguri că la noi, această inovație s'ar bucura cel puțin de tot atâta succes ca în America.

Mai ales în domeniul așa zis literar „vânzătorii de idei" ar avea o mare întrebuințare. Ar vinde, de exemplu, **idei bune** pentru autorii de romane, nuvele schițe și poezii. Ar furniza spirite autentice și diferite teme de inspirație autorilor de reviste fără duh, sau piese de teatru fără miez; ar face din fiecare imbecil cu veleități de scriitor, conferențiar, critic, etc., un om cu idei la înălțime și unanim apreciate.

Cum în prezent, în toate reuniunile noastre literare se simte o mare nevoe de „idei", sperăm că după citirea acestor rânduri se vor înființa în grabă câteva oficii de comercializare a acestor prețioase abstracțiuni psihologice.

Până atunci, „Universul literar" care e veșnic în calea progresului și apreciază orice efort ce ar putea ridica oricât de puțin literatura, va publica gratuit reclama primului „vânzător de idei" român care-și va deschide dughiana în București, anul acesta.

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA MĂRUNTĂ

D. PIMEN CONSTANTINESCU

unul din puținii cunoscători serioși — la noi — ai limbii și literaturii italiene ne trimite de la Sibiu o broșură — extras din revista Olimpio — „L'Infinito" di Leopardi in romeno".

După o introducere în care arată contribuția lui Asachi și Eliade Rădulescu la cunoașterea poeziei italiene în țara noastră și face o interesantă apropiere între Leopardi și Eminescu „l'infelice di Recanati e quello di Ipotesti" (nefericitul dela Recanati și cel dela Ipotești), d. Pimen Constantinescu înșirue pe traducătorii „Infinitului" în românește.

Primul ar fi Eminescu, iar prima traducere publicată se datorește lui Duiliu Zamfirescu (Convorbiri literare XXIV Martie 1891, p. 1090) și a apărut alături de „Le sera del dì di festa", „Alla luna" și „A se stesso". D. Constantinescu observă însă că gustul fin, cultura clasică și talentul poetic ale lui Duiliu Zamfirescu n'au fost suficiente spre a înfăptui o bună tălmăcire și însuși Duiliu Zamfirescu a omis aceste traduceri din volumele sale de poezii. Ele au fost publicate abia după patruzeci și trei de ani în volumul „Poezii" îngrijit de d-ra Marianna Rarincescu. In textul apărut atât în revistă cât și în volum, d. Constantinescu atrage atenția că s'a strecurat o gravă eroare tipografică și anume: **mine** a devenit **ruine.**

Al doilea traducător, Nicolae I. Basilescu care a mai tradus pe Catul și Alarcon și-a publicat versiunea din „Infinitul" tot în Convorbiri literare (XXIX, 1895, Mai, p. 524).

In 1907 au apărut două traduceri datorite lui Alexandru Pop-Dafin și Barbu Constantinescu.

Doi ani mai târziu profesorul craiovean Mihail Strajanu, autor al unui manual de italiană și a 2 volume de „Cestiuni literare" a făcut o traducere a „Infinitului" în dodecasilabi trohaici.

Poetul Alexandru Iacobescu a publicat, în 1918, o broșură cuprinzând 12 poezii traduse din Leopardi, printre cari și Infinitul. Versiunea lui Iacobescu e una din cele mai reușite.

O altă versiune a apărut în Istoria literaturilor romanice a d-lui profesor Nicolae Iorga (1920, p. 295-296).

In revista „Ramuri" condusă tot de d. prof. Iorga a mai apărut o traducere semnată de Antonian Nour (anul XVI No. 8, 19 Febr. 1922), în endecasilabi, lipsită — spune d. Constantinescu — de vigoarea originalului.

„Con George Murnu... „L'infinito" leopardiano trova finalmente un traduttore del tutto degno della difficoltosa altezza del compito. Poeta lui stesso, George Murnu gode la piu schietta gloria di traduttore in versi tra tutti i poeti viventi di Romania", scrie pe drept d. Pimen Constantinescu.

Traducerea profesorului Murnu în endecasilabi, rămâne cea mai bună dintre cele existente.

Ultimii traducători, în ordine cronologică sunt d-nii Cifarelli al cărui volum „Leopardi în românește" l-am menționat la această rubrică și d. Pimen Constantinescu.

D. Constantinescu a mai publicat în colecția „Ausonia", pe care o conduce, patru volume: Giovanni Pascoli-Poeme conviviale; Ada Negri — Cartea Marei; Pietro Mignosi și Gino Novelli — Poeme creștine; și Gabriele d'Annunzio — Patruzeci și patru de sonete.

Contribuții la cunoașterea literaturii italiene de felul celor datorite d-lui profesor Pimen Constantinescu trebuesc semnalate cu entuziasm, pentrucă ele înseamnă un pas înainte în cultura românească.

Așteptăm de la d. Constantinescu studii de sinteză asupra literaturii și culturii italiene și adăogăm că nu suntem dispuși să așteptăm prea mult.

LITERATURA DE SCANDAL

cartea d-lui N. Georgescu Cocoș, aprigul luptător pentru moralizarea literelor române obține un frumos succes de

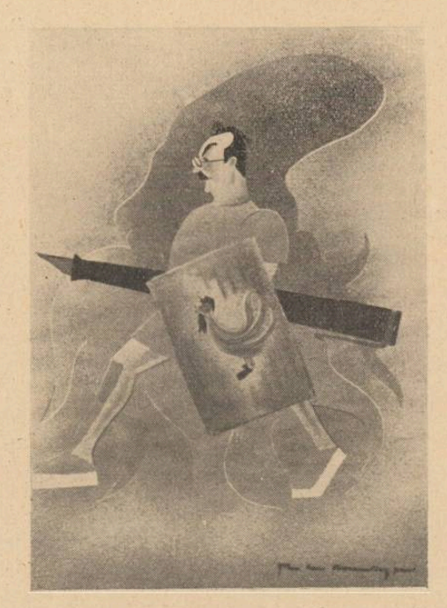

librărie.

Parodia este mânuită cu abilitate de domnia sa. Lucrul trebuie subliniat, fiind un gen dificil, în care foarte puțini au reușit. Uneori însă, d. Georgescu furat de originalul pe care vrea să-l parodieze, lucrează în așa fel „à la manière de"... încât uită de parodie și creează în spiritul celui parodiat.

D. Cocoș nu ne va lua în nume de rău dacă vom recunoaște cărții sale o valoare de creație originală mult mai ridicată decât aceea, pe care i-au atribuit-o mulți, de... etuvă literară.

ENIGMATICUL BAIKAL

este titlul romanului pe care poetul Eugen Boureanu l-a publicat în editura „Cartea Românească".

Venit la scurt interval după „Viața spătarului Milescu" acest volum dovedește că d. Eugen Boureanu este în plină activitate și că e dintre cei cari au aderat la formula anul și... volumul.

BÂRLADUL CULTURAL

D. Gh. Vrabie fiu al Bârladului este un luptător neobosit pentru cauza urbei natale. După o serie de conferințe la radio, de foiletoane prin reviste și ziare, d-sa a dat la iveală un volum masiv asupra orașului în care au văzut lumina zilei ori au lucrat o seamă dintre cei mai valoroși fii ai acestei țări.

Neglijând partea istorică asupra căreia avem un material vast în „Documente bârlădene" ale episcopului Antonovici, și care latură va face, desigur, obiectul unui alt volum, d. profesor Gh. Vrabie descrie Bârladul ca „focar de cultură" leagăn al „tradiționalismului cultural".

Vlahuță, Hamangiu, Alexandru Philippide, Iacob Antonovici sunt bârlădenii de care autorul se ocupă în chip deosebit. Infățișează apoi în adevărata lumină activitatea literară bogată pe care au desfășurat-o Emil Gârleanu, G. Tutoveanu, C. Moldoveanu, D. Nanu și A. Mândru.

Este știut ce larg răsunet au găsit în publicul cititor revistele „Făt Frumos" „Florile dalbe" și „Graiul nostru" conduse ori animate de poetul G. Tutoveanu.

Cunoscutul folklorist Tudor Pamfile a lucrat intens la revistele „Ion Creangă" „Miron Costin" și „Florile dalbe" aducând un material folkloric vast și de mare interes, iar Virgil Caraivan a scos revista „Răzeșul" preocupată tot de chestiuni de istorie și folklor.

Cartea d-lui Vrabie este o frumoasă contribuție la cunoașterea trecutului literar al Bârladului și a rolului pe care acest oraș l-a jucat în desvoltarea noastră culturală. Pătruns de acel dor de lumină caracteristic cercetătorilor serioși, volumul d-lui Vrabie trebuie să fie o pildă nu numai demnă de urmat, ci și urmată.

IN EDITURA

„Cugetarea" va apare în primele zile ale lunii viitoare romanul „Satele" al d-lui B. Iordan autorul volumului de succes „Revizori și inspectori".

Revista noastră a publicat în No. 8 un fragment din acest roman, din care cititorii și-au putut da seama de calitățile scrisului viguros al d-lui B. Iordan.

ȘTEFAN PETICĂ

poetul al cărui destin literar a fost dintre cele mai triste va face obiectul unei monografii pe care d. N. Davidescu, eminentul romancier, poet și critic o va publica în editura „Fundațiilor pentru literatură și artă, Regele Carol al II-lea".

GRUPAREA

teleormăneană „Drum", care tipărește revista cu același nume, va edita o serie de volume cuprinzând poeziile tinerilor poeți ai județului.

Primul volum a și apărut. El se numește „Țara vinului" și poartă semnătura d-lui George Constant. Teleormanul vrea să ne întărească, prin literatură, convingerea că s'a despărțit definitiv de Vlașca.

r. st.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908--938

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe 1 an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 12
SÂMBĂTĂ 7 MAI 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIU

Vermeer din Delft — Portretul unei tinere

JAN VERMEER DIN DELFT

de LUCIA DEM. BALACESCU

Penița s'o aștern cu grije, cu osârdie, ca să vorbesc de „Pictorul" între pictori, Jan Vermeer din Delft. E o cinste care mă copleșește. O să găsesc cuvintele necesare să-l slăvesc așa cum se cuvine?... In tot cazul, dragostea și admirația fierbinte ce-i port mă vor ajuta întrucâtva. Ce sunt cuvintele pe lângă sentimentul atât de pur care te cuprinde când îi privești pictura? Te simți mic și smerit în fața lui ca într'o biserică.

Despre viața lui se știe prea puțin. Modest și sărac, a trăit numai 43 de ani, nevastă-sa îi punea zălog tablourile la brutărie pentru o bucată de pâine. Era om necăjit cu zece copii și s'a însurat tânăr. Născut în 1632 în orașul Delft din Olanda, o ia de nevastă pe Ecaterina Bolnes la 1653, având 21 de ani. Moare în anul 1675. Se crede că n'a călătorit nicăeri, afară de Leyda sau Amsterdam, unde se presupune că a fost. Nu se știe nimic sigur asupra lui, trăia retras, departe de colegi și de pasiunile lor. S'a crezut că-i fusese profesor Carl Fabritius, elevul lui Rembrandt, dar s'a văzut că e inexact și că s'a format mai mult singur, sub auspiciile unui pictor de mâna a doua, originar din Delft, locuind acolo împreună cu el, Leonard Bramer. Preciziunea acestui fapt se datorește albastrului din tabloul lui Bramer, păstrat la muzeul din Viena, albastru unic în pictură denumit „albastrul lui Vermeer", care-i dovada influenței maestrului asupra elevului. Se mai presupunea, după un anumit clar-obscur utilizat de Vermeer, că ar fi fost și elevul lui Rembrandt, — însă părinții lui erau prea săraci pentru a-i plăti asemenea maestru. De altfel, la 21 de ani, când își luase locul în corporația pictorilor nu avusese destui bani să-și plătească taxa și rămăsese dator.

Două secole au trecut după moartea lui în care nu s'a mai știut, nu s'a mai auzit nimic de dânsul; murise bietul, a doua oară! Tablourile sale se confundau cu ale contimporanilor Nicolae Maes, Metsu, Petru de Hooch; abia în 1855 un anume Bürger îl descoperă și entuziasmat cercetează aprig tot ce se referă la el, reușind să-l scoată din umbră. In 1860 Charles Blanc, critic de artă, îi consacră câteva rânduri

(Urmare în pag. 8-a)

Vermeer din Delft — Paharul cu vin

Romanul românesc

V

Alegerea subiectului, asupra căreia vom insista mai târziu, reprezintă pentru stilul romanului una dintre cele mai importante probleme, a cărei justă rezolvare permite înfăptuirea operelor bune.

O realitate văzută în mod simplist nu poate și nu trebue să formeze materia unui roman. Adică nu orice întâmplare poate să alcătuiască un subiect pentru creația artistului.

Fiindcă unele din aceste întâmplări ne pot duce, când fac parte din grupa imoralităților, la problema pusă de Michel Angelo, cunoscută de sigur multora sau când sunt lipsite de simțire, la o poveste searbădă.

In special, aceste povești searbede sunt periculoase, căci împotriva lor nu se pot argumenta teorii de natură să le destrame și ele continuă să fie răspândite, aducând exemplul unei literaturi tolerate, pe care caută s'o imite fiecare, când își simte „bossa" literară.

Pentru a scrie un roman, nu e deajuns să afli o întâmplare și s'o așterni pe hârtie ca un raport obicinuit de slujbaș inferior.

Spre exemplu, nu poate fi alcătuit normal un roman, care voește să-și merite titlul, cu fraze ca acestea:

...Nu mi-a răspuns. S'a sculat și și-a adus ziarele să citească. A citit tot timpul mesei. Când nu citea mânca. N'am mai încercat să-l împac. M'am întristat și eu din ce în ce mai tare.

Ce este mai frumos, e că în cartea din care am extras pasagiul de mai sus, găsim dela început până la sfârșit numai asemenea exprimări de o sinceritate absolută și lipsite de sens.

Se poate spune că simplitatea e o calitate a stilului. Această părere valabilă poate fi primită de oricine e înzestrat cu bun simț, însă între simplitate și terre-à-terre **există un zid.**

A descrie amănunțit, fiecare mișcare a eroilor, până la acelea fără nicio importanță sub forma unor relatări precise, exprimate fără nerv, **fără simț, fără temperament, nu înseamnă a fi simplu, limpede, după cum nici a fi amănunțit nu înseamnă imediat o egalare a stilului documentat descriptiv înfăptuit de Balzac, sau a preciziunii și adevărului celui al lui Flaubert.**

Pe cititor nu-l interesează preciziunea. Pe el îl atrage desfășurarea evenimentelor, sau sbuciumul eroilor, sau fericirea lor, etc.

Descrierea amănunțită a întâmplărilor în timp nu este de dorit decât în aceste două chipuri:

Ori artistul dozează în așa fel amănunțimea încât ea nu se observă, ca atare, nu lovește prin atributele ei, ci se încadrează în întreaga operă, este un element al operei, pe care-l citim, îl trecem, terminăm cartea, și numai atunci, la analiza ei, descoperim preciziunea; prin urmare să aibă acelaș rol ascuns, dar eficace pe care-l au punctele la sfârșitul frazelor, sau, clou-urile, găsite forțat, dar cari nu ne atrag atenția din cauza aceasta. ci pentrucă sunt de așteptat, privind concernul întreg de evenimente.

Ori, în cealaltă ipoteză, preciziunea trebue să fie necesară fără ca acțiunea să sufere. Să aducă un aport la toate evenimentele.

Dar e permis să surâdem, când vedem o operă ce se ocupă de ceea ce face un om anumit, eroul ei, când e supărat, și nu citește ziarele. Pentrucă vrea să mănânce. Bine înțeles are mâncarea în față! Și apoi, aceasta se petrece la începutul romanului, până la sfârșit, pag. 369 nici nu mai e vorba de ce a fost, și nici măcar nu influențează întrucâtva acțiunea.

VICTOR POPESCU

Literatura iugoslavă după război

de ZARIA D. VUKICEVICI

D. Zaria D. Vukicevici este un tânăr literat iugoslav, ale cărui merite sunt tot atât de lăudabile ca prozator original, autor de „short stories" — istorioare pentru oamenii mari și mărunți, de vârste felurite și gusturi variate — și ca un cunoscător informat și judicios al tinerei literaturi iugoslave.

D-sa a publicat de curând, la Belgrad, un volum cuprinzând zece povestiri de acest fel: „Pe drumurile șerpuite ale vieții", care s'a bucurat de multă atenție și prețuire în presa zilnică și periodică a țării sale.

CEI VECHI INTR'UN NOU MEDIU SPIRITUAL. — Creațiunea artistică a poeților și scriitorilor sârbi, croați și sloveni a fost împiedicată de marele război european. Pe lângă anumite caracteristici și idei comune, ea a fost legată în trecut de diferite centre spirituale și de felurite influențe din afară.

Doi mari scriitori iugoslavi, cei dintâi soli ai nouei comunități spirituale, prin influența lor viguroasă și brazda adânc săpată, au pierit tineri, în plină forță creatoare: unul în preajma războiului, celălalt în ajunul încheierii păcii. Aceștia au fost Iovan Skerlici, acerbul critic și patriot sârb și Ivan Țankar, cel mai mare profet sloven al învierii naționale.

Toți ceilalți poeți și scriitori au primit noua lor patrie iugoslavă comună, și în haosul spiritual de după război au intrat cu dreptul de nemuritori. Totuși, trecerea lor în noua comunitate de după război reprezintă lupta intransigentă pentru păstrarea spiritului vechi al trecutului, cu diversele sale influențe istorice, geografice și culturale. In cei 20 de ani de viață de stat și spirituală comună, dela război încoace, aproape toți poeții și scriitorii, în frunte cu Oton Jupancici, Fran Finjgar, Ante Tresici-Pavicici, Vladimir Nazor, Dragutin Domianici, Dinko Șimunovici, Ivo Voinovici, Iovan Ducici, Branislav Nușici, s'au menținut mai mult sau mai puțin în cadrul redus al sforțărilor culturale și aspirațiilor din trecut. Lucrul e firesc, pentrucă un orizont îngust asupra lumii, cum a fost al lor înainte de război, e greu să se schimbe, să devină mai primitor, când au trecut de jumătatea drumului artei și vieții lor.

Iată dece trebue să recunoaștem că și azi, în noul mediu spiritual, Jupancici a rămas cel mai mare liric sloven, Nazor cel mai reprezentativ poet și scriitor croat, iar Nușici cel mai expresiv comediograf sârb. Influența lor e puternică, dar ca expresie particulară a orientării spirituale specifice slovene, croate și sârbe, iar nu iugoslavă, de amplitudine universală. Creația lor de după război nu s'a împrospătat, în general, cu sugestii artistice din izvorul nostru spiritual comun.

Cazul altor ramuri ale artei, cum ar fi pictura, muzica sau sculptura, ca și al multor poeți și scriitori de după război, e diferit. Arta lor reprezintă în cel mai înalt grad expresia comunității spirituale obștești, expresia geniului rassei iugoslave, geniu în care se pierd individualitățile regionale, naționale. Ivan Meștrovici, de pildă, e reprezentativ pentru o largă concepție artistică. De aceea, cu drept cuvânt, e privit azi ca fiind cel mai mare sculptor iugoslav.

CURENTUL LITERAR AL TINERILOR IN HAOSUL DE DUPA RAZBOI. Nouile curente literare, în alte țări ca și la noi, trebuiau să se nască inevitabil din psihoza postbelică, pentrucă, de obicei, manifestările artistice personifică în modul cel mai elocvent nevoia și tendința de a schimba și îmbunătăți lumea, iar problemele vitale se exprimă prin concepții și forme noui, adeseori pe căi diferite. Toate manifestările artistice de după război sunt rezultatul marilor curente, prefaceri și revoluții sociale din Europa. Sensul lor a constat în liberarea politică, economică și socială, de sub influența vechilor forme de civilizație.

După război, în mediul nostru spiritual, mișcarea literară a tinerilor, încercările și curentele lor de reînoire și renaștere, grupările, revistele și manifestările lor au fost de fapt ecouri ale curentelor asemănătoare din literatura postbelică a Europei. La noi, au fost experiențe importate și imitații ale școlilor străine, mai ales în poezie, dar fără vreun răsunet afirmativ în proză. De aceea, în literatura noastră de după război, aceste încercări n'au lăsat urme artistice adânci.

EXPRESIONISM, ZENITISM, SUPRAREALISM. — Primul gest de revoltă al poeților tineri s'a tradus prin atacuri împotriva bătrânilor, a idealului și formelor artistice în cari se exprimaseră.

Poeții tineri au renunțat la multe canoane artistice, cari accentuau cuprinsul și forma raționalistă a poeziei dinainte de război. Au tăgăduit cu vehemență sensul, conținutul și tema în poezie. Au exclus din ea și elementele prozaice, cum ar fi narațiunea, dramatismul, ideea. Au căutat cu tot dinadinsul să creeze „poezia pură", un nou „dinamism", un „fluid misterios", „Stimmung", etc. Au așteptat ca noua viață să curgă dintr'un „samovar universal", iar „paratrăsnetele universului" să apere noua artă de „lirica veșnicelor metafore cotidiane".

Poeții și teoreticienii expresionismului, printre cari s'a distins mai mult Stanislav Vinaver, inițiator al tuturor încercărilor moderne la noi, — i-au luat apărarea în numele acestei „lirici noui" și al „poeziei pure". Ei au scormonit sufletul omenesc și au căutat să

(Urmare în pag. 8-a)

Tinerimea română

Mai păstrăm încă proaspătă amintirea concursurilor la „Tinerimea Română". Autorul rândurilor de față, a avut prilejul odată să vadă Bucovina, *cu* Putna *și* Suceava, *în urma unei compoziții înfrigurate despre „Credința poeților în viitorul măreț al neamului". Altă dată, tot printr'o întrecere literară la „Tinerime" a văzut* Alba Iulia *și* Blajul, *ca pe niște așezări istorice, care trebuiau neapărat cercetate, după* marea unire. *Aceste prilejuri s'au întâmplat în adolescență.*

De atunci, altele n'au mai fost, și nici o altă compoziție „literară" scrisă cu experiența și strădania vârstei, n'a mai adus ca o răsplată, bucuria de a irumpe miraculos din biografia ajunsă neîncăpătoare.

Au trecut ani după ani, și literatura, din criteriu de clasificație a liceanului zelos, a devenit problemă a vieții și a vocației, robind din ce în ce mai mult sufletul, după reguli aspre și reci. Pe măsură însă ce această activitate s'a personalizat în confesie și diferențiere, ea și-a pierdut caracterul festiv, s'a separat de ideea de primăvară și tinerețe, iar săvârșirea ei cu ori câtă pasiune, nu mai aduce după sine nici o răsplată. Nu mai e virtualitate, ci realitate. Talentul nu mai fascinează, nu mai aprinde imaginația celor cari asistau la creșterea prezumțioasă a vârstei; el nu mai organizează nici o sărbătoare a tinereții și a nădejdilor de primăvară. Talentul este acum trudă, turburare, singurătate.

Intâmpinat cu fast, cu entuziasm și lumină vastă, a fost el atunci, când ni se cerea să-l dovedim, la concursul „Tinerimei Române". *Tot ce poate fi simțământ al solidarității de generație, efort de a exprima cât mai mult din sufletul autohton, a avut momentul său sărbătoresc atunci când toți cei selectați s'au strâns într'o singură unitate cu valoare de simbol național.* Tinerimea Română *este unitatea simbolică prin care, ca printr'un inel de foc, am trecut mai toți, păstrând din clipele ei festive, angajamentul tacit către noi înșine de a ne socoti mereu tineri și mereu concurenți! Ne costă însă atât de scump jindul de a fi tineri, datoria de a fi concurenți! Dar ceremonialul național se repetă în fiecare an, sensurile ni se păstrează în conștiințe, treze, n'am putea uita. Cea mai frumoasă organizare românească, spre creație și spiritualitate, ne deschide larg, și fără voe sufletele. Ne sgudue, ne premenește. Ne dă o conștiință de neam mai durabilă. Suntem desigur, atât de diferiți de acești elevi și eleve care împânzesc Capitala, în număr de aproape 10.000! Ce sunt ei acum, am fost însă și noi. Ceea ce suntem noi, vor fi și ei. Asupra lor plutește harul simbolului, care e permanent, și nu se stinge, de la generație, la generație. Aceasta trebue să știm, și pe cât e cu putință, să ne tragem de aici tăria. Căci tinerețea nu este a generațiilor, ci a simbolului de tinerețe. Ea este ceea ce e viu, permanent și ceea ce se poate transmite. Tinerețea este o stare a neamului. Pentru poporul nostru este o stare lucidă, de încordare morală și creatoare. Ea este un elan, și colectiv și individual. De aceea firul trebue înodat cu aceste momente de primă sărbătoare a meritelor, recunoscute într'o atmosferă de puritate, în adolescență. Și să recunoaștem că, dacă nu mai avem funcția abstractă de purtători ai simbolului, de „tinerime română", o avem pe aceea concretă și prezentă, a tinereții creatoare a neamului. Și să ne răbdăm menirea, de creatori singuratici, ca pomii care nu mai au nimic din podoaba florilor, ci poartă doar povara roadelor de-alungul anotimpului.*

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

ROMULUS SEIȘANU: Aventuroasa viață a lui Despot Vodă („Ciornei" 1938)

MIHAIL NEGRU: Părinți și copii din zilele noastre

(Roman, „Cugetarea", 1938)

Am regretat că romanul d-lui Romulus Seișanu: *Aventuroasa viață a lui Despot Vodă* este prea scurt. Cartea nu are propriu zis un cusur că se întinde numai pe 287 de pagini, deoarece între materialul istoric și gândirea autorului domnește un frumos echilibru de construcție. Dar pentru calitatea interesului pe care ni-l deslănțue, pentru imaginația care se luminează retrospectiv, pe mai multe planuri, aceste pagini nu ajung. Talentul d-lui Seișanu, îndemânarea cu care a selectat materialul, numeroasele limpeziri deschise în perspectiva istoriei, interpretarea culturii, a destinului eroilor și a neamurilor, ne fac să ne gândim mai de grabă la o vastă frescă epică a vieții Europei în momentul de trecere de la veacul de mijloc, la lumea modernă. A fost atunci un moment de criză, de profundă cercetare a conștiinței, din care s'a născut reforma religioasă, individualismul protestant, ideea de libertate, de autonomie morală, și în urma căruia umanismul a început să se destrame în ceea ce se chiamă ideologie, cultură, etc., etc. Iacob Vasilico, marchizul de Samos, Voevod al Moldovei este o personalitate remarcabilă înainte de orice prin aceea că și-a făcut din învățătura umană, unelte personale, practice spre a reuși în viața lui cotidiană și spre a-și croi o biografie cât mai pompoasă. Ca tip aparține *Renașterii,* dar ca dinamism, ca aplicație în real, ca simțământ al socialului, ca năzuință de a modifica, de a face reforme și de a organiza, este un personagiu al vremurilor noastre, care vede limpede, peste prolixitatea lucrurilor, simplificându-le. Interesant, brav, instruit, cu afinitate sinceră pentru noblețe, cu dexteritate structurală de a-și deschide drum spre culmile societății, unde își merită locul, Iacob Vasilico este un erou inteligent și simpatic, — ceea ce reiese satisfăcător din intenția autorului de a ni-l înfățișa astfel. Primele pagini ale cărții ni-l arată student în medicină, la Montpellier; apoi soț al frumoasei Gilette d'André, cavaler aprig în armata lui Henri II, regele Franței, la asediul Metzului, partizan și misionar al reformei, refugiat în Germania, luptător pentru împăratul Carol V, conte palatin și profesor universitar în Germania, curtean al ducelui Albrecht al Prusiei, oaspete al lui Alexandru Lăpușneanu, la mânăstirea Slatina, conspirator în fruntea boerilor moldoveni refugiați în Polonia, în fine domnitor al Moldovei, cu planuri reformatoare, cu idei magnifice de a strânge într'un singur stat tot neamul latin din răsărit. A fost altceva decât un aventurier de rând, și cartea d-lui Seișanu țintește să ne smulgă o considerație aparte pentru „cel dintâiu dintre domnii țărilor noastre, care a urmărit înfăptuirea unirei tuturor Românilor".

ROMULUS SEIȘANU

Dar aceasta nu este o pledoarie. Nu întâlnim nic un fel de argumentație pe nici o pagină, ci numai o discreție artistică ce ar putea părea prea mare pentru un roman istoric. Pe autor îl preocupă grija de exactitudine. Povestește atent, cu material documentar și de culoare locală, își strunește imaginația romanescă după îngăduința probelor, a textelor scrise, a mărturiilor.

Personagiul evoluiază după cum se întorceau fețele istoriei de atunci; nu era mai puțin galant, mai puțin instruit și strălucitor decât vreun cărturar tânăr francez admis în cercul lui Ronsard și nu avea mai mică pregătire intelectuală decât profesorii dela universitățile germane, preocupați de problema *„quadraturii cercului"*. Urmărită în adâncime, linia de viață parcursă de Iacob Eraclide Despotul este pasională. Treptele ei de ascensiune sunt determinate de neastâmpărul spiritului, de setea de noutate și întrecere, de nevoia desfășurărilor somptuoase în istorie. Gustul istoriei captivează, faustic.

Pe eroul care își croește drum revoluționar prin ea, istoria îl orbește. Pe comentatorii de mai târziu, pe înduioșații de fapte revolute, ea îi întristează, le deschide o perspectivă vibrantă înapoi, plină de dragoste și farmec. Incercăm să pășim prin epoci îndărăt, pe dâre de pasiune, pe făgașuri de spiritualitate, ne trudim să înviem figuri exemplare, ca spre a le smulge secrete, ca spre a le cerși o inițiere.

Iată pentru ce am regretat că romanul d-lui Seișanu este prea scurt. Ne ține prea puțină vreme sub o boltă fremătătoare de taine, de șoapte și sensuri, pe unde circulă personagii, se încrucișează umbre după care am vrea să ne ținem pas cu pas, mai multă vreme, până să intrăm în tovărășia lor intimă. Dar făclia magică după care ne călăuzim, se mistue repede și deabia mai păstrăm în pupile defilările fantomelor.

Din romanul lui Iacob Vasilico marchizul de Samos, scris de d. Seișanu doar 55 de pagini cuprind viața eroului petrecută în Moldova. Când a ajuns aici, era un tânăr bărbat de 38 de ani, stăpân al maturității sale, dar mai ales al experienței de viață europenească, străbătută fructuos, în adâncime. Din Moldova n'a mai putut ieși. A sfârșit după trei ani de domnie, printr'o moarte la care probabil el se aștepta, când s'a gândit să procedeze cu poporul moldovenesc, cum procedase Francisc I, cu supușii săi francezi. Din Moldova, Despot Vodă n'a înțeles tradiția, religiozitatea ortodoxă, ritmul evoluției, tihna boerilor, calitatea pământului, timbrul emoțional al sufletelor. Adevărul latinității noastre, era o idee abstractă, ca și ideea de națiune, ca și aceea de cultură laică, academică; prin aceste argumente, spiritul modern al domnitorului străin, a vrut să cuerească poporul, să-l stăpânească, să se facă iubit. N'a înțeles structura răsăriteană ortodoxă a neamului și a venit în conflict cu el. A murit meschin, lovit în cap, dezarmat, ca un nevrednic. După el n'a rămas decât un omagial punct de întrebare pe fila istoriei: cine a fost, de unde a venit, ce a vrut, ce a isbutit?

Din opera d-lui Romulus Seișanu reținem că viața misterioasei figuri merită o permanentă atenție și că prăbușirea pe meleagurile noastre s'o luăm ca punct de plecare pentru o investigație abundentă îndărăt în istoria Europei din secolul al XVI-lea.

●

Am citit un roman cumpătat, scris blajin, după o teză urmărită minuțios, până la ultima pagină. Ne-am dus cu gândul la moraliștii literaturii, la acei autori cari au clară în minte scara virtuților, care cunosc metehnele inșilor în societate, și știu locul suferinței și al bucuriei.

Acest roman de înțelepciune și pedagogie socială se chiamă *„Părinți și copii din zilele noastre"* și autorul e d. Mihail Negru. Drama se petrece în zilele noastre, cu moravuri și personagii din burghezia începătoare. Iancu Tătarcea este funcționar modest în preajma pensionării.

Dorina Tătarcea nu e nici soție, nici mamă ideală. Nu știe să crească copiii, iar din viața soțului blajin și om de omenie, face infern. *Mary,* fata care trebue să se mărite, duce un trai frivol, stimulată de voința de mărire a mamei; pe studentul îndrăgostit, Pădureanu, îl tolerează vag, din resemnarea de a-l avea de soț, în lipsa altuia de mai netă suprafață socială.

Din aceeaș stofă cu *Mary* este și *Vassy,* liceanul sportiv și nestudios, permanent în conflict cu profesorii, cu familia, cu disciplina vârstei. Dezordinea, mediocritatea, risipa, lipsa de înțelepciune și frumusețe morală din familie, o îndură numai Iancu Tătarcea, tatăl, singurul care câștigă bani și-i aduce în casă, spre a fi cheltuiți fără să mulțumească pe nimeni. Vina prin urmare în acest *rău* model de familie o poartă mama, care nu posedă virtuțile trebuincioase situației ei sociale, nu este modestă, înțeleaptă, pașnică, iubitoare; nu-și cruță soțul, nu dă o bună creștere copiilor.

In această familie, în care suferința se cuibărise nu atât din pricina sărăciei, cât din lipsa bunei înțelegeri și a mediocrității morale, se întâmplă un eveniment deasemeni caracteristic vremurilor noastre. Dorina Tătarcea câștigă la loterie suma de trei milioane. Cum era și de așteptat, în casă are loc o revoluție. Caracterul vicios al mamei, va duce la catastrofă. In primul rând este alungat logodnicul sărac, studentul Pădureanu. Mary Tătarcea, fiică de milionari, va contracta de acum un mariaj din lumea bună. In acest sens se schimbă și ritmul vieții de familie. Se comandă mobilă nouă, se va înălța un etaj la casă; se cumpără mătăsuri, blănuri, rochii, se dau banchete; Iancu Tătarcea este silit să demisioneze, de soția sa, care nu vrea să mai aibă soț un biet funcționar. Evenimentele se precipită însă. Printre invitații din seara Anului Nou. Dorina Tătarcea se mândrește de a avea și doi tineri din „lumea mare", un petrolist și secretarul său. Aceștia sunt în fond niște excroci care fură un milion jumătate și dispar.

MIHAIL NEGRU

Liceanul Vassy ia —deasemeni o sumă de bani de unde văzuse că-i ascunsese mama sa și, în tovărășia altor doi camarazi de școală, pornește la Constanța, spre a se îmbarca spre Constantinopole. In curând, familia Tătarcea se ruinează. Să nu cadă într'o mizerie mai grea decât cea precedentă câștigului, o ajută studentul Pădureanu, prin sprijinul unei rude avocat. Tânărul uitase ofensa și se întoarce spre a-și mărturisi mai departe iubirea. Acum *Mary* pocăită îl va accepta. După întoarecerea lui Vassy scos din mâinile poliției, Dorina Tătarcea însăși își schimbă felul de a vedea. Se îmbunează, evenimentele i-au educat sufletul.

Devine mamă bună și soție bună. Tihna nu se instalează însă în familia Tătarcea fără jertfe. Căsătoria dintre Mary și Pădureanu nu se va face imediat, din pricina unui doliu: Iancu Tătarcea a murit, pe urma atâtor emoții, de care sufletul său merita să fie scutit.

De familie urmează să aibă grijă Vintilă Tătarcea, profesorul pensionar de la Buzău, scriitorul de cărți pentru copii, un personagiu foarte simpatic al romanului...

Acesta este conținutul cărții d-lui Mihail Negru: *Părinți și Copii din zilele noastre.* Pe un astfel de gen de roman, d. Negru este singur stăpân. D-sa mai gândește astăzi un rol moralizator al literaturii, un efect direct educativ, prin întrebuințarea personagiilor drept idei și argumente.

Intr'adevăr, opera d-lui Mihail Negru posedă o forță reală. Autorul crede în triumful binelui, al optimismului social, al bunului exemplu. D-sa urmărește să ne arate cum vițiile se șterg, iar virtuțile renasc și cum în mijlocul vieții sufletele se schimbă, datorită de multe ori întâmplării, nu însă fără o regulă intimă a progresului moral.

AUTORI ȘI IDEI

Despre revistele ardelene

(URMARE DIN N-RUL TRECUT)

de VICTOR PAPILIAN

In opoziție cu aceste două autentice reviste autohtone, vreau să menționez și *„Provincia literară"* dela Sibiu. Scrisă de autori veniți din vechea țară ea a accentuat primatul esteticului. Plină de vervă, de humor, adeseori polemic scrisă, această revistă n'a avut aderențe suficiente cu realitatea ardeleană, deși între colaboratorii ei se găsesc, repet, autori de foarte mare talent, cum e de pildă Paul Constant, scriitor nu îndeajuns de prețuit nici în Ardeal și nici în vechea țară. Citez un pasagiu dintr'un articol de fond al revistei *Provincia literară :* „Flagelați de mizeria economică și stârcoșiți în carapacea rudimentarelor nevoi de calamitățile timpului, lăsăm să ne scape, prin supapa minții, fumul de umanitate ce dadea un nimb magnific, dominând făptura noastră cu umile origini simiești. Ținem să umblăm iar în patru labe mugind după hrană și prăsilă în desișul încâlcit și neguros al ignoranței".

Și mai departe, ofensivul autor continuă: „Totuși nu ezităm, drumul ne este deschis, orizonturile ne așteaptă. Avem destulă energie. Provincia a fost și va fi pepiniera talentelor reale, a energiilor constructive".

Și acum pentru edificare, dăm cuvântul de ordine unei reviste autentic ardelene : *Blajul.* „Pornim la drum! Credința în Dumnezeu și dragostea de neam ne vor lumina pașii. Troițele dela răscruci ne vor feri de mocirlă și bălării. Vom dărui tiparului gândurile noastre, presărând printre ele nestimate vechi din biblioteci și arhive".

Și într'adevăr, din colecția revistei se revarsă, ca din bibliotecile celebre ale acestui oraș, un parfum de cucernicie pentru românism și creștinătate. Aci găsim, alături de proza lui Agârbiceanu, lucrările unora dintre cei mai talentați scritori ardeleni : proza lui Pavel Dan și poezia lui Radu Brateș. Iată o mostră din poezia lui Radu Brateș, întitulată „Invierea în sat":

Doamne, copii stâng clăbuci de lumină
Și rotunjesc din creștet semne mari.
In zori de zi, de se poartă bine,
tata-i va cinsti cu crăițari
Și mama c'un ou roșu.

Poezie caldă, de o perfectă puritate, legată de pământul țării prin notația precisă a tradiției, legată de spiritualitatea orașului prin gandul smerit al închinării.

Una din cele mai interesante reviste ardelene a fost mica, dar foarte simpatica revistă întitulată: *Abecedar,* apărută la Brad, oraș ascuns între munți, cu o populație cam de zece mii de locuitori, dar, ca toată populația de munte, energică, voluntară și hotărîtă. Pitorescul regiunii se traduce prin notațiuni de extremă gingășie, ca de pildă: „In cadrele acestui Abecedar, o să vă aduc, domnule cetitor, săptămânal, o icoană, un vers, o ideie. Vreau să desprind spiritul din angajamentul lui cotidian numai pentru o clipă, numai pentru două bătăi de pleoape să-i smălțuesc forma cu ceva proaspăt și nou. E ca și când cineva s'ar opri din mers în drum. să prindă la butonieră o floare.

Sau versuri robuste, lipsite de orice declamație, cântând sufletul îndelung răbdător al Moțului, la fel cu pietrele munților, dar plin de lumină și cer, ca în versurile lui Cotruș:

„Cu fața arsă de soare și slabă,
Ca muntele el n'are nicio grabă.
In ochii vineți azurul îl poartă
Din uliți în uliți, din poartă în poartă.
Se pierde printre oameni, flămând,
Cu al Detunatei cer în gând".

Aci găsim alături de Emil Giurgiuca, pe celălalt conducător, Boldea, mort tânăr, poet delicat, izolat în aceste văgăuni ale munților și, în suferința sa, evadând cu versul în viața larg deschisă de dincolo de munți și suferință.

„Vreau razele de soare să'nfigă rădăcină
Și inima-mi în lanuri să pâlpâie un mac.
Fecioarele de-omăt cu vineți ochi de lac
Din flacăra-i s'aprindă surâsuri de lumină".

La Abecedar și-au dat întâlnire cei mai de seamă poeți și prozatori tineri ai Ardealului : Jebeleanu, Șicloveanu, Pavel Dan, Grigore Popa. Acest din urmă, poet și eseist remarcabil, se revoltă împotriva „regionalismului politic hotărnicit de ambiții individuale, admirabil anacronism pentru ochiul abil al scrutatorului de realități actuale". „Acest regionalism va lipsi din steaua fulgurantă a generației mele", spune Grigore Popa. Și mai departe: „Vreau să vestim prin glas de tulnice, prăbușirea zidurilor mucegăite".

Revista Abecedar, după o durată de câțiva ani, s'a mutat la Turda, încăpând pe mâinile harnicului și pricepu-tului Teodor Mureșanu, librar, tipograf, editor și apreciat om de litere. Aci apare cu numele de *Pagini literare* în format mărit, adăpostind în afară de scriitorii inițiatori ai Abecedarului și pe alți mulți, printre care citâm pe Anderco, Olga Caba și Yvonne Rosignon, și dominând o mare perspectivă literară prin ochiul foarte vigilent al criticului Romulus Demetrescu.

In Mediaș, subt privirea orgolioasă, adeseori dusă până la dispreț pentru tot ce este românesc, a concetățenilor săși, doi tineri, Mihail Axente și George Popa, unul modest funcționar și celălalt învățător, se încumetă, cu sacrificii nebănuite de directorii și colaboratorii revistelor din Capitală, să înfrunte presiunea unei culturi cu tradiții milenare, editând revista *Lanuri.* Este, în lucrare domnilor Mihail Axente și George Popa, o atitudine eroică. Aci găsim poezia a doi dintre cei mai talentați poeți ardeleni : George Popa și Copilul Cheatră. George Popa e mereu preocupat în poezia sa de peisagiul țări românești trecut în mit și legendă. Este un meșter iscusit. Desemnul lui poetic este sigur, fără ostentativ dor de inovație. George Popa este un poet de concepție largă, din care se revarsă un vers cinstit, fără nici un artificiu, fără nici o contrafacere. Citez una dintre cele mai frumoase poeme ale tânărului artist: „Manole vorbește zărilor..."

„Dar ce se vede? Norodul s'a dus
Și am rămas pe mânăstire sus.
Tot norodul s'a întors spre cămin
Și am rămas singur și străin,
Aici, lângă pasari, lângă doinele vântului,
Departe de țara pământului.

Imprumută-mi, pasăre, aripa ta!
Pentru funie, razele, stea!
Apropiați-vă, munți,
Să vă calc cu piciorul pe frunți.
Sau mai bine, legendă, scrie-mă'n vers,
Să rămân de-apururi neșters!"

Copilul Cheatră e Moț. Versul lui e pe potriva peisagiului Munților Apuseni, tare ca bolovanul de cremene și totuși duios ca adierea vântulețului prin cetina brazilor.

„Tată, munții șui au îmbrăcat sarică de aramă.
N'auzi cum iară, ceterele, cetenii te cheamă?
Pădurile au ruginit cu toamna în tulee
Și cineva a zugrăvit în frunzară, ospăți de curcubee.
In padină și-au făcut culcuș niște ciute de iască,
Miorile noastre iarba de ceară nu vreau s'o mai pască.
Astăzi am cioplit un tulnic Savetii, să-l aibă pentru muntele Găinii.
. . . . . .
Mama-i tot cu grijă, mereu se uită'n calendar,
Și Lisandru-i cere într'una bănuți pentru abecedar".

Cu revista *Gând românesc* ne urcăm la Cluj. E caracteristic faptul că la Cluj, capitala Ardealului, centru universitar cu mare activitate științifică în toate domeniile, o revistă literară a apărut mai târziu ca în celelalte ținuturi ardelene. Abia la 15 ani dela unire, după diferite încercări de publicațiuni nereușite, ia naștere o revistă care să dureze și azi. Ea a apărut într'o perioadă de desmeticire. Găsesc un pasagiu caracteristic într'un articol al domnului Ion Chinezu : „Vom spune ceea ce se vede la tot pasul, chiar dacă un amor propriu rău inspirat aruncă un val de complezență peste adevărul puțin comod: Ardealul a fost neglijat, părăsit, trădat de noi Ardelenii. Vorbesc de Ardealul adevărat și nu de Ardealul aparențelor sgomotoase, a căror vieață ține exact până se îngălbenește un afiș".

Care a fost scopul propus de această devistă? Răspunde tot domnul Chinezu : „Să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să țină mereu la suprafață complexul de proble-

(Sfârșitul în pag. 5-a)

SARDINIA
în legendele poporului ei

de ALEXANDRU MARCU

Plecat din Marsilia într'o lungă excursie prin Orient, la 20 Mai 1832, Lamartine ajungea pe coastele Sardiniei abia după două luni de navigaţie cu corabia, de-a lungul Mediteranei. Şi însemna, la 17 Iulie, în carnetul său: „...Coborîm pe ţărm, în fundul unui golf. Ţărmul mărgineşte un câmp sterp şi băltos. Nisip alb, brusturi mari, ici colo tufe de un arbust cu scoarţa palidă, cenuşie, cu frunzele ca de cedru; nori de cai sălbatici, păscând liberi prin aceste buruieni, care vin în galop să ne recunoască şi să adulmece înspre noi, iar pe urmă o rup de fugă nechezând, ca un stol de corbi, la o poştă; munţi suri, pleşuvi, doar cu pete-pete de verdeaţă pitică, pe poale; un cer african peste aceste culmi arse de soare ,o vastă tăcere peste toate aceste câmpuri; privelişte de pustiu şi singurătate: iată scena; şapte-opt oameni frumoşi la înfăţişare ,cu fruntea mare, ochiul semeţ şi sălbatec, mai mult goi, îmbrăcaţi ca

Castel Sardo

Elefantul, văzut din faţă

vai de ei în nişte zdrenţe de uniforme, înarmaţi cu lungi carabine şi ţinând în cealaltă mână trestii cu care să ia scrisorile noastre, ori ca să ne întindă ce au de oferit, iată factorii. Răspund la întrebările lor în dialect napolitan stricat...; devin politicoşi, îndatoritori, după ce-au fost insolenţi şi poruncitori; le cumpăr un berbec, pe care îl înjunghie pe malul mării; scapără din amnar, smulg câteva crengi verzi din tufa de pe ţărm, aprind un foc şi trec scrisorile noastre, muiate în apa mării, prin fumul acelui foc, mai înainte să le-atingă....; apoi ,scoţând din barcă un coş cât toate zilele de mare cu scoici, **frutti di mare,** ni le oferă, fără să primească nici un ban".

Trece un secol. In volumul său cu notaţii de călătorie despre **Mare şi Sardinia,** scriitorul anglo-saxon, idolatrizat în anii din urmă pentru o anumită Literatură, Lawrence, surprindea în Cagliari, capitala insulei, aspecte rustice aproape identice cu acelea însemnate de romanticul francez: „...Văd mulţi ţărani pe stradă, şi ţărance, în costumul lor mai degrabă obişnuit: îmbrăcate în corsete strâmte şi fuste înfoiate, de in ţesut cu mâna, ori de bumbac grosolan. Cel mai frumos este cu dungi albastru închis şi roşii, alternate, aşa că albastrul se strânge la brâu într'o singură culoare, în vreme ce miriadele de cute ascund tot roşul trandafiriu. Dar când umblă ţăranca cu fusta înfoiată, atunci roşul fâlfâie între o cută şi alta: parc'ar fi o pasăre, care-şi întinde culorile din aripă... Sunt ochi fascinanţi şi negri în

Ţărancă

Sicilia, scânteetori, mari, cu o semeaţă pată de lumină şi o ciudată rotire, cu gene lungi: fără 'ndoială ochii Greciei străvechi. Dar în Sardinia se văd ochi de molatecă şi palidă obscuritate, catifelaţi... Le scrutezi sclipirea o clipă, cât ţine privirea. Dar fără să fii în stare să pătrunzi în realitatea lor... Adesea Velasquez, adesea Goya ne dau un facsimil al acestor ochi mari, negri, fără lumină. Ii umbresc şuviţe de păr ondulat, negru, moale ca o blană".

Doi scriitori atât de feluriţi ca sensibilitate, dar aceeaşi viziune, romantică, despre Sardinia, insula din Mediterana răspântiei dintre Italici, Gali şi Iberi, pe care îşi poate propune cineva s'o înfăţişeze, prin legendele poporului ei. Un popor insular, cu tradiţii care coboară în straturile preistorice; cu viaţă rustică, primitivă, asemenea vieţii poporului nostru, cu toată depărtarea şi varietatea de înrîuriri îndurate dela stăpânitori, dintre care Spaniolii s'au arătat cei mai norocoşi. Costume naţionale; femei cu salbe; dansuri naţionale; hora; superstiţii—ca aceea dela joc, pe care nimeni n'o poate lămuri, dar toţi o păstrează: un flăcău se aruncă la pământ, în mijlocul jucătorilor, care încremenesc de spaimă: de spaima „fiarei". Ce este? Nimeni nu ştie. Dar toţi încremenesc, în toiul jocului ,cu strigături şi cântece improvizate de poeţi neştiutori de carte. Superstiţii şi legende. Seara, la tors lână, la clacă. Glume, poveşti şi legende apucate din bătrâni ,spuse la gura vetrei din mijlocul casei (o singură încăpere), stând pe laviţa („bancu") înflorită cu desenuri şi cioplituri, pe care acelaş vârf de cuţit le-a scobit pe vremea strămbunilor Fenicieni. **Contos de foghile,** poveşti de vatră, iar gura cuptorului în care coace pâinea casei, este joasă: ca să îngenunche mama, când oficiază la acest altar domestic. De mii de ani. Pentru gospodarul ei: cu înfăţişare dârză, aspră, încruntată; bun la suflet însă. Totdeauna cu puşca de-a spinare şi cuţitul la brâu, în teaca de piele. Imbrăcat în negru, cu fes de lână pe cap, cu iţari albi şi cizme; căci, la drum ,e totdeauna călare, pe căluţul lui, bun de goană ca fraţii lui din pustiul Africei, dibaci la dibuit cu copita malul prăpastiei, în stare să gonească poşte, fără pic de apă, prin ponoarele de zgură vulcanică ale Insulei care l-a văzut născându-se, sălbatec, mii de ani în urmă. Ţăranul sard — ca toţi muntenii — dă bună ziua pe drum, chiar când nu cunoaşte călătorul. Fie că-l întâlneşte prin pădurile de portocali din malul mării, sau printre colibele de cărbunari — ca în Corsica de peste apă — prin grădinile din preajma târgului Iglesias, în care se adună ştiutorii acestor părţi, să audă cele mai măiestre privighetori cântăreţe, dintre privighetorile lumii. De căluţul lui, cerdinciosul „cavallino sardo", acest ţăran nu se desparte niciodată. Ii ştie preţul. A auzit că sora regelui Ludovic XVI, când i s'a adus în dar unul, şi-a luat dela gât salba de mărgăritare şi a petrecut-o pe sub coama corbie a căluţului, socotind acel gât mai vrednic de podoabă. Căci este cel mai bun prieten al acestui necăjit om, ţăranul din Sardinia. Ars de secetă, mâncat de friguri, înnecat de şuvoaiele munţilor sterpi, făcându-şi pe alocuri case din mormintele romane săpate în coasta mării, sau între pietrele ciclopice, rămase ca o enigmă a Istoriei până azi, sub denumirea de Nuraghe. Ducându-şi zilele cu păstoritul, cu vitele, cu holdele—pe unde sunt—cu vânatul de sălbăticiuni, ori de păsări. Cu vânatul, cu păstoritul ,cu legendele din bătrâni. Şi cu evlavia din sufletul acestui popor primitiv, atât de aproape, din acest punct de vedere, celorlalţi insulari, Sicilienii. Sanctuare, hramuri şi procesiuni, ca aceea, vestită, dela Arminden, în cinstea Sfântului Efisio. Prin târguri, desigur, multă înrîurire, ca moravuri, adusă de Spanioli: dela şalul negru al femeilor, la acel „don" care însoţeşte orice nume şi, mai ales, la dragostea „dela zăbrele", ca în rossinianul „Bărbier din Sevilla", observa odată romanciera sardă Mundula, cu Rosina la fereastră ,după gratii şi cu Almaviva în piaţeta solitară. Afară, drumuri întinse, acum cu faţa netedă de asfalt; dar fără ţipenie de om; pe alocurea nici o vietate. Ca în Corsica.

Din loc în loc, câte-o piele de şarpe năpârlit; miros tare de măceş crăpat; miros de piatră arsă; de măslin despicat în arşiţă. Pe drum, nimeni. Zi de lucru. Oamenii pe uliţă, în târg. Cu puşca'n spate, în faţa caselor de piatră, cu bolovanii netencuiţi, ca Nuraghele mi-

Castel Sardo

Elefantul

lenare. Nimeni pe drumurile albe, depănate între văile şi munţii avântaţi în cer din inima Insulei, prin plaiurile cu flori şi roiuri de ulii. Nimeni prin părţile Graziei Deledda. Prin coclaure cercetate numai de nori, în treacăt, sate cuibărite pe coastă. Sunt casele cu legende, la care vin păstorii de două ori pe an, să vândă roţile de caş neafumat, pe carne uscată în hornuri. Şi să povestească nepoţilor, pe laviţa dela gura vetrii, o poveste pe care s'au tot ferit s'o spună. Le dă ghes frica de moarte. O poveste cu Adam, cu draci şi îngeri, cu Maica Domnului şi Lusbè, Lucifer, Luzbèl al Spaniolilor.

Orice colţ de stâncă, orice mal de mare cu legenda lui. Aşa cum a izbutit să le culeagă din gura poporului ei, de curând, scriitoarea Gemina Fernando, după ce filologul Bottiglioni dăduse, încă din 1922, o culegere de texte în grafie fonetică, ale aceloraşi legende.

Legende după care culegătorii umblă ani de zile; căci ţăranul de acolo, neîncrezător, temător de luare 'n râs, nu le spune decât alor lui. Sunt legate şi de acele castele feudale, azi căzute în ruină, pe care le-a ilustrat acum cinci ani Raspi, în monografia din colecţia „Sardegna artistica", editată de Casa „Le Nuraghe" din Cagliari, bogată în tot felul de opere menite să pună în valoare, sub toate aspectele, viaţa locală. De aceea o semnalez, precum semnalez, pentru folklorişti, dacă nu pentru alţii, cartea de călătorie în Sardinia, scrisă în limba franceză acum un secol şi ceva, de Alberto Ferrero della Marmora ,alături de cărţile similare, ale unui Valéry sau Vuillier.

Legende sarde. A focului şi a vieţii; a Judecăţii lui Dumnezeu; legenda caprei; a golfului cu portocali; a sângelui calicilor; a peşterii cu vipera; a golfului cu îngeri; a fântânii călugărului; a Sfântului Gheorghe meşter zidar; a podului dracului; a uriaşilor; a cucuvaiei. Aceea pe care o vom citi împreună, „Legenda golfului cu îngeri", spre a ne da mai bine seama, nemijlocit, de frumuseţea legendelor Sardiniei, socotite drept expresie autentică a sufletului poporului său.

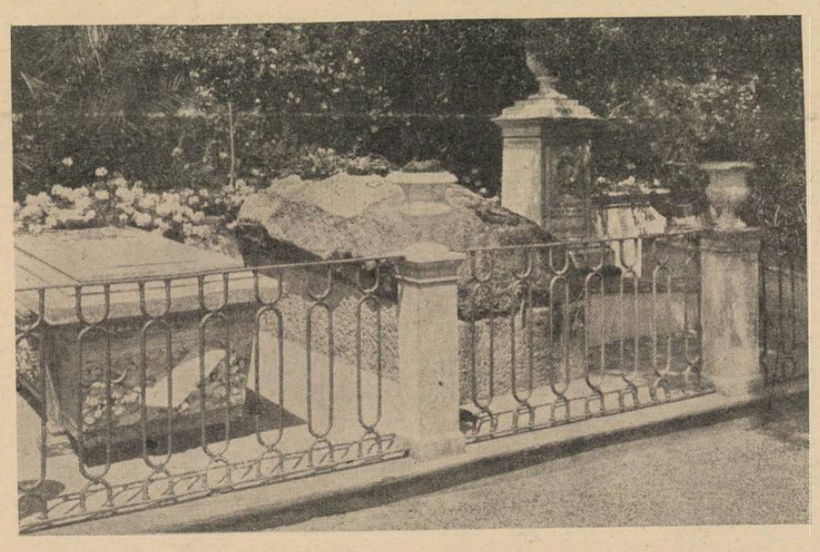

Mormântul lui Garibaldi

„Când a ieşit din fundu' mării, proaspătă şi nouă, cea ţară căreia-i zice azi Sardinia, îngerii din naltu' cerurilor priveau. Era mândră, pusă între mare şi văzduh, ca mărgăritaru' în cutia lui. In partea cea mai despre miază-zi, unde-o aurea soarele cu cele mai arzătoare din razele lui, făcea un mare arc în chip de lună, care parcă ar fi vrut să închidă într'o nesfârşită îmbrăţişare lumina cea mai albastră a tuturor mărilor. Vrăjite erau malurile, neîntinate apele, iară ceru' deasupră-le, scânteia. S'au dus îngerii la Domnu', care cu mâna lui cea puternică scosese din genune atare minunăţie; şi s'au rugat de El:

— „Doamne, Tu, care-ai vrut să faci minunea asta de pământ şi ape, astă frumuseţe de mare mai frumoasă ca toate mările ,lasă-ne s'o păzim de orice vijelii, de orice rău ar coborî de sus, ori ar izbucni din adânc. Doamne, dacă te 'nvoieşti, o s'o păzim la cele două vârfuri şi n'o să le dăm voie balaurilor de apă, nici vârtejurilor primejdioase, să pătrundă 'n golf; o să-l păzim de sus şi n'o să dăm voie păsării de pradă să se lase asupra pescăruşului alb, nici asupra paşnicelor animale care'mpânzesc coasta. Iar când făptura Ta cea mai îndrăgită, omul, va pune stăpânire pe această arcuitură de uscat şi va înălţa cetăţile sale pe pământ şi va avânta corăbiile sale pe mare, noi vom veghea asupră-i. Dacă ne dai Tu voie, Doamne.

„Dumnezeu a zâmbit la îngerii îndrăgostiţi şi le-a făcut pe placu' inimii lor de îngeri.

„Atunci s'au dat jos, stoluri-stoluri' făpturile cereşti, punând stăpânire pe minunea aceea de colţ de mare.

„Iar când Dumnezeu l-a trimes pe om să locuiască pământul neprihănit, proaspăt încă de sărutarea cea albastră a mării, îngerii l-au dus de mână.

„Infloresc cetăţile, se leagă prieteniile cu seminţiile îndepărtate. Pluta necioplită nu mai brăzdează o palmă de mare, ci i-a luat locu' pânza sprintenă care zboară pe val, zdravăna corabie cu trei rânduri de lopeţi, care nu se teme de bătălie: cele dintâi corăbii de pe lume. Golfu' e plin de ele, de pare o cetate plutitoare pe drumuri albastre: vin de departe ,din marginea zării, adeseori se duc în altă parte; da' dacă le ia pe neştiute furtuna în apropierea golfului, schimbă roata cârmei şi se îndreaptă într'acolo, ca la un adăpost neîndoielnic. Toţi ştiu că golfu' e ocrotit de îngeri şi că ei, în ţara lor, nu vor nenorociri. Corăbierii din toată lumea nu-i mai zic decât Golfu' Ingerilor. Este oare alt nume mai frumos ?

„Impielitatu' însă, care din vremea vremilor îşi rodea ghiarele de ciudă pe îngeri, în fundu' genunelor negre,a vrut să pună mâna pe acea seninătate albastră I-a chemat la sine pe dracii săi cei mai zdraveni ,pe cei mai meşteri, pe cei mai îndrăzneţi, mai afurisiţi şi, încălecând dintr'o săritură pe calu' lui cel blestemat ,s'a pornit la bătălie împotriva îngerilor.

„S'a năpustit în colţu'acela de mare cu un bubuit îngrozitor: ceru' s'a întunecat de răsuflarea lor ciumată, apele au bolborosit din adâncuri, fulgere şi săgeţi au brăzdat văzduhu' zbătut de uriaşele lor aripi de piele argăsită, iar pământu' s'a cutremurat, zguduit de tropăitu' cailor Dracului.

„De pe corăbii se învolburau la slăvi ţipete ,rugăminţi şi rugăciuni; vâslele şi cârmele ,supte în vârtej de vântu' Iadului, se desprindeau de la locu' lor şi căzeau în apa care era toată parcă o căldare uriaşă de smoală în crop; pânzele se umflau, în vreme ce bietele corăbii, rămase fără cârmă, goneau duse de valuri, izbindu-se între ele; săreau în ţăndări pe care marea, balaur nesăţios, le înghiţea mereu-mereu.

„Putea îngădui însă Dumnezeu izbânda duhurilor rele împotriva îngerilor Săi?

— „Doamne, Doamne ,cum de laşi să se facă atâta măcel de omenire? Doamne, Doamne, nu ne vei da Tu un chip să ne apărăm? — strigau îngerii, luaţi pe neaşteptate; căci,dacă se gândiseră să apere colţu' lor de mare împotriva balaurilor şi a vijeliilor, n'ar fi crezut vreodată că semeţia Dracului să se 'ncumete a voi să pună stăpânire pe un colţ de Raiu.

— „Luptaţi-vă ,de vreme ce se războieşte cu voi — răspunse Dumnezeu.

„Atunci s'a început pe apă cea mai cruntă bătălie din câte s'au dat cândva între Bine şi Rău. Cu o lovitură de aripă îngerii îi dădeau la fund pe draci; da' ei veneau iar înnot şi acu' plesneau din cozi ca din harapnic, cătând să 'nşface 'n şfichiuri gâtu' îngerilor; acu' luau în coarne o corabie şi dădeau cu ea de-a dura pe valuri; îngerii fulgerau cu mâini de lumină, aceia vărsau flăcări şi dădeau foc luntrilor care mai pluteau pe faţa apei; îngerii buciumau din trâmbiţe, dracii nechezau, arătându-şi colţii gata să sfarme pietre de moară. Iar izbânda părea să se lase de partea lor, când un pui de înger, — ce i-a dat lui prin gând? — a făcut pe cer semnu' sfânt, în faţa căruia Necuratu' nu mai are nici o putere: semnul crucii. Mare, luminoasă, tăia negura răsuflărilor drăceşti, cu raze rupte parcă din soare.

„Cu un urlet răguşit, cel dintâi drac s'a rostogolit în adâncuri.

„Atunci sute şi sute de cruci făcute de mâini de îngeri s'au aprins prin negură ,iar dracii au luat-o la fugă, răpuşi; le fâlfâiau aripile de piele argăsita, iar urletele lor de groază întreceau zgomotu' oricărei vijelii. Caii dracului săreau în două copite, învârtind coada cu pleoscături, da' s'au prăbuşit şi ei, cu stăpâni cu tot, în hăurile negre, ca să nu mai iese niciodată la lumină.

„Când însă răsuflarea ciumată s'a risipit, oamenii au văzut, mohorîtă şi neagră, în mijlocu' arcului verde şi daurit al coastei, o înfricoşetoare rămăşiţă a bătăliei: o stâncă uriaşă în chip de şea, care înaintează în mare dela ţărm şi parcă s'ar avânta spre 'naltu cerului.

„Ingerii au învins; ei locuesc şi azi golfu' şi-l ocrotesc; azi ca şi atunci, corăbiile apucate pe neştiute de furtună în largu' mării, dacă se află în apropiere, întorc roata cârmei şi vin să se adăpostească acolo.

„Cagliari, cetatea cu turle aurite, se oglindeşte 'n el, frumoasă ca o regină, sub cel mai sclipitor soare de pe pământ.

„Şeaua dracului însă îşi aruncă de una umbra-i mohorîtă pe ape şi cu toate că demonii nu s'au mai întors grămadă să năpădească albastra ţară a îngerilor, corăbierii cuminţi ,când trec prin acel loc, îşi fac smeriţi semnu' crucii; căci — mai ştii? — s'ar putea să se pitească niscai drăcuşori printre colţurile stâncii; iar împotriva Impielitatului ,oricine ştie, nu e sabie mai tăioasă ca semnul crucii".

ELEGIE

Ce blajin lumină luna...
Mai la pieptu-mi, milă bună —
Pe-acolo, prin Totdeauna,
Om mai fi tot împreună ?
Om mai fi tot împreună ?

Sâni, ca nişte căni cu splin,
Doar pe-aici le mai şoptim —
Trişti, să ne mai obidim,
C'o să tot dormim-dormim,
O să tot dormim-dormim.

Desfrânate muzici gem —
Vino, trup rusaliem !
Tu să zburzi, eu să blestem,
Că destul o să tăcem,
Că destul o să tăcem.

Proaspătul, obrazul blând,
Să-l mai beau, să-l mai descânt —
Frânge-mă, să te frământ,
Că destul om fi pământ,
Că destul om fi pământ.

Somnoroase, line plete,
Genelor, ca nişte fete
Şi voi, ruşinoase bete,
Ce-o să mi se facă sete,
Ce-o să mi se facă sete !

Zmalţurile depe plai,
Sfântul păsărilor grai,
Micşuniul lunii Mai —
Ce le-aş lua cu mine mai,
Ce le-aş lua cu mine mai.

Dup'amiaza din pridvor.
Gălăgia pruncilor,
Lendrii'nfiora-se-vor —
Ce-o să mi se facă dor,
Ce-o să mi se facă dor!

Vecii pururilor frig —
Şi din zări de ţipirig,
Şal ce 'ntârziezi pe dig,
N'am să pot să te mai strig,
N'am să pot să te mai strig.

N. CREVEDIA

Evantai

Conturul gândului ce piere
Se risipeşte 'n amintiri
Infiorat în adiere
De umbra unei presimţiri,

Când gestul mânei arzătoare
Spre chipul palidei Florii
Desfăşurând tremurătoare
Dantela unei reverii,

Inclină fruntea, risipind
Podoaba pletelor cernite —
Mărgeanul buzelor strivind,
De sărutări închipuite.

MIHAI NICULESCU

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

Tetralogia wagneriană la Bucureşti

Transplantând pe scena Operei Române, cu fast şi autenticitate artistică, întreaga „Tetralogie" a lui Richard Wagner, Opera de stat din Frankfurt am Mein a grăbit cu apreciabil număr de ani împlinirea unui deziderat important al culturii muzicale din ţara noastră.

A săpat una din datele ei capitale, a cărei semnificaţie nu se rezumă la înregistrarea unui eveniment, ci în acelaş timp constată ivirea unor indicaţii practice în mediul nostru muzical, căruia îi imprimă stimulentele şi directivele unor veritabile cursuri de artă.

Nu este aci locul unor analize, literă cu literă, a călăuzirilor de ordin felurit, pe care demonstraţia magistrală a artiştilor germani le-a pus în lumină, şi al căror preţ va fi cu atât mai înalt cu cât vor găsi mai credincioase repercusiuni în realizările româneşti de mai târziu.

Câteva apar însă drept adevărate comandamente de estetică wagneriană, a căror pildă de riguroasă aplicare trebue să dea de gândit.

Unul, foarte mare, priveşte orchestra, element primordial în opera wagneriană. In concepţia lui Wagner despre drama muzicală, forţele participante la crearea unei opere egalează, luate în parte, însemnătatea pe care ar putea s'o dobândească fiecare, ca artă de sine stătătoare.

Astfel, laturea orchestrală egalează în belşug structural şi expresiv simfonia pură şi revendică o interpretare demnă de un asemenea conţinut.

Orchestra operei din Frankfurt, condusă de d. Franz Konvitschny, cu vastă şi amănunţită cunoştinţă de cauză şi temperament superior, a slujit exemplar această proeminentă condiţiune de realizare wagneriană, reliefând admirabil tot ceea ce freamătă în îmbelşugata partiţiune dar fără nici un exces sonor, fără nici un desechilibru în polifonie, formând cu toate desfăşurările vocale un bloc de o desăvârşită coeziune.

Este aproape inutil de adăogat că aceste matur studiate proporţionări sunt înfăptuite de o orchestră în care nimeni nu desminte o calitate în meşteşug şi în expresivitate care nu suferă nici o scădere.

O altă pildă de mare interes muzical, este aceea o siguranţei tuturor mişcărilor, care crează ritm just şi maximum de viabilitate muzicală şi dramatică fiecărei măsuri din operă şi desfăşurării integrale.

Cât despre interpreţii din scenă, individual cântăreţi de incontestabilă valoare, ceea ce este în special de observat, este spiritul de ansamblu, ştiinţa de a cordona un tot, de a organiza o interpretare generală omogenă, consistentă, care i-a însufleţit neîntrerupt. Triumful operei în sine le-a dictat această atitudine atât de frumoasă, lecţie a cărei imitare nu poate decât să cinstească un artist.

In mai puţin de o săptămână, opera din Frankfurt a isbutit să perinde în faţa publicului adânc impresionat, al acestor memorabile spectacole, cele patru drame ale „Ringului".

Icoanele fantastice ale primului act, în care, în adâncul Rinului, trei nimfe divulgă rapacelui pigmeu Alberich taina aurului din undă, trecerea comoarei şi a inelului dătător de putere în stăpânirea zeilor, blestemul lui Alberich, de-

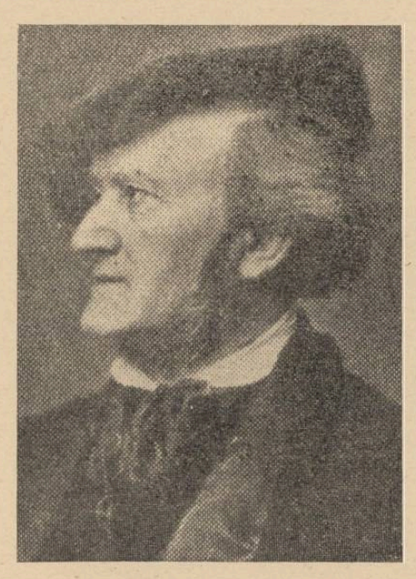

Richard Wagner

posedat de ele, primele urzeli de fatalitate care, înainte de a întuneca destinul zeilor, duc la pierzanie pe unul din smeii cărora avuţiile li s'au dat drept plată, sunt primele pagini din legenda Tetralogiei Niebelungilor, înmănunchiate în prolog.

Tâlmăcirea sonoră, teatrală şi poetică ce le-au dat artiştii germani au putut arăta ce înseamnă şi cât înseamnă geniul wagnerian.

Baritonii Jean Stern (Wotan), Herbert Hesse (Alberich), Hellmutt Schweebs (uriaşul Fasolt), tenorii Albert Seibert (Loge), Theo Hermann (Mime), basul Mathias Mrakitch (uriaşul Fafner), d-nele Henny Trundt (Fricka), Emmy Hainmüller (Freia), Res Fischer (Erda), Elisabeth Rosenkranz, Wellgunde, Flosshilde, ondinele Rinului, au compus cu emoţionantă măestrie rolurile principale, ţesând atmosfera de legendă şi dând viaţă muzicei wagneriene în chip realmente impresionant.

Tehnica de scenă, a fost, cu toate dificultăţile de adaptare la îngustimile şi insuficienţele teatrului Liric, surprinzător de iscusită, de sugestivă, de atmosferizantă.

Dar, abia în drumul străbătut fără cea mai mică şovăire, fără nici o îndepărtare dela ţelurile esenţiale ale artei wagneriene, în cursul următoarelor trei drame din ciclu, „Walkiria", „Siegfried", „Amurgul Zeilor", s'a putut învedera pe deplin capacitatea artistică impunătoare a tuturor interpreţilor, aportul intens de muzică al dirijorului, ştinţa teatrală vastă a d-lui Hans Meissner, director de scenă, şi meşteşugul expert al d-lui Walter Binse, director tehnic.

Judecaţi în înşiruirea de roluri covârşitoare pe care le-au interpretat, o mare parte din artişti au apărut nu numai de mari resurse şi rară pregătire, dar şi de o rezistenţă şi o forţă de realizare puţin curente.

D. Jean Stern, Wotan, a fost un amplu realizator, de-o prestanţă în glas şi atitudini şi-o omogenitate în creaţii totalmente remarcabile.

D-nul Albert Seibert, reflectând în înflexiunile glasului viclenia şi insinuanţa în rolul primejdiosului Loge, a găsit accentul eroic, căldura şi avântările tinereşti ale rolurilor Siegmund şi Siegfried, deşi, pentru ultimele era, din unele puncte de vedere, mai puţin indicat.

Actor şi cântăreţ de mare îndemânare, d. Theo Hermann a găsit lui Mime o întruchipare cu totul fidelă.

D-na Henny Trundt, Brunnhilde cu strălucire, caracter, şi elan care au dominat în ultimele două părţi ale „Ringului", d-nii Gonszar, Mrakitsch, Schweebs, în mai multe roluri, cât şi fiecare din artiştii atât de valoroşi ai turneului, au putut da măsura întotdeauna plină a măestriei lor, obţinând pentru toate spectacolele o treaptă de formulare artistică prielnică artei wagneriene şi de sărbătorească amintire în cercul vieţii muzicale româneşti.

CRONICA PLASTICA

SALONUL OFICIAL

(URMARE)

de **PAUL MIRACOVICI**

Până acum un an, o sală mică, un fel de coridor pe dreapta, la intrarea în expoziţie, era purgatoriul Salonului,

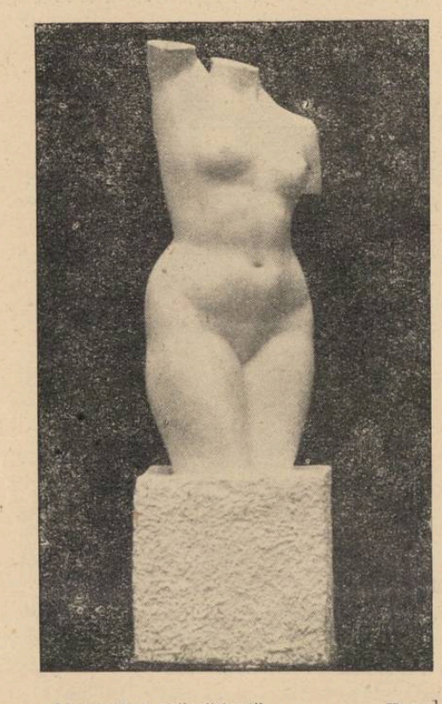

Alexandru Plămădeală Tors

sala sacrificaţilor, a celor primiţi din complezenţă sau a celor ce „promiteau". Acolo, deavalma, desenuri, aquarele, se învecinau cu încercările cele mai bizare, unele colorate violent, altele anemice până la monochromie. Se pare că acum, acest rol l-ar avea sala cea mică, din mijloc. Nu prin conţinut, ci prin felul ingrat cum e dispusă lumină. După ce că sala e întunecoasă, lumina electrică cu care s'a căutat să se remedieze e cu totul insuficientă. Câteva becuri albăstrui, destul de puternice şi cu oarecare ingeniozitate dispuse, ar fi fost de ajuns să nu mai fie nici-o diferenţă între aceasta şi celelate săli iar artiştii ale căror opere, din necesităţi de aranjament, au fost puse acolo nu ar mai avea sentimentul de a fi nedreptăţiţi. Astfel, lucrarea lui Boris Caragea, una dintre cele mai interesante sculpturi din Salon, se confundă literalmente cu peretele din fund şi cu lucrările dimprejur. Compoziţia lui Dan Băjenaru de asemenea pierde mult din ceea ce-i face calitatea esenţială. Subtilităţile de ton şi de valori dispar la o lumină atât de confidenţială.

In aceeaş sală Mandia Ullea expune

Boris Caragea Niobe

o compoziţie în frescă (adevărată) ce ne consolează puţin de atâtea „freşti", trucuri şi mucavale lipsite de orice emoţie, făcute grăbit, parcă sub teroare. D-na Elena Deşliu care ne-a obişnuit în fiecare an cu nudurile sale cald colorate, expune un portret cu aceleaşi calităţi însă mai îndrăzneţ văzut, şi în culoare şi în desen. D-na Céline Emilian, o mască verde de un frumos efect decorativ. Sala mare din dreapta e dominată de panoul d-lui Petraşcu, cu pânzele d-sale atât de originale şi de preţioase. Nici-o urmă de anecdotă în pictura d-lui Petraşcu, motivele sunt mai întotdeauna aceleaşi — totuşi nu-ţi poţi stăpâni o inefabilă emoţie în faţa operelor d-sale, ca şi când le-ai vedea pentru prima oară. Pe acelaş perete, St. Constantinescu expune un autoportret care e printre cele mai valoroase lucrări din expoziţie. Multor gângavi, sufocaţi de invidie şi de neputinţă şi cari spun de Ştefan Constantinescu că, „eh.... face câteva tablouri pe an" le-aş ura să picteze — le acord pentru asta răgazul unei întregi existenţe — un singur tablou de calitatea acestui autoportret. Le-ar răscumpăra toată munca de negri cu care fac sute de tablouri anual şi cu care spurcă gustul publicului. Cei ce l-au achiziţionat pentru muzeul „Toma Stelian" au fost excelent inspiraţi. Petre Iorgulescu-Yor prezintă un panou foarte variat

Nuduri, peisaje, totul văzut în tonuri preţioase, într'o atmosferă uneori ireală, plină de farmec. Lucrarea „In port" mi se pare însă cu deosebire interesantă prin bogăţia, justeţea şi rafinamen-

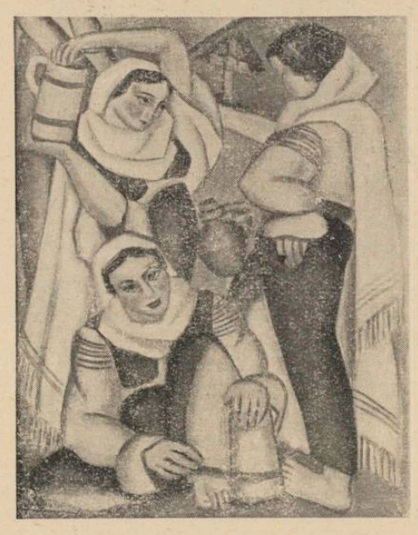

Elena Petraglu dr. Deşliu La fântână

tul valorilor. D. Iosif, în peisajele expuse, găseşte ca întotdeauna prilej de armonii discrete, de acorduri rare. D. S. Mützner, grav, sobru — ca şi în lucrările expuse la „Tinerimea Artistică" e pe un drum infinit mai interesant de când a părăsit experienţa impresionistă. D. Traian Cornescu expune nişte flori, spontane, vioiu colorate şi câteva aquarele foarte pitoreşti. Păcat că preocupările decorative îl covârşesc atât de mult şi că expune atât de rar pictură de chevalet. Tache Soroceanu nu trimite decât un portret în pastel, excelent însă. Expresiv, plin de viaţă şi deşi pastelul e atât de ingrat, Soroceanu îl mânueşte cu o adevărată măestrie. Velisarato expune şase peisagii în care a reuşit să atenueze cu mult meşteşug cruditatea, aciditatea verdelui de munte, atât de ingrat şi atât de puţin prieten picturii. Barbieri — pe care juriul l-a distins cu un binemeritat premiu — are o viziune delicată, în care natura deşi transpusă, păstrează frăgezimea primei impresii. D. Gherner expune o natură moartă cu frumoase calităţi. D-na Silion cultivă forma, volumul, ceea ce e excelent dar fără o profundă cunoaştere a valoraţiei se poate foarte uşor cădea în arbitrar, în brutalitate. Nudul expus e pictat cu mult elan şi e frumos compus. Stoica are un frumos temperament de pictor. Portretul expus e remarcabil. Peisajele d-lui Vasile Popescu au calităţi atât de frumoase de culoare încât compensează fluiditatea, uneori inconsistenţa materiei. Mai realizate, mai închegate îmi par „Arlequinul" şi „Peisaj cu deal" expuse la „Tinerimea Artistică".

D. Ciupe trimite numai două tablouri cu flori. Puţin, pentru frumoasele sale posibiltăţi. „Credinţă şi durere", compoziţia d-lui Brană are mari calităţi, păcat însă că a neglijat prea mult culoarea. Hrandt Avachian trimite peisaje pictate cu multă simţire şi reală cunoaştere a meşteşugului.

Fiindcă am pomenit de atâţia tineri, remarc lipsa lui Romeo Storck dela Salon. Peisajele de la „Tinerimea" ne arată cât de interesantă ar fi fost contribuţia lui. D-nii Mitache, Hârtopeanu, Secoşanu au ceva comun în gama în care-şi scaldă tablourile, aproape aceleaşi armonii, timide dar calde şi agreabile. D. Hans Eder, despre care am scris cu prilejul expoziţiei d-sale, în portretul expus ne evidenţiază şi mai mult contrastul între concepţia d-sale în pictură şi aceea atât de latină care face caracterul picturii româneşti. In mai mică măsură şi d. Ernest Tibor este dator picturii germane.

SCULPTURA

D. I. Jalea căruia îi datorăm în mare parte înţelegerea sculpturii monumen-

Constantin Baraschi Eva

tale, decorative la noi, demonstrată de atâtea opere ca „Centaurul" şi altele ne aduce un nud cu preocupări de detaliu, de materie, surprinzător de semnificativ. Carnaţia vibrantă de viaţă a nudului re arată că d. Jalea ştie nu numai să transpue arhitectural sculptura ci să se aplece cu emoţie şi interes asupra obiectului şi să-i redea cu infinit meşteşug subtilităţile. D. C. Medrea e

Elena Petraglu dr. Deşliu Studiu

poate cel mai bun portretist român. Din toată opera d-sale dacă nu ar rămâne decât portretele realizate până acum, ar fi de ajuns să justifice reputaţia d-sale de mare sculptor. Cele două busturi, maestrul G. Petraşcu şi prof. O. Densuşianu confirmă cu prisosinţă aceasta „Eva" d-lui C. Baraschi, deşi păstrează unele reminiscenţe franceze, e, cred, cea mai realizată lucrare din cariera d-sale. Formele, deşi planturoase, palpită de viaţă şi adevăr. Lucrarea aceasta reprezintă un efort neobişnuit din toate unghiurile de vedere. D. Baraschi a dus-o în chip ferict la capăt, adăogând încă o frumoasă reuşită la acele multe care l-au consacrat ca un artist de seamă. Din lucrările d-lui Themeli prefer „Capul" care e remarcabil. Irimescu, un frumos autoportret.

D. Borgo Prund expune o sculptură în lemn „Maternitate" — o lucrare excepţională a unuia din cei mai înzestraţi şi — cu siguranţă — cel mai original dintre sculptorii noştri. D. Plămădeală expune un nud care înseamnă un incontestabil progres. Remarcabile lucrări expun: Irina Codreanu, Tureatcă, Vasiliu-Folti Pherekyde, Blendea, Cobizera. Debuturi pline de făgăduinţi: Constanţa Buzdugan, Murnu Ion Lucian.

din volumul „Euforie"

MURA

O, limpezi ţi-adorm, prea limpezi
Ochii 'n serafic alint.
Ai zâmbetul bun al Mariei
Din icoanele vechi de argint.

In părul tău freamătă, freamătă,
Vântul stepelor întinse;
In ochii tăi se topesc amurguri roşii,
Cu turnuri de biserici, ninse.

Vorba — un cântec duios —
Tremurat pe o singură strună,
Mai lină ca Volga, mai lină
Ca sborul hieratic de lună.

Gâtul şi braţele, braţele
Albe ca luna în zori,
Sunt iernile mele ruseşti visate...
Râsul — svon de înalte viori.

Prin ape spumoase de cântece
Pluteşti spre alte, spre alte pământuri...
In dansul tău se frământă
Porumburi şi grâne în vânturi.

Intinde-mi surâsul, surâsul
Spre somnul meu pururea treaz..
Buzele mele să-ţi şteargă
Bruma de vis din obraz.

O, limpezi ţi-adrom, prea limpezi,
Ochii 'n serafic alint,
Când troica visului trece
Prin pulberi de-argint.

VLAICU BARNA

Despre revistele ardelene

(Urmare din pagina 2-a)

me ale acestei părți de țară, să continue, cu alte cuvinte să actualizeze tradiția Astrei".

Și într'adevăr, revista face toate sforțările să se mențină pe un plan de înaltă intelectualitate. Toți autorii mai de seamă: Blaga, Agârbiceanu, Pavel Dan, Bogdan Duică, Sextil Pușcariu, Olimpiu Boitoș, și-au dat întâlnire la această revistă.

Tot la Cluj apare revista *Viața ilustrată*, a distinsului intelectual P. S. S. Părintele Colan, episcopul Clujului. Deși se intitulează modest „revistă de familie", totuși interesul ei pentru literatură este foarte mare, contribuind să propage în familiile românești încrederea în creația autohtonă.

La granița de Vest găsim revistele *Afirmarea* din Satu-Mare și *Familia* din Oradea. Este admirabilă străduința grupului de tineri intelectuali (O. Râuleanu, C. Popescu, D. Hinoveanu, I. Șiugariu, etc.) din jurul revistei *Afirmarea*, care, mână în mână cu profesorul Seleș, președintele Astrei, luptă din răsputeri să impună într'un oraș înstrăinat, primatul culturii românești, realizând nu numai o operă utilă, dar și una veritabil artistică.

In Oradea a mai apărut în chip onorabil, revista *Cele trei Crișuri*. Insă *Familia* se prezintă în condițiuni tehnice și redacționale care fac mare cinste publicisticei române. Condusă de harnicul macedonean, Mihail Samarineanu, revista și-a propus să fie strajă românismului, dar și mijloc și prilej de cunoaștere și de împăcare cu conlocuitorii minoritari. In acest scop a organizat o interesantă anchetă asupra posibiltăților de apropiere între scriitorii români și minoritari, fără să neglijeze datoriile sacre pentru scrisul românesc. Intre colaboratori găsim, alături de Mihail Samarineanu, pe poetul George Al. Petre, Sulutiu, Iustin Ilieșu, Baciu, Ion Samarineanu, Tulbure și alții.

Familia este revista cea mai atentă la mișcarea literară ardeleană contimporană. Ea a devenit oarecum barometrul acestei mișcări de când și-a luat însărcinarea să fie organul oficial al Asociației Scriitorilor Români din Ardeal, care, în primul rând, caută să promoveze toate talentele autentice autohtone.

Continuând itinerarul nostru geografic ajungem la revista *Hotarul* din Arad, care aduce un bogat material documentar, din care dau ca exemplu, admirabila scrisoare a lui Mihail Velici, caracterizând toată forța morală și toată abnegația de care a dat dovadă în trecut această provincie, ilustrând în acelaș timp arta pusă în cele mai neînsemnate manifestări ale vieții individuale și publice a timpului.

„Iubite frate,

„Vei fi auzit cum urgia regească a întărit sentința în procesul memorandului, prin urmare și eu acuma va trebui să încep osânda de doi ani, care mi s'a croit pentru iubirea ce am către neamul românesc. Voiu intra cu fruntea ridicată în temniță și sper că mă voiu întoarce sănătos după ce voiu fi satisfăcut sentința. Nu sunt de fel neliniștit".

De acest material documentar se leagă numele uneia dintre cele mai proeminente personalități intelectuale, numele părintelui Ciuhandu, savant și polemist. Chiar când energia polemică pune o notă de exacerbație, părintele Ciuhandu aduce totdeauna atâta erudiție și atâta bună credință încât lucrările Domniei-sale, cum ar fi de pildă „Bogomilismul în folclorul român" și „Pravila din Arad" vor rămâne documente de mare valoare pentru evoluția noastră culturală.

Dar și partea beletristică e bine reprezentată. In revista Hotarul găsim versurile lui Olinescu, Negură, Cotruș, Bogdan.

In proză se remarcă numele domnilor: Negură, Tiberiu Vuia, Pompiliu Putici, Gh. Moțiu. Revista a dat mare atenție mișcării plastice, punând în evidență, prin îndemânatica critică a domnului Teodor Țiucrea o seamă de pictori arădeni.

Și nu mic e meritul acestei reviste în mișcarea de reabilitare a marelui Slavici. „Azi, după cum spune cronica, când vălul întunecos aruncat asupra lui a putrezit și omul cel adevărat stă din nou în fața noastră..."

Intre revistele bănățene voiu cita: *Luceafărul, Banatul* și *Banatul literar*. Luceafărul este o revistă care se prezintă în condițiuni tehnice ireproșabile. Este o revistă cu conținut bogat și variat de folclor bănățean, cu studii de cea mai bună calitate ale domnilor Miloia și Gomboș, privind artele plastice, și ale domnului Sabin Drăgoiu și Filaret Barbu, relativ la mișcarea muzicală. Revista se resimte de lipsa părții beletristice. Intr'adevăr găsim poezia de mare originalitate a domnului Miu Lerca și versurile domnilor Bogdan, Bălteanu, Soru, Dorian și alți. Proza e însă cantitativ redusă. Totuși trebue să menționăm pe domnul Aurel Cosmacu, cu impresii de călătorie și nuvele, și pe domnul Ion Totu, impresii de călătorie.

Revista *Banatul*, care a apărut la Timișoara, a vrut să adune laolaltă pe scriitorii români și minoritari. Revista n'a avut o prea lungă durată.

Banatul, revista de sub conducerea domnului Cotruș, a durat trei ani și a fost o manifestare tinerească, energică, de mare elan. In ea găsim nuvelele domnului Negură și poezia domnului Cotruș.

Și în fine *Banatul literar*, o altă revistă cu serioase preocupări estetice, subt conducerea domnului Lucian Costin, în care găsim versurile domnilor Roiban, Flueraș, Munte, Ilea și proza domnului Damian Izverniceanu.

Departe de mine de a fi enunțat lista completă a tuturor revistelor apărute în Ardeal după unire. Am insitat mai cu seamă asupra acelora care au mai multă legătură cu provincia și care actualizează într'un anumit fel, un gând, un sentiment sau un act de voință autohtonă. Am lăsat la o parte revistele de pură estetică, ca de pildă: *Brașovul literar*, al răposatului Cincinat Pavelescu, *Prometeu*, tot dela Brașov, *Hiperion* dela Cluj, etc.

In rezumat, mișcarea literară ardeleană contimporană se caracterizează printr'o efuziune a lirismului întru evocarea pământului strămoșesc și a Dumnezeirii, cele două patrii tot atât de veșnice pentru Ardeleni, și apariția unei proze viguroase, lipsită de înfloriturii estetice, dar totdeodată cinstită și strâns legată de realitățile imediate ale provinciei. Ea a avut darul să demonstreze un adevăr și tendința către creație originală a scriitorilor ardeleni. Dar, în același timp, să impună și anumite norme de conduită. Azi, locuitorii veniți din vechea țară în Ardeal își dau seama de datoria de recunoștință pentru provincia în care trăesc și la fel și Ardelenii (cu excepția unor întârziați politicieni), pentru vechea țară, de unde a venit cuvântul prelucrat care aduce, cu puterea lui actuală, după cum am mai spus, toate virtualitățile posibile.

Ardealul, ca și țara mamă, nu trebuesc judecate potrivit micilor interese zilnice de oportunitate și de socoteală de moment. Omul politic poate greși, necum omul necăjit care, pentru supărarea sa, face răspunzător țara întreagă, pe oamenii toți și chiar pe Dumnezeu. Cine nu greșește însă nici odată e poetul. El trebue să traducă ceea ce e permanent. Cântul său nu poate fi decât ecoul adevăratei simțiri. Prin poeții să căutăm a cunoaște Transilvania, prin poeți să cunoaștem țara întregită. Prin ei ne convingem că Transilvania este un mare rezervoriu al spiritualității și energiei naționale și că vechea țară e mama bună a tuturor provinciilor.

VICTOR PAPILIAN

CARTEA FRANCEZA

Edmond Jaloux: L'égarée

(roman, Editura Plon, Paris 1938)

L'égarée este cartea unui scriitor care exercită cu admirabilă stăruință, cu o rară pasiune și un prestigiu unanim recunoscut, oficiul delicat și atât de penibil adeseori, al criticei literare.

Lista romanelor și a culegerilor de nuvele pe care le-a publicat până acum d. Edmond Jaloux e lungă și mult mai bogată decât aceea care cuprinde titlu-

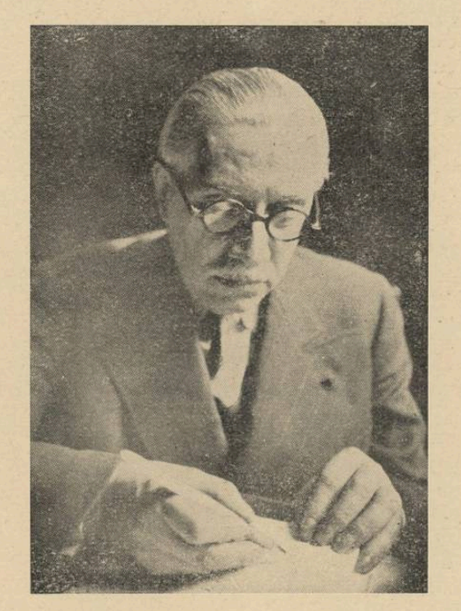

D. Edmond Jaloux

rile volumelor de eseuri și critică literară, vreo zece la număr. E vorba deci de o preocupare majoră susținută, iar nu de un simplu exercițiu intermitent „pour le délassement"

Ultimul roman, pe care l-a publicat la începutul acestui an, *L'égarée*, ca și *Fumées dans la campagne* sau *La fin d'un beau jour*, pentru a nu cita decât pe acelea mai cunoscute,—reînoește dovada unei admirabile mlădieri și a facultății de a integra într'o sinteză personală reminiscențele unor lecturi și stiluri foarte variate și felurite. Decorul și atmosfera fizică, sunt acelea ale Aixului și împrejurimilor, din sudul Franței, pe care le evocă și alte romane ale d-sale.

L'égarée este, sau vrea să fie, un roman fantastic și un roman cu temă dar nu și cu teză, întrucât tema este doar pusă fără ca autorul să conchidă în vreun fel, mulțumindu-se să sugereze unele deslegări posibile ale ei. E vorba anume despre problema libertății și a responsabilității personale pe care o pune sfârșitul tragic al domnișoarei de Suffren, sechestrată, pentru că nu era în toate mințile, de tatăl și fratele ei, și ajutată să fugă de un tânăr oaspe vremelnic al castelului familiei lor, convins că gestul lui generos îi va reda odată cu libertatea și echilibrul sufletesc sdruncinat.

Primele zeci de pagini sunt consacrate introducerii în atmosfera fantastică a cărții, potrivit clasicei metode cunoscute: un tânăr călător, Laurent Guelbert coboară într'o gară oarecare, — numele nu i se spune, — undeva în Provence, de unde trebuia să meagă, răspunzând invitației primite, la castelul unui descendent al faimosului „bailli" de Suffren, pentru a cerceta arhiva și corespondența rămasă de la acesta.

După câteva minute de așteptare, un vlăjgan cu apucături ciudate vine să-l întâmpine și-l conduce la un automobil hodorogit, de forma primelor vehicule de acest fel. Ostenit și legănat de hurducăturile mașinii, călătorul adoarme și se trezește, după câteva ceasuri de drum, dinaintea intrării unui castel mohorît din veacul 17 ale cărui ziduri cu turnuri medievale ridică înapoia lui ultima stavilă între lumea din care venise și aceea ireală unde intra. Nimeni nu-l primește în castel și abia târziu, spre seară, bătrânul marchiz d'Eymeric de Suffren se furișează în camera lui, întrebându-l tam-nesam, dacă e sau nu matinal. La cină, pe care marchizul ține să o numească pompos, ca pe vremurile vechi, supeu, junele arhivist-paleograf cunoaște și celelalte fapturi bizare cari locuesc în castel: Jean Baptiste, fiul marchizului, a cărui unică pasiune e să vâneze, Andrée, sora lui, mereu suferind de dureri de cap, exaltată de muzică și lecturi românești amestecate. In timpul cinei locvacitatea exuberantă a marchizului e întretăiată de bruște tăceri apăsătoare. La un moment dat, Guelbert Laurent e surprins să constate, în urma unor cuvinte cu totul inofensive, de el rostite, privirile furișe și perplexitatea comesenilor.

Acestea sunt elementele dar lipsește atmosfera fantastică pe care ar vrea s'o creeze autorul, cu ajutorul lor. Personagiile sunt observate cu un realism caricatural, par niște bieți maniaci, subiecte de clinică, dar trăsăturile lor nu sunt transfigurate până la obsesie și lirism, prin puterea unei intuiții poetice ca aceea care înzestrează cu o vrajă selenară fapturile unor William Wilson sau Roderik Usher. Și apoi, cititorul află prea târziu, ceeace pricepuse din primele pagini: „...toți sunt mai mult sau mai puțin trăzniți în familia asta. Dar ca ei mai sunt mulți în ținut. Cineva mi-a spus că era la fel în toate orășelele. Sunt prea multe căsătorii consanguine în anumite familii... Și mai e plictiseala. Groaznic lucru! Ce să faci cu tot acest timp care nu vrea să treacă, formând ca un stăvilar? Cei cari au în ei vitalitate nu pot suporta astfel de tortură. Atunci se țicnesc puțin câte puțin".

Le-am citat totuși, aceste rânduri, pentrucă ele redau tonalitatea și timbrul just al cărții. Iată acum și una din cele mai strălucitoare descrieri de atmosferă provensală, redată în tonuri de luminoasă acuarelă, cu un delicat simț plastic miniatural:

„Lumina zilei scădea când Guelbert ieșise din prăvălie (a unui anticar din Aix). Razele ajungeau orizontale, în felul unor mesageri trimiși anume. Fremătau de pulbere jucăușe ca niște știri nerăbdătoare de a fi comunicate. Zidurile prindeau culoarea argilei muiate, a fazanului, a prepeliței. Laurent nu știa nimic din această tandrețe care vine în Provence odată cu amurgul; din această caldă catifelare a soarelui care se duce, asemeni îmbrățișării unui strămoș; din această ultimă lucire a zilei care preschimbă fântânile în jocuri de artificii, aruncă cioburi de sticlă în părăiașe, întinde pe trunchiurile platanilor fluturi amorțiți. Înțelegea că sunt pe pământ locuri mai fericite ca altele".

Intr'o zi, pe când se plimba prin aleele din parcul castelului, Guelbert primește de la o tânără pe care nu o mai văzuse până atunci, un bilet misterios, prin care i se dădea întâlnire la două noaptea, în bibliotecă. Aducătoarea biletului îi recomandase să creadă tot ce-i va spune la întâlnire aceea care-l scrisese, pentrucă totul e adevărat. Crezând că e vorba de romanțioasa și exaltata Andrée, Guelbert e foarte surprins aflându-se în fața sorei acesteia, Alexandrina, despre care auzise vorbindu-se, că ar fi în Germania sau prin Elveția: „Era mare, slabă, foarte palidă, stranie și impunătoare în același timp. Semăna cu Jean-Baptiste; avea pometii lui proeminenți, obrajii lui adânciți, privirea albastră a celorlalți Suffren, dar mai strălucitoare, mai sumbră, puțin turbure. Păru-i alcătuia un fel de coamă scurtă, foarte bogată, încâlcită, cu bucle neregulate, care se încălecau ca volutele de spumă ale unui val".

Frumoasa Alexandrina i se plânge lui Guelbert că gelozia tatălui și a fratelui ei o țin întemnițată în castel, de trei ani. Generos, acesta îi făgăduește s'o ajute să fugă la Paris, să dea de urma logodnicului ei, profesor la Sorbona. Dar profesorul e căsătorit, are copii și-l desmeticește pe Guelbert, explicându-i că presupusa-i „logodnică" avea mania de a crede că toți bărbații cari o cunoșteau sunt îndrăgostiți de ea. Prea târziu însă, deoarece mintea rătăcită a Alexandrinei o duce la sinucidere. Libertatea pe care Guelbert credea că o ajută să și-o recapete, ea o găsește în moarte.

— m. n. —

Expoziția de artă engleză dela Paris

de VIORICA BOTENI

Stăpânită de emoții neașteptate, Europa neliniștită e frământată de griji; sirenele fac exerciții de alarmă, amenințările răsar de pretutindeni, încordarea e generală.

Spiritele tac, amuțite de svonul primejdiilor. Se aude în această atmosferă împletită de mister, nesiguranță și tristețe, numai glasul trimișilor, ambasadori ai popoarelor în slujba păcii se adună din țările lumii întregi și veghiază cu încordare ascunsă interesele ce au datoria să apere. Câteodată însă, acești trimiși vin cu frunțile senine, mesageri ai gândurilor de prietenie și de grație.

Vom vorbi despre acești ambasadori, cari se fac din ce în ce mai rari în zilele noastre.

Regele și regina Angliei vor sosi la Paris, în Iunie; au dorit încă de pe acum să fie precedați nu de ambasadori încărcați de daruri și purtători de vorbe curtenitoare, așa cum cerea glasul bătrânelor obiceiuri, dar cu simplicitate și mult bun gust, au decis ca sosirea lor să fie anunțată de multe dintre cele mai de seamă tablouri ale muzeelor engleze. Și dacă trăsurile ambasadorilor și întregul convoiu de onoare nu vor sosi, un mesager — diplomat cât

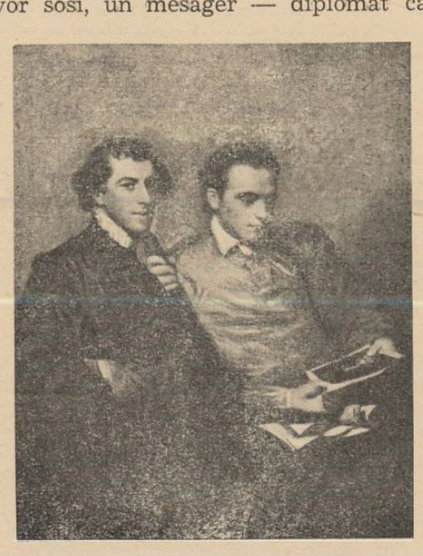

Reynolds Portretul a doi tineri

nu se poate mai dibaciu — pe care fiecare îl poate privi cu intimă admirație, pregătește atmosfera de sărbătoare. Toți pictorii peisagiști și portretiști, reprezentanți ai școalei engleze, instalați în palatul Luvrului, în sălile Lacaze și Henri II, prezintă cu grația unei arte desăvârșite, climatul bătrânei Britanii.

Cerul și bruma peisagiilor lui Turner, lumina limpede și transparentă a coastelor pictate de Bonington, verdele primăverii engleze din tablourile lui

Thomas Lawrence Mrs. Sid lons

Constable, finețea siluetelor lui Gainsborough, grația candidă a copiilor, prinților și reginelor pictate de Reynolds și Lawrence, linia aristocrată, rece și neînțeleasă a atmosferii ce îmbrățișează pictura engleză, iată tot ce vedem în succesiunea de tablouri din muzeul Luvru.

Până în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, pictura engleză era în stare latentă. Aristocrația engleză se bucura singură de prerogativa de a aprecia creațiile de artă și — exces de modestie națională sau snobism — nu încuraja decât operele străine. Odată cu căderea Stuarților, clasele burgheze evoluând spre o viață mai activă, doresc să reprezinte prin manifestări artistice corespunzătoare, un nou fel de traiu. Și astfel ia ființă, isvorâtă din conștiința artistică națională, din viața poporului englez, o artă, pe care Hogarth, „părintele picturii engleze", o ilustrează în chip desăvârșit.

Hogarth, Morland, Walton, Weatley, înfățișează viața de toate zilele, sub feluritele aspecte, câteodată ridicole — și în această privință, caricaturile lui Hogarth și mai târziu, ale lui Rowlandson, sunt neîntrecute; Gainsborough, Reynolds, Raeburn, Romney, Lawrence, fixează trăsăturile contimporanilor, ale elitei engleze; Constable, Bonington, Turner, interpretează înfățișările cele mai deosebite ale naturii.

Arta engleză a precedat două mari mișcări de seamă și a jucat în două rânduri, în evoluția artistică internațională, rolul de percursor: **inițiativa caricaturii,** acest mijloc nou de expresie, care a luat o desvoltare atât de însemnată în viața contimporană, revine lui Hogarth și; interpretarea **peisagiului,** reprezentat în formele cele mai mobile ale naturii, sub o lumină instabilă și un cer ireal. Astfel, precedând impresionismul cu un secol, Constable, Bonington, Turner, au creat peisagiul, pentru el însuși, cu tot ce are mai provizoriu, mai instantaneu.

Școala engleză, nu numai fiindcă a îmbogățit mijloacele de expresie puse la dispoziția sensibilității omenești, prin crearea peisagiului și inaugurarea genului caricatural, dar mai cu seamă fiindcă prezintă un gen deosebit, un caracter cu toul distinct, se poate integra în fazele însemnate ale evoluției picturii.

Fie linia aristocratică a siluetelor, fie expresia misterioasă ce învăluește portretele fine ,ori candoarea privirilor ce surâde pe fața copiilor, fie ceața tradițională a cerului Angliei, în contrast cu calmul deosebit de limpede al unor

Reynolds Mrs. Hoare și fiul ei

zile excepționale, fie sarcasmul caricaturilor ,toate aceste aspecte formând un gen specific englez, redau tablourilor găzduite la Luvru, atmosfera neînțeleasă a insulei pe care au părăsit-o pentru câtăva vreme.

PARADISUL PIERDUT

de VINTILĂ HORIA

Când pornise în zori, apa era albastră şi nemişcată ca un decor pictat pe o pânză imensă de un zugrav dibaciu. Barca îşi tăia drum fără greutate şi în tăcerea prelungă a acestei încremeniri ritma regulat clipocitul lopeţii, ca un semn al vieţii de acolo. Niciun fum nu păta zarea care se contura ca o linie neunic semn al vieţii de acolo. Niciun fum nu păta zarea care se contura ca o linie nesigură între albastrul apei şi albastrul decolorat al cerului. In alte zile vapoarele îşi desenau trecerea la orizont umblând încet pe o cale dreaptă şi nevăzută care se numeşte *depărtare*.

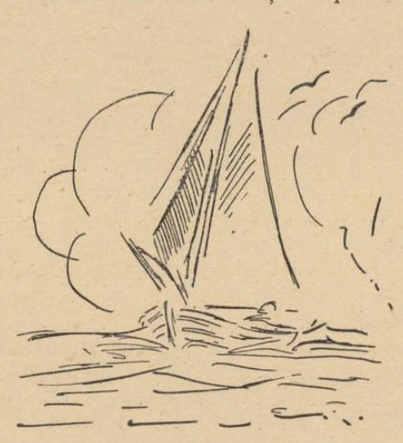

Acum, nimeni. Pustiu tăcut şi vast ca un preludiu de prăbuşire cosmică. Şi el, ultimul om. Dece nu *primul?* Iată. în marea fără capăt el tăia cel dintâi drum şi tot el era cel ce se gândea la aceasta. deci era primul om al acestui gând.

Adam în barcă! Dar Adam trăise numai pe uscat, deoarece, cu toate că în adâncul lui zăcea sâmburele tuturor descoperirilor de mai târziu, el nu descoperise încă nimic, decât poate numai pe Eva din dragostea căreia aveau să se nască toate celelalte. Dal era deci urmaşul direct al lui Adam şi avea dreptul să se numească, dacă nu cel dintâi om al universului, cel puţin primul om al acestui gând. Dal nu ştia însă că fiecare om e Adamul unui gând, ceea ce îl făcea să se simtă mai mândru decât Adam cel adevărat deoarece strămoşul omenirii nu fusese conştient de întâietatea lui, după cum nici Eva nu bănuise că ea era aceea care născocise dragostea. lăsând urmaşelor ei moştenirea plăcută a acestei iluzii de întâietate. Pentrucă trebue acordat femeii. fiecărei femei în parte, brevetul „cum laude" al acestei surse de viaţă nouă. care poate fi uneori, cu o paradoxală perfecţiune, un îndemn către moarte.

Dal putea să gândească numai când îşi desprindea privirea din peisagiu pentru a o fixa în nimic. Dacă ridica ochii către mersul soarelui, îmbăindu-i în lumină, sau dacă îi gonea pe linia apei până în vârful orizontului care mărginea cerul ca o creastă de deal, nu mai avea gânduri decât pentru ceea ce vedea, sau nu avea gânduri deloc fiindcă toată capacitatea lui senzorială se aduna într'un centru de admiraţie care era tot puterea lui de a trăi frumosul marin. In clipa aceea îşi scufunda sufletul în mare, se contopea în ea, făcând trup cu nesfârşitul, rămânând om numai prin conştiinţa de anihilare a propriei sale personalităţi. Ar fi lopătat înainte, fără să osteneacă, în căutarea veşnică a unui liman pe care ştia că nu-l va întâlni niciodată, dar către nefiinţa căruia ar fi tins până la capătul vieţii Nesfârşita căutare a unui liman ine xistent !... Dar nu era aici însăşi esenţa vieţii? Nu trăia aici întreaga dramă a omenirii, care sbuciumă sufletul fiecăruia ca pe o frântură din marea dramă a universului? Şi nu era în această căutare toată frumuseţea vieţii? Căci poate fi ceva mai măreţ decât lupta crâncenă pentru un ţel himeric?

Şi marea se supărase pentrucă Dal îndrăznise să gândească, aici unde nu ai niciun drept, căci odată intrat sub puterea mării renunţi fără voe la libertatea de a gândi. Personalitatea e un *non sens* în mijlocul albastrului schimbător al mării te transformi într'o picătură şi trăeşti în ritmul naturii ca într'un regim de dictatură. Şi fiindcă atomul Dal încercase să sugete asupra minusculei sale existenţe, desprinzându-se de trupul acesta uriaş, furtuna, care voia să fie o pedeapsă legală, se prăbuşi peste lume fără veste. Cerul se acoperi brusc, lumina se topi ca un bulgăre de zăpadă şi tunetul anunţă bătălia. Valurile se ridicară la început rotunde, mlădiindu-se fără să se spargă, apoi crestele se răsuciră şi plesniră aerul ca nişte bice albe. Se făcuse frig dintr'odată şi liniştea se spărsese într'un huruit de apocalips. Dar întoarse barca şi vâsli către malul rămas departe, învăluit în ceaţa alburie. Când porni ploaia ţărmul nu se mai văzu şi Dal se bucură că avusese timp să-l zărească înainte de a-l pierde dincolo de perdeaua care unea apa de sus cu cea de jos.

Şi totuşi teama nu se ivea de nicăieri. O aştepta să-i smulgă în panică ritmul calm al inimii şi să-i umfle muşchii cu puterea halucinantă a celui din urmă efort. Niciodată nu-l surprinsese furtuna pe mare, însă îşi închipuise uneori spaima unei asemenea lupte şi tremurase în închipuire pentru grozăvia ei Barca se umpluse aproape cu apă. Incercase la început să o golească cu palmele, însă valurile treceau pe de-asupra în fiecare clipă, aşa încât osteneala devenise zadarnică. Infigea lopata voinicește şi trăgea din răsputeri. Simtea că nu din concentrarea muşchilor venea această vitejie care alunga frica, ci din altă parte, poate din dragostea lui pentru femeea aceasta nebunatecă şi pasionată, cu ochii luminaţi de reflexe nesigure şi cu plete de spumă fâlfâind peste umerii goi şi rotunzi. Trăia senzaţia plină a unei apropieri organice între trupul lui şi apa care-l mângâia brutal, înbrăţişându-l uneori în întregime, izbindu-l şi frământându-i carnea într'o încordare de patimă primitivă. Şi când barca se scufundă, sări în valuri cu o voioşie de copil care plonjează în răcoarea primei băi de vacanţă mare. Innotă fără grabă, mişcând braţele regulat şi scufundând capul în ritmul bătăilor ca să poată înfrunta coloanele lichide care-l acopereau. Când se ştia dedesubt. deschidea ochii ca să surprindă aspectul necunoscut al adâncului răscolit de furtună însă nisipul turburase apele şi ochii se închideau îndureraţi. Când putea să respire pe culmea unui val, trăgea aerul în piept ca un însetat şi apoi se avânta odată cu prăbuşirea apei în valea care-l înghiţea lacomă pentru a-l scoate mai departe pe spinarea altei culmi. Nu-şi amintea să fi avut vreodată în viaţă o bucurie mai desăvârşită, iar când atinse fundul cu piciorul se opri, se întoarse cu faţa către larg şi rămase aşa, drept, cu pieptul înainte, primind în plin bătaia valurilor. Unul după altul, batalioane lungi, ca nişte suluri împinse pe dedesubt de o mână nevăzută, talazurile se rostogoleau huruind într'o cavalcadă nepotolită, sfârşindu-şi elanul pe plajă, înghiţite şi învinse de rezistenţa placidă a nisipului. Din larg soseau mereu alte şiruri, concentrându-şi mânia în brâul de spumă care le încingea frunţile când se apropiau de ţărm. Şi toate mureau eroic şi inutil pe nisip, prăvălindu-şi trupurile extenuate care se retrăgeau apoi pentru a lăsa loc altora. Lupta continua, cu răgazuri de soare şi senin dela începutul lumii şi avea să dureze până la sfârşitul ei, cu aceiaşi învinşi, cu aceiaşi învingători, în acest joc ciudat de viaţă şi moarte.

Se lăsase o înserare cenuşie, coborîtă parcă pe sulițele înalte ale ploii, cari sfâşiau aerul şuerând, ciuruind suprafaţa răzvrătită a apelor. Se auzeau valurile izbind înfundat în ţărmuri şi vântul agitând în spasmuri întreaga tragedie ca un regisor iscusit. Dal se retrase pe plajă şi rămase cu picioarele în nisip, acolo unde abia ajungea ultima răsuflare a valului învins. Când venea către el îi acoperea genunchii şi elanul apei îl clătina. Când se retrăgea sfârşită de puteri, culegea în goană scoici şi nisip şi voia parcă să ducă în larg întreaga plajă care fugea de sub tălpile lui Dal într'o debandadă care nu era decât o amăgire.

Scenele se desfăşurau fără spectatori, Oamenii nu călcau decât rar pe aici, reţinuţi de teama singurătăţii şi de spiritul de turmă care-i ţine mereu împreună fără voia lor şi care se numeşte cu un cuvânt comercial, societate.

Un pescăruş se zbătea în vânt, clătinându-se în zbor obosit, încercând să se apropie de uscat. Insă furtuna îl împingea îndărăt, ridicându-l în sus către isvorul apelor, sau coborîndu-l în etape clătinate către fierberea de jos. Până când sleit de puteri, se lăsă pe apă, în voia ei, ca un suflet învins de viaţă. Dal urmărise efortul pasării şi când aripile îşi opriră bătaia se azvârli înapoi şi înotă către ea. Apa era mică şi genunchii izbiră dureros fundul aspru presărat cu pietre şi cioburi de scoici. Se ridică în picioare şi călcă apa în goană, făcându-şi loc cu mâinile ca într'o înghesuială de oameni. Prinse pasărea în palme şi o aduse pe mal încercând să o încălzească. Insă tremura şi el în vântul rece şi vietatea se sbătea să scape, speriată de bunăvoinţa omului. Ochii negri, ca nişte puncte de cerneală. sclipeau înspăimântaţi şi trupul fraged zvâcnea disperat, dornic de libertate. Dal i-o dărui regretând că nu o poate convinge de intenţiile lui bune şi când pasărea îşi luă zborul către inima uscatului, porni şi el către casă, alergând pătruns de frig prin seara udă.

Infăşurat în halatul cald, trântit pe divan, cu ochii în tavanul unui început de adormire, îşi aduse aminte de barcă. Şi se cufundă în somn ca într'o nădejde, sigur de dărnicia acestei mări darnice, care înapoiază după bătălie trupurile celor înfrânţi.

Il trezi soarele năvălind în odae prin fereastra cu obloanele date de perete. In graba de a se dărui odihnei, Dal le uitase deschise şi lumina scălda în dimineaţă patul alb. Se sculă fără regretul somnului neîmplinit, căci noaptea îl însdrăvenise repede şi se simţea dornic de mângâierea caldă a nisipului, de strălucirea limpede a mării, de arcul deschis în lumină al cerului nemaipomenit de înalt, de răcoarea apei sprintenind încordarea muşchilor. Sări din aşternut şi privi ceasul depe măsuţa de noapte: şase şi cinci minute. In sufragerie lumina se filtra roşie pintre crăpăturile obloanelor şi interiorul pâlpâia ca o lampă care moare, netezind conturul lucrurilor. Cotrobăi într'un dulap şi găsi pe o farfurie câteva uscături pe cari le ronţăi în grabă, în drum spre înviorarea duşului. Palmele reci ale apei, izbucnite în sus ca o invitaţie la dimineaţă, îi înseninară gândurile. Când ieşi din casă se opri în prag şi îmbrăţişă zarea largă cu un gest prietenos de braţe deschise cuprinzător şi sincer. Trase un *chaise-longue* la marginea terasei, se aşeză în pânza întinsă şi privi către mare. Plaja se arcuia în sprânceana mirată a unui golf de o rotunjime atât de perfectă încât amintea fără voe creionul expert al institutelor de înfrumuseţare. Insă aici nimic nu era artificial, totul odihnea aşa dela începutul lumii, când Dumnezeu creease frumuseţea pământului pentru a împlini nevoia de imitaţie a oamenilor. Golful lui Dal servise fără îndoială drept model celei dintâi sprâncene femeieşti. La capătul dinspre miază-zi, pe creasta peninsulei stâncoase care închidea arcul ca un punct, se ridica silueta elegantă şi albă ca o pălărie colonială a unei vile. Căsuţa lui Dal şi vila aceasta erau singurele aşezări omeneşti ale locului şi prezenţa fiecăreia împlinea, una pentru cealaltă, imaginea perfectă a singurătăţii. Căci singurătatea e o realitate vizibilă, care trăeşte în funcţie de un obiect sau de o fiinţă. Pentru Dal singurătatea era personificată de apariţia albă a vilei dela capătul golfului, căci chiar dacă era locuită, depărtarea ştergea urma oricărei mişcări sau prezenţe omeneşti. Şi Dal era recunoscător vilei necunoscute pentru siguranţa deplină a acestei idei de singurătate pe care o căutase ani de-arândul şi nu o găsise decât aici, sprijinită pe arcul albastru al golfului şi întruchipată de silueta stingheră dela capătul lui. Nu ştia cine locueşte acolo şi nici nu se străduia să afle, căci numele stăpânilor ar fi ştirbit întregul singurătăţii şi farmecul s'ar fi risipit. Aşa, el era singurul om. Selim nefiind un om deoarece fumul veşnic al pipei sale nu era de ajuns ca să stabilească noţiunea de om care se împlineşte numai prin glas. Ori Selim nu vorbea niciodată, ceea ce demonstra logic că nu era un om ci o simplă anexă a singurătăţii.

Dal îşi privi prietena supărată din ajun şi-i surâse, ca pentru o glumă înţeleasă încă de atunci. Marea îi răs-

punse cu întreg seninul frunţii sale de azur şi între ei doi se legă prin văzduh ca un jurământ, o punte de credinţă veşnică. Dal credea în eternitatea unor astfel de sentimente şi trăia convins că viaţa fiecăruia e un drum în căutarea unei tovărăşii care să reediteze cuplul iniţial al omenirii. Paradisul pierdut putea fi redobândit numai în clipa când două suflete care se caută dela începutul lumii se regăsesc şi împlinesc din două jumătăţi imperfecte, un întreg ideal. Paradisul deci exista pentru el virtual în fiecare om şi era convins că îl realizase în clipa întâlnirii sale cu Marea.

Iubirile de până atunci nu le socotea decât simple dibuiri. Descoperirea unică şi hotărîtoare o aflase aici, o avea dinainte: era marea, fiinţa aceasta a tuturor şi totuşi atât de diferit a fiecăruia. Se hotărîse să-i închine întreaga lui iubire până la sfârşitul vieţii când se visa legănat, ca o epavă a vasului fantomă, pe apele ei. Işi construise o vilă mică pe ţărmul acesta singuratec şi împlinise astfel cea mai puternică dorinţă a copilăriei şi a tinereţii lui. Adorase marea de atunci, fără să o cunoască decât din depărtarea cărţilor, ca un amant anonim şi nu bănuise că avea să se cutremure văzând-o, să trăiască sentimentul unei definitive robiri, pe care nu voia totuşi să-l ştie decât ca o liberă alegere. Dar era, ca fiecare om, sclavul unei pasiuni, Căci fiecare poartă cu el lanţuri nevăzute cari nu-l împiedecă să-şi strige libertatea în toate vânturile. Trebuia să intervină ceva, tot atât de tare, ca să-l smulgă din această adorare oarbă, pentru a-l arunca în braţele alteia.

Soarele se ridicase mult de-asupra orizontului, revărsând belşug de raze şi căldură ca un reflector uriaş. Dal intră fără veste într'al doilea somn. Căldura îl moleşise şi lenea îl cuprinsese moale şi blândă. ca un vis din care n'ai vrea să te trezeşti.

Il desmetici dogoreala nămiezii. Rămase cu ochii închişi. nehotărît încă dacă va mai rămâne întins aşa sau va porni către răcoarea apei. Ziua domnea atât de potolită încât nu auzea nici un sgomot. Işi închipui încremenirea albastră şi clipocitul acela mic şi regulat care nu oboseşte niciodată şi care e semnul de viaţă veştică al marei întinderi de apă. Era atâta linişte încât lui Dal îi păru că o respiră odată cu aerul. Si deodată avu senzaţia unei prezenţe omeneşti în apropiere, care-i impresiona simturile ca un fluid străin. Deschise ochii, însă lumina albă îl sili să-i închidă şi să-i supue unei obişnuinte metodice care să-i mute privirea din întunerec în lumină. La început nu deosebi decât o ceaţă turbure, albicioasă, care-i gâdila ochii, apoi distinse dunga dintre mare şi cer şi în clipa aceea *văzu*. O barcă de apropia de ţărm Plutea încet, căutând parcă locul cel mai bun pentru acostat. In urmă, legată cu o frânghie, Dal îşi recunoscu barca pe care i-o rătăcise furtuna de ieri şi mulţumi în gând celui ce i-o aducea. Se ridică în picioare ca să vadă cine era oasepetele bine venit şi zări o pălărie mare de pai, care ascundea în întregime o faţă care putea să aparţină tot atât de bine unui bărbat ca şi unei femei. Costumul vilegiaturii marine e foarte puţin distinstiv, pantalonul nemai reprezentând acolo orgoliul masculin. ci transformându-se într'un fel de comunism vestimentar. Se hotărî să-i iasă înainte. ca un stăpân ce era al acestor locuri

Când ajunse pe plajă cele două bărci odihneau una lângă alta, cu boturile înfipte în nisip, cu cozile în apă ca doi pui de cetaceu. Conducătorul lor. deşi purta pantaloni. era o femee. Dal o întâmpină, mulţumindu-i pentru bucuria ce-i pricinuia regăsirea bărcii. Se prezentară. Ii reţinu numele. ceea ce se întâmpla foarte rar, deoarece Dal când cunoştea pe cineva nu auzea, ci privea. O chema Mira. Restul nu-i interesa. Muzica numelui scurt şi sonor se desprindea singură din frumuseţea acestei femei .Figura bronzată de contactul îndelung cu prietenia soarelui, se desena rotundă sub adăpostul pălăriei, adunând în gingăşia ei copilărească minunea unor ochi în cari se zbătea aprins sufletul. ca o flacără din adâncuri.

O invită pe nisipul încins şi ea se aşeză cuprinzându-şi genunchii cu braţele. Vorbea încet, cu glasul smuls din fundul unui gând care era toată fiinţa ei. Părea că se desbracă în clipa fiecărei vorbe fără teama de a rămâne dintr'odată cu sufletul gol în faţa celui ce o asculta. Poate era o obişnuinţă. poate o încredere spontană... Ii povesti cum a găsit barca azvârlită de valuri pe plaja dela capătul golfului unde se afla vila ei. Dal privi către casa îndepărtată şi-i fu dragă pentru frumuseţea stăpânei

— Mi-am închipuit că barca trebue să fie a dumitale, deoarece nu mai locueşte nimeni prin împrejurimi si m'am grăbit să ţi-o aduc. Ştii? Barca pentru mine e ca şi un prieten şi m'am gândit că...

— ...Şi pentru mine poate fi acelaş lucru! Intr'adevăr nu v'aţi înşelat doamnă. Iubesc marea mai mult decât orice şi tot ce e în legătură cu ea mă atrage cu o putere de neînvins.

Dal îşi povesti viaţa de schivnic pe care o ducea, aici lângă patima credincioasă a mării. Ea îl ascultă până la sfârşit, apoi surâse, strălucindu-şi dinţii albi şi mărunţi, oglindind o molipsitoare sete de viaţă.

— Mizantrop?

Ii răspunse, încurcat de adevărul întrebării.

— Dacă vreţi!.. Mizantrop de scurtă durată însă. Viaţa nu mă lasă să-mi fac de cap în voe. Legăturile cu lumea sunt prea strânse ca să le pot rupe când vreau Şi chiar dacă aş avea atâta putere, mi-ar lipsi cred curajul descătuşării definitive. Fuga mea e de scurtă durată. Un elastic nevăzut mă trage înapoi după două luni de libertate. ca pe o minge. Şi pe urmă, existenţa aici e prea frumoasă pentru a-i micşora farmecul printr'un contact prea îndelung. Iar toamna nu ştiu dacă m'ar îndemna să o iubesc atâta, pentrucă ceea ce mă reţine mai mult e splendoarea acestui basm de soare care se risipeşte odată cu plecarea verii. De aceea, cum se arată primele semne de vreme rea, emigrez, adică mă întorc acolo, între oameni.

Mira se uita în jos, mângâind cu o mână nisipul, desenând linii capricioase pe cari le ştergea blând apoi, cu acelaş gest de mângâiere. Când Dal tăcu. ridică ochii spre el.

— Eşti probabil un pesimist incurabil. Altfel nu văd ce te face să te desparţi cu atâta bucurie de lume. Eu, dimpotrivă, iubesc oamenii, sunt în orice caz mai sociabilă decât dumneata. Şi nici nu-mi închipui o femee care să-i urască. Pustnicia e un capriciu oarecum masculin.

— Aveţi dreptate doamnă. (Ii spunea „doamnă" fără să ştie dacă titlul corespundea realităţii, însă frumuseţea ei avea ceva majestuos care nu permitea —intimitatea subită a uşuratecului „dudue"). N'aş vrea să credeţi însă că sunt un ascet. Iubesc numai singurătatea.

— O, atunci îmi pare rău că ţi-am stânjenit idila.

Şi se ridică zâmbind, gata să plece. Tonul, deşi ascundea o glumă, lăsa să se zărească melancolia unui regret. Dal îi prinse mâna şi-i strânse degetele subţiri, ca într'o rugăciune a trupului său pe care l-ar fi durut despărţirea.

— Te rog, nu pleca. Am glumit. Dumneata preţueşti acum mai mult decât...

Ar fi vrut să spună: „mai mult decât singurătatea mea, mai mult decât încremenirea fără viaţă a acestui cer, a acestei mări", însă vorbele rămaseră înăuntru, înlănţuite de amintiri. Mira îşi desfăcu încet mâna din strânsoare şi rămase în picioare cu ochii într'ai lui, aşteptând parcă ceva, o vorbă sau un gest nou. El se rătăcise în întunerecul ochilor ei şi nici o catastrofă nu i-ar fi smuls de acolo, atât de mult renunţase la el însuşi. Glasul ei era însă mai tare decât orice şi pentru muzica aceasta ar fi împlinit chiar sacrificiul de a-şi muta privirea depe ochi pe buzele accentuat arcuite, pe cari surâsul stăruia ca o ispită. Ar fi spus multe şi poate chiar ar fi sărutat mâna pe care o ţinuse până atunci, dacă nu l-ar fi oprit sentimentul vag al unei profanări Privi larga desfăşurare a mării şi i se păru că trăieşte ceva din tragedia unei trădări. Şi totuşi, mai puternică, se zbătea în el dorinţa de a se declanşa de trecut pentru a se dărui cu totul femeii de lângă el.

Ca să salveze tăcerea ce se aşezase stânjenitoare între ei, îi propuse la întâmplare să facă o bae. Mira încuviinţă aplecând uşor pleoapele şi Dal îşi înfipse pumnii în nisip ca să nu izbucnească spre ea ca o flacără. Se avântară amândoi în goană, alungaţi parcă de elanul ascuns al sufletelor lor Imensa oglindă se sfărâmă în cioburi când cele două trupuri plesniră suprafaţa în ritm egal de braţe şi picioare încordate. Ii chema largul îndepărtat, linia aceea subţire care aminteşte realitatea infinitului şi care păstrează veşnic aceeaş distanţă, oricât încerci să o alungi. Inotau amândoi, concentraţi în efortul momentului, ca şi cum nimic altceva n'ar mai fi avut vreo însemnătate. Incerca fiecare să trăiască din plin apropierea cu apa, să se dăruiască gestului, ca să nu mai simtă setea care-i ardea pe amândoi. Trupurile străbătea paralel lichidul şi Dal simţea lângă el căldura femeii străbătând apa, cuprinzându-l ca o catastrofă. Nu întoarse capul, ci bătu cu braţele mai repede şi mai adânc. încercând să-i treacă înainte şi să scape de obsesia prezenţei ei. Insă Mira, fie că nu înţelese graba lui, fie că voia să-l ştie aproape, îl ajunse şi cele două trupuri se învecinară iar, impresionându-se reciproc, trăind fiecare căldura celuilalt. Şi amâdoi se înverşunau să reziste. Ţărmul rămăsese în urmă, casa lui Dal se schimbase în jucărie iar copacii în tufe de un verde lucios, decolorat de soare. Mira întoarse capul îndărăt şi în graba gestului atinse braţul încordat înainte al lui Dal. Mişcările se opriră brusc şi mâna lui îi cuprinse repede mijlocul ud. Sărutul îi cufundă sub ape ca într'o negură şi numai presimţirea morţii îi descleştă şi-i azvârli în sus către aer şi lumină. Surâseră, speriaţi de îndrăsneala îmbrăţişării. Depe frunte, depe pleoape, cădeau înapoi picăturile ca nişte lacrimi. Ar fi vrut să-şi spună dragostea unul altuia, însă apa le năvălea vrăşmaşă pe gură când voiau să-şi vorbească. (Incercase poate să-i ucidă când se sărutaseră !...) Şi pe Dal îi cuprinse groaza ca un frig. Groaza de apă, de adâncul necunoscut de subt ei, de puterea imensă a acestei iubite părăsite, care se putea răzbuna în fiece clipă. Se simţi în stare să o urască, însă nu îndrăzni să gândească din plin neînchipuita noutate a acestui sentiment, ci dori numai să ajungă mai repede pe nisipul sigur.

Când călcară în picioare plaja dogorită, soarele trecuse dincolo de culmea amiezii. Se cuprinseră şi se îmbrăţişară copleşiţi de minunea unică a iubirii lor Mâinile ei mângâiară umerii uzi şi puternici şi nimic nu era mai blând şi mai ocrotitor ca trupul înalt al omului de lângă ea. Dal îi sărută ochii, genele pe marginea cărora sticleau picături sărate şi crezu în puterea lui ca într'un zeu. Fiecare împlinea pentru celălalt fragilitatea graţiei şi duritatea senină a forţei. Marea rămăsese în urmă, uitată, pentrucă frumuseţea femeii e mai tare decât aceea a naturii !

(Urmare în n-rul viitor)

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

La un sfârşit şi pentru un început

Moartea lui Paul Prodan, fostul director al Teatrului Naţional, a lăsat unanime regrete.

Conducătorului de până eri al destinelor primei noastre scene — chiar atunci când a fost combătut sau denigrat — nu s'a putut să nu i se recunoască o sârguitoare bunăvoinţă şi un neîncetat efort de a răspunde problemelor numeroase care rămân, încă, de rezolvat în ce priveşte Teatrul Naţional.

Străduinţelor şi unei anume hotărîri — care sub aspectul cel mai civilizat ştia să fie dârză în fostul director al Naţionalului — să nu uităm că i se datoreşte pensionarea la timp (dacă nu cumva timpul ar fi mai drept s'o spunem, fusese depăşit) a unor elemente actoriceşti, altădată fruntaşe, astăzi demne de respect, şi mai ales de odihnă, în orice caz trezite — printr'un act de curaj — la realitatea pe care nevoia de întinerire a cadrelor, o impunea.

Că se va fi şi greşit uneori — ca aplicare şi în particular (cunoaştem între altele, un caz în care Teatrul Naţional a fost obligat prin justiţie la importante daune) — principiul regenerării cadrelor, al îndepărtării arrivismelor agresive şi al împrospătării distribuţiilor cu valori tinere, e totuşi un bun câştigat.

Sistemul încurajării valorilor noui prin burse în streinătate, reluat de Paul Prodan, rămâne deasemenea ca încă un indiciu de ceea ce mai este de făcut pentru promovarea artei actoriceşti dela noi.

Nu vom adăoga deci, la moartea lui Paul Prodan, un circumstanţial elogiu searbăd, ci un cuvânt de dreaptă apreciere şi de omenească părere de rău.

●

Nu ştim, la ora când scriem cele de faţă, cine va fi însărcinat să ducă mai departe greaua şi nobila răspundere (mindcă grea şi nobilă este în sine) a conducerii primului teatru românesc.

Ştim că la direcţia generală a teatrelor şi operelor se află d. Ion Marin Sadoveanu, care a reuşit să facă la Opera Română pârtie nouă, cu scule puţine şi într'un mărăciniş vechi şi îndărătnic: până eri, câteva montări de mare anvergură, iar acum în urmă excelentul ciclu de spectacole wagneriene, ale artiştilor Operei de stat din Frankfurt pe Main.

Părerea noastră, ne grăbim să adăogăm: exprimată cu toată modestia, dar şi cu toată hotărîrea, este că — în afară de d-nii Camil Petrescu şi Victor Ion Popa — astăzi, nu vedem pe altcineva mai indicat a porni la refacerea pe baze cu totul noui a primei noastre scene.

Ghinionul tradiţional al Teatrului Naţional, ar putea duce din nou, firește, la alte rezultate decât acelea pe care o necesitate teoretică le porunceşte. La aceasta din urmă însă, nu vom renunţa niciodată de dragul realităţilor practice, care ne-au tot învins, ne-au tot umilit, ne-au tot dat de ruşine profeţiile şi lăsat de căruţă... „imperativele", dar nu ne-au învăţat şi nu ne vor învăţa minte.

Nu — fiindcă dreptatea e prea limpede de partea noastră.

●

Am analizat cu alte prilejuri, câte ceva din cele ce sunt necesare înaintării teatrului românesc în genere şi Naţionalului în deosebi.

Am subliniat lipsa de eficienţă a sistemelor de predare imitativă în clasele Conservatorului de artă dramatică (a cărui înălţare la gradul de „Academie Regală" ar fi trebuit să însemneze pentru învăţătorii şi îndrumătorii talentelor noui — o sacră obligaţiune sau, măcar, o treaptă în plus faţă de sistemele din trecut).

Vom stărui de astădată asupra câtorva puncte de organizare a Teatrului Naţional, de azi înainte, convinşi că înfăţişăm mai puţin *puncte de vedere* şi mai de grabă *reale necesităţi*.

Mai întâi, problema regiei.

Ar fi vremea să vorbim de o *şcoală de regie*, credem noi.

Infiinţarea ei însă, — urmând metodei experimentate în Conservatoare (şi deocamdată se pare că, nefiind altul materialul omenesc, decât cel existent, lucrurile aci s'ar opri) n'ar rezolva nimic. Regizori care să treacă de „nivelul maxim": am numit pe d. Soare Z. Soare, nu are Teatrul Naţional.

Cele câteva interesante încercări ale d-lui Şahighian, care l-au impus ca un talent şi o pricepere reală, constitue o rezervă dar n'au dat încă în... amurg, pe d. Soare.

Până la urmă, deşi împovărat de glorioasa-i bătrâneţe, tot pe maestrul Paul Gusti se cuvine a-l socoti drept cel mai tânăr dintre regizorii Naţionalului.

Şi atunci?

Ni se pare că există o soluţie — şi ni se mai pare că ea nu trebue să deranjeze pe nimeni: promovarea în locul de prim-regizor al Teatrului Naţional, a unui om de încercate merite şi de curajoasă energie, din afara culiselor de azi.

El trebue căutat şi lăsat liber *să lucreze*. Pentrucă el există.

Oricum ar fi, noul director al Teatrului Naţional nu poate elimina dela *primul loc* al punctelor sale de program, pe acesta al *regizorului*.

●

„Săptămâna Caragiale", iniţiată de răposatul Paul Prodan, a arătat pe de altă parte — dincolo de un gând frumos — o nouă lacună: *inexistenţa echipelor de actori pentru clasicii români*.

In această direcţie deasemeni trebue îndreptată atenţia conducătorului primei noastre scene („primei noastre scene" — e o obsesie, un deziderat, etc., să fim înţeleşi!...).

„Casa lui Caragiale" — pentru a exemplifica pe aceeaşi latură — i-a dat în trecut spiritului ei tutelar satisfacţia unor interpreţi de talia lui Iancu Brezeanu, Maria Ciucurescu, sau răposatului Ion Petrescu.

Dar numai deşteptând în actorii de azi cultul clasicilor noştri, vor fi stimulate la studiu şi la înţelegerea unei misiuni, elementele demne de a duce mai departe lumina torţelor încredinţate.

●

Teatrul Naţional are un *„repertoriu permanent"*. Dumnezeu ştie de ce îi zice aşa, dar aşa îi zice: „Repertoriu permanent".

Nimeni nu e absurd, dar să recunoaştem că sunt piese trecute la repertoriu — şi rămase să putrezească fără sfârşit acolo, — care s'ar cădea reluate şi altfel decât prin stăruinţele autorilor (când sunt în viaţă) sau prin capriciile de „pietate" ale memoriei noastre (când bieţii autori sunt de mult repauzaţi întru Domnul). Nu credeţi?

Şi apoi pentru repertoriul de fiecare an, ce noutăţi substanţiale i se adaogă, cu cât este el sporit ca valori înglobate culturii noastre, ce norme trebuesc să dirijeze alegerile făcute pentru neştirbirea brumei de prestigiu rămase, — oare acestea nu cată a fi considerate ca stricte obligaţiuni în preocupările directorului, oricine va fi el?

Capitolul *literaturii dramatice originale* — pentru care se cheltuesc bani grei, de-asurda adesea, nu numai fără atingerea scopului dar chiar cu totala lui ignorare — merită o înfăţişare mai detailată decât am putea-o face în cadrul acestor sugestii. Il menţionăm şi ne rezervăm o revenire.

●

Incurajarea elementelor tinere, este o formulă agreabilă, întrebuinţată de preferinţă în discursuri şi nelipsită dintre făgăduelile fiecărui început de an teatral, fiecărei deschideri de stagiune.

Frumos, nobil şi generos lucru „încurajarea elementelor tinere" — dar afurisit totodată, pentrucă... (greu de spus pentruce anume, dar ca un făcut) repede şi mereu dat uitării.

Cu o direcţiune hotărîtă a schimba faţa teatrului românesc — prin punerea Teatrului Naţional în situaţia de a da cel dintâi pilda, — cu un prim-regizor priceput, harnic şi pasionat, am putea vedea adusă în fapt şi această mult cântată încurajare a actorilor tineri.

Dealtfel — vom spune — şi cu „talentele tinere" şi cu celelalte, e o poveste căreia i se cuvin osebite atenţii.

In primul rând ne gândim la acele talente uşor înclinate să „facă burtă", talentele dispuse la îngrăşat mai înainte de îngrăşarea fizică — potrivită dacă vreţi gradului de „societar"...

Ne gândim apoi la lipsa de suplețe pe scenă, atât de proprie actorului nostru în genere, la terifiantele etaje de grăsimi ale (să zicem) Ofeliei, la mişcările greoaie sau salturile ţepene ale Nebunului din „Visul unei nopţi de vară", la indisciplina sau mai simplu: la neştiinţa dozării gestului mimic, al mâinii, al umerilor, al muşchilor feţei, la graţiile de raţă leşească ale interpretei obligate de text să farmece prin „dansul" ei pe eroul principal, în timp ce spectatorii regretă că n'au luat deacasă provizii de ouă clocite, însfârşit la halul în care Hamlet însuş mânueşte spada...

Le-am recomanda fără glumă tuturor acestora (şi suntem siguri că toţi ar primi cu bucurie să li se pună la dispoziţie) urmarea unor cursuri de gimnastică, de dans, de floretă, etc., într'o *sală de sporturi*, ataşată în mod oficial pe lângă Teatrul Naţional şi vizitată în mod obligatoriu de toţi actorii şi actriţele noastre.

Vă jurăm că Brânzovenescu, n'ar mai face din „lipsă de condiţie fizică", clăbuci la gură, că Ştefăniţă-Vodă ar arăta mai elastic, că Ioana Boiu ar fi şi mai graţioasă, că mareşalul Lefèbre ar avea un debit verbal mai puţin gâfâit şi că însuşi Regele Lear n'ar mai suferi de astmă...

●

Simple sugestii, v'am spus, pentru un program de activitate pe temeiuri noui, al unui director şi al unui prim-regisor de Teatru Naţional românesc, aşa cum ne îngăduim noi să-i vedem la lucru de aci înainte.

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Cinema Trianon — STĂPÂNUL

Multe riscuri întâmpină regisorul hotărît să redea pe ecran o piesă, chiar atunci când ea cuprinde toate elementele ce pot să o ducă la succes. Sunt mai întâi dialogurile, mult mai numeroase în aceste cazuri, decât în nişte simple scenarii cinematografice şi din cari regisorul are datoria să aleagă strictul necesar, evitând monologurile, de mare însemnătate în teatru, unde slujesc mult la schiţarea caracterelor diverşilor eroi, dar atât de inutile în cinematograf. Iar când în rolurile principale sunt distribuiţi aceiaşi actori, cari le-au interpretat şi în teatru, se pune şi chestiunea interpretării. Căci ceea ce trebue să i se ceară în primul rând actorului de cinematograf este să lepede tot teatralismul, care nu poate decât să-i dăuneze pe ecran, gesturile sale văzute de aproape părând nenaturale, ridicole. Mai sunt apoi şi acele întâmplări despre cari se aminteşte în teatru, doar în treacăt, şi cari, în cinematograf trebue să fie prezentate, regisorul căutând să le înfăţişeze încadrate în spiritul întreg al piesei. Iată deci, dece nu trebue să ne surprindă desele decepţii în cazurile filmelor realizate după piese de teatru, şi iată, în oarecare măsură, lămurite unele surprinzătoare insuccese ale filmului francez, ai cărui regisori au mania scenariilor după piese de teatru.

Dar aceasta nu înseamnă că atunci când un om priceput în cinematograf se hotărăşte să redea pe ecran o piesă de calitate superioară şi posedând multe elemente, să le spunem, cinematografice, nu vom putea avea ocazia să admirăm un film de calitate superioară.

E cazul actorului german Emil Jannings, care şi-a luat o sarcină destul de grea, hotărînd să regiseze şi să interpreteze pe ecran, piesa lui Gerhard Hauptmann, „In amurg", care a repurtat anul trecut un atât de mare succes pe scena teatrului „Regina Maria". Amurgul vieţii lui Mathias Clausen a fost surprinzător redat pe ecran, singurul cusur fiind sfârşitul pe care Jannings a preferat să-l prezinte în chip de oarecare „happy end".

Jocul lui Emil Jannings, de-o sobrietate caracteristică actorului de clasă, ne face să-i punem creaţia sa pe acelaş plan cu aceea a d-lui Storin.

Şi cum mai este viu în amintirea spectatorilor de teatru, jocul d-lui Stodin din această piesă, credem că am spus destul despre Emil Jannings. Partenera sa nu s'a prea apropiat de jocul doamnei Marietta Anca, din această piesă.

Şi e surprinzător că Emil Jannings şi-a ales o astfel de parteneră, pe al cărei chip oarecum antipatic, nu se poate citi nici-o clipă acea iluminare care o caracterizează pe Juken Peters.

Restul ansamblului mult superior celui de pe scena teatrului „Regina Maria".

Faptul îmbucurător este acela că puţine sunt clipele în cari ne dăm seama că asistăm la o piesă modificată puţin pentru cinematograf.

Şi meritele de mare regisor al lui Emil Jannings se pot remarca în scena impresionantă şi atât de „adevărată" a unei înmormântări.

Nu mică este bucuria noastră că nu putem decât să elogiem un film german. Ne întrebăm însă dacă filmul „Stăpânul" nu este decât o întâmplare sau este un pronostic îmbucurător pentru viitorul oropsitului film german.

L.

Poşta redacţiei

Iulian Apostatu. Mai trimiteţi şi puneţi mai multă grijă în ce priveşte forma. Prea multe asonanţe şi scâlcieri în ritm.

Gheorghe Păun. Bunăvoinţa pe care o arătaţi „Universului literar" şi dorinţa d-voastră de a-l vedea cât mai răspândit vă onorează şi ne obligă.

Regretăm că aţi găsit de cuviinţă să vorbiţi disprețuitor despre „diferiţi „scriitori" de duzină" cari „înfundă cafenelele „Capşa" şi „Corso" discutând nimicirea completă a scrisului curat românesc".

Vă asigur că „scriitorii" chiar cei „de duzină" discută cu totul altceva decât nimicirea completă a scrisului românesc.

Şi apoi scrieţi d-voastră:

„Nouă nu ni se publică, versurile şi proza, nouă nu ni se dă dreptul la premieri, căci în fruntea literaturei noastre **planează modernismul**, care nu face altceva, decât a desfigura tot ce a rămas mai bun în analele scrisului românesc. **Noi** scrim în slova lui Eminescu, a lui Coşbuc şi a lui Iosif" (Citatul respectă ortografia originalului).

Cred că faceţi o confuzie. D-voastră, ca şi ceilalţi tineri scriitori cu opere nepublicate, în numele cărora vorbiţi, **admiraţi** pe Eminescu, Coşbuc şi Iosif, dar nu scrieţi în slova lor, pentrucă nu se poate scrie **în slova lui Eminescu** afară numai dacă nu vă gândiţi la eminescianismul despre care cu drept s'a spus că este cel mai mare vrăjmaş al lui Eminescu.

De altfel „în slova lui Eminescu, Coşbuc, Iosif" ne trimiteţi d-voastră 3 epigrame(?!):

Iată una dintre ele

Lui Bumbăceanu(?!)
La dânsul vin artişti şi actori,
Dar oare **ce'i.... e orator?** (!!! Semnele de exclamare sunt ale noastre)
O nu! Il confundaţi cu altul
Căci Bumbăceanu e.... sufleor.

A rima sufleor cu orator, punând şi două rânduri de puncte-puncte nu întotdeauna înseamnă a face o epigramă. Şi printre cazurile de nereuşită deplină şi întristătoare sunt cele patru versuri de mai sus.

Înţelegeam nobila d-voastră pornire întru sprijinirea tinerelor talente dacă scrisoarea n'ar fi fost însoţită de exemplificări.

Incă o observaţie: Strigaşi (pers. II singular, perfect simplu indicativ dela verbul a striga) nu se scrie striga-şi cum îl ortografiaţi d-voastră....

Sever Tomşa — Incercaţi poezia humoristică.

O dovadă că veţi reuşi sunt aceste versuri ale d-voastră:

Văd femei sublime, cu sânii de lapte
ademenind prinţii în evul şapte
în metropola cu flaşnetari blonzi
descinse din carne de vagabonzi.
Aceste femei au ceva mistic în mers,
te'mbie la poeme despre univers,
sting ura de rasă
şi simţul de casă.

NOTĂ.

Primim zilnic scrisori în care ni se reproşează că nu răspundem la vreme prin această poştă a redacţiei.

Regretăm că nu putem satisface pe toată lumea aşa cum am dori, dar ne vin pe fiecare zi cel puţin 10 scrisori în care sunt cel puţin zece poezii. Asta face pe săptămână 70 de poezii. Dacă mai socotim şi proza, pentrucă — totuşi — există şi prozatori, ar urma să dăm răspunsul în fiecare Sâmbătă la circa 100 scrisori adică „Universul literar" să devină o imensă poştă redacţională.

CRONICA MĂRUNTĂ

Generalul erou

Marcel Olteanu a vrut să convingă pe cei ce se mai îndoiau — că oamenii de faptă pot fi şi abili mânuitori ai condeiului. Şi a reuşit cu prisosinţă. Cartea d-sale, „Din amintirile unui luptător" publicată în editura „Cartea Românească" este dintre acelea a căror apariţie trebuie salutată cu entuziasm.

Sunt în ea bucăţi ce trec deadreptul în antologie, bucăţi a căror lectură emoţionează şi înaltă.

Virtuţile ostăşeşti şi româneşti sunt înfăţişate într'un stil de rară sobrietate.

Dacă spaţiul ne-ar permite am reproduce câteva fragmente din această admirabilă carte. O vom face în numărul viitor

Enigma „Enigmaticului Baikal"

Se vor fi mirat cititorii numărului trecut că, la această rubrică, romanul „Enigmaticul Baïcal" a fost menţionat ca operă a d-lui *Eugen Boureanu* (Boureanu-tatăl) când el se datoreşte d-lui *Radu Boureanu* (Boureanu-fiul).

Iată explicaţia enigmei:

Culegătorul nostru, cititor asiduu de literatură, a crezut că *Radu* este o eroare (vreau să spun *ca autor*) şi — cum el cunoştea *numai* operele d-lui *Eugen* Boureanu — a crezut că trebuie să-i atribue şi „Enigmaticul Baïkal". Eroarea nu e prea mare, d. *Radu* Boureanu fiind şi dumnealui *operă* a d-lui Eugen Boureanu. Culegătorul nostru nu a făcut aşadar decât să meargă la origina îndepărtată a lucrurilor.

Membrii familiilor cu tradiţie literară au uneori de suferit unii de pe urma gloriei altora.

Cerem scuze d-lui Eugen Boureanu pentru regretabila confuzie.

CARTEA ROMANEASCA IN STRAINATATE

„Evanghelia dela Ioan" în versuri,

de d. Marin I. Predescu

Marele cotidian cehoslovac *„Prager Presse"* scrie într'un număr recent al său:

„Evanghelia dela Ioan în versuri româneşti: Marin I. Predescu (editura „Universul", Bucureşti, 40 lei). O încercare interesantă. Sunt, pentru moment, numai fragmente din Evanghelia lui Ioan, „dela Paşti pân'la Rusalii" în versuri simple, populare şi, totuş, foarte apropiate de textul biblic.

Poetul se gândeşte, însă, ca, în acest mod, să transpună, cu timpul, întreg Noul Testament".

Revista

d-lui care, vorba românului, ...după ce-l chiamă Scarlat mai e şi... Froda continuă să servească nevoile cititorilor convinşi de adevărul quatrenului rămas celebru, cu hebdomadară regularitate.

La rubrica *Tobogan* un june care are ordin dela direcţiune să fie spiritual ne ia *la vale*, sau mai bine zis încearcă să ne ia.

Junele cu pricina înţelege să fie spiritual citându-mă cu comentarii. Citez la rându-mi:

„Tânărul, simpaticul (sic) (adică cum? nota mea) şi talentatul (desigur) (Merci! n. m.) nostru colaborator d Vintilă Horia se găseşte actualmente (!) (? n. m.) în plină ofensivă culturală şi beletristică".

Şi pe urmă se miră cum poate fi o ofensivă şi „culturală şi beletristică" şi cum pot apărea esseurile şi poeziile d-lui Vintilă Horia „zilnic şi hebdomadar" pentruca să se întrebe în fine „n'aveţi impresia că d. Sterescu a vrut să-i joace o farsă tânărului, simpaticului şi talentatului său coleg?"

E rândul meu să mă întreb. „N'aveţi impresia că impresia d-lui Tobogan este cam târzioară şi că întrebarea sa face inutilă toată seria de mirări, întrebări şi exclamări?"

Sau poate d. Tobogan are totuşi spirit dar are ceea ce se chiamă „l'esprit de l'escalier?".

Cu ocazia

împlinirii unui an dela moartea lui G. Topârceanu, „Cartea Românească" a tipărit volumul „Postume", care cuprinde scrieri inedite de ale poetului prea de timpuriu răpit literaturii româneşti.

r. st.

Literatura iugoslavă după război

CONTINUARE DIN PAG. I-A

descopere în el tot ce este „mai denaturat, mai amar, mai adânc şi mai nebunesc".

Peste toate curentele şi direcţiile, s'a născut, de asemeni, *zenitismul*. In fruntea mişcării s'a aflat Liubomir Micici, ca luptător pentru artă nouă şi omul nou în Balcani. Curentul acesta a pus în circulaţie noţiunea „barbaro-genie", ceea ce înseamnă o sumă de forţe veşnice şi brute din care regenerează omenirea. Numai omul, omul gol, primitiv, ne-europenizat reprezintă arta cea mare. Zenitiştii au căutat că creeze în poezie o expresie elementară, pur balcanică şi să elibereze omul balcanic din robia culturală a Europei. Intr'un cuvânt, o epocă nouă într'o formă nouă şi cu un suflet nou, primitiv şi elementar.

Reprezentanţii *suprarealismului* în mediul nostru au personificat mai mult un curent psiho-analitic decât literar In concepţia lor fundamentală accentul cădea pe exprimarea „subconştientului" sufletului omenesc, întrucât viaţa subconştientă condiţionează şi face posibilă funcţionarea existenţei omeneşti şi urmările acesteia. Suprarealiştii au vrut, de asemeni, să libereze poezia de toate tradiţiile şi convenţionalismul înrădăcinat.

Dar toate încercările literare postbelice dela noi: expresionismul, zenitismul, dadaismul, suprarealismul, primitivismul, simultaneismul, şi altele sunt numai experienţe transplantate din afară, un amestec de inteligibil şi neinteligibil, în care paradoxul joacă rolul cel mai important. In haosul acestor încercări s'au încrucişat noţiunile cele mai ordinare cu acelea superioare, comice şi tragice, şi chiar cele cinice cu acelea sentimentale, la care s'au adăogat ilogismul şi toate ereziile de sintaxă, gramatică şi punctuaţie.

Poeţii haosului postbelic, aceia cari au fost în realitate reprezentanţi ai unor curente şi grupări noui, ca şi cei cari s'au aflat mai puţin sub această influenţă, sau în afara ei, n'au avut timp să se afirme în deplinătatea unor expresii artistice durabile. Popularitatea lor a fost mare, iar influenţa foarte întinsă în noua comunitate spirituală. Printre cei mai talentaţi poeţi cari au ilustrat aceste curente sunt: Tin Uievici, Stanislav Vinaver, Miloş Ţrnianski, Momcilo Anastasievici, Anton Vodnik, Sreciko Kosovel, Miran Iark, Sibe Milicici, Antun Branko Şimici, Rade Brainaţ, Rastko Petrovici, Bojidar Kovacevici, Vlado Vlaisavlevici, Aleksandar Vucio, Marko Ristici, Milan Dedinaţ, Desimir Blagoevici, Risto Ratkovici, ş. a.

Belgradul a fost centrul în care s'au desvoltat curentele literare de după război.

POEŢI NOUI PE LINIA VECHEI TRADIŢII ARTISTICE. — Paralel cu numeroşii poeţi cari au stat sub influenţa diferitelor curente şi mişcări noui, s'a desvoltat în mod independent, după război, o nouă grupare poetică, pe temeiul vechilor tradiţii artistice. Aceşti poeţi noui n'au tăgăduit pe cei vechi, nici meritele creaţiilor autentice ale acestora. Fără exagerări şi mistificări, neabătându-se dela principiile gramaticale şi de sintaxă tradiţionale, ei şi-au turnat în forme noui de expresie conţinutul sufletesc. Motivele lor de inspiraţie decurg, de asemeni, din viaţa şi mentalitatea omului de după război, dar ele izvorăsc în mod spontan şi sincer. Noul lor vers liber este expresia nouilor vremuri şi a noului spirit, dar o expresie înrădăcinată şi trăită intens în sufletul poetului. In inspiraţia şi tendinţele lor artistice se recunoaşte o puternică notă socială, o dezamăgire adâncă faţă cu dezorientarea vremurilor contemporane şi resemnarea unor oameni a căror cea mai frumoasă vârstă a fost sguduită de marele măcel.

Renunţând deopotrivă la iluzii şi prejudecăţi, în cuprinsul inspiraţiei şi prin forma artistică, nouii poeţi au privit în faţă — cu vigoare şi îndrăzneală — realităţile vieţii de după război şi, prin arta lor, au pus bazele comunităţii noastre spirituale contemporane. Cei mai talentaţi dintre aceşti poeţi sunt: Gustav Krkleţ, Velimir Jivoinovici, Tin Uievici, Desanka Maximovici, Ivo Andrici, Aloisie Gradnik, Miroslav Krleja, Mirko Karolia, Vladimir Nazor, Duşan Vasiliev, Fran Albreht, Svetislava Stefanovici, Tone Seliskar, Dobrişa Cesarici, Branko Dinkici, Gvido Tartalia, Viekoslav Maier, Frano Alfirevici, Ioje Pogacinik, Nikola Şop, ş. a.

Belgrad, Zagreb şi Liubliana au fost principalele centre de activitate ale acestor noui poeţi, următori ai unor vechi tradiţii artistice.

LITERATURA SOCIALA. — Literatura socială n'a găsit condiţiuni prielnice de desvoltare, în mediul nostru, totuşi a avut un răsunet puternic şi în Iugoslavia, prin proclamarea principiului dreptăţii sociale şi al ocrotirii celor cari muncesc şi sufăr. De esenţă tendenţioasă, fără multă consideraţie pentru principiile artistice, ea şi-a găsit expresia mai ales în marile ţări industriale, unde există raporturi complicate între capital şi muncă, patroni şi lucrători.

In curentele noastre literare de după război, literatura socială cu ideile ei tendenţioase a găsit răsunet în multe încercări literare şi opere de-ale poeţilor şi scriitorilor noştri, caracterizate printr'o notă socială nouă. Ea s'a tradus şi s'a citit mult la noi, mai ales în cercurile tineretului intelectual din toată ţara.

Dintre scriitorii noştri sociali de după război, Miroslav Krleja e singurul, care, prin înaltele sale însuşiri artistice, poate fi socotit scriitor şi poet social. Au mai fost şi alţii, făcând parte din multe curente şi grupări literare, dar opera lor n'are caracterul tipic al literaturii sociale.

La noi, Zagrebul, mai mult decât Belgradul, reprezintă centrul de activitate originală în acest sens şi de traduceri din literatura socială.

REVISTELE LITERARE ŞI ZIARISTICA. — Curentele literare postbelice, cu toate experienţele eterogene pe care le-au pus în curculaţie, au avut totuşi o influenţă puternică asupra revistelor noastre literare. Reviste vechi şi recente s'au aflat în faţa unor răspunderi noui, odată cu năvala multiplelor forme ale activităţii artistice.

Faţă cu tendinţele tumultoase ale tinerilor de după război şi cu mişcarea lor revoluţionară, revistele vechi n'au putut să satisfacă nouile cerinţe. Pentrucă ele au reprezentat în realitate un standard fix, o atitudine critică definitiv cristalizată. Iată dece s'au născut reviste noui, ca să satisfacă noui cerinţe. Dar aceste reviste noui n'au avut autoritatea celor vechi, nici nu se bucurau de încrederea publicului. Astfel, în viaţa literară s'a ajuns curând la dispute şi polemici vehemente. Divergenţa de păreri era atât de mare, încât inevitabil trebuia să se ajungă la separaţii, rupturi şi schisme. In aprecierea operelor literare s'a ajuns în cele din urmă la practicarea criteriului simpatiilor sau antipatiilor personale. Fireşte că, în asemenea situaţie, publicul începuse să piardă încrederea în revistele literare şi să-şi caute îndrumători în altă parte.

In măsura în care revistele literare au decăzut, ziaristica a început să ia asupra-şi o bună parte din atribuţiile criticii literare, mai ales pe aceea a polemicii, a prezentării cărţilor noui, a organizării concursurilor de romane şi nuvele, înregistrând toate manifestările artistice în acest domeniu. In publicaţile cotidiane s'a înfiinţat rubrica schiţei, romanului şi poeziei, muzicală, a expoziţiilor de pictură şi sculptură, rubrici cărora publicul le acordă o susţinută atenţie. Aceasta, cu atât mai mult, cu cât lumea de după război vrea să se informeze despre toate, superficial, în grabă, fără să adâncească problemele, pretinzând ca printr'o privire sumară şi într'o formă concisă să fie la curent cu toate manifestările culturale.

Totuşi, în ce priveşte îndrumarea activităţii literare, ziaristica n'a izbutit să se afirme la noi, astfel ca sentinţele ei să rămână definitive. De aceea, literatura noastră postbelică, afară de sprijinul ziaristicii, a rămas lipsită de concursul unei critice drepte, cinstite, a fost lăsată la discreţia gustului, a dispoziţiei trecătoare şi aprecierii suverane a marelui public cititor.

LITERATURA DESPRE RAZBOI.— Din greaua şi sângeroasa experienţă, care a durat patru ani, s'a născut un nou om spiritual, cu altă mentalitate şi un alt fel de a privi lumea. Acest om nou a fost revoluţionar din punctul de vedere al spiritului. Sfâşiat în război de toate suferinţele şi de o răzvrătire lăuntrică fără precedent, acest om nou, în clipa când s'a liberat de sub arme, a început să dispreţuiască lumea veche, cultura ei şi toate procesele sociale care au dus la măcelul nemaipomenit şi la pustiirea spirituală a omenirii. Temeliile sănătoase ale vieţii omeneşti, cum ar fi rostul păcii, al iubirii, fericirii, moralei, religiei şi al familiei, au fost zdruncinate de războiul cel mare. Omului postbelic, epuizat materialiceşte şi distrus moralmente, trebuia să i se redea credinţa într'un nou şi sănătos rost al vieţii şi în sensul existenţei sale în lume. Printr'un nou ideal fixat vieţii şi prin noui forme, trebuia asigurat şi păstrat trainic dreptul la fericire şi pace individuală sau colectivă.

De aceea, nu este de mirare că în haosul de după război s'a născut imperativul unor vremuri noui. Din acest haos, a încolţit caracterul nouilor concepţii, s'a născut o morală nouă şi în spiritul omenesc s'a pornit o luptă nouă.

Literatura noastră despre război, la care în anii din urmă s'a lucrat atât de mult, reprezintă o contribuţie destul de slabă a societăţii iugoslave de după război. Forţa destructivă a războiului, imediat după demobilizare, au arătat-o doi scriitori remarcabili, în povestirile, romanele şi dramele lor cu subiecte de război. Aceştia sunt Miroslav Krleja şi Dragişa Vasici. Ei au conceput literatura războiului după principiul artistic pur, dar cu o notă socială caracteristică manifestărilor spiritului şi epocii postbelice. De aceea, povestirile, romanele şi dramele lor au însuşiri durabile.

După o pauză lungă, de peste zece ani, se fac astăzi încercări de a se relua subiectele literaturii războiului. Nu însă toate expresiile noui ale literaturii despre război au caracterul creaţiuniii artistice pure, şi acesta e cazul amintirilor din război ale participanţilor la bătălii, al notiţelor, jurnalului şi reportajului de război.

Fără îndoială, poporul sârb a trăit ani dureroşi în pribegie şi sub ocupaţie străină. A cunoscut biruinţe măreţe, ca şi înfrângeri. Toate acestea au lăsat urme puternice în amintirea celor cari au trăit grozăviile războiului şi din aceste amintiri s'a născut o bogată literatură.

Printre cei mai reprezentativi scriitori ai războiului sunt: Stevan Iakovlevici, cu „Trilogia sârbă", Miroslav Golubovici cu romanul despre apărarea Belgradului „Fragmenta belli", Aleksandar Diurici şi Emil Petrovici.

PROZA POSTBELICA, ROMANUL, NUVELA, SCHIŢA, DRAMA, FABULA, CRITICA, ESSEUL. — Proza postbelică e un domeniu în care s'a creiat foarte mult în societatea noastră de după război. Şi, cu toate că s'au aflat sub numeroase influenţe, manifestările artistice ale prozatorilor au avut un larg răsunet în publicul cititor şi reprezintă o bază solidă pentru viitoarea creaţiune artistică dela noi. Proza iugoslavă de după război a fost ilustrată prin scriitorii cei mai talentaţi, a căror artă, viguros şi atent construită din punct de vedere stilistic va rămâne scheletul de oţel al nouei spiritualităţi iugoslave. Printre cei mai mari romancieri şi nuvelişti se numără: Miroslav Krleja, Ivo Andrici, Dragişa Vasici, Vladimir Levstik, Momcilo Nastasievici, Veliko Petrovici, Miloş Ţrnianski, Niko Bartulovici, Andielko Krstici, Gligorie Bojovici, Branimir Cioşici, Veliko Milicevici, Miliţa Iankovici, Borivoi Ieftici, Petar S. Petrovici, Duşan Radici, Marko Marcovici şi alţii.

Cei mai remarcabili reprezentanţi ai dramei, după război, sunt: Miroslav Krleja, Branislav Nuşici, Milan Begovici şi Iosip Kosor. Urmează: Velmar Iancovici, Duşan Nikolaevici, Todor Manoilovici, Petar S. Petrovici, Ranko Mladenovici şi Radoslav Vesnici.

Fabula e cultivată cu succes de Milan Vukasovici.

In critică, se disting prin obiectivism, un nivel artistic superior şi cunoaşterea problemelor Sima Pandurovici, Isidor Ţankar şi Milan Iarţ. Pe lângă aceştia se evidenţiază Velibor Gligorici, Milan Bogdanovici şi Stanislav Vinaver.

In esseu şi în alte ramuri de producţie literară, au dat cele mai frumoase rezultate: Sima Pandurovici, Iovan Duşici, Branko Lazarevici, Pero Sliepcevici, Velmar Iankovici, Isidora Sekulici, Miroslav Krleja, Xenia Atanasievici, Marco Ţar şi alţii.

ZARIA D. VUKICEVICI

Jan Vermeer din Delft

(CONTINUARE DIN PAG. I-A)

în „istoria pictorilor" şi scrie despre miraculosul peisaj „Vederi din Delft": „Execuţia e grosolană, pasta greoae şi brutală, aspectul monoton. Acest tablou nu ne dă decât o idee falsă despre meritul pictorului". Merit pe care-l recunoaşte într'un tablou de figuri mai ales pentru că i se pare că-l aminteşte pe Rembrandt !! Deci Jan Vermeer e până'n secolul nostru un anonim. De abia la sfârşitul secolului al 19-lea i se recunosc meritele într'adevăr şi Parisul îl consacră prin pana lui Proust şi a altor scriitori şi critici, în 1921 când are loc la Jeu de Paume faimoasa expoziţie olandeză stârnind entuziasm indescriptibil. Arsène Alexandre cunoscutul critic francez spune : „Prodigiosul portret de femee dela muzeul din Budapesta în alb şi negru e prea puţin cunoscut, şi ar trebui să fie celebru în lumea întreagă".

Am avut şi eu prilejul să văd în 1921 acea superbă expoziţie olandeză în care Vermeer figura cu bucăţi printre care „Lăptăreasa", „Vederea din Delft" şi celebrul „Cap de fată" dela Haga reprodus pe urmă în toate vitrinele din rue Bonaparte. Lângă intrare m'a ţintuit locului o pânză mică reprezentand un cap de fată cu gura 'ntredeschisă pe un fond închis. Avea un relief şi o viaţă surprinzătoare, iar conturul ovalului amintea suavitatea liniei lui *Ingres*. Un cercel în formă de pară strălucea la ureche ca un sunet de alamă; paloarea răspândită pe obraz adăogă la puritatea liniilor; trăsăturile parcă se topeau în lumina izvorâtă din 'năuntrul lui; ansamblul trăia ca o apariţie.

Pe atunci nu-l cunoşteam pe Vermeer, şi'n primul moment, cu graba cu care o ai să defineşti un lucru, am făcut reflecţia absurdă „că-i prea fotografic", absurdă prin sensul pejorativ, ce-l dam cuvântului „fotografic", nejustificat astăzi, faţă de perfecţionările obiectivului, în care gradaţia valorilor — unul din secretele lui Vermeer — joacă un rol atât de important. Cunosc cele 2 tablouri din Dresda precum şi cel de la Viena. Alături de mine am acum admirabila monografie cu reproduceri scrisă de cunoscutul critic flamand Gustave Vanzype. Această carte voluminoasă, unică poate 'n ţara noastră, aparţine unei prietene graţie căreia pot scrie acest articol, cercetând reproducerile. Mulţumirile şi gratitudinea mea le are depline pentru desfătarea care mi-o prilejueşte. Din cât îmi pot da seama Vermeer e ireproductibil. Totuşi am ales pentru „Universul literar" două bucăţi inedite de un interes deosebit prin modernismul care-l conţin. Jan Vermeer din Delft e sub aerele lui modeste, inofensive, retrase, unul din cei mai formidabili inovatori în pictură care au existat. In secolul al XVII-lea a pus pentru prima oară problema atmosferei în jurul subiectului şi a acestuia în funcţie de lumină şi a rezolvat-o înaintea lui Delacroix şi a impresioniştilor. E cel dintâi pictor de naturi moarte şi organizator al obiectelor în jurul figurei umane, cu scopul de a-i servi de cadru. A inventat „materia" pastă formată dintr'o infinitate de părticele de culoare cu care-şi îmbracă obiectele pictate dându-le importanţa lor după felul fiecăruia. Altfel pictează o stofă grea, altfel o umbră, altfel o piele, diversitatea de substanţă'n meşteşug o întrebuinţează cel dintâi. Inovează'n compoziţie, utilizând verticalele şi orizontalele'n anumit fel pentru a sprijini subiectul, ajungând în anumite tablouri la decorativul liniilor, la ornamental — idee atât de modernă. Aşează chipul omenesc pe planul al doilea faţă de obiect, idee îndrăzneaţă cu deosebire — vezi tabloul din Dresda cu perdeaua'n primul plan. Intrebuinţează tonul local, adevărată bombă pentru anul 1600. Tabloul din Dresda muiat tot într'o tonalitate verzue, fapt pentru care mă mir de contimporanii lui că nu l-au închis în casa de nebuni ! Apoi curajul cu care aborda cele mai năstrusnice probleme ale picturii când îţi punea în primul plan un perete alb ce acoperea tot mijlocul tabloului, în plină lumină, conturând uşor pe dânsul o figură îmbrăcată'n deschis, fără nici un efect de umbră; nu poţi decât să te închini în faţa unui asemenea vrăjitor al paletei. Nu aş mai termina dacă i-aşi enumera toate îndrăznelile. Una dintre noutăţi este şi prezentarea figurilor numai bust după cum se vede tânăra reprodusă aci care pare să fi fost pictată de Ed. Manet sau chiar de Cézanne, când priveşti împerecherea fondului cu ciudata pălărie'n dungi, desigur aleasă pentru decorativul liniilor. Acest tablou în colecţia De Greez la Bruxelles a fost descoperit de doctorul Bredius în anul morţii lui Cézanne, 1906, şi măsoară numai 18x20 cm. Şi acum priviţi cealaltă compoziţie, tabloul din muzeul de la Brunswick, zis „paharul de vin" măsurând 78 cm. pe 67 cm. Şervetul alb atârnă cu un colţ în jos, exact ca'ntr'o natură moartă de Cézanne. Faldurile hainei ofiţereşti cât sunt de stilizate, de voite, căci fiecare tablou de Vermeer e calculat, voit, gândit ca o teoremă. Sub aerul de a copia la'ntâmplare un instantaneu, a tras scaunul, a înălţat tabloul, a împins masa şi a deschis fereastra, împărţind masele de valori contrastând în lumină şi umbră. Conturează închis pe deschis şi invers. Toate mijloacele le-a cunoscut şi le-a întrebuinţat, a fost unul din cei mai neasemuiţi meşteşugari ai paletei. Ceeace-l uimeşte pe Vanzype este noblaţea stilului, oarecum necunoscută olandezilor, noblaţea aceea latină pe care Vermeer n'avea de unde s'o cunoască, deoarece nu ieşise din ţară, dar pe care Domnul cu harul său divin o împarte câte unuia ca despăgubire că stă prea puţin pe pământ.

Orice român cu drag de paletă, ar trebui, călare pe băţ, cu trenul sau cu avionul, să ia drumul către Budapesta să vadă la câteva ceasuri de capitală „nevasta" celui mai năzdrăvan dintre pictori şi apoi să se ducă şi la Viena să-i vadă „Atelierul" la galeria Czernin, acoperit cu gingăşie cu perdeluţă de mătase. Şi după ce va privi aceste două minuni ale picturii să se 'ntoarcă cu o fărâmitură din geniul lui în degete, spre a-l utiliza şi la noi cu folos.

LUCIA DEM. BALACESCU

CHESTII...

O meserie foarte grea este aceea de a fi *„om spiritual"*, adică un cetăţean de un humor cronic, care împrăştie pe toate drumurile şi în toate timpanele vorbe de duh.

Sunt mai multe soiuri de aşa zişi *„oameni spirituali"*.

In primul rând trebue să înregistrăm pe cunoscuţii *„spirituali de ocazie"* sau *„de salon"*, cari prin gogomănii manifeste sau glume arhaice, au pretenţia că sunt posesorii unui spirit scânteietor, când în fond originea calambururilor sau a spiritelor deochiate ce le întrebuinţează este în cine ştie ce revistă umoristică culeasă de pe la anticar.

Aceşti *„oameni spirituali"* sunt providenţa saloanelor prin cari roiesc în voe şi unde sunt invitaţi cu precădere. Ei sosesc totdeauna târziu, vin râzând cu subînţelesuri şi între sandwich-urile şi păhărelele de vin cari îi preocupă în mod deosebit, plasează şi câteva glume vulgare sau scoase din circulaţie.

De cele mai multe ori aceste emanaţii celebre, cari fac deliciul doamnelor excesiv de fardate, sunt notate într'un carneţel discret, care scoate adesea din încurcătură pe distinsul *„om spiritual"*.

Acest personagiu se bucură de obicei de un succes constant şi sub auspiciile prestigiului său de *„charmant causeur"*, îşi permite să plaseze trivialităţi inutile sau mitocănii propriu zise. In loc să fie însă apucat de guler şi îmbrâncit cu piciorul ceva mai jos de spate, domnul aşa zis „spiritual", recoltează doar chihoteli piţigăiate şi feminine, în cantităţi apreciabile (pigmentate cu frânturi de frază în genul acestora: *„tu as vu ma chère?"*, *„ah! comme c'est rigolo!"*, etc...) şi câteva ochiade furtunoase dela doamnele care au savurat în mod deosebit *„poanta"* finală.

Altă categorie, tot de *„oameni spirituali"* o constitue aceia cari vând glumele sau spiritul cu bucata sau cu pagina de manuscris.

Aceşti sărmani scribi (cari ar putea fi catalogaţi într'o rubrică generală cu titlul de *„scrie hazliu că te tai"*), sunt în deobşte foarte puţin apreciaţi pentru munca lor atât de ingrată.

Aproape nimeni nu ţine socoteală că pana lor chinuită *e obligată* să fie spirituală, şi că nimic nu e mai tragic decât fabricarea la comandă a unui număr fix de file presărate cu vorbe de duh.

Trecând şi de această ramură a *„spiritualilor-vânzători"*, se cuvine să menţionăm cu toată sinceritatea că există şi oameni într'adevăr spirituali, din creerul cărora ţâşnesc câteodată spirite de o autentică şi îmbelşugată savoare.

Pe aceştia însă nu-i ştie nimeni. Numele lor nu circulă prin saloane şi nici nu apare în chip de semnătură la sfârşitul vre-unei chestii dintr'o pagină închinată râsului (sau zâmbetului, când autorii sunt mai decenţi).

Aceşti oameni, cam la un an odată, sau poate şi mai rar, scapă într'o clipă de efervescenţă spirituală, un cuvânt de adevărată glumă. Adesea nici ei şi nici cei cari i-au auzit nu apreciază la justa-i valoare preţul cuvântului de duh. Şi poate că e mai bine aşa.

Aceştia sunt într'adevăr *„oameni spirituali"*, dar numai în clipa când rostesc spiritul. A lărgi acest epitet aplicat unui cetăţean, pe o viaţă întreagă, înseamnă a-l face să se creadă într'adevăr om de duh, şi ca atare să se simtă obligat *„să fie spiritual"* cât mai des posibil, şi tocmai acest fapt distruge cu desăvârşire gluma bună şi humorul fin.

Prinţul spiritului într'adevăr distilat, este fără îndoială, în zilele noastre, Bernard Shaw.

Replicile lui sunt întotdeauna spontane şi bine aplicate, colorate de un humor caustic şi boeresc.

Bătrânul om de litere (şi filosofie) nu trage pe nimeni de mânecă pe trotuarul din faţa cafenelii sau în saloanele unei domne „en vogue" ca să spue răspicat: *„atenţie fraţilor, să vă spun una bună !..."*.

El stă liniştit într'un colţ, şi când este îmboldit peste măsură de întrebările exasperante ale sexului slab, nu face altceva decât să *„răspundă"*.

Astfel, fiind apostrofat de o admiratoare a sa (foarte frumoasă şi copleşitor de proastă), care i-a declarat într'o zi că ar fi fost foarte fericită să fi avut un copil cu el, ca să iasă frumos ca dânsa şi deştept ca Bernard Shaw, ilustrul om de duh a răspuns cu timiditate:

„Dar ce v'aţi fi făcut, stimată doamnă, dacă copilul ar fi eşit urît ca mine, şi inteligent ca dumneavoastră ?".

GRIGORE OLIMP IOAN

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908-938

13-1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 13
SAMBATA 14 MAI 1938

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIU

Scumpul nostru Octavian Goga

de TOMA VLĂDESCU

...Și va fi trebuit astfel să primim ca un lucru posibil, ca un lucru real că Octavian Goga nu mai există! Frigul, deodată, pe care l-am simțit când se striga pe străzi moartea poetului și când am lăsat să cadă din mâini ziarul care mi se părea că ofensează, că minte vieața, nu se compară decât cu refuzul pe care îl am și azi să cred că ochii aceia fascinanți și verzi s'au închis definitiv peste o lume pe care au sorbit-o cu nesaț, au modelat-o, asvârlind în ea atâtea văpăi, atâtea pasionante lumini...

Octavian Goga nu mai este — cuvintele sună straniu, și mă simt tremurând de nesiguranță și dor. Pământul e sugrumat de plâns! Iau telefonul casei lui, ca de atâtea ori, încercând să cred că-i mai pot auzi glasul — glasul acela mat și puțin crispat, dar de incomparabile și surprinzătoare seducții... Copilăreasca desnădejde nu-și mai găsește azil nicăieri: erau în noi atâtea lucruri care nu trăiau decât pentru Goga! N'am să pot găsi acum coherența care ar fi trebuit, nici liniștea desigur, în ceasul acesta de panică, încă atâta de viu, dar cu sentimentul că nu se mai repară nimic!

Vieața lui vine fragmentară până la ziua mohorîtă de azi, un spasm violent de lumină — a fost toată viața lui Goga! — cade încă peste clipa înnoptată de acum.

O mamă bătrână își va fi urmărit astfel feciorul în vieața lui extraordinară, ca o traiectorie vertiginoasă de ascendență și moarte! L-a asistat în toate etapele lui... Nu l-a văzut ea în temnița dela Seghedin și Vaț, iar mai târziu fruntea lui încununată de supremele fericiri ale artei, bogat de putere în sfârșit — și apoi doborît, sublim copil al neamului, în azurul înnebunit de strigătul lui de vieață!

Și dacă în ceasul ăsta greu, în natura răsvrătită de afară — ca și ziua în care a murit Mistral — când ploaia bate la geam prohodul, nu s'ar putea spune ușor tot ce a fost Octavian Goga, omul acesta e incontestabil că a avut un mesagiu covârșitor printre noi, reprezentând el însuș mai mult decât tot o putere de afirmare extraordinară, o exasperantă voință de vieață.

Nu mai este astăzi nici un secret că vieața aceasta a fost a tuturor, a noastră — Goga ne-a exprimat pe toți. A fost aceasta și cea dintâi „rugăciune" a unui „suflet" care nu s'ar fi resemnat

...subt bolta lui aprinsă
In smalț de fulgere albastre
Incheagă-și glasul de aramă
Cântarea pătimirii noastre.

El isbutește astfel cel dintâi, și la noi singurul fără 'ndoială, să ridice patriotismul, care este un sens atât de vital, până la imaterialitatea artei, iar arta aceasta de atât de uluitoare sugestii, dar ale cărei secrete nu se vor descoperi atât de ușor, eu o văd deopotrivă și în prodigioasa compoziție a cuvintelor, îmbinarea, asocierea, cântecul

(Urmare în pag. 2-a)

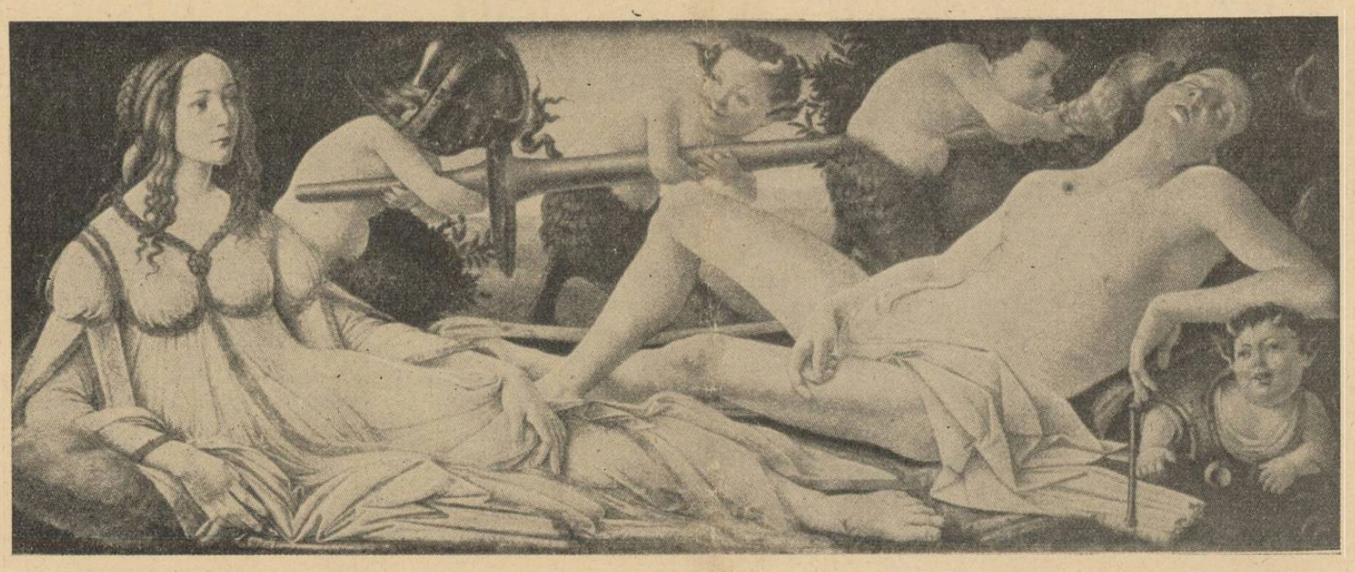

Boticelli — Marte și Venus

CEL DIN URMĂ TRUBADUR

de EMANOIL BUCUȚĂ

Era în București acum vreo treizeci și cinci, patruzeci de ani, în strada Primăverii, astăzi Niculae Bălcescu, o casă așezată într'o curte cu foarte multă verdeață. Gardul era lung, de scândură cafenie, cu deschizăturile acoperite cu șipci, ca să nu se vadă înăuntru. Numai poarta, pusă într'o margine, avea zăbrele libere și prin ea se arăta deodată un pridvor de suluri de viță americană, mișcate slab de o adiere. Pe acel pridvor și îndărătul acelor suluri de viță americană l-am văzut întâiu pe Barbu Delavrancea. Cred că acea casă era un pension de fete, iar partea deschisă ca un ochiu la lume, locuința directoarei, soția scriitorului.

Eram în anii dintâi de liceu și citiserăm la vremea aceea tot ce găseam la îndemână și ne gândeam că scrisese Delavrancea, Trubadurul și Sultănica. Nu ne puteam convinge că aveam dreptul să ne zicem colegi cu el, odată ce învățase ca și noi la Sfântu Sava. Ne duceam la Internat, pe locul unde se ridică astăzi Liceul Carmen Sylva, în strada Știrbey Vodă, ca să așezăm în cadrul lor de-atunci întâmplările din povestirea „Bursierul", care e de crezut că erau închipuite și nu puteau fi așezate nicăieri, și ne trezeam din nou plini de îndoială.

Pentru noi Barbu Ștefănescu nu putea fi un băiat de negustor de grâne din Delea Nouă, bucureștean dela rădăcină, ca puțini din puținii scriitori dați de București literaturii române. El era Trubadurul fără nume, numai o înzestrare răsărită și călătoare printre noi, dintr'o Vrance medievală. Așa cum îl zăream noi în pridvorul din str. Primăverii, cu fruntea lui înconjurată de zulufi, cu mustățile zbârlite și aduse înainte, de spadasin, cu făptura care ni se părea înaltă și avea mișcări ușoase, de om subțire, el era întruparea însăși a acelei păreri copilărești. Nimeni nu ne-ar fi putut întoarce dela ea, nici atunci și tot atât de puțin și mai târziu, când ne-am dedat la tot felul de cercetări literare.

Scrisul lui Delavrancea, atât cel reclist, cu trăsături crude, cât și cel luat după un basm mai curat și după o cronică fără stricăciune, ca să dea schițe sociale sau legende și drame, pledoarii de curte cu juri, discursuri politice sau conferințe populare, are întotdeauna în el ceva voit. Răsunetul artistic sau oratoric însoțește fiecare rând și fiecare cuvânt. Scriitorii ceilalți se pierd în scrisul lor. Delavrancea îl poartă și ni-l aduce chiar el. Trubadurul lui este o încercare de împletit ideal cu declasarea, destul de întâlnită în acele zile, și în viață și în literatură, dar a ieșit mai mult. Acest trubadur, care-și face și-și cântă singur arta, însoțindu-se de alăută, ca la o mie o sută, în veacul cavalerilor, este Delavrancea însuș. Chiar în anii despre care amintesc, el trecea drept un mai mare orator, decât scriitor. Uimirea lui „Apus de soare", după atâta vreme de oprire a condeiului, a fost o întoarcere, nu numai pentru el, dar și pentru lume. Scriitorul s'a născut a doua oară, ca să nu mai moară niciodată. Teatrul, prin gen, dar și prin ceea ce a pus anume în el Delavrancea, a scos mai bine la iveală acest trubadurism al lui. Scriitorul mergea înainte pe drumurile dela început.

Am crezut întotdeauna, fără să mai cercetez, deși lucrul ar fi fost ușor, că Vlahuță a dat acele lecții de limbă românească, pe care i le știm din istoria vieții și din partea autobiografică a romanului „Dan", în pensionul de fete Delavrancea. Il văd pe Delavrancea, cu pălăria lui moale rotundă pusă pe părul înfoiat și cu mâinile amândouă în buzunarele pardesiului, la inaugurarea statuii lui Lascăr Catargiu, prin 1907. Venea poate deadreptul de-acasă, care era la doi pași. Se ridicaseră în mijlocul pieții un fel de schele, pentru oficialitate și invitați. Am tresărit, crezând că va vorbi. Il simțeam plin de cuvintele care zgudue, iar prilejul era anume pentru el. Se îndrepta într'adevăr în piața largă și mai mult goală, către acele schele, care-și aveau tribuna lor. Dar la doi pași a cotit și a apucat-o de-alungul, spre câțiva oameni, între cari mă număram și eu. Și deodată l-am auzit, chiar lângă mine: — „Ce faci, Alecule?" cu glasul de trubadur, duios și cântat în acelaș timp. — „Bine, Barbule. Nu vezi? Desvelesc statui!" îi răspunse cineva din fața mea, pe care nu-l văzusem și l-am descoperit abia atunci. Era Vlahuță. — „Deprinde-te, ca să ne deprinzi. Tu lucrezi de atâția ani la a ta".

Acea cotire, dela tribună la oameni, mi s'a părut și atunci și mi-a apărut mai ales mai târziu, ca simbolică. Delavrancea era al vremii lui, nu numai prin acea trebuință și prelucrare de artă, dar și prin trebuința prieteniei. Il văd printre tovarăși de scris și de credințe, trăind din plin în mijlocul lor, și nu mi-l mai pot închipui altfel. De aceea am avut întotdeauna în cap, și nici o informație mai de pe urmă n'a fost în stare să mă abată, că Vlahuță nu fusese și n'ar fi putut să fie profesor decât la pensionul Delavrancea. Scriitorii acelei generații alcătuiau foarte strânse comunități, care s'au risipit parcă fără întoarcere. Le plăcea să fie alături și să se împărtășească din tot ce aveau.

Trebue să mai fim destui din cei cari au fost de față la una din cele din urmă cuvântări ținute de Delavrancea în București. Era în 1916, după o întrunire la Eforie, pentru intrarea în acțiune. După obiceiu, lumea din sală se revărsa spre Calea Victoriei. Ne-am oprit pe drum, ca într'un fel de popasuri ale Crucii, pe locul gol dinaintea Cercului Militar. A vorbit Delavrancea, de pe o tribună improvizată. Așa ar trebui să-l prindă un sculptor, în mijlocul improvizației și cu întâile rânduri de ascultători — între cari s'ar putea deosebi atâția prieteni sau mari personalități ale vremii — cu coama răsvrătită, cu ochii sfredelitori, cu buzele cărnoase pline de fulgere, preamărind neamul nostru de ciobani și drepturile lui, deoparte și de alta a munților, ca să muncească și să cânte prin veacuri și peste ele. Așa îl văd, la orizontul țării noui, ieșind din trecut și privind cu ochi de profet și de trubadur viitorul.

Maiorescu despre Goga

Viața de zbucium a poetului a cărui moarte fizică ne-a îndurerat atâta a fost nu numai luminoasă dar și plină de mari satisfacții.

I-a fost dat lui Goga să reprezinte în poezia românească cea mai fericită expresie a sufletului Ardealului său drag și i-a fost dat ca — la cârma țării întregite, așa cum o visase el — să atinteaască asupră-i toți ochii Românilor ce se vroiau stăpâni în țara lor.

Primul între poeți, primul între Români...

Voiu aminti aci un fapt pe care îl consider printre alesele satisfacții pe care le numără viața poetului. El se leagă de numele celui mai de seamă critic al nostru, Titu Maiorescu.

Patriarhul criticii române a citit la Academie un raport asupra poeziilor lui Goga în care cerea premierea lui, prin aceste cuvinte:

„Dacă din testamentul lui Năsturel-Herescu în puterea căruia suntem chemați a da astăzi premiul pe anul 1906, se constată că răposatul întru fericire fondator avea mai cu seamă „în vedere scrieri de pură literatură română, în proză și în versuri, precum poeme, drame și comedii serioase — mai ales subiecte naționale — și orice alte opere de înaltă literatură" atunci Academia Română în cazul de față nu-și poate îndeplini mai bine datoria de a executa voința testatorului și misiunea de a încuraja literatura română decât acordând pentru acest an premiul „Năsturel-Herescu" volumului de poezii al lui Octavian Goga."

Am reprodus în întregime sfârșitul cuvântării lui Maiorescu — cu toată disproporția față de dimensiunile acestei note — pentru că este știută prudența cu care proceda în aprecierile sale, cu deosebire față de cei tineri, cărora cu greu le acorda încrederea sa.

Maiorescu i-a recunoscut lui Goga calitățile, într'o vreme în care puțini se puteau făli cu prețuirea lui, ba încă puțini dintre contimporani se puteau bucura de atenția sa.

Criticul Convorbirilor a fost dintre acei puțini cari pot privi dincolo de timp, cari au în ei posibilități de perspectivă ne hărăzite oricărui muritor.

Cu acest dar care l-a făcut să vadă in Eminescu, dela primele versuri, poetul ales, pe atunci tovarăș de glorie al lui Alecsandri, poet național și cu renume în străinătate, Maiorescu a deslușit printre strofele bardului ardelan „un poet dintre cei chemați și aleși".

Multe injurii i-a adus lui Maiorescu înțelegerea dovedită față de opera lui Eminescu. Este însă meritul său de a fi ghicit geniul, după cum merit este că a întrevăzut în Goga pe marele poet de mai târziu.

Maiorescu a constatat la Goga și „o cultură generală înaltă" ...„a cărei lipsă se simte din îngustimea de vederi și din prematura lâncezire a unora din poeții cei mai lăudați ai literaturei noastre actuale"... Era prin anul una mie și nouă sute șase....

Câtă bucurie să putem asocia numele lui Maiorescu de acela al lui Goga într'o amintire ce ne umple sufletul.

RADU A. STERESCU

O ordine creștină a noastră: rânduiala

de OVIDIU PAPADIMA

Puține cuvinte sânt cari să aibă o mai largă întrebuințare, — și în gândul și în viața poporului nostru, — ca acelea de *rând* și *rânduială*.

A fi om în *rândul* oamenilor, este pentru el îndreptățirea cea mai adâncă a unei vieți pe pământ. A găsi totul în *bună rânduială*, e constatarea cea mai fericită pe care o poate face. A-și da seama că toate urmează *rânduiala lor*, în sat, în țară, pe pământ și în largul nesfârșit al universului, este pentru român asigurarea de fiecare clipă, că străvechile temelii de înțelepciune pe care a fost așezată lumea, nu s'au clintit încă.

Noțiunea de *rând*, n'are pentru noi nimica din înțelesul de înșiruire într'o ordine matematică. După cum cea de rânduială are foarte puțin din înțelesul apusean, modern, al *ordinei:* acela de disciplină costrângătoare într'un anumit timp, într'un anume loc. Și are în schimb multe alte înțelesuri, mai domoale, dar nespus mai largi.

Pentru noi, *rânduiala* nu e o ordine așezată și păzită de oameni. Ea este o lege a firii, o ordine a ei, nesilită. Rânduiala are deci pentru noi un înțeles cosmic. Omul, prin urmare, nici n'o creează nici n'o păzește, — ci i se integrează firesc. Se simte dela sine în această ordine universală fiindcă el simte că ia parte în fiecare clipă la viața întregii firi. El participă la viața firii întregi prin ascultarea aceleași legi. Și tocmai în legile acestea cari leagă toate făpturile firii într'o nesfârșită solidaritate și armonie, stă rânduiala. Rânduiala e deci viață, și nici decum încremenire. E temelia de armonie, de echilibru, de înțelepciune deci, — a vieții universale. Temelia aceasta n'o putea pune dcât Acel care a pus în fire sămânța și formele vieții. Rânduiala lumii izvorește deci din înțelepciunea lui Dumnezeu. E voința și dragostea Lui, organizând lumea — în așa fel ca să se apropie cât mai mult de chipul și asemănarea Lui.

Dar în lumea asta, dintre toate făpturile cerului, ale pământului, ale apelor, — cea mai aproape, până la identitate, de acest chip și de această asemănare sfântă, *e omul*.

Rânduiala cosmică va fi deci în închipuirea folclorică o rânduială după chipul și asemănarea celei care se vede între oameni.

In lumea asta, atât de infinit bogată în întinderi și în chipuri, — omul e astfel punctul minuscul de viață în care se întâlnesc, se armonizează, spiritul dumnezeesc și lutul materiei. Prin chipul său pământesc, omul îndeamnă spre desăvârșire lumea necuvântătoare și neanimată; prin sfinții săi, omul înalță ceea ce e mai curat pe pământ spre treptele Dumnezeirii, ca să o ajute în truda Ei de împlinire a lumii.

Cum vede țăranul nostru rânduiala asta imensă a tuturor făpturilor lumii după chipul și asemănarea vieții omului, — se poate desluși din oricare latură a folclorului nostru. Nu ne va fi nici nouă, deci, greu să ne documentăm. Iată, să facem două excursii la îndemâna tuturor: una în domeniul de legende ale păsărilor, și alta în țara întunecată a descântecelor.

Păsările toate au un împărat al lor, pus să le poarte treburile și grijile, — să răspundă pentru ele toate în fața lui Dumnezeu. Impăratul acesta e *grangurele*. Odinioară era ciuhurezul Ușuratec și nepriceput și-a pierdut însă repede cinstea în fața lui Dumnezeu și odată cu ea și slujba. De atunci, ciuhurezul, toată ziua cât o fi lumea, stă pitit și într'una îl tot gârâe păsările, râzând de el cum e mai rău.

Cioarele chiar, cât sânt ele de fără rușine, ascultă de anumite rândueli de muncă și supunere. După credința populară din Bucovina, ele în tot anul au *boieresc*, adică se adună în clacă pentru stăpânire. Ele merg anume într'o țară departe, la împăratul lor; cară în cioc paie și spice; pun spicele de pâine în clăi, — apoi se întorc la noi. Stancele, de asemenea, se duc la o mânăstire, tocmai la marginea pământului, la niște călugărițe sfinte, de le cară spice în gură și le fac girezi. Din spicele acelea, fac aceste călugărițe prescuri pentru biserica lor. Locul acela e atât de sfânt, încât pe el îl alege Dumnezeu când sloboade din cer scrisori pentru oameni. Despre vrăbii, se știe și ziua când își fac boierescul. E ziua sfântului Simeon Stâlpnicul. Unii zic că ele merg atunci la măsură. Undeva, într'o viroagă de munte, în codru ca peria, se adună toate păsările în clacă, pentru împărăteasa lor: o babă sfântă, uitată de vreme...

Două noțiuni vedem că sânt cuprinse în aceea de rânduială: aceea de *ierarhie* și aceea de *muncă*.

In gândirea populară nu se poate rânduială fără ierarhie, adică fără supunere. Până și cele mai umile, cele mai inerte făpturi ale lumii, au împăratul adică stăpânul lor. Dar ierarhia aceasta nu e întemeiată atât pe supunere cât pe *încredințare*. Stăpânul nu e pedepsitor, cât aducător de dragoste și purtător de grije. El coboară părții lui de lume o parte din bunătatea și grija infinită a Creatorului. De aceea însușirea lui de seamă este apropierea de sfințenie. Toate soiurile de făpturi ale lumii sânt date în veghe câte unui sfânt. Peste păsări, e Simeon Stâlpnicul. Peste gângănii, Arhanghelul Mihail. Peste lupi, Sfântul Nicolae...

Dar sfințenia e o stare nespus de înaltă a omului. Prin sfințenie astfel, omul nu numai că se înalță curat către Dumnezeire, — dar capătă harul nespus de a o ajuta în veghea și îndrumarea de fiecare clipă a lumii. Omul astfel își îndeplinește în modul cel mai frumos misiunea de mijlocitor între lume și Creatorul ei, — și nu desminte bunătatea Celui care l-a făcut după chipul și asemănarea Sa.

De aceea, nici omului nu i se pare deloc ciudat ca și firea întreagă să aibă ochii ei ațintiți asupra lui, omul; ca să-și așeze și să-și miște alcătuirile, orânduielile, în așa fel încât să-l ajute, să-l mulțumească și ea pe om cu ce poate. In toate așezările și orânduelile astea prielnice, ea răspunde astfel vo-

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ — AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

CELLA SERGHI: Pânză de păianjen

Roman. (Alcalay, 1938)

Editura *Alcalay* a încercat de curând să lanseze, ca o surpriză literară a acestei primăveri, cartea de debut a d-rei Cella Serghi: *Pânza de Păianjen.* Inainte de a citi opera, ne-am bucurat la gândul că s'ar putea să avem de a face cu o nouă personalitate artistică, a cărei bruscă apariţie ar învedera o anumită maturitate a societăţii româneşti. D-ra Cella Serghi nu şi-a făcut ucenicia publicistică prin reviste, şi de numele d-sale necunoscut până acum nu putem lega ideea de dexteritate profesională. Apare direct, în literatură, cu un roman, de aproape 400 de pagini, ceea ce poate constitui un caz de temperament, de originalitate şi sensibilitate.

Un astfel de debut impresionează, inspiră încredere, atrage atenţia. El se iveşte din sânul inedit al vieţii sociale, anonime şi neexplorate, acolo unde bănuim că se întâmplă atâtea evenimente sufleteşti, se desfăşură atâtea experienţe interesante, sincere, fără să le cunoaştem însă, fără să le apropiem în intimitate. Un debut care sparge ager besna anonimatului este totdeauna un semn bun pentru viaţă şi pentru literatură.

Ce ne îngăduie să stabilim despre talentul de scriitoare al d-rei Serghi, romanul *Pânză de Păianjen?* Ca argument al cărţii autoarea citează următoarele propoziţii din *Les Faux monnayeurs:* „Je crois que le secret de votre tristesse, (car vous êtes triste, Laura) c'est que la vie vous a divisée. L'amour n'a voulu de vous qu' incomplète. Vous répartissez sur plusieurs, ce que vous auriez voulu donner à un seul". In adevărul biografic al acestei observaţiuni morale, se recunoaşte eroina Diana Slavu.

Incepând să-şi reconstitue viaţa în însemnări zilnice, Diana porneşte cu adolescenţa, sau chiar cu copilăria. Romanul este un jurnal, o confesie. Se confesează o fată care a avut menirea frumuseţii şi a dragostei, şi care a început de timpuriu să se chinue în neastâmpărul de a cuceri cât mai multe din bucurii şi satisfacţii. Diana e turburată de instinctul feminităţii precoce, şi isbuteşte printr'o comportare de un rafinament în esenţă nevinovat, să trezească în fiecare bărbat funcţia lui de amant. Chiar din vremea de şcolăriţă, vede Diana în orice tânăr, în orice licean, un partener de dragoste. Nu o revărsare anormală de erotism, nu o dezordine senzuală, dar nici puritate a reveriei sau sentiment deosebit al frumosului, exaltat prin imaginaţia amoroasă. Diana este mai de grabă o făptură frivolă, neculpabilă.

I se pare că produce pretutindeni victime prin frumuseţea şi spiritul ei.

Este iubită şi la rându-i iubeşte pe toţi. Cel care o obsedează mai puternic decât ceilalţi este pictorul Petre Barbu. Il cunoaşte la Mangalia, şi fără să-şi fi făcut cel puţin mărturisiri reciproce, el rămâne pentru ea, marea iubire. Pentru modul cum se îmbrăca, cum ţinea pipa, cum vorbia, cum înota, cum isbutea să fie captivant şi misterios, Petru Barbu nu va fi uitat niciodată, şi va servi de prototip celorlalţi bărbaţi cu care va avea de a face Diana. Ea se căsătoreşte cu Michi Ioanescu, şi iubeşte apoi, — înşelându-şi bărbatul, — pe Alex. Dobrescu .La spatele amândorura pluteşte însă umbra misteriosului pictor... Sufletul Dianei se va risipi în fapte de dragoste neesenţiale, se va sbate nesatisfăcut, într'o ceaţă a nenorocului, ca într'o *pânză de păianjen,* unde se aşteaptă să fie sugrumată. Din moartea spirituală scapă însă printr'un act de curaj; îşi părăseşte soţul, îşi părăseşte şi amantul şi fuge la Paris,

Demersul a fost salutar, căci, întoarsă în ţară, Diana constată că s'a vindecat de răul *pânzei de păianjen.* Nu o mai înconjoară nimeni acaparator, e singură şi poate fi singură! O viaţă nouă va începe, de acum, după un principiu de unitate. Probabil va întâlni şansa unei iubiri complete, fără divizare. Viitorul îi va scoate în viaţă un Petre Barbu care să-l anuleze cu desăvârşire pe cel dintâiu.

Iată cuprinsul, prin excelenţă feminin, al cărţii d-rei Cella Serghi. Ca debut, totul este interesant. Autoarea n'are originalitate deplină. Literatura d-rei Lucia Demetrius a urmărit-o pas cu pas şi i-a dat acelaş gust de analiză tristă, seacă, a unor stări vagi, neconsistente, de necuprindere femeiască. D-ra Demetrius este însă mai lucidă şi mai intelectualizată.

Tipurile d-sale aparţin unui mediu diferenţiat prin lectură, prin veleităţi artistice, prin ambiţii de personalitate. De aceea scrisul d-sale e mai puţin spontan, mai greu de urmărit şi mai plin de preţiozităţi. D-ra Cella Serghi e mai elementară, d-sa îngrămădeşte în povestire un material strein de cerebralitate, dintr'o categorie mai sensibilă şi chiar naivă. Dar scrisul acesta n'are semnificaţia prozei d-rei Demetrius, cu toate artificiile acesteia analitice. Conţine sgură şi impurităţi.

Altundeva ni se pare a fi originalitatea d-rei Cella Serghi. Acolo unde în-

cetează de a fi analitică şi intimistă, şi unde istoriseşte obiectiv întâmplări şi zugrăveşte cadre cu preocupări realiste. Interiorul sărac şi meschin din familia Slavu, este pătrunzător, admirabil ca descripţie. Scena de prezentare în casa viitorilor socri dovedeşte iscusinţă în îndrumarea dialogului, şi al compunerii cu mai multe personagii. Panorama Balcicului ni se pare partea cea mai bună a romanului. Intâmplările de dragoste cu Alex sunt iarăşi clare şi rămân întipărite.

Pânză de păeanjen privită ca debut, este desigur o carte interesantă. Se citeşte cu plăcere, şi de la 100 de pagini înainte este chiar captivantă.

Materialul adus în ea ni se pare însă amorf. Autoarea s'a lăsat pradă unei duble alterări: a unui fel artificial de a trăi viaţa şi a unei îndepărtări de expresia ei justă prin literaturizare. In fond, un personagiu ca Petre Barbu nu este de loc interesant. De altminteri nici n'are existenţă concretă, şi nu îndreptăţeşte turburarea profundă de viaţă a Dianei. Procedeele autoarei de a-l face misterios, prototip de amant tragic, ni se par facile, şi de gust mediocru.

Aceeaş vană preferinţă pentru mondenitate, pentru vraja sportivităţii o arată autoarea şi în înfăţişarea celuilalt erou, Alex Dobrescu, personagiu vaporos şi afectat. Lucrat după un tipar realist, din observaţii şi judecăţi, Michi este mai viu şi mai reuşit. Sfatul pe care ne îngăduim să-l dăm autoarei este să stăruiască în această direcţie realistă a creaţiei.

Nu-i lipseşte spiritul de ‚observaţie, nici inteligenţa faptelor omeneşti, şi intueşte admirabil evoluţia sentimentelor. Schimbarea urei Dianei, faţă de tatăl său, îndărătnic şi mediocru, în dragoste sinceră de fiică, arată până unde merge cu spiritul de observaţie şi ce capacitate de construcţie posedă.

Fără a fi o carte execepţională, *Pânză de păianjen* promite destul ca să aşteptăm de la autoare o altă operă mai strânsă în hotarele ei sensibile, mai adâncită ca preocupări — ducând însă mai departe, spre delectarea lectorilor talentul expunerii agere, plăcute.

REVISTA CLASICĂ

ORPHEUS
FAVONIUS

Revista clasică *reprezintă la noi voinţa d-lui prof. N. I. Herescu, de a organiza studiul clasicităţii latine într'un ritm nou, şi de a crea o legătură de influenţă directă între clasicism şi cultura românească actuală. Preocuparea*

Prof. N. I. Herescu

tânărului profesor universitar este să lărgească sfera de interes pentru latinitate în publicul intelectual, şi să deschidă o perspectivă de dragoste spre tradiţia noastră romană. Educaţia publicului trebuia făcută însă cu mijloace noui, pentru ca el să înţeleagă ce rol are în viaţa culturală, predarea limbii latine în licee, cetirea operelor antice, preţuirea în producţiile moderne a normelor de creaţie clasice. Spre a garanta educaţia publicului românesc în acest sens şi spre a da mişcării de întoarcere spre clasicismul latin un caracter de renaştere, d. prof. N. I. Herescu s'a străduit să pue temelia unui Institut de studii latine. Institutul de studii latine *conceput şi înfăptuit de d. Herescu, s'a pornit acum pe lucru şi îşi arată roadele.* Revista clasică *se publică sub auspiciile sale şi-i oglindeşte activitatea.*

Puţine publicaţii de specialitate apar în România în aceleaşi condiţii de pregătire ştiinţifică şi cu aceleaşi virtuţi mărturisite de a fi un laborator viu, de cultură ca acest organ al Institutului de studii latine. *Menţionăm de altminteri că, prin cuprinsul ei redacţional,* Revista clasică *este o publicaţie europeană de ştiinţă a antichităţii, în paginile ei găsindu-şi loc studiile savanţilor specialişti, francezi, germani, englezi, etc. Astfel în numărul apărut recent, tomul VIII, întâlnim pe d. J.* Marouzeau: *La plastique de la phrase et du vers chez Horace,* E. Galletier: *L'épître d'Horace à son livre I, 20 et les commentaires antiques.* Léon Herman: *L'ode I, 14 d'Horace est-elle allégorique? Insuşi articolul d-lui prof. Herescu: Bibliographie d'Horace, apare în franţuzeşte, pentru o mai bună penetraţie a ştiinţei româneşti în streinătate.*

O ordine creştină a noastră: rânduiala

(Urmare din pag. I-a)

inţei lui Dumnezeu, care l-a aşezat de la început pe om în centrul atenţiei divine.

Iată, de exemplu, cum vede iarna un ţăran din Bucovina: „Iarna e sănătoasă, curăţă pământul de toate boalele. Toate celea iarna degeră, pier, şi se curăţă pământul. Noaptea de aceea e iarna mai mare, că altfel ar trebui să mănânce omul tot ce are. N'ar mai putea pune nimic pe el. Dar aşa, Dumnezeu dă iarna cu noaptea mare şi omul se culcă, — că dacă doarme noaptea, nu mănâncă; dar vara e ziua mare, ca să lucreze. Vara e ca să lucrăm şi iarna e ca să ne odihnim"...

Nu e nici egoism nici înfumurare naivă în această credinţă. Nu e nici primitivitate. Ci e conştiinţa că omului, care sfinţeşte prin sbuciumul lui, mai ales prin *munca lui,* toată firea, — i se cuvine din partea ei aceeaşi grijă, recunoscătoare şi ocrotitoare pentru el. Când am vorbit tot aici, mai demult, despre muncă, am arătat că în concepţia folclorică omul lucrează pentru întreaga fire, că toate făpturile folosesc după urma lui. Poruncii acesteia Dumnezeeşti a muncii, căreia omul i se supune cu sfinţenie de atâtea veacuri, — cerul, pământul, anotimpurile şi astrele, trebue să-i fie ocrotitoare, — urmând şi ele rânduielile lor de milenii.

Munca e în adevăr a doua noţiune pe care o găseşti totdeauna în înţelesul atât de larg al cuvântului *rânduială.* Orice rânduială, a pietrelor, a gângăniilor, a stelelor, — creşte din muncă sau se reazimă pe muncă.

Munca de fiece an a păsărilor care adună recolta sfântă, e o muncă plăcută în rosturile ei. Dar în rânduielile lumii sânt datorii şi mai aspre. Omul trebue să creeze nu numai viaţă materială, ci şi viaţă spirituală. Dar viaţa asta n'o poate crea decât prin suferinţă, prin chin chiar. Vechiul înţeles al cuvântului *muncă,* — influenţat de cel slav, — era mai larg, ca să cuprindă amândouă căile creatoare ale vieţii omului. „Muncă" înseamnă trudă, dar înseamnă şi „chin", — ca în expresia: „creştinii au fost puşi la munci de către păgâni". In rânduiala lumii astfel, o parte imensă este rezervată *răului,* ca fecund pricinuitor de suferinţă. Pentru omul modern, răul este un accident absurd, — cu atât mai absurd cu cât te loveşte mai des. Pentru omul vechi, pe care îl lămureşte folclorul, răul este una din adâncile înţelepciuni necesare ale rânduielii Dumnezeeşti. El împlineşte şi întăreşte omul. Ca încercare, sau ca pedeapsă.

Răul are astfel în lume rânduiala sa şi mesagerii săi, care ascultă de această rânduială. Iarăşi, firește, cu aşezare după chipul şi asemănarea omului. Ca să ne dăm seama cât de cât de ea, să intrăm după cum am promis în tărâmul vrăjilor şi al descântecelor. Pe tărâmul acesta, găsim o întreagă naţie de fiinţe, fiecare cu obiceiurile ei deosebite: *Bolile.* Sânt cinci neamuri de boli: Boli dela Dumnezeu, dela Maica Precista, dela Sfintele Zile greşite, dela Ele Sfinte, şi dela oamenii duşmani. Pentru cele trei dela Dumnezeu nu se descântă, fiindcă Dumnezeu ştie ce face.

La celelalte, trebue să le ştii firea, ca să le poţi alunga prin descântec. Frigurile, de pildă, sânt 77. Sânt femei. Peste dânsele stăpânește una mai mare, care le trimite la slujbă în lume. Nu se prea duc de bună voie, — fiindcă oamenii le ameninţă, le sperie, le alungă, în fel şi chip, prin descântece, — dar trebue să se supună orânduelii. E o muncă a lor, pe care trebue s'o împlinească.

In aceeaşi perspectivă a supunerii şi a muncii, e privită în folclor nu numai lumea pământului, ci şi cea de sus, a duhului.

E şi firesc. In concepţia populară cele trei lumi: cea omenească, cea inferioară omului, adică a materiei, şi cea de deasupra omului, a duhului, — sânt acelaşi trup, acelaşi suflet. Işi răspund necontenit una alteia, — chiar dacă omul nu-şi poate da seama totdeauna de aceasta. Pământul e în folclor o fiinţă vie, — şi sânt zile şi împrejurări în care-l poţi auzi gemând. Cerurile se deschid odată pe an, şi atunci prind glas omenesc şi dobitoacele. Lucrurile neînsufleţite chiar, dau semne omului şi îl ajută.

Prin misiunea lor de paznici ai rânduielii lumii, — şi sfinţii astfel îşi amestecă intim viaţa lor cu aceea a omului. Viaţa aceasta a lor nu e deloc o fericită trândăveală cum s'ar crede. O legendă moldoveană spune că Isus Hristos, când s'a suit la cer după Inviere, le-a rânduit tuturor sfinţilor lucrul lor: Pe Ilie l-a pus să rânduiască sufletele şi să ajute când tună; Sf. Petru să taie cu coasa când fulgeră; Nicolae să scrie păcatele oamenilor; iar Sf. Dumitru să le cântărească. Sfântu Gheorghe e peste vaci; el ia sufletele la cei ce mor şi le paşte pe ceea lume. Maica Domnului dă de lucru la fete: să plivească, să samene flori, şi să ţie slujba la biserică în Rai, cu Adam şi Eva.

Rânduiala lumii, deci, nu e o poruncă încremenită în osiile universului, dela începuturile lui. Ci s'a desăvârşit treptat, — şi se desăvârşeşte încă, — cu trudă, ca şi creaţiunea. Ea nu are nici o rigiditate, — e toată numai o nespus de mlădioasă şi de înţeleaptă voinţă către perfecţiune.

Voinţa asta azi a ajuns aproape de ţintă. Imaginaţia poporului i-a urmărit aşezările în truda îndelungată a facerii lumii, în petrecerea minunată a lui Isus pe pământ, în faptele dintâi ale sfinţilor. Acum el e încredinţat că e desăvârşită. Respiră această credinţă mai ales din cel de al treilea înţeles al rânduielii. acela de *echilibru.* Lumea întreagă e acum o îmbinare de armonii. Sub necontenitele ei schimbări, ele rămân. In universul de azi, pentru gândirea populară totul s'ar putea preface, dar nimic nu s'ar putea distruge cu totul. Orice fir de nisip, orice bob de faptă, îşi are rostul şi locul. In orice faci, trebue să ţii seamă de aceste rosturi, — să le ceri voie. La înmormântare de exemplu, se aruncă în groapă un ban: e preţul de răscumpărare dat altuia, care cine ştie când va fi fost îngropat acolo. Conştiinţa acestui echilibru statornicit de rânduieli, e atât de puternică la poporul nostru, încât are convingerea că sfinţii care n'au suferit martiriul pe pământ, ca Sf. Mihail, vor fi chinuiţi în ziua de cea mai mare putere a diavolului: aceea dinaintea Judecăţii de Apoi, — numai ca să se împlinească legea de suferinţă a sfinţeniei.

Din această înţelegere prin ierarhie, prin muncă şi prin echilibru, a rânduielii, din felul cum o vede el aşezată în întreg universul, — se pot lămuri multe din înfăţişările neînţelese ale mentalităţii ţăranului nostru. Supunerea lui desăvârşită faţă de ierarhiile pământeşti, — în care unii sunt înclinaţi să vadă, atât de greşit, o lipsă de personalitate. Infăţişarea atât de profund omenească pentru el a universului întreg, — în care alţii sânt porniţi, iarăşi greşit, să vadă doar animism şi primitivitate. Ca şi neîncrederea lui faţă de nerăbdătoarele şi fugarele reforme omeneşti, — în care vedem atâţia, cu neînţelegere, doar fatalism oriental şi scepticism indolent.

Toate se sprijină, — fie în bine, fie în rău, — pe chipul cum înţelege poporul nostru rânduiala.

OVIDIU PAPADIMA

Scumpul nostru Octavian Goga

(Urmare din pag. I-a)

lor — ca meşterul care-şi cunoaşte culorile pentru acordul definitiv.

In cetăţuia ta de apă
Dorm cântecele noastre toate
. . . . . .
. . . . . .
Tu împleteşti în curcubee
Comoara lacrimilor noastre...

Iată meşteşugul subtil care l-a făcut pe Goga să ne dea în cântecele lui Laie chioru — **aproape de** Luceafărul **lu Eminescu, sunt sigur — cele mai prestigioase înălţimi de lirică românească.**

...Tânărul vizionar promis gloriei dela început — dar şi unui chin care nu se va fi sfârşit până la ultima clipă — aş vrea să se priceapă că a fost mai mult decât un om, a existat într'adevăr o „lume Goga": un anumit fel de a simţi, de a trăi, un râs anumit, o culoare, un ton, **cum ar fi spus Renan, care era numai al lui şi care astfel dădea vieţei nedefinite aspecte.. Şi apoi cine ar şti să spună acum, mângâind numai figura aşa de stinsă, acei nervi de atâta mişcare, eleganţa lui nativă, zâmbetul afabil cu care primia, ochii verzi şi vii, artistul pur, revoltele lui care au transfigurat într'adevăr mai multe generaţii de tineri români, învăţându-i să trăiască, să simtă... Inima lui mai ales, oprimată, grea, în care se exaltau necunoscute viori!**

Il văd fremătând de vieaţă, într'un tren, când mă auzia spunându-i strigătul sfâşiat al unui alt poet — toate cuvintele lui mă îmbătau de putere!

...Je ne veux pas mourir! J'ai du génie!
Ah!, redevenir rien irrévocablement!

Ochii lui Goga s'au luminat atunci de o flacără stranie.., şi cred că buzele lui au murmurat ultimul vers.

Dar nu se mai poate urma! Iată, s'a făcut soare peste ziua care începuse tristă, şi clopotele au început dangătul lor sinistru... Eu s'am să-l mai aud pe Octavian Goga!

Unde norii-şi ţin popasul
In lăcaş de mărgărint
se tângue Laie Chioru! Şi hohotul lui întunecă lumea...

Du-l cu tine meşteşugul
Care ne 'ntăria soborul...

Du-l cu tine... Dar lasă-ni-l şi nouă puţin... Ca din flacăra care s'a aprins, să nu se mai stingă nimic!

...Scumpul nostru Octavian Goga, acum când figura ta coboară, şi pe tâmple îţi cade teribila paloare a morţilor, te simt în sfârşit liberat, după sbuciumul care a tăcut, lângă Iosif şi Delavrancea, şi Caragiale, tovarăşii buni de odinioară, pentru ca acolo, în suprema îmbrăţişare a altei naturi, să trăeşti intens, tot atâta de viu, în spiritul şi pământul natal...

TOMA VLĂDESCU

Sămănătorismul lui Octavian Goga

In literatura românească, Goga a fost un revoluţionar. Stăpânit de o nestăvilită forţă interioară, chinuit de suferinţa socială milenară a fraţilor ardeleni, a tălmăcit în inspirate versuri lirice, toată drama naţională ce se consuma neobläduită, pe meleagurile suferinţelor sale.

In creaţiunea sa, a rămas un incorijibil sămănătorist, adăpându-se din lumea rurală şi din cadrul naturei, pentru a da expresie atât de bogată şi colorită, stilului său artistic, policromic.

In *Sămănătorul*, Goga n'a colaborat decât cu o singură poezie : „Cântăreţilor dela oraş".

Versurile acestea unice, picurate într'o pagină de lumină, sunt ca o mărturisire a sentimentelor poetului faţă de acea adiere de poezie urbanistică, concepută de inspiraţii bolnave, venite de pe aiurea. Mai mult decât atâta, e un imn de slavă al naturei, a minunatei varietăţi de inspiraţii ce se oferă la fiecare colţ, dincolo de oraşe, dincolo de cetăţile „cu turnul de aramă".

Oraşul învăluie totul în obscuritate, închide porţile de aur ale sufletului :

„Voi n'aveţi flori, nici cântece, nici fluturi,
Căci soarele în ţara voastră moare".

Dimpotrivă, altceva este mulţumirea chemărilor livezilor ce-şi mlădie belşugul în care se primeşte „hirotonirea razelor de soare".

Acolo e locul poeţilor :

„Să piară umbra zidurilor negre,
Ce'ntunecă cântarea noastră sfântă,
Curatul chip al fermecelor firii
Să scânteie când glasul nost' cuvântă".

Viaţa curată deci, viaţa plină de nesfârşite rezonanţe, e viaţa petrecută liber, în mijlocul naturii, la sat, la ţară, unde nimic din artificialitatea oraşului nu vine să turbure liniştea şi măreţia în care Dumnezeu „a semănat nădejdea vieţii noastre".

Atât a dat Sămănătorului, direct, Octavian Goga, dar în versurile lui e un întreg ideal de viaţă, un simbol prin care chiamă spre orizonturile largi şi limpezi ale câmpiilor, acele inspiraţii căutate între zidurile cenuşii ale oraşelor.

Goga a fost poetul însetat al libertăţii, al trăirii curate în calmul pur de viaţă autohtonă, al valorificării virtuţilor româneşti, oropsite sau îngenunchiate.

Menirea sa profetică şi-o simţea dăltuită în cremenea simţirii deslănţuite, în chemarea prin rugă spre adevărata stare a vieţii româneşti spre care predestinarea îl mână, cu toate forţele de artă şi de simţire ce le avea. El a primit misiunea şi s'a transfigurat eroic şi epic, în cele mai accentuate şi frământate acorduri lirice :

„In suflet seamănă-mi furtună,
Să-l simt în matca-i cum se sbate,
Cum tot amarul se revarsă
Pe strunele înfiorate;
Şi cum sub bolta lui aprinsă,
In smalţ de fulgere albastre,
Inchiagă-şi glasul de aramă :
Cântarea pătimirii noastre.
(Rugăciune)

Imaginea satului, sau a cadrului rural, sămănătorist, cu cântarea muncii sfinte a ţăranului, a fost pentru Goga o permanentă obsesie, o regăsire liniştitoare şi duioasă, în care cruda realitate a trudei plugarului, se îmbină cu mitul Cosânzenei şi cu liniştea patriarhală a decorurilor rustice. Poezia sa capătă accente de revoltă socială, resemnată prin credinţa în finalitatea etică a destinului, căci pentru plugarii „urziţi din lacrimi şi sudoare", este undeva, în taina cerului, o dreptate, dar şi în chinul îndurat al acestor muncitori, clocoteşte o răsbunare :

„Ci'n pacea obidirii voastre,
Ca'ntr'un întins adânc de mare.
Trăeşte'nfricoşatul vifor
Al vremilor răzbunătoare.
(Plugarii)

Atmosfera patetică a satului nostalgic, cu „câmpuri de mătasă", cu „cântece şi flori", dar şi cu jalea din interior, cu contrastul acesta dintre firea surâzătoare, darnică, şi jalea nesfârşită a sufletului ţăranului oprimat, formează cadrul de transpunere pe plan şi motive sociale, a întregii sale inspiraţii generoase, alimentată din afară şi plină de rezonanţe ubicue.

Nimeni în literatura noastră, nu a reuşit să redea mai duios şi mai dramatic, mai plastic şi mai delicat, suferinţa unui întreg neam păstrat curat, ca aceste nostalgice şi tremolate acorduri, ca o neconsolare plângătoare :

La noi nevestele plângând
Sporesc pe fus fuiorul,
Şi 'nbrăţişându-şi jalea plâng
Şi tata şi feciorul.
Sub cerul nostru 'nduioşat
E mai domoală hora,
Căci cântecele noastre plâng —
In ochii tuturora.
(Noi)

Tragicul tablou al „Casei noastre" îi scoate exclamaţii de milă şi de dureroase tristeţi, în forma simplă a ţăranului :

— Ce s'a ales din casa asta,
— Vecine Neculai al popii !".

In faţa ei îşi fac loc amintirile : tatăl, mama, şi apoi satul cu toată viaţa lui specifică. Din totul a rămas o paragină, cu melancolie subliniată în simplitatea versurilor finale :

— De ce-ţi ştergi ochii cu cămaşa,
— Ori plângi, vecine Niculaie ?...
(Casa noastră)

Iată şi chipul preotului — *„apostolul"* care răsare la portiţă sprijinit de cârjă. El este un simbol, un purtător al cuvântului strămoşesc de peste veacuri şi milenii, un „mag" răscolitor de suflete :

„Atâtea patimi plâng în glasul
Cuvântătorului părinte
Şi-atâta dor aprind în inimi
De clipa răzbunării sfinte".

Dascălul, este şi el un „moşneag senin cu tâmpla curată". Este al doilea cărturar al satului, transfuzându-i toată poezia şi miracolul trecutului, învăluit în acea mistuitoare credinţă, care a creeat prin suferinţă, mistica dârzenie a poporului nostru :

„Şi'n ochii tăi văd strălucind scânteia
Din focul mare-al dragostii de lege,
Ce prin potopul veacurilor negre
Ne-a luminat cărările pribege.

Dăscăliţa, care-şi poartă ca o muceniţă sfioasă şi blajină, destinul ei cuminte, bunătatea generoasă şi înţelepciunea caldă, este şi ea desprinsă cu duioşie din galeria figurilor satului lui Goga; minunata dăscăliţă care în virtutea-i sacrificată împărtăşeşte altrui-

stă, cu toată drama sa sufletească, o iubire protectoare şi oblăduitoare.

Portretul acesta subtil, delicat, plin de înţelegere omenească şi de compătimire evlavioasă, este poate unicul în creaţiunea noastră poetică :

„...Aşa, grijind copiii altor mame
Te stingi zâmbind în calea ta fecioară,
Iar căpătâiul somnului tău vitreg
De-un vis deşert zadarnic se'nfioară.
(Dascăliţa)

Cine nu cunoaşte cântecul *Bătrânii*, cu strigătul de melancolică desnădejde a desrădăcinatului, cu acel final tragic, implacabil, şi de o melodioasă tristeţe !

„Aşa... vă treceţi, bieţi bătrâni
Cu rugi la Preacurata
Şi plânge mama pe ciaslov
Şi'n barbă plânge tata....

Dar satul românesc nu poate trăi fără trubadurul care să'nfioare coardele lăutei „prelungi",

„Când două mărgele, ca mirul de limpezi,
Din gene se scurg pe vioară",

fără *lăutarul* bătrân, păstrător de atâtea comori de simţire în „jalea pribeagă a strunelor sale" :

„Desgroapă, moşnege, cu mâinile'n tremur
Comoara ta veche de jale,
Tu porţi ferecate durerile noastre
In vaierul strunelor tale.
(Lăutarul)

Iar emoţia, sublim redată în faţa majestăţii morţii, culminează în acea sguduitoare zugrăvire a sărăciei, la moartea lui Laie Chiorul, lăutarul în care se desvăluie toată sguduitoarea tragedie a satului şi a vieţii, toată mizeria existenţei de cântăreţ, dramatizarea supremului moment de existenţă materială, pentruca în poezia „La groapa lui Laie", să facă din lăutarul ţigan, prin transpunerea în cântec a sufletului românesc, mesagerul spre divinitate al suferinţelor noastre :

„Şi să cânţi un cântec, Laie,
Cum se cântă'n sat la noi,
Când se tânguie ciobanul
După turma lui de oi.
Povesti-va atunci struna
Inălţimilor albastre,
Vremea lungă câtă jale
Scris-a'n sufletele noastre.

La aceste evocări ale mediului sătesc, se adaogă, ca un răsunet de clocotitoare revoltă şi de iluminată speranţă, acea isbucnire cu puternic substrat social *Clăcaşii*.

.....oşteni fără nume
Ce duc războiul mare-al tuturora,
Ei ce se sting în neguri şi uitare
Şi cad şi mor de cruda 'mpovărare
A tuturor durerilor in lume.....

Aceşti clăcaşi martiri, din plămada muncii chinuite a cărora es îmbuibările stăpânitorilor streini, stârnesc cele mai puternice accente de revoltă şi de compătimire, în sufletul poetului.

Am schiţat numai, şi parţial firească, aderenţa puternică pe care Goga a avut-o la mişcarea sămănătoristă, către care spiritul său înclina în mod firesc.

Peste acest mare rapsod al suferinţei ardelene, clocotită în cadrul pitoresc al vieţii de sat, moartea şi-a aşternut majestuos, linţoliul cernit.

Goga însă trăeşte veşnic prin marea operă de poezie şi de răscolire sufletească pe care a creat-o. A murit în apogeul existenţei sale, militând cu o admirabilă consecvenţă pentru triumful cauzei naţionale, pentru care a luptat toată viaţa.

DAN SMANTANESCU

AMINTIRI

de MARGARETA MILLER-VERGHY

E o grea încercare să adune cineva într'un mănunchiu deosebitele imagini ce le-a săpat în mintea prietenilor o personalitate atât de complexă cum a fost a lui Barbu Delavrancea. Imi dau seama că, deşi s'a destăinuit discret în mai multe din scrierile sale : „Trubadurul", „Bursierul", „Domnul Vucea", „Bunicul", etc., deşi au rămas după el o seamă de scrisori pline de neînchipuită bogăţie de simţiri şi de gânduri— adevărata fire adâncă a lui Delavrancea va rămâne mult timp necunoscută. Posteritatea, înrâurită de aspectul de o violenţă severă sub care se înfăţişează în magistralul bust al sculptorului Medrea dela Şoseaua Kisseleff, va vedea mai degrabă în el tribunul vijelios care înfiora mulţimea, neîntrecutul orator politic şi avocatul care făcuse din pledoariile sale o adevărată sărbătoare artistică, la care alerga publicul ca la o reprezentaţie de dramă zguduitoare.

Imi amintesc de Costică Arion, el însuşi maestru al cuvântului, spunându-ne într'o zi: „Nu mai pot de oboseală. Am stat ieri în picioare până noaptea târziu mai multe ceasuri, ca să aud pe Delavrancea pledând ca un leu în procesul Socolescu". Imi amintesc iarăşi de Spiru Haret povestindu-ne de îndârjirea înflăcărată cu care îl combătea în parlament Barbu Delavrancea, în chestiunea scindării cursului liceal în clasic şi real. Delavrancea, pătimaş îndrăgostit de literatură şi de clasicism, susţinea cu o elocinţă care rostogolea argumentele cu puterea unui puhoiu de munte, nevoie ce o are orice om de a se adăpa la izvoarele culturii antice, fără care nu e nici om întreg nici „umanist". Spiru Haret, spirit ştiinţific, clar văzător, adânc cunoscător al slăbiciunilor învăţământului nostru combătea din lagărul opus cu o egală forţă de convingere iar seara acasă după duelul oratoric zicea, cu acel surâs în colţul ochilor care trăda întreagă bunătatea sa: „Atât de frumos vorbeşte Delavrancea când mă combate, de parcă îmi vine să uit că-mi este adversar".

Adversar — ...nu e acesta aspectul sub care trebuie privit Barbu Delavrancea. Natura lui de o neasemănată bogăţie, nu poate fi închisă în atitudinea strâmtă a eternului adversar. Nu ştiu ce mare gânditor a spus odată că ceea ce dă preţ unei fiinţe omeneşti e fărâma de copilărie ce a rămas în el. La Delavrancea rămăsese neatinsă de viaţă şi de scurgerea vremii, o încântătoare latură de copil zglobiu, duios şi glumeţ. O cunoşteau bine cei din intimitatea lui zilnică şi toţi prietenii şi prietenele micului pluton de patru fetiţe cârlionţate şi bălaie, care fugeau cu braţele întinse să-i iasă înainte când venea acasă, în strada Polonă, unde a locuit în timpul anilor celor mai veseli ai vieţii lui. Casa din strada Polonă avea o grădină mare care se întindea în fund, cu o boltă de viţă şi pomi roditori, aşa cum se mai vede azi numai prin oraşele din provincie. Acolo se lua masa la umbra unor pomi bătrâni, acolo se adunau în jurul oaspeţilor primitori: Titu Frumuşanu, Ion Caragiale, Mihai Dragomirescu, acolo dădea târcoale mesei cocoşul protejat de Delavrancea, cocoşul botezat Costică şi viţelul numit Sâmbotin. Delavrancea avea o dragoste deosebită pentru tot ce era mititel, copii şi animale. Când îşi srise prima piesă „Apus de soare" se afla la o moşie în Moldova în mijlocul unui numeros grup de nepoţei. După dejun, numai ce îl vedeai că-şi ia la subţioară un mare bloc de desemn şi câteva creioane — aşa îi plăcea lui să scrie — şi de mână pe nepoţelul său de 3 ani Dinu. Ca doi prieteni adânciţi în lungi convorbiri pe care nu le auzea nimeni niciodată — Barbu micşorându-şi paşii pe măsura picioruşelor lui Dinu — porneau spre umbra unui mare nuc rotat unde se culca Delavrancea ca să creeze în tihnă sub susurul molcom al frunzelor legănate, marea frescă vie ce palpită în „Apus de Soare". Lui Dinu îi dădea creioane colorate şi alt bloc, şi amândoi îşi vedeau de treburile artistice. Cine n'a văzut pe Delavrancea cu Dinu Ghica şi cu Grigori Ghica în braţe când îi apăra de pedepsele şi încruntările diferitelor „Fräulein" n'a cunoscut adâncimile de duioşie ce se ascundeau în inima lui pentru toţi copiii, chiar când nu erau carne din carnea lui şi os din osul lui. Firea lui totdeauna încordată, gata de acţiune, şi de luptă, conştientă de o putere latentă pe care o simţeai în el cum o simţi într'un leu adormit, avea nevoie de o destindere pe care i-o hărăzea numai muzica şi apropierea copiilor.

N'a fost încă studiat în deajuns complexul de însuşiri diverse şi contrastante care alcătuesc marea figură a lui Delavrancea şi poate că 20 de ani nu sunt deajuns, cum nu e de ajuns o distanţă de un metru pentru a judeca o frizã. S'ar impune o cercetare amănunţită a resorturilor speciale ale stilului lui, construcţia absolut unică a frazei cu laconisme care se găsesc numai în folklor şi cu unduiri armonioase de o măestrie pur clasică.

S'ar impune de asemeni zugrăvirea unui caracter în care sentimentele cele mai nobile, patriotismul, iubirea de pământul ţării ajungeau la culmile cele mai înalte şi se destăinuiau spontan în mici amănunte pline de un farmec savuros. Conferinţa lui ţinută la Craiova despre florile câmpului a rămas şi acum neştearsă în amintirea auditorilor. Altă conferinţă ţinută la Ateneu despre poezia populară arăta pentru marii noştri rapsozi anonimi o admiraţie atât de înflăcărată încât toată sala fremăta, ascultând cuvântul care îi pica din gură cald ca o lacrimă.

Toată opera răzleţită a acestui mare risipitor de iubire şi de geniu aşteaptă încă mâna pioasă care o va aduna într'un mănunchiu.

Imi place să-mi amintesc aici de ultima oară când l-am văzut.

Era în Decembrie 1916, în clipa când guvernul şi toate personalităţile de seamă erau nevoite să părăsească Bucureştii căutând la Iaşi reconstituirea situaţiei noastre primejduită de apropierea duşmană. Mă aflam în casa lui în clipa plecării. Soţia sa cu una din fiice plecase dinainte la Vaslui. Aici celelalte zoriau să înghesuie într'un mic geamantan tot ce putea să încapă. Mi-aduc aminte că deşi îmi tremurau lacrimi în ochi, băgai de seamă cum una din ele îndesa în geamantan unde nu avea loc pentru pantofi, un volum de Shelley. Delavrancea se apropie de mine şi mă înconjură cu braţele uitându-se lung la mine şi abia stăpânindu-şi emoţia.

Tăcu o clipă ţinându-mă tot aşa aproape şi zise: „Parcă mi se rupe inima să te las aici aşa, singură. Hai şi tu cu noi".

— „Nu pot Barbule, am spitalul, şcoala, nici nu mi-ar da voie să plec... Şi mama mea bătrână... cum s'o pun pe drumuri?" Atunci una din fiicele lui aruncând braţele în jurul meu, strigă: „Să rămân eu ticule... să n'o lăsăm aşa". Barbu stătu o clipă la îndoială. Cum aş putea uita acest fulger de îndoială care trăda atâta milă, atâta neştirbită legătură cu cele mai vechi afecţiuni ale lui? Stătu o clipă la îndoială apoi zise: „Nu pot să te las în urmă; ce ar zice mama ta?" Copila îşi descolăci braţele din jurul meu, resemnată.

Eram sortită să rămân singură. Barbu mă luă de mână, mă duse în altă odaie şi îmi dădu bani: „Na, nu ştiu ce te aşteaptă... să nu te ştiu că duci lipsă".

Acesta era Barbu Delavrancea, blând, părintesc, duios, plin de o netărmurită nevoie de a ocroti. Nici un om pe lume nu poate fi cunoscut cu adevărat decât de cei ce l-au iubit sau au fost iubiţi de el. Biografii cei mai iscusiţi, critcii cei mai meşteri în arta lor, nu vor putea reda adâncul fluviu de lirism ascuns şi de duioşie aproape feminină ce le destăinuia fără să vrea Delavrancea în clipe ca aceea în care mi-a fost dat să-l văd pentru ultima dată.

O Comemorare

In persoana lui Delavrancea s'a serbat, de curând, mai mult decât numele unui om, sau unui scriitor al României. S'a serbat amintirea unui artist de o calitate excepţională, a unui inspirat.

Barbu Ştefănescu Delavrancea, cu toate criticile cari astăzi i se aduc de către răscolitori ai micilor defecte omeneşti, a isbutit să creeze o operă de structură puternică şi impresionantă, aducând un material de inspiraţie nobilă şi exprimându-l printr'un limbaj perfect, şi mai cu seamă, românesc.

Nestrămutat dar, este pentru Apus de Soare, **pe lângă multe alte calităţi, o limbă minunată şi lipsită de orice scădere pe care întrebuinţarea cuvintelor străine o aduce adesea cu ea. Poate fi dat ca exemplu oricând, de monument al limbii româneşti în toată amploarea resurselor sale.**

Dar nu atât exprimarea măiastră a lui Delavrancea, nici aleasa culegere de subiecte, din dramele istorice sau din nuvele nu înseamnă marele aport al lui, cât viaţa puternică şi sinceră, sentimentul şi iubirea pe care le răspândeşte în toate operele sale.

Aci avem întregul adevăratei valori a lui Delavrancea. El a scris frumoasele cuvinte : Ideile sunt reci ca şi clapele unui piano, trebue să vină căldura sentimentală a artistului ca să combine din ele o rapsodie plină de viaţă.

Iată calea de a pricepe creaţia sa literară. Calea înţelegerii adevărului cel mare, de intensitate universală, puterea sentimentului. Şi numai puterea sentimentului. Mulţumită lui, luat ca fundament, ca substrat primar, se pot înşira toate celelalte figuri sau exploatări artistice. El le generează. El le permite subsistenţa, aşa precum el le destramă când lipseşte. El este substanţa maximă a creaţiei artistice. Din el, din starea de sentiment, stare anormală, contrară ordinei prestabilite, răsare scânteia de talent sau de geniu. Sentimentul dă putinţa acestei scântei să răsară, să lumineze. Lui i se adresează Delavrancea, adevărat artist, când află pentru operele literare singurul generator real. Sentimentul. Idei, oricine are. Dar pentru a le îmbina, pentru a da naştere şiragului de idei, care se numeşte creaţie literară, cu diferite subîmpărţiri sentimentul aduce puterea necesară, aduce căldura blândă.

Un sentimental înainte de orice, Delavrancea căută din tot sufletul, suferă din tot sufletul, scrie din tot sufletul, cu sinceritatea şi puterea de viaţă a unui simţământ real şi viguros.

A doua latură a operei sale este iubirea. Dar nu iubirea cea de jos, a tuturor ci iubirea sublimă, înălţătoare, desinteresată, iubirea în sine, care se poate lăsa jos din sferele înalte, pe diferite subiecte materiale, cari din însăşi atingerea ce o suportă se transfigurează, se limpezesc, devin şi ele sublime. Iubirea aceasta a lui Delavrancea s'a lăsat asupra patriei. Şi din ea s'a ridicat într'un sunet generos, strigătul dragostei de neam, de onoarea neamului, ce isbucneşte din discursurile sale naţionale. Dar care mai ales se încununează prin renumitul — Patria şi patriotismul.

Cu căldura vorbirii lui, când vorbea; cu căldura iubirii lui, când îl citim, opera oratorică a lui Delavrancea este cea mai înălţătoare pagină de educaţie cetăţenească. Să calific ce a făcut ? E inutil. Să descriu ? Aşijderea.

Voi spune numai o poveste adevărată.

Era prin Februarie 1916. La Teatrul Naţional. Lume multă. Forfoteală. Şi din cer ningea. Cu toţii pe gânduri, căci zilele de iarnă se arătau triste şi întunecoase. Războiul răsuna de peste tot. De printre tainele acelea obosite, ce aşteptau ceva nou, printre feţele speriate, se înalţă Barbu Delavrancea. Şi cu glasul lui vibrant, cu căldura sentimentului său sincer şi puternic înalţă

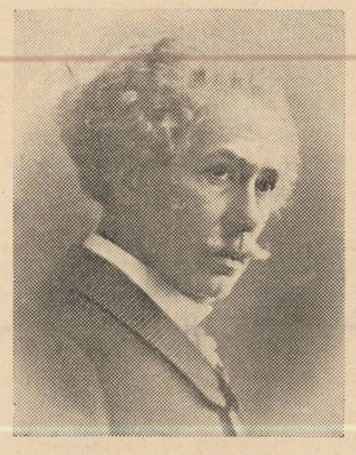

un discurs măiestru al iubirii de patrie, şi al datoriilor ei. Sala era înfierbântată. Cu toţii, inima bătându-le în piepturi ascultau cum Delavrancea trăia, dragostea de neam.

Şi vorbirea se închee : Procesul nostru a ajuns la Casaţie. Destinul neamului românesc, stă în vârful baionetei Dorobanţului. **Iar în clipa de tăcere, premergătoare ropotului de aplauze al sălii încordate, se aude un glas de copil spunând : „Să trăeşti, nene Barbule, să trăeşti".**

Iar teatrul apoi a fost gata să se dărâme de entusiasmul auditoriului. Aceasta a fost puterea lui Delavrancea. Putere imensă, grandioasă, care şi astăzi ne stăpâneşte la citirea operelor lui,

VICTOR POPESCU

Atât?

Atât să fie oare, doar atât ?
Să-ţi iei în mâni pustiul lung de ani,
Să ţi se culce apele în ochi ca nişte umbre,
Să calci pe stele ca pe bolovani ?

Cu-atât să te alegi ? Să nu pleci nici cu gândul ?
Să îngenunchi pe vis ca pe un nor ?
Să strige după tine cântecele
Să nu mai poţi să te opreşti din sbor ?

Să nu iei nici minunea cărnii albe,
Nici aurul atâtor vorbe clare ?
Să ţi se strângă umbra 'n piept ca o stafie
Din tot ce eşti să nu rămâi nici zare ?

Cum ? Tot aşa va trebui să plec şi eu,
Să fiu strigoiul meu, să îmi mănânc ţărâna ?
Să nu mai ştie visul unde mi-a fost fruntea ?
Să nu mai ştie umbra unde mi-a fost mâna ?

Plec capul Doamne şi 'ngenunchi sărac.
Iţi dau tot ce mi-ai dat, dar nu e drept.
Dece să nu trăesc cât munţii, cât pământul
Când am atâtea gânduri să le-aştept ?

VIRGIL CARIANOPOL

INTOARCERI IN TULPINI

Iar, se'ntoarce anotimpul verde
Duduind cu seva în tufani.
Ca un foc din vatră, ars în spuză
Tinereţea, ne vesteşte ani...

Ani de slavă, dimineţi de rouă
Fire toarse de-o cenuşerească.
Pieptul e bătrân, dar iarba creşte
Printre cimitire mai stufoasă...

Iarbă sfântă, iarbă de alean
Iarbă de descântec, iarbă mare
Flacări verzi ţâşnesc de pretutindeni
Numai frăgezime şi culoare...

Dar obrajii mei de busuioc
Ce s'au drămuit, lângă icoane
Se lipesc de iarba care'nţeapă
Ca s'asculte fuga vremii, vane...

GEORGE FONEA

Din volumul **„IARBA MARE"**

Cinci ani dela moartea lui Ştefan Dimitrescu

Locul lui Ştefan Dimitrescu în pictura românească creşte pe măsură ce trece timpul. Sunt din ce în ce mai rari artiştii a căror pictură se sprijină

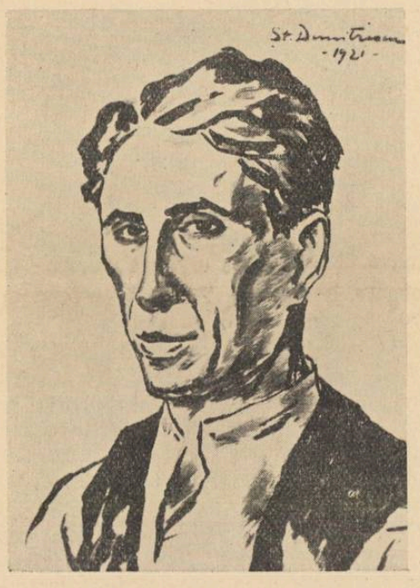

Autoportret

pe o atât de strânsă şi severă disciplină ca aceea a lui Ştefan Dimitrescu. Nimic din ce a făcut nu e indiferent — chiar atunci când din opera sa se desluşea cazna, în dauna abandonului. Căci Ştefan Dimitrescu a căutat greutăţile, nu numai că n'a fugit de ele. Opera sa e un şir de lungi şi laborioase eforturi.

Dela severitatea clasică a desenului care-l caracteriza aproape, în primii ani ai maturităţii, trecea din ce în ce mai hotărît câştigat, spre experienţa cromatică. Dintre „Cei patru" (Tonitza, Şirato, St. Dimitrescu, Han) el şi cu d. Şirato — e vorba de primele lor expoziţii — înaintau anevoios dar cu atât mai sigur spre limanul unde e acum d. Şirato. Moartea însă — atât de stupidă câteodată — a înghеţat mâna lui Ştefan Dimitrescu, i-a înghеţat-o tocmai atunci când era mai înfrigurată, tremurândă de emoţia apropiatei izbânzi, a definitivei bucurii. Ştefan Dimitrescu a murit tânăr — 47 de ani —

Maternitate

la vârsta la care acei de calitatea lui, acei cari nu trişează şi dau piept bărbăteşte cu toate greutăţile, încep să culeagă roadele. In ultimii ani, camarazii (întotdeauna ei presimt şi ridică, fie prin manifestările injurioase ale invidiei, fie printr'o sinceră admiraţie, pe cei chemaţi dintre ei) îi dăduseră locul ce i se cuvenea. Publicul îl îmbrăţişase şi, în sfârşit, oficialitatea îi oferise rectoratul Academiei din Iaşi. De aci încolo, coşmarul luase sfârşit; îngeraşii, cei doi copii ai lui, vor putea avea tot ce le trebuia, iar el să purceadă cu toate puterile la înfăptuiri care cereau desinteresare, abandon, exclusivitate.

●

Clipa aceasta a ales-o Dumnezeu ca să-l cheme dintre noi, atunci când aşteptam să ne farmece încă, să ne minunăm de tot ce cristalizase în lungii ani de muncă şi când generaţiile de tineri ce i se încredinţase trebuiau să se folosească de învăţăturile-i atât de preţioase. Sunt nenorociri cari pentru o clipă îţi răstoarnă toate noţiunile, toate cărămizile din care e construit curajul, voinţa de a duce la capăt o operă.

Moartea lui Ştefan Dimitrescu e dintre acestea. Desigur, opera lăsată e din cele mai importante şi ajunge pentru a supravieţui chiar unei trecătoare indiferenţe; dar ce n'ar fi făcut în încă 20 de ani artistul acesta atât de înzestrat, atât de laborios? De aceea, moar-

Nud

tea lui e de două ori mai grea; am pierdut un mare artist şi o mare speranţă. Imi îngădui cu prilejul acestei comemorări să sugerez oficialităţii să-i cinstească memoria adunând la un loc toate operele ce sunt în posesia statului, să cumpere pe cele mai caracteristice ce probabil că mai posedă văduva lui şi să i se dedice o sală care să-i poarte numele, într'unul din muzeele noastre.

Tătărime

Ar fi un act de recunoştinţă aproape necostisitor pentru acela care a dat totul picturii româneşti.

PAUL MIRACOVICI

CONCEPTUL DE CONSTANŢA CULTURALA

de AXENTE SEVER POPOVICI

S'a spus, şi nu o singură dată, nici numai de unul singur, că formele culturale sunt rezultatul unor condiţii şi cauze anumite, într'un loc şi într'o eră anumită. Nu mai departe de acum câţiva ani, când istoricismul era în plină glorie şi când toţi intelectualii teribili fluerau gravele construcţii spengleriene, propoziţia a devenit sentinţă definitivă. Verdict. Oare lucrurile să fie întocmai? Sentinţe prea definitive n'a dat nici Euclid, şi cu atât mai mult istoriciştii. Ceva mai târziu însă — nu cu mult, ci numai cu câţiva ani — când delirul provocat de succesul lui **Der Untergang des Abendlandes** o lua spre retragere, Henri Massis, un francez profund şi catolic fervent, scoate o carte, şi opune pesimismului spenglerian o teză contrarie. Cam tot pe aceeaşi vreme şi tot în Franţa, Jacques Maritain, iarăşi un catolic de primul ordin, se afirmă cu o metafizică refăcută, impotriva pozitivismului şi împotriva lui Bergson. O metafizică neotomistă. Iar în Spania, chiar la Madrid, profesorul Eugenio D'Ors, catalan sută la sută, o inteligenţă autentică, dură, şi un talent ca vinul violent, scoate o serie de cărţi, toate cu devoţiune pentru funcţia unificatoare şi de sistem a raţiunii. Oare să fie numai o întâmplare ? Nu cred. Am impresia că s'au întors lucrurile.

Eugenio D'Ors, într'una din cărţile lui unde spune lucruri aproape definitive despre baroc, începe revizuirea sentinţei istoriciste. Nu crede că este total falsă, dar crede că este susceptibilă de un anumit corectiv. Şi anume. Formele culturale sunt date ale unor condiţii şi cauze anumite, într'un loc şi într'o eră anumită? Prima parte, fără îndoială, că rămâne; asupra celeilalte însă, începe discuţia. Şi Eugenio D'Ors pleacă dela nişte concepte din biologie.

Oare ce înseamnă doctrina lui Weismann asupra dualităţii ireductibile a plasmei, în **plasmă somatică** şi **plasmă germinativă?** Nimic altceva decât că, primul element, plasma somatică, este capabil să dobândească caractere noi, pe când celălalt, nu. Cu alţi termeni, însemnează că în viaţa cosmică, alături de elementele mutabile, se înserează şi o categorie de elemente fixe, care constitue şi care definesc tipul. Dar să vedem şi o altă teorie. E vorba de teoria lui Mendel. După Mendel, la rădăcinile vieţii, sunt două feluri de factori ; **factorii dominanţi,** care introduc noutatea în familia organică, şi **factorii recesivi,** care compun în parte această noutate, şi care produc în familie un coeficient de reapariţie a unor fenomene ancestrale. Dar asta spune drept, fără nici un ocol, că aceşti factori stau la baza tipului şi a speciei, şi că pe lângă asta, pot fi reprezentaţi plastic, ca un fel de canal permanent şi invariabil, plecând dela modelul iniţial. Până aci am stabilit majorele discuţiei. Şi mai departe, o demonstraţie prin analogie. Dacă lucrurile se văd aşa în biologie, de ce nu ne-ar fi îngăduit atunci să antrenăm o modificare corelativă şi în comprehensiunea istoriei şi a culturii? Dacá în viaţă se găsesc **factori recesivi,** şi dacă în organism există o **plasma germinativă,** atunci dece în istorie, dealungul evenimentelor omeneşti, să nu ţinem seamă de atari factori? Trebue ,cu alte cuvinte, să recunoaştem şi să ţinem seamă în desfăşurarea istorică de **elemente constante;** să recunoaştem existenţa speciei şi existenţa tipului, dar nu cu exagerare, ci măsurat, ţinând seamă de aportul noutăţii, de progres. Dar termenii de **specie** şi de **tip** sunt improprii pentru constantele culturale. Eugenio D'Ors propune înlocuirea lor prin termenul grec de **eon.** El vine dela neoplatonici, şi a fost peste tot întrebuinţat de şcoala din Alexandria. Pentru ei un **eon** însemna o categorie, care cu tot caracterul ei metafizic, avea şi o desvoltare în timp. Avea adică o istorie. Un concept în aparenţă antinomic, exact ca şi conceptul-concret din dialectica hegeliană, unde opoziţia dintre raţional şi real era total suprimată. Astfel, în sensul acesta ,**Imperiul** reprezinta, în destinul omenirii, **o ideeeveniment,** o eternitate care cunoaşte vicisitudinele, un **eon.** Şi Goethe, când în drama universală vorbeşte de acel protagonist constant, care este **Ewigweibliche,** vorbeşte de un eon. La fel rasele sunt constante analoage, eoni, nu ca entităţi antropologice, ci ca entităţi de cultură. Şi federaţia, şi feudalitatea, şi monarhia, şi Roma, principiul unităţii şi Babel, simbolul eternei dispersiuni, toate, şi clasicismul, forma raţiunii perfecte, precum şi barocul, arhetipul manifestaţiilor polimorfe, absolut toate sunt forme permanente, constante culturale, eoni. Dar a spus cineva odată, că barocul e un stil cultural şi esenţial artistic care începe cu Rubens. Sentenţiosul morfolog de sigur că era miop. Ce însemnează atunci preistoria? A fost ea clasică? Dar toată viaţa şi tot focul orfeic? Dar câte alte forme culturale anterioare. Când Kepler, bunăoară, acuza astronomia veche de vederi prea înguste, şi când tot el demonstrează că planetele nu se mişcă în linii perfect circulare, ci în linii cu forme de elipse, nu tinde el spre complicaţia barocă ? Dar Harvey, acest Kepler al fiziologiei, când a descoperit mersul şi aventura propriului nostru sânge, nu inclina şi el tot spre baroc ? Fără îndoială, că da ; căci în sânge, ca şi în vin, se zbate Dionysos, şi Dionysos n'a fost clasic.

In concluzie, au fost ere şi locuri în care au stăpânit anumite forme culturale, cum au fost ere şi locuri în care au stăpânit altele. Că nu mai sunt acum, asta nu însemnează că au murit definitiv, sau dacă n'au fost încă, iarăşi nu însemnează că nu sunt în realitate. Formele culturale sunt constante, factori recesivi, şi asupra noastră apasă în fiecare ceas posibilitatea unei reîntoarceri.

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

ALBERT WOLFF LA FILARMONICA

Oaspete nou al Filarmonicei, d. Albert Wolff, ale cărui interpretări dirijorale sunt de multă vreme apreciate în Franţa, a avut misiunea de a evoca personalitatea lui Maurice Ravel, de a o sintetiza cât mai just, de a o păstra intactă, în datele unui concert consacrat compoziţiilor lui.

Mulţumită viziunii inteligente şi obiective a d-lui Wolff, duhul vrăjitorului savant şi sensibil, Maurice Ravel, a putut fi prezentat dela primele reflexe de culoare din „Rapsodia spaniolă", până la morbideţea răsbătătoare a insinuantului „Bolero".

D. Albert Wolff a înţeles că minuţiozitatea aparent matematică a lui Ravel, distilează infinită poezie şi ascunde, în alambicată muzică, o fantezie pe care numai intuiţia cea mai delicată a ponderării de sine şi darul de a extrage din fiecare idee numai germenul dătător de artă, a menţinut-o pe un plan de pur clasicism.

D. Albert Wolff nu este propriu zis nici ceeace se înţelege prin „natură dinamică", „spirit analist" sau „temperament romantic"; nu este nici animatorul impetuos şi grandilocvent, nici mânuitorul impresionant al efectului, al contrastului violent sau specialistul gestului spectaculos şi mai impresionant prin element teatral de cât prin repercusiune muzicală.

D. Albert Wolff este cu precădere un muzician bine iniţiat atât în cuprinsul de artă al compoziţiei pe care o conduce cât şi a scrisului fundamental al acestei compoziţii, către a cărei exteriorizare raţională şi unitară tinde, cu rar control al mijloacelor d-sale. Mişcările braţelor d-sale, momentul şi felul în care ştie să insiste asupra unui punct al interpretării, eleganţa şi claritatea de judecată în realizare pe care o traduce meşteşugul d-sale exact şi plin de discreţie, sunt elemente de pledoarie făcute să câştige o cauză fără artificii şi mistificări, dar prin însăşi lămurirea şi bunul simţ al comentariului.

Iar când cauza este opera lui Ravel,

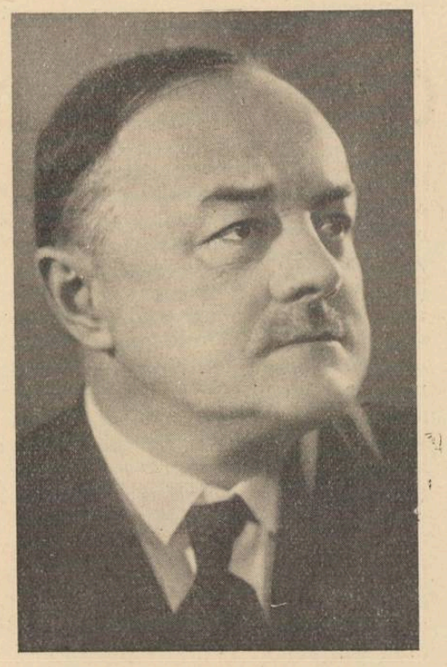

acest chip de apărare este de sigur providenţial, făcut fiind să pună în lumină un complex în care nimic nu se află la întâmplare aşezat şi unde tactul exprimărilor înglobează, în cristalizări pure şi definitive, tot ceeace o inspiraţie liberă şi fluidă putea găsi.

Rapsodia spaniolă şi ecoul ei de nebănuită intensitate care pare să fi răspuns tocmai în „Bolero", una din ultimele lucrări simfonice ale lui Maurice Ravel, au fost punctele extreme ale concertului care a grupat câteva din cele mai semnificative expresii ale artei lui Ravel.

Acestea au fost „Le tombeau de Couperin" a cărui minunată instrumentare rafinează şi tălmăceşte în tot interiorul îmbelşugat de expresie compoziţia, în sine, un lucru de mare preţ; „Valsul", celebrare frenetică şi strălucitoare a ceeace ritmurile şi evoluţia lui au putut trezi în minţi şi simţiri ; pastelurile fragede din „Ma mère l'Oie", miniaturi ce trezesc, fiecare, feerie de imagini.

In sfârşit, „Pavane pour une infante défunte", aeriană, nostalgică, cea mai veche din toate cele ascultate în acest concert, totuşi, schiţând prevestitor, portretul de mai târziu al autorului ei.

Mă mai cunoaşte zarea

Mă mai cunoaşte zarea şi pasărea şi cântul
Şi trist păşesc sub cerul unei livezi uitate,
Sunt prietenul iubit pe caldarâm, de vântul
Unui sfârşit de vară în locuri depărtate.

Cu amintiri şi vise îmi pipăi tabacherea
Şi beau, ca dintr'o ceaşcă, lumini din asfinţit
Vom merge, ca orbii unde-a păscut tăcerea
Şi unde 'ncet o toamnă din noi s'a despletit.

Acelaşi plop ce geme, acelaşi cântec dus
Va fi o desşteptare 'n tristeţea unui ceas,
Deştelenit, o clipă, am să privesc mai sus
Cu-o ramură de-oliv ce tânără-a rămas.

OVID CALEDONIU

Manuscris găsit pe masa unei cafenele

de CAROL ARDELEANU

Cafeneaua e plină de oameni, de zarvă, de fum...

In mijloc, trei bilearde în jurul cărora se învârtesc jucătorii urmărind bilele de fildeș ce gonesc pe postavul verde, să se ciocnească între ele și să se risipească în dreptunghiul închis de cele patru benzi.

De pe la mesele vecine, cei fără de grija momentului sau cei abrutizați într'o veșnică odihnă, oameni ce nu au nimic de pierdut și nimic de câștigat, clientelă de toate zilele care se mută dela o masă la alta să se sprijine în coate, să urmărească jocul, numărând punctele făcute, să le însemne pe tăbliță sau să le memoreze, luând, astfel, parte la desfășurarea partidei, ca în cele din urmă să fie cinstiți de câștigă-

tori cu țigări și, rare ori, cu cafele.

Mai erau și alți spectatori cari priveau fără să vadă nimic, aceștia picoteau de somn, își clătinau greoiu capul sprijinit în cot. tresăreau, făceau ochii mari, o clipă numai, și pleoapele se închideau pentru lumea din afară și pentru cea din lăuntru.

Cafeneaua se adâncește într'o oglindă mare, afumată, închipuind o sală imensă cu tavanul jos murdar și becurile electrice cu lumina roșiatică, obosită, a soarelui de asfințit.

O ușă largă, în două foi, se clatină mereu în țâțâne, deschizându-se într'o parte și alta, lăsând să intre și să iasă clienții, odată cu fumul de tutun ce-i învolbură ca aburii sbucniți pe ușa unei bucătării în timp de iarnă.

Unii se grăbesc, fără să știe de ce, iar alții își târăsc picioarele îmbătrânite, întârziind cu ochii pe la mese, cercetând chipurile celor prezenți, piese mumificate într'un muzeu egiptologic.

Fiecare se așează la câte o masă și din primul moment își sprijină capul, pe care îl poartă ca pe o povară, într'o mână și așteaptă să treacă vremea sau să lege o discuție fără de nicio importanță cu vecinul din dreapta sau din stânga. Uneori, din senin parcă, hăue cafeneaua de vorbe și de ceartă. O frământare de ai crede că se schimbă ceva în rostul vieții. Toată lumea se agită, toți dau din mâini, toți se frământă. Se pun la cale afaceri, vânzări de case, închirieri, împrumuturi sau schimburi și cumpărări de acțiuni.

Toată lumea cunoaște cursul dolarului, al francului elvețian, al zlotului și al lirei. Se vorbește de milioane, de împrumuturi pentru armament, de subscripții, devize... cât costă aurul... se fac angajamente între misiți și remizeri, se asigură reciproc de seriozitatea afacerilor, bulbucându-si ochii, fiecare ispitit de câștiguri fabuloase ca, un sfert de ceas mai târziu, să-și aducă aminte că nu are câțiva lei de tramvay sau de o țigară.

Nimeni nu consumă...

Pe o estradă, patronul, un ovrei cu înfățișarea obosită, în fața unui pupitru, îngrijorat, străbate cu privirile perdeaua fumului de tutun, uitându-se pe la mese să vadă și să audă comenzile, ca imediat să sune dintr'un clopoțel, ca un președinte de Cameră, chemând și trimițând chelnerii să servească.

Și patronul își șoptește singur, monoton și trist:

— Nimeni nu comandă... Nimeni...

Și vremea trece strivită de lenea grămădită în stog.

In cafenea miroase acru. E mai puțin fum de tutun și se văd bine pereții negri, tavanul, scaunele în desordine pe la mese, dușumeaua murdară, hârtii călcate în picioare, coji de semințe de floarea soarelui....

La oficiu se spală paharele și farfurioarele într'o muzică de țăcăniturl enervante.

Patronul, cu un creion în mână și cu o foaie de hârtie în față, face socotelile vânzării de peste zi.

Mai erau încă zece, cincisprezece minute până la miezul nopții când trebuia să predea serviciul de stăpân, fiului său, un tânăr de vreo nouăsprezece ani, slăbănog, cu fața palidă de nopțile de nesomn și fumul de tutun pe care îl înghițea în fiecare noapte, după aceeași estradă, în fața aceluiași pupitru și aceluiași clopoțel, ca și taică-său, până a doua zi de dimineață când va da în primire serviciul și, poate, aceeaș clientelă. Un cerc închis în care se alergau, unul pe altul, ca să se întâlnească în două puncte mereu aceleași, seara și dimineața.

Cursa se gonea de ani...

Ușa cafenelei se deschise și intră un bărbat de vre-o treizeci și cinci de ani, prost îmbrăcat, cu înfățișarea de vagabond, slab și nemâncat, sfios, cu mișcări nesigure, ținând sub braț, un pachet înfășurat într'un jurnal. Își schimonosește o clipă fața, respirând aerul acru și tușește în același timp. Cu o sforțare vădită încearcă oarecare prestanță în atitudine. Se îndreaptă spre primul biliard și privește la fiecare jucător în parte și apoi peste capetele lor, la cei tolăniți pe la mese.

Caută pe cineva...

Se opri în fața unui chelner și îngăimă:

— Caut pe domnul Alecu Dumitrașcu... Nu-l cunosc, adică îl cunosc dar nu l-am mai văzut de mult și...

— Dumitrașcu... repetă chelnerul și își aruncă ochii roată în cafenea... Nu n'a venit încă. De obicei aci la masa aceasta stă, lângă sobă...

— Dar nu știi dumneata, vine astăseară?...

— Vine... Vine pentru că nu are unde să se ducă până noaptea târziu.

Și chelnerul, cu tava întinsă înaintea nasului, tavă pe care se găseau pahare golite, de apă, cești băute de cafea, se depărtă fără nicio reverență obișnuită lui, față de clienții mai „subțiri", după cum se obișnuise să-i numească, considerându-i pe unii după îmbrăcăminte, iar pe alții după bacșiș, cu atât mai mult cu cât străinul acesta întrebase tocmai de Dumitrașcu, unul dintre acei încurcă loc care se mută dela o masă la alta, fără să consume nimic, ceea ce a făcut pe patron să-i fixeze un loc definitv în spațiu, la o măsuță ascunsă în spatele sobei.

— Să stai aci, să nu mai încurci locul, de colo până colo, ocupând scaunele de pe la mesele clienților consumatori serioși.

Ar mai fi vrut omul proaspăt venit în cafenea, să întrebe ceva adică: cum este la față, dacă este gras, dacă are barbă sau e ras, dar chelnerul se depărtase grăbit ca și cum i-ar fi spus o injurie și străinul, rămas cu capul plecat, fără de gânduri, n'a știut ce să înțeleagă sau a înțeles ce nu voia să știe.

Puse pachetul pe masă și peste el întinse brațul.

Mâna cu degetele răschirate, ca o ghiară de pasăre rapace, pe o sfoară, așa cum o văzuse unde-va, într'un magazin de vechituri, la Paris, pe brațul unui fotoliu de styl (se gândea: „de ce mi-am adus aminte de fotoliul acela vechi..." și îi vedea brocatul destrămat și lustrul lemnului, șters de vreme).

Imobilizat pe scaunul său, ca și ceilalți clienți, privea postavul verde al bileardului pe care alergau bilele și peste care jucătorii se întindeau să ajungă cu tacul sau se ghemuiau, plecându-și spetele, îndoindu-se de genunchi, luând poziții de pândă, să lovească aceleași bile ce aveau să se ciocnească între ele în întâlniri de mai înainte chibzuite.

Și tot așa, privind la oameni și la bile, la gravitatea cu care jucătorii își încrețeau fruntea, speculând în toate chipurile cum și unde să lovească, curând, jocul pusese stăpânire și pe el și îl fură tot mai mult. Era mai atent de cât chiar jucătorii și mai înainte ca aceștia să lovească, trasa drumul pe care îl vor face bilele într'un calcul de moment. Se bucura și i se luminau ochii când socotelile lui se potriveau cu cele ale jucătorilor și se întrista când aceștia jucau altfel.

Un chelner, altul decât cel cu care vorbise când a intrat în cafenea, se opri în fața lui și îl întrebă dacă dorește să ia ceva, iar el, omul cu înfățișarea de vagabond, se uita în gol de parcă n'ar fi înțeles întrebarea.

— O cafea?... Un ceai?...

— Nuuu... Dumitrașcu.. Domnul Dumitrașcu, pe el îl aștept. Și se sculă depe scaun, tulburat parcă dintr'o lume de gânduri. Uitase unde se găsea. Privea în ochii omului din față, omul cu haina neagră, cu pieptul cămășii alb, scrobit, cu cravata neagră și fața proaspăt bărbierită ca a unui secretar de legație și timid, în șoaptă aproape, vorbi ca și cum și-ar fi răspuns propriilor lui întrebări:

— Poate că nici nu mai vine, sau poate că a fost și a plecat...

— Il aștepți pe domnul Dumitrașcu?

— Da.

— Vine, vine... Nici o grije, răspunse chelnerul privind pe deasupra lui într'o oglindă, aranjându-și nodul dela cravată, ca apoi să se îndrepte spre oficiu.

Se așează din nou pe scaun, strângând între degete pachetul înfășurat în jurnal, ca și cum nu știa ce are în el și ar fi vrut ca după pipăit să-i ghicească conținutul.

Câteva minute mai târziu, un bătrân de vre-o șaizeci de ani, se așează la aceeași masă, picior peste picior, răsturnat într'o rână, în speteaza scaunului, aruncând în gol o privire de stăpânitor. Își rezemă cotul de masă și își sprijini obrazul stâng în mână, într'o poză de odihnă îndelungată dela care va trece la somn. Până atunci însă, se uita la jucătorii de bileard cu atențiunea destul de încordată, urmărind jocul ca și cum numai cu o clipă mai înainte îl părăsise.

— Ascultă Ilie, strigă unui piccolo, adu-mi un pahar cu apă! Și mișcându-și greutatea trupului în scaun, să se așeze mai bine, urmărind cu ochii mișcarea bilelor, a început să clatine din cap și să vorbească singur, pentru el:

— Poftim!... asta se juca lungă, lungă de tot... Hm! bată-te să te bată Cucoane Costică... numai eu știu că joci de mai bine de zece ani și tot nimic n'ai învățat.

Clătină capul cu milă și dispreț.

O nouă bilă trasă de jucător și bătrânul care își rostise reflexiile scărpinându-se în cap, își încrunta sprâncenele și se frământa pe scaun abia stăpânindu-și nervii, clempănind din buze ca în cele din urmă, uitându-se în dreapta și în stânga, să nu se mai poată stăpâni, să vorbească tovarășului de masă care ținea mereu sub greutatea mânii pachetul cu care venise.

— Ptiu... asta era o quartă, prostule!... Nici n'am văzut așa dobitoc. Dacă nu știe nici atâta lucru, la ce mai joacă!... *Quartă*... Na, acum are *ochelari*... Mare prost. I-a scăpat și pe ăștia... Asta e grea băete, e grea... Nu-i de nasul tău. degeaba te cocoșezi, degeaba; trebue să fii meșter mare... ha, ha, ha...

Și începu să râdă, melițând din gură:

— *Retrou* înainte?!... Bată-te să te bată... *Retrou* și el împinge cu tacu' înainte...

Bătrânul vorbea și gesticula exteriorizându-și gândurile:

— Ei, așa da. Așa... Bravo!... La mijloc... încet, încet... până la ea, până... bravo!... Foarte bine. Haide, încă unul. Bun. Tot așa... Poftim, făcuși ispravă... le-ai risipit. E, acum să te văd, un *coulé*... A dat Dumnezeu. Hai, repede, nu mai sta, *ochelari*... încet, încet... ptiu!... le-a stricat bătu-l'ar Dumnezeu și se uită în ochii tovarășului de masă.

— Aici putea să facă douăzeci, să le țină strânse ca în pălărie. Putea să ocolească bileardul de două trei ori și când colo lovește de parcă ar juca popice sau poarca. Nici nu mă mai uit, îmi face rău. Clătină capul de câteva ori și, ca și cum și-ar fi adus aminte de ceva, întrebă pe străin:

— Pe Goldenberg l-ai văzut?...

— Nu-l cunosc, răspunse sfios omul, cu înfățișarea de vagabond, acum am intrat pentru întâia oară în cafeneaua aceasta.

— Da!... Mi s'a părut mie că nu te-am mai văzut pe aci... Ai treabă?... Aștepți pe cineva?...

— Da.

— Ești din provincie?

— Am sosit acum din străinătate.

— De curând?

— Acum... De câteva ceasuri.

— Din străinătate...

Și bătrânul îi cercetă într'o clipă îmbrăcămintea, de parcă ar fi vrut să-l prețuiască... pachetul de pe masă... fața nebărbierită de o săptămână, cămașa murdară și mototolită...

— Hm!... din străinătate... Poate din Bulgaria, poate din...

— Nu. Dela Paris.

— Dela Paris?!... Aha, atunci trebue să fii un om bogat, om cu dare de mână. Dar, mă rog dumitale, de ce umbli așa prost îmbrăcat?... Ai fost la studii?... sau...

— Am fost la Paris fără însă să fiu bogat, am trăit cum a dat Dumnezeu și poate încă și mai rău.

— Atunci cum ai stat acolo?.. Câți ani ai stat?... De când ești plecat?

— De cincisprezece ani.

— Cincisprezece ani!... ha, ha, ha... și măsurându-l din nou din tălpi până în creștet, neîncrezător, abia potolindu-și râsul, continuă:

— Eu știam că moda vine dela Paris și dumneata parcă ai ieșit dintr'o ladă. Nu cumva vii dela Rusciuc?... N'ai venit pe la Giurgiu?... Am și eu un nepot la Paris care mă costă o avere. E elegant, frumos. In fiecare lună îi trimit câte două și trei mii de franci. Odată i-am trimis zece mii, înțelegi?... Zece mii de franci, nu lei, franci... Face medicina, adică a făcut, acum e doctor mare, câștigă mult, lui nici nu-i trebuesc banii mei, dar ce vrei, am apucat așa... am destul și pe urmă este o minune de băiat. Pentru el am vândut moșie, vii și șapte perechi de case, înțelegi?... șapte proprietăți!... Mai am eu încă destule, dar oricum, șapte proprietăți înseamnă ceva.... E frumos, înalt ca un brad și deștept. Imi seamănă mie. De aceea am cheltuit și cheltuesc încă și nu-mi pare rău. După ce voiu muri tot lui îi va rămâne întreaga mea avere... Stai, am fotografia lui la mine să ți-l arăt... mi-a trimis-o acum o lună.

Și băgând mâna în buzunarul dinăuntru al hainei, însă fără să întârzie a căuta, o lăsă în jos încheindu-se la nasture, ca să spună cu destulă convingere:

— Nu o am la mine, am uitat-o în hainele celelalte. Dacă mai vii pe aci, am să ți-o arăt mâine, poimâine... Apoi schimbând vorba îl întrebă.

— Poți să-mi faci cinste cu o cafea? Acum am băgat de seamă că mi-am uitat portofelul.

— N'am nici un leu, mă erți, spuse rușinat omul.

— Vii dela Paris și n'ai nici un ban; ha, ha, ha.... Și când zici că ai venit?

— De câteva ceasuri.

— Chiar astă seară?

— Da.

— Bravo!... Ai venit de unde zici că ai venit și ai picat în cafeneaua lui Stern, ca musca în lapte, decât aci nu prea e lapte, ci apă. Uite, dacă vrei să bei un pahar, îți ofer eu... Ilie!... Ilie!... adu un pahar cu apă la domnul... Și, ce ai învățat acolo?

— Pictura.

— Asta nu prea e meserie. Pentru mine, tablourile au avut totdeauna valoarea unei sticle de parfum... F'emeilor, în deosebi poți să le dai orice, chiar și perechi de case, le faci însă mare plăcere, și sunt în stare să facă sacrificii pe cari niciodată nu le-ai plăti cu bani. Le stăpânești și faci ce vrei din ele cu o sticlă de parfum. Bucuria mare, bucuria de o clipă care nu se poate ascunde, e mirosul parfumului pe care îl risipește în jurul ei... Cu tablourile la fel. Sunt bucurii mari pe cari le plătești numai cu un gest. Și eu am fost la Paris, acolo am învățat să cunosc mirosul parfumului și valoarea tablourilor. E drept, au fost femei cărora le-am cumpărat case, le dădeam aurul cu cântarul sau le cumpăram echipaje luxoase cu cai aduși dela Moscova, totuși convingerea mea a rămas aceeași, că tot parfumul și tot tablourile sunt darurile cu cari le-am câștigat. Acum, alte vremuri. Au trecut douăzeci de ani dela război și pâinea e mai scumpă decât era atunci cozonacul iar eu am îmbătrânit și...

Doi dintre jucătorii de bileard s'au luat la ceartă. Unul a trântit tacul pe postavul verde, celalt protesta că a făcut șapte puncte. Primul spunea că a numărat numai cinci... Câteva priviri ascuțite se schimbară între ei odată cu cuvintele...

Un moment de liniște, de mocneală și jocul a reînceput; cedase unul dintre ei.

Parcă nu se petrecuse nimic.

Bătrânul care își întrerupsese mișcarea degetelor și vorba și gândul, când cei doi jucători au avut de împărțit între ei punctele făcute, se uită din nou la străin, apropiindu-se peste fața mesei, de parcă ar fi voit să-i intre în suflet și în gând, apoi îi vorbi cu milă, uitându-se la el:

— Ești cam slab!... Mănânci în fiecare zi, sau poate ești bolnav?...

— Uneori mănânc chiar bine, când sunt invitat la masă. Nu sunt bolnav.

— Uneori... repetă bătrânul, zâmbi și clătină capul cu scepticism, (gestul acesta făcea parte din însăși ființa lui). Asta însemnă că nu întotdeauna mănânci, de altfel se și vede, de aceea te-am întrebat... Ți-am spus: vremurile sunt grele... Nu e nici o filosofie, poate că mai sunt și alții ca demneata. Unii o spun, alții o tac, dar în definitiv ca să faci foame nu era nevoe, numai decât, să te întorci de la Paris. Apele Senei sunt mai adânci decât ale Dâmboviței, nu-i vorbă, românul când se tuberculizează prin alte părți, vine să moară acasă. Prostie, pământul e pământ ori și unde și acolo și aci

— ?...

— Taci?... Nu răspunzi?...

— N'așI fi voit nici eu să mă întorc, dar n'am avut încotro.

— Cum!

Și bătrânul rămase cu ochii căscați așteptând să-l audă.

Tânărul îl privi și din felul cum se uita și cum aștepta bătrânul să-i vorbească, a înțeles că este bănuit de ne-

cinste sau de cine știe ce fapte grele și urâte. Voia să vorbească, cuvintele însă mureau mai înainte de a fi pronunțate. Sudoarea îi curgea pe față, pierdu noțiunea de loc și se simți în chiar ceasul nenorocirii lui, pe care nici nu o bănuise...

„Wagram".

Inchise ochii și recapitulă ca pentru el. In clipa aceea dispăruse bătrânul, dispăruse și cafeneaua cu cele trei bilearde și rămăsese miile de oameni cari strigau, loveau cu pumnii în pupitre sau cu picioarele în dușumele... O gălăgie de infern...

— ...m'au expulzat ca *„indezirabil"* deși nu mă dusesem acolo decât ca să găsesc pe un prieten francez, Etienne Maret, singurul la care puteam să mă împrumut, sau numai să-i cer pentru o masă. Etienne era *orfèvre ciseleur* la fabricile Berndorff. Pe el îl căutam și l-am găsit, mai înainte însă de a pleca, a venit poliția. Jandarmii au baricadat intrările și ieșirile. Cei de la tribună au început să țipe, să amenințe cu pumnii. Din ușă se auzi un alt strigăt, un fel de ordin de a se face tăcere și pe urmă... Pe urmă ne-a luat pe fiecare în parte, unul câte unul. Când au ajuns la mine, adică atunci când am ajuns eu la ei, căci am vrut să es, mi-au cerut actele, m'au arestat și cu toate mărturisirile mele de nevinovăție am fost expulzat...

— Și ce făcuseși?... întrebă bătrânul.

Străinul a deschis ochii mari și s'a uitat la el. Își trecu mâna peste frunte, cercă să-și adune gândurile și abea târziu își aduse aminte că se găsește în cafeneaua lui Stern și că așteaptă pe Dumitrașcu, că bătrânul cu care sta la masă era un obișnuit al cafenelei cu care intrase în vorbă și întârziat îi suna în urechi: „și ce făcuseși?..".

— Nimic.

— Cum nimic... Ce, erau nebuni să te pună pe goană, să te svârle peste graniță așa, numai dintr'o părere?...

— Da, dintr'o părere. Eram acuzat că am luat parte la o întrunire antimilitaristă.

— Antimilitaristă!!.. Grav! Foarte grav!

— O întrunire a comuniștilor.

— Atunci ești comunist.

— De loc.

— Așa sunteți dumneavoastră, lumea de azi, dumneavoastră comuniștii cari vreți să trăiți pe spinarea altora. Ehei, băete, să știi un lucru că nici aci n'are să-ți meargă mai bine de cât acolo și mă tem chiar să nu-ți meargă mai rău chiar căci, vezi dumneata, dacă de aci n'are unde să te gonească peste graniță, apoi desigur că te vor trimite la Jilava...

Fă-te om de treabă, nu mai umbla după prostii, de altfel nu prea ai mutră de a fi comunist. Slăbănog cum ești, nici nu-ți trebuesc mai mult de trei luni de ședere la Jilava și ești gata

Străinul tăcea. Il întorsese gândul la „Sala Wagram". Urechile îi țiuiau... Panică... Cineva a strigat: Armata!... mulțimea fremăta... Jandarmii!... țăcănitul armelor și pe urmă... pe urmă liniște de mormânt...

— „Actele dumitale..."

Toată imagina unei lumi în care trăise timp de cincisprezece ani, se topi într'o clipă, grăunte de zahăr într'un pahar cu apă.

...Trenul, stațiile cu lumea ce coboară și lumea ce urcă... fluturări de batistă, voe bună, râsete, sgomot... Numai el era trist, numai lui îi părea rău că pleacă, numai lui îi era foame...

(Urmare în pag. 6-a)

CARTEA FRANCEZA

Francis Carco: L'homme de minuit

(Roman, editura Albin Michel, Paris, 1938)

Una din însuşirile cele mai remarcabile ale romanelor d-lui Francis Carco, aceea care le caracterizează puternic, fixându-le un loc aparte în literatura romanescă modernă din Franţa, este pitorescul atât de ciudat uneori şi în totdeauna atrăgător al mediului social pe care-l descriu, de o neuitată coloare locală.

Acest colorit pitoresc e totuşi o însuşire obiectivă şi evocatoare a decorului şi atmosferei fizice în care trăeşte o lume împestriţată, alcătuită din ceeace burghezimea bine-gânditoare numeşte „drojdia societăţii". Nota intimă, sugestivă şi turburătoare a scrisului acestui autor o formează însă o vagă nelinişte, presimţită mai mult decât afirmată, ca o prezenţă misterioasă şi statornică dinapoia tristelor fantoşe din romanele sale, sărmane epave omeneşti, hărţuite de viţiu, de teama nesiguranţei zilei de a doua zi şi de isbucnirile impulsive ale instinctelor elementare care-i împrăştie şi-i dezorientează. Lumea împestriţată care mişună în paginile cărţilor d-lui Francis Carco e aceea a frecventatorilor de „bals-musettes" şi „caf-conc", a barurilor şi scenelor de cartier cu programe de varietăţi şi music-halls, cari încep să trăiască odată cu lăsarea întunericului nopţii, o viaţă agitată, de întârâtare a simţurilor şi nervilor, când închipuirile înfierbântate de alcool şi

de spectacolul luxului şi îmbelşugării aparente cedează îndemnurilor către viciile cele mai degradante şi către crimă. Noaptea nu este numai un element de cadru şi atmosferă exterioară ci însuşi climatul moral, de o aprigă şi stranie semnificaţie poetică, în care dospesc miasmele viţiului şi se destramă conştiinţele. De aceea şi stăruinţa cu care titlurile sugestive ale unui atare climat se repetă pe coperta cărţilor romancierului : *L'ombre, Brumes, Ténèbres, La lumière noire,* până la ultima publicată *L'homme de minuit.*

Ceeace se chiamă obişnuit „intriga" unei cărţi, ţesătura faptelor, desfăşurarea şi desnodământul „Omului din miez de noapte" sunt ale unui roman poliţist, în care însă accentul nu cade pe descrierea peripeţiilor cari duc la descoperirea şi arestarea criminalului, ci pe transformarea lui sufletească, sub obsesia crimei făptuite, tot mai aparentă în felul lui de a fi până la a da de bănuit şi a-l face să se trădeze singur.

Personagiile principale din *L'homme de minuit,* mai bine spus cei doi „oameni dela miezul nopţii" sunt duetiştii Jim şi Jimmy, cari formează numărul de sensaţie din programul unui music-hall, în Montmartre, prin acrobaţiile şi umorul lor de un specific englezesc. Scena în care se descrie repetiţia numărului lor, întretăiată de reflexiile şi exclamaţiile admirative ale celorlalţi artişti, ale regisorului, maşiniştilor, etc., e remarcabilă prin putere evocatoare şi pătrunderea observaţiei. Fiind prea lungă ca să o reproducem întreagă, transcriem doar aceste rânduri :

— „Pe legea mea, nu-s de lepădat ! făcu regisorul.

Rostise vorbele aceste cu glas tare, cu convingerea omului care ştie ce spune.

La fel şi în sală, fiecare (dela director până la girls) preţuia sketchul. Jucat dinaintea publicului ar fi înveselit, ca în fiecare seară, până la lacrimi. Intre profesionişti râsul n'avea rost. Artişii erau socotiţi la valoarea lor. Atât. Dar de astă dată ea se impunea într'atât, că toată lumea devenise atentă şi chiar perchea spaniolilor încetase să se mai ciorovăiască acum, ca să-l poată admira pe Jim care, pe umerii lui Jimmy, îşi legăna braţele-i lungi şi slabe în felul unui om ce merge pe picioarele de împrumutat ale altuia".

Music-hall-ul pe scena căruia numărul acrobatic al duetiştilor Jim şi Jimmy produce atâta sensaţie e situat în apropierea imediată a Montparnassului, pe strada Veseliei, care în mijlocul cartierului modernizat şi-a păstrat înfăţişarea-i de odinioară :

„Pe timpurile îndepărtate, când rue de la Gaîté, cum aşa de bine i se spune acum, se intitula prin antifrază „rue de la Joie", acest gang lăsat între ziduri umede şi coşcovite, ar fi dat impresia unei ascunzătoare de hoţi.

Astăzi făcea să te gândeşti la un decor din filmul „Ingerul albastru" şi cu toate că nimeni nu s'ar fi putut crede expus, în realitate, la o întâlnire suspectă, cea dintâi impresie resimţită nu părea să-i fie prielnică. Piciorul se împiedica în ţăndări de ţiment încrustate în pământul îmbibat cu lăturile scurse din canalurile caselor vecine, şi după ce scoborâseşi mai multe trepte, înainte de-a apuca pe un fel de drum lăsat printre vechi dărâmături, descopereai la dreapta gura căscată şi neagră a scării unei pivniţe".

La capătul de jos al acestei scări a fost găsit într'o noapte de Octombrie, cadavrul unei bătrâne cerşetoare, „la mère Paul" cum i se spunea în cartier, care trăia din mila trecătorilor, dormind noaptea pe un sac îndesat cu petice vechi, pe ultima treaptă a scării.

Asasinul era unul din cei doi echilibrişti, Jimy, care ucisese pe bătrână ca s'o jefuiască, în timp ce Jim pândea să nu fie surprinşi. Bănuelile poliţiei cad dela început pe duetişti, dar în lipsa oricăror dovezi materiale, aceştia sunt curând lăsaţi în pace şi sub aspectul ei public, judiciar, chestiunea e clasată. Nu însă şi sub laturea morală, fiindcă, odată liberaţi de sentimentul spaimei de a fi descoperiţi de poliţie şi rămaşi singuri în faţa conştiinţei lor, pentru Jim şi Jimmy începe măcinarea lăuntrică lentă dar necruţătoare care le zdruncină nervii şi-i face să comită o sumă de stângăcii şi gesturi suspecte pentru ceilalţi. Cercul bănuelilor se strânge tot mai mult în jurul lor, până ce Jimmy sfârşeşte prin a se trăda. Gradaţia stărilor sufleteşti ale acestuia e magistral redată. Cititorul îşi va aminti fără îndoială de celebrul erou dostoiewskian Raskolnicow, dar nu e decât o coincidenţă şi chiar dacă ea nu ar fi întâmplătoare, replica romancierului francez păstrează totuşi întreaga semnificaţie a unei creaţii originale.

MIHAI NICULESCU

PARADISUL PIERDUT

(Urmare din n-rul trecut)

Cuvintele izbucniră apoi ca alte mângâieri.

— Poate că pe tine te-am aşteptat Mira, fără să ştiu, fără să-mi pot închipui frumuseţea ta. Am crezut că iubesc marea şi că nimic nu poate întrece această iubire pe care o socoteam fără sfârşit. Acum ştiu că nu era în ea decât presimţirea venirii tale.

Mergeau către casă înlănţuiţi, aşteptând răcoarea interiorului.

— Nu ştiu ce m'a împins astăzi către tine. Am dorit, de când nu eram decât o fată cu cozi bogate, împletite peste frunte, să întâlnesc dragostea aşa ca în cărţile cari mi-au legănat adolescenţa.

— Te iubesc Mira.

Sărutul lor domină zările, cuprinse depărtarea, ca o revărsare de viaţă şi soarele străluci mai tare de-asupra lor. Numai marea se încruntă şi plesni din valuri plaja nevinovată.

O femeie călcă pragul lui Dal. Cea dintâi şi cea din urmă, pentrucă dragostea e un fenomen unic în viaţa unui om şi deci legat de o singură realitate sau de o singură amintire.

In braţele ei Dal încerca această supremă amăgire. Două suflete se regăsiseră şi încercau să se contopească odată cu îmbrăţişarea trupurilor.

Marea plângea undeva, departe, pe ruinele unei pasiuni uitate. Ochii albaştri lăcrimau în nesfârşita întindere şi glasul părăsitei se înălţase la început lin ca un plâns înăbuşit, apoi suspinele îi zguduiră pieptul, strălucirea pură a vastelor oglinzi se 'nnegură brusc şi gelozia mugi crunt în valuri de mânie. Soarele trecuse de mult peste mijlocul bolţii şi nori de plumb îl acoperiseră, ca să nu mai vadă furia desnădăjduitei de jos. Când primul fulger flutură peste ape ca o sabie ruptă, furtuna se prăbuşi din adâncul zărilor cu huruit de munţi cari se dărâmă.

Mira îşi desfăcu părul din strânsoarea pernei şi capul zdrobit apăru speriat.

— Dal, furtuna !

Se repeziră la fereastră. Vântul îndoia salcâmii şi marea urla prelung, azvârlindu-şi valurile către casa care ascundea dragostea celor doi. Cerul coborîse jos însă nu ploua. Răsunau numai trăsnete dese iar fulgerele luminau verde cerul şi apa, ca într'un decor fantastic.

— Ştii Mira, eu până azi dimineaţă am iubit marea asta, sau numai mi s'a părut că o iubesc. Credeam că are un suflet şi uneori vorbeam cu ea, o mângâiam ca pe o fiinţă vie şi nu bănuiam că aş putea iubi mai mult de atât. A trebuit să apari tu, ca să se risipească totul.

— Şi acum ?

— Acum ? Tot ce a fost mi se pare un capriciu sau o amăgire. Dacă aşi mai crede că marea e o fiinţă, aş fi sigur că trece printr'o criză de gelozie. Insă acum te iubesc pe tine şi toate minciunile trecutului parcă n'au fost ale mele.

Trăsnetul care bubui de-asupra îi acoperi cuvintele. Mira îşi ascunse capul pe pieptul lui, sprijinindu-se de trupul de lângă ea care era singura ocrotire. El îi mângâie părul încă umed, moale şi parfumat şi-i şopti cuvinte fără rost, abia desluşite, în cari tremura pasiunea lui întreagă. Avu însă dintr'odată senzaţia singurătăţii copleşitoare din jur şi se temu nu pentru el ci pentru femeia din braţele lui. Simţi imensitatea elementelor deslănţuite, concentrate parcă asupra sa ca o pedeapsă cerească. Măsura în gând gravitatea păcatului şi i se păru că orice suferinţă nu-l va putea sili să renunţe la dragostea lui, sau să uite clipele din care abia se smulsese. Sărută buclele catifelate şi mângâie umerii goi, bronzaţi şi rotunzi, cari se strânseseră tremurând pângă el. Surâse şi se scutură de gânduri, ca de o povară inutilă. Ce copilărie, să mai creadă în razbunarea mării ! Păcatul lui ? Dar de când era dragostea un păcat ? Cuprinse mijlocul Mirei şi o ridică în braţe dinaintea ferestrei, ca pe un dar care-i aparţinea şi o ţinu aşa înnălţată în faţa furtunii de afară, ca o sfidare. Simţea în muşchi tării de oţel şi ar fi vrut în clipa aceea să plesnească valurile cu un biciu, ca un rege de demult care vedea în întinderea nepotolită o femeie lacomă şi obraznică, bună de bătut atunci când întrecea măsura. Mira îi încolăcise gâtul cu răcoarea braţelor şi-i sărută pleoapele sub cari se zbăteau imagini chinuitoare. Aşa cum o ţinea, ofrandă vie, păşi către divanul scund şi o aşeză între perne, pe locul unde ştiuse nu de mult cât poate fi cineva de fericit. Aici, pe altarul primei lui iubiri, trebuia să-şi afle pedeapsa nebuna care urla afară... Şi cuprinse trupul de lângă el într'un elan care voia să fie în acelaş timp un act de curaj.

Ii despărţi tăcerea subită care căzuse peste lume, fără veste, ca un hotar brusc între zgomotul de până atunci şi altceva nou şi misterios, care se pregătea undeva. Iar spaima nu putea fi decât cu atât mai mare faţă de *nepreväzutul* gata să izbucnească oricând. Ascultau amândoi, nemişcaţi. Tăcerea e apăsătoare pentrucă fiecare clipă care vine ascunde parcă o neînchipuit de grozavă surpriză. Aştepţi prăbuşirea cerului ca evenimentul cel mai puţin grav. Din tavan cobora parcă o pâclă groasă, înnăbuşitoare, care împiedica respiraţia şi tăia bătăile inimii. Dal se ridică şi privi pe fereastră. Nu se mai mişcă o frunză, niciun val nu tulbura heraldica nemişcare a apelor. Cerul se boltea vânăt, ca un arc încordat de o mână nevăzută, gata să dea drumul unei săgeţi uriaşe. O rază de soare străbătu pe undeva şi lumină galben peisagiul, ca o speranţă târzie şi inutilă. Norii se colorară bolnav şi marea străluci ca o tablă de plumb.

Deschiseră uşa şi ieşiră în aerul răcorit de ploae. Cele două bărci zăceau pe nisip, azvârlite de valuri cu fundul în sus, cu lopeţile împrăştiate pe plajă ca după o luptă. Mira se apropie de Dal, îi prinse mâinile şi-i vorbi încet, impresionată de liniştea care părea fără sfârşit.

— Trebue să plec Dal. Marea e liniştită, furtuna s'a potolit de mult şi cei de acasă mă aşteaptă cu siguranţă îngrijoraţi.

— Şi dacă reîncepe furtuna ?

Mira înnălţă din umeri

— Nu pot face altceva. Şoseaua e desfundată şi altă cale n'am. Voi lopăta pe lângă mal şi dacă marea se va supăra iar, îţi promit că mă voi reîntoarce.

— Dar norii nu s'au împrăştiat încă şi furtuna poate reîncepe în orice clipă. Nu pleca ! Aşteaptă aici până mâine !

Cobora înserarea de pretutindeni ca o urmare a tăcerii şi de undeva, din fundul mării, noaptea se pregătea să iasă. Către apus cerul era mai puţin închis, lăsând să se bănuiască drama de sânge a soarelui căzut. Câţiva pescăruşi sparseră tăcerea cu glasuri ascuţite şi speriate. Fâlfâitul aripilor zgâria aerul ca un scârţâit de sticlă pisată. Aşezară luntrea pe apă, se îmbrăţişară tăcuţi, fără lacrimi, azvârlindu-se în voia întâmplării cu un sentiment de renunţare care putea fi o presimţire a înfrângerii. Dal împinse barca din nisip, până pluti singură şi rămase cu picioarele în apă, aşteptând. Ea înfipse puternic lopata în adânc, se mai întoarse odată în urmă şi apoi vâsli repede pe întinderea nemişcată. El stătu aşa, cu braţele în jos, cu ochii urmărind făptura care se îndepărta, cu sufletul răscolit ca după un vis neînchipuit de frumos.

Un fulger brăzdă cerul şi oglinda apei, iar linişea se sfărâmă într'un huet prelung. Apa se clătină rar, legânându-se din şolduri ca o femeie. Dal simţi atingerea rece urcându-se în sus ritmic şi abia atunci îşi dădu seama că valurile se porniseră din nou. Barca Mirei se agita departe, mai departe decât trebuia. Şi vedea braţele luptând repezit şi i se păru că încercă să se apropie de ţărm şi nu poate. O trăgea curentul către larg şi în clipa când înţelese, se repezi ca un nebun spre barca lui şi strigă cu glasul spart de emoţie.

— Mira ! Mira !

Vântul îi risipea vorbele şi Mira era prea departe ca să-l mai audă. Şi chiar dacă l-ar fi auzit !... Intră iar în apă, sări în barcă şi înfipse lopata cu o furie disperată de a pluti mai repede, tot mai repede. Barca sărea peste creste şi se scufunda în goluri verzi, alergând singură, împinsă parcă de voinţa apelor. Zări înainte, pe o culme albia, braţele Mirei agitând lopata ca pe un steag care se închină învins. Intrase în curent. Totul dispăru apoi după dealurile furioase. Un singur gând îl mână înnainte : trebuia să o readucă la ţărm, să o scape de mânia mării. Dar într'un fund de prăpastie un val se sparse de-supra-i şi apa grea îl acoperi ca un mormânt. Se zbătu cu ultima putere pe care i-o dărui spaima şi reuşi să iasă la suprafaţă. Barca ţâşni alături ca o săgeată cu vârful în sus, apoi dispăru fără urmă. El înnotă înainte, ridicându-se peste valuri ca un Neptun şi strigă iar numele ei. Ii răspunse şueratul vântului şi huruitul de cataractă al valurilor sparte. Apa îi năvăli pe ochi, pe gură, pe urechi. Nu mai văzu nimic. Mira dispăruse, înainte sau înnapoi, nu mai ştia nici el. Lupta îi sleise puterile. Simţea braţele bătând greoi şi muşchii mişcându-se silit. Dorinţa de a trăi oricum îl năpădi ca o nebunie bruscă şi puterea îi reveni din fundul fiinţei lui, ca un dar al tuturor strămoşilor. Trebuia să iasă din strânsoarea acestor braţe umede şi reci cari-l încolăceau de pretutindeni. Văzu trupul mării ca o uriaşă zbatere de plete ude şi de sticliri verzui. Ii desluşi ochii răutăcioşi râzând în întunerec şi-i auzi glasul hodorogit prăbuşindu-se în cascade de ură satisfăcută. Bătălia se încinse grozavă. Omul şi fiara cu o mie de braţe se încinseră într'un efort suprem... Şi omul învinse.

Insă răzbunarea mării a fost zadarnică. Dal o ura acum mai mult decât îşi închipuise că o iubeşte. Trupul Mirei fu zvârlit la mal a doua zi odată cu el plecă de acolo şi Dal, pentru totdeauna. Vila cea mică dintre salcâmi n'o mai locueşte nimeni acum.

VINTILĂ HORIA

Manuscris găsit pe masa unei cafenele

(Urmare din pag. 5-a)

Sbucium trupesc, sbucium sufletesc... „unde mă duc în ţară?... la cine?..." şi gândurile i se împleteau cu huetul monoton al trenului... Staţiile treceau unele după altele...

Graniţa.

Bucureşti

Bucureşti oraş nou, altul de cât acela pe care îl lăsase cu ani în urmă.

Deodată se ridică în picioare speriat. Il purtase mintea şi gândul pretutindeni încât uitase de ce se găseşte în cafeneaua lui Stern şi pe cine aşteaptă. Se uită în toate părţile, rotind ochii peste capetele celor ce legau ziua cu noaptea, strâmbă din gură fără să ştie de ce şi săltă din umeri ca şi cum ar fi răspuns printr'o negaţie a propriilor lui gânduri, apoi deodată, strigă aproape:

— A... Da...

Câţi-va din apropiere se uitară la el cu ochii somnoroşi.

Se simţea ruşinat, se aşeză din nou pe scaun vorbind ca pentru el:

— Cum să-l cunosc din lumea asta?.. Care va fi?..

Bătrânul care aţipise o clipă se uită somnoros la el întrebându-l:

— Tot n'a venit?...

— Nu ştiu. Poate că a venit, poate că nu.

— Cum aşa?!..

— Nu-l cunosc. Nu ştiu cum arată la faţă. Nu l-am văzut de cincisprezece ani.

— Ha, ha, ha... Bată-te să te bată. M'ai făcut să râd. Se vede că vii de la Paris. Imi placi. Aştepţi pe cine-va pe care nu-l cunoşti şi nu întrebi pe nimeni, pe un chelner, pe mine...

Şi bătrânul se aplecă spre el schimonosindu-se, întrebându-l ca pe un copil:

— Ba nu, zău, nu cum-va ai venit de la Paris trecând prin Rusciuc?..

— Nu. Când am intrat în cafenea, am întrebat pe un chelner şi mi-a spus că până la ora două din noapte trebuie să vină. Am mai întrebat pe un altu' şi mi-a răspuns la fel.

Se uită la pendul.

E două şi cinci minute...

Bătrânul deveni serios, deschise mari ochii şi se uită la el întrebându-l.

— Ţi-a spus aşa?

— ?

— Şi cine este omul dumitale?.. Cum îl cheamă?

— Dumitraşcu. Domnul Dumitraşcu mare proprietar, om cu dare de mână...

— „Mare proprietar" om cu dare de mână... „Pe mine mă aşteptai. Eu

sunt „marele proprietar" şi Dumitraşcu se dete înapoi rezemându-se în speteaza scaunului.

— Dumneata!... isbucni străinul cu ochii luminaţi de bucurie... O clipă în urmă, fără să vrea şi fără să ştie de ce, începu să-l privească cercetător, cum nu făcuse niciodată, de la ghetele largi, scâlciate şi uscate, până în creştet. Nimic din omul de altă dată. De sigur, îşi zicea el, avariţia a pus stăpânire pe el, încălecându-l. Apoi continuă resemnat:

— Eu sunt Constantin...

— Constantin... Te-ai făcut om mare. Erai un copil... Nu mă gândeam să te mai văd vre-odată... Ai venit...

— Da. Te-am căutat acasă şi mi-a spus o doamnă să vin aci... Sunt opt ani de când a murit mama, mi-ai scris dumneata... Eram plecat în Sud, la un prieten, unde am stat toată vara. Când m'am înapoiat, am găsit scrisoarea cu vestea morţii ei. Am plâns... Mi-am adus aminte de trecut, de chipul, de bunătatea ei şi de speranţele pe cari le punea în mine... Nu aveam nici atunci cum nu am nici acum vre-un ban, mi-am şters ochii... grijea zilei m'a furat şi zilele au trecut unele după altele şi cu ele ani... Trei ani mai târziu, am primit o ilustrată cu salutări din partea dumitale, o carte poştală pe care erau mai multe semnături de femei şi într'un colţ, adresa: *Str. Rozelor 75.* Ţi-am scris, ţi-am cerut să mă ajuţi şi... n'am primit nimic. Bine că ţi-am găsit urma, că nu te-ai mutat.

Dumitraşcu se uita la început în ochii lui Constantin, mai apoi plecă privirea în jos, ruşinat, poate, de gândurile lui răvăşite în trecut, poate pentru situaţia în care se găsea şi începu să sgârie cu unghia nervurile de lemn ale mesei pe care îşi pironise ochii. Şi vremea s'a întors o clipă în urmă ca arătătorul unui ceasornic pe care îl potriveşti să meargă.

Amândoi tăceau, amândoi aşteptau să se nască cuvântul.

Târziu, ochii lor s'au întâlnit, ochi de câine ce aşteaptă să cadă bucăţica.

Dumitraşcu îşi muşca buzele, ar fi vrut să spună ceva şi nu putea, respira greu... fruntea i se brobonase de sudoare... îşi trecu mâna prin păr şi rămase cu ochii ţintă în fundul cafenelei pustii şi spuse încet, tărăgănat, sculându-se de pe scaun:

— Să mergem... Şi eu sunt tot atât de sărac ca şi tine.

. . . . . .

Patul era mototolit ca şi cum atunci se sculase cine-va din el. Pe pereţi câte-va tablouri în litogravură, o masă în mijlocul odăii cu o lampă de petrol la mijloc, un scaun, într'un colţ al încăperii un lavoar de tinichea, un petec de linoleum şi un covor vechi, ros de umblat, pe care se mai vedeau urmele unor trandafiri albaştri. In lighean era încă apă săpunată.

Constantin găsea în interiorul acesta în dezordine, asemănare cu odaia lui de la mansardă, din Paris, mai puţin mirosul de parfum şi femee. Şi la el patul era totdeauna deranjat pentru că nu avea cine să i-l facă iar în lighean stătea apa până ce nu-l mai încăpea ca într'o dimineaţă sau într'o noapte să iasă cu el până în capătul coridorului, lung şi strâmt, să-l verse la chiuvetă...

S'au desbrăcat, au luat pernele mototolite din mijlocul patului, le-au pus căpătâi şi au adormit, unul lângă altul, ca doi străini într'o cameră de hotel.

CAROL ARDELEANU

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Un teatru în aer liber în oraşul artei

Are de bună seamă, oficialitatea, destule „chestii vitale" etajate la vedere şi pe primele planuri ale preocupărilor sale, pentru a părea poate pretenţioasă sau ne la timp venită propunerea noastră, vizibilă din titlu: un teatru în aer liber! In sensul greutăţilor materiale de înfăptuire — aşa cum noi o vedem şi cum vom arăta mai la vale — vom conceda pe jumătate: o fi pretenţioasă ideea!

Intr'alt sens însă, decât acela al posibilităţilor practice imediate, al dificultăţilor de moment prin care trecem, al aglomerării problemelor (cu majuscule, cu ghilimeţi şi cu semne de exclamare) — să fim drepţi şi să recunoaştem: nu vine deloc la „ne timp" ideea aceasta, am zice chiar, dimpotrivă, că niciodată în an nu e mai potrivit a o pune în circulaţie şi mai natural a o discuta, decât acum, în timpul ultimelor ploi de primăvară şi a triumfalei intrări a soarelui în oraşele dela munte şi dela mare.

Intre toate acestea din urmă să mărturisim din capul locului că preferinţele noastre se vor fi oprit la Balcic şi pentru motivul de mai sus.

Poate nicăeri la noi, Divinul Regisor nu a fost mai inspirat decât în „montarea" oraşelului de un pitoresc astăzi atât de căutat, din nefericire. Din nefericire desigur, pentrucă e cu atât mai stricat, cu cât se bucură de mai multă căutare.

Invazia „ciorbagiilor" la Balcic, cu fantezii şi gusturi arhitectonice absolut personale, strict dubioase şi limpede neaderente locului, n'a reuşit — încă să deformeze şi să tulbure definitiv armonia unică a peisagiului.

Va mai trece sperăm, destulă vreme pâcă când şi acest colţ de revelaţii şi de mistere, să intre la categoria vulgară a staţiunilor balneo-climatice de model postbelic, de pe aproape tot cuprinsul ţării.

La Balcic trebue întronată în drepturile ei — mai fireşti acolo ca în orice alt loc din România — arta.

Cine şi ce a făcut în această direcţie? Nu-i poate scoate nimeni pe „ciorbagii": revărsările prostului gust atacă necontenit un decor natural de rar întâlnită frumuseţe, tăşcălăul cu bănet asigurând oricui libertatea de a construi vile fistichii, vapoare pe vârf de deal, turnuri ca nişte copite răsturnate, ba lansând şi un fel de „vogă" a Balcicului, tristă, absurdă, nemeritată.

●

Singur Divinul Regisor are grijă astăzi de soarta operei sale care e Balcicul: mai „montează" câte o surpare de teren, mai strică niscai temelii, mai sperie pe ăi groşi la pungă, căutând astfel să restitue locului originalitatea lui în care se intră cu zidurile moderne şi cu picioarele...

Dar să ne lepădăm — oricât de legitime ar fi — de aceste consideraţiuni streine cronicei noastre, şi să ne oprim la obiectul principal: *teatrul în aer liber* pe care-l vedem ca pe-o magnifică realizare în cadrul Balcicului.

Intâmplarea face că am aflat — destul de târziu dar cu un adevărat entuziasm — că fostul primar al Balcicului, d. George Fotino, *văzuse* şi d-sa o asemenea realizare, acolo.

Rezervase şi un loc anume ales — un superb amfiteatru — unde ar fi putut lua fiinţă o arenă special amenajată pentru mari spectacole de teatru şi operă.

Un Salzburg în miniatură ar fi urmat să devină Balcicul.

Nu ştim de ce toată treaba a rămas de căruţă...

●

Ne amintim totuşi că, în timpul când primar la orăşelul-minune era d. Octavian Moşescu — cu buni ani în urmă — am întreţinut, alături de alţi confraţi, o vie campanie de presă pentru valorificarea Balcicului ca un oraş al artei şi al artiştilor.

Din toată „campania" s'au ales cu locuri câţiva artişti, s'au „înfipt" ca de obiceiu o mulţime de granguri cu miros fin, s'a creat o „modă a Balcicului" iar *oraşul artei* a rămas în baltă.

Gândim, cu inutile regrete!, că atât bănet cât a intrat în zidurile „vilelor" cu „vedere la mare" ar fi avut să slujească unei alte cauze, într'o ţară în care iniţiativa particulară ar fi ştiut să profite la fel, păstrându-şi însă avantagiile morale ale generozităţii...

Nu?

●

Astăzi, numai iniţiativa oficialităţii ar putea reuşi să deschidă drum nou acolo unde meschinele bucurii ale celor cu tangente de lirism la circonferinţa burţii, şi-au acoperit sălaşuri lăfăelii.

Pe locul rezervat de d. George Fotino sau într'altă parte — Balcicul posedă încă destule terase şi amfiteatre naturale dintre cel mai indicate — este de construit şi nu cu multă cheltuială, un TEATRU IN AER LIBER UNIC IN ROMANIA.

Supunem cu stăruinţă şi căldură această sugestie ministerului artelor, care luând sub ocrotirea sa (prin acest început de iniţiativă) vechea cetate: *Dyonisopolis*, va salva oraşul-minune de astăzi, îndepărtându-l dela apetiturile în creştere ale burtă-verzilor dornici de a-l vedea prefăcut într'o nouă „Eforie", „Mangalie" sau „Mamaie" — şi redându-l destinului său: oraş al artei.

Ştefan Dimitrescu — Cină ţărănească

Cronica cinematografică

CAPITOL: TOTUL PENTRU TINE

Specialitatea filmului american este comedia simplă, fără complicaţii — prin complicaţie înţelegând adâncirea stărilor sufleteşti — bazată pe nebunia sau extravaganţa unuia dintre eroi. Filmele pe cari ni le prezintă aproape săptămânal cinematografele de premieră, stau ca o mărturie a acestor spuse. Este drept că unii dintre regizori se aventurează, căutând subiecte şi în alte domenii. Acele melodrame eftine, brodate pe sacrificiul vre-unei mame nenorocite, au măcar meritul de a lansà câte odată vedete noui (cazul Helenei Hayes în „Păcatul Madelenei Claudet"). Nenorocirea pentru spectator începe atunci când un regisor american se hotărăşte să transpună pe ecran filme în cari să fie vorba de stări sufleteşti complicate, în genul acelora pe cari doar regisorii francezi sunt, câteodată, capabili să le redea.

Dezavantajul este că regisorul american, când porneşte la realizarea unor astfel de filme nu leapădă tot „americanismul" ce-l caracterizează şi ne oferă atunci adevărate filme proaste şi — cu toate că intenţia lui a fost alta — caraghioase, aşa cum au fost „Flacăra verde" şi „Prin foc şi sabie". Sunt însă în America şi regisori inteligenţi cari isbutesc să trateze în mod amuzant şi în acelaş timp aproape „veridic" o anumită stare sufletească. In aceste cazuri spectatorii pot asista la filme excelente, aşa cum a fost „Extraordinarul Mister Deeds".

Dar asta nu înseamnă că domnul Elliot Nugent, regisorul filmului „Totul pentru tine" ar fi unul dintre aceşti regisori inteligenţi. Din contra, sfatul ce i s'ar fi putut da ar fi fost acela de a rămâne la filmele cu oameni nebuni şi curse — tot nebuneşti — de automobil, filme pe cari ni le prezintă mai toţi regisorii americani mediocri

Oricum, cred că ar trebui să renunţe la scenarii ca acela al filmului dela Capitol,

In orice caz hotărîrea tinerei secretare, de a readuce pe calea cea bună pe milionarul chefliu, precum şi modul în care isbuteşte să-şi realizeze dorinţele, sunt fapte cari trebue, oarecum să fie motivate sufleteşte şi să nu fie tratate ca simple farse, de un haz dubios.

Madeleine Carrol, actriţă inteligentă, e potrivită pentru rolul secretarei. Păcat însă că a încăput pe mâinile unui regisor priceput.

Franz Lederer, importat din Germania, se specializase în America în roluri de eschimos, cehoslovac, într'un cuvânt: orice afară de american. In filmul acesta joacă în sfârşit rolul unui american, care însă a trăit foarte mult în Europa, aceasta, pe semne spre a motiva accentul lui european.

Domnul Franz Lederer nu este actor prea talentat. Şi n'are nici măcar scuza lui Robert Taylor de a fi frumos.

Singurele părţi amuzante ale filmului sunt acelea în cari apare Misha Auer, actor despre care suntem încântaţi că n'am avut, în cronica de faţă, prilejul decât să vorbim lucruri bune.

TRIANON: FRAŢII MARX

Deoarece cei trei fraţi Marx au înregistrat oarecare suces la noi, cinematograful Trianon a hotărît să prezinte un film vechiu al lor, în care apar atât Zeppo, cel de al patrulea şi cel mai puţin talentat frate Marx, cât şi de mult decedata Thehna Todd. Filmul durează cam un ceas şi un sfert, timp în care spectatorul nepretenţios, are ocazia să râdă de vreo cinci ori. Cam puţin însă, pentru o comedie pe care reclama o anunţă ca provocatoare de râs incontinuu. Chico şi Harpo, cântă şi de astă dată, cu talent, unul la pian, iar celălalt la harpă. Harpo ca de obicei, tace, dar abuzează, mai mult ca de obicei, de claxonul său. Groucho, şi acum cinci ani făcea tot glume proaste. Noroc însă că printre completările filmului este şi o comedie delicioasă cu Betty Boop şi căţelusul ei.

Mai are publicul ocazia să râdă puţin.

— L. —

Cărţi străine

Virginia Woolf: „Les vagues"

Cunoscută în mai toate ţările de cultură pentru romanele sale **Mrs Dalloway, Orlando, Promenade au phare,** preţuită de un anumit public pentru acel **Nuits et jours** ce este mai de grabă o mare nuvelă decât un roman, Virginia Woolf deschide în literatura engleză un capitol deosebit de interesant.

Părtaşe a unei tradiţii după care amănuntul de viaţă trebuie să respecte o succesiune istorică, precum obiectul, o definire spaţială, descoperitoare a acelui filon de gândire ce trebuia să dăruiască filosofiei universale pe Bergson şi literaturii franceze pe Marcel Proust, scriitoarea aceasta de vigoare masculină încearcă şi realizează o altoire a unor concepte noui pe trunchiul sdravăn al technicei literare din Anglia.

In aceeaşi intimitate a gândirii lui Bergson, şi Marcel Proust şi Virginia Woolf au descoperit devenirea ca esenţă a vieţii. Timpul ca ritmare spaţializată a existenţii.

In timp ce pentru Marcel Proust însă descoperirea aceasta devine osatura unei literaturi de sinuos psihologism, care desfiinţează realitatea obiectivă pentru a constitui un univers al stărilor interioare continue, şi strict individuale, Virginia Woolf dizolvă personalitatea în fluxul devenirii, reduce anecdota la ritmul timpului spaţializat.

Este o poziţie cu totul opusă lui Proust, este o poziţie pe care i-o impune acea umană simplicitate ce face farmecul literaturii engleze. Este totuşi o poziţie cu totul nouă în literatura engleză însăşi.

Romane de atmosferă mai presus de orice, ca toate romanele scriitorilor insulari, romanele Virginiei Woolf găsesc atmosfera aceasta în altceva decât în confruntarea unor personagii, prin rosturile convieţuirii, personagiile Virginiei Woolf se făuresc din confruntarea continuă cu ele însile.

Confruntarea aceasta n'are nimic însă din tehnica Proustiană, nu este reflectată, nu însemnează aplecare asupra propriei fiinţe, ea se produce sub semnul timpului.

Sub semnul aceluiaş timp personagiile Virginiei Woolf convieţuiesc nu pentru a se ciocni, nu pentru a se defini unele prin altele, ci numai pentru a se întâlni.

De aceia romanele Virginiei Woolf n'au ceea ce ne-am deprins a numi „acţiune".

In literatura Virginiei Woolf singura forţă activă este timpul. Sub semnul lui fiinţele se conturează, se definesc, se întâlnesc sau se despart, îşi realizează destinul.

Les Vagues, ultimul său roman, este expresia cea mai rotundă a acestei concepţii.

Şase personagii trăesc alături, paralel, fără comunicaţie reală, drama singurătăţii, şase personagii trăesc alături fără a se întâlni, fără a se împlini. Aceleaşi întâmplări, aceleaşi incidente, aceeaşi umbră punctează devenirea a şase fiinţe.

Pe căile lor, fiecare din aceste personagii n'au decât o singură verificare, a existenţei lor anterioare.

Şi la capătul acestor căi, când timpul va fi pecetluit sfârşitul unor existenţe lipsite de impulsuri, a unor existenţe tălăzuite de determinanţi exteriori lor, unica justificare a vieţii o vor constitui clipele acelea puţine în care ritmul devenirii va fi fost surprins în toată dureroasa lui voluptate.

Este o carte grea „Les Vagues", este o carte de altitudine spirituală, de dureroase lucidităţi, de maturitate literară.

Poşta redacţiei

Costică Dumitrescu-Văcaru. — Doriţi ca versurile d-voastră „să treacă prin critica" mea, fără pretenţii de publicare. In adevăr, aceste versuri nu pot fi publicate. Au încă numeroase defecte de formă. Mă întrebaţi dacă puteţi continua. Vă răspund cu hotărâre: da. Mai înainte însă, vă sfătuesc să citiţi mult, să căutaţi să *pătrundeţi* ce citiţi şi mai apoi să reîncepeţi a scrie. Cred că aveţi ceva de spus.

Al. Vasiliu-Focşani. — V'am spus într'adevăr să mai trimiteţi, dar nu ne-am gândit că o să trimiteţi o poezie atât de serios *influenţată* ca acea pe care o trimiteţi la moartea lui Octavian Goga:

Imbracă-te în doliu frumoasă Românie
Cu negru îţi încinge azi mândră fruntea ta
Căci unul dintre fii-ţi intrat-a'n veşnicie
Pe calea de pe care lipseşte 'ntoarcerea.

Nu vă contestăm paternitatea ultimului vers....

. . . . . .

Buna noastră credinţă poate fi înşelată, nu însă într'un chip atât de grosolan.

CRONICA RADIO

Genuri de muzică însoţite de adjectiv

S'ar putea crede că muzica este făcută pentru ascultat pur şi simplu, că este în lumea sunetului corespondentul literaturii, doar un divertisment artistic. Cum există însă alături de literatura pură, una ştiinţifică sau alta care răspunde altor nevoi, există alături de muzica artistică, altele cu diferite etichete. De pildă, muzica militară, care îndeplineşte două roluri: unul militar, dă cadenţa marşurilor şi umple sufletele soldaţilor de avânt războinic. Celălalt rol este civil: creează un mediu favorabil îndrăgostiţilor. Iată cum: în oraşele de provincie, unde fiecare cunoaşte pe toată lumea, e greu să te întâlneşti „din întâmplare" cu aleasa inimii, fără ca întâmlarea să nu fie îndată observată, comentată, amplificată. Pe de altă parte, cum mai domneşte o oarecare rigiditate de moravuri, nici dânsele (supliniţi dumneavoastră deficienţa mea linguistică cu un cuvânt din vocabularul îndrăgostiţilor) nu pot găsi aşa uşor pretext de a pleca de acasă. Şi aici intervine muzica militară. Există acum în fiecare oraş de provincie un regiment şi un parc numit grădina publică. Regimentul are o muzică, iar grădina publică un pavilion. Deci de 3—4 ori pe săptămână muzica regimentului va cânta în pavilionul grădinii, iar respectivii cetăţeni vor ieşi seara „să ia aer" şi să asculte puţină muzică (deşi puteau să o audă şi de acasă, că e destul de tare). Să nu credeţi că s'ar putea înlocui asta cu orchestră (taraf de lăutari). Muzica e făcută pentru altceva (venim noi şi acolo). Nici chiar cu un difuzor puternic, care păstrând tăria trâmbiţelor, ar servi tot muzică militară. Ar lipsi pretextul de care vorbeam mai sus. Afară de asta, închipuiţi-vă vocea speakerului amplificată de câteva ori. Nu s'ar distruge intimitatea îndrăgostiţilor? Ca să nu se creadă că acestea sunt speculaţii fără priză în realitate, voi spune că am fost şi eu într'un astfel de oraş, în care primarul se certase cu colonelul şi ca să-i arate că se poate lipsi, a făcut o astfel de înlocuire. Rezultatul a fost pustiirea grădinii publice, în care nu mai vedeai picior de om după 8 seara.

Pentru motivele de mai sus, muzica militară e în floare. Şi pentrucă este incontestabil o manifestare artistică, i s'a făcut un loc în programul societăţii de radio-difuziune, încă dela înfiinţarea acesteia. Mai de mult, Duminica, de câtva timp Sâmbăta, între 6 şi 7 veţi auzi o fanfară cântând marşuri, valsuri, potpourriuri de melodii populare, uneori chiar şi mai mult: fragmente de opere şi fantezii pe motive din compozitori celebri.

Societatea de radio-difuziune îşi face o datorie din încurajarea manifestărilor artistice autohtone. Cea de mai sus nu-i singură. Alături de muzica militară există muzica de masă, cum vom numi mai propriu muzica de taraf.

Este o creaţie care răspunde nevoii de acoperire a sgomotelor mesii şi care este ajutată, uneori chiar suplinită de conversaţia comesenilor. Inchipuiţi-vă ce s'ar întâmpla dacă toată lumea ar tăcea deodată şi s'ar concentra asupra farfuriei. La rigoare s'ar putea concepe o masă tăcută, gândiţi-vă la prânzurile dinainte de înmormântare, dar un chef fără ţigani nu se poate. Există o întreagă producţie specific lăutărească. Dacă vreţi s'o auziţi, prindeţi radio România sau radio Bucureşti, în fiecare seară după ora 10½. Dacă o să găsiţi altceva, să ştiţi că a fost un eveniment chiar important şi numai o excepţie.

MIRCEA BARBULESCU

CRONICA MĂRUNTĂ

„Universul literar" va publica în numerele sale viitoare cele mai bune lucrări premiate la concursurile „Tinerimii Române", pe care i le va pune la dispoziție d. Nae Dumitrescu, harnicul președinte al acestei societăți.

„Tinerimea Română" a cărei activitate s'a dovedit de osebit folos școalei românești ne va da astfel încă un prilej să mergem pe linia de încurajare a tinerelor talente, pe care ne-am propus-o dela reapariția „Universului literar'.

D. BARBU THEODORESCU

autorul cunoscutei bibliografii în 2 volume a operelor d-lui profesor Iorga și neobosit cercetător în domeniul trecutului nostru literar a publicat de curând o monografie asupra pictorului Constantin Lecca, în editura Academiei Române.

Prezentat impecabil din punct de vedere tehnic, volumul d-lui Barbu Theodorescu posedă o informație bogată și precisă.

REVISTA

Muzeului și Pinacotecei Municipiului București Nr. 1-2, apărută sub îngrijirea atentă și pricepută a d-lui dr. G. Severeanu aduce într'o prezentare cu adevărat occidentală un material bogat și variat

D. dr. Severeanu publică în acest număr unsprezce studii în limbile engleză, germană, franceză și română.

Domnul St. Nicolaescu, un pasionat cercetător al trecutului Bucureștilor, semnează: „Mânăstirea Snagov și ușa de stejar cu sculpturi de Sfinți a bisericii Bunavestire, ctitoria lui Vladislav-Voevod. 1453" și „Documente cu privire la istoricul mânăstirii Radul Vodă din București".

Revista mai cuprinde un foarte interesant articol al mult regretatului nostru coleg Domenico Caselli: „Biserica Sfântului Niculae al Jupânesei Caplea din București".

Cu această ocazie ne permitem să sugerăm celor în drept ideea de a strânge în câteva volume scrierile lui Domenico Caselli asupra Bucureștilor vechi. Ar fi o foarte utilă contribuție la cunoașterea trecutului Capitalei noastre. Prezența la muzeul municipal a d-lui dr. Severeanu, a cărui activitate în acest scop este dintre cele mai remarcabile, constitue o chezășie că publicarea operelor lui Caselli se va înfăptui.

Revista muzeului și pinacotecii municipiului București este un frumos mijloc de propagandă în străinătate. Ar fi de dorit ca, înțelegând sacrificiile ce se fac pentru o asemenea publicațiune, publicul să-i acorde atenția cuvenită.

TÂNĂRA

editură a „Librăriei universitare" I. Cărăbaș a tipărit un nou volum: „Isvoare bogomilice: Predica prezviterului Cosma" traducere, însoțită de un cuvânt înainte și o bogată bibliografie, datorită d-lui Alexandru Iordan un asiduu cercetător al buchiilor.

Traducera d-lui Iordan aduce informații precise asupra bogomilismului și înlătură astfel anumite legende religioase atribuite acestei secte.

TALISMANUL DE SAFIR

este titlul unei foarte interesante cărți pentru copii datorită d-nei Alice Basarab.

Volumul d-nei Basarab este recomandat de d. profesor Iorga ca „o cetire care instruește și îmbogățește sufletul acelora în mâna căror vom lăsa cândva țara".

Sub o formă ușoară care face lectura pasionantă pentru copii, autoarea scrie despre: Curtea Regelui Soare, curtea lui Brâncoveanu, a lui Ștefan cel Mare, In vechiul Egipt, etc. Momiți astfel, copiii capătă cunoștințe noui și încă dintre cele mai folositoare și cari rămân toată viața.

Talismanul de safir este, ca lectură extrașcolară a micilor elevi, un auxiliar ideal pentru profesor, cu atât mai mult cu cât doamna Alice Basarab are darul — foarte rar — de a ști să-și apropie sufletul copilului.

RAUTAȚI

REVISTE NOUI

Incă înainte de Crăciun va apare revista „Biberonul literar" condusă de un numeros comitet de juni și inseparabili poeți, în frunte cu d. Vintilă Horia.

O apariție meteorică, care va lăsa urme adânci... în buzunarul tinerilor ei colaboratori.

Numărul prim al acestei reviste, ce va fi **unic** din toate punctele de vedere este de pe acuma întocmit... în proect.

Nuvelele trimise la redacția Biberonului literar vor trebui să aibă minimum patruzeci de foi mari scrise pe ambele părți, mărunt dar foarte citeț, iar poezii se primesc numai în cicluri.

CÂND

întunerecul se lasă peste lume și peste gânduri apare în fericita întru ziaristică urbe a lui Bucur o gazetă micșoară, simpatică și care a rezervat și preocupărilor intelectuale un colț ce-și zice Caleidoscop intelectual.

Titularul colțului, colțos de felul lui, ne încolțește din când în când în stilu-i colțuros cu săgeți polemice muiate în venin de calitatea treia. Cineva pretindea că titularul cu pricina — pare-se (deși anonim și încă anonim bine) nu chiar necunoscut Universului literar — ar avea un dinte împotriva noastră.

Cum însă micile răutăți ale d-lui Caleidoscop la adresa Universului literar sunt destul de sistematice, acelaș cineva a constatat că dumnealui n'are numai un dinte împotriva noastră ci toți dinții și toate cele douăzeci și patru de „mesele".

Ținem să facem o singură rezervă... în ce privește măselele de minte.

LA ACELAȘ

colț al d-lui Caleidoscop este anunțată premierea de către „A. P. R." (Asociația Publiciștilor Români) a lucrării d-lui D. Stănescu Deteste intitulată: Mijloacele cele mai bune pentru combaterea imoralității în artă și literatură.

Și zice d. Caleidoscop:

„Fără a cunoaște în amănunte cuprinsul, — de care probabil ne vom mai ocupa și cu altă ocazie **să trăiască Many și Vassy copiii** d-lui Deteste tot creditul.

Bănuim că rândul „să trăiască Many și Vassy copiii" ar fi trebuit să sune: lucrării d-lui D. Stănescu.

Am semnalat eroarea pentru renghiul pe care zețarul i l-a jucat d-lui Deteste ca și detestabilei cronici.

AȘADAR

domnul D. Stănescu-Deteste (de ce i-o fi plăcut d-lui Stănescu să-și aleagă un pseudonim care se pretează la jocuri de cuvinte) a obținut premiul I **în valoare de 3000 de lei** pentru prețioasa lucrare a dumisale despre „Mijloacele cele mai bune...

Lucrarea, al cărei titlu ne amintește de Rivarol (mă gândesc la **un titlu** al unei lucrări a susnumitului) privește laturile juridică, socială și chiar literară ale chestiunii.

Avem în față un capitol din această lucrare (10 pagini) intitulat „Libertatea de creație și responsabilitatea creatorilor".

In cele 9 pagini și jumătate de citații bine alese, sunt reproduse — între altele — opinii din „Viitorul", „Almanahul A. P. R." pe 1938, Hippolyte Taine, D. Mărășescu etc.

D. Deteste este de părere că: „atâta timp cât responsabilitatea „creatorilor" (observați ghilimetele) va fi o vorbă goală — sau un început de maimuțăreală în justiție; ceea ce e tot una, — nu ne vom putea **descotorosi** de arta și literatura imorală".

Detestând — din capul locului — tot ce este trivialitate, îndemn la rău, viciu, noi rămânem la convingerea că imorale sunt în primul rând scrierile proaste.

r. st.

CHESTII...

După „chestia" din numărul trecut, în care am schițat cu modestie câteva aspecte din existența atât de des întâlnită a „oamenilor spirituali", am primit o carte postală, în care un prieten necunoscut mă întreabă cu o ispititoare iscodire: „Când veți scrie o „chestie" și pe socoteala oamenilor „inteligenți", adică a celor „deștepți" și „șmecheri" de meserie ?...."

Dorind să fiu pe placul cititorilor noștri, și în speță pe acel al „prietenului cu peniță ruptă" (așa semnează scriitorul anonim al cărții poștale, care probabil ca să nu-și desmintă pseudonimul, a ținut să-și arcuiască slovele cu... creionul), ne vom ocupa în „chestia" de azi despre oamenii „inteligenți".

Acestea fiind zise, să ne apucăm de bârfit:

Definiția sacramentală a dicționarului, asupra „inteligenței" arată că aceasta este **„facultatea de a cunoaște și a înțelege lucrurile".**

Această catalogare cristalizată atât de sterp și doctrinar în câteva rânduri tipărite, nu mai cuprinde întreaga sferă în care se lăfăește azi domeniul inteligenței cu toate anexele ei.

Astfel, dacă am lua după tălmăcirea strictă a cuvântului (nu vreau să zic „mot à mot" fiindcă e un franțuzism „oribil") s'ar înțelege că dacă de exemplu, **cunoști** o domnișoară Sexapilescu, și **înțelegându-i** nevoile, te lași jumulit de o mie de lei, ești neapărat inteligent.

Noi credem însă că acel care a **cunoscut** și a **înțeles** această stare de lucruri, nu poate fi împodobit decât cu titlul de mamifer cu trompă.

Iată deci, câtă diferență este între definiția abstractă și inflexibilă a dicționarului, și realitatea (mai mult sau mai puțin ilustrată) a vieții.

In zilele noastre, și în exemplul de mai sus, ca să poți fi socotit într'adevăr **inteligent,** trebue ca atunci când **cunoști** o domnișoară Sexapilescu, să-i **înțelegi** dorințele cernite în fundul sufletului și... să te alegi tu cu o mie de lei de la ea.

Ăsta da, e într'adevăr deștept. E prototipul înțelepciunii șmecherești care este apanagiul spiritual al timpurilor noastre.

A-ți scăpăra mintea la fiecare lucru (cinstit și care nu rentează), a cunoaște toate cele ce te înconjoară până în inima lor, și a înțelege din străfulgerarea unei singure priviri întregul tâlc al lucrurilor, nu mai sunt astăzi decât calități cari pot face din tine, după expresia vulgară, plastică și populară a zilei, un perfect **„fraer cu cioc".**

Pentru ca în secolul avionului, al șperțului, al undelor herțiene și al conversiunii să fii inteligent, trebue să fii în primul rând „șmecher".

Această calitate primordială nu o au însă toți „inteligenții", banali, apreciați după unitatea de măsură a vechilor principii.

„Șmecherul" de azi e cetățeanul care „a ajuns" (mijloacele nu interesează). El are un zâmbet maliții pentru fiecare și un cuvânt de plasat în orice ocazie. El e acela care știe „să se adapteze" trecând pe nesimțite dela slugarnicul „sărut mâna conașule" la „să trăești coane" și „salve șefule" ca să ajungă la urmă la agresiva și clasica apostrofare: „știi m'neata cu cine ai deaface ?".

Tot el e acela care prin cafenele dă soluții eroice de „salvare a țării" (în timp ce se ghiftuește cu consumațiile plătite de cei ce-l ascultă) și tot el ocupă locurile cele mai de cinste prin familii și la alte soiuri de spectacole.

Inteligentul de azi e acel care trage chiulul la slujbă dar care avansează vertiginos. E tânărul care merge la cinema cu cucoana cea mai frumoasă din oraș și se însoară cu fata cea mai cu arginți.

Insfârșit, inteligentul este acela căruia îi faci tezele la liceu, și care peste câțiva ani te salută cu degetul dus protector la pălărie (în cazul cel mai bun). E gazetarul care scrie trei rânduri pe an și se procopsește, e cetățeanul care până mai eri se trezea cocoțat într'o noapte de balanță ciungă a defunctului politicianism, la cine știe ce situație.

Deci, astfel stând lucrurile, să nu ne mire când auzim la câte-un colț de stradă dialoguri în genul acestuia:

— Multă lume pare inteligentă, când de fapt nu este deloc.

— Sper că nu faci vre-o aluzie la mine ?

— O nu ! Știi bine că n'am spus niciodată că ești inteligent. Tu ești șmecher...

GRIGORE OLIMP IOAN

SPOVEDANIE

de OLGA CRUȘEVAN FLORESCU

Săptămâna patimilor. De Luni postesc. Nu iau nici cina în astă seară, nici mâine dimineață micul dejun — ca să mă împărtășesc mâine Joi, la liturghie, trupul trebuie să-mi fie curat.

La biserică nu mergem nici odată cu trăsura. E pe malul apei și ajungem cu barca la ea.

Am mănuși de antilopă, pălărie de liberty și catifea. Trecerea pe apă e ca o punte între aceea ce se sbate în mine și lăcașul de pe mal. Il văd închis. Pe măsură ce oamenii, unul câte unul, intră, ies — starostele îl întredeschide și-l încuie. Eu sunt „ducuța" și, cum m'arăt în privdor mi se face cale; starostele vrea să mă introducă cu un salut mare și grăbit. Nu pot nici șovăi, nici aștepta; dar când la spate sună clampa, nu mai înaintez.

●

Biserica e întunecoasă. Ochiul părintelui Gheorghe e încruntat, răscolitor. Lângă măsuța lui, la stânga, c'o mână ridicând epitrahilul, îmi face semn să viu. Starostele îmi pune sub picioare covorul boeresc și fuge îndoind spinarea.

Sunt în genunchi; epitrahilul și Scriptura îmi stau greu pe cap.

Părintele Gheorghe începe:

— Fiica mea... Iată că te găsești în casa Domnului; întreabă conștiința și mărturisește tot — faptele, îndemnele și gândul. Descoperindu-te aici, Dumnezeului însuși te descoperi; preoții — eu și alții — nu sunt decât nedestoinicele sale slugi, mai păcătoși ca tine și care uită mâine ce astăzi o să spui. Știi bine — tot ce o să ascunzi, fiind cunoscut de Domnul înainte, vă face păcatul și mai greu. Lui îi vorbești, și dacă sunt aici să te ascult, e ca să pricepi mai bine vina și mai bine să te pocăești. Ia vezi în conștiință".

Mâinile mi s'au udat; țin rubla de argint dată de tata acasă, o fac roată în degetele-mi reci.

— Ai ceva de încredințat, ceva ce te apasă ?

Nu am — și ar trebui s'o spun. Sunt fără de cuvinte.

— Răspunde fiica mea la întrebări. La ce e poruncit de Domnul

— Ții postul ?

— Da.

— De când ?

— De Luni.

— Dar înainte ?

— . . . .

— Inainte ? Ce ai luat în săptămâna dintâi.

— Șocolată cu lapte și tartine cu unt.

O fi auzit părintele Gheorghe ?

Scriptura îmi părăsește capul, se așează pe măsuță clincănind din încuietorile de argint. Epitrahilul e ușurat.

— Șocolată cu lapte... Șocolată, când Mântuitorul postise patruzeci de zile în deșert ?

Epitrahilul se ridică, recade dealungul rasei. Părintele Gheorghe dă înapoi cu un pas.

— Pălărie cu panglici de mătase, bigudiuri. Asta venind ca să te spovedești ? ! Ca să te pregătești la Sfintele Taine ?

— Cei ce doresc să se apropie de Hristos și să-L slujească, poartă lanțuri de fier și dorm pe scânduri, își osândesc carnea râvnind la alte isprăvi. Iar cei ca tine, fiind creștini și ei, se feresc de cele mai ușoare porunci în slujba Domnului.

Cu coada ochiului mă uit la dreapta, în stânga. Bigudiurile îmi atârnă de ambele părți ale obrazului arzător, plecat.

— Cei care râvnesc pe calea înaltelor isprăvi nu se apropie decât abia, abia de dumnezeiasca desăvârșire. Ce să zicem de cei cari se feresc ? ! Epitrahilul și Scriptura mă acopăr din nou.

— Ai treisprezece ani; ai depășit prima copilărie; trebuie să-ți dai seama, să deslușești.

Aprig, cuvântul părintelui Gheorghe mă învață că oamenii, ființe plămădite în dumnezeire, se depărtează de ea tot mai mult, riscând să se prăbușească de-a binelea în dobitocire, în mrejele celui viclean. Neglijența, jugul trupesc, risipa — păcate încărcând viața acestor oameni. Făpturi conrupte și deviate, mai pot ei oare purta numele de creștini ? !

Pentru ispășirea păcatelor, părintele Gheorghe îmi dă o sută de mătănii, ce trebuie să bat astăzi.

La deslegare, el schimbă vocea oprindu-se și reluând repede, pe de rost.

Atunci, scăpând din mâinile mele muiate, rubla, de data asta roată într'adevăr, înconjoară măsuța și cade dând peste un picior.

Sprijinind cu o mână cele sfinte ce mă acopăr, mă târăsc ca s'o ridic. Vreau să nu mai fiu nimic, mi-e așa rușine, așa greu să mai fiu ceva...

Sărut crucea. Rubla e furișată pe măsuță, chiar în colț. Părăsesc biserica în fugă. Dealtfel întotdeauna ies așa.

●

Grădinarul Simion moaie vâslele în apă. Plec pe râu.

Un lucru s'a întâmplat. Este în mine. Dar n'o să mă gândesc la el privind la Simion. O să mă duc în pavilionul de sus. Acolo sunt. Lucrul din mine nu e nici biserica, nici ce a zis părintele Gheorghe, nici tot ce de acum a trecut. Lucrul e așezat în ce o să vie.

Ce știu, ce nu sunt și ce trebuie să fiu.

Ce știu e bine învățat ca tot ce a fost în lecții, dar iată că acum e pentru mine, pentru uzul meu. Ce nu sunt și ce trebue să fiu e ceea ce am învățat — creștina lege.

Nu e un gând și nici o voce care spune, e un clopot sunând. Faptul că l-am învățat, face din acel lucru ca o ușă deschisă dela sine, arătând dinainte pe unde o să treci. Textele sunt valuri ce mi ridică plânsul.

Calc prin boschete și merg dealungul aleii cu plopi.

●

„Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți".

Trimit în sat după țigani, bătrânii Stoica și Paraschiva. Așteaptă dincolo de conac. Le duc brânză de oi și mămăligă. Cu cât țiganii sunt mai sluți, mai schilozi, cu atât biserica pentru ei mi-este mai mare. Cum apucă pomana eu fug.

„Să nu știe stânga ce face dreapta".

Vine seara. Cum o să-mi împlinesc canonul ? Unde mișcările nu mi se pândesc și unde nimeni nu vine. Salonul de dans; da, salonul alcătuind singur o aripă din conac. Din afară, prin terasa mare, se poate intra. Icoana, cea de deasupra iconostasului cu sticlă și Noul Testament dăruit de arhiereu la a șaptea mea aniversare. Voiu pune icoana pe marginea sobei mari din colț și voiu citi în evanghelie.

Prind adieri de tămâie, umezeală; balconul orchestrei parcă mă binecuvântează deasupra ușii mari și cei doi stâlpi cu urne ce poartă imortele îmi propovăduiesc tăcerea, tihna lor.

In fața icoanei de pe sobă, mă plec până în pământ — mă ridic în picioare. După a treizeci și șaptea mătanie, bat celelalte rămânând în genunchi.

De la fereastra ce se deschide în ceardacul sticluit al grădinii de iarnă, pornesc deodată niște râsete. E la stânga, lângă mine; văd fără să mă uit. Verișoarele mele logodite, lume venită pentru Paște la conac.

N'o să întorc ochii. Bat mai departe

Râsete, lovituri în geam.

Râsete, lovituri în geam.

Imi lunecă privirea. Nu. Marginea sobei, Noul Testament. Știu să caut. Matei V, 11, 12. In carte citesc:

„Ferice va fi de voi când, din pricina Mea, oamenii vă vor ocărî, vă vor prigoni și vor spune tot felul de lucruri rele și neadevărate împotriva voastră!".

„Bucurați-vă și vă veseliți, pentru că răsplata voastră este mare în ceruri".

Pot să rădă; citesc. Textul nu mai este valul cu plâns; mă încercuește, mă izolează, mă dizolvă. Fereastra din ceardacul sticluit e ca un biciu ce pocnește și cartea e ca o aripă desfășurată în zbor.

Ce mai mă râd logodnicii și verișoarele ! Pe brațul ofițerului ulan nu mai poate Nina; de hohote Tatina prinde a tuși.

Biciul.

„Ferice va fi de voi când din pricina mea, oamenii vă vor ocărî...

Recitând, privirea îmi cade pe degetul mare ce ține cartea, degetul meu cu unghia așa de frumoasă. Recit făr să înțeleg — unghia, unghia.

Iar Matei. V. 30.

„Dacă mâna ta cea dreaptă te face să cazi în păcat, taie-o și leapăd-o dela tine".

Cuțitașul de sidef e în buzunar. Știu că, dacă mă mai uit numai odată, se va sâvârși.

Canonul. După a optzeci și patra oară, număr mătăniile bătând numai cu capul de parchet. Osteneala nu va face să-mi pierd firul, să-mi scape numărul prescris; ispășesc prin el și deslegarea mea e suta întreagă.

De o oră sunt printre ceilalți.

Iată-mă gata pentru împărtășanie. Dar asta nu e tot — mâine vreau să fiu nouă. Vreau să mă curăț și apoi să reiau zilele înainte. Ca după o lipsă, un somn ce te-ar tăia în două.

Tocmai asta — somnul. Am găsit: mă voiu trezi (știu s'o fac după voință) ca să văd cele două ace ale ceasornicului meu când va fi miezul nopții. La miezul nopții se întâmplă lucrurile mari și atunci voiu face jurământul, voiu lua marea hotărîre de a fi alta.

„Fiți curați ca porumbeii".

Mă duc să mă culc.

●

Mi-au citit foile, paginile de jurnal.

S'au distrat așa de mult, mai ales arhitectul, marcând cu degetele rândurile la sfârșit.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

14-938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 14
SAMBATA 21 MAI 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

G. Topârceanu

Calea către opera lui Topîrceanu mi-a fost deschisă de câteva versuri, aparent de o simplitate extraordinară, dar, găsesc, pline de simțire și poezie superioară, publicate în nu mai știu ce revistă. Le citez aci:

Cri, Cri, Cri,
Toamnă gri
Tare-s mic și necăjit.

Poate aceste câteva cuvinte din poezia lui Topîrceanu să nu spună prea mult. Insă chiar și lipsite de sensul întregei balade din care fac parte, ele înseamnă o pricepere adâncă și o putere de redare extraordinară a unor impresii răslețe, singuratice, pline de nostalgie ascunsă și personală.

Sunetul, armonia, sărăcia, poate, a imaginei poetice, ritmul curios, îmbinarea întreagă, toate contribuesc să facă din versurile mai sus citate o splendidă reprezentare a suferinței pline de tragedie și totuși de nepăsare a unui greeraș, la venirea ernei.

Parcă greerul stă în față. Il vedem. Mic, zgribulit, ridicând o aripioară în sus, înspăimântat de vântul rece, așteptând un calm pentru a mai cânta o arie, și plângându-și soarta amarnică, printre ierburi, așa cum e el, — mic și necăjit.

E, cine știe, și o alegorie a poetului veșnic vagabond, dar mare cântăreț al naturei....

Poezia lui Topîrceanu e plină de contraste, uneori isvorând din crudă ironie, din priviri aspre asupra realităților. Alteori se luminează. Și avem pasagii de minunată poezie pură, am putea spune, redată cu măestria unui artist, care simte și care știe să-și dozeze simțirea prin mijlocul inteligenții.

Puțini îl cunosc pe Topîrceanu. E aproape inexplicabil cum de s'a ascuns așa de bine după zidul ignoranței mulțimei un talent ca al lui. Păcat însă, și cei ce pierd sunt mai de grabă cei ce nu-l cunosc.

Citirea lui aduce nespusă desfătare. Te cufunzi într'o lume de cuget, de intelect curat și limpede care desprinde cântec Dumnezeesc din viața cea aspră și rea, din fiecare zi. Visezi cu un artist desăvârșit vise de ironie, și vise de minuni. S'ar putea găsi falșitate în această variație de gamă poetică. Nu e decât o dovadă în plus a talentului său de structură solidă și serioasă, îndreptățit să aborde subiecte variate.

Acum când se împlinește un an dela moartea lui, să ne plecăm o clipă pios capul spre amintire. Un omagiu mic dar sincer, și cu atât mai valoros.

Să ne gândim că Topîrceanu a scris:
O, i-atât de bine, când pe drumuri
ninse,
Intâlnești o casă cu lumini aprinse
Un ogeac din care se ridică fum,
Când te prinde noaptea călător la drum

Atât de ar fi rămas de pe urma lui și ar fi fost destul spre a-i ridica pe piedestalul gloriei unei limbi perfecte, ca îmbrăcăminte pentru un sentiment duios și senin, pe care orișicine ce e călător vreodată, sau orișicine pricepe cântecul poeziei îl poartă în suflet.

Aceste patru versuri sunt de o măestrie fără seamăn. Ele înseamnă talentul cel mare al lui Topârceanu, talentul formei și fondului.

Să ne plecăm o clipă capul pentru el.

VICTOR POPESCU

N. Grigorescu — Țiganii

OCTAVIAN GOGA

Cuvânt rostit la ședătoarea comemorativă a Societății Scriitorilor Români

de TUDOR VIANU

Intâia ședătoare a Societății Scriitorilor Români se cuvine a fi închinată aceluia dintre primii meșteri ai limbii noastre, în jurul căruia moartea și eternitatea au început a țese harnice podoabele lor. Vor trece anii în scurgere neistovită, vor apărea mereu copii cari vor crește și tineri cari vor îmbătrâni și undele acestui fluviu fără sfârșit vor purta deapururi imaginea lui Octavian Goga, așa cum în nopțile senine, valurile Oltului duc pe crestele lor chipul strălucitor al luminii.

Sunt rari scriitorii cari să merite, în aceeași măsură cu Octavian Goga, omagiul mereu împrospătat și amintirea de lungă durată a viitorimei. Viața și poezia lui au fost ca niște daruri care trebuesc întoarse. Le vor întoarce șirurile de oameni cari, în timp de ani numeroși, vor recunoaște în versurile lui Goga o expresie generală a sensibilității românești. Există în firea oricărui poet un amestec de vibrații individuale și de răsunete obștești. Dozarea acestor materiale aeriene este deosebită însă la fiecare poet în parte. Sunt poeți cari nu depășesc niciodată cercul individualității lor și a căror jale sau bucurie pot umplea cu răsunetul lor spațiile infinite, fără ca ei înșiși să se urnească vreodată din evenimentele strictei lor intimități. Sunt însă cântăreți cari se avântă în largul vieții. „Cristale sonore așezate în mijlocul lucrurilor", așa cum spunea despre sine un mare rapsod al veacului trecut, ei prind vuetul din adâncuri, amplifică șoapta și se rostesc prin mii de guri deodată. Din rândul acestora făcea parte cântărețul către care se îndreaptă astăzi gândurile noastre. Cine citește versurile lui, cu preocuparea de a găsi ceea ce alcătuește caracteristica lor statornică, nu poate să nu observe în ce măsură se ascunde în ele omul individual, pentru a face loc exponentului colectiv. Sentimentele și reacțiile pe care el le notează sunt acele ale întregei lui obști. Energia individuală a simțirii sale nu se asociază acestor expresii generale decât pentru a le da mai multă viață și adâncime. Isvoarele unor astfel de cântece stau însă în afară de poet și glasul acestuia nu se împărtășește mulțimilor decât după ce le-a primit în sine, după ce le-a transformat în sânge și carne de-a sa prin miracolul unei adevărate eucharistii poetice. Atât de mult a fost Goga cântărețul mulțimilor din care se ridicase cu misiunea de a le reprezenta, încât în una din cele mai mișcătoare poezii ale sale, închipuindu-și propria sa moarte, concentrându-se adică asupra gândului cel mai intim și mai subiectiv, el o face după chipul tipic de a reacționa la acest fel de reprezentări al unui om tânăr din neamul său, care cere maicii și iubitei sale să-și cernească năframa și să-i rânduiască cuvenita liturghie de înmormântare. Totul se rezolvă la Goga în cadre generale, în largi acorduri colective pline de simplitate și măreție. Dar dacă puțini sunt poeții cari să se fi dăruit mai larg mulțimilor, puțini sunt acei cari să aibă mai multe drepturi ca Octavian Goga la amintirea și fidelitatea lor.

Poetul va trăi. Va trăi pentru tot ce-a reprezentat și va trăi pentru tot ce a știut să facă din instrumentul delicat al limbii, pe care a adus-o să răsune cu accente noi. Căci despre Octavian Goga se poate rosti fără nici o teamă, cuvântul prețuirii care se acordă celor mai aleși dintre poeți. Goga este creatorul unei armonii noi, în care capătă expresie artistică graiul oamenilor din Ardeal, tonalitățile și inflexiunile lor. Niciodată limba românească n'a sunat în același fel înainte de Goga și niciodată nu va răsuna aidoma în viitor, fără ca mintea să nu ni se ducă înspre sorgintea acestor ecouri. Nu este locul acum să cercetăm mai de aproape din ce elemente este făcută melodia aceasta în care sufletul nostru percepe o încrucișare de accente virile și de exclamații ale durerii. Numai cine a înregistrat vreodată această melopee a adâncimii poate spune că a cunoscut cu adevărat poezia lui Goga. Iar cititorul ale cărui aparate de înregistrare au fost destul de sensibile pentru a prinde și reține acest răsunet unic, poate să uite tot ce poezia de care ne ocupăm cuprinde în ordinea intelectuală și morală, fără ca prin aceasta să piardă ceva din esențialul ei poetic. Prin laturea ei de căpetenie și prin sâmburele ei generator poezia este cântec, muzică distilată din graiul gloatelor. Este poet, scriitorul care se pricepe să ducă la capăt operațiile gingașe ale acestei alhimii și este poet de seamă acela care, întocmai ca Goga, ajunge să dăruiască lumii un cântec nou.

Iar acum când mintea ni se duce către zările îndepărtate ale viitorului, care va cunoaște în Goga pe poetul reprezentativ și pe poetul muzician, o dureroasă îndoială a sufletului ne încearcă. Copiii cari vor crește de aci înainte și tinerii cari vor îmbătrâni, undele neistovite ale fluviului celui mare peste fața cărora va juca icoana poetului întocmai ca imaginea lunii peste apele Oltului, înspăimântătorul iureș de oameni ai posterității nu vor ști aproape nimic despre acea ființă particulară care s'a numit pentru atâți prieteni și dușmani Octavian Goga. Acel care a vorbit despre masse întinse de muritori nu s'a zugrăvit pe sine nici cât acei vechi meșteri cari pictau în colțul cel mai ascuns al operei pe care o întocmiau, chipul lor modest. Urechea cea mai atentă și cea mai iscusită nu va putea lămuri în aceste bărbătești și dureroase cântece ale tuturor, suspinul personal al cântărețului. Sub protestele, blestemele sau revendicările generale, glasul care le articula nu

(Urmare în pag. 2-a)

— f. —

Topârceanu și arta mare

In volumul „Postume" apărut recent la „Cartea Românească", Topârceanu are, intre altele, următoarele considerații despre poezie, într'o prefață admirabilă de 15 pagini. „Am citit o poezie și mi s'a parut bună, — asta nu înseamnă: am cetit o stare sufletească și mi s'a părut foarte reușită... Poezia, în înțelesul obișnuit și clar al cuvântului, este arta versurilor, — adică o artă specială, cum e pictura, muzica, arhitectura. După această definiție, nimeni nu te împiedică să te înfiori și să cazi în extaz in fața universului; dar, ca să fii poet, trebue să scoți din acei fiori ceva, o operă de artă concretă. Să n'ai cumva pretenția să te admirăm numai fiindca ai căzut în extaz, așa, de unul singur. Iți mai trebue și darul de a ne face, cu ajutorul cuvintelor, să simțim și noi ce-ai simțit și tu, să ne înfiorăm și noi puțin".

Și autorul termină cu o concluzie categorică, pentru ceea ce am numi o etică a artei: „In artă nu există gen superior și gen inferior; există numai opere izbutite sau incercări avortate. Puterea de expresie e totul".

Scrise negru pe alb, aceste rânduri dau o satisfacție deosebită acelora cari au simțit nevoia să le vadă cât mai des exprimate. In scrisul românesc de azi, se teoretiză foarte puțin arta; preocuparea de căpetenie este viața, cu metodele ei de investigație și cunoaștere.

S'a dat un credit extraordinar documentului, — acelui „extaz de unul singur", în care Topârceanu nu are încredere. El e un artist, în înțelesul de meșteșugar, făuritor dibaciu și stăruitor de opere, cari trebuie să fie isbutite. *A pus atâta patimă în convingerea sa de technician, incât, față de „extazul de unul singur", a luat o atitudine primejdioasă, riscând multă vreme să treacă drept un autor humoristic, de parodii și anecdote. Mulți nu s'au apropiat de el, din pricina bravadei sale. In fond el avea dreptul să nu se sinchisească de ce cred alții, cititori sau critici. Ideea sa despre artă era prea subtilă, spre a comunica ușor, și prea adevărată spre a înceta el singur de a mai crede în ea. Este ideea artei mari, după care artistul renunță la sine și se pierde cu totul în expresia obiectivă și concretă a creației, ca grăuntele în firul de grâu.*

Normal ar fi ca, ori de unde ar porni, o concepție înaltă despre artă, să aibă răsunet. Aflată la Topârceanu, ea s'ar cuveni cu atât mai mult să impresioneze, cu cât el n'a susținut-o teoretic, ci numai temperamental. A pus o frumoasă pasiune ca să alcătuiască versuri care să nu se asemuiască cu altele, ca înfățișare ritmică, ca armonie și vocabular. Se prefăcea că nu-l preocupă decât iscusința formală, împerecheri ciudate de neologisme cu vocabule fragede de plante și gâze; din drama anotimpurilor s'a amuzat să rețină o anumită muzicalitate ciclică, exterioară ,care ar sugera permanența și obiectivitatea. S'a ascuns cât a putut mai bine pe sine, ca să iasă în evidență poezia, *liberă, fără urmele* extazului, *chinuitoare și impure. Cât pentru profunda sa emotivitate, ea apare de o desăvârșită noblețe, fiindcă a vrut s'o ascundă ca pe o taină.*

— f. —

AMINTIRI

de MARCU BEZA

Caut să recnem câteva clipe răslețe din legăturile prietenești cu Goga. Ne cunoscusem în treacăt la București, după ce numele noastre apăruseră alături în Luceafărul **și în** Românul **de peste munți. Ne apropiasem apoi la Paris pe vremea de sfârșite a zăboiului. Ședea la „Hôtel des deux mondes", unde coboram și eu deseori din Londra, purtându-i vești despre ceeace se gândea în lumea cărturărească engleză. Impreună cu neclintitul sprijinitor al cauzei noastre, Allan Leeper, tradusesem** Notarul. **Piesa trecea în manuscris la unii fruntași ai presei cari vroiam să-și dee seama de împrejurările ardelenești. Plănuiam încă s'o punem pe scenă.**

Spre a întâlni anume personalități engleze, veni și Octavian Goga la Londra. Intr'un rând, stând la masă, i-am făcut mărturisirea:

— Numele tău, cât și imboldurile aprinse, răzvrătitoare, par să purceadă dintr'aiuri...

— Vrei să zici din Macedonia. Adevărat, familia mea ca și aceea a lui Șaguna și Gojdu, se trage de-acolo.

I-am povestit atunci de Iosif:

„Student fiind, poetul mă văzu din poarta unei taverne și mă chemă: Vino să închini un pahar, că și eu sunt dintre pripășiții Pindului. Intr'asemenea clipe, când stau de-mi înăbuș amarul, mi-apare vedenia acelor îndepărtate meleaguri, de cari îmi vorbea tata".

Altă dată, pășind cu Goga în sălile Muzeului Britanic, ne oprirăm dinaintea unor statuete funerare:

— Inlocuiau, am zis, prinoasele de ființe vii; precum într'un timp, după îmblânzirea moravurilor, nu se mai aduceau jertfe omenești la temeiul ctitoriilor de seamă. Incât legenda Curții de Argeș are obârșie primitivă.

— O fi... Dar maestrul-arhitect ce nu-și cruță nici soția-i scumpă întru săvârșirea unui monument... Cât de profund caracteristic și plin de înțelesuri!

Ideea îl va fi urmărit îndelung pe Goga; căci în vremea când ajunse ministru al Cultelor, pătrunzând la el, printr'o groază de lume așteptătoare, dete la o parte hârtiile câte se grămădiseră pe masă, și plecat spre mine:

— Mă gândesc la o piesă... Ii voi da titlul: Meșterul Manole. **Inchipue-ți un artist, un sculptor, adânc și pătimaș atras de o femee... Neputându-și stâmpăra dorințele, își pune tot sufletul, toată râvna-i cotropitoare, la întruparea dăltuită a frumuseții.**

— Și prinde în marmoră, adăugii eu, o iubire ce stărue mereu, neatinsă de urât și moarte, după rândurile poetului Keats:

„Mai fericită, fericită iubire! Pe veci caldă și tot încă dorită, pâlpâind pe veci și pe veci tânără, cu mult deasupra pasiunii omenești ce lasă inima adânc întristată și sătulă, arzând fruntea și limba uscată".

Ne pierdurăm astfel în vorbă. Pomenirăm între altele și de opera lui Ibsen: Când ne vom deștepta dintre morți, izvorâtă tocmai din tristețea omului ce-și lasă în urmă viața, nălucitoare de plăceri și de vise — toate jertfite zămislirii artistice. Intr'o vreme tresării, amintind lui Goga de mulțimea ce-l adăsta cu fel și chip de trebi.

„Ai dreptate, oftă el. Trebue să coborâm la pământ".

Nu-l părăseau nicicând năzuințele poetice. Și, ceeace este rar la noi, rămânea acelaș om, neînrâurit de situații și împrejurări. Deși foarte îngreunat de grijile Statului, merse într'o zi cu mine până la Ministerul Instrucției, în fruntea căruia se găsea pe-atunci d. P. P. Negulescu, pentru a ne sfătui cu acesta asupra unor conferințe ale mele ce-au alcătuit pe urmă volumul: Romantismul Englez. **Am spus undeva acolo, privitor la poetul Robert Burns:**

„Naționalismul său nu înlătură, ci se împletește cu grija umanitară, în felul cum se întâmpină la noi în poezii ca „Un om", „Cosașul", „Graiul Pânii" din a doua perioadă a lui Goga".

In vremea din urmă primea cu vădită mulțumire și entusiasm urmele românești ce le desvăluiam în Răsăritul Ortodox:

„Oricât să fi bănuit, nu mă așteptam la atâta comoară de artă religioasă. Doamne, ce trecut am avut!"

Il stăpânea o mare dorință; să poată lua și el toiagul unui pelerin smerit. „Știi, îmi zise, mă resimt de o lipsă adevărată, că n'am cunoscut Locurile Sfinte". Il poftii deseori, foarte stăruitor. In sfârșit se hotărîse: „Vino de mă iea, ori de nu, telegrafiază-mi; că pornesc îndată, negreșit pornesc".

Și rânduisem tot. O cercetare de câteva zile a Ierusalimului cu prelungire în Galilea, Biblos Damasc, Baalbec, până către înălțimile Libanului. Dar nu-i fuse iarăși îngăduit să plece. In schimb am luat dela cedrii solomonici, de i-am adus pentru Ciucea niște conuri de semânță. Era de față și veneratul profesor Cuza, când i-am dat lămuriri asupra folosinții lor. Și nu știu, poate le va fi încredințat pământului, poate vor fi prins, poate după veacuri un cedru îi va umbri solemn mormântul — drept simbol al faimei neperitoare.

CRONICA LITERARĂ — AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

VICTOR PAPILIAN: Vecinul, nuvele

(„Cugetarea", 1938)

Sunt ani de când criticii literari n'au avut prilejul serios să recenzeze un volum de nuvele. De aceea simţim oarecare şovăială în faţa volumului de 254 pagini, cu patrusprezece bucăţi, — unele mai întinse, altele de două trei file, —ale d-lui Victor Papilian.. Inainte de a intra în analiza cărţii, am dori parcă să facem o expunere teoretică despre nuvelă, să arătăm pentru ce nu mai este cultivată ca speţă în literatura actuală, care e situaţia ei în raport cu romanul, şi ce dovedeşte înstreinarea ei de favoarea publicului. Dar volumul d-lui Papilian ne scuteşte de ocoluri. Ca autor, d-sa are aerul că ignoră ce se întâmplă în jur, că nu se ţine în pas cu moda literară, şi că a compus pe îndelete, nuvelă cu nuvelă, ca într'o vreme de prosperitate a genului ! Publicate treptat în **„Gândirea"**, aceste nuvele au fost observate de unii cititori atenţi, şi în ultimul timp începuse să se vorbească stăruitor despre valoarea d-lui Papilian în literatura noastră. Adunate în volum, ele dau o impresie globală. Nimic nu lipseşte din cerinţele superioare ale speţei.

Ne apropiem de carte cu o caldă duioşie şi descoperim rând pe rând preferinţele noastre fundamentale pentru literatura ca metodă integrală de manifestare a spiritului. Cât de divers este sufletul scriitorului într'un volum de nuvele, şi câte străluciri se deschid cititorului în inimă şi în gândire. Omenescul desvălue mii de feţe, se lasă atins pe o scară înaintată, în sus şi în jos, iar capacitatea noastră de dragoste şi asimilare creşte cu fiecare caz, cu fiecare subiect.

In prima povestire din volum, care poartă titlul cărţii, autorul se apropie cu un tact parcă de duhovnic, de sufletul unui ţăran necăjit. Ii muria vita în bătătură, fără sprijin de la nimeni, ca s'o tămăduiască. Era un ţăran ungur, de altă confesiune decât vecinul său ortodox. Dacă ar fi să asculte de sfatul vecinului, ar trebui să facă dobitocului un maslu. Dar preotul ungur refuză să slujească pentru o vită. La ortodocşi este altfel legea. „Dumnezeu deopotrivă grijeşte şi de oameni şi de vite". Şi în staulul ungurului, vin copiii să se roage cu cântări din biserica ortodoxă. Vita se întremează, pentru că şi „Dumnezeu s'a născut în iesle !" Sbaterea aceasta dramatică din fiinţa omului simplu, de lângă pământ, o vede d. Victor Papilian, cu o simpatie imensă, amănunţit, în ţesătura ei intimă.

In **„Copii fără Dumnezeu"** e vorba de o scrisoare venită din Rusia. După douăzeci de ani, un prizonier scrie, şi întreabă de soţie şi copii. Mărturiseşte însă că el s'a însurat, şi că are doi copii, acolo, în străini. Ce este de făcut ? Scrisoarea cade în mâna mamei prizonierului. Ea va decide ce este de făcut, dacă să comunice norei vestea aflării în viaţă a soţului care s'a reînsurat şi are alţi copii. Şi ea decide că soluţia este tăcerea, pentru totdeauna : „Fată, să dăm de pomană şi să plătim sărindare... Petruţ a murit !". In **Maternitate** citim o foarte fină analiză a unui sentiment ciudat ce se naşte în sufletul unei simple servitoare, când află că stăpâna ei o să nască: „Ciudată schimbare i-a pricinuit Valeriei sarcina stăpânei. Sufletul ei cald şi moale ca un cuib, dă adăpost parcă şi hrană totdeodată, rodului din pântecele stăpânei. Tainele trupului împovărat treceau prin ea scoţându-i, nu ştia de unde şi cum, gândiri şi simţiri noui. Cât era de îndepărtat timpul de odinioară, când, ţărancă proastă, socotea sarcina femeilor la rând, cu sarcina vitelor, ca o stare firească a trupului. Ce putea ea pricepe atunci din taina şi frumuseţea înfăptuirii unui suflet ? Viţelul sau copilul. Tot una ! Dar acum simţia fiori noui, tresăriri noi de viaţă.

Purta laolaltă cu stăpâna aceeaş sarcină, ea în suflet, stăpâna în trup, şi pruncul cel dorit trăgea parcă duh din sânul a două mame".

D. Victor Papilian nu se opreşte însă numai la aceste teme, în care îşi poate arăta cu prisosinţă o simpatie de adevărat creator pentru originalitatea de viaţă a unor personagii puţin evoluate. D-sa mai este şi un constructor şi un analist. Vom afirma chiar că d. Victor Papilian este printre puţinii scriitori români de azi, care are cea mai largă posibilitate de a apropia personagiile d-sale de adevărata intelectualitate.

Cultura autorului este aceea a unui spirit modern. Se complace în jocurile raţiunii, cunoaşte valoarea argumentărilor mistice sau logice. De la scene din viaţa nediferenţiată a ţăranilor, servitorilor, soldaţilor, se ridică după plac, la analiza subtilă a experienţelor rafinate ca în **„Trădare"**, sau în avântări îndrăzneţe şi ingenioase speculaţii ca în **„Râsul"**. **„Trădare"** ne face să ne gândim serios la Poe. Uităm printre rânduri că autorul este un modern, pe

Victor Papilian

care îl interesează într'adevăr acea energie fantastică a spiritului. capabilă să însufleţească şi să modeleze materialitatea, ba chiar să mute constelaţia Centaurului de pe osia ei cerească ! Un modernist vede aici magie, misticism. Mai pluteşte însă din scrisul nervos şi peremtoriu o frumuseţe stranie, o lumină extraordinară a cerului, care purifică, schimbă la faţă şi îndeamnă spre alte tărâmuri.D. Victor Papilian are puterea de a surpa credinţe şi a sădi altele în loc. Insuflă dragoste, dor şi o imensă nelinişte, o scoatere din echilibru şi o aşezare parcă la răspântia tuturor vânturilor. Cât de stranie umbră nu lasă în suflet acea nuvelă : **„Minunea Sfântuliu Anton ?"**. De unde, la un autor care trăeşte în afară de sbuciumul Capitalei, un om de ştiinţă riguroasă ca medicina ,aceste nobile preocupări, tratarea magistrală a problemelor pe care le pune totdeauna original şi interesant? **„Minunea sfântului Anton"** este povestirea care s'ar cuveni în deosebi comentată. Tragicul din ea este poate cel mai omenesc şi cel mai grav. Ne gândim la locul d-lui Victor Papilian, în literatura românească, după apariţia volumului „Vecinul". Dacă critica îşi va face datoria, cartea şi autorul vor servi să deschidă un drum nou. Exemplul unei literaturi grave, fără tutela superficială a modei, tratarea unor teme adânci, cu mijloace de artă superioară, trebue neapărat să constitue un criteriu de primenire şi influenţă.

Cu d. Papilian ni se pare de altminteri că se întâmplă un lucru care poate fi socotit o şansă a destinului literar. D-sa va fi apreciat de o altă generaţie de cât aceea a contemporanilor săi de vârstă. Tinerii citesc astăzi opera d-sale şi se miră că în jurul ei au plutit până acum umbrele tăcerii : Tinerii se încearcă să-i dea operei d-lui Papilian, circulaţia ce i se cuvine. Este cel mai mare omagiu ce i se poate aduce autorului. Omagiu care probează că însuşi autorul este tânăr, cu acea tinereţe durabilă a spiritului spre care năzuim s'o dobândim, ca s'o lăsăm amintire despre noi, posterităţii.

Societatea scriitorilor români omagiază pe Octavian Goga

Publicăm în corpul revistei noastre două din manifestările omagiale aduse de Societatea scriitorilor români, **lui OCTAVIAN GOGA, în şezătoarea literară de Duminică dimineaţă, din sala Teatrului Naţional. Articolul** Octavian Goga, **de d. Tudor Vianu şi poezia** Arhanghelul care a plecat, **de d. George Gregorian, au fost citite în faţa unui public imens, care a ascultat într'o im-**

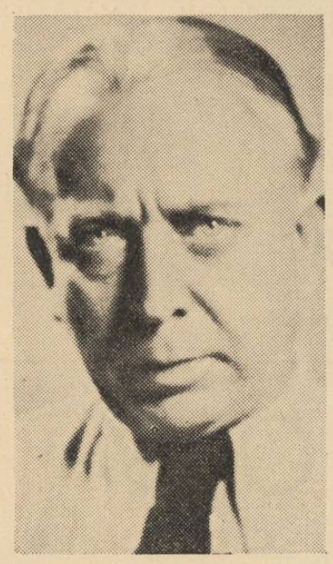

presionantă reculegere, programul de omagiere.

Şezătoarea a fost prezidată de d. Ion Marin Sadoveanu, **care a pronunţat un emoţionant cuvânt de deschidere, arătând, plin de tristă înduioşare, cum „astăzi, printre cei dintâiu, aşa după cum se cuvine, scriitorii români se închină îndurerat şişi smeriţi, amintirii unuia dintre cei mai mari ai lor : lui Octavan Goga".**

Restul programului a cuprins lecturi din opera lui Octavian Goga şi poezii scrise sau închinate memoriei „poetului pătimirii noastre". D. prof. N. I. Herescu **a citit poeziile caracteristice :** Lăutarul, Bobotează, Fără ţară ; **d.** Ion Pillat **a citit :** De o fi să mor **şi** La moarte, **precum şi poema originală** Alesul. **Au citit deasemeni din opera proprie : d. dr.** V. Voiculescu : Stelă funerară, Mai multă noapte ; La râul vremilor ; **d.** Ion Minulescu : De vorbă cu iarna ; Rânduri pentru pasărea călătoare **şi** Glasul morilor ; **d.** Al. Cazaban **a încheiat programul prin schiţa :** Pe alte ţărmuri.

OCTAVIAN GOGA

(URMARE DIN PAGINA I-A)

strecura nici o mărturisire despre durerile şi aspiraţiile sale neîmpărţite. Şi cu toate că gloria cea mai mare este poate aceea a scriitorului atât de complet întrupat în opera sa, încât nici o ştiinţă nu ne este necesară despre împrejurările variate şi relative ale vieţii sale, ar fi totuşi o mare pierdere ca din lume să dispară până şi amintirea personalităţii pline de farmec şi seducţie a scriitorului care ne-a părăsit atât de neaşteptat. Personalitatea aceasta a fost o mare podoabă a lumii. Ea merită să trăiască în amintirea generaţiilor de mâine.

Ce uimitoare era descoperirea omului în poetul şi bărbatul politic Octavian Goga! Până la un punct mintea urmărea satisfăcută continuitatea creatorului cu omul acesta mărunt şi energic, încordat ca un resort de oţel. In tinereţea sa, atunci când socotea că va avea destul răgaz pentru a termina o teză de doctorat, ca atâţi dintre camarazii săi cu destine mai liniştite, Goga se oprise asupra unei civilizaţii şi a unei epoci în care recunoştea spirite afine şi o atmosferă în care i-ar fi plăcut să respire. Ani de-a rândul lecturile sale s'au oprit asupra Renaşterii italiene şi o călătorie la Florenţa l-a făcut să completeze cu impresii nemijlocite, cele aflate de prin cărţi. Acolo, în mânăstirea lui San-Marco, unde Fra Angelico zugrăvise câte o capodoperă nemuritoare până şi pe zidurile cămărilor cu provizii, descoperise Goga într'o strâmtă celulă amintirea lui Savonarola, călugărul fanatic şi revoluţionar care a aruncat pe rugul ispăşirii atâtea din minunile de artă strânse în capitala Toscanei. Câţiva ani în şir a crezut Goga că va putea termina lucrarea sa despre Savonarola, din care s'ar putea ca arhiva sa să mai păstreze unele proecte şi însemnări sau chiar unele desvoltări mai întinse. In tot cazul, din ce a fost mărturisirea sa repetată, biograful viitor va putea extrage un preţios element de caracterizare. Afinitatea cu iconoclastul florentin din veacul al XV-lea, aspră şi sublimă personalitate etică şi religioasă, aruncă o interesantă lumină asupra structurii morale a scriitorului nostru, în care pasiunea de a se întrece şi de a sluji se arăta şi în închinarea pe care el, artistul, consimţea s'o aducă altor ideale decât acele ale creaţiei literare.

Mulţi dintre vechii lui camarazi mai povestesc încă de tinerelul iute, plin de spontaneitate şi voie-bună, cucerind pe loc inima celor din preajmă şi care trimitea gândul adeziunii sale către asprul mistic în care Domnul îşi alesese unealta teribilă a sancţiunilor Lui. Sub învelişul atât de plăcut al camaradului poet, capabil să învingă şi inima cea mai ursuză, se svârcolea adeseori ghiara torturii morale. O vocaţiune ascunsă pentru durere explică afinitatea cântăreţului nostru cu misticul, fanaticul şi martirul florentin. Mult mai târziu, când rana de altădată se cicatrizase temeinic, Octavian Goga a povestit studenţilor Facultăţii de litere din Bucureşti, într'o şedinţă neuitată, cum tânăr fiind, cetirea romanelor lui Dostoevschi, îi sugerase un sbucium atât de răscolitor al conştiinţei, încât simţindu-şi sănătatea sa nervoasă adânc zguduită, a trebuit să se odihnească mai multă vreme. Cine ar fi spus-o? Tânărul poet, care se hotăra atât de uşor să cânte şi glumea cu atâta voe-bună, se cufunda uneori în marele ocean al durerii umane şi se avânta chiar atât de departe în largul lui, încât se întorcea acasă cu puterile istovite, plin de răsunetele cumplitei lupte Cine ar fi spus-o?

Cine-va ar fi spus-o totuşi. Acest cineva nu era altul decât Ion Luca Caragiale, dar nu acel pe care ni-l prezintă anecdota uşoară ci acela pe care ni-l evoacă mărturii mai profunde, făcute de oameni capabili să-l înţeleagă. Povestea Vlahuţă, într'una din odăiţele locuinţei lui din strada Visarion. Se întâlniseră mai mulţi prieteni, Vlahuţă, Delavrancea şi alţii. Era ziua de naştere a lui Caragiale, care era aşteptat să sosească cu trenul pentru a fi sărbătorit pentru cei cincizeci de ani ai lui. De odată se deschide uşa şi apare Caragiale, purtând parcă o mare povară pe umeri. Ce se întâmplase? Caragiale se aşează, nu glumeşte, tace. Este vreo nouă poznă a prietenului Iancu? Dar, nu! Ochii lui încep să lăcrimeze şi acel care începuse a fi numit „marele nostru umorist" începe să povestească cum cu cincizeci de ani mai înainte, într'o odăiţă modestă din Ploeşti, se năştea un prunc sortit durerii. Acest prunc crescuse, devenise scriitorul înconjurat de admiraţia generală şi recunoscuse în tânărul poet, un suflet care putea urzi cu al lui tainicele fire ale afinităţilor elective.

Intre Caragiale şi Goga a existat una din prieteniile cele mai mişcătoare despre care vorbesc analele literaturii române. Unde, pe ce plan, se legau firele acestei atracţii reciproce? Era numai prietenia dintre doi oameni cari se admirau pentru darurile lor spirituale? Totuşi, lucidul şi scepticul Caragiale ar fi putut să se închidă omului de acţiune care creştea atât de furtunos în Octavian Goga. El ar fi putut să se închidă şi faţă de poetul liric, aşa cum i se întâmplase altă dată cu Eminescu, a cărui dimensiune excepţională el o recunoscuse din primul moment, fără ca între ei să se lege o prietenie cu adevărat cordială. Poate că ceea ce îl câştiga pe Caragiale şi îl umplea cu o duioşie neasemănată, era intuiţia acelui sbucium al adâncimii care dădea un far mec neasemănat tânărului admirator al lui Savonarola şi pasionatului cititor al lui Dostoievschi. Când Goga este condamnat de tribunalele maghiare şi este închis în temniţa din Seghedin, Caragiale este cuprins de o mare îngrijorare şi se tânguieşte tuturor cunoscuţilor: „L-au închis pe băiatul nostru. Mă duc imediat la Seghedin". Nu întârzie de loc. Se urcă în tren şi a doua zi, temnicerul vine şi anunţă deţinutului Goga că un domn străin doreşte să-i vorbească. Pagina în care Goga a descris această întâlnire este una din cele mai frumoase din câte au ieşit vreodată din pana lui. Ea este încărcată cu atâtea semnificaţii, încât nu mă pot sustrage ispitei de a o cita, cel puţin în partea finală.

„S'a aşezat pe canapeaua roşnită din „colţ şi mi-a pus mâna pe umăr... Am „un plan pentru vara asta... viu acolo la „Răşinar la tine, cu nevasta şi cu co„piii. Mi-a plăcut mult satul tău, colo „la poala munţilor... Să vie şi Vlahuţă... „Să stăm aşa până la toamnă... Nu ne „trebuie nimic... Numai un pian să fie „şi unul să-i ştie rostul... Când se face „seară şi iese luna albă-gălbuie de după „mestecenii pe coasta ceia, noi să stăm „întinşi în iarbă şi de ne fereastra des„chisă să pătrundă Beethoven: Sonata „lunii..."

Sub ochelari mi s'a părut că tresar genele în tremurul unei clipe, parecă undeva departe ar fi trecut prin văzduh o filfiire de aripi negre... Dar, nenea Iancu s'a recules într'o clipeală, s'a ridicat, m'a îmbrăţişat şi m'a sărutat ca un părinte... Şi-a tras pălăria strengăreşte pe ochi

— Acum plec s'apuc trenul dela amiazi...

— Cum, nu te duci la Bucureşti ?..

— Nu n'am vreme... Mă 'ntorc la Berlin... Am venit numai să te văd... Ian vezi de scapă odată de-aci din Kecskemét...

Incă o strângere de mână şi trăsura care aştepta la poartă îl ducea pe nenea Iancu, întovărăşit de privirea respectuoasă a sergenţilor, de dragostea copiilor şi de neţărmurita mea admiraţie.

Cine ar fi crezut atunci că flutură umbra morţii deasupra trăsurii care-l ducea?... Când am cetit că s'a prăbuşit de fulgerul unei clipe, am rămas uluit şi nu-mi pot închipui nici decum imaginea stranie a morţii lui Caragiale. Un nenea Iancu neputincios, cu grumazul plecat de povara bătrâneţii, sau un Caragiale cu mâinile încrucişate pe piept, amuţit pentru totdeauna, niciodată nu mi-a trecut prin minte. Cum să se închidă pe veci ochii lui care pătrundeau sufletul şi străluceau de departe ca două suliţi de argint? Ce să facă pământul cu ei?... Cum să se împace cu repaosul de veci creerul lui pururi frământat, acest complicat şi sensitiv seismograf intelectual care nu avea clipe de odihnă?.. Rămâi înfrânt, prostit, şi se moaie braţele... Te cuprinde în mreaja lui gândul zădărniciei tuturor celor omeneşti, te supune un desgust de materia urîtă, de carnea care ne ţine în stăpânirea ei... Iţi vine par'că să-ţi frângi în două condeiul şi să-l arunci ca pe-o unealtă netrebnică... La ce e toată goana asta chinuitoare, când ursita nu acordă nici un privilegiu celor aleşi, când domnesc pe de-aîntregul aceleaşi legi, când şi Caragiale a putut să moară.

L-au îngropat şi i se va topi tărâna... vremea va trece... vor veni oameni învăţaţi să-i cântărească sicriul, profesori cu ochelari să-i descifreze cărţile, să scrie studii cu adnotaţii despre Conul Leonida sau Caţavencu... Au să-l claseze, să-i deie locul cuvenit în istoria literaturii, să-i facă un monument la Bellu...

Noi însă, cari am avut norocul să-l vedem şi să-l auzim, vom rămânea toată viaţa stăpâniţi de senzaţia că prin moartea lui Caragiale s'a deschis o prăpastie, s'a făcut un gol în natură, ca de-o perturbaţie cosmică. Cu cât va trece vremea, va creşte tot mai mult silueta lui şi vom rămânea totdeauna vrăjiţi de farmecul celui mai luminat creer românesc. Ii vom spune poveştile, îi vom repeta glumele. Se vor creia legende şi personalitatea lui va lua proporţii mistice. Generaţiile viitoare nici nu vor putea înţelege dacă din strălucirea unei minţi s'au întrupat vreodată astfel de raze orbitoare...

Peste un sfert de veac, trecând cutare bătrân dealungul străzii, oamenii îşi vor scoate pălăria înaintea lui şi-i vor deschide drumul cu respect...

— Cine-i moşul ăsta de-i faceţi atâta cinste, va întreba cutare băeţandru...

— A cunoscut pe Caragiale, vor răspunde cu toţii".

Nu este aşa, iubiţi ascultători, că atâtea din detaliile acestor pagini sunt cu adevărat ciudate? Acea durere de a trăi care se mângâe cu făgăduinţa odihnei pe undele armoniei beethoveniene ne prilejueşte cunoştinţe dintre cele mai adânci asupra adevăratei firi a lui Ion Luca Caragiale. Din acordurile acestei evocări creşte presimţirea morţii care, pentru Caragiale, a venit în acelaşi fel ca pentru Goga. Iar acum când cugetăm la norocul pe care l-am avut de a-l cunoaşte pe Octavian Goga, nu simţim oare, ca şi el, reflectând la tovărăşia cu Caragiale, pecetea unei atingeri binecuvântate şi a unui mesagiu pe care nu putem să nu-l transmitem? Când Hamlet se prăbuşeşte în braţele lui Horaţiu, el îi încredinţează misiunea de a face cunoscută posterităţii povestea adevărată a întâmplărilor sale. Cât despre rest, adică despre tot ce se svârcolise în biata lui inimă chinuită, la ce bun să mai vorbim? „Restul este tăcere". Noi însă vrem să rupem această tăcere şi să spunem celor care cresc sub ochii noştri tot ce ştim despre sufletul omului care a fost Octavian Goga.

TUDOR VIANU

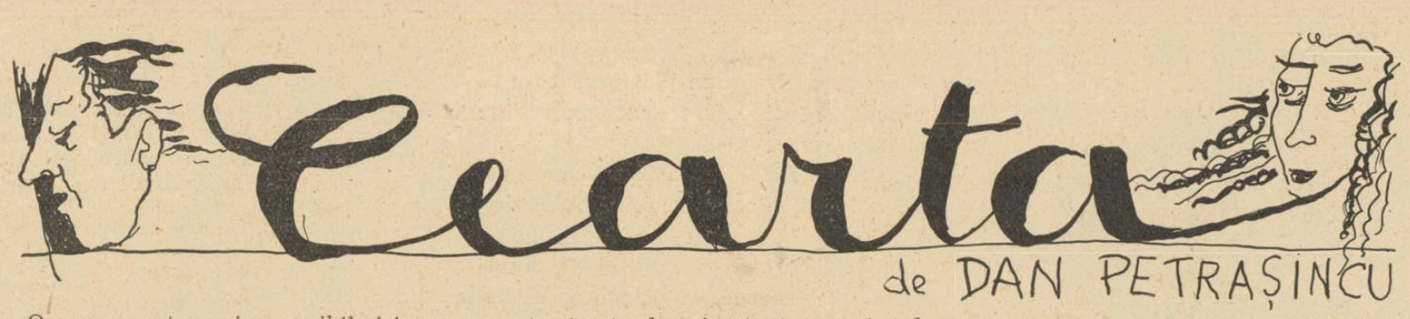

Cearta dintre Costin şi Elena isbucnise, astăzi ca şi alte ori, dintr'un lucru de nimic. Nu un schimb de cuvinte, nu o hărţuială, ci o răscolire sălbatecă, o desgolire crudă, o tăvălire abjectă dintr'o necesitate de a îndurera, de a distruge prin orice mijloace. Cu cât fuseseră legăturile dintre ei mai trainice, cu atât parcă se sbăteau mai îndărătnic să le rupă, nepăsători de ţipetele celuilalt, trăgând orb şi egoist înspre o eliberare absurdă. Singurătatea lor atât de iubită, la care munciseră zi de zi, ceas de ceas, umăr la umăr, cu truda oamenilor care ridică un altar şi nu cu cea silnică a sclavilor care lucrează din resemnare la un bun pământesc şi trecător, singurătatea lor se transformase într'un idol tiran, care cere necontenite jertfe de sânge. Toate acele amănunte, acele gesturi şi cuvinte de rezonanţă particulară din care era făcută intimitatea lor, deveneau o povară de nesuportat.

Ca de obicei, nimic nu prevestea furtuna, în această epocă de surprize, de alternaţii bruşte. La birou, cu capul plecat pe o carte, Costin citea. Adică se prefăcea că citeşte, pentru a da un sens nemişcării, fiindcă în ultimul timp nimic nu se mai lipea de el. In atelier intra rar, aproape de loc. Atmosfera de muncă, de intimitate cu propriile sale lucrări, care altă dată îi dădea un fel de febră ascunsă, de satisfacţie şi echilibru, astăzi îl enerva, îl gonea. Era secat de planuri, nu vedea nimic dincolo de sine şi imposibilitatea de a face ceva îi adâncea criza sufletească printr'una spirituală. Starea începuse de mult, pe nesimţite, vicleană, infiltrându-se treptat în fibre caşi în gândire, aşa că atunci când îşi dădu seama de ea, avu sentimentul că e „prea târziu" de oarece se afla deja „supus". Gândea aşa referindu-se ca la un duşman palpabil, deşi singur nu-şi prea pricepea aluziile. O iarnă întreagă trecuse în acest al treilea an de căsnicie, într'o pândă hoţească şi inexplicabilă asupra sa însuşi. Acum nici primăvara stridentă, abundentă, nu-i putea prinde atenţia pentru a-i diminua uscăciunea, sterilitatea în care părea înnecat pentru totdeauna, inexorabil. Orice semn exterior, orice putere lumească nu l-ar fi putut smulge din toropeala în care căzuse, ca într'o boală ciudată în care toate elanurile se opresc, încremenite de un îngheţ lăuntric.

Intâiul semn fusese poate acel început de plictiseală care-l cuprindea pe neaşteptate în mijlocul celor mai „inspirate" momente de muncă şi de plenitudine. Elanul creator se frângea brusc ca o mlădiţă lovită şi fantezia împietrea într'o regiune sumbră, rece.

Nedumerit, revenea la Elena, căutând un sprijin. Ca un făcut însă, se întâmpla ca în chiar acele clipe ea să fie preocupată de altceva — lucruri mărunte — şi el avea ocazia să observe cât de puţin putea fi înţeles, cât de limitată era, cu toată educaţia celor trei ani.

Situaţia se repetă şi pentru prima oară el pronunţă un cuvânt jicnitor, care răsfrângea tot trecutul dar printr'o altă perspectivă. Era un fel de reflecţie amară referitoare la un insucces; vai, natura omenească nu se schimbă, rămâne aceeaşi, cu tarele noastre dela început, în ciuda „idealurilor" — sau aşa ceva. Elena îl privise mirată — apoi înspăimântată. De ce această spaimă? Lui i se păruse exagerată şi ridicolă. Şi trecuse la bătae de joc. Un spiriduş rău şi ironic se trezise şi săltase sprinten, scuturându-şi mădularele ca după o hibernare prea lungă, neverosimilă. Hei, dar dumneata, fetiţo, eşti cam prea puţin rezistentă la observaţii de acest fel! Te-ai cam învăţat prea mult cu binele, cu „idealizarea".

Ia să vedem ce-ţi poate osul aici, pe pământ!

De atunci începuse tiranizarea. In fiecare zi, în fiecare frază, găsea un cuvânt care s'o doară. Ea se arătase

prea slabă pentru a nu-i întârâta jocul. Uneori se mai oprea, speriat el însuşi de avântul luat, de situaţiile absurde pe care egoismul său deslănţuit le potrivea, la voia întâmplării. Elena ajunsese o fiinţă moale, fără vertebre, care se înclina, tăcea şi plângea pe ascuns. Din camarada ambiţiilor sale, din amanta transfigurată, din femeea deplină — devenise un fel de servitoare.

Orice amănunt din căsnicia lor se transforma într'un cap de acuzare. Nimic nu scăpa a fi un pretext de umilire.

O acuza pentru orice, posibil şi imposibil. Şi Elena răbda, răbda atât încât în adâncul său se producea o turburare subtilă, un vârtej de remuşcare şi de spaimă: femeea aceasta mărginită, incultă, comună îl depăşea, îi era superioară, îl strivea prin răbdarea ei neomenească...

Insă uscăciunea interioară nu ceda, cu toată această aparentă modificare a preocupărilor. Trăia o stare de constantă nemulţumire. Nimic nu-l mai atrăgea. Părea că în pieptul lui zăcea un soare mort. Insuşi frumosul devenea ceva fals, un ideal sterp. Mici şi mari vanităţi obositoare! Pleca de acasă, venea, pleca din nou, vizita pe cutare sau cutare amic, îşi pierdea vremea în modul cel mai caraghios, se cufunda uneori într'un nămol din care ieşea şi mai obosit, şi mai desgustat, dar uscăciunea din el rămânea suverană, neclintită. La un moment dat i se păru că înţelege: ratarea! Iată cele mai caracteristice simptome. Credinţa în destinul său, acea viziune limpede şi orgolioasă asupra drumului vieţii sale, se turbura într'un haos de îndoieli. Iadul se produce în clipa în care omul nu se află la locul său, în ierarhia universală. Nici o durere nu poate întrece suferinţa omului care a pierdut sensul destinului său, al locului său în istorie, în societate sau în divinitate. Pierzând încrederea în arta sa, sculptorul Costin Gradea pierdu şi justa perspectivă asupra realităţii. Avea impresia că se plimbă prin existenţă ca printr'un cimitir. O oboseală de moarte plana peste toate lucrurile şi fiinţele, un crepuscul ca înaintea unui sfârşit de lume. Cu o astfel de privire e imposibil să fii viu. Această a doua vedere îl prefăcea într'un cadavru în mijlocul realităţii. Să fii asemenea unei planete moarte, cu munţi şi şesuri sterpe, suportând legile gravitaţiunii docil până la praful total? Unde e mântuirea?!

Astfel evolua criza lui Costin Gradea, în timp ce soţia lui îl urmărea îngrijorată, nesurprinzând decât efectele dela suprafaţă, din clipele de nestăpânire. Depresiunile îl urmăreau pe Costin până şi în somn. Ca un copil şubred care nu poate distinge visul de lumea treziei, se lupta cu halucinaţia ca s'o transforme în realitate şi cu realitatea pentru a o preface în halucinaţie. Elena se afla în faţa unui bărbat necunoscut până atunci, tiran şi bolnăvicios tot odată, cu un caracter de o inegalitate exasperantă Bărbatul dinainte fusese puternic şi echilibrat, stăpânitor fără a-şi arăta stăpânirea. Sub oblăduirea blândă se simţea crescând, mândră că-i aparţine.

Dar acum erau zile şi momente de sbucium atât de atroce, în cât începea ea însăşi să se transforme. Simţea cum răbdarea o părăseşte şi începea să-şi pue întrebări egoiste. „Cât trebue să sufere o femee lângă un bărbat cum e Costin?". Se speria, se blestema dar încetul cu încetul ceda infiltraţiei otrăvitoare. Il privea fără voe cu un ochi critic şi plângea mai puţin. Odată îi venise chiar să râdă — prea era fără noimă supărarea lui iscată din nimic.

Astăzi se aflau după aproape o săptămână de pace şi tremura în taină, rugându-se să-l vadă revenit pe făgaşul normal, pentru a relua un drum neuitat. In spatele lui, pe divanul larg, Elena cosea mărunt, ferindu-se să suspine, gata să arate o faţă zâmbitoare şi aşteptând o minune — minunea de a-l vedea întorcându-se ca de atâtea alte ori, şi chemând-o cu glasul scăzut pentru ca ea să i se strecoare numaidecât în braţe, în acea reciprocitate de duioşii care în trecut topea hotarele dintre ei, unindu-i într'o singură bucurie. Plana o tăcere desăvârşită în odae. Era cald şi bine, o siguranţă casnică îmbiba toate obiectele. Din când în când servitoarea băga capul pe uşă, pentru a-i cere un sfat sau a-i da de ştire că cutare treabă gospodărească era sfârşită. Elena se ridica fără grabă şi cu gesturi precise, cu vorba calmă, răspundea, dădea ordine, sau se repezea chiar ea în bucătărie. Când revenea închidea uşa precaut, călcând în vârful picioarelor şi privirea ei cerea scuze pentru sgomotul făcut. Rămăsese un obicei al lor, din vremuri bune, de a sta unul lângă altul, în aceeaşi odae. Ii cerea voie sfios s'o tolereze, jurând că nu-l va turbura, numai aşa, din plăcerea de a se şti aproape, de a-i auzi respiraţia şi de a-i aştepta cuvântul, oricând ar fi venit el. Dar cuvântul aşteptat nu mai venea de mult. Ursuz, Costin părea a nu-şi mai aduce aminte că există şi ea pe lume. Incuiat ca în armuri invizibile, nu mai împărţea singurătatea cu ea şi tăcerea lui fremăta de ostilitate şi dispreţ.

Costin îi simţea prezenţa pe umeri, materială, apăsându-l ca o obsesie. O urmărea pe furiş, cu coada ochiului. Capul şi-l ţinea atât de plecat încât nu se vedea decât părul creţ şi bogat, împărţit de cărare. Părea un cap înfundat între umeri, a groază, veşnic gata să primească lovitura. Femeile acestea, cu necesitatea lor de fericire, pe care vrând-nevrând ţi-o vâră pe gât, sunt de o vulgaritate revoltătoare. In unele zile se întorcea brusc şi ţipa la ea să iasă. O dădea afară pur şi simplu. Elena se ridica şi pleca ascultătoare dar după o zi două revenea, îşi relua obiceiul cu îndârjire şi trebuia să-i suporte prezenţa din nou, acolo, pe spate. Ridica ochii şi tihna odăii, cu lucrurile curate şi aşezate toate frumos, cu ceasul care bătea impasibil

ritmul lui fictiv, cu florile risipite de Elena din belşug, — această tihnă îmbietoare în care se vedea mâna îndrăgostită a soţiei ce ţine cu tot dinadinsul să-ţi facă viaţa plăcută, îi pricinuia un zâmbet acru, de ură. Imaginea interiorului casnic era perfectă. Nu-i lipsea nimic pentru a fi aidoma cu acele fotografii, răspândite pentru încurajarea căsătoriei, în care un tânăr şade la o masă studiind grav iar alături soţia cuminte împunge în gherghef.

Simţi necesitatea de a face ceva violent, de a sări parcă din sine însuşi, de a rupe ceva dela fund, nişte rădăcini, şi de a o lua la goană aiurea, ori încotro, numai să scape de această tihnă omorâtoare care-l ţintuia, îl imbeciliza pe scaun. Răsfoi cartea şi o aruncă la o parte, lângă celelalte de pe birou. Elena tresări şi ridică fruntea ei limpede, privirea cercetătoare.

Primul impuls fu de a întreba, de a-l ajuta, de a-l distra dacă se poate, dar tăcu. Fără a-i arunca o privire el se ridică, înlătură fotoliul cu sgomot şi trecu dincolo. Il auzi cum se plimbă cu paşi mari prin dormitor. Incepuse să fumeze mult şi ea ridica mucurile de ţigări de prin toate părţile, de pe unde le arunca el din neglijenţă dar şi din răutate. Căpătase obiceiuri grosolane, brutale.

Nu se mai simţea bine acum, singură, aici în birou. Se gândi că nu era prudent să se ducă după el dar minutele treceau prea greu şi nu mai putu: se ridică şi păşi în sufragerie, făcându-şi de lucru pe lângă bufet. El străbătea mereu dormitorul, în lung şi în lat, cu o mână în buzunar şi cu cealaltă fumând nervos. Elenei îi trebui ceva din dormitor sau i se păru că-i trebuie şi intră repede, ferindu-se să-l privească. El se întoarse brusc:

— Ce te ţii după mine! N'ai putea să mă laşi în pace?

Oprindu-se, ea se încordă, conştientă că a sosit un moment greu. In panica de a evita isbucnirea, greşi ca în totdeauna. Zise precipitat: — Nu Costin, nu voiam să te supăr... şi se strecură pe lângă el cu stângăcie. Lui tot acest joc prea umil al femeii îi făcu rău şi se înfurie.

— Dar nu înţelegi Eleno că în felul acesta mă exasperezi? Dece n'ai tact, când ştii bine că simt nevoia să fiu singur... ai devenit insuportabilă cu guduratul tău care... care... mă desgustă.

Scăpase cuvântul fără să vrea şi se ruşină numaidecât. Ea, deşi cunoştea adevărul, şopti:

— Altădată nu era la fel, Costin. Altădată...

— Ei, altădată, altădată mereu! Nu e vorba aici de tot ce ne leagă — dece generalizezi ca mereu — e vorba numai de acest moment, de inabilitatea ta... ca să nu zic... Eleno... tu eşti de vină dacă îmi scapă cuvinte grele.. dar până când să sufăr din cauza mărginirii tale... ai o lipsă de înţelegere... ceva care pentru o altă femee, cu altă educaţie, ar fi simplu ca bună-ziua...

Scormonea acum în plină rană a Elenei. „Inferioritatea" ei! Meschinul din el privea satisfăcut cum se sbătea ea. Era singurul lucru care o durea cu adevărat şi singurul subiect care o putea întărîta, fiindcă numai prin el avea dreptate. Era o josnicie să vorbească de „inferioritatea" ei — el care singur o căutase, care-i spusese de atâtea ori că n'ar schimba simplitatea şi curăţenia ei de duh pe rafinamentele a zece femei „superioare". El care o ridicase mai presus de sine, care o împodobise, care o instruise în duhul egalităţii. El care crease acea atmosferă de concesiune, respect şi admiraţie reciprocă. Se arătase mărinimos, o ajutase să înţeleagă atâtea lucruri peste prejudecata comună, o iniţiase în tainele cele mai primejdioase care separă două euri distincte, dându-i încrederea zi de zi, până şi a planurilor lui artistice, ridicând-o, făcând-o demnă de întruchiparea care-i era necesară — şi acum îi arunca în faţă, ca pe o realitate pe care ai fi escamotat-o ani de zile, ca pe un adevărat ruşinos şi subînţeles, motivul „inferiorităţii".

Elena, palidă, foarte palidă şi foarte prelungă la faţă, îl privea drept în ochi, drept în suflet, cu un reproş de fiinţă care cere suprema mărinimie a învingătorului. Niciodată nu o umilise atât, niciodată vorbele lui n'o aruncaseră mai brutal la pământ, în noroi. Nu, tu n'ai putut gândi asta, spuneau ochii ei. Costin, totul nu poate fi o minciună atât de desgustătoare. Sunt fetiţa ta mică şi slabă. Sprijină-mă, fă-mă să mai cred în noblеţa mea însămi.

Dar Costin nu se putea opri. Spiriduşul dansa, se sbătea, nebun de bucurie, îndemnându-l cu chiote şi ghionturi. Continuă fraza, legând-o de lucruri din ce în ce mai îndepărtate. Cuvintele picau drepte ca nişte cuţite aruncate de o mână meşteră în tăblie.

Era o proastă şi neînţelegerile se iveau numai fiindcă interpreta pe dos vorbele lui. Dacă nu înţelegea, ce putea face el? Era atât de proastă încât nici o ceartă cumsecade nu putea fi posibilă între ei.

El spunea una, se refera totdeauna la ceva mai grav şi mai... nobil, dar ea, în îngustimea ei, pricepea numai partea josnică a aluziilor.

Şi atunci se întâmpla ceva neaşteptat. Cu un glas schimbat, parcă lipsit de teamă, Elena făcu reflecţia următoare: „Dece m'ai luat dacă sunt... inferioară?".

Răspunsul era firesc, el venea cu o precizie matematică, aşa cum şi-l închipuise Costin. Nu observă mica ei schimbare de atitudine şi se repezi:

— Dece te-am luat, dece te-am luat! Asta e singura ta scuză. E răspunsul tuturor femeilor care cred că prin greşeala bărbatului îşi pot salva propria lor mediocritate.

El era mai tare în răspunsuri, le întorcea şi le răsucea foarte savant, ameţind-o. Dar se reculegea repede fiindcă n'o putea înşela intenţia de dincolo de cuvinte, care rămânea la fel de grosolană. El jongla cu nişte torţe aprinse, uluind-o cu dexteritatea, dând aspect de adevăr unor şarlatanii întunecate, care totuşi nu-i mai puteau scăpa, prin acea intuiţie ascuţită care se trezise deodată ca un simţ independent, aproape nefiresc. Şi în ea, în blânda Elena, conştientă în fond de situaţia ei inferioară, se precipita metamorfoza începută odată cu întâia replică. Se adapta la noua situaţie, se iniţia în technica subtilă a absurdităţilor, cu repeziciune. Contactul cel vechi fiind rupt, se lăsa luată ca de o apă vijelioasă. cu nepăsare. Totul era pierdut, ducă-se! Părea ca de când lumea agresivă. Incerca o compătimire infinită pentru propria ei fiinţă şi un egoism binefăcător o sfătuia repede să se păstreze intactă. Il vedea în lumina lui reală; se târa foarte mic la picioarele sale, încercând s'o muşte laş, ca o fiară slabă. Tonul se ridica, neiertător. Dacă spune că e inferioară, cu atât mai meschin era el însuşi, care se coborâse la ea. Fusese o fată naivă dar astăzi... înţelegea multe, prea multe! Să nu creadă că îi scăpaseră atâtea amănunte, atâtea slăbiciuni care numai cu un om „superior" nu se potriveau! Inchidea ochii pentru a nu-i ştirbi iluziile. Ea-l lăsase să se creadă mare şi nobil, îl susţinuse complice în efortul acesta de ipocrizie — dar să nu creadă că nu-şi dădea seama cât ifos şi cât egoism zăcea în el. Egoist, egoist!

— Totul pentru tine, numai tu, tu şi tu peste tot!

— Elena, taci. Nu-ţi dau voe să continui.

— Iar îmi poruncesti! Numai să poruncesti ştii. Acum înţeleg „idealul" tău... ai găsit o victimă bună în fata care eram atunci... când credeam că dacă eşti „artist" trebue să fii şi cel mai nobil om depe lume. M'ai închis aici, între ziduri, pentru a mă păstra egoismului tău, pentru a face din mine un animal domestic, gata să stea frumos când ţi se năzăreşte. Crezi că n'aş putea fi altfel? Crezi că...

— Bine că-mi spui toate astea. Imi pare bine că am ajuns la un astfel de punct, îmi pare bine acum că te-am întârâtat... niciodată n'aşi fi descoperit aceste lucruri dela tine. Vezi, Eleno, cum e omul? Te credeam cea mai curată femee din lume, neatinsă de anumite cunoştinţe — şi într'o simplă ceartă te dai de gol, îmi arăţi că în fond nimic nu se schimbă, cel vulgar rămâne vulgar şi cel...

Vorbea calm, măsurat, cu o ironie care avea un substrat de tristeţe, cu o prefăcătorie perfect simulată. Işi relua aerul protector şi detaşat. După ce o adusese în starea asta făcea pe tristul şi pe înţeleptul, aruncând toate pe seama „imperfecţiunilor" omeneşti. Dar iarăşi n'o putu înşela pe Elena. Acea intuiţie exasperată, a nervilor încordaţi, atenţi, îl scormonea fulgerător şi aducea adevărul la suprafaţă, triumfător.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat, tu eşti meschin... eu n'aş fi spus niciodată astfel de lucruri dacă nu mi le-ai fi scormonit...

Făcu un gest scurt, ridică mâna aproape râzând: — Bine ai zis: dacă nu le-aşi fi scormonit! Opreşte-te, e suficient. Deci, recunoşti că aceste lucruri, acest fond de care vorbeam *există* — exista în stare amorfă în fondul naturii tale şi eu, bietul de mine, n'am făcut decât să le trezesc...

— Nu, nu există, nu existau! Nu-i adevărat! Tu minţi! Tu eşti rău!

Dându-şi seama că el tace, Elena deschise ochii mari, se clătină, gemu şi isbucni într'un plâns hohotit. Picase ca un văl depe ochii ei lăsând-o îngrozită. Simţi primejdia de a nu-l pierde de tot şi cu un scâncet se avântă spre el, cu braţele întinse. Nu, nimic nu era adevărat, dece făceau ei asta... îi cereau iertare şi tremura. El o lăsă să-i încercuie grumazul şi să-i ude obrajii cu lacrimi. Lupta acum între oboseală şi o milă nesfârşită pentru amândoi. Era însă şi puţină silă în felul cu care-i primea alintările. Cuvintele acelea, ura din ele, lăsaseră în urmă un praf amar de nesiguranţă. Işi dădea seama că Elena avea dreptate, că tot ce se spune într'o ceartă n'are valoare — totuşi cuvintele nu se ştergeau. De unde până atunci situaţia lui de tiran avuse o aparenţă de joc — ca o nouă distracţie — astăzi, după isbucnirea Elenei, convieţuirea lor arăta o altă faţă. Şi el, în timpul acelor cuvinte, tresărise cu spaima de a nu o pierde. Şi în el scânteiase acea luminiţă insuficientă care voia să atingă inima pentru a-i aminti că totuşi

o iubeşte pe Elena, că această femee îi e încă necesară şi scumpă. Dar acum, când ea-l chema şi-l săruta flămând, cerându-i o iertare pe care de fapt el ar fi trebuit să i-o ceară, Costin nu putea face gestul care desleagă, care goneşte duhurile rele ale înstreinării. Rigid, rămânea cuprins în braţele ei cu gândul departe. Ea-i simţea neputinţa şi hohotea mai puternic. In cele din urmă Costin se desprinse uşor şi se îndreptă spre antreu, într'o tăcere încăpăţânată. Işi luă pălăria şi când Elena înţelese că vrea să plece, se repezi din nou să-l cuprindă, cu un geamăt sfârşit.

Deastădată Costin se enervă deabinelea şi se feri.

— Nu pleca.

Scâncise aproape.

I se păru că de o va asculta va fi târît şi el în acel haos de lamentaţii şi lacrimi. Se smuci brutal, îmbrâncind-o. Ea rămase lipită de pervazul uşii, năucă. Fără a mai privi în urmă, Costin se strecură şi păşi iute înspre poartă, eliberat.

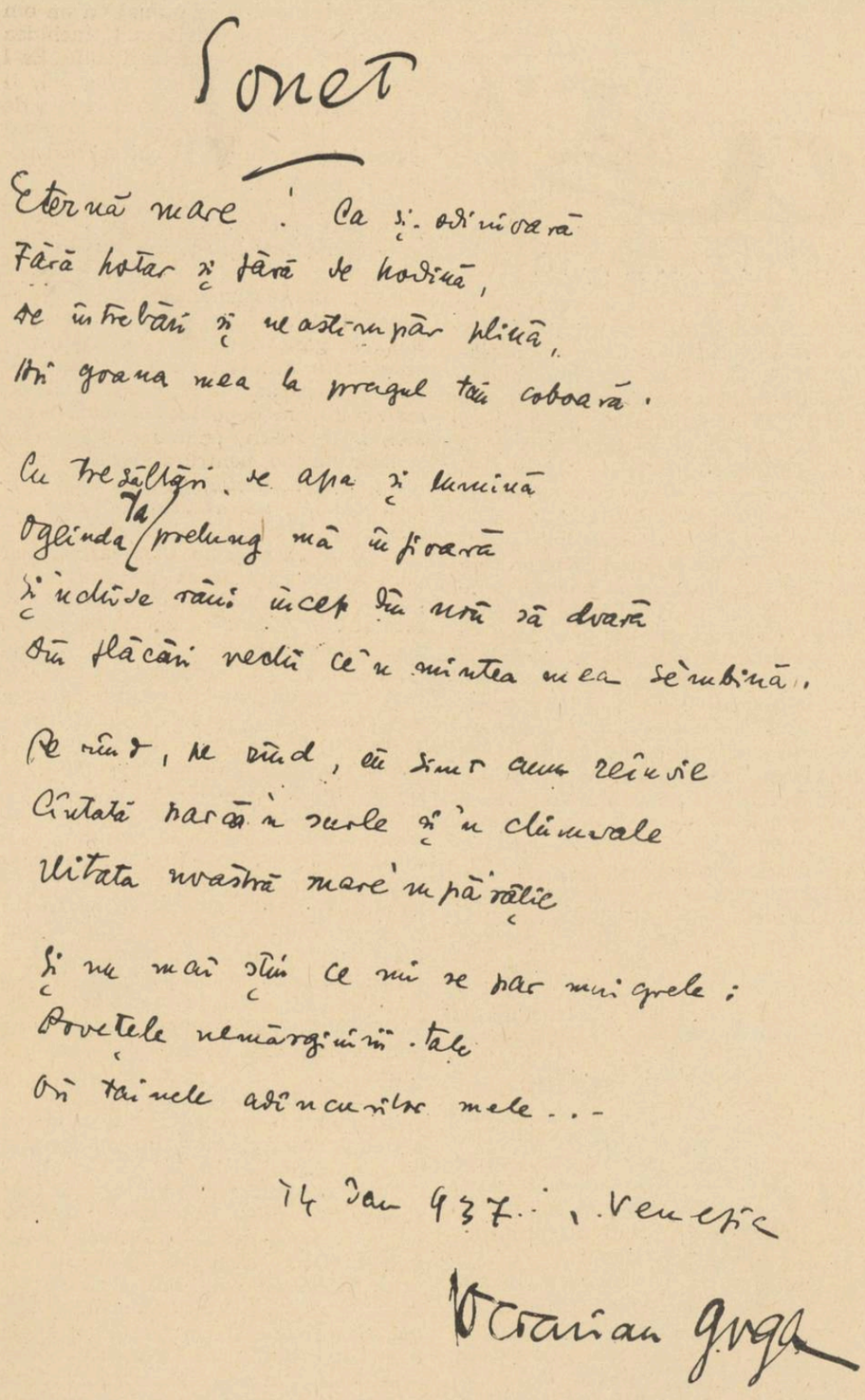

Sonet

Eternă mare! Ca și odinioară
Fără hotar și fără de hodină,
De întrebări și neastâmpăr plină,
Azi goana mea la pragul tău coboară.

Cu tresăltări de apă și lumină
Oglinda ta prelung mă înfioară
Și'nchise răni încep din nou să doară
Din flăcări vechi ce'n mintea mea se'mbină.

Pe rând, pe rând, eu simt cum reînvie
Cântată parcă'n surle și'n chimvale
Uitata noastră mare 'mpărăție

Și nu mai știu ce mi se par mai grele:
Poveștele nemărginirii tale
Ori tainele adîncurilor mele...

14 Ian. 937, Venezia

Octavian Goga

Sonetul *inedit al lui Octavian Goga, pe care-l publicăm, îl deținem dela d-na Olga Cruşevan-Florescu, care a binevoit să ni-l ofere, cu explicațiile următoare:*

„Prezenta poezie a fost concepută de defunct, pe malul mării Adriatice, la Veneția. A scris-o la Lido, în cursul unui ospăț de seară. Textul de atunci mi-a fost încredințat de autor, în vederea traducerii franceze și apoi oferit definitiv. Trebuia să fie reprodus în lucrarea mea „Anthologie de la poésie roumaine", pe care o pregăteam pentru tipar, sub auspiciile defunctului. Dar,... tragicul desnodământ s'a precipitat.

Cu vreo două săptămâni înaintea morții, citindu-i câteva bucăți, Octavian Goga mi-a spus între altele, râzând: „Poezia din Italia e mai mult a ta de cât a mea. Nu posed dublul și nici nu o mai știu pe de rost".

Aș putea da mai multe pilde de neglijența sa față de creațiile-i literare, consecința unei duioase modestii".

SONET

Eternă mare! Ca și-odinioară
Fără hotar și fără de hodină,
De întrebări și neastâmpăr plină,
Azi goana mea la pragul tău coboară.

Cu tresăltări de apă și lumină
Oglinda ta prelung mă înfioară
Și'nchise răni încep din nou să doară
Din flăcări vechi ce'n mintea mea se'mbină.

Pe rând, pe rând, eu simt cum reînvie
Cântată parcă'n surle și'n chimvale
Uitata noastră mare 'mpărăție

Și nu mai știu ce mi se par mai grele:
Poveștele nemărginirii tale
Ori tainele adîncurilor mele...

14 Ian. 937, Venezia **OCTAVIAN GOGA**

● ● ●

Arhanghelul care a plecat

Inchinată marelui nostru frate Octavian Goga

Moartea a bătut într'o poartă de sus.
Și a eșit omul cu ochi mari, la geam;
A privit în tot cerul, dintr'o parte adus,
A privit, a'nchis ochii și nimic n'a mai spus

In umbrele parcului se clătina ram cu ram.

Peste munții de-aproape, aceleași milenare
Văzduhuri și nici o mișcare.
Și doar, două aripi, din parcu-amuțit
— Tăind luminoasa tăcere —
Suiră azurul ducându-l în sfere
Pe micul arhanghel din uriașu 'mpietrit.

L-au văzut fâlfâind în afară de moarte,
L-au văzut până departe
Toți ochii de jos,
Toți ochii, în lacrămi, din golul de jos.

GEORGE GREGORIAN

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Expozanții de acum au nenorocul de a fi venit puțin cam târziu.

Mulți dintre obișnuiții expozițiilor vor uita poate să viziteze pe cele actuale; a d-nei Josephine Tremel la Dalles și a d-lui Țuculescu la Ateneu. Vor fi pierdut două expoziții interesante.

D-na Tremel expune peste 40 de tablouri alese cu multă grije. Peisajele păstrează toată frăgezimea primei impresii chiar atunci când tabloul a fost îndelung și stăruitor studiat. E o mare calitate această egalitate a emoției în fața motivului. Nimic nu-i mai fugar decât prima impresie, care e și cea mai adevărată. Corot spunea că oricât de mult ai reveni la un tablou nu trebue să pierzi nici-o clipă amintirea primei impresii, — în ea rezidă caracterul, farmecul operei — că trebue să pictezi *sentimentul* ce-ți inspiră peisajul nu obiectul în sine, vulgar fără această transpunere. Unii artiști au prin instinct acest dar, alții trebue să facă eforturi nesfârșite ca să ajungă la această mare disciplină. D-na

Olimpia Tibeica-Pogorelț Sibiu

Tremel e din prima categorie; pare că această transpunere o face ușor, fără casnă. Sunt câteva peisagii atât de frumos dantelate, atât de bogate în nuanțe, în valori, încât ne fac să credem și într'o lungă și folositoare experiență a artistei. Cu aceeaș înțelegere sunt pictate și naturile moarte și portretele In întregul ei, expoziția d-nei Tremel e una dintre cele mai interesante și mai meritoase ale anului.

●

Debutul d-lui Țuculescu e dintre cele mai promițătoare. Are calitățile și scăderile începătorului foarte talentat. Elanul de care e însuflețit îi răscumpără lipsa de disciplină. In mai multe tablouri, viziunile sunt cu totul deosebite, deși spontaneitatea cu care sunt pictate, identitatea climatului, a locului unde au fost lucrate ar fi trebuit să-i inspire una singură, mai personală. Greutățile vor începe de aci încolo pentru d. Țuculescu. Expoziția actuală e însă atât de interesantă că justifică toate speranțele.

●

In sala „Universul", d-na O. Tibeica Pogorelț expune o serie de picturi cu subiecte foarte variate . Din fiecare motiv — naturi moarte, peisaje, flori, d-sa are câteva cu incontestabile calități, mai sobru colorate și mai stăruitor studiate. In celelalte însă, se pare că artista nu și-a concentrat toată atenția și însușirile, de aceea credem, expoziția are o vagă atmosferă, poate nemeritată, de diletantism.

Mărturii despre Goga

de OLGA CRUȘEVAN FLORESCU

Mi s'a destăinuit mereu de-alungul prieteniei noastre.

Mă numea „cheia sa", privitor la lăcătul ruginit sub care zăcea, după spusele sale, eul lui cel uitat; și „replica sa", privitor la încercările mele poetice ce-i ofereau elementul propriului său conflict.

Denumirile acestea ascund esența ființei sale, lucrul său în sine. Iată de ce le menționez și iată ce mă voi sili să redau.

Lam cunoscut în Iunie 1932, după o întoarcere din Franța.

Revenea și dânsul dintr'o campanie electorală și s'a scuzat de un furuncul ce-i ieșise la un ochi; un „furuncul de alegere", spusese vesel, așezându-se pe canapea. Și dintr'odată mi-a vorbit de faptul că orice manifestare socială se prouce în detrimentul individului, fie și cu prețul unui furuncul.

Așa intrasem în sfera primului său conflict.

Acela care, cu un an în urmă, după un interval în raporturile noastre datorit plecărei mele la moșie, îl făcu să spuie călduros: „Ceeace este mai presus de toate, e faptul că mă regăsesc, mă recapăt, căci între mine și cei din partid este asta" — un zid, un gest vertical.

Când ușa se închidea, spunea cu veselie: „Inchidem asta ca să deschidem cealaltă".

Insă nici avântul doctrinei sale, nici vreuna din publicațiunile lui sociale nu știrbise întregimea-i individuală, nu stinsese volbura sacrului său foc.

Ceeace-l desbrăca de propria-i esență era activitatea. A formulat-o el însuși de mai multe ori: „Oameni de îndurat și lucruri urgentate". Sfârșise prin a-și pierde nu numai timpul personal, putința materială de lucru, dar chiar funcțiunile creatoare. Proecte literare ca istoria vieții sale, câteva piese de teatru, lucrări critice, a căror martoră am fost, au rămas sub forma unor începuturi; rarele sale bucăți poetice din ultimul timp n'au fost decât strigătul eului său în agonie.

Poezia inedită „DE PROFUNDIS", începând cu cuvintele:
„Din fundul sufletului, peșteră uitată
Cu scorburi multe văduve de soare,
Tăcerile mai strigă câteodată
Ca niște robi rebeli în închisoare".
o arată.

Deasemenea și poezia inedită „Sonet", pe care-o reproducem alăturat.

Primul conflict ce mi-a fost revelat era deci acela al creației și al acțiunei.

Am fost inițiată și în al doilea: conflictul abstracțiunii și al realității, al evaziunei și al faptului brut.

Din toate încercările mele poetice prefera pe acelea ale călătoriilor și locului natal; se atașase cu patimă de ele, acolo unde regăsea două elemente esențiale: ale sale, zicea el, și al neamului său — „zborul în largul lumei și revenirea la pământ". Dar la dânsul ele erau iarăși conflict.

Una din primele sale poezii „BĂTRÂNII", începând cu vestitele versuri:

„Dece m'ați dus de lângă voi,
Dece m'ați dus de acasă".

tratează acest fapt.

Contrar celor ce s'ar putea crede, marea evaziune a vieții sale n'a fost ideea întregirii naționale, căci rădăcinile ei se scufundau în realitățile copilăriei sale, în empirismul tuturor celor ce a văzut și a trăit; marea lui evaziune a fost, după propriile-i cuvinte, „consolidarea, afirmarea acestei întregiri". Fusese bazată pe aceea ce știa că-i este calitatea primordială — calitatea răscolitorilor de suflete, și a făcătorului de sinteze. Ea l-a precipitat în Marea Aventură, sprijinit de o soție înzestrată cu distincție și strălucire.

Această calitate primordială a avut-o oare de fapt?

A avut-o. O deținuse fără greș. I-am făcut adesea experiența, ieșind dela el, când mă simțeam deslușită, readusă la echilibrul interior.

In ultimii ani, ideea că trebuia să fie un conducător de popor a primat la el.

Din conducător de mulțimi, dânsul devenea în ochii săi mânuitor de suflete, mânuitorul acestei psihice colectivități ce se numește inima țării; mai mult, rezumatul, interpretarea ei. Uita că toți ceilalți erau mereu numai acțiune.

Parcă răzbunându-se pe partea opusă a ființei sale, Marea Aventură l-a înghițit.

A doua zi după venirea sa la putere, i-am vorbit lung despre chestiunea: trebuia să nu mai fie nici partid, nici regim, ci însăși substanța țării. Dar se îndoia de a putea uni realitatea cu abstracțiunea; când terminasem ceeace aveam de spus, era să plângă.

I-a fost deasemenea drag, pe peretele camerei mele de lucru, blazonul meu încadrat cu deviza greacă „Pentru Glorie".

Intr'o zi l-a scos depe perete, l-a ținut lung și a spus că trebue adăugat un cuvânt la deviză, trebue pus: „Pentru Gloria Țării".

Această vorbă a fost poate cea mai desăvârșită din toate, aceea a eului său întreg.

●

In clipa când cel ce a fost Octavian Goga trecea pragul Ateneului, parvenea din Ciucea ultimu-i ecou.

O poezie. Scrisă cu câteva zile înaintea morții.

Așa dar în ultimele sale clipe muza a biruit doctrina și puterea.

Iată cuvintele-i din urmă:
„Nu tot ce-a fost îmi vine în minte,
Ci tot ce-ar fi putut să fie".

Ecou de disperare, făcut din păreri de rău și remușcări, la adresa soartei și la adresa proprie. Păreri de rău și remușcări de-a fi tăcut când trebuia vorbit și de a fi cugetat când trebuia acțiune, sau de a fi vorbit când trebuia să taci și de a fi acționat când trebuia să cugeți.

Săptămâna muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Recent încheiata stagiune de concerte simfonice a „Filarmonicei" a rânduit un șirag de manifestări, în repetate rânduri, interesant.

S'au perindat soliști dintre care unii au putut împrumuta deosebită strălucire acestor concerte.

Câteva compoziții însemnate, câteva contribuții românești și străine de valoare la pupitrul dirijoral, au ridicat, din loc în loc, însemnătatea lor artistică la un nivel direct profitabil vieții noastre muzicale.

Iar pe deasupra tuturor acestor înfăptuiri, mulțumită fie baghetei, fie arcușului lui George Enescu, au putut exista la Filarmonica și realizări absolut excepționale, evenimente de unică însemnătate, a căror urmă de lumină va dăinui încă multă vreme.

Totuși, dacă sub aceste aspecte particulare „Filarmonica" a răspuns misiunii ce-i aparține, activitatea ei generală a acumulat, dealungul anului, păcatele unei atitudini de întristătoare indiferență față de muzica românească și de soliștii români.

Intr'o stagiune întreagă, de zeci de concerte, numele românești au fost aproape inexistente în program, atât în ceea ce privește literatura muzicală cât și în execuția ei.

Această stare de lucruri e cu atât mai regretabilă cu cât nu este nici justificată material și colaborări românești putându-se găsi destule, nici compatibilă cu îndatoririle față de elementul artistic românesc al orchestrei noastre simfonice subvenționate de stat, naționale, „Filarmonica", ale cărei concerte sunt radiodifuzate în lumea întreagă.

Impresia, dincolo de hotare, a unui ciclu oficial de concerte simfonice, în care muzica românească și soliștii autohtoni sunt uitați aproape cu desăvârșire, trebue să fie cât se poate de ciudată.

Iar ceea ce ar fi putut fi o acțiune de propagandă pentru muzica românească, riscă să producă în străinătate efectul unei autorecunoașteri a inferiorității noastre muzicale, ceea ce este nedrept și desnădăjduitor.

Argumentele pe care organizatorii responsabili ai programelor de lucru ale „Filarmonicei" le-ar putea ridica, nu s'ar putea rezuma decât la un singur punct, referitor la aparentul număr redus al lucrărilor românești și al concertiștilor români. Aparent pentru cei ce nu cunosc avutul nostru muzical, iar menirea „Filarmonicei" românești este tocmai aceea de a-l scoate la lumină.

In fiecare domeniu muzical, se crede, se pretinde, că nu avem destule elemente.

S'a crezut, de exemplu, că ducem lipsă de pianiști capabili să răspundă frumos cerințelor muzicii de cameră.

Concertele de sonate ale maestrului Enescu, fiecare cu alt partener, au înfrânt imediat o astfel de credință eronată.

S'a putut crede că n'avem decât o singură orchestră simfonică de concert, în Capitală.

Maestrul Enescu a redat totuși epocal cele nouă simfonii de Beethoven, cu altă orchestră.

Resursele, este vădit, există.

Se pot afla. Trebuesc găsite, mai cu seamă de institutele create în mare parte pentru stimularea elementului românesc, pentru promovarea talentelor naționale, pentru ridicarea muzicii românești.

Nu este necesar să se execute numai lucrări neauzite încă. Deși nici acestea nu lipsesc, este de observat totuși că nenumărate compoziții românești au fost executate odată, de două ori, apoi lăsate în părăsire.

Chiar pagini din opera simfonică a maestrului Enescu apar neertat de rar în programele Filarmonicei.

Dar opera Oedip? Pentru ce, în așteptarea posibilităților viitoare ale unui teatru de operă demn de reprezentarea acestei capo d'opere, nu sunt date, în concert simfonic, fragmente dintr'însa? Dar atâtea alte lucrări, auzite sau neauzite încă ale maestrului Enescu și ale atâtor compozitori români?

Nu citâm, am depășit limitele unei cronici obicinuite.

Dar atât în privința repertoriului cât și a soliștilor, rezervele sunt atât de mari și de puțin folosite, încât, pentru o îndreptare a situației, dăunătoare muzicii românești, arătate, revendică o schimbare imediată și reparatoare, în normele de lucru ale „Filarmonicei".

Viitoarele stagiuni nu se vor mai putea abate dela aceste cerințe esențiale ale însăși existenței lor.

Josephine Tremel „Portret

Țuculescu Peisaj

POPASURI IN CYCLADE

SANTORINI, insula splendidă și infernală

de PERICLE MARTINESCU

Insula Santorini, cea mai meridională din Cyclade, marchează cu adevărat un sfârșit strălucit de voiaj. E o surpriză, un miraj și o apariție geologică curioasă care transmite mai întâi un fior de spaimă călătorului neiniţiat în tainele ei, apoi un sentiment de admiraţie, de vrajă inspirat de această fantastică plăsnuire vulcanică. La Santorini suntem în cea mai pronunţată regiune vulcanică a Cycladelor și, totdeodată, martorii unuia dintre cele mai curioase fenomene vulcanice din lume. Oamenii de ştiinţă au numit acest fenomen o dramă geologică — și, într'adevăr, privind înfăţișarea acestei insule ce depășește orice închipuire, ai sensaţia netă că te afli în faţa unui schelet înălţat ca o apariţie fantastică și infernală din străfundurile mării pentru a arăta ochiului omenesc una din curioasele transformări ale scoarţei pământești.

După o călătorie de o zi plină — o adevărată minune — prin Cyclade, străbătând toată această polinezie mediteraniană dela nord la sud, plecând la cinci dimineaţa din Syra, trecând pe la Paros, Haros, Siphnos, Sikinos, Hios, etc., insule albe, dulci, fiecare contribuind într'o largă măsură la împletirea visului apolinic în care aluneci străbătând marea, soarele și azurul dintre ele, ajungi, către ora șase dinspre asfinţit, la Santorini. Până aici drumul prin Cyclade e o indescriptibilă călătorie printr'o ţară de vis și beţie apolinică. Grecii au localizat naşterea lui Apollo și oficierea cultului său în Cyclade, tocmai fiindcă aici natura servește mai mult decât oriunde substanţa celui mai frumos mit creat de antichitatea elină. Ceasuri după ceasuri, aruncat în plasele unui desăvârșit vis de transfigurare și renaștere, te legeni și te răcorești, uiţi totul, te înseninezi și te detașezi de tot ce există dincolo de paradisul Cycladelor, până la o confundare totală cu misterul luminii și miracolul mitului liniștitor ce persistă încă sub cerul aprins și marea prea calmă din mijlocul insulelor.... Deodată însă vaporul intră în interiorul insulei Santorini și, pe neașteptate, un spectacol cosmic de o măreţie monstruoasă și superbă, îţi spulberă tot visul, toată liniștea și deliciul călătoriei înseninate de până aici. Poate impresia e mai accentuată din cauza contrastului uluitor dintre călătoria muzicală de până acum și apariţia aceasta monstruoasă care te surprinde și deconcertează — însă în tot cazul, Santorini, e o apariţie fantastică, pare un tărâm de basm infernal aureolat de o legendă sclipitoare. Vaporul a intrat pur și simplu în craterul unui vulcan, care formează o radă circulară cam de două ori și jumătate mai mare decât Bucureștii, mărginită la nord, est și sud de peretele imens al insulei, iar la apus de Therasia, o porţiune din Santorini dinaintea erupţiei. Peretele insulei, înalt de două sute de metri, e format din roci și straturi eruptive, negre, oribile, cu o mulţime de găuri ce servesc drept diferite adăposturi locuitorilor, și împodobit deasupra cu o ghirlandă de o albeaţă strălucitoare ca zăpada, profilată pe cer ca o diademă — orașul propriu zis. In mijlocul acestei rade circulare se află o altă insulă și mai mică, formată numai din lavă solidificată: acesta e ultimul orificiu al vulcanului care mai fumegă încă. In mijlocul acestui crater imens, vaporul pare o jucărie aruncată într'a fântână. Soarele, apropiindu-se de asfinţit aruncă în pereţii insulei o ploaie de raze roșii ce face și mai halucinantă priveliștea aceasta turburătoare.

Santorini... capo-d'operă ieșită din mâinile unui Demiurg artist

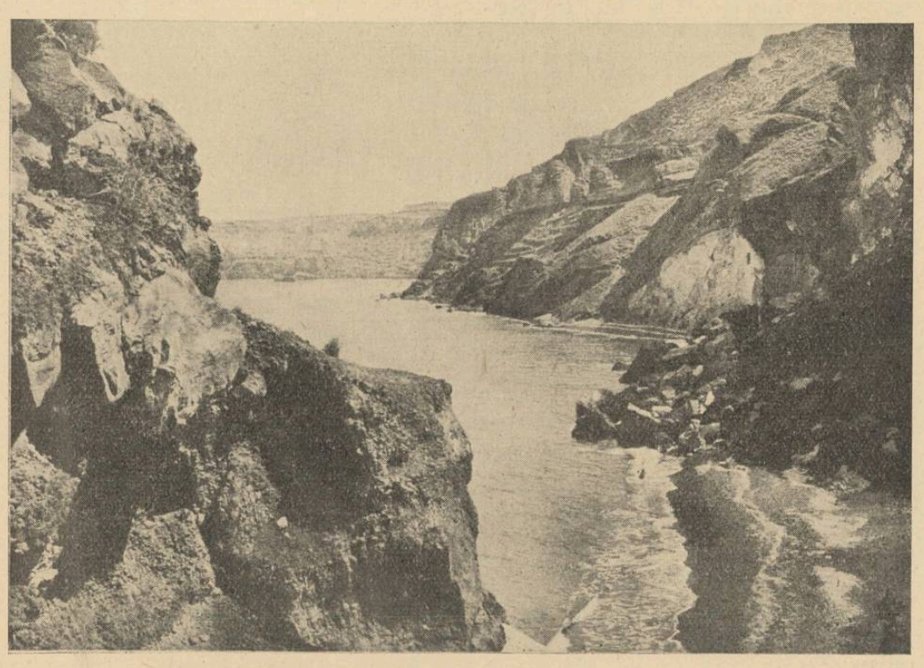

Vulcanul din interiorul insulei

In antichitate Santorini se numea *Frumoasa,* sau *Insula Rotundă.* Avea într'adevăr o formă circulară, cu un munte la mijloc, ce se manifesta din când în când sub forţa unui vulcan. Fenicianul Cadmus, străbătând mările în căutarea sorei sale Europa, se opri și aici și fiind surprins de fertilitatea și de frumuseţea insulei întemee o colonie. O izbucnire violentă a vulcanului, produse însă o catastrofă imensă: scufundă tot centrul insulei și o mare parte din pereţii laterali dinspre apus, în așa fel încât n'a mai rămas din ea decât un fragment lunguеţ ca un corn, spre est și o porţiune izolată, Therasia, spre vest. După catastrofă, o colonie greacă înființă pe marginea craterului un alt oraș pe care-l numi *Thera,* adică montsrul, nume ce se potrivea de minune cu aspectul actual al insulei. Mai târziu, prin sec. al III-lea, insula creștinându-se primi numele patroanei sale *Sainte-Irène,* din care derivă *Santorini.* Numele vechi de Thera, îl păstrează încă o localitate antică cu câteva mine interesante și tot din el derivă numele orașului principal de astăzi, Phyra, la poalele căruia acostează vaporul și pe ale cărui stradele curate, pitorești, originale se plimbă excursioniștii aduși de croaziere din întreaga lume.

Acesta este istoricul celei mai splendide insule din Mediterana. Abatele Zacharia Durazzo-Morosini, șeful coloniei catolice de aici, posesorul unei pivnițe cu cel mai reputate vinuri și mare „santorinist", cum se spune în termeni euristici, ne-a povestit însă într'o după amiază, arătându-ne o hartă a insulei din muzeul său particular, și următoarea legendă foarte pitorească:

— La început insula era rotundă, după cum o indică contururile sale actuale. Acum se aseamănă cu un corn, pe care vedeţi patru muşcături pe latura din interior. Aceste patru muşcături, imaginaţia poporului le-a explicat astfel: Jupiter fiind înfurit pe Titani și gonindu-i de-alungul mării, neputându-i ajunge, când a dat de prima insulă în cale și-a înfipt mâna în ea, rupând mai mult de jumătate din trupul ei și aruncând-o după dânșii. Muşcăturile ce se disting sunt urmele degetelor mâinii imense care a sfâșiat jumătate din trupul insulei. De atunci insula a rămas precum se vede, iar bucăţile rupte din ea au fost aruncate de furia zeului tocmai la *Stromboli,* unde se văd și astăzi, fiind spaima marinarilor din cauza furtunilor ce bântue pe acolo...

Impreună cu abatele Zacharia, splendidă figură de Renaștere, în care aventurierul, misticul, senzaţionalul și spiritualul se îmbinau admirabil, și după ce am făcut cunoștinţă cu pivniţa, muzeul și terasa vilei cu vedere „spre vulcan", am pornit să cunoaștem insula în părţile ei mai pitorești. Dar spre a fi mai practici, să pornim dela vapor...

O intrare în infern nu poate fi mai turburătoare, decât sosirea la Santorini. Un decor fantastic te întâmpină cum ai trecut de colţul dinspre nord al insulei și ai intrat în craterul vulcanului. Pentru amatorul de romantisme geologice, cum era tovarășul meu de drum, studentul berlinez, insula aceasta satisface imaginaţia cea mai exigentă. O priveliște sumbră, cu toată lumina ce-o inunda, o atmosferă agitată, cu toată liniștea mormântală din jur, făcea în acel sfârșit de după masă când am pătruns între pereţii faimoasei Thera, ca sosirea noastă aici să ni se pară un capitol demn de imaginaţia unui Dante. Infăţișarea extraordinară a insulei, de o frumuseţe tragică și grandioasă, ne uimise. Pereţii imenși, drepţi, în vârful cărora se profilează dantelăria albă a orașului, creiază un spectacol pe bună dreptate căutat de casele de filme occidentale.

Vaporul ancorează în faţa unui mic port, compus din câteva clădiri albe ca niște bordee și un cheiu încărcat cu butoaie conţinând tot felul de produse indigene, în special cu celebrul *Vino Santo,* pe care santoriniștii îl exportă în toată lumea. Din port până în oraș e o distanţă de 250 m.... înălţime. O scară în spirală și câteva zeci de măgari îngrămădiţi în dosul clădirilor din port, așteaptă să ne urcăm în Phyra, orașul de unde se vede insula toată. iar în zilele senine de tot se poate zări și Creta situată cam la opt ore de mers cu vaporul spre sud. De câte ori vine vaporul la Santorini, toţi măgarii din oraș coboară în port, apoi se urcă din nou, încărcaţi cu mărfuri și pasageri, ei fiind singurul și cel mai pitoresc mijloc de locomoţie din insulă. Scara aceasta, de o frumuseţe rară, e unică în lume, motiv pentru care Santorini se bucură de o faimă specială în ochii excursioniștilor din Europa și din America, ale căror croaziere au drept ultim punct în Mediterana insula aceasta de o frumuseţe neîntrecută. Orașul mai alb decât toate cele de până acum, pare făcut anume pentru regizarea unui film exotic. Casele sunt suprapuse ca niște scoici lipite de vârful unei stânci, iar străzile, în afară de cea principală care străbate muchia dealului, sunt perpendiculare, formate din scări construite printre clădiri. Curţile, deobiceiu, sunt subterane, săpate în piatră, pentru adăpostirea cramelor, a magaziilor și a rezervoarelor de apă. La Santorini nu există fântâni sau isvoare de apă, pentru consumaţie; locuitorii își strâng apă de ploaie în rezervoare imen se făcute pentru alimentarea unui an întreg, deoarece ploile sunt foarte rare, iar transportul apei din alte insule foarte dificil. Cu toate acestea, oamenii sunt de o veselie adorabilă, mândri de orașul lor celebru în toată lumea și, mai ales, mândri că străinii din toate părţile pământului vin aici să se bucure de priveliștile măreţe ale insulei lor.

De sus, insula își pierde complect înfăţișarea infernală cu care ne întâmpinase la sosire și capătă un aspect cu adevărat splendid. Nicăeri nu ai mai concretă ca aici impresia că Santorini, prin frumuseţea și prin originalitatea construcţiei sale, e făcută numai spre a fi admirată, ca o capod'operă ieșită din mâinile unui Demiurg artist. Trebuie să stai cel puţin trei zile la Phyra — oraș de care pictorii atenieni abuzează în panourile lor — pentru a cunoaște toată splendoarea „insulei fantastice", cum o numesc Germanii. In aceste trei zile abia ai timpul să te saturi de a colinda străzile, scările și tunelurile de un farmec rar din Phyra. De pe esplanada orașului, admiri, într'o parte, vulcanul din interiorul fostei insule, de cealaltă parte, câmpia care coboară lent până la mare, fertilă, acoperită cu vii roditoare și cu frumoase parcele de cereale și nutreţuri pentru animale.

O excursie la muntele Sfântul Ilie, pe măgar, te face să pătrunzi mai adânc în interiorul insulei, străbătând un drum de o frumuseţe puternică. Dincolo de munte, la marginea mării, se găsesc ruinele cetăţii antice Thera, unde n'am avut timpul să ajungem, dar unde curiozitatea nici nu ne-a împins. Abatele Zacharia, onest și bun cunoscător al valorilor insulei sale, ne-a încredinţat că nu merită osteneală să cercetăm antichităţile dela Thera, mai ales dacă venim dinspre Delos și Peloponez. Un singur amănunt ar fi de văzut acolo: un falus enorm sculptat pe un postament în formă de cartuș, purtând inscripţia stranie: „Pentru amici". In schimb, în muzeul din Phyra, cu o bogată colecţie de vase antice și câteva sculpturi, am descoperit un cap al Faustinei, soţia lui Marcu Aurelian, de o realizare artistică relevantă. E unul dintre cele mai frumoase portrete ale sculpturii antice din câte am văzut în muzeele greceşti.

După trei zile, abia familiarizaţi cu decorul și atmosfera dela Santorini, părăsim insula vulcanică deplin satisfăcuţi de voiajul nostru prin Cyelade. Santorini, perla albă și fantastică a Mediteranei, a reușit însă să întunece toate splendorile celorlalte insule prin poezia decorului său elegant și bizar, prin ingenuitatea vieţii de aici, prin prospeţimea și mirajul aspectului său singular de staţiune turistică și curiozitate geologică în acelaș timp. De pe paserela vaporului, privind decorul fulminant care rămâne în urmă, tovarășul meu, naturalistul berlinez, nu-și poate opri o exclamaţie de bucurie: „De aici înainte, pentru mine, Grecia se va reduce la Santorini".

După 18 ore de voiaj pe mare am ajuns la Pireu, dar înfăţișarea ireală și splendidă a insulei nu s'a desprins încă de noi. Santorini ne rechiamă....

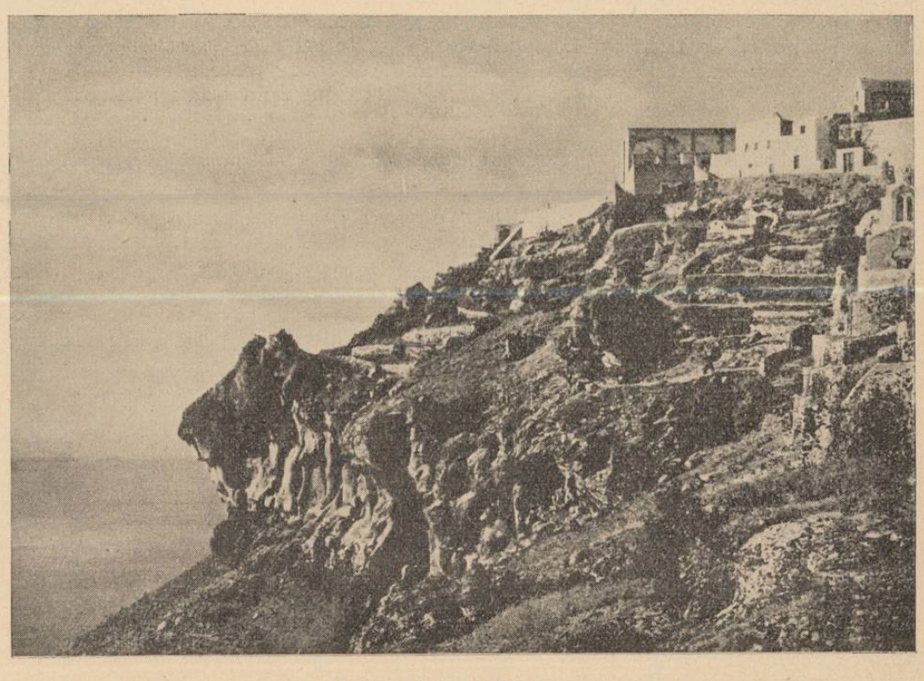

Vederea orașului Thera

O biruință românească prin cultură

de G. BANEA

Voiam să aștern câteva rânduri cu care să subliniez încă o semnificaţie a apariţiei poetului P. Cerna în istoria culturii noastre românești. Voiam, dar am fost prins de o mulţime de alergături, — zadarnice toate, — pe la feluri te autorităţi și așezăminte sanitare. Când, într'o zi, întorcându-mă acasă, găsesc la ușă un plic galben venit cu poșta. Pe plic se găsea și numele trimiţătorului, un nume cu of în coadă, un nume bulgăresc.

— Să știi, mi-am spus, vreun bulgar mi-a scris că nu-i place cartea mea *Zile de lazaret,* sau vreun comitet macedonean îmi veștește și ceva *sancţiuni,* cum i s'au aplicat și profesorului Mihăileanu, la începutul acestui veac.

Am desfăcut deci scrisoarea cu oarecare grabă. Din plic n'a ţâșnit nici o mașină infernală. Cuprindea doar o coală de hârtie ordinară scrisă mărunt pe toate feţele cu cerneală violetă, ca aceea ce se întrebuinţează pe la arhivele autorităţilor noastre sărace. Și iscălea, dându-și și adresa amănunţită: „fostul dv. elev, Ivan". (Al doilea nume avea în coadă *of*-ul caracteristic numelor bulgărești).

Numai numele nu-mi aducea nimic în minte. In 18-19 ani de dăscălie mi-au trecut mulţi prin mâini, cei mai mulţi croiţi din ştofa oamenilor obișnuiţi, alţii — mai puţini — înzestraţi, vrednici să ispitească pana lui Balzac. Un timp le-am ţinut minte numele, dar pe urmă am renunţat la această trudă.

Citind acum scrisoarea lui Ivan, a început să mi se închege în minte și chipul lui. Era un băiat nu prea înalt, dar bine legat, cu o figură ovală, ascunsă după niște ochelari puternici, cari dădeau un aer de maturitate chipului mai mult roșcovan.

Imi fusese elev la o școală de seară, unde n'avea cum să capete cunoștinţe mai întinse și mai adâncite.

Totuși scrisoarea, al cărei conţinut îl păstrez ca document pentru curiozitatea orișicui, dovedește multe cunoștinţe, rodul unei munci de autodidact. Chiar așa cum e, cu stângăcii, cu naivităţi, cu lucruri nu tocmai bine prinse și înţelese, cu *misticisme* chiar, scrisoarea arată că fostul meu școlar Ivan, este român cu sufletul, deși la origine e ceva bulgar.

Prilejul pentru a-și striga *rumânia,* îl găsește Ivan în cartea mea *„Zile de lazaret".*

In esenţă, în scrisoare este vorba de un tânăr, care, de origine streină, învăţând carte românească și nu în cine știe ce școală înaltă, a fost cucerit de cultura românească și vrea, nu numai să fie român, ci să scrie și el o contribuţie la cunoașterea bulgărescului. România n'a dat acestui tânăr nimic deosebit, nici școală mai bună când era copil și nici situaţie strălucită acum, căci băiatul mărturisește că e doar *practicant* pe lângă o autoritate judecătorească. S'ar părea că asemănându-se cu *catindatul* lui Caragiale, dă dovadă strălucită că e într'atât de romanizat, încât a preferat o situaţie așa de puţin *situaţie,* lăsând o altă carieră mai solidă, ca negoţul sau meseria. Dar astăzi nici negoţul nici meseriile nu mai pot fi *brăţări de aur,* așa că bietul meu Ivan nu poate fi învinuit că se mulţumește a *catinda,* vorba lui Caragiale, la un loc de neînsemnat arhivar și că, în așteptarea unui loc liber, face pe jălbarul.

Scrisoarea fostului meu școlar mi-a trezit însă remușcarea că n'am scris rândurile în care să subliniez ceea ce mi se pare cu deosebire caracteristic în apariţia lui Cerna.

Anume: *Biruinţa gândului românesc.*

P. Cerna era bulgar de origine. Născut în satul dobrogean, al cărui nume îl poartă, sat mai mult bulgăresc, el a învăţat școală românească, primară, liceu și apoi și universitate și a fost cucerit de cultura românească,

El și-a însușit toate idealurile, toate credinţele noastre. Inima lui a bătut generos pentru toate cele ce ne-au frământat pe noi români la începutul acestui veac, versul lui înaripat a vibrat emoţionant pentru toate evenimentele noastre.

Pentrucă, bunăoară sângeroasele răscoale ţărănești din 1907, sângeroase mai ales prin represiunea așa de sălbatică, au smuls lui P. Cerna acele 3 sonete întitulate *Zile de durere,* în care sună atâta sfâșiere, că armata noastră *a vărsat sânge de frate...*

„O soare al iubirii, soare sfinte!
Pân' nu pătrunde 'n vechile mor-
minte,
Răsai deasupra sângelui bogat!
Usucă iute câmpurile roșii, —
Să nu priceapă 'n groapa lor strămoșii
Al cui a fost — și cine l-a vărsat!"

Sau, mai târziu, la adresa colosului rusesc sărbătorind sgomotos la 1912 o sută de ani dela smulgerea Basarabiei:

„Hrăpareţ neam de Norod ! Călău cu
cernic!..
Nu te făli atât că ești puternic —
Nu-l încerca pe Dumnezeu!
. . . . . .
In ziua 'nfricoșată-a răzbunării,
Auzi-ne, Tu, Doamne-al îndurării,
Incinge braţul nostru 'ndoliat!
Revarsă 'n el mânia ta cerească —
Fă dintre noi, o, Doamne, să por-
nească
O piatră pentru noul Goliat..."

Dar Cerna se înalţă mai sus de preocupările mărunte, egoiste, pentrucă în una din cele mai bune poezii ale sale *Către pace,* invocând-o, o socotește totuși prea timpurie în ordinea naţională, deoarece...

„De-ar amuţi în mâna noastră durda,
Ce-ar zice sfânta umbră dela Turda?..."

iar în ordinea socială, tot prea timpurie ar fi venirea Păcii, fiindcă... „In nădejdea minunii, cine știe

De câte ori pe cruce va mai muri Isus?
Și mulţi din noi găsi-vom o moarte
timpurie".

Și mai ales finalul, așa de altruist, așa de generos!..

„Și ce-i să cazi, când viaţa n'o pierdem
în zadar,
Când trupurile noastre sunt pietre de
altar,
Când fiecare știm,
Că făurim o lege ce-o vor primi ca dar,
Acei ce nu sunt încă și totuși îi iubim?"

Cerna era destinat unei strălucite situaţii de mandarin intelectual. Moartea însă l-a smuls prea de timpuriu.

Dar de sigur nu se mărturisea așa de fierbinte român pentru perspectivele ce întrezărea; acestea ar fi fost *urmarea,* răsplata geniului său.

Ivan fostul meu școlar, n'are parte de asemenea făgăduieli. Totuși și el își strigă *rumânia.* Și el se știe și se vrea român.

Gândul românesc, cultura românească a cucerit indirect, a cucerit fără să urmărească anume cucerirea, a cucerit prin blândeţe în P. Cerna, pe unul din bulgarii din Dobrogea, iar în Ivan, pe unul *de dincoace* de Dunăre.

CARTEA FRANCEZA

Général Duval:

Les leçons de la guerre d'Espagne

(Plon, Paris, 1938)

Presupunând că majoritatea cititorilor acestei rubrici nu cunosc încă *Les leçons de la guerre d'Espagne*, socotesc necesar să atrag dela început atenţia asupra interesului pe care-l prezintă pentru literatură în genere, cartea generalului Duval, care scrisă de un specialist, pare anume destinată unui public restrâns, specializat prin îndeletnicirile-i profesionale. O carte, deci, care nu ar putea îndreptăţi speranţa satisfacţiilor legate de prilejul unor lecturi literare.

Ea nu se adresează în nici un caz celor cari caută şi s'ar aştepta să găsească şi aci „accentul vieţii". Dar în lipsa acestuia nu poate fi nesocotită importanţa reflecţiilor şi a concluziilor de ordin psihologic cari se desprind din lectura ei.

Accentul cade negreşit pe laturea informativ-instructivă, aşa cum reiese limpede şi din intitulare, iar în capitole speciale, ca acelea cari se ocupă de bătăliile dela Bilbao, Santander şi despre operaţiile militare de împresurarea Madridului, cartea capătă chiar, datorită detaliilor şi preciziunilor de ordin tehnic, aspectul unei lucrări de specialitate, ceea ce o face mai aridă, deşi nu mai puţin atrăgătoare.

Bruegel — Triumful morţii *(Tablou aflat la muzeul Prado din Madrid)*

Dar nu e mai puţin adevărat că *Les leçons de la guerre d'Espagne* e într'o oarecare măsură şi cartea unui moralist, în înţelesul statornicit printr'o îndelungată şi neîntreruptă tradiţie, pe care-l are în Franţa acest cuvânt.

Literatura războiului fratricid din Spania cuprinde între alte opere de valoare cu caracter documentar, scrise direct în limba franceză, cărţile unor Malraux, Lucien Maulvault, Joseph Peyré şi L. F. Céline, în care, cu tot accentul veridic al realităţii trăite, elementul de creaţie propriu-zis, al elaborării personale, e precumpănitor Ele ne documentau aproape exclusiv asupra conflictelor de ordin sufletesc şi individual iscate cu prilejul acestui război iar faptul participării unora dintre scriitorii numiţi, — din convingere politică, cu dinadinsul sau din întâmplare — trebuia să constitue o garanţie de autenticitate a celor scrise sub semnătură.

Afirmaţiunile şi concluziile generalului Duval se întemeiază pe o documentare de ordin tehnic, făcută la faţa locului, în toamna anului trecut, pe fronturile si în locurile marilor bătălii dela Bilbao, Santander şi Brunete. Din acest punct de vedere nici o primejdie ca obiectivitatea judecăţilor să fie alterată prin intervenţia spiritului partizan, a preferinţei pentru una sau alta din părţile aflate în conflict. Dar în expunerea cauzelor şi atmosferei premergătoare şi pregătitoare care au provocat dezagregarea morală favorabilă izbucnirii războiului civil, autorul nu şovăe să-şi arate răspicat simpatia pentru acei cari întrupează în ochii lui ordinea şi spiritul de sacrificiu pus în slujba unui ideal patriotic, împotriva demagogiei anarhice.

Incadrarea conflictului armat şi decurgerea lui din datele împrejurărilor politice formează obiectul magistralei expuneri din primele două capitole. despre „Geneza războiului civil" şi „Cum s'au format armatele opuse"

Cu toate că prestigiul catolicismului rămăsese intact, anticlericalismul prindea tot mai mult teren, favorizând un spirit de nemulţumire şi de revanşă, departe însă de a fi un ferment de revoltă generalizată. Lipsa de continuitate în conducerea politică (în mai puţin de cinci ani, 1931—1936, 28 de ministere s'au succedat) nu făcea decât să sporească sentimentul de nesiguranţă şi enervare, întreţinut încă prin tot felul de manifestări violente şi greve. Noua Constituţie, votată la sfârşitul anului 1931 pretindea să îndeplinească dela o zi la alta, cea mai îndrăzneaţă revoluţie, aceea care substitue alte valori morale celor de până atunci.

Dar simpla lor enunţare, fără a le găsi şi expresia practică imediată, avea să fie hotărîtoare pentru deslănţuirea catastrofei, cel puţin prin terenul favorabil în care aveau să fermenteze germenii desfrâului demagogic. „Ideile nu sunt de ajuns — observă într'un loc generalul Duval — ele deşteaptă pofte, dar nu le satisfac". Ideologia Constituţiei republicane spaniole era demagogie goală, dar funestă, pentru că încercând să impună o etică nouă ea „trăgea asupra realităţii poliţe pe care guvernele viitoare aveau să fie în imposibiltate de a le onora". Intr'o pagină impresionantă, se descrie atmosfera de încordare extremă la Madrid, în preziua asasinării fruntaşului naţionalist Calvo Sotelo, sub ochii şi aproape cu încuviinţarea tacită a unui guvern impotent, care nu găsise alt răspuns, la denenuţarea acestuia, dela tribuna Cortesurilor, a dezordinelor anarhiste din ţară, decât că „va fi răspunzător de tot ce se va întâmpla" şi că „un atentat împotriva lui ar fi perfect justificat".

Se ştie că la începutul ostilităţilor raportul de forţe între guvernamentali şi naţionalişti era hotărît în favoarea celor dintâi. Cum s'a ajuns la completa lui răsturnare, după un răstimp de numai 18 luni, se va înţelege limpede din lectura acestui citat edificator:

„Cu greu ar fi putut guvernamentalii să-şi asigure prin dibăcie atâtea avantaje câte le acordase soarta. Dar printre ei nu era nimeni care să fie în stare să le priceapă, şi mai puţin încă să le exploateze. In democraţiile moderne, ignoranţa oamenilor politici în materie militară e cu deosebire profundă. Grija electoralului care-i stăpâneşte le îndeamnă spiritul către o anumită fineţe psihologică mai mult decât către ştiinţa raţionată şi dintre toate ştiinţele, aceea militară este care îi lasă mai nepăsători...

„Oamenii curagioşi nu lipseau şi nici exemplele cel mai frumoase de eroism individual. Dar toate astea nu slujeau la nimic, nu erau decât sacrificii fără folos, în lipsa organizaţiei şi a soliditaţii colective, fiindcă singura hotărîtoare într'o armată e forţa colectivă şi ea rezultă numai din disciplină, din instrucţia trupelor şi din valoarea cadrelor. Disciplină, exerciţiu militar, studii tactice fuseseră prea multă vreme dispreţuite; le adoptaseră de nevoe. De aceea strădania nu dădea decât un rezultat mediocru. Nu este sacrificiu folositor şi muncă rodnică decât voite cu credinţă şi săvârşite cu generozitate".

Intr'un capitol final, autorul analizează cu o remarcabilă pătrundere îndoitul proces, material şi moral, al dezagregării unei armate şi al conştiinţei de a fi tot mai puţin o colectivitate organizată. Apoi, cum din această conştiinţă, de a fi fost redus la starea de mulţime, apare sentimentul înfrângerii, al panicei morale care precede completa prăbuşire a oricărei rezistenţe materiale.

MIHAI NICULESCU

MĂRŢIŞORUL LUI SORIN

Era prima rază care pătrundea anul acela în clasă. Trecuse peste capetele lor şi se oprise tocmai în ochelarii cu multe dioptrii ai profesorului de istorie. Cu o mână leneşe a încercat chipul cu cioc de pe catedră să o alunge. Şi patruzeci de perechi de ochi l-au privit, duşmane.

...Vroise să alunge primăvara... Ce rost mai avea cazna lui de a lămuri elevii asupra pricinelor pentru cari un rege cu chip tipărit în cartea de istorie pornise războiu împotriva altuia, care, după straie şi barbă, îi semăna ? Pătrunsese în clasă un sol al primăverii. Un petec albastru spărsese perdeaua norilor. Şi — abia acum îşi aminteau — le întinsese la un colţ de stradă, o ţigancă, un buchet de ghiocei.

Pentru Sorin primăvara era un ghiocel pe care-l desemnase de-asupra iniţialei Vandei, închise într'o inimă.

Le poruncise—e mult de-atunci—subdirectorul, să cureţe toate pupitreie. Nu mai admitea niciun desemn, nicio iniţială. Era revoltat din pricina unui „cuvânt de ruşine" pe care-l găsise săpat pe pupitrul lui Blându G. Ştefan. Zadarnic încercase Blându să-l convingă că nu el scrisese cuvântul acela. Pe semne, îşi dădea el domol cu părerea, l-o fi scris vre-unul din mormolocii dintr' „a'ntâia", cari făceau geografie în clasa lor, atunci când ei se duceau la laboratorul de fizică. Dar subdirectorul n'a vrut să-l creadă. Şi ordinul a rămas ordin. In două zile trebuiau să piară smângălelie de pe pupitre. Au trecut de-atunci săptămâni. Şi la inima de pe pupitrul lui Sorin s'a adăugat un ghiocel.

Incearcă să şi-o închipuie pe Vanda, îngropându-şi obrazul în buchetele florilor de primăvară.

Nu prea are bani mulţi la el. Dar nici ghioceii nu costă acum prea mult Şi, pe urmă, poţi să te tocmeşti cu ţigăncile cât vrei. Nu e nici-o ruşine

Râsul clopoţelului l-a făcut pe profesor să-şi ia catalogul şi să plece. L-au urmat mai toţi, dornici să regăsească afară primăvara.

Sorin a rămas într'o bancă din fundul clasei, păstrând în suflet chipul unei fete cu zulufi de aur şi zâmbet strengar...

●

In dreptul bisericii străjuite de doi castani bătrâni o aşteaptă Sorin, ca în fiecare zi, pe Vanda. Se teme ca şi astăzi să nu se petreacă lucrurile la fel ca întotdeauna. Dar ghioceii din mâna lui stângă îl îmbărbătează, par'că. Un gând îi spune că o să-i piară de astă dată stînghereala care i se cuibăreşte în suflet de câte ori o vede pe Vanda.

Treceau prin faţa bisericii elevi, eleve. Şepci... pelerine... Ii urmărea un alt elev, cu un buchet de ghiocei în mâna stângă. Dar privirile lui treceau grăbite şi se opreau la colţul străzii, acolo de unde avea să se ivească în curând Vanda. Şi nu înţelege dece tocmai atunci s'a întrebat dacă într'adevăr o iubeşte pe Vanda. Dar nedumerirea s'a spulberat repede, împrăştiată de adierea vântului de primăvară. Vânt de primăvară ?... Nu !... Era Vanda, care se ivise de după colţul străzii. De buze i se aninase un surâs. Darul ei către primăvară, darul către buchetul mare de ghiocei, pe care-l ţinea cu amândouă mâinile. Buchetul lui Sorin era mult mai mic. Ghioceii, par'că, mai trişti... Ii vârî grăbit în buzunarul larg al paltonului. Şi, cu un zâmbet stânjenit, o salută pe Vanda. Ce frumos răspundea ea la salut !

●

Mai erau trei zile până la 1 Martie. Se gândi că nu mai avea nevoe de bicicletă. Era veche, cu camerele aproape putrede. Poate spune chiar că n'a făcut o afacere bună tutungiul care-a cumpărat-o. Şi apoi nici nu vede cum ar fi putut face altfel rost de bani. L-ar fi plictisit întrebările maică-si, curioasă să afle pentru ce are nevoe de atâţia. Altceva ce să vândă ?... Era singura soluţie.

Iar mărţişorul era atât de drăguţ. „800 lei e un preţ de nimic" a pornit să-l convingă vânzătorul şaşiu, cu zâmbet slugarnic. Şi el s'a lăsat repede convins.

●

Mai sunt doar trei zile. Au să treacă iute. Asta vrea şi el. Şi mai vrea să lepede, doar pentru un sfert de ceas, veşnica lui stingherealâ în faţa Vandei.

Profesorul de psihologie era pedant,

şi avea ochelari cu rame groase. In faţa lui Sorin, doi jucau ţintar. Iar el făcea socoteala să vadă ce medie generală are pe trimestrul al doilea.

Un bileţel îi căzu drept pe hârtia pe care înşira cifre. Il despături. Scrisese Radu câteva cuvinte cu slova lui copilăroasă: „Recreaţia asta să stai în clasă. Am să-ţi spun ceva important. Ceva „*f. important*". Privi înspre stânga, la banca în care stătea Radu. Acesta, congestionat la faţă, ridica sprincenile, semne de întrebare: „S'a făcut?". Sorin plecă, afirmativ, pleoapele în jos: „S'a făcut".

Şi mai era până la recreaţie un sfert de ceas.

La tablă, Blumenfeld, cu părul ciufulit, încearcă să găsească o definiţie a emoţiei.

— Da, ăsta e şi marele meu cusur gândeşte Sorin, „mă emoţionez repede, mult prea repede. Şi nu poate decât să-mi strice timiditatea asta. Uite ! Radu nu e timid. Are să-mi spună ceva *f. important*. Pe semne, ceva despre noua lui dragoste. Dar, par'că nu sunt şi eu îndrăgostit ? La mine însă, dragostea e prostească. Nu mai e platonism. E tâmpenie curată...".

Şi încă o oră a fost curmată de clopoţelul recreaţiei.

●

Radu se sbuciumă în bancă. Par'că ar vrea să fugă mai repede din clasă, să ajungă din urmă recreaţia primăverii. Se vede că n'a săpat în lemnul pupitrului, numele fetei de care vorbeşte cu atâta înflăcărare.

S'ar lega atunci poate ceva mai mult de clasa asta în care băncile înşirate, una după alta, seamănă cu elevii aşezaţi în rând, la o anchetă a directorului în cazul ultimului geam spart.

Cum o cheamă oare pe fata pe care o laudă Radu ? Parcă ar fi înghiţit pe furiş manualul din clasa cincea, de botanică, şi îl scuipă acum, filă cu filă, cuvânt cu cuvânt.

— Ştiu să ai să-ţi baţi joc de mine. Dar zău că ochii ei au, leit, culoarea micşunelelor".

— Micşuneaua, plantă din familia cruciferelor, gândeşte fără să vrea, Sorin, „are rădăcină lungă. Face un fruct cu numeroase seminţe, numit siliculă. E din aceeaşi familie cu varza, ridichea, hreanul şi altele".

— De ce râzi Sorin ?

— Mai nimic. Mă gândeam şi eu la ceva.

— La ce ?

— Il mai ţii minte pe ăla care l-a înlocuit anul trecut pe Ştefănescu, la Naturale ?

— Cum să nu, se înveseleşte Radu, „Păpădia !"

— Exact ! Explica foarte bine, tipul.

— Găseşti ? strâmbă din nas Radu, „era prea caraghios ca să ascult ce spunea. Tu ai fost atunci când n'am vrut să dăm extemporal cu el ?"

Fata din sufletul lui Radu a sburat. Uşor. Ca rânduneaua cu care, cu un minut mai înainte, o asemuise. Ii luase în schimb locul chipul palid, veşnic neras al suplinitorului la Naturale.

Tic — Tac... Tic — Tac...

Inima lui Radu ?...

Nu... Ceasul lui Sorin. Mai sunt trei minute până să sune.

Şi Radu are să-i spună lui Sorin ceva — *f. important* — „Zău aşa ! Trebue să mă ajuţi..."

Suplinitorul dela Naturale fusese gonit din inima lui Radu cu un picior în spate. Şi locul lui îl reocupase fata cu ochii ca două micşunele.

— „Trebue să te gândeşti că peste trei zile e 1 Martie !..." Lui i-o spunea ? Mărţişorul Vandei se odihnea în vată albastră, în cutia cumpărată dela bijutier. O purta la el, în buzunarul din stânga al uniformei.

— Eu sunt curăţat, urmează Radu. Ştii ceva grozav ? Mi se pare că Pascu trişează.

Sorin nu se miră. Il cunoaşte prea puţin pe Pascu. In schimb se minunează tot Radu.

— Formidabil ! Dar dacă îl prind îl bat. Principalul e că am rămas fără nici un ban. Şi trebue — auzi tu? — să-i cumpăr un mărţişor. Altfel mi se strică toate combinaţiile. Ca să-ţi spun drept, i-am şi dat a înţelege că am să-i cumpăr unul.

Sorin a fost şi este o fire curioasă.

— Dar cum o chiamă, mă ?

— Ghici !

— O cunosc ?

— Da. Mi se pare.

Radu a găsit un nou joc. De-a curiozitatea. Şi se distrează.

— Mioara? întrebă Sorin.

— Nu ! se bucură Radu, asta a fost.

— Nadia ?

— Aş !

— Lia ? se miră şi Sorin.

— Ce ? Eşti tâmpit ? se revoltă gustul lui Radu.

— Nely ?

— Nu ! Ai citit „Bunica" de Delavrancea ?

— De ce ?

— Năut ?

— Boule! mai bine spune-mi odată, că altfel mă supăr.

— Bine, încuviinţează Radu, dar îmi împrumuţi atunci două sute de lei. Te rog. Gândeşte-te ! Nu-i iau ceva prea scump fiindcă şi-ar lua atunci nasul la purtare.

Curiozitatea, bat-o vina.

— Bine, bine. Iţi împrumut dar spune-mi odată cum o cheamă.

— Ai să te miri. E Vanda. Şi totul merge strună. I-am cumpărat alaltăeri ghiocei. Era încântată.

Tic—Tac... Tic—Tac... Ceasul şi inima lui Sorin... Şi Radu vorbeşte, vorbeşte mereu.

— Nu pretind că e cine ştie ce frumuseţe. Dar e drăguţă. Şi mai are o calitate. Sărută grozav.

Razele primăverii sunt acum suliţe. Şi, toate, îi străpung sufletul.

Tic—Tac... Tic...

●

Vasăzică Radu îi cumpărase buchetul de ghiocei. Deci zâmbetul Vandei era pentru el. Nu pentru primăvară. Prin ochiul ferestrei par'că şi primăvara s'a întristat. Un nor gros a pus pecetie pe locul unde, adineaori, a fost soarele.

Şi, par'că din altă lume, ajunge până 'n clasă glasul răguşit al unui geamgiu. Primăvară... vremea geamurilor sparte de mingile haimanalelor de pe maidan.

Vanda... o fată drăguţă care sărută grozav...

Sorin simte că, în ora de religie are să se gândească, în sfârşit, mai adânc la întrebarea pe care, de mult vrea să şi-o

pună : „De ce o iubeşte pe Vanda ?"

In vremea aceea toţi erau îndrăgostiţi. Mihai o iubea pe Nana. Dan se înnebunea după Sanda. Iar Radu era mort după Mioara. Doar el nu iubea pe nimeni. Ţoţi îl priveau miraţi. „Spui drept, Sorine. Pe nimeni?" Şi atunci a cunoscut-o la patinaj pe Vanda.

După o săptămână a făcut dragostei un semn şăgalnic cu mâna : „Bine-ai venit". Avea, în sfârşit, ce să le povestească celorlalţi. Dar ceva l-a oprit par'că s'o facă. A crezut, poate, că iubirea lui nu seamănă cu dragostele celorlalţi. Apoi a aflat că Mihai se plictisise de Nana. Dan se certase cu Sanda. Iar Radu îi făcea poezii Rodichii. A rămas doar el, păstrând în suflet chipul vesel al Vandei.

●

Simte cum mărţişorul din buzunarul stâng al uniformei nu mai are nici un rost.

Găseşte că lucrul pe care vrea să-l facă acum aduce cu gestul unui erou de roman eftin, care pentru prietenie sacrifică iubirea. Dar la el nu e vorba de nimic din toate astea. Vrea doar să scape de mărţişorul care acum îl incomodează.

Ce-ar zice Vanda dacă i-ar da el un mărţişor ? Ar fi mirată. S'ar întreba poate dacă Sorin nu a înnebunit. Nu a încercat să-i arate niciodată, prin cel mai mic gest, că ţine la ea. Pe când cu Radu e altceva.

Singurul lucru de care-i pare rău acuma e că şi-a vândut bicicleta.

Singurul ? Nu ştie. In orice caz, astăzi e trist. Foarte trist.

●

Pe Radu l-a mirat oarecum gestul lui Sorin. I-a strâns încântat mâna şi apoi a primit mărţişorul cu admiraţie.

— „Dar ăsta e grozav, mă. Aproape că nici nu e de nasul ei. Trebue să te fi costat vreo 400 de lei"

Vânzătorul îl asigurase că 800 de lei e un preţ de nimic Deci, îl păcălise şi ăsta.

Radu nu poate să nu pună câteva întrebări :

— Dar tu de ce nu-l mai dai, mă ?"

— M'am certat cu „dânsa" (cum poate să mintă în halul ăsta!).

— Dânsa ? Hoţule ! Care e mă ?

— Multe vrei să ştii.

— O cunosc ?

— Da ! Mi se pare

— Mioara ?

— Nu !

— Nadia ?

— Aş !

— Lia ?...

●

Sorin, după cum le-a poruncit subdirectorul, şterge cu briceagul smângălelile de pe pupitru...

Câteva date pe care le scrisese înaintea tezei dela istorie... O întrebare pentru Dan : „Mergi mâine la Capitol ?"... O inimă... o iniţială... un ghiocel...

...Un surâs... Nu se poate spune că Radu e lipsit de imaginaţie atunci când afirmă că ochii Vandei sunt ca două micşunele.

TRAIAN LALESCU

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Furia adaptărilor de comedii şi dramelete „după" Fodor Laszlo, — fabricantul de reţete teatrale cel mai la modă — continuă şi nimic nu are a o stânjeni, nici măcar în acest trist final de stagiune, în care s'ar fi putut cere ca un ultim efort, să salveze o rămăşiţă de prestigiu nivelului artistic al scenelor noastre.

O comedie, o dramă, o nuvelă, o schiţă semnată de patronul casei Laszlo se bucură din partea directorilor noştri de teatre de un nelimitat şi bizar credit.

Industria respectivă merge bine şi la noi ca şi peste graniţă.

Toate firmele care vând marfa la „a doua mână", respectiv precupeţii acestor — până la un punct — delicioase zarzavaturi, gustă mulţumirile sonore ale succesului şi desfacerii.

Şi ele le ajung.

„Reţetele" aducând reţete, nimic nu le mai este de lipsă beneficiarilor acestui comod sistem practicat pe toate pieţele comerciale ale lumii. (Fapt care dă şi acoperirea morală necesară — dacă mai poate fi vorba de vreo acoperire morală !).

•

„Fata dela garderobă", comedie în cinci tablouri sau mai de grabă veselă drameletă în cinci gogoşi, e inutil să adăogăm că nu are pentru noi absolut nici o justificare.

Reprezentarea unor astfel de compoziţii în care grandoarea platitudinei sgudue cu ferocitate toate cerurile, subit căzute, ale poncifelor teatrale, este o treabă care aproape că nu ne priveşte.

„Premiera" unui asemenea spectacol îţi dă sentimentul de panică şi vid, al unei prezenţe absurde, al unei căderi stupide de pe stradă, al unui accident pe care-l puteai evita, al unui ceremonios şi vizibil front de jobene pe un maidan pustiu, spectacolul contrastând — foarte riguros — cu cele mai minime aşteptări.

I. A. Manolescu G. Storin M. Enescu Madeleine Andronescu P. Nove I. Talianu

•

...„O întâmplare simplă din viaţa de toate zilele...

Povestea unei tabachere care trece din buzunarul unui fiu de lord în poşetă simplă a lui Betty Peuschet, fata de la garderoba unei cafenele periferice din Londra.

Intervenţia neprevăzutului duce la proces.

Aici apare lordul George Stanway care sprijinind pe Albert Bester, tânărul avocat al fetei, ştie să evite scandalul şi să ajute dreptatea"...

Cu un tată genial şi un fiu detracat, cu o tabachere pierdută şi cu o fată nevinovată, cu un tânăr avocat generos şi fireşte plebeu, cu o avansată perspectivă de scandal şi cu dreptate repusă cu majuscule în drepturile ei venerate, — ce nu poate face un meseriaş de teatru, ce pingea minunată poate el croi, ce tirade are el de turnat pentru „încălţarea" sentimentalilor şi ce „barbă" excelentă are el prilejul să le pună !

Este ceeace nu se jenează să facă cât de puţin autorii „Fetei dela garderobă", pe tot parcursul celor (cum se spune:) cinci tablouri de lacrimi şi de humor...

In zodia „Lunei Bucureştilor" — „Fata dela garderobă" nu are la rândul ei mai puţină putere de atracţiune ca leul fără dinţi, sau ca bietul elefant de mondială reputaţie al circului Medrano.

Teatrele noastre, în zodia arătată mai sus, par a fi devenit şi ele nişte „parcuri de atracţiuni", fiind necontestat că ceeace stimulează comerţul este concurenţa şi că reclama e sufletul lui...

•

Piesa în sine aglomerează — cu destulă ştiinţă în materie — rezidurile cele mai calificate, poncifele cele mai glorioase, „loviturile" cele mai sigure, banalităţile cele mai răsunătoare pentru a-şi asigura o autoritate de serie şi o căutare fără griji.

„Fata dela garderobă" oferă astfel, „după" reţeta Fodor Laszlor, un superb rântaş teatral, o magnifică bucătărie ungaro-londoneză, întru totul pe gustul directorilor de „întreprinderi artistice" cu roluri solemn asumate de îndrumători ai publicului.

Şi publicul îi ascultă, cred ei...

•

Textului submediocru, replicilor scor buroase, tiradelor sgomotos plate şi pompos plasate, personagiilor trase cu sforicica, vetust şi ridicol, să recunoaştem — în schimb — că o interpretare generos tânără şi simpatic „plină de avânt" a încercat să dreagă golurile şi să dea o impresie de naturaleţe, de realitate, dacă nu chiar de vibraţie artistică.

Un prestigios lord George Stanway a fost d. *G. Storin,* înconjurat de o mulţime de elemente proaspete, de talente june, de străduinţi şi nădejdi.

S'au detaşat, dintre acestea, d-ra *Madeleine Andronescu* în rolul titular şi d. *Ion Aurel Manolescu* în avocatul sărac şi generos, d-nele *Eugenia Bamé* şi *Sereda Sorbul,* d-nii *C. Lungeanu, P. Nove, Niculescu Cadet, I. Manta,* A. Alexandrescu, Mircea Axente, P. Ionescu etc., etc., încadraţi de d-nele *Nelly Sterian, Renée Annie,* şi d-nii *I. Talianu, Marcel Enescu, G. Chamel, I. Constantinescu.*

Un amănunt de reţinut pentru direcţia de scenă : în casa lordului Stanway, fără ferestre şi plină de lumină, nu există nici măcar un opaiţ. Aşa, ca justificare...

R·A·D·I·O

TEATRUL RADIOFONIC

Pe ternul economic, îndată ce se manifestă o cerere constantă a unui anumit gen de produse, întreprinzătorii îşi îndreaptă eforturile lor în acea direcţie până ce reuşesc să acopere integral cererea. Cu toate că arta pare de câtva timp supusă unor legi asemănătoare, fuziunea celor două domenii nu s'a făcut încă desăvârşit.

Aşa de pildă, deşi există de multă vreme o cerere constantă de piese de teatru radiofonic, producţia rămâne mult neîndestulătoare faţă de nevoile societăţii de radio-difuziune. Ele se acopăr în parte prin adaptări ale bucăţilor bine cunoscute din alte genuri literare sau prin producţii originale în felul celei din Duminica dela 8 Maiu. Cititorii şi-o amintesc desigur. O prezentare a vieţii lui Schubert, a unui Schubert care toată vremea spunea: am mai compus cutare bucată, prilej pentru noi de a o auzi. Ascultătorii ar fi fost însă mai mulţumiţi să audă numai melodiile lipsindu-se de dialoguri.

Pentru Duminicile când lipseşte un nume românesc care să fie pus după titlul piesei se recurge uneori la operete iar alteori la traduceri. Credem că respingându-se mai des piesele care n'au alt merit decât că răspund învechitului îndemn al lui Heliade Rădulescu : „scrieţi băeţi, scrieţi" s'ar face un loc mai mare pentru traduceri din teatrul străin, cari deobiceiu au fost alese şi au în tot cazul meritul de a fi o introducere a marelui public ascultător în literatura universală.

Ne amintim de două reuşite comedii ale lui Courteline transmise mai anul trecut, şi de meritoria încercare de adaptare a lui Hamlet. Pe aceeaş linie se situiază comedia „Familia anticarului" sau „Soacra şi nora" de Carlo Goldoni în traducerea şi adaptarea d-lui Alex. Marcu.

Se prezintă în primul rând un autor necunoscut pentru majoritatea românilor cari nu cunosc limba italiană, un autor din acel spiritual secol al XVIII, prieten cu Voltaire, unul din oamenii cei mai de duh. Comedia lui este o şarjă în limbaj preţios a slăbiciunilor femeeşti şi a unui gen de nobili cu manii inofensive.

Puţin timp după bătaia gongului auzim pe noră plângându-se socrului şi apoi soţului că nu mai are decât rochii vechi. (Asta-i o şarjă de care s'au amuzat numai bărbaţii privindu-şi maliţios soţiile cari compătimeau desigur cu nefericita).

In intriga comediei intrăm abia acum. E vorba de cearta dintre soacră şi noră asupra întâietăţii în casă. Rivalitate veninoasă deoarece nora a pomenit ceva de vârsta înaintată a soacrei iar aceasta despre condiţia burgheză a norei, dinainte de căsătorie. (Focul peste care pun paie atât o cameristă comună cât şi consilierii-paraziţi respectivi ai celor două doamne, arde într'o casă de nobili scăpătaţi şi refăcuţi prin zestrea adusă de noră). Liniştea casei este readusă de bunul burghez Pantalone dei Bisognosi (care eventual s'ar traduce însemnând „pantalonii celor ce au nevoie") printr'o măsură energică : Separarea celor două duşmance — cari au refuzat să se îmbrăţişeze chiar când li s'a oferit un inel cu diamante, — în două apartamente astfel ca întâlnirile să fie cât mi rare dacă nu excluse şi licenţierea servitoarei intrigante şi a consilierilor paraziţi.

Interpretarea nu a avut niciun cusur afară de exagerările de ton cari trebuiau să marcheze şarja.

O reuşită transmisiune.

MIRCEA BARBULESCU

Poşta redacţiei

Pruncu C. Nicolae. — Lucrarea dumitale despre Ioan Neniţescu este foarte utilă. Colegii dumitale şi chiar oamenii de cultură ai acestei ţări, ştiu prea puţine despre acest poet.

Lucrarea pare să fi fost citită la o şedinţă literară, din care cauză se resimte — ca ton.

E necesar ca, în legătură cu datele asupra vieţii şi operei lui Neniţescu, să arăţi şi izvoarele de care te-ai folosit, pentru că nu ai fost contemporan cu el, deci nu l-ai putut cunoaşte. Când spun izvoarele mă gândesc atât la cele scrise cât şi la amintirile celor cari l-au cunoscut şi cari ţi-au putut fi în vreun fel transmise. In materie de istorie literară *nu poţi fi original,* aşa încât se impune arătarea izvoarelor.

Florian C. Ilie. — Genul poemei în proză este dificil şi puţini sunt aceia cari au reuşit să-l ilustreze.

...„sângele mi-l simt îngheţat şi 'n *şipotiri* sugrumate *se scurge* negru şi *'nchegat.* Şi capul îmi vâjâie *că din tot ne-am născut şi rămânem nimic...".*

Q. e. d.

Gh. Chiper. — Mai trimiteţi. „Clopoţelul primăverii" se va publica. E un *foarte bun început.*

Nicolae Ionescu. — „O moarte şi o înmormântare" şi „O partidă de poker" sunt numai exerciţii pentru început. Nu pot fi publicate. Aveţi calităţi. Revizuiţi-vă însă scrisul, eliminaţi trivialităţile „nu ştiu cât am rămas amândoui (de ce doui?) aşa ca două lumânări enorme cari ard şi arzând *debordează* picături de ceară topită".

Persoana I-a singular a perfectului simplu dela verbele de conjugarea 4-a (i-re) are terminaţiunea ii (sfârşii, tresării, etc.).

M. M. (cu monogramă). — „Ciripit". Titlul e nimerit. Dialogul vioiu. Subiectul ar putea constitui prilej de scris literar... Ale tinereţii valuri... Te înţeleg. Mai scrie.

Ionel Munteanu. — „Trimit alăturat spre publicare o mică lucrare însufleţită din viaţa sinceră dela ţară unde fiecare găseşte să ia ceva (sper că nu faceţi aluzie la trecuta viaţă politică) nu numai din viaţa saloanelor, cum au obiceiu alţii, căci nu suntem scriitori francezi din secolul XVII-lea".

Aveţi dreptate. *Nu suntem scriitori.* Hotărît!.. Şi mai cu seamă nu suntem scriitori francezi, şi cu atât mai puţin *scritorii francezi* din secolul XVII-lea.

Doriţi să vă inspiraţi din realităţile ţării noastre şi anume din viaţa dela ţară. Până aci toate bune. Numai că nu e suficientă această fericită alegere a domeniului de „inspiraţie..."

Feriţi-vă de vocabularul celor ce scriu despre viaţa saloanelor.

„Desinteresarea bunicului de când începeau să se coacă cireşile te făcea să cauţi ceva în *psihicul* lui".

Emil Hanganu. — „Zi de Paşti" e o schiţă duioasă care ne-a plăcut. Se apropie de ceea ce aşteptăm dela dumneavoastră.

I. Moţoc. — Citind „Mărturisiri" mi-a venit în minte strigătul supuşilor lui Lăpuşneanu din nuvela lui Negruzzi. Simplă coincidenţă. Oamenii de astăzi sunt mai puţin cruzi. Mai ales cu scriitorii. Mânuitorii condeiului nu sunt însă la fel faţă de cititorii lor.

Puiu Lianu. — Versificaţi cu uşurinţă. Darul acesta poate fi însă periculos dacă nu e folosit cum trebue. Lectură multă şi răbdare...

Iploit Omelschi. — Versurile dumneavoastră „Imnul străjeresc", „Suntem Străjeri" şi „Rugăciunea străjerilor pentru ţară" pot fi publicate într'o revistă străjerească.

Trimiteţi-ne nouă altceva.

r. st.

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

ARO : Inchisoare fără gratii

Ne-au prezentat germanii, acum vreo 6 ani, un film care a impresionat atât prin noutatea mediului în care ne transportă, cât şi prin modul curajos în care era tratat subiectul. Mă gândesc la *„Fete în uniformă",* filmul care a lansat-o pe Dorothea Wieck. Era într'adevăr surprinzător curajul regisorului care se aventurase să privească cutele sufleteşti cel mai adânci ale unei fete crescute într'un pension de maici, departe de orice contact cu bărbaţii. Ne-a dat prilejul acest film, în afară de tema principală, să mai asistăm şi la câteva scene cât se poate de originale, prilejuite de viaţa în comun a fetelor.

Mult mai scrupuloşi decât americanii, temându-se să nu mai ajungă, cu un viitor film brodat pe o temă asemănătoare, la nivelul *„Fetelor în uniformă",* germanii au renunţat la scenarii asemănătoare cu acela al filmului prezentat acum 6 ani.

O mare surpriză ne-au oferit însă acum doui ani francezii cu filmul *„Club des femmes"* care ne transportă de astă dată într'o pensiune de fete, şi care se deosebea de *„Fete în uniformă"* prin aceea că, cu toate că de-alungul celor două ore, durata filmului, nu apărea decât în foarte puţine scene un singur bărbat, totuşi toate întâmplările filmului erau urmări ale amestecului unor bărbaţi pe cari regisorul, abil, ne lăsa doar să ni-i închipuim. Iată deci o calitate în plus a filmului, superior prin regie, filmului german amintit la începutul cronicei.

Bine înţeles, şi americanii, văzând că formula a prins, au realizat *„Dormitorul fetelor",* crezând poate că actriţa „europeană" Simone Simon, precum şi scenariul luat după o piesă a autorului „european" Fodor Laszlo vor ajunge pentru obţinerea unui succes. Insă modul superficial în care a fost tratat subiectul de către regisor a contribuit la completul insucces al filmului. Cu filmul dela „Aro", francezii încearcă să exploateze cam aceeaş temă din filmul *„Club de femmes"* privită însă prin altă prizmă, în idila tinerei fete intervenind şi o a treia persoană, puţin mai în vârstă, deci mai rezonabilă, care însă va trebui să se plece în faţa tinereţei, explicând această înfrângere prin faptul că trebue să se dedice trup şi suflet misiunii ce i-a fost încredinţată.

Misiunea, de altfel, e foarte frumoasă, odată ce ea încearcă să readucă fericirea în sufletele tinerelor fete dintr'o casă de corecţie, încăpute până la venirea ei pe mâna unor profesoare de moda veche.

Ceeace, după părerea noastră, nu poate aduce acest film la nivelul „Clubului femeilor", este faptul că regisorul a insistat prea mult asupra temei principale a filmului, banală în oarecare măsură, trecând cu totul cu vederea, conflictele secundare ale filmului, cari ni se păreau însă mult mai originale, şi, în acelaş timp, de capitală însemnătate. Altă greşeală a regiei ni se pare izbucnirea nouei directoare şi lungul ei monolog într'o clipă în care nu prea îşi avea rostul.

Dacă acest discurs ar fi fost plasat de exemplu în timpul conferinţei profesorale, când expunerea planului de lucru este foarte motivată, s'ar fi putut evita o scenă prea teatrală.

Afară de aceste mici defecte n'am găsit decât calităţi regiei lui Léonide Mogny.

Cei trei interpreţi principali au fost Annie Ducaux, o figură interesantă şi puţin obosită, aşa cum cere rolul, Roger Duchesne, nume nou şi, în acelaş timp, fizic şi joc mult superior celorlalţi june-primi francezi şi Corine Luchesne, o nouă vedetă, cea mai potrivită, poate, pentru rolul din acest film.

Mai apar de asemenea, chipuri interesante de fete tinere, în cari se dă lupta între bine şi rău, precum şi amuzante figuri de profesoare înţepate.

— L. —

Goruneanu Peisaj

E destul să zâmbeşti

de Tancu Betâvu

CHESTII...

HOMO VEHEMENS

In afară de „omul spiritual" şi de „omul inteligent" de cari ne-am ocupat în chestiile trecute, cu timiditatea cuvenită unor persoane atât de des întâlnite şi mai ales sus puse, îndrăznim astăzi să bârfim un pic pe seama unui alt specimen al aşa numitei „grădini a lui Dumnezeu", *„omul care se indigueză"*.

Acest cetăţean, irascibil şi mofturos, campionul cronic al scandalurilor de înaltă răcnire, este un personaj extrem de complex şi interesant.

El face parte din marea familie a vertebratelor vehemente, sau dacă'l privim sub alt unghi ştinţific, din clasa „inteligenţilor cu capsa pusă".

„Omul care se indigueză" e întâlnit foarte des pe străzile oraşelor sau canapelele saloanelor. El se manifestă totdeauna în public, şi cu o voce explozivă de calibru atot copleşitor.

Aroganţa lui, care-i ţâşneşte pe gât în trombe furtunoase, sau i se modelează cu nuanţele jignitoare ale unor apostrofări târâgănate, scurse prin colţul buzelor lăsate cu scârbă'n jos (gen „lasă'l mă, că-i prost ca noaptea..."), constitue un element de teroare constantă, căruia nimeni nu cugetă să-i stea în cale.

Perechea siameză a „cetăţeanului indignat" o constitue desigur celebra „femeie mitralieră", care atunci când te prinde în tirul distrugător al rafalei sale de cuvinte, îţi ciuruieşte fără milă urechile, mintea, personalitatea etc...

Dar despre această adorabilă fiinţă (care e prin definiţie slabă, rea, cu buze subţiri, păr, atitudine şi purtare bătoasă etc...) nu vom spune nimic dezagreabil, întrucât înţelegem să fim adevăraţi gentlemani şi să respectăm aşa cum se cuvine sexul zis şi slab, hărăzit de Cel de Sus, ca să ne împodobească existenţa (din toate punctele de vedere).

Revenind deci la „omul" nostru, faimosul „indignat perpetuu", vom recunoaşte că felul său de a fi, schimbă cu totul de aspect şi categorisire după împrejurarea şi persoana „eroului".

Astfel, cetăţeanul care se indignează că afară plouă, că ministerele sunt închise sau că a pierdut trenul, e caraghios (pur şi simplu), în timp ce omul care-şi iese din sărite la restaurant, când vede la ce sumă astronomică i se ridică socoteala consumaţiei, este unanim apreciat.

Tot aşa, scandalagiul din tramvai este privit cu o nepăsare amuzată, şi indignatul care răcneşte împotriva teroarei conjugale (în timp ce, bineînţeles, scumpa-i ½ nu e de faţă) este profund compătimit.

In sfârşit, când eternul patron, zeul neînţeles şi înfricoşător al salariaţilor de toate gradele, face parte din această categorie a „omul indignat" se spune cu supusă admiraţie despre el că e un „om energic", în timp ce simbriaşul obscur, care explodează exasperat de nădufurile care-i sugrumă existenţa, este taxat drept „bolşevic" şi îl aşteaptă (ca să-l readucă la clasicul „simţ al realităţilor") un picior bine aplicat în rotunjimile sub-dorsale şi indecente ale trupului (la propriu sau la figurat) şi o poartă larg deschisă.

Dar gama punctelor de vedere din cari poate fi privat „omul care se indigueză" se împarte într'o sumedenie de anexe şi derivaţii, încât trebue să oprim aici slabele noastre observaţii.

Vom spune totuşi, că omul care constitue contrastul cel mai izbitor cu acest specimen de „homo vehemens", este cetăţeanul „lasă-mă să te las" cu alteraţia lui numită „omul care înghite tot".

Despre aceste vertebrate, vom vorbi însă în „chestia" viitoare.

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA MĂRUNTĂ

OGIO-SAN

romanul d-lui Ion Timuş obţine un neobicinuit succes de librărie

Editura Cugetarea a retipărit recent „Trinsiberiana" volum datorit tot d-lui Timuş. Lectura acestei cărţi care cuprinde o seamă de întâmplări din drumul până la Vladivostok al autorului, este agreabilă şi instructivă.

„Transiberiana" poate constitui o prefaţă la „Ogio-San".

IN

ultimul număr al „Adevărului literar" d. Barbu Lăzăreanu, cunoscutul şi activul cercetător literar scrie despre „nuvelistul şi cronicarul dramatic Fra Barbaro", care nu e altul decât Barbu Delavrancea.

Sub acest pseudonim semna *Fratele Barbu* cronicile sale dramatice din Epoca de acum 52 de ani.

Din fragmentul pe care d. Lăzăreanu îl reproduce dintr'o cronică asupra pieselor istorice ale lui Alecsandri, rezultă că Fra Barbaro a fost barbar cu bardul dela Mircesti. Iată o pildă :

„Cu nimic nu isbuteşte autorul să ne ridice măcar un colţişor din perdeaua groasă care stă între spectator şi trecutul pe care se încearcă a-l reînvia. In locul lui Horaţiu putea vorbi Alexandru; şi ar fi fost mai nimerit; că dacă Horaţiu a pierdut un manuscris, putea şi d-sa să şi-l piardă; ba putea să şi-l găsească la cel din urmă act, ca şi Horaţiu"...

Plină de duh este o Odă barbară a lui Delavrancea, adresată lui Duiliu Zamfirescu (Don Padil), reprodusă la finele articolului.

Acest nou aspect sub care d. Lăzăreanu prezintă fugar pe Delavrancea este o preţioasă contribuţie la cunoaşterea imensei sale personalităţi.

D. PROF. N. IORGA

scrie în Nr. 44 din „Cuget Clar" câteva rânduri cum numai domnia sa poate scrie.

Le reproducem în întregime :

Aceia cari dau literaturii româneşti sensul ei adevărat şi care singur şi sigur va birui îşi îndreaptă astăzi privirile umezite de lacrimi spre două morminte : unul de mult părăsit în Iaşul tragicei pribegii, iar celalt care acuma se deschide, cu mult înainte de vreme.

Se adună atâtea amintiri cu privire la Dalevrancea. A fost de la cele d'intâiu manifestări literare, afară de ale adolescentului, aproape copil, un înoitor. Unul fără teorie, fără program, şi fără voinţă. Firea sa, care nu era ca a altora, i-a cerut imperios să se manifeste cum era. Aşa-i porunceau înaintaşii cari erau în el : grânarii ţărani străbătători de văi şi munţi, răscolitori de zări, adunători de privelişti şi tesaurisatori de impresii. Ei toţi, sfătoşi cum li era rostul şi buni de toate poveştile culese în cale, şi-au dat drumul de-odată printr'însul. Altă visiune, altă gândire, peste obişnuita logică, alt graiu, un altfel de româneşte, de munteneşte, decât cum ştiam noi până atunci, după forma măestru artificială a boierului savant Odobescu şi a zetarului orăşean Ispirescu. Neschimbat, în nuvelă, în teatru, el a fost aşa : n'a luat dela nimeni şi, chiar să fi vrut, n'a putut lăsa nimănui : nici acest dar, cu totul deosebit, al scrisului şi nici dogoritoarea năvală a unei elocvenţe capabile să ardă convenţionalismul tuturor tribunelor şi catedrelor. Un om de vedenii, cum însuşi era, în pădurea părului creţ de supt care privirile ieşiau împungătoare ca două fosforice flacări, o minunată şi impresionantă vedenie.

Nu aşa acela a cărui pierdere pentru literatură o plîng astăzi cei cari-i iartă că a părăsit poesia pentru scopuri zădarnice pe care ilusia lui ucigătoare le-a socotit imense şi imperioase. Goga, care răsărise ca un nou lampadofor poetic al milenarei lupte ardelene şi care de aceia a fost îmbrăţişat ca un tînăr făt-frumos, purtător al glasului smuls din durerile robiei, de înţelegătoarea lume de boierie a anilor 1900, aducea cu dânsul, din strămoşească moştenire şi la el, tot ce trebuia pentru ca, de la uimitoarea vădire de la început a noului profet din mila Dumnezeului tuturor răbdărilor, să meargă treptat, pe căile de înţelepciune ale anilor, spre şi mai depline roade ale neobişnuitei sale înzestrări. Dar lui, de la o vreme, în urmărirea fugarelor satisfacţii ale politicii, îndeletnicirea aceia căreia-i închinase primii ani, şi pe care n'o putea tăgădui, cu atât mai puţin distruge, i s'a părut o efemeră jucărie, aproape compromiţătoare, aşa încât nici nu-i plăcea ca ea să-i fie amintită. Corului celor aleşi i-a preferat tunetele aclamaţiilor în care credincioşii adevăraţi nu se mai pot osebi de strigătul spre triumf şi pradă al vulgului.

Şi, totuşi, pe cel care părăsise literatura ea l-a urmărit, dintr'o iubire care nu putea să moară. I-a spus la ureche cele mai frumoase taine ale ei, şi vraja pe care o exercita el nu venia de la idei, împrumutate, de aici sau de peste graniţă, ci dela acele mistere ale ei. Şi ceia ce era în adevăr viu în el era, această obsesie a cuvântului nobil, a comparaţiei plastice, a perioadei largi şi bogate.

Imbătrânit politiceşte în neizbânda ce i se putea profetisa, el isprăveşte tânăr în suflet prin toate mijloacele acestei minuni care, peste orice, rămâne poesia.

ANTOLOGIA

tinerilor poeţi bucovineni, pe care d. Mircea Streinul a publicat-o în editura „Fundaţiei pentru literatură şi artă Regele Carol al II-lea", aduce o adiere proaspătă în literatura actuală.

Interesantă în această prezentare este impresia de bloc, de unitate pe care o oferă poezia tânără bucovineană.

Pretutindeni pe întinsul ţării noastre apar astăzi reviste cu poeţii respectivi, plachete de versuri, nicăieri însă nu se poate observa existenţa unei mişcări poetice, a unor tendinţe bine determinate, ca în Bucovina.

Transfigurarea prin cultură a unor emoţii rustice primare, constitue — după noi — caracteristica acestei poezii.

D. Mircea Streinul, deşi tânăr şi deşi bucovinean, dovedeşte că ştie să aleagă ceea ce trebue reţinut din producţia poetică a provinciei sale. Poeziile publicate sunt caracteristice atât prin calităţile lor cât şi — aşi zice mai cu seamă — prin defectele lor.

Oarecum neplăcut — lucrul a mai fost dealtfel observat — izbeşte pe cetitor înclinarea junilor poeţi către pseudonimele răsunător româneşti ca şi abuzul de verbalism.

Antologia pune în circulaţie numele d-lor : Gh. Antonovici, Traian Chelariu, Ghedeon Coca, George Drumur, Teofil Lianu, Aspazia Munte, George Nimigeanu, Vasile I. Posteucă, Neculai Roşca, Neculae Tcaciuc Albu, Iuliu Vesper, E. Ar. Zaharia.

Sunt printre poeziile publicate câteva cari contrazic opinia generală că poezia română trece astăzi prin grea criză.

ORIZONTURI

revistă de cultură a asociaţiei profesorilor secundari din Galaţi, aduce în ultimul său număr (4 Mai 1938) o serie de interesante şi documentate articole.

D. prof. Ioan St. Botez scrie despre „Cazul Macedonski', răspunzând d-lui Papadopol care a publicat în „Preocupări literare" un articol de desminţire a celor spuse de d-sa în numărul din Martie al revistei „Orizonturi" în legătură cu o scrisoare inedită a lui Macedonski.

Răspunsul d-lui Botez, pornit din dorinţa de a restabili adevărul într'o chestiune în care s'a pus multă, prea multă patimă — deşi polemic — se menţine în tonul ştiinţific cerut de o asemenea problemă.

D. Botez este în asentimentul multora cari nu pot crede că Macedonski a scris epigrama de tristă memorie în chiar clipa când Eminescu înnebunea. Se pare că dovada adusă de domnia-sa nu e dintre cele ce trebuesc neglijate. A fost mai degrabă — credem — o gafă a Ţaţei (cum i se zicea cu drept lui Teleor), care credea că-şi serveşte maestrul. Moartea civilă a lui Macedonski şi vălul de ură care acoperă memoria lui au fost pedepse prea aspre.

Prin anii 1880-82 Macedonski nu era singurul care nu-şi dedea seama de valoarea lui Eminescu. Ba încă era dintre cei ce pot fi mai puţin traşi la răspundere de această neînţelegere.

Şi s'ar putea — cine ştie — ca mulţi dintre cei ce nu-l iartă nici acum pe Macedonski să fie dovediţi cu mult mai opaci pentru producţia literară de azi decât nu a fost Macedonski în timpul său.

UN DOMN

redactor literar al unui ziar de după masă a arătat — în fine — care este rolul profesorilor de limba română în educaţia estetică a elevilor.

Primul punct : supravegherea vigilentă a lecturii particulare.

Al doilea punct (cu prea multe virgule) :

„Şi, apoi, va mai fi nevoe, ca, în orele de limba română, spre a nu mai vorbi şi de celelalte obiecte ale părţii literare... să se acorde o deosebită atenţie studiului amănunţit al acelor elemente, cari alcătuesc înseşi frumuseţile artistice ale unei bucăţi de lectură".

Punctul trei (propunerea noastră) să fie învăţaţi cronicarii literari, când intră asistenţi la facultate, unde se pun virgulele în frază, spre a nu mai vorbi şi de celelalte părţi ale gramaticii şi stilisticei.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

15 - 1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 15
SAMBATA 28 MAI 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Romanul românesc

VI

Pentru a intra în amănunte, se cere o deosebită pricepere şi un spirit de observaţie pătrunzător care să destrame din ce ne înconjoară caracteristicile demne de a figura în roman, acestea trebuind să fie după cum am amintit chiar în articolul precedent, caracteristice acţiunii romanului, **iar nu unui obiect exterior, întâmplător aranjat.**

Gândindu-ne la minuţiozitatea din Eugénie Grandet, nu trebue să vedem în ea un gen propriu al autorului ci tendinţa lui de a caracteriza un avar. Or, ce este mai nimerit într'o asemenea procedare, decât a intra în minuţiozitatea, tot aşa de precisă şi plină de precauţie, ca şi sufletul avarului. Se poate obiecta: Dar nu numai în acest roman este Balzac precis, minuţios.

Desigur. Insă trebue să ştim că el cercetează o societate burgheză din veacul al XIX-lea, care în toate exteriorizările ei se asemăna cu avarul bătrân Grandet. El îşi îndreaptă privirile asupra unei lumi în care amănuntul este primul element şi cel mai important.

Să ne dăm seama că cifrele joacă un imens rol în sufletul unui avar, şi în roman fiind vorba de un avar, de quintesenţa lui, repetarea până la obsesie a cifrelor, minuţiozitatea până la cele mai mici măsuri, este un element dator să producă efectul de avariţie. Sgârcenia trebue să iasă de ori şi unde în roman.

Chiar înălţimea lui, dacă ar fi fost mai extinsă, era prost, fiindcă ar fi necesitat mai multă hrană, şi Grandet nu-şi poate permite acest lux. Prin urmare stabilirea înălţimei de cinci picioare, atitudinea îndesată, pătrată, precum şi multe alte preciziuni sunt amintite pentru a hotărnici caracterul personagiului.

Minuţiozitatea descripţiilor are rostul ei, când ele sunt făcute spre a determina sensul operei.

E permis să ne întrebăm dece Balzac nu ne descrie în Eugenie Grandel o noapte cu lună? Răspunsul e simplu. Fiindcă o noapte cu lună n'ar avea nici o legătură cu avariţia.

Minuţiozitatea lui tinde să reliefeze tema romanului, să scoată în evidenţă caracterul de avar, răsfrângându-se asupra obiectelor înconjurătoare, şi înfluenţându-le în aşà chip, încât din toate, „sgârcenia" **să ne obsedeze.**

Iar în celelalte opere precizia este impusă de logica superioară a tendinţei ce le caracterizează, de a fi analiza unei societăţi anumite, caracteristică prin minuţiozitate şi pedanterie.

Romanele ce alcătuesc un scenariu de o obsedantă preciziune în legătură cu fapte neînsemnate, sunt concepute pe baze greşite.

La sfârşit, romanul clădit pe astfel de baze devine obositor, chinuitor, şi sunt demni de plâns numai criticii obligaţi să-l citească pentru scrierea cronicei literare.

VICTOR POPESCU

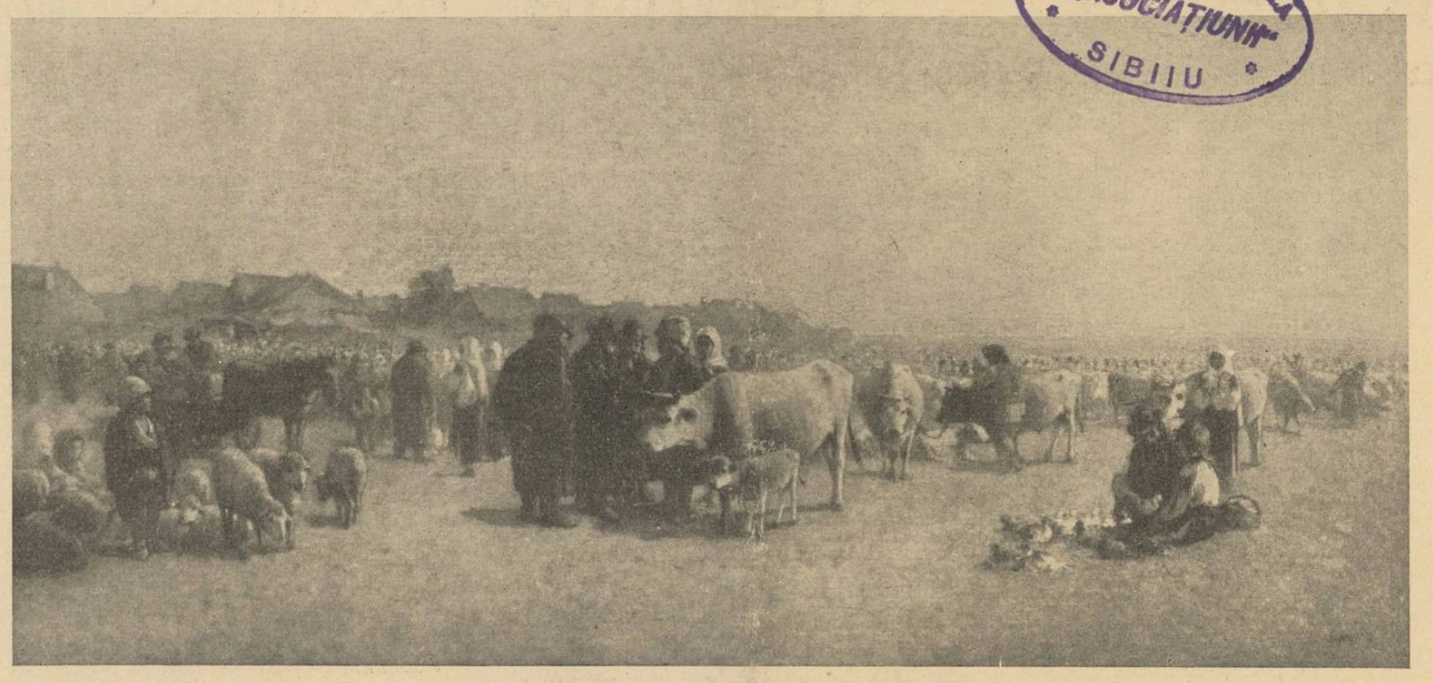

Grigorescu — Bâlciu la Bacău

GRIGORESCU

(CÂTEVA REFLEXII)

de FRANCISC ȘIRATO

Lumea oficială şi neoficială comemorează azi o sută de ani de la naşterea lui Grigorescu, pictorul ce totdeauna a fost departe de oficialitate, în viaţă fiind.

Rândurile de mai la vale vor să fie o contribuţie a generaţiei care, pe la 1907, îşi făcuse apariţia în manifestaţiile de artă publice.

Contactul pe care această generaţie îl luase cu opera lui Grigorescu a fost destul de superficial, la început. Prima expoziţie, văzută de aceia ce pe atuncea aveau vârsta de 20—25 ani, a fost la 1900, alta la 1904, când, artisticeşte eram copii, proaspeţi ieşiţi din şcoala şi ce se numea de Belle-Arte. Cu toţii eram ucenici crescuţi în spiritul pictorilor Mirea sau Popovici, de la Iaşi, ei înşişi prin opera şi structura lor sufletească foarte departe situaţi de arta lui Grigorescu, şi de orice apropiere cu pictura de plin aer,

Efectul pe care pictura lui Grigorescu îl făcuse asupra generaţiei din care făceam şi noi parte a fost destul de curios: ne atrăgea pe unii, pe alţii ne fermecase deadreptul, fără să îndrăznim să o mărturisim. Arta aceasta simplă, lipsită cu totul de artificiile picturilor aşa zise de „grand apparat" nu ni se părea că întruneşte destule calităţi, dragă Doamne, de înaltă şcoală, care cere nenumărate preparaţii şi studii premergătoare fiecărui tablou, de „mise en scène" şi altele. Cu toţii nu înţelegeam o artă lipsită de obicinuita aparatură academică, cu care lucrează, au lucrat şi poate vor mai lucra multă vreme toate Academiile de pictură din toată lumea.

Dar nu era numai aceasta cauza pentru care nu ne apropiasem de Grigorescu din prima clipă. Mai era o cauză, una mai adâncă, mai gravă. Eram generaţia ce se manifestase şi crescuse în anii 1907, 1914—1918, până la 1927. Tinereţea noastră trăise mişcările agrare, războiul cel mare, epoca agitată a împroprietăririlor, a inflaţiei... Ani de grele încercări pentru toată lumea şi mai grei pentru artiştii de care efectiv, în largă măsură, nu se ocupa nimeni, şi nu se ocupă nimeni, fiindcă aşa e domnia economicului, ce nu vrea să mai tolereze şi alte preocupări alături. Anii aceştia crescuse o generaţie tristă, aproape că uitasem cu toţii, artiştii, că mai sunt cântece vesele pe lume. Natural a fost ca în asemenea împrejurări, în preocupările noastre de artă noţiunea liricului să nu-şi afle locul. Aceste împrejurări ne făcuse arta aspră.

Mai târziu, mult mai târziu am găsit-o, când drumul vieţii ni se scurtase cu o bună bucată, când luminile apusului vieţii se lişteau în umurgul ei, atunci când vârsta şi experienţa ei ne-au adus o largă înţelegere a vieţii în general. Când soarta fiecăruia dintre noi se pronunţase potrivit firii fiecăruia, liberându-ne de balastul şcolii, făcându-ne capabili să ne bucurăm de lume, de toată lumea cu făpturile ei de tot felul, să ne bucurăm chiar de viaţa noastră destul de tristă în fond, am ajuns să-l preţuim şi iubim pe Grigorescu.

La rândul nostru am păşit din casă în lume. Am descoperit acelaş peisaj al ţării în alte momente ale zilei, cu alte colori decât ale lui Grigorescu .Peisajul nostru nu cunoaşte seninătatea absolută a lui Grigorescu.

In colorile noastre cele mai vesele, în peisajul cel mai însorit, în florile cele mai viu colorate, se ascunde melancolia tinereţii noastre triste. E o altă gamă a sentimentului ce colorează un peisaj, după spusa lui Grigorescu. Poate în toate lucrările generaţiei noastre stărue dorul Arcadiei ferice ce era pentru Grigorescu ţara lui. Poate, el însuşi nu se simţea sufleteşte mai presus, mai complicat decât ciobănaşii din tablourile lui. De-aci omogenitatea sentimentală a întregei lui opere, chiar când ea se afla înfluenţată de arta altor meleaguri. D. Al. Busuioceanu s'a gândit să ne înfăţişeze pe acest Grigorescu, într'o expoziţie înfăptuită prin însărcinarea primită dela Comitetul întocmit pentru comemorarea lui Grigorescu. Ne va arăta lucrări ce s'au zămislit sub influenţa maeştrilor de la Barbizon şi de aiurea, poate. Ni se vor înfăţişa ecouri ale pădurii de la Fontainebleau şi prin ele ne vom apropia de pictorii Rousseau, Troyon, Diaz, Millet, Jacque. La Fontainebleau a găsit Grigorescu acea lume simplă, neatinsă încă de influenţele orăşeneşti, a găsit făpturi cum le cunoscuse şi de acasă. Arta Barbizonului îi vorbea un grai pe înţelesul lui, altul decât jargonul artei salonarde a academicienilor parizieni. Acolo s'a simţit între ai săi, între oamenii pământului.

Adevărata şcoală, Grigorescu la Barbizon a făcut-o. Invaţă repede meseria pictorului de şevalet, învaţă cum trebue văzută natura. Invăţătura aceasta numai cultura ochiului i-o poate da. Invaţă cum arată la faţă un peisaj fără „dresuri" fără intervenţia minţii ce rectifică sau ce purifică natura. Natura artiştilor de la Barbizon e o mai apropiată reproducere a realităţii decât o cunoaşteau artiştii epocii romantice. Prin ei cunoaştem o natură nestilizată, tinerească adică fără pretenţii de „grandoare", obţinută prin artificii de stilizare. Pictorii de la Barbizon trezesc lui Grigorescu sentimentul şesurilor natale, prin asemănarea, proporţională, a subiectelor de acolo cu cele de acasă.

De-aci înainte va realiza cu înţelegerea ascuţită a aceluia care „ştie" subiectele pe care maeştrii de la Barbizon l-au învăţat să le vadă fără prejudecata unei estetice scolastice.

Indemnurile primite la Barbizon, Grigorescu le va urma o viaţă întreagă. Arta picturii, el de aci înainte o va înţelege ca pe o artă a colorilor şi nimic nu-l va clinti de la această convingere. Ulterioara desăvârşire a artei lui, când ni se va înfăţişa în autentica lui personalitate, desbătut de influenţe, el totdeauna acesta va rămâne: un poet al plaiurilor natale, un fermecător creator de imagini luminoase, fără altă semnificaţie, — şi este învăţătura ce a lăsat-o urmaşilor săi, cel mai autentic şi până azi cel mai reprezentativ pictor al ţării lui.

Marea frescă a Ateneului Român

Marea frescă a Ateneului, reprezentând istoria generală a neamului românesc, ce s'a inaugurat în cursul săptămânei acesteia, poate fi considerată cea mai importantă operă de artă picturală executată la noi în ţară. Este în întregime pictată de maestrul Costin Petrescu, profesor de artă decorativă la Academia de arte frumoase *şi cea de arhitectură din Capitală şi prof. onorar la* Academia *din Lyon.*

Arta maestrului Costin Petrescu are adânci rădăcini tradiţionale, şi ea s'a desvoltat prin cultura dobândită după studii în mai toate centrele artistice europene. Reputaţia marelui pictor este de mult stabilită în ţară şi străinătate.

Importanţa operei săvârşite la Ateneu prezintă trei aspecte.

Din punct de vedere istoric şi cultural, nu se poate găsi nicăeri o zugrăvire mai limpede şi mai sugestivă a trecutului Românilor. O simplă privire aruncată în jurul marei săli a Ateneului, va arăta oricui, intelectual sau muncitor, fazele glorioase ale poporului român, fără nevoe de explicaţii amănunţite şi prelungite.

Din punct de vedere artistic sau de artă pură n'am avut până acum în România o operă în care armonia compoziţiilor succesive, fără a fi separate, să contribuie a pune în valoare cu atâta măestrie personagiile principale fără a strica ansamblul. Păstrând armonia coloritului, d. profesor Costin Petrescu a ştiut să accentueze precizia desenului şi asemănarea izbitoare a Regilor şi Voevozilor, cari ne dau impresia că vor scoborî de pe zid pentru a se reintegra în viaţa românismului.

Din punct de vedere technic putem constata că este cea dintâi operă executată în întregime în pictură „a fresco", adică pe tencuială crudă după vechile tradiţii ale zugravilor de biserici români.

Acest fel de a picta, cel mai solid din câte există, fusese părăsit de mai mult de un secol. Datorită tradiţiei păstrată de zugravii români, această technică şi-a reluat avântul şi acuma se practică cu cel mai mare succes în ţară şi în străinătate.

Nu putem descrie în aceste câteva rânduri toate scenele, altitudinile, ansamblurile care împodobesc această lucrare magistrală, în sensul vechiu al cuvântului.

Măreaţa operă a fost studiată mulţi ani de maestrul Costin Petrescu.

In urma aprobării schiţei generale, de către comitetul Ateneului român, s'au început lucrările în vara anului 1934, iar după 3 ani de muncă neîntreruptă s'a desăvârşit în primăvara lui 1937.

Cuvintele sunt neputincioase spre a descrie această operă monumentală. Trebue văzută şi înţeleasă, pentru a cunoaşte râvna şi dragostea de muncă şi arta depusă în această înfăptuire.

— f. —

GRIGORESCU OMAGIAL

de N. CREVEDIA

Nu poţi vorbi de Grigorescu, fără să nu-ţi vină în minte poeţii Vasile Alecsandri şi Coşbuc. Cred că niciun alt pictor n'ar fi putut să ilustreze mai bine pe aceşti doi mari cântăreţi naţionali, de cât Nicolae Grigorescu, dela a cărui naştere sfântă s'au împlinit de curând o sută de ani. Alecsandri şi Coşbuc au exprimat în versuri acel specific românesc de Duminică, albastrul optimism al acestui popor care ştie să şi glumească, ei au cântat pe Rodica, pe Rada şi pe Gheorghe, au cântat nunta, oştirea, războiul şi moartea, toate marile evenimente care cutremură conştiinţa acestui popor de ţărani. Acelaş lucru l-a încercat şi Duiliu Zamfirescu — altminteri poet cu mari însuşiri — în ciclul lui de romane, dar din toată această uriaşă intenţie n'a mai rămas astăzi decât o lungă dizertaţie nu lipsită de stil literar.

Rodica lui Alecsandri o găsim la Grigorescu, în faimoasa fată cu doniţa. apoi ciobanii, apoi celebrele care cu boi şi chiar dorobanţii pe cari i-a nemurit şi pictorul nostru cel mai mare.

In căutarea specificului naţional, noi ne-am referi la doină, la „Miorita", la linia jalnică de pe oale şi la măreaţa armonie dintre negru-cu-alb a unor costume. Nu demult, într'o conferinţă a noastră despre **Primăvară,** constatam că poeţii noştri n'au prea cântat acest anotimp luminos. Au cântat vara, iarna şi mai ales toamna, pentru care d. Ion Pillat a întocmit chiar şi o antologie. Nota adâncurilor sufleteşti ale acestui popor, fiu al împilărilor şi al codrului este tragismul şi nu e o simplă întâmplare că cel mai mare liric al nostru, Eminescu, e un poet tragic şi că George Enescu a fost atras de oarbele fatalităţi din povestea lui Oedip.

Dar Eminescu de pildă e structural un poet tragic. Specificul său aci stă şi în expresia liricei sale care frământă o limbă românească autentică, dela isvor. Dincolo de **„Călin"** de **„Făt Frumos din teiu",** de **Scrisori** şi de alte câteva piese, autohtonismul eminescian este de ordin cultural. Dupăcum tot din cultură şi din înclinarea lui spre un nihilism moral, se trage şi pesimismul schopenhauerian şi setea de Nirvana.

Nicolae Grigorescu nu face artă de idei. Pictura în genere se pretează mai puţin la expunerea ideilor pe care sculptura le poate mai uşor realiza. Pictura lui Nicolae Grigorescu e prea încărcată de acest specific exterior: faţă, basma, pieptănătură, căciulă, brâu, opinci, carul, boii, caii, câinele ori măgarul turmelor. Peisajul e prins definiţie autohton şi Grigorescu e un mare poet al priveliştilor româneşti.

De aci începe însă profunzimea geniului său.

Grigorescu, ca şi Coşbuc, porniseră din popor, şi se întâmplă foarte adesea ca unii artişti din această categorie să nu profeseze în arta lor realismul din care au purces. Nu ştiu: este aceasta o deficienţă, e un fel de ciocoism sau este o etică şi o superioară concepţie despre artă? „Există atâta urâciune în natură, încât ea nu mai trebuie exprimată şi în artă" — spunea adesea poetul George Coşbuc. Se prea poate ca Niculăiţă, fostul copil desculţ care vindea iconiţe 'n praful Oborului, să se fi înnălţat cu timpul până la această superioară concepţie a frumosului. Groaza de acest **horror** din natură, să-l fi ridicat ca şi pe autorul „Nunţii Zamfirei" până la idealismul acelor invariabile fete cosânzene cu talia elegantă ca a fusului şi acei ciobănaşi de serbare câmpenească de pension? După cum un George Löwendal, baron din naştere, să fie atras de magnificul realism al ţăranilor săi.

Dar, cum spuneam mai sus, dincolo de convenţionalul costumelor şi al altor clişee, trebuie observat că personagiile lui Grigorescu exprimă toate o indicibilă melancolie, o stare de pacinică tristeţe, vastă şi egală cu aceea a câmpurilor, amiezelor şi înserărilor atât de specifice ale Maestrului şi ale pământului acesta. Fata dela fântână, păstorul, plăvanii, caii, dulăii, cireada sunt toate nişte fiinţe toropite de peisajul acesta românesc, a cărui pulbere, culoare blajină şi fermecătoare lene, nimeni nu le-a zugrăvit mai bine ca dânsul.

Grigorescu nu e un penel dinamic. Chiar când înfăţişează o **horă,** personagiile se mişcă încet, agale, ritmic, de teamă parcă să nu clatine mediul celei mai depline păci, să nu spargă visul care-a inspirat pe cel mai senin, mai armonic dintre artiştii noştri plastici. Viu nu este Grigorescu decât în portretura propriu zisă — aţi văzut sfinţii dela Agapia cari te pun în genunchi, cu privirile lor! — şi, bineînţeles, în puterea cu care geniul său, ca degetele înfrigurate ale unui nou Creator, ori ca o simplă scuturare de petale în diferite culori — reuşeşte să dea viaţă unei lumi noui. Şi tocmai prin caracterul static al acestei picturi, prin idealismul concepţiei şi frumuseţea realizării, arta lui Grigorescu capătă un aer sfinţit.

Dincolo, însă, de toate convenienţele şi de toate controversele asupra autohtonismului său, rămâne o mare certitudine: arta, tehnica lui Nicolae Gri-

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ — AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

G. TOPÂRCEANU: „Postume"

(Ed. „Cartea Românească", 1938)

S'a tipărit în *„Postume"* tot ce a lăsat Topârceanu, după moartea lui, nestrâns în volum. Sunt: un ciclu de şase poezii; un roman *„Minunile Sfântului Sisoe"*, ajuns deabia la 4 capitole şi rămas neterminat; 5 fabule pentru copii şi alt ciclu cu *„Fables microscopiques"*, apoi o poezie neterminată *Plouă;* prologul unei comedii în versuri, *Papură Vodă,* traduceri din *Nadeja Ştirbei, Microcosm,* (prologul în versuri). Acest material este precedat de un fragment dintr'o conferinţă a lui Topârceanu *„Cum am devenit ieşan"*, şi care serveşte drept „Prefaţă" volumului.

Această *prefaţă,* împreună cu poeziile: *Martie, Aprilie,* şi cele patru capitole din *„Minunile Sfântului Sisoe"*, sunt producţii cu totul remarcabile, printre cele mai bune din opera autorului. De *„Prefaţă"* ne-am mai ocupat într'un număr recent din *„Universul literar"*. Ne-am oprit cu preţuirea cuvenită asupra afirmaţiei lui Topârceanu: *„In artă nu există gen superior şi gen inferior; există numai opere izbutite sau încercări avortate. Puterea de expresie este totul"*. Subliniem încă odată asemenea gândire limpede despre artă! Ea ni se pare, în simplitatea ei, prea subtilă, spre a fi uşor înţeleasă, chiar de aceia cari îşi fac din artă o profesiune.

„Extazul de unul singur", „fiorul metafizic", „documentul personal cu titlul de experienţă", au intimidat mai totdeauna şi au împiedicat pe scriitor de a fi ce trebue să fie în primul rând: meşteşugar, lucrător dibaciu de cuvinte şi propoziţii. Această lege unică a creaţiei scapă multora, cari nu pricep că în afară de expresie nu există înţeles, şi nici conţinut poetic. Valorează doar ceea ce ai putut transmite prin semne, prin convenţie. Versificaţia este o convenţie tradiţională de mii de ani. Ea este clasicism. Cine se foloseşte de resursele ei excepţionale este adevărat creator şi are siguranţa că a transmis posterităţii ceea ce a urmărit. Cât pentru sentimente, ele au o importanţă cu mult mai mică decât expresia, decât convenţia tehnică. Fiindcă sentimentele pot fi ale tuturor, iar expresia numai a unuia singur, a poetului.

Topârceanu se întreba, de pildă, dacă au vreo însemnătate sentimentele, când ele sunt aceleaşi, pentru toţi: „Va săzică nu e bine să-ţi exprimi sentimentele prea de-adreptul în versuri, — mi-am zis eu mai târziu; nu e bine să te dăruieşti cu totul. Dacă sentimentele tale personale n'au nici o valoare pentru alţii, de ce să-ţi etalezi sufletul cu naivitate subt ochii semenilor tăi? Din acel moment am început să fiu mai precaut, să mă ironizez, eu cel dintâiu, înainte de a mă ironiza alţii; să-mi i-au în râs propriile sentimente şi, puţin, pe ale altora". Poetul vrea să-şi explice baladele sale umoristice, dar îşi explică mai mult arta sa originală; ironia sa era luciditate, măsură, autocontrol de poet scrupulos. Sub această ironie care nu era decât pasiune pentru reuşita operei, se ascundea emotivitatea unui liric, din cea mai superioară speţă, cum se vede, de exemplu, în *Martie:*

Prin luminişul crângului tăcut,
De-atâta vreme nimeni n'a trecut.

Copacii goi, în lungă nemişcare,
Par umbra lor ce stă'nălţată în picioare.
Arar ajunge până-aici,
O pasăre cu aripile mici,
Şi glasul ei răsună în linişte, prea tare.

Dar Primăvara, care ştie tot,
Va risipi prin iarba dimprejur,
Scântei de-azur —
Albastru miozot.
Şi dintre foi tivite cu argint,
Vor creşte ciucuri albi de mărgărint.
Pe-aici, o zână mică coboară dintre stele
Şi'n fiecare noapte, culege viorele.

Dar nimănui pe lume nu-i e dat s'o vadă
Cum vine pe cărările din mladă,
Făcând în taină îndelung popas,
Din loc în loc, pe unde a mai rămas
Zăpadă...

Poezia poartă subtitlul *Singurătate.* Este vorba de singurătatea din păduri, către sfârşitul iernii, premergătoare iureşului de primăvară. Sunt atunci câteva zile de tăcere totală. Copacii sunt negri, pământul gol şi uscat. Pasările apar sfioase şi surpă treptat templul de tăcere! Cine a trăit aceste zile dintre iarnă şi primăvară, nu le poate uita. In poezia lui Topârceanu, lirismul este reţinut, ca şi când n'ar fi vorba de o întâmplare interioară, ci de un eveniment observat. E o tactică fină, care dă poeziei libertatea ei calmă. In *Aprilie,* emotivitatea s'a camuflat sub zorzoane decorative, sub culori pufoase şi zumzet muzical:

Baloane mari de spumă albă prin grădini
(Şi zarzărul, şi vişinul şi perii),
Stau gata să se'nalţe din tulpini,
Spre cerul primăverii.

Caisul nostru s'a gătit la poartă
Cu panglici albe ca'n tablouri vechi,
Şi cu zulufi de floare la urechi,
Cum astăzi nicăeri nu se mai poartă.

Pe strada mare,
Ies flori înalte la plimbare
In rochii de sezon, uşoare,
Cu toate că-i o vreme-aşa de schimbătoare.
Ah, fetele — şi mai ales cucoanele —
Când vine primăvara,
Sunt dulci şi colorate ca bonboanele!

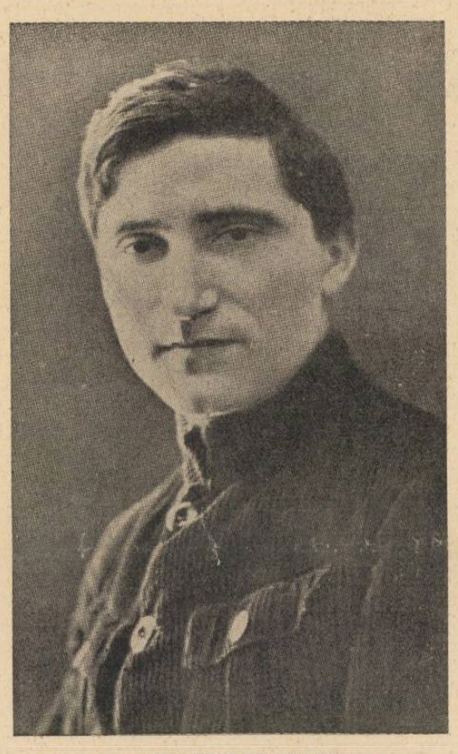

GH. TOPÂRCEANU

Pe cea care-a trecut o chiamă Clara,
Fiindcă are
Ochi albaştri tare,
Şi gura ei cu rouge ca de coral
Surâde vertical.

Un mic vârtej, copil al nefiinţei,
Deacurmezişul străzii rătăcit,
Nebun în jurul lui s'a răsucit
Să-şi prindă coada galbenă cu dinţii.

Departe, în azurul dintre nori,
S'arată bifurcat pe cer,
Un şir subţire de cocori, —
O escadrilă de pe vremea lui Homer.

Este clar că bucata e compusă după teoria ironiei. Poetul se temea de facilitatea temei, de banalitatea ei. Dar frumosul din ea, nu-l formează nici metaforele ornamentale, ori spoiala caricaturală, ci însăşi emoţia foarte pură, atât de cavalereşte apărată de inteligenţa artistică. O altă măsură a inteligenţei sale de artist, a dat-o Topârceanu în acele bucăţi scrise în franţuzeşte deadreptul, intitulate *„Fables microscopiques":*

— Au revoir! dit Toto
Et partit en auto.
Il n'avait nul souci.
Au tournant dangereux
Il lui creva un pneu
Toto creva aussi.

Moralité:
Mourir c'est partir un peu.

sau :

Un grand ours blanc mangea un petit daim.

Il assouvit sa faim,
Au moins pour une fois.

Moralité:
On a toujours besoin d'un plus petit que soi.

şi ultima, din două versuri:

Un moucheron d'un jour piqua le grand Enée

Moralité:
La valeur n'attend pas le nombre des années.

Rămâne să spunem câteva cuvinte despre cele patru capitole terminate din romanul: *Minunile Sfântului Sisoe.* Intregul urma să aibă 12 capitole. Topârceanu lucra la el, cu o lună înainte de a muri. Preţuia probabil mult acest roman „umoristic", din care putem cita exemple de proză de aceeaş calitate cu cea mai bună din literatura românească. Tonul este cel de basm şi ne aduce aminte de Creangă, din *Harap Alb* sau din *Ivan Turbincă,* gândirea este însă de actualitate, cu aplicaţia în lumea modernă: „In curând, oamenii or să dea gata Raiul, cu tot ce-i în el. Pământenii îşi ucid morţii; viaţa cea veşnică a morţilor n'o să mai fie, căci Raiul nu mai e veşnic. Muritorii şi-au mâncat Raiul, ca ţiganii biserica".

„Molipsit de scepticismul universal, Sisoe, — care venise din raiu, pe pământ, ca să facă minuni, spre binele oamenilor,— ajunge la urmă să se îndoiască şi el de existenţa raiului şi a vieţii veşnice. Atunci îşi pierde puterea de a face minuni. Şi când se întoarce în Raiu, „îl găseşte firav, străveziu, gata să se risipească", — ca o plăsmuire iluzorie". (pag. 132).

Iată tonul de basm, în cea mai aleasă limbă românească, din romanul acesta, pe care îl regretăm enorm că a rămas neisprăvit: „A doua zi dimineaţa, Sisoe se pogorî cu hârzobul din cer, pe vârful unui munte înalt.

De acolo ar fi putut cuprinde cu ochii toate întinderile lumii, dacă piscul acelui munte n'ar fi fost pururi ascuns în nouri, ca să nu poată vedea nimeni, de jos cele ce se întâmplă pe acolo, pe sus; mai joacă o horă de Iele, mai pogoară din cer câte un Sfânt... ce nevoe să ştie oamenii tot? Dar asta-i, că nici de-acolo, din mijlocul acelor neguri posomorîte, dacă te uitai în jos, nu prea se vedea mare lucru. Zădarnic se ispiti deci Sisoe să zărească ceva, măcar cât de cât, mai departe de vârful nasului, ca să ştie spre care parte a lumii să pornească. Dibuind prin ceaţă. ca omul lipsit de vedere, făcu câţiva paşi încoace şi încolo, de 'ncercare; dar îndată ajunse la o margine şi se trase îndărăt spăimântat, simţind că era gata să purceadă în prăpastie.

— Aceasta numai pe pământ este cu putinţă, cugetă el îngrozit, — să stai cu prăpastia lângă tine şi să n'o vezi.

Faţă cu asemenea primejdie, despre care în cer nici pomeneală nu putea fi, Sisoe socoti mai cu cale să rămâe nemişcat, până ce lucrurile se vor alege la vre-un fel. Se lăsă deci binişor la pământ şi s'aşează pe vârful muntelui, turceşte. Şi ca să nu stea degeaba acolo, înălţă spre cer o cântare de laude, potrivită cu starea lui de acum :

Şi iată, şi iată,
Pe vârful muntelui ne-am
aşezat..."

Pe urmele lui G. Topârceanu în Bulgaria

de GH. BANEA

Când în 1916 am ajuns ca greu rănit, în luna Septembrie, în spitalele din orăşelul bulgăresc Razgrad, repede am dat de urma lui Topârceanu, căci acelaşi băieţel bulgar Andrei, elev în cl. VIII-a de liceu, care-l însoţise dela Turtucaia spre Razgrad, mi-a devenit şi mie prieten. Cum Andrei vorbia binişor franţuzeşte, el s'a putut înţelege bine, mai întâi cu Topârceanu, apoi cu mine. De Topârceanu ştia multe lucruri privitoare şi la opera lui şi la orientarea ideologică a revistei ieşene Viaţa Românească.

Bulgarii au multă consideraţie pentru scriitori. Când spun ei **pisatel,** scriitor, parcă li se umple gura cu miere.

A mărturisit-o şi Topârceanu în cartea **Pirin Planina.**

Liceanul bulgar Andrei m'a întrebat dacă-l cunosc pe scriitorul român Topârceanu. Când i-am răspuns că-i cunosc opera poetică şi că

GH. BANEA

ştiu bine şi cele ce se desbăteau atunci în Viaţa Românească, a rămas gânditor şi nu şi-a putut opri reflecţia : „Ţara asta a voastră e mare şi plină de multe resurse, dacă-şi îngăduie atâta risipă de oameni aleşi".

In Bulgaria nu l-am întâlnit pe Topârceanu.

Când prin Fevruar 1918 ne-am adunat la Rusciuc invalizii români, am dat şi de câţiva băieţi de ai noştri, care fuseseră la Sofia, în spitale. Pe ei i-am întrebat de Topârceanu. Il cunoşteau. Fusese cu ei până la un timp. Apoi fusese adus de Nemţi în ţară, cum spune chiar el în prima carte scoasă repede după războiu. Acea carte se numea: „In ghiara lor". Aproape aceleaşi lucruri, mai amplificate şi cu unele adăogiri, cuprinde şi ultimul volum **Pirin Planina.** In amândouă am căutat înfrigurat să văd dacă găsesc ceva despre Razgrad, despre Andrei.

In prima carte n'am găsit. In **Pirin Planina** am găsit. Am găsit şi amintirea liceanului bulgar Andrei, băieţelul subţire, bun cunoscător al limbii franceze. Am găsit însă şi răspunsul la o nedumerire a mea din vremea aceea.

Liceanul bulgar îşi aducea toţi prietenii, mari şi mici, la mine la spital. Când am putut să ţin o carte în mână mi-a adus şi cărţi de citit, cărţi franţuzeşti. Mi-a adus în vizită şi pe profesorii lui de liceu.

Mi-amintesc de un bătrân de ştiinţe naturale, moşneag simpatic şi blând, pe care-l chiema Iavaşev. Am zâmbit, căci numele-i venea dela cuvântul turcesc **iavaş,** încet.

Apoi şi ai noştri râdeau de numele meu, spunea fiul profesorului de naturale, ofiţer de artilerie, rănit şi el, că nu prea mă grăbiam cu bateria mea. Dar şi dacă mă grăbiam, prea multă ispravă nu făceam cu tunurile noastre vechi. Acuma da, acuma o să mă grăbesc, că am dobândit dela **Tutracan** multe tunuri bune româneşti...

Andrei mi-a adus multe cărţi franţuzeşti dela profesorul lui de limba franceză, mi-a adus dela acesta şi o mulţime de vorbe bune, de încurajare, dar pe el nu l-a putut aduce.

Citind „Pirin Planina" a lui Topârceanu, mi-am explicat de ce n'a venit niciodată să mă vadă profesorul de franceză dela „Ghimnazia" din Razgrad.

Bietul om avusese de suferit dela Bulgari pentrucă ajutase pe Topârceanu şi-i dăduse la urmă chiar şi o pâine când trecuse pe la Razgrad. Şi cum la bulgari, mai mult ca la alţii, **ziloţii** mişună, omul se temea să n'o păţească mai rău din pricina mea.

Pe Topârceanu nu am avut fericirea să-l cunosc personal. L-am ascultat într'un an citind din versurile lui la o şezătoare la Brăila, alături de domnii Demostene Botez, Sadoveanu şi de răposatul Panait Istrati. Voiam să-i trimet lui Topârceanu cartea mea **Zile de lazaret,** dar, până să fie tipărită cartea, greerul micuţ şi gălbior, care a ajuns să adune duioase accente de cântec, până şi din Balcanii cei ciudaţi, s'a stins.

Cea din urmă icoană ce mi-a rămas dela acest minunat cântăreţ este aceea a unui omuleţ firav, simbol al greerului care cântă :

„Tare-s mic şi necăjit".

GRIGORESCU, OMAGIAL

(Urmare din pag. I-a)

gorescu, pe care n'o încape cuvântul şi stilurile plastice, necum foiletonul unui simplu nespecialist...

Nicolae Grigorescu a cântat câmpurile, holdele şi florile, crângul, turmele, zăduful, puţurile şi înserările acestei ţări ; a cântat ţăranii cu vitele, hamurile, căruţele, hora şi cârciuma lor ; a cântat pe dorobanţii Independenţei ; pe ţiganii şi pe ovreii „noştri" dacă vreţi — geniul său a nemurit o întreagă lume şi atmosferă românească.

Şi totuşi Nicolae Grigorescu este un necunoscut. Nicolae Grigorescu este el însuşi un biet clişeu pe care unii au început chiar să-l şi conteste !

Opera lui, care e cu mult mai vastă decât am încercat noi s'o caracterizăm aici, trebuie cercetată până în ultimele ei consecinţe şi dacă din ea s'au pierdut pentru totdeauna atâtea capod'opere, comoara trebuie reconstituită măcar sub forma unui mare album în culori, scos pe cheltuiala Statului.

Şi până se vor găsi fondurile agricole pentru înnălţarea unui monument măreţ, — să-i zugrăvim chipul lui Nicolae Grigorescu undeva într'o biserică.

Tot ar fi un act de recunoştinţă şi de cultură.

N. CREVEDIA

Decernarea premiilor naţionale pentru literatură

Marţi d. a. s'a întrunit la ministerul cultelor şi artelor comisia pentru acordarea celor două premii naţionale : pentru nuvelă şi roman şi al doilea pentru versuri, în valoare de câte 100.000 lei fiecare.

A prezidat P. S. Nicolae Colan, ministrul educaţiei naţionale şi al cultelor şi artelor.

Din partea Academiei Române a asistat d. prof. Rădulescu Motru, iar din partea soc. scriitorilor a fost delegat d. prof. N. I. Herescu.

Pentru premiul romanului s'a dat următorul vot : d. Al. Cazaban a întrunit 9 voturi, d. Al. Lascarov-Moldovanu 5 voturi şi d. I. Teodoreanu 3 voturi.

D. Al. Cazaban a fost proclamat laureat al premiului.

Pentru premiul poeziei a fost ales d. Al. Stamatiad cu 10 voturi. D. Demostene Botez a obţinut 9 voturi.

Premiile Societăţii scriitorilor români

Societatea scriitorilor români a acordat anul acesta următoarele premii :

Premiul **„Regele Carol II"**, de lei 25.000, înfiinţat de ministerul cultelor şi artelor, s'a acordat d-lui Ludovic Dauş, pentru romanul **„Jumătate de om".**

Premiul **„I. A. Brătescu-Voineşti"**, de lei 10.000, pentru roman, înfiinţat de ministerul cultelor şi artelor, s'a acordat d-lui Ion Missir, pentru lucrarea **„Fata moartă".**

Premiul **„Socec"**, de lei 10.000, pentru poezie, s'a acordat d-lui Şerban Bascovici, pentru volumul **„Destăinuiri".**

Premiul **„St .I. Costacopol"**, de lei 6.000, pentru critică, s'a acordat d-lui Ion Biberi, pentru cartea **„Etudes sur la littérature roumaine contemporaine".**

Premiul **„S. S. R."**, de lei 15.000 (divizibil), pentru cea mai bună carte a anului, proză sau versuri, s'a acordat d-lor Mircea Gesticone, 7.000 lei pentru romanul **„Războiul micului Tristan"** ; Iulian Vesper, 4.000 lei, pentru volumul de poezii **„Poeme de nord"** ; Teofil Lianu, 4.000 lei, pentru volumul de poezii **„Curcubeu peste ţară".**

Premiul „S. S. R.", de lei 6.000, pentru cea mai bună traducere a anului, nedistribuit anul trecut, se acordă d-lui N. I. Herescu, pentru **„Lirica latină".**

Acelaş premiu, pentru exerciţiul curent, se acordă d-lui Al. T. Stamatiad, pentru **„Pagini din Oscar Wilde"**, poem în proză, Povestiri feerice şi morale, Balada temniţei din Reading.

Scrisoare din Cogealac

de I. BOTENI

I

Factorul face drumul până în sat în două ceasuri și aduce poșta de trei ori pe săptămână. Rar, când are colete mari, înhamă calul la cariolă. Incolo, vine călare cu gențile de corespondență potrivite în dăsagi.

Ca să fie la timp în oraș la poștă, se scoală înainte de cântarea rândunicii, că el șade cu casa tocmai în Bughea. Se ridică soarele sus până să-și cumpănească dăsagii pe cal și să pornească la drum.

Calul merge repede în aerul răcoros al dimineții de munte. Factorul respiră adânc și se simte ușurat, parcă ar fi

scăpat de cine știe ce grije. Drumul alb se pierde în lumina soarelui, printre livezile înverzite.

Trece tot călare o nevastă la târg. Neajungând până la scări, ține picioarele în cureaua scării. Fota i s'a dat mult la o parte și se văd poalele albe. Și e îmbujorată la față, că soarele o bate drept în spate și are niște ochi negri.

— Bună dimineața!

— Mulțumim dumitale!

Și-și vede fiecare de drum.

Ce l'o fi apucat pe factor că începe să cânte încet, numai pentru el:

— Murguleț, căluțul meu!
Ce te-abați din drum mereu?
Ori ți-e greu trupșorul meu?

Factorul își saltă pălăria depe frunte, mai respiră odată adânc, parcă ar ofta. Dorește ceva și nici el nu știe ce.

Inainte se vede marginea rumenă a pădurii și lucește fierul alb la clopotnița bisericii tocmai în vale. Parcă i-ar face semn să vie mai degrabă.

Calul flămânzește de așteptare în curtea oficiului poștal și de drumul lung și de aerul tare.

Când simte frâul slab, pleacă botul pe răzoare și retează fața ierbii. O mestecă rontăind tare, îl supără zăbala și fluștură din cap să scape de frâu.

De căldură, de oboseală, de mersul prea încet, pe factor îl apucă piroteala de somn și merge cu ochii închiși câte o postată bună.

Calul se oprește de tot și începe să rupă iarba cu dinții.

Factorul se trezește, trage frâul și strânge pintenii:

— Hi, gloabă! că-i tot mânca în curtea lui Vâlcu!

Ca și cum ar fi înțeles, calul strănută odată tare și pornește în buestru mărunțel și legănat.

II

Vâlcu stă la marginea satului, pe drumul dinspre oraș. Factorul se obișnuise să nu tragă drept la primărie. Strigă la poarta lui Vâlcu:

—Acasă sunt oamenii, măi nene Vâlcule?

Omul îi iese înainte, îi răspunde la bunăziua și se uită la factor cum dă jos dăsagii cu gențile umplute de corespondență.

Aci sunt copiile de chemare în judecată, cu citațiile dela tribunal, gazete cu războaie între țări, molimi grozave... vești din toată lumea.

Factorul așează cu grije dăsagii pe prispă, cântărindu-i în mână, să vadă dacă sunt grei; că de aci până la primărie îi duce în spinare, că nu e departe... un pas de loc.

Vâlcu nu știe să citească. A învățat „az buche" la cerc, o iarnă, pe nisip, în școala veche. A rămas doar cu dorul

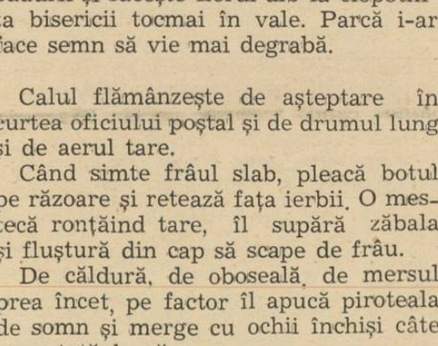

de carte și-i place să audă pe Petre, fiu-său, citindu-i din cărți noutăți dela marginea pământului.

De aceea așteaptă cu multă bucurie pe factor și până se întoarce de la primărie, îi îngrijește de cal, îi scoate frâul din cap, îi slăbește chinga și-l lasă să pască iarba de subt pruni.

— De un cârd de vreme aduci tot mai multe hârtii. Iar s'o fi întâmplat ceva prin a lume!

— Se întâmplă multe, nene Vâlcule. Ei le scriu prin gazete și-mi încarcă mie gențile, dar ce, o să poată să le cuprindă pe toate?

Vâlcu ar fi vrut să afle mai multe; mai ales era doritor de războaie, pentrucă fusese și el în războiul cu Turcii. Fericea pe factor: ce noroc are el, să știe tot ce se petrece pe fața pământului.

III

Factorul lasă calul priponit în curte, aruncă dăsagii la spinare și pornește spre primărie. Când dă în ulița satului, sună din corn și parcă trece un fior peste lumea care așteaptă în curtea primăriei.

Femeile se opresc din tors și se uită cu jind la dăsagi. In gând se roagă la Dumnezeu să le fi venit scrisoarea așteptată, sau bani trimiși de bărbatul plecat în baltă, după muncă.

Mai pe toate le știe factorul pe nume.

— Nimic, Marițo, nimic, nici azi. Du-te acasă și mai așteaptă.

Și femeia tot nu pleacă. De unde știi, că n'o fi scrisoarea aruncată acolo, în fundul genții.

— Lele Sultano, ești bună de cinste. Ți-a căzut în bobi veste bună pe drum de seară?

— Căzut, maică.

— Și scrisoarea uite-o colea la mine.

— Hai, neică, hai în primărie! Am un pachet, care îmi miroase mie a citații, se adresează el altuia, urcându-se pe scări.

Notarul iscălește de primire, factorul își ușurează gențile și glumește cu lumea. Nimeni nu s'ar fi supărat pe el și când pleca, lăsa în urmă păreri de rău sau veselie.

Cei cari nu primiseră nimic se mângâie cu gândul:

— Acu, poate poimâine, dacă o vrea Dumnezeu!

IV

La întoarcere, Safta Vâlcului îl cinstește cu ce se întâmplă să aibă în casă. un ciocan de rachiu, o glugă de mere, două-trei oușoare...

— Ia maică, ia! Să duci acasă la copii!

— Leică Safto, leică Safto! Nu știu, zău, cum o să mă plătesc eu de dumneavoastră!

— Las' că nu e nici o pagubă! Ai dumneata cu ce să te plătești. Uite că mai e o leacă și-mi ia pe Petre militar și o să te rog pe dumneata să-mi aduci scrisorile.

— Fac tot pentru dumneavoastră.

V

Toamna le-a plecat băiatul la un regiment de călărași tocmai în Dobrogea, la Cogealac. Era singurul copil și Safta nu mai înceta din plâns.

Vâlcu știa că miliția nu e ca războiul, când gloanțele șuieră pe la urechi, îți spintecă mantaua și ți-aruncă chipiul cât colo.

Pe băiat îl dusese până la tren, îl văzuse urcându-se în vagon, se uitase în cale, până nu s'a mai văzut fum de ma-

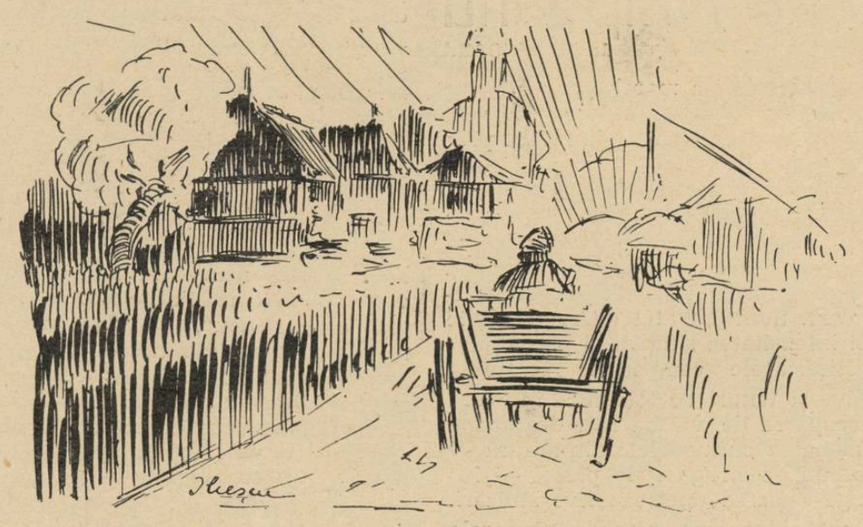

șină. I-a plecat băiatul militar, cum pleacă fiecare flăcău. N'are dece să se întristeze, că doar nu e război.

Se mai îmbună Vâlcu, dar tot îl săgetau și pe el câteodată noduri în capul pieptului.

La trei zile după plecarea lui Petre, când era să vie factorul, Safta a stat de dimineață în capul tinzii și nu mai slăbea din ochi drumul orașului.

— Om fi având și noi vreo scrisoare de la băiat... se adresă ea factorului, cam cu rușine.

Vâlcu, deschizând poarta cea mare, ca să încapă calul, gros de corespondență, intervine repede:

— Taci, femee, din gură! Ce scrisoare? Băiatul, nici n'o fi sosit acolo...

E drum lung, ce crezi? încheie el, îndreptându-se către factor, trei, patru zile... și pe urmă mai merge și pe jos.

Factorul crede că trebue să spue și el o vorbă:

— Peste o săptămână trebue să primiți scrisoare.

Safta s'a mai liniștit și de câte ori pune ceva în desagii factorului, îi spune în taină:

— Vezi, maică, ado-mi o scrisoare!

A trecut săptămâna, a trecut alta și.. nimic.

Factorului îi era rușine să mai lege calul în curtea lui Vâlcu și îi era milă și de unul și de altul, pentru că amândoi îl așteptau acum cu lacrămile în ochi și Safta se jelea ca după mort la gestul din umeri, când omul oprea calul în poartă.

— Nimic! Nimic!

Dimineața, când pleca din poștă, factorul se uita la toate scrisorile și se întrista, când vedea că nu e niciuna cu adresa lui Vâlcu.

Avea el un plan mai demult. Acum, zis și făcut.

Se așează la masă și scrie:

Cogealac, 22 N-brie

Iubiții mei părinți,

Din mila lui Dumnezeu aflați că sunt sănătos și o duc bine cu serviciul. Am venit întâi în Tulcea la regiment și pe urmă am făcut patru zile pe jos și n'am avut timp să vă scriu.

Scrisorile vin anevoe, că vin pe apă și așa să știți că eu sunt sănătos și nu mi-au ajuns paralele.

Tată, să-mi mai trimeți ceva bani, că mâncarea e rea de la cazan și puțină, de te scoli dela masă mai flămând ca înainte.

M'ar lătra Lăbuș o săptămână, să mă vadă cum sunt îmbrăcat. Curând o să ne dea caii în primire, dar să n'aveți nici o grijă, că știu eu să mă păzesc de dobitocul nărăvaș.

De Crăciun nu-mi dă permisie, poate tocmai de Paști o să ne mai vedem sănătoși.

Al d-voastră fiu, care vă dorește
Petre N. Vâlcu

Bătrâna îl așteaptă. Se tot uită după soare și i se pare că întârzie factorul.

— Ce zici, omule, vine scrisoarea?

— Știu eu?

— Ba eu cred că vine. N'ai văzut păianjenul ăla cum s'a lăsat din grindă drept în pat. Și am visat azi-noapte **faptori d'aștia,** mulți... se părea că era plin satul de ei. Eu am fiert găina și mămăliga e gata. Să mănânce călătorul la masă.

Adu-l Doamne, cu scrisoare!

Uite, de eri mi se bate mie geana dreaptă și asta e ceva.

VI

Factorul, după cal, a făcut semn că e veste bună. S'a dat repede jos, a desfăcut geanta, a căutat între hârtii, a desfăcut plicul tacticos, uitându-se când la Vâlcu, când la Safta, bucurându-se și el de bucuria lor.

A citit scrisoarea tare, dregându-și glasul, când și când. Pe urmă a mai luat-o la repetiție și Vâlcu l-a întrerupt la cuvântul Tulcea:

— ...Turcia, cum ziseși?

— Nu! Tulcea.

— Mă miram și eu! Ce să caute el în Turcia? Că doar nu e războiu acu?

— Ba o fi, mă! Mai știi? vorbea și Safta.

— Nu e, nu. Las'că știu eu, zice Vâlcu.

Factorul n'a putut să scape și a stat la masă. A băut țuică din butoiașul cel mic, păstrată din anii trecuți și au vorbit despre băiat.

A spus el cum e prin părțile alea, că făcuse oastea tot în Dobrogea. Cum se vindea vinul cu un ban de zece ocaua, că Turcoaicele umblă îmbrobodite peste față...

Tocmai era să plece, când se aud pași de cisme pe sală. Ușa se deschise încet și Petre se arătă în prag.

Dintru 'ntâi mesenii au crezut că e vreo arătare.

Petre dă mâna cu toți și spune cum l-au întors îndărăt în oraș, să facă miliția mai aproape, fiindcă e singur la părinți.

S'a încontrat cu un căprar și l-a băgat la închisoare, de aceea n'a scris nimic acasă

— Ai scris, maică! Tocmai azi am primit dela tine.

— Eu? N'am scris.

— Păi, asta ce e? adaogă Vâlcu, întinzându-i plicul.

Ia băiatul scrisoarea, o citește, o întoarce, o răsucește. Se uită la factor; ar

vrea să-i ceară o lămurire. Acesta se grăbește să mulțumească, încălecă calul și pleacă.

Safta dă băiatului scaun la masă și-i spune, rugându-l:

— Ii fi scris, maică! Tu ai scris, că prea spunea frumos acolo!

Din ziua aceea factorul n'a mai dat prin curtea lui Vâlcu și Safta se miră, că ce să fie, că nu-l supărase cu nimic.

ISTORIE LITERARĂ

Debutul lui Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

In articolul *O monografie despre Duiliu Zamfirescu,* publicat tot în această revistă, arătam, printre multele greșeli care se puteau reproșa celui ce scrisese o carte despre această remarcabilă figură a literaturii românești, că nu fusese cunoscută data debutului. Lucrul acesta, de altfel, era una din cele mai mici vini ale studiului de care mă ocupam și pe care nu-l recomandam de loc celor ce voiau să cunoască un adevărat Duiliu Zamfirescu.

Debutul acestui scriitor a fost socotit la 10 Februarie 1880, când apare în *Literatorul* lui Macedonski poema *Levante și Kalavryta.* Chiar într'o carte atât de bogat informată ca *Istoria literaturii românești contemporane* a d-lui N. Iorga, această dată apare și nu alta. In articolul pomenit, am reproșat că data din 1880 nu corespunde realului debut. Mă simt dator cu câteva precizări, cu atât mai mult cu cât afirmația ar putea surprinde pe foarte multă lume. Prezentarea lui Macedonski, care însoțea prima bucată a poetului publicată în *Literatorul,* părea că nu lasă nicio îndoială că acela era adevăratul debut, mai ales când nimeni, nici cercetătorii literari, nici cei ce au publicat amintiri despre scriitor, nici el însuși, cât a trăit, prin scrisori, n'a pomenit de altă dată.

Debutul însă n'a fost acela, ci cu aproape doi ani mai înainte.

In ziarul *Rĕsboiul,* condus de scriitorul Gr. H. Grandea, se află în ziua de 12 Mai 1878, poezia *Bătrânul și fluturul,* semnată Duiliu L. Zamfirescu. Cum numele Duiliu este foarte rar, iar pe tatăl scriitorului îl chema Lascăr, este neîndoelnic vorba de autorul *Vieții la țară.* Reproduc această poezie, modernizând scrierea:

BATRANUL ȘI FLUTURUL

„Vale verde 'ncântătoare, — tainic râu
[ce'n liniștire
„Printre maluri înflorite ne'ncetat
[călătorești, —
„Flori și fluturi ce vă treceți toată
[viața 'n îndrăgire,
„Iacă-mă, — venit-am iară ca din tim-
[pul de iubire
„Ce-a trecut, să-mi dați o parte! —
[Puterilor omenești,
„Nu le 'i dat să poată-a 'ntoarce a tre-
[cutului mărire.
„Florilor, îmi dați profumul, iar voi
[fluturi aripioare.
„Ca să sbor și s'ajung timpul când am
[fost tot fericit.
„Nu voiesc viață lungă, ci numai cât
[ține-o floare
„Să trăesc în fericire, și apoi întinerit
„Să mor vesel ca un flutur, deși alb,
[îmbătrânit.

Doarme fluturul pe floare! —
Moșu'i zice cu 'ntristare:
„Măi băete, nu dormi.
„Dă-mi aripele-ți ușoare
„Să cutreer lumea mare...
„Voiesc a întineri.
Și îndată mâna 'ntinde
De aripi voind a-l prinde
Sprinten, fluturul zbură,
Dar din zboru-i lin el pică
Căci după aripa-i mică
Praful, i se scutură.
„— Ce nebun, își zise iară, moșul cu
[barba albită, —

Cu ce slabe aripioare după ani voiam să
[zbor...
Gândule, tot împreună spre juneța-mi
[fericită
Vom zbura, căci pentru aripi de un
[flutur sprinteor
Prea sunt grei ai vieții mele ani de jale
[și de dor!"

O lună și jumătate mai târziu, același ziar publica. în nr. 334 din 23 Iunie 1878 (p. 3), următoarea scrisoare:

D-le Redactor,

Vă sunt necunoscut, și cu toate acestea vă scriu. — Un redactor vede multe curiozități în viața sa de ziarist, dar un redactor, însă care este și poet, acela de sigur, trebue să vadă și mai multe, — dar acela și iartă multe.

Mulțumindu-vă pentru publicarea celor dintâi versuri, vă rog a citi și pe acestea.

DUILIU L. ZAMFIRESCU

Noua poezie trimeasă, ultima publicată în ziarul lui Grandea, cu care se va începe mai târziu, este următoarea:

OH! TACI...

Din ochii tăi cei negri o lacrimă fierbinte
Pe mâna mea răcită — în umbră a
[picat, —
Și ce-am simțit atuncea... nu știu;
[plăpânda-mi minte
Părea că se topise în plânsu-ți înfocat.
Oh! taci, oh! taci, iubito! — Pământul
[tot înghite;
Curând... Și răsuflarea pe buze-mi va
['nghețа,
Incet, încet mai vino; de buzele-mi
[pălite
Lipesc încă-odată, gingaș figura ta.
Văzut-ai tu vr'o dată, în zorile senine,
Lucind a nopții rouă pe frunze și pe
[flori?
— Ca noaptea-am plâns adesea, uitân-
[du-mă la tine,
Gândind că las în urmă o floare printre
[flori.
Oh! taci, dar, taci, iubito, și lasă-mă pe
[mine
Să plâng, nebun de dorul acestor ochi
[frumoși.
Eu plec, mă duc departe, iar tu rămâi
[cu bine,
Și uită tot trecutul din anii furtunoși.

Sigur, ambele poezii sunt slabe. Nici vârsta autorului, nici data la care erau scrise nu le pot scuza. Istoric literar însă este prețios să știm data exactă și împrejurările în care a debutat un scriitor, mai ales dacă elementele acestor bucăți se întegrează în cadrul ideilor pe care le reprezintă toată poezia lui D. Zamfirescu. Strofa, în care poetul, la 1899, se adresează fluturelui:

Dau pentru clipa-ți ușarnică
Toată viața mea harnică;
Dau pentru leagănul vântului
Tronul pământului.
(Fluture).

reprezintă, cu alte posibiltăți de expresie, ceea ce încercase cu 21 de ani mai înainte.

Când prima poezie publicată de un poet se dovedește a avea adânci legături, vizibile dela prima privire, cu o întreagă trăsătură din opera de mai târziu, însemnătatea descoperirii acestei bucăți, păstrând cu grije proporțiile, nu va putea fi contestată nici de cei mai sceptici.

P. S. **Datoresc d-lui Barbu Theodorescu sugestia că Duiliu Zamfirescu a debutat înainte de 1880.**

DANTE

Ades, cu Dumnezeu, în ochi şi 'n gând,
Truditul suflet stă pe loc, şi-ascultă
Tristul nenoroc, al glasului, plângând.

E-al veacurilor glas, nestins, ce frânge
Liniştea de vis, şi 'nchis îşi plânge
Taina neînvins, de-al iadului abis.

Un om şi-un duh, prin iad, cercetători,
Pe mal de stânci, ajunseră, spre zori,
Pe unde Christ, cu ochii-I, iertători,

Prin El, de El le-a amintit. Un soare
Nou, pe drumul ce urcuş, de-acum, era
Le lumina şi le-aducea 'ntr'o boare

Viaţa Sa 'n ecou de suferind,
Ecou al unui vis, ce fi-va, în curînd,
Etern, al celor ce vor fi iertaţi.

Cei doi urcând, în spre destin, se-opresc.
Virgil s'a dus — Iar Dante, singur,
vede un vis,
E Beatrice 'naintând, spre flori ce cresc

In Paradis. Lumină 'n cer şi flori
Lumini şi flori şi scânteieri, ce
prevestesc
Seninul drum, pe care, Dante 'n zori

Purtat va fi, de har dumnezeiesc
Mai sus. Se 'nalţă-uşor, iar ochii'n ochii
Ingerului prinşi, senini, găsesc

Un freamăt ca de sbor, în care-aprinşi,
Toţi fericiţii cresc. Un trandafir
De duhuri care 'n freamăt prins,

Pe Dumnezeu îl simt, în ochi şi'n gând
Şi-l ţes, în fir, inel de scump topaz,
aprins.
Eternă viaţă 'n candelabre, stând.

ILEANA BUSUIOCEANU

Expoziţia de covoare a d-nei Maria Nisipeanu

de M. NICOARĂ

In una din primitoarele săli al fundaţiei Dalles se află deschisă dela începutul acestei luni, expoziţia de covoare a d-nei Maria Nisipeanu, directoarea şcoalei de industrie casnică. Este — dacă socotim bine — a zecea expoziţie

Covor oltenesc

de acest fel, în care d-sa înfăţişează publicului produsele unei arte în practicarea căreia se cer însuşiri alese de gust sigur şi îndemânare atentă şi migăloasă, un simţ exersat al armoniei colorilor dar mai ales o grije nespusă în dozarea şi distribuirea accentelor de inovaţie personală, constrânse în toată clipa, de respectarea celor mai stricte tradiţii. Aceste însuşiri, d-na Nisipeanu le vădeşte cu prisosinţă, într'un grad remarcabil, sub îndoitul raport al măestriei artistice, al meşteşugului tehnic propriu zis, ca şi sub al gustului propriu şi nuanţei personale.

Arta populară românească şi-a manifestat cu o rară plenitudine expresivă toată bogăţia motivelor de inspiraţie, în această importantă ramură de producţie a industriei casnice ţărăneşti, care este ţesutul scoarţelor.

Intuiţia sufletului artistic popular a surprins secretul îmbinării colorilor şi al împletirii motivelor după o ritmică armonioasă, fixând astfel, cu prestigiul desăvârşitei frumseţi, canoanele riguroase ale unei arte, dela care orice abatere s'ar părea o erezie.

Am amintit de aceste lucruri, cunoscute probabil de cei mai mulţi, dar nu ştiu şi în ce măsură trăite cu toată sinceritatea şi realizate cu fineţea artistică pe care am putut-o admira în expoziţia d-nei Nisipeanu.

Dela sobra eleganţă a feţei de masă oltenești, cu motive florale, admirabil stilizate şi dungată diagonal de o lată fâşie albă, până la bogăţia fastuoasă de motive şi colori a marelui covor de pe păretele din fund al sălii, privitorul are doar greutatea alegerii şi a fixării preferinţelor sale.

Coloritul şters, atât de sugestiv şi ritmica liniilor ondulate ale motivelor din covoarele oltenești sunt cu deosebire atrăgătoare şi cu greu te poţi smulge farmecului discret pe care-l răspândesc. Sunt tot atât de remarcabile prin intensitatea simţirii şi perfecţiune artistică, acele compoziţii lucrate în motive şi tonuri de toamnă, în care preocuparea de a reda mai deaproape asemănarea cu modelele din natură — ciorchini de struguri şi păsări — înfrânge rigoarea unei excesive stilizări.

Bogăţiei ornamentale din covoarele oltenești, în care abundă motivele florale şi tot ce natura poate oferi ca model, contrastează cu precăderea acordată motivelor geometrice din compoziţiile basarabene. Stilizarea este aci mai riguroasă şi coloritul mai viu, de o prospeţime spontană, efectul mai direct dar poate şi de aceea mai puţin durabil.

Priceperea, gustul şi stăruinţa entusiastă cu care d-na Nisipeanu continuă frumoasele tradiţii artistice ale ţesutului covoarelor, delăsate astăzi de ţărăncile noastre, s'au bucurat de preţuirea şi încurajarea unor cunoscători, dar se pare că publicul mai larg, ce frecventează de obiceiu expoziţiile de pictură, ocoleşte astfel de manifestaţiuni de „artă minoră" — formulă comodă care, greşit înţeleasă de cele mai

Covor basarabean

multe ori, îl lipseşte de prilejul unor nebănuite satisfacţii artistice.

Un astfel de prilej este expoziţia de covoare a d-nei Maria Nisipeanu, care va fi socotită credem, chiar de cunoscători, o revelaţie.

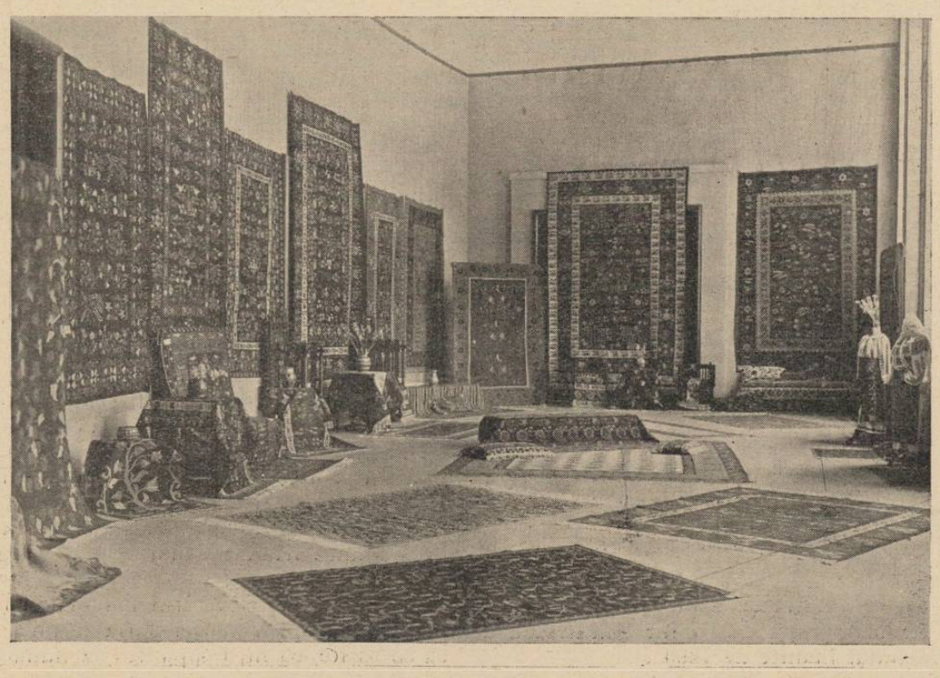

CONU NICU

de TH. RAŞCANU

Nu l-am cunoscut niciodată (a murit înainte de naşterea mea) însă, de mult ce am tot auzit de dânsul, par'că l-aş fi cunoscut. O ciudată vrere a destinului a făcut să aud mereu de „conu Nicu" şi, chiar, să calc pe urmele lui. Dar, asta se va vedea mai încolo.

Pe „conu Nicu" am început să-l cunosc, întâi, din povestirile Juliei.

Când aveam vreo cinci ani, am căpătat într'o zi o dădacă nouă. Era o femee înaltă, voinică, nemţoaică şi — aşa mi s'a părut — bătrână. Poate nu era chiar atât de bătrână cum mi s'a părut, dar, oricum, era trecută bine cu vârsta. O chema Iulia. Deşi „nemţoaică" pentrucă vorbea nemţeşte, era originară dela Brody, din Galaţia, şi, desigur, după chip şi tip, era ruteancă, ori poloneză. In tinereţe slujise „tot pe la boieri mari" — cum spunea adesea — şi se mândrea cu asta. Câte povestiri frumoase cu lume de altădată, cu moşii şi curţi şi boieri n'am ascultat, dealungul copilăriei, din gura ei! Cunoscuse toată boierimea Moldovei de acum o sută de ani. Aş putea întocmi azi un volum întreg din povestirile Iuliei pe care de atâtea ori le-am auzit, în cele două decenii cât a stat la noi în casă. „Când eram la Sturza..." — căci aşa începea Iulia — ştiam ce avea să urmeze. „Când eram la Canta..." sau „Când eram la Cervicești..." — dar o ascultam ca şi când atunci povestea pentru întâia oară.

— Când eram la conu Nicu...

Aşa am auzit întâi de „conu Nicu".

Iulia fusese şi la „conu Nicu". Şi mai ades şi — par'că — mai cu drag, povestea din vremea tinereţelor ei, „când era la conu Nicu", la ţară, cămărăşiţă, mai întâi la una din moşiile lui, apoi la alta, căci conu Nicu avea vreo patru moşii, şi tot atâtea cămărăşiţe. Pe dânsa am auzit-o spunând că „conu Nicu" era om „iute la mânie şi aprig la fire". Bătea haidăii şi argaţii — spunea Iulia — „cu harapnicu" şi nimeni nu crâcnea înaintea lui. Numai pe dânsa n'a bătut-o niciodată. Dimpotrivă, în ea avea toată încrederea. Ea era „cămărăşiţă" şi „mai mare peste cei mai mici". Toată curtea şi gospodăria erau pe mâna ei, în lipsa dela moşie a lui conu Nicu. Când, pe nepusă masă, cum îi era obiceiul, singur ori cu droaie de vânători după dânsul, conu Nicu pica la moşie şi afla dela „Iulişca" ceva pe seama cutăreia din slugi, îl chema pe făptaş în „cănţălerie" şi îl judeca în patru ochi de se auzea dela poartă „harapnicul". De aceea toţi oamenii din ogradă, tot slugăretul dela curtea lui conu Nicu ascultau de „madama Iulia" şi nu-i ieşeau din cuvânt. Voi povesti cândva ce a păţit unul Stejar, care era fecior boeresc şi s'a obrăznicit cu „madama Iulia", pe când conu Nicu nu era casă.

De altfel conu Nicu nu prea şedea acasă. Era holtei, (apoi burlac) şi mare vânător. **Când** era la sitari, **când** era la raţe, **când** la prepeliţe, **când** la vulpi, **când** la bursuci, **când** la mistreţi, singur sau cu alţi vânători, pe toate meleagurile judeţului, sau mai departe chiar; ori era dus, la munte, după cerbi şi urşi. Avea în târgul Iaşului casă şi gospodărie, avea şi acolo — ca şi la fiecare moşie — o „cămărăşiţă", dar nicăeri nu stătea statornic, căci mereu era dus la vânătoare.

Patima lui cea mare era vânatul. Faima lui de straşnic vânător şi de bun ochitor era cunoscută în toată Moldova. In amintirea acestei faime societatea vânătorilor din Vaslui îi poartă numele [1]).

Conu Nicu — povestea bătrâna Iulia — asvârlea gologanul în sus şi da cu puşca după el. Şi gologanul venea înapoi, totdeauna, găurit. Şi câte povestiri vânătoreşti!

*

Aveam vreo 16 ani când mama a cumpărat, în judeţul Vaslui, o moşie. Moşia fusese, pe vremuri, a lui „conu Nicu" pe care îl cunoşteam din povestirile Iuliei. Era chiar aceea dintre moşiile lui unde îşi făcuse, cu multă cheltuială şi strădanie, temeinică aşezare de curte. La moşia aceea îşi făcuse acareturi despre a căror străşnicie îi mersese vestea în tot ţinutul, grajduri mari cu ziduri groase, şuri pentru trăsuri, pivniţe boltite numai în piatră, gheţărie adâncă, tot de piatră, beciu pentru verdeţuri şi murături, săivane mari pentru vite, case pentru argaţi, standoale, şoproane, hambare, hulubării, găinării, câte şi mai câte. Acarete ca la conu Nicu — spunea lumea — nu se mai văd de cât la frate-său, Gheorgheş, la Şoroneşti. Făcuse şi nişte coşare mari pe stâlpi de stejar şi temelie de piatră, cu trei rânduri în înălţime de încăpea în el porumbul şi de pe celelalte moşii. Nu erau în toată partea locului mai straşnice coşare ca ale lui conu Nicu. Şi tot ce clădise conu Nicu era numai în piatră şi 'n stejar. Tot ce făcuse, făcuse ca pentru vecinicie cu toate că nici însurat nu era, nici copii nu avea. Şi a mai împrejmuit cu gard de nuiele câteva fălci de loc, în spatele curţii, până de vale, în apa Bârladului şi a adus un grădinar neamţ care a croit drumuri pe care a aşternut prundiş şi năsip galben, şi a săditot soiul de copaci de pe la noi şi din străinătăţi şi a cărat apă cu sacalele ca să-i tot ude în timpul verei şi a tăiat un mal de a cărat pământ în mijlocul grădinii unde a ridicat o movilă mare pe vârful căreia a aşezat un pavilion lucrat şi el numai în stejar. Apoi, a mai făcut o moară pe apa Bârladului. Mult stejar şi multe parale a mai băgat şi 'ntr'însa. Şi a înconjurat toată moşia cu un şanţ adânc, să nu-i mai calce nici un vecin hotarele.

Dar, după atâtea cheltueli, conu Nicu s'a îndatorat peste cap şi, cum s'au nimerit nişte ani răi, a trebuit să vândă moşia.

De atunci, ea a trecut prin multe mâini până când a cumpărat-o mama. In fiecare vară veneam de la Iaşi la ţară împreună cu mama şi cu Iulia, care tot la noi era şi căreia ciudata vrere a destinului îi hărăzise să se întoarcă bătrână acolo unde, în tinereţe, slujise la „conu Nicu".

Aşa mi-a fost dat să aud iarăş despre „conu Nicu". Amintirile Iuliei, revenită cu noi pe locurile unde fusese altă dată „la conu Nicu", erau împrospătate de prezenţa ei pe acele locuri şi de ceea ce mai rămăsese din vremea lui conu Nicu. Căci multe se schimbaseră de-atunci. Vremile şi oamenii aduseseră destule prefaceri. Proprietarii şi arendaşii cari s'au perindat pe moşie, dela conu Nicu până la noi, au schimbat multe din rosturile de odinioară. Dar străşnicia acaretelor „lui conu Nicu" a înfruntat vremea şi urgia arendăşimii. Iulia a regăsit grajdurile cele mari, de piatră, şi coşarele, şi pivniţele, şi gheţăria. Mai erau în picioare, şi săivanele cele mari de vite. Dar multe din acareturile vechi nu mai erau, ori erau dărăpănate. Gardurile erau toate căzute, iar în grădină, (unde „foişorul lui conu Nicu" înfrunta neclintit furtunile pe vârful movilei de pământ) săpăneau

1) „Nicu Racoviţă" (T. R.)

(Urmare în pag. 7-a)

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

Debuturile dela Operă. Deschizând mai larg decât în alţi ani porţile Operei Române, în ultimele săptămâni din stagiune, tuturor încercărilor tinereşti serioase, conducătorii ei au răspuns cum se cuvine misiunei de valorificare a elementelor noi şi de pregătire a viitorului lor artistic, ce le este încredinţată.

S'a dat prilej în acelaş timp, angajaţilor mai recenţi ai Operei, să-şi verifice forţele interpretând roluri noi, din repertoriu.

Dintre candidaţii acestor examene publice pline de riscuri şi quasi eliminatorii, merită să fie consideraţi reuşiţi cu succes, în special d. Mihail Ştirbei şi d-na Olga Bercescu-Dudău.

Din punct de vedere al simţului artistic, al inclinărilor către rafinament în expresivitate şi muzicalitate aleasă, se cuvine întâietate d-lui Mihail Ştirbei.

D. Ştirbei a asigurat primilor d-sale paşi în scenă o ţinută artistică de bună calitate şi a cântat rolul ducelui de Mantua din „Rigoletto" cu debit vocal inteligent studiat, cu reală distincţie muzicală şi însuşiri naturale de frăgezime în substanţa glasului şi de accent cald, evidente.

Intreaga d-sale prezentare a fost o indicaţiune preţioasă cu privire la viitoarea d-sale carieră, în care se poate nădăjdui în chip întemeiat.

D-na Becescu-Dudău a străbătut dificultăţile esenţiale vocale ale rolului „Gildei" cu dovezi de uşurinţă de cânt, limpezime, colorit atrăgător şi şcoală destul de sigură.

Jocul de scenă a părut apt acţiunei de meşteşugiri viitoare a exteriorizărilor la care va trebui supus iar linia generală vocală a redării rolului permite deasemeni să se ţină seamă de acest debut şi de perspectivele ce deschide.

Din efectivul permanent al angajaţilor Operei Române, o afirmare artistică isbutită a fost acea a d-rei Irina Dogeanu, soprană lirică şi interpretă a „Margaretei" din opera „Faust" de Gounod.

Distribuirea d-sale în acest rol însemnat şi de delicate exigenţe, s'a dovedit bine justificată, atât prin conturarea muzicală de deosebită graţie, cât şi prin sensul expresiv inteligent netezit, pe care le-a desemnat cu resurse de glas ce trebuesc evidenţiate pentru omogenitate structurală în toate registrele, flexibilitate catifelată şi căldură.

D. N. Secăreanu, a cărui capacitate artistică în necontenit progres, a putut răspunde, ferm, vocalmente în special, unor cerinţi de răspunderea celor din rolul „Mefisto", d-ra Florica Popovici, talent vocal ce evoluiază interesant, sprijinit de o mlădioasă muzicalitate, d-ra Maria Blejanu, înzestrată cu plinătate dar care ţine uneori să folosească acute străbătătoare chiar în clipa în care riscă să creeze dezechilibru de ansamblu, d. Aurel Borneanu, cu glas cald şi robust şi dicţiune serios pusă la punct, au susţinut fiecare, cu vădit aport pozitiv, cauza extinderii cadrelor de interpretare.

Concerte corale. Pe tărâmul muzicei corale, ţara noastră a isbutit să înainteze apreciabil şi este capabilă să se menţină cu cinste, printre ţările cu bune organizaţii corale ,atât materialiceşte cât şi calitativ.

Corul „Carmen" a dovedit-o strălucit, la expoziţia internaţională din Paris iar corul „România" în frumoase călătorii de concerte la Roma şi Istambul.

Societatea „Cântul nostru", Corala învăţătorilor români, corul craiovean şcolar remarcabil dirijat de prof. Nelu Ionescu, corul „Bach" din Braşov, suportă, toate, comparaţie cu realizările bune ale vecinilor noştri, cu vechi tradiţii de artă corală.

Două noui demonstraţii, la „Ateneu", fără îndoială nu singurele ce trebue adăogate înşiruirei de mai sus, s'au clasat, în condiţiuni de asemeni demne de toată atenţiunea şi succesul, printre cele mai bune alcătuiri corale dela noi.

Au fost concertele date de corul asociaţiei culturale C. F. R., sub conducerea d-lui Georgescu Postelnicu şi de cele două coruri reunite ale Episcopiei din Cluj şi Academiei Regale de muzică tot din Cluj, dirijate de d. Augustin Bena.

Dacă ambele concerte au fost excelente, primul, compus fiind din părtaşi benevoli din feluritele servicii ale căilor ferate, iar nu coriști specializaţi sau viitori muzicieni, ne-a surprins prin ţinută artistică, nuanţare aleasă şi mai ales gradări expresive de cea mai reuşită prezentare.

D. Georgescu Postelnicu are meritele — ce presupun reală competenţă şi muncă stăruitoare — de a fi obţinut, cu acest cor, atât de lăudabile rezultate.

Concertul de muzică religioasă şi populară dat de corurile din Cluj, a cuprins exclusiv lucrări datorite d-lui Bena, rectorul Academiei din Cluj şi dirijorul concertului.

Din toate s'au putut lămuri atât cunoştinţele experimentate de scriere corală ale compozitorului Bena cât şi dexteritatea inspiraţiei d-sale melodice care-şi găseşte cu expertă uşurinţă liniile potrivite.

Amintim astfel corurile „Mântueşte Doamne poporul tău" sau triplul cor „Impărate Ceresc", cel mai apropiat de stilul nostru bisericesc cu fundamente bizantine sau cântece ca „Foicica" şi „La fântână", ultimul în special bine cunoscut asociaţiilor corale.

Afară de oarecare surplus de intensitate la vocile femeeşti, execuţiile concertului n'au acumulat decât mărturii categorice de disciplină. de sonoritate şi ritm sănătoase şi simţită nuanţare.

JOC

„Cine nu mă lasă să mă joc,
Liber să dau ochi cu sveltele
Forme fără timp şi fără loc?
Cine-mi fură, rând pe rând, uneltele?

Cine-mi toarnă 'n desfătări obidă
Şi-mi dă zor şi totu-i în zadar?
Ii cer apă şi-mi dă cărămidă
Şi-mi dă 'n loc de piatră, — var?"

Strigătul acesta, tot mai crud,
M'a 'ntâlnit sub timp şi loc.
Din grumazuri încordate 'n munci, din foc,
Din sudoare, groaznic, copilăros, aud:
„Cine nu mă lasă să mă joc?"

ŞTEFAN STANESCU

VIAȚA ȘI OPERA PICTORULUI NICOLAE GRIGORESCU

N. Grigorescu și sinceritatea în artă

de prof. IOSIF I. GABREA

Netăgăduit că însușirea dominantă în arta lui Grigorescu este **sinceritatea.** Glasul ei este cântecul nou, pe care l-a adus Grigorescu pe lume. Prin acest farmec iresistibil, lucrările lui Grigorescu au plăcut dela început, chiar celor cari nu prea știau ce să vadă în ele [1]). Și sinceritatea nu i-a fost turburată de nimic: nici de regule învățate, nici de setea de glorie, nici chiar de **școala,** pe care a primit-o la Fontainebleau. Ea nu i-a dat decât o direcție; i-a arătat un drum. Incolo, și-a descărcat prisosul fericirii lui sufletești în pictură așa cum cântă privighetoarea sub farmecul di-

Ciobănaș

mineții de primăvară [2]).

Opera lui Grigorescu ne dă astfel prilejul de a încerca o lămurire a interesantei chestiuni de estetică: **ce înseamnă sinceritatea în artă?** Sinceritate în sensul că arta ar reda **exact** realitatea? In acest caz, ar însemna că arta este o copie fidelă a naturii. Teoria aceasta a explicat secole de-a-rândul arta; astăzi, însă, nu mai mulțumește pe nimeni. Și o sinceritate în acest sens n'ar fi asigurat lui Grigorescu un loc de frunte printre creatorii de cultură românească. Ceea ce înseamnă că alta este semnificația sincerității în artă.

Pentru explicarea ei, facem o distincție: a) **sinceritatea obiectivă,** în raport cu realitatea eternizată în artă și b) **sinceritatea subiectivă,** în raport cu starea sufletească a artistului.

In sensul sincerității obiective, Grigorescu afirma: „Orice lucru are o latură a lui mai expresivă.... Acolo e taina vieții lui" [3]); sufletul misterios al lucrurilor, pe care nu-l descoperă oricine, în afară de artist. „Artistul vede și înțelege o mulțime de lucruri, pe care alții nu le văd, cărțile nu le spun, și pe care numai ani și ani de adâncă observație și de răbdătoare muncă te ajută să le desgropi și să le tragi la lumină din propriul tău suflet". Este specificul, eternul din lucruri. „Și din acest etern al lucrurilor, natura n'arată decât linii vagi, forme nehotărâte și pete de colori; **eu** am să completez, am să spun tare ceea ce-mi șoptește **ea încet"** [4]).

Prin urmare, sinceritatea în artă nu înseamnă că aceasta este **copie** a lucrurilor. Sinceritate nu este **exactitate!** „Ce înseamnă exact în artă?" se întreabă Grigorescu. „In sufletul tău este taina care dă viață pânzei, **nu în forma și coloarea exactă a lucrurilor.** In sufletul tău e aerul, mișcarea, palpitarea caldă a liniilor din afară, prin care vorbește înțelesul din lăuntru ! Nu vezi atâtea tablouri corecte, linse, reci, așa de uscate și de lustruite că oamenii de-acolo parc'au fost niște păpuși de lemn, date bine la strung.... îmbrăcate și așezate frumos după regulele știute !... Exactitatea strictă. Nu-i totdeauna adevărul !... Despre un copac în care-mi desenezi frunza cu nervura sau un peisaj, în care-mi faci firul de iarbă, voiu spune că nu-i adevărat... Ne uităm de departe la un necunoscut, care vine încet spre noi. Ce vedem noi din forma și mișcarea lui ? Câteva linii. In acele câteva linii e „caracterul". Să le știi prinde pe **acelea** — și să nu le pierzi apoi, în mulțimea detaliilor [5]).

Dorința de a prinde **adevărul, eternul, specificul** din lucruri îl făcea pe Grigorescu să creadă că, în natură, nu există repetiție! „Vai de acel, care, privind un lucru frumos numai **odată** și numai dintr'un **punct de vedere,** crede că l-a văzut destul... Nicio floare nu e **repetiție!..** Nicio undă de lumină. De milioane de ani, de când soarele trimite raze de lumină pe pământul nostru, n'au venit două la fel!".

Se lămurește prin urmare că **sinceritatea în artă, în sens obiectiv, constă în a prinde esența, eternul din lucruri.**

Dar sinceritatea în sens subiectiv? O explică tot Grigorescu. „Eternul misterios din lucruri nu poate fi prins oricând, ci numai când îl descoperi în sufletul tău, **numai când ești sincer....** Atunci, uită-te bine la el și, dacă ești sincer, din două lovituri de pensulă, îl vei lua cu viață cu tot... Dacă nu ai această pregătire de suflet (sinceritatea), poți avea toate celelalte pregătiri și poți mâzgăli săptămâni întregi: nu-i vei lua decât umbra" [6]). Eternul găsit în lucruri este redat prin sentiment, dacă acesta este sincer. **„Sentimentul** colorează ,nu pensula! Poți colora c'o bucățică de cărbune, și toate tuburile din lume nu-ți dau albastrul unei flori de inișor, dacă nu-l ai în suflet". „De câte ori nu mi s'a întâmplat, — continuă Grigorescu, — să văd un colț din natură admirabil, când n'aveam colorile la mine.. Mă uitam la ceas, ca să viu a doua zi la aceeași oră, să lucrez... Veneam... și... nu mai era nimic. **Erau** copacii, **era** valea și aceeași lumină **era,** dar... nu mai eram **eu** cel de ieri" [7]).

Iată dar în ce constă **sinceritatea subiectivă** în artă... Artistul e dator să aleagă din natură, din realitate, clipa, care înfățișează eternul (sinceritate obiectivă), s'o simtă sincer și s'o redea ca atare (sinceritate subiectivă). Și Grigorescu alegea.

„Eu aleg!"... „Fac ce-mi place mie! Ce corespunde sufletului meu... Căci nici n'aș putea să fac altceva... Numai în războiu am fost silit să ies din hotarele firii mele.. dar acolo aveam o **chemare,** mai presus de arta și de viața mea... eram în războiu". „Sunt atâtea lucruri frumoase în natură... Unde putem noi urca, nu până la ele... că aceasta nu e dat omului... dar să ne apropiem de ele.. Intotdeauna, rămânem **departe...** sub adevăr... foarte departe... Dar, cel puțin, unde nu mai știm **ce** să spunem și **cum** să spunem, să tăcem; **să nu mințim!** [8]).

Din cele două sensuri ale sincerității în artă, obiectiv și subiectiv, se desprinde menirea artiștilor: de a desface din haosul vremii clipa, prin care se poate privi în eternitate... Aceasta e funcția, pe care o împlinesc ei pe pământ : **„să te facă să vezi în vecii vecilor ceea ce natura nu arată decât odată, în fulgerarea unei clipe"** [9]).

1) Al. Vlahuță-„N. Grigorescu", Ed. Casa Școalelor, pg. 63.
2) Ibidem, 214.
3) Ibidem, 178.
4) Ibidem,
5) Ibidem, 175.
6) Ibidem, 155.
7) Ibidem, 180.
8) Ibidem, 180.
9) Ibidem, p. 31.

Amintirea „meșterului Nicu"

de MIHAI NICULESCU

Cu o sută de ani în urmă, într'o zi dela jumătatea lunei Mai, se năștea în satul Văcărești-de-Răstoacă din județul Dâmbovița, al șaselea fiu al îngrijitorului de moșie Ioan Grigorescu, Nicolae, care avea să ajungă artistul cel mai reprezentativ, în pictură, al sufletului românesc și al peisagiului țării sale.

A fost, fără 'ndoială, un predestinat al penelului și neuitată va rămâne imaginea copilului iconar Grigorescu, — evocată de poetul Al. Vlahuță — din vara anului în care abia împlinise vreo doisprezece, când, într'o Duminică, la oborul din marginea orașului, pe hăinuța așternută jos și mai la o parte, își întindea icoanele lucrate pe ascuns — marfa lui — așteptându-și ca orice negustor, mușterii. Și năvalnica lui însuflețire, când va fi simțit, nedeslușită încă din negurile adolescenței, dar cu atât mai poruncitoare, predestinarea chemării lui artistice :

„Eram mare, — aduceam parale în casă, bucurie la ai mei, eu, cu munca mâinilor mele..."

Munca mâinilor lui !... Prodigioasă și inspirată muncă a unor mâini care păreau a fi prelungirea sufletului — acelaș suflet neschimbat din opera întregei vieți a lui Grigorescu, respirând candoarea și puritatea icoanelor aducătoare de noroc ale copilului nevinovat.

Artistul al cărui talent avea să se releve curând, de o surprinzătoare maturitate, ajunsese totuși la deplina stăpânire a meșteșugului zugrăvelii fără să fi urmat vreo școală și fără să fi văzut un muzeu de pictură, ci numai din acea bucoavnă a zugravilor de biserici, despre care ne spune pictorul însuși că era **„o carte veche, cu slove cirilice care ne da rețete dela Muntele Athos pentru prepararea colorilor și câteva lămuriri despre vârsta, îmbrăcămintea, viața și însușirile fiecărui Sfânt. Atât. Incolo făceam fiecare cum ne tăia capul".**

Grigorescu a avut satisfacția de a fi fost nu numai înțeles dar și înconjurat de admirația discretă și de prietenia statornică a unor Kogălniceanu și Odobescu, Alecsandri și Vlahuță, ale căror nume, pe lângă acela al Domnitorului Carol I, le întâlnim printre cumpărătorii tablourilor lui.

El însuși recunoștea, cu prilejul primei lui expoziții, la București, în 1873, că fără să fi avut norocul unui public cunoscător și iubitor de artă, pregătit pentru înțelegerea picturii lui, s'a bucurat totuși de atenție, nu a fost ocolit și cu atât mai puțin ignorat.

Dar mai presus de orice — și decât atmosfera caldă a prieteniei înțelegătoare de care simte nevoie chiar sufletul unui artist orgolios — a avut parte „meșterul Nicu" de bunul cel mai prețios pentru artist : timpul liber — **„materia primă a creațiunii"**, în care-și dorm somnul lor vremelnic, așteptând să fie trezite la viața veșnică a artei, atâtea nebănuite comori.

Acest bun l-a putut dobândi Grigorescu cu prețul unor străduințe ostenitoare, fără îndoială, dar i-a fost cruțată aspra suferință a mizeriei care descurajează, deprimă și sleiește puterile creatoare ale celui încăput în ghiarele ei. Acestor împrejurări se datorește probabil, într'o măsură apreciabilă — dar în primul rând structurii temperamentale a artistului— armonia și optimismul operei lui lipsită de urma vreunei indiscreții biografice, simțirea de seninătate calmă și echilibru lăuntric ce se desprinde din contemplarea ei și ușoara tendință idealizantă a artei grigoresciene, mai accentuată spre sfârșitul vieții pictorului.

„Afară de episoadele de războiu și de tipurile semite din Moldova — scrie d. V. Cioflec în cunoscuta-i monografie închinată artistului — nu avem în opera lui Grigorescu nici o impresie tristă, nu găsim o diformitate, nu întâlnim nici o exagerare".

El n'a avut ,cum se spune obișnuit, o „tehnică" fixă, un procedeu al lui invariabil, caracteristic ca atare, ci s'a folosit pe rând, de toate — și nici o predilecție anume pentru un anumit gen de subiecte. Opera lui e tot atât de bogată și de variată ca și natura dela care necontenit s'a inspirat, liber de orice constrângere: **„Eu aleg, nu corectez, —** spunea el: **fac ce-mi place mie, ce corespunde sufletului meu".**

Fată cu furca
(Descn aparținând d-lui N. G. Grigorescu)

Preocuparea coloristului e aproape exclusivă în arta lui Grigorescu, artă impresionistă prin excelență, — a nuanțelor celor mai fugare și mai subtile — în care liniile, formele, ca și toate valorile spațiale sunt redate prin intensificarea sau diluarea cromatică a tonurilor, determinând planurile și adâncimea perspectivei.

Dar o artă de reculegere și distincție, străină deopotrivă exuberanței dionisiace și cruditătii realiste, — expresie a unui suflet de o rară intensitate contemplativă. Sentimentul neturburatei singurătăți sporit cu impresia unei desprinderi și izolări insulare din mijlocul semnificațiilor și interpretărilor ce l-ar putea localiza anecdotic, — pe care-l încerci în fața unor tablouri ca **Primăvara** sau **Ciobănașul de pe valea Prahovei,** — constitue cea mai temeinică îndreptățire a speranței că arta grigoresciană, neîncetând de a fi comunicativă și prezentă în miezul preocupărilor de cultură ale veacului, își va găsi întotdeauna admiratori de elită. Lipsa de ostentație a operei lui e o chezășie mai mult că dintele timpului nu-i va știrbi farmecul, nici nu-i va ofili frăgezimea coloritului și căldura învăluitoare a simțirii pe care o degajă, ci va trece pe lângă ea întocmai ca mulțimea distrată și nepăsătoare, spre satisfacția celor puțini fericiți.

Pe Vârful cu dor

Rânduri despre Grigorescu

de PAUL MIRACOVICI

Cât trăesc oamenii mari, nu prețuim îndeajuns norocul acestei tovărășii. Doliul recent, moartea marelui Octavian Goga confirmă încă odată acest adevăr. Calomnia, bagatelizarea de către cei fără nici o credință, fără alt ideal decât un scaun comod la cafenea, rod încet, încet respectul și veneratia ce le datorăm. De sigur, în sufletele multora aceste sentimente nu slăbesc niciodată dar aceștia — cei cinstiți — sunt mult mai puțini decât ceilalți și... mult mai tăcuți. Aceste reflecții mi-au fost sugerate cu prilejul comemorărei lui Grigorescu, la Ateneul Român, unde d. Adrian Maniu, într'o cuvântare emoționantă ne-a evocat figura marelui pictor. Nicolae Grigorescu nu a fost prețuit așa cum se cuvenea nici ca artist nici ca om fiindcă viața lui, ca și pictura căreia i-o închinase a fost și ea o capo d'operă.

Cel dintâi „profesor" al lui Grigorescu a fost un iconar la care intrase ca ucenic când avea numai 10 ani dar nu a stat decât doi ani. Totuși, ochii lui ageri au prins meșteșugul și acum le face el singur iconițele pe care le vinde în târg.

De aci încolo, tot ce face poartă semnul măestriei. Icoanele lui încep să fie din ce în ce mai căutate iar el — avea numai 14 ani — începe să viseze Parisul, unde presimțea marea revelație. După o muncă uriașe de trei ani căreia îi datorăm pictura bisericii S-ții Voivozi dela Agapia, „Meșterul Nicu" își împlinește visul; Kogălniceanu, cucerit de cele văzute la Agapia îi acordă o bursă iar cu banii ce putuse să agonisească la mânăstire își pregătește plecarea la Paris. După câteva încercări de a se acomoda academismului, își dă seama cât de străine de orice simțire sunt învățăturile oficiale și pleacă la Barbizon, unde, deși aproape necunoscuți încă, lucrau marii artiști ai timpului. Grigorescu a avut și imensul merit

Dela izvor

de a fi știut să ocolească academiile și școlile oficiale, să se ducă alături de Millet, Corot, Courbet, deși aceștia nu erau încărcați de glorie ca Bouguereau și ceilalți corifei ai saloanelor oficiale din acea vreme. De aceea Grigorescu a primenit și a îndrumat spre adevărata tradiție pictura românească. Fără el, am fi rămas la tradiția lipsită de interes și viață a „picturii istorice" adusă de Aman sau la aceea stearpă, academică adusă de Mirea. Cei ce au făcut rău lui Grigorescu nu au fost nici detractorii, nici acei cari nu l'au înțeles și nici acei cari l'au acuzat și îl acuză de „dulcegărie".

Dușmanii lui au fost acei ce l'au imitat la exces, i-au vulgarizat, trivializat viziunea și subiectele. A fost imitat și admirat pentru slăbiciunile operii sale ca întotdeauna când un artist e difuzat într'un cerc excesiv de întins; publicul îl coboară la el. Este însă un alt Grigorescu, pe care nu l-a putut imita și difuza nimeni; acela dela Barbizon, acela al studiilor sale neîntrecute, al figurilor rembrandtiene din epoca sa de bărbăție. El, ca și Corot au fost ispitiți — și asta chiar prin esența felului lor comun de exprimare — de o reprezentare optimistă, bucolică a vieții, atunci când au ajuns la plinătatea meșteșugului lor, când au căpătat acea mare ușurință, rezultatul unei lungi și încordate experiențe.

De aceea, opera amândorura, și a lui Grigorescu ca și a lui Corot ne apar infinit mai emoționante atunci când poartă în ele drama îndoelii, a efortului.

Tinerii ar trebui să ia aminte la acestea, să înțeleagă cât de mult se răsbună pictura când începi cu sfârșitul cum fac atât de mulți dintre ei azi

Trist adevăr e acela că lumea nu se schimbă. Grigorescu când a venit în țară a solicitat o catedră la Școala de Belle-Arte. „Nu-i loc vacant" i s'a răspuns... Nu e greu de conceput cât ar fi folosit picturii românești învățăturile, entuziasmul lui Grigorescu. Numai evocarea a două nume ajunge; Luchian și Andreescu. Amândoi au pornit dela învățăturile lui cari **nu puteau** să nu fie fecunde.

Mirea și cu școala lui au născut pe Romano... Când era copilandru Grigorescu cade la un concurs al Eforiei Școalelor pentru obursă în străinătate — visul lui. E respins nu că pictura nu era bună, i se recunoscuse calitățile dar... îi lipseau câteva clase „umanioare" (el nu avea — copilul genial — de cât două primare).

Măcar acum să se facă ceva. In primul rând un Muzeu Grigorescu. Apoi, cum a sugerat d. Adrian Maniu, în casa de la Câmpina a maestrului să se facă un muzeu și o școală de plin-aer. Având înaintea ochilor priveliștile atât de dragi meșterului, elevii vor înțelege mai bine cât de mult a pătruns el firea și din pilda lui, vor ști, cei chemați, să culeagă rodul unei atât de frumoase vieți, închinate artei.

CARTEA FRANCEZA

Marcel Aymé: Gustalin, roman

(„Gallimard" — Paris, 1938)

Sunt autori cari izbutesc, îndeobște mai aproape de începutul carierei lor literare, să-și afirme cu atâta strălucire și vădită plenitudine a mijloacelor de expresie, toată măsura talentului lor, într'o carte excepțională, încât preferințele publicului se fixează asupra ei cu o fidelitate exclusivă, care nu întârzie chiar să dea naștere unei prejudecăți dăunătoare pentru înțelegerea și dreapta prețuire a viitoarelor opere: aceea de a considera cartea, prin faptul perfecțiunii ei, ca un criteriu definitiv și obligator.

In ce-l privește pe scriitor, excesul acestei concentrări de atenție a lectorului asupra uneia din cărțile sale, îi ridică în față ispita primejdioasă de a încerca să se mențină la aceeaș prețuire superlativă atinsă, nu printr'o continuă sforțare de a se depăși cu fiecare operă nouă, ci supralicitând, prin abuz de procedeu, ceea ce-l va duce, inevitabil, la rețetă și manieră. Spre lauda d-lui Marcel Aymé trebue spus și cu prilejul ultimului său roman **Gustalin,**

Marcel Aymé

ca și pentru **Le moulin de la Sourdine** și **Le nain,** următoare extraordinarei reușite care a însemnat acum patru ani **La jument verte,** că amintirea succesului răsunător de odinioară n'a izbutit să disciplineze șerpuirea capricioasă a fanteziei sale mereu ocolitoare a drumurilor bătute.

Subiectul romanului și participarea personagiilor la desfășurarea lui, pot să pară neverosimile și artificiale aceluia care ia cunoștință de ele din rezumatul unei recenzii, dar pentru cititor, arta naturalistă a d-lui M. Aymé, grația ușoară și firească a tonului povestirii îl vor ajuta să pătrundă, sub înfățișarea aparentă de prinsoare, în semnificația tăinuită a cărții, doveditoare a unei generoase înțelegeri. Fără ca autorul să accentueze o precădere vizibilă pentru personajul al cărui nume stă scris pe coperta cărții, Gustalin se desprinde din conturul unei făpturi pline de viață și admirabil individualizată, într'un înțeles simbolic, prelungindu-se în amintire mai stăruitor decât în cazul celorlalți.

Pasiunea lui pentru mecanica automobilistică ar putea fi socotită, în alte împrejurări, ca semnul unei vocații nedesmințite, dar imposibilitatea de a și-o exercita cu folos, de a trăi de pe urma ei, în satul Chesnevailles din apropierea munților Jura, pe unde nu trece în fiecare zi câte o mașină de turism, la care se adaugă și lipsa simțului practic, fac din Gustalin un soi de maniac idealist, de visător himeric, pierdut în reverii fără sfârșit. De obicei firul pe care se deapănă razna neostenita lui închipuire începe dela vreo descoperire sau un miracol ce ar transforma modestul lui sat natal în localitate istorică sau loc de pelerinaj. Rezultatul ar fi o prosperitate nebănuită pentru garaj și mai ales o răsplată morală meritată adusă credinței lui statornice. Alteori, imaginează o țesătură balzaciană de operațiuni financiare, pornind însă, vai! de la sprijinul ipotetic al aflării unui secret numai de el știut: că pământul din Chesnevailles și împrejurimi cuprinde fabuloase zăcăminte petrolifere.

Ipotecându-și țarina lui, cu banii luați, Gustalin ar cumpăra alte pământuri, până când, printr'un șir de ipotecări și cumpărări ar deveni proprietarul întregului sat. Atunci ar începe exploatarea bogățiilor subsolului și în scurtă vreme Chesnevailles ar ajunge un centru industrial important, o linie ferată s'ar construi, care tăind drumul principal, ar face ca toate mașinile să aștepte, — prilej de a se alimenta cu benzină și ulei dela garajul lui Gustalin. Singurul însă pe care Gustalin nu-l va specula, cumpărându-i pământul, va fi Hyacinthe, bunul lui prieten. Acest Hyacinthe, cu toate studiile făcute care-l destinau profesoratului, renunță la beneficiile unei licențe în științe și trăește viața agricultorului, perfect adaptat, prin apucături și vocabular, la ritmul muncilor câmpului, senin și împăcat cu o existență mediocră, lipsită de orizonturi. Așa o judecă nevasta lui, Martha, fiică de pădurari, care sperase, căsătorindu-se cu el, să trăiască în orașul dorit cu o patimă aprigă și mistuitoare. Când e silită, în cele din urmă, să renunțe la orice nădejde de a-l mai convinge pe Hyacinthe să plece la Besançon, fuge împreună cu Gustalin, care nu poate rezista temperamentului voluntar al Marthei, cu toată prietenia și admirația ce o are pentru Hyacinthe. Dar în oraș Marthe moare curând din cauza unei nașteri, iar Gustalin se întoarce la Chesnevailles, unde reveriile lui nu erau silite să se adapteze formei precise și să suporte controlul brutal al realităților. Hyacinthe însuși se recăsătorește și viața-și reia, netulburată acum, cursul monoton întrerupt pentru scurtă vreme.

Regăsim în **Gustalin** aceleași însușiri din **La jument verte,** de observație minuțioasă împletită cu o fermecătoare ingenuitate aparentă, care creiază între toate făpturile, oameni și animale, climatul favorabil unei intime înțelegeri, ce pare foarte firească; apoi, un simț al comicului gras, de cea mai pură speță molierească și un limbaj truculent de o nesecată vervă, uneori cu efecte de brio extraordinar, atingând fără să le fi căutat cu dinadinsul, amploarea și exemplaritatea unor pagini de antologie.

Acelea în care este vorba despre Museau, câinele ciobănesc al familiei Jouquier ,sunt dintre cele mai remarcabile, pe care le însemni la prima lectură, ca să le poți mai lesne regăsi, cu prilejul unei reveniri. Iată câteva rânduri numai, dintr'un fragment mai întins, din care se poate vedea totuși darul de povestitor și puterea înțelegătoare a simpatiei autorului:

„După obiceiul lui, Hyacinthe îl deslegă pe Museau după vreo jumătate de oră dela plecarea Marthei. Neștiutor despre ce avea să urmeze, câinele nu se arătă deloc recunoscător. Dealtfel, omul și animalul, trăind în bună înțelegere ,nu păreau să fie în legături prea strânse. Își acordau unul altuia puțină însemnătate și cu toată admirația ce avea pentru felul viu al lui Hyacinthe de a-l păli cu vârful saboților în coaste, Museau era mai puțin zelos față de el decât de stăpână-sa, șovăind un răstimp, ca și cum ar fi vrut să se asigure mai întâi că era vorba de o poruncă chibzuită. Lucru ciudat, Martha le vorbea adesea amândorura pe același ton de bănuială și iritare stăpânită.

Câinele, pornind dela această observație, se obișnuise să-și privească stăpânul ca pe un tovarăș destul de înzestrat sub anumite raporturi, dar de o sensibilitate rudimentară. Cel puțin dela el nu se putea aștepta la surprize și loviturile de sabot al căror privilegiu îl avea erau mereu echitabile și întotdeauna așteptate. Dinspre partea lui, Hyacinthe nu încerca pentru Museau decât un sentiment de amiciție foarte moderat. De altfel nu punea mare preț pe câini, așezându-i în rândul acelor specii domestice, cu deosebire supuse autorității femeilor, care iubesc în ei o înclinare impudică spre umilință.

Museau nu se grăbi să profite de libertate, țopăind prin curte. Vroia să manifesteze împotriva atmosferei duminicale și să arate în același timp că nu-i bucurie pentru el, în casa asta, în lipsa Marthei Cum părea puțin dispus să răspundă chemării sale, Hyacinthe îi zise, ieșind din curte:

— Nu mai face mofturi! Cu mine nu merge".

— m. n. —

BANI NOROCOȘI

de PETRU ȘERBANESCU

Pe deasupra mesei verzi, fumul de tutun se ridica în valuri groase, cuprinzând bucățică cu bucățică atmosfera și făcând-o irespirabilă.

Crupierul cel gras și chel, cocoțat pe scaunul lui înalt, strigă cu voce subțirică: — „Faceți jocurile, domnilor!".

Discul, presărat cu cifre colorate, pe care alerga în salturi desmetice, o minge micuță, se învârtea din nou, ametitor de repede.

Mulțimea de capete asudate, ca la o comandă magică, s'a aplecat deasupra mesei. O sută de mâini tremurătoare s'au întins peste postavul verde și pătratele numerotate s'au acoperit de fise colorate.

Instinctiv, Radu duse mâna la buzunarul hainei și deși știa bine că nu mai are nici un ban, se scotoci cu îndărătnicie, întâi în buzunarul surtucului, apoi în cele ale pantalonilor.

Nimic! Nu mai avea nimic.

Privi, buimac, în jurul lui. — Doamna grasă de alături consulta un cartonaș pe care notase niște cifre. Era stacojie la față și din când în când oftа înăbușit. In partea cealaltă, un tânăr slab și palid, lăsase să cadă, cu o mână tremurătoare, câteva fise pe un număr, dar se răsgândise numaidecât și le schimbase pe altul. Se agita într'una, cu nervozitate și lovea cu cotul pe vecinul său, un omuleț cu un neg mare pe vârful nasului. Se întoarse, cu o figură rușinată către acesta și se scuză politicos: — „Iertați, vă rog".

Dar omulețul părea cu totul absent. Luă câteva fise verzi și le aruncă pe un număr. După aceea își sprijini, liniștit, capul în palme și așteptă nemișcat.

Radu privea toate cele ce se petreceau în juru-i și i se părea că trăește în vis. Destinderea ce urma enervării pe care o îndurase atâtea ore de-arândul îl cufunda într'un fel de inconștiență. Totuși gândul de adineaori reveni, îndărătnic, sfredelindu-i creierul ca un cui: „Nimic! Nu mai avea nimic".

Se smulse de lângă masa de joc și cu pași repezi ieși din sală. In timp ce-și îmbrăca paltonul se privi într'o oglindă.

Oare el era omul acela palid ca un cadavru, cu obrajii scofâlciți și cu ochii adânciți în orbite? Vru să zâmbească dar imaginea din oglindă nu-i întoarse decât o strâmbătură penibilă. Băiatul dela garderobă care îi ajutase să îmbrace paltonul, îl privea mirat. Își aduse aminte că ar trebui să-i dea un bacșiș și faptul că nu putea s'o facă îi ridică un val de sânge în obraji.

— Iată că mai sunt în stare să roșesc și pentru fleacuri, gândi el. Își puse pălăria strâmb pe cap și scoborî în grabă treptele Cazinoului. Aerul rece și umed de afară îl izbi în față cu violență, făcându-l să stea o clipă locului, desorientat.

Ploua — o ploaie măruntă și înghețată de toamnă târzie. Sub lumina palidă a becurilor electrice, trotuarele cheiului luceau de parcă ar fi fost lustruite. Marea se agita nebunește, scoțând mugete sălbatice de păreau, în întunerec, strigătul de moarte al unei fiare apocaliptice.

Radu porni cu pași șovăelnici dealungul cheiului.

„Ce să facă acum? Incotro să meargă? Pierduse tot, absolut tot. Nu mai avea nici măcar atât cât i-ar fi trebuit ca să-și astâmpere foamea, care începuse deodată să-l chinuiască. Ce animal caraghios mai e și omul! E drept că nu mâncase nimic de azi dimineață, dar într'o împrejurare ca asta mai trebuia oare să-i fie foame?

Pierduse bani cari nu erau ai lui — banii aceia blestemați pe cari trebuia să-i înapoieze chiar mâine. Bucuros ar fi răbdat de foame, bucuros ar fi răbdat de frig, bucuros ar fi răbdat orice, dacă ar mai fi avut banii aceia străini.

Acum de unde să-i ia Doamne? De unde?

Se opri în fața balustradei ce mărginea cheiul, și privi sbuciumul mării care, în întunerec, părea ca de păcură. Cu tot frigul umed al nopții, lui îi era teribil de cald. Își scoase pălăria și șezu așa, cu capul descoperit în bătaia aspră a ploii. Picăturile se prelingeau, înghețate pe față, strecurându-se pe subt gulerul paltonului și gâdilându-l pe gât. Deodată, cineva din spate îi puse o mână pe umăr. Se întoarse, tresărind și la lumina slabă a felinarului putu să distingă fața trudită a unei femei tinere îmbrăcată sărăcăcios.

— „Ai pierdut? — îl întrebă ea cu o voce aspră.

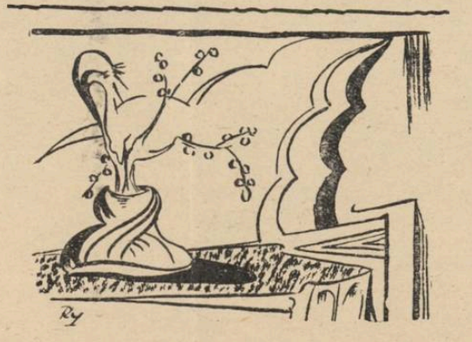

— „Am pierdut tot, tot, absolut tot, răspunse el mașinalicește.

— „Ei, și acum?" Radu nu răspunse. Se mulțumi să ridice din umeri și își întoarse privirea din nou spre mare.

— „Acum, gândi el, nu-mi rămâne de cât moartea".

— „Prostii, spuse femeia, ca și cum i-ar fi ghicit gândul și luându-l de braț, adăugă repede, aproape poruncitor: „Haide, vino cu mine. Trebuie să te încălzești o leacă. Trebue să bei un ceai fierbinte. Nu vezi cum te-a pătruns ploaia până la piele?"

Radu se uită la ea mirat. Pe fața răvășită a necunoscutei, ploaia se prelingea în râulețe subțiri, ștergându-i pe alocuri fardul. Așa, inegal vopsită, femeia părea că poartă o mască caraghioasă.

„Ce tot vorbea ființa aceasta stranie? Doar îi spusese că nu mai are nici un ban. Ce naiba nu-l lăsa în pace?"

O urmă totuși cu docilitate. Orice urmă de energie i se topise și se simțea atât de sleit de puteri încât îi venea să se trântească jos în stradă și să rămână acolo în ploaie.

Nu și-a dat seama cât a mers până ce s'a pomenit dinaintea unei case strâmbe, cu porți mari de lemn. A urcat ca un automat, scările putrede care trosneau îngrozitor sub greutatea pașilor. A intrat după aceea într'o odăiță caldă în care mirosea plăcut, a gutui, și epuizat, s'a întins, așa îmbrăcat cum era, pe patul mic de fier ce ocupa o jumătate din încăpere. Căldura îi pătrundea prin toți porii, moleșindu-l.

Rămăsese cu privirea pironită în tavanul care părea că se apropie din ce în ce de el, gata să-l strivească. Aproape că nu-și mai dădea seama ce se petrecea în juru-i. Parcă femeia i-a spus ceva și a râs. După aceea a dispărut din odaie și el a rămas singur. Vru să-și amintească ce i-a spus „Dormi dragă. Mă duc să-ți fac un ceai și viu acuș". — Cam așa ceva. Dar asta n'avea nici o importanță. Ii era somn și ar fi vrut să doarmă o veșnicie. Ah, Doamne ce somn îi era!

Se întoarse pe o parte și băgă mâna fierbinte sub saltea ca să și-o răcorească de fierul rece al soneriei. Deodată tresări și dintr'un salt fu în mijlocul odăii. In mână avea o pungă veche de piele plină de monezi și hârtii.

Bani! Dumnezeule mare — bani! O deschise și începu să numere repede: cinci sute... o mie... o mie trei sute... două mii cinci sute. Două mii cinci sute! Erau destui. Cu banii aceștia putea să câștige într'un ceas tot ce pierduse.

Fără să mai stea pe gânduri, își luă pălăria de pe masă și deschizând binișor ușa, scoborî treptele și ieși în stradă.

Se apropie de poartă să vadă numărul casei căci nici o clipă nu-i trecuse prin minte că s'ar putea să nu mai înapoieze banii aceștia. In surescitarea nervoasă în care se găsea, eventualitatea unei pierderi nu-i apăruse în minte.

Cu greu putu să descifreze pe tăbliță ruginită cele două cifre: 1 și 7 deci 17.

Porni aproape în fugă spre cheiu. Ii era teamă acum să nu se fi închis Cazinoul. Dar nu, slavă Domnului, nu se închisese încă. Văzu de departe ferestrele luminate cari, în noapte, păreau un grup de licurici și simți inima sbătându-i-se, gata să-i spargă pieptul. Când deschise ușa, băiatul dela garderobă, care atipise, tresări înspăimântat.

— „Domnul s'a întors? întrebă el cu jumătate de glas.

Dar Radu nu răspunse. Își asvârli paltonul și se repezi spre sala de jocuri. Când intră, lumina puternică și fumul de tutun, îl orbiră o clipă, silindu-l să închidă ochii.

Auzi vocea obosită a unui crupier anunțând: „Faceți jocurile domnilor". Se apropie atunci de una din mesele verzi, dimprejurul căreia lumea se mai rărise și scoțând din punga jerpelită o hârtie de o mie, o puse pe numărul 17. După aceea închise ochii și așteptă sprijinit cu palmele de marginea mesei. Vocea monotonă strigă: — „Nimic nu mai merge". Numără câteva clipe grele în care Radu avu senzația morții. Inima nu-i mai bătea în piept iar mâinile și picioarele i se făcură ca de ghiață. Și deodată, în tăcerea ce se făcuse o clipă în jurul mesei, vocea cunoscută anunță pe același ton neutru:

— „Șaptesprezece, negru, impair!

Radu nu se clinti din locul lui. Deschise doar ochii și privi muntele de fișe colorate pe care cineva i-l împingea înainte. Era liniștit ca și cum se așteptase să câștige. Gânduri multe și felurite i se învălmășeau în minte. Nu mai era atent la cele ce se petrecea în jurul lui. Grămada colorată de bucățele de os îl fascina și nici nu auzi când crupierul anunța un nou joc. Tresări puțin doar atunci când auzi aceeași voce subțirică și monotonă repetând: „șaptesprezece, negru, impair.

Se uită ametit împrejur și văzu pe omulețul cu neg pe nas, privindu-l mirat, își dădu seama că se așezase din întâmplare, la aceeași masă la care jucase și mai înainte.

— „Luați-vă banii. domnule, îi spuse crupierul cel gras și chel, de pe scaunul lui înalt și cu lopățica îi împinse imediat un nou morman de fise și de hârtii de bancă. Ca în vis, Radu le luă și-și umplu buzunarele cu ele. Așa trebuia să fie, așa era drept să fie... șaptesprezece, negru, impair... Doamne ce mai bani... mâine va putea înapoia banii ce nu erau ai lui... șaptesprezece, negru impair... oare câte mii avea în buzunar?....

Gândurile i se învârteau în creer ca într'un galop fantastic. Așteptă să mai strige odată crupierul și când acesta anunță: „33 negru impair" — simți parcă o mirare că nu ieșise iarăși 17. Se depărtă de masă, șovăind ca un om beat, ținând mâinile strâns lipite de buzunarele pline cu fise. Trecu pe la „cassă", ca să le schimbe, apoi își luă dela garderobă, paltonul, pe care același băiat somnoros îl ajută să-l îmbrace și ieși din Cazino.

Făcu câțiva pași pe cheiu și se așeză pe o bancă — pe aceeași bancă pe care șezuse femeia trimisă de providență.

Nu mai ploua și marea se mai potolise puțin. De după nouri, apăruseră câteva stele care clipoceau, stinghere, în întunerec.

Mai târziu, n'ar fi putut spune cât a stat acolo: o oră, două, mai mult poate. Dormise sau fusese treaz? Nu-și mai amintea nimic. Atât doar știa că atunci, când s'a trezit din toropeala a-

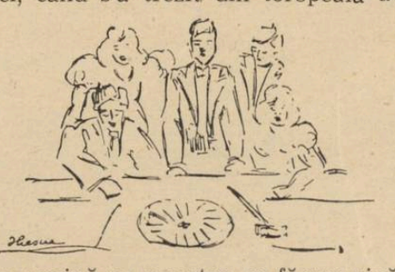

ceea, vecină cu moartea, se făcuse ziuă. Marea era acum liniștită și în lumina nehotărîtă a dimineții, valurile păreau cenușii.

Departe, spre răsărit, văzduhul se înroșise. Avea să răsară soarele. Radu se ridică depe bancă și-și întinse trupul înțepenit. „Banii" fu primul lui gând și speriat își pipăi buzunarele. Dar banii erau acolo: hârtii multe și monede grele. Erau mai multe decât ar fi sperat vreodată să aibă. Își strânse la piept, paltonul și zâmbind fericit, porni cu pași mari spre oraș. „Trebuia să dea înapoi, numidecât, banii necunoscutei, banii pe cari îi luase aseară... Ii luase sau îi furase? Bine înțeles că nu se gândise nici un moment să nu-i înapoieze„ dar dacă pierdea? Ei bine, atunci ar fi murit și el. Ei, și? asta parcă schimba situația? Banii tot furați erau". Radu se opri o clipă și, dându-și pălăria mai pe ceafă, își șterse cu dosul palmei nădușeala ce-i izvora de pe frunte.

Ce rost mai aveau gândurile acestea, acum? Ii va da înapoi femeii toți banii și îi va mai da dela el încă pe atâta.

Grăbi pașii și peste câteva minute fu dinaintea casei dărăpănate cu porți mari de lemn. Pe tăbliță ruginită, numărul apărea acum clar, scris cu vopsea roșie, de o mână nedibace: un 1 mare și un 7 mai mic. Intră în curte și începu să urce scările de lemn putrede, care trosneau îngrozitor la fiecare pas. O pisică neagră îi tăsni în față, făcându-l să tresară. Dar oare ce era lumea acea adunată pe coridor? Ce s'o fi întâmplat?

O bătrânică încovoiată ca o cârjă, ședea mai la o parte și privea împrejur, cu ochii speriați. Radu se apropie de ea.

— „Dar ce s'a întâmplat, mătușico?"

— „Apăi s'a spânzurat, săraca.

— „S'a spânzurat? Cine s'a spânzurat?

— „O femeie, dom'le dragă. Că-și strânsese și ea sărăcuța câțiva gologani să poată pleca la maică-sa, în Polonia și i-a furat as'noapte un golan. Trăsni-l-ar Dumnezeu să-l trăsnească. Că cică era un boer, boeri-l-ar Scaraoski pe lumea cealaltă! A lăsat, sărmănica, o scrisoare. Dacă vreți, puteți să intrați că e domnu comisar înăuntru.

Radu nu mai ascultă sporovăiala bătrânei. Gâtlejul i se uscase ca după febră, urechile îi țiuiau și simțea sângele svâcnindu-i vijelios, în tâmple. Impleticindu-se, scoborî treptele și ieși în stradă. Se opri puțin și rezemat de poarta mare, de lemn, căută să-și liniștească bătăile nebunești ale inimii. Incolo, spre stânga, la capătul străzii, se vedea marea, care acum, în bătaia razelor soarelui, era albastră — de un albastru splendid, de safir. Un vânt călduț aducea dinspre port miros sărat și aspru. Avea să fie o zi minunată. De după un colț apăru deodată o femeie sdrențăroasă, cu un copil în brațe. Când ajunse la dreptul lui Radu, se opri să ceară ceva de pomană. Acesta tresări și o privi mirat, ca și cum s'ar fi deșteptat dintr'un vis, într'un loc necunoscut. Scotocindu-se, repede, prin buzunare, scoase un pumn de monede și de hârtii de bancă și i le dădu. Cerșetoarea îi privi o clipă înmărmurită, apoi vru să zică ceva dar Radu îi întoarse spatele și se depărtă. Undeva, la o biserică, porni să sune clopotele. Atunci femeia se întoarse spre răsărit — într'acolo de unde soarele își trimite acum razele calde — și cu mâna plină de bani își făcu cruce.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

La închiderea stagiunii Teatrului Național

Citim:

„Stagiunea Teatrului Național se închide în seara de Duminică, 29 Mai".

La un sfârșit de stagiune a primei scene românești, s'ar cuveni — veți spune de bună seamă — să ne aruncăm privirile înapoi pentru a îmbrățișa holdele cu rod, terenurile artei dramatice muncite cu râvnă, belșugul însfârșit al rezultatelor culese.

Ne-am propus să o facem, nu firește fără a ne înarma cu un binoclu.

Și recunoaștem că am greșit.

Am greșit, trebue să precizăm, instrumentul.

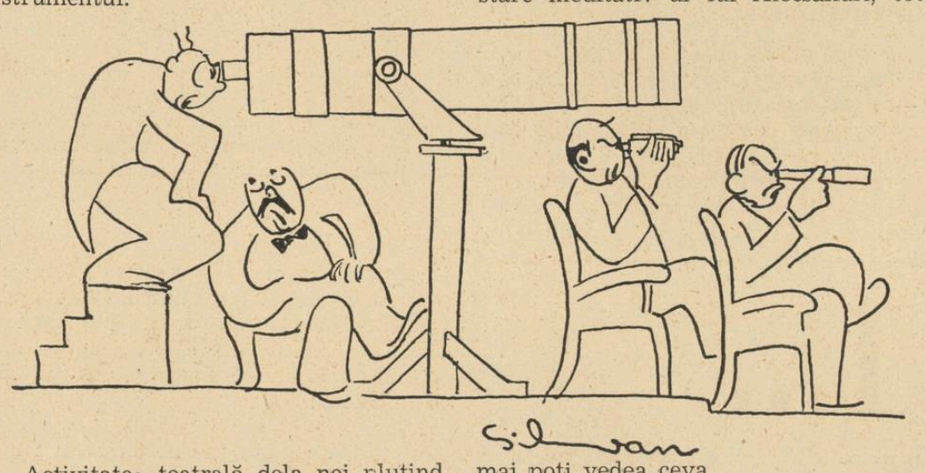

Activitatea teatrală dela noi plutind în cel mai bun caz în nori (fiindcă de viziuni conforme unui progres real, sau de înfăptuiri demne de admirație, n'a putut din păcate să fie vorba) ar fi fost mai indicat telescopul.

Și încă... De pe terasa Cercului Militar, de pildă, cu telescopul care stă 'ntr'un picior, visând ca dulcele cocostârc meditativ al lui Alecsandri, tot mai poți vedea ceva.

Poate nu luna și poate nu inelele lui Saturn, în orice caz însă limbile ceasului ciclopic de pe frontispiciul hotelului Bulevard se văd destul de limpede...

•

Cu un ce profit, în cazul de mai sus, vreasăzică, tot te mai alegi.

La ce ne-ar fi slujit (iată-ne ușor și repede consolați, nu?) fie și un telescop ,pentru urmărirea activității mai de grabă cenușii decât strălucitoare (negativ, cum arătarăm: mai de grabă igrasie de nori amețiți, decât lumină de astre neuitate) a Teatrului Național în decursul ăstui an?

Anul cu pricina, stagiunea 1937-38, se închee așa cum s'ar încheea cineva — frumușel de tot, tacticos și de modă veche — la nasturii dela redingotă, înclinându-se delicat din șale, amabil, zâmbitor, ferice și fără a face nimănui, nici prea mare bucurie, nici prea mare supărare, foarte dispus să dispară nelăsând motive de vorbă sau cumva de regrete, foarte... „englezește" și de-o perfectă discreție!

•

Dar pentru a păstra fiecărui lucru genul său — asta și în sensul gramatical — nu vom zice, iarăș, despre răposata stagiune (Dumnezeu s'o erte, că dacă nici El n'o va face, apoi spectatorilor — deh! — ce să le mai pretindem?) urmând pilda lui Odobescu:

De e curcă
Ce se 'ncurcă
In revărsatul zorilor
In calea vânătorilor...

Nu vom zice din două motive.

Mai întâiu pentrucă noi, cum ne-a plăcut s'o spunem și în alte rânduri, nu suntem vânători mai altcum decât Odobescu, și pe urmă pentrucă însăși zisa stagiune ne sugerează, dacă e vorba să-i căutăm asemănări în neamul păsăresc, mai repede bibilica sau gâsca, decât curca.

Dacă ne vom fi gândit și la aceasta din urmă, faptul se datorește negreșit numai înfățișării ei, la fel de plăpândă...

•

Și mai la urma urmei de ce nu am spune-o pe șleau?

In sensul contabilicesc, putem vorbi pe bună dreptate de o **închidere a stagiunii** Teatrului Național.

Faptul este cu strictețe exact.

In sensul artistic însă, n'ar fi o gentilă — numai — baliverna, pretenția de a vorbi și de un **bilanț** al stagiunii?

Ni se pare că îndoială nu mai încape și nici chip de vreo greșală nu este.

Prima noastră scenă (și e locul să reamintim că îi zicem cum i se zice: „prima noastră scenă"... fiind în cele ce scriem despre dânsa, de fapt un citat căruia în mod corect musai ar fi să-i punem ghilimele!) n'a îmbogățit și n'a sărăcit, n'a ajutat și n'a umilit mai mult decât era, n'a stimulat și n'a dat înapoi peste ce dăduse până acum, viața teatrală românească.

Anul 1937—38 al Teatrului Național s'a scurs monoton, — fără să-și simtă tristețea, fără să-și schimbe un milimetru din matca tăiată oblu, — ca o suprafață netulburată, de apă de șes.

•

Iată de ce nu avem curajul („coraj", în românească țăranului însemnează **inimă, îndemn)** de a aminti, de a menționa, de a cataloga, de a exprima... deziderate, de a releva realizări, de a sublinia erori.

Nu ni se pare, această nobilă și fericită treabă, de nici o specială lipsă.

Și nici nu ne găsim covârșiți de vreun deosebit sentiment de răspundere, sau de datorie neîmplinită, sau de absență nemotivată.

...Iar dacă este vreo absență în adevăr, apoi mai ales motivată este!

•

Așadar „stagiunea Teatrului Național se închide în seara de Duminică, 29 Mai. Și gata?

Am tras cortina de fier, cu sgomot de prăvălie la ora de după amurg, am oblonit dreptunghiul — pasă-mi-te magic — al scenei, am răsuflat ușurați și ne plimbăm de aci înainte pe Calea Victoriei sau ne pregătim de ceeace se chiamă la noi „un voiaj de studii (dragă...) în străinătate?"

Cam așa ceva.

Regisori, actori, piese, decoruri, mașiniști, iau — până la data când vor începe repetițiile pentru stagiunea viitoare — pe loc repaos.

Vom ceti magazine franțuzești ilustrate, vom povesti (unic exercițiu pentru spălarea creerului) anecdote savant ardeiate, vom trece după succesele scenei la succesele de vestimentație estivală și ne vom hodini din belșug, generos, mulțumiți, cu convingerea de neclintit a celor siguri de meritele și de steaua lor...

Poșta redacției

D. AL. P. B. COHULEANU. — Vă răspundem la acest „psiodonim" așa cum ați dorit, nu însă *tocmai* cum veți fi dorit. Colaborarea d-voastră nu poate fi acceptată cu asemenea versuri:

„Erai micuță în vremea *aia*
O biată humă (?) în coajă verde
Gândul, îți zbura, ca ploaia
La vârsta ta cum lumea crede".

E încă departe vremea *aia* când — versurile d-voastră vor putea fi inserate într'o revistă literară.

AUREL CHERLEA. — „Imi permit, scrieți d-voastră, cu puțina mea însemnătate (de ce atâta modestie?) să vă rog ca alăturata poezie „Vagul" *cu totul originală* (lucrul se dovedește — din păcate — a fi *cu totul* exact) pe care, dacă o veți găsi de cuviință bună, să mi-o publicați și mie...

Dacă *ar degaja* vreo însemnătate îmi permit să vă mai trimit *succesiv*".

Mai trimiteți succesiv. S'ar putea ca alte versuri dintre cele — să zicem — posterioare să degajeze însemnătate. Vagul nu prea degajă:

„Inform
Pe-o pernă dorm
Geana umedă, debilă
S'a închis dormind copilă.
Visuri vagi prin cap incerte-mi trec.
Sumbru chipuri mă'nfioară
Simt că mă'năbuș și mă 'nec,
Și c'o mână mă omoară
Tresar
Un vis bizar".

Un sfat: nu vă recitiți versurile. S'ar putea s' aveți cosmaruri mai fioroase.

EMIL DEM. RUSU. — „Poiana licuricilor" promite. Mai trimiteți.

D-NA FAVORITA ROMANESCU. — Trimiteți-ne ceva fără caracter ocazional versuri care să nu aibă nevoie a fi declamate. Primim cu plăcere.

TEOFIL ALBATROS. — „...iar *prin rafturile circumvoluțiunilor* gânduri negre îmi vin ca niște torente mânate de taifunul distrugător și sălbatic al vieții. Intins pe patul nenorocirii mi se perindă prin minte, furtuni de cosmar și ultimele clipe ale nenorocirii .... Firul gândurilor îmi e curmat de besna de moarte adusă pe aripile *vântului haotic*, ce-mi lovește *temporar* în timpan și care mă obsedă ca o părere de rău".

„Torentele de gânduri" ce vă vin „prin rafturile circumvoluțiunilor cerebrale" „mânate de taifunul distrugător al vieții" canalizați-le spre altă destinație decât o revistă literară.

„Temporar" e cel mai bun lucru ce puteți face.

SANDU RUSSU-SARU. — „Picăturile de otravă" au duh. Continuați. Se vor publica unele.

PAUL ȘTEFANOVICI. — „Fragment" e plin de duioșie. Aveți calități literare. Când veți reuși să lepădați unele trivialități scrisul d-voastră va fi demn să vadă lumina tiparului.

V. IVANESCU. — Versificați cu ușurință. Scrieți cât mai mult și revedeți-vă scrisul. Foarte curând vă veți vedea versurile tipărite.

DINU STELIAD. — Versurile d-voastră suferă de retorism. Feriți-vă de poezia ocazională.

MATEI BATRANU. — Aveți imagini frumoase și versuri muzicale. Mai trimiteți.

P. P. TATARU. — Mai așteptăm și alte poezii. „Drum" ne-a plăcut mult.

VICTOR BALANESCU. — „Dor" nu poate fi publicată.

„La umbră să ascult un cor
De *nații* pădurene" (!).

st.

LOCALISM CREATOR

Problema culturii regionale e deosebit de importantă, fiindcă din acest focar care este provincia, se creiază un mediu de înalte preocupări literare. Localismul creator este deviza cu care au pornit scriitorii și literații din orașul atâtor strălucite tradiții culturale: Sibiul. „E vorba anume de ilustrarea prin noui fapte, a activității creatoare a provinciei și implicit de o temerară luptă împotriva perimatei concepții ce a socotit atâta vreme provincia drept un țintirim al valorilor culturale". Astfel vorbea profesorul Al. Dima, președintele scriitorilor sibieni, într'o conferință. Au pornit scriitorii sibieni la muncă, spre a reînvia filonul de esență pură al Ardealului tânăr. Din elementele ce lucrau mai înainte disparat s'a constituit acum gruparea intelectuală „Thesis", care se străduiește să reînvie localismul creator și prin care se sădesc năzuințele spirituale ale unei generații veșnic stăpânită de bogăția valorilor culturale.

Cu mult înainte, regretatul Octavian Goga, în „Fragmente autobiografice" scria că literatura trebue să izbucnească local, vulcanic, din rărunchii unui popor, căci numai atunci își are valcarea ei. Iată dece justificările d-lui prof. Al. Dima asupra localismului creator sunt cu totul întemeiate. Căci sufletul ardelean ce se desvoltă pe aripa etnicului este în scădere în fața puternicei ofensive a spiritului minoritar. Deaceea, localismul creator trebue să opună acestor năzuințe minoritare, opere positive ale spiritului nostru național. D. Ioan Chinezu, într'un interesant studiu intitulat „Aspecte din literatura maghiară-ardeleană", spune că o înviorare, o creștere cantitativă și calitativă a producției literare minoritare, se remarcă în mod evident. Societăți și grupuri literare încep să aibă o viață mai intensă; numai dela 1918 încoace, s'au întemeiat, în răstimp de 5 ani, 243 publicații noui, iar viața revistelor maghiare, cu toate oscilările, a cunoscut un avânt deosebit. Apoi, trebue să mai ținem seamă, că în Ardeal, mișcarea literară a sașilor este foarte bine organizată, iar revista „Klingsor" a cărei activitate este bine cunoscută, în decurs de 16 ani a avut o fructuoasă activitate ce s'a răspândit până în Germania și a realizat la noi în țară, acea faimoasă „Deutsche Buchgilde in Rumänien".

In fața acestei ofensive de creație culturală minoritară, localismul creator al intelectualității ardelene este piedestalul unei trainice afirmări românești. Iar dinamica autohtonismului nu trebue să se sprijine numai pe argumente istorice în Ardeal, ci trebuie să se legitimeze și printr'o creație spirituală manifestată în ciclu românesc, în fenomen național organizat.

Localismul creator care a dat naștere grupării intelectuale „Thesis" desfășoară o remarcabilă activitate.

Din sânul acestei grupări fac parte numeroase talente afirmate sau pline de făgăduinți ale literaturii contemporane și de mai târziu. In mijlocul acestui cenaclu literar își desfășoară activitatea: Al. Dima, Emil Cioran, Pimen Constantinescu, dr. Popescu Sibiu, Licu Pop, Mircea Alexiu, Ionel Neamtzu, Paul Constant, Lucian Bologa, Iulian Dumitru, Giuseppe Cifarelli, G. Fonea, C. Medrea, Ecaterina Săndulescu, îndrumați de personalitatea covârșitoare a venerabilului scriitor ardelean Horia Petra Petrescu.

NICOLAE CIUCEANU

CONU NICU

(Urmare din pag. 4-a)

paragina și caprele arendașului. Mama, când a cumpărat moșia, a găsit-o arendată unui evreu și a trebuit să respecte contractul de arendă încheiat de fostul proprietar.

Bătrâna Iulia se războia aproape zilnic cu arendașul când vedea caprele lui în grădină, când vedea că ține viței în odaea „portarului", sau că a făcut găinărie în vreuna din încăperile conacului și îl amenința cu mânia de dincolo de mormânt a lui „conu Nicu".

Iulia — de sigur — nu știa de altcineva decât de „conu Nicu", dar chiar bătrânii din sat, deși văzuseră perindându-se atâția proprietari la stăpânirea moșiei, nu pomeneau decât tot de „conu Nicu".

Fiecare loc, fiecare acaret le răscoleau aduceri aminte din vremea de demult „când era conu Nicu".

Deși conu Nicu nu mai era de mult, deși moșia trecuse de-atunci prin atâtea mâini, țăranii nu pomeneau decât numai de „conu Nicu". Duhul lui „conu Nicu" plutea, după atâta vreme, peste lucruri și peste locuri.

— Când era conu Nicu...

Iaca, așa l-am cunoscut pe conu Nicu; din gura lumii. In copilărie dadaca îmi tot spunea de conu Nicu; mai târziu, la moșie, oamenii și locurile iarăș vorbeau de „conu Nicu". Mi-a fost dat să aud mereu de el și să trăesc în acareturile lui dela țară care, astăzi, sunt ale mele. Grajdurile cele mari, pivnițele cele grozave, foișorul de pe movila din grădină (pe tăbliile căruia s'au iscălit Vasile Alexandri, Mihail Eminescu, Eugen Ventura, P. P. Carp, Gh. Volenti ș. a.) copacii bătrâni cari au mai rămas în viață îmi aduc mereu aminte despre conu Nicu. Aceeași ciudată vrere a destinului a voit ca și la Iași să locuiesc, cei din urmă opt ani până la moartea mamei, în casa de pe strada Română care a fost a lui. Și casa lui din Iași avea ziduri groase, pivnițe mari cu cotloane de catacombă, grădină cu movilă de pământ și kiosk, grajduri temeinice și șuri, și remize — ca la țară. Se cunoștea că au fost ale lui conu Nicu.

Dar nici casa din Iași — în care am locuit — nu mai era de mult a lui...

Multă vreme nu știusem cum era la față acel „conu Nicu" despre care tot auzisem și pe care imaginația mea, din copilărie, mi-l înfățișa, după povestirile Iuliei și ale sătenilor de la Buhăești. Intr'o zi, din întâmplare, l-am văzut.

Față uscată, aspră, și căutătură încruntată. Privea fioros cu o pereche de ochi sfredelitori din portretul atârnat în sala Prefecturii din Vaslui — unde sunt portretele tuturor foștilor prefecți.

Il știusem pe conu Nicu mare vânător și mare ctitor de acareturi, dar nu știusem că a fost și prefect de Vaslui...

Iar chipul lui din sala Prefecturii mi-a confirmat spusa lumii că „era conu Nicu om aprig la fire și iute la mânie".

Abia acum am aflat că mormântul lui, părăsit și înstrăinat, se află la Zăpodeni, în ținutul Vaslui, unde a avut moșie.

TH. RĂȘCANU

ION MINULESCU: Recital de versuri

In recitalurile de versuri găsim adesea cunoștințe vechi. Primim alte ori îndemn de a cerceta opere care prin cine știe ce împrejurare ne-au rămas neștiute.

Când cel ce recită este vreun actor cu sensibilitate atot-cuprinzătoare ne verificăm propria noastră putere de simpatie, de Einfühlung în acest cosmos care este o poesie de câteva strofe. Adeseori versurile capătă aspecte noui, îngroșându-se liniile pe care poetul abia le-a schițat.

Iar când poetul însuși și le recită, avem prilejul de a privi în sufletul lui, aflând partea din operă care îi este mai dragă, pe care o socotește mai caracteristică sau mai aptă de a-l pune într'o mai bună lumină în fața publicului.

De aceea de fiecare dată comentăm acest gen de manifestări și am voi să ne convingem cititorii să le urmărească. Sperăm că odată și odată ele vor depăși etapa aceasta de producții la microfon, etapă pe care am numit-o de propagandă, de câștigare de neofiți și că iubitorii de poezii se vor putea strânge la un loc pentru a-și asculta poeții favoriți în diferite interpretări.

Sunt și greutăți de organizare: timpul scurt, cel mult douăzeci de minute, în care pot fi prezentate abia câteva poezii. Și parcă nu din dragostea pe care o are cineva din direcția programelor sunt date, ci pentru alte considerente. Căci altfel nu ne putem explica marile intervale dintre ele. Inaintea celui de care vorbim astăzi a mai fost unul acum o lună și ceva, un timp cam prea lung.

In cadrul acesta așa dar, continuând seria poeților moderni, după Ion Pillat, Lucian Blaga, Demostene Botez, Otilia Cazimir, și-a prezentat d. Ion Minulescu câteva poezii.

Domniei sale i se aplică nespus de bine acea caracterizare a poesiei moderne ca plantă de seră. Culoarea pe care a îndrăgit-o și în care a devenit un virtuos este nostalgia pentru țara de dincolo de orizont, o nostalgie adâncă de hamal în port, care între două schimburi privește corăbiile înaintând spre insula enigmă, țara parfumurilor și a cadânelor.

In atmosfera aceasta, irealul unei nopți cu lună poate căpăta contur poetic. Dar poetul prin acest ochian pe care vânzându-i-l bătrânul a uitat să-i spună că numai peste mare trebue să privească, privește și bietele manifestări ale elementelor pe meleagurile noastre. Iar cititorul are impresia de manierism, impresie cu care nu poate coexista plăcerea artistică. A fost cazul cu poeziile „Strofe pentru ploaie" și „Rurală".

In schimb „Insula enigmă" împlinește condițiile unei bucăți reușite.

D. Ion Minulescu a recitat întocmai cum mi-am închipuit că trebuesc citite poesiile domniei sale. Realizând prin prelungirea, infimă de altfel, a silabelor accentuate, coloarea exotică.

MIRCEA BĂRBULESCU

CRONICA MĂRUNTĂ

Incepând cu numărul viitor, vom publica în paginile revistei noastre cele mai bune lucrări premiate la concursurile Tinerimii române.

DOAMNA

Severa Sihleanu a tipărit recent la „Cartea Românească" volumul „Note şi desminţiri asupra amintirilor doamnei Sabina Cantacuzino".

Volumul doamnei Sihleanu aduce o serie de precizări necesare tuturor acelora ce vor să cunoască *în adevărata lumină,* activitatea doamnei Sihleanu, care numără multe servicii aduse culturii române.

Scrisă într'un stil ce denotă o tinereţe spirituală puţin bănuită, cartea d-nei Severa Sihleanu cere un popas mai îndelungat.

PARAZIŢII TACÂMULUI

romanul d-lor M. Toneghin şi Al. Bilciurescu este menit unui deosebit succes.

Cei trei muschetari, eroi ai romanului — cari, ca toţi muschetarii ce se respectă sunt patru — duc o viaţă de boemi plăcută şi lor şi cititorilor.

Sandu Vălaru, **avocat** grav şi cel mai abil dintre „cei patru"; Lulu Zadig, fiul care reuşeşte să speculeze cu egală rentabilitate pasiunea unei june mame vitrege pentru pintenii ofiţereşti ca şi aceea a unui tată ceva mai copt pentru o artistă „in spe", Zeiţa ; Bob Calistrat poet şi ziarist şi Pompi, mâncău de frunte şi artist fără roluri sunt cele patru ilustre figuri ale veselei companii care ştie să înfrunte cu optimism greutăţile vieţii. „Principiul" celor patru este că banii nu trebuesc aruncaţi în niciun caz pe chirie, ceea ce nu convine tocmai gazdelor succesive şi numeroase.

Toate trucurile aducătoare de gologani, până la şterpelirea unui căţel dela o proprietară iubitoare, pentru a obţine recompensa de cinci mii de lei oferită aducătorului, sunt folosite de membrii acestei asociaţii cari, până la urmă — folosind naivitatea unui înalt funcţionar de Stat — reuşesc să-şi asigure şi hrana zilnică, devenind paraziţi ai tacâmului respectivului domn Morfeu Popescu-Frunziş.

In cartea d-lor Toneghin şi Bilciurescu abundă situaţiile comice, cari fac lectura agreabilă şi silesc cititorul să nu lase cartea din mână, odată începută.

INTR'UNUL

din numele noastre anterioare am scris despre broşura d-lui prof. Pimen Constantinescu. „L'infinito di Leopardi in romeno".

Cu acest prilej s'a strecurat, din vina culegătorului, o eroare capitală pe care d. Pimen Constantinescu a avut bunăvoinţa să ne-o semnaleze. S'a putut citi anume în cronica despre care pomenim că traducerea d-lui Ai. Iacobescu este „dintre cele mai reuşite" când de fapt noi scrisesem — după cum afirma d. Pimen Constantinescu — că este printre cele mai **puţin** reuşite („tra le meno reuscite", op. cit. p. 8). Omiţându-se cuvântul *puţin,* omisiune care ne fiind observată de noi la corectură, lucrul a apărut tocmai pe dos de cum trebuia.

Facem această rectificare pentru că ea este cu atât mai necesară, cu cât nu e vorba de o opinie a noastră ci de aceea a unui specialist în materie.

RECENT

au apărut de sub teascurile „Cărţii Româneşti" în seria C. a colecţiei Cunoştinţe folositoare (No. 70 şi 71) două monografii asupra lui George Enescu şi Dr. C. I. Istrati.

Dacă asupra aceleia privitoare la marele nostru muzician nu avem prea multe de spus, scurta biografie a d-rului Istrati datorită d-lui Constantin Kiriţescu este o lucrare al cărei singur defect este că nu are decât treizeci şi două de pagini.

Figura doctorului Istrati trebuia să fie evocată atât pentru meritele ştiinţifice cât şi pentru activitatea lui de animator. Am recitit, cu prilejul comemorării pictorului Grigorescu, articolul „Doi luceferi", publicat de doctorul Istrati în Almanahul Minervei pe anul 1908. Cei „doi luceferi" sunt Grigorescu şi Haşdeu.

Puţine prilejuri am avut în viaţă să întâlnim rânduri atât de înţelegătoare şi însufleţite ca acelea semnate de doctorul Istrati.

DOMNUL

Petru Şerbănescu a cărui vigoare epică, cititorii noştri o pot aprecia din nuvela „Bani norocoşi" pe care o publicăm în numărul de faţă, are sub tipar în editura librăriei Montaureanu un roman care va face senzaţia acestui sezon literar.

GORILA

romanul d-lui Liviu Rebreanu pe care publicul îl aşteaptă cu o nerăbdare egală numai cu insistenţa cu care editura îi anunţă apariţia, va vedea — în fine — lumina tiparului de ziua cărţii.

Gorila va fi un roman... frumos.

„AVENTUROASA

viaţă a lui Despot-Vodă" publicată de d. Romulus Seişanu în editura „Cugetarea" aduce odată cu noutatea genului „vieţii romanţate" în literatura noastră, o bogată şi serioasă informaţie istorică.

Sunt o seamă de lucruri, în special în legătură cu viaţa de student a voevodului român, pe care puţini le vor fi ştiut.

Cartea d-lui Şeişanu are incontestabile calităţi literare pe care spaţiul nu ne îngădue decât să le semnalăm.

FĂRĂ

să fie dintre cărţile a căror apriţie a stârnit entuziasm şi aprinse discuţii „Măria sa cetăţeanul", cartea d-lui Tim. Pleşea este un document de valoare indiscutabilă pentru viaţa politică de tristă memorie, care s'a încheiat acum câteva luni.

La valoarea sa de document se adaugă sinceritatea şi claritatea scrisului d-lui Pleşea.

TOT

editura „Cugetarea" a mai tipărit pentru început de vacanţă romanul „Meduza" al Sărmanului Klopstock.

Faţă de „Feciorul lui nenea Tache vameşul", „Meduza" este o excepţie dela legile progresului.

RETIPĂRIREA

Iliadei era o necesitate imperioasă. Traducerea d-lui profesor Murnu este — după cum am mai scris — una dintre cele mai perfecte versiuni pe care Iliada le-a cunoscut în limbile moderne. Valoarea acestei traduceri depăşeşte cu mult pe aceea a operelor originale tipărite la noi în ultimii ani.

D. CLAUDIU IONESCU

autorul volumului „Suzana" anunţă pentru la toamnă apariţia romanului „Suflete chinuite". Bănuim că nu e vorba de lectorii domniei sale.

SATELE

romanul d-lui B. Iordan obţine un succes apropiat celui înregistrat de „Ogio-San" lansat de aceeaşi editură.

Calităţile epice ale d-lui B. Iordan sunt prea evidente spre a le mai sublinia.

DUPĂ

numeroase invitaţii la vals, la literatură etc., etc., d. Ovid Caledoniu lansează în Porunca Vremii o „invitaţie la fantastic".

Tema pusă de d. Caledoniu este deosebit de interesantă.

PESTE

câteva zile, va apare în vitrina librăriilor, într'o ediţie de lux „Le Miroir d'Obsidiane" poeme în limba franceză de Paul Lahovary.

IN

ultimul număr al revistei „Gândirea" d. Ştefan Baciu, autorul fragedelor „Poeme ale poetului tânăr" publică un ciclu de versuri din care desprindem următoarele strofe din poesia intitulată Nimicnicie :

Ce mic, ce gol mă văd alăturea de Tine
Când uneori făptura în mine Ţi-o încheg
Sunt ca o piatră arsă din ruine
Un bolovan sgrunţos din Marele Intreg

Strigarea mea în şoapta Ta se duce
Ca un isvor în gura largului ocean
Şi mâna mea, vrând steaua s'o apuce
Işi mişcă brânca, gravă, pe cadran.

O FRAZĂ

ca multe altele, poate ca toate celelalte, a unui confrate cronicar dramatic etc., etc. : „Este drept că, — (observaţi virgula şi linioara) cu toată repulsia pe care o manifestă unii dintre literaţii noştri faţă de scrierile pentru copii şi tineret, — este drept, spunem, că i se cere creiatorului de literatură **infantilă,** (sublinierea este a noastră) o sumă de însuşiri speciale".

„Dar tocmai pentru aceasta poeziile... nu **trebuesc a fi lăsate** pe seama unor nechemaţi străini de psihologia copilului şi de toate exigenţele acestei psihologii atât de complexe".

Tot de aceea — adăugăm noi — nu **trebuesc a fi lăsate** coloanele ziarelor pe mâna unor cronicari dramatici străini de toate exigenţele scrisului românesc, **întrucâtva,** literar.

r. st.

CHESTII...

Tot din marea cuşcă a societăţii, zăbrelită cu drugii elastici ai prejudecăţilor ,face parte şi omul „lasă-mă să te las" pe care l'am semnalat la sfârşitul „chestiei" trecute.

In marea frescă a caracterelor de care ne ocupăm aci, printre răutăţi şi aluzii mai mult sau mai puţin nevinovate, trebue să plasăm la loc de cinste pe acest *„homo indolens"* cu toate derivatele lui.

Cetăţeanul „lasă-mă să te las" este prototipul individului care a corcit flegma britanică, cu tembelismul fatidic latino-balcanic. El este acela pe care nimic nu-l zdruncină, nimic nu-l sgândără sau îl iuţeşte. Ii plac lucrurile luate de-a gata, şi dacă are obiceiul oriental al comentărilor şi interpretărilor celor mai subtile, nu trece niciodată la fapte.

Ca un discipol clandestin şi îndepărtat al bătrânului şi înăcritului Montaigne, are şi el scepticismul lui. Numai că dela formula distilată a gânditorului francez, închegată atât de clar în simbolicul *„que sais-je?"*, el a ajuns la dâmboviţeana expresie *„...şi ce dacă?.."*

Mâine, de exemplu, dacă se deslănţue un război, se întâmplă o catastrofă sau cine ştie ce urgie cerească se abate ca o măciucă peste capetele păcătoase ale semnilor săi, „omul" nostru, atât timp cât preţioasa-i epidermă îi va fi bine ferită, va exclama cu cinism: *„ei şi?.. mă lasă rece!.."*

Când acest personaj (bun doar de închiriat ca să-ţi desmorţeşti pumnii în el, în fiecare dimineaţă) e în faţa unui avânt, a unei energii incandescente, a unei realizări de mare nădejde, în vocabularul său lipsit de religia creaţiei şi a entuziasmului, va găsi doar câteva frânturi de fraze ca să-şi ilustreze consistenţa absentă a emanaţiilor sale cerebrale. Va spune tărăgănat şi agresiv, ridicând din sprâncene: *„...e! şi la ce bun?.. crezi c'o să iasă ceva? Fugi de-aici!"*.

Acest vertebrat dizolvant, este acela care nărue toate nădejdile şi spulberă toate avânturile generoase.

După ce-i explici cu elan zbuciumul care-ţi pulsează 'n suflet, îţi tae rece cuvântul cu replica sa montonă: *„...şi mă rog, la ce serveşte?"*.

Un alt apanaj al acestui cetăţean pentru care nu există cinste, dreptate, misticismul sfânt al crucii sau credinţa vânjoasă în strălucirea vitoare a neamului tău, este şi acel al neîncrederii generale.

Pentru el toţi sunt suspecţi, corupţi şi buni doar de bârfeală. Răspunsurile lui sunt întrebări şi îndemnurile lui, descurajări camuflate.

In faţa unei iniţiative, reacţionează cu întârziere spunându-ţi întotdeauna prin colţul buzelor lăsate în jos: *„..şi dacă n'o fi azi, ce-o să fie?"* ca să ajungă la concluzia clasică şi stereotipă de: *„mai las-o şefule!.."*

Omul „lasă-mă să te las" e în mod invariabil, gras, chel, cu guşe, şi pălăria pe ceafă. El ese în preajma prânzului din bodegi cu scobitoarea ţinută molatec în dinţi şi cu mâinile în subţiorile jiletcei veşnic descheiate.

De spiritele prietenilor râde cu un sfert de gură, şi ca să le dizlove hazul, declară cu ifos să ştia „poanta" de mai înainte.

In sfârşit, la birou te amână cu o săptămână ca să-ţi pue o simplă ştampilă pe o petiţie, sau te lasă să aştepţi un sfert de ceas în picioare în faţa lui, în timp ce este „ocupat" să-şi soarbă cafeaua cu sgomt.

Acasă, obişnuitelor cicăleli conjugale le răspunde doar dând resemnat din umeri şi când scandalul menajer ajunge la culme, începe să sforăe subit, aprofundat în dulcea toropeală a unui somn uşor de după masă.

Pe stradă, el merge totdeauna agale, şi dacă'l întâlneşti, dialogul este veşnic acelaş:

— Ce mai faci ?
— Ce să fac ?
— Ei, ce zici ?
— Ce zăzic ?

GRIGORE OLIMP IOAN

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

16 - 1938

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

TELEFON: 3.30.10

ANUL XLVII • Nr. 16
SAMBATA 4 IUNIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Romanul românesc

VII

Imitarea stilului proustian este o altă față a minuțiozității literare. Acum amănunțimea cade însă asupra altei laturi a operei, adică se concentrează numai asupra fondului, imprimându-i o caracteristică de o natură specială. Romanul, astfel conceput, se prezintă sub forma unor descripții uluitor de minuțioase a tuturor cútelor sufletești, în momente diferite, mai cu seamă în momente marcante, provocate de stări deosebite, alese cu îngrijire.

Nu am nevoe să fac aci o relatare documentată asupra romanelor lui Proust însă dintr'o rapidă vedere putem observa că reflexele operei acestui scriitor, **chiar dacă ar fi fost bine intenționate, au dat greș.**

E bine să ne amintim aci o frază a lui Anton Holban, care lămurește deplin dece stilul acesta dă naștere la opere slabe, când e imitat. Anume, că pentru a scrie un roman de natură proustiană ai nevoe de memorie prodigioasă.

Ori, considerând cele afirmate de domnul Camil Petrescu, — Ceea ce dă o voluptate de preț cititorilor lui (ai lui Proust) este tocmai această supremă onestitate de viziune, aplicația de a spune ceea ce este originar în conștiința proprie,— **e evident că cel ce nu posedă o memorie îndeajuns de viguroasă pentru a-i permite existența în suflet a „supremei onestități' 'nu poate da o voluptate de preț cititorilor.**

Nu poate, fiindcă se va vedea aproape în fiecare clipă împins spre fantezie, neputând ține în minte proaspăt fiecare element al acțiunii prelucrate.

O experiență psihologică nu se poate concretiza numai pe hârtie, din pură imaginație. Spiritualul, oricât de inventiv nu poate da ceea ce nu știe.

Minuțiozitatea, preciziunea, farmecul urmăririi unei desvoltări pe plan psihologic, se pot înfăptui numai din experiență. Iar, apoi, cu ajutorul acelei memorii amintite de Holban, trebue renostituit tot edificiul dela început, și pentrucă reconstrucția se face într'o lume eterică, abstractă, legătura logică normală devine un imperativ, căci cea mai mică deficiență produce prăbușirea în neant.

Lipsa de memorie duce aproape inevitabil la înfrângerea operei.

A imita pe Proust nu este o cale recomandabilă. Faptul că el a reușit este o isbândă personală. E genul lui. Creația lui. A-l imita înseamnă a porni pe o cale falșă. Descrierile fazelor sufletești, când nu sunt făcute de Proust, pot iarăși fi socotite ca povești searbede, ca expunerea unei înlănțuiri de stări „ad usum actoris".

Niște scenarii, pe cari actorii învață nu numai ce să spuie sau să facă, dar și ce să simtă.

Nu însă aceasta este idealul dorit de autori. Romanul ar trebui să vie cu un aport viu, cu o viață a lui.

Cred că „minuțiozitatea proustiană" **sub condeiul oricui în arta, marea artă, a vieții, este un lucru falș, este o ocazie de a răspândi scrieri proaste, cu stări psihologice inventate aiurea, ori cu lacune și destrămări în cursul acțiunii, ca urmare a lipsei de logică și de veridic mai cu seamă.**

VICTOR POPESCU

Costin Petrescu — *(Fragment din marea frescă a Ateneului Român)* — Intrarea lui Mihai Viteazu în Alba-Iulia

INACCESIBILUL POESIEI

de **TOMA VLADESCU**

Procesul care am văzut [1]) că desparte sentimentul burghez de lucrul de artă nu ar avea nici un sens să fie pus în formă polemică : el nu s'ar putea situa decât pe temeiul strict al realităților obiective. Toate lucrurile au calitățile lor, dar nu le au decât pe acelea. Fierul, mercurul, sticla, lemnul, fosforul, au însușirile lor particulare — și cine s'ar gândi oare să regrete că fierul nu are proprietățile argintului viu sau că argintul viu nu are calitățile fierului? In felul acesta, burghezul cu particularitatea lui negativă de a nu fi receptiv față de lucrul de artă, de poesie ,este desigur tot atât de puțin „vinovat" — dacă noțiunea aceasta poate să aibă aici vreun sens — cât ar fi lemnul de pildă căruia i s'ar imputa că nu este bun conducător de electricitate.

Să nu ne înșelăm inutil— nici să ne facem iluzii! In toate discuțiile de artă, de obicei nu s'a pierdut din vedere decât acest adevăr! Graba cu care oamenii discută, și mai ales aplecați așa cum sunt asupra gândului lor exclusiv, le permite foarte greu, nu le permite decât foarte rar să bage de seamă că în cuvintele lor care au atâta identitate, care poate sună totdeauna la fel, se rătăcesc totuși câteodată, cele mai diferite construcții.

Când am avut pentru prima oară sentimentul acesta, care n'a alunecat în mine fără fior ? Imi amintesc și acum, ceasuri calme, la Paris, în grădina casei unde ședeam... Și în acel August pe care nu-l tulbură nici măcar o adiere de vânt, noaptea ridicase deasupra noastră printre miloanele de stele fixe discul perfect al lunii. Câtă odihnă! Intins pe **chaise-longue,** cu fruntea ametită de cer, între prietenii cari tăceau, m'am găsit natural murmurând aceste **litanii** care plecau par'că din liniștea de sus, din armonia de tăcere și de lumină a nopții:

Lune bénie
Des insomnies
. . . . . .
. . . . . .
Astre fossile
Que tout exile
. . . . . .
Dame très lasse
De nos terasses.....

Sau aceste calme sfâșieri:

O, lune
Coule dans nos veines !

Dar n'am așteptat mult. Cineva din jurul meu se ridică. Nu era oare un profesor de colegiu, un profesor de educație fisică poate?

— Poeții ăștia sunt inexplicabili! Ce însemnează asta: **astre fossile, que tout exile!** Și apoi: luna.... să-mi curgă prin vine! Eu sunt un om sănătos: lăsați-mă să mă duc!

L-am lăsat nu fără, totuși, să mă gândesc, și mult mai târziu, la el: de atunci știu desigur mai bine că aceleași cuvinte nu ne răspund tuturor la fel, acest inexplicabil care ne separă, știu anume că **aceleași** cuvinte, — **aceleași** sunete, **aceleași** culori — nu vor putea niciodată să însemne pentru toată lumea aceleași sensuri nici să aibă aceleași semnificații.

Poesia exprimă însăși această deosebire de sensuri. Luați de pildă una din strofele care nu s'ar putea socoti hermetică, dar una din cele mai cunoscute, din Rimbaud. Să mergem cu acest lunar vagabond copil și liberi, atât cât se poate, de orice participare, să privim numai, din afară, delirul lui exaltant:

Comme je descendais des fleuves impassibles
Je ne me sentis plus guidé par les haleurs :
Des Peaux-Rouges criards les avaient pris pour cibles
Les ayant cloués nus aux poteaux des couleurs.

Ce lume! Cât incalculabil vagabondaj— Unde?

Firește, aici e întrebarea la care ne vom opri. Dacă de data asta cu adevărat, sintaxa nu are nimic eliptic, dacă toate elementele sunt cunoscute, știute, aproape palpabile, dacă astfel nu întâlnim nimic din toate dificultățile pe care le oferă poesia hermetică, — totuș câți sunt aceia cari urcându-se pe acest teribil **bateau ivre** de liniștită groază sau de senin miracol au putut să simtă salturile lui dement voluptoase, clătinările lui de permanentă surprisă — **tohubohus triomphants ! —** și au putut mai ales, sincer, călători cu dânsul! Câți au reconstituit, au epuisat, atâtea fantastice peisagii — și, un minut cel puțin, făcând o universală abstracție de Tot, ignorând tot, au putut trăi numai cu ele !

E astfel o eroare să credem că numai o anumită poesie este hermetică, acea poesie, aș zice ,care nu cade subt simțuri — subt simțul comun — și care, aparent cel puțin, n'ar întâlni criteriul logic al judecăților noastre. Dar toată poesia este deopotrivă de insesisabilă... pentru cine el însuș nu e poet!

Inainte astfel de a încerca să definim în adânca ei realitate netura poesiei hermetice — care poate fi forma cea mai înaltă, în orice caz cea mai **savantă,** a adevărului poetic — sunt câteva poziții care se cer atent și bine delimitate: acelea cu un cuvânt care despart **iremediabil** sensurile artistului, vocabularul, semnele, lumea, valorile lui,... de tot restul, de tot ce n'ar putea să aibă acces în domeniul supraterestru al poesiei și artei.

S'o spunem de pe acum. Imaginea nu este deloc romantică: poetul va apărea totdeauna ca acel faimos și trist albatros, **„au milieu des huées".** Burghezul predestinat să rămână ostil față de lucrul fosforescent la care nu s'ar gândi s'ajungă, se va găsi satisfăcut, fericit, iubind numai idolii săi de lut, o „artă" de mărgele sau de sclipiri facile, — o artă care-l înșeală — aparențele mediocre și massive care-i mobilează vieața, dar care mai ales compun climatul lui exclusiv: între **aparențe** și **puritate** într'adevăr pe aici trece drumul intransgresibil care desparte lumea nepoetică de inaccesibilul artei.

1) V. **Universul Literar,** nr. 7 din 2 Aprilie 1938

AL. CAZABAN

Premiul național de proză a fost acordat anul acesta d-lui Al. Cazaban. Satisfacția morală a laureatului este cu atât mai mare, cu cât încununarea se face spre sfârșit de carieră, consacrând oficial o activitate literară desfășurată pe un răstimp de aproape 40 de ani, și din această pricină necunoscută destul marelui public.

Născut la Iași, (23 Dec. 1877), după terminarea studiilor liceale d. Al. Cazaban a venit la București, unde, deși se înscrisese la Școala de arhitectură a fost nevoit să facă gazetărie, spre a-și câștiga existența. A publicat schițe, începând din 1900 la: România jună, *ziar condus de Aurel Popovici, autorul memorandului, la care colaborau d. A. C. Cuza, Șt. Petică, etc.; la* „Universul", *la* Apărarea Națională, *de sub direcția lui B. P. Hasdeu, apoi la revistele :* Moftul român, *a lui Caragiale,* Flacăra, Viața literară *condusă de Ilarie Chendi, cu colaborarea lui Oct. Goga, I. Gorun...* Viața Românească, Luceafărul, *condus de Oct. Tăslăuanu. După războiu, scriitorul a intrat în redacția ziarului* „Viitorul" *unde a rămas până astăzi.*

Opera literară, pentru care d. Al. Cazaban a fost răsplătit cu premiul național de 100.000 lei, cuprinde următoarele volume :

Cutreerând, *nuvele și schițe (editură proprie);* Deștept băiat, *povestire (tipărită în 800 de exemplare, pe cont propriu) ;* Chipuri și suflete, *schițe (edit. „Minerva");* Păcatul Sfinției Sale, *nuvele, (Minerva);* Intre femee și pisică, *povestiri (ed. Flacăra);* Ce nu se poate spune, *schițe, (Minerva); De sufletul nemților, schițe scrise și publicate în timpul neutralității, cu o atitudine potrivnică unei alianțe cu puterile centrale;* Un om supărător, *roman, apărut întâiu în foileton în* Renașterea română, *a lui Octavian Goga, imediat după războiu.* Doamna de la Crucea Roșie, *schițe din timpul războiului, (edit. Cartea Românească);* La umbra unui car, *schițe politice;* Intre frac și cojoc, *schițe politice, (edit. Cartea Românească);* Pasărea rătăcită, *schițe (edit. „Universul");* Rozica, *schițe (broșura populară, colecția Minerva);* Bodoreanca, *schițe, (broșura populară);* Departe de oraș, *schițe;* Tovarășul de drum, *schițe;* Moș Trăscău, *schițe.*

In momentul de față, d. Al. Cazaban lucrează la o comedie de moravuri din viața scriitorilor și actorilor, intitulată Când nevasta este scriitoare. *Autorul pregătește deasemeni tipărirea a două volume de proză, al căror cuprins îl formează schițele publicate în ultima vreme, prin reviste și ziare, și neapărute încă în volum.*

Din acest bilanț al operelor d-lui Al. Cazaban, cititorul își poate da seama de valoarea unei munci de o viață întreagă în cadrul literaturii române și de răsplata publică ce i se cuvine autorului.

D. Al. Cazaban a debutat cu schițe, a tipărit volum după volum și a stăruit în această speță literară dificilă, până astăzi, când dânsa nu mai este la modă. Dar calitățile cerute de reușita schiței, sunt destul de clare în scrisul autorului, pentru ca opera să aibă încă actualitate. Spiritul de observație, humorul, inteligența situațiilor, gustul limbii curate, grija de semnificația amănuntului, definesc literatura d-lui Cazaban, și-i păstrează printre noi, locul ce-l merită.

— f. —

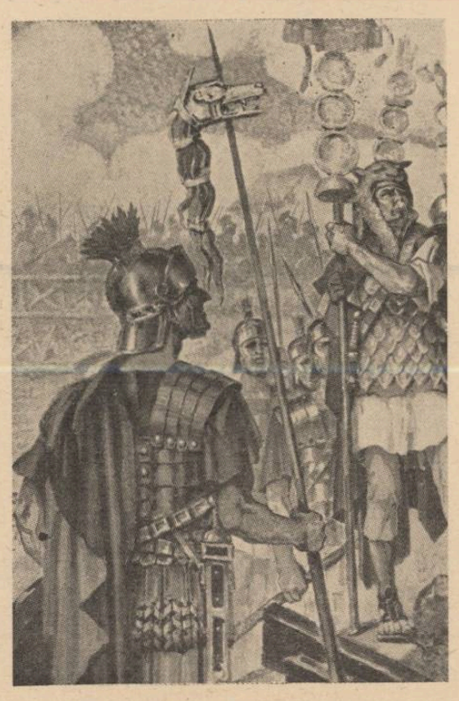

Costin Petrescu:
Soldați din legiunile Impăratului Traian

IOAN I. CIORĂNESCU

de **NICOLAE ROȘU**

Despre Ioan C. Ciorănescu nu prea se știu multe. Istoriile literare, tălmăcite în spirit de gașcă, nu-l menționează. Critica literară nu prea s'a ocupat de el.

D. Constantin-Stelian, într'un volum de critice, care se află sub tipar, i-a consacrat un capitol. O prezentare de ansamblu.

Cu toate acestea, nu-l socotim un nedreptățit. Un poet de mari resurse de inspirație, de posibilități tot atât de mari de creație, și care, a murit în anul 1926, la vârsta de 21 ani, răzbind postum prin două volume de versuri, consistente și bine prezentate. Inregistrarea unui fenomen poetic, împotriva oricărei obiecțiuni, nu este în funcție numai de timp, ci și de evidența lui.

Viața lui Ioan I. Crăciunescu ar putea fi încadrată într'un vers, format din trei cuvinte, — pe care el l-a tradus astfel din Pierre de Ronsard :

„Plimbare, cetire și visare"....

Plimbare pe calea lactee a visului, către Olimpul poeziei clasice. Acolo unde pământul se unește cu cerul și emotivitatea se transformă în vibrație cosmică, se naște poezia, care înseamnă unduire de dragoste, freamăt intelectual, peisagiu paradisiac, dincolo de hâd și de imoral.

Cult, peste măsura îngăduită de minte la o vârstă încă fragedă, Ioan I. Ciorănescu izbutise să se familiarizeze cu o bună parte din cultura universală, mai întâi cu literatura franceză, în al cărei domeniu se mișca în voe, vibrând cu fiecare epocă, având înțelegeri pentru pătrunderea fiecărei fibre de inspirație.

Dar arta îi atrăgea mai mult decât discernământul critic, și deaceia îl vedem publicând în traducere românească *„Esthera"* lui Racine și lăsând în manuscris versiunea tot românească a tragediei lui Shakespeare *„Macbeth".*

Un volum de *„Povestiri în versuri"*, și altul de poezii pentru copii, intitulat *„Prichindel"*, — îl apropie de lumea pură și spontană în expresii, neprefăcută, care se află dincolo de rafinamentul vieții moderne.

Pe Ioan I. Crăciunescu moartea l-a urmărit implacabilă, nu i-a dat răgazul unei treziri, l-a obișnuit zi de zi cu întunericul și înghețul. Ultimele sclipiri ale vieții au fulgerat însă lumini de icoană bizantină, curcubeu de flori, arcuit cu reflexe de diamant peste destinul unei vieți plină de gânduri și simțiri.

După moartea poetului au rămas versurile încăpătoare în două volume: unul original și altul de traduceri.

(Urmare în pag. 2-a)

Costin Petrescu:
Călăreți din oastea lui Mihai Viteazu

CRONICA LITERARA

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

N. CREVEDIA: Maria, poezii

(Ed. „Cartea Românească, 1938)

D. N. Crevedia a înţeles de timpuriu că literatura este o carieră, ca oricare alta şi că în ea trebue să răsbaţi, folosindu-te de orice mijloace ce ai la îndemână. Om din câmpia Dunării, venit la Bucureşti la o vârstă când viaţa ţărănească se încuibase definitiv în temperament, d. Crevedia a văzut că nu are altceva mai bun de făcut decât să utilizeze cu o sinceritate absolută, toată moştenirea rurală, transmisă într'un psihism elementar, în continuă efervescenţă.

Până acuma, d-sa a dovedit că n'a avut o criză de transformare interioară, şi orăşenizarea la d-sa nu a însemnat o mutare de perspectivă, o modificare a raporturilor cu existenţa, o înăsprire a lor. Orăşenizarea i-a oferit din plin toată inteligenţa ei practică, putinţa confortului, prilejul de a întrebuinţa cât mai multe unelte pentru înfrumuseţarea traiului! D. Crevedia s'a înfăţişat brav şi sănătos şi a cerut să fie socotit neapărat un cetăţean al Capitalei, şi fără multă discuţie, a isbutit să i se acorde ceeace a pretins.

Acum, într'un volum de 25 de poezii, îşi cântă soţia şi fericirea lui intimă, în căsnicie. Are talent spre a face acest lucru, are temperament original, are resurse neobişnuite de limbă, şi un simţ special a ceea ce este îngăduit şi nu e îngăduit să mărturiseşti în public, din viaţa personală. O soţie inteligentă şi frumoasă, şi cu o capacitate superioară de iubire, este pentru poet una din minunile vieţii moderne, cari se cer proslăvite :

Mai proslăvesc aeroplanul.
Cruci fac, zmerit, din când în când,
Şi toată viaţa oiu să cânt
Femeea, nopţile şi banul,

Judeţu 'n care m'am născut
Comuna mea, cu plopi, natală,
Albaştrii, caii în zăbală.
Şi ţara, rondă ca un scut

De aur. Dumnezeu s'o ţie.
Şi cum să nu mă 'ngâmf, surată,
Când, uite, — acest mierloiu de fată
Mi-e şi amantă şi soţie?
(Răspuns, pag. 23)

Această soţie, pe care i-a oferit-o oraşul odată cu minunile tehnice, cu *gloria* şi cu atotputernicia *banului*, este o *cocoană*. Este cel mai mare dar al vieţei celei noi şi are cel mai adânc răsunet în sufletul poetului! Deaceea, după ce şi-a arătat voinţa de glorie, hotărîrea de a-şi stabili echilibrul social prin cucerirea *banului*, poetul simte o datorie mult mai mare — de a-şi cânta soţia. Desfăşură o largă armonie de acorduri, improvizaţii de limbă proaspete, duioşii, ţâşniri neprevăzute, o impresionantă risipă de miresme omagiale, de închinăciuni învăluite în dragoste! Poetul străluceşte de bucurie, dar nu-şi pierde cumpătul, rămâne bărbat în puterea cuvântului, şi-şi răsfaţă cum crede el de cuviinţă soţia, care îi este şi amantă, dar mai presus de toate, *cocoană* :

Cică e şi ea cocoană!
Nu-i măcar un fir de — aglică
Şi nostalgică — şi mică,
S'o înscrii într'o icoană.

Şi de-ar fi măcar ciuline
Fata mea cu unghii dulci —
Când pornesc prin vis, prin lunci,
Se drăgaiţă de mine.

Când îmi bate luna 'n pagini,
Când îmi ninge visul coala,
Şi cu traista şi cu poala
Mi-o trimit după imagini.

Şi le caută prin soare,
Prin grădini, prin Mai — că ştie
Că îi dau de fiecare
Câte-un franc şi-o poizie.

Şi mi-aduce, pe alee,
Ochi de pui de tufănică,
Vorbe mici de rândunică
Şi-un obraz de azalee.

Mai mi-aduce, băeţandrul,
Două prepeliţi de sâni
Şi privirile — fântâni
Şi-alt obraz, de oleandru.

Iar în braţe'mi cară verzii
Pepeni, cât nişte nădejdi —
Şi mi-aduce — un pui de deşti
Şi bărbia — puf de piersici.

Cică are şi ea gene!
Când ne-aflăm numai noi doi,
Mieone ca un pisoiu,
Că-i e foame şi-i e lene.

Eu sunt strofelor oier,
Eu le taiu, cursiv, sovârful,
Fincă dânsa şade 'n vârful
Patului — ca un boier.

Şi-are şi ea, cică, pline.
Braţele de desmierdări —
Când o strâng s'o trag pe nări,
Zice : Dacă mi-e ruşine !

O, de-ar mai fi 'n carte vreme,
Mi-ar fi tobă de bătăi —
Dar s'ascunde prin odăi,
Sub nămeţi de crizanteme.
(Cică e şi ea cocoană, pag. 70)

N. Crevedia

Situaţia d-lui Crevedia în lirica românească actuală, este aceea a unui inspirat privilegiat. D-sa lansează un cod de cavalerism poetic! Luptător prin vocaţie, aruncă înainte scutul solar al optimismului, al fericirei interioare, al entuziasmului biografic, şi ridică monument de recunoştinţă aceleia care i-a încununat viaţa :

El mi-i fala şi măria —
Când l'îngân şi mi-l alin,
Spun că-l cheamă rosmarin
Şi el zice că : Maria.

In cariera fiecărui poet, creaţia în dependenţă de evenimente biografice, are, fireşte, o importanţă deosebită. Se dovedeşte totdeauna a fi mare, poetul care ridică până la puritatea impersonală a artei, emoţiile trăite întâiu aeve, în neprevăzutul lor individual. Dragostea, printre cele dintâi sentimente, a dat opere de artă superioară, când autorul a experimentat-o la o tensiune eroică! Substanţa lirică a volumului *Maria*, al d-lui Crevedia, o formează această dragoste cu isvorul natural în viaţă, dar care nu are în ea nimic dramatic, fiindcă nu se opune nici o forţă împlinirii ei victorioase.

Dacă n'ar mai fi în volum şi problema morţii, cu tăria ei imanentă, am numi *Maria*, o carte de slavă, un imn al tinereţii, al bărbăţiei pătrunzătoare în lume, al dragostei.

Dar, pentru d. Crevedia, tot atât de concretă cât şi iubirea care i-a adus o *cocoană* în casă şi extaz în tihna lăuntrică, este şi moartea, pe care nu o concepe abstract şi antitetic, ci *real*, ca un conţinut al vieţii de aici, alături de iubire :

Şi se lăsase 'n seara-aceea frig,
Şi goi şi trişti, sub lună, decedaţii,
Că nu-i primiau nici mumele nici fraţii
Şi luna — o fărâmă de covrig.

Dar morţii, saţi de cele veşnice,
Livizi şi verzi şi lucii, ca ulucii,
Işi aruncau pe gârlă patul crucii,
In foc şi pulberi cele sfeşnice

Şi ţăndări îşi făceau sicriele!
Să fi-auzit aplauze de oase
Şi clopotele trase şi-aghioase,
De nu le-aş mai putea descrie-le.
(Invierea de apoi, 78)

Vom încheia recunoscând că am măsurat poeziile d-lui Crevedia, din *Maria*, pe dimensiunile mari ale lirismului. De confraţii d-sale din aceeaş serie de lansare, d. Crevedia se separă prin preocupări cu totul originale de tehnică şi inspiraţie lirică.

Pe d-sa îl interesează mai mult problemele de viaţă, decât cele de artă. *Maria* este un moment biografic, în primul rând. Esenţialul din volum este ceea ce s'a întâmplat real în viaţa autorului.

Faptul că din aceste evenimente personale, încheagă opera de artă, subliniază menirea deosebită a d-lui Crevedia. Cât priveşte problemele de artă, ele se rezolvă prin abundenţă, coloritul şi frăgezimea limbii, iar autorul *Mariei*, merge mai departe şi înoeşte şi sintaxa şi morfologia, ca să nu mai pomenim de vocabularul uluitor de variat.

GRĂDINA

Premiul naţional de poezie 1938

Grădina-i cucerită de farmecele firei —
Copacii se înalţă mai mândri către cer,
Plăpânde crengi se 'ndoae şi tremură în aer
Căci viaţa îşi revarsă adâncul ei mister.

Şi florile în umbră se luptă îngrozite,
Sălbăticita iarbă — o mare — s'a întins,
N'a mai rămas o urmă, cărările-s pierdute,
Uitate, părăsite, căci moartea le-a cuprins.

Departe zace tristă portiţa putrezită,
Iar gardul stă să cadă, acum e 'mbătrânit,
O floare, — un spin, o creangă, mai dincolo tufişul
Abia-i slujesc de cârjă ca unui greu rănit.

Agăţătoare plante, cu ondulări de şarpe,
Imensă plasă 'n aer într'una împletesc
Şi bolta se întinde tăcută 'ntunecoasă,
Şuviţele de aur fantastic strălucesc.

De vremuri înnegrită, cu braţe sfărâmate,
Dar plină de mândrie, priveşte 'nvingător
O statuă antică — simbolizând iubirea —
Durerea n'a simţit-o, căci n'a avut vre-un dor.

Fântâna nu mai curge ca 'n vremi de-odinioară,
Fântâna nu mai spune de-o fată de 'mpărat..
Popoare mii de pasări cu pene colorate
La sfat nu se adună, ca visele-au sburat.

Pe banca răcoroasă, pe banca solitară
Nu mai găseşti ghirlande şi muşchiul a crescut,
Cuvintele săpate de mâna adorată
Sub valurile vremei de mult au dispărut.

Pe malurile rupte o barcă priveghează,
Dar nimenea nu vine şi lacul e sicriu,
Lopeţile aşteaptă, iar lebedele albe
Azi nu 'nfioară apa şi totul e pustiu.

Pluteşte pretutindeni o adiere vagă —
O amintire ştearsă din timpii 'ndepărtaţi —
Cu 'ncetul te 'nfăşoară o nenţeleasă teamă,
Imperdelaţi sunt ochii, iar paşii 'ntârziaţi.

Au fost pe-aici odată, îţi mai aduci aminte?
Şi râsete şi glume ce nu se mai sfârşeau,
Plutiri pe lacu-albastru în nopţile cu lună,
Când fremăta grădina şi florile şopteau.

Şi rătăciri voite pe drumuri părăsite
Şi cântece şi vorbe rostite tremurând
Cu ochii plini de lacrimi şi mâini înfrigurate
Şi sărutări de flacări obrajii 'mpurpurând.

Dar rând pe rând pe toate le-a cotropit uitarea,
S'au şters ca o părere, azi sufletul mi-e gol,
Trec zilele aceleaşi... aducerile-aminte
Grăbite se alungă ca pasările'n stol.

AL. T. STAMATIAD

Ioan I. Ciorănescu

(CONTINUARE DIN PAG. I-a)

„*Vestiri*"-le lui Ioan I. Ciorănescu mărturisesc o puternică luciditate, o fiziologie a gândului perfect echilibrată, în contrast cu un sentiment de prevedere al nopţii eterne. Aceste poezii apar chiar ca un rod al vieţii, înviate parcă din substanţa unei vieţi care se pierde, şi poetul aduce atâtea vibraţii de simţire şi de gând, atâta clarvisiune încât, nici o temere nu se arată, ci dimpotrivă, el îşi priveşte soarta calm şi resemnat ca şi cum însăşi moartea n'ar fi altceva decât o prelungire a vieţii.

Indoiala aceasta, încolţită dela primele versuri, va lua mai târziu contur de certitudine : „*Vom fi prin însăşi moartea mai vii?*", — se întreabă el, pentruca în altă poezie, obsedat de acelaş sentiment să desfăşure aria unei întregi filosofii din care să se desprindă credinţa într'o viaţă nouă, dincolo de moarte, asemenea acelei metempsichoze care ne poartă de mii de ani în felurite chipuri şi imagini.

La credinţa în spirit şi în ideal, în puritate şi simţire, se adaugă certitudinea unei existenţe eterne :

„*Iar de-ar pieri şi soare şi pământ,*
Esenţa firii mele n'o să moară"....

Impletirea dintre viaţă şi moarte este prea strânsă pentru a putea crede într'o deosebire de esenţe. Totuşi, nu se poate vorbi de o poezie *pură*, în sensul modern, de o atitudine spiritualizată, pentrucă Ioan I. Ciorănescu îşi închipue viaţa în mod concret, într'o perspectivă care complectează datele tuturor simţurilor. Se simt influenţe variate, care se prelucrează în forme cu străluciri de cleştar, se diversifică, dar îşi păstrează întotdeauna o originalitate şi o notă personală. Visiunea macabră din unele nopţi ale lui Alexandru Macedonski se arată şi aici, ultima atmosferă din „*Inmormântări*" dă acestei figuri limpezi şi candide un rictus grotesc.

„*Şi'n sufletu-mi purtam pe-un catafalc*
Sicriul lung, cu sfeşnice'n unghere".

In altele întâlnim un sentiment de zădărnicie, de totală inutilitate, poetul stă de vorbă cu morţii, nu se îndoeşte de lumea lor, şi aceste viziuni deşi prind contur obiectiv prin materializareă expresiei, — ele pornesc din stări subiective. O mărturisire poetică este întotdeauna un prilej unic de pătrundere în acel labirint întortochiat al sufletului, dar nu fără durere şi discreţie se poate cerceta această figuraţie lăuntrică atunci când este vorba de Ioan I. Ciorănescu. Cetim în „*Ruga de bolnav*" :

„*Nimic sănătos în mine nu port*
Decât doar aceste ciolane de mort"...

Dar poezia aceasta, prin ritm, rimă, expresie şi imagine gâlgâe de viaţă, însufleţeşte natura, iar finalul, strigăt de bucurie, este o sfidare a morţii şi o cascadă de optimism. Ciclul acesta de poezii intitulat „*Vestiri*", şi în care predomină obsesia morţii şi zbuciumul de descătuşare, este caracteristic firii şi climatului lăuntric al lui Ioan I. Ciorănescu. O viziune din Baudelaire întâlnim în poezia „*Paiaţa*" care închee acest ciclu, şi apoi sentimentul morţii se despleteşte, firele se risipesc pentruca dragostea de viaţă şi prelungirea dincolo de anihilarea trupului să însemne nu o etapă nouă în evoluţia poeziei, ci revenirea pe aceleaşi căi, la oazele de lumină părăsită odinioară.

Poezia lui Ioan I. Ciorănescu, fără a putea fi înfeodată unei influenţe dominante, aduce totuşi dovada unei ucenicii de intensitate în preajma marilor poeţi. Ea rămâne o poezie de respiraţie amplă, de vibraţie cuprinzătoare, de conştiinciozitate şi stăpânirea artei poetice. Clasicii, dar şi moderniştii cari au călcat pe urma lor, au fost în stima lui Ioan I. Ciorănescu. Dacă viaţa sa nu s'ar fi curmat tragic poate că poetul ar fi deschis perspective şi mai largi de exteriorizare unei emoţii care gâlgâia în felurite imagini şi expresii. A mărturisi o trăire adâncă şi o sinceritate în forma neprefăcută de duhuri luciferice iată ce se cere în primul rând dela un poet, iată ce avea cu prisosinţă autorul vestirilor.

Poeziile grupate în ciclul „*Desene pe nisip*", mai mult pastele, sunt de o putere ordonatoare care le ridică până la cea mai pură întruchipare a clasicismului; elevaţie, linişte, priveliştе odihnitoare, năzuinţă către spiritualizare. Poezia „*Iarna*" („*Vestiri*" pag. 37) străluceşte într'o bae de lumină şi de armonie asemenea pastelurilor lui Vasile Alecsandri. Viaţa prinde să clocotească în voluptăţi calde şi sănătoase ca în poezia „*Rustică*", — sau obosită, sluţenia geme şi atunci din nou viermele morţii roade balada acestei existenţe care se desfoae în propriul ei cuib nimicitor.

Este o ispită, în faţa căreia s'au plecat mulţi poeţi, aceea de a face traduceri din poeţii preferaţi, evidenţiind prin aceasta o afinitate electivă, dar şi o identificare cu meşteşugul poetic. „*Antologia poeziei franceze*" în traducerea lui Ioan I. Ciorănescu, pe cât de bogată în întindere pe atât e de selectionată. Dela Charles d'Orléans (1391) şi Pierre de Ronsard până la Paul Valéry este un drum de lungă durată pe care geniul poetic l-a parcurs revenind necontenit, după epoci de decădere, la echilibrul iniţial.

Fără îndoială că Ioan I. Ciorănescu înainte de a scrie versuri a studiat, a iubit şi a visat şi aceste virtuţi pun o pecete de trăire şi cunoaştere pe arta lui poetică. Un destin pe cât de repede atins de fiorul tragic al morţii, pe atât de puternic şi simetric organizat. Aceasta înseamnă că arta şi viaţa se trăesc în intensitate şi nu în durată, iar vârsta nu înseamnă nimic atunci când muzele şi-au trimis răvaşul amantului ales.

NICOLAE ROŞU

Sărbătorirea maestrului Costin Petrescu

Marţi a fost la restaurantul „Cina", un banchet oferit de Comitetul Ateneului Român şi de Comitetul Marei Fresce, în onoarea maestrului Costin Petrescu, autorul acestei excepţionale opere.

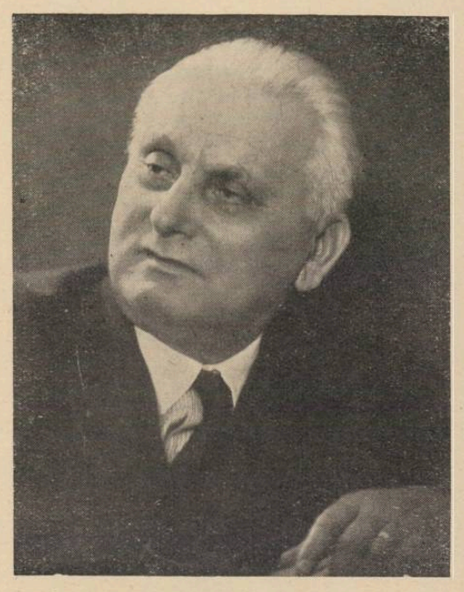

Costin Petrescu

Au rostit cuvântări d-nii: prof. dr. C Angelescu, Stelian Popescu, Ştefan C. Ioan, gen. Dragu, Radu D. Rosetti, Trancu-Iaşi, Const. Kiriţescu, N. N. Săveanu, d-na Burileanu şi R. Mandrea, subliniind valoarea operei şi meritele artistice ale maestrului Costin Petrescu.

A răspuns, apoi, sărbătoritul, care, în cuvinte mişcătoare, a arătat geneza operei şi evoluţia ei în mintea şi sufletul său.

balaurul

NUVELA FANTASTICA

de **SIMION STOLNICU**

O autocisternă de ţiţei în curte. Noembrie. Caloriferul ruginit al căminului studenţesc duduiă, fiindcă erau orele 12 ziua trecute, când apartamentele se repopulau cu băeţii întorşi dela cursuri. Puiu-Popescu-Paradis, student în anul preparator la politechnică, sta pe gânduri lângă fereastră. Venisem să-l iau cu mine la cantină, găsindu-l ca de obicei, în mare ţinută: costum bleumarin cu care ar fi putut face faţă unui ceai dansant, guler tare, alb, scos în revărsatul zorilor dela spălătoria din colţul pieţei vecine. Inalt, slăbănog, nu părea lipsit de voinicie; eu îi invidiam numai supleţea datorită căreia vesta îl încorseta bine ca pe un greere... Fumam bucuroşi că nu are cine să ne dojenească pentru pierderea poftei de mâncare... Numai rotogoalele noastre de fum dialogau în aer. Asemenea momente de tăcere nu erau rare la colegul meu când mă aflam cu dânsul. Ii dădeau fără îndoială prilejul să pozeze. Ştia că rămân câteodată cu ochii nemişcaţi admirându-i profilul alb de Filip al II-lea, fără vlagă, al Spaniei, şeaua elegantă ce-o avea linia sa dintre nas şi frunte. Mai ştia că privirea mea îndelungă se termină printr'un zâmbet uşor ironic pe seama feminităţii care se degaja din chipul său. In acest caz, el se scutura brusc din tăcere, făcea gesturi largi, sportive, înţepându-şi ochii negrii şi stropşind vorbele prin buzele subţiri, ca dintr'o mitralieră sigură, incisivă. De data asta, uită să reacţioneze...

De undeva, din altă cameră studenţească, se auzea un acordeon trist, apoi un vesel comunicat pornografic sosi prin convenţionalul ţăcănit al caloriferului. Telegrafistul anonim ne insulta generos şi susţinut, neavând poate mijloc mai plăcut de a-şi distra siesta. Puiu nu mai puse mâna pe o daltă să isbească monoton conducta, spre a-l birui numai prin perseverenţă. O ploaie de ciocănele din alte odăi se grăbi, în schimb, să răspundă brutal impostorului voios,

acoperindu-l pur şi simplu. Camaradul era liniştit însă palid. Mă apropiai, oarecum intrigat, de fereastră şi el făcu un salt spre uşă trăgând adânc din altă ţigare...

...O fată blondă, mlădie şi bine legată, cu mâinile înfundate băeţeşte în buzunarele pardesiului marron, se îndrepta încet spre poarta căminului, pe o alee perpendiculară faţadei lui. Abia intraţi pe poartă, doi vlăjgani cu serviete se despărţiră insinuant, pentru a lăsa-o să iasă printre ei, apoi râseră ca între cumetri. Iată, gândeam: explicabilă jena fetelor de a vizita căminul de băeţi. Dacă ar fi timpul frumos şi s'ar putea deschide ferestrele, fluerăturile echivoce n'ar cruţa-o. Noroc că nu se îndură bieţii oameni să lase a eşi pe geamuri căldura scump plătită. Un tramvai roşu, jilav trecu prin faţa ulucilor. Cer plumburiu. Sub haina fetei se presimţea o Veneră integră. Capul i se inclina sub apăsarea unui gând, sau a unei dureri... Cât îi eram de recunoscător că nu îuţeşte pasul!..

Cineva ciocăni iar uşa se dădu de perete, înainte de a sosi răspunsul. Portarul devotat, cu faţa mongolică, abia mai gâfâia:

— Sus mai staţi domne Paradis. A venit domnişoara şi i-am spus că lipsiţi din cămin de trei zile.

— N'a lăsat nici un bilet?

— Nu, dar a spus că vine mâine iarăşi.

— Mâine ce-i spun domnişorule?...

Portarul aşteptă, puţin încurcat, un cuvânt mai mult din partea colegului. Primi numai un bacşiş. Zâmbetul de slugă ipocrit solidară i-a îngheţat pe faţa gălbejită din cauza serviciului de noapte. Acum se putea citi mai mult stupefacţie în expresia lui, în mâinile cu care învârtea şapca scrisă cu fir precum la portarii respectabili. Poate era tată, poate avea vreo copilă. S'a dus. ordinul nu i-a fost schimbat....

— Ai zărit-o? Ce părere ai? îmi zise cu o răceală, parcă forţată, Paradis.

— Fata e bine dar o chinueşti sistematic precât văd. He, vrei s'o dai gata dragul meu. Nu ţi-am bănuit această interesantă latură. Dar vezi să nu exagerezi! Nu uita că femeea e gingaşă ca o cultură de microbi. Deaceea indiferenţa, spre a nu da greş, trebue să fie un termostat bine controlat, încropit, nicidecum un frigorifer.

— Aş, vreau doar s'o apropii de adevărata esenţă a iubirii...

— Nu te înţeleg! îi spusei cu autoritate, convins că-l ţin sub efectul tiradei mele de om de lume.

Auzii atunci, alte fraze ornamentale cu aceleaşi vorbe mari ca: esenţă, quintesenţă ,absolut etc. Colegul meu erà, de altminteri, risipitor cu asemenea fraze care aveau ceva din lipsa de pretenţie literară dar şi din autoritatea unui om de ştiinţă.

Mă interesa însă mai mult curiosul contrast între faţa lui de var şi buzele-i sclipitor de roşii — o mască ai fi zis — din clipa aceea.

— E foarte frumoasă, află, adăogă el confidenţial dar tăios; este pentru a douăsprezecea oară când vine astfel. Studentă la medicina umană.

Imi mai dădu o mulţime de explicaţii inutile vorbind repede, poate spre a mă împiedeca să-mi exprim vreo rezervă.

— Dar o iubesc, o iubesc din toate ţesuturile fiinţei mele, să nu te miri. Vreau s'o fac să priceapă un alt sens al iubirei, un ideal voit cu adevărat. Viaţa e voinţă, moartea e voinţă,, dragostea e voinţă !...

In glasul său era un amestec de ton liturgic şi fanfaron care mă intriga mai mult decât meditaţia filosofului poet caruia-i imprumutase cuvintele. Oare credea în ceeace spunea, acest adorabil tiran din anul preparator? Ceiace rămânea dincolo de orice îndoială era că Paradis avea un suflet plin de hotărâre. Aceasta începu să-mi trezească o deosebită curiozitate pentru dânsul. Curiozitatea se transformă într'o mare admiraţie cu atât mai mult cu cât eu eram, pe atunci, subjugat de vanitatea unei femei cochete.

...Vremurile de colegiu parcă se reîntoarseră ;ne plimbam prin parcuri filo-

sofând cam în felul de mai sus, despicând în patru firul a ceea ce ni se întâmplase mai recent: el, nobil, de hatârul meu, iar eu de nevoie.

Eram nefericit în dragostea mea şi mi se părea că-mi descoperisem vraciul. Ca să-mi poată găsi leacul îi povesteam amănunţit păţaniile umilitoare prin care trecusem datorită firei mele sentimentale, până mă opream răguşit, jenat în noapte. Contrastul era enorm de dureros între mine cel plin de colbul aventurilor periferice şi acest cârmaci perfect al voinţei sale, arbitru al eleganţei, idol neîndurat al femeii.

Orbit de admiraţia mea colegul începuse a se îngâmfa — cum am înţeles mai târziu — şi a-mi ţine adevărate prelegeri machiavelice despre secretul dominaţiei în viaţă. Cum punea aplicarea lor în mare legătură cu hipnotismul, îmi dădu şi câteva lecţii în acest sens, spre a mă deprinde de ex., să ţin privirea fixă asupra unui punct. Astfel, dimineaţa deschideam ochii pe un strop de cerneală din mijlocul unui carton fixat la căpătâiul patului, ca un diagnostic şi stam aşa, sărmanul de mine, până lăcrămam. Deaceea, deşi dormeam onest, lumea mă credea după chef, văzându-mă într'una cu pleoapele roşii. Plimbându-mă noaptea cu Paradis, rămâneam, adeseori, pentru a-i proba execesul meu de zel, cu ochii ţintă în clarul de lună. O, da ,ajunsesem un caraghios ! Obişnuit, la începutul plimbării, amicul, îmi stabilea punctul de fixat cu privirea, drept înainte şi apoi era sigur de executare. Numai astfel se explică faptul că-şi permise să zâmbească în câteva rânduri, maliţios, nefiindu-i teamă să fie zărit. Eu însă fără vrere, obosit, priveam şi lateral şi am fost destul de viclean să-mi dau seama că dânsul îşi bate joc cu sete de necazurile mele.

realitate. Ne preumblam printr'o pădurice dela marginea oraşului, profitând de ultimile zile ale târziei veri a Sfântului Martin. Tovarăşul meu se încălzise arătându-mi o scrisoare a femeei blonde.

— In mare parte a împrumutat personalitatea mea, expresiile mele — spunea el încântat de sine. Are însă ce-i drept şi o doză de inteligenţă proprie... N'arată că o supără refuzul.

— Vă salut coane Popescu!

In faţa noastră se afla din nou matahala gardianului.

Paradis a pălit ca ipsosul.

— D-ta şi aici ?

— Să vezi coane, cu îndreptarea vremii am fost permutat, dela grădinile din oraş aici, cât o ţine plimbarea boerilor.

Prietenul meu a avut după aceea o febră serioasă şi a trebuit să-i stau la căpătâi conform dorinţei sale, pentru o cât mai tainică îngrijire.

...Femeea părea să presimtă ceva şi încerca tot mai des a-i smulge consimţimântul unui rendez-vous. In mintea mea de om atins în amorul propriv încolţise un plan tenebros..

Nu-mi convenea ca prietenul să cedeze cumva chemărilor medicinistei.

De-ar fi cedat planul mi s'ar fi prăbuşit. Un glas tainic, poate al experienţei strămoşilor mei, îmi spunea că nu-i vorba de o zână dar de o femee frumoasă care se poate plictisi precum toate celelalte în urma unui refuz repetat la infinit. Paradis oscila. Dacă bănuia acelaş lucru? Nu-l slăbii:

— Nu-ţi este îngăduit să revii — îl reprimam eu, excitându-i orgoliul împotriva femeii. Nu. D-ta nu semeni celorlalţi! Prietenia şi admiraţiea mea îşi au raţiunea doar atâta cât te vei menţine pe aceste culmi senine....

Indemnul meu avu efectul dorit.

Nu era în jalnica privire a lui Puiu un fel de rugă tacită de a nu-i mai pune paie pe foc mândriei care-l ducea de râpă?...

— Nu mai nădăjduesc din partea ei să înţeleagă spre ce tind, spunea el, lăsând mâinile să-i cadă.

Lucram bine. Incepui să mă felicit pe ascuns. Zeul sufereà, se usca de-abinelea. Terestra mea prietenă, cu toate capriciile ei umilitoare, binevoia să-mi acorde din lucrurile bune cu care o înzestrase natura, ceiace-i puţin spus... Zeul află de toate acestea cu prefăcut desgust.

— Toate sunt animale, spunea el, o privesti?

Era într'una din zilele când iubita lui se retrăgea spre ieşirea căminului, în pas de înmormântare, cu cerbicea frântă.

— Ştii ce poartă ea acum pe sub pardesiu? Halatul dela disecţie. Azi e Joi... Ştiu că vine dela disecţie... Aşa venea la întâlniri înainte. Ah, n'am putut s'o sufăr în ziua când mi-a spus cu orgoliu, cum a ciopârţit pe un Adonis... Ascultă, l-ai cunoscut pe...

Amicul se opri, îngălbeni şi privi cu faţa aproape mutilată de o scârbă inexplicabilă, spre un obiect invizibil pe pardosea.

pede. Ajunserăm în faţa unor clădiri inexpresive între coviltirele rănite ale unor pădurici.

— Aici locueşte ea, spuse Popescu Paradis, tolănindu-se pe iarba arsă

— Glumeşti ?

— La fratele ei, ofiţer..

— Tot n'ai înţeles — mai zise el cu un râset sec, în faţa aerului meu perplex. Aici este un fort. Fratele o aduce în fiecare zi la Facultate cu automobilul fortului. Poate între colegele ei din provincie este un caz unic. Dar în fond nu-i decât o banală soluţie a problemei locuinţei. Fata respiră aer de câmp în fiecare zi, aceasta-i în adevăr, o originalitate a ei printre palidele chipuri universitare. Dar intemperiile fac drumul lung mai anevoios, de multe ori, când îl parcurge doar ca să mă vadă... Iată ghereta unei sentinele. Nu putem înainta dincolo de o anumită zonă din jurul fortului. Să ne 'ntoarcem. Auzi trompetul?....

Şovăii o secundă, tentat — parem-i-se — a o vedea pe femeea cu bucle de aramă ieşind ca o spioană fatidică printre baionetele reglementare, din pădurea toamnei.

Ne-am întors renăscuţi şi am mâncat porţii duble la cantină. Meditai mult la singurătatea care făcea din amica lui Puiu, o creatură aparte care nu locuia nici în centru, nici la periferie, nici în provincie. Dece nu mai venea?...

Spre iarnă reîncepură chefurile şi ceaiurile studenţeşti. Piaţa vecină căminului, cu toate bodegile era un sector de Heidelberg. Paradis bea fără să danseze, fără să se atingă de vreo femee. Odată-mi spuse că se trage dintr'o familie de aleasă viţă armeană ce-şi datora faima unei severe orândueli economice; glasul său împrumuta acestor evocări sarbede — nu ştiu dece — un timbru de poezie. Ne desprindeam de cele mai multe ori din tărăboiul înghiţitorilor de bere cufundându-ne în noapte şi 'n beţie a gândului. Amicul se astenizase, câteva tuleie îi crescuse-

ră lungi din bărbie şi-i dedeau aspectul supt, ascuţit al unui fanatic. Intr'una din aceste nopţi târzii, la lumina vie albastră a focului de acetilenă, cu care oamenii mascaţi reparau şinele de tramwai reapăru în piaţă gardianul. desigur geniul său rău. Puţin beat cum era, Puiu plânse pe stradă. Se pornise vântul şi cu el odată o ploaie rece. Ochii săi mă îngrozeau, aveau ceva sumbru dedesubt.

Atunci veni mărturisirea. Unul din cei mai buni amici ai lui se sinucisese în anul precedent. Neputând fi identificat la vreme ,ajunsese pe masa de zinc a facultăţii de medicină şi chiar sub scalpelul fetei dela fort. Era Adonis-ul cu pricina... Oare atitudinea lui Paradis deriva din repulsia subconştientă pentru halatul cu miros de formol ? Simţeam că amândoi fusesem un joc de păpuşi în mâna umbrelor...

N'am înţeles prin ce asociere de idei s'a hotărât a-mi face asemenea destăinuire chiar în noaptea aceea.... Evitam să-l vizitez. Căminiştii îl credeau zănatic.

A bătut într'altă noapte la mine. Afară ningea cu vârtejuri : prima ninsoare 'n lege. Era învestmântat ca pentru excursie.

— Vrei să refacem plimbarea aceea pe câmpie? m'a întrebat sămându-mă cu ochii negrii dilataţi.

— Te'ncumeţi, pe aşa viscol? am răspuns timid. Ne mănâncă lupii omule!

— A, nu-mi trebuesc decât oameni, oameni, cari să aibă curajul absurdului, eu mă duc singur mi-a strigat, trântindu-mi uşa. A trântit-o ca să nu mă pălmuiască.

Ştiam că nu se mai întoarce. Câmpia imaculată din jurul fortului i-a şters din minte suvenirul halatului pătat de disecţii, gândeam eu simplist. Halatul cel nou, de zăpadă cădea minunat pe trupul femeii cu scapelul pregătit pentru altă şedinţă,....

De ce nu mai venea?

I-am spus gardianului. Nu s'a mirat. A scos tabacherea şi-a învârtit o ţigare lipind-o cu salivă dintre dinţii lungi, galbeni şi surâzători :

— Săracul, îmi da mereu bacşiş când ne vedeam, fiindcă eu l-am găsit mort pe prietenul său care s'a împuşcat într'un boschet, acum un an. Mi-aduc aminte că după aceea am fost permutat paznic la cimitir. Cea mai proastă meserie. Ne dă de colo până colo. Leafă mică...

Şi poate că nu mi-ar fi venit a crede asta dacă nu aş fi avut prilejul, în sfârşit, să-l văd pe el însuşi slab de înger. Iată cum : ne aflam într'o mică grădină publică pe 'nserat. Apăru în faţa noastră un gardian care duse mâna la chipiu salutându-l **în special** pe Puiu. Il întrebă chiar pe un ton cordial :

— Ce mai faci domnule?

M'a surprins, firește, tupeul acestui gardian. Trecurăm de el. Puiu scoase un geamăt şi începu să tremure.

— Nu trebuia să-l întâlnesc, ah, calamitate, spuse el, ca în delir.

Atât. Mi-a fost cu neputinţă să-i smulg vreo lămurire asupra acestei ciudăţenii.

In fine, o fanfaronadă mai mult. Colegul mă rugă să-l conduc imediat la cămin, fiindcă e bolnav. Avusei totuşi un nostim prilej să mă conving de

Am ieşit încet din cameră. Uitase de altfel că mă aflam acolo. Eram impresionat, deşi nu înţelesesem dece, totuşi plin de ciudă că într'un fel mă desarmase iarăşi. Mă temeam să nu-mi fi făcut numai iluzii în privinţa influenţei mele întoarse asupra lui. Mă temeam că o **altă putere**, bizară, îi comanda să fie neîndurat până la moarte cu femeea. Altminteri, prevederea mea păru să nu dea greş. Adoratoarea prietenului nu mai veni multe zile de-arândul.

Intr'o Duminică, dânsul propuse, binedispus, o plimbare mai lungă ; invidiam din nou rezistenţa omului acesta. Lăsarăm oraşul departe, traversarăm mirişti fără sfârşit în timp ce stâlpii radiofonici scădeau în urma noastră, văzând cu ochii. Mirosea a sfeclă desgropată pe tot câmpul sub cerul lim-

Tristeţea lui Pan

Pan s'a 'nfundat între sălcii,
Trist, cu naiul în brâu
Să-şi privească încă odată chipul
Aplecat pe brânci peste râu.

Şi astăzi şi eri, pe lunci de răchite
Frumoasa albă — cu ochii flori vinete
Şi-a râs de pânda lui de copite
Şi n'a aprins-o spasmul din sunete.

Acopere cu pleoapele foamea din ochi,
Să n'o mai vadă, să n'o mai halucineze;
Dar umbra ei îi merge alături ea,
Albele mâini pe clapele sângelui să-i vibreze.

Macii roşii amintesc buzele ei de coraliu,
Răchite parfumate cresc pe unde a trecut,
Repertoriul verii cu farmecul variu
— Râs vegetal de seve —spasm mut.

Pretutindeni, pretutindeni o citeşte 'ntr'un semn
Şi florile patimei îi cresc până la coate,
Sălciile arcuesc şoldurile ei în lemn
Iar diavolul mic cu săgeţi îi dă roate.

ION BĂLAN

Simplă-i bucuria mea adevărată

Simplă-i bucuria mea, adevărată
Cu obrajii de copil liniştit
In gând îi fulgeră fruntea'nstelată
Zâmbetul, încă n'a murit.

Iată printre lacrimi soarele străluceşte
Intr'o copilărie depărtată.
Poveşti, fragede zile,
Simplă-i bucuria mea, adevărată.

Orizonturi, prea multă lumină
Pentr'un zvon de viaţă uitată.
Cerul învaţă rugăciunea pământului.
Simplă-i bucuria mea, adevărată.

IULIAN VESPER

POPASURI DE SFINȚI

Era'n răscurce de veacuri,
Când sfinții plecau din cetanii;
S'opreau în chilii cu cerdacuri,
Sfințind discuri de danii.

Purtau cu smerenie, psaltirea sub glugă
La vreun popă cucernic făceau un popas;
Gustau din leușteanul adus de vreo slugă
Și'n plecăciuni de sfială și șopot de glas
Cerșeau îngăduință, nopții de mas.

Acolo, în taină, genunchii tociți de mătanii,
Pe lespezi de piatră, smeriți și-i plecau;
Ochii scăldați în lumina de sfinte litanii
Mila prea bună și harul preasfânt îl cereau.

Zăboveau desculți prin cele cătune
Cu fețe supte de rugă, dormeau sub cetini de brad
Drept căpătâie: ceasloave din ramuri străbune
Blagosloveau somnul în murmur de vad.

Prin vis ciopleau din pietate, troiță de cruce
In jurul ei serafimii, soborul de îngeri adună
S'o ctitorească pe cer, la drum de răscruce
Ca semn de hotar, pentru ciobanul cu turma din lună

Voroave cu tâlc, din sfânta scriptură
Luceferii citeau, cu glasul de popi
Stelele pe boltă, pristolnic de prescură
Duceau pentru slujbă, pe Drumul de Robi

ION HAMBAȘIAN

Leopardi și țările române

de C. N. NEGOIȚA

S'a comemorat, anul trecut, o sută de ani dela moartea lui Leopardi. Personalitatea, prin esență lirică, a poetului italian, armonia infailibilă a versului în care durerile întregei omeniri și bucuriile mărunte, învăluite totuși de tristețea scurtimii lor, presentimentul morții sau calmul vieții de provincie, unde participarea la existență se scurge în monotonie, — temele tratate cu deosebire de Leopardi, — au fost evocate cu acest prilej.

Nu am lipsit nici noi dela acest oficiu solemn, și printr'un festival al Institutului de cultură italiană din București, prin foiletoanele și notițele răspândite în presa românească, s'a arătat publicului ceea ce lirica universală datorește lui Leopardi.

Dar dacă Leopardi a fost totdeauna iubit la noi, — și dovada o fac numeroasele traduceri, dintre care unele au isbutit să dea o imagine oarecare a poemelor originale, — nu este îndeajuns de cunoscută bogata activitate a gândirii lui, pe care o regăsim fie în **Operete**-le morale, fie în însemnările publicate mai târziu, după acel vestit jurnal personal intitulat **Zibaldone,** sau, după subtitlul dat de editorul Le Monnier: „Pensieri di varia filosofia e di bella letteratura".

Incepând din 1820, Leopardi a trecut în **Zibaldone,** observații în legătură cu țara, origina și limba noastră, vorbind când de Moldova, când de Valahia, când de Transilvania. Sunt aici notații și asupra folklorului balcanic, deopotrivă de interesante pentru noi, deoarece el pomenește și despre Românii macedoneni. Cea mai mare parte au fost reproduse, în italienește și franțuzește, așa cum sunt trecute în Jurnalul lui Leopardi, de către d. Alexandru Marcu, în lucrarea „ Romanticii italieni și români".

Reamintind preocupările lui Leopardi despre limba și origina noastră latină, dintr'o vreme când atât de puțin se știa despre noi, socotim că aducem și un omagiu pios divinei personalități de la Recanati, care, în târgușorul unde și-a petrecut cea mai mare parte din cei treizeci și nouă ani ai vieții sale, a scris cu multă competență despre țările române, vlăstare latine izolate de trunchiul roman, dar nu mai puțin înnobilate prin pecetia lămurită a originii lor.

Mergând pe urmele puțin cunoscute ale linguisticei, a ajuns și la problema limbii moldo-valahe. La vârsta de 22 ani, în Septembrie 1820, — Leopardi însemna condițiile pentru ca o limbă să poată fi universală, asemenea limbii latine.

Urmează pasagiul în care se pomenește despre Transilvania:

„Acest lucru, — spune Leopardi, — se poate observa la limba latină, ale cărei vestigii însemnate se găsesc în multe părți din Europa (și poate și în alte părți), după cum se pot afla, dacă nu greșesc, în **Transilvania,** în Polonia, în Rusia, etc".

La 24 Aprilie 1821, îl vedem însemnând preocupările sale asupra limbii celor dintâi locuitori ai Italiei, stabilind apoi faptul următor, după teoriile filologice curente: „limba acestor neamuri, precum de altfel greaca și latina, ar fi derivat din cea **indiană,** deoarece popoarele indiene, de pe țărmurile Orientului, au trecut către cele ale Apusului și s'au așezat în Grecia și Italia".

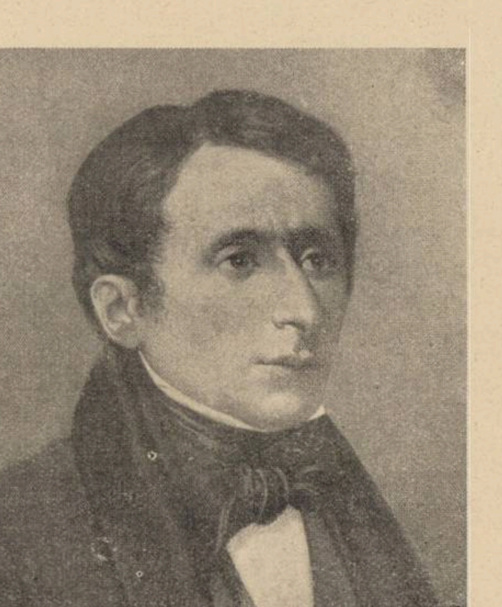

Giacomo Leopardi

Insfârșit, începe să vorbească și despre noi:

„Limba valahă, care își are origina în limba soldaților romani, lăsați acolo de Traian, se apropie, prin multe cuvinte și prin multe fraze, de limba italiană, și ne arată, fără îndoială, vechimea destul de mare a ei".

Iar mai departe:

„Limba lui Lațiu s'a răspândit în apropiata Illirie și în Orient, nu mai puțin decât s'a răspândit în cele două Galii și în Apus. Și numele de **Romania,** care până în zilele noastre s'a păstrat, și limba numită de către valahi, **românească,** care atât de mult se aseamănă cu latina, după cum ne confirmă, de curând, un călător...".

Așează apoi limba noastră alături de cea franceză și spaniolă, prin latinitatea ei netăgăduită:

„... așa dar, scria poetul la 12 Mai 1821, — latina vulgară, mai mult sau mai puțin alterată de amestecul străin, se menține fără întrerupere, în Spania și în Franța **(precum și în Valahia),** dela prima ei introducere, până la ivirea limbilor spaniolă și franceză, iar prin intermediul acestora, până în zilele noastre".

Peste o lună, poetul însemna iarăși gândurile sale despre rolul latinei în trecut, arătând totodată următoarele:

..."limba valahă, derivată și ea din latină... prin faptul că și-a păstrat forma primitivă, ne poate da multe știri despre latina vulgară, păstrătoare a formelor vechi ale limbii, așa cum sunt toate idiomele populare".

Insemnarea aceasta este datată 8-9 Iulie 1821. In continuare, pentru aflarea proprietăților primitive ale vechei latine **(le ignote e primitive proprietà del latino antico)** se referă la numeroasele dialecte ale limbii italiene.

Puritatea latină a vorbirii noastre este afirmată cu prisosință, deoarece:

„limba valahă... n'a fost niciodată, și nici măcar pe cale indirectă, influențată de vreo literatură, după câte știu eu". (9 Octombrie 1823).

In altă însemnare a lui Leopardi se află o reproducere după „Buletinul universal de științe și de industrie", condus, pe atunci, de Ferrusac:

„Sur l'idiome moldave, extrait d'un manuscrit de M. le C-te d'Hauterive *) **(Wikinson,** Tableau de la Moldavie et de la Valachie, etc.).

Cu toate greșelile de transcriere a cuvintelor românești, provenind dela autorul articolului, și de care Leopardi nu poate fi făcut răspunzător, este interesant faptul că poetul dădea atâta atenție limbii noastre, pe care o lua drept obiect de studiu în cercetările-i filologice.

Din aceeași revistă, Leopardi mai extrage o notă asupra cântecelor populare, grecești. Analele literare din Viena dădeau o recenzie a culegerilor făcute de Fauriel și Stefanovici. Nu erau strânse, acolo, cântecele datorite altor neamuri din Grecia:

„Aceste trei popoare, — spune poetul italian, — sunt: Albanezii, Valahii și Bulgarii...".

Din acelaș an, aflăm ultima însemnare, — o aluzie numai, — asupra unei cărți pe care Leopardi voia, poate, să și-o procure: **Grammatica Daco-romana, sive Valachica, latinitate donata et in hunc ordinem redacta a J. Alexi.**

De gramatica aceasta s'a slujit și publicistul Carlo Cattaneo (1801—1861), pentru a arăta paralelismul dintre limba italiană și limba română **).

Iată notele și fragmentele filologico-istorice, pe care am socotit interesant să le semnalăm, meritând să fie reamintite și după comemorarea lui Leopardi, a cărui amintire ne este scumpă și prin aspectul acestei opere mai puțin cunoscute în România.

*) Despre contele Alexandre de Hauterive (1754 1830) a se vedea; N. Iorga—Istoria Românilor prin călători vol. II, pg. 224 și 226.

**) In această privință, «Romanticii italieni și români» de prof. Alexandru Marcu,

Săptămâna muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Probe și dublări la Opera Română

Perioada ultimă a stagiunii de Operă din București, situată în miez de primăvară, a fost consacrată în parte primăverilor de carieră artistică, dând întâlnire, în scenă, precum am mai arătat, tentativelor lirice tinerești.

Este aceasta una din îndatoririle unei Opere în special al unei Opere de Stat, iar proporțiile care s'au dat anul acesta împlinirii ei, depășind în număr și felurime ceea ce se făcea de obicei cu acest prilej, nu poate decât să bucure.

Să bucure, pe candidați, pentru mijloacele de control practic și de afirmare ce li s'a dat; direcția Operei pentru materialul artistic ce i se oferă și de care va putea dispune; publicul, pentru ocazia ce i se dă de a arbitra, în anumită măsură, aceste concursuri, luând totodată cunoștință de starea recoltei de talente și de speranțele pe care le prezintă pentru efectivele de mai târziu ale Operei noastre.

Totuși, pentru ca inițiativa Operei, excelentă în intențiile ei, să dea tot rodul cuvenit, sunt necesare unele condițiuni, în special de metodică și amănunțită punere în valoare, de înțelegere și îngăduință. Prima condițiune pare să fi fost însă numai parțial atinsă iar cea de a doua se va putea verifica abia în stagiunea viitoare, când se va putea aprecia selecția și îndrumările pe care diriguitorii activității artistice a Operei le vor efectua.

Revenind la primul punct, trebue să amintim că nu este suficiant a procura candidatului la cântul scenic câteva corepetiții, câteva sfaturi și o repetiție de scenă grăbită, și a-l lăsa apoi să înfrunte un spectacol, încolțit de riscuri multiple, agravate de amenințarea consecințelor distrugătoare de moral și de presupusă carieră, în caz de insucces.

Pentru a putea judeca însă riguros un debut, trebue să i se pună la dispoziție toate mijloacele pe care, cu atâta grijă și minuțiozitate le acordă marile scene străine, noilor veniți. Corepetiții amănunțite și de ansamblu, supravegheri și călăuziri atât regizorale, cât și muzicale și vocale, de către cei mai autorizați și experimentați specialiști, însfârșit mai multe repetiții sau cel puțin două, cu orchestră, pentru a pune la punct în chip desăvârșit toate elementele ce constitue un debut.

Numai în cazul acesta, se poate lua act în chip concludent de resursele unui talent și se poate aduce un serviciu deplin artei, instituției și publicului.

Iar în cazul când aceste posibilități nu există, în toată calitatea dorită, indulgența cu care trebue privit un început scenic trebue să fie mult mai mare, la nevoie, permițându-se în anumite cazuri încă una sau două încercări, pentru a nu se zădărnici aptitudini a căror insuficiență în reușită este și în funcție de circumstanțe nefavorabile.

De asemenea, în bugetul, cât de modest al unei Opere, trebue să existe un anumit fond anual dacă nu pentru burse de desăvârșire a studiilor cel puțin pentru angajarea permanentă a unui maestru de artă lirică, în îngrijirea și sub controlul căruia să poată progresa atât tinerele elemente angajate ale Operei, cât și debutanții de talent, aceștia măcar un anumit timp din an, pentru a-și putea împlini cât mai mulțumitor lipsurile și a învăța rosturile artei la care aspiră.

De aceea, credem că ultimele probe nu trebue să procure deducții hotărîtoare, ci să fie privite mai curând ca indicațiuni, ale căror urmări se vor lumuri definitiv, ceva mai târziu.

Bine înțeles, atunci când există chiar sub înfățișări defectuoase, rezerve dovedite de materie primă artistică, aptă perfecționării.

Debutul d-rei Elena Dumitriu poate fi considerat printre cele mai îngrijite. D-sa și-a format un fond de muzicalitate constituit mai curând pe baze tehnice de cât fizice, atenția și îngrijirea cu care reușește să-și conducă vocea meritând să fie subliniate. Mobilitatea, egalitatea sonoră în coloratură, tendința de stilizare serioasă, pe care le-a făcut apreciate, au recomandat lăudabil înclinările frumoase ale d-rei Dumitrescu, către finețe vocală și conștiinciozitate artistică.

Tânărul bas Florian Delescu, cu voce al cărei timbru cald și debit plin și ferm ar putea fi foarte frumos folosit, n'a putut decât răsleț și nesigur să le facă trecute în seamă, copleșit de cele patru roluri în care a debutat (Povestirile lui Hoffmann) și în deficit cu pregătirea necesară unui început atât de complicat.

Perspectivele d-sale rămân totuși interesante.

Dintre tinerii cântăreți angajați în ultimii ani de Opera Română cităm insistent pe d. Vasile Alexiu, artist al cărui frumos talent pus la preț de o școală excelentă, a evoluat mult. I se cuvine toată atențiunea în viitoarele distribuții ale Operei, repertoriul neavând decât de câștigat de pe urma concursului, astăzi prea limitat, pe care i-l poate da acest artist.

D-na Maria Blejanu și d. N. Secăreanu au avut de asemenea bune afirmări.

Cerul în icoană

Colindul zorilor la geamuri verzi
a înflorit, în boarea gerului,
aroma năzdrăvană 'n care pierzi
și umbra ta și urma cerului.

Isus, un abur de lumină, plin,
în ieslea de omăt, cu stele'n păr, —
veghiază trecerea sub cer străin,
știutul drum, cu magi, spre adevăr.

Ciobani cu bâte prinse în pământ,
cari poartă frica ielelor în sân,
pe umeri au brăzdare mari de fân —
cu gând să-l ducă Domnului ca legământ.

Și s'a umplut cu ape și cu stânci
tot geamul, încuind în zori de zi
re'ntoarecerea minunii de atunci
și-a cerului ce'n sticlă se urzi.

Păstorii au pornit la drum,
iar umbra lor călătorește poate și acum.

GEORGE DRUMUR

Grupările plastice la noi

de PAUL MIRACOVICI

Grupările artistice la noi nu au avut o importanță atât de covârșitoare ca în alte țări — Franța de pildă. Intr'adevăr până la Luchian, primul mare nedreptățit, plastica noastră puțină cum era își urma un drum comod și liniștit, înțeleasă și încurajată de toți cei ce contau în cultura noastră, adică de o elită care dacă era restrânsă, îi era unanim binevoitoare. Intr'un fel era rău.Lipsa diversității, de contrast și deci de desbateri, dovedeau slaba vitalitate a copilului care era arta noastră atunci. Mă întreb chiar dacă Grigorescu nu ar fi profitat de o „opoziție" inovatoare, dacă aceasta nu l'ar fi mântuit de abandonările supărătoare de mai târziu. Că Luchian și Andreescu ar fi putut împlini această nevoe nu mai e nici-o îndoială, însă ei înșiși au fost copleșiți de Grigorescu iar când au căpătat conștiința propriei lor personalități era prea târziu: Grigorescu, bătrân, închidea ochii în plină glorie la Câmpina. Prima încercare de a evada din convențional a fost făcută sub zodia lui Luchian care a înființat soc. „Arta Română" dar care, cu tot interesul ce-l provocase a trebuit să dispară după o destul de scurtă existență. Apoi, „Tinerimea Artistică a avut un rol de frunte în viața noastră plastică. In sânul „Tinerimii" au avut mai toți artiștii noștri și primele decepții și primele succese. Acolo s'au făcut confruntările între Petrașcu și Vermont, Brâncuși și... Iordănescu. Tinerimea devenise cea mai importantă manifestare artistică și solicitudinea Curții îi dăduse o aureolă, un prestigiu pe care nu le-au mai atins nici-o grupare și nici un Salon Oficial de atunci încoace. Vernisajul ei era evenimentul cel mai de seamă al vieții mondene. In treacăt fie zis, cu toate păcatele inerente amestecului „mondenului" în viața artistică — nu era rău. Azi, o persoană indiferentă într'o expoziție, constitue un public obișnuit...

După răsboi, câțiva artiști, uniți de ura implacabilă împotriva conformismului și a falsei tradiții, au reînviat vechea „Artă Română" a lui Luchian. Theodorescu-Sion, inițiatorul — cel mai dinamic și mai interesant dintre ei, nu a putut împiedica însă destrămarea, cu tot entusiasmul său. Din nefericire, și această încercare a confirmat încă odată nesociabilitatea artiștilor: după câteva expoziții realmente interesante și la care contribuiau artiști ca Theodorescu-Sion, Dărăscu, Tonitza, Steriade, Petrașcu, Șirato etc., asociația dispare.

Cam în aceaș epocă, „Tinerimea Artistică" văduvită de câțiva membri care-i făcuse fala și care fie că muriseră sau plecaseră în străinătate — încerca prin stăruitoarea sârguință a d-lui Kimon-Loghi să-i redea interesul de altă dată. Invitând pe cei mai aleși din generațiile mai noi și care se distinseseră la Salonul Oficial, încet-încet societatea altoită cu contribuția unor artiști ca Ștef. Constantinescu, L. Grigorescu, Ionescu-Sion, Papatriandafil, Iorgulescu, Baraschi și alții, a recăpătat o atmosferă de libertate și tinerețe sugerată de titlu.

Una din cele mai închegate și mai importante asociații a fost a „Celor Patru": Tonitza, Șirato, St. Dumitrescu și Han. A trebuit moartea atât de timpurie a lui St. Dumitrescu ca să desperecheze acești excepționali artiști. Din pietate, tovarășii cu care pornise Ștef. Dumitrescu nu l'au înlocuit așa că cei 3, rămași continuă să ne ofere expoziții de cel mai înnalt interes. E poate gruparea cu cei mai mulți sorți de viață. Noi îi urăm din toată inima.

„Extremiștii", adică acei din pictorii noștri cari au fost tentați de experiențele cubiștilor s'au asociat într'o grupare care deși își schimba titlul în fiecare an („Unu" „Contemporanul") era compus din aceiaș membri; Mary, Marcel Iancu, Marg. Sterian etc., și care ilustrau o pictură cerebrală, în care literatura și preocupările metafizice covârșeau interesul plastic. In mijlocul lor, căutările și reușitele lui H Catargi — pur picturale — contrastau, în avantajul net al acestuia din urmă.

Acum 8 ani a luat ființă „Grupul Nostru". Un mănunchi de artiști fără dorința de a impune sau a se aservi unei școli sau curente, s'au asociat pentru a expune împreună. Astfel, din inițiativa lui C Baraschi, Băjenaru, M. Constantinescu, Șt. Constantinescu, L. Grigorescu, Ionescu-Sion, H. Avachian, Cassilda și Paul Miracovici, Al. Moscu, G. Nichita, Al. Phoebus etc., fac prima expoziție în 1931. Fără statute, cu o desăvârșită libertate, fiecare expunea ceace realizase mai bun în decursul anului. Poate pe lângă camaraderia ce unește pe expozanți, completa libertate constitue secretul duratei acestor asociații. La început, membrii „Grupului Nostru" erau pe puteri aproape egale, în orice caz, îndreptățeau aceleași speranțe; de la Al. Phoebus care flirtează cu expresionismul căruia îi dă o notă atât de personală și până la cumintele Al. Moscu Azi, diferențierile din ce în ce mai accentuate, mai adâncite măresc și mai mult interesul „Grupului Nostru" în plastica românească. Supt titlul „Luchian" câți-va din cei mai tineri și mai valoroși artiști, legați de o ideologie comună ca și aspirații de arte din cele mai înnalte au fondat — e cea mai recentă dintre grupări — o asociație care promite să aibe cel mai frumos viitor: Geo Zlotescu V. Höflich, G. Vânătoru, Basarab sunt numele entuziaștilor.

După cum se vede din această înșirare suntem departe de Salonul Refugiaților dela Paris și de expozițiile lui Manet în bărăci. Totuși pentru noi, asociațiile, grupările au contribuit mult la educarea publicului fie că erau complect lipsite de interes și erau criticate cu asprime fie că erau interesante dar lăsau publicul indiferent. Controversele, certurile chiar au folosit, fără să uităm tentația repetată de a fi vizitate, forțând astfel nepăsarea unui public nelămurit și mai ales nepregătit.

Brățară

Corăbii strânse'n copci de-azur
Săltau pe mări încondeiate
Tăind în smalțuri — verde dur —
Strânsoare glesnei alintate.

La zarea scrisă 'n tibișir
Luceau zăpezile sihastre —
Luceferi doi brodau în fir
Legenda nopților albastre.

Dar mâna ta cum a foșnit!
Ca spumă albă dintre unde
Brățară gândului, stârnit
Departe, cine știe unde....

MIHAI NICULESCU

ȘTEFAN PETICĂ

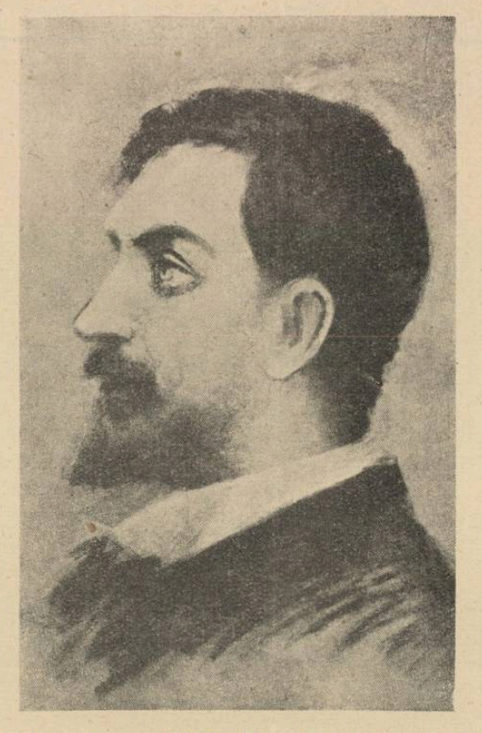

Ștefan Petică
(Desen de I. Marinescu-Valsan)

de N. DAVIDESCU

Ștefan Petică s'a născut în satul Bucești, într'a 20-a zi din luna Ianuarie a anului 1877, dintr'o veche familie răzească. Părinții lui, Enache și Ecaterina, erau gospodari înstăriți și de cinste printre sătenii cari vorbesc și acum despre ei ca și despre fiul lor Ștefan Evident că nu poate fi vorba despre o apreciere literară sau culturală a operei acestui poet și critic cu aspecte multiple, cât despre cinstirea, în faima pe care o simt și a lor, a unui consătean despre care știu acum cu toții că reprezintă o nobilă pagină de cultură românească apreciată de cărturarii țării.

A debutat la „Lumea Nouă" în 1896 și activitatea lui acolo trebue să fi fost prodigioasă de vreme ce, pe lângă o cantitate uriașe de articole, vedem anunțându-i-se, întâi, la 21 Decemvrie 1897 „libretul unei opere comice în trei acte intitulată „Notarul Furtună" făcută în colaborare cu amicul Macedonescu și a cărui muzică e datorită maestrului C. Dimitrescu, compozitorul îndestul de cunoscut de publicul român și autorul unei alte opere : Nini". Nu am putut găsi nicio știre despre această lucrare și tot așa despre „o dramă în 3 acte intitulată „Păcatul strămoșesc" care urma să fie după cum anunța „Lumea Nouă" din 18 Fevruarie 1895 „prezintată în curând Direcției Teatrului Național". Aceeași „Lumea Nouă" mai anunța la 3 Martie 1898, apropiata „punere sub tipar a unui frumos roman psichologic datorit d-lui Ștefan Petică, roman care se numește : „Vis primăvăratec".

Toate aceste lucrări se vor fi pierdut fără urmă dacă nu cumva vor fi fost salvate, sub altă formă, de autorul lor care, revenind, potrivit obiceiului și metodei lui de lucru, asupra lor, din această întâie a lor formă le va fi concentrat sau difuzat în alte lucrări ulterioare, fie de proză fie de versuri. Ele, în tot cazul, făceau parte din epoca cea mai puțin caracteristică a activității lui Ștefan Petică și care a fost trecerea lui pe la socialiști.

Activitatea lui Ștefan Petică începe însă să se amplifice considerabil și, după o scurtă colaborare literară la „Lumea Nouă", la „Literatorul" sau la suplimentul literar al „Lumei Noui", tipărește în 1900—901, în revista „Literatură și Artă Română": „Solii Păcii", despre care „Depeșa" din 10 Aprilie 1901, putea să creadă că „răsturnând cu totul vechiul concept clasic, autorul stabilește o technică asemănătoare cu a lui Ibsen și Maeterlink, păstrând în acelaș timp liniile generale ale artei romane din timpul maeștrilor bizantini".

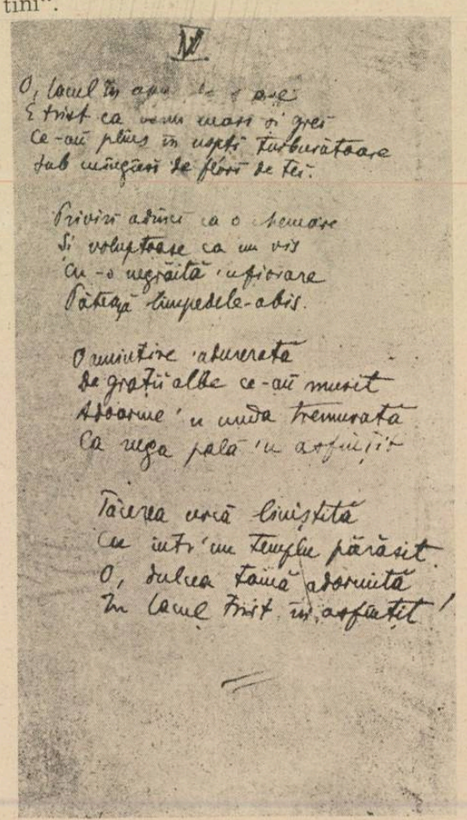

Fotografie după un manuscris al poetului

Tot atunci începe să publice în „România Junâ" o serie de poeme care, sub titlul de „La Creatura di bianco vestita", aveau să apară pe urmă, în volum, cu titlul general de „Fecioara în alb".

Apar apoi, rând pe rând, „Moartea visurilor" și „Serenade Demonice", alături de nenumărate schițe, amintiri, evocări, nuvele, studii de critică literară, de sociologie, de estetică, risipite pretutindeni, sub o mie și unul de pseudonime, unele poate rămase încă necunoscute, cu dărnicia înfrigurată cu care soarele, când e să apună vara, aruncă ultimele lui torente de lumină și de căldură pământului.

Toată această înfrigurată activitate a fost însă, în vieața poetului, risipită în zadar.

Petică și-a dat seama că trăiește o vreme potrivnică idealului său de artă. „Era vremea — spune el în „argumentul" volumului „Fecioara în alb" — când se sfărmau idealurile cu pornirea furioasă cu care trebue „să se fi dărâmat odinioară idolii depe altarele lor de marmoră albă". Aceasta a fost, de sigur, suferința lui cea mare. Desorientarea literară generală de atunci îl ținea în afară de centrul din care ar fi trebuit să iradieze îndrumări în afară și mândria lui nu se împăca cu o situație pe care o socotea nedreaptă. „Ateneul Literar", anul I nr. 7 din Septembrie 1925, de sub direcția d-lui Gr. Tăbăcaru, ne aduce, în această privință, următoarea notiță răzleață, dar revelatoare, a lui Ștefan Petică : „Semnul lui Cain". Un roman în care să se arate omul care „nu s'a bucurat niciodată de nimic, care a fost totdeauna respins, care a văzut totdeauna pe alții luându-i înainte, care e părăsit cu încetul de prieteni, care nu are nicio femeie, care nu-și poate îndeplini nicio dorință pentru că poartă semnul lui Cain adică, pentrucă sufletul lui e așa făcut încât nu se poate împăca cu nimeni și cu nimic".

Aspirațiile lui, de altă parte, către o lume mai bună, înnoite prin dragoste și prin avânt de socialismul în care se asvârlise copilărește, și întemeiate pe iubirea dintre oameni și pe ridicarea nivelului lor sufletesc și intelectual, deșteptau în inima lui dorința de a se vedea ascultat. In această privință au rămas câteva piese destul de elocvente. Il vedem, astfel, prin 1898 activând direct prin județul Brăila, cu broșuri de propagandă la subsuoară, din sat în sat, și vorbind într'o scrisoare adresată unui amic de crima de „lèse burghezie", ca să zicem așa :

„Suntem dați în judecată și vom avea în curând a ne înfățișa la Tribunal ca ultragiatori ai moralei publice : eu, tu și Corodeanu. Vezi unde au ajuns stăpânitorii. Tu ia seama să nu vină vreun albastru pe acolo și să nu cumpere vreun țăran care să mărturisească fals în contra noastră".

Cunoașterea cu timpul a mediului acesta și a realităților lui, judaizarea lui treptată până la confundarea socialismului cu un neomesianism evreesc, în care cei mai buni dacă nu se chemau Niță Pițurcă trebuiau să se cheme S. Edelstein, au îndepărtat pe Ștefan Petică dela socialism, și l-au dus de-adreptul spre căile celuilalt fecund idealism care este naționalismul. O serie de note fragmentare tipărite de d-l Gr. Tăbăcaru în „Ateneul Literar" nr. 7 din Septembrie 1925, ne desvălue o parte din procesul acesta sufletesc al lui Ștefan Petică. „Să pun capăt — spunea el la un moment dat — lăcomiei proletarilor, acestor haite cărora oricât li s'ar da ei mai mult cer".

Un instinct de aristocrație țărănească, de altfel, vorbea în el destul de adânc pentru a-l întoarce pe căile fecunde ale naționalismului. D-l Gr. Tăbăcaru, în niște note biografice apărute în 1924 în volumul „Ștefan Petică", tipărit la Bacău, arată că „Familia Petică este o familie de răzeși și țărani împrăștiată prin toate satele din jurul Buceștilor. Originea familiei ne-a povestit-o poetul : un străbun purta steagul în războaie, pe vremea lui Ștefan cel Mare. Tovarășii de arme l-au poreclit pentru aceasta : „petică", de unde i-a rămas numele familiei, transmis neamului întreg. „După ce Ștefan Vodă a biruit pe Tătari, i-a făcut lui Petică danie, pentru vitejia și credința lui, răzeșie de pe Siret, tot așa după cum lui Nicoară i-a dăruit Nicorești și lui Șendrea Șendrenii din județul Tecuci. Poetul vorbea cu mândrie despre această origină vitejească și îndepărtată a familiei. Parte din vechea răzeșie a viteazului Petică este și astăzi în stăpânirea familiei Petică". Ilarie Chendi, într'un foileton apărut după moartea poetului, în „Voința Națională" din 29 Octombrie 1904, observă că : „Mușat" iscălea el articole năpraznice și sfâșietoare prin care vestejea demonica soartă ce ne cântă modernitatea și civilizația. Și sub „Mușat" el se înțelegea pe sine ca răzeș moldovenesc și descendent din vița marelui Ștefan".

Amănuntele acestea definesc o întreagă latură din psichologia literară a lui Petică.

Complexitatea aceasta a lui Ștefan Petică a lăsat, de altfel, urme printre contemporanii săi și ea formează legenda de care încă se mai vorbește de către acei care au avut prilejul să-l cunoască. D-l Tutoveanu spune, de exemplu, că „vorbea tare, cu autoritate și enunțând principii care nu mai sufereau nici cele mai mici modificări. Dacă îl contraziceam, se supăra grozav, și atunci ne mustra cu aprindere că ne „bălăcim" în „proza neroadă" a vieții și nu suntem în stare să ne „avântăm" de-asupra micilor mizerii. In clipe de acestea Petică avea în ochii lui albaștri fulgere de o mândrie sălbatecă".

D-l D. Karr, cu care a fost coleg de redacție, mărturisește în același număr din „Freamătul" închinat lui Ștefan Petică, din Ianuarie-Martie 1912, din care am citat și pe d-l Tutoveanu, că : „avea temperament, cultură, spontaneitate la scris, combativitate" și că „sufletul, temperamentul lui poetic, arta lui, se rafinaseră prin lungi lecturi și meditații asupra operelor lui : Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Verhaeren, Samaine, Moreas" și că „dela Ștefan Petică a rămas un maldăr de prețioase manuscrise : versuri, romane, nuvele, impresii de artă, studii filosofice, etc.".

Imbinarea aceasta de cultură și de sensibilitate tragică, de revoltă și de reverie intensă avea să dea una din cele mai complexe opere din literatura noastră. Poezia lui, de altfel, cât și teatrul, poema în proză, schița prinsă în fugă, toate, în sfârșit, se oglindesc una într'alta, se definesc între ele prin amplificare, își împrumută metoda de expresie, material de sugestivitate, preocupări de cugetare, finalități și alcătuesc astfel un tot organic și armonic de adevărată orhestră. „Technica poemelor din acest volum, care este technica poemelor din volumul dinainte, a putut părea ciudată — spunea el, într'una din notele la care ne-am raportat și mai sus, editate de d-l Gr. Tăbăcaru în „Ateneul Literar". — „Sunt bucăți legate psichologicește. E mai bine așa decât a da o serie de fenomene sufletești printr'o singură bucată care ar fi necesarmente declamatorie". Și adaugă în concluzie : „Dar nu mai avem gustul construcțiilor mari". Acest gust al construcțiilor mari însă exista la Petică și poate fi urmărit din felul cum o asociere izolată de cuvinte este reluată în altă parte și amplificată, devine refren sau leit-motiv mai târziu, capătă aspect de poem, poemul se desfășoară unul dintr'altul spre un lirism de amploare epică și cum, elemente de felul acesta, vin mai târziu de solicită intrarea și vieața în dramă, în comedie, în eseu sau în studiu. Există astfel o seamă de constante de ordin intelectual sau sufletesc care apar în opera lui Petică nu ca la alți scriitori, în legătură cu formația subconștientă a personalității lor, ci ca preocupare necontenită de cercetător, de alchimist al propriului său suflet, de creator de miraje și de constructor și inginer în același timp, așa cum ogiva este principial, întreg stilul gotic. Imagina unui parc, a unei femei, a unui clar de lună, a unui gest caracteristic, constituiau pentru el realități aevea până la tortură. Poezia lui este o autobiografie a vieții lui spirituale de fiece clipă. Cinsteà însă, odată cu spiritul poeziei vremii, și pe acela al realităților noastre românești. Așa se face, bunăoară, că nota de cea mai exotică originalitate se scutură cu firească grație din creștetul celor mai autentici „tei moldovenești", sau că arabescuri de prețioasă linie se topesc în conture de sboruri himerice de păsări, din covoarele oltenești. Analogiile dintre legenda sufletească a lui Petică și dintre poezia lui, sunt adeseori izbitoare.

Preocupările intelectuale ale lui Petică, în sensul desvoltării gândului inițial în cât mai ample simfonii, se pot vedea, cum am arătat, din realizarea temelor favorite și desvoltarea lor treptată. Un exemplu caracteristic în această privință ni-l dau articolele apărute, unul în „România Junâ" din 7 Mai 1900 și întitulat „Momentul Național în Artă", iar celălalt apărut tot aici, în 14 Mai 1900 și întitulat „Herzen și Turghienev" și care, apoi, amândouă, sunt reluate pur și simplu textual, ca două fragmente integrante într'un mult mai însemnat studiu „Arta Națională", apărut în „România Ilustrată" din Martie-Septembrie 1901. Aici Petică apare ca un naționalist în arta cât și în concepția generală a statului : „In România, generația dela 1848 a făcut într'o măsură mai mare ceea ce voia să facă Turgheniev în Rusia. Entusiastă și primitoare de cultură acea generație ne-a făcut mult bine, dar în același timp ne-a înzestrat cu o mulțime de instituții care nu aveau nicio legătură cu vechile noastre instituții. Datoria generației de acum este de a se întoarce la studiul trecutului nostru și din istoria desvoltării poporului să scoată formele care să reguleze vieața națională". Și în altă parte : ceeace se cere acum în artă e cunoașterea adâncă și deplină a poporului, dar cunoașterea liberă, neîmpiedicată de niciuna din acele forme ale judecății sub care se obișnuia odinioară a se privi poporul. Această cunoștință va fi astfel temeiul artei sănătoase și îndărătul romanelor, poemelor și dramelor, se va simți puternicul său spirit veșnic dătător de viață, veșnic înoitor. Așa a făcut Ibsen, așa a făcut d'Annunzio, așa a făcut Walt Whitman". Și în concluzie : artistul cât va voi ca opera sa să oglindească poporul român, va trebui să studieze arhitectura care e simbolica sa, iconologia, care e credința sa și poezia care e vieața sa. El va trebui să determine metafizica și psichologia poporului român, și să cunoască etica și estetica limbii române".

Moartea la vârsta numai de 27 ani, a lui Ștefan Petică, la 17 Octombrie 1904, constitue astfel o mare pierdere nu numai pentru scrisul românesc literar, dar și pentru gândul românesc, pentru orientarea întreagă a culturii noastre, față de care Ștefan Petică se găsea pregătit să contribue cu admirabile mijloace.

Astăzi însă numele lui Petică iese cu îndârjire din umbra cimitirului singuratic din București, de lângă chiar casa unde și-a dat duhul, a părinților săi, și după atâția ani de ingrată uitare tinde să își găsească prietenii și admiratorii săi naturali. Lumea poate primi în cel mai firesc chip din lume cântece cu sclipiri de stele pe timpul nopților friguroase de iarnă, sau imagini de fecioară cu mâini întinse în rugăciune și cu ochii negri de păcate :

Le-am urmărit ; erau frumoase
Și gestul lor de stăpânire
Punea pe buzele-mi setoase
A voluptății amăgire

Petică însă a plătit scump luxul acesta de iluminat al artei sale și gândul morții lui ne deșteaptă imaginea unei zile reci de toamnă, cu ploaie măruntă și deasă, și al unui car singur, târât spre cimitir de-a-lungul satului pustiu, în mersul șovăitor al unei gloabe. Este probabil, ironia tragică a unei soarte care se răzbună astfel, împotriva încă-

Și degetele fine, în umbră, sclipitoare
Păreau ca niște clape de fildeș, ridicate,
Pe flaute de aur în seri de evocare
A imnurilor triste din templele uitate

Petică a fost astfel un revoluționar în poezia noastră, dar nu în sensul ruperii de eticul românesc ci în sensul unei aspirații spre o cât mai înaltă realizare de sine prin necontenită desăvârșire :

„Dragă Tutovene, am primit ceea ce mi-ai trimis și îți mulțumesc. Văd însă că în articolul tău spui despre mine că nu mai sunt decadent. Ca și când aș fi fost vreodată.

O mică lămurire se impune. Dacă este vorba de decadent în înțelesul vulgar, țin să declar că așa ceva nu am fost niciodată. Dacă însă se înțelege prin aceasta o cugetare mai subtilă, o psichologie mai adevărată, o formă mai corectă, atunci astfel de decadent am fost totdeauna" („Freamătul", Ianuarie-Martie 1912).

Această preocupare de artă l-a dus la minunate realizări de personală sensibilizare și intelectualizare a celor mai simple motive ale poeziei contemporane lui. Balconul, noaptea și iubita, bunăoară, pot fi de-a-dreptul, și numai prin ele însile poate, rușinoase.

Petică, totuși, a reușit chiar după Eminescu, să găsească accente personale și emoționante în aceste motive în aparență uzate și perimate :

Peste balconul de ghirlande
Te-apleci și stai pierdută 'n vis
Ca o coloană de lumină
Intr'un amurg de paradis.

Petică, însă, nu numai că nu se sperie de motivele lui Eminescu, dar se simțea, ca poet nou, simbolist cum se spunea pe atunci, înrudit cu Eminescu : „Poezii ca Melancolie și altele, ar îndreptăți mai curând trecerea lui Eminescu printre rândurile simboliștilor" (Arta Națională). Poate chiar că vedea în Eminescu un punct de legătură cu eticul nostru național al ideilor sale de desăvârșire de sine: „Școala estetă modernistă propagă de o potrivă cultul divin pentru technica măestrită la care

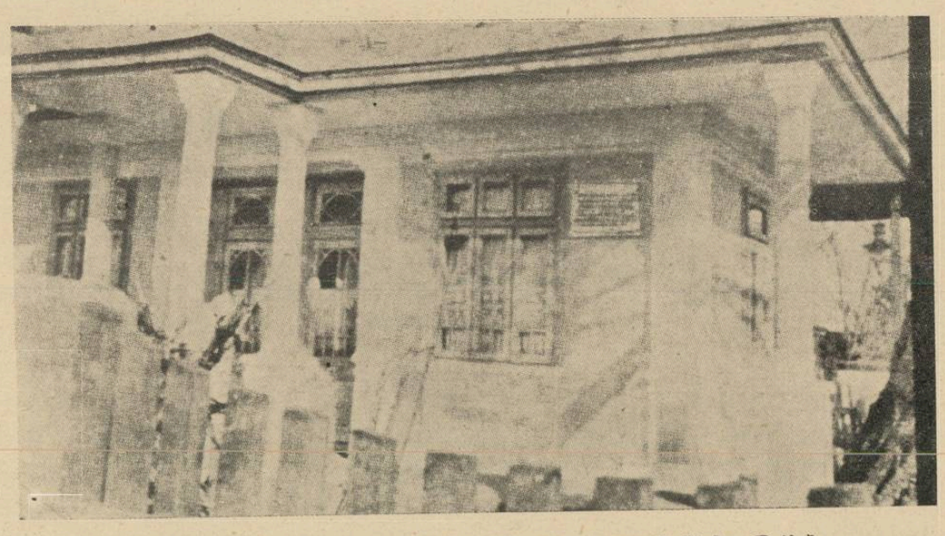

Casa din București, unde s'a născut și a murit Ștefan Petică

păținării de vizionar a unui uns cu mirul Domnului adversar al ei :

Vor înflori trandafiri. Incet un glas tremurător
Se înalță sfios și trist ca adierea unui vânt,
Și-o frunte largă lumina întunecatu-ne mormânt
Hei încă unu 'nebunit de chinul crunt și-amețitor

Pentru Petică din păcate, acești trandafiri nu au mai înflorit ; pentru scrisul lui, în schimb, nu s'au uscat niciodată. Praful lor e în toată poezia bună dela noi. In literatura românească puțini poeți au avut, mai adânc decât Petică și mai contaminant decât el, simțul fatalității tragice, al durerilor misterioase, fără pricină, aproape estetice, și totuși de-a-dreptul fizice prin intensitatea lor, pur cerebrală, și al unei vaste și mute, până la teatral, agonii. Peisajul ca și spectatorul, omul cu natura, realitatea cu iluzia se îmbină astfel pretutindeni, în această poezie pătrunzătoare ca un țipăt de ajutor în noapte, într'o fastuoasă și permanentă rugă murmurată cu spaimă :

Vai chinul nopților de vară,
Și groaza razelor de lună,
Misterul lor e o povară
Și pacea lor e o minciună

sau :

Păunii sub arcade visau plângând în somn
Și rozele păilră ca albele fecioare
Ce mor chemând zadarnic al visurilor domn

Avea de asemeni cultul imaginei statuare, cu o grandioasă viziune estetică cizelată, nu numai formal, dar în însăși sursa, substanța ei organică de intelectualizată emoție și expresia ei norocos lapidară:

s'a ajuns în străinătate și cultul pentru sufletul românesc desbrăcat de orice valuri înșelătoare puse de cosmopoliții rațonaliști".

In cadrul tuturor acestor date, Petică putea, astfel, să spună pe drept cuvânt, despre Eminescu că „e înainte de toate român, s'a născut și a copilărit în țară. s'a îmbătat de doinele și de legendele străbune, s'a înflăcărat de un mare și înalt ideal național și l-a cântat în versuri minunate. Dar alături cu această personalitate a sa, strâns și intim unită cu dânsa, așa de strâns și de intim încât nu poate fi despărțită, e personalitatea lui Eminescu creiat la școala filozofiei germane, părtaș sincer și convins al lui Schopenhauer, adorator al Nirvanei indiene, pesimistul adânc și adevărat pe care l-a cunoscut lumea. Aceste două personalități așa de diferite prin natura și origina lor, s'au contopit într'una singură și poezia Eminescului a izvorât din această contopire. De aceea nu se poate spune că poezia sa este curat națională. Dar nu se poate spune nici că e cosmopolită. Ea este poezia izvorâtă din altoirea cugetării germane pe firea românească și într'însa se găsesc caracterele etnice ale celor două popoare care i-au dat naștere. In această poezie însă nu se află nicio urmă de cosmopolitism pentru motivul foarte simplu că niciodată cosmopolitismul n'a avut o existență în sine, ci a fost totdeauna o noțiune lipsită de sprijinul realității".

Socotim că această judecată este un act freudian „avant la lettre" prin care Ștefan Petică, indiferent de faptul că ea se aplica atât cât se aplica și lui Eminescu, s'a definit în primul rând pe sine, hotărâtor.

(Din prefața la ediția volumului de „Opere" de Ștefan Petică, ce va apare sub îngrijirea d-lui N. Davidescu, în editura „Fundațiilor Regele Carol II", de ziua cărții).

CARTEA FRANCEZA

JACQUES CHARDONNE:
Le Bonheur de Barbezieux
(„Stock"—Paris, 1938)

„Le romancier du couple" — cum i s'a spus d-lui Jacques Chardonne — a debutat în literatură cu un roman: **L'Epithalame,** ce n'a întârziat să-i aducă consacrarea și în care stilul, fără să se resimtă de șovăelile și stângăciile începătorului atingea dintr'odată perfecțiunea maturității artistice.

Fiecare din cărțile publicate de atunci, de scriitorul francez, — vreo zece la număr — a fost un nou „epithalam", un imn închinat iubirii și vieții conjugale. Dar un imn sui-generis, în care

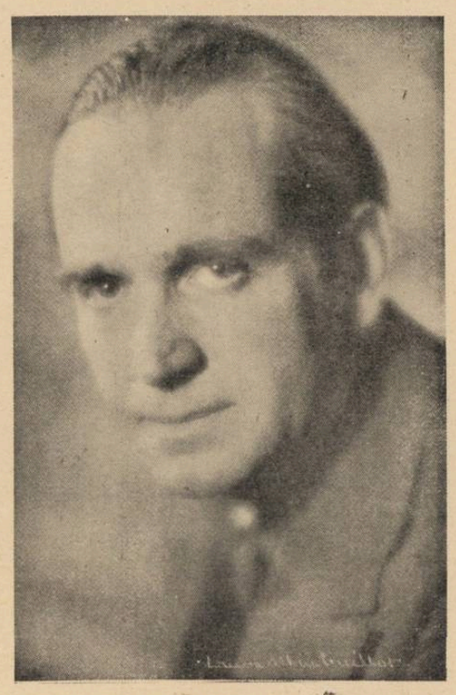

Jacques Chardonne

ne întâmpină nu lirismul radios al apologetului ci arta minuțioasă a unui analist lucid, pătrunsă de o nespusă simpatie omenească, delicată și tandră. In toate acele romane, același subiect: dragostea conjugală, din prima lui carte, — era reluat, cu stăruința pasionată a unei preocupări exclusive, care nu reține, din bogăția stufoasă și varietatea înfățișerilor vieții decât resfrângerea gândului unic, urmărit în desfășurarea lui lineară. Acestei împrejurări se datorește puternica unitate de atmosferă din romanele chardonniene, dar și monotonia unui aer de familie accentuat, lesne de recunoscut, căruia nici o adiere străină nu-i maculează ostenitoarea puritate.

In **Le bonheur de Barbezieux,** ultima carte de curând apărută a romancierului francez, nota de intimitate a scrisului d-sale e accentuată încă, prin caracterul autobiografic al paginilor astfel intitulate, dar nici o indiscreție nu vine să le tulbure limpezimea. Anii copilăriei și adolescenței, petrecuți la Barbezieux, în Charente, în apropierea localităților Cognac și Jarnac sunt evocați cu mai multă bogăție de amănunte decât epoca tinereții, ceea ce face ca uneori să avem impresia ciudată a unor „faux-départs", — încercări repetate și rând pe rând părăsite de autor, care s'ar pregăti, după ocoluri și schimbări de perspectivă prealabile, să se aștearnă drumului întins al unei opere „de lungă respirație". Dealungul acestor luminoase evocări, sunt unele destăinuiri și reflecțiuni prețioase care arată cât de intim amintirea primilor ani ai vieții se află difuză și încorporată organic în alcătuirea sufletească a omului matur și artistului, — cât de activ și emoționant e schimbul între naivele convingeri absolute — deși lipsite de sprijin material — ale copilăriei și îndoiala tulburătoare a celui care șovăe, chiar în fața mărturiilor acumulate ale talentului său.

„Nu mă gândeam decât la tragediile pe care le născoceam și la teatrul meu", — scrie într'un loc d. Jacques Char donne, despre îndeletnicirea care constituia obiectul unei înfrigurate predilecții a copilăriei sale.

„Această obsesie nu mi-a venit din cărți, nici dela vreun exemplu oarecare. Când vreau să-mi înfățișez vocația unui artist, mă gândesc la anii mei de copil și la această certitudine care nu m'a părăsit o singură zi din timpul tinereții mele, deși nu am scris nimic înainte de treizeci și cinci de ani.

Dar azi, când această credință și-a dat roadele, nu mai știu dacă sunt un scriitor. Ezit dinaintea fiecărei fraze, nu știu cât ele prețuesc, le sfârșesc repede. Mi se pare că n'am spus nimic și că n'aveam nimic de spus. Dacă nu aș fi fost încurajat, m'aș fi oprit numaidecât".

„Fericirea dela Barbezieux", sub a cărei invocare a fost scrisă cartea de față era rezultatul unui conformism social, practicat printr'un consens unanim și prin recunoașterea unei ierarhii firești, impusă de împrejurările vieții locale, care merită să fie cunoscute, pentru semnificația lor exemplară: locuitorii din Charente trăiau din vânzarea vinului acriu, puțin căutat, produs de pământul sărăcăcios al regiunii. In urma unei invazii de filoxere, acest isvor de venituri secase aproape de tot și amenințarea mizeriei părea de neînlăturat. Atunci ,prin stăruința încăpățânată și dragostea de lucrul bine făcut a familiei romancierului a luat ființă o industrie nouă, aceea a cognacului, a cărei prosperitate a putut să asigure multă vreme pe a locuitorilor din Cognac, Jarnac și împrejurimi.

Inegalitatea rangurilor și averilor și ierarhia socială decurgând din aceste împrejurări erau atât de firești și de necesare, încât nimeni nu se gândea să le conteste în numele unor abstracțiuni și utopii spulberate de observarea atentă și nepărtinitoare a realităților imediate. S'a spus de pildă, și se repetă, că instituția moștenirii are un caracter imoral, că încurajează lenea și vițiul:

„Moștenirea e poate criticabilă dintr'un punct de vedere abstract — răspunde d. Jacques Chardonne; dar comerțul de pe urma căruia trăiește societatea charenteză se sprijină pe vechi obișnuințe, necesare toate, și ar dispărea odată cu ele, fără ca vreo compensație să fie cu putință...

Puțin interesează dacă părțile nu sunt egale. Să legi de egalitatea averilor o idee de justiție înseamnă să prețuiești prea mult banul și să măgulești invidia care-i singură satisfăcută din aceste nivelări....

Dacă suprimarea averilor individuale și un regim social diferit ar putea ușura pe nenorociți, aș ști de care parte să mă alătur. Dar banul care e luat câtorva e pierdut pentru toți și în mizeriile cele mai aspre întâlnești un fel de vocație pentru nenorocire care face anevoios ajutorul când vine dela instituții colective atât de crud anonime și prea vaste pentru a se interesa de cazurile atât de variate, de subtile și personale, ale incapacității sau nenorocului".

Se va obiecta poate, că această judecată de artist are cusurul de a fi nepractică, deoarece problema socială e prea urgentă și prea dureroasă pentru a suferi amânarea pe care i-ar impune-o remediile parțiale și migăloase, aplicate dela un caz la altul. Dar nu se poate contesta noblețea și înțelepciunea atât de adânc și de omenesc înțelegătoare a cugetării acestui scriitor care e și un artist desăvârșit al expresiei.

ROBERT BRASILLACH: „COMME LE TEMPS PASSE..."

Autorul romanului **Comme le temps passe...,** cunoscut prin volumele publicate până acum: **Le voleur d'étincelles, L'enfant de la nuit, Le marchand d'oiseaux,** este și un critic literar care aduce în exercitarea acestei îndeletniciri nu numai finețe analitică dar și căldura comunicativă a unei puteri de simpatie înțelegătoare.

In literatura de creație a d-lui R. Brasillach, aceste însușiri sunt potențate până la expresia deplină și cea mai rotunjită, prin darul unei fantezii ușoare, ca o învăluire de vis.

Realitatea înconjurătoare, accesibilă observației oricui, formează miezul romanelor d-sale, al celui intitulat **Comme le temps passe...,** ca și al celorlalte citate, dar nu o realitate înregistrată fotografic, ci transpusă, elaborată până la transfigurare printr'o aură de nedesmințită și turburătoare poezie.

Personagiile care apar dealungul celor șase capitole sau tablouri ale ultimului său roman, în lipsa reliefului psihologic, se imprimă în amintire cu o putere de sugestie stăruitoare, ca niște grațioase și neuitate apariții diafane de feerie shakespeareană, sau de comedia dell'arte. Lipsa lor de individualitate concretă, ca și titlurile de semnificație simbolică ale capitolelor, dau acestei cărți o înfățișare ciudată și atrăgătoare, de caleidoscop poetic și joc gratuit. Ele se numesc — aceste capitole — „Creația lumii", „Vânătorii de imagini", Noaptea din Toledo", „Ispita", „Călătoria cea mare" și „Regatul orbilor". Vicisitudinile dragostei și peregrinările celor doi eroi, Florence și René, pierduți și regăsiți de-alungul vârstelor și împrejurărilor celor mai surprinzătoare sunt descrise cu un dar al fanteziei poetice care e cea mai prețioasă și delectabilă însușire a romanului „Comme le temps passe..."

— m. n. —

URA! SUNT AVANSAT

de VALERIU MARDARE

Intârziasem câteva minute.

— Iar au ridicat condica! — mă gândeam, cu ciudă.

De-o vreme trăiam numai sub teroarea amenzilor, la instituția particulară unde lucram.

Cinci minute dacă treceau peste oră, șeful de birou îți și desena, în locul unde trebuia să semnezi, un șarpe gros și ondulat, de cerneală.

Câte odată găseai în dreptul numelui și doi șerpi sau chiar mai mulți, încolăciți într'un frumos buchet, ca și cum dacă ar fi fost numai unul, l-ai fi putut face, cine știe cum, să nu mai existe.

Dar un biet funcționar ca mine nu se putea transforma într'un înghițitor de șerpi.

In clipa când începusem să urc scările dela intrare, dintr'un automobil oprit în fața lor coborî sprinten domnul director general.

Alt ghinion!

Bine mai începeam ziua...

Te pomenești că, pe lângă șerpi și poate chiar amenda cu care mă aștepta șeful de birou, directorul general mai mă și concediază...

Neputând să mai dispar în nici un chip din calea lui, l-am salutat cât mai respectuos și i-am făcut loc să treacă spre ascensor.

El mi-a răspuns la salut, zâmbind și, intrând în ascensor, a lăsat ușa deschisă ca să-l urmez... tocmai când încercam bucuros să mă strecor pe scări.

Am intrat în... cușca leului, tremurând, cu inima cât un purice.

Directorul general zâmbea însă, binevoitor.

Din înălțimea staturii lui, în timp ce ascensorul urca, șeful meu suprem mă privi întâi în treacăt, apoi atent... și zâmbi mai larg.

— Dumneata ești Alexandrescu, Ștefănescu... sau așa ceva, dela comptabilitate? — încercă el, scrutându-și memoria, să mă identifice.

Cu burta suptă ca să nu-l ating cumva, cu respirația grea, răspunsei:

— Exact, domnule director general, sunt Bratu, dela... registratură.

Directorul general nu se supără de confuzie.

Cu același zâmbet pe buze stăruia să mă învăluie într'o privire tot mai liniștitoare.

Ghiceam că îmi cântărea sărăcia.

— O duci greu?

— Potrivit... — minții.

Directorul general făcu „hm!", apoi, după o mică pauză, începu să repete în șoaptă, ca un școlar lecția când simte că profesorul s'apropie cu degetul, în catalog, de numele lui:

— Bratu... Bratu... da, da... Bratu... Dumneata faci parte dintre funcționarii buni, după câte îmi amintesc?...

— Se spune... uneori, domnule director general — răspunsei modest.

— Da, da... chiar dintre cei mai buni. Ce salariu ai?

— Trei mii, domnule director general.

— Cât!?

— Trei...

— Păi cum să n'ai figura asta palidă și amărîtă. De când n'ai mai fost avansat?

— De... nici odată. Sunt cu leafa de la început, de patru ani... și am nevastă și un copil...

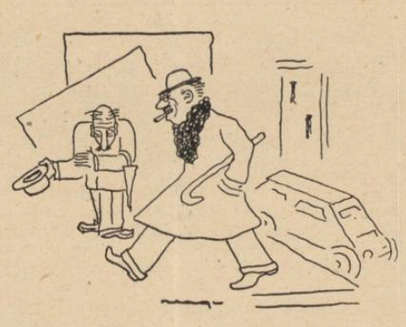

— Auzi, auzi!... Desigur că ești pus pe tabloul de înaintări care s'a întocmit acum?

— Nu cred. Ași fi aflat și eu...

— Nu se poate... nu se poate. Am să cercetez... făcu directorul general, clătinând capul cu energie.

Ascensorul își terminase cursa. Am deschis ușa și m'am strâns și mai mult în mine, așteptând să-mi iau, peste câteva clipe, respirația normală.

Dar după doi pași, directorul general se 'ntoarse din drum:

— Am să cercetez faptul chiar acum. In orice caz, ți-am mărit salariul cu două mii de lei.. Dela întâi ale lunii vei primi cinci mii de lei pe lună. Așa. Și te felicit, domnule Bratu! Bună ziua...

Uluit, nici nu mă gândii să răspund ceva.

De-abia când directorul general dispăru, îngânai un ,să trăiți!" și 'n clipa următoare năvălii ca o furtună în birou:

— Ura! Sunt avansat...

— Ce mai e nou? — întrebă directorul general, lăsând pardesiul și pălăria în mâna ușierului, pe subdirectorul care tocmai intrase pe o ușă laterală ca să-i dea bună ziua.

Dar acesta n'avu timp să răspundă, căci directorul continuă:

— Apropos, ca să nu uit. Notează-ți și trece-l pe tabloul de avansați, cu cinci mii de lei pe lună, pe funcționarul Bratu, dela registratură. E un element capabil și cuviincios. I-am dat două mii de lei în plus.

— Cred că n'ați făcut bine, domnule director general! — îndrăzni să riposteze subdirectorul.

— De ce?

— N'avea nevoe... Bratu e un funcționar modest, care era bun la locul și cu salariul ce-l avea înainte. Acum nu se mai știe cum se va comporta... Dar însfârșit, dacă ați hotărît d-voastră...

Directorul general se uită lung la subdirector și schimbă vorba, contrariat.

Svonul avansării lui Bratu se răspândi însă ca fulgerul prin toate birourile.

De-abia ieși subdirectorul și 'n urma lui intră la directorul general directorul comptabilității.

Acesta începu grav:

— Domnule director general, mi s'a comunicat că ați dat ordin să sporim cu două mii de lei salariul unui „oarecare" funcționar dela registratură?

— Exact. Lui Bratu.

— Domnule director general, îndrăznesc ... cred... trebue să vă spun că este o avansare cam... neobișnuită. Două mii de lei deodată nu s'a acordat decât în cazuri excepționale, unor funcționari deasemeni excepționali. Sunt la noi atâția cari se vor socoti jigniți prin această avansare a lui Bratu. Funcționari de carieră, cu merite, cu drepturi câștigate... E nevoe de păstrat o proporție, altfel subalternii vor pierde încrederea în putința de apreciere a șefului lor. Și-apoi chiar bugetul instituției noastre n'ar putea suporta...

Gândiți-vă și d-voastră....

Directorul general ciocănea nervos cu degetele în cristalul biroului.

Meditâ un răstimp în tăcere, apoi ridică ochii spre șeful comptabilității:

— Poate ai și d-ta dreptate. Să i se reducă avansarea lui Bratu la o mie de lei. Patru mii lunar.

— Așa mai merge, — făcu directorul comptabilității, înclinându-se și se îndreptă spre ușă.

Nu trecu mult timp și în biroul directorului general intră șeful personalului.

După două trei fraze, el aduse vorba despre noua avansare.

— Am auzit că i-ați făcut lui Bratu cinci mii de lei pe lună?

— Numai patru — îl corectă directorul general.

— Chiar și patru e... mult! — protestă șeful personalului. Pentru protejatul meu, care știți bine, mi-e oarecum rudă, vă rog de-atâta timp să-i măriți salariul cu o mie de lei...

— Vorbiți de... Elvira Vasilescu?

— Da.

— Cât are pe lună?

— Acum are cinci mii.

— Și când a fost avansată ultima oară?

— Tocmai cu vre-o trei luni în urmă.

— Apoi vezi? — explodă triumfător, directorul general.

— Da, dar ea este o funcționară eminentă, fată de familie... D-voastră ar trebui să vă îngrijiți de cei cari vă sunt mai aproape, nu de un pârlit dela... registratură. Alte cheltueli are o fată tânără ca Elvira Vasilescu și alt aspect dă instituției noastre prezența ei aci. Ce aport real ne aduce Bratu ca să-l avansați cu o mie de lei? Sunt destui alți funcționari cari au nevoe de salarii mai mari și eu v'am citat cazul domnișoarei Vasilescu fiindcă m'am ocupat mai de aproape de el și fiindcă, de, lucrează cu mine. De aceștia trebue să țineți seamă când sunteți dispus să faceți un gest generos. In orice caz, domnișoarei Vasilescu i se cuvine această...

— Nu-l mai avansez pe Bratu — îi tăie vorba directorul general. Rămâne cu vechiul salariu de trei mii de lei.

— Vă mulțumesc, domnule director general! —răspunse șeful personalului, ca și cum ar fi fost avansată domnișoara Elvira Vasilescu.

Șeful biroului unde lucra Bratu se făcu a nu fi auzit strigătul vesel al subalternului: ura! sunt avansat...

Pufni un timp cu nasul în hârtii,

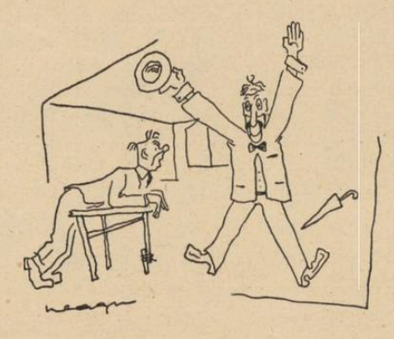

trânti sertarele de câteva ori, apoi își întocmi în grabă un dosar cu câteva acte și ieși cu el sub braț, încruntat.

Dosarul era un pretext ca să poată pătrunde la o oră atât de matinală în biroul directorului general.

Pe buzele acestuia nu mai flutura acum nici un zâmbet.

După ce-i întinse la semnat mai multe acte pretinse „urgente", cu lămuririle necesare, șeful lui Bratu spuse așa în treacăt:

— Mi-ați înebunit un funcționar astăzi de dimineață, domnule director general.

— Eu!? — se miră superiorul.

— Da, registratorul. A intrat în birou țopăind, cântând, aruncând cu pălăria în aer... Mă rog, nici nu mai știa ce e cu dânsul. Mi-a tulburat tot biroul, funcționarii. Pretindea că s'a întâlnit cu d-voastră în ascensor și i-ați mărit leafa cu două mii de lei pe lună.

— Nu i s'a mărit cu nimic leafa — preciză directorul general, rece.

— Mă miram și eu, domnule director general... — se înveseli șeful lui Bratu, nevenindu-i totuși a crede. De altfel e cel mai dezordonat funcționar — continuă el. Mi-i strică și pe ceilalți. Vine la serviciu numai cu întârzieri. Are o grămadă de amenzi.

— Amenzi?

— Da, da, amenzi — se încălzi șeful, văzând că directorul general se interesează (prin urmare tot era ceva adevărat cu avansarea!). Amenzi, adică vreau să spun întârzieri la slujbă. Pe urmă lucrează fără nici o atenție. Incurcă actele. O, Bratu este un element care nici nu are ce căuta într'o instituție ca a noastră. Chiar mai zilele trecute a făcuat o greșală depe urma căreia era să păgubim. Noroc că am intervenit eu la timp. N'am vrut să vă mai aduc cazul la cunoștință ca să nu vă mai supăr. Dar Bratu, după mine, e bun de cu totul altceva decât de slujbaș. Intr'o zi cine știe ce boacănă mai face... să n'o mai putem repara nici cum!

Directorul general, după ce ascultă până la capăt raportul verbal, tuși și își îndreptă ochelarii.

— Auzi colo! — se încruntă el, sever. Nici nu știe să umble cu actele, vine târziu, strică funcționarii și... mai are și pretenții la avansare! Asta nu s'a mai pomenit la noi...

Luând apoi o filă de hârtie, directorul general scrise apăsat, cu creionul roșu:

„Funcționarul Bratu dela registratură este concediat pe ziua de 1 cor."

El semnă complect, adăugă data și întinse fila omului din față:

— Poftim, asta-i avansarea pentru care funcționarul d-tale „țopăia" prin birouri. Ia-o d-ta spre executare...

CERAMICĂ

Fântânarii adună seara prin căldări...
Stele — inimi de cetăți stinghere —
Desghioacă ploape peste gări,
Să privească 'n mânăstiri cu maici și miere...

Ți-a rămas copilăria semn
— Alb presată între foi de carte —
Cu poveștile crestate 'n lemn,
Cu păpușile de piatră sparte...

Colier de toamnă — unde stai —
O să-ți cadă 'n noaptea de mătasă,
Luna blondă — strop imens de ceai —
Să-ți deștepte molii mari prin casă...

Doamne, Doamne... Câte nopți târzii!...
Ceasul dimineții când o bate 'n soare,
Leapădă-ți tristețea — rouă grea prin vii —
Mâine să ți-o bea văcarii din ulcioare...

DUMITRU LIUBEN

Cărți streine

THOMAS MANN — AVERTISSEMENT A L'EUROPE.

Ajunsă la a șasea ediție, culegerea aceasta a câtorva texte ce au făcut vâlvă, nu mai este nouă.

Atitudinea politică a domnului Thomas Mann este prea bine cunoscută, precum și meritele sale literare.

Avertissement à l'Europe este o carte de atitudine politică și nu pentru această atitudine înțelegem să o semnalăm. Socotim însă că dincolo de răfuielile domnului Mann cu actualul regim din Germania, viețuiește în textele sale un puternic atașament pentru tot ce se numește valoare spirituală, o reținută indignare împotriva oricărui atentat la demnitatea omenească și la libertatea gândului.

Intru exprimarea acestor sentimente domnul Thomas Mann află cizelări de antologie.

Pentru ele, cartea apărută la Galimard trebue să fie citită de orice intelectual.

D. H. LAWRENCE — JACK DANS LA BROUSSE (Tradus în limba franceză de Lillian Brach).

O carte prea puțin cunoscută.

Un personagiu în plictiseala căruia obsesia sexuală, eterna obsesie a lui Lawrence, rămâne permanentă și determinantă.

In jurul lui o lume întreagă. Dinamică, trepidantă, stufoasă.

Un roman care fără a depăși scrierile ce i-au făcut renumele, completează profilul lui Lawrence.

DR. FREDA UTLEY — LE JAPON AUX PIEDS D'ARGILE.

Un text ce a făcut mare ecou în America, un text de grave divulgări, o carte interzisă în Japonia.

CRONICA DRAMATICĂ

de **CICERONE THEODORESCU**

„Culcă-te în patul meu", „Strânge-mă la sânul tău" sau „Sue-te în capul lui"

Doi populari și ingenioși comici ai ecranului — ingenioși spre deosebire de cei ai scenelor noastre, cari sunt mai de grabă populari, fără „și"... — se duc la cofetărie și întreabă pe rând :

— Aveți cataifuri ?
— Nu mai avem.
— Dar torturi aveți ?
— Nu mai avem nici torturi.
— Poate aveți indiane ?
— Nici indiane nu mai avem ! !
— Și... ce nu mai aveți ?, întreabă suszișii, în loc să se înfurie și să exclame : de ce nu dați faliment atunci ?

●

Cu teatrele noastre se întâmplă la fel, acum la început de vară plină când „stagiunea" își usucă la soare ultimele drojdii :

— „Ionescu G. Maria" se mai joacă ? ne întreabă un cititor din provincie, se vede treaba amator de Fodor Laszlo în versiune românească.

— Nu se mai joacă.

— Dar „Madame Sans Gêne ?" (îl vedem interesându-se mai departe).

— Nu se mai joacă nici Madame Sans Gêne.

— Și ce nu se mai joacă ? ar fi în dreptul său să ne întrebe cetitorul din provincie, ca să fie sigur că e la adăpost de orice pericol și că poate, foarte liniștit, să ia un bilet cu reducere și să vină la București.

Intrebarea lui ne-ar dumiri.

L-am preveni totuși, că oricât ea ne-ar dovedi (odată mai mult) că frica e capabilă să păzească pepenii, nu e mai puțin adevărat că de ce ți-e frică nu scapi.

Ba încă ți se întâmplă să te frigi cu iaurtul mai de-afurisenie decât cu supa...

După această raită — căreia nu i-am refuzat, pentru plăcerea jocului, adulmecările și sugestiile de vacanță — prin lumea fără fard a proverbelor, să ne oprim, bineînțeles, din nou la măștile noastre.

In adevăr, ce se joacă e ca și cum nu s'ar juca.

Balivernele dialogate, sosurile comedioarelor pipărate pe gustul publicului de vară, taifasurile vodevilești preparate cu „mujdei" sau aromele grătarului cu mititei injectate textelor de circumstanță — cui ce strică și pe cine cu ce supără, nu ?

„Culcă-te în patul meu", „Strânge-mă la sânul tău" sau *„Sue-te în capul lui"* sunt tot ce poate oferi ca nivel artistic, acest soiu de teatru zis distractiv și presupus inofensiv.

Reclama lui inundă azi zidurile bucureștene și coloanele ziarelor.

Nu suntem deloc moraliști în sensul pe care alții au avut destulă grijă ca să-l compromită și, implicit, să ne ferească de asemenea foarte discutabile „poziții spirituale".

Bunul simț elementar și culoarea normală a obrazului, au însă — respectiv — a se întuneca o idee și a roși puțin de umbra rece a plictiselii sau, după temperament, de vaivătaia iute a indignarii.

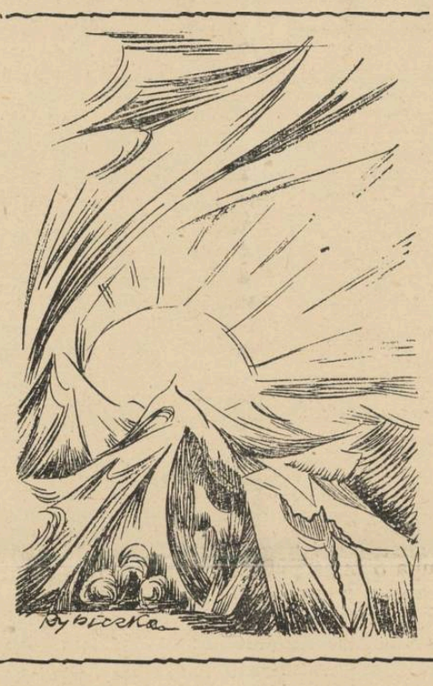

„Culcă-te în patul meu" se conjugă prea direct cu obscenitatea cea mai absolvită de vreo urmă de necesitate artistică.

Indemnul e strict comercial, face bine pe afiș și aduce lume la cassă.

„Culcă-te în patul meu", „Ține-te de gâtul lui" sau *„Bagă-te în fusta ei"* dacă nu s'ar chema ca sunt tipice titluri de comedii bucureștene estivale, adică mă rog dumneavoastră „piese de teatru", vă asigur că ar fi provocat imediat un enocm scandal în tabăra moraliștilor.

Imaginați-vă un roman sau nuvelă cu un asttel de titlu : n'ar fi fost autorul, deîndată, infierat cu roșu, dat sdravăn în tarbacă și trimes plocon parchetului, pentru atentat la moralitatea publică ?

Diferența e sensibilă, vom recunoaște: un asemenea roman n'ar avea decât într'un an (oricât de bine se desface marfa de soiul ăsta, scrisă sau vorbită)... „tirajul" pe care-l atinge o asemenea piesă de teatru, într'o lună !

Un motiv în plus ca să ne declarăm amici ai *„artei libere de orice constrângeri"*.

Nu nădăjduim — și firește cu atât mai puțin nu cerem să se purceadă — la vreo măsură, din partea ministerului educației naționale sau din partea ministerului artelor.

Așa ni se cuvine. Și așa se cade: să acceptăm și să nu crâcnim. Poate că, în vreun fel ciudat, întors și absurd, pentru toți aceia care au scris cândva un rând, sau au luptat (la vremea lor) cu riscuri pentru intangibilitatea „libertății artei", este aici și este acesta prilejul de a pătimi pe acolo pe unde (dintr'un nobil, o fi fost !, exces) au păcătuit.

Să ne punem cenușă în cap, iubiților, și — vorba ceia — să ne... culcăm în patul pe care ni l-am așternut !

Poșta redacției

Răgălie Constantin. — Versurile dvs. sunt inspirate de o simțire sinceră, care ne-a mișcat. Continuați să scrieți, și mai ales citiți multă, foarte multă poezie. Așteptați cu încredere ceasul, care nu va întârzia, al maturizării în deplinătatea semnificației și a expresiei personale armonios rotunjite.

Faceți-vă din versurile acestea, ale unui poet celebru, un îndreptar de viață lăuntrică, de rigoare și disciplină severă :

Patience, patience,
Patience dans l'azur
Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr.

Simon Crețu. — Nu se poate publica.

Carol Czenkner. — Versurile pe care ni le-ați trimis nu pot fi publicate. Forma e neîngrijită, exprimarea prea de-adreptul, prozaică. Mai încercați.

Victor Gh. Bălănescu. — Arta poetică presupune constrângere critică, adică tocmai ceea ce vă lipsește dvs., care vă lăsați „furat" de versuri confuze ca acestea :

Icoane vechi, ce mai trăesc,
In cartea amintirii !
In gând de sloi se răscolesc,
Spre calea revenirii.

Evitați mai ales bâlbâiala, atât de supărătoare, în poezie.

Lucian Ianculescu. — „Modeste" sunt „lucrările" dvs., dar „stilistice" nu prea. Nu vă îmbătați de vorbe aruncate vraiște pe hârtie. Exprimați-vă simplu, elementar și mai ales corect. Ce înseamnă: „Neamul acesta, în toată vitregia istoriei, a avut mântuitorii lui. Ar fi nedrept să-i se dea (?) dreptul la viață și că-i (?) se fure dreptul de a-și ridica spiritul până la moralitatea ideală. In acest scop, (în care scop?, n. r.), m'așî simți onorat dacă, pe lângă prețioșii dumneavoastră colaboratori, a-ți îngădui să contribui și eu...", etc.

Gheorghe V. Zaharia. — Ne cereți — vorba poetului — „un lucru prea cu neputință", adică, în termenii dvs., „un îndemn de mergere înainte sau de oprire". Veți fi citit poate, „Scrisorile" lui Rainer Maria Rilke, adresate unui tânăr poet, de curând apărute în traducere franceză, la editorul Grasset. Spunea în una din ele — citez din memorie— : „Dacă simți că nu ai puteà trăi fără să scrii, atunci organizează-ți viața în jurul acestei preocupări esențiale". Indemnul sau încurajarea nu trebue să le așteptați dinafară, dela altcineva, oricine ar fi acela.

Scrisul, în măsura în care e simțit ca o nevoe organică de expresie nu poate fi decât o chestiune intimă, strict personală. Cât despre o „dreaptă judecare" a versurilor ce ne trimiteți, iată : „Tinerețea mea"... și „Noapte albă" ne-au plăcut mult, mai ales cea de-a doua pe care o vom publică. Vă rugăm să o transcrieți citeț și să ne-o retrimiteți. Exprimarea e încă prea directă, dar puterea de sugestie a poeziei este remarcabilă.

— **n.** —

De ce a demisionat d-nul Totoiu de la Ateneul Popular

de **NICOLAE RADU**

Orășelul V. este o localitate din Nordul Moldovei, așezat între dealuri și străjuit de ruinele unei cetăți de pe vremea lui Ștefan cel Mare.

Mai are câteva biserici istorice, este luminat cu electricitate (dela orele 17 până la 7 dimineața) are doi coiffeuri de dame, un restaurant — cafenea-bar, unde Sâmbătă seara se adună toată protipendada orașului, în frunte cu d-l Totoiu, președintele judecătoriei mixte, cu doamna, discutând chestiuni înalte.

Ca orice urbe care se respectă, are și un Ateneu popular, unde se țin conferințe, se joacă teatru și chiar se face muzică de cameră, când cei patru frați profesori universitari, cari compun quartetul, nu sunt certați.

Am uitat să spun că mai viețuesc și doi pârliți de librari, pe numele lor Weiner, și că fac mare dever toamna, când începe sezonul școlar.

Mai țin ei așa, ca pentru orice eventualitate și câte o carte de literatură; mai cumpără „Ateneul", domnul Velapescu, președintele Ateneului și belfer de limba română, ori vreun pricăjit de funcționar care nu face parte din elită.

Personagiul principal al urbei, resortul cum s'ar zice, este conu Fănică Velapescu, vecinic tânăr, mereu amorezat, totdeauna în căutare de „ceva nou" pentru Ateneu. Și are noroc, găsește mereu câte ceva pentru satisfacerea gustului selectului public. Ori îl aduce pe Liviu Rebreanu la o șezătoare, ori vreun profesor universitar să conferentieze, sau cu trupa de teatru bine condusă îi arde un sectacol „mai ceva ca la Capitală'.

In anul acela îi intrase lui în cap că trebue să-l aducă pe marele romancier și poet al tinereței, T. I. să vorbească la o șezătoare. Odată invitat, romancierul nostrul nostru nu s'a lăsat mult rugat, anunțându-și sosirea pentru 1 Martie.

Noutatea se știa de pe la jumătatea lunii Ianuarie, așa că lumea și în special cucoanele, să se poată pregăti. O rochie nouă, comandată la Dubary, la Cernăuți (să plesnească a lui Dughelaru prefectu) ori domnul Păștuleanu, zugravul de biserici, intitulat „pictor" să poată termina tabloul marelui scriitor, executat „bust stând jos" și care urma să i se predea în ziua festivalului, de cele două fetițe ale comisarului Poponete.

Intre timp, se țineau conciliabule la „Ateneu" în fiecare zi, cum să i se facă primirea. Se emiteau opinii, unii ziceau să-l aducă în trăsură cu caii deshămați dela gară în oraș cam vreo patru km., elevii de liceu urmând să ia locul cailor. Colonelul comandantul regimentului era de părere să se înhame 15 plotonieri majori cu gorniștii în frunte și să-l aducă astfel în pas de defilare până în oraș.

„Știi mon cher, e mai triumfal".

S'a renunțat și la această idee căci un ofițer a opinat că nu știe precis dacă celebrul scriitor este ofițer de rezervă.

Directoarea dela liceul de fete, venise cu ideea să fie adus într'un car țărănesc, împodobit cu scoarțe românești, iar de pereții carului să fie prinse toate operele autorului. Să se aleagă 20 dintre fetele cele mai voinice, cari să tragă carul.

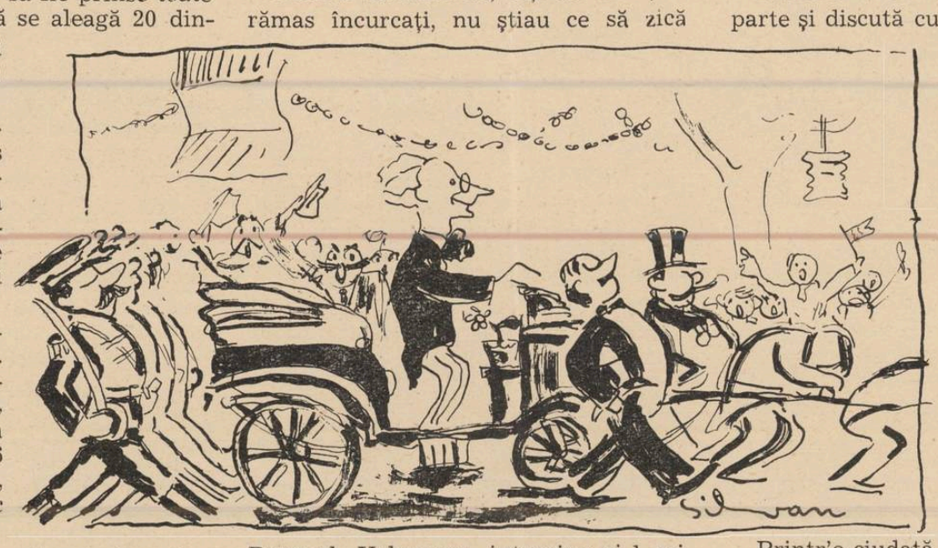

In sfârșit s'a hotărît ca să fie adus cu trăsura lui Ungarisch, ca fiind cea mai bună din localitate, la care să se înhame 15 băeți și 10 fete.

Hei ! dar acum începe partea grea. Bine, de adus îl aduc până în oraș, dar ce fac cu el dela ora 17 până la 16 ceasuri a doua zi, când va avea loc conferința.

Tot conu Fănică i-a dat de hac și acestei dificultăți. Va aranja un ceai în saloanele d-sale, invitând comitetul Ateneului, când va cânta corul afară la geam. (Dă-i încolo că prea e mulți ca să-i chemi în casă, insinuă colonelul). Toată lumea este de acord. D-l Totoiu însă devine agitat. Ochelarii îi joacă pe nas. Tremură. Și în timp ce conu Fănică vorbește, etalează programul, înșiră invitații, d-l președinte al judecătoriei mixte scoate verigheta de pe deget, lucru neobicinuit de grav la dânsul, o învârtește de două trei ori, o pune la loc, adresându-se președintelui :

„Mă rog, dacă nu supără întrebarea mea, acest domn, cum i-ați spus că-i zice, nu-mi este un necunoscut, că eu pot pentru ca să spun, că nevasta mea, dacă citește o carte, când viu de la judecătorie, mi-o povestește și mie. O fi mare scriitor, nu zic ba, că-l știu și copiii dela școală, dar așa în societate are vreo situație? Că eu sunt cineva și nu pot pentru ca să stau alături de lume amestecată"

Pentru un moment, toți au tăcut, au rămas încurcați, nu știau ce să zică Domnul Velapescu intervine și-l asigură că în afară de meritul de a fi mare romancier, mai este și un avocat cu renume, foarte bun penalist.

D-l Totoiu răsuflă ușurat și promite tot concursul.

Vine și ziua cea mare.

Ateneul „George Enescu" în tot completul lui la gară. Flori, urale, discurs de bun venit, elevii îl iau pe brațe și fug cu el la trăsură. Programul se execută întocmai și iată întreg alaiul la casa lui conu Fănică.

Aci, după prezentările de rigoare și examinările amănunțite pline de comentarii în surdină, se așteaptă sosirea ceaiului spre a desmorți pe drumețul plin de lapovița de afară și să se dărâme baricadele.

— „Vai dragă, ce subtil e !" exclamă doamna Cismărașiu, soție de căpitan cu vechime și cu școala de informații făcută.

— „Am auzit că nu trăește bine cu nevasta" își dă cu ideea d-ra Smadu de la orfelinat.

Romancierul nostru stă stingher la o parte și discută cu conu Fănică programul de a doua zi.

— „Care va să zică d-voastră sunteți, cum să zic și avocat" caută să se asigure domnul Totoiu intrând direct în chestiune. Dar doamna Velapescu își face apariția urmată de două servitoare aducând gustările. Servește fiecăruia lângă ceașca de ceai, pesmeciori, câteva tartine și o felie de tort.

Afurisitul de tort. Printr'o ciudată întâmplare, pe farfurioara doamnei Totoiu, delicioasa prăjitură este lipsă la apel, deși d-l judecător lansase la un moment dat, un mandat de aducere în ultimă instanță, prin sticlele ochelarilor.

A fost cu intenție sau nu, această îndeplinire a procedurii, nimeni nu ar putea să o spună cu precizie. Cert este că tocmai d-sale i se făcuse un astfel de afront.

Doamna depune frumos farfuriora pe măsuța de alături, apucă încetișor cu două degete mâneca dreaptă a soțului și cu ochiul stâng îi arată dosarul depus în plină ședință cu piesa principală lipsă. Buzele îi șuieră subțire ca o lamă de oțel.

— „Muți, aiasta nu o pot tolera".

„Omisiune voliționala, curtea se retrage în ședință secretă spre a delibera" murmură tăios judele.

Ca svârliți de un arc, ambii se ridică și după un rămas bun ostentativ, se îndreaptă spre ieșire.

Toți rămân stupefiați, se întreabă din ochi ce s'a întâmplat.

Gazdele conducând spre ieșire simandicoasa pereche, după repetate încercări de a-i reține, nu obțin nici o lămurire.

Romancierul își soarbe încetinel ceaiul aromat, cu ploapele ușor lăsate și se gândește undeva departe. Ce știe el de miile de drame provinciale, poate nu va afla niciodată nedreptatea la care este supus un președinte de judecătorie. Sigur că nu va ști niciodată de ce familia Totoiu n'a fost în sală în ziua conferinței. Dar domnul Velapescu a fost curând lămurit sub forma unui bilețel astfel conceput :

Domnule Președinte,

Subsemnatul Pahomie Totoiu președinte al Judecătoriei Mixte din V. demisionez din funcția de vice-președinte al Ateneului popular „George Enescu" ca unul a cărui soție a fost ultragiată cu intenție de ceaiul oferit în casa dvs. față fiind și d. I. T. marele avocat.

Semnat Pahomie Totoiu
Preș. Judecătoriei din V.

Iată lămurirea misterului în ceea ce privește lipsa d-lui Totoiu dela orice manifestare culturală din V

CONCURS PENTRU TEXTUL UNEI POEZII

Comitetul corurilor lucrătorilor tipografi din Cluj, Sibiu și Timișoara publică concurs pentru textul unei poezii cu caracter social, care să poată fi pus pe note. Textul poate fi scris în formă de imn, marș sau operă artistică și să nu depășească 16 rânduri.

Lucrările trebuie să fie originale și să nu fi fost publicate. Pentru cele mai bune se acordă următoarele premii : premiul I : 1200 lei, premiul II : 600 lei, premiul III : 300 lei.

Pentru lucrările însoțite de compoziție muzicală se acordă două premii : premiul I : 1500 lei și premiul II : 300 lei.

Concurenții vor trimite lucrările lor prevăzute cu „motto" (iar în alt plic pe care vor scrie același „motto", adresa exactă a autorului) cel mai târziu până la **1 August a. c.** pe adresa : **George Urzică, Cluj, strada Memorandului 23, Căminul Gutenberg,** indicând pe adresă : „Lucrări pentru concurs".

Lucrări premiate la concursurile soc. „Tinerimea Română"

Cum vedeți o sănătoasă desvoltare a limbei literare?

Sincer vorbind, întrebarea aceasta mi-am pus-o încă de când am făcut primii pași în studiul literaturii noastre.

Imi aduc aminte de gimnastica mintală pe care o făceam când era vorba să prind înțelesul uneia din frazele textelor vechi maramureșene, sau chiar mai târziu când citeam fragmente din **Palia dela Orăștie** sau scrierile lui Coresi.

Imi dădeam seama că acele fraze, în adâncul lor cu un înțeles deplin, ascundeau o gândire mai clară. Fraza aceea stângace, plină de forme arhaice sau de cuvinte împrumutate din alte limbi, mi-a făcut impresia unui om care a fost îmbrăcat cu niște haine prea mici pentru el; prin definiție, limba literară este limba operelor scrise care la rândul ei, pentruca să fie literară, trebue să fie bogată, clară, unitară, estetică; ori, limba acestor texte se caracteriza prin opusele acestor condiții: sărăcie, neclaritate, provincialisme.

In clasa opta mi-am dat seamă, după ce făcusem la curs drumul evoluției limbii literare, că îmi erau absolut necesare cunoștințele căpătate în clasa șaptea și într'a opta, pentru a putea răspunde (cu mai mult sau mai puțin noroc de a mă apropia de adevăr) întrebării care formează titlul acestei lucrări scrise.

Am văzut, spun, cum s'a pășit încet, încet la câștigarea, la început desigur într'o măsură mai mică a fiecăreia dintre calitățile absolut necesare unei limbi literare.

Am văzut ce au însemnat scrierile lui Coresi care a impus graiul muntenesc, prin număr și circulație, celorlalte graiuri.

Am văzut ce au însemnat cronicarii în direcția bogăției și claritații limbii literare.

Am văzut ce au însemnat acei scriitori cari alcătuiau mănunchiul numit „Școala critică moldovenească" în direcția bogăției, a grijii de a realiza frumosul și prin limbă, a claritătei.

Am văzut lupta titanică purtată de „Junimea" pentru a forma o limbă literară estetică și unitară.

Am admirat în mijlocul acestei minunate „Junimi" grija de frumos a lui Odobescu (cu toate că nu trebue considerat ca un junimist propriu zis), am rămas înmărmurit în fața versurilor aceluia care prin darea în cea mai mare măsură a tuturor calităților cerute unei limbi literare, bogăția, claritatea estetică, unitatea limbii sale, își merită pe drept cuvânt titlul de „creator al limbii literare românești", Eminescu.

Am văzut lupta de apostol a lui Maiorescu contra acelora care își închipuiau că limba este un instrument, un mijloc ca culorile în pictură sau sunetele în muzică, de a reda frumosul. Ei neglijau adevărul că o limbă este un organism viu care are evoluția sa proprie, evoluție care nu poate fi grăbită decât de un geniu ca al lui Eminescu.

Am văzut perfecția, până la fanatism în ce privește forma, la Caragiale, am văzut izvorul prin care curgea graiul viguros al poporului, care a fost Creangă, și alții, și alții, Slavici, Delavrancea, Iosif, Zamfirescu, nume care înseamnă tot atâtea capete ce în afară de prinosul de gândire adus literaturii noastre, au și o contribuție (fiecare într'una sau mai multe direcții) la evoluția limbii literare.

Am crezut necesară această privire în urmă, în evoluția limbii literare, pentru a-mi aduce în minte unele elemente și date, realități de care, necesar, trebue ținut seamă înainte de a răspunde întrebării.

De fapt răspunsul este format din câteva concluzii logice a celor constatate în decursul veacurilor:

a) Dacă limba în general este un organism viu, apoi cu atât mai mult limba operelor scrise, adică limba literară.

O sănătoasă desvoltare a limbii noastre literare, în viitor, este în strânsă legătură cu această realitate, căci în nici un caz nu trebue limba literară concepută în „Academii" și apoi impusă celor ce sunt chemați a o întrebuința; limba literară trebue (așa cum nu au făcut latiniștii) constatată de „Academii" sau „cercuri literare". Ea trebue impusă de opere. Limba lui Eminescu cu toate formele ei noi (ex. **genune)** s'a impus nu datorită unor dispoziții ale Academiei ci numai datorită operei lui.

b) Limba literară a plecat ca la orice limbă literară dela acel „sermo vulgaris", adică dela graiul poporului. Am văzut în ce măsură și-au căutat izvoare de graiu poporan cei cari au avut o contribuție reală, la formarea limbii literare. Deci, în viitor, tot așa cum au făcut mândriile noastre literare în trecut, limba literară nu trebue să se depărteze de graiul viguros, mai sărac poate, dar specific nouă, al poporului. Altfel ajungem sigur la acele limbi fundamentale deosebite, ca în Grecia (situație în contra căreia se luptă acolo) Franța, Germania. Să păstrăm măcar acest lucru invidiat de streini, unitatea limbii noastre.

c) Limba trebue îmbogățită desigur, dar această îmbogățire trebue făcută așa: numai după ce te-ai adresat isvorului de limbi al poporului, alergi la un neologism, la o formă absolut necesară căreia nu-i găsești corespondent în limba poporului, și aceste cuvinte străine, trebue adaptate specificului nostru, limbii noastre.

Intrebuințarea barbarismelor e o dovadă de superficialitate.

In încheere, cred că în viitor limba literară trebue să se desvolte numai în cadrul tradiției. specificului, și încă odată, specificului nostru național.

Fiecare generație, fie ea biologică sau spirituală, are această datorie.

IONAȘCU PETRE
Elev cl. 8-a, Liceul militar, Iași

Care dintre curentele literare sub care s'a desvoltat literatura românească le preferați și pentru ce?

Dacă în trecut scriitorii români din toate provinciile României Mari au dat directive pentru epocele în care ei au viețuit, arătând drumul, pe care ceilalți scriitori și literatura noastră ar trebui să-l urmeze, azi este o obligație a scriitorilor să le adâncească și să vadă care dintre norme sunt bune sau ar putea folosi scrierilor lor ca îndrumare.

Curente literare, cercuri de scriitori, ce elaborau prin scris norme de conduită literară n'au fost multe în literatura română. Și întrebarea de mai sus mi-am pus-o nu de multă vreme... Când literatura noastră populară, acel tezaur nepieritor de viață românească, începe să-și micșoreze domeniul, ochii se îndreaptă către ea, fiindcă ea nu trebuie să decadă, ci mai curând să se ridice.

Sentimentele de buni Români ale scriitorilor noștri din secolul trecut și starea în care se afla literatura populară românească în acea vreme, i-a determinat să se strângă în asociații și cercuri literare, care au fost luminătorii curați ai literaturii românești și trebuie să fie și de acum înainte.

Curentul tradițional (M. Kogălniceanu, Al. Russo, N. Bălcescu, C. Negruzzi și curentul Junimeisunt preferate de mine. De ce?

Dar care dintre Români nu e pătruns de sentimente de dragoste pentru patria lui, pentru Regele României Mari, pentru tot ce e românesc?

Tinerii Români, cari învățaseră în străinătate și în special în Germania, țara tradițiilor vii, se întorceau în țară și-și dădeau seama perfect de starea culturii românești. Era o necesitate de prim ordin ivirea criticei românești. Curentul tradiționalist cerea o literatură românească inspirată din literatura populară românească. Deci o literatură în care să transpire viață românească.

Nu admitea prelucrări după scrierile din literatura străină și nici traduceri. Iată dece Al. Russo scrie „Cântarea României" și lucrarea despre poezia populară românească: iată un Român conștient de datoria lui.

Iată de ce Mihail Kogălniceanu scoate „Dacia literară", organul curentului naționalist. Iată de ce Bălcescu scrie acea „Istorie a Românilor sub Mihai Viteazul" și Negruzzi nuvela care va rămâne model în literatura noastră, „Al. Lăpușneanu". „Acest curent ne scutură praful cronicilor cu duhul trecutului autohton" scrià de curând într'o revistă d. I. Băleanu.

Iată de ce acel didacticism al lui Kogălniceanu și față de curentul ardelean se ridică „Junimea". Legătura între școala „Daciei literare" și „Junimea" o face V. Alexandri, care ne arată că curentul junimist, negativist de fapt, înalță valorile literare înaintate.

Titu Maiorescu, când a înființat „Junimea", a avut acest punct de plecare: înlăturarea superficialității. Superficialitatea consta într'o cultură apuseană privită la suprafață, neadâncită, într'un fel de „spoială a culturii".

Această față, acest aspect al literaturii și culturii românești din timpul său se născuse dintr'un elan al tineretului studios, elan care alunecase pe o pantă prăpăstioasă. Intrarea adevărului și frumosului în literatura noastră s'a făcut odată cu nașterea „Junimei", a cărei activitate și-a deschis larg brațele unor scriitori ca: M. Eminescu, I. Creangă, V. Alexandri, Ion Ghica, Al. Odobescu, Carageale și atâția alții.

Prefer aceste două curente pentrucă mi-am dat seama de rolul covârșitor pe care l-au avut în desvoltarea literaturii adevărate românești, pentrucă cei mai de seamă scriitori ai noștri s'au strâns în aceste cercuri literare care au ajuns la o propășire demnă de imitat.

Dragostea lor pentru literatura românească, dorința lor ca să meargă pe drumul cel drept, i-a pornit la muncă. Și munca lor trebuie să ne fie icoană vie mai ales astăzi, când literatura noastră îmbracă formă nouă.

Nu trebuie să socotim că nu putem face nimic, pentru o cât mai bună orientare a ei. Nu. Cât de puțin prin ideile noastre, prin gândurile care ne frământă sufletul nostru de tineri și de Români, pe care suntem datori să le dăm la iveală, vom contribui și vom ajunge ca mâine, din noi să iasă buni îndrumători, buni sfătuitori, ai scrierilor literare românești.

CRISTESCU I. CONSTANTIN
Elev cl. 7-a, Liceul „Știrbei Vodă", Călărași

CHESTII...

„Omul băncos" face și el parte din galeria marilor vertebrate cu caracter aparte și deosebit.

Pentru a putea studia însă cu toată migala științifică (de care am dat totdeauna dovadă în acest colț de slovă) și pe acest cetățean din marea faună a societății, e nevoe să dăm cititorilor noștri câteva deslușiri prealabile.

In primul rând, trebue să spunem ce înseamnă substantivul **„banc".**

Acest cuvânt, cuprinde în elastica sa rază de înțelegere, noțiunea de atitudine, faptă sau tentativă vocală de spirit, pornit dela un personaj care ține să arate cu ori ce chip (și cu ori ce mijloace) că iese cu totul din comun.

Omul „băncos" este persoana „inteligentă" care întrebuințează „bancuri" în toate ocaziile vieții.

Cu cât „bancul" folosit este de o stupiditate manifestă mai consistentă, și cu cât rostul lui rămâne mai nelămurit pentru câți mai mulți cetățeni cu spiritul pașnic, se spune despre el că este reușit.

Și acum, să pășim la bârfirea bine distilată a „omului băncos".

Individul care are reputația că este împodobit de natură cu această blagoslovită podoabă „intelectuală", se bucură în rândul cetățenilor (și mai ales al cetățenelor) de o considerație neasemuită.

El este tânărul (căci „băncoșii" sunt 100% născuți proaspăt) care are răspunsuri, replici și bineînțeles „bancuri" în toate buzunarele și colțurile creerului.

Nu poți să-l zărești, să te apropii de el, fără să nu te ochiască dela distanță cu „una bună" care „să te încuie".

Astfel, dacă îi întinzi mâna amical și banal la un colț de Cale, (N. R., „cale" scris cu c mic înseamnă o stradă cu pomi care iese afară din oraș, în timp ce „Cale" cu C mare, e titulatura obișnuită a „băncoșilor" când vorbesc de Calea Victoriei) spunându-i bunăoară **„bună ziua dragă prietene",** îți va răspunde foarte aferat: **„Cum, cum? Cine a murit?"**

A fost un „banc"!

Sau dacă în miezul unei conversații cu substrat științifico-socialo-istorico economico-politico-literar, vei vorbi cu o însuflețire mai acută, el îți va reteza elanul incandescent al vocabularului printr'o singură întrebare bine aplicată:

„Și zici că-ți este mai bine?"

A fost din nou un „banc"!

Dar „băncosul" de cursă lungă nu se mulțumește numai cu atât. „Bancurile" lui sunt de multe ori debitate într'un ritm și o cantitate atât de copleșitoare încât aceste atentate la inteligența omenească, sfârșesc prin a te face „Knok out" spiritual.

Omul cu mintea „obișnuită" stă și se miră, și **„nu sesizează savoarea bancului în toată plenitudinea lui sacramentală".** E taxat, sărmanul, de către cei „inițiați" drept **„cetățean obscur și veros, cu o ancestrală rezistență în circuit".**

Astfel stând lucrurile, trebue să recunoaștem cu toată resemnarea, că avalanșa acestei stări de spirit (al cărei exponent autorizat este Domnia Sa „Bancul" — cu B mare —) s'a întins ca o pecingine mintală peste toți.

Dela școlarul cu șorțul pătat de cerneală, care-și trimite cu deliciu degetele în excursie prin fundul nasului, și până la cel mai răcnitor zarzavagiu sau înjurător birjar de caleașcă demodată, toți sunt cel puțin „super-băncoși" și mânuitori de temut ai acestei catastrofe intelectuale.

In societate, sau la o masă de familie, la birou, la cafenea sau când faci coadă la vre-un sfânt ghișeu de-al Statului, nu mai poți plasa nici cea mai mică observație, aluzie sau gând personal, fără să nu-ți atragi răspunsul prompt și scânteietor al celor ce te înconjoară:

„Schimbă placa micule!" sau **„Cum stăm cu mansarda șefule? E de închiriat?"**

Tot așa, când îndrăznești să emiți în public o optime de spirit (pe care'l crezi bun) te alegi la iuțeală cu aluzia „spirituală": **„Atențiune, în caz de mare pericol, a se trage de mâner!"**

Dar gama de cascadă spumoasă a „bancurilor" contimporane nu se mai sfârșește.

Ar fi să lupți cu imposibilul ca să poți prinde toată măreția stupidității acestor pervertiri mintale, în cadrul îngust al acestor trei ciosvârte de coloane.

De aceia, ne mulțumim doar să pomenim cititorilor noștri despre existența acestor vietăți „atot-băncoase" cari nesocotind bătrânul bun simț al cugetului, transformă totul în materie primă de fabricare a „bancurilor" lor.

Acestea fiind zise, dacă ai ghinionul să fii prins în capcana abstractă a vreunui asemenea viții spiritual, să nu îndrăsnești să-i spui cu convingere:

— „Oamenii așa zișiș băncoși" sunt niște imbecili revoltători cari te scot din sărite!"

Căci te vei alege cu răspunsul flegmatic și compătimitor:

— „O da, desigur... n'ai fost mamă!"

Și atunci nu-ți rămâne de făcut, de cât adaptându-te stupidității generale să spui cu durere în inimă:

— „Sunt un învins. M'ați făcut 1 la zero..."

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA MĂRUNTĂ

„LE PROBLÈME DE LA MÉTHODE"

De curând, a apărut în edit. „Alcan", de la Paris, o importantă lucrare de filozofie a d-lui prof. universitar Marin Ștefănescu, cu titlul: *Le problème de la Méthode*. Până la expunerea mai largă a noastră asupra operei filozofului român, înfățișăm cititorilor câteva din părerile despre *Le problème de la Méthode*, exprimate de autoritățile în materie ale apusului.

D. L. ROBIN, profesor de istoria filosofiei antice la Sorbona: „...V'am citit frumoasa carte asupra Problemei Metodei. Aceasta este un adevărat program filosofic, în care meditația personală cea mai înaltă se însoțește cu un studiu istoric minunat de substanțial, puternic și direct...". D. ANDRE LALANDE, profesor de logică la Sorbona, membru al Academiei Franceze: „...V'am citit frumosul uvragiu. Problema Metodei, — uvragiu așa de respectabil și așa de simpatic, și care este admirabil de credință, de bunăvoință, de entuziasm religios. Dv. precizați acel gen de probă experiențială la care Pascal își îndemna cititorii, și pe care o regăsim la Maine de Biran. Cred, în adevăr, că dv. o caracterizați foarte just. Vă mulțumesc viu, scumpul meu coleg, pentru acest uvragiu de inspirație așa de nobilă, așa de plin de ardoare morală...". D. LÉVY BRUHL, profesor la Sorbona, directorul revistei franceze de filosofie (Revue Philosophique), membru al Academiei franceze: „...Vă sunt foarte recunoscător de ocazia ce mi-ați dat în chip așa de prețios, prin problema metodei, — de a relua contactul cu gândirea dv., care se exprimă așa de clar în toate dimensiunile sale, de profunzime și de înălțime. Vă rog să credeți că dacă uneori am sentimentul că rezist piosului dv. elan de inspirație, este numai după ce am simpatizat sincer cu dv. și fără a pierde speranța de a ne întâlni la capăt, cu toată diversitatea aparentă a drumurilor noastre...".

D. EMILE BRÉHIER, profesor de istoria filosofiei la Sorbona: „...Am citit cu mare plăcere Problema Metodei... Nu împărtășesc toate ideile, dar nu pot decât să fiu mișcat de această operă. Să vă aducem deci mulțumiri pentru această carte vie, așa de vibrătoare și așa de umană...".

D. A. REYMOND profesor la Universitatea din Lausanne: „...Am luat cunoștință cu cel mai viu interes de frumosul dv. uvragiu, Problema Metodei. In prima parte mi-a plăcut mult privirea dv. istorică, privire care desprinde cu claritate și cu măestrie, marile linii ale chestiunilor considerate. A doua parte nu m'a interesat mai puțin viu, și în deosebi ceeace privește rolul rugăciunii.

Asupra acestui punct în totul de acord cu dv...".

D. CHARLES LALO, profesor la Sorbona: „...Am parcurs Problema Metodei, și îmi propun să reviu asupra ei acum în vacanță... Este o introducere la un întreg sistem de filosofie. Este o frumoasă operă, pentru care vă rog să primiți toate urările mele de izbândă...".

DESPRE OCTAVIAN GOGA

a cărui covârșitoare amintire va stărui neslăbită în sufletele contemporanilor cari l-au cunoscut, d. Camil Petrescu scrie, în editorialul ultimului număr apărut, pe luna Iunie, din „Revista Fundațiilor Regale", rânduri vibrante de simțire și caldă înțelegere, din care desprindem această justă încadrare a poetului în ethnosul românesc:

„Intr'o Românie Mare cu vatra în tăriile Ardealului, nimeni nu era mai mult „de-ai casei" decât el, și se simțea atât de răspunzător de aceasta, iar acest lucru venea dintr'atât de milenar străfund, încât la urmă îți dădeai seama că românismul și el sunt structurați din aceeași esență, ca și „clăcașii" robiți împăratului, ca și ciobanii mioriței, dar ca și istoria românismului întreg, stăpân pe vremea lui Mircea ca și a lui Octavian Goga, de ambele părți ale muntelui și ale drumului de apă".

RASPÂNDITA

revistă săptămânală „Les nouvelles littéraires", cunoscută și prețuită pentru eclectismul larg primitor și varietatea rubricilor interesând mișcarea literară, artistică și științifică din Franța și de peste hotare, publică în penultimul ei număr un surprinzător „inedit" al fiziologului Claude Bernard — surprinzător prin violența și, dece n'am spune-o, absurditatea diatribei împotriva filosofiei și a filosofilor ale căror speculațiuni nu se sprijină pe experiment și observație.

Iată, mai întâi, o definiție a filosofului positivist, de un umor particular, — definiție care e o parafrază a celeia mai lapidare, datorită lui August Comte: „un om care-și face o specialitate din generalități". La întrebarea: „Ce este un filosof positivist?" ilustrul autor al „Introducerii la studiul medicinei experimentale" răspunde: „E acela care face o filosofie cu toate generalitățile științelor, care adică raționează despre ceea ce fac savanții ca să și-o însușească".

După Claude Bernard filosofia nu poate năzui la rangul de știință specială, cu un obiect propriu, de sine stătător:

„Este filosofie în toate și întocmai ca proza Domnului Jourdain, toată lumea o face fără să știe... Numai practicienii sunt cu adevărat filosofi. Un om care găsește faptul cel mai simplu face mai mult pentru căutarea adevărului decât cel mai mare filosof din lume".

„...Filosoful care nu este savant, e steril și orgolios: el vrea să-și însușească toate progresele spiritului omenesc închipuindu-și, ca musca la arat, că el e acela care dă naștere tuturor descoperirilor, prin ideile pe care le emite privitor la ele. Filosofia e deci rezultatul cunoștințelor, iar nu cunoștințele sunt rezultatul filosofiei"...

Și în concluzie:

„...Nu există deci decât știința experimentală, și dincolo de experiență, nu se știe nimic. **Filosofia nu învață nimic și nu poate să învețe nimic nou prin ea însăși, deoarece ea nu experimentează și nu observă".**

PROBLEMA

întâietății religiei sau a științei, care a dat naștere la atâtea procese între reprezentanții uneia și alteia, își găsește o considerație, în genere, de împăciuire, în cartea recentă apărută sub titlul Religie și Știință, datorită domnului Constantin C. Radu.

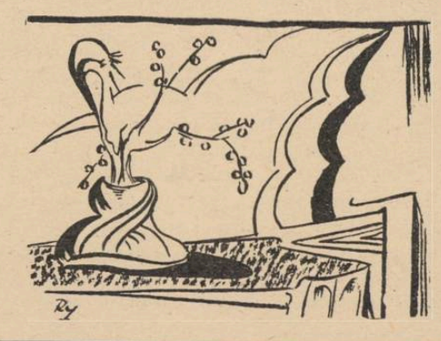

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

17 - 938

BIBLIOTECA CENTRA... SIB...

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 17
SAMBATA 11 IUNIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Cultură pentru toți

Intre problemele cari preocupă în mod obișnuit și obligator pe conducătorii politici de pretutindeni, aceea a răspândirii sau „difuzării" culturii — cum se spune cu un termen tehnic — pe o suprafață geografică cuprinzătoare a unui număr de capete cât mai impunător, onorează îndeosebi pe acei ce se ostenesc să o deslege. Numai că rezultatele obținute prin mijloacele materiale folosite în acest scop —toate acelea puse la îndemâna tuturor, de civilizația modernă — sunt departe de a îndreptăți optimismul candid și generos al celor grăbiți să culeagă roadele unei activități, firește, bine intenționate.

„Cultură pentru toți" și „ pe înțelesul tuturor" este lozinca în numele căreia se poartă cu o încredere entusiastă, cruciada împotriva ignoranței și a nepăsării obștești, uitându-se însă adevărul elementar și esențial, că nici pentru toți și nici pe înțelesul tuturor nu poate fi cultura.

To the happy few — **celor puțini fericiți — dedicase Stendhal unul din romanele sale. Celor puțini — negreșit fericiți—și numai pe înțelesul lor—le sunt hărăzite bucuriile tăcute ale culturii, care presupune inițiativă proprie, vocație chiar, sforțare susținută și îndelungă inițiere.**

Ceea ce poate fi spus pe înțelesul și pentru folosul celor mai mulți este felurimea cunoștințelor cari sub numele de „instrucție" se capătă dealungul anilor de învățătură, dela abecedar și până în laboratoarele și seminariile Universităților. Nu însă și manifestările de cultură, operele artelor și literaturii, cari reprezintă în cel mai înalt grad de semnificație profilul spiritual al unei epoci, exprimată prin actul de sinteză creatoare al artistului original. Ele nu suportă, aceste supreme înfloriri ale culturii unui popor, travestirile oricât de îndemânatice, în forma care le-ar face mai lesne accesibile celor nepregătiți să le priceapă altfel, fără ca înțelesul însuși al noțiunii de cultură să fie falsificat și fără a se creia o confuzie primejdioasă pentru dăinuirea acesteia. Așa zisele „prescurtări", „transformări" și „adaptări" cari se fac pentru răspândirea operelor literare sau muzicale în publicul larg sunt edificatoare în această privință. Valurile melodiilor radiodifuzate fără încetare, dealungul zilei până târziu noaptea nu corespund unei nevoi sufletești reale din partea ascultătorilor.

Rezultatul este bagatelizarea înțelesului și rostului artei muzicale, coborîtă chiar sub nivelul unui divertisment oarecare.

Socotim că o propagandă culturală metodic chibzuită nu trebue să năzuiască decât la crearea condițiunilor locale prielnice, în care să se formeze anumite deprinderi capabile să stimuleze interesul și să înlesnească rafinarea gustului artistic și critic personal. In lipsa acestor condițiuni cultura decade, ajungând surogat anonim, produs în serie pentru acoperirea trebuințelor de confort sporite și complicate în mod artificial de supralicitările civilizației moderne, această neo-barbarie a veacului nostru.

— n —

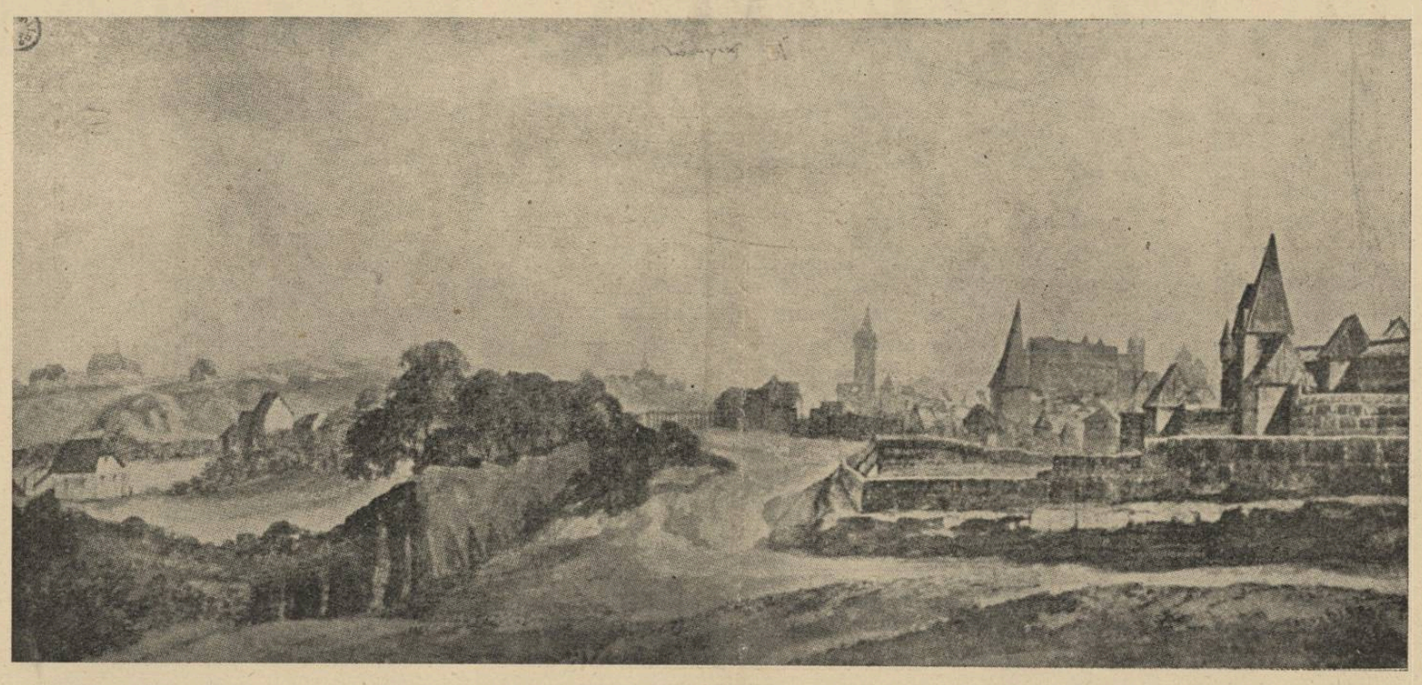

Albrecht Dürer — Vedere din Nürenberg

Fragment din romanul „Măști"

de Majestatea Sa Regina Maria a României

Tradus de MARGARETA MILLER-VERGHY

„De câți ani e acum?" întrebă liniștit profesorul; dintr'o pricină nedeslușită însă inima i se bătea într'un chip cu totul neobișnuit. Văzu cu mirare că trebuia să tușească ușor ca să-și limpezească glasul și ca să poată rosti câte un cuvânt.

„De câți ani să fie? vorba lui Șaraga era de obiceiu un șir de întrebări la care uneori răspundea tot el, pe când altele rămâneau atârnate în văzduh ca niște zdrențe suflate de vânt.

„De câți ani să fie?"

„Câți ani a stat la dumneata?" îl îndemnă profesorul.

„Câți ani a stat la bătrânul Baruch? Bătrânul Baruch se pricepe mai bine la numărat banii decât anii. Câți ani să aibă? Șaisprezece, șaptesprezece poate.. Nici ea nu știe sigur și nici eu; de când mi-am deschis prăvălia cu antichități, să fi trecut ca la doisprezece ani, poate patrusprezece".

„Și nimeni nu i-a căutat urma?".

Iar ridică bătrânul mâinile în sus parc'ar fi cerut dela ceruri milă.

„De unde să afle bietul Baruch dacă mai știe cineva de ea? Am făcut tot ce am putut ca s'o țin ascunsă, s'o feresc de ochii tuturor; e palidă pentrucă niciodată nu iese....".

„Niciodată nu iese!" se simțea indignarea în glasul profesorului. „Vrei adică să spui că niciodată nu o lași să iasă?".

„Niciodată cât e lumină afară. Cum ar putea bătrânul Baruch s'o lase să iasă?".

Timp de o clipă Ianovici nu răspunse nimic. Tot felul de vedenii îi jucau în fața ochilor: un crin alb într'o pivniță deschizându-și cu greu un drum palid până la o rază de lumină... o sfioasă sălbătăciune a codrilor... o biată plăpândă privighetoare într'o colivie ruginită...

„Cum e cu putință? zise însfârșit, lovind în masă cu pumnul încleștat, „să închizi astfel o ființă vie, ani după ani?".

„Uneori, noaptea când e foarte întuneric" începu cu sfială evreul.

„Uneori, noaptea!" strigă indignat profesorul. „Asta numești dumneata viață?".

„Bătrânul Baruch nu numește asta viață", miorlăi evreul.

„Nu, nu, niciodată n'ar îndrăzni să numească asta viață și totuși se cheamă a trăi, deși fără soare, nici glas de om, nici loc deschis; ea însă nu cunoaște altceva....".

„Ingrozitor!" mormăi Ianovici între dinții încleștați.

„Ingozitor a zis Dom' Profesor?". Și iarăși își șterse Șaraga nădușala care îi

umezea fața. „Ingrozitor?... dar ce putea să facă?"

„S'o întemnițezi în așa chip, departe de lume — ca pe un prizonier, ca pe un..." Mihail nu găsea cuvinte cu care să exprime ce simțea.

„Lumea!". Glasul străinului sună deodată aproape dușmănos. "Lumea!". Iar degetele lui luară asemănare de ghiare; le îndoise înăuntru până ajunseră la fel cu ale unei păsări de pradă.

„Lumea! Tocmai de lume vrea bătrânul Baruch s'o ferească — de nemiloasa, otrăvita, bestiala suflare a lumii. Rahel e o floare; o floare albă și curată; dacă ar atinge-o suflarea lumii... pfa!".

Cuvintele lui Baruch exprimau cel mai înalt grad de amar desgust. "Eu urăsc lumea, și câtă vreme voiu putea s'o țin departe pe floarea mea albă.."

„Dar singurătatea!... se împotrivi profesorul; singurătatea grozavă, cumplită, omorîtoare de suflet!

„Singurătatea?" Bătrânul îl privi cu mirare neprefăcută. „A rostit Dom Profesor cuvântul singurătate? Sărut mânile și picioarele, a spus singurătate prea scumpul Dom' Profesor?"

„Da, singurătatea am spus", repetă profesorul cu oarecare asprime, „și am spus-o cu tot dinadinsul — inabușitoare, nefirească, criminală, singurătate, la care n'ar trebui să fie osândită nici o ființă omenească, mai ales una tânără!"

„Dar nu e în singurătate Rahel" se apără Baruch, „nu simte singurătatea! Cântă ca o păsărică și tocmai asta mă umple întotdeauna de îngrijorare. O voce ca aceea cum să n'o audă nimeni niciodată? Dom' Profesor știe, a auzit-o.... Tocmai asta a fost... dar nu e numai atât; mai sunt și....".

„Ce?" întrebă nerăbdător profesorul.

„Apoi vedeți, mai sunt și toate măștile".

„Măștile" auzise bine Mihail? „Măști ai spus?".

„Da, măști" repetă evreul dând din cap, „toate măștile mele...".

XII.

Luleaua lui Mihail se stinsese.
Măști!
Ce mai era și scorneala asta a moș-

(Urmare în pag. 2-a)

CLASICISM ȘI CULTURA

In comparație cu limbile moderne, limba latină se învață mai greu, iar limba greacă și mai greu. Insăși metoda de predare este diferită. In școală nu se conversează latinește și nici grecește, iar în familie școlarul n'are putința să verifice prin vorbirea vie cunoștințele căpătate. Aproape în fiecare clasă se găsesc elevi cari să știe de „acasă", franceza sau germana. Latinește nu știe nicunul, iar grecește cu atât mai puțin. Profesorul de limbi clasice nu va avea nici odată în catalog numele vreunui elev care să fi învățat de la guvernantă, accentul, expresiile, etc.

Elevii au toți o condiție egală de receptivitate, findcă pornesc de la început, așezați la acelaș nivel. Cu vremea devin unui mai „tari", iar alții mai „slabi", la latină, distincție care însemnează acelaș lucru cu a fi „tare" sau a fi „slab", la matematici. Asemănarea cu matematicile se poate duce cât mai departe. Limbile clasice au o mare aplicabilitate interioară, ele au darul de a „întări" spiritul unui școlar, de a-l face să se deosibească de colegi, de a câștiga stima acestora. In jurul celui „tare" la latină se rotunjește un cerc de prețuire care se alimentează din forța lăuntrică a disciplinei.

Pentrucă faptul că limbile clasice sunt grele, le umple de forță. Ele se predau în tăcere, prin mijloacele alese ale inteligenței; sunt niște limbi mute pe care le înțeleg parcă numai inițiații.

Prin ce tradiție se transmit semnele oarecum rituale ale conjugărilor, declinărilor sau regulile sintactice? Sunt școlari cu o incapacitate organică de a pricepe ceva din noima gramaticei. Gimnastica logică a traducerii rămâne pentru ei, până la sfârșit, un supliciu. Sforțarea lor este nu mai suferință. Nu vor avea nici odată vre-o satisfacție. Cei „tari" au satisfacția lor incomparabilă. Folosirea prin tradiție a semnelor gramaticale îi călăuzește spre sensul lăuntric, totdeauna proaspăt, rămas nealterabil peste timp. Problema sforțării în învățarea limbilor clasice are însă un caracter intim! Nu e o trudă susținută prin voință! Ea presupune un ansamblu de practici și deprinderi, cari până la urmă se execută cu pasiune, și funcțiunea lor produce delectare. Utilizarea dicționarului este desigur un act de cultură, or mai de grabă un act de dragoste de cultură. Dificultățile în învățarea limbilor clasice se înlătură cu dicționarul și cu gramaticile! Sforțarea constă de multe ori în a lua dicționarul sau gramatica în mână și a căuta cuvântul și regula necesară. Sensul reiese din text după săvârșirea acestei mișcări oarecum fizice. Bine înțeles, în ansamblu trebue să vie semnificația, asimilarea conținutului. Aceasta vine sau nu vine, și în așteptarea ivirii ei, sforțarea este suferință.

O nobilă suferință, în așteptarea ideii a sensului, a gândirii. Cel ce așteaptă are însă dragoste pentru ceea ce așteaptă, pentru idee, pentru semnificație. Acest exercițiu de găsire a adevărului se chiamă cultură. Cultura este o permanentă devenire și niciodată nu vom spune că o avem și că nu trebue s'o mai căutăm. Veșnic trebue s'o căutăm cu o sforțare le fel cu cea deprinsă la învățarea limbilor clasice.

— f. —

Caragiale în ediție completă

de ȘERBAN CIOCULESCU

Când am aflat sfârșitul năprasnic al lui Paul Zarifopol, doborât de sincopă, în plină putere, pe stradă (1 Maiu 1934), am simțit câte goluri se deschideau ireparabil: în criticismul nostru, a cărui cea mai disociativă inteligență se dovedise. — în conducerea Revistei Fundațiilor Regale din care pregătise primele cinci numere, potrivit spiritului indicat de augusta inițiativă, — și în ducerea la capăt a eminentei ediții de „Opere" ale lui I. L. Caragiale („Cultura Națională", trei volume, 1930-1931-1932). Nu voiu încerca să zugrăvesc fiecare din aceste perspective îndoliate, care închideau zarea sufletului nostru cu jalea pentru dispariția omului, minunat complex de civilitate, agerime și atâtea imponderabile ale superiorității morale. Pentru mine însă, primul element de prestigiu al defunctului, era faima de a fi fost cel din urmă și mai apropiat prieten al marelui Caragiale, din anii exilului său berlinez. Nu știu dacă în structura sufletească a noilor generații intelectuale, mai dăinuește cultul maeștrilor, care au fixat limba nesigură a vremii în tiparele personalității lor covârșitoare. Tinerii de totdeauna, dar cei de azi mai vârtos decât cei de altădată, cred că lumea începe cu dânșii și că valorile culturale din trecut sunt nevrednice să oprească luarea aminte a unei generații în marș. Voi mărturisi cu sfială, că sub acest raport, sunt un învechit care se înfioară cu ingenuitate, înaintea unui text regăsit al unui Hasdeu, Maiorescu, Eminescu sau Caragiale. Mi se pare că disprețul sumar e mai îngăduit față de contemporanii, a căror evoluție ne poate înlesni cu vremea, o amendă onorabilă, decât față de marii înaintași, cari nu mai au beneficiul prezenței de corp, pentru a reforma sentința fără apel a tineretului. Și fiindcă e vorba de prezență, cred că prezența spirituală a unui Caragiale, e mai covârșitoare oricand, decât trepădarea în actualitate a câte unora cari n'au isbutit încă a se desprinde din găoacea umorului său. De aceea, n'am râs niciodată la auzul versului gnomic, deși e răsuflat:

„L'amitié d'un grand homme est un bienfait des dieux!" Și, cu privire la Zarifopol, deși-l respectam ca pe directorul Revistei la care dețineam o rubrică, admirându-l totodată pentru bogăția de fațete a cristalizării sale intelectuale, parcă-l invidiam numai și numai pentru „binefacerea divină" a prieteniei cu Caragiale. Ea îi conferea în ochii mei un prestigiu oarecum mistic. A fi trăit atâția ani, șapte sau opt, în vecinătatea geniului, a fi schimbat cu el vederi și impresii, mari și mărunte, despre toate câte se asociază într'o minte neastâmpărată și scânteetoare, a fi ascultat împreună simfoniile lui Beethoven, în comuniune cu inefabilul, ascunzându-și unul altuia lacrimile mistice, după ce mai adesea îi podidise roua nerusinată a râsului, acest noroc l-am considerat totdeauna privilegiu unic al lui Zarifopol. Și încă e de adaos, că marele Caragiale a avut, hai să spunem, prieteni mulți, camarazi cu duiumul, ca orice spirit sociabil și guraliv, care nu-și alege soții, dar Zarifopol l-a surprins pe Caragiale singuraticul, evadat din mediul trivial al cafenelei și bodegii bucureștene, pe Caragiale din pragul trecerii la cele de veci, peste care trecea briza necunoscutului mare. Aș spune, cu un cuvânt de colecționar, că Zarifopol l-a avut pe Caragiale în *unicat*, și vai! n'a avut răgazul să ni-l împărtășească, scriind cum numai el ar fi știut scrie despre Caragiale cel necunoscut. In schimb, agerul filolog și estetician a fost ales, cu intuiția pe care nu îndrăsnesc s'o laud, de teama suspiciunii, a d-lui Al. Rosetti, să ridice monumentul cel mai potrivit, amintirii lui Caragiale: ediția „Operelor" lui. El a pornit la lucru cu un adevărat entusiasm și cu îndrăzneala meritorie de a nu lăsa nimic la o parte, în ciuda mofturoșilor esteți sau a „moftangiilor" redivivi. Inarmat cu cunoștința metodei filologice a editării critice, Zarifopol a introdus la noi ceeace după el se cuvine să fie o tradiție editorială. Nu pot trece fără să stărui asupra luminoaselor lui introduceri, cari vădeau familiaritatea cu scrierile carageliene, în intimitatea secretă a laboratorului. Nu asistase el, oarecum de peste umăr, la elaborarea meșteșugită a atâtor giuvaere, ca *Ion*, *Calul dracului*, *Kir-Ianulea*, *Partea Poetului* și *1907*? Văzându-l, devotat și alert, în serviciul operei căreia i se consacrase, toți cei cari urmăriam priceputa deshumare a multor pierdute și uitate pagini carageliene, aveam un sentiment de securitate: Zarifopol era singurul indicat să desăvârșească lucrarea. Moartea lui mi s'a părut absurdă și arbitrară, ca revocarea nemotivată a unui fel de decret nominativ al Providenței. Pierise, odată cu un mănunchiu de neasemuite însușiri spirituale, cel ales să ne redea *unicatul*. N'aș fi crezut atunci că alegerea covârșitoarei succesiuni va onora pe subscrisul, unul din anonimii spectatori emoționați ai ridicării monumentului, din moloz și dărâmături. Așa dar cinstea ce mi s'a făcut, încredințându-mi-se să isprăvesc lucrarea întreruptă, m'a găsit buimăcit și dezorientat. Am primit, încre-

(Urmare în pag. 8-a)

CRONICA LITERARA

de CONSTANTIN FANTANERU

ENCICLOPEDIA ROMANIEI

In cronica de faţă, vom ieşi din cadrul preocupărilor noastre restrânse deobicei la cărţile literare, şi vom încerca să prezentăm cititorilor o operă de un interes public mult mai larg; este vorba despre *Enciclopedia României,* întocmită de „Asociaţia ştiinţifică pentru Enciclopedia României", sub Augustul patronaj al Majestăţii Sale Regelui Carol al II-lea. Apariţia *„Enciclopediei României"* constitue unul dintre cele mai importante evenimente din cultura românească modernă, şi vorbind despre ea, va trebui în primul rând să arătăm împrejurările în care s'a înfăptuit şi principiile care au călăuzit la alcătuirea ei.

Astfel cum se înfăţişează publicului ca *„o imagine a ţării"* şi *„o sinteză a naţiunii"* lucrarea are o triplă origine: în gândul ce L-a urmărit imediat după războiu pe M. S. Regele Carol al II-lea, de a întocmi *o enciclopedie a României întregite,* în planul Institutului social român, de sub conducerea d-lui prof. Gusti, de a da un *„Dicţionar social, economic şi politic al României",* şi în iniţiativa d-lui dr. Virgiliu Leonte, care în 1932 a început lucrările pentru editarea *Enciclopediei României.*

Aducerea în fapt a editării lucrării se datoreşte aşadar iniţiativei particulare a d-lui dr. Virgil Leonte; lucrările au fost conduse de d-sa după un program mai restrâns, până în 1936, când, luând contact cu planurile *Institutului Social Român,* opera şi-a lărgit proporţiile, prin adoptarea sistemului monografic al şcoalei sociologice româneşti, concepute de d. prof. Dim. Gusti. In 1937, M. S. Regele Carol al II-lea acordând o binevoitoare atenţie activităţii pornite pentru alcătuirea Enciclopediei, a consacrat oficial această muncă, punând-o sub Inaltul Său Patronaj.

In acelaş an s'a constituit *Asociaţia ştiinţifică pentru Enciclopedia României",* sub preşedinţia d-lui prof. Dim. Gusti, având director pe d. dr. Virgiliu Leonte. Fac parte din *Asociaţie* cei mai apropiaţi dintre colaboratori, al căror număr se ridică la 500, şi printre cari intră: profesori universitari, membri ai Academiei Române, reprezentanţi ai culturii româneşti, oameni de ştiinţă, de litere, de filozofie, de artă şi technicieni în diferitele specialităţi ale disciplinelor. Pentru pregătirea primelor două volume, cari cuprind organizarea politică şi administrativă a Statului, judeţe şi oraşe — un material distribuit în 2100 pagini, cu 2.350 ilustraţii şi 330 planşe şi hărţi în culori, — s'a constituit un comitet compus din d-nii gen. N. Gr. Constandache, Costin Al., consilier la Inalta Curte de Casaţie, Filitti C. Ioan, consilier la consiliul legislativ, prof. Dim. Gusti, prof. Const. C. Giurescu, dr. Virgiliu Leonte, prof. Sabin Manuilă, prof. Const. Moisil, prof. Paul Negulescu, prof. Andrei Rădulescu, prof. C. Rădulescu-Motru; iar comitetul de redacţie a fost alcătuit din: ing. N. Arcadian, referent al Oficiului de studii din ministerul economiei naţionale, Dan Botta, scriitor, Const. Enescu, referent titular al Oficiului de îndrumare şi coordonare financiară din ministerul finanţelor, Mitu Georgescu, directorul Oficiuliu de studii din Institutul central de statistică, N. Georgescu-Roegen, directorul statisticei economice din Institul central de statistică, prof. Const. C. Giurescu, dr. Virgiliu Leonte, prof. Const. Moisil, dr. Ion Veverca, referent la consiliul superior economic, Mircea Vulcănescu, asist, univ., directorul datoriei publice din ministerul finanţelor.

Planul de lucru după care s'a redactat Enciclopedia României este acela al studiilor monografice, după cadre şi manifestări. Opera nu este un dicţionar general alfabetic, ci „o colecţie de probleme fundamentale înmănunchiate alfabetic". (prof. Dim. Gusti). Lucrarea nu are deasemeni un plan de desvoltare şi cuprindere universal, ci cercetările monografice s'au extins numai la realităţile româneşti; punctul de pornire şi totdeodată scopul Enciclopediei este *naţiunea.* „Măndria noastră este cu atât mai mare, — scrie d. dr. Virgiliu Leonte, — cu cât Enciclopedia României este prima Enciclopedie naţională a unei ţări, această formă fiind necunoscută în străinătate, unde lucrările similare au caracterul de universalitate; „Enciclopedia României" nu a pus accentul pe *Enciclopedie,* ci ea a pus accentul pe *România,* iar planul după care ea a fost realizată, constitue o onoare îndreptăţită şi o izbândă a şcoalei sociologice româneşti".

Spre a da o indicaţie a acestui plan, vom expune cititorilor titlurile studiilor monografice din primul volum, care conţine 1100 pagini, din cele 7000, cât vor îmbrăţişa cele 6 volume, ale întregei lucrări. Materialul privitor la structura şi organizarea politică a statului

M. S. Regele Carol II

românesc este distribuit astfel:

Ştiinţa naţiunii; Originea, firea şi destinul neamului românesc; Geografia României; Istoria Românilor; Stema României; Sigiliul Statului; Steagurile României; Insemnele regalităţii române; Decoraţiile româneşti; Monetele României; Timbrele postale româneşti; Populaţia României; Psihologia poporului românesc; Constituţia României; Contribuţia provinciilor la formarea dreptului public românesc; persoanele juridice de drept public; Statutul funcţionarilor publici; Contenciosul administrativ roman; Contenciosul fiscal; Dreptul politienesc al Romaniei; Regimul electoral în Romania; Regimul parlamentar; Consiliul legislativ; Administraţia centrala a Romaniei; Administraţia locală; Stabilimente publice şi de utilitate publica; Poliţia romaneasca, Arhivele Romaniei; Organizarea judesătoareasca în Romania; Baroul; Regimul penitenciar; Legislaţia civilă; Legislaţia penală; Procedura judiciară; Cultele în Romania; Organizarea învăţământului; Straja Ţării, Sănătatea publică; Asistenşa socială; Crucea roşie în România; Casa Muncii C. F. R.; Asigurările sociale în România; Regimul general al pensiilor; Organizarea socială a ţărănimii; Regimul agrar în România; Organizarea socială a muncitorilor; Legislaţia muncii în România; Organizarea socială a profesiunilor; Camerele profesionale; Legislaţia fiscală; Regimul vamal; Organizarea financiară a Statului; Curtea de conturi; Armata română; Marile bătălii ale Românilor; Viaţa politică a românilor din Ardeal şi Bucovina; Viaţa politică a Ţării româneşti şi a Moldovei; Viaţa politică a României sub Carol I; Războiul pentru întregirea neamului; Viaţa politică a României sub Ferdinand I; Domnia Regelui Carol II; România în viaţa internaţională". După apariţia primelor două volume se vor tipări curând şi celelalte patru, cu următorul cuprins: vol. III *Economia naţională,* structura şi organizarea economică a României, a poporului românesc, privind complexul manifestărilor lui spirituale; vol VI *Instituţiile culturale,* monografiile tuturor aşezămintelor de cultură românească.

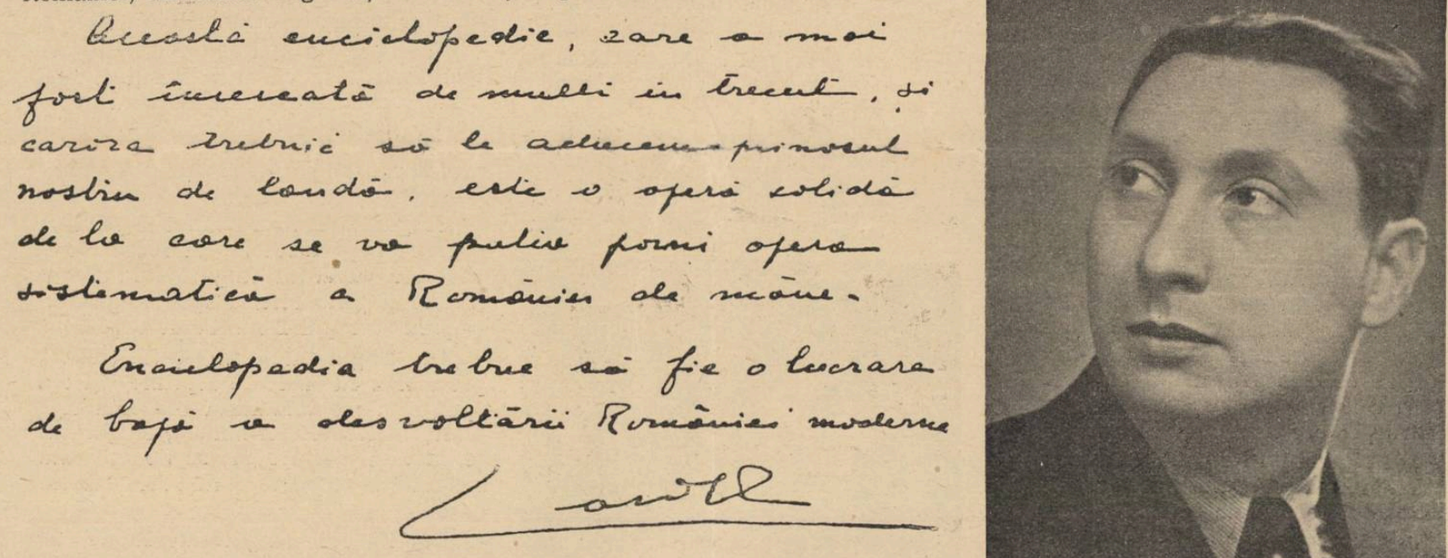

Această enciclopedie, care a mai fost încercată de mulţi în trecut, şi căreia trebuie să le aducem prinosul nostru de laudă, este o operă solidă de la care se va putea porni opera sistematică a României de mâine.

Enciclopedia trebue să fie o lucrare de bază a desvoltării României moderne

Carol

Bucureşti în 28 Mai 1938

Fragment din „Prefaţa-autograf" a M. S. Regelui

Prof. Dim. Gusti

Din indicaţiile pe care le-am dat despre conţinutul *Enciclopediei* credem că cititorul este în măsură să-şi facă o idee justă despre caracterul ei,

Dr. Virgiliu Leonte

şi să întrevadă importanţa apariţiei unei astfel de opere. Părăsind planul de întocmire lexicală alfabetică, şi urmărind să prezinte „sinteza condiţiilor de viaţă a manifestărilor poporului românesc, după o nouă ordine specifică vieţii româneşti", *Enciclopedia* îşi împlineşte, fără îndoială cu prisosinţă menirea de a ne ajuta la cunoaşterea ţării şi de a arăta lumii întregi puterea creatoare a neamului nostru. Dar importanţa ei este cu totul deosebită pentru ştiinţa şi creaţia românească de azi. Obiectivul precis al *Enciclopediei* este ca, printr'o ordine umană nouă dată problemelor româneşti, ea să lumineze *prezentul* realităţilor naţionale la punctele lor vii de intersecţie cu forţele viitorului. Tot ce este înfăţişat în miile de pagini ale lucrării, a fost astfel elaborat încât să aibă o strictă valoare de actualitate şi de îndrumare. Vechiul înţeles al cuvântului *enciclopedie* a fost înviat şi amplificat. Educaţia printr'un ciclu de cunoştinţe s'a urmărit să se facă acum prin pătrunderea unui ansamblu de funcţiuni operante în substratul spiritual permanent al neamului.

Istoria, cultura, organizarea statală şi economică, au fost concepute în aspectul lor de continuă devenire, ca expresie a sufletului omenesc în necontenită creştere. Ştiinţa şi-a îmbinat toate metodele ei limpezi şi atente spre a cuprinde însăşi viaţa, în aspectul ei amplu şi grav de existenţă naţională, unică şi originală. Munca românească de cunoaştere a naţiunii în izvoarele ei intime de fiinţare, va servi ca o lecţie şi streinătăţii, deschizând o nouă perspectivă în cercetarea ştiinţifică a naţiunilor.

Că *Enciclopedia României* este o operă răsărită din centrul real al străduinţelor româneşti de cunoaştere autohtonă, o probează şi faptul că ea n'a putut să rămână o întreprindere izolată a unui particular, ci elaborarea ei a fost curând încununată oficial, primind Inaltul Patronaj al M. S. Regelui, care a scris şi o prefaţă tipărită în fac-simile, în fruntea volumului prim.

Enciclopedia României este prima operă de acest gen, care are o prefaţă regală.

Pe lângă prefaţa Majestăţii Sale, şi-au mai exprimat cuvântul de apreciere I. P. S. S. Patriarhul României, Miron Cristea, d. prof. N. Iorga, d. prof. Andrei Rădulescu, preşedinte la Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie, d. general Argeşeanu, ministrul apărării naţionale şi P. S. S. Episcopul Gherontie al Constanţei. Articolele de prezentare şi introducere le scriu d-nii prof. Dim. Gusti şi dr. Virgiliu Leonte

Bucuria cu care Insuşi Regele şi Patriarhul Ţării întâmpină *Enciclopedia României,* e de aşteptat să vibreze cât mai adânc în sufletul poporului întreg, care va găsi realităţile sale funcţionale concretizate în miile de pagini.

Fragment din romanul „Măşti"

(Urmare din pag. I-a)

neagului? Măşti! I se păruse lui Ivanovici că toată întâmplarea avea ceva nereal. Iată-l la umbra tihnită a castelului lângă grotesca arătare a lui Baruch, vorbind cu el de o fiinţă misterioasă închisă departe de lumina zilei, o fiinţă cu părul ca flacăra şi cu un glas care i-ar fi putut aduce comori. Şi iată-l apoi pe ciudatul moşneag vorbind de nişte măşti!

Avea oare de aface cu un nebun? Nici de cum; Şaraga îşi sufla liniştit nasul. N'avea deloc înfăţişarea unui om care să fi spus ceva nemaipomenit.

„Am auzit eu bine?" zise profesorul, aplecându-se peste masă ca să atingă mânica musafirului său... Măşti?...".

Baruch îşi frecă zdravăn nasul, apoi îşi şterse fruntea cu batista. Era o vreme cu adevărat înăbuşitoare; se apropia pe semne o furtună. Şi pe fruntea lui Mihail se ivise înăduşala ca nişte broboane mici de rouă.

„Măşti spusese bătrânul Baruch? Da, măşti. Totdeauna mi-au fost dragi măştile... toată viaţa... Acelea sunt averea bătrânului Baruch, nu a prăvăliei; sunt singurele chipuri cunoscute de ea... prietenii ei. Nu-i vorbă, când era mititică...".

Bătrânul se opri şi ceva asemănat cu un zâmbet pluti o clipă peste faţa lui suptă. Zâmbea se vede unei amintiri... amintirea unui copilaş speriat în faţa unui lung şir de măşti. Profesorul încreţi fruntea.

„Ai speriat-o cu măştile când era mititică?" vocea lui Mihail era aspră.

Evreul privi cu sfială.

„Eu s'o sperii? Nu, nu, Baruch n'a speriat-o dar înţelege Dom' Profesor că a trebuit întâiu să se înveţe cu ele; erau totdeauna acolo şi copiilor la început nu le place aşa ceva... când sunt mititei de tot... Se întreabă dacă sunt vii palidele chipuri...".

„Cred şi eu! se răsti profesorul. Groaznică ideie, un copil înconjurat de măşti! Mie-mi pare un vis rău! Şi ce fel sunt măştile alea? Măşti de carnaval cu nasuri lungi pocite, obraji lustruiţi şi gura strâmbată în rânjet?".

Mâinile anticarului se ridicară în sus.

„Ferească Dumnezeu Atotputernic! Măşti de carnaval! Cum ar putea bătrânul Baruch să aibă dragi o mulţime de pocitanii de mucava ieftine şi fără valoare? Baruch care vinde antichităţi; Baruch care se pricepe la toate lucrurile de preţ — Dumnezeule Atotputinte, aşa ceva îşi închipuie despre el mult stimatul Dom' Profesor?".

Şaraga părea adânc jignit.

„Dar bine, pentru Dumnezeu, spune odată, despre ce fel de măşti e vorba?".

Cum să fie? Măşti luate depe chipuri moarte, bine înţeles!".

„Măşti de mort!".

De data asta profesorul se răstise deabinelea şi lovind în masă cu amândoi pumnii rămase nemişcat, cu fălcile încleştate şi ochii mânioşi.

„Dintre toate visurile de groază, iată unul în stare să sbârlească părul din capul oricui! Un biet copilaş palid, un biet plod fără apărare, răzleţ de mamăsa, fără nimeni în jurul ei afară de chipuri moarte-albe, împietrite, îngrozitoare chipuri de mort! Din toate vedeniile sinistre asta e cea mai înspăimântătoare!".

Şaraga sta clipind din ochi ca o cucuvea, după obiceiul său. Se simţea cuprins de sinceră uimire.

„Apoi s'a învăţat foarte curând cu ele. Bătrânul Baruch a pus-o faţă în faţă cu tot felul de oameni mari, oameni pe care nici el nici fetiţa lui cu păr roşu n'ar fi putut niciodată să-i întâlnească aevea: Napoleon, Beethoven. Bismark, Goethe... Oh! cei mai mari din toţi! Bine înţeles sunt şi alţii mai neînsemnaţi, dar erau frumoşi la chip şi deaceea i-a colecţionat Baruch. Baruch e urît ca păcatul, dar îi plac chipurile frumoase... Totdeauna i-au plăcut...".

Timp de o clipă nu vorbi nimic Mihail Ianovici. Ciudată era puterea ce o avea acel străin de a învia în mintea lui imagini atât de felurite.

De bună seamă, Mihail, în fundul sufletului său, în ascunzişuri tăinuite sub învăţătura sa, nu era decât un sentimental naiv şi întrucâtva un vizionar. I se părea mereu că pătrunde alte lucruri sub lucrurile văzute, alte adâncimi sub adâncimi. Aceasta nu o ştia nimeni; îşi păstra taina bine ferită de lumea din toate zilele — de doamna Ianovici şi de semenele ei, de sindrofiile ei, de plimbările ei duminicale şi de flecăreala ei obositoare privitoare la cutare şi cutare ins...

Profesorul cu gândul aiurea, îşi trecu mâna prin păr. Măşti de mort, — un şir lung de chipuri albe, tăcute, cu ochii închişi şi guri crispate... Mărimile acestei lumi! Şi privind nesfârşit la ele, două pupile dilatate într'un obrăjor palid încadrat cu bucle ca flacăra... Şi cu cât creştea din zi în zi spre adolescenţă, faţa i se apropia tot mai mult de cele atârnate pe perete, până în ziua când ajunse la acelaş nivel cu nenumăratele măşti enigmatice, misterioase, care nu puteau măcar să răspundă privirilor ei, căci ochii lor erau închişi...

Măşti moarte! Una lângă alta, tăcute, sinistre, păstrând fiecare îndărătul pleoapelor închise secretul ultimei sale suferinţe pe acest pământ; şi la acelaş nivel cu ele, obrazul rotund şi viu al unei fecioare deşteptându-se la viaţă.. o fecioară palidă ascunsă departe de lumina zilei, de o paloare de moarte, aproape deopotrivă cu a măştilor înşile..

Un lung şir de măşti atârnate toate la aceeaş înălţime... şi cu ochii pironiţi pe ele Rahel copila găsită, Rahel care cânta ca să-şi uşureze povara captivităţii... Rahel....

Nuvelă de VICTOR PAPILIAN

Numai după cum se deschisese ușa salonului și prințesa irumpsese în odaie, ofițerii înțeleseră că o nouă pacoste se abătuse asupra lor.

— Bestia!... Bestia!... făcu femeia hohotind și se aruncă pe primul pat liber. Imediat doi din ofițerii valizi alergară la ea.

— Ce e?.. Ce s'a întâmplat?.. Prințesă, pentru Dumnezeu!....

Dar femeia continua să se sbată pe loc, ea, atât de calmă și de distinsă de obiceiu. Trebue să fi fost o nemaipomenită fără de lege, sau chiar veste purtătoare de moarte, dacă ea, recunoscută ca cea mai stăpână pe sine și cea mai mândră în nenorocirea care se abătuse asupra întregului spital, acum se legăna din mijloc ca o babă bocitoare și, fără nici o grijă de ținută, își prindea capul în mâini, parcă să împiedice țâșnirea creierilor prin țeastă, și apoi își frângea degetele mânilor, mai să le smulgă din încheieturi.

In salon se făcuse o tăcere sbârnâită, ca în urechea unui surd. Debunăseamă fusese condamnată la moarte! De multă vreme Revici, din ordinul lui Rakovski stăpân a-tot-puternic al spitalului român din Odessa, o amenințase. „Vatămi moralul batalionului revoluționar cu practicile dumitale bigote... Dumneata și cu popa Gherontie..“ Pe popa Gherontie îl împușcaseră — nu era nici săptămâna — și după obiceiul bolșevic, cu bolovanul de picioare, fusese aruncat în mare. Acum venise și rândul bietei prințese.

— Prințesă, liniștește-te.... să vedem, să încercăm...

Căpitanul Crețu se așezase pe pat lângă femeia care hohotea și, fapt ne mai pomenit, îi luase mâna s'o mângâie.

— Da, prințesă... făcu și colonelul Pătrașcu, poate nu-i totul pierdut..

Vorba bună a colonelului pe de o parte, mângâierile prietenoase ale căpitanului, pe de alta, mai potoliră sbuciumarea femeii. O geană de lumină se deschise în orbita întunecată a minții, prin care întrezărea în viață un peisagiu fericit, aidoma cu cel lăsat acasă, în Moldova.

— Nu știți ce vrea... făcu ea în șoaptă. Mă urmărește de atâta vreme și azi a îndrăznit...

Un nou val de suspine, ca la copii, cu plânsul abia mulcomit, o năpădi.

— Prințesă, să vedem... te vom apăra... o încuraja căpitanul Crețu. Era conștient de minciuna sa. Ce puteau ei face, ofițeri și soldați, unii imobilizați de răni și boale, iar ceilalți dosindu-se cât mai mult ca să nu fie uciși sau recrutați în batalionul revoluționar al lui Rakovski.

— M'a găsit în capelă, îngenunchiată la icoana făcătoare de minuni...

— Ia, să mai isprăvim cu icoana aia... se auzi de lângă fereastră un glas răstit de înciudare.

— Sulocotenent Măicănaru.... îl înfruntă colonelul.

— Da, domnule colonel... continuă pe același glas sublocotenentul, dacă era făcătoare de minuni, scăpa pe popa Gherontie de la moarte... și acum pe...

Colonelul, ca să taie vorba îndrăsnețului ,se adresă prințesei:

— Continuați... Ce s'a întâmplat?

Ciudat! Vorba necugetată, dar răspicată a tânărului sublocotenent nu vătămase de fel clipa. Dimpotrivă, fiecare se simțea mai vânjos, mai pus pe luptă împotriva unei soarte nedrepte, dușmănoase și crude. Chiar și prințesa își recăpătase stăpânirea de sine. O întâmplare banală pentru timpurile de față! Revici, urmărind-o pas cu pas, a ales înadins timpul de rugăciune ca, subt privirea sfintei Fecioare, să-i facă rușinoasa propunere. Ba, mai mult chiar, a încercat s'o prindă în brațe și s'o sărute. Și ar fi pângărit-o de bună seamă cu respingătoarea-i dorință, dacă, întâmplător, n'ar fi scăpat-o dela profanare Dulău, câinele părintelui Gherontie....

Deși târziu, nimeni nu dormea în dormitorul ofițerilor. De obiceiu ei prelungeau cât mai mult ziua în noapte, pentru ca perchezițiile să nu-i găsească dormind. Dar astă-seară, după întâmplarea cu prințesa, vorba era tot mai rară. Numai sublocotenentul Măicănaru nu avea astâmpăr. Pe șoptite se adresă vecinului său de pat, dar cu vorba deslușit rotunzită ca să fie auzită de salonul întreg.

— De fapt, aci, în Odesa, suntem prizonieri, prizonierii lui Rakovski.. iar Revici e omul lui.

Căpitanul Crețu nu mai putu răbda.

— Și prizonierul își are legile lui...

— Ce legi, domnule căpitan?... Acum suntem cu toții una... nici colonel, nici sublocotenent, ci cu toții prizonieri.... O singură datorie avem: să scăpăm cu vieață... iar prințesa face fasoane....

— Cinismul dumitale n'are măcar scuza vârstei, sublocotenente....

— Domnule căpitan, eu nu înțeleg să măresc balul lui Rakovski din fundul mării, jucând tontoroiul cu pietroiul de picioare, pentru ifosele unei femei, chiar dacă e și prințesă.

— Vorbele dumitale nu sunt ale unui ostaș.

— Ba să mă ierți, domnule căpitan, am fost rănit de două ori pe front.... și azi, fiind sănătos, cu același curaj aș porni la luptă.... să-mi apăr țara, dar nu virtutea, totdeauna problematică, a unei femei... Și când spun femeie mă gândesc în primul rând la mama mea și apoi la sora mea....

— Tăcere... se răsti colonelul, avem nevoie de liniște acum.

Tac, domnule colonel... dar gândiți-vă că mâine noapte, poate cu toții vom fi îmbarcați în larg și acolo ceremonialul e simplu.... un glonț în ceafă și pietroiul de picioare..... Și totul pentru o femeie...

Colonelul se sculă furios și stinse lampa. In salon se făcu tăcere completă. Căpitanul Crețu își luă medicamentul somnifer fără de care nu putea dormi și apoi închise ochii, așteptând. Așteptând, ce ? Fără îndoială, răzbunarea lui Revici. Sublocotenentul Măicănaru avea dreptatea lui. Ce puteau face ei ? Vru să judece stăpânit. De unde atâta putere neistovită la Revici ? Și pentru ce atâta dușmănie ? Dar mai întâi ce neam de om era ? După nume nu-i putea dibui originea. Sârb, român, ungur, ovreiu, rus... orice putea fi. Armata însă și-o făcuse la noi. Era dezertor din armata română și o mărturisea chiar el. Incercă să-i identifice originea după chip. Cu neputință. Era înalt, cu nasul mare și ceafa plată ca sârbii ; avea părul blond ridicat în perie ca rușii, iar pe fața-i uscată, se îmbulzeau până pe frunte pistrui de ovreiu.

— Nu!... La Revici, păcatul depășește natura etnică. E constituțional...

Crețu își aminti de plăcerea cu care ucisese pe Gherontie. Sărmanul călugăr. Cum venise din Moldova, el și cu câinele Dulău, ei doi, singuri, pe jos, până la mânăstirea sfântului Zossima din Odessa, pentru petrecerea minunată în sfântul locaș, sârguindu-și mereu sufletul spre faptă bună. Și cum alergase la ei îndată ce auzise că un spital românesc a poposit în Odessa...

Sufletul căpitanului se întări cu voință. N'avea timp de judecăți moi. Revici nu era un păcătos, ci un om rău din fire, cu răutatea slobozită în voie de nebunia revoluției. Își prelungea crima prin batjocură, ca un matematician care prelungește rezolvarea problemei prin complicații de demonstrații. Și poate nu numai el singur, ci toți acei care stăpâneau acum orașul să se fi ales din aceeași tagmă, a indivizilor răi la suflet, voluntari și nesățioși de putere, vrând să se glorifice în fața celorlalți și să-și dovedească lor însile virtute. De aceea își alegeau victimele dintre persoanele cele mai cinstite și mai curate, ieri pe părintele Gherontie, azi pe o prințesă de neam domnesc.

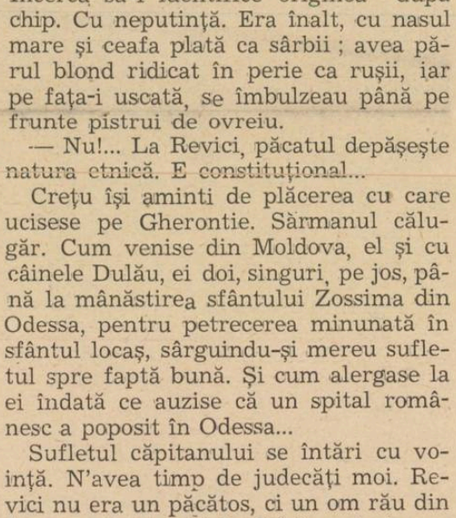

Căpitanul simți că voința lui coboară tot mereu. Curajul cere o anumită ambianță. Poate că sublocotenentul Măicănaru avea dreptate. Ce să faci împotriva puterii?

— Nu... se răzvrăti el. E ceva deasupra curajului....

Și parcă acum putea să precizeze în fiecare amănunt noțiunea de curaj. Curajul e o acțiune de moment, o ametealâ a fricei de moarte, un dat al împrejurărilor contingente. Da, e ceva deasupra lui! Increderea, care lămurit se leagă de datorie și, în sus, de Dumnezeu. Increderea că nu totul se termină cu un glonț în ceafă sau cu un pietroiu atârnat de picioare. Și căpitanul privește cu liniște în fundul mării. E groaznic spectacolul ! La luminile fosforescente ale torpilelor și altor pești electrici se dansează dansul macabru al revoluției bolșevice. Trupurile celor împușcați, cu greutăți de picioare, stau drepte, ca și moarte să n'aibă parte de odihnă, și dansează în voia valurilor, singure sau împerechiate la întâmplare două câte două. Și râd în dansul lor, că peștii le-au sfârtecat fața și apele le-au putrezit carnea... râd strâmb prin orbitele goale și nasul căzut... râd, fiindcă, după concepția bolșevică, niciodată n'au plâns în vieață. Și deasupra stărue vocea lui Revici: „Priviți, tovarăși, cum se râde și se dansează în balul lui Rakovski...“

A doua zi de dimineață căpitanul Crețu fu chemat în biroul tovarășului comisar. Căpitanul înțelese că e o provocare, dar se hotărî să se stăpânească, să execute orice poruncă, numai și numai să scape viața amenințată a prințesei.

— Căpitane, începu Revici, am nevoe de o demonstrație....

Stătea tolănit în fotoliu, el, caporalul dezertor, și ținea înadins în poziție de drepți pe căpitan.

— Stărue în spital spiritul nefast al părintelui Gherontie și chiar la batalion mai am de luptat cu atari bigoți. Sunt soldați pe care nu-i pot instrui în noua doctrină revoluționară, din cauza acestei proaste icoane făcătoare de minuni...

Căpitanul dete din umeri.

— Răbdare, căpitane... Ți-am spus că e vorba de o demonstrație. Vei trage cu un glonte de carabină în această icoană... vei trage din ordinul meu....

căci vreau să le demonstrez proștilor și inculților că nici un rău nu mă va putea atinge....

— Și dece tocmai eu?

Revici râse:

— Ți-am spus că am nevoie de o demonstrație.... Vreau să nimicesc autoritatea dumitale față de soldați. Înțelege ...un căpitan care trage într'o icoană.... Burghezia trăiește prin simboluri... Cu o singură lovitură vreau să nimicesc două dintr'odată !

Căpitanul răspunse hotărît :

— Bine. Mă voi gândi... Și dete să plece.

— O vorbă încă, căpitane... La acest spectacol va asista, afară de soldații proști, și prințesa. Și fiindcă prințesa e bigotă, va vrea poate să apere icoana. Poate că se va așeza în fața ei ca la teatru. Înțelegi, bravură burgheză... Atunci, glonțul dumitale ar putea-o nimeri. Mie îmi este indiferent... Ori prințesa, ori icoana... In cazul ultim, experiența mea ar fi chiar mai demonstrativă. Înțelegi, un burghez care împușcă o femeie în loc de o scândură...

Revici se sculă din fotoliu.

— In orice caz, în carabină vei avea un singur glonț. Și, întâmplător, în ceafa dumitale, va fi și revolverul meu...

Dela Revici, căpitanul urcă drept la prințesă...

— Prințesă, sunt hotărît... Peste o oră voiu împușca icoana făcătoare de minuni... Te rog să fii liniștită... Am de ales între icoană și dumneata.

Rezultatul n'a fost cel așteptat de bolșevici. Abia câțiva răniți din spital și câțiva dezertori aduși dela batalionul revoluționar se găseau la intrare, pe coridor. Ceilalți, îndată ce vedeau capela în batjocură, se furișau care cum putea. Căci locașul de rugăciune instalat de părintele Gherontie în sobor, dar cu grije izolat de încăperile vecine, acum era desgolit de toată cuviința. Revici, înadins, ca să-i vatăme sfințenia, deschisese cele două uși din lături : cea din stânga dela oficiu, făcând prin capelă vad de scurgere pentru pansamentele pline de puroiu și sânge, pentru cărnurile și oasele moarte, cu miros putred, de gangrenă și pentru toate necurățeniile unui spital ; și ușa din dreapta care da în pivnița întunecată și rece cu duh de carceră, cameră de tortură și mormânt.

Căpitanul a intrat hotărît, cu carabina în mână, urmat de Revici. Bolșevicul înnebunise de atâta îngânfare. In clipa aceea el avea să nimicească rang, sfințenie și chiar pe Dumnezeu însuși. Curajul lui de bună seamă trebue să rămână de pomenire și menționat ca pildă de însuși Rakovski. Lângă gura pivniței, păzind oarecum icoana făcătoare de minuni, sta prințesa, îmbrăcată în costumul alb al infirmierelor, cu cruce pe bonetă și pe mânica bluzei. Chipul ei alb părea intrat subt poleiul morții, ochii i se înfundaseră în orbite, gura era încercuită de un rotocol de umbre, iar trupul îi era complet imobil.

— Gata, căpitane... comandă Revici.

Apoi, întorcându-se puțin către mica asistență :

— Să vedeți acum credința burgheziei cum se...

Dar nu-și termină vorba, că, din hruba deschisă, se repezi Dulău și dintr'un salt fu cu picioarele dinainte în grumazul lui Revici. Bolșevicul se smuci ca să scape din prinsoarea câinelui, dar Dulău, în care izbucnise instinctul de lup, își înfipse colții în plină față.

— A turbat... se auzi o voce, apoi țipete, chemări în ajutor și numaidecât mica asistență se mistui pe coridor.

Revici gemu de durere și se prăbuși la pământ, dar odată cu el și câinele, care-l ținea de fălci ca într'un cârlig. Bolșevicul își încordă încă odată toată puterea. Zadarnic. Cânele, ca și cum ar fi fost învățat la luptă, se întinse peste el și cu labele îi strângea din lături pieptul să-l înăbușe, fără să-i slăbească de loc fața. Revici râgâi niște sunete nearticulate de durere și ajutor. Atunci, căpitanul întinse arma.

— Nu în om... se repezi prințesa.

Vorba ei se încheie cu bubuitul armei. Când ultimele vibrări ale ecoului pierir, amândoi se apropiară de grupul ce zăcea la pământ. Bestia trăia, dar cânele murise !

Când se lumină de ziuă, cele două furgoane sanitare se opriră dincolo de oraș, unde stâncile falezei se slobod într'un ținut pustiu. Intâi coborî colonelul, apoi rând pe rând toți ofițerii — cu toții erau în ținută de campanie — și la sfârșit targa cu trupul neînsuflețit al lui Dulău. Se hotărîseră, cei rămași credincioși unul altuia, să-l înmormânteze ostășește. Dar când convoiul fu gata să pornească, vizitiul celui dintâi furgon dete alarma :

— Bolșevicii...

Intr'adevăr, de după parapetul unor stânci, apăruse o mică trupă înarmată.

— Fie ce-o fi... Inainte... porunci Pătrascu.

— S'așteptăm, domnule colonel... făcu căpitanul Crețu.

Dar când mica formațiune se apropie, vizitiul strigă :

—Sunt de-ai noștri...

Și imediat se corectă :

— Adică dezertori, din batalionul revoluționar.

In întreaga asistență trecu un fior de desgust. Pe dezertori ei îi scârbeau mai mult ca pe bolșevici. Totuși, mica trupă înainta cinstit, ostășește, și ca în fața unui superior se opri la trei pași depărtare.

Din trupă se desprinse cel ce părea să fie șeful.

— S'trăiți, domnule colonel :

— Ce e, băieți ?

—S'trăiți, domnule colonel... vă rugăm să ne iertați.

Sufletele tuturor se îmbunară.

— Am greșit rău... dar ieri, când am văzut minunea, ne-am dat seama de mărimea greșelii noastre. Iertați-ne, domnule colonel... Iată c'am venit cu armele încărcate, să vă apărăm. Am aflat că acum dimineața o să-l înmormântați... Iertați-ne, domnule colonel...

Colonelul, fără nicio vorbă, îi întinse mâna.

— Și acum înainte. Convoiul se orândui dela sine. Intâi un soldat cu crucea lucrată peste noapte, urmat de altul ducând strachina cu grâu fiert, apoi targa cu corpul câinelui și la urmă ofițerii și trupa. Și deodată, ca din senin, se porni, în cântec de trompetă, marșul funebru. Fiecare simți fiorul unei noi minuni. Pe urmă se dumeriră. Unul din dezertori era trompet. Fugise din spital, dezertase la inamic, dar de trompetă nu se despărțise.

Și atunci se petrecu alt fapt neașteptat. Patru dintre cei întorși la credință, fără să fie învoiți între ei, dar din același imbold, își răsturnară armele pe umăr, cu țevile în jos, în semn de jale ostășească și trecură de cele patru părți ale năsăliei, să facă de gardă cânelui erou.

Acum, tuturor, înmormântarea asta le apăru firească. Uitaseră parcă unde se aflau; uitaseră că erau prizonieri, străjuiți între două stihii, marea și nebunia bolșevică... La cântecul trompetei ei înaintau ca și cum ar fi dus la groapă pe un bun camarad.

Când trompetul osteni, căpitanul Crețu se adresă colonelului :

— Eu sunt țăran, domnule colonel, și așa îmi vine să jelesc ca la noi în Oltenia... Și fără să mai aștepte încuviințarea, fără să-i pese de ridicol, începu.

— Frate Dulău, frate Dulău... cum o să-mi duc eu zilele cu atâta povară în spinare ?.... cum o să mănânc, cum o să mă lupt și cum o să mă rog cu mânile astea care n'au știut să deosebească pe frate de dușman ?...

— Și așa, în cântecul trompetului, în jalea căpitanului, corpul neînsuflețit al cânelui a fost dus până la stânca sub care, de cu noapte, doi soldați săpaseră groapa. Când convoiul se opri, sublocotenentul Măicănaru se apropie de colonel.

— Zic și eu, domnule colonel, ca păcătoșii de adineaori : iertați-mă... Am crezut că altele sunt legile pământului străin și altele ale prizonieratului... și iată că sunetul trompetei, jalea căpitanului Crețu, strachina cu colivă, mi-au dovedit că mă găsesc pe pământ românesc... Am crezut că toată această ceremonie este un joc de copii și iată că aflu că e un adevăr mai presus de fire... Și tot un adevăr mai presus de fire mi s'a arătat acum, că tot atât de măreț e să-ți aperi țara ca și credința unei femei. Poate că Dulău a fost dresat și îmboldit la luptă de Vasile, ordonanța părintelui Gherontie, dar minunea tot minune rămâne.

— Sublocotenente, îmi promiți ceva?..

— Promit, domnule colonel.

— Dumneata ești cel mai tânăr... Dacă scapi de războiu și după ce nebunia de aci va trece, vino, aci, în acest loc, desgroapă osemintele și du-le la Durău, de unde a purces părintele Gherontie și cu Dulău... Zidește un paraclis și la temelia lui pune aceste oseminte. E obiceiu ne creștinesc, dar pentru noi Dulău a intrat în rândul mucenicilor creștini.

— Promit, pe cuvânt de onoare...

— Și acum ia comanda.

Toți se înșirară în front în poziție de drepți. Cei înarmați prezentară arma, trompetul sună onorul și astfel, ostășește, trupul cânelui fu scoborît în groapă. Apoi colonelul aruncă primii bulgări de pământ.

— Salvele de onoare...

Cei șase dezertori îngenunchiară în fața mormântului. Țevile armelor erau îndreptate nu către mare, către răsărit, ci dimpotrivă către apus, către țară. Nimeni nu-i învățase, dar așa se orânduiseră lucrurile dela sine.

— Salva de onoare... foc !.. comandă sublocotenentul.

Șase bubuituri răsunară în aceeași clipă. Salva trecu peste mormânt, ca o stafetă a sufletului veșnic liber, către frontul îndepărtat din Moldova.

La început de carte

E pentru tine cântecul acesta ; truda e a mea
Eu am însăilat în albe nopți atâtea pagini
Și vreau să te topesc într'o pădure de imagini
Ca pe o limpede stea.

E versul cel mai alb pantof de seară
Pentru un bal la care numai zânele se duc.
Vezi, am rămas acuma singur ca un cuc
Intr'un sfârșit de vară.

Toată lumina ți-am dat-o: colier rubiniu,
Inima încă mi-e caldă, mi-e bună,
Fruntea se razimă, mută, de lună —
Totuși mai scriu.

Tu să cetești din poeme gândul pe care
L-am însemnat cu alb între rânduri;
Cântului care-a ieșit din arsele gânduri,
Nu-i da crezare.

ȘTEFAN BACIU

Vântul care va să vie

Și'n noaptea asta, cu senin și abisuri,
Totul se întâmplă de noi în afară.
Luciul întinderei crapă de visuri,
Boarea ia florile în poală ușoară,
Clipele din noi lasă creanga și sboară.

Pretutindenea zările, dând fundul de-o parte,
Se pierd în grădini desfăcute!
Jos, pe cărări de lumini și-alăute,
Pleoape mici, prin unghere, se pleacă a moarte.
Luna Mai se plimbă pe sub pomi mai departe.

Unde sunt, cine sunt, ce sunt din întreg?
In gândul acesta — temniță 'n vid —
Am bătut ca 'ntr'un zid;
Ani și ani am bătut gemând să 'nțeleg
Un semn din aprinsul alfabet de fluid!

Fruntea mă 'mbrățișe azi mai năucă;
Adun, câte toate, din crâncena glumă.
Ce-a mai rămas? Un vânt care-apucă.....
Hai, du-mă!

GEORGE GREGORIAN

DOR

Iartă-mă, fată sglobie,
Iartă dorul meu hoinar,
Ce-a pornit fără să știe,
Ca un puf de păpădie,
Spre surâsul tău strengar.
Iartă-mă fată sglobie...
Să te rog e în zadar?

Dorul a pornit aseară
Făr' să pot ca să-l opresc.
Dorul unei seri de vară,
L'am simțit întâia oară,
Când pornea pe drum ceresc.
Dorul a pornit aseară
Spre tărâmul îngeresc.

El ți-a făurit cunună,
Și ți-a mângâiat ușor
Părul tău furat din lună...
Ți-a sorbit privirea-ți bună
Și-a pornit 'nainte 'n sbor.
El ți-a făurit cunună,
Dorul meu cel călător.

Când s'a 'ntors spre dimineață
Avea lacrămi în privire,
Și sub pleoape, parc'o ceață...
Zâmbetul i-era de ghiață.
Totu 'n el era uimire.
Când s'a 'ntors spre dimineață
Mi-a vorbit despre iubire.

Dorul ce-a pornit aseară
Spre o fată din povești,
Dorul ce întâia oară,
A plâns lacrimă amară,
Mi-a șoptit ce dragă-iești...
Dorul ce-a pornit aseară,
Tu ai să-l batjocorești?

TRAIAN LALESCU

Săptămâna muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

PENTRU UN REPERTORIU SIMFONIC MAI BINE ORGANIZAT

Compunerea și înlănțuirea programelor din ultimii ani, la „Filarmonica", deși, răsleț, au cuprins felurite elemente de preț, au păcătuit, privite în total, prin inegalitate, întocmire nesistematică și stagnare. Intr'o precedentă cronică, am insistat asupra unora din lipsurile programului de activitate al „Filarmonicei" care, pentru viața muzicală românească, sunt cele mai grave: omiterea mult prea des repetată a muzicei autohtone din concertele simfonice și folosirea cu totul insuficientă a soliștilor români.

Trecem acum la alte lacune, persistente, dealungul campaniilor de lucru ale Filarmonicei.

In ceea ce privește repertoriul de bază, este de observat că pe deoparte sporirea lui se efectuiază cu greu, iar pe de altă parte, nu reprezintă în totdeauna un câștig artistic, o achiziție necesară și însemnată, un adaos semnificativ.

Este evident că un repertoriu simfonic nu poate fi complet, în sensul strict al cuvântului. Dar poate fi bine constituit și cuprinzător, când este astfel alcătuit încât să nu înregistreze nici o lipsă capitală și mai ales să exemplifice mulțumitor fiecare școală, fiecare curent, fiecare epocă și concepție creatoare. Iar când piedici materiale se opun, în parte, la împlinirea acestor cerinți, sacrificările să fie îndreptate către operele cele mai puțin păgubitoare, prin lipsa lor, ale unui echilibru de ansamblu, ale ilustrării edificatoare pentru timpuri și directive.

Eclectismul, efortul multilateral, necesar unei cumpăniri a tuturor elementelor creației muzicale din vremuri și locuri diferite, trebuesc călăuzite cu rost și mare atenție, pentru a răspunde cât mai larg, și menirei de educare, de inițiere largă, multilaterală și vie, ale unei orchestre simfonice.

La „Filarmonica", eclectismul în stabilirea programelor nu pare să fie nici dictat de intenții bine stabilite, nici distribuit în toate direcțiile necesare.

Multe din perioadele însemnătoare ale muzicei nu găsesc nici un ecou în repertoriul acestei orchestre, sau îl găsesc slab și neconcludent.

Este greu a trece în revistă, tot ceea ce ar fi binevenit pentru creșterea rațională și fructuoasă a repertoriului de până astăzi. Câteva indicațiuni sunt totuși posibile, în limitele acestor cronici.

De pildă, trebue să recunoaștem că epoca prezentului este cu totul imperfect cunoscută, din contribuțiile Filarmonicei.

Din strălucita producție contimporană a muzicii franceze, cunoaștem prea puțin. Lăsând deoparte pe Ravel, o parte din opera lui Debussy și câteva alte lucrări, operele compozitorilor francezi, ne rămân neștiute.

Franck, Chabrier, Saint-Saëns, Fauré, Florent Schmitt, Honegger, André Caplet, Roger Ducasse, extraordinar de reprezentativele lucrări ale unor Poulenc, Thiriet, atât de bună muzică semnată de Pierné, din care chiar la comemorare s'a găsit cu cale să se execute o transcripție, Roussel, spre a ne opri aici, au rămas aproape ermetici, spre marea noastră pierdere muzicală, pentru Filarmonica.

Dar muzica de astăzi din Italia, din care avem foarte grăbite mărturii, dar muzica de pretutindeni, de astăzi, de care suntem atât de izolați, încât abia îi bănuim existența! Ce înseamnă pentru Italia un Malipiero, temperament creator excepțional, prima personalitate, în muzica italiană actuală, nu se poate bănui, de către ascultătorii exclusivi ai Filarmonicei. N'au avut încă prilejul.

Dar atâtea aspecte din muzica engleză, cu desăvârșire necunoscută, germană, cehă, ungară, tot atât de ocolite.

Dar posibilitatea, pe care în alte centre, nici o mare orchestră simfonică n'o uită, de a conlucra cu teatrele lirice, de a împlini activitatea acestora, prezentând în concert simfonic fie opere întregi, fie acte separate, cum minunat a făcut maestrul Enescu cu al treilea act din Siegfried, fie măcar arii, care nu se află în repertoriul acelor teatre, de fel, sau pentru moment.

Am fi putut astfel avea prilejul extraordinar de a asculta, cât de puțin, din capo d'opera muzicei lirice franceze, din „Pelleas și Mélisande" de Claude Debussy.

Am fi putut asculta pagini din Glück-Weber, Fauré, Dukas, Korsakoff și câte alte opere de înaltă valoare.

Și, privind mai în urmă, câte suite, simfonii sau concerte mai sunt necântate încă la noi, din Haendel, Bach, Haydn, Mozart!

Iată tot ceea ce, în linii generale, rămâne de făcut, dar revendică un ritm nou, o intensificare de activitate, un spirit de împrospătare și de progres, altele de cât cele de până acum.

Tânăra lirică ardeleană

de ION ȘIUGARIU

De curând d. *Victor Papilian* a prezentat în câteva numere ale *Universului Literar*, aspectul reviustic al Ardealului tânăr, desprinzând caracteristicele actualei literaturi transilvănene și poposind cu deplină înțelegere lângă sufletul deosebit al acestei provincii. Erà în rândurile d-sale multă pătrundere dar mai ales multă dragoste și mult entuziasm. Nu vom căuta să reamintim aici justele constatări ale acelor coloane și nici nu vom adopta întocmai punctul d-sale de vedere. Vom considera totuși rândurile de față, precum și cele care poate se vor mai scrie în legătură cu această problemă, absolut necesare pentru discuțiunea unor chestiuni de mare importanță.

Ținem să accentuăm însă, de la început, că nu credem într'o literatură regională. Sau mai precis, nu credem într'o literatură regională închistată în forme înapoiate și goale. Nu suntem de acord cu problema literaturii provinciale, decât în măsura în care această literatură se integrează aspectului întregii literaturi românești, contribuind la îmbogățirea și definirea ei. O literatură regională, în sensul celei provensale franceze, sau celei florentine italiene, la noi nu poate exista și nici nu e bine să existe, pentru simplul motiv că unificarea culturală și spirituală este una dintre problemele de frunte ale României de astăzi.

Așadar, vorbind în aceste coloane despre tânăra lirică ardeleană, excludem dela început orice preocupare de regionalism și întegrăm intențiunile noastre în chestiunile de literatură românească, pur și simplu, fără niciun gând de reabilitare sau polemică neîntemeiată.

Domnul *Victor Papilian* fixa în articolul mai sus amintit, două caracteristice ale literaturii ardelene, pe care le punea în directă și logică legătură cu evoluția istorică a împrejurărilor din această provincie. Era de-o parte naționalismul înfocat, cu o referire specială la dragostea de pământ, care și-a găsit o fericită întrupare artistică în romanul *„Ion"* al d-lui *Liviu Rebreanu*, unde de-altfel *socialul* eclipsează până la anihilare *naționalul*, iar pe de altă parte, religiositatea, convorbirea sufletului cu Dumnezeu, cu metafizicul, cu înnaltul, care nu și-a găsit încă o întrupare artistică definitivă.

Nu știu până unde părerile d-lui *Victor Papilian* sunt juste și mă 'ndoesc dacă e bine să limitezi o atmosferă artistică în enumărare de caracteristici. In ce privește tânăra lirică ardeleană, nu văd prea multe nuanțe care ar putea-o deosebi de tânăra lirică românească, în general. E drept, peste poezia confraților transilvăneni plutește un aer de mai accentuată subtilitate sensitivă, mai sinceră înfrățire cu zările, mai pură și mai cristalină realizare imagistă. In sufletul acestor tineri poeți din Ardeal, se imbină nu știu ce delicatețe plăpândă, cu murmurul isvoarelor și al pădurilor nesfârșite. Nicăeri în altă parte nu veți întâlni atâtea ciute, atâția cerbi, atâtea zări nepătate, atâtea dimineți de primăvară, decât în această poezie. Dar poate, faptul acesta se datorește unor condiții speciale de viață, unui mediu natural deosebit. Și ca să accentuez această explicare, voiu aminti marea apropiere, din acest punct de vedere, dintre tânăra poezie din Ardeal și cea din Bucovina. Să fie asta o caracteristică a Nordului?

Referindu-ne la cazuri concrete și căutând să exemplificăm prin nume considerațiile noastre, ne vom opri aici la următorii poeți tineri din Ardeai: *Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Ștefan Baciu* și *George Popa*, fără să uităm pe regretatul și subtilul *George Boldea* și pe harnicul îndrumător dela *Pagini literare, Teodor Murășanu*. E drept rândurile de față nu vor fi nici o prezentare critică a acestor poeți și nici o amănunțită cronică literară. Dincolo de citate și de titluri de volume, ținem să desprindem doar caracteristici generale și să descifrăm atmosfera unor realizări lirice de pură înfrățire cu cerul.

Privită istoric, tânăra mișcare literară din Ardeal, pornește sub faldurile unui entuziasm cald, odată cu apariția acelei simpatice reviste, întitulată simplu și simbolic în același timp, *„Abecedar"*. Și aci, nu pot să nu consider pe *Emil Giurgiuca*, dacă nu șeful, în tot cazul promotorul nouei mișcări poetice. Cu dragostea lui sinceră față de poezie și cu talentul său autentic, el reușește să adune împrejurul său câțiva prieteni de visuri și de preocupări și să impună o atitudine tinerească. Că revista *„Abecedar"* a murit curând și că în locul ei a apărut la Turda *„Pagini literare"*, nu scade cu nimic meritul lui *Emil Giurgiuca*.

In poezie, *Emil Giurgiuca* vorbește cu pădurile, cu isvoarele, cu dumbrăvile și sărută pe frunte, ca pe un mire, soarele. Suplețe, adâncime, optimism, dragoste de natură, identificare și pierdere în legendă și în basm, refugiu în copilărie, iată în ce constă atmosfera sa poetică.

Am mult de mers, pădure vorbitoare,
Bălaurii sub poduri mă pândesc —
Dar nu mă 'ntreb de voiu ajunge oare
Sau fi-va stâlp de ceară să 'mpietresc
Sub ochi de zână rea. Privesc fățiș
Capricioasa stea ce mă tot poartă
Până ce ploapele mi-o putrezi de vis
Și-am să le spăl cu apă vie și-apă moartă.
(Pădurea din basm)

Intoarce, Doamne, orugul viorelii,
Intoarce roua ce adapă cerbii,
Sub ciocul cald al razelor de soare
Din fiecare bulgăr să răsară o floare.

Ștergarul vântului domol, de in,
Să șteargă lacrimile crengii din livezi,
Din măzărichea lor să se deschidă în senin
Ochi mari, mirați de-albastru 'n pleoape verzi.

Ca să se bucure și pietrele surori,
Gângăniile adormite mișunând să 'nvie
Și din gogoașa lor de var, cutezători,
Puii să gângure cu pliscul galben în tărie.

Seninul calm va împietri lângă cătun
Virgin altar cădelnițat de ramuri,
Ci primăvară, tu să luminezi prin geamuri
In casa oamenilor ca un înger bun.

Și sufletul meu bolnav ca un copil
La capul căruia se roagă tatăl lui ca lângă o albă grădină
Și iar se roagă: Doamne, scapă-mi-l —
Intinde-i din cosița ta o rază de lumină.
(Rugăciune simplă de primăvară)

Nu știu dacă gingășia unor sentimente atât de pure, poate fi atribuită unui mediu special de formație sufletească și nu intenționez să caut părțile slabe ale poeziei d-lui *Emil Giurgiuca*, întrucât nu mă preocupă aici atât valoarea artistică a celor discutați cât determinarea unor nuanțe specifice de ordin informativ.

Văd în poezia lui *Emil Giurgiuca* cerul celei mai bune poezii tinere din Ardeal. Tandrețea și gingășia sentimentelor, puritatea imaginilor și claritatea atitudinilor sufletești din această poezie, vor forma caracteristici care se vor răsfrânge peste toată poezia tânără din Ardeal. Nu e vorba de o influență, ci pur și simplu de o atmosferă generală de creație, care în bună parte se răsfrânge peste toată poezia noastră tânără. E destul să amintim activitatea poetică a d-lui *Aurel Marin*, cântărețul pădurii și poate pe cea a d-lui *Virgil Gheorghiu*, pentru a arăta că într'adevăr este vorba de o nuanță generală a poeziei tinere.

Deși, trecând la *Mihail Beniuc*, suntem nevoiți să adăugăm multe note deosebite și multă tendință de coborîre în suflet și de desprindere din cadrul natural, totuși, liniile generale desprinse mai sus în poezia lui *Emil Giurgiuca*, pot fi urmărite și aici. *Mihai Beniuc*, este fără îndoială un om torturat de multe întrebări de natură filosofică și peisajul interior depășește de multeori setea de zări și de azur pe care am găsit-o în talentatul său confrate. Poate de aceea optimismul cald și tânăr al d-lui *Emil Giurgiuca* este foarte slab reprezentat în această poezie și nu odată durerea și disperarea motivează un adevărat pesimism organic. *Mihai Beniuc* este un om care nu prea ține seamă de convenționalisme poetice și nu se supără adoptând influențe puternice din întreaga lirică a literaturii noastre. Nu le vom arăta aici. Cronicarii literari au făcut-o la timp, în alte locuri. Vom mărturisi însă, cu toate aceste rezerve, că reprezintă unul dintre cele mai viguroase talente ale poeziei tinere din Ardeal și un nou succes al grupării din jurul revistei *„Abecedar"*.

Prin aceste păduri toropite de vis
Ecouri străvechi, aievea sau în minte,
Nou re 'nviau pierdutul paradis
Trecut ușor prin timp invers 'nainte.

Rugă de lumină fără glas
Una câte una brândușile plăpânde.
Apele limpezi nu conteneau să cânte —
Numai stâncile ursuze tot surde au rămas...

Acolo totuși murmurul mărunt
Rar, drum în țara visului trădează!
O, zâna mea, deschide să pătrund!

Și am strigat de trei ori, semn de vrajă.
Ci stâncile domol cioplite sferic
Adânc tăceau sub mușchiul de 'ntuneric.
(Tentativă)

Din gândul meu o pasăre s'avântă
Ca bulgărul în sbor și taie zarea
Spre munții ce-i înghite depărtarea,
Spre satul meu; acolo stă și cântă.

Pe vârful casei noastre sună, sună,
De stă măicuța 'n prag și se gândește:
„Vai Doamne, Doamne, oare ce vestește?
Că nu-i a bună, mamă, nu-i a bună!".

Se 'ntunecă la suflet surioara:
„Mihai, măicuțo, nu ne-a scris de mult,
Și am visat azi noapte că ne-au smult
Bujorul ce 'nflorise toată vara".

S'adună norii păcură pe sat,
Stropește ploaia, vântul suflă tare,
Salcâmii scuipă galben pe cărare
Și-i miez de zi și parcă s'a 'noptat!
(S'adună norii păcură)

Iată două poezii, aparent, de-a-dreptul opuse. Intre ele, se cuprinde toată tematica poeziei lui *Mihai Beniuc*. Fără să ne ocupăm de influența lui *George Coșbuc* din ultimele strofe citate, vom putea afirma că prin *Mihai Beniuc*, tânăra lirică ardeleană câștigă în nuanțe și se îmbogățește în atitudini.

Intr'un număr viitor, vom continua să desprindem caracteristicile acestei poezii ardelene, poposind lângă realizările lui *Ștefan Baciu, George Boldea, George Popa* și *Teodor Murășanu* și să strângem într'un mănunchiu toate concluziile noastre, pentru a fixa adevărata atmosferă a tinerei lirice ardelene.

Călător vrăjit

Omul prinse luna'n traistă. Bău
Apa adusă de copii,
Și trecând la vale, văzu
Cum drumul se rostogolea printre vii.

Merse ținând mâinile cruce.
Doar o unghie îl trăgea sus.
Privi cum podul, la râu, se duce
Și păsările-l petrec spre apus.

Se miră că's gropile cleioase și adânci;
Apoi se apucă să spuie
Descântece jos, culcat pe brânci,
Și bău iar din apa amărue.

Se făcu tot mai cărbune. Apoi
Curse pe el slavă, mană.
Ii făceau semne oameni goi,
Așa cum ai goli cană.

Intâi vru să strige. In fund
Se sparse greu ceva tare,
Cum ar trosni un vișin rotund,
Cât ai sufla 'ntr'o lumânare.

Dete să dărâme noaptea cu piciorul
Dar nu putu. Ba i se uscă
Și limba. Iar zăvorul
Nu se mai trase cerului, încă.

„Trece ăl cu negru și roș" — zise el.
Și cum rămase năuc,
Simți cum i se vârî pe gât un inel
Și-i cântă la ureche, un cuc.

Auu! gemu. Dar căzuse
O stea cu coadă în baltă,
Și'ngropat bolovan, cum spuse,
Pricepu că'n jur toate saltă.

Nu mai știu cum și nici,
Cine-l târî în șanțul pustiu,
Cine-l plesni pe ochi cu un bici,
Cine-i turnă pe gură argint viu.

Se 'nfășură drumul; lătră un câine,
Cerul se făcu de sticlă, cercel.
O femeie pe zi, veni cu miere și pâine...
D'atunci nu mai plecă cu luna la el.

ALEXANDRU RAICU

NUMAI O AVENTURĂ

de VICTOR POPESCU

S'a lăsat molcom soarele spre asfinţit, chemând în urmă, senină, noaptea. Rând pe rând s'au aprins stelele, învestmântând întunericul cu strălucire. Fără a se uita la marea schimbare dimprejur, Ioana şi Sandu mergeau cu pas agale, cufundându-se tăcuţi, prin seară, încet, către casa care, acum, abea se zărea prin depărtare, sclipind lumini dealungul câmpului pustiu.

Sandu parcă ar fi vrut să vorbească cevà. Dar nu îndrăsnea. Înţelegea cum fiecare vorbă ce ar fi scos, nu putea fi decât un strigăt de iubire. Şi nu putea rupe vraja nestrămutatului dor ce-l cuprinsese, numai cu câteva reci şi searbede cuvinte. Era mai fericit simţind pasul tinerei fete lângă el, simţindu-i mâna strânsă într'a lui, trupul lăsat alene pe braţ.

Totuşi trebuia să vorbească mai curând. Fiecare clipă, fiecare pas nu era decât o rupere din fericirea lui. O rupere dureroasă şi grea care, acolo în depărtare, unde lumini de oameni se aprinseseră, avea să se înfăptuiască. Era timpul să-şi desvăluiască presentimentul, să afle alinare sau suferinţă, orice, dar să afle ceva sigur. Avea nevoe de sufletul ei. Pasul pe care voia să-l facă, nu putea fi decât în urma celor ce ea avea să spună despre fratele lui. Măcar acum de-ar vorbi, când nu e nimeni împrejur, cât sunt încă pe câmpuri, sub cer senin şi aer parfumat. Să-l audă numai Ioana. Mult, mult, iubita Ioana. Dar o mână nevăzută îi strângea gâtul şi nici-o vorbă nu ieşea.

Ochii lor s'au întâlnit o clipă. Duios şi plină de viaţă, Ioana a strălucit în întuneric, mâinile s'au strâns fermecător de nevinovat.

Şi acum ar fi putut vorbi... Nu a vorbit!

Cine ştie de nu era mai bine aşa.

De când o cunoscuse pe Ioana, în iubirea lui mereu crescândă nu mai vedea decât chipul minunat al tinerei fete. Impreună, mereu, au cântat slavă călduroasei veri, gustând din plin farmecul libertăţii. Nu locuiau departe unul de altul. S'ar putea spune că erau alături. Ea era tocmai la o întorsătură a şoselei albe. Pe o uşoară ondulare a întinderii de lanuri. Iar el stătea pe malul lacului, nu departe, mai in vale.

Prima dată când s'au întâlnit, a fost tot pe o înserare, ca acum. După o zi de înfierbântat soare, el a eşit călare să guste biciuirea unui aer mai răcoros. Alergând voios, a văzut-o pe o clae de fân, privind apusul. Ea era venită numai pentru câteva zile la rudele ei, care stăteau... Şi mâna s'a îndreptat graţios înainte.

— Ii cunosc prea bine, a spus el.

Ioana n'a stat numai câteva zile. Au rămas împreună. Zile de-arândul.

O vară de petrecere şi fericire. în care fiecare şi-a deschis inima, în braţele naturii. Ieşeau amândoi, se plimbau prin împrejurimi, citeau sub umbra arborilor stufoşi. Dar mai ales gustau din plin viaţa tinereţii şi libertăţii, cu sglobiul unei nepăsări depline. Apoi, odată, au plecat cu barca pe lacul întins dealungul stufului verde şi mlădios. La întoarcere cineva făcea semn de pe mal. S'au privit şi au râs unul la altul. Cine le ieşea în calea lor, atât de singuri, atât de liberi? Iar la mal au văzut.

* * *

De când Dinu Damian a venit, liniştea armonioasă a lui Sandu a încetat de a-l mai încânta, şi insinuante. triste, grele. gânduri au început să-l chinuiască.

Iubirea lui pentru Ioana, puternică şi minunată, cădea sdrobită in faţa lup-

tei cu fratele său. Nu putea pricepe câtuşi de puţin nevoia de a micşora fericirea celui cu care din frageda copilărie petrecuse în armonie desăvârşită.

Privirea i s'a îndreptat asupra Ioanei, prinzându-i profilul pe întunerec. Dacă i-aş vorbi, gândi o clipă. Tinereţea şi încântarea sburau din faţa fetei. Dar o iubise prea mult — se încheie gândul lui Sandu.

O pasăre a înfruntat speriată întunerecul, fâlfâind din aripi. Ţinându-se tot alături, Ioana şi Sandu i-au urmărit o clipă sborul grăbit, până ce se pierdu.

— Nu, nu ne cunoaşte încă, a murmurat încet Ioana.

— Şi venim atât de des pe aici. De atâtea ori ne-am plimbat împreună..

Sandu a tăcut până pe aleea întinsă sub pomii stufoşi ce duceau la casa fetei.

— Tu ai numărat vreodată stelele? întrerupse ea tăcerea, privind sclipirea nopţii.

— Nu. Tu da?

— Odată, mai demult.

— Câte ai găsit ?

— Multe, multe, multe...

Fata s'a aplecat către el. Răsunetul vocii ei s'a întins sglobiu peste câmpuri, veselind lanurile. Adieri de seară s'au pornit răcoros în urma lui, să liniştească spicele mişcătoare.

Din depărtare, câinii se auzeau lătrând în cor. Satul pregătindu-se de somn, străjuia obosit câte un scârţâit pierdut de căruţă. Cu un sunet glorios cobriţe şi cu greerasi, se întreceau în cântece. Inălţându-şi vocile armonioase, prelungindu-se până aproape la neauz, învestmântând noaptea de muzică, au urmărit pasul încet şi lin al lui Sandu şi al Ioanei până pe aleea întinsă sub pomii stufoşi ce duceau la casa fetei.

Despărţirea apropiată, strânse sufletul lui Sandu. Erau atât de bine, atât de fericit se simţea, încât toate presentimentele lui dinainte, gândurile neîncheqate asupra prieteniei ce îl durea, între Ioana şi Dinu, i se depărtau după umbrele uitării.

Şi totuşi ultima clipă venise.

— E timpul să ne despărţim, spuse cu glasul tremurat Sandu. Apoi alte vorbe nu au mai ieşit. Simţea nevoia să-i vorbească. Să-i explice că pleacă fiindcă nu voeşte să stea în drumul fericirii ei şi a fratelui său. Işi dădea seama el prea bine, că totul era falş între ei dela un timp. Din această cauză era mai bine să renunţe. Vor rămâne mai departe prieteni. Dar se înţeleg atât de bine, ea şi cu Dinu, încât ar fi

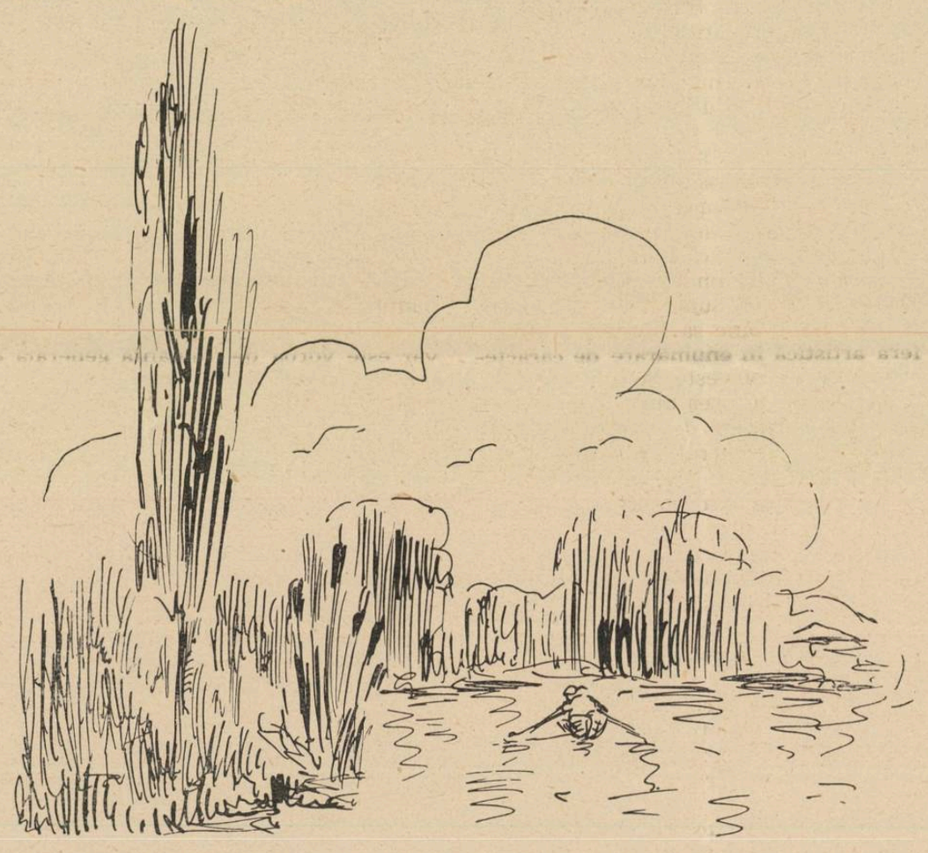

fost nedrept, să mai simuleze amintirile trecutului.

— Visezi cam departe, spuse Ioana. Ce pari aşa de îngândurat?

Sandu îi spuse că trebue să plece câteva zile. Avea treabă. Insă îi lăsa împreună pe Dinu şi pe ea, atât de buni prieteni, să se gândească la el din când în când. Ioana căută să-l mai reţie. Dar el, fără aproape să-şi dea seama de ce, rămânea hotărît. Avea să plece!

Apoi au tăcut o clipă, privindu-se. Prin noapte ochii lor sclipeau.

— Noapte bună, Ioana.

Aproape nu se mai vedeau. Ghicindu-se numai, s'au apropiat pe nesimţite unul de de altul. Ioana s'a lăsat încet pe braţul lui. I-a simţit răsuflarea caldă. O îmbrăţişare era să-i unească.

Dar deodată, ca oprit de forţe mai puternice decât sentimentul lui, s'a reţinut, şi respingând atingerea dragă a fetei, s'a depărtat întâi un pas, apoi încă unul şi încă unul... Mâinile încleştate au căutat să-l mai reţie. Repede întinse au căzut neputincioase. Faţa ei cânta armonii de basm, iar ochii întrebători nu pricepeau de ce era Sandu atât de neînţelegător.

Raze de lumini de la o fereastră s'au rătăcit prin părul ei molatec. Au aprins chiar fire de beteală.

Ea îl mai privea încă din urmă, încântând seninul nopţii cu chipul blând şi surâzător. I-a făcut un semn cu mâinile. El, din drum, nici nu s'a uitat înapoi. Ioana a vrut să-l strige. N'a putut. Sandu, cu sufletul închis a pornit pe drumul întins şi plin de colb ce-l ducea spre casă. Nu şi-a mai întors ochii în urmă să mai vadă, întrebători şi minunaţi, ochii mari, frumoşi, al Ioanei.

La început şi-a purtat paşii sprinteni, grăbit să ajungă. Insă curând mersul lui s'a încetinit. Drumul era întunecos. Licăririle aprinse prin văzduh nu isbuteau îndeajuns să deschidă vederea. Nu odată s'a împiedicat de vreo piatră sau un băţ aruncat de careva pe acolo. Poate chiar moleşeala ce-l cuprinsese îl împiedica să se ţină bine.

Nu era nici el prea sigur de ceea ce făcea. Un fel de vis îl înconjura, prin care el, plutind în neştire, căuta un punct de sprijin. O barieră căzuse între el şi Ioana. Barieră trântită de el, numai de voinţa lui, care avea poate să se preschimbe într'un şir lung de neplăceri. Era numai o credinţă nesigură, că Dinu iubeşte pe Ioana. Ea se arătase todeauna tandră cu el, aşa că ori când ar fi putut să obţie dela Dinu renunţarea. Ce-l făcea să se întoarcă din calea luminoasă, pentru fratele său ?

Era totuşi mai puternic sentimentul acesta. Fără îndreptăţire aproape, apăsa greu asupra trecutului şi străjuindu-i calea îl oprea de a i se împotrivi. Apoi, poate că Ioana ar fi fost mai fericită astfel, fiindcă ei doi se înţelegeau atât de bine împreună.

Casa întunecată printre umbrele pomilor din parc s'a înălţat deodată în faţa lui Sandu, anunţându-i tăcută, prezenţa ei. Şi-a ridicat capul sus. Urmărind desemnurile zidurilor cu ochii, o lacrimă singuratecă i s'a prelins pe obraz.

Toată iubirea pentru Ioana avea să ia sfârşit spre a-l mulţumi pe Dinu Era oare bine ceea ce făcea? Şi ar fi putut să renunţe cu desăvârşire la ea?

S'a sprijinit de un pom, pentru un moment. Apoi încet, a pornit pe aleia îmbrăcată cu trandafiri, ce ducea în faţă pe prispă, prin care atât de adesea ori, Ioana şi cu el, trecuseră. Ajuns acolo, se lăsă greoi pe un fotoliu de pae. Mişcate de slabe fluturări ale vântului, frunzele viţei foşneau din decorul lor verde, acoperind şi urmărind agale muzica gâzelor de noapte. Câţiva nori apăruţi într'un târziu se prelungeau temuţi pe cer, ascunzând în spatele lor strălucire de stele.

Sandu, singur pe fotoliu se gândea departe, la Ioana. Işi rememora zilele petrecute în fericire cu ea. Din străfundurile amintirilor, imagini vioae şi luminoase se îndreptau nestingherite spre gândurile lui, înseninând chipurile minunatului trecut. Tot gândind astfel, o întrebare, întâiu pe nesimţite, apoi din ce în ce mai puternic, puse stăpânire pe el : Dece trebuia să înfrângă iubirea ?

— Fără rost, fără rost, murmură Sandu înfierbântat. Trebue să renunţ pentrucă sunt legat de Dinu, în primul rând. Şi pentrucă sunt convins că Ioana ţine la Dinu. E mai întâiu fericirea ei în joc.

In acel moment apăru în pragul prispei, venind din întunerec. Dinu, cu faţa întrebătoare, spuse lui Sandu:

— Ce te frământi dragă, aşa. Sandu se ridicase de pe scaun şi se plimba dealungul balustradei împodobită cu flori şi viţă sălbatecă. Când a auzit vocea lui Dinu, o mică tresărire l-a oprit în loc. Inima îi bătea tare. Se speriase fiindcă nu se aştepta să apară cineva în acea clipă, dar mai ales că tocmai Dinu venise. Nu se simţea în stare să-i spună ce avea de gând să facă, şi mai ales era îngrozit la gândul să-i desvălue, poate, felul cum se purtase cu Ioana în după-amiaza aceea. S'a apropiat încet de Dinu. Era nesigur de ceea ce făcea şi îl stingherea privirea întrebătoare şi distrată a lui.

Acesta, văzând starea oarecum speriată a lui Sandu s'a apropiat de el, luând un aer serios. Intâiu l-a întrebat ce s'a întâmplat, dacă îi este rău. Sandu a dat din cap negativ.

Deodată s'a luminat.

— S'a întâmplat vreun mic diferend între tine şi Ioana?

Sandu a lăsat capul jos.

— Ştiam eu, a continuat el. Şi apoi l-a luat de mână. S'au aşezat împreună pe scară, privind tăcuţi, în liniştea armonioasă a nopţii. Apoi Dinu a început să-i vorbească. Sandu asculta fără să scoată o vorbă, cu toate că îşi dădea prea bine seama cât de inutil este tot ce-i spunea el, care pornea dintr'un punct cu totul falş de vedere. Intr'adevăr, căuta, prevăzând o mică discuţie, să-l convingă că nu-i nimic serios.

— In dragoste, femeile sunt bizare. Işi fac o plăcere din a te chinui. Dacă se poate numi chin aceasta. Este numai o exercitare a amorului lor propriu, părând reci sau nepăsătoare de câte ori dimpotrivă, sunt mai dornice de pasiunea lor. Nu odată tandreţea exagerată faţă de altcineva decât cel pe care-l iubesc, nu e decât o descărcare a sentimentului violent pe care nu-l pot stăpâni, dar nici nu îndrăznesc să-l vădească celui ce le iubeşte. O timiditate exagerată în anume ocazii, făcându-le să pară cu totul diferite decât sunt ele de obiceiu, este mai degrabă adevărul. Nu credeam că purtarea ei faţă de mine... nu mă întrerupe. Am observat de mai mult timp ceva, dar nu credeam într'o astfel de isbucnire,... purtarea ei, începusem să spun, este pornită tocmai pentrucă ţine la mine. Dar în prezenţa altor persoane se simte stingherită. O opreşte ceva nelămurit, de care nici ea nu-şi dă seama prea bine, să se arate aşa cum s'a arătat când v'aţi cunoscut, sau când sunteţi singuri. E un fel de reacţiune, curioasă, şi totuşi foarte normală pentru bizareriile dragostei. Simte nevoia să se ascundă. Crede că faţă de alţii, purtarea ei trebue să pară reţinută. Dar mai ales, Sandu, are nevoe să se destăinuiască. Se află într'o stare cu totul nouă. Iubeşte. Şi'n jurul ei nimeni căruia să-i spuie tot ce simte. Cineva la care să poată găsi un sprijin moral în vârtejul ameţitor ce a cuprins-o. Am venit eu. S'a destăinuit mie. Am devenit necesar pentru ea, spre a-şi putea regăsi echilibrul.

Sandu, ascultând, se simţea desrădăcinat prea puternic. Nici el nu mai pricepea nimic. Sprijinul moral de care-i vorbea Dinu, era într'adevăr o cale spre a înţelege pe Ioana. Insă totuşi era refractar celor auzite. Era refractar în primul rând, pentrucă nu purtarea Ioanei îl făcuse pe el să sufere, dar fiindcă felul de a fi al lui Dinu îl împinsese la ceea ce făcuse seara aceea.

Când strecurându-se tiptil pe uşa din fundul pridvorului, o femee aduse lampa spre a o aşeza pe masă, Dinu s'a oprit din vorbire. Amândoi au urmărit tăcuţi mişcările liniştite ale femeii, iar apoi, când aceasta închise uşa în urma ei, s'au uitat unul la altul, aşteptând fiecare parcă o vorbă încă, un cuvânt, care să deslege neînţelegerea ce domnea asupra lor. Aruncând raze roşietice, bolnăvicioase, lampa aprindea pe faţa lor lumini prelungi.

Sandu s'a sculat, întinzând speriată o umbră prin parc. Apoi, sprijinit pe balustradă, a început să vorbească. Cu toate că nu era timpul atunci de destăinuiri, îi spuse lui Dinu multe, multe despre el, despre Ioana, despre cât o iubea. Pe timp ce vorbea, glasul lui s'a întărit. Apoi deodată s'a oprit. La privit pe Dinu în ochi.

Apoi a reînceput mai încet.

— Dece nu mi-a spus că o iubeşti şi tu. Falşul costă mai mult decât adevărul. Imi eşti frate. Dece nu mi-ai spus pe faţă totul. Destăinuirile de care îmi vorbeşti, Ioana ţi le face ţie pentru că te arăţi mai mult decât apropiat de ea. Revărsarea de care îmi vorbeşti, a sentimentelor, când nu are curajul s'o înfăptuiască faţă de cel la care ţine, de ce se adresează ţie? Findcă tu o primeşti Dinule. O primeşti fiindcă o iubeşti şi tu. Te simţi bine în intimitatea ei. De ce nu mi-ai spus-o ?

M'ai provocat cu subtilele tale păreri, pe care mi le strecurai de câte ori simţeai că am de gând să cedez pentru tine. Dece, dacă nu puteai renunţa, nu mi-ai spus mie? fiindcă puteam renunţa?

Dinu l-a întrerupt pe Sandu.

— Te înşeli, şi ai şi dreptate. Am ţinut la Ioana. Nu mult. Destul pentru ca ea să observe şi să ia naştere între noi o legătură mai sinceră şi mai întinsă. Dacă am tăcut, dacă nu am crezut de folos să-ţi desvăluesc ce simţeam, e fiindcă am socotit totul ca o aventură de vară. Aci, în natură, e cald, îmbietor la romantism. O fată... Puteam foarte bine încerca să pătrund în sufletul ei. Apoi s'ar fi termi-

nat şi aş fi plecat. Voi eraţi reţinuţi faţă de mine. Din primele zile nu am luat seama prea bine de ceea ce se întâmplă. Când am observat, Ioana îmi era deja apropiată. Am continuat mica idilă. Când aveam să plec, totul trebuia să reintre în normal. Inchipue-ţi că totul se datora unei veri, minunilor de prinprejur.

Sandu nu mai asculta nimic. Ţinea ochii aproape închişi. Mintea îi era turbure. Ceea ce i se desvăluia acum era mai mult decât aştepta. Ar fi vrut ca Dinu să mărturisească iubirea lui pentru Ioana. Din această cauză doar întrerupsese aşa de brusc plimbarea din după-amiază. N'ar fi crezut însă că totul să se reducă la o mizerabilă aventură.

Nu putea pricepe cum el, care iubea atât de mult pe Ioana, să fi renunţat la orice fericire, pentru ca Dinu să nu aibe în vedere *decât o aventură.*

Suferea acum. Işi chinuia sufletul Poate şi Ioana, dacă ţinea la el, cine ştie ? Pentru ca Dinu să petreacă vara

Işi strângea pumnii şi unghiile îi intrau în carne, dar nu le simţea durerea.

Ochii mari, luminoşi, ai Ioanei i-au apărut în faţă... Au stat, calzi şi întrebători, ca la despărţire.

El îi privea, prin nesfârşit, luminându-i sufletul.

Apoi deodată s'a desprins din locul lui, pornind în fugă, pe scări în jos. Dinu oprindu-se, l-a urmărit cu vederea, cât a putut. Apoi a început să-l strige. Sandu n'a răspuns. A căutat să-l urmărească. Prin întunerec nu se vedea mai nimic. S'a lovit odată de o cracă. Oprindu-se, par'că a auzit un pas fugind spre lac. Mai strigându-l odată pe nume, s'a îndreptat încotro i se păruse că aude sgomotul. Ii era frică să nu facă vreo prostie Sandu.

Acesta însă mergea cu totul în altă parte. In fugă, primind biciuirea vântului de noapte în faţă, străbătea câmpul fără direcţie.

Ii venea să strige, să blesteme pământul din jur. Cât suferea, cât sânge rău îşi făcuse, ce pas înfăptuise, pentru o aventură de vară a lui Dinu.

Chipul Ioanei îi stătea mereu în faţă. O vedea, minunată, tot înaintea lui.

— Tu, strigă Sandu chipului.

Numai atâta, numai atâta a putut vedea Dinu. Nenorocitul !

Undeva, prin depărtare, o lumină a dispărut. Privind într'acolo, Sandu s'a oprit deodată.

— Dormi uşor Ioana, i s'a strecurat printre buze. Apoi a pornit din nou, peste câmp.

Intunericul somptuos şi-a închis faldurile după el.

Psihoză

Om străveziu a ieşit prin fereastra închisă
Alb ca argintul şi cu ochii lăptii;
L-a îmbătat în grădină miros de narcisă
Şi'n flori l-au ghemuit stihii...

Casa a rămas tristă şi fără viaţă,
plină de mirosuri şi sideful lunii...
Mi-am pipăit mâinile. Erau reci ca ghiaţa:
crăci de paltin tânăr în hora furtunii.

A bătut cineva în uşă ?... Nimeni nu e.
Doar paşii unui vis umblă pe-afară.
Pe sticla oglinzii un paianjen sue
mai mare, mai galben ca în orice seară.

Am spart oglinda cu peria de ghete
Şi luna a căzut toată în mătasă.
Omul străveziu înfăşurat în bete
Sta lângă mine cu brîncii pe masă.

Avea o culoare fără culoare,
Şi cu mâna stângă desemna cercuri;
L'am strâns în braţe. Doar o boare —
Şi ne-am prăvălit peste preşuri.

CONST. ENE

CARTEA FRANCEZA

ALBERT THIBAUDET:
Réflexions sur le roman
(„Gallimard" — Paris, 1938)

Principiul criticei lui Thibaudet decurge dintr'o artă pe care el o recunoaşte ca fiind de esenţa însăşi a îndeletnicirii criticului, anume aceea „de a simţi plăcerea şi de a o face împărtăşită... de a o reperà şi savurà". In acest înţeles, scrisul criticului francez constitue cea mai îmbietoare invitaţie la lectură, aşa cum lesne se vor convinge cei ce vor străbate volumul compact cuprinzând acele „cronici" apărute în „La Nouvelle Revue Française" dela 1912 până în 1936, şi cari au putut fi grupate laolaltă ca *„Reflecţiuni asupra romanului"*.

Fără a fi propriu zis o critică obiectivă, lipsit adică de calităţile şi cu-

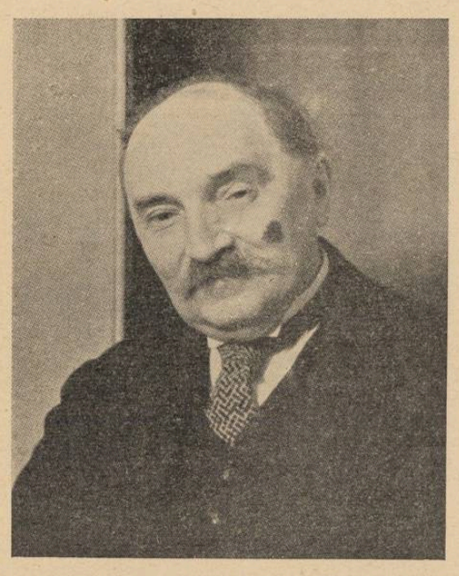

surile unei atitudini impersonale, scrisul lui Albert Thibaudet se opune oricărui dogmatism şi cu toată încercarea editorului „Reflecţiunilor" de a le înfăţişa într'o continuitate sistematică, aceste pagini sunt departe de a constitui un corp de doctrină critică. S'a reproşat criticei lui că nu e concludentă, că nu îşi mărturiseşte preferinţele şi antipatiile. Asupra acestei „insuficienţe" Thibaudet a avut cel puţin odată prilejul să se explice, arătând pentru ce refuzul de a preferà între două capodopere („Ana Karenin" şi „Fum") nu înseamnă o abdicare dela judecata critică, dela ceea ce este adică socotit ca ţinând de esenţa însăşi a acestui oficiu: „E cevà mai frumos de cât una sau cealaltă, — răspundea el, — este şi una şi cealaltă, e opoziţia lor şi prin urmare armonia lor". Cuvinte semnificative pentru caracterizarea unei atitudini critice care excelează în stabilirea configuraţiilor largi şi aspectelor de ansamblu ale literaturii. Superioritatea criticei lui Thibaudet constă — aşa cum a relevat-o d. Henri Bergson — în cultura lui filosofică, de unde gustul şi uşurinţa mânuirii ideilor generale, care deschid perspective spaţioase şi luminişuri aerate în scrisul autorului „Reflecţiunilor", stufos de bogăţia uluitoare a unor asociaţiuni şi aluzii nu rareori amfigurice.

Dacă totuşi scrisul lui Thibaudet e mereu sprinten şi comunicativ, captivant aşa cum nu izbuteşte să fie de multe ori lectura unor opere de imaginaţie, aceasta o datorează unui simţ dramatic puţin obişnuit, al însufleţirii ideilor într'un dialog viu care face din critica lui o expresie caracteristică şi desăvârşită a sociabilităţii franceze.

Să se observe cu câtă stăruinţă revine sub condeiul lui Thibaudet. — atât în *Istoria literaturii franceze* cât şi în aceste *Reflecţii asupra romanului* — termenul „dialog", în înţelesul unei participări generale la preocupările literaturii şi al unui schimb activ neîntrerupt între toţi acei cari se interesează de „lucrul literar". Această formă dialogată o socotea el ca fiind reprezentativă chiar pentru ceeace formează caracterul specific al geniului rasei franceze, în expresia lui literară. Acum câţiva ani, cu prilejul unei anchete, Thibaudet afirmase că spre deosebire de alte popoare, francezii nu au dat încă un geniu universal comparabil unor Goethe, Shakespeare, Dante, Cervantes sau Tolstoi, reprezentând adică, fiecare pentru poporul respectiv, virtuţile specifice geniului acelui popor. Cine vrea să afle în ce constă specificitatea geniului francez, să citească ediţia *Cugetărilor* lui Pascal, cu adnotările lui Voltaire. Dialogul celor doi scriitori înfăţişează cele două teme fundamentale nu numai literaturii ci chiar sufletului fracez: nota gravă, patetică, lirismul şi fervoarea religioasă de o parte, iar de cealaltă ironia, spiritul critic şi protestatar, nonconformismul.

Iată un exemplu recent, luat la întâmplare dintre altele întâlnite dealungul „Reflecţiilor asupra romanului", edificator deopotrivă asupra facultăţii asociative şi viziunii dramatice a criticului francez: „Un *Art du Roman* véritable — scrie Thibaudet în prima pagină a capitolului despre „Compoziţia romanului" — serait une sorte de dialogue, issu d'Etats Généraux du roman, avec ces trois ordres, les romanciers, la critique, le public — le premier qui milite, le second qui fait oraison, le troisième qui paie".

Cu tot eclectismul criticei lui Thibaudet şi refuzul de a alege între opere isvorîte din principii estetice diferite, întâlnim totuşi în aceste pagini şi unele afirmaţiuni cu caracter doctrinal, care pot fi socotite într'o oarecare măsură şi ca indicarea unor preferinţe, — acelea anume privitoare la „capacitatea de simbol" a unui roman.

Reluând afirmaţia că „opera de artă nu dovedeşte nimic" Thibaudet precizează în ce constă această gratuitate a ei, stabilind principial că „ea este o capacitate, o disponibilitate de dovadă, dar nu o dovadă", şi propune apoi aceste două legi aplicabile oricărei creaţiuni literare:

„Valoarea simbolică a unei opere e cu atât mai pură cu cât ea pare mai îndepărtată de simetria alegorică, cu cât implică mai multă sugestie şi mai puţină expresie.

Valoarea simbolică a unei opere e cu atât mai mare cu cât materia acestei opere părea să comporte, în definiţia şi conceptul ei, mai puţină posibilitate de simbol — cu atât mai înaltă cu cât simbolul ţâşneşte mai deadreptul din particular, din mijloacele proprii artei, fără mijlocirea unei generalizări intelectuale".

Aplicând aceste legi romanului, Thibaudet crede că „adevăratul roman e o autobiografie a posibilului", iar deosebirea între romancierul autentic şi cel factice, este că primul „îşi creiază personagiile cu sensurile nesfârşite ale vieţii lui posibile", pe când celălalt „le creiază cu linia unică a vieţii lui reale". Dar aceasta, scrie mai departe, „şi-a avut viaţa proprie, nu mai are drept la o alta. Geniul romanului face să trăiască posibilul, el nu face să retrăiască realul. Fiecărei unde îi cere să fie dela isvor şi neîncepută".

Rândurile de faţă nu au alt scop de cât să atragă atenţia, acelora cari încă nu o cunosc, asupra unei opere de o extraordinară bogăţie în idei şi sugestii.

Pentru cititorul pasionat — „cititorul de vocaţie", cum îi plăcea lui Thibaudet să se intituleze — nici o altă voluptate nu poate să o egaleze pe aceea a lecturii, să o prelungească şi nuanţeze, afară doar de conversaţia, mai bine zis tăifăsuiala asupra cărţilor citite. Tovărăşia scrisului thibaudetian este în această privinţă, ideală.

ANDRÉ REUZE „LE VÉRITABLE ROBINSON CRUSOÉ"

Se întâmplă adeseori ca împrejurările prin care a trecut sau eroismul unui om excepţional înzestrat să atragă asupră-i, după dispariţia din viaţă, atenţiunea unei bune părţi din omenire, care ţese din amintirea lui nimbul unei glorii legendare, depăşind cu mult proporţiile reale, modeste poate, ale insului.

Dar mult mai rar e cazul, aproape unic, al lui Robinson Crusoe, când „copia împinge în umbră modelul", cum scrie d. André Reuze în pasionanta biografie a marinarului Alexandru Selkirk, despre care puţini ştiu că i-a inspirat lui Daniel de Foë faimosul său roman, răspândit în lumea 'ntreagă, printre cititorii de toate vârstele.

Această confiscare a realităţii în folosul ficţiunii literare e unul din cele mai ciudate şi mai interesante „cazuri" în istorie. Scoţianul Alexandru Selkirk, părea predestinat, prin locul naşterii, dinaintea golfului Forth, celor mai de necrezut aventuri marine. Faima de care s'a bucurat, după întoarcerea lui în Anglia din insula Juan Fernandez, unde trăise patru ani şi patru luni, nu a fost eclipsată decât de apariţia romanului **Robinson Crusoé,** inspirat lui De Foë de miraculoasele destăinuiri pe cari i le făcuse însuşi Selkirk, în taverna „Leului Roşu" din Londra, despre naufragiul şi traiul în insulă.

Cartea d-lui André Reuze se citeşte cu plăcere şi interes. Remarcabile între toate sunt paginile în care autorul evocă atmosfera pitoarească a tavernelor şi cluburilor Londrei dela începutul veacului 18, cu mulţimea împestriţată a frecventatorilor, având cele mai bizare şi uneori suspecte ocupaţiuni sau preocupări.

MIHAI NICULESCU

NORUL

de M. C.

Din turela din stânga, bombardierul îmi face semn că a terminat. Fac un viraj scurt şi abia am timp să văd exploziile celor două bombe, foarte aproape de ţintă. Mă uit apoi la ceas. E prea devreme pentru coborît. Am mai avea o jumătate de oră de plimbare.

E o dimineaţă calmă de Septembrie şi-i aşa de frumos că nu ştiu încotro s'o pornesc. Spre uscat, ceva mai jos decât noi, un sul de nori albi se desfăşoară ca o turmă de mioare albe. Din loc în loc se înalţă câte un bust de cioban cât un munte, cu cojocul întors pe dos, mânându-le domol către dealurile Dobrogei.

Deasupra mării însă, ca de obiceiu,

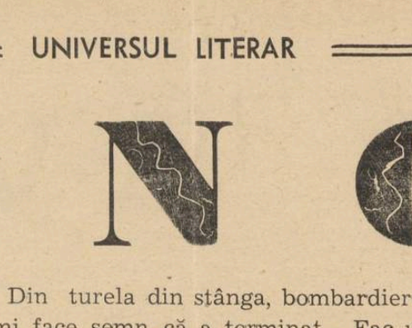

cerul e curat. Un singur nor hoinar, rătăcit de turmă, a încremenit dezorientat şi stingher în imensitatea albastră.

M'am hotărît. Băeţii au închis capacele la turelele din provă şi au trecut la cele din pupă, unde curentul nu e aşa de puternic. Deschid ferestruica laterală şi o undă de aer rece năvăleşte în cabină. Pilotul secund scotoceşte prin buzunare şi scoate o ţigaretă de lemn de cireş pe care începe s'o sugă plictisit.

Am pus capul pe norul răzleţit departe, deasupra mării. Pare foarte departe şi mai sus decât noi. Măresc turajul motoarelor şi urcăm încă vre-o sută de metri până când îl văd la înălţimea noastră. Am de gând să intru drept în el şi să-l distrug. Dar în spaţiul imens mi se pare că stăm pe loc şi că nu-l vom ajunge niciodată. Nicăieri, nici un punct de reper. Numai norul din faţa noastră, acolo, departe.

Motoarele urue monoton şi'n mâna care ţine volanul simt tremurul surd al avionului, tremur de animal neîmblânzit. E singurul semn de viaţă în spaţiile încremenite.

Pe nesimţite, norul către care ne îndreptăm a'nceput să se mărească. Acuma se văd bine umbrele întunecate ale trecătorilor înguste, prăpăstiile adânci pline de umbră rece şi culmi de zăpadă ce strălucesc crud în soare. E un munte par'că. Un masiv de munţi ninşi, cu blocuri de piatră rostogolite în hăuri negre şi cu strâmte trecători cari duc nu se ştie unde.

Pe măsură ce ne apropiem, inima se strânge de plăcere şi teamă şi mâna se încleştează pe volan. Ochii sar pe instrumentele de bord cari, peste o clipă, vor arăta poziţia avionului.

Am ales partea cea mai neagră. Pe acolo voiu intra să-l străpung. Trag cu coada ochiului la secund. Işi suge liniştit ţigareta de lemn de cireş şi-i de un calm care mă enervează. Totuşi am timp să zăresc o săgeată de lumină în ochii lui voit indiferenţi.

Acuma peretele negru e în faţa noastră aşa de aproape, încât — chiar dacă aş vrea — nu m'aş mai putea întoarce. Iată! Pot să-l ating cu mâna. Incă odată ochii mei fug pe zecile de cadrane şi în clipa următoare intrăm în zidul negru.

Nu se mai vede nimic. E un întuneric diluat, lăptos, ca de zori de zi. Prin ferestruica uitată deschisă pătrunde umezeala rece. Motoarele urue mai înăbuşit şi avionul greoiu are tremure şi scurtături de animal săgetat. Arunc din când în când câte o privire la secundul de-alături care a devenit foarte atent, cu ochii la instrumentele de bord. A uitat să-şi mai sugă ţigareta şi chestiunea pare să-l intereseze însfârşit.

Trecem prin luminişuri scurte, alternate cu întuneric de grote. Nu ştiu de când mergem aşa. Mi se par ceasuri întregi şi ştiu bine că nu sunt nici două minute. Trecem printr'o ceaţă alburie şi apoi, brusc, intrăm într'o lumină orbitoare. Am ieşit? Nu. Suntem într'un luminiş. O căldare imensă, înconjurată din toate părţile de munţi şi boltită de albastrul cerului. Prin spărturi, dedesubt, se vede marea. Inclin avionul într'un viraj larg şi dau

ocol căldării în care suntem prizonieri. Descopăr într'un loc o trecătoare între doi pereţi înalţi de vată. Intrăm în ea şi gândul îmi fuge la peisagiile din Colorados din filmele mute cu cowboys. Ce loc potrivit pentru atacul diligenţei! Cărarea de ceaţă sură şerpueşte pe fundul prăpastiei, gâtuită de pereţii masivi de calcar. Câteodată e-aşa de îngustă, încât intru cu aripile în munţi, pe cari — din fericire — îi spintec. La fiecare cotitură, fiorul neprevăzutului. Deodată, deasupra noastră, munţii se unesc şi abia am timp să împing uşor volanul şi să ne strecurăm pe sub o arcadă de peşteră. Dar un perete negru ne închide drumul. De întors nu poate fi vorba. Acuma *sunt obligat* să intru în întuneric. Dealtfel nici n'am timp să mă gândesc: am şi intrat. Câteva secunde de întuneric rece şi umed, apoi iar lumina orbitoare.

Acum suntem într'adevăr afară. Intorc avionul şi mă uit la uriaşul cu care m'am jucat. Il ocolesc şi apoi urc să-l privesc de sus. Şi trec odată pe deasupra, jos de tot, spulberându-i buclele albe poleite de soare. Sub noi se deschid prăpăstii şi se înalţă culmi, altele decât acele pe cari le-am străbătut. Căldarea cea mare din mijloc e tot ea, dar altfel par'că. Acolo era trecătoarea şi acuma nu mai este. Şi nici n'o să mai fie. Niciodată! Aş vrea să mă cobor iar, să intru şi să le caut. Le am aşa de clare în minte, toate cărările, toate luminişurile!

Reduc motoarele şi cobor să caut o intrare. Dar cum s'au schimbat toate! Adineauri chiar am văzut că pot intra uşor. Acuma nu mai ştiu pe unde. S'au surpat nişte munţi şi nu mai cunosc nimic. Vreau totuşi să intru, să văd... Secundul mă bate uşor pe mână şi'mi arată ceasul. Nu pricep. Când a trecut un ceas şi jumătate? E timpul să mergem acasă. Dar unde-i casa? Peste tot e numai cer şi apă şi soarele drept în creştet.

Aştept să se liniştească busola. Intorc apoi până când acul arată Vest şi fac semn secundului să ia comanda. Mă las uşor pe spate şi'nchid ochii. Sunt fericit. Nu ştiu de ce. Mi se pare că am făcut ceva extraordinar.

Mă gândesc pe'ndelete la fiecare colţişor, la fiecare prăpastie prin care am trecut şi pe cari nimeni, niciodată, nu le va vedea. Gândul meu a rămas acolo în urmă şi acuma văd clar diligenţa ce sue la pas cărăruia pietroasă. Patrucinci „rangers" în frunte, cu pintenii cât palma la cismele cu tocuri înalte, se leagănă în şeile brodate. Soarele torid de amiază scoate fulgere din carabinele „Winchester" cu repetiţie aşezate de-a curmezişul pe oblânc. Şi fulgerele se văd de departe. Le-a văzut şi un om ascuns sus, printre stânci. El îşi scoate larga „sombrero" şi face semn celorlalţi să fie gata.

Acuma diligenţa e aproape, la două trei sute de metri mai jos. O mână se întinde spre cartuşul de dinamită, când se aude deodată oportunul „Hands up!" al sherifului. Tresar bandiţii! Tresar şi eu. Cu o slabă isbitură hidroavionul s'a aşezat pe apă.

Suntem acasă cu o „uşoară" întârziere de aproape două ore. Va urma o mică morală. Ştiu. Dar face.

Muzeul lui Balzac

de VIORICA BOTENI

Intr'un colţ ascuns al străzii Raynouard, la Passy, se găseşte muzeul balzacian: casa lui Balzac. Ferită de freamătul oraşului, uitată printre imobile moderne, casa lui Balzac, imagine modestă a unei epoci de glorie, se desprinde din trecut.

Casa aşezată pe o pantă abruptă, are un plan arhitectual ciudat. Ca să poţi intrà înăuntru, cobori trei etaje şi ajungi astfel în faţa unui pavilion sau a unui hotel particular, al cărui parter este etajul al doilea văzut din strada de jos, strada Berton. Datorită acestei împrejurări clădirea avea două ieşiri şi ajuta chiriaşului veşnic fugărit de creditori, să se ascundă de urmările care i-au întunecat anii de glorioasă existenţă.

Ca să înlăture orice bănuială, Balzac locuia aci sub numele guvernantei sale, de şaptesprezece ani...

Pe ici colo, în josul unei foi albe, îngrijit încadrată e pusă semnătura unuia dintre marii pictori ai renaşterii italiene. Se zice că autorul *Comediei umane* el însuşi, a înlocuit prin acest joc de iluzii copilăros, cerinţele de lux şi rafinament artistic, râvnite cu atâta ardoare de spiritul său mereu frământat.

Masa de lucru şi fotoliul obişnuit, reamintesc orele de muncă intensă, de creaţii ingenioase, când departe de orice turburare din afară, Balzac întocmea pentru satisfacţia noastră şi pilda celor ce aveau să-l urmeze, exemplarele de proză minunată. Zile întregi, săptămâni chiar, cu storurile coborîte, izolat de lumina zilei, îşi creea un mediu de lucru şi se pierdea în viaţa personagiilor pe care le întrezărea, trăind evenimentele ce le împletea.

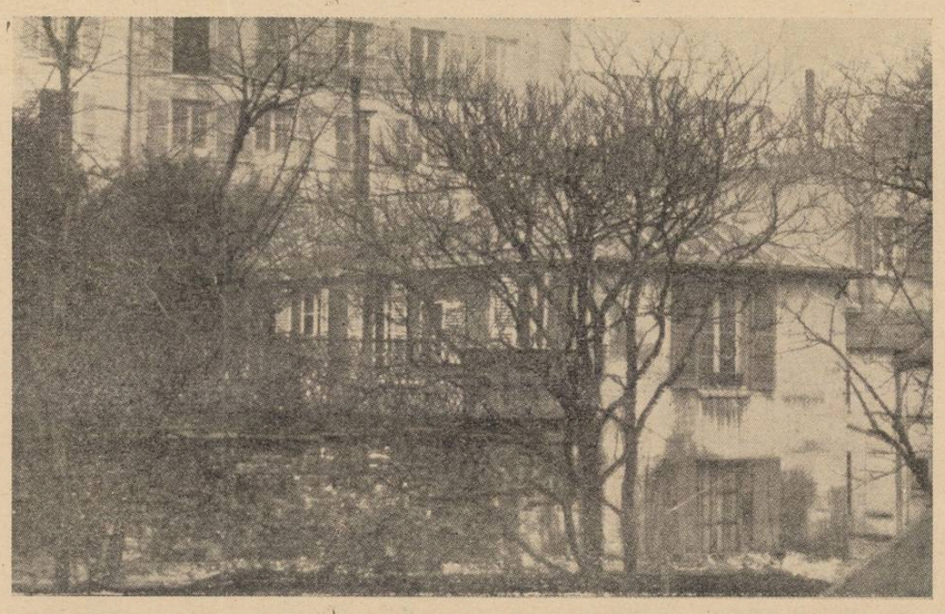

Muzeul Balzac

Louisa de Brugnol, astfel, nimeni nu putea pătrunde până la el, înainte de a fi fost recunoscut că nu face parte din tabăra numeroasă şi de temut a creditorilor.

Nu a mai rămas mare lucru din mobilierul de odinioară, totuş înfăţişarea modestă a pavilionului, atmosfera de tristă sobrietate a odăilor, sunt par'că şi astăzi cufundate în amintirea marelui scriitor. Pe pereţi, de jur împrejur, portretele Doamnei de Surville, sora scriitorului, ale ducesei d'Abrantès ale ducesei de Castries, ale lui Georges Sand, ale Doamnei Hanska, misterioasa poloneză pe care Balzac, cu aceeaş dragoste pasionată şi sinceră, a iubit-o timp

Tradiţionala cafea pe care cu o grijă deosebită o pregătea din arome diferite, era singurul capriciu al nopţilor de veghe: într'o vitrină, bine păstrat, se vede filtrul folosit cu atâta artă în atâtea rânduri — fragment însemnat al atmosferei ce cuprindea viaţa romancierului, factor însemnat, poate, al morţii sale timpurii.

Nimic nu e de astăzi în muzeul dedicat lui Balzac, începând cu frunzişul răsfirat şi bătrân din grădina părăsită şi până la candelabrele ce iluminează, odată cu căderea serii, vitrinele umbrite, tablourile întunecoase ale acestui colţ ce evoacă trecutul cu o forţă atât de impresionantă.

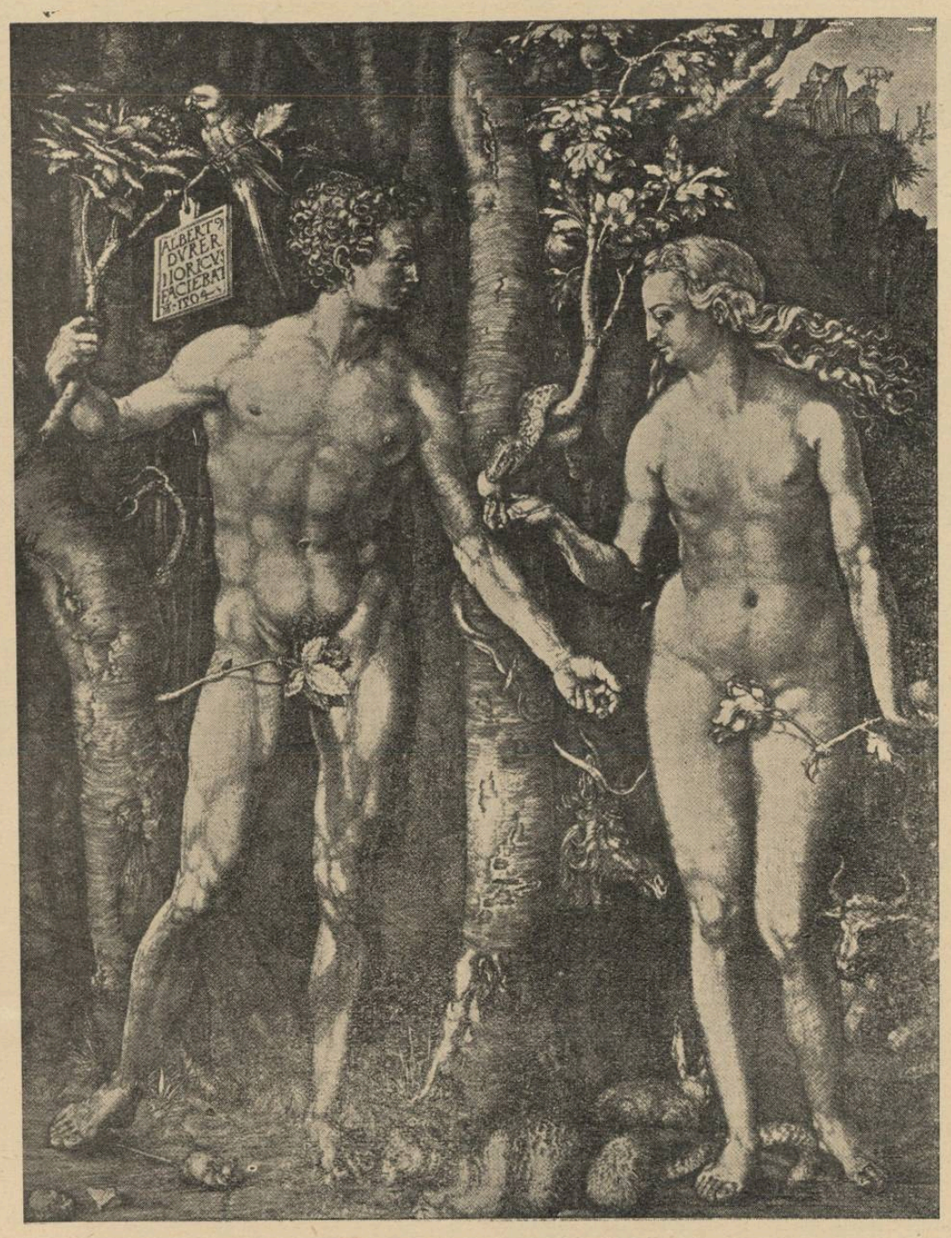

Albrech Dürer : Adam și Eva

CRONICA PLASTICA

de PAUL MIRACOVICI

Dintre toate expozițiile organizate de d. prof. Oprescu, directorul Muzeului Toma Stelian, aceea a gravurii germane e desigur cea mai interesantă. Publicul ignorează multiplele greutăți ce comportă organizarea unei astfel de expoziții. D. prof. Oprescu, în cuvântarea ținută cu prilejul primirii d-lui dr. Von Holst la legația germană, a arătat în ce constă aceste greutăți. In ce privește pictura sau sculptura, cea mai mare piedică e asigurarea, care se ridică la sume fabuloase, apoi transportul e atât de anevoios din cauza fragilității operelor de artă, încât nici o țară din lume nu se desparte cu ușurință de comorile de artă ce le are.

Fără îndoială că nu aceste motive au îndemnat pe d. prof. Oprescu să nu aducă nici pictură nici sculptură ci aceia că gravura este o artă pur germană și în orice caz, pentru a-i urmări evoluția și nașterea ca și cea mai înfloritoare epoca a ei trebue neapărat să aduni opere din patria însăși a gravurii: Germania. Apoi, pe lângă greutățile de mai sus, în Germania există o lege care oprește scoaterea operelor de artă unice, peste graniță. Pentru interesul artistic al acestei expoziții trebue de asemeni să fim recunoscatori celor ce ne-au prilejuit-o și în primul rând d-lui prof. Oprescu. Eu știu dintr'o mică experiență, câtă alergătură, ce eforturi trebuesc ca să duci la bun sfârșit o asemenea întreprindere. In 1930, am vrut, împreună cu sculptorul Arnold, secretarul societății „des Tuileries", să facem o expoziție la București, cu o selecție a membrilor societății Salonului „des Tuileries". Ar fi expus printre alții: Matisse, Derain, Vlaminck, Despiau, Maillol și mulți dintre cei mai mari artiști francezi contemporani. Am întâlnit însă atât de puțină înțelegere la București, deși cheltuelile și formalitățile, ar fi fost cu mult mai mici fiindcă nu aduceam nimic din muzee — încât a trebuit să renunțăm, și eu și prietenii câștigați pentru această idee.

Spuneam mai sus că dintre toate expozițiile organizate la Muzeul Toma Stelian de către d. prof. Oprescu, aceasta e cea mai interesantă și mai completă. Intr'adevăr e aproape peste putință să faci o expoziție de pictura franceza de până, fără să rezumi până la exces evoluția ei sau fragmentand deasemenea la exces, chiar un moment din întregul ei.

Același lucru s'ar întâmpla și cu arta italiană sau spaniolă, și cu orice țară cu o tradiție artistică bogată. Gravura însă, gravura germană, este un tot perfect; îl poți urmări nașterea de la motivele pe pânză și până la expresia ei cea mai înaltă: Albrecht Durer. Nici un material până azi nu a fost mai propriu pentru exprimarea temperamentului german, a caracterului său și în nici o altă ramură a plasticei nu se oglindește atât de intens originalitatea acestui popor. Dragostea de amănunt, răbdarea atât de specifică lui, ingratitudinea materialului ceea ce-l înclină și mai mult spre meditație — o altă mare însușire germană, — toate au concurat să facă din gravură expresia cea mai pură a artei germane. Orice s'ar spune, gravura s'a născut în Germania și mi se pare atât de firesc acest lucru încât am rămas uimit când am citit că sunt destui acei ce contestă acest lucru. Incă din primii ani ai secolului XV existau în Germania foarte numeroase gravuri în lemn. Cei ce au văzut aceste gravuri nu pot uita arhaismul atât de expresiv al liniilor, nici naiva dar fermecătoarea coloare ce le împodobea. In a doua jumătate a secolului XV technica se rafinează din ce în ce mai mult. Din epoca aceasta, sunt în expoziția de la Muzeul Toma Stelian opere a căror finețe, cu toate perfecționările moderne, nu a fost încă atinsă nici azi.

E de necrezut cu câtă măestrie sunt desenate gravurile în lemn — toate — chiar cele din epoca primitivă. Gravura în lemn, se știe, e foarte ingrată, fiindcă negrul cu care e imprimată hârtia e lăsat de artist din suprafața plană a lemnului, iar *albul e săpat.*

E ușor de închipuit câtă pasiune, câtă răbdare a trebuit maeștrilor germani să ajungă la un meșteșug atât de desăvârșit, încât pot concura cu cele mai subtile aqua-forte. Ce departe sunt așa zisele xilografii de azi, cât de vulgare par pe lângă cea mai simplă și cea mai umilă gravură din acea vreme!

Ce minunat prilej de învățături pentru acei puțini dintre artiștii noștri cari iubesc gravura!

Fără îndoială Albrecht Dürer copleșește toată arta țării lui. El — deși mai puțin dator picturii — alături de Rembrandt și Goya a ridicatî gravura la un nivel care nu a mai fost niciodată atins. Dacă la Rembrandt și Goya expresia e îmbogățită de variațiunile de valori, de un mai profund studiu al luminii, Albrecht Dürer rămâne marele magician al liniei, al expresiei directe, pur liniare. El însuși fiul unui gravor în aramă, ajutat de studiul picturii și de exemplul lui Martin Schongauer, un alt mare gravor, premergător lui, a lăsat o operă clasică, definitivă, căreia secolele nu numai că nu-i sting din măreție ci o amplifică și o așează în locul ce i se cuvine în arta lumii. Dintre cei ce au suferit mai mult influența lui, cel mai cunoscut e Lucas Cranach. Totuși personalitatea puternică a acestui artist, technica sa desăvârșită îi așează printre cei mai mari gravori în lemn germani. Apoi Hans Baldung, Albrecht Altdorfer, alt gravor și atâți artiști a căror operă nu poate lăsa pe nimeni indiferent, sunt reprezentați cu cele mai frumoase și mai caracteristice lucrări în expoziția actuală. Cărțile ilustrate apoi, Biblia din Nürenberg sunt cele mai frumoase din lume.

E un prilej rar de desfătare sufletească, de adevărate emoții artistice această expoziție. Deaceea îndemn din toată inima pe cei ce prețuesc frumosul s'o cerceteze.

Filmele săptămânii

In ultimele săptămâni spectatorii mai vrednici (prin „vrednici" înțelegând pe aceia cari merg la cinematograf înainte de ora 17) au căzut, ca în fiecare an, în capcana pe care le-o întind cinematografele de pe bulevardul Brătianu, odată cu introducerea orarului de vară.

Știm din experiențele trecute, că introducerea acestui orariu, coincide cu prezentarea pe ecran a unor filme de calitate inferioară, a așà zisei „umpluturi" a unei stagiuni mai mult sau mai puțin strălucite.

Vacanța nu începe chiar acum, din cauza lunei Bucureștilor, lună care aduce în capitală mii de provinciali dispuși să înghită orice spectacol, de pe locuri confortabile. Și iată de ce bucureștenii trebue să se resemneze și să asiste la filmele care se reprezintă în aceste ultime săptămâni, nefăcându-și iluzii, pentru ca apoi nici deziluzia să nu fie prea mare.

In acest caz să nu intre cu prea multe speranțe, cum am făcut la filmul pe care l-a prezentat săptămana trecută cinematograful **Aro „Aristocratul de ocazie"**, Prezența pe ars al lui Douglas Fairbanks J. precum și, mai ales, a Elisei Landi, păreau să făgăduiască un film bun. Trebue să recunoaștem că ne-am înșelat. Mai întâi de toate nu prea vedem care a fost intenția regisorului. A vrut, poate, să ne prezinte o satiră a păturei nobile a societății; a vrut, poate, ca filmul să fie o aspră acuzare a ușurinței cu care erau condamnați înainte, oamenii, la moarte.

Sau, poate, intenția lui a fost să ne ofere un film remaniat, un fel de salată în care să fie vorba și de puțină înșelătorie, și de oarecare dragoste trățească, fiiască și chiar de puțină dragoste din aceea căreia i se zice „amor". Când ne așteptam mai puțin ni s'a servit și o crimă, după care a urmat o cursă (suntem siguri că reclama ar califica-o drept *fantastică*) de trăsuri. La sfârșit, bine înțeles, binele a învins răul. Și totuș acțiunea e tare deslânată, cusurul fiind al regisorului care nu s'a arătat prea dibaci. Dealtfel și jocul, de modă veche, al actorilor, n'a contribuit cu nimic la provocarea interesului. Ne-a plăcut doar Douglas Fairbanks jr., care, prin fizicul și jocul lui, ne-a făcut să ne gândim la renumitul lui părinte.

●

Cinematograful **Scala** ne-a reprezentat apoi primul film american al lui Fernand Gravey. Putem spune că „*O aventură la Paris*" este examenul de admitere al acestui bun actor francez, în fața publicului american. Se pare că Fernand Gravey a trecut excelent acest mic examen. Sperăm că barem din acest actor, pe care francezii nu l-au apreciat la justa lui valoare, vor ști americanii să facă o vedetă. Ar fi o mare victorie a lui Fernand Gravey, care va deșteptà astfel invidia „colegilor" lui, Simone Simon, Danielle Darrieux și Lilian Harvey. Filmul însă nu face nici cel mai mic efort spre a se îndepărta de nivelul obișnuit al filmelor americane. Eroii sunt puși în situații nefirești și nemotivate, pe cari însă nu le putem admite, ele fiind atribuite de astă dată unor europeni, pe cari pretindem a-i cunoaște mai bine decât domnii americani.

Intriga filmului este apoi una din cele mai banale, fiind vorba de idila dintre un rege detronat și o simplă baletistă, pe cari, dela început o bănuiam, dragostea îi va uni. De rolul de comedie al filmului se achită perfect Edward Everret Harton. Iar baletistă este Joan Blondell.

●

Cel mai reușit film al săptămânii, fără să fie unul excepțional, ni l-a prezentat cinematograful **Capitol. „A doua lună de miere"**, este un film amuzant. Iar meritul regisorului Walter Lang este acela de a fi imprimat filmului o notă originală, care-l deosebește de obișnuitele filme americane în care e vorba de fete de bogătași, amorezate de reporteri săraci. Nu e vorba în filmul acesta de o dragoste la prima vedere. Din contră ne sunt prezentați doi foști soți, cari își cunosc prea bine defectele și calitățile, dar cari, până la sfârșitul filmului, ajung la concluzia că aceste calități și defecte sunt de preferat calităților și defectelor altora. Loreta Young, drăguță și totuși actriță bună și Tyrone Power, mult superior lui Robert Taylor, apar din nou împreună, formând un cuplu simpatic. Roluri amuzante sunt interpretate excelent de Stuart Erwin și Marjorie Weaver, o nouă actriță cu un chip simpatic și un temperament care o va ridica în rândul vedetelor.

TRAIAN LALESCU

POȘTA REDACȚIEI

Genuna-Timișoara. — Greșiți când credeți că mă plictisesc scrisorile primite sau literatura ce le însoțește. Sunt într'adevăr lucruri a căror trimitere la o revistă este inutilă și cari răpesc celui silit să le citească, un timp prețios. Acest timp poate fi consacrat unor lecturi folositoare, nu uumai de cărți ci și de manuscrise ale celor hărăziți cu darul scrisului.

Cel ce nu are focul sacru își pierde timpul și pierde și timpul celui silit să-i citească producțiile pe care le-a dorit literare.

Cele de mai sus nu vi se adresează d-voastră. Poeziile primite le-am citit cu plăcere. E adevărat că nu pot fi publicate, dar sunt ceea ce se cheamă o promisiune și încă o promisiune serioasă.

Sunt însă în ele stângăcii și greșeli ce nu pot fi trecute cu vederea.

„Mi-a spulberat *nădejdea speranței* în viață".

Vă îndemn sincer să perseverați și chiar să ne mai trimiteți.

Nicolaie Onofrei. — Poezia dumitale vădește ușurință de versificație. Cată să o pui în valoare repetând asemenea exerciții. Ferește-te de genul poeziilor ocazionale, oricare ar fi tema lor. Franchețea scrisorii care întovărășește poezia mi-a plăcut.

Acelaș sfat ca și „Genunei".

M. I. Râmneanu. — Nu râmniți la publicarea versurilor trimise. Vi s'ar face un rău serviciu.

Sunteți încă sub influența puternică a lecturilor eminesciene:

„Și dacă astfel mi-a fost dat
În lumea *ce-a* de patemi
Să mor, să mor, ca nici odat
A nu mai fi din parte-mi..."

Imi permit să observ că nu trebue să vă închipuiți cumva că între poezie și ortografie ar fi existând vreo incompatibilitate.

Mai citez o strofă care dovedește aceeași influență:

Noi ne-am pierdut ades
Și-atâtea versuri am cules
C-am plâns de fericiți".

Dac'ați cules atâtea versuri, de ce nu le-ați cules încaielea coapte?

L. G. M.-Govora. — Mai trimiteți. Nu înțelegem teama d-voastră — sau poate disprețul (!?) — față de poșta redacției. Dacă ați fi în locul nostru ne-ați da dreptate. „Disdedimineață" va apare cât de curând în coloanele noastre.

Ana Maria Soare. — Dela om la om: Scrisoarea interesantă. Bănuesc, la fel si autoarea. Ba chiar și poezia. Mai trimiteți. (Nu e o simplă formula salvatoare această invitație).

E cald, e vară și e soare....

Nu vă ascundeți identitatea. Nu vă folosește la nimic. Așadar.... așteptăm. *st.*

In loc de cronica dramatică

Intre teatrul în aer liber și grădinile de vară

de CICERONE THEODORESCU

Lumea e tristă, ne asigură presupușii humoriști și autori de comedioare.

Formula e bună, dacă nu pentru a scuza lipsa de calitate a genului în care ei se exercită cu preferință, în orice caz pentru a pune în valoare filotimia respectivelor întreprinderi.

Lumea fiind tristă (că vremurile sunt grele, că e „criza asta, dom'le".., că au venit căldurile și suferă toată națiа care nu poate pleca la munte sau la mare, că viața „se scumpește pe zi ce trece" sau pur și simplu că Lilly n'a venit la rendez-vous) se cade a o mai înveseli și, cu eforturi unite, a încerca după puteri descrețirea frunților.

Nimic de obiectat aci. Dimpotrivă. Toate sunt bune și cu rezonul lor. Mai ales față de lipsa de pretenții, care s'a afișat mereu și cu o seninătate uluitoare, în teatrul nostru cel cu majusculă, cel cu subvenții proptite solid în șale (să i le țină, cât de cât, mai drepte) și pasămi-te oficial.

Exigențele vreasăzică, în materie de teatru cu *t* mic — prin opoziție — de teatru vesel, de grădină Marconi, de teatru picant, sau cum naiba le zice încă, nu și-ar mai afla nici o justificare.

Nici nu facem caz de ele, de exigențe, nici nu le-o căutăm, justificarea.

●

N'am cerut și nu cerem nici măcar atât: pudoare — acestor săltărețe, deochiate, decoltate și mai mult vulgare decât îndrăsnețe, întreprinderi de teatru estival.

Chit că riscăm să ne ia la rost moraliștii intoleranți și pudicii intransigenți, nu ni se pare a fi locul decât unei singure îndreptățite pretențiuni: Un text de calitate, care să dea un spectacol spumos.

Dar aci, dintr'odată remarca: se trișează, suntem păcăliți.

Bunul simț public e îngăduitor — poate, dar nu orb.

El acceptă, cu zâmbet, picanteria în horbote transparente și la urma urmelor chiar și mai fără perdea, dar nu înghite decât cu mare silă (o silă care e ceva mai mult decât conștiința banilor lăsați la cassă) trivialitățile nude, șablonate, demonstrative, obositoare.

●

Cu puțin respect față de acest bun simț al publicului, directorilor întreprinderilor de teatru de vară nu le-ar fi foarte greu, la nivelul scund dar înfine convenit al „cerințelor genului", să furnizeze spectacole pe care le-am dori mai cuviincioase din punct de vedere **artistic,** decât moral.

Teatru în aer liber ar putea fi în acest caz, fără preparație, și grădina de vară.

Teatru în aer liber, extins dincolo de termenul propriu, în sensul de mai puțină constrângere, de mai mare libertate a jocului, de mai nărăvaș — și admis ca atare — exercițiu al fantaziei.

Un reputat scriitor ieșan ne povestea, cu ani în urmă, că Topârceanu și Pătrășcanu s'ar fi amuzat să scrie o „revistă".

Nu dase încă pârjolul în teatrul domnului Tănase și am propus atunci popularului comic (v. „România literară") să se onoreze invitând pe cei doi humoriști să-i scrie o „revistă" pentru „Cărăbuș". Ni se pare că, nu cu mai puțin humor, d. Tănase ne-a răspuns printr'un mesager, că cei doi scriitori nu sunt de... nasul dumisale!

Până la urmă, de ce nu am mărturisi-o, i-am dat, și noi, dreptate...

Humoriști de calitate s'ar mai găsi și astăzi, pentru o treabă similară. (O spunem, firește, cu destulă prudență, nu cumva să se simtă vizat d. Tudorică Mușatescu...)

Directorii de teatre „la grădină" se mulțumesc cu spriturile și mititeii localizărilor, dovedite invincibile și pe scenele — aceloraș — „serioase".

Este, asta, dealtfel, și „mai convenabil"...

●

Să ne mai gândim că exemplul cel bun trebuind să vină de sus, o stagiune de vară a „Studio"-ului Teatrului Național — ca să oferim, așa, un exemplu — ar putea da clasicilor literaturii noastre dramatice (cei lăsați să se prăfuiască în „repertoriul permanent") o altă circulație, culturii teatrale a publicului românesc un alt orizont, și însuș acestui mălăeț teatru de vară dela noi, un alt și obligatoriu — măcar prin concurență — nivel?

In casa morților

(Poem în proză)

Era o dimineață de vară, Liniștea cuprindeà văzduhul și pașii mă purtau spre necunoscut...

Ochii cercetători începau zarea. Mergeam nehotărît. Hăt departe, soarele trimetea suliți aurite pe un pătrat de ziduri albe. Tăcere! Ecouri prelungi răspundeau arar din dealul opus, freamătului lin al pădurii.

M'apropiai. Liniște deplină. Părea că zidurile albe împrejmuiesc „Impărăția Tăcerii". Ziduri mute, ziduri albe, sloiuri de ghiață...

Și totuși cuvântau: „Aici e casa morților".

Poarta deschisă mă îndeamnă să intru și pașii mă purtară iar spre necunoscut.....

Tăcere adâncă. Tăcere ca în „Impărăția Tăcerii"....

In „casa morților" nu era nimeni și totuși era plină....

Stanele de piatră vegheau, îmi însemnau nume și își îndreptau ochii spre-un pat de flori. M'am oprit și m'am uitat pierdut....

Au apărut atunci morții din morminte!

Fruntea lor senină privea seninul cerului.

Visau. Și visurile lor pluteau în jur. Gândurile lor mă înspaimântau. Imi spuneau că lume ipocrită le turbură somnul.....

Și-mi spuneau că moartea e o veșnicie.

M'am cutremurat.

Bang, Bang, Bang.....

Clopotele sparg tăcerea cu sunete plângătoare. Cu ecouri pierdute răspunde pădurea. Aerul vibrează, florile tremură și în „Impărăția Tăcerii" nu mai e tăcere.....

„Casa morților" se pregătește să primească un nou oaspe. Morții au intrat resemnați în morminte.....

Clopotele sună, sună mereu.....

Tânguiri de jale cuprind cer și pământ.

„Casa morților" este acum plină de vii.

Uluit mă gândeam la ce-mi spuneau morții.....

In „casa morților" nu mai e acum nimeni. Liniște și pace.

Și am plecat din „casa morților".

Dar visurile lor mă urmăreau. umbrele lor mă spionau. Cine e în tele meu?..... Ascultam, tăcere... cere adâncă. Tăcere ca în „Imp Tăcerii".

Am închis ochii. N'am mai nimic, n'am mai auzit nimic.....

Zidurile albe, zidurile mute, tăcerii au rămas acum în urmă.

Departe, departe.

Și pașii m'au purtat mereu în spre necunoscut.....

SANDU

PRODUCŢII DE CONSERVATOR

Film cu dragoste, maeştri şi absolvenţi

de NEAGU RĂDULESCU

ELEVUL DE CONSERVATOR

— Bună dimineaţa Bassermann !
— Salutare Moissi !

Calea Victoriei între Alcalay şi Naţional e doldora de genii dramatice.

Mai ales pe la unu şi pe la şapte când soarele coboară fără ascensor în subsolul Adriaticei.

Că ştii dumneata, la unu ies bobocii dela clasă unde l-au repetat pe Molière, au răguşit recitând din Delavrancea sau au dormit pur şi simplu, acompaniind lecţiile doamnei Bulandra cu melancolice şi nepământeşti sforăituri, iar şapte e ora rendez-vous-urilor.

La orele astea fâţâiala e în toi, şueta se încinge şi pingelele dacă mai există sunt tocite pe margini sau subţiri ca foaia de hârtie.

Elevul de conservator !

Altădată purta probabil lavalieră, o pălărie cât a lui Magnificienţius, era desigur războit cu cei de acasă, şi nopţile şi foamea şi visele, numai băncile şi luna din Cişmigiu i le cunoşteau.

Azi elevul de conservator e mai stilat, mai îndrăsneţ.

A intrat de două luni sub aripile de cloşcă ale dascălului, ştie să recite pe dinafară cu răbufniri de trâmbiţă Peneş Curcanul şi vrea neapărat să-l dea afară din teatru pe Vraca şi să-l scoată la pensie pe Storin.

— L-ai văzut pe Maximilian ? Oribil domnule ! Păi să mă vezi pe mine.

— Da ce, crezi că n'aşi fi mai bine ca Iancovescu ?

Il măsori din tălpi până în creştet. Să-i dai două palme nu te lasă inima,

LUCIA STURZA BULANDRA

că aşa slăbuţ cum e şi cu două tuleie neverosimil de lungi intrate în gura, nu se ştie ce se poate întampla. Să-l readuci din nori pe asfalt e imposibil. Îţi sare în cap, îţi scoate ochii, ţipă şi te face de ras în stradă.

Nu-ţi rămâne decât o ipoteză. Singura.

Te pleci adânc, scoţi pălăria.

— Maestre, ai dreptate. Eşti grozav.

— Păi nu-i aşa ?

— Ce Maximilian ! Ce Manolescu ! Ce Vraca ! Tu mă ! Tu mă, înţelegi, îi pui la butonieră pe toţi.

— Păi nu-i aşa ?

ŞI DUMNEAEI ELEVA

Tantzi, Mitzi, Fitzi.

Ori cum ar chema-o viitoarea divă trebuie să aibă sau o faţă de eunuc, sau două picioare scurte de pian, sau să fie sâsâită.

Totdeauna îi lipseşte câte ceva.

Când e frumoasă, n'are glas şi mănâncă vorbele ca pe cireşi.

Când e urîtă, are talent, dar te sperii uitându-te la ea.

Şi când are de toate — o ! se întâmplă foarte rar — îi lipsesc rudele acolo unde trebuie.

Un singur lucru le aseamănă pe toate. Sunt îndrăgostite în bloc.

Veţi crede că de un Făt-frumos sau de Moscopol, cum e îndrăgostită mătuşa mea.

Aşi !

Fetele, deşi unele au sărit de mult pârleazul celor 20 de primăveri sunt îndrăgostite de maeştrii lor. Inchipuiţi-vă. De papa Soreanu, de papa Livescu şi de papa Manolescu.

Ce fericiţi trebuie să se simtă maeştrii în ipostaza asta de bunici răsfăţaţi.

In fiecare dimineaţă pe catedră câte un buchet de violete şi în bănci nu sforăituri (vezi flăcăii sunt mai ingraţi) ci ochi îndulciţi cu rimel şi suspine crude ca în poeziile lui Traian Demetrescu.

— Vai ce bine e maestrul !

(Şi maestrul săracul nu mai ştie cum să-şi astâmpere insomnia şi reumatismele).

— Vai ce distins e maestrul ! Şi ai văzut cum se uită la mine ?

(Şi maestrul se gândea că l-a costat azi coşniţa 200 de lei. E, găinile, găinile sunt de vină. Ce dracului or fi găinile aşa scumpe domnule ?).

— Ai văzut ghetele cu nasturi ale maestrului ? Ştie să se îmbrace.

(Şi ghetele, fie vorba între noi, sunt din 1911, de când maestrul mai era încă june prim cam ruginit).

DECE NU ŞI MAEŞTRI ?

Dacă elevul de conservator care încă n'a simţit aplauzele ridicându-l din scenă cu un cot dela podea, care n'a primit lângă pantof trandafirul svârlit vijelios din întunecimea unei loji, dacă el inconştientul şi naivul umblă cu ţurca nasului în vânt, vă închipuiţi cum umblă pe stradă, cum se poartă, ceilalţi actori îmbătrâniţi în meserie.

E o mare desfătare să priveşti un actor trecând pe stradă.

Calcă deobiceiu grav, preocupat. Nu priveşte nici în dreapta nici în stânga şi în fond ciuleşte urechile iepureşte.

E profund mâhnit când nu e remarcat şi-l doare când n'aude în dreapta sau în stânga, în spate sau înainte : „uite-l pe cutare, trece cutare, a mai întinerit cutare".

Fondul sufletesc al actorului e acelaş. Copilăresc. Gata de harţă. Gata să plângă dacă tovarăşul de joc a câştigat mai multe gioale la gropiţă.

Actorul numără aplauzele celuilalt şi scrâşneşte.

Actorul numără rândurile cronicei dramatice şi strânge pumnii.

— Haha ! despre cutare a scris şapte rânduri şi pe mine m'a ignorat.

Uite zilele trecute pe culoarele conservatorului, maeştrii între ei.

Maestrul Manolescu : — Se compară moncher, elevii mei cu ai lui Filoti ?

Madam Filoti în alt colţ : — Băeţii mei, unu şi unu... O să-i vedeţi la producţie. Ce, ca bâlbâiţii ăia ai lui Manolescu !

Madam Bulandra: — Eleve şi elevi ca ai mei n'a mai avut conservatorul de când e. Clasa lui Manolescu ? Clasa lui Filoti ? Vai Antoine, catastrofe !

Maestrul Soreanu : — Le arătăm noi teatru la producţie.

CIUKUREASKA No. 2

Ce s'o fi întâmplat la Naţional ? Ştiam că stagiunea s'a închis.

Câteva cucoane grase şi gătite de 10 Mai bat cu pumnii în uşile teatrului. Au şi flori şi câte o umbreluţă la oblânc.

Ceasul Adriaticei arată opt şi jumătate şi soarele pe cer poţi să-l loveşti cu prăjina.

Mă apropii cu teamă.

— Doamnă s'a întâmplat ceva ?

— Pardon ? Unde trăeşti domnule, nu ştii că azi sunt producţii ?

— Producţiile conservatorului ?

— Păi ale cui ? Ale mele ? Sigur, joacă şi Costel al meu.

Şi iată-mă aşteptând în faţa teatrului să se deschidă uşile. Parcă aşi fi pe o aleie de cimitir.

Intre rudele rubiconde şi cu câte un buchet de trandafiri sau nu mă uita, fac impresie urîtă. Sunt chiar suspectat. O doamnă cât statuia lui Mihai Viteazu cu cal cu tot se apropie.

— 'Mneata ?...

— Da eu, şi mă dau trei paşi înapoi.

— 'Mneata n'ai pă nimeni aici ?

— Nu.

— Atunci?

— Uite aşa.

— Eu am. Joacă fi-mea. S'o vezi. O bonboană. Şi tat-su zicea să n'o dăm la conservator ! Dă mică spunea dom'le poezii. Eu am priceput şi d'atunci îl tocam pe bărbatu-meu la cap: mă omule, mă, aici e talent, aici zace Ciukureaska a II-a.

RUDELE

Cerberului dela uşe trebuie să-i scoţi din buzunar o invitaţie că altfel rămâi tot în piaţa teatrului să te clocească soarele.

— Dă-mi voe domnule!

— Nu se poate cucoană. Invitaţia.

— Ce invitaţie mă? Tu n'auzi că joacă fi-mea?

MARIA FILOTTI

Şi cucoana vâră capul prin deschizătura uşei lansând un S. O. S. disperat.

— Mimi ! Unde eşti Mimi, mă auzi tu mamă, nu-mi dă drumul !

Până la urmă ne luăm inimile în dinţi, coborîm pe Câmpineanu şi intrăm pe din dos, cu vedetele.

Trecem pe scenă, ne mai cade câte un decor în cap, ne mai împiedicăm de câte o statuie şi după omerice peripeţii iată-ne răsuflând comod în sală.

— Uffff !

— Fotoliile din faţă libere ! — se răsteşte din fund un glas — libere pentru onoraţii profesori.

— Tiii ! Ce trebuia maică să dea şi ei producţia asta la Naţional — se tânguie o rudă — s'o fi dat'colo la noi la Marconi sau la Volta, nu vezi cât deranj....

— Sevastiţo, dă dragă binoclu că mă omoară Stroiţă dacă îl pierd. A făcut război cu el.

— Dar ce tot te fâţâi domnule? Ba vii, ba pleci ! Ce crezi că o să mă aridic în tot momentu' pentru 'mneata ? Ei să fie...

Intr'o lojă au apărut maeştrii. Fiecare şi-a luat o poză interesantă. Se simt priviţi.

— Urât e dragă Manolescu ăsta şi nepoată-mea care spunea că moare după el. Fetele astea de azi n'au gust dragă ori ce ai spune. Se compară încreţitul ăsta cu Leonard?

S'a luminat rampa.

In fund au început să bârfească elevii de conservator.

Care va să zică începe.

D. Livescu îşi aşează cravata. E clasa lui.

— Psssssss !

(Sfârşitul în numărul viitor)

Caragiale în ediţie completă

(Urmare din pag. I-a)

dinţat că nu-mi rămâne mai nimic de adunat, în pragul operei dramatice : câteva puţine şi răzleţe publicaţii, după cele trei încăpătoare volume tipărite. Mă înşelasem şi trebuia să ispăşesc; pe măsură ce dibuiam, crezând că mă mişc în voe, mi se deschideau ramificări noui, în nebănuita arborescenţă a operei carageliene. De unde crezusem că voiu fi lesne achitat, cu vreo 300 de pagini (din cari vreo 120 mă aşteptasera, gata culese), nu mai pridideam cu lucrul. Mi-au trebuit doi-trei ani, să adun materialele, mereu sporitoare şi apoi un bun răgaz, ca să le pun în ordine. N'am beneficiat de indicaţii bibliografice, deoarece acelea existente erau cu totul neîndestulătoare. Colecţiile bibliotecii Academiei Române ispitesc şi înspăimântă deopotrivă, în lipsa unor îndreptare bio-bibliografice: în care periodice publicase Caragiale, în ce vreme, cu semnătură sau fără ?

Astfel, o problemă care mi s'a pus, poruncitor, a fost aceea a identificării scrisului lui Caragiale în *Timpul*. De ce indicaţii dispuneam ? Menţiunea târzie a lui Slavici, către sfârşitul lui, că I. L. Caragiale ar fi lucrat câteva luni în redacţia ziarului, curând după ce preluase Eminescu conducerea lui, aşadar, prin iarna anului 1877—78 şi până spre sfârşitul primăverii 1878. Am cercetat ziarul: nici o semnătură, ca în tradiţia jurnalisticei engleze. Zarifopol renunţase a-i descoperi colaborarea, afirmând că n'a găsit nimic. Am citit colecţia pe anii 1878 şi 1879, în întregime, până ce m'a furat pe alocuri cadenţa spiritului şi a sintaxei carageliene. Insemnam articolele, traduceri literare, note teatrale, rubrici externe, şi chiar editoriale politice. Se aduna materialul, impunător. Dar se trezea şi îndoiala: nu cumva articolele politice vor fi fiind ale unui condei înrudit ca structură, scrisului caragelian ? nu cumva mă împinge prea departe zelul specific puricătorilor, la reprobabile excese ? Şi m'am oprit, la sfârşitul anului 1879, deşi o notă, scrisă de mâna lui Titu Maiorescu, cuprinzând informaţii de înserat în *Timpul* şi găsită între hârtiile lui Caragiale, pe care am aflat-o apoi tipărită în ziar, prin Ianuarie 1881 —, mă îndemnase să cercetez colecţia ziarului şi pe anii următori, 1880—1881 şi să mai fiu ispitit de alte, mai sporadice, articole. Dar mă oprisem, cum spuneam. Mi-era teamă întâiu de perspectiva prea zeloasă a editorului critic, doritor să-şi înmulţească vânatul cu orice preţ şi numai apoi de rezistenţele ce le va stârni atribuirea acestor articole politice, în rândurile criticei. Adaug că nimeni nu fixase vreodată caracterul colaborării lui Caragiale la *Timpul* şi durata ei. Selectez aşa dar materialul, îl repartizez, îl dau la tipar şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, după ce ajunsesem a crede că nu voiu mai vedea ziua de bun sfârşit, dau şi „bun de tras", la volumele IV şi V, preţ de o mie de pagini, la un loc. Intr'o seară, a doua zi de odihnă, ce-mi vine? Trag din raftul de-asupra divanului din birou, o cărţulie de anecdote literare, „Carnaval literar", de d. C. Săteanu, pe care n'o mai răsfoisem de câţiva ani şi deschid la Caragiale. Şi peste ce dau ? peste o scrisoare din Iulie 1881, o cerere de bani, către un prieten învăţător şi o vorbă despre retragerea de la *Timpul*, care ar fi fost „silită"; — şi recentă, desigur. N'o remarcasem până atunci, dar n'o observase nimeni altul, spre a circumscrie colaborarea la *Timpul;* atât e de adevărat că la noi şi imprimatul este inedit ! Ce mi-a rămas să fac? mi-am explicat aventura într'o însemnare, la „Note şi variante", volumul V.

Am redat-o şi aci, în esenţă, cu speranţa că va fi instructivă, îndemnând pe cititorii camarazi de similare cercetări, să nu desconsidere nici o pistă, în căutarea lor.

Mai dau un exemplu. Defunctul Suchianu scrisese într'unul din articolele din „Universul", în seria de savuroase amintiri, în parte apoi editate de aceeaşi casă, că I. L. Caragiale ar fi publicat câteva articole în „Voinţa naţională" (1885), spre justificarea expulzării lui Gaster şi a unui grup de intelectuali evrei.

Am cercetat colecţia, am găsit şi n'am prea găsit ce trebuia, rămânând în îndoială. Atunci mă hotărăsc să scriu d-lui Gaster, care trăeşte retras la Londra, rabin onorific, ţinându-se încă în contact cu publicaţiile româneşti şi să-l întreb pe dânsul, ce ştie în această privinţă. Bătrânul savant îmi răspunde tot în româneşte, sub semnătură, — şi-a pierdut vederea, dar ţine un secretar român sau care ştie româneşte, — că niciodată n'a socotit acele articole scrise de Caragiale, ci de N. Xenopol. Condus de propria impresie, precum şi de mărturia d-lui Gaster, afirm, într'un articol (1936), despre „Caragiale şi politica" cum că amintirea lui Suchianu n'ar fi fost credincioasă. Cu puţin înainte de a închide volumul V, îmi propun să verific impresia şi parcurg din nou articolele cu pricina. De rândul acesta, parcă-mi sună altfel : e cadenţa duhului şi a frazei lui Caragiale; articolele sunt ale lui ! Mă 'nşelasem desigur, în 1936, când nu îmi răsuna cu aceeaşi preciziune, ritmul propriu al marelui scriitor... Să-mi recunosc greşala, cinstit, şi să încorporez articolele la locul lor ! Dau şi acest exemplu, cu speranţa că poate servi ca o experienţă de ordin general; în asemenea întreprinderi, când eşti pus în situaţia de a identifica o colaborare anonimă, nimic nu te slujeşte mai bine decât îndelungata frecventare a textelor autorului; cine se înhamă la o editare critică, să nu se grăbească să termine, înainte de a fi intrat în cadenţa interioară a autorului său.

Inainte de a încheia, cred că e bine să vestesc pe amatorii „Universului literar" cari sunt şi cititorii „Universului", că vor regăsi în vol. IV, toate articolele odinioară apărute în „ Universul", de pe vremea direcţiilor Cazzavillan şi Dumitrescu-Câmpina, şi până acum, în mare parte, neretipărite. Unele au apărut în 1899—1900, sub titlul „Notiţe critice", din care au ieşit apoi, în volum, faimoasele „Momente" (1901). Altele au fost trimise dela Berlin, în 1909—1910, în deosebi câteva admirabile poveşti, culese în volumul „Schiţe nouă" (1910) sau postum, în „Abu-Hassan" (1916), de fiul său, Luca.

M'am străduit să păstrez metoda, renunţând numai la ortografia de epocă, păstrată de predecesorul meu, la „Addenda", unde publica bucăţile de al doilea ordin. Neputând aduce şi spiritul strălucitului prieten al lui Caragiale, m'am mulţumit să-i consacru autorului meu admirat, măcar flacăra interesului pasionat. In adesea ostenitoarele investigaţiuni, prin periodice de mult uitate, (ca „Ghimpele", unde i-am găsit *primele* produceri, din 1873-1876), am fost susţinut de fervoarea pentru cel mai mic vestigiu al duhului caragelian. Am căutat să-l reconstitui fără nici o omisiune voită, cu credinţa că înseşi distracţiile sau destinderile unui mare spirit sunt vrednice să fie păstrate. Nu mi-am permis să fac „toaleta" lui Caragiale; ar fi fost o impietate şi o necuviinţă. Lipsurile, câte vor fi sunt fără voe. Indrăsnesc să cred că volumul al V-lea, atât în ce priveşte articolele politice cât şi cronicile dramatice, va înlesni cunoaşterea unui Caragiale, aproape cu totul necunoscut. Şi mai ales, m'aş bucura să ştiu că nouii cititori ai „Universului" vor merge spre Caragiale cu acelaş interes ca şi părinţii lor, la sfârşitul veacului trecut şi mai acum treizeci de ani.

ŞERBAN CIOCULESCU

CRONICA MĂRUNTĂ

ARTEA ROMÂNEASCĂ

a tipări în curând a doua ediţie din umul „Note şi desminţiri asupra atirilor d-nei Sabina Cantacuzino", rit d-nei Severa Sihleanu.

est volum este pornit din dorinţa restabili o seamă de adevăruri pe artea d-nei Cantacuzino le-a preltfel de cum erau. Scrisul d-nei u este pe un ton de fină ironie face să regretăm că domnia sa at acest prilej spre a deveni — , cum ţine să sublinieze — auce românul în înţelepciunea lui ăul e spre bine". A trebuit să ina tiparului un volum în care leanu să se afle calomniată, ca o nouă scriitoare d la o parte valoarea literară. utoarea nu a dorit-o cărţii sale, e să observăm că sunt în scrieşta puneri la punct necesare şi ce trebuiau rostite hotărît, aşa cum sunt rostite aci.

Prin pana doamnei Severa Sihleanu se face dreptate unor oameni cari nu se mai pot apăra şi evenimente de covârşitoare importanţă îşi recapătă adevărata semnificaţie. Pentru trecutul apropiat, denaturat în scrierea d-nei Cantacuzino, aceste „Note" sunt nu numai bine venite, dar şi de strictă necesitate.

D. C. CONSTANTINESCU-CLITUS

a publicat zilele acestea un studiu amplu asupra fenomenului comic.

„Teoria fenomenului comic", aşa este intitulată cartea, aduce pe lângă o bogată şi serioasă informaţie, vederi originale ale autorului. D. Constantinescu studiază numai *fenomenul comic pur* „ca fază de sine stătătoare a iluziei adevărului", rămânând ca într'un alt volum să cerceteze fenomenul comic în artă.

Pe autor îl interesează mai puţin aspectul istoric al problemei, decât *„cauzele de ordin intim sufletesc,* care au constituit la închegarea acestui fenomen, *structura sa intimă, valoarea sa în complexul de elemente* care alcătuiesc ceea ce, cu un cuvânt de o aparenţă atât de simplă, numim „sufletul omenesc"; apoi *valoarea sa* în angrenajul acelei preocupări denumite, cu un alt cuvânt, deasemeni de o aparenţă atât de simplă şi de clară, „ştiinţa"...".

LA SIGHIŞOARA

a apărut recent o editură care ştie să preţuiască şi să prezinte cartea : Miron Neagu.

Ultimul volum ieşit de sub teascurile ei este „Pe margini de cărţi" şi poartă semnătura d-lui Octav Şuluţiu, lector asiduu, cunoscut atât din cronicile publicate în Vremea, Familia şi o seamă de reviste de meteorică apariţie cum şi din romanul de subtilă analiză „Ambigen".

Fenomenul literar este privit de d. Şuluţiu în şi pentru sine, ferit de orice contingenţe şi criterii exterioare.

CĂLDURA

n'a pătruns încă în editurile bucureştene. Aşa se explică faptul că editura Ciornei, de pildă, a dat la iveală recent :

Paraziţii tacâmului, un roman amuzant al d-lor M. Toneghin şi V. Bilciurescu.

Meduza — din contră — al Sărmanului Klopstock.

Romanul acesta justifică din plin prima parte a pseudonimului pe care şi l-a ales autorul său.

Regina Victoria, biografie romanţată de Lytton Strechey şi

Romanul lui Eminescu, o reeditare în admirabile condiţii tehnice şi în numai două volume a trilogiei romanelor eminesciene, ale inepuizabilului romancier Cezar Petrescu.

CUGETAREA

nu s'a lăsat nici ea mai prejos. A dat la iveală în ultimele zile trei volume deosebit de interesante:

Ortodoxie şi etnocraţie de Nichifor Crainic, o concepţie ortodoxă despre viaţă.

Magellan, omul şi fapta sa de Ştefan Zweig. O biografie romanţată a marelui călător care cel dintâiu a străbătut Pacificul şi

Comoara lui Prâslea, volumul de minunate povestiri al d-lui Mihail Lungianu.

Trei cărţi asupra cărora va trebui să revenim.

D. MARIN POPESCU-SPINENI

harnicul cercetător în domeniul trecutului românesc a dăruit recent publicului dornic de studii temeinice două broşuri: „Geograful Mercator şi ţările române" şi „Geograful Sylvius Aeneas şi ţările româneşti". Amândouă cer un popas mai îndelung.

POESIILE

lui Mihail Eminescu au apărut în traducerea franceză a d-şoarei Margareta Miller-Verghy, tipărite într'o elegantă plachetă, de editura „Cartea Românească".

r. st.

LUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

18-1938

„ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 18
SAMBATA 18 IUNIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Ovid Densușianu

Moartea profesorului Ovid Densușianu îndoliază deopotrivă știința filologică și cultura românească, reprezentate de el cu un prestigiu și o autoritate cari trecuseră de mult hotarele țării. Pierderea lui neașteptată e cu atât mai dureros resimțită cu cât ea vine să se înscrie, — la scurt răstimp după aceea încercată prin dispariția poetului Octavian Goga și a savantului doctor Gh. Marinescu — pe răbojul tristelor aduceri aminte care ne sunt date celor rămași în urma lor.

Talentul și meritele excepționale creiază îndatoriri deosebite, neștiute de acei cari trec prin viață — simpli consumatori anonimi — fără să adaoge vreo fărâmă proprie la bunurile spirituale ale societății ce-i ocrotește. Pe umerii plăpândei ființe pământești a profesorului Ovid Densușianu apăsă greua răspundere și datoria morală de a duce la bun sfârșit monumentala-i lucare „Histoire de la langue roumaine", operă exemplară de probitate, documentare și pătrundere științifică.

Ca titular, din 1901, al catedrei de filologie romanică și literatură română la facultatea de litere bucureșteană, unde venise cu o admirabilă pregătire de specialitate căpătată la „Ecole des hautes études" și „Ecole de Chartes", ca elev al ilustrului filolog francez Gaston Paris, tânărul erudit român avea să formeze, timp de aproape patru decenii, generații de cărturari și cercetători ai graiului românesc, crescuți într'o atmosferă de strictă disciplină științifică.

Ținuta lui intelectuală, de o rară eleganță și discreție, adăoga meritelor omului de știință și pedagogului care puneă o punctualitate exemplară în îndeplinirea obligațiilor profesorale, farmecul unei personalități a cărei delicată sensibilitate vibrase înfiorată de atingerea harului poeziei.

Ovid Densușianu a fost poet și deschizător de drumuri, călăuzitor spre alte orizonturi al poeziei românești din preajma marelui măcel și după războiu.

Pseudonimul Ervin, îndărătul căruia se ascundea, era întâlnit sub versuri revoluționare ca factură, versuri albe, cu metrul neregulat, desvăluind un fond de simțire lesne îndurerată, o sensibilitate neliniștită, frământată de întrebări, ușor ostenită în expresie. Autoritatea lui ca îndrumător al revistei „Viața nouă" și propria-i contribuție poetică au fost hotărîtoare cu câteva decenii în urmă, pentru înviorarea liricei românești, orientând-o, prin cultivarea nuanței și a muzicalității interioare, către un climat mai prielnic, acela al poeziei simboliste.

Ovid Densușianu a iubit viața cu frenezie, a cântat-o și a propovăduit-o cu o stăruință surprinzătoare pentru omul de știință metodic, firească însă pentru artistul desăvârșit care a fost deopotrivă. In măsura în care operele literare și artistice pot fi socotite edificatoare pentru biografia sufletească a celor cari le-au zămislit, aceste versuri din „Limanuri Albe" semnate de poetul Ervin, sunt indicațiuni prețioase pentru pasionata înțelegere și dragostea lui de viață, nu numai în sensurile ei decantate, dar chiar în multiplele-i înfățișeri concrete:

Privește'n jurul tău — e marea
Vieții: pleacă și o'nfruntă,
Imbată-ți ochii'n contemplarea
Minunilor ce te așteaptă:
Trăește — mergi oriunde soarta
Te'ndreaptă.

UNIVERSUL LITERAR

Raffet — Ulița Goliei din Iași (1839)

DESPRE O DEFINIȚIE A POESIEI

(Magia sugestivă)

de VAL. AL. GEORGESCU

A căuta o definiție a poesiei este o zadarnică ambiție, dar o durabilă tentație. In această direcție o cucerire mare a putut fi considerată exigența *„de la musique avant toute chose"*, deși Carlyle definise de mult poesia ca fiind termenul către care, în expresia ei patetică, tinde orice gândire profund muzicală. Căruia la capătul unui secol, Jean Cassou îi va răspunde: *„Le poète est avant tout l'être chez qui les mots et les sentiments s'arrangent instinctivement en musique et en images"*.

Muzică și imagini în care un demon sau un Dumnezeu reface drumul spre sursele vieții, acolo unde sclipesc esențele lucrurilor.

Muzică, poezia va fi totdeauna prin țesătura respiratorie a ritmului și prin calitatea melodică, eufonică, a cuvintelor. Ritmul, acea *„ordonnance variable de l'espace et du temps"* studiat în ultimul timp de un Robert de Souza Georges Lote, Le Père Marcel Jousse și de Pius Servien rămâne încă un mister. Un fapt pare cert: viața este ritm, și prin ritm poezia se reintegrează în actul vieții. Cum însă ritmul depășește poezia, este mai just să spunem că prezența ritmului atrage faptul poetic în lumea misterelor lirice din care se împărtășesc rugăciunea, muzica, dansul și iubirea.

Înțeles ca suport al misterului liric și ca act vital, ritmul se sustrage unei definiții aritmetice, deși Pius Servien l-a putut închide într'un limbagiu matematic, cifrat. Mai mult încă, în actul poetic, ritmul se poate impune prin prezențe împlinite, cât și printr'un necesar deficit, în contrast nostalgic față de imposibila plenitudine bănuită. Versul liber rămâne just tocmai prin putința de-a conține, când trebue, acest deficit necesar și nostalgic, în ritmul său:

„L'avion tisse les fils télégraphiques
et la source chante la même chanson
au rendez-vous des cochers l'apéritif est orangé
mais les mécaniciens des locomotives ont les yeux blancs"
(*Ph. Soupault:* Rose des vents).

Pe scheletul emotiv al ritmului, calitățile melodice ale cuvintelor se înfășoară ca o inflorescentă carnație. Melodia nu este nici poezie nici poetică prin ea însăși. Dar misterele lirice se leagă și se descarcă mai ușor într'un aer irizat, în infinite proporții, de note pline, de fatale stridențe (Maurice Grammont — Le vers français, ses moyens d'expression, son harmonie), de neașteptate împărecheri fraterne sau voluptoase, de sunet:

„Survol ni violent ni mol ni sûr
d'abîmes béants gardé par des anges
Une image un poignard parfums et ciel d'orage,
tendre tentation mélodieux mélange"
(Val. A. Georgescu-*Apprentissages*, Dancing).

După ce am identificat poezia cu iubirea, cu viața care se preface în elan liric, vom înțelege mai ușor de ce eufonia a putut să apară tot mai mult o vitală mimică bucală, un gest elementar pe care larynxul îl captează pentru a-l transforma în eufonie (Père Marcel Jousse). Deliciu respirator, dar și de liciu de articulație, eufonia va fi surprinsă de un poet ca André Spire în cenestesia pe care ne-o comunică aparatul bucal când încearcă, gustă și cântărește *„la pulpe verbale"*.

Prezența poeziei însă nu devine iminentă decât prin apariția imaginii în atmosfera magnetică a acestei *„danse buccale"* de care vorbește André Spire. Imaginea, *„une forme magique du principe de l'identité"* va spune Pierre Guéguen, nu este floare gratuită, nici grăunte de aur eliberat din rezervoarele retoricei. In actul poetic, ea nu poate fi decât o punte către ceva care se refuză, o sondă într'un fecund necunoscut, o pasageră temniță aeriană a lucrurilor cu tot destinul lor variabil, străbătut de umbrele și luminile misterioaselor analogii.

Se pare însă că actul poetic nu-și consumă traectoria care să-l ancoreze în indestructibil mister liric decât în clipe când, perpetuându-l, ființa noastră se oprește în fața netălmăcitului „farmec", misticul *„charme"* al Abatelui Bremond.

In această clipă solemnă, emoția vulgară a inimii e'nfrântă de totala alunecare spre sursele vieții, unde omul își împlinește destinele și'ncercue, amenințător, pe cel care este unică Ființă.

Astfel poezia devine arena 'n care se joacă pentru omul modern aventura absolutului. Rând pe rând înger și demiurg, poetul se desbracă de toate servitutile lui umane, pentru a striga, apoi, cu Goethe: „în timp ce omul în neliniștea lui rămâne mut, un zeu mi-a dat să spun ceea ce sufăr". La această împlinire lirică a neliniștii lui, a tuturor neliniștilor, poetul ajunge *„par un travail du coeur plus que par un simple travail de mots"*, mai puțin prin *„tortures verbales"* decât prin *„impatiences créatrices"*. Bogată muzică interioară, aceste creatoare neràbdări se pot refuza la infinit unei muzici exterioare, toată din sunete agreabile.

Fruct cules cu întreagă povara lui de raze de soare, poezia tinde să refacă, în momentul de regăsire trecătoare al extazului liric, drumul înapoi, spre soarele din care lucrurile și-au tras confuze și contradictorii pretexte de existență. Pe această limită dintre artă, religie și magie, poezia permite *„d'atteindre et d'étendre, en la transfigurant, en la recréant, la réalité par l'Amour"*. Frontierele ei se întind considerabil. Mai degrabă decât formă corcretă și încremenită a lumii asimilate de rațiune, poezia se identifică destinului omenesc și devenirilor lui turburate. Proza, versul liber, versul natural, gesturile înșile ca și formele rudimentare ale limbajului emotiv pot include în ele poezia și-i pot servi ca mijloc de expresie. De mult poezia a spart norma și versul aritmetic, pentru a popula lumea cu muzica ei misterios revelatoare.

Poezia este, după Baudelaire, *„strictement et simplement, l'aspiration humaine vers une beauté supérieure, et la manifestation de ce principe est dans un enthousiasme"*.

Sărbătoarea cărții

De câțiva ani, se fac sforțări admirabile de a ridica tipăritura literară la rangul ei. Intre atâtea festivități sportive, care ajunsese prin surprindere să ne însemneze vremea cu excesele culturii fizice, cartea e chemată să ne amintească anual că Sparta fără Athena n'ar fi fost în stare singură să reverse cunoscuta strălucire istorică peste neamul vechilor Greci. Sărbătoarea cărții a fost concepută la noi de o minte augustă, ale cărei numeroase inițiative țintesc toate la realizarea unei mari și complexe armonii românești. E sigur că Regele nostru, care prin fericite inițiative personale a devenit Cap efectiv al Statului, restituind Regalității sensul Ei originar, a respirat îndelung atmosfera eroică a poemelor homerice, a căror frumusețe veșnică alternează exemplar exercițiul gimnastic cu cel spiritual. Niciodată în istoria neamului nostru nu s'a urmărit mai metodic, mai armonios și mai în întregime decât azi desvoltarea virtuților trupești și sufletești laolaltă. Trăim începuturile unui ciclu complet de cultură românească.

In acest cadru, cu fiecare an, asistăm la instaurarea nobilei datini a Cărții. Se leagă, este drept, hotărîrea Suveranului de acea tradiție voevodală, care își vestise gloria cărturărească până prin Georgia și Arabia; dar perspectiva istorică a vremii noastre cu cât este mai largă decât momentul ortodox de atunci și mintea Regală de azi cu cât este mai cuprinzătoare spiritualmente decât venerabila pravoslavnicie a Brâncoveanului!

Căci astăzi, pe lângă tipăritura religioasă, sărbătorim toate direcțiile spiritului, după măsura mereu sporită a înzestrării românești. Sunt cărți de literatură, de filozofie și de știință, care nu s'ar fi tipărit fără reluarea datinei cărții, sunt oameni de litere și de laborator care fără inițiativa regală n'ar fi simțit fiorul creator. O mare însuflețire cărturărească este cel dintâi rezultat al acestei festivități anuale. Dovadă vie stă activitatea desfășurată de Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea" precum și realizările celorlalte edituri particulare, stârnite și ele, din prudența comercială, de noul suflu.

Dar rostul istoric al Sărbătoarei Cărții se va lămuri singur cu vremea. Poate că numai urmașii noștri își vor da seama de măreția și semnificația ei. Noi abia putem vedea și simți că o modificare fundamentală s'a produs în condițiunea de existență a scriitorului român ca și a oricărui alt producător intelectual. Editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea" și, subt imboldul acesteia, toate celelalte edituri, au distrus o tristă realitate. Altădată cărturarii și scriitorii cu vocație certă își umpleau dăsagii sau sertarele cu vrafuri de manuscrise, care așteptau ani lungi și aproape nesfârșiți, până ce o întâmplare fericită să le favorizeze tipărirea. Dăsagii unui Șincai nu mai pot azi reapărea. Scriitorul contemporan e solicitat mai înainte de a avea ceva prin sertare, este îndemnat de atmosfera vie a epocii să lucreze, să cerceteze, să creeze. Și dacă îndemnul atmosferii nu hotărăște pe vreunul dintre scriitorii mai leneși să iasă din toropeală, d. prof. Al. Rosetti, directorul editurii Regale, are felul său decisiv de a interveni.

Noi simțim numai fiorul mobilizării spirituale, pe care îl dă Sărbătoarea Cărții; urmașii noștri îi vor contempla deplina semnificație istorică!

VLADIMIR STREINU

Inceputurile poesiei noui în Franța

Isvoarele simbolismului românesc

de N. DAVIDESCU

In problema esteticii simboliste, greutatea de căpetenie este circumscrierea noțiunilor mânuite. Trebue astfel, să găsim mai întâiu sensul cât mai hotărît al cuvântului simbolism și, după aceea, cadrul de spațiu și timp literar la care trebue aplicat. Existența poeziei simboliste nu trebue dar privită ca un fenomen de generație spontanee, asemănătoare șoarecilor lui Van Helmonth ieșiți peste noapte din cojile de nucă. Literatura simbolistă este unul din aspectele de firească evoluție a scrisului și, ca atare, își are o origină, cauze determinate, o desfășurare explicabilă și o așezare cu riguroase raporturi de cauzalitate în lanțul fenomenelor literare.

In Franța, de exemplu, apare pela 1867 volumul lui Baudelaire „Les Fleurs du Mal", precedat de o serie întreagă de traduceri din Edgar Poë. Literatura franceză plutea încă în plin romantism. Victor Hugo pusese lumea întreagă în imagini și prefăcuse viața într'un vast spectacol de lumini și de umbre, de adânciri și de piscuri, în care imagina binelui și a răului, a frumosului și a urîtului, a nobleței și a ticăloșiei, clasate, cu toatele, după o fecundă concepție verbală la modă, alterna ca fenomenul natural al zilei și al nopții pe un punct fix dela ecuator. Poezia unui Vigny, sau a unui Leconte de Lisle nu începuse încă să-și croiască, în public, marele ei destin de mai târziu și de totdeauna, așa că frumusețea inițială a acestor descoperiri datorite mișcării romantice dela 1830, se știrbea necontenit în rutina mecanismului ei automatic. Puținele sentimente efective și mai puținele idei autentice ale romantismului literar se demonetizau, astfel, în procedeuri necontenit folosite și își pierdeau frăgezimea până la clișeu. Persista însă, tot mai fecund, ca o apă subterană dar vie, principiul „eliberării eului". Brunetière, într'adevăr, găsește în romantism un factor de „emancipare a eului" și arată că s'a ajuns la el „prin întreita înrâurire a Revoluției Franceze, a literaturii Nordului și a filozofiei germane". Și precizează chiar că influența filozofiei germane însemnează „influența lui Kant și aceea, poate, a lui Fichte care, tocmai în acești ani, începuse să se simtă și în Franța".

In cadrul acestor premize însă încape deplin aproape și mișcarea simbolistă franceză, care, departe de a fi o negare a romantismului, nu este decât continuarea lui în adâncime. Ceea ce mișcarea franceză dela 1830 a adus în suprafață, cu aproape aceleași elemente artistice și sufletești, a fost întregit, trecând prin Baudelaire, în adâncime, de către mișcarea de mai târziu, dela 1880.

Baudelaire a fost de fapt un romantic; el a fost însă un romantic întîrziat Théophile Gauthier, în prefața volumului „Les Fleurs du Mal" spune că: „nimeni, chiar în timpurile mistice ale romantismului, nu a avut mai mult decât Baudelaire respect și dragoste față de maeștri" dar că: „temele lor generoase de poezie se șterseseră ca monetele care, circulând prea mult, își pierd relieful". A avut astfel putința să-și dea seama de ceea ce înaintașii săi aduseseră trecător, îndoelnic sau zadarnic și să adune, să selecționeze și să asimileze întregul tezaur de diamant curat din minereurile lor de cărbuni. Poezia lui Baudelaire nu aduce dar decât foarte puține elemente noi și poate chiar nici unul, față de uriașul material al moștenirii de până la apariția lui, a lui Lamartine, Musset, Hugo, Banville sau Gauthier. Nici vocabularul, nici felul de alcătuire al imaginilor, nici ideologia generală și nici materialul emotiv, nu alcătuesc apanagiul lui exclusiv. Vine însă cu o ținută mai sobră, izvorîtă din eliminarea metodică, îndârjită, răutăcioasă aproape, a unei părți de vocabular, a unei uscăciuni în alcătuirea imaginei, a unui balast de ideologie. Pe când cei dintâi aveau mișcarea frenetică a întâilor pași făcuți de un copil în clipa când a izbutit să se miște singur pe picioare, Baudelaire avea mersul sigur și cumpănit, echilibrat și cu ținte limpede urmărite, al omului matur. Toți, firește, fac din punct de vedere fiziologic, aceeași mișcare; unul însă o face cu o precizie imposibilă celor care abia o experimentează. Baudelaire căpăta astfel un aspect rezumativ, integral, de condensare, echivalent cu o adevărată reacțiune. Volumul lui ajungea să fie, în sensul acesta, măsura eliminatorie de unitate în desfășurarea neselecționată a libertăților romantice; îi revenise astfel sarcina să arate, pe cale indirectă, laturile de zădărnicie și trecător entusiasm din opera de până atunci a contemporanilor și a predecesorilor săi imediați, prin condensarea într'o operă unică de sinteză a aurului sufletesc și intelectual, risipit cu mâini înfrigurate de beție lirică, a unei întregi generații individualiste.

Logica lucrurilor a făcut, apoi, ca din această operație de selecționare să iasă și un proces de adâncire. Dela această noțiune înainte însă, Baudelaire devine un inovator și un revoluționar. Arta subtilă și diabolică a lui Edgar Poë, pe care el, cel dintâiu, l-a făcut cunoscut

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARA

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

OCTAV ŞULUŢIU: Pe margini de cărţi

(Editura „Miron Neagu", Sighişoara)

Intr'un număr recent al **„Revistei Fundaţiilor Regale"**, d. Emanoil Bucuţa a publicat un articol cu foarte interesante propuneri despre un muzeu al vieţii scriitorilor. Un astfel de muzeu nu s'ar alcătui postum, ci piesele sale s'ar aduna pe măsură ce ele s'ar produce, chiar din timpul vieţii scriitorilor, după diversele etape ale activităţii literare.

Unul din rosturile materialului strâns cu o metodă absolut probă, ar fi să întreţie o atmosferă proaspătă, în jurul fiecăreia din opere. S'ar fixa împrejurările în care au fost scrise, şi s'ar stabili momentul luării de contact cu publicul. Toate fazele pătrunderii în conştiinţa colectivă sunt instructive. Asimilarea sensului de către critică, potrivirea cu gustul consumatorilor de literatură, ajustarea cu nivelul de cultură al epocii, etc., etc.

Ne-am gândit la acest articol cu serioase sugestii al d-lui Bucuţa când am citit volumul **„Pe margini de cărţi"**, în care autorul, d. Octav Şuluţiu, a adunat o primă serie din recenziile publicate, de vreo cinci ani, prin reviste şi ziare.

Legătura cu articolul d-lui Bucuţa ne este îndreptăţită cu atât mai mult cu cât d. Suluţiu se arată oarecum îngrijat de valoarea în sine a recenziilor d-sale şi de rostul strângerii lor în volum. Aici se ridică o problemă plină de interes. Intr'adevăr ce valoare pot avea recenziile pe care, ca d. Octav Şuluţiu, le scriu mulţi dintre scriitori, prin reviste şi cotidiane, despre operele confraţilor lor, îndeplinind numai oficiul de **informare intelectuală** a publicului, fără a se consacra unei activităţi critice propriu zise?

Intrebarea aşteaptă un răspuns ca o consolare. Pentrucă activitatea de cronicar literar este o funcţiune înrudită de aproape cu gazetăria. Scrise în fuga de a fi la curent cu tot ce se publică, recenziile ar urma să aibă cam aceeaş soartă cu articolele gazetăreşti, cari nu trăesc mai mult de o zi. De aceea o muncă inconsistentă desfăşurată într'un domeniu atât de delicat ca al creaţiei literare, este în mod firesc însoţită de sentimentul zădărniciei lucrurilor efemere. Ca să nimicească întrucâtva acest sentiment al zădărniciei, pe care îl are ca mulţi care exercită aceeaş funcţie, d. Şuluţiu scrie o **Lămurire** şi un articol ad-hoc **Intre cronică şi critică literară.** Străduinţa d-sale uşor patetică este de a arăta că recenziile strânse în volum „se sudează între ele graţie unei atitudini generale, categoric critică ,desprinsă de interese sau patimi,ca şi de orice considerente streine adevăratei judecări a literaturii, şi graţie şi unui mod personal de a vedea fenomenul literar"... şi apoi că: „In împrejurările de confuzii spirituale prin care trecem, mărturisirea unui crez criticist obiectiv şi mai ales cinstit e necesară şi bună..." Argumentul decisiv însă care justifică volumul şi-i luminează valoarea, ni se pare că îl pune d. Şuluţiu, în fraza următoare: „Pentrucă mai cred în literatură încă, în viitorul ei şi în valoarea ei umană, şi în literatura românească şi în rostul ei românesc şi în special, pentrucă mi se pare jalnic ca ea să se piardă sugrumată de neadevăruri cari o pot falsifica, pentrucă în mod cinstit cred în autonomia fenomenului literar faţă de orice alt fenomen, am închegat acest volum modest de cronici, care, în toate aspectele variate, dar nu disparate, ale lor, mărturisesc o aceeaş preocupare şi o aceeaş pasiune pentru înţelegerea obiectivă a aceluiaş fenomen" (pag. 9). Conţinutul acestei declaraţii face inutilă îngrijorarea d-lui Şuluţiu asupra valorii volumului d-sale de recenzii. Pentrucă ele reprezintă credinţa şi pasiunea autorului pentru fenomenul literar în genere şi pentru creaţia românească în special. Şi ele trebue să dureze, ca tot ce isvoreşte din credinţe şi pasiuni adevărate. De unde vine totuşi îndoiala d-lui Şuluţiu? Din aceea că d-sa se gândeşte de fapt mai mult la **critica literară,** pe care o deosibeşte funcţional de cronica literară. „Critica literară, — precizează autorul — are deci datoria— să stabilească valoarea unei opere. Pentru asta ea are instrumentele ştiinţifice ale analizei şi sintezei. După ce a stabilit valoarea unei opere izolate, critica mai cată să arate şi poziţia acestei valori faţă cu celelalte valori dinainte stabilite şi să o aşeze pe o scară de valori care se numeşte ierarhizarea operei". Care este misiunea **cronicarului** literar faţă de aceea a **criticului** literar, formulată atât de limpede de d. Şuluţiu?

„Cronicarul literar informează numai. Nu în sens meschin, telegrafic, ziaristic al cuvântului. Cronicarul literar informează analizând opera şi arătând care este caracterul ei specific. Cronicarul trebue să pătrundă deci prin analiză în esenţa intimă a operei. S'ar putea crede că prin aceasta el determină însăşi valoarea acelei opere. Totuşi el nu o poate face. Valoarea operei de

Octav Şuluţiu

artă nu o poate stabili de cât criticul deoarece cronicarului îi lipseşte suficienta depărtare de operă pentru a o face.

A stabili esenţa unei opere nu însemnează încă a-i stabili valoarea. Esenţa acelei opere poate fi alterată de timp. De aceea trecerea timpului e necesară pentru a revizui într'o nouă lumină şi în complexul unei întregi activităţi literare acea operă". Sunt limpezi punctele de plecare ale îngrijorării d-lui Şuluţiu. Deosebirea dintre cronica literară şi critica literară i se pare a fi în desavantajul celei dintâi, căci, „pe când prima informează numai, folosindu-se de analiză, a doua emite judecăţi de valoare pornind de la analiza, pentru a ajunge la sinteza critică. Cronicarul este redus la amănunt, pe când criticul trebue să vadă în ansamblu şi să situeze în complex realitatea literară". Astfel stând lucrurile, nu s'ar putea găsi şi în cronica literară elemente care să lipsească din critica literară şi să fie socotite un avantaj faţă de aceasta?

Socotim că da! Operele care rămân moştenire spirituală posterităţii şi de care se ocupă cu prestigiu critica literară, sunt totdeauna urmărite în trecut, spre momentul lor de producere şi fiecare amănunt în dependenţa sa cu viaţa autorului, se păstrează şi i se interpretează semnificaţia. Firesţe, critica istorică se ocupă mai mult de acest material, dar valoarea lui pe planul spiritual ,nu scade prin aceasta.

Fiindcă faptul esenţial este, cum chiar d. Şuluţiu o arată, credinţa şi pasiunea noastră pentru fenomenul literar ca expresie a sufletului uman. Când noi am dori să ştim cum se înfăţişa volumul poeziilor lui Eminescu, în prima lui ediţie ,din 1884, cum erau copertele, câte pagini a avut, în câte exemplare s'a tipărit, câte s'au vândut, care au fost primii cititori cari le-au ţinut în mână şi ce-au simţit, — când hrănim sincer această curiozitate, manifestăm o preocupare de ordin spiritual, pentrucă ea este accesorie cultului nostru pentru valorile de totdeauna ale umanităţii. In cazul lui Eminescu, firesţe, dragostea noastră merge şi mai departe şi se alimentează din existenţa celui mai mare geniu poetic românesc! O iubire de calitatea aceasta o putem întreţine însă deopotrivă chiar pentru scriitori de un talent mai modest.

Ba chiar procesul este valabil şi invers. Dacă până la o limită, recenziile ne interesează fiindcă ele sunt legate de numele mari ale literaturii, ele se pot valorifica şi pe o scară întoarsă, atunci când cronici despre cărţi fără importanţă, care nu s'au înrădăcinat în memoria posterităţii, sunt citite cu interes fiindcă ele au fost scrise de autori de mare suprafaţă intelectuală.

Mărturisim, de pildă, că citim cu interes real **foiletoanele** lui **Ilarie Chendi,** chiar când vorbeşte despre nume şi cărţi cu desăvârşire uitate azi. Se află în pagini ceva din căldura emoţională a epocii, gradul de încordare intelectuală, naivitatea sau gravitatea umană, imponderabili cari vibrează printre rânduri, atunci când acestea au fost întocmite, indiferent de felul lor elogios sau defavorabil, numai din „pasiunea strictă a adevărului, fără părtinire nici ură". „Buna credinţă", „cinstea intelectuală", „simţul moral", le cere d. Şuluţiu pentru recenzia literară, înainte de orice. Bine înţeles valeoarea ei de document istoric nu poate fi obţinută decât pe această cale a corectitudinii profesionale. Mai rămâne să spunem dacă d. Şuluţiu împlineşte aceste condiţii în volumul d-sale. Vorbind despre autori ca M. Eminescu, Regina Maria. N, Iorga, Lucian Blaga, Gib. I. Mihăescu, obiectivitatea d-lui Octav Şuluţiu n'are cum să fie pusă la îndoială. Mai concludent va fi să-i cercetăm cinstea critică, la o a doua sau a treia serie de recenzii ,în care va scrie despre contemporanii săi de vârstă şi de preocupări.

NICHIFOR CRAINIC sau ierarhia lumilor (II)

de ŞTEFAN CARSTOIU

Cu *„Ţara de peste veac"*, Nichifor Crainic păşeşte pe un nou tărâm, în care spaţiul concret şi timpul se risipesc şi dispar, se şterg şi apun, aşa cum se şterg şi apun în amurg ultimele conture de zare, luminată de incendiul de dincolo de ea, adunându-se în stihiile nepercepute ale tărâmului de dincolo. Certitudinile şi liniştile prinse în apele sufletului din vrăjile ameţitoare ale spaţiului multicolor şi din ecourile timpului ce urcă din adânc nu au puterea să dea odihna bine făcătoare a ultimei împăcări. Asemeni lacului ce „cântă 'n aiurare şi'n fundul lui adună tezaure, — imagini de stele şi de lună", şi'n zori le pierde, tot astfel sufletul „îşi făureşte lumi, mijind pe ţărmul unde cu gândul doar te 'ndrumi". *(Lacul).* Este în strălucirea fosforescentă a spaţiului şi'n fulguranta iluzie a timpului, senzaţia unei amare zădărnicii, de care sufletul nu se poate lipsi şi la care totuşi nu poate rămânea. Este în fundul conştiinţei umane — din ce milenară amintire sau din ce neînvinsă speranţă, nu ştiu, — uitată ca'n cutia Pandorei, — credinţa că viaţa de aici, cu toată orbitoarea ei strălucire uneori, este precară şi transitorie; credinţa că viaţa este un necontenit sbucium între cântec şi plâns, iar Arta nu este decât supremul vis, suprema iluzie: Cântecul de Adormire a durerii de a fi. Inflorim — pe ţărmul spaţiului şi timpului — florile Marei Treceri. Ci, undeva, peste spaţiu şi timp, este un ţărm, spre care numai gândul suie.

„Spre ţara lui Lerui-Ler
Nu e zbor nici drum de fier, —
Numai lamură de gând,
Numai suflet tremurând
Şi vâslaş un înger".
(Ţara de peste veac).

Astfel, peste lumea armoniilor din Univers, peste lumea Artei, şi Iubirii,— forţele misterioase prin care omul gustă splendorile nesfârşite ale lumii, — sufletul presimte „Ţărmul de dincolo". Ci singură credinţa îşi poate

Nichifor Crainic

desface aripile pentru a croi drum călătoriei din urmă, călătoriei prin marea taină din care nimeni nu s'a mai întors. Abia descifrată în câteva puncte, taina vieţii, şi legată de cei doi stâlpi — timpul şi spaţiul — şi iată că şi aceştia se năruie şi'n locul lor apare misterul şi mai de nepătruns în care intrăm prin poarta morţii :

„Ţărmul de dincolo de mare.
Invăluitul Finister,
E poate margine de cer
Şi poartă către *alt mister,*
Iar pentru gând cutremurare
Hotar de jar, străjer de ger".

Este o clipă însă, niciuna ca ea, de un patetism cosmic, echivalentă doar cu clipa căderii dintâi, clipa despărţirii de frumuseţile lumii, pentru întoarcerea în veşnica lumină din care a fost purces. Ci clipa aceasta va să fie cea din urmă şi cea mai înaltă din câte au fost. O vârfuire continuă de înălţări, o avântare spre tot mai sus, viaţa durată în flori de lut va să se înalţe asemeni muntelui cu vârful în nori, pentru a prilejui sufletului zborul spre azur. Nicăeri ca în piscul muntelui, spiritul nu e mai pur şi cerul mai aproape. Toate marile chemări, toate marile schimbări la faţă, toate cutremurătoarele ispite, în creştet de munte s'au făcut. Ci nu e loc pe lume decât acesta mai ales, pentru desfacerea de tot ce este pământesc.

„Şi de pe vârf de munte mă voiu sui
pe-un nor.
Zi grea, cutremurată va fi, o zi de-
adio,
Când inima-mi, de tine, făşii voiu
deslipi-o,
Amară frumuseţe, pământ rătăcitor".
(Desmărginire).

Iar dincolo de stele, etapa ultimă, desfacerea supremă a sufletului şi de ce a mai rămas ca zgură a părerilor de rău din îndepărtata viaţă pământească, pentru a se topi în spumoasa vibrare de lumină şi'n boarea de muzică divină:

„Mă va 'nvăli, spumoasă, pe creştete
de hău
O pretutindenească vibrare de lumină
Şi m'oiu topi în boare de muzică di-
vină,
Despovărat de zgura părerilor de rău".
(Desmărginire).

Patetismul cosmic al acestei clipe unice în veşnicie, concretizat cu o forţă de expresie neobişnuită, ridică poezia d-lui Crainic la nivelul marilor creaţii. Este aici o visiune care echivalează cu o revelaţie şi care te mângâie de toată durerea pământească şi te eliberează de toate nesfârşitele apăsări ale lumii durate în timp şi spaţiu. Visiunea e deadreptul mistică şi, afară doar de technica poetică şi materialul expresiei care rămân în cadrul clasic al logicei şi conceptului, conţinutul afectiv e de o elevaţie şi puritate aflate doar în piscul marilor singurătăţi. Ca'n transfigurarea biblicelor visiuni, sufletul e răpit de o suprafirească vedenie. Ferestrele simţurilor, închise în afară, se deschid înnăuntru ca pentru îmbăierea în marea beatitudine. Extazul e la un pas şi de n'ar persista în auz sunetul cuvintelor alergând să se transpună în echivalente sonore şi imagini, fiinţa întreagă ar deveni frântură din vibrarea de lumină şi divinele acorduri ce adie în slăvi. Pe nesimţite lirismul poetic tinde a se destrăma în încantaţie religioasă. Pentru a nu deveni însă incomunicabilă şi a nu se pierde valoarea ei izbăvitoare din haos, e păstrat conceptul şi expresia logică.

Iată cum, ultima poezie din „Ţara de peste veac", „Desmărginire", culminând în suprema stare de absorbire în visiunea suprafirească a întoarcerii sufletului în marea de lumină a Divinităţii, vine ca o eliberare din toate îndoelile şi părerile de rău „fatal legate de o mână de pământ" şi se arcueşte peste întreaga concepţiune poetică a autorului, ca o visiune ierarhică a lumii în perspectiva creaţiunii. Vasta, nemărginita sete, nepotolita pornire a sufletului de a se smulge din întuneric şi a ţâşni spre lumină este aici ajunsă la termenul ei ultim. Dela exhortaţiunea din prima poezie a volumului:

„Sus! pe sparte frunţi de zei,
Şovăelnici paşi ai mei!
Piscuri de 'ntrebări — momâi
Să-mi rămână sub călcâiu
Şi genuni de zare!
(Ţara de peste veac).

şi până la mistica visiune din „Desmărginire" este o continuă urcare, o neîncetată vârfuire a sufletului pe trepte de lumină. Dacă ar fi să-mi imaginez substanţa poetică a cuiva ca un sâmbure de foc învălit în nenumărate fâşii şi straturi de întuneric şi de lavă, iar sensibilitatea, ca scoarţe care răsună de toate zgomotele şi ecourile ce vin din adânc năzuind spre inima de foc a cosmosului, procedeul tipic al artei poetice n'ar fi, în acest caz, decât acela al unei continue „desmărginiri", asemeni desghiocării mugurilor şi florilor în soare, pentru eliberarea spre azur a sâmburelui dinlăuntru.. Şi'ntradevăr, arta nu este altceva decât o „înflorire" a omului făcând din foile simţirii petale de lumină pe care sufletul urcă spre izvorul său originar. Este o moarte a luminii în culori şi este o stingere a focului în lavă, prin care elanul cosmic urcă spre zenit.

Poezia d-lui N. Crainic, în totalitatea ei, este poezia acestui elan. Visiunea statică şi eleatică a universului, înţeleasă ca ordine imuabilă a creaţiunii, este străbătută de fluidul cosmic care urcă pe ierarhice trepte spre marea de lumină din care a izvorît. E o litanie a elementelor ce urcă spre creatorul lor într'o supremă armonie.

Despre caracterul religios al acestei poezii — care de fapt este obiectul acestor încercări — n'am articulat nimic, rămânând a-l preciza cu alt prilej. Mi se pare că nu este încă destul de clarificat ce se înţelege prin poezie religioasă. In orice caz trebue făcută distincţia netă între *poetul religios* şi *scriitorul eclesiastic.* Primul este interpretul uman al lui Dumnezeu, celălalt, comentator. Pe când unul parafrazează, celălalt compune din elementele lumii exterioare: pământul, apa, aerul şi focul, un oratoriu pompos şi triumfal, făcând să ţâşnească inima noastră într'un acord unanim de pasiuni spre visiunea mistică a lumii. Comuniunea cu divinul este termenul ultim al oricărui lirism, iar credinţa, starea ultimă a oricărei inimi izbăvite. Inspiraţia mistică este forma cea mai pură a lirismului, iar poezia, mijlocul cel mai complet de exprimare.

Pelerinaj la mormântul lui Eminescu

In ziua de 15 Iunie s'a făcut pelerinaj la mormântul lui Eminescu. Se face în fiecare an şi nu va înceta să se facă cât va exista neamul românesc, printre popoarele de cultură. De asta suntem siguri.

Astăzi nu înţelegem cum va fi un alt geniu, pe pământul ţării noastre, care să întreacă pe autorul Luceafărului. **Nu**

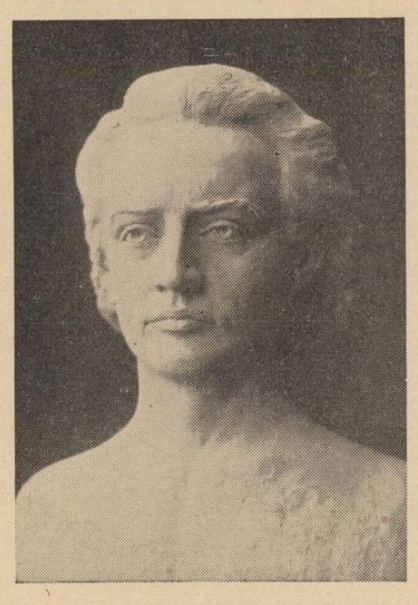

Mihail Eminescu

ştim de unde se va naşte şi cum va fi. E cu putinţă totuşi, ca, după trecerea vremii, să se întrupeze armonii noui, gândiri noui, în limba română, egale cu cele eminesciene. Suntem datori să avem această credinţă în geniul neamului. Eminescu nu va fi însă niciodată un pisc, care să nu se mai vadă înapoia altui pisc. Ivit la răsăritul vieţii noastre spirituale, Eminescu va rămâne pentru totdeauna sus, Luceafăr care să se vadă de pretutindeni, care să lumineze pretutindeni.

Deaceea pelerinajul la mormântul lui, în ziua de 15 Iulie, se va face în fiecare an, cât va dura neamul românesc. Il vor face deobiceiu tinerii. Şcolile de băeţi şi fete, asociaţiile studenţeşti, grupuri mai mici sau mai mari, din diverse categorii sociale. Şi îşi exprimă omagiul fiecare în felul său. Duc flori şi le aşează pe grilajul de la mormânt, pe lespede şi pe piatra bustului. Păstrează momente de reculegere, încearcă să exprime prin cuvinte pietatea din suflet, fac tot ce pot ca să preamărească memoria poetului. Principalul este că se află acolo, cât mai mulţi, lângă mormântul în care i se odihnesc oasele, în ziua când a murit, în chipul cum nimeni nu este care să nu ştie. Ceva din existenţa lui nemuritoare pluteşte în locul acela strâmt din cimitirul Bellu, în florile crescute în ţărână, în frunzele teiului de la căpătâiu. Ceva care se transmite ca o împărtăşire sfântă celor care au venit în pelerinaj, şi nu se uită nici când vor porni în forfota oraşului, pe străzile turburătoare. Este ceeace a rămas, după ce s'a spulberat tot ce a fost pământesc, inefabilul armoniei cereşti, din ritmurile geniului :

Pătrunză talanga
Al sării rece vânt ;
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture creanga.

Filme

de Lucia Demetrius

Visase că era tânără. Uite, i-au rămas pe obraz dungile spetezii de catifea. Aici trebue să fie Tirolul.

Visase că era tânără. Cum era? Parcă nu se văzuse, visul n'avea imagini, fusese un sentiment intens de tinereţe, fierbinte şi uşor ca un cântec, cântat de trup, din adânc. Visase şi peisagii, mai frumoase decât astea văzute prin geam, mai frumoase decât altele amintite, decât toate peisagiile lumii. Altfel. Nu erau exterioare, erau ele însile un sentiment interior, o stare a sufletului ei pe care parcă şi-o vedea din afară. Eh! nu-i nimic! Unde sânt ţigările? Aici. Sânt amare. Sânt amare dimineaţa şi seara, când eşti numai cu ele, singură cu ele şi ai timp să le simţi gustul.

Aici trebue să fie Tirolul. E adevărat, Tirolul e. Femeia şi bărbatul depe banca din faţă, dorm încă, rezemaţi unul de altul, stupizi în somn, ca viţeii, blânzi şi dezarmaţi.

Ar trebui să se ducă să se spele, dar îi e lene. Să scoată din plasă trusa, să se pieptene, îi e silă. Dincolo de geam ceaţa se răreşte moale, udă tot, îmbâcseşte tot, strică liniile pure ale munţilor, murdăreşte apa, se încâlceşte prin pomi. E cenuşiu şi albastru şi rece pentru ochi. In compartiment e cald. Aştia dorm cu fălcile, cu bărbiile grele, cu gurile inconştiente, cu mâinile umflate, cu picioarele depărtate, aşezate pe podea ca picioarele de scaun, ca nişte obiecte. Ca Erick. Erick dormea aşa, căzut în somn ca un sac trântit, mustind somn prin tot trupul, răspândind căldură, adică nu febră, nu vibraţie, ci dogoare de materie în care se face mistuire. Şi atunci, când l-a văzut aşa, l-a părăsit odată cu tot ce era al lui: teatrul, maşina, casa. A plecat atunci la Paris.

Controlorul intră şi cere biletele. Se uită la paşaportul ei cu colţuri roase, cu capete decolorate, cu foi şifonate şi vize multe, colorate. Da, a umblat mult paşaportul, e obosit, ce te uiţi aşa, cap de surdo mut, cu ochii tăi ficşi, parcă ai descoperi cine ştie ce?

Cei doi de pe banca din faţă se trezesc. Ea se sperie, parcă ar înghiţi un gândac pe care l-ar fi ţinut până acum în gură, plescăe buzele şi limba, şi el se uită încruntat la controlor şi se caută în buzunare greşit, până îşi găseşte biletele. Figurile li se aşează treptat, ochii li se deşteaptă, sentimentul adânc al personalităţii lor le spune bunădimineaţa. Devin bine crescuţi în ţinută şi ton.

Ei, prea sânt toate enervante pe lume, cel mai bun lucru ar fi să se spele.

Apa e bună, e rece, e vie. A ezitat ca de obicei în faţa fiecărui lucru, şi acum întâlnirea cu ea e o fericire. Gâtul puternic, braţele lungi, tari, pline, umerii de piatră se bucură sub şuvoi, încearcă să prelungească, să adune, să scurteze, să epuizeze senzaţia. Şi deodată e destul, s'a isprăvit.

Işi ceartă iar trupul de cariatidă pe culuarul îngust făcut pentru oameni de mărime naturală, spre compartiment.

Cei doi mănâncă portocale, apoi se duc pe rând să se spele, apoi se duc la restaurant. Ea şi-a pus trusa pe genunchi şi îşi piaptănă părul cafeniu. In oglindă, chipul mare cu pometi, cu fălci puternice, cu gură groasă, cu frunte largă, desenat tot cu belşug, se uită drept, deschis. Şi pentrucă trusa niţel roasă, e întâlnită de curând după o despărţire de mulţi ani, pricinueşte absurd amintiri de care n'ai nevoe. A stat în gazdă trusa cu alte multe lucruri la un hotel de unde s'a plecat în grabă. Stătuse acolo într'o iarnă, avea un apartament întreg ,avea mult succes atunci. Era un an de vogă. Au fost mulţi, risipiţi, şi ani ştirbi între ei. Dădeau ferestrele spre o curte vecină, de casă boerească, cu statui, cu coloane. Ploua mereu peste statui. Când se trezeau şi ridicau perdeaua galbenă spre curtea cu lumină galbenă, ploua peste statuile goale, peste straturile putrede. Şi stăteau mult pe jos, pe covor. Un covor cum? parcă roşu. Era o epocă de dragoste lentă şi pătrunzătoare ca o boală, tărăgănată ca o muzică melo, a cărei exasperare stătea tocmai în faptul că n'avea culmi şi scoborâşuri, că mergea otova, ca o apă, şi nu părea să aibă capăt, îi cufunda în ea, îi acoperea, îi purta. Şi cum te poţi coborî în propriul tău trup, ca într'o fântână, ca în miezul de foc al pământului, mereu, mereu. Cânta atunci fără să ştie cum, fără să se oprească asupra cântecului, pe dinafară, şi plăcea, şi lumea venea năvală s'o asculte. Ce ştie lumea? Tot aşa venise şi în cealată epocă, în care îşi pusese adânc problema cântecului în care combătuse cu duşmănie toate felurile de-a cânta, căutându-l pe cel bun, pe cel cuvenit, îndoindu-se de însuş rostul acestui cântec care nu era muzică şi nu era dramă, ci amândouă alterate, îmbinate. Căutase pe urmă rostul artei, rostul oricărei manifestări care nu era elementară, vitală. Căutase rostul încăpăţânării de-a trăi propriul ei rost... Cântase altfel, rostise altfel, jucase altfel, năucă, furioasă, mai bogată ca niciodată, căptuşind tot ce era mijloc, cu o adâncă rezonanţă, cu o abundenţă de spirit pentru care orice cântec era îngust.

Se întorc în compartiment vecinii, sătui şi dispuşi. Incep să vorbească despre timp, gata să lege o conversaţie generală. Trebuia să plece şi ea la restaurant, ca să nu-i tenteze prea mult.

Era fum şi cald în restaurant. Şi oameni eleganţi pe scaune, şi oameni tineri. O! cum fusese visul acela în care era tânără? Ce gust pierdut de ani de zile se trezise în suflet şi-şi lăsase otrava; durerea sfâşietoare a fericirii lui? Impresia aceea de nou, de proaspăt, de pentru prima oară simţit şi surprinzător, aşa cum acum nu mai e nimic şi nu mai pare nimic! Şi tot ce e bun acum, cum e de altfel bun, din plin, cum e căldura în mijlocul verii, cu un miez de osteneală şi saturaţie în ea, din zori, de cum începe.

Ceaiul e bun, e tare. Dă şi el un fel de beţie, facilă şi subţire ca un fum. Pe scaunul din faţa ei stau doi domni, unul bătrân, atent la ce mănâncă, celalt tânăr, cu mâini mari, uscate, cu gură largă şi ochi tăioşi. Se uită la ea. Ea îşi ridică fruntea mare şi îi învelеşte pe rând într'o privire fătişe, fără disimulare, fără milă, cântăritoare. Cel tânăr e fin şi deştept îşi spune, e sensual. Şi atât.

Pe geam se vede un lac pe care aleargă şobolani albi de spumă. Dincolo, la margine un oraş. E Zürich. Aici, acum zece ani a fost amestecată într'un complot politic. A crezut deodată, pe nepregătite, că asta e datoria ei să facă, a simţit răsunând în ea ţipătul umanitarist al altora, care voiau s'o folosească, şi a trebuit, dupăce agitase idei şi frământase teorii, să-şi ia valizele într'o zi şi să fugă, cu poliţia pe urme. A trecut şi asta. A descoperit în fruntaşi, în animatori, interese lăturalnice, fonduri suspecte, orgolii personale, şi le-a întors spatele. A început iar să cânte şi să iubească.

Ei, dar băiatul ăsta o priveşte ţintă. Vezi-ţi de treabă, băiete, n'am chef acum de nimic, nu te vezi alături de mine, nu ne-ar sta bine. Orice băiat în braţele mele azi, îmi dă un gust acru de incest, parcă mi-aşi îmbrăţişa copiii, pe care aşi fi putut să-i am. Şi toţi ceilalţi, în definitiv, apă prin care treci, despicând-o şi lăsând-o în urmă, fără să rămână nimic pe tine.

Nici unul, nici unul cu care să străbaţi viaţa la braţ, ca printr'o pădure. Mereu mâini reci, strânse în mâna ei largă: mâini fierbinţi, mâini mici, meschine, mâini umede, ghiare, labe, mâini bune, mâini străine. Nici unul cu care să mergi mereu alături ca şi cu o oglindă, nici un dublu, nici unul în care să uiţi de tine ,mereu sentimentul că te continui, că munceşti, mănânci, iubeşti pentru tine. Oameni mereu exteriori, mereu străini, primiţi, mosafiri străini.

Chiamă energic şi sec plata, pleacă în compartiment. Cei doi stau pe culuar, îmbrăţişaţi, el cu o bonetă de catifea pe cap, să nu răcească, ea cu paltonul pe umeri. Departe se văd creste albe de zăpadă, şi de după un nor, un fascicol de raze, ca într'un tablou primitiv deasupra Sfintei Fecioare reculese. Să meargă acolo, unde e zăpadă, unde e singurătate. Să-şi coboare acum valizele, în gara asta mică cu şef gros şi hamal mustăcios, să plece acolo sus, unde trebue să fie o pensiune. A mai fugit odată aşa din mijlocul unui turneu, lângă un oraş cu biserici înguste şi cafenele multe, şi a stat într'o vilă verde, pe vârful unui deal pustiu. Asta s'a petrecut în România. Odăile erau toate goale, gazda făcea cu economie foc în sufragerie pentru ele două. In apartamentul dedesubt stătea o familie cu copii mulţi care umpluseră curtea şi terasele cu oameni de zăpadă. Stătea în odae cu ochii pe tavanul alb, asculta încordată liniştea, ieşea pe terasele pline de oameni albi de omăt, de copii roşii şi veseli. Intr'o zi coborâse în oraşul cu cafenele multe şi când se întorsese seara, în acea singurătate iubită, frumoasă, cusută ca o pânză cu toate gândurile şi nevoia ei de izolare, când privise în jos la luminile oraşului, intrase ca un animal bolnav în odaia iubită şi coborîse peste jumătate de ceas, definitiv, în oraş.

Trăise atunci, realmente trăise, aşa cum i se păruse mai apoi, când fiind în turneu în aceeaşi ţară, peste doi ani, se oprise anume în orăşelul de munte şi se dusese pe dealul depărtat, înotând în troene şi privise depe culme casa, printre ramurile pline de zăpadă, în soare. Vocile copiilor cu săniuţe se loveau de deal şi se întorceau seci de viaţă, tari şi ciudate, ca atunci; pământul la cotitură sunase sub picior a gol, şi ca atunci spusese mecanic, călcându-l: „o comoară"; postaşul, acelaş, cu nasul mâncat şi ochi oblici de aguridă, o salutase; întinsese mâna să primească scrisoarea, şi se gândise că atunci trăise, trăise aici ca niciodată. Poate dacă ar mai fi făcut câtiva paşi şi ar fi intrat înăuntru, nimeni nu s'ar fi mirat, portocala era desfăcută pe fereastră şi Olga intra năucă s'o cheme la masă. Trăise atunci adânc, singură; fusese bine. Poate trăia mai curând acum, într'o clipă, mai mult decât atunci într'o lună, când lucrurile erau prea concrete şi aproape ca să existe în suflet, în conştiinţă, dincolo de realitate. Poate trăise atunci, sau a doua oară când recunoscute, printre ramurile încărcate de zăpadă, toate căpătau o personalitate pe care n'o avuseseră nici când, sau poate acum, când cu tâmpla lăsată pe speteză de pluş roşu, le trece iar în amintire, încărcate de ea, de tot ce le dăruise. Şi ce ciudat trăiau casele de dincolo de vale, cu luminile lor aprinse seara, aprinse dimineaţa, când ieşea cu halatul peste cămaşe, în hall-ul îngheţat, gol, în jurul căruia odăile dormeau, casele în care oamenii se trezeau, se mişcau dincolo de valea adâncă, plină de zăpadă, de pomi negri, de ceaţă.

Cei doi se duc la masă.

Intrăm în Franţa. Casele au etaje cenuşii. Dintr'o biserică iese lumea. E Duminică, aşa-i! Câtă lume! Toată lumea asta crede în Dumnezeu! Plouă mărunt şi vameşii fac scandal în compartimentul de alături.

E rece. Are în termos coniac. Un pahar mic te încălzeşte. Circulă în tine alt sânge, viu. Faţa se destinde. Işi pune picioarele pe banca din faţă. Uite, ce picioare mari are! Şi pantofii au o expresie de desgust ca două feţe mature, fără iluzii. Picioarele astea au fost odată mici, de prins în pumn, braţele au fost subţiri. Avea odată coadele pe spate şi mergea pe platforma unui autobuz pe nişte străzi înguste, luminate în noapte, şi ploua. Şi ea întindea gâtul subţire, faţa netedă şi destinsă, cu ochi mari, flămânzi, către noapte, către lumini şi oraş. Ce s'o fi petrecut atunci, în capul gol, cu coade lungi? Şi asta fusese ea, dar nimic, nici o continuare, nici un sentiment de recunoaştere, că ea e aceea, că e azi aceeaşi de atunci. Nimic, imagini, lucruri citite undeva, văzute pe un ecran.

Şi au fost lucruri făcute pentru prima oară, simţite pentru prima oară, a fost gustul noutăţii!

Şi adineauri, când visase că era tânără, asta fusese, asta simţise, cu violenţa tinereţii.

Trenul merge acum foarte repede, fiecare stâlp aleargă să se lovească de geam şi parcă fuga asta nu mistue nimic, nu ajunge nimic.

Şi acum, ea, unde? Aha! Da! Acolo — şi iar tot... Dacă ar mai putea veni ceva pe măsura foamei de azi, tot atât de larg, cu un gust plin, precis. Să mai ai impresia, îmbrăţişând un bărbat că e ăsta, să nu ştii dela început cât de repede ai să te saturi de gura lui, de torsul lui, de glasul lui, cât ai să-l vezi de limpede şi cât e de aproximativ. Să mai deschidă odată ochii uluiţi asupra unui oraş. Ii e foame de propria ei mirare. N'a mai fost mirată de atâta timp. Un oraş mare înseamnă încă atâţia oameni, atâta cântec şi nopţi umplute, nopţi lungite, pline, grele. Nu goluri, nu goluri!

Au trecut prin dreptul uşii nişte umeri largi, grei, puţin căzuţi, groşi. Şi şi-a adus aminte de Antonov. Stăteau într'o vilă mare, în vârful unui deal căptuşit cu iarbă până jos, în Robinson. Intâmplător o auzise cântând, el care nu mergea la teatru sau „boite". O alesese, o chemase. Se dusese la vila de lângă Robinson, ca să mai cunoască un om, o nebunie, o viziune. Rămăsese acolo şi trimisese printr'un servitor dimisia ei la „Théatre du Lys". Antonov creiase un mare instrument muzical, o cruce de coarde pe care cânta dela distanţă, fără s'o atingă, turburând numai aerul cu mâinile şi trezind în coarde sunete dela depărtare. Compusese o Evanghelie muzicală, şi cum el şi crucea sonoră erau doi, îi trebuia al treilea ca să fie treime. Găsise în febra ei păcătoasă de cântăreaţă de teatru de varietăţi, gradul de temperatură la care se fac sfinţii, şi o alesese. Ii vorbise de Dumnezeu, de „bietul Dumnezeu care trebue salvat, ajutat, pentrucă e aşa de nenorocit, din pricina păcatelor noastre", de rolul de purificare pe care au să-l aibă amândoi în schimbarea omenirii. Ea are să cânte pe crucea de strune compoziţiile lui. Şi au cântat câteva luni. Antonov îşi petrecea ziua întreagă în faţa pianului enorm din salon, în amurg cobora şi grădinărea cu marile lui mâini straturi, peluze. Era primăvara. Seara, noaptea, deschideau uşile spre verandă, spre parc şi la lămuririle lui, ea, halucinată, cu gesturi de somnambul, în picioare, în mijlocul vastului salon, scotea sunete prelungi, ample, armonioase din marea cruce. Citea ceasuri întregi Biblia s'o înţeleagă, să înţeleagă tot şi să găsească un şir, o logică în încăpăţânarea frenetică cu care credea. Voia siguranţa că crede drept, bine, că e aşa. Cobora câte odată în Robinson, la han. Hangiţa blondă, tânără, grasă îi spunea cu admiraţie: „Ştiţi că vă auzim seara. Se adună toţi vecinii aici, sub umbrar la noi. Ascultaţi-mă pe mine: sună mai frumos decât o orgă".

Şi deodată, după şase luni, se isprăvise. Se isprăvise în ea ceva: gustul de sublim, încrederea, elanul, clar-viziunea sau înşelătoria, nu ştia ce, dar plesnise înăuntru ceva şi se săturase să-l mai ajute pe „bietul Dumnezeu, atât de trist, săracu"! Bietul? Era o imbecilitate, o nebunie aici? O escrocherie? Pe cine ar fi escrocat bietul Antonov? Pe el însuşi poate, dar nici asta nu se poate suporta multă vreme.

Să meargă la masă. E de muit trecută vremea mesei. Cei doi dorm, unul rezemat de altul. Restaurantul e gol.

Acum plouă peste geamuri, şi pe urmă nu mai plouă şi e cenuşiu şi galben şi rece în faţa geamului. Aşa, ca atunci. De unde ies toate astea? Toate imaginile astea, încărcate cândva, una peste alta, şterse. Ca atunci, când trecea pe străzi curate cu vile, la marginea oraşului, nu mai ploua, pavajul era ud, aerul săturat cu apă, ca acum, galben, cenuşiu. Dincolo de zidul lung şi jos al parcului Episcopiei, în pomi nişte bufniţe ţipau. Virginia s'a speriat. Da, era cu Virginia. Mergeau încet. Unde o fi ea? A avut atât de puţin timp pentru femei totdeauna. Ţipau bufniţele, şi dintr'o vilă, în dosul unei terase, a unei uşi de gamuri, cânta un pian, lent şi trist. Străzile coborau, apoi urcau, lucioase, spălate, între vile tăcute, cu grădini, cu peluze. Ajunseseră într'un parc noroios, negru, gol.

Nu venise încă primăvara, se întuneca, era umed, bine.

Cânta atunci acolo, în provincie. Era o epocă de încredere în cântec, de extaz. Când găsea un ton, o modulaţie încă neştiut, nu i se părea că o inventă atunci, ci o găsise. Simţise de mult că e undeva, bâjbâiau una după alta în întuneric, şi se întâlniseră atunci. li era comunicată, avea, îi fusese acordată graţia de a o găsi, ea şi nu altă cântăreaţă. Era atunci o clipă de beţie extraordinară, aşa cum vinul ăsta, care scade în pahar nu dă. Era şi fericire şi un sentiment eroic de biruinţă a ceva care întotdeauna, dela începutul vieţii noastre, ne opune rezistenţă. Era o poartă spartă în siguranţa obişnuită, ocrotitoare şi asupritoare către dincolo, orbitor, luminos, tare ca un aer tare, ca un alcol tare, fulgerător. Pe urmă rămânea al tău tonul, modulaţia, şi era obişnuitul tău, molcom, scăzut, frământat.

Un controlor gras străbate vagonul şi anunţă marele oraş. Geamurile s'au întunecat, au înăduşit, s'au murdărit de multa trudă a vagonului. Lumea se grăbeşte, agită scaune, se îmbulzeşte pe uşi. Se clatină tare vagonul, se clatină pancarta cu reclama apelor din Karlsbad. Lumina galbenă e mohorâtă, îmbâcsită ca huruitul egal şi gâfâit al trenului. Vinul ăsta din vagoane nu e bun, dă totdeauna mohorală şi dureri de cap.

Cum poate o gară mare să fie atât de pustie? Cei coborâţi pe largul peron par puţini şi se pierd iute. E frig, e fum în aer, apă şi ceaţă. Luminile pun cercuri mari pe jos, spală întunericul cu şofran. De după un slâlp vin doi oameni: managerul şi pianistul. De după alt stâlp răsar patru băeţi şi o fată cu un mănunchi mic de flori, timizi. Vocile le sunt mici, ude, fără greutate. Tot pare neînsemnat. E o primire mică. A venit fără wagons-lits, o primesc oameni puţini. Nu e nimic, s'a mai întâmplat. Odaia la hotel o să fie rece, patul umed, unul sau doi gazetari cu ifose şi reverenţe au să aştepte în hall. Cunoaşte aşa de bine tot ce o să se întâmple. Şi serile când o să se îndrăgostească de cântec, şi omul care o să i se pară într'o zi frumos, deştept, greu de cucerit. Şi parcul de lângă hotel în primăvara care vine, şi ziua când o să vadă parcul cu o subită bucurie, când o să-l străbată cu o subită vioiciune. Şi o să spună atunci că viaţa n'ar trebui să se isprăvească niciodată, şi o să cânte în acea seară bine.

Uite străzile, uite marile lumini ale marilor bulevarde. Uite ce frumoasă e catedrala!

Gânduri

Cât trebue să fie de adâncă moartea
De coborâm atât de jos în ea
De nici nu mai putem privi 'nainte
Şi nici în urmă să vedem vre-o stea!

Cât trebuie să fie de adâncă
Şi cât de 'naltă de îndoaie frunţi
Cât aur trebuie să aibe-ascuns în ea
De ne înalţă tinereţea 'n urmă munţi.

Pun capul lin pe umbre călătoare
Şi rup în gând atâtea drumuri line...
Ce lungi poteci sânt Doamne până'n moarte
Şi cât de scurt e drumul pân' la Tine!...

VIRGIL CARIANOPOL

Pe drum spre stele

Umbrei lui Eminescu

Călător peste creste de spumeg şi val
luntrărind neodihnă de braţe şi gene
fantomatic te-apropii de verdele mal
înflorit al Citerei de cântec, grădini şi poene,
unde chiue cor de profane măestre sirene
şi răsună din coarde, din viers de metal
nostalgii şi orgii pământene.

ca din strede suav curge ritmicul sfor,
mreji de aur, de moale tihnită robie
peste tine se 'ntind, o măreţ visător,
şi te'nlănţue'n taină cu nadă de-o mie
de'nnădiri, te descântă, te strigă, te'mbie
spre popasul de-o clip'a ospăţului lor
de brutală, fatală beţie.

drum talaznic şi stânci pe subt ape-l presară ;
îndoelnic de-o palidă stea licărit
e limanul. roiul clipelor sboară,
netrăită comoară, belşug irosit,
umbre scumpe cu drag te'mpresoară
şi'napoi te duc sboruri de lung aiurit
din viori care'n tine cântară.

şi cu tot aripatul avânt creator
ce te'ndrumă spre zori de nestinsă lumină,
ca din somn te destrună zăbavnic fior
şi te cere uitării ce noaptea'nrubină
şi-ţi încupă să bei din eternul isvor
părintesc a ta parte deplină.

doar şi tu ai crescut în cătuşe de lut
şi se frânge-a ta cumpănă'n două ;
şovăind de prepusuri, te aţii un minut
la răscruce, din goană spre zarişte nouă,
şi laşi vâsla de trudă, te'ntorci abătut
cu ochi lâncezi şi umezi de rouă.

stropi de doruri prelinse pe-obrajii tăi ştergi ;
cum ai sta înfrăţit împreună ! dar iată,
ferecate în putere de bronz ne'ndurată,
din afunduri un clopot te chiamă să mergi.
te desprinde din horă de veselă gloată
şi din nou osândit eşti pe mare s'alergi
şi să n'ai tu popas niciodată.

ştiu cărarea ta lungă şi grea şi deşartă,
nehotarnică dungă de pas trecător,
şi cu lacrimi te cânt. ce-i iertat tuturor
ţie singur un preget în veci nu se iartă ;
tu eşti Unsul ursitei, martirul dator,
călăuz'a'nvierii spre-a culmilor poartă
— ca un fulger suprem ce prin boltă de nor
pretutindeni scânteia isbândei şi-o poartă —
să fii imnul de glorie, astru sonor
de triumf peste vreme şi soartă.

GEORGE MURNU

A murit un mare om şi un mare savant: OVID DENSUŞIANU

de **AL. IORDAN**

Ovid Densuşianu s'a despărţit de această lume pământească, de care încă cu două decenii în urmă se înstrăinase, pentruca închizându-se în turnul său de fildeş, să se dedice doar muncii lui creatoare.

Bucuriile vieţii, pe care alţii le cunosc cu atâta îmbelşugare, i-au fost refuzate lui Densuşianu sau mai bine zis s'a îndepărtat el însuş de ele, neputându-le înţelege. El n'a înţeles decât o singură bucurie, aceea a adevărului şi luminii pe care strădania lui le-a adus culturii româneşti.

Ovid Densuşianu a fost un OM în înalta accepţiune a cuvântului, înzestrat cu suflet de poet şi cu mintea clară şi pătrunzătoare a savantului.

A fost un OM, pentrucă el n'a înţeles să facă nici un fel de tranzacţii cu conştiinţa sa, rostind întotdeauna adevărul oricât de crud şi dureros ar fi fost pentru alţii — fără însă să fi fost mânat de dorinţa de-a face rău cuiva — ci

Ovid Densuşianu

numai din adânca sa convingere că adevărul trebue să triumfe de-asupra prieteniilor ori animozităţilor.

Izolat de semenii săi, Ovid Densuşianu era totuşi întotdeauna gata să dea îndrumări, oricui ar fi apelat la vastele sale cunoştinţe, dovedind astfel că posedă acea rară însuşire care caracterizează pe adevăratul savant.

Speranţele pe care şi le pusese, acum patruzeci şi doi de ani, marele filolog francez Gaston Paris, în tânărul său elev care-i prezentase teza de doctorat *„La Prise de Cordres et de Sebille, chanson de geste du XIII-e siécle"*, nu numai că n'au fost desminţite, dar an de an, ele au fost confirmate şi depăşite, numele lui Ovid Densuşianu impunându-se tot mai mult în rândurile marilor filologi.

După strălucitele studii din Franţa, unde în afară de Gaston Paris, audiase pe A. Meillet, Gilliéron, Morel Fatio, H. Gaidoz, după ce cu un an înainte, la Berlin, urmase cursurile lui Tobler, A. Brückner, E. Schmidt, Willamovitz-Möllendorff, etc. Ovid Densuşianu revine în ţară şi, cu toate piedicile ce i se pun, superioara sa pregătire reuşeşte să-l impună titular al catedrei de limba şi literatura română, la facultatea de litere din Bucureşti, catedră pe care o deţine din 1896 până în 1901, când e numit titularul catedrei de filologie romanică pe care a ilustrat-o până la sfârşitul vieţii.

Anul 1901 reprezintă una din etapele cele mai importante din cariera lui Ovid Densuşianu căci, în acest an editura pariziană Ernest Leroux dădea la iveală monumentala *Histoire de la langue roumaine*, operă ce constitue piatra unghiulară a studiilor despre originea şi evoluţia limbii române.

Dela apariţia acestei cărţi cultura românească n'a fost îmbogăţită decât cu o singură operă care poate fi aşezată alături de ea, *Getica* mult regretatului şi poate a sigurului om cu care poate fi comparat Ov. Densuşianu, Vasile Pârvan. Spun că doar V. Pârvan poate fi comparat cu O. Densuşianu, căci atât unul cât şi celălalt au ştiut să clădească din lucruri moarte, opere ce vor rezista veacurilor.

Amândoi erau înzestraţi cu un bogat fond poetic, în care au îmbrăcat expunerile lor cele mai aride.

Atât Pârvan cât şi Densuşianu au stat departe de frământările cotidiane, preocupaţi fiind doar de realizarea lucrărilor ştiinţifice.

In urma şi a unuia şi a celuilalt au rămas nu numai opere fundamentale ci şi continuatori ai şcolilor pe care cei doi mari învăţaţi le-au creat.

Fiecare lucrare, nou apărută, a lui Ovid Densuşianu, a constituit un progres atât în cunoaşterea evoluţiei limbii române cât şi a desvoltării însăşi a filologiei la noi, deaceea, caracterizarea pe care o face Al. Popescu-Telega, operei lui Densuşianu atribuindu-i deviza lui D'Annunzio: *O rinovarsi o morire* este cum nu se poate mai fericită, deoarece activitatea neîntrecutului nostru filolog a fost o continuă înnoire.

Densuşianu a fost deopotrivă un mare romanist, bascolog, folklorist, istoric literar, critic, poet, polemist şi gânditor, fiecare din aceste domenii datorându-i reale şi importante lumini.

Ovid Densuşianu a înţeles, ca nimeni altul la noi, importanţa ce trebue s'o acorde filologul, atât legilor fonetice, cât mai ales graiurilor vii — dialectele — agenţilor fizici ce stau la baza sunetelor limbilor, substratului sufletesc într'un cuvânt — realităţilor în mijlocul cărora se desvoltă un grai.

Urmare acestor vederi a fost înfiinţarea Societăţii filologice şi a Institutului de filologie şi folklor.

Dar pentru a încerca să fixăm în toată valoarea sa aportul nepreţuit pe care l-a adus Ovid Densuşianu filologiei, este nevoe nu de un articol ocazional ca acel pe care-l scriem acum, ci de numeroase şi documentate studii.

De aceea vom încerca să schiţăm, tot fugar, ce a dat Ovid Densuşianu şi altor discipline.

Folklorul îi datorează, pe lângă principiile fundamentale înscrise în „Folklorul cum trebue înţeles" nenumărate culegeri de texte; *dialectologia, onomastica şi toponimia*, preţioase contribuţiuni în lămurirea atâtora dintre punctele obscure de care sunt învăluite.

Şi este locul să amintim aici că Ovid Densuşianu a ţinut să-şi aducă omagiul său ţinutului în care a văzut lumina zilei, închinându-i acea splendidă monografie linguistică *„Graiul din Ţara Haţegului"*.

Istoriei literare româneşti, neobositul cărturar i-a dăruit obolul său atât prin cuprinzătoarele cursuri despre *„Evoluţia estetică a limbii române"* cât şi prin prezentarea în adevărata lor lumină, a atâtora dintre scriitori secolului trecut.

In *critica literară*, Ovid Densuşianu s'a dovedit un adânc cunoscător al evoluţiei literare, un drept judecător al operelor, şi mai presus de toate un nepărtinitor.

Criticul Desuşianu era înzăuat cu adânci cunoştinţe ale trecutului, cu o perfectă informare asupra prezentului şi cu un ales suflet, în ale cărui zăcăminte ocupa loc de seamă evoluţia poetică iar nu închistarea staticismului.

Deaceea, Desuşianu după ce părăseşte *Noua Revistă Română* şi întemeează *Viaţa Nouă*, pe lângă reacţiunea ce-o desvoltă împotriva semănătorului, deschide larg coloanele revistei sale, simbolismului.

In paginile acestei reviste a fost purtată făclia ce trebuia să lumineze calea poeţilor care trebuiau să rupă zăgazurile romantismului învechit şi să pună bazele unei literaturi noi.

Suflet de rară sensibilitate, Ovid Desuşianu şi-a trăit cea mai mare parte a vieţii închis în sine şi din această interiorizare au luat fiinţă atâtea nestimate înrourate de un puternic lirism, care nu vor putea fi înlăturate dintr'o viitoare adevărată antologie a poeziei româneşti.

Astăzi când Ovid Desuşianu nu mai este printre cei vii şi când spiritul său incisiv nu mai poate supăra pe nimeni, rămâne opera lui care este nepieritoare.

Plecând din această lume, prea de timpuriu, înainte de a-şi fi putut termina cel de al treilea volum din monumentala sa *Histoire de la langue roumaine*, la care lucra în ultima vreme, generaţiei de cărturari crescuţi la şcoala disciplinei şi a erudiţiei sale, îi revine sfânta datorie de a fixa pentru viitorime marele aport pe care ilustrul dispărut l-a adus atât pentru cultura românească cât şi pentru cea universală.

Săptămâna muzicală

de **ROMEO ALEXANDRESCU**

Din lipsurile vieţii muzicale româneşti

Pentru a ajunge la un înalt grad de cultură muzicală, un popor trebue, în chip normal ,să aibă sprijinul unui trecut de evoluţie însemnată, al unor tradiţii, al unei vechimi în artă, în însuşirea rosturilor ei. Situaţia politică, tendinţele firesti, felurite împrejurări, au făcut ca înaintarea în înţelegerea, practica şi crearea muzicei, la diferite popoare, să nu se producă de fel simultan.

Experienţa înaintaşilor, exemplele acumulate de marile organizaţii muzicale ale popoarelor care au avut mijloacele şi darul de a-şi alcătui cele dintâi o viaţă artistică superioară, pot fi folosite, spre desvoltarea mai grabnică şi mai rodnică a tuturor celor mai târziu porniţi.

A scăpa din vedere îmbunătăţirile condiţiilor de propăşire în cultivarea muzicii, de înzestrare cu tot ce poate contribui la progres, de constituire a forţelor capitale necesare unei bune rânduieli artistice, este, din ce în ce mai puţin iertat, pe măsură ce pildele s'au strâns, din toate părţile.

Fără a urmări să facem pe nimeni direct răspunzător de unele stări de lucruri ,nu tocmai mulţumitoare, fără a pretinde că am fi singurii sau primii cari le semnalăm, vom arăta aci câteva din cusururile şi lipsurile celor muzicale dela noi, în majoritatea cazurilor, destul de uşor remediabile, spre asigurarea cât mai apropiată a unui viitor muzical înfloritor pentru neamul nostru.

Se ştie mult prea bine că, de mulţi ani, Opera Română de stat se adăposteşte, îndelungat provizorat, între zidurile vechi ale unui teatru regretabil de insuficient exigenţelor elementare ale unui ansamblu serios de operă.

Fiecare întârziere a zidirei unui edificiu făcut să răspundă acestor exigenţe, nu poate fi decât păgubitor nivelului de artă al realizărilor Operei Române şi prestigiului nostru artistic, în ţară şi peste hotare.

Tot astfel, Academia Regală de muzică, trunchiată în două imobile dintre care unul cu totul impropriu scopului pentru care e folosit, se vede serios contrariată în activitatea ei, de dificultăţile creiate de această situaţie.

Dar, Academia nu-şi mai aşteaptă numai o construcţie demnă de prima şcoală oficială de muzică din ţară.

Programa materiilor predate acolo cere reîmprospătare, complectare, iar anumite catedre a căror lipsă se resimte, ar trebui înfiinţate cât mai curând, pentru ridicarea la o treaptă cât mai compatibilă cu titulatura de „Academie" a acestui Conservator.

Cursuri de coreografie, o catedră de descifraj, de construcţie muzicală şi de analiză armonică obligatorii pentru toţi elevii instrumentişti, sunt imperios trebuitoare învăţământului nostru muzical superior.

De asemenea, în vederea profesoratului instrumental, o catedră de pedagogie aplicată, nu este mai puţin necesară.

Iar cu acest prilej, amintim că rodnica activitate a cursurilor de interpretare, care în toate centrele muzicale, aduc nepreţuite servicii artei de a rosti muzică, este cu totul necunoscută la noi.

Această fericită formulă didactică, de o valoare care, prin maestru, poate deveni excepţională, transmite resurse de elită nu numai celor direct interesaţi, dar poate distribui iniţieri şi deschide orizont şi masselor de auditori, cari, în apus, ştiu profita de astfel de prilejuri, cu cel mai viu interes şi cea mai mare tragere de inimă.

Nu poate fi decât deplânsă şi lipsa unei biblioteci muzicale, în capitala ţării. Colecţiile marilor publicaţii periodice muzicale şi ale lucrărilor de seamă, tratate, analize, biografii, studii, nu se pot găsi în marile biblioteci generale dela noi decât într'un chip neîndestulător şi răsleţ, ceea ce face şi orice cercetare în acest domeniu nu anevoioasă, dar imposibilă.

Părăsind lacunele din învăţământul muzical şi vecinătăţile-i apropiate, subliniem o cunoscută anomalie, care dăunează deajuns mişcării muzicale dela noi. Este îndoita funcţiune a Filarmonicei, — care în acelaş timp orchestră permanentă de operă şi orchestră simfonică este, din această cauză şi mai trudită decât se cuvine, şi silită să nu poată face nici toate repetiţiile necesare unor execuţii simfonice desăvârşite, nici toate probele de operă, indispensabile unor coordonări depline ale complexului vocal, în formele lui scenice, cu latura instrumentală.

Tot din acest motiv, nu se poate extrage din orchestra ,Filarmonică" o orchestră de cameră, care să scoată în lumină literatura atât de bună pe care formaţiunile simfonice reduse din alte părţi le pun atât de frumos în valoare.

Va fi drept să ne bucurăm şi atunci când se vor institui concerte simfonice într'adevăr populare în ceeace priveşte accesul publicului, concerte de educare muzicală care să nu impună sacrificii materiale grele, ca majoritatea concertelor dela noi.

Departe de a fi secătuit capitolul lipsurilor noastre pe tărîmul muzicii, credem totuşi că am enumărat câteva din cele mai importante.

Este de datoria tuturor celor care pot contribui cu ceva la înlăturarea lor, s'o facă în cel mai scurt timp şi cu toată energia şi hotărîrea care pot asigura acţiunile mari şi folositoare.

Cronica plastică

de **PAUL MIRACOVICI**

A intrat în obiceiul general de a face din expoziţiile de artă elemente de propagandă sau prilej de afirmare a unor prietenii de la ţară la ţară.

Lucrul acesta are şi părţi bune şi părţi rele. Rele pentrucă adeseori se neglijează interesul pur artistic al acestor manifestări. Adeseori sunt organizate de oficiali, plini de bunăvoinţă, dar incompetenţi. Apoi, când expozanţii sunt contemporani, intră în joc clanurile; ambiţiile personale şi atâtea consideraţii străine de artă. Partea bună e că asemenea expoziţii făcute în numele unui simbol pot fi minunate prilejuri de manifestare a unei sincere şi reale prietenii, uşurează cunoaşterea reciprocă şi... dau posibilitate câtorva artişti să vândă un tablou, două, ceeace nu-i de dispreţuit în epoca noastră.

Nu ştiu cum s'a făcut selecţionarea la amicii noştri Iugoslavi şi Cehoslovaci, dacă ceeace ne prezintă este întregul picturii feminine a tărilor respective, dar dela noi lipsesc câteva artiste dintre cele mai dotate, ca : Adina Paula-Moscu, Lucreţia Mihail Silion, Vavily-

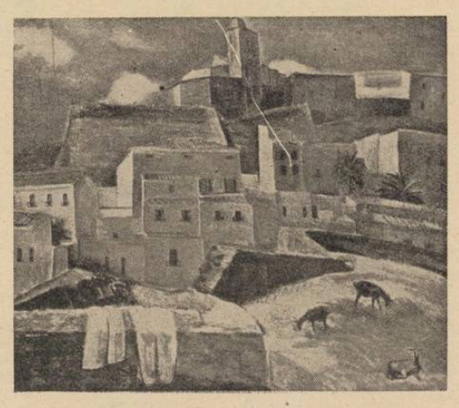

Tonderova-Zatkova Slava (Cehoslovacia)
Ibiza

na, Măndia Ullea, etc., care ar fi îmbogăţit expoziţia prin contribuţia lor.

De cum intri, eşti isbit de atmosfera caracteristică saloanelor parisiene. Ce copleşiţi suntem de Paris ! Aceste trei săli ar fi putut foarte bine figură la Salon d'Automne sau Tuileries. Ar fi fost trei boxe onorabile...

De altfel, mai toate expozantele şi-au făcut studiile la Paris. Unele pânze păstrează chair ceva indefinisabil, amintind de Academia scandinavă, Lhote, de M-me Rosa şi de Montparnasse...

In sala Cehoslovaciei d-na Fina Meternova expune un interior de bună calitate. Coloarea e pusă cu o francheţă şi o spontaneitate remarcabile. In contrast ca viziune, dar tot atât de interesante sunt „Les Champignons" de Julie Mezerova. O natură moartă frumos colorată de Hana Krajnikova. D-na Iarka Klenkova ne sugerează pe Corot, însă un Corot inconsistent, neconstruit. Lucie Klimova un luminos peisaj adriatic. La d-na Jelenkova influenţa parisiană e şi mai evidentă. Peisajele au însă frumoase calităţi. Printre cele mai interesante din expoziţie trebue să citäm pe d-na Tonderova. Peisajul său „Calvi", „Les rivages de Orlice" sunt bine construite şi compuse. Ceramica „Le Lis" deşi banală, ne arată ce frumoase posibilităţi sunt în această technică.

In sala iugoslavă, d-na Cadjevic dovedeşte multă uşurinţă în „Quai du Da-

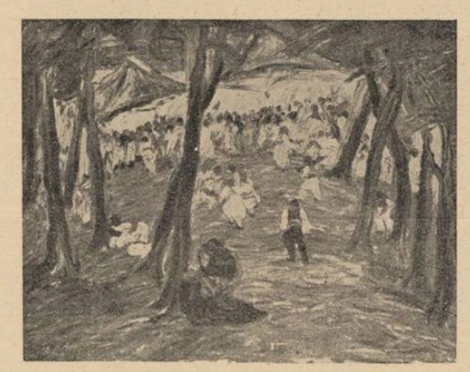

Sandor Raska (Iugoslavia)
Pardon aux environs de Zagreb

nube" pictat cu siguranţă şi cu nerv.

Remarcabil interiorul armonios al d-rei L. Pavlovic, un peisaj sobru, plin de distincţie al d-nei V. Cohodjic, o natură moartă bună de J. Petrovic. Tabloul nr. 175, pe care nu l-am găsit în catalog şi nici nu i-am putut descifra semnătura, e unul din cele mai interesante din sală. Apoi un peisaj de dimensiune mică, plin de calităţi, semnat Ruzic Vilhor.

In sala românească sunt prezente cea mai mare parte a artistelor noastre. Portretul M. Sale Regina Maria sculptat de d-na Militza Pătraşcu e una din cele mai interesante lucrări ale artistei. D-na Storck cu un panou decorativ şi admirabile desenuri în lavis. D-na Olga Greceanu a trimis două lucrări atât de simplificate încât depăşesc rostul tabloului de şevalet şi nu sunt nici pictură murală. D-na Lucasievici expune două peisage cu multă sensibilitate colorate.

D-na Eleuheriade, Popea Pillat-Brateş, F. Pretorian,, le regăsim cu acelaşi calităţi de totdeauna. D-na L. Dem.-Bălăcescu prezintă spirituale şi personale lucrări. Apoi D-na Celine Emilian câteva sculpturi remarcabile. Un tors interesant ca materie al d-nei Zoe Băicoianu.

In general, o expoziţie interesantă şi instructivă pentru noi, pentru că deşi vecini — ne cunoaştem foarte puţin.

Micaela Eleutheriade (România) Paysage

S'ar putea folosi ideea unei expoziţii a Micii Inţelegeri însă fără restricţii de sex sau de şcoală. Ar fi extrem de interesant şi de util. Păcat că actuala expoziţie e prea încărcată—mai ales sala românească. Multe lucrări de aceeaş autoare, sunt despărţite, ceeace dăunează şi artistului şi expoziţiei.

LA IAȘI

REPORTAJ CU IEȘENI, COTNAR ȘI DUH... DE-AL ALTORA

de **RADU A. STERESCU**

Iașul este, după cum bine știți, capitala Moldaviei, și e așezat, după cum iar bine știți, pe Bahlui. Despre Bahlui, o definiție spirituală zice că e o apă care nu curge dar inundă.

Definiția aceasta prezintă un aspect paradoxal. Nu ca definiție, pentrucă e pe cât de spirituală tot pe atât de justă, ci prin faptul că a fost formulată de Păstorel care este cel mai mare nespecialist în apă. Experiența a dovedit însă că nu întotdeauna specialiștii sunt aceia cari au dreptate.

Iașul este locuit de Ieșeni sau oameni „di pi Ieși". Locuitorii României Mari se împart, după o categorisire a cărei origine se pierde în noaptea timpurilor, în două mari grupe: Ieșeni și Români. N'aș putea spune cu precizie care dintre aceste două grupe de Români este mai însemnată. Dacă ar fi să dăm precădere calității n'am greși prea mult — credem — spunând că prima.

M'am îndreptat spre Iași cu gânduri mari. Trecutul acestui oraș, bisericile încărcate cu podoabe de artă, amintirea Junimii, a „Convorbirilor", vechile așezări voevodale ,boerii, câte și mai câte.....

Uitasem de Cotnari, uitasem de **Ieșenii de astăzi,** de tradiția ieșană, de cultura care a pătruns în sângele Ieșanului, de ospitalitatea ieșană mai cu seamă. Uitasem... dar mi-am amintit în clipa chiar când am dat ochii cu primii ieșeni, familia Tedoreanu. Am avut fericirea, în prima zi a șederii mele la Iași, să fiu alături de cei doi fii răsfățați ai Iașului: Ionel, cel cu Medelenii, cu Dănuț, cu Olguța... și „aistălalt", Păstorel, ghidușul, epigramaticul, autor al Cronicului măscăriciului Vălătuc.

Intre ei, blândă, simpatică, duioasă, mama. Fericită, cea mai fericită mamă pe care am întâlnit-o.

DUMINICA IEȘANA... CU EVENIMENT IMPORTANT

Iașii sunt în fierbere. După amiază Păstorel vorbește în aula Universității, despre „Limba ce-o vorbim". Toți sunt curioși să vadă „și-a să spui' Pastorel di limba și vorbim?" Mi-ar trebui pana lui Homer ca să pot descrie aci marșul Ieșenilor spre Universitate. Și i-ar fi trebuit sălii tot homerice dimensiuni spre a adăposti pe toți cei veniți să asculte pe Pastorel. Dar pana mea e neîndestulătoare precum a fost și sala și mă dau înapoi cum au venit înapoi multe sute de Ieșeni întristați că n'au putut pătrunde.

Trebue să fac aci o mărturisire. Cunoșteam firea românului și mi se spusese că Ieșenii obișnuesc să vină la teatru și la conferințe cu cel puțin o jumătate de oră după ora anunțată. Lucrurile sunt adevărate, nu însă când e vorba de Teodoreni. Astfel fiind m'am trezit că, venind cu zece minute după ora fixată, nu mai puteam pătrunde în sală. Am împărtășit soarta celor mulți și triști cari au rămas pe dinafară și m'am resemnat să ascult lipit de o ușe din spatele conferențiarului.

Ghiceam că e spiritual, din râsetele și aplauzele necontenite și — la urma urmelor — **știam** că e spiritual.

COPOUL

M'am abătut apoi pe la Copou, spre a vedea teiul lui Eminescu.

Acolo vin Duminica ieșence obeze, de rit mozaic spre a se „poza" de gât cu... bustul poetului.

Teiul lui Eminescu îmi amintește anii petrecuți de poet la Iași, scenele dureroase când, bolnav, a venit în conflict cu forța publică, când a luat din vitrina librăriei lui Șaraga volumele lui de versuri pe care le-a rupt în bucăți, în timp ce un băiat de prăvălie striga cât îl lua gura, după sergent.

Am plecat de acolo trist.

ACADEMIA LIBERA

Seara am nimerit la una dintre cele mai de seamă instituții de literatură din Iași, Academia liberă.

Prima cameră are toți cei patru pereți ocupați de dulapuri înalte în care sunt rânduite în rafturi... sticle de diferite mărimi și calități. In fund sala de ședințe a Academiei libere. Trei mese, scaune multe și risipă de spirit.

Membrii Academiei sunt constituiți în comitet, sub președinția d-lui Caton Militeanu și având vice-președinte pe maestrul Mihail Codreanu, poetul „Statui"-lor și al „Cântecului Deșertăciunilor" și creatorul lui Cyrano de Bergerac în românește.

CYRANO IN VERSIUNE MILITARA

Pentrucă veni vorba de Cyrano (fac și eu ca cel cu tunu') voiu aminti o vorbă de duh a maestrului Codreanu.

Printre tălmăcitorii lui Rostand s'a aflat și, pe vremuri colonelul, Călătorescu Radomir care însoțise traducerea de toate calitățile sale oficiale în oștire.

Intrebat de un curios, care este părerea sa în privința traducerii d-lui Călătorescu Radomir, „Conu' Mihai" răspunse grav:

— Dragă nu mă prisep în șestiuni militare.

DOMNIȘOARA MAMA LUI HAMLET

;,Conu Mihai" are multe vorbe de duh cari au la Iași mare putere de circulație. Intre altele se povestește această hazoasă întâmplare:

Pe când era director al „Naționalului" din Iași, o artistă venise în conflict cu sufleurul, care se ocupa și de „redactarea" afișelor, pentrucă acesta o trecea întotdeauna doamnă deși ea era oficial domnișoară.

Exasperată, să prezentă directorului și-l conjură să-i facă dreptate.

Urmă acest dialog:

— Ce rol joci dumneata în piesă?

— Joc pe mama lui Hamlet.

— Și cum vrei dumneata să fi **domnișoară** când ești **mama** lui Hamlet?

Mama lui Hamlet a fost convinsă de acest zdrobitor argument și conflictul s'a aplanat.

INCHIDEM PARANTEZA

Furat de duhul Conului Mihai am făcut o lungă paranteză. O închidem spre a reveni la comitetul Academiei

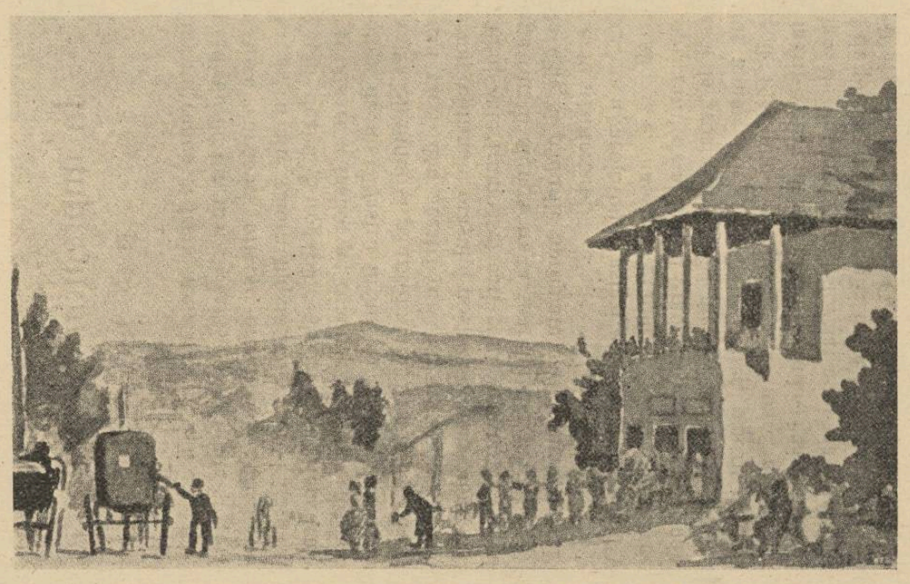

La trei sarmale din „Iașii de odinioară" de Rudolf Șuțu (vol. II p. 436)

libere.

Un membru activ, în scurtele sale șederi la Iași ,este Păstorel Teodoreanu. Mai fac parte din comitet d-nii: George și Victor Lecca, Radu Constantinescu, D. Zamfirescu, Tudor Călin, etc.

Membri noui nu se primesc decât pe baza unei diplome care încununează un sever examen. Din amabilitate excesivă sau pentru excepționale merite se acordă scutiri de examen.

Prima ședință la care am participat a fost scurtă dar substanțială. Continuarea ei s'a fixat pentru ora 10 seara la o grădină centrală. Până la întrunire, participanții și-au luat deci deplină libertate de acțiune.

CU TRASURA

Necunoscând ilustra urbe moldavă am ales dintre numeroasele trăsuri ce așteptau în piața centrală, una mai arătoasă. Trebuie să se știe că noțiunea de trăsură pe care o avem noi cei din cetatea Dâmboviței apă cu planșeu este cu totul departe de aceea ce se cheamă trăsură la Iași.

Este anume trăsura ieșeană un vehicul tras de un cal înzorzonat, care circulă la pas și în mod excepțional la galop, dela gară în oraș, din oraș la gară și, în zilele de Duminică și **mari sărbători** (ca Paște, 10 Mai etc.) face curse la Copou sau pe străzile principale.

Nu se poate călători în această trăsură decât singur, sau, dacă cei ce călătoresc nu trec de 40 kg. greutate fiecare, două persoane pot sta alături, proptindu-se bine, nu însă cu prea multă energie pentrucă lucrul poate fi periculos, cu câte un picior, în aripa trăsurii.

Taxele, cele afișate, prezintă anumite ciudățenii. Așa de pildă taxa dela gară în oraș e 20 de lei iar din oraș la gară 25. Mi-a venit în gând cunoscuta reclamă de circ ce anunța monstrul marin care „are 7 metri de la cap la coadă și 12 dela coadă la cap, în total 33 de metri...."

Nu știu dacă pentru monstru exista vreo explicație a nepotrivirii dintre cele două dimensiuni, cap-coadă și coadă-cap, știu însă că edilitatea ieșană a avut motivele ei să stabilească astfel taxele. Anume, venind la gară birjarul ar ști că aduce sigur un client în oraș dar când se duce din oraș la gară, trăsura revine goală. Cum nu cunosc exact datele chestiunii, adică precis dacă taxa dela gară în oraș este 20 și din oraș la gară 25, sau viceversa; rog pe cititor să presupuie că raționamentul a fost invers pentru această a doua posibilitate.

MONUMENTE

Deși era seară bine, am rugat pe birjar să mă ducă să văd monumentele Iașului.

Mă oprește deodată în fața unei statui și mă lămurește:

— Monumentu lui Conu Duca.

Statuia răposatului prim ministru liberal, operă a sculptorului Mateescu, are mâna dreaptă, dreaptă de tot și lungă precum, la figurat, au fost acelea ale multora din slujbașii săi. Mă gândesc la minunatul articol al lui Duca despre mâini. De ce-o fi vrut Dumnezeu să-i greșească sculptorul tocmai mâna? Poate pentrucă-i ghicise tainele.

Mă uit la mâna aceea uriașe și-mi amintesc să fi văzut parcă și în București o mână așa țeapănă și lungă, lungă, la un monument. Numai că victima era la București nu civil ci militar.

Pentru mâna aceasta sculptorul Mateescu a primit din partea unui ieșean inspirat — pare-mi-se tot maestrul Codreanu — următoarea apostrofă:

Duca dacă s'ar trezi
De pe soclu ar sări
Fugărind pe autor
Si 'ntinzând mâna cea lungă,
Ca mai iute să-l ajungă,
I-ar trage 'n spate-un picior.

Dacă ar proceda atât de contondent cu sculptorul care i-a tratat dreapta cu pilule Pink n'aș putea spune, sunt însă sigur că bietul Duca ar pune să dărâme de urgență monumentul.

ȘEDINȚA CU PROLONGÉE

După aceste adânci cugetări în fața statuii cu mână lungă îmi dădui seama că ora e târzie și că trebue să mă grăbesc spre a nu pierde nimic din istorica ședință la care aveam să asist. Nu mi-aș fi iertat-o niciodată.

Indemn pe birjar, birjarul își îndeamnă Ducipalul și, din îndemn în îndemn, ajungem „la local". Ședința era tocmai pe punctul de a începe.

UN RASPUNS ...ELOCVENT

Intru cinstirea lui Bachus am purces așadar cu multă evlavie. Și anticii ar fi pălit în fața chipului cu adevărat pios cu care slăveam gloria șugubețului zeu.

După numeroase libațiuni, maestrul Codreanu întrebă pe unul din chelnerii ce ne serveau:

— Aveți telefon?

Fără să reflecteze asupra întrebării, chelnerul, impresionat profund de cele ce văzuse, răspunse:

— Este. Cum să vi-l facem?

ROMANȚA IN VERSIUNE IEȘANĂ

La o oră apropiată de cântatul cocoșilor un neacademician se declară în imposibilitate de a mai sta.

I se răspunse cu această variantă ieșană a romanței „Inchide-ți ochii dulci"

Deschide ochi-ți dulci,
Căci doar o clipă-i viața.
De loc să nu te culci,
Pân' vine dimineața...."

AMINTIRI.... AMINTIRI

La un timp Academicienii începură să depene firul amintirilor. Apăreau din umbra trecutului oameni și locuri ce nu vor pieri la Iași atâta vreme cât va exista amintirea.

La ședința despre care scriu aci s'au evocat figurile oamenilor dispăruți și îndeosebi anecdote cari le dădeau viață.

Profesorul savant Philippide mi-a apărut tăcut, blând, preocupat de teoriile lui, de scrierile lui, dar spiritual și el ca orice ieșean care se respectă.

Așa odată, un fost elev al lui veni să-l viziteze tocmai pe când lucra mai intens la Dicționarul Academiei.

Lui Philippide nu-i prea plăceau vizitele și nu-i plăceau mai cu seamă când avea mult de lucru, ca în ziua cu pricina. Intrebă pe vizitator:

— Cu ce te pot servi?

— Am venit să vă văd, domnule profesor.

— Ira! numai pentru atâta? Iaca acum lucrez la Dicționar.

Înțelegând situația, vizitatorul inoportun se sculă să plece.

— Vin altădată. Când pot să mai vin?

— Vino peste patru ani, a fost răspunsul.

Altădată la bărbier fu întrebat de lucrător:

— Cum să vă rad?

Philippide, sătul de darul oratoric al tovarășilor de breaslă ai interlocutorului său, răspunse prompt:

— Tăcând!

ȘI IAR AMINTIRI

Discutând cu aprindere problema sălilor de întrunire ale Academicienilor, comesenii începură să-și amintească de Bolta Rece și de toate numeroasele localuri în cari se întreținea cultul lui Bacchus.

Despre „Bolta rece" locul de întrunire al celor dela „Junimea" se găsesc admirabile amintiri în Iacob Negruzzi și George Panu. Nu aș putea aduce nimica nou din cele auzite de mine.

In jurul Iașilor erau însă o seamă de localuri de petrecere pe care le evocă amintirea Academicienilor. Grădina „Pester", renumită pentru trandafirii de seră pe care-i creștea proprietarul ei, fost maistru fierar și tată al vestitei cântărețe Leria era printre cele mai selecte.

Răsar apoi pe rând din negura trecutului „Socola", „Rivalet", „Longa Vita", „Trei sarmale"... și odată cu ele personagiile care le-au ilustrat în perioada post-junimistă.

H A X

Leopold Hax era un om cu o memorie remarcabilă, cult — de o cultură enciclopedică — spiritual, cultivând calamburul până la exces și mai presus de toate, original.

Avea răspunsuri spontane și foarte spirituale atât la Palatul de Justiție cât și în cursul libațiunilor din localurile nocturne unde deobiceiu îl apuca ziua.

Intâlnindu-se astfel cu Abgar Buicliu — o ilustră figură a baroului ieșan, la finele veacului trecut — cu care se „înțepa" adesea, și fiind întrebat de Abgar Buicliu unde se duce, el răspunse:

— Mă duc să mă tocmesc câine la biserica armenească.

Umbla îmbrăcat foarte neglijent și locuia la Hotel „Rusia" unde nu avea decât un geamantan cu câteva nimicuri. Prețuit la bară pentru reale calități de jurist, avocatura nu-i aducea venituri mari. Câștigul nu-l interesa dealtfel decât în măsura în care putea să-i satisfacă micile-i nevoi de incorigibil boem.

GERMANA... DI PI IEȘI

Un amănunt neverosimil al acestei vieți originale: Nu se mai știe prin ce împrejurări a fost numit suplinitor la o catedră de limba germană, la Huși. In contact cu clienții și având o mare ușurință la învățarea limbilor străine, Hax învățase evreește. Inclinat spre farsă și comicării, un an întreg și-a învățat elevii evreește. La prima inspecție faptul a fost descoperit și a stârnit un imens scandal. Bineînțeles Hax a fost scos din post. De câte ori i se vorbea de acest episod, părea foarte nedumerit:

„Eu m'am gândit la viitorul copiilor — spunea el. Ce? O să trăiască la Paris, la Berlin, la Londra? O să trăiască în Moldova. Cu cine să vorbească nemțește?

DOI PRIETENI

Printre cei ce, în perioada post-junimistă frecventau cu asiduitate Bolta-Rece și alte instituții similare, o pereche interesantă o alcătuiau M. C. D. magistrat integru și puțin peltic și colonelul Budușcă Grigoriu, om cultivat și în corespondență cu mulți dintre marii scriitori francezi contimporani, cu care legase prietenie în cafenelele Parisului. M. C. D. și Budușcă umblau vecinic împreună și erau amatori de „sticle" rare cari, chiar la acea epocă, erau foarte scumpe. S'a întâmplat ca într'o seară, după primele sticle de Uricani (podgorie inexistentă prin producția actuală și celebră prin cea dinainte de filoxeră. Notă a lui Păstorel) să-și simtă fondurile epuizate.

— Budușcă, spuse M. C. D. — căruia Ieșenii, poate pentru o mai ușoară ținere de minte, îi ziceau A. B. C. D. — câți bani ai **pe tine?**

— O patacă [1]). Tu?

— Trei lei șăptizeși și șinși.

— Și ni fașem?

— Mergem la culcare.

— Eu aș mai bè.

— Nu fașe să rămânem datori la crâșmar.

— Am o idee. Birjaru nostru-i cam bețiv.

— Ei și?

— Ii dăm patru lei. Inchiriem birza, te sui tu pi capră, eu în trăsură, merzem la schitul lui Tărâță și ni dă popa di băut vin bun.

— Excelentă idee.

— De un singur lucru mă tem. La ceasul ista, cum treși sohatca atacă hoții.

— Nișt o grijă, i-a răspuns Budușcă, am revolver.

Au pornit în zori la schit și după ce s'au săturat de vinul Sfinției Sale se întoarseră spre oraș.

Coborînd valea Repedei, calul s'a ambalat și a început să meargă în zigzag, ca și cum ar fi luat și el parte la petrecere.

M. C. D. s'a ridicat în picioare și l-a cuprins pe Budușcă în brațe. In conștiința-i de magistrat integru, chiar în acea clipă primejdioasă ,se punea o problemă pe care a rezolvit-o astfel:

— Impușcă-l Budușcă și-l plătim în rate.

O PRIETENIE IMPRESIONANTĂ

O altă prietenie strânsă a fost aceea dintre Costăchel.... și Cocriță..... Aceștia nu frecventau *decât* Bolta Rece, nu beau *decât* împreună și *numai* la aceeași masă. După douăzeci de ani în cari s'au întâlnit, fără excepție, seară de seară, Cocriță a fost lipsă la apel la o ședință. Costăchel a așteptat cât o fi așteptat, a comandat o sticlă de Cotnar, a băut-o și a plecat.

A doua zi, Cocriță nevenind, Costăchel a intrat la grijă și a început să se intereseze de el. A treia zi lucrul repetându-se, Costăchel s'a hotărît să-și viziteze prietenul acasă. Deabia atunci și-a dat seama că, după mai bine de 20 de ani de prietenie, nu știa unde locuește. Dar ce birjar din Iași nu știa la Cocriță? A doua zi de dimineață a luat un „muscal" și s'a dus la el acasă. L-a găsit în halat și papuci, slăbit și demoralizat.

— Uite ce-i Costăchel. Doctorul mi-a spus că nu mai am voie să beau nici să mănânc orice. Am ciroză.

Costăchel s'a încruntat.

— Măi Cocriță ascultă di mini, nu schimba *sistemul.* La vârsta noastră nu merge. Hai să-ți ardă grecul o fleică bună, să-i tragem și-o sticlă la înălțime și nu mai chema doftor.

Cocriță n'a vrut. Costăchel a plecat îmbufnat. Nu credea în medicină.

Dela această dată a început să bea singur, la aceeași masă. Adesea îl prindeau zorile cu sticla destupată și ceașca de cafea plină de mucuri de țigări. Intr'o bună dimineață un subcomisar în uniformă, cu pampon roșu la chipiu, s'a apropiat de masa lui spunându-i:

— A murit conu Cocriță.

Costăchel a lăsat sticla și pălăria la crâșmă și a pornit plângând spre Sf. Spiridon unde era depus corpul tovarășului. In fața sicriului și a familiei consternate a început să strige: Cocriță, ți-am spus să nu schimbi *sistemul.* Uite-te unde te-au adus doftorii și spițerii!

LA DISPERAȚI

O altă cârcimă celebră, dar mai recentă, unde se adunau seara la aperitiv câțiva intelectuali și dimineața la potroace toți noctambulii orașului într'o perfectă armonie socială, purta titlul sugestiv „La disperați".

Patronul, un grec, era un om foarte original și vorbea cu multă evlavie de figurile simandicoase ale țării, pe care le cunoscuse în timpul războiului. Clienții obicinuiți, când nu aveau bani scriau cu creta pe ușe ce au consumat, semnau și plecau.

Intr'o seară, venind la aperitiv, un grup de consumatori au constatat că ușa nu mai era.

— Unde-i ușa, întrebă unul pe un băiat de prăvălie?

— A plecat jupânul la Curtea de Apel cu ea. Are proces. Să arăte că are bani de încasat.

Nu se știe ce rol va fi jucat ușa în proces, dar procesul a fost câștigat de patron. Tocmai sosise o coloană de butoaie dela Odobești care așteptau în fața prăvăliei să fie coborîte în pivniță. Grecul era bucuros. A oferit la fiecare masă câte o sticlă de vin din cel mai bun și frecându-și mâinile întrebă pe-un cunoscut client:

— Coane Culai, oare cât v'ar trebui d-voastră să deșertați toate butoaiele aieste?

— Măi grecule, i-a răspuns acesta râzând: ușa, un șfert de kilogram de cretă și n'am și fașe.

Acesta era Neculai Păun.

MAI ESTE ȘI CÂNTEC

Grecul nu simpatiza cu sprițarii. Se plângea — pe bună dreptate — că-i strică vinurile. In special doi îl iritau mai mult, căci pretinzând că ba mai trebuie un sifon, ba că sifon e și nu e vin, îl țineau până dimineața.

Odată, pe la patru de ziuă, fiind făcuți bine, grecul le-a turnat singur în așa fel, încât vinul să se termine odată cu sifonul. Deprinși să-și toarne singuri și să lipsească totdeauna ceva, unul începu:

— Mai este... și se opri constatând că nu mai e nimic.

— Ce mai este? întrebă grecul râzând pe sub mustață.

— Ehei, răspunse unul din cei doi, acum mai este cântec.

Grecul s'a posomorît, dar până la 7 dimineața n'a fost chip să se culce.

FINAL

Am început acest, să-i zicem, reportaj cu o definiție a apei Bahluiului. Și ne-am trezit la sfârșit de pagină că am uitat să dăm și o definiție a vinului de Cotnar. S'ar putea ca aceasta să fie mai puțin bună pentrucă e făcută de un specialist (Ați ghicit: Păstorel). „Cotnarul este, așadar, vin care nu se mai află. Cine n'a băut nu mai bea".

Pentru un anumit Cotnar acelaș Păstorel a scris aceste versuri adânci:

Cotnarul vostru din Maxut
Incet la cap se suie.
Era pe când nu l-am băut,
Azi l-am băut și nu e.
Și astăzi ca 'n atâtea seri
Când pivnița-i adâncă
Tăria vinului de ieri
Ne urmărește încă.

1) Cinci lei.

CARTEA FRANCEZA

CHARLES MAURRAS LA ACADEMIE FRANÇOIS MAURIAC: PLONGEES

(„B. Grasset" — Paris, 1938)

Recenta alegere sub cupola Academiei Franceze a ilustrului cugetător, umanist şi doctrinar al naţionalismului înseamnă fără îndoială o supremă şi meritată consacrare, dincolo de orice contingenţe ale momentului politic şi consideraţiuni de oportunitate — adusă celui care peste hotarele ţării lui, reprezintă astăzi, într'o armonioasă plenitudine şi în cel mai înalt grad de semnificaţie, universalitatea spiritului şi a culturii franceze. Este însă şi o târzie cinstire pe care Societatea Nemuritorilor şi-o datora sie-şi.

„Opera lui — scrie d. S. Arbellot într'o călduroasă prezentare a vieţii şi operei lui *Maurras, homme d'action,* protestează împotriva legendei sterilităţii noastre politice şi a inaptitudinei noastre de a călăuzi omenirea pe căile viitorului. Legendă născută din confuzia între ţara reală şi ţara legală, între elită şi cadrele electorale".

Charles Maurras

Numeroasele scrieri de doctrină, de polemică şi de vibrantă recunoştinţa publicate de Charles Maurras, dela *Trois ideées politiques* şi până la admirabilul de vervă pamfletară *Dictionnaire politique et critique,* poartă toate semnul pateticei lupte dusă răstimp de o jumătate de veac în slujba regalităţii şi a naţionalismului francez.

Primatul *„politicei naturale"* este concluzia firească spre care tinde preocuparea statornică a gânditorului francez, de a face înţelese în rostul şi funcţiunea lor temeiurile sociale ale vieţii omeneşti.

Politica naturală se sprijină pe existenţa unor legi istorice naturale, care determină o ordine impersonală, spre deosebire de ordinea socială, guvernată de legile abstracte omeneşti. E un *„spectacol de autoritate pură"* acela pe care-l înfăţişează regimul legilor naturale, în virtutea cărora, inegalitatea apare din momentul naşterii, de când copilul beneficiază de binefacerile unei societăţi organizată pentru a-l ocroti şi a-i înlesni desvoltarea. Eroarea democraţiei este de a urmări realizarea egalităţii sociale pe temeiul unei presupuse egalităţi naturale, care însă nu poate fi niciodată semnalată dealungul biografiei omului. Nu poate fi vorba de o reciprocitate, de un acord moral bilateral, întrucât „moralul" unuia din presupuşii contractanţi e inexistent şi deci, cu atât mai puţin de un regim de egalitate contractuală. Dela început aşa dar, o ierarhie se stabileşte, în care exerciţiul exclusiv al autorităţii aparţine mediului social.

Inainte de a deveni conştient de obligaţia de a colabora la menţinerea stării de societate, copilul se bucură de toate foloasele dobândite pe urma funcţiunei lui sociale înăscute, sau — în termenii lui Maurras — înainte de a deveni elective, afinităţile lui sociale sunt instinctive.

Toate progresele comune se datoresc ordinei şi ierarhiei isvorîte din această inegalitate naturală. Aberaţia democraţiei constă în a introduce noţiunea de *„justiţie"* — valabilă pentru convenţiunile voluntare dintre oameni — şi a căuta să o facă să funcţioneze, în această ordine superioară oricărei înţelegeri contractualiste. Pentru acest motiv, statul trebue să renunţe de a încerca să realizeze, în numele unei iluzorii egalităţi, tot atât de iluzoria *„justiţie socială".*

E un egalitarism împotriva naturii, acela pe care-l predică şi practică democraţia socială, potrivit căruia cel puternic trebue să-l insulte pe cel slab şi acesta să-l urască pe celălalt: ca să egalizeze, democraţia trebue mai întâi să dezorganizeze.

In rîelul de manifestare şi în virulenţa distrugătoare a fermentului democraţiei, Maurras recunoaşte prezenţa unui duh străin de mentalitatea occidentalilor şi anume acel *„caracter oriental"* mărturisit de toate marile crize moderne cari au zguduit din temelii structura politică a societăţilor europene: *„biblice prin spiritul lor sau iudaice prin personalul lor... ele exprimă fie un ebraism intelectual, fie actele unor evrei în carne şi oase".*

Trebue reţinută observaţia lui Maurras, că înverşunarea împotriva inegalităţii sociale sau materiale ascunde, de cele mai multe ori, sentimentul nemărturisit al unei inferiorităţi personale.

Poate că pricina cea mai grea de consecinţe a frământărilor ce zgudue faţa aşezărilor sociale, trebue căutată nu atât în raporturile abstracte dintre împrejurările cari provoacă jocul anumitori legi economice sau istorice, dar mai ales în smârcurile psihologiei individuale.

Cei cari cunosc cât de intim şi organic împletită este gândirea lui Charles Maurras de acţiunea lui publică şi cât de firesc este aceasta expresia deplină a celei dintâi, fără ca semnificaţia să-i fie slăbită, nu vor fi surprinşi că la o rubrică şi într'o revistă cu preocupări exclusive de literatură şi artă se accentuiază asupra aspectului politic al operei acestui umanist.

•

François Mauriac e un pătrunzător analist şi romancier notoriu al „vieţii secrete", al acelei vieţi care-şi hrăneşte rădăcinile din străfundurile misterioase ale subconştientului. Dar cum prin formaţie sufletească d-sa este un scriitor catolic, pentru care drama religioasă, a ispitei şi a păcatului *există,* impunându-i-se cu aceeaş putere de prezenţă ca unui naturalist existenţa lumii din afară, conflictele psihologice trăite de personagiile romanelor d-sale se intensifică şi se adâncesc prin resfrângerea în tenebrele unor conştiinţe, carora trăirea pasionată a problemelor credinţei, le dă un sentiment sporit al propriei răspunderi, şi al unei urgenţe de neînlăturat.

Forţele obscure ale păcatului, desbaterile conflictuale dintre bine şi rău, formează fondul de simţire comun al oamenilor de orice condiţie socială, astfel că personagiile întâlnite în paginile numeroaselor romane ale d-lui Mauriac, dela *Le baiser au lépreux* până la ultimul roman *Les anges noirs* au un aer de familie pronunţat care estompează nuanţele caracteristice de individualizare psihologică.

Cele mai multe, ca acea neuitată Thérèse Desqueiroux din romanul cu acelaş nume, reapărând mai târziu în *Ce qui était perdu* sunt creaturi demonice, participând toate la acelaş „aer de familie", — atmosferă înăbuşitoare de crime — gândite cu aprigă înverşunare chiar dacă nu făptuite — şi cancere morale.

Dar, oricât de jos ar fi căzut aceste făpturi infectate de viţiu şi păcate, e totuşi un păcat, cel mai grav dintre toate, din ghiarele căruia romancierul le salvează: acela al desperării. In această privinţă, titlul unui roman mai vechi al d-lui François Mauriac, citat mai sus: *Ce qui était perdu,* poate fi luat într'un înţeles simbolic, în lumina căruia întreaga operă a d-sale se înfăţişează într'o strânsă unitate de concepţie. Tot ce era socotit ca pierdut va fi salvat, strecurând în sufletul celor mai abjecte făpturi, raza unei speranţe, aceea că vor putea fi admise anume, cu toate viciile şi fărădelegile lor, în cuprinsul mizericordiei divine.

Titlul volumului de faţă, *Plongées,* care este o culegere de nuvele, concretizează cum nu se putea mai potrivit şi lapidar esenţa artei romancierului, a cărui putere de analiză legitimează într'adevăr comparaţia cu pătrunderea unei sonde în adâncimi greu accesibile, fie că e vorba de încercări de „cufundare" în perioadele întunecoase ale destinului Theresei Desqueiroux, ca în primele două nuvele, sau de aceea întreprinsă în miezul intim al vieţii bărbatului torturat de gelozie, din „Insomnie".

Remarcabilă e stăruinţa obsesiei exercitate de personagii isvorîte din închipuirea creatoare a scriitorului, asupra celui care le-a dat viaţă. Cazul Theresei Desqueiroux, de care s'ar părea că d. Mauriac, după ani de zile, nu se poate încă despărţi definitiv, se adaogă acelora celebre, ale lui Balzac şi Flaubert. *„Să vorbim acum despre Eugénie Grandet"* — cuvintele celui dintâi, şi *„Emma Bovary, c'est moi"* — răspunsul celuilalt, sunt mărturii preţioase despre puterea de absorbire a ficţiunii literare exercitată asupra creatorului, în paguba realităţii înconjurătoare, a tuturor.

Realismul analizei şi observaţiei d-lui Mauriac, căruia, fără a se pierde în amănunte, nu-i scapă totuşi nici o trăsătură esenţială, atinge uneori acea luciditate feroce şi tăioasă din literatura rusă, a unui Cehov de pildă, care-ţi lasă o impresie apăsătoare de osteneală şi descurajare asupra tristeţii fără leac a destinului omenesc. Transcriu aci două citate ilustrative pentru acest realism, deopotrivă de neîndurător, fie că e vorba de observarea lăuntrică a cuiva sau de aceea a înfăţişerii lui fizice, exterioare.

François Mauriac

In cel dintâi este vorba de purtarea medicului din nuvela „Thérese chez le docteur", faţă de soţia lui: „El se răzbuna, mai ales de faţă cu martori, înmulţea procedeele brutale, cuvintele grosolane. După douăzeci de ani luase obiceiul s'o umilească cu orice prilej; astfel că i se întâmpla, ca în acea seară, să o facă din deprindere, şi fără voe".

Al doilea citat e din nuvela intitulată „Le rang", aceea care, din întreaga culegere, întruneşte elementele unei creaţiuni obiective, celelalte fiind mai ales revelatoare pentru felul cum s'au impus romancierului, cerându-şi fiinţa artistică — deci preţioase ca atare — şi întrucât ne îngăduie pătrunderea în tainele laboratorului de creaţie, „Le rang" este apriga schiţă biografică, alcătuită din mărturisirile unei biete zdrenţe omeneşti, Auguste Duprouy, a cărui viaţă a fost sacrificată din pretenţia absurdă şi ridiculă a mamei sale de a-şi menţine rangul tradiţional în modesta societate burgheză a unui obscur orăşel de provincie.

După ce acesta, ca să-şi ţină „rangul", făcuse cheltueli excepţionale pentru transportarea şi aşezarea cu pompa cuvenită a trupului sorei sale, în cavoul familiei, dintr'o altă localitate, deşi el însuşi nu avea ce mânca, primeşte vizita vărului său şi prieten din copilărie, Hector Bellade, care venise să-l mângâie. Auguste Duprouy se căznea să aprindă focul, fără să isbutească: „Vizitatorul îşi rugă vărul să renunţe, dar acela, îngenunchiat dinaintea căminului, se încăpăţâna şi Hector îi vedea cele două ghete micuţe, de care pământul cimitirului era lipit încă, şi două oase cari împungeau în fundul pantalonilor lustruiţi. O flăcărue sărăcăcioasă pâlpâi în cele din urmă. Bătrânelul se ridică".

„Poveste de Crăciun", ultima nuvelă, participând la acelaş caracter autobiografic al întregei culegeri, cu excepţia arătată mai înainte, povesteşte împrejurarea în care tânărului poet Yves Frontenac i se revelează darul de romancier, odată cu primul subiect ce i se înfăţişează, silindu-l să se aşeze dinaintea mesei de scris, în zorii zilei Crăciunului din 1898, după o noapte petrecută într'o „boîte" pariziană. Substituirea personajului Frontenac este destul de transparentă, astfel că „povestea de Crăciun", poate fi pusă în seama biografiei d-lui Mauriac.

MIHAI NICULESCU

Tânăra lirică ardeleană

de ION ŞIUGARIU

Ştefan Baciu este fără îndoială cel mai tânăr poet al generaţiei actuale. Poate, încă prea tânar pentru a pune temeiu sigur pe frumoasele şi bogatele sale resurse lirice. Intrat definitiv în rândul scriitorilor consacraţi prin acel volum premiat şi editat de Fundaţiile Regale *„Poemele poetului tânăr"*, la vârsta de 16 ani, când cei mai mulţi dintre colegii săi de clasă citeau poveştile lui *Andersen* sau romanele lui *Jules Verne, Ştefan Baciu* s'a menţinut într'o lăudabilă tensiune lirică, editând până în prezent trei volume de poeme şi având gata o nouă carte pentru Fundaţii.

Nu ştim până unde poemele poetului dela Braşov reprezintă o caracteristică a tinerei generaţii şi nu vom căuta să-i determinăm aici limitele. Ceea ce formează esenţa şi în bună parte originalitatea poesiei sale, este marea încredere într'o menire poetică înaltă şi desăvârşita înfrăţire cu elementele sufleteşti deosebite. Făgaşul acela al convorbirii cu cerul, cu zările, cu florile, cu sufletul, cu dimineţile albe de primăvară, pe care l-am adâncit în poesia lui *Emil Giurgiuca* şi pe care l-am întâlnit, mult orientat spre interior, în opera lui *Mihail Beniuc,* este reprezentativ şi aici. Pentru *Ştefan Baciu,* faptul că s'a născut poet, (lucru pe care-l ştie şi pe care-l spune oricând), este singura realitate care-l interesează. Munţii, cu toată adânca lor poesie, nu formează pentru sufletul său un loc de refugiu, ca în versurile lui *Aurel Marin,* nici un prilej de închinare, ca la *George Coşbuc,* ci simplu, un *„şal pe umeri"* pentru a intra împărăteşte în poesie. Tumultul dragostei, care de atâtea ori îl ridică şi-l coboară pe *Mihail Beniuc,* este şi el doar un prilej de inspiraţie şi de afirmare poetică.

Tu iartă-mă dacă din tine vers am făurit;
E Meşterul Manole ca'ntr'o grotă'n mine,
Şi nu-mi dă pace până n'am zidit,
Făptura cea mai dragă'n cărămizi de rime.
(Ars poetica).

Dealtfel, ceea ce spunem noi aici despre *Ştefan Baciu* s'a desbătut cu ocazia diferitelor recenzii prin revistele literare. Revenind, nu facem altceva decât să strângem într'un mănunchiu observaţiuni mai vechi, (evident, făcute de alţii) în vederea unei caracterizări generale.

Aşadar, prin *Ştefan Baciu,* consideraţiunile noastre cu privire la tânăra lirică ardeleană, exprimate în numărul trecut al acestei reviste, pot fi menţinute şi chiar accentuate. Acelaşi avânt, aceeaşi tinereţe, aceeaşi încredere oarbă în forţele proprii, acelaşi lirism înfrăţit cu azururile şi cu cerul, aceleaşi imagini pure, alese, elegante, suave, întruchipează trăsături generale, pe care le urmărim în toată lirica tinerilor poeţi din Ardeal. Excepţiile nu interesează pentru ceea ce ne preocupă pe noi aici.

Am putea urmări această linie a actualei lirici ardelene în creaţiunile multor poeţi tineri, nu îndeajuns de cunoscuţi în cercurile literare dela Bucureşti, dar nu credem că, pentru preocupările acestor pagini ar fi necesar. Amintind pe *V. Copilu-Cheatră,* moţul cu sufletul de aur, în rândurile căruia *socialul* se îmbină cu *poeticul* pur; pe *Yvonne Rossignon,* poeta cu talent care de-atâtea ori a stat de vorbă cu ciutele şi cu isvoarele, prin revistele ardelene (deşi nu este originară de prin aceste meleaguri); pe *D. Hinoveanu,* singuraticul şi modestul prieten al muzelor, din nu ştiu care sat pierdut prin Nordul Ardealului; pe *Radu Stanca,* tânăr şi promiţător şi poate pe alţii; vom înşira câteva nume, pe cari tânăra lirică ardeleană nu poate să le uite.

Prin *George Popa,* pe care d. *Victor Papilian* îl aminteşte cu simpatie în articolul citat mai sus, vorbind despre revista *„Lanuri"* dela Mediaş, lirica ardeleană înregistrează un succes care merită să fie menţionat în mod special. Plin de dârzenie şi tinereţe (de fapt e un om slab şi bolnav) poetul acesta e un virtuos imagist şi un temperament ales. Realizat promiţător în *„Plecarea spre legendă"*, volum premiat anul trecut de *S. S. R.,* talentul său subjugă şi se impune printr'o deosebită subtilitate în expresie şi o înaltă puritate în sentimente. Versurile sale aduc un adevărat suflu de beatitudine şi de stelară beţie poetică.

Strângem culori şi sunete şi le topim
In aurăria unui singur chilim,
Scriem laolaltă, în acelaşi decor,
Mireasma din brazi şi elegia lor,
Arborii şi oamenii, aşa cum sânt,
Crescuţi din mierea aceluiaşi pământ.

Totuşi, uneori ne istovesc tristeţi,
Ca o mireasmă bolnavă în file;
Cât sunt de mari aceste frumuseţi,
In inima noastră, prieteni poeţi
Şi pentru alţii cât de inutile.
(Destin lilial)

Am putea remarca în lirica lui George Popa, ceea ce am desprins din opera lui *Ştefan Baciu:* o mare încredere în destinul poetic propriu. Şi, tocmai această încredere deosebită, tocmai acest îndelung dialog cu timpurile, cu nemurirea, aduce în poezia lui *George Popa,* atmosfera aceea de legendă, imprecisul acela suav, care formează caracteristica şi biletul său de onoare. Vom reproduce câteva strofe dintr'o poezie care n'a apărut în volumul amintit, dar care a fost publicată în revista *„Familia"* (An. IV, No. 1-2).

Pentru mânăstirea aceasta
Mi-am închis între ziduri nevasta.
Acum stă sub vopsele şi var
Pieptul mătăsos ca un ştergar,
Şi-mi trece prin ureche, nechemat,
Glasul ei de flaut încuiat.

Dar ce se vede? Norodul s'a dus
Şi am rămas pe mânăstire sus.
Tot norodul s'a întors spre cămin
Şi am rămas singur şi străin
Aici, lângă păsări, lângă doinele vântului,
Departe de ţara pământului.

Imprumută-mi pasăre aripa ta,
Pentru lunie, razele, stea,
Apropiaţi-vă munţi,
Să va calc cu piciorul pe frunţi
Sau mai bine, legendă, scrie-mă'n vers,
Să rămân de-apururea neşters.
(Meşterul Manole vorbeşte zărilor)

Dar *George Popa* este încă prea tânăr pentru a nu cădea de multe ori în păcatele inconsecvenţei. De aceea ne vom opri aici cu analiza operei sale şi ne vom reculege puţin lângă memoria unui prieten drag, pe care o voce mai înaltă decât însăşi chemarea poesiei, l-a trecut în floarea vârstei dincolo de hotarele acestei vieţi. E vorba de *George Boldea.* Acel *George Boldea* pe care *Emil Giurgiuca* l-a editat de curând în colecţiunea *„Abecedar"*, adunându-i poemele risipite prin reviste, într'un frumos volum intitulat: *„Soliloquii".*

Poesia lui *George Boldea,* ca şi viaţa lui, este strâns legată de mişcarea tânără din Ardeal şi înfloreşte alături de prietenia lui *Emil Giurgiuca, Teodor Mureşanu* şi ceilalţi entuziaşti dela *„Abecedar"* şi, mai târziu dela *„Pagini literare".* Plină de tinereţe şi de avânt curat, această poesie ilustrează într'un mod fericit consideraţiunile noastre asupra tinerei lirici ardelene. O fineţe şi o subtilitate deosebită, un adânc isvor de nuanţe stelare, dau versurilor sale un aer de înaltă puritate sufletească şi intelectuală. Poesia lui *George Boldea* nu cunoaşte tortura versului şi nu ştie cât sunt de lungi nopţile pierdute lângă rime. Sinceră şi curgătoare, ea formează o adevărată oglindă a sufletului care a produs-o şi o fericită revărsare de bogăţii alese. Acolo unde talentul este prea slab şi unde vocaţia ezită, versul lui *George Boldea* nu recurge la tertipuri înşelătoare şi nu caută să treacă peste o neputinţă organică, ci, simplu, îşi recunoaşte inferioritatea şi o pune, cu sinceritate, pe hârtie. De aceea, activitatea poetică a lui *George Boldea,* rămâne ca o dreaptă mărturie a unui suflet cinstit şi mare, pe care moartea l-a răpit prea degrabă, unei meniri frumoase şi roditoare pentru tânăra lirică ardeleană.

Cu *Teodor Murăşanu,* care întrece cu mult în vârstă şi activitate poetică pe toţi cei comentaţi şi amintiţi până aici, vom căuta să încheem popasul nostru lângă tânăra lirică ardeleană şi să reconstituim, sau, mai precis, să înmănunchem toate consideraţiunile de până aici, într'o concluzie generală. Debutând cu un volum de *„Poesii"* încă pela 1920 şi premiat de Academia Română pentru volumul *„Fum de jertfă"* în 1923, *Teodor Murăşanu* se numără totuşi printre tinerii poeţi ai Ardealului, (desigur în multe privinţe superior), prin atmosfera poesiei sale şi prin atitudinea tânără. Restrânsă la paginile revistei pe care conduce, activitatea lui poetică reuşeşte să domine şi să se impună. Vom reproduce câteva din versurile publicate în antologia poeţilor tineri din editura Fundaţiilor Regale:

Somn uşor. Deschide-te vis,
Ieşi din mugur floare de cais,
Câmpule, botează-mă cu rouă,
Noapte, fă-mi inel de lună nouă,
Inimă, cum te tot joci pe flaut,
Dă-mi odată cântecul ce-l caut,
Norilor, umbriţi-mă cu fum,
Vântule, porneşte-mă la drum,
Ca o veste, ca un strigăt drag de cuc,
Duce-m'aş în lume, să mă duc....
(Descântec)

Aceeaşi atmosferă pură de înfrăţire cu elementele naturii şi de popas în vis. Acelaşi decor cu rouă, cu vânt, cu flori de cais. *Teodor Murăşanu* se integrează tinereşte în rândul poeţilor pe care-i îndrumează în paginile pe care le conduce. Versul său cuprinde frumuseţi alese şi un miros reavăn de câmpie verde. Imagini clare şi noi, dau rândurilor sale o autentică valoare poetică. De altfel, nu noi suntem chemaţi să arătăm valoarea lui *Teodor Murăşanu,* pentru tânăra lirică ardeleană. Drumul prin poesie este un drum greu şi nu totdeauna destul de sigur. Noi, cei cari prindem de piept avânturile, îl avem înainte, îl dibuim zilnic. Cei mai în vârstă decât noi, l-au găsit de mult şi îi cunosc toate popasurile. Dintre ei face parte şi *Teodor Murăşanu.* Este singurul lucru care-l deosebeşte de poeţii tineri. Locul de frunte pe care-l ocupă astăzi în lirica Ardealului a fost cuce-

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

„DELA MUNTE LA MARE", „SINAIA LA DOMICILIU" ȘI AȘA MAI DEPARTE...

Nu ne plac și — cu riscul de a nu plăcea, la rândul nostru — nu recomandăm (firește, cui află vreme să ne asculte) comedioarele zugrăvite bălțat, despuiate și condimentate, care fac „succesul" spectacolelor de vară.

Nu ne plac și pace.

Cine e de altă părere are o soluție foarte la îndemână și pe care ne grăbim să i-o recunoaștem, în felul ei, îndreptățită: să renunțe a ne mai citi cronica!

Locul este totuși să observăm că un progres în materie de teatru estival tot s'a făcut: **revista** nu mai are admiratorii de altădată, inepția cupletului de actualitate, de șarjă politică și de vulgaritate divers amoroasă, săturând și plictisind lumea.

„Revistei" i-au luat-o înainte în orice caz — în preferințele publicului scenelor de vară — comedioara mzicală, voedevilul, farsa și, se pare că, adunându-și vechile oase din uitare și mucegai, însăși opereta...

●

„Dela munte la mare", comedia muzicală localizată de E. Mirea, H. Nicolaide și Ion Vasilescu ar avea, alături de alte ale sale semene, măcar acest merit: că răspunde unui nivel ceva-ceva mai ridicat decât al revistelor tânte, plate, diforme, inestetice și imposibile.

Talentul d-lui C. Tănase, actor de necontestate însușiri, a dus pe umeri ani de-arândul un bine uns cu pomezi și farduri, un frumos și inutil, dar un trivial și feroce, cadavru.

Trupa dela „Alhambra" l-a ajutat, cu și mai mare lux de trivialitate.

Spectatorului căruia i s'a făcut lehamite de scenele disparate, de cupletele plasate alandala, de lipsa de haz agresivă — în numele „humorului!" — i se întoarce astăzi dacă nu rânza pe dos, oricum fața către alt gen de spectacole, cât de cât mai apropiate teatrului.

E un teatru inferior, vulgar și el, pomădat cu pomezi eftine și el, dar care vrea să aducă întrucâtva cu ceeace se numește firul unei acțiuni, înjghebarea unei intrigi, schițarea câtorva personagii.

„Piesa", fie și muzicală, adaptată de cei trei autori de mai sus, are chipurile un fel de „subiect", încleiat destul de naiv în „șlagăre" și „hazuri", în „ciubucuri" și „cârlige".

Interpretarea — vorbită și cântată — s'a căsnit să scoată în relief mai ales ceea ce aparținea posibilității de ușurel și comod succes.

De regretat în deosebi este prezența în acest ansamblu, altminteri tineresc și „agreabil", a d-lui H. Nicolaide, ba încă în dubla calitate de autor și actor; d-sa

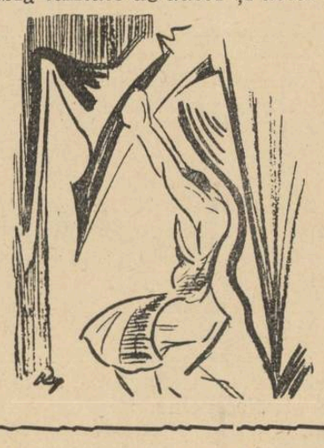

ni se arătase pe vremuri (la dreptul vorbind, nici un „pe vremuri" — ci abia cu câțiva ani în urmă) ca un element actoricesc de bună formație și de făgăduitoare zestre artistică.

Restul, e'n regulă...

●

„Sinaia la domiciliu", tot o localizare și tot — negreșit — un „succes de serie" (așa cum, interpretând favorabil nuanța, se bucură să audă spunându-li-se, veselii noștri făurari de jocuri și cântecele comice).

„Succesul de serie" este al d-lor Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu, ași și precursori ai genului.

Față de fostele reviste, desigur că și aici se poate remarca un progres. Vai de capul lui...

Actrițe de talent (vezi Silvia Fulda, Renée Anie) actori cu prestigiu (vezi Maximilian) nu se dau în lături dela nici un „efect" de hilaritate.

E tot ce se caută, tot ce „se vinde" și oamenilor noștri li se pare că e deajuns.

●

Vrem să ne lămurim cetitorul (fiindcă nu admitem ca după atâtea netede și probabil supărătoare „pretenții", să ne fi cetit până la sfârșit mai mult decât unul, acela care dealtfel ne și trebue) că repetatele noastre obiecții, aduse principial soiului de teatru care se desface în timpul verii la București, rămân intacte și după ce ne-am convins pe teren de „cum e cazul",

Cetitorul amintit, ne rugase să ne deplasăm „la fața locului" și să constatăm „de visu".

Ne-am executat. Dar n'avem nici un motiv, cum tare am fi dorit-o, să-i fim recunoscători...

Și de ce n'am mărturisi, odată cu asta, că am făcut tot ce ne-a stat în putință — sâcâindu-l în preferințele și plăcerile sale — să n'aibă nici d-sa, față de noi, vreun motiv de recunoștință.

Și să fim (carevasăzică) chit.

RADIO

Teatru radiofonic

Continuându-și efortul lăudabil de a fi un surogat al teatrelor concentrate în numai trei orașe ale țării (concentrare vorba vine, pentrucă Iașul n'are decât un singur teatru iar Clujul și o operă) societatea de radio-difuziune a oferit publicului în săptămâna pe care o trecem pe răboj două transmisiuni de teatru radiofonic. Faptul acesta înseamnă o încurajare a tinerelor talente ascunse, întocmai cum compozițiile mai răsărite sunt publicate în revista liceului cu îndemnul către elev de a persevera pentrucă are talent. (Dacă direcția programelor ar avea material abundent și de calitate, autorii ar trebui să se mulțumească cu simplul îndemn spre perseverare, așa cum li se oferă la poșta redacției).

Una din cele două piese a fost comedie muzicală. Cam așa adică: într'un cabaret care se chiamă „Venus", fiindcă suntem în lumea planetara, se simte nevoia ca speakerul să asigure lumea ca o să se amuze (în alte ramuri de negoț se asigura clientul că marfa o să dureze mult). În sfârșit asta a fost doar introducere. Vine acum un tip de ratat cinic, care mai mult cantand niște grăunțe melodii de inspirație modernă, spune un sketch în care râde de sine însuși. Păcat că genul s'a banalizat, ar fi fost reușit altfel. Și acum aflăm de ce comedia noastră muzicală se chiamă „Semnele de pe Marte". Pe scenă un soț, pentru a putea pleca de acasă, își asigură soția că este de serviciu la o stație radiofonică și că lucrează la descifrarea semnalelor Martienilor. Ea crede și el pleacă. Se întâmplă ceva neprevăzut: Un prieten al familiei și soția lui trec pe la el și fiindcă biata femee era singură o iau să se amuze, desigur la cabaretul „Venus" unde, ați și ghicit, soțul radio-amator vede lucrurile ca urmare a șampaniei și a puterii de sugestie a speakerului. Cum e comedie nu se întâmplă nimic, nici măcar scandal. (Ehei dacă ar fi fost tragedie am fi auzit sângele curgând din pieptul infidelului). Eu am și râs. Așa cum râzi când descoperi trucuri învechite la un scamator.

Cealaltă piesă este o lucrare mai serioasă (la propriu): ceva așa, s'ar putea chema dramă. E aproape un studiu de psihologie asupra geloziei.

Anume toată piesa tinde să ajungă la momentul când el descoperă niște pași la fereastra soției lui. Mai înainte de asta autorul a avut grijă să ne-o prezinte ca pe o femee care-și iubește bărbatul și a mai avut grijă să ne anunțe că urmele au fost lăsate de un argat care a curățat zăpada de pe fereastră. Verificarea cinstei soției este dar ușoară. Criza însă tot se produce.

Ea, o cheamă Sylvia, părăsește casa pentru a-i da o lecție soțului. Pedeapsa pare a avea efecte căci asistăm la un jurământ. După câteva clipe însă se arată că zadarnic a fost jurământul fiindcă îi vine ideea că a fost părăsit pentru altul.

Gelosul nostru nu e erou de literatură, fiindcă nu suferă. Toate reacțiunile lui sunt simple tropisme. Un fapt produce imediat o bănuială și apoi manifestarea ei fizică, brutală, totdeauna la fel (am ascultat de trei ori astfel de isbucniri) parcă lipsită de corelativul sufletesc pentru care trebue să-i facem credit.

Jocul în ambele piese nu avea nimic de adăugat textului.

Comedia a fost scrisă de Aura Doljan, cu muzica de Eug. Coca, iar drama de Elena Hasnaș.

MIRCEA BĂRBULESCU

Comedia fantasmelor

Piesa d-lui Dan Botta, cu subiect din timpul Renașterii, Comedia fantasmelor, *s'a tipărit în editura „Miron Neagu", din Sighișoara, și va fi în librării de ziua cărții.*

Dan Botta

Cititorii au făcut cunoștință pentru prima dată cu prețioasa operă a d-lui Botta, din paginile „Universului literar". In n-rul 2 al revistei, din 26 Februarie, a. c., am publicat un fragment din actul II al piesei, care a fost remarcat și apreciat în deplina lui valoare, în diverse comentarii din presă. Acum, oferită completă în volum, opera poate fi cunoscută în întregimea ei armonioasă.

In „Comedia fantasmelor" *apar Cesare Borgia, Lucreția Borgia, Papa Alexandru VI, Machiavelli și alte figuri ale epocii, din cea mai pură Renaștere. Nu este vorba de o frescă istorică, și cu atât mai puțin despre moravuri decăzute, așa cum ni s'a transmis până acum despre epocă, printr'o literatură falsă. D. Dan Botta, am putea spune, reabilitează chipurile lui Cesare și al Lucreției Borgia. Dar d-sa face și mai mult. Nedând nici o crezare la tot ce s'a scris fără temei istoric, despre cei doi frați, d-sa scoate adevăruri noui din luminarea vieții lor reale. Astfel, Cesare este un erou al reveriei, care concentrează în el, cu atâta forță lumea exterioară, încât el însuși devine o profundă unitate, o ficțiune, un tip, iar ceea ce mai rămâne în afară, pare a fi produsul unei halucinații ,o defilare de* fantasme.

D. Dan Botta a creat în Cesare, o nouă structură de erou, a aceluia care, din prea multă iubire a existenții, o resoarbe în propria-i dorință, transformând-o în iluzie.

„Comedia fantasmelor" *va fi, fără îndoială, una din cărțile de mare valoare ale literaturii românești.*

Inceputurile poesiei noui în Franța

(Urmare din pag. I-a)

în Europa, i-a dat de gândit, și autorul „Florilor Răului", în funcția lui de filtru al romantismului, și-a dat seama de adevărul temeinic al năzuințelor povestitorului american, că „totul, într'o nuvelă, ca într'un roman, într'un sonet, ca într'un poem, trebue să ducă la desnodământ, și că un bun autor are încă dela întâiul său rând în vedere, pe cel din urmă".

Preocuparea aceasta de compoziție în sensul limitării expresiei la măsura importanței ei, își are rostul hotărît aici. Alfred de Vigny, bunăoară, vorbind despre sine, în jurnalul său, în legătură subînțeleasă cu contemporanii spune:

„Singura însușire pe care o cinstesc în mine, e nevoia mea veșnică de organizare. Abia mi-a venit o idee și îi și dau, în aceeași clipă, forma ei, compunerea ei, organizarea ei deplină".

In altă parte, a aceluiaș jurnal, vorbește apoi despre compoziția după norme statuare a unei poeme.

Baudelaire, de asemenea, urmărea compoziția, în sensul integrării fiecărui amănunt al unei poezii în maximum de lumină favorabilă lui, cu o artă surprizătoare. Era cea dintâi și cea mai gravă atingere care se aducea concepției romantice a poeziei. Ideea aceasta, în mijlocul înfrigurării de inspirație nestânjenită, împinsă până la beție, a concepției dela 1830, însemnează, cel puțin la începuturile ei, o inovație plină de urmări. Suprafața devenea, astfel, adâncime. Este un principiu aproape fizic de reversibilitate. Adâncimea, apoi, trebue să devină în chip automatic cercetare, cercetare de sine și implicit diversitate și libertate. Nu mai era însă libertate romantică. Principiul ei suferise un întreg proces de filtrare, de selecționare, de interiorizare și-și făurise și temeinice așezări intelectuale.

Rémy de Gourmont, într'adevăr, definește simbolismul ca pe o formulă liberatorie în artă:

„Or, spune el, dintre toate teoriile de artă care au fost, în aceste din urmă zile vânturate, una singură apare nouă: simbolismul, care desbrăcat de jicnitoarele sensuri date lui de miopi, se traduce, în literatură, prin cuvântul Libertate, iar pentru cei mai violenți, prin cuvântul Anarhie".

Baudelaire ajunsese, în cadrul poeziei romantice, la care nu adăogase decât doar o disciplină intelectuală și sufletească nouă, în sensul de sporire la această libertate. Scritorii francezi de după el au mers mai departe și au tras concluzii noi din această poezie sobră, metalică și cu înfiorătoare ascuțișuri de adâncime. Un Stéphane Mallarmé, un Arthur Rimbaud, un Tristan Corbière, un Verlaine, a venit aproape imediat să adaoge materialul desăvârșirii personalității lor la opera baudelairiană și să traducă în adevărate fapte de artă primele principii de intelectualizare și de utilizare a libertății romantice, puse de Baudelaire.

N. DAVIDESCU

Tânăra lirică ardeleană

(Urmare din pag. 6-a)

rit printr'o activitate intensă de mai bine de 18 ani și prin volume alese. Iată câteva din cărțile sale mai de seamă: *„Poezii"* (1920), *„Lumini suflate în vânt"*, *„Fum de jertfă"* (1923) premiat de Academia Română, *„Chiot câmpenesc"* (1926), *„Cioburi de oglindă"*, (proză) și numeroase opere în manuscris.

Ar mai trebui să amintim aici activitatea poetică a lui *Ion Th. Ilea*, poetul talentat care făcea atâta vâlvă în anii trecuți prin versurile sale sociale, dar întrucât nu-l apropie de literatura tânără ardeleană decât faptul că este născut în Ardeal, vom trece peste el cu o ușoară părere de rău. De-altfel *Ion Th. Ilea* este puțin mai în vârstă decât cei mai mulți dintre confrații comentați aici.

Paginile aceste n'au pretenția unei juste definiri a caracterului literaturii tinere din Ardeal și nici nu s'au străduit să cuprindă întreaga desfășurare a noului curent pornit, în bună parte, din coloanele și din redacția simpaticei reviste *„Abecedar"*. Dincolo de caracteristici și limite, dincolo de poziție critică deosebită, am căutat doar să intuim o atmosferă literară în ceea ce are ea general și adânc și, atât cât ne-au permis puterile și paginile, s'o exemplificăm prin citate și nume.

Tânăra lircă ardeleană, tocmai prin faptul că e tânără, cuprinde virtuți și păcate inerente tinereții. Ceea ce trebue însă să reținem, ceea ce am vrea să accentuăm aici, este credința sinceră că această literatură tânără se situază cu suces alături de cea mai bună literatura actuală din țara noastră. Poeții înșirați în aceste pagini, reprezintă o bună parte din ceea ce are literatura tânără românească mai ales și mai frumos.

După considerațiile juste făcute de d. *Victor Papilian* în aceste pagini, despre revistele ardelene, credem că acest popas, poate incomplet, era necesar.

ION ȘIUGARIU

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Filmele săptămânii

Căldura din ultima vreme a influențat deopotrivă asfaltul, transformat într'o pastă cleioasă, în care pantofii pietonilor se înfundă adânc, ca și peliculele prezentate de cinematografele noastre de premieră, cari, prin ritmul lor monoton și greoiu îi fac și pe spectatori să urmărească filmele cu greutate, plictisiți de diferitele întorsături (li se zice și conflicte) prin care trebue să treacă pentru a ajunge la finalul salvator.

Mai original se prezintă în ce privește subiectul, filmul dela **„Scala"**: „O crimă fără importanță", care ne face să ne gândim la starea de înaltă tensiune nervoasă în care trăesc acum americanii. Se pretinde că acest film ar fi o satiră a tuturor filmelor cu gangsteri. Ni se pare însă că batjocura se îndreaptă mai ales în spre poliția americană, reprezentată în acest film printr'un tânăr înalt (mai înalt chiar decât Garry Cooper), prostuț, molatec și, pe deasupra, îndrăgostit. Până la urmă, avem impresia că tot filmul este o glorificare a meseriei de gangster. Deci nu prea poate fi vorba de un film moral. Interpretat de Edward G. Robinson și de o mână de actori, dintre aceia ale căror chipuri sunt foarte cunoscute spectatorilor, dar ale căror nume nu pot fi reținute niciodată, filmul dela Scala are multe părți amuzante dar și multe „lungimi" plictisitoare.

●

„Capitolul" ne-a prezentat un nou film al fraților Ritz. Spectatorii au râs ca de obiceiu la neghiobiile acestor trei frați, dar cred că au avut de astă dată dreptul să se întrebe: „Și altceva". Căci și ca sportivi, frații Ritz nu au oferit alceva spectatorilor decât nebunia lor obișnuită. Și, trebue s'o spunem, e cam puțin, odată ce suntem la al cincilea film al lor și mai ales la unul în care au roluri mai mari. De exemplu, n'am văzut încă în nici-unul din filmele fraților Ritz, exteriorizată vre-o stare sufletească. E ceva chiar atât de greu? Ar putea să ia exemplu, frații Ritz, dela Laurel și Hardy. Incolo, filmul ni-i prezintă pe americani, sub înfățișarea de studenți, cari preferă câștigarea unui campionat sportiv, reușitei la un examen. Nat Pandleton are un rol foarte amuzant și chiar, oarecum, uman. Joan Davis, ni s'a părut și ea, ca și frații Ritz, epuizată. Ceilalți interpreți sunt tineri și simpatici.

●

Filmul dela **„Trianon"** se numește **„Groază în Peking"**. E unul din acele filme în care e vorba de camaraderie pusă la încercare în fața unui amor. Bine înțeles, până la urmă se recurge la un compromis, unul din camarazi, cel mai inutil, murind. Filmul în general e curat lucrat, și are un ritm mai lent, deoarece e german, și nu american. O notă originală în film o constituie cearta celor două ordonanțe, provocată de un conflict între superiorii lor. In orice caz, aceasta e partea cea mai reușită a filmului, izbutind să ne redea mentalitatea soldatului. Acceptabil interpretat de Gustav Fröhlich și Peter Voss, filmul poate place publicului, mai ales prin ultimele lui scene într'adevăr palpitante. Amuzantă e intenția regisorului de a reda „atmosfera locală" printr'o cămilă care este trecută cu ocazia fiecărui exterior prin fața obiectivului.

●

Prost sincronizat, cu un scenariu revoltător de banal, jucat obositor de Gita Alpar, filmul dela **Aro.**

Doar Neil Hamilton, june prim simpatic, încearcă să salveze ceeace mai poate fi salvat.

TRAIAN LALESCU

PRODUCȚII DE CONSERVATOR

Film cu dragoste, maeștri și absolvenți

de NEAGU RĂDULESCU

MOLIERE E CALIC ȘI NU INVITA PE NIMENI LA MASĂ

Din culise dă buzna în scenă Angela Giurgiuman. Se agită, fuge, târăște după ea o păpușe. Hop și Drondoi Ion.

Angela Giurgiuman

Nu prea merge. Cască și onorata comisie și actul trece repede, că Giurgiuman în afară de un nas puțin fotogenic, nu prezintă altceva.

Se schimbă decorurile, se pun plăcile bârfelii.

— Să se mărite dragă, nu să facă teatru!

(Și eu sunt de aceeași părere).

In „Cadavrul viu" Drondoi are câteva accente bune. Damian dela „Liga Culturală" care a jucat și el același rol, mâraie:

— Mă pastișează măgarul.

Intre timp sala s'a mai onorat cu două trei personalități.

In loje a apărut monoclul d-lui Ion Marin Sadoveanu și nasul ascuțit ca un plisc vulturesc al rectorului Nona Ottescu.

Capul bucălat și ca o bucată de tortă nemțească al d-lui P. Comarnescu e în primul fotoliu.

Profilul d-nei Lily Carandino face furori.

— Cine o fi asta dragă, — se întreabă mamele — parcă ar fi din jurnal.

Trece la rând clasa d-lui Soreanu.

Wally Nicolau

In „Indrăgostita" și în „Suflete tari" o singură surpriză: Al. Alexandrescu.

Partenera sa Jeny Voinescu nu-i poate ține cadența deși are un cap de scenă și două brațe din cel mai curat fildes.

In pauză d. Camil Petrescu și Marietta Anca îl felicită pe tânărul interpret al „Sufletelor tari". Mai mult: îl invită și la masă. Fapt care deslănțuie furia celorlalți.

— Pă tine cine o să te invite Beligane? Molière?

— Lasă frate Vărăștene că facem un Herdan.

Maeștrii, între timp s'au risipit prin loji. In loja directorială a rămas numai madam Bulandra. Majestuoasă, elegantă.

Se uită din când în când la ceas. N'a venit Tony.

Și cortina se ridică din nou cu „Vreau să trăesc".

Jenny Tănăsescu

Jeny Tănăsescu e drăguță. Atât. Wally Nicolau tot cam atât și Al. Demetriad nu e în rol.

Rudele pleacă fără flori și grăbite că li s'a făcut foame. La ieșire cei cari au jucat primesc felicitări colegiale.

— Bravo Giurgiuman! Admirabilă.

— Să ne trăești Jeni! Bine.. Nici nu mă așteptam.

Și în spate aceiași.

— Ce catastrofă Giurgiuman!

— Oribilă Jeny Voinescu. Salve, la trei, la casa Filotti.

A RĂCNI, RACNIRE

Trei.

Același decor. Aceleași buchete. Doar rudele s'au schimbat.

D-na Filotti are trac.

Tot „Suflete tari". De astădată însă cu Nutzi Dona și I. Dumitrescu.

Maestrul Manolescu e numai ochi.

D. Livescu n'a mai venit, că doarme după masă.

Prin sală, fiindcă e răcoare și n'au avut ce face, s'au rătăcit și câțiva actori dela Național.

Cortina.

Nutzi Dona expune o toaletă scumpă și un corp de Salomee.

Apoi deodată răcnește.

Timbru vulgar, atitudine vulgară.

Glasul: bătaie cu tingiri într'o bucătărie.

Maestrului Manolescu îi scapără ochii.

Și Nutzi Dona continuă să-și muște buzele, să ridice sprâncenele, să înghită în sec și să răcnească.

Are plămâni.

Dumitrescu pe lângă ea e un pițigoi alături de-o găină.

Urmează „Of! Femeile" un act în care se relevă Clou Theodosiu (cea mai bună apariție dela clasa Filotti) se remarcă deasemeni Aura Rădulescu (uneori prea multă șarjă) într'o soacră cicălitoare și Floria Niculescu dovedește oarecare temperament.

Capul și rârâitul lui Nicolicescu evacuează în schimb încet, încet, sala.

In „Hai să fim fericiți", Nutzi Dona reușește să șteargă puțin impresia de vulgar trombon din „Suflete tari". Nu același lucru se poate spune și despre Nicolicescu a cărui apariție stârnește în sală discuții de felul acesteia.

— Bine dragă, când îi primește la conservator nu dau examen? Nu e un concurs?

— Concurs? Moft! Inveți și tu o poezie și dacă o știi pe dinafară ai intrat. Știi? n'ai voie s'o citești. Pe dinafară.

A FOST ODATA

Ruy Blas.

Costumele de epocă sunt largi. Flăcăii noștri sunt tineri și trași prin inel. Pe obrajii lor aspriți prea puțin de tăișul briciului, bărbile sunt neverosimile. Unuia chiar a început să-i lunece într'o parte. O ține cu palma bine să nu se facă de râs.

Vor să fie gravi, să aibă prestanță. Silința asta a lor place. Reamintește oricui teatrele copilăriei.

Cearceaful furat cu pași tiptili din garderob, frânghia de rufe tăiată pe furiș, hainele croite din foiță și actorii toți au săbii de lemn și bărbi de câlți.

Teatrele din fundul curților, ascunsă între doi cireși sau prin magazii. Teatrele în cari am jucat probabil toți când aveam pantaloni scurți și nu prea știam tabla înmulțirei. Iată de ce mi-a plăcut cum declama I. Dumitrescu.

ȘI CALVARUL CONTINUĂ

Două zile de teatru. Două zile în care urmărești viitoarele dive, ți se deteriorează timpanul și nu mai ai poftă de mâncare. Intoxicat de teatru pentru un sezon întreg.

Dacă se mai întâmplă să suporți în fotoliul din spate și ifosele unei actrițe care a terminat conservatorul și a spus două cuvinte la „Regina Maria" sau „Comedia", te îmbolnăvești subit și de nervi.

— Hm! n'au rutină copiii ăștia!

— Noi când am dat acum un an producția!

— Las'că suntem informate...

— Informații d'astea....

— Te rog până aici.

— Ei taci. N'am voe să vorbesc? Știi că ești nostimă! Ai dus și tu de două ori tava la „Regina Maria" și faci pe vedeta.

— Să-ți fie rușine.

— Ba ție!

Din loje maestrul Manolescu, se încruntă fioros — tocmai la producția clasei lui s'au apucat nebunele să se ciorovăiască?

Trec „Gaițele" (bine Angela Costache, Pascal Marco și Tr. Vărășteanu) place în „Romanța" jocul lui Suzi Lara și Ion A. Manolescu și în fine trebuie să apară Madeleine Andronescu în „Dama cu Camelii". Nu știu cum a fost vedeta lui Sică Alexandrescu.

Am aflat mai târziu că purta un malacov impresionant și că I. A. Manolescu l-a jucat pe Duval tatăl cu țăcălie și plete albe. Mai în rol ar fi fost desigur în Armand. Dece să flirteze cu Madeleine numai în „Fata dela Garderobă" pe Calea Victoriei și în luna București? Publicul l-ar fi vrut și pe scena Națională.

VALSUL DIN URMĂ

Ultima clasă.

Mă închin.

Bine că a dat Dumnezeu.

Madam Bulandra e în formă. Nu ca boxeurii, adică la punct cu pumnul și antrenamentele, ci are altă pălărie, altă floare la piept. Ca pentru producția elevilor ei.

Alături, în picioare, Făt Frumos — Tony.

Polifem.

Livezeanu, interpretul principal, știe să spuie versuri.

Apare și prima fată a d-nei Bulandra, Cella Dima, și alături de ea, croit parcă din caș, cu o piele de leopard în jurul trupului, Tarzan, molâu, G. Bulandra. Scena de dragoste e bună. Din fund răbufnește spart un glas.

Cella Dima

— Cred și eu, ăștia se iubesc de-adevărat!

In „Prometeu" impresionează vocea de buhai a lui Ion Ion, voce pe care interpretul nu știe s'o întrebuințeze. E apoi stângaci, se mișcă urât în scenă.

Cella Dima în „Indrăgostita" e inferioară lui Jeni Voinescu și G. Bulandra deplasat și prost grimat.

Scapin relevă talentul de comedian al lui Al. Clonaru.

Al. Clonaru

Tânărul elev — acum absolvent — joacă degajat deși câte odată cu nuanțe artificiale. Șmecherul Scapin al lui Moliere e redat cu multă vioiciune și cu un debit verbal pe care ar fi gelos chiar și un actor rutinat.

Tot în „Scapin" trebuie subliniat bătrânul lui Radu Beligan, alt tânăr cu frumoase calități scenice și temperament teatral înăscut.

Scurtă dar admirabilă — apariția lui Ion Ion — într'un personagiu grotesc. Urmărind linia aceasta Ion Ion ar putea da mai mult decât în „Prometeu".

Radu Beligan

O adevărată și neașteptată creație și reușit G. Bulandra în Ștefăniță Vodă și Livezeanu în Hatmanul Arbore.

P. Mazilu n'a putut scoate prea mult din „Gringoare" fiindcă nu era indicat pentru rol. Ar fi mers cu mai mult succes în altceva. Spune frumos versuri.

După „Gringoare" rudele mai așteptau ceva. Se obișnuiseră și dimineața și după masă cu teatru. Și unde mai pui că și fără cheltuială.

Cortina însă n'a mai catadicsit să se ridice.

Producțiile s'au terminat și din loji au dispărut maeștrii. Sincer scriind trebue să recunosc că d-na Bulandra a prezentat cea mai bună clasă (deși dânsa nu mă agreează fiindcă îi fac totdeauna nasul mare în caricatură).

JOS CORTINA

In piața Teatrului Național, nu mai e nimeni. Ușile sunt oblonite. Nu mai bate nici o cucoană în ele să le deschidă.

Anul ăsta s'au terminat producțiile. Doar o floare a rămas ca amintire pe trotuar, scăpată probabil dintr'un buchet și în ziare or să apară câteva notițe.

Cum vor jumuli ziarele dela chioșcuri, interpreții!

— A scris despre tine?

— Despre mine e ceva?

— Cum? Nimic?

Conservatorul a dăruit teatrelor din România asta mare alți absolvenți. Alte diplome, Alte ifose.

N'am văzut într'o producție care a durat cât o expediție la Pol, nici un element excepțional. Meritos da, dar excepțional, nu.

Totuși, mâine sau poimâine absolvenții noștri vor lua cu asalt direcțiunile teatrelor.

— Dați-ne de lucru! Vrem să jucăm! Ne țineți la naftalină!

Unii vor izbuti, deși n'au nimic comun cu scena, alții nu.

Lupta va fi tristă, agrementată poate cu foame și glorie puțină.

Riscurile meseriei.

— Curaj Moissi!

— Noroc Bassermann!

CHESTII...

Cine nu-l cunoaște pe *„omul poliglot"*?

El este omul reprezentativ al unei generații crescute în crezul cinematografului și al romanului polițist, este personajul cel mai des întâlnit în marea îmbulzeală a semi-docților și a pseudo-intelectualilor din ziua de azi.

„Omul poliglot" este tânăr și îmbibat până la saturație de ifos exotic.

„Știe" să vorbească franțuzește sau germana, câteva frânturi de englezească dubioasă și merge pe stradă cu capul gol.

Vocabularul lui, împestrițat veșnic cu aceleași fraze-șablon, constitue un adevărat ghiveci linguistic internațional.

„Poliglotul" autentic și-a „pus la punct" până și îmbrăcămintea. El poartă deobicei cămăși zăbrelite cu dungile unor culori violente, pantaloni de golf, ciorapi albi și pantofi cu limbă dantelată (gen made in Swiss).

Ca să-și completeze „aerul" de gentleman veritabil, „poliglotul" de cursă lungă e prevăzut în colțul gurii cu o pipă turtită și cafenie, care i se înfige sub buza superioară, lăsată cu nonșalant dezgust în jos.

Vorbele, sau mârâielile vocale pe cari le emite la anumite ocazii, i se scurg înnodate și avariate dealungul pipei, căpătând aspectul acustic al unui autentic accent anglo-klaxon.

„Poliglotul" te salută cu mâinile în buzunar, bâzâindu-ți din nas și printre măselele încleștate, un compătimitor *„good-morning"* și te părăsește rumegându-și pipa și spunându-ți galeș *„good night Baby"*.

„Poliglotul" e totdeauna foarte ocupat, chiar când treaba lui de căpetenie e să contemple cu o filozofică neînțelegere, conținutul unui pahar cu „whisky and soda" (N. R. — a nu se citi „skoda", care e o fabrică de sifoane ceva mai complicate).

Dacă îndrăsnești să-l clintești din profunzimea gândului său absent, domnul Poliglot o să-ți răspundă cu o semiindignare molatecă: *„...o! lasă-mă dragă în pace! I am very busy!"*.

Cât despre doamna Poliglot, te va lămuri, privindu-și cu duioșie partenerul: *„așa e el, darling, very charming!"*.

Dar domnul Poliglot, care-ți strigă din depărtare *„all right, șefule!"* și-ți mulțumește când îl cinstești cu un șprit spumos spunându-ți cu glas dulce *„thank you so much"* știe câteodată și franțuzește.

Atunci și-a schimbat înfățișarea, și când te prinde într'o „șuetă 100%" nu te slăbește până nu te lămurește definitiv asupra capacității lui spirituale.

Iți va spune astfel, vorbind lătăreț și cu încredere nețărmurită în el: *„j'ai venu à la lune de Bucarest pour voir si c'est comme ça de terible comme on m'a dit à Țurloaia"* adăugând la sfârșit, că face sacrificul ședерii în Capitală *„car vous savez, le visaje mince, avec de l'argent se tient..."*.

Cât despre consoarta distinsului „om poliglot" trebue să mărturisim că e la înălțimea (intelectuală) a soțului său.

La un „bridge" sau „five o' clock" îți va mărturisi sorbindu-și ceaiul cu vârful buzelor: *„știi, ma șer, mi-am luat eri un șapou șarmant"* și ca să te convingă adaugă cu nevinovăție: *„parole d'honneur, dragă!"*.

Dar cuibul acestor perle linguistice este masa de familie. Acolo, până și odraslele cele mai proaspete, trebue să-și deschidă pliscul în graiuri streine. Și cum părinții sunt mai accesibili, în multe cazuri, în timpul mesei, copii cari pun în practică adagiul „time is money" își desfășoară aci marile lor acțiuni strategice de „tapaj" financiar, Impodobindu-și vocabularul cu stâlceala ultimelor frânturi prinse la cinematograful din colț, cu reclamă luminoasă.

Părinții satisfăcuți de „progresele" progeniturilor lor, își deschid atunci cu seninătate pungile, în timp ce mamele umflându-se în gușe cu un aer de atotprotectoare cloști, șoptesc satisfăcute: *„C'est comme ça, Mitică, que je sais eduquer mes enfants, car tu sais bien,... ich bin so poliglotă, franzeusich, deutch und pian..."*.

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA MĂRUNTĂ

MĂȘTI

romanul Majestății Sale Regina Maria, din care am publicat un fragment în numărul trecut al revistei, a văzut lumina tiparului, în editura Socec.

Tălmăcirea românească, deosebit de îngrijită, se datorește doamnei Margareta Miller-Verghy.

D. GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU

a strâns, nu de mult, o seamă din articolele d-sale, apărute în diferite publicații, într'un frumos volum tipărit de harnica editură a Fundațiilor Regale: „Mărturii în contemporaneitate".

In cartea d-lui Zamfirescu plutește un duh de sinceritate care face lectura pasionantă. Bine documentat, autorul știe să se ferească însă de rigiditatea savantlâcului pompos.

Primul capitol, **Mască pentru mască,** evocă figuri ale teatrului românesc: Un Toni Bulandra necunoscut; Pentru Maximilian al generației sale; Victor Ion Popa, pur și simplu; Pentru viața lui Al. Davilla; Pentru memoria lui Al. Davilla; Nottara în eternitate și adevăr.

Câteva probleme de teatru sunt desbătute în cel de-al doilea capitol, **Drum nou prin ceață.** Intre altele: Repertoriu și criza teatrală; Teatrul contemporan; Formele exterioare ale crizei teatrale.

Adevăruri, ale altora și ale mele, al trilea capitol, rostește răspicat o întreagă serie de adevăruri, unele dureroase, în legătură cu scena: Eminescu, personagiu dramatic; Teatru pentru muncitori; Technica decorului; Destinul teatrelor naționale, ș. a.

Admirabile pagini de roman par a fi acele în care înfățișează pe directorul unui teatru provincial. Din păcate însă e pură și tristă realitate.

D. George Mihail Zamfirescu este împotriva dramatizării romanelor „cu totul inconforme" și argumentează just: „Romanul e pagină de analiză, spre deosebire de piesa de teatru, care aservește valorile analitice celuilalt imperativ: dinamica.

Prin urmare, ceea ce ar trebui să ne preocupe, în dramatizarea unui roman, ar fi traducerea valorilor analitice în dinamică scenică. Dramatizând vom realiza — alături de valorile analitice ale romanului — valori dramatice corespondente".

Intrucât se cere celui ce dramatizează „un efort efectiv de creație", el „a preferat întotdeauna și va fi bucuros să-și transpună în textul unei piese, visul lui de o viață, sentimentele, gândurile și elanurile pe care le simte în el și ale lui".

Romanul este diformat astfel în chiar tema sa inițială și rămâne să constitue un motiv de inspirație doar.

Dintre articolele cari alcătuesc al patrulea ciclu, **Popasuri,** se desprinde „Cronica, criticul și studiul de estetică dramatică". In el, d. George Mihail Zamfirescu, constată lipsa unei serioase critici dramatice românești.

După ce vorbește despre felul cum ar trebui făcută cronica dramatică, în legătură cu cel de al treilea congres internațional al teatrului, domnia sa arată, că la noi, cronica dramatică este lăsată în sarcina gazetarului, care, fatal, în scurtul răstimp ce-i stă la dispoziție nu o poate face decât gazetărește. De aceea singura critică dramatică valabilă, constructivă, ar fi aceea făcută în reviste, aci lipsind influențele externe și de moment.

„Mărturii în contemporaneitate", în afară de valoarea literară a scrisului d-lui George Mihail Zamfirescu este o carte de preț, prin aceea că pune în discuție numeroase probleme vitale ale teatrului românesc.

IN PROVINCIE

înflorește o bogată literatură, în mare parte necunoscută Capitalei. Apar reviste serioase, ce au de înfruntat piedici multe, dintre cari nu cea mai neînsemnată este indiferența publicului.

Revista „Pagini Basarabene" de pildă ne-a impresionat prin ținuta sa literară și tehnică.

Socotim ca o datorie să revenim asupra acestei frumoase reviste și o vom face cu deosebită satisfacție în numărul viitor al „Universului Literar".

PRINTRE

revistele provinciale sunt o seamă de publicațiuni literare ieșite din cercuri școlare.

Am pomenit în câteva rânduri de „Orizonturi", revistă a asociației profesorilor secundari din Galați, apărută sub atenta îngrijire a neobositului profesor Ioan St. Botez.

Apar, deasemenea, în orașele de provincie, o mulțime de reviste ale elevilor de liceu, dintre cari câteva vădesc promițătoare calități literare.

La Roșiorii de Vede, elevii liceului „N. și I. Anastasescu" scot revista „Mugurași".

Vom cita dintre tinerii săi colaboratori pe: Gornescu A. Anton, Roceanu I. Alexandru, Pencea Const., Adâr M. Gheorghe, Lețu Mircea, Dumitrescu N. Anton, prozatori, iar dintre **poeți:** Popescu C., Florescu M. Anghel, Popa I. Marin, Șuruianu Teodor, Rădulescu I. Iancu, Cristea Lucian, Sfințescu D. Emanoil.

Preocupările literare ale acestor tineri sunt cu atât mai demne de semnalat cu cât întărirea mușchilor dela picioare și bătaia organizată între patru frânghii sunt, pentru mulți din tânăra generație, preocupări unice.

UN

mare rol în domeniul dirijării lecturii școlarilor este rezervat antologiilor. Până acum însă ele erau făcut cu alte scopuri decât acela de a servi cititorilor.

Antologia d-lor Const. Bondescu și D. Mărăcineanu, concepută după un plan vast, este prima care răspunde menirii sale.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938

19-1938

ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 19
SAMBATA 25 IUNIE 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Gravură pe lemn din anul 1420 (Bibiloteca din Berlin)

Sentimentul primitivilor

de OLGA GRECEANU

Intâlnești uneori, în Germania și Italia, în muzeele catedralelor refăcute după Renaștere, tot ce se găsea acolo înainte de această epocă. Resturi de coloane cioplite, cadre de icoane, obiecte de idolatrie, mici statuete, cupe gravate cu scene biblice, manuscrise ornamentate, ștofe zugrăvite, lemne sculptate, toate la un loc amintind o atmosferă nespus de plăcută și de înduioșătoare, când nimeni nu știa nimic, când fiecare făcea cum îl tăia capul, prin urmare așa cum simțea, așa cum înțelegea, așa cum vedea el.

Fericită vreme, când meșteșugul nu era prima calitate în artă; fericită vreme, când artiștii avea încă ce spune, erau în căutarea unei realizări, se frământau pentru o reușită, pentru o etapă câștigată. Fericită epoca artistică dinainte de 1450, înainte ca Guttenberg să-și fi tipărit prima Biblie.

Intre anii 1400 și 1450 a fost cea mai desăvârșită contopire între sentiment și realizare, cea mai adevărată epocă de creație artistică, de inovație proprie, cea mai netăgăduită producție individuală, consecință directă și necăutată a unui sentiment lăuntric.

Pictorul care a trăit între anii 1400 și 1450, departe de școli, teorii și formule, a putut ajunge la o neasemuită desvoltare a facultăților lui sintetice; de aceea, încercările lui din muzeele catedralelor sunt o bogăție estetică fără sfârșit.

Nici una din Răstignirile „cultivate" ale Renașterii, nu poate să aibe emoția acestor două Răstigniri gravate pe lemn, una în anul 1420, alta în 1430.

Toate capetele sunt urâte, disgrațioase, strâmbe, neproporționate, trupurile frânte, trăsăturile aspre; în schimb însă, dramatica scenă a răstignirii Fiului Domnului, e simplă, redusă, ca o gândire concentrată, complet lipsită de vreo argumentație oratorică. E o idee, așternută nedibaciu, departe de minciuna imitației vieții, departe de o banalitate de volum și real, departe de pretenții de adevăr. Ideea e singură, neîmbrăcată în artificii. E puternică prin structură.

Noi, pictorii de azi, știm prea multe, am învățat prea multe în ultimele cinci veacuri, ca să nu acuzăm pe primitivi că nu știau nimic, și să nu contemplăm

(Urmare în pag. 2-a)

Gravură pe lemn din anul 1430 (Biblioteca Națională din Viena)

Romanul românesc

VIII

Subiectul romanului, despre care am amintit numai, în unul din ultimele numere ale revistei, trebue să fie la rândul lui, una din preocupările de căpetenie ale romancierului. Din alegerea lui mai mult sau mai puțin potrivită decurg cele două defecte în deajuns de simțite: minuțiozitatea excesivă a analizelor psihologice și insuficiența plastică, evocatoare, a cadrului.

Pentru că este inerent unui roman cu subiect rău ales, nesemnificativ, să cadă în vreuna din greșelile amintite. Cel care tratează un astfel de subiect, se vede nevoit, spre a înviora creația sa, să întrebuințeze surogate de valori, contestabile ca atare.

Pentru a evita acest inconvenient, ale cărui urmări le-am arătat în unele din articolele precedente, subiectul trebue să alcătuiască o chestiune fundamentală în preocupările literare. El are menirea să ridice valoarea operei, chiar dacă nu este perfect scrisă. De câte ori nu avem prilejul să auzim observația: „Păcat că e prost scrisă, altfel e plină de idei bune", fiind vorba de una sau de altă producție literară.

Subiectul se răsfrânge asupra întregei opere. El dă naștere, în general, caracteristicei operei și tot el propune diferențierea de atât de mare importanță, în artă pentru artă și artă cu tendință.

Subiectul nu poate fi orice fapt banal. Dacă cineva a avut o decepție, pe tărâm sentimental spre pildă, sau dacă află vreun fapt frizând tragedia sau comicul, nu înseamnă numaidecât că poate scrie un roman întemeiat pe acel fapt.

Romanul trebue să fie semnificativ, să cuprindă fapte mai interesante, mai demne de relevat. Numai când scriitorul are un talent atât de mare încât își poate permite prelucrarea oricărui fapt, spiritul, temperamentul lui îmbrăcând restul cu lumină, se poate admite alegerea unui subiect simplu, simplist mai bine zis.

Părerea cunoscută a lui Voltaire, pe care am mai amintit-o și alte ori, are, cred, valoare numai în cazul unor scriitori talentați. De altfel, și autorul ei a afirmat-o în urma experienței lui personale, care evident a fost a unui om de geniu.

Talentul permite alegerea unor subiecte banale. Dar cum el este o floare rară... alegerea unui subiect e mai bine să formeze cadrul unor preocupări speciale, amănunțite, pentru a da scrierii un element puternic, viguros, în stare să înfrunte vicisitudinile vremii.

VICTOR POPESCU

Vizitați expoziția Grigorescu

Vizitați expoziția Grigorescu! Acum, la o sută de ani odată, s'a strâns la un loc, în sala Dalles, cel mai mare număr de tablouri ale pictorului. A fost un caz excepțional, festivitatea centenarului, — care a făcut cu putință acest lucru. Și după multe, multe greutăți.

D. Virgil Cioflec, ales de Academie să organizeze expoziția centenarului, singur cunoaște cât de mari au fost greutățile strângerii tablourilor. Nimeni nu voia să le dea, nici instituțiile și cu atât mai puțin particularii.

Cum să se despartă de obiecte atât de prețioase? Să le lase să iasă din casă, să înfrunte iarăș riscurile circulației în public? etc., etc. Temerile erau mari și rezistente, desigur, fiindcă toate veniau din prețuirea capodoperelor. D. Virgil Cioflec a procedat totuși cu mult tact, a dat toate asigurările posibile, materiale și morale — expoziția se alcătuia sub girul Academiei Române, — și a isbutit să strângă, de pe unde se aflau, peste două sute de tablouri, cari pot fi văzute în sala Dalles. Pe acestea trebue să le vedem! E unicul prilej de a lua contact cu opera marelui pictor, contact real și emotiv, cu atât mai trebuincios cu cât opera a intrat în legendă, și am început să vorbim despre ea, ca despre o existență în spirit, de dincolo de spațiu.

Pictura lui Grigorescu este un bun național. Toți o privim ca atare.

E specificul românesc, lumina cerului nostru, tihna satelor, reveria vegetală sau duioșia animală, dragostea și sensibilitatea autohtonă, în cadrele naturii, — toate acestea într'o expresie pură, atotcuprinzătoare. E tot ce știm despre Grigorescu, și repetăm din gură în gură, unul de la altul, fără controversă și fără control. Și ce este mai grav, o și scriem. Nu există purtător de condei care să nu fi scris, sau să nu fie tentat să scrie ceva despre Grigorescu! Scrie fără să fi văzut tablourile, și chiar fără să fi citit cine știe ce despre ele! Și nimeni nu se jenează, nu socotește că săvârșește un lucru nepermis!

Doar Grigorescu este specificul național în plastică, este peisagiul românesc și viața rurală, cum să se interzică să scrie despre el cui îi place?

Cu prilejul acestui centenar, cel mai mare și mai sincer omagiu adus pictorului este totuși expoziția alcătuită în sala Dalles. Fiindcă ea dă putința ca tablourile lui să fie văzute. Și nu putem omagia mai bine memoria artistului, decât mergând și contemplându-i în tăcere capodoperele, în cari se află ascuns geniul lui neschimbat în sine, dar totdeauna altul, de la generație la generație, și la fel, de la centenar la centenar.

Pagini necunoscute din Delavrancea

de DAN SMANTANESCU

Inainte de a-și începe colaborarea la frumoasa „Revista Nouă" (1888-1895) a lui Hașdeu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, sub puterea entuziasmului tinereții și a unei atitudini combative pentru deschiderea unui orizont sănătos în cultura românească, independent de critica sacro-sanctă junimistă, a scos o revistă săptămânală, care a scăpat cercetătorilor, nefiind menționată nici în „Bibliografia românească" a d-lui Gh. Adamescu.

Revista poartă titlul semnificativ de *„Lupta literară"* și primul ei număr are data 19 Aprilie 1889, cu mențiunea că „apare în toate Duminicile", director fiind *Barbu Ștef. De La Vrancea.*

Din nefericire, revista condusă de marele orator de mai târziu, nu a putul tipări, pare-se, decât două numere, numai acestea existând în biblioteca Academiei Române.

Din sumarul lor se vede că Delavrancea a avut dela început de întâmpinat unele greutăți. Astfel, în primul rând îi lipseau colaborările, firește cele care puteau conveni ideii de conducere și de atitudine a revistei. Pentru a umple această lipsă, o bună parte din pagini sunt acoperite cu frumoasa și sugestiva contribuție — mai ales criticistă — a lui Delavrancea care, spre a nu lăsa să se creadă că „Lupta literară" e o revistă personală, iscălește cu încă două pseudonime, puțin cunoscute, și nemenționate în bibliografii. Aceste peudonime sunt: *Fra Barbaro* și *Minuchio.*

In al doilea rând, revista apărând odată cu primăvara, se pare că nu a prins îndeajuns, iar truda singulară a lui Delavrancea, care întrunea atribuțiile redacției și administrației, desigur la el acasă, în strada Covaci 14, nu putea acoperi toate nevoile unei reviste prețioase, în format mare și în plus costisitoare.

Apoi, numele său nu erà destul de bine cunoscut de contemporani, deși încă din 1885 (apud Adamescu) scosese volumul de nuvele *„Sultănica"*, colaborase cu cronici teatrale și critice la *„Epoca"*, bucurându-se și de prețuirea lui Titu Maiorescu, care punându-l alături de Vlahuță, spuneà că „sânt dintre scriitorii cu talent ai junii generații". (Critice, III. 64).

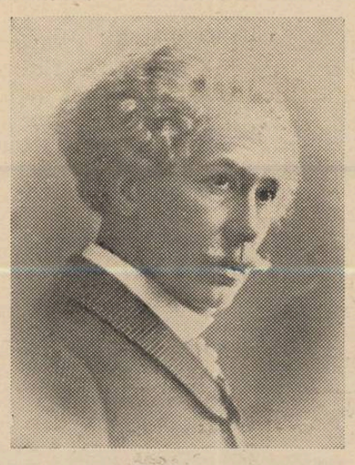

B. Delavrancea

Apoi, apariția la 15 Decembrie 1888 a *Revistei Nouă* a lui Hașdeu, având trecut în fruntea redactorilor pe *Barbu Ștef. de la Vrancea,* explică dispariția *„Luptei Literare"*, singura revistă pe care a scos-o Delavrancea.

Lupta Literară are același format ca și *Revista Nouă,* iar trei din colaboratorii primei, Vlahuță, Ispirescu și Delavrancea, îi regăsim chiar dela primul număr, în *Revista Nouă.*

La acest fapt se mai adaogă altele două, foarte importante, care explică identitatea de vederi dintre cele două reviste, precum și încetarea *Luptei Literare* și geneza *Revistei Nouă.*

Hașdeu, prezentând primul număr din *Revista Nouă,* cu „Un cuvânt înainte", ne dă această prețioasă relatare, care lămurește legătura ce vrem să o arătăm: „O ceată de tineri m'au rugat de a lua asupră'mi călăuzirea lor pe potecele cele anevoioase, adesea abia atinse, une-ori reu străbătute, mai totd'auna nesigure, ale literaturei române".

Prin urmare, sub imboldul unor tineri, cari nu puteau fi alții decât cei notați ca redactori, adică: Delavrancea, Al. Vlahuță și P. Ispirescu, Hașdeu a scos *Revista Nouă,* câteva luni după ce aceiași tineri, în frunte cu Delavrancea, făcuseră să apară revista necunoscută cercetătorilor, *Lupta Literară.*

Apoi, ca o confirmare a continuității dela o revistă la alta, este prezența unuia din pseudonimele lui Delavrancea dela *Lupta Literară,* și anume acela de *Minuchio,* cu grafia modificată în *Minuzio,* în primul articol cu care începe *Revista Nouă,* notița biografică *„Gheorghe Asachi"*, însoțită de desenul în peniță, atât de artistic, al marelui sculptor Ion Georgescu.

Incetând să apară *Lupta Literară,* desigur, Delavrancea, împreună cu bunul său prieten Vlahuță, au căutat prilejul unei noui manifestări literare printr'o revistă condusă însă de un om de mare prestigiu, și cu o atitudine alta decât a celor dela „Junimea"; a-

(Urmare în pag. 7-a)

CRONICA LITERARA

AUTORI ŞI IDEI

de CONSTANTIN FANTANERU

DAN BOTTA: Comedia fantasmelor

(Editura „Miron Neagu", Sighişoara)

In spaţiul restrâns al acestei cronici, vorbind despre noua operă tipărită a d-lui Dan Botta, *Comedia Fantasmelor*, vom încerca să-i expunem cât mai clar ideile, urmărind astfel, — pentru ce n'am mărturisi-o? — să fim în primul rând de folos cititorilor.

D. Dan Botta nu este un autor cu o circulaţie uşoară printre cititori. Plasma d-sale creatoare se află la un pol prea îndepărtat faţă de capacitatea obişnuită de asimilare a publicului. Caracterul d-sale de scriitor lucid, ordonat, clasic, preferinţa cultivată pentru universalitate, gustul unic al formelor garantate de imuabilitatea spiritului, întreaga d-sale structură raţională, echilibrată, luminoasă, se situiază pe un plan strein calităţii amorfe a publicului, în care nu circulă uşor de cât ceea ce îi seamănă. Dar, un autor ca d. Botta, se păstrează totdeauna în afară de contemporaneitate, şi datoria noastră este să-l înţelegem numai în lumina sa proprie. Ridicându-ne până la *turnul său de fildeş*, vom avea totdeauna de profitat. Vom căpăta o iniţiere, o dumerire în adâncimi, vom cunoaşte o fereastră nouă spre zarea spiritului. *Comedia Fantasmelor* este opera din turn, pe urma căreia putem profita. E vorba de un profit subtil, care se cere urmărit cu atenţie, până în consecinţele lui cele mai delicate.

Lucrarea este o piesă de teatru. Acţiunea se petrece la Roma, în plină Renaştere, având eroi pe Cesare Borgia, Lucrezia Borgia, Papa Alexandru VI Borgia, Machiavelli, pe Giulia Farneze, etc. S'ar crede o exaltare a epocii, o încercare de a dilata cât mai clară expresia umană a eroilor trecuţi sgomotos în istorie. Nu însă avalanşa de pasiuni, dorinţele aprige de mărire, de cuprindere şi dragoste, nu exaltarea oamenilor până la apogeul culturii şi al faptelor istorice, l-a preocupat pe d. Botta, ca materie de creaţie, ci o altă forţă, tot atât de umană şi de *etică*, dar aflată deasupra acestora, într'o altă erarhie. Intr'o operă de *gândire*, cum e *Comedia Fantasmelor*, închinată Renaşterii, nu putea fi neglijată importanţa dialectică a individualismului, aspectul revoluţionar al voinţei de geniu, al marei personalităţi. In centrul epocii stă străluminat de „dor", de „ardoarea pasiunei", însuşi Cesare, care spune : „Suntem fiii unui mare secol care ştie că viaţa, singura viaţă este aici. Tindem să făurim din ea un monument de artă, să exprimăm toate latenţele, toate posibilităţile sale. In vârtejul acesta, în acest vifor de emulaţie, de ambiţie, în această sete de imperiu e specificul timpului nostru. Imi place nespus. Admir bucuria cu care se moare. Se moare ca la un cântec. Ori tot, ori nimic, îşi spun cu toţii. Caracterul acesta de joc suprem, de ultimă carte, e admirabil. Are ceva genial, genial şi copilăresc. Nu vezi, în fruntea luptelor, a rivalităţilor noastre, sunt numai copii. Epoca marilor împliniri e la şaisprezece ani. Suntem într'un progres incontestabil".

Autorul ne atrage, între altele, stăruitor atenţia asupra faptului că Cesare este un adolescent. Până la 24 de ani viaţa lui se închee definitiv. Mai e încă un alt fapt caracteristic: înainte de a fi gonfalonier, — şef al armatelor Bisericii, prin care vrea să unifice Italia, Cesare a fost cardinal. „Eşti preot Cesare. Nu cădea în ispită. Ai ales crucea, resemnează-te". Ispita era „aut Caesar aut nihil". „Asta nu e lozinca unui cardinal. Asta e o vorbă nebună. Un geamăt al trufiei. E ceea ce Grecii numeau *hybris*, ceea ce tragicii greci puneau început al pierzării. Hybris deslănţuia tragedia"... D. Dan Botta concepe Biserica, din care a ieşit Cesare, ca pe deţinătoarea adevărului unic, a adevărului ecumenicitate, universalitate. Adevărul individual, al celui ce iese din ordine, din ierarhia cerurilor, este minciună, şi el atrage după sine pedeapsa, care vine sub aspectul ei de necesitate. „Când trufia învolbură lumea, înfrânge legile ei, acest principiu intervine. Ceea ce trufia înfrânge, necesitatea repară. E gestul în care zac principiile, armoniile lumii"... Singurul care are şi dreptul şi puterea ca să fie *Caesar*, să cucerească lumea în numele *Lui* este Iisus. Pentrucă el este logosul, adică ordinea prestabilită, „Lumina, lumina cea adevărată". Deaceea drama d-lui Dan Botta se termină printr'un imn, ale cărui cuvinte le îngână Cesare:

O Christe Princeps Pacifer
Mentes rebelles subjice...

Cesare nu fusese decât un rebel, ieşind din Biserică, încercând să unifice Italia şi să se facă stăpânul ei, numai prin puterea lui pământească, împotriva Bisericii.

Ridicarea puterii lumeşti peste puterea papalităţii, constituia rebeliunea împotriva erarhiilor, a spiritului, a ordinei prestabilite, care este mai presus de temporal, de istorie.

Iată cu ce admirabilă forţă dramatică exprimă d. Dan Botta, aceste idei :

„Cesare. Italia în spirit, patria, sufletul patriei, toate acestea sunt. Ce ne rămâne decât să le integrăm în materie, să le definim în fapte ?

Papa. Cesare, mă înfiori. Imi evoci necontenit Italia. Imi spui o seamă de

Dan Botta

cuvinte turburi : Italia în spirit, patria, sufletul patriei... Nu este altă patrie decât Biserica, alt imperiu în spirit de cât acela al Bisericii. Există hotare, dar ele nu despart decât pământ.

Cesare. Am şi eu ideile mele.

Papa. Ideile tale ! Dacă nu te-aş iubi cu patima cu care te iubesc, cu egoismul, cu orbirea cu care te iubesc şi mi-ar păsa mai mult de tine decât de carnea mea, te-aş trimite la rug, după Savonarola, ca să te mântui. Şi Savonarola avea ideile lui. Şi cine are ideile lui despre un imperiu în spirit, nu le are pe ale Bisericii. Acela-i un rebel, un demoniac, un individualist. Acela surpă autoritatea Bisericii, surpă ecumenicitatea. Savonarola avea Biserica lui, în care el, un excomunicat, săvârşea jertfa. Biserica este una şi capul ei nevăzut sunt eu. *(Lunecând aici pe aceeaş pantă a individualismului).* Ideile Bisericei sunt ideile mele. Eu sunt Cesarul, singurul Cesar !"

De fapt, singurul Cesar este Iisus, el, logosul, *saeculorum princeps!* Când papa afirmă că el este Cesarul, se dovedeşte şi el a fi un rebel, care „înfruntă ierarhiile lumii, ardorile lumii", ca şi fiul său Cesare. Doar *Astrologul* pricepe starea de păcat a vremii : „Suntem într'o cumplită decădere. Rătăcim într'un labirint al materiei. Tradiţia spiritului, firul luminos al Ariadnei l-am pierdut. Materia e mută de orice lumină. Oamenii moderni sunt îmbătaţi de întuneric. Din fantasmele născute în întuneric, fiecare îşi făureşte legi. Fiecare se dă de model al creaţiei. Ancorăm tot mai mult în materie, ne implicăm tot mai adânc în ea. Setea aceasta tragică de sensibil, dorul acesta apocaliptic de materie, materialismul acesta ne va pierde. E un timp de haos, un timp apocaliptic... vă bucuraţi că oricine poate ajunge orice. Că oricine îşi poate ridica fantasmele, propriile sale iluzii la treapta de adevăruri, de principii ale lumii. Contemplaţi ierarhia cerurilor, incoruptibila ordine". Indemnul de a contempla stelele, ca pe o mărturie a armoniei lumilor, îl dă deopotrivă, lui Cesare Borgia, şi *Umanistul,* când acesta îi declară !

Cesare : ...Tăria mea, bucuria mea, e asta : de a crede atotputernică iluzia, de a funda un sistem de armonii, un cosmos, pe o singură iluzie.

Umanistul: Atunci, monsignore, atunci lumea n'ar fi decât produsul propriei tale halucinaţii, un teatru, o comedie a fantasmelor. Dacă luminăţia ta admiră amăgirile mării, eu contemplu stelele, *(cu un pathos admirabil)*... aceste sentinele ale nopţii ! Ele spun limpede că te înşeli... că lumea nu e fum, nu e iluzie. Priveşte ! *(Cu un gest larg arată cerul. Intr'adevăr, pe înălţimile termelor, grupate două câte două, stele mari, fascinante s'au aprins !)"*

Am spus, la începutul cronicii noastre, că în primul rând vrem să fim de folos cititorilor, punând în lumină ideile fundamentale ale operei. Credem că acum ele au devenit clare. D. Dan Botta este un gânditor, unul din cei mai profunzi din câţi a avut literatura noastră. Imbrăcată în haina concretă a creaţiei poetice gândirea d-sale nu-şi pierde caracterul sistematic ci din ansamblul ei se desprinde o clară şi admirabilă viziune a lumii. In ea se află şi echilibrul etic, şi seninătate; şi dragoste de viaţă, şi împăcare cu moartea.

Perindarea prin faţa ochilor minţii, a fantasmelor individualismului Renaşterii, are o funcţie de purificare! A fost atunci o lume de rebeli împotriva ordinei şi armoniei, pe care *necesitatea* i-a pedepsit. Purificarea poate fi invocată şi pentru spiritele noastre de azi, ameninţate la fel, de besna fantasmelor.

Zi de împărţire de premii

de G. BANEA

Zi de împărţire de premii, zi de melancolie.

Aşa am simţit-o încă de când eram în clasa întâia primară. Directorul şcoalei mă striga pe nume, primarul târgului, un bătrân cu o pălărie „haut de forme" (eu îi ziceam **fundunoae),** îmi punea pe cap o coroană de merişor, sau cum îi spuneam noi în Dobrogea, de cimşir, îmi strângea mâna, pe când eu i-o sărutam pe a lui, îmi mai punea în braţe un teanc de cărţi, iar muzica — doi lăutari, Moş Costache Cobzarul şi Irimia — îmi cânta de trei ori un cântec scurt, din 4 note: do, mi, sol, do, do, sol, mi, do. Pe urmă treceam mai la o parte, tot în faţă, unde se alăturau şi ceilalţi premianţi.

Dar mama, care era pe aproape, începea să plângă de cum mă striga şi urma a plânge înfundat apoi, tot timpul. Acest plâns arunca cel dintâiu abur peste bucuria mea.

— De ce plângi, mamă? Iţi pare rău că am luat premiu? Mama însă plângea pentrucă era singură ca să se bucure, îşi plângea văduvia recentă şi apoi, ca să nu mă întristeze, îmi dădea un gologan mare, să-mi cumpăr „şechèr", adică acadele.

După masă mă duceam la via noastră pe care eu o păziam toată vara. In via care era numai la un kilometru de sat, mă suiam în cerdac, un foişor făcut de mine, în zarzăr bătrân, din câţiva haraci mai groşi, peste care aşternusem iarbă, făcându-mi în acest chip un fel de pat moale, la înălţime. Via noastră era cam la mijlocul unui şirag de vii, care ocupau toate o vale, ce ţinea din stânga dela munţii pitici acuma, munţi doar cu numele, până către Dunăre. Valea asta era ca o covată, o albie a vreunui fluviu în timpurile geologice. Aşa că în câmpul ce se întindea dela marginea târguşorului până la poalele munţilor care ne înconjurau ca o potcoavă, valea cu vii forma un fel de adâncitură în care te scufundai, de nu mai vedeai decât în spre munţi.

Aşa fiind, acolo mi-era urît ziua şi frică seara. Şi cerdacul mi-era ca un refugiu, adăpost ziua de şerpii care mişunau prin bălării şi prin şanţurile adânci ce împrejmuiau via şi seara de bursucii cu care mă speriase că ies din porumbişti, nişte măgădăi de băieţandri vecini.

Un timp îmi mai suna în urechi muzica dela premii şi mai stăruia parcă, întocmai ca un reflex, atmosfera de sărbătoare, în care fusesem un erou, dar, chiar aşa mititel cum eram, mă cuprindea din ce în ce mai puternic, un fel de nelinişte nelămurită, o părere de rău după sărbătoarea care se sfârşise prea repede, după lumea multă în haine de sărbătoare, acum când mă înconjura o singurătate şi o linişte desăvârşită.

Imi adusesem însă cu mine şi cărţile căpătate la premii. Mi-amintesc că în clasa întâia primară mi s'a dat o cărţulie colorată **Un fiu de rege,** povestea suferinţelor fiului lui Ludovic al XVI-lea şi alta **Piraţii lacului Nyanza,** cum se vede, foarte potrivite pentru mintea unui copil de cl. I primară. Sau o fi fost poate aşa literatura de atunci, **fin de siècle?**

Repede mi-am citit cărticelele mele şi pe urmă am trecut la cărţile ce luase ca premiu un frate mai mare al mamei. Nu doar că vreau să subliniez că am fost o familie de premianţi, pentrucă cine în ţara românească n'a fost premiant? Din cărţile unchiului meu mi-a rămas în minte una: **15 comedii** de N. Bogdan, din care una cu titlul **La drumul mare,** din viaţa tâlharilor de codru, mă nedumerea, pentrucă pe căpitanul hoţilor îl chema Ţurcanu, ca pe cel mai chiabur mocan dela noi. Mai mult îmi plăcea altă comedie **Azur Ilderim Aga,** de oarece numele turcesc îmi suna familiar în urechi, deprins cum eram cu turcii, din care aveam câţiva colegi de clasă.

Dar am epuizat repede şi cărţile familiei şi am început să mă mulţumesc numai cu ziare vechi. Băiatul poştarului care locuia pe uliţa ce ducea la vie, îmi dădea în schimbul strugurilor ce-i aduceam, câte un număr vechiu din **Universul,** dar nu mai mult de unu odată.

Acele foi le citeam conştiincios, pe toate feţele.

Astfel, **Universul** a fost cel dintâi ziar ce am cunoscut. Nu este de mirare, că atunci noţiunea de ziar era în mintea mea egală cu „Universul".

...După vreo 2-3 ani am descoperit şi **Universul literar,** la care plănuisem chiar odată, să trimit o schiţă. Dar m'am mulţumit numai cu intenţia. Dacă în urmă am aşteptat 20 de ani ca să mă hotărăsc să scriu o carte, puteam să aştept aproape de 2 ori pe atâta, ca să colaborez la **Universul literar!** De ce m'aş fi grăbit? N'am înaintea mea veşnicia?

In clasa I profesoară îmi fusese o poloneză frumoasă, bună şi blândă, care avea un glas dulce. Noi îi spuneam „domnişoară", dar ea era femeie măritată, cu 4 copii. In clasa II-a am avut altă profesoară, ceva mai aspră şi în cele din urmă două clase, un profesor. Premiile însă îmi veniau regulat, la sfârşitul lunei lui Cireşar şi cu acelaşi ceremonial, la care se adăoga regulat plânsul mamei şi impresia din ce în ce mai copleşitoare de tristeţe şi părere de rău, că totul se sfârşeşte aşa de repede. Mama strângea cu religiozitate coroanele, de făcuse cu ele un fel de panoplie, într'un perete al odăii de oaspeţi. Când a fost să se refugieze în 1916, sfâşiată de vestea morţii mele pe front, a pus între lucrurile ce aduna în grabă şi acele 4 coroniţe uscate sfarog acuma, deşi erau alte lucruri folositoare, care s'ar fi cuvenit luate. Trecând însă pe podul de vase ce se aşternuse între Dobrogea şi Brăila, o parte din calabalâcul refugiului s'a răsturnat în Dunăre şi cu el şi acele relicve dela premiile de demult. S'au dus şi cununile unde mă dusesem şi eu: „ pe apa Sâmbetei".

In cl. III, la sărbătoarea premiilor a luat parte şi profesorul de muzică, ce ne învăţa puţine lucruri despre notele muzicale, spre a izbuti să facă un cor la biserica noastră, cu noi. Profesorul de muzică ,atunci când m'a auzit strigat şi m'a văzut apoi încununat cu coroniţa de cimşir pe cap, s'a întors surprins la mine, unde mă aşezasem şi m'a mângâiat. El părea tare mirat, că băieţaşul atât de timid şi de tăcut la cor, este în stare să ia chiar premiu.

După asta urmau zile de vară, pustii, lungi, plicticoase, înnecate în tristeţea **de după premii.** Mai târziu am învăţat să pun şi un nume acelei stări sufleteşti: melancolie.

Şi tocmai târziu, la Universitate, citeam şi înţelegeam atât de bine versurile scrise de tristul Leopardi, în **La sera del di festa:**

...„E fieramente mi si stringe il core
A pensar come tutto al mondo passa,
E quasi orma non lascia. **Ecco è fuggito**
Il di festivo, ed al festivo il giorno
Volgar succede...."

De aceea, în fiecare an, mai ales în luna lui Cireşar, încerc aceleaşi simţiri: melancolia serii după ce s'a sfârşit sărbătoarea, chiar dacă de mult nu mai aştept nici un premiu.

Şi adevărat. „Mi se strânge inima, când gândesc cum totul trece în lume, de parcă n'ar lăsa nicio urmă".

Zi de împărţire de premii, zi de melancolie.

VASUL FANTOMĂ

Vas pur, crestat în fumul îndoelii,
Pe val de Nord stăpân te-ai legănat
Şi'n ritm se clătina un spânzurat
Cu gâtul prins în pânzele vântrelii.

Pe maluri aspre, aşteptări bretone
Te-au zămislit din viaţă şi din vis
Şi te-au cântat cu sufletul deschis
Speranţe reci în burguri teutone.

Poate-ai murit în golfuri fără nume
Şi 'n linişti clare mai aştepţi furtuni...
Sau mateloţi din depărtări aduni,
Să-i strângi pe bord şi să-i ascunzi
de lume...

Vas blestemat să porţi singurătate,
Pe mări pustii, în nopţi cu ceaţă grea,
Aştept mereu pe ţărmuri umbra ta
Şi puntea să-mi întinzi pe înserate.

In mantie de ghiaţă, la tribord,
Ca o fantomă-ţi voi veghea destinul
Şi prin tăceri vom spinteca seninul
Spre ţărmul alb al mărilor din Nord.

Ca un stindard al marelui catarg,
In streang de ură strâns, va flutura
Trecutul meu peste prezenţa ta
Şi beţi de viaţă vom zvâcni spre larg.

VINTILA HORIA

EU

In mine am şi piscuri şi abisuri :
Inalte creste de lumină şi de visuri,
Şi funduri de prăpăstii 'ntunecate —
Adâncuri de oceanuri sbuciumate...

Gânduri suave, cuget de seraf,
Dar şi de hoţ de drumuri şi zaraf...

Cu toate 'n mine să îmbină :
Tenebre şi lumină...

Sânt un ocean adânc, cu monştri stranii...
Dar şi Olymp înalt şi cu litanii !...

Tenebre şi lumini, le'mbin isteţ
Şi făuresc din ele nimicuri mari, de preţ,
Joc de hypnoze şi magie :
Subtila şi eterna Poesie...

DEM. BASSARABEANU

Sentimentul primitivilor

(Urmare din pag. I-a)

cu mândrie pogresul realizat între ei şi noi.

Progresul însă e numai în meşteşug ; pe când preţul adevărat al unei opere de artă, nu-l putem recunoaşte decât atunci când deosebim o sensibilitate a artistului, exteriorizată prin mijloace proprii numai lui. De la Renaştere până azi, noi n'am făcut decât să învăţăm diferite maniere de a ne exprima, diferite mijloace de folosit pentru exteriorizarea unei sensibilităţi, în aşa fel, că noi toţi, azi, ne exprimăm la fel, întrebuinţăm aceeaşi tehnică, aceeaşi paletă. N'avem fiecare un stil al nostru, aşa cum fiecare avem un mers propriu, o intonaţie proprie, un fel anume de a ne îmbrăca, de a privi lucrurile, un fel anume de a înţelege viaţa.

Suntem sinceri în toate acţiunile vieţii noastre ; viaţa însăşi ne-o potrivim după felul nostru de a simţi, dar când e vorba de artă, nu mai ştim să fim sinceri. E o calitate ce se pierde, pe măsură ce înaintează meşteşugul.

Primitivii însă, au această mare superioritate : sunt sinceri, sunt ei, şi nu-i putem imita.

OLGA GRECEANU

De vorbă cu d-na Alexandrina I. L. Caragiale

de ȘERBAN CIOCULESCU

Intr'una din frumoasele-i „Figurines", criticul Jules Lemaître, cu simțul său fin de moralist, a trecut în revistă variata caracterologie a văduvelor oamenilor iluștri. („Les veuves", în „Les Contemporains", Sixième série). Din capul locului, el observă că „Afară dacă este foarte bună, foarte simplă, foarte modestă, și când a iubit pe defunctul ei „pentru el însuși", — să nu credeți că este ușor rolul de văduvă a

D-na I. L. Caragiale

unui om mare sau a unui bărbat ilustru, ori a unui om celebru". Una din rarele excepțiuni, care fără să fi acaparat memoria, dar nici să se fi desprins de amintirea soțului ei, trăește de douăzeci și mai bine de ani în Capitala noastră și nimeni nu are cunoștință de existența ei retrasă. Este văduva marelui Caragiale. Am avut cinstea să-i fiu prezentat de către d-na Ștefania Paul Zarifopol, care i-a păstrat o devotată și atentă prietenie, după neuitații ani de ședere la Lipsca, când avea prilejul să se întâlnească foarte des cu familia Caragiale, stabilită la Berlin. D-sa, ca și regretatul Paul Zarifopol, a fost în intimitatea cea mai aleasă cu familia marelui scriitor și a rămas până astăzi, păstrătoarea fanatică a unui cult religios pentru „Herr Direktor" și „Frau Direktor". Așadar, prin bunăvoința d-sale, am cunoscut mai acum un an pe d-na Alexandrina I. L. Caragiale. Reporterul ocazional ar dori să fie mai la largul lui, decât îi îngădue împrejurarea și să poată împărtăși cititorilor săi uimirea cu care s'a aflat în fața unei persoane căreia vremea n'a adus nici o pustiire, în frumusețea mândră și nobilă, de meridională. Eram de altfel avertizat de distinsa mea însoțitoare, că d-na I. L. Caragiale, ca și gloria soțului ei, nu cunoaște jignirea aspră a timpului, că circulația sgomotoasă și haotică a Bucureștilor nu-i sperie pasul sprinten. De atunci încoace, o criză dintre cele mai primejdioase n'a isbutit să sdruncine organismul nedeprins cu boala, al gazdei mele de astăzi, care mă primește, abia întremată, spune d-sa, dar cu o vigoare de convalescentă, pe care i-ar invidia-o orice tânăr. Domnia-sa ascultă cu bunăvoință nesecata indiscreție a subscrisului și-mi răspunde la toate întrebările, cu o amabilitate desăvârșită.

— Doresc să împărtășesc cititorilor „Universului literar" câteva amintiri despre marele d-voastră soț. Știți că I. L. Caragiale a fost un credincios colaborator al „Universului". Casa „Universului" vi se deschide astăzi prin paginile „Universului literar". Ce ne-ați putea spune despre părinții, despre copilăria și adolescența lui Caragiale

DESPRE PĂRINȚII ȘI COPILĂRIA LUI I. L. CARAGIALE

— Jean îmi vorbea adesea despre tatăl său și despre mama lui. I-a iubit adânc pe amândoi; vorbea de mama lui ca de o icoană. A moștenit de la ea inteligența și înclinarea pentru muzică. Ea era brașoveancă, născută, dacă nu mă înșel Caraboas. A rămas văduvă în 1868, cu doi copii. Soțul meu a îngrijit de ea și de sora lui, Lenci, (Elena), luându-i cu sine la București. Sora lui era extraordinar de inteligentă, destul de urîtă, dar cu ochi nespus de mobili și sclipitori, ca și ai fratelui ei. Il adora și mă iubea foarte mult: a murit în brațele noastre, care alergasem dela Berlin; era în vârstă de 48 sau 49 de ani (1856—1905).

La întrebarea mea, d-na Caragiale adaugă că Luca avusese trei copii cu cea de a doua soție a lui, — un frate al lui Caragiale murise de mic.

I. L. Caragiale a fost un copil vioiu și svăpăiat: odată, la Ploești, pe când se scoseseră ferestrele din țâțâni, ca să fie spălate, el s'a distrat să le ia la țintă cu pietrele, spărgându-le pe toate. Povestea cu entusiasm despre institutorul său, Basil Drăgoșescu, dela care pretindea că învățase să scrie cum trebue și căruia spunea că-i e dator cu ce realizase.

DESPRE O MUZA A LUI EMINESCU

După moartea lui Luca, Jean și cu ai lui au stat câtăva vreme la verișoara lui, Cleopatra Lecca, divorțată de colonelul Poenaru.

Aci, o 'ntrerup pe d-na Caragiale și o 'ntreb dacă nu cumva Cleopatra Lecca a fost inspiratoarea versurilor „Pe lângă plopii fără soț".

D-na Caragiale confirmă. Cleopatra Lecca venea și la lecturile „Junimei", în casa lui Titu Maiorescu. Apărea grozav de vopsită și stârnea senzație. Eminescu aștepta mahmur, până ce ea își făcea apariția. Intr'o vreme, poetului îi cășunase că prietenul său i-ar face curte verișoarei și-l amenință cu moartea. Caragiale se străduia să-l liniștească și nu reușea fără greutate. Era un impulsiv, Eminescu.

CUM L-A CUNOSCUT D-NA CARAGIALE PE VIITORUL EI SOȚ

A venit la Teatrul Național, însoțită de câteva prietene, să asiste la o reprezentație cu Sarah Bernhard. Nu mai erau bilete, la cassă. In timp ce stăruiau pe lângă Alexandru Brăiloiu, secretarul, a intrat în birou I. L. Caragiale, directorul general al teatrului. Caragiale a ascultat surâzând doleanțele domnișoarelor de a fi îngăduite măcar la galerie, și le-a făcut plăcerea. Doamna Caragiale își amintește ca și cum ar fi eri, cum Caragiale a luat-o de braț, ca pe o veche cunoștință, ca să-i ajute să urce scările. Aci se intercalează o altă plăcută amintire a ilustrei văduve. Zărind pe o doamnă bătrână, care urca cu anevoe treptele spre galerie, Caragiale și-a lăsat tânăra parteneră de 19 ani și a oferit brațul venerabilei persoane. Studenții de atunci, sgomotoși ca și cei de azi, și care-și așteptase rândul, la locurile gratuite, făceau apoi comentarii impertinente, — când Caragiale, în antract, venea să vadă dacă aceea care avea peste câteva săptămâni să-i fie soție, era mulțumită de locul ei (anume, junii obraznici se prefăceau a se 'ntreba, dacă d. director general vine pentru doamna cea prea trecută sau pentru domnișoara cea de tot tânără). A fost, așadar, *le coup de foudre*. Fac reflecția, că, de nu s'a ales cu plăceri profesionale prea mari, în timpul direcției sale generale, oricum, și-a găsit tovarășa de viață.

ORĂRȘIA ȘI FAMILIA DOAMNEI CARAGIALE

La remarca judicioasă a reporterului, cum că doamna trădează o fizionomie și un temperament de meridională, d-sa rectifică.

— Bunicul meu era florentin, un De Castro. Era căsătorit cu o rusoaică și s'a refugiat, în timpul sbuciumelor

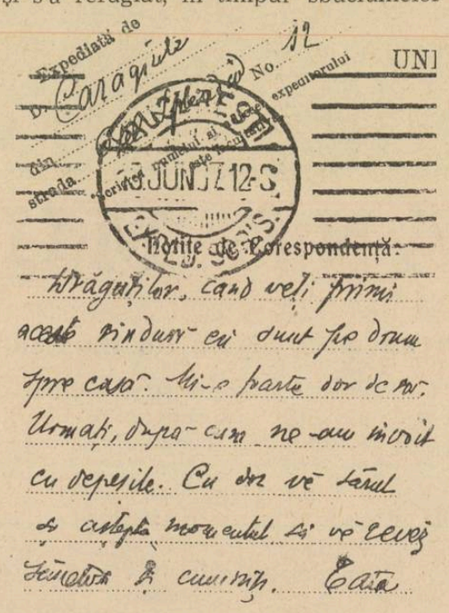

Carte postală trimisă din Berlin, de I. L. Caragiale, soției sale

din peninsula neunificată, la Constantinopol. O parte din frații și surorile lui au trecut în Rusia și s'au aliat cu familiile mari de acolo. Tatăl meu, Gaetano Burelli, a stat aproape 25 de ani în Franța, unde a urmat școala de Bele-Arte și arhitectura, luând diploma de argint ca laureat. A fost adus în țară de generalul Florescu și de principele Bibescu, după ce fusese un timp secretarul lui Lamartine, poate chiar în timpul Revoluției dela 1848. Aci la noi, a fost efor și restaurator de monumente istorice. S'a căsătorit cu o domnișoară Fălcoianu. A murit la adânci bătrâneți, în 1896. Il vizitam, dimpreună cu soțul meu, la moșia sa, de lângă Pătârlagele. Aci, Jean ședea ceasuri întregi de vorbă cu un țăran foarte ager, Cuțiteiu. (Acest Cuțiteiu trece direct, cu numele său, în nuvela „Păcat" — întrerup eu și doamna Caragiale încuviințează).

CARAGIALE IN FAMILIE

Jean a fost un desăvârșit soț și tată. Nu-i plăcea să mă vadă lucrând, cusând, sau văzând de ale casei. Era câteodată coleric cu prietenii, dar cât se poate de prevenitor cu mine și copiii. Până în ajunul morții, m'a ținut de rău să nu mă ostenesc cu lucrul de mână: pregăteam câte ceva, fiindcă trebuia peste două-trei zile să plecăm la Travemünde; era la noi și Cellica (Delavrancea); el mi-a cerut să las lucrul și să stăm de vorbă. S'a retras pe la 11½ —12 noaptea cu Lucky (Luca, fiul cel mic) și au mai stat de vorbă o oră-două. A doua zi de dimineață, n'am îndrăznit să-l scol de vreme, fiindcă îmi spusese că avea de gând să mai lucreze. L-am așteptat să sune, ca de obiceiu, cerându-și micul dejun. Când s'a întors Lucky dela Bismarckgymnasium, la 11½ dim., am intrat la el în odaie, să văd dacă s'a deșteptat. L-am găsit alunecat pe jos; era cu lampa dela căpătâiu aprinsă, cu jurnalul și ochelarii căzuți. Atunci mi-am dat seama de nenorocire; se vede că se prăpădise într'un acces de tuse, pe care-l auzisem, parcă pe la ora 6½ dimineața.

Își adora copiii. Bine că s'a dus — adaugă d-na Caragiale — înainte de a-l pierde pe Lucky (mort în 1922, în vârstă de 28 ani). Mie nu mi-a fost dat acest noroc.

Aci, d-na Caragiale își deschide inima, vorbind cu însuflețire de strălucitul Luca, copilul-fenomen, care compunea dela vârsta de 11 ani, stăpânea patru sau cinci limbi și era un cititor nesățios: de mic, pișcociul grăsuț, cerea să viziteze pe anticarii din Alexanderplatz și suia pe scări, să-și rupă nasul, nu alta.

— Ce am pierdut eu, când te gândești! așa bărbat, așa băiat.

Ascult cu emoție confesiunea văduvei și a mamei și caut să-i abat gândul prin întrebări de alt ordin. Dau însă, la aceeași rubrică, din nevoia de a fi mai strâns aci, decât în convorbire, cele împărtășite despre viața de familie a marelui Caragiale.

— Caragiale ținea să-și ascundă iubirea față de copii, dintr'un principiu formal de educație. Își manifesta cu sgârcenie sentimentul, printr'o mângâere furtivă, pe creștet. Idealul său de creștere era oarecum englezesc. Il găsea mai realizabil, și sub raportul instrucțiunii, la Berlin, decât în țară. Călătorisem împreună prin Italia, Franța, Belgia, Olanda și Tirol, până s'a hotărît să ne stabilim la Berlin, unde-l încântau ordinea, cinstea, curățenia, confortul.

DESPRE CATEVA METEHNE ȘI PASIUNI ALE LUI CARAGIALE

Cunoșteam din corespondența lui Caragiale cu Zarifopol, temperamentul sensibil la variațiile climaterice, ale marelui scriitor. Dar țineam s'o descos pe d-na Caragiale și în alte privințe, despre care spicuisem de aiurea.

— E adevărat, întreb cu sfială, că I. L. Caragiale era cam ipohondru?

— E foarte adevărat. Ii era frică de incendiu și de aceea nu frecventa cinematograful și ni-l interzicea. Nu-i vorbă, și la teatru, se temea de foc. Avea și fobia epidemiilor. Văzuse holera la București și se alesese cu spaima. Avea o frică grozavă de cancer, spunând că va muri de această boală, ca și mama și sora lui. In tren, tremura la gândul deraierilor. Când pleca pentru câteva zile în țară, eram înțeleși să-i telegrafiem zilnic, ca să fie liniștit că nu ni s'a întâmplat nimic. La Sinaia, odată, când întârziase telegrama de la noi, îi spunea lui Gherea că-l înnebunește nesiguranța.

Știind că marele ei soț nu se deprinsese tocmai bine cu limba germană, o întreb pe d-na Caragiale cum se descurca el la Berlin.

— Știa destul, din vocabularul uzual, ca să se 'nțeleagă atât cât trebuia. Se 'mprietenise cu toți furnisorii, dela mare la mic. Din câteva cuvinte, unite cu gesturi și mimică, se punea în unison cu toți. Cine-l cunoștea, spunea aceiași vorbă: „Ach, der reizende Mensch!" (Ce om fermecător!).

La Berlin, bucuria cea mare a lui Caragiale era muzica de cameră, cu pianistul Dumitriu, cu maestrul Barozzi, cu Cella Delavrancea, erau apoi concertele, pentru care se duceau cu predilecție la Lipsca, unde se întâlneau cu soții Zarifopol. Caragiale știa pe dinafară și fluera toate operele și simfoniile.

Scria foarte greu și numai noaptea. Se tortura scriind și simțea nevoia să-și verifice impresiile prin lectură: îmi citia tot ce scria, spune d-na Caragiale, mie și mamii și la surori, — era capabil să cherne și pe bucătăreasă să-i citească (asta poate părea curios numai pentru cine nu știe că la fel proceda și Molière, din nevoia de confruntare cu bunul simț, propriu clasicilor). Citea foarte mult și era în curent cu tot ce se scria în țară.

La întrebarea mea, cum explică d-sa pasiunea politică a lui Caragiale, din ultimii săi ani, când aderase cu atâta înfocare la acțiunea lui Take Ionescu, urmându-l în turneul prin țară, din 1908, d-na Caragiale îmi răspunde foarte sigur:

— Nu iubea politica. Dar avea un singur vis: să ajungă în Parlament, să-și spună cuvântul, dela tribuna Camerei. A fost între el și Take Ionescu un pact: să-l urmeze cu credință, că va fi deputat, la prima ocazie.

Ii întăresc d-nei Caragiale amintirea, citând dintr'o scrisoare a lui Caragiale către d-rul Alceu Ureche — în esență, era vorba acolo de piedicile ce-i puseseră conservatorii în manifestările lui personale, bănuindu-l de a nu fi tocmai un amant fidel al „Constituției noastre arhondologice".

D-na Caragiale își manifestă antipatia pentru politică, rostind într'o impecabilă englezească vorba lordului Beaconsfield, care observa că în politică, întocmai ca și în dragoste, nimic nu e nepermis. Mă răscumpăr de ignoranța mea, cu privire la limba lui Shakespeare, adoptând formula lui Nietzsche, și folosind-o în același sens ca și Disraeli: „Jenseits von Gut und Böse".

Doamna Alexandrina Caragiale, — căreia-mi îngădui să-i amintesc de origina d-sale italiană, ca să-i subliniez pasiunea pe care o lasă a se străvedea în tot ce spune, — mărturisește că ar fi dorit să trăiască în Italia, dar în timpul Renașterii:

— Trăesc în afară de mine, spune d-sa, cu închipuirea. Mă interesează frumosul, sub toate chipurile. Ce vrei să mă pasionez în București? — block-house-urile? — întreabă d-sa cu o legitimă desconsiderare.

ALTE AMINTIRI — DE-A VALMA

In două ore și jumătate, cât mi-am prelungit cutezanța reportericească, d-na Caragiale răspunde la orice întrebare și se lasă în voia amintirilor.

Caragiale a fost într'o vreme revizor școlar, la Piatra-Neamț. Intr'o iarnă, l-au surprins, pe când străbătea drumul, călare, o haită de lupi, de care a scăpat cu greu, prin focuri de revolver. Atunci cunoscuse și se legase el cu un sărman birjar, căruia i-a trimis până la moartea lui — anunțată de Rosetti-Roman, — câte 25 de lei lunar.

Când a luat conducerea restaurantului gării din Buzău, — întreprindere care nu i-a reușit, — îi spunea lui Gherea, care ținea restaurantul gării la Ploești: — Ai să vezi, Costică, o să te lase clienții și o să vină la mine.

D-na Caragiale își amintește cu plăcere de lecturile din „Junimea", la Maiorescu. La cetirea „Năpastei" asista și arhitectul Lecomte du Noüy, restauratorul mănăstirii Curtea-de-Argeș. Francezul deprinsese limba noastră și a găsit cu cale să-și spună și el impresia: — C'est très bien, Caragiale. Savez-vous ce qu'il y manque? *Une toute petite note rose!*

In acele ședințe, Duiliu Zamfirescu își pierdea firul și firea când era întrerupt. Atunci au convenit ceilalți, ca poetul să lase manuscrisul pe masă, în timp ce citea, și ei să facă doar câte un semn, în margine, ca să-i prezinte obiecțiile, la sfârșit. După o astfel de lectură, Caragiale a pus mâna pe manuscrisul, acoperit de cruci, și i-a spus poetului, în hazul tuturor: — Asta nu mai e poezie, mă Duilică, e cimitir.

Titu Maiorescu se ținea mereu de capul lui Caragiale, să-l facă să primească dela el o slujbă, după ce demisionase dela conducerea Teatrului Național. Atunci s'a supărat Caragiale: — Dar ce, i-am cerut eu ceva? Și s'a stricat cu Maiorescu, ținând conferința despre „Gaște și gâște literare".

Ascult câte deapănă prea îngăduitoarea mea gazdă. Și nu știu ce să admir mai mult: flacăra întunecată a privirii, memoria fără greș și îmbelșugată, ca un corn al abundenții, sau aristocrația gestului. La cererea mea, de neînduplecat neofit al reportajului, d-sa scotocește într'un plic de fotografii. Din prețiosul relicvariu, aleg un portret de tinerețe al lui Caragiale: la 24—25 ani, fruntea era vastă și fără cute, dar privirea e dârz fixată în necunoscut, iar bărbia e voluntară. D-na Caragiale îmi ghicește intențiile și le întregește: „om fără noroc!". Ii răspund: — V'a avut pe d-voastră, copiii și gloria! cea adevărată, nu aceea oficială, care nu dăinuește.

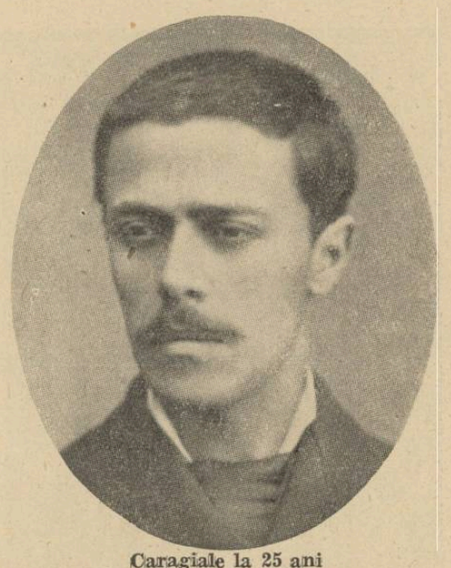

Caragiale la 25 ani
(După o fotografie inedită aparținând d-nei I. L. Caragiale)

O carte postală ilustrată îmi isbește privirea, prin asemănarea tinerei fete, în port național, cu un portret de domnișoară al d-nei gazde. Doamna mă autorizează să citesc carta postală: iubitorul tată și soț, expediând din țară, în 1907, cartolina ilustrată și colorată, își întreabă șăgalnic, doamna: „Vă place această carte postală?". Dar ne place și nouă și ne cerem voe să redăm măcar autograful pentru cititorii „Universului Literar". La capătul bunăvoinții, ilustra doamnă nu găsește asprimea să ne refuze. Ii mulțumesc în numele admiratorilor de azi ai marelui ei soț, după ce d-sa își arată plăcerea pentru apariția apropiată a vol. IV și V din ediția de „Opere" ale lui Caragiale.

Mă bucur să aflu dela d-sa că urmărește cu viu interes reproducerea *integrală* a operelor carageliene. O felicit pentru rezistența pe care a dovedit-o, la aproape trei ore de canon reportericesc și mă retrag, înțelegând parcă mai bine de ce marele Caragiale și-a găsit un adevărat refugiu în familie, față de asprimile vieții și ale societății.

SCRIBA AEGER

Și-alese rana lui din toate
Ce 'n lume dor și ard și-adorm
Și 'ncet un Inger zise: „Poate.
Trăind, a plâns și-a râs enorm.
Cuminte — acum din piept va scoate,
Târziu, un geamăt uniform".

Venir' apoi, de pază, stele
Din nopți pierdute 'n scris, pe când
Veghia plecat pe tomuri grele;
Surori, ce l-au văzut lucrând,
Pierzându-și zâmbetul, când ele
La orizont păleau pe rând.

Știind că, tot așa precum
Ingăduit li-e să răsară,
Din văi de abur și de fum,
Cu 'n zâmbet nou mereu și iară,
El trebue-ajutat pe drum, —
L-au dus de mâini prin recea seară.

I-au pus comprese moi de vis
Pe-adânci mâhniri și-alint de floare
In nări ce larg s'au mai deschis
Spre lume. Și, din mâini ușoare
Ca raza, crude griji i-au zis:
„Nimic... E doar un somn ce doare".

Dar ochi ce pân' atunci, măriți,
Priviră 'n lucruri drept ca 'n pagini
De cărți, îi fură-acoperiți.
Priviri orfane de imagini!
Neștiutori și umiliți
Luminători de vechi paragini!

El, ce privise 'ntreaga viață,
De viață, numai, sta privit.
Cu ce drept e-un cristal de ghiață
Topit de-amiezi, desăvârșit?
L'așteaptă la fântână 'n piață
Ce vas pe umeri cumpănit?

O, să poți fi mereu ce-ai fost,
Stăpân pe tot ce vei mai fi!
De nu-mi poți face adăpost,
Tu viață, 'n răni nu-mi mai privi!
Stă la doi pași, suprem, un rost
Și'n van zărindu-l, zăbovii.

...Vreau să mă plimb acum, o clipă,
E tot ce-aș vrea să spun.. Ba nu!
Sugrumă sborul din aripă
Căci vreau să stau. De nu poți tu,
Să vină celălalt în pripă!
E-o nebunie... Nu te du!

Cuvinte, pete-ale gândirii,
Virtute-a inimii, tăcere!
E-un basm frumos cu trandafirii
Cei albi, c'o inimă 'n durere,
Cu 'n ultim strop. Dar unde-s mirii
Și jertfa-mi, oare, cine-o cere?

„Nimic decât un somn ce doare"...
Dar dacă nu mai vreau să dorm?
Durerea însăși o să sboare
Din piept cu-un geamăt uniform
Și n'o s'audă nicio floare
Ecoul râsului enorm!

Atunci, deodat' văzu, târît
Pe-un țărm de farmec înapoi,
— Pământ strălucitor, precât
Bandajul alb părea noroiu, —
Un ochiu mustrând: „Numai atât?
Am spus: Iubiți-vă 'ntre voi!"

ȘTEFAN STANESCU

CRONICA PLASTICA

Expoziţia Grigorescu: sala Dalles

de PAUL MIRACOVICI

Expoziţia operelor lui Grigorescu e cât se poate de binevenită azi. In primul rând, pentrucă e una din cele mai frumoase omagii cu care i se poate cinsti memoria, apoi pentrucă e un rar prilej de revizuire a entuziasmului sau a nepreţuirii ce a suscitat acest artist, mai ales la generaţiile de după războiu. Sunt prezente în actuala expoziţie un mare număr de pânze, adunate din cele mai

N. Grigorescu Portret

diverse colecţii şi din toate epocile evoluţiei artistului. Şi aici puteau lipsi unele lucruri, mult prea slabe. Astfel no. 68, intitulat „Car cu boi", no. 115, intitulat „Căpiţe" şi icoana, care nu prezintă de cât un interes istoric, şi acela înfim.

Se spune adeseori, fie cu prilejul expoziţiilor Grigorescu, fie în faţa unui tablou de al lui, că „nu-i acesta Grigorescu, că e o pânză din cele slabe, sau unul din tablourile nereprezentative. Intotdeauna, asemenea argumente pun în chip firesc capăt discuţiunii, atât de utile pentru a despărţi legenda de adevăr, pentru o obiectivă cunoaştere a operei. E chiar formula cea mai curentă, aceea cu care îşi descarcă unii conştiinţa când nu vor sau nu au curajul să-şi ia răspunderea unei analize.

Iată însă un prilej rar: expoziţia actuală. Tablourile prezentate, deşi multe — 175 — sunt o foarte mică parte din opera lui Grigorescu, dar cum spuneam mai sus, sunt în această expoziţie tablouri din toate epocile evoluţiei sale. Se poate deci încerca o lămurire a picturii grigoresciene, a mitului grigorescian.

●

Strălucirea e primul lucru care te isbeşte intrând în expoziţia de azi. Ceva corespunzător cuvântului francez *éblouissement*, şi căruia nu-i găsesc un echivalent românesc, am avut întotdeauna în faţa operei lui Grigorescu. Un sentiment de surpriză plăcută, ca o muzică minunată care ar începe brusc şi căreia ţi-e imposibil să rezişti, care îţi răpeşte facultatea de analiză, transpunându-te într'o stare de inefabilă emoţie. Aceasta, de sigur, e o formă receptivă a emoţiei estetice. Subiectivă, dar valabilă în durată, mai mult decât în intensitate. Acest sentiment e firesc şi acelaş în faţa tuturor operelor de artă autentică şi cu cât opera e mai profundă cu atât emoţia e mai durabilă şi-şi păstrează intensitatea. Or, la Grigorescu, dacă la primul contact cu opera sa eşti copleşit de emoţie câtva timp — fără să devină efemer, acest sentiment scade în intensitate. El a cultivat imediatul — mai mult — a fost un geniu al momentului, un desăvârşit maestru al clipei. Chiar în pânzele mari, cum ar fi „Atacul dela Smârdan", operă gândită, desăvârşită în atelier, păstrează acea îngheţare a vieţii, acel trecător al instantaneului. Grigorescu s'a împrăştiat într'o operă uriaşă ca întindere, de aceea celei mai mari părţi îi lipseşte acea gravitate, ce impunea operei meditaţia, adâncirea fenomenului pictural. El a avut o uşurinţă de exprimare care depăşeşte măsura comună. O virtuozitate care te cucereşte fără greş. Pentru noi, care am primit cele dintâi emoţii dela Grigorescu, ne trebue o sforţare deosebit de mare pentru a ne transpune într'o stare obiectivă, proprie judecăţii reci. Pentru a mă face mai înţeles voi spune că unui francez sau italian i-ar fi mult mai uşor să înţeleagă pe Grigorescu din punct de vedere pur pictural. Nefiind sclavii unei lungi, necontenite influenţe, ei ar face mai uşor abstracţie de atâtea elemente subiective: costume, subiecte şi în sfârşit de literatura care ţine uneori atât loc în admiraţia noastră pentru Grigorescu. Ar putea vedea fără efort, şi imensele-i calităţi şi slăbiciunile.

Grigorescu e prea mare şi prea ocupă un loc covârşitor în pictura românească ; de aceea, îmi îngădui să-l analizez cu aceeaşi obiectivitate cu care aş cerceta un mare maestru francez de pildă şi nu ca într'o cronică unde inevitabilul „omenesc" îţi comandă concesiuni — cât de neînsemnate — sau compromisuri, — ca pe un mare artist, din a cărui completă înţelegere nu pot decât câştiga, şi opera cât şi cei ce trebue să înveţe dela el. Căci deşi, paradoxal, Grigorescu a fost imitat, pastişat, admirat mai mult pentru partea slabă a operei sale, ea i-a adus consacrarea, popularitatea şi tot ea a creat generaţii de „colecţionari" cu gustul diluat.

Atâtea ţărăncuţe elegante, atâtea care cu boi certifică această superficialitate în care se complăcea adesea Grigorescu. In expoziţia atctuală sunt numeroase exemplare, dar pe care nu le citez. Iată, No. 48 „Fântână la Brolle". Subiectul nu prezintă nici un interese pictural. Jocul de valori e inexistent sau aşa de sărac încât nu putea fi pretextul unui tablou.Deci Grigorescu a fost ispitit să picteze această fântână pentru conţinutul ei literar, anecdotic. De aceea detaliile sunt înmulţite până la exces, pentru a face cât mai evidente pitorescul, poezia acestui colţişor. O altă pildă, no. 88 întitulat „Pe plajă". Aici, artistul a sacrificat construcţia, compoziţia tabloului şi coloarea, pentru a reda impresia de soare, aer — a reuşit aceasta — dar a pierdut farmecul coloarei în sine, cu desăvârşire mâncată de lumină.

●

Scriam într'un articol trecut, că dacă Grigorescu era francez ar fi fost azi în muzeul Luvru.

Intr'adevăr, acela care a pictat „Toamna" (no. 140) Muzeul Kalinderu „Nudul" (no. 98) col. Zambaccian, „La Vatră" (no. 3) col. M. S. Regina Maria şi atâtea alte capod'opere era predestinat gloriei de a sta lângă Millet, Corot, Dupré, Diaz. Nu e nici o îndoială, că dacă rămânea pe drumul greu dar atât de roditor pe care era când a pictat „Toamna" mai sus pomenită, nu s'ar fi abandonat unui lirism atât de facil cum a făcut mai târziu.

De câte ori Grigorescu se opreşte cu emoţie şi evlavie asupra unui subiect, de câte ori, fie noutatea lui, fie îndoiala, îi stârnesc puterea de a studia, de atâtea ori ne uimeşte prin adâncimea şi gravitatea meşteşugului său.

Iată un „contre jour" (no. 4) un dos de casă în amurg, animat de o turmă de oi. E de o fineţe de observaţie, de o atât de conţinută emoţie încât aminteşte cele mai frumoase pânze de Rembrandt. Un alt tablou minunat colorat e o „Moară pe Valea Buzăului" (no. 84) col. Radu D. Rosetti. Apoi „Natura moartă" (no. 13) col. L. Munteanu, „Peisaj la Fontainebleau" (no. 97) col. Zambaccian, sunt tot atâtea minuni care arată ce posibilităţi avea.

Grigorescu a fost primul care a adus la noi puţin din suflul marilor pictori francezi. El a fost primul care a ocolit Academiile oficiale, atelierele pompoase ale pompierilor din vremea aceea. De aceea Grigorescu este şi primul mare pictor român, nu pentru că a pictat subiecte româneşti, ci pentru că a deschis şi luminat drumuri noui şi valabile în plastica românească. Cei aleşi, Andreescu, Luchian au avut ochi să vadă şi au înţeles. De cei mulţi, cari l-au trivializat, orbi, insensibili, de aceştia s'a însărcinat timpul să presare praful uitării peste opera lor.

●

In cronica trecută am omis una din cele mai interesante participări la expoziţia Micei Inţelegeri Feminine ; D-na Julieta Orăşianu. D-sa a prezentat trei tablouri foarte personal văzute. Mai ales compoziţia, în tonuri sobre şi armonioase, bine închegată, e o frumoa-

N. Grigorescu
Peisaj la Fontainebleau

să şi rafinată realizare a artistei.

D-sa îmbină în chip fericit o pictură lăuntrică, cu necesităţi pur decorative, ceea ce dă operelor d-sale o atmosferă de fantastic din cele mai orginale.

O interpretare a poesiei lui Bacovia

de TEODOR SCARLAT

Prin simplitatea ei de expresie, subordonată unei permanente deprimări, legitimată mai curând de o stare psihopatologică, decât de un sumbru reflex al ambianţei — aşa cum s'ar putea crede — poezia lui Bacovia se situiază pe un plan unic în lirica românească.

Cuvintele, aceste vehicule urgente ale gândului, capătă în poezia lui Bacovia, ca printr'un miracol, semnificaţii cu totul altele decât cele curente, numai printr'o simplă dar magică îngemănare ; iar ceea ce denumim, cu un termen destul de elastic *sugestie*, în poezie, apoi aceasta, în versurile lui Bacovia, are o viaţă cu totul aparte, prin puterea ei de evocare :

„Şi ninge mereu pe un trist patinor"...

sau :

„E toamnă... metalic s'aud
Gorniştii în fund, la cazarmă"...

ori :

„Hau... hau... depărtat sub stele 'nghe-
ţate"...

Nimic mai simplu. Şi totuşi, câte peisagii sufleteşti bântuite de grave nelinişti nu destăinuie aceste aparente simplităţi !..

Străin de savantele alambicări poetice experimentate până acum, refractar oricărei înglobări în curente sau şcoli literare, disprefuind tribuna gloriilor răsplătite cu aplauze şi uneori cu fotolii, pentru meşteşugul oratoriei versificate, Bacovia a intrat în patrimoniul nostru liric, *„Altfel"* :

„Omul începuse să vorbească singur...
Şi totul se mişcă în umbre trecătoare—
Un cer de plumb deapururea domnea
Iar creerul ardea ca flacăra de soare.

Nimic. Pustiul tot mai larg părea.
Şi'n noaptea lui amară tăcuse orice
cânt —
Şi 'nvineţit de gânduri, cu fruntea în
pământ,
Omul începuse să vorbească singur"...

Contemplativ însingurat al propriei sale resemnări, meditativ boem, sub umbra agitată de reci şi obsedante palori, a unei vieţi parcă anume construită, Bacovia şi-a definit o ciudată corespondenţă între om şi operă. Dealtfel se pare că poetul *a trăit*, într'o apreciabilă măsură agonia lentă, din versurile sale, agonia unei lumi bolnave de doruri şi ftizie, o lume peste care amurguri de basm flutură eşarfe violete, când Toamna îşi plimbă trena de rugină prin parcuri umede. Totuşi, numai temperamentul său înclinat spre crepusculare nostalgii, se pare că a imprimat târguşorului moldav, în care şi-a trăit îndoielile, nota de poezie singulară, care, în esenţă, este însăşi poezia lui Bacovia :

...„Deschide, dă drumu-adorato,
Cu crengi şi foi uscate am venit —
In târg o fată tristă a murit
Şi-au dus-o pe ploaie şi-au îngro-
gropat-o".

şi în altă parte :

„...Oraşul gol —
Cetate depărtată —
Frunzişul smuls...
De firele electrice, paralizată,
Ca un simbol,
O pasere, cade 'n oraş, ca o tristeţă
mai mult".

Dar dacă e adevărat că viaţa naturii — totdeauna de-o obositoare tristeţe — este, în poezia lui Bacovia, o nedes-

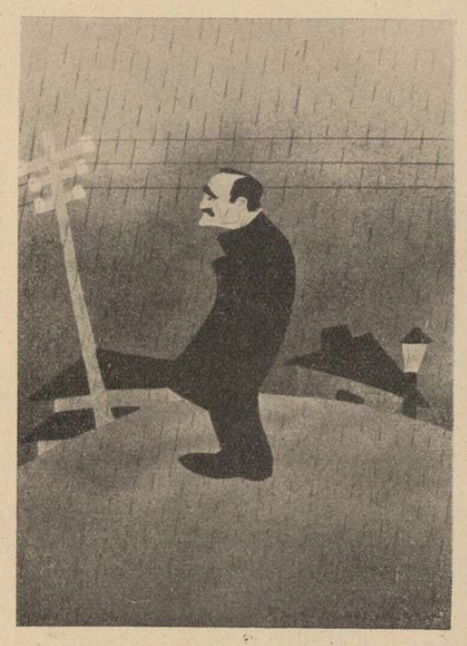

G. Bacovia (văzut de Neagu)

părţită însoţitoare a deprimărilor sale, apoi nu e mai puţin just, că materia căzută în definitivă inerţie, prin moarte, repugnă poetului, chiar dacă în această materie a pulsat cândva un ritm de viaţă umană. S'ar putea vorbi, în această ordine de idei, despre o silă totală a lui Bacovia, pentru trecerea omului în nefiinţă, el care este prin definiţie, un posedat al tremolatelor preludii ale morţii, mai ales când aceasta îi sugerează nimicnicia oricărei înflăcărate pasiuni :

„Sunt câţiva morţi în oraş, iubito,
Chiar pentru asta am venit să-ţi
spun —
Pe catafalc, de căldură 'n oraş,
Incet cadavrele se descompun.

şi în final :

„Toarnă pe covoare parfume tari,
Adu roze pe tine să le pun —
Sunt câţiva morţi în oraş iubito,
Şi 'ncet cadavrele se descompun".

In tonuri deosebite ca vibraţie — şi poate ca realizare estetică — dar asemănătoare ca modalitate de exprimare, pe deoparte, iar pe de alta ca intensitate emotivă, laturile poeziei lui Bacovia se confundă într'un tot, ca atmosferă ; dar complexitatea acestui tot, întrece cu mult o simplă şi obişnuită etichetare, lucru pe care, într'o anumită măsură, am încercat să-l descifrăm aici.

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

Prima producţie a Academiei regale de muzică şi artă dramatică

Scena Ateneului Român a adăpostit încă odată avântările tinereşti către artă ale studenţilor Acedemiei regale de muzică, cu prilejul primei producţii de sfârşit de cursuri, din acest an.

Din selecţia făcută de „Academie" în acest scop, nu se poate şti ce va dăinui şi în selecţia de mai târziu, din ce în ce mai exigentă şi mai ingrată, în recompense, pe care şi-o face muzica însăşi, nici câţi din concertiştii ocazionali ai acestei audiţii vor câştiga drepturi definitive la estrada de încercare de astăzi.

Producţia a fost, spre deosebire de toate demonstraţiile din trecut, parcimonioasă faţă de pian, care deşi prin numărul claselor, întrece toate celelalte instrumente predate la „Academie", n'a obţinut de data aceasta decât un singur punct din cele unsprezece ale programului, şi acela încredinţat unei eleve cunoscută din producţiile precedente: d-ra Grete Novack.

Pe cât posibil, repartiţia în producţii a elevilor ar trebui să ţină seamă atât de însemnătatea claselor de instrumente prin excelenţă „soliste", cât şi de necesitatea de a exemplifica prin audiţie munca din cât mai multe clase. In acest scop, pare necesară o comprimare a materialului demonstrativ şi reducerea la o singură parte a execuţiilor din concerte, sau sonate, pentru a face loc la cât mai multe elemente, în cadrul normal al audiţiei.

Au părut într'adevăr excesive execuţiile integrale a două concerte de violoncel, ale concertului pentru fagot de Mozart şi sonatei op. 5 de Brahms, atât pentru puterile elevilor cât şi pentru echilibrul producţiei, care ar fi putut înfăţişa, cu altă orânduire, aspecte mai numeroase şi mai reuşite.

S'au distins în special, în cursul audiţiei, d-nii Păun Nicolae (canto, clasa d-lui profesor Constantin Stroescu) şi d. Ştirbey Mihail (canto, clasa d-lui porfesor Romulus Vrăbiescu).

D. Păun, cu glas robust şi avântat, a cântat cu relief expresiv remarcabil o arie de Ambroise Thomas şi melodii de Brahms şi Franck. D-sa şi-a apropriat şi o dicţiune bine controlată, menită să-i aducă deasemeni, serioase servicii în carieră.

D. Mihail Ştirbey este un tenor liric dotat atât cu o voce de deosebită finete structurală cât şi cu o incontestabilă muzicalitate.

D-ra Grete Novak (pian, clasa d-nei prof. C. Erbiceanu) nu este trădată de jocul d-sale instrumental, de atac neşovăitor şi de serioasă pătrundere artistică, în linii de realizare sobră şi omogenă.

D. Alexandrescu Dumitru (fagot, clasa d-lui prof. Dan Simionescu) a cântat nu numai cu lăudabilă acurateţă un concert de Mozart, dar şi cu dosaj şi calitate de sunet ce-l semnalează favorabil.

D. Antropov Serafim (clasa de violoncel a d-lui prof. D. Dinicu) fără a-şi asigura jocul în limitele unei discipline ritmice şi de frazare tocmai statornice, nu poate trece neobservat, pentru căldura sonoră şi simţul real ce se desprind din execuţiile d-sale, nu îndeajuns de organizate, dar trădând o aleasă natură muzicală.

D. Drăguşanu Constantin (clasa d-lui prof. Vasile Filip) mânueşte arcuşul promiţător, iar d-nii Vieru Constantin şi Bulimar Filip (clasa d-lui prof. Vasile Jianu) ştiu să susţină meritoriu un duet de flaute.

D-ra Lia Constantinescu (clasa de canto a d-nei prof. Lucia Cosma) nu este lipsită de calităţi vocale dar nu are glasul destul de bine stabilizat în justeţe.

D. Nicolau Mihail (clasa de violoncel a d-lui prof. D. Dinicu) s'a luptat cu convingere, cu dificultăţile concertului de Haydn, dar n'a fost întotdeauna biruitor.

In sfârşit, clasa de muzică de cameră a d-lui prof. Mihail Andrica a prezentat două grupuri de elevi atent înmănunchiate, cari au executat quartetul în do minor pentru pian şi coarde, de Gabriel Fauré şi quintetul cu pian de Schumann, în bune condiţiuni muzicale.

Mâine albinele...

Freamătă sfâşiate pânzele de pe corăbii
Sau inimile noastre cad pe ascuţiş de săbii,
Inroşind marea pe ţărmuri ? Pe banchize şi grinzi
Moartea'n crepuscul se plimbă ireală ca'n oglinzi.

Dă-mi mâna. Vreau să-i ghicesc imensa înviere
Impărştiată'n ţelină, în apă şi tăcere.
Candidă şi vie, şi Dumnezeu s'o capete, trudă grea.
Oare ,curând ,în ce firidă ,liniştit, va sta?

Azi soră cu mierla, mâine pahar de cristal,
Mâine albinele vor strânge polenu-i floral.
Ce-am iubit, serveşte buzelor să bea vin,
Ce-am visat, rămâne miere pentru cineva străin.

Tânjesc svâcnind în sângele din alba mână
Culorile soarelui şi aroma din grădină.
Câte plante, încă nerodite, azimă o vor !
Toate minunile lumii o cheamă. Dă-i-o lor.

Eu ce să mai străjui făclia unei stele,
Când nici călătoria materiei n'o înţeleg.
Hei cântăreţi, aprindeţi vioara inimii mele,
Să ardă cu dânsa universul întreg.

GEORGE MENIUC

Noapte albă

Inima slabă urcă dureri,
Lovind în piept ca o pendulă veche.
Buzele strânse strivesc tăceri,
Tristeţea îmi şopteşte la ureche.

In geamuri, noaptea albă bate
Cu degete de lună — ca o ploaie —
Singurătatea-mi stă la spate,
Iar liniştea se plimbă prin odaie.

Deschişii ochi culeg vedenii,
Pe suflet cade timpul mohorît
Şi morţii mei, cântând vecernii,
Se-apropie să-mi ţină de urît.

Vin trişti, cu veacul stins pe umeri,
Ca un palton croit din noapte sură ;
Au răni ce nu poţi să le numeri
Şi chinul vechi le stă lipit de gură.

...O lance sparge zarea pală
Şi umbra lor cu vântul rece, fuge....
Pe masă tabacherea-i goală,
Iar zorile îmi toarnă'n palme sânge.

GHEORGHE V. ZAHARIA

REFLEXE DE ISTORIE ROMÂNEASCĂ
IN PICTURA RENAŞTERII

de ALEXANDRU MARCU

Andrea del Castagno — **Filippo Scolari**

In mijlocul Belgradului, în unul din palatele care alcătuesc reşedinţa regală iugoslavă, se găseşte instalat de câţiva ani Muzeul de artă (arheologie, pictură modernă şi sculpturile lui Mestrovici), în proprietatea Principelui de Coroană Paul. Este una din cele mai selecte şi reale atracţii ale Capitalei sale, pentru cele mai rafinate pretenţii. Operele de artă locală au primit în ultimul timp o vizită, care le-a obligat, prin însemnătatea vizitatorilor, să ducă buna tradiţie a ospeţiei până la retragerea lor totală din elegantele saloane. In Muzeul Principelui Paul dela Belgrad a fost până luna trecută, instalată Expoziţia portretului italian. O sută două zeci portrete celebre, în marmoră, bronz, fildeş, culoare. Cel puţin jumătate din ele capodopere ale artei, care s'au întâlnit la Belgrad, de prin cele mai nelegate epoci: dela Romani la Romantici. Gândul organizatorilor italieni a fost de-a înfăţişa pentru prima oară toate şcolile de artă ale Italiei, decurs de două zeci de veacuri, simultan, printr'un fir conducător cronologic, pe care să se fixeze în desfăşurarea Istoriei. August Impăratul se poate uita astfel la „Frumoasa" lui Tiziano; bronzurile lui Donatello stau de faţă cu „Cavalerul" lui Paolo Veronese; severitatea portretelor ducale ale lui Piero della Francesca este îmbunată de zâmbetul „Aragonezei" lui Francesco Laurana, în preajma căreia se adună cerc smerite figuri de sfinţi şi, cu ei, alţi împăraţi romani, papi, curtizane şi condottieri, poeţi şi pictori, oameni de Stat şi iluştri necunoscuţi. Francisc din Assisi Sfântul, Virgilu, Dante, Cesar, Machiavelli, Volta, Verdi; până la Mussolini. Prezentaţi unul altuia de amfitrioni ca Botticelli, Antonello da Messina, Mantegna, Perugino, Michelangelo, Raffaello, Tiepolo, Tintoretto sau Canova. „Pentru a-ţi da seama — declară în prefaţa admirabilului catalog al Expoziţiei, Nino Barbantini, organizatorul — despre ceeace a fost Arta italiană, trebue să nu uiţi că fiecare din cei o sută de maeştri care figurează aici cu câţiva centimetri pătraţi de pictură, sau cu mici bucăţi de marmoră, a umplut Italia de capodopere şi lumea de glorie".

Trecută cu bine emoţia întâlnirii acestor figuri cunoscute acolo, toate laolaltă, în ţară străină, îşi găseşte loc în atenţia vizitatorului, şi interesul documentar, istoric. Iar la un moment dat, venind din România, acesta va stărui în faţa unui mare portret de bărbat în picioare, mai mare decât în natură, cu capul gol, pe jumătate acoperit de platoşă, ţinând peste pulpele vânjoase, cu amândouă mâinile, un iatagan. Statura îi e de mijloc. Ochii negri, scăpărători de inteligenţă, deloc fioroşi; barba şi părul mare, plete pe umeri, blonde. Expresie de voioşie, de bunătate sufletească, în contrast cu ţinuta de războinic, cu nota romanţioasă a pletelor în neorânduială, cu iataganul ţinut pe tăiş de mâinile nervoase. Bustul e lăsat pe spate, ca să dea perspectivă capului înclinat, în urmărirea unui punct, departe. Spre o zare. Platoşa e făcută din bucăţi, spre a face loc hainelor scumpe de mătase şi dantelă.

Autorul acestui portret este Andrea del Castagno, unul din cei dintâi maeştri mari ai Renaşterii florentine în pictură; iar personagiul înfăţişat de el este un general, Capitano generale cum se spunea pela 1400, sau un Condottiero: Filippo Scolari Florentinul, cunoscut însă în Istoria Răsăritului dunărean cu porecla de Pippo Spano. Pippo Ozorai (cum îi spun Ungurii, dela domeniile soţiei sale Barbara); dar, mai obişnuit, Pippo Spano; nu Ispano, adică Spaniolul; ci Ispán, de când a căpătat acest titlu de nobleţe maghiară, corespunzând cu acela de Conte. Deoarece Florentinul acesta, contimporan şi aliat al lui Mircea al nostru, ca şi al urmaşilor săi, cel mai de seamă sfetnic al Regelui Impărat Sigismund de Luxemburg, a fost Ispán, sau Conte, de Timişoara: braţul drept al acelui mare Suveran, în lupta lui cu rivalii din Napoli, cu Veneţienii, cu Bosniacii, dar mai ales cu Turcii, la Dunăre, dela Buda, la Porţile de Fier, până prin anii 1426.

Povestea vieţii acestui Pippo Spano e atrăgătoare şi prin sine:

Neamul i se trăgea din vechea, pe cât de nobila, familie Buondelmonte, cu rosturi însemnate în istoria Florenţei pe vremea cumplitei învrăjbiri dintre Ghibelini şi Guelfi. Din pricina acestora, averile se risipiseră, iar neamul aproape se stinsese, când se năştea, în 1396, Filippo. Nu departe de Badia şi de Bargello (la câţiva paşi deci de Palatul Vechi şi de Piaţa Senioriei, în mijlocul Florenţei medievale), spre Borgo degli Albizzi, unde îşi aveau casele aceşti îndârjiţi apărători ai aristocraţiei, împotriva încălcărilor unor uzurpatori precum aveau să fie I Medici, acolo se găseau şi casele nobililor părinţi ai eroului nostru. L-au crescut la ţară, în Toscana şi abia l-au putut da la curte, să înveţe a citi şi socoti, pe o vreme în care se făcea tot mai simţită noua îndrumare a Umanismului. Oamenii de carte în preajma secolului Renaşterii nu erau nobilii; aceştia, după stingerea Feudalismului medieval, se îndeletniceau cu negustoria prin lume. Luau de fapt locul clasei de mijloc, a celei de jos, din care aveau să se ridice curând aristocraţii mişcării umaniste şi ai artelor renăscute. Negustorii şi banchierii florentini, îi găseai pe atunci în Flandra ca şi la Buda, în Franţa ca şi la Napoli (unde s'a îndeletnicit cu atare umilă dar nu dispreţuită profesie Giovanni Boccaccio). Acasă florentinii erau mici industriaşi (postăvari, sau boiangii); în lume negustori; iar când, îmbogăţiţi, se întorceau iar acasă, se făceau bancheri şi apoi stăpâni ai Republicei: ca vestiţii Medici. La Buda, pe Dunăre, între mulţi alţi asemenea negustori florentini, se afla în acea vreme Luca del Pecchia la care a fost dat de mic Filippo Scolari, sau, cum îl alintau acasă, Pippo. Vioiciunea lui, credinţa şi hărnicia, dar, mai ales, îndemânarea la facerea socotelilor, l-au schimbat curând în omul de încredere al stăpânului său, până ce, într'o zi, venind la Buda trezorierul Impăratului Sigismund şi oprindu-se pentru cumpărături la prăvălia lui Luca del Pecchia, i-a fost dat să descopere în băiatul acela un foarte preţios colaborator la ţinerea socotelilor. Şi aşa, dela negustor la acel curtean ungur; iar apoi, dela îndeletnicirea de contabil la aceea de ocârmuitor al unei provincii, iubit şi preţuit de toţi în noua-i patrie, şi-a făcut drum Florentinul până la atenţia Suveranului. Sigismund, aflându-se într'o altă zi la un ospăţ, în Ungaria şi discutând cu magnaţii şi generalii care-l însoţeau, îngrijorătoarea problemă a apropierii Turcilor de Dunăre, a pus la cale strângerea unei armate de 12.000 de călăreţi. Aveau însă banii trebuitori? Cât ar fi costat strângerea acelei armate? Nimeni din mesenii de faţă nu se pricepea la socoteli; necum să dea răspunsul acolo, pe dată. Cineva s'a gândit atunci la Italian. L-au chemat. I-au spus ce voia dela dânsul Sigismund. Iar Pippo a cerut o pană. Şi, în admiraţia unanimă, a dat de rost socotelii, acolo, de faţă cu temutul Suveran. Acesta, pricepu în a socoti şi el cât preţuia deşteptăciunea unui tânăr ca Pippo, l-a luat curtean al său, încredinţându-i chiar o însemnată dregătorie: administrarea minelor de aur în care erau cuprinse şi cele din Transilvania. Buna credinţă şi priceperea l-au ridicat îndată pe Filippo la rangul de favorit şi om de încredere, la orice treabă, al Suveranului, în măsura în care a sporit invidia celorlalţi magnaţi şi curteni. Străinul a ştiut însă cum să se poarte şi să rabde, adăogând la prudenţă meşteşugul de a se face simpatic. Casa lui s'a schimbat într'o strălucită Curte de nobil florentin, în care fastul îşi dădea întâlnire cu galanteria cea mai rafinată: preludiul vieţii noi a Renaşterii se făcea astfel simţit, prin acest florentin, din Pusta Tisei până la Dunăre, spre Orşova şi Timişoara. Intru aceasta avea să aducă din Italia lui meşteri italieni, arhitecţi, pictori sau cărturari, făcând începutul acelei tradiţii pe care avea s'o ducă la apogeu, câteva decenii mai târziu. Matei Corvinul. Norocul lui Pippo Florentinul a fost nenorocul Suveranului său: atunci când Sigismund, victimă a rivalităţii cu Ungurii dela Napoli şi deci unei conspiraţii pentru detronarea lui, pusă la cale de nobilimea maghiară, şi-a pierdut coroana Ungariei şi a fost închis într'un castel din Dalmaţia. Dar Pippo a ştiut să-i rămână credincios; iar Sigismund, ajutat pe ascuns şi de el, a izbutit în cele din urmă să scape din captivitate, să-şi reia tronul şi să înceapă crunta răzbunare împotriva conspiratorilor, pe cât să-şi arăte recunoştinţa faţă de oameni de încredere asemeni Florentinului. In atari împrejurări a fost acesta făcut Conte (Ispan) de Timişoara (socotit un „nobil şi bogat castel" de cronicarii italieni), putându-şi zice de acum înainte Pippo Spano.

Politica Ungariei şi a Transilvaniei între anii 1400 şi 1426, aşa dar în anii de domnie ai lui Mircea şi urmaşilor săi, a fost îndrumată şi determinată aproape numai de personagiul acesta. El a asigurat triumful încoronării Suveranului său ca rege la Buda; el l-a împăcat cu nobilimea şi cu poporul; dar mai ales, el a apărat linia de jos a Impărăţiei, pe care mişunau atunci cele mai încurcate duşmănii: Bosniacii, Sârbii, Românii şi, mai presus de toate îngrijorările, în intrarea la Dunăre a Turcilor. In noua-i calitate de Ban al Timişoarei, Pippo Spano a tras spada de Condottier al nouei Cruciade, spre a-şi lega numele de două zeci şi trei de victorii împotriva Păgânilor. Sigismund punea astfel în faţa pericolului maxim, pe cel mai iscusit Cavaler al Domniei sale. Dar poate şi cu gândul de a opune un atare om, unui aliat, nu totdeauna sigur, adesea invidiat pentru bravura şi iscusinţa-i diplomatică, precum se dovedise în acei ani Mircea, Domnitorul vecin al Ţării Româneşti.

Prin anii 1405—1407 activitatea lui Pippo, de ocârmuitor al Banatului se făcea tot mai simţită, atât prin refacerea unor locuri ca Timişoara sau Lipova, sau prin întăriturile pe care le-a făcut pe Dunăre, la Orşova, la Porţile de Fier, până spre Severin; cât şi printr'o acţiune de împăcare a lui Sigismund cu vecinul său Mircea, punând chiar la cale o întâlnire între cei doi Suverani, prin părţile Vârciorovei, spre a se înţelege asupra stăpânirii Severinului şi a coordona astfel atribuţiile lui Pippo Spano dela Timişoara cu iniţiativele aliatului român. Câţiva ani mai târziu, (după 1410, când a fost definitivată alegerea lui Sigismund ca Impărat) Suveranul său avea să se depărteze tot mai mult de politica dunăreană, prins cu grijile reorganizării Bisericii de Apus, prin eventuala anulare a Schismei Papilor şi Antipapilor, sau prin Conciliile patronate de el în Elveţia. In atari împrejurări, Contele de Timişoara a fost onorat cu câteva însemnate misiuni diplomatice In Italia (revedea astfel, după atâţia ani, Florenţa lui), sau cu încrederea de a conduce câteva sângeroase campanii împotriva Veneţienilor în Friuli şi Dalmaţia. Titulatura lui Pippo Spano era în acei ani nu numai de „şpanul cămărilor sărilor crăieşti" din Transilvania, dar şi aceea, mai pompoasă, de Conte de Timişoara, Ceanad, Caraş, Cubin şi Oradea. In lipsa lui Sigismund era el Vice Rege peste Ungaria. Dar grijile cu împăcarea Papilor cu Antipapii (de care nu s'a depărtat cu totul nici Pippo Spano), le-a îngăduit într'acestea Turcilor să aibă alte victorii în părţile ocârmuite de bravul Condottier, cu toată împotrivirea oamenilor săi de încredere, cei mai mulţi români bănăţeni. Bătrân, să fi avut 60 de ani, Mircea îşi dădea sfârşitul în 1418. Iar în vreme ce el se odihnea la Cozia, tovarăşul său de arme din părţile Severinului se simţea, deopotrivă, chinuit de bătrâneţe prematură şi de o îndârjită boală. Nu însă dispus să se dea bătut, atunci când Suveranul său l-a rechemat la datorie, implorându-l să pornească iarăşi lupta împotriva Turcilor, fie chiar dus cu patul în lagăr, pentru ca prezenţa lui acolo să fie prilej de îmbărbătare pentru ostaşii creştini (în rândurile lor se aflau şi o seamă de cavaleri cruciaţi portughezi), de teroare pentru Turcii cotropitori. Lupta, în decursul căreia avea să cadă pe câmpul de onoare Domnul Ţării Româneşti însuş, s'a schimbat în cea mai măgulitoare victorie pentru Contele Timişoarei, tocmai în anii de mare cumpănă pentru întreaga Creştinătate, în care Turcii începeau asediul Cetăţii lui Constantin. Erau ultimii ani din viaţa lui Pippo Spano, care şi-a dat sfârşitul, istovit de sforţarea de-a fi rămas în lagăr aproape muribund, la Lipova, la 27 Decembrie 1426, în vârstă de 57 de ani. Nu de mult, primise acolo, la Lipova, solii Domnului din Ţara Românească (Florentinul vorbea curent româneşte), pentru un nou tratat de alianţă.

Aflând de moartea lui Pippo Spano, Impăratul Sigismund a venit de îndată la Lipova, supraveghind personal funeraliile, într'adevăr regale, de care se învrednici un atare sfetnic şi curtean. Mormântul său a fost însă făcut tocmai la Alba Regală, în Ungaria, în biserica încoronării Regilor maghiari.

Destoinic cârmuitor, pe cât de brav general, Florentinul acesta s'a dovedit şi un mare ctitor de biserici, ori spitale (la Lipova), înfrumuseţând oraşul său de Scaun — Timişoara — cu multe clădiri noi, întărind-o cu ziduri de împrejmuire şi sporindu-i locuitorii; iar dintre cetăţile dela Dunăre cu care se mândrea, Orşova era întâia. Celebru şi prin strălucirea pe care a dat-o vieţii dela Curtea sa, Pippo Spano revendică dreptul încetăţenirii influenţei italiene, prin Arte şi Litere, în părţile Ungariei, dar şi ale Transilvaniei unui Ioan Huniadi, învrednicindu-se să atragă în aceste părţi meşteri florentini ca Masolino da Panicale. Ii va fi fost oare dat acestui fruntaş, între primii, ai picturii toscane din Quattrocento, maestru al lui Masaccio, să împodobească în afresc vreo biserică din aceste îndepărtate locuri dunărene, după ce împodobise cu icoane capelele bisericilor Florenţei sale, după ce avusese viziunea plastică a Botezului lui Cristos, ori înfăţişase chipuri din Istoria Ungariei lui Spano şi Huniadi în ospăţul lui Irod, din altă biserică, lângă Milano? Sigure în această privinţă sunt două fapte: că Masolino a fost adus de Spano în Ungaria şi că a lucrat la împodobirea palatului acestuia dela Ozora, în părţile lacului Balaton.

Portretul acestui Condottier, revăzut la Belgrad, este de fapt o cunoştinţă mult mai veche: dela Florenţa. Din Muzeul dela Santa Apollonia al lucrărilor lui Andrea del Castagno, pictor din aceeaş Renaştere florentină, înrudit ca tendinţe cu Masolino, de care-l desparte o generaţie. Portretul este însă numai un fragment dintr'un întreg panou decorativ, zugrăvit de Andrea del Castagno într'o vilă din împrejurimile Florenţei şi adus apoi în oraş.

Tovărăşia în care se găseşte Pippo Spano în această compoziţie este vrednică de menţionat: alţi doi vestiţi Condottieri florentini (Farinata degli Uberti şi Niccolò Acciaioli), o Sibilă, două Regine din Biblie şi cei mai de seamă poeţi ai Florenţei (Dante, Petrarca şi Boccaccio). Către 1450, pe când va fi zugrăvit Andrea del Castagno afrescul acesta, conştiinţa sa de Florentin îi impunea pe Filippo Scolari, Ispanul de Timişoara, printre cei şase Florentini celebri, cari erau vrednici să figureze în Panteonul admiraţiei unanime. Pentru noi este contimporanul şi tovarăşul de arme al lui Mircea. Acela care l-a deprins la meşteşugul armelor şi ocârmuirii Ţării Ardealului pe Ioan Huniadi, părinte al lui Matei Corvinul.

Mircea cel Bătrân
(După fresca din biserica episcopală dela Argeş)

LUPUL

Cum trece cuţitul visului în duhul răvăşit,
Linie sură, suplă, spleen aievea
Cu ghemul potecilor peste inimă încercuit
Ţie regină a brumelor ostatec venea;

Cu setea solitudinii umbra şi-a sfâşiat
Şi sângele alb înfrigurat l-a lins.
Cleştarul pur al dimineţii l-a subţiat,
Şi foamea roşie de tine l-a învins.

Ca o apă tare în roca sângerie,
Frumuseţea-i a săpat relief în stei;
— Duhului vagabond, văzută efigie
Poate se vor deschide pe el ochii ei.

Lupule sur, suplu, duhule însetat,
Cum îţi duceai silueta'n încremenit ger
Alba regină a brumelor a sburat
Cu ultima'nălţime, departe, în cer.

ION BĂLAN

FILĂ

Ce plictis! Ce apatie!
Peniţa zgârie, visul nu-l scrie...
In frumuseţile din citire
Mi s'a încâlcit şi minte şi privire.

Se destramă ora 3.
Invârtesc rotiţa lămpii...
Talazuri de apă spumoasă
Ascult din oglinzi cum se revarsă.

DUMITRU COSMA

CARTEA FRANCEZA

John Charpentier: Voltaire

(Ed. Jules Tallandier, Paris 1938)

S'a putut spune cu drept cuvânt despre d. John Charpentier, judiciosul critic literar al revistei **Mercure de France** și autor al unor remarcabile și apreciate studii biografice despre Baudelaire și George Sand, publicate în anii din urmă, că este „un biograf născut". Are — ceea ce este esențial, — sentimentul duratei și al contemporaneității unei existențe desfășurate după legile intime și ritmul ei propriu, mai zorit sau mai leneș, capricios sau potolit, necum să-i pese de „toaleta" posterității, care o va distribui metodic în capitole și paragrafe. Și îi lipsește — din fericire — d-lui John Charpentier, superstiția idolatră a celor mai mulți biografi, a căror pasiune exclusivă pentru obiectul studiului și admirației lor e dăunătoare înțelegerii adâncite a personajului pe care vor să-l înfățișeze.

Un portret neuitat de viață veridică se desprinde din paginile acestei recente biografii, care nefiind o lucrare de erudiție nici ceea ce se chiamă „biografie romanțată", adică propria aventură travestită, în costume și moravuri de epocă, a istoriografului, încearcă și isbutește să fie o interpretare, o explicație, personală și prețioasă ca atare, folosind firește mărturiile vremii și ale operei lui Voltaire însuși.

Voltaire de Houdon

Ca toți acei cari s'au ocupat până acum de acest „rege al opiniei", egalat de contemporanii lui, cu Homer și Sofocle, Tacit și Lucian, dar cu toți laolaltă, nu pe rând cu fiecare, d. John Charpentier, ca și Condorcet, Brunetière, Faguet, Sainte-Beuve sau G. Lanson, spre a nu cita decât numele cele mai ilustre — nu uită să sublinieze de la'nceput paradoxul viu înfățișat de autorul **Veacului lui Ludovic XIV**, delungul întregei lui existențe, să lumineze contrastul unic în istorie al omului „înlănțuit, fricos și slugarnic care a fost acest liberator al scriitorului".

Portretul fizic al lui Voltaire e schițat cu o mână sigură, din câteva trăsături evocatoare:

„De n'ar fi flacăra privirii, claritatea luciferiană a surâsului care tinde, tot mai mult, să-i despice figura până la urechi, ar părea urât. Nu răscumpără urâțenia chipului prin eleganța unui trup de proporții armonioase sau măcar prin grația atitudinilor. Are talia deasupra mijlociei, umerii înguști, spatele boltit, coatele și genunchii împungând și pe la patruzeci de ani arăta descărnat. Dar vioiciunea ,veselia sa, îl înzestrează, când vrea să placă, cu o putere de seducție irezistibilă; are duh cu toptanul, să mai dea și altora".

Cât despre portretul moral, acela care se resfrânge din rândurile citate de biograf, ale lui Joseph Joubert, moralistul subtil dela sfârșitul veacului 18 și începutul celui următor, autor al unor gustate **Cugetări** și al celor două tomuri masive de **Carnete intime**, de curând editate, — severitatea judecății ce cuprind, asupra genezei și semnificației esențiale a operei voltaireane și implicit asupra autorului însuși, pare să fi rămas definitivă pentru posteritate, neapelată încă până azi: „Temperamentul (son humeur) i-a slujit mai mult ca să scrie, decât rațiunea sau știința sa. Fie ura, fie disprețul l-au îndemnat să-și facă toate operele.... Dacă înțelepciunea i-ar fi constrâns umoarea, fără îndoială că i-ar fi lipsit jumătate din spiritul său".

Severitatea acestor rânduri o împărtășește și d. John Charpentier, care le citează, glosând pe marginea și în spiritul lor cu o vervă neobosită, uneori cu vădită înverșunare chiar.

Voltaire pare să fi fost dela început el însuși, pe dea'ntregul înarmat, precum Minerva din capul zeescului ei părinte, pentru lupta vieții ce avea să ducă, din ziua în care a debutat pe scena societății.

Alt paradox izbitor: momentele creatoare, de intensitate și atenție înfrigurată, nu corespund la Voltaire împrejurărilor în care el se absoarbe din cleștele zilnicelor preocupări. Dimpotrivă, spiritul lui nu este mai excitat, nu strălucește mai mult și nu-și dă toată măsura, decât în urma meschinelor certuri familiare, cu d-na du Châtelet, de pildă, „la belle Emilie", castelana de la Cirey —, sau a scandalurilor pe care singur le născocește atunci când le simte lipsa, pentru a-și alimenta neîntrecuta-i vervă epistolieră. Cabotinismul lui Voltaire e notoriu, manifestat fie prin tendința de a se înduioșa asupra sa, de a-și exagera nenorocirile, fie prin susceptibilitatea-i neverosimil de lesne măgulită de cele mai banale lingușiri, ca și prin lașitatea lui slugarnică, neîntrecut ilustrată prin această anecdotă: la Londra, în timpul unei manifestații ostile francezilor, recunoscut la un colț de stradă, de o ceată de derbedei, ca unul din neamul „mâncătorilor de broaște", Voltaire scapă să nu fie linșat, sărind pe o piatră și strigând urmăritorilor:

„Bravi engleji, nu sunt eu destul de nenorocit că nu m'am născut printre voi?".

Imensa lui popularitate și-a datorat-o spiritului de largă îngăduință și opoziției dârze împotriva abuzurilor de tot felul, pe care le-a manifestat prin întreaga lui activitate, orală sau scrisă, ca apărător al lui Calas, Sirven, La Barre și altora, împotriva fanatismului religios, sau dând el însuși exemplul toleranței, în cuprinsul modestului regat dela Ferney.

Voltaire nu a fost propriu zis ceea ce numim astăzi un „democrat", ci mai degrabă un liberal. Nu iubea poporul de jos, nici nu-l ura, dar avea față de el o teamă instinctivă și un dispreț mărturisit adeseori. Își dădea seama fără'ndoială, ce lucru gingaș și cât de precar de aceea, este civilizația și cu câtă grije trebue încredințată soarta ei ca și aceea a maselor, unei elite restrânse, luminată prin cultură și conștientă de răspunderea ei: „socotesc potrivit, pentru câțiva copii, să învețe să citească, să scrie și să socotească; dar ca marele număr, mai ales copiii de muncitori, să nu știe decât să cultive, fiindcă nu e nevoie mai mult de o singură pană la două sau trei sute de brațe".

Faptul important și grav prin consecințele lui catastrofale, al popularității lui Voltaire, a fost că influența principiilor filosofiei libertare și a criticei lui sociale, au fost folosite de opinia publică a contemporanilor ca o armă împotriva autorității supreme a statului, reprezentată prin monarhia de drept divin. Nu numai că ea creștea, această influență, independent de încuviințarea sau protecția Suveranului, neîncadrată ordinei monarhice, dar se exercita, chiar împotriva acestei ordine și a prestigiului însuși al principiului dinastic. Voltaire devenea astfel omul reprezentativ al epocii sale, nu al domniei lui Ludovic XV.

Trebue citit capitolul întitulat „Le roi Voltaire", în care d. John Charpentier cerne cu o luciditate necruțătoare, neghina de sămânța bună a doctrinei „patriarhului dela Ferney".

Pentru deplina edificare a cititorului asupra însușirilor de onestitate și libertate critică a biografului față de modelul înfățișat, — de „victimă", am fi chiar tentați să scriem, ținând seamă de unele excese — vom încheia cu aceste rânduri, care sunt chiar concluzia cărții: „Prin calitățile și cusururile sale, curiozitatea, spiritul, gustul pentru limpezime, oroarea de abuzuri (în ciuda plăcerii pe care o putea simți el însuși ca să asupreasca), prin prozaismul și meschinăria sa, Voltaire e un aspect și un moment al geniului francez".

MIHAI NICULESCU

GEORGE SAND ȘI ALFRED DE MUSSET

de ALICE BASARAB

George Sand

Acum, când natura svâcnind de sevă redeșteaptă firea întreagă la o viață nouă, ne răsar în minte atâția îndrăgostiți celebri, cari ca George Sand și Musset au crezut în dragoste, au preamărit-o sau au blestemat-o.

Și din lungul șir al acestora, cei doi geniali romantici incorigibili, după ce le-ai recitit corespondența în care li se oglindește sufletul, cu simțimintele și dorințele lui, ne descoperă sinuozitățile acestei dragoste, posibilitatea de suferință neînchipuită a individului, goana neîncetată după idealul visat. Și cu toate vicisitudinele îndurate, este o glorificare a acestui sentiment care va exista cât va fi omenirea: dragostea.

Suntem în 1833 la Paris. Romantismul, noua mișcare literară, deși încă combătută cu înverșunare de partizanii clasicismului, reușise să se impună prin atâtea opere de valoare date la iveală de tinerii poeți strânși în jurul marelui pontif și animator al nouei școale, Victor Hugo.

Printre ei, contele Alfred de Musset, prin publicarea primelor sale poezii era foarte admirat de tineret iar prin manierele și înfățișarea sa de perfect dandy, era răsfățatul saloanelor.

George Sand era și ea celebră atât prin romanele sale publicate sub pseudonim bărbătesc cât și prin viața aventuroasă și liberă ce dusese în ciuda moralei burgheze, nelăsându-se convinsă decât de fantezia și bunul ei plac, atât în atitudine, cât și în alegerea prieteniilor.

Intâmplarea face ca la un dineu dat la Buloz, directorul publicației *„Revue des deux mondes"*, la care colaborau amândoi, George Sand să fie așezată la masă alături de Alfred de Musset. Acesta o găsește frumoasă așa cum visase el că ar trebui să fie femeia fatală de care s'ar putea îndrăgosti. Voind să-i facă impresie a fost toată seara scânteetor de vervă, spiritual, vesel, încântător.

George Sand ascultându-l, remarcă trăsăturile fine, părul blond și buclat, ochii albaștri, tinerețea plină de voioșie a poetului, și răspunse cu bunăvoință la rugămintea lui de a-i permite s'o revadă.

Dar foarte curând prietenia ei pentru tânărul îndrăgostit se transformă în iubire.

O scrisoare a lui George Sand către Sainte-Beauve, prietenul și confidentul ei, este edificatoare:

Este de o candoare, de o loialitate și o afecțiune cari mă amețesc. E dragostea unui băiat tânăr și prietenia unui camarad. E ceva ce nu-mi închipuiam că poate exista vreodată. Am încercat să reneg această pasiune a lui pentru mine, s'o refuz, s'o resping, s'o îndepărtez și am sfârșit prin a mă preda, și sunt fericită de a o fi făcut. Am cedat mai mult din prietenie decât din dragoste și prietenia pe care n'o cunoșteam mi s'a desvăluit fără de durerea de care mi-era teamă.

In altă scrisoare adresată tot lui Sainte-Beauve, același imn de bucurie:

Sunt fericită, foarte fericită, prietene. Mă simt legată de el pe fiecare zi tot mai mult.

Așa a început această dragoste celebră, care avea să producă o înrâurire atât de profundă asupra lui Musset, inspirându-i cele mai admirabile dintre „NOPȚILE" sale, despre care el singur a spus că sunt un strigăt de durere al inimei sale însângerate.

Această dragoste i-a adus pe amândoi până în pragul nebuniei, căci deși se adorau, ciudățenia caracterului lor, personalitatea fiecăruia, producea involuntar celuilalt jicniri care lăsau urme adânci. La cea mai mică neînțelegere își aruncau cuvinte grele, din cele cari nu se pot uita chiar și după împăcare.

Musset îndrăgostit nebunește, pentru întâia oară, avea totuși un trecut de om ce cunoscuse viața din plin, deci care nu mai *credea* în sinceritatea femeii iubite, și totuși dorea din tot sufletul să creadă în idolul său George Sand. Dar și ea avusese un trecut și încă ce trecut! Atâția foști amanți oficial cunoscuți și recunoscuți, pe care-i întâlnea în saloane sau prin redacții îl scoteau din fire, îl făceau să sufere chinuri atroce. Și tot acest sbucium se întorcea sub formă de reproșuri și cuvinte grele asupra iubitei.

In *„Spovedania unui copil al secolului"*, scrisă de Alfred de Musset după despărțirea sa de George Sand, el ne descrie zi cu zi viața de sbucium dusă împreună.

Musset este aci de o sinceritate împrinsă până la cruzime, cu sine însuși. Toate defectele și toate scăderile și le desvălue fără ezitare. George Sand cetind această carte scrie unei prietene:

Iți voi mărturisi că această „Spovedanie a unui copil al secolului" m'a mișcat profund. Cele mai mici amănunte din acea nenorocită intimitate a noastră sunt atât de exact, atât de minuțios relatate din primul ceas până la ultimul, încât am început să plâng ca o proastă după ce am citit-o.

Legătura cu Alfred de Musset a fost pentru George Sand un supliciu adorat. Avem dovada din strigătul ei de groază din scrisoarea adresată lui Musset în 1835 în momentul rupturii:

„Nu vreau să te mai văd, dar nu pot trăi fără tine!" In „Spovedanie...", Musset mărturisește:

„După ce o insultam îi cădeam în genuchi. De îndată ce nu o mai acuzam îi ceream ertare, de îndată ce nu o mai batjocoream, plângeam implorând-o să uite ce spusesem. Apoi un delir neînchipuit punea stăpânire pe mine, mă arătam în culmea fericirii, transportat de bucurie, aproape îmi pierdeam mințile, nu știam ce să spun, ce să fac, ce să inventez pentru a șterge răul ce-l făcusem. O luam în brațe și o puneam să-mi repete de o sută, de o mie de ori că mă iubea și mă erta...

Această stare sufletească dura nopți întregi, în care timp nu încetam de a vorbi, de a plânge, de a mă rostogoli la picioarele ei, de a fi îndrăgostit peste măsură. Dar odată cu ziua îmi reveneau și bănuelile, căci divinitatea mea nu era decât o femee pe care geniul ei nu o punea la adăpost de slăbiciunile omenești și care ca și mine avea un trecut".

Totuși, între aceste zile furtunoase erau și altele însorite, frumoase.

Uneori Musset devenea blând și supus ca un copil. Era tot numai dragoste și respect. Își înconjura prietena cu o atmosferă de ardoare, o înălța mai presus de celelalte făpturi, o copleșea cu dragostea lui.

George Sand își dădea seama că avea și dânsa o parte de vină și că involuntar întreținea prin felul ei de a fi starea de bolnăvicioasă suspiciune și iritare a lui Musset. Era cu șase ani mai mare decât dânsul și îi arăta prea des o compătimire plină de orgoliu numindu-l „sărmanul meu copil", făcându-l să simtă superioritatea ei de înger păzitor, ceea ce-l irita pe Musset. Și era de ajuns o replică usturătoare, o aluzie batjocoritoare sau chiar numai un surâs ironic din partea lui, pentru ca furtuna să reînceapă. Totuși, amândoi își iubeau sclavia, găsind încă destule clipe sublime care să-i facă să le uite pe cele amare.

Dar plecarea lor în Italia, care trebuia să aducă o destindere, prilejuește prin boala grozavă a lui Musset, cu crizele de nebunie aproape, și intrarea în scenă a faimosului doctor Pagello, prima ruptură.

Musset însănătoșit ca prin minune este convins de George Sand să plece la Paris fără dânsa.

Doctorul Pagello, pe care George Sand îi admisese în intimitatea ei, nu poate umple golul lăsat de pasionatul Musset. Și atunci ea începe o corespendență regulată cu Musset care îi scria scrisori înflăcărate.

Ii scrie că plânge mereu de dorul ei, și că și-a meritat soarta nenorocită pentru că n'a știut s'o prețuiască cât timp a fost lângă dânsa.

Iar George Sand îi răspunde și ea pe același ton duios.

„Cum mă voi putea lipsi de binele și de răul pe care mi-l făceai? Nu crede, nu crede Alfred că mai pot fi fericită după ce am pierdut o inimă ca a ta. Că am fost fericită sau nenorocită cu tine asta nu schimbă nimic din starea mea sufletească. Acum știu că te iubesc, iată totul!

Iar el îi răspunde mulțumindu-i că nu l-a uitat, apoi adaogă cu entuziasm: *„Tu m'ai smuls trecutul urît, tu ai sădit credința în sufletul meu care nu știa decât să nege și să blesteme: Dacă voi creia vreodată ceva măreț ție ți-o datorez".* Iar în altă scrisoare Musset îi mărturisește: *tare aș vrea să scriu povestea noastră. Imi face impresia că asta m'ar vindeca și mi-ar înălța sufletul.* Astfel s'a născut: *Sovedania unui copil al secolului.*

Totuși, aceste scrisori, în loc de a-i liniști, mai rău îi exaltau. Astfel, din Baden unde Musset fugise ca să n'o întâlnească la Paris pe George Sand, care se înapoiase din Italia întovărășită de Pagello, poetul îi scrie o scrisoare din care ne putem da seama cât de mult îl obseda această dragoste pentru femeia pe care nu putea s'o uite:

„Niciodată um om n'a iubit cum te iubesc eu, sunt pierdut, vezi tu, sunt copleșit, inundat de dragoste. Nu știu dacă mai trăesc, mănânc, merg, respir sau vorbesc, știu doar că te iubesc, că nu mai pot îndura, că mor, și că e îngrozitor să mori de dragoste. Nu pot să tac, nu-ți pot spune altceva. Te iubesc sufletul, sângele, carnea mea. Mor de iubire, de o iubire nesfârșită, fără nume, nebunească, disperată, pierdută. Ești iubită, adorată, idolatrizată până la moarte. Nu mă voi vindeca, nu, nici nu voi încerca să trăiesc, și prefer asta, căci e mai bine să mor iubindu-te decât să trăiesc astfel...

George Sand, și ea, simte că nu poate lupta cu vechea-i pasiune pentru Musset, redeșteptată. Ii scrie și-i mărturisește că nu-i poate uita.

Odată cu venirea lui Musset la Paris, George Sand se desparte de Pagello și redevine amanta lui Musset. Dar ființa iubită, zeificată prin absență și siguranța de a o fi pierdut, deîndată ce îi aparține, redeșteaptă în mintea poetului chinuit, vechea gelozie.

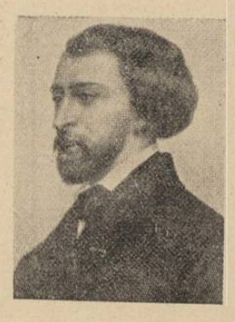

Alfred de Musset

Trecutul nu poate fi uitat, și mai aprig ca ori când, reînvie în mintea poetului exaltat de dargoste și de ură pentru femeia care-și trăise prea din plin viața.

Din nou hotărăsc să se despartă.

Totuși, o scrisoare disperată a lui Musset, pocăit o înduioșează, din nou îl iartă și din nou sunt împreună.

Musset e nebun de fericire. Dar nu mult timp căci reîncep scenele. George Sand îi declară de data aceasta că e definitiv hotărîtă să rupă o legătură care devenise un martiriu. Dându-și seama că a rănit-o prea adânc Musset pleacă.

George Sand se retrage la Nohant, proprietatea ei. Dar aci e cuprinsă de dor după ce a fost. Ea e aceea care, de data aceasta dorește împăcarea.

Dar după câteva zile de calm vechea poveste cu certuri furtunoase pornite din senin se reeditează. Dragoste pătimașe, scandaluri pătimașe. Mai mult ca oricând, nervii lor, nestăpâniți și amintirile trecutului urît, bănuelile, le înveninează zilnic bucuria.

George Sand simte într'adevăr că nu mai poate îndura un asemena martiriu. Sfărâmându-și inima îl părăsește la 7 Martie 1835, de astă dată pentru totdeauna, lăsându-i o scrisoare în care-i spune între altele:

„Nu vreau să te părăsesc și totuși nu mai pot trăi cu tine. Nu te mai iubesc și totuși te voi adora mereu".

Musset, cum era și de așteptat, a fost din nou cuprins de o durere imensă:

Mă depărtai plin de mândrie, dar îndată ce privii în jurul meu nu văzui decât nesfârșită pustietate. Fui cuprins de o suferință neînchipuită. Mi se părea că toate gândurile mele cădeau ca tot atâtea frunze veștede, pe când nu știu ce sentiment necunoscut, oribil de trist și de duios îmi cuprindea sufletul. Indată ce văzui că nu pot lupta, mă lăsai pradă durerei, ca un disperat.

Acestei dureri copleșitoare îi găsea alinarea vorbind despre dragostea lui lumei întregi. Scrie „Spovedania", apoi versurile celebre „Nopțile", ultimele piese de teatru. Și în tot ce scrie, vorbește despre dragoste. Poetul caută uitarea în petreceri și în noui legături cu femei.

Rana nu se cicatrizează decât cu încetul și cu fiecare nouă poezie, o simțim încă vie, sângerând la atingerea aducerilor aminte. Abia în poezia „Amintirea" cea mai senină și cea mai adâncă de înțeles poezie a sa, scrisă după 6 ani de la ruptură ne dăm seama că poetul e vindecat.

In 1841 într'o zi de Februarie, poetul trece cu trăsura prin pădurea Fontainebleau, pe unde nu mai venise din zilele fericite când împreună cu George Sand se plimba pe potecile umbrite și-i vorbise de imensa lui adorație pentru ea. Își aminti că tot aci avusese loc și prima lor neînțelegere prevestitoare a chinurilor ce aveau să vină.

Și pentru prima oară de atâția ani de când nu încetase a se gândi la marea lui durere, constata cu uimire și bucurie că aducerile aminte, departe de a-i otrăvi sufletul de regrete îl umple de duioșie și lăsând în umbră scăderile, amărăciunea, punând în lumină bucuriile simțite, îi picură în inimă ca un balsam liniștitor mândria de a fi trăit acele clipe de dragoste sublimă cum n'a mai existat o alta, că a putut să se înalțe atât de sus în cât să se purifice prin durere.

Intorcându-se la Paris și ducându-se în aceeași seară la operă, întâmplarea face ca s'o întâlnească în foaer chiar pe cea divinizată odinioară, George Sand. Tot atât de frumoasă ca în trecut, cu aceiași ochi mari negri pe care nu-i va putea uita nici odată, ea îi răspunse cu multă grație la salut.

Dar o asemenea femee merită să fi suferit pentru dânsa, gândi poetul. Acasă, târziu în noapte, compune cea mai senină și cea mai adâncă de înțeles poezie a sa: „Amintirea".

A fost ca un cântec de lebădă căci tot ce mai compune de acum încolo nu se mai ridică la culmile de artă atinse în poeziile scrise în timpul marei crize.

Singur își caracterizează opera poetică, în versurile celebre care au fost săpate și pe bustul de marmoră ce i s'a ridicat mai târziu:

Les chants désespéres sont les chants les plus beaux
Et j'en sais d'immortels qui sont de purs sanglots.

dovedindu-ne cât de mult adevăr se cuprinde în versurile:

L'homme est un apprenti, la douleur est son maître
Et nul ne se connait tant qu'il n'a pas souffert.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Compania Mogador: „Opt la zero în finală"

Nu poate pretinde nimeni — oricât de „uşor" ar lua lucrurile — că s'ar găsi neconsolat de moartea operetei, rămasă în ciuda tuturor eforturilor de până acum, un gen definitiv — antebelic. Nu am putea spune nici noi că „reînvierea" ei a avut de ce să ne consoleze.

„O, blestemată curiozitate..." spunea poetul care, ca şi d. Aurel Ion Maican, antrenorul echipei dela „Mogador" (alias Volta-Buzeşti), era ieşan.

Ne-am dus aşa dar la spectacolul din grădina vecină pieţei Matache Măcelaru — cunoscută prin curajul tuturor zarzavaturilor sale, de a se prezenta drept trufandale — din curiozitate. E o mărturisire, desigur, care echivalează cu un început de elogiu. Şi începutul fiind făcut, iar zicala susţinând că numai el e anevoe, ne aşteptam ca „urma" să se conformeze „venind dela sine"...

Ceeace poate atrage în acest spectacol este, vrem să spunem, prezenţa unui om de teatru, unui regizor de talent, înhămat la o treabă mai mult zadarnică, decât apreciabilă.

D. Aurel Ion Maican, pentru iubitorii de teatru. este de bună seamă o serioasă momeală. Cel puţin.

D-sa a realizat — cu muncă, cu pasiune, cu pricepere — lucruri frumoase pe scenele bucureştene, după ce — dela Iaşi faima îi ajunsese şi la noi. Confirmarea aceasta, care trebue socotită şi o obligaţie, ni s'a părut a nu suferi sdruncinări.

Iată de ce, cu tot acest titlu de burlesc sportiv, ne-am dus să vedem „Opt la zero în finală".

Nu ca să petrecem „două ore de râs spumos"...

Nici ca să asistăm la *„reînvierea"* operetei (termenul, care se vrea răspândit, are dealtfel, printr'o întâmplare pedepsitoare parcă, atâta rezonanţă de cimitir, că ai putea spune la fel de nimerit şi „Pătrunjelu" operetei...).

Dar era această prezenţă, acolo, a d-lui Maican, ispititoare; spre deosebire, firește, de opereta în sine, care — cum se va fi şi observat din cele de mai sus — nu ne-a furnizat deloc o probă de vitalitate a genului.

Unele jocuri şi subtilităţi de regie, unele încercări de evadare din nota comună, unele găselniţe sugestive şi înviorătoare (cortina transparentă, de voal, ca un avertisment asupra greutăţii artistice a spectacolului, sau ca o tacită recunoaştere; estrada intimă din stânga şi afara scenei; balconul înalt din dreapta, a cărui scară în spirală intră simpatic şi cam într'o ureche... a teatrului; interiorul în culori agreabil înflorite, etc.) acestea — la treapta pe care felul spectacolului o îngăduia — au fost ceeace totuşi ne-a interesat.

Textul şi cântecele „versiunei româneşti după Richard Kessler şi Heinrich Strobitzer", poantele scălâmbe, spiritele obligatorii, ritmurile bâţâite, nu au depăşit cu nimic linia spectacolelor de vară despre care ne-am mai întreţinut în aceste coloane.

Dacă a găsit, ca regizor, câteva onorabile eşiri din platitudinea covârşitoare a comedioarelor de anotimp, d. Maican a exagerat însă, ca director de scenă, lăsându-l pe d. C. Toneanu, actorul cel mai afon dela noi, în afară de Kanner, *să... cânte!*

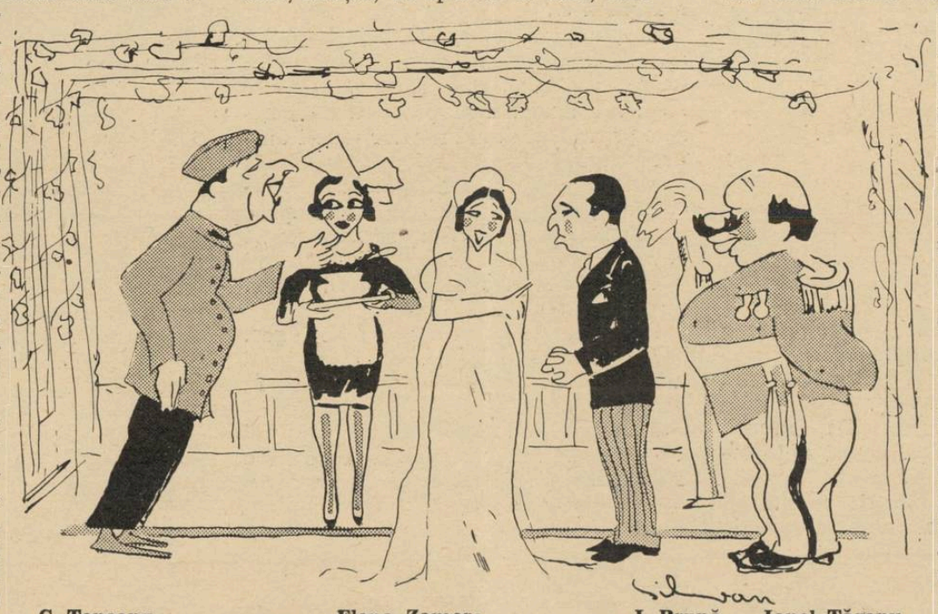

C. Toneanu — Elena Zamora — Anca Balaban — I. Brună — Ionel Ţăranu — Victor Handoca

Abia a „tras" o replică de care publicul face haz, şi iată-l stricând toată buna dispoziţie, amabilă, a grădinii, cu un „romanţ": fiecare „notă" — o înghiţitură de săpun pentru d. Toneanu şi o scârţâitură, de toc răsucit în praf de sacâz, pentru urechea auditorilor.

Dealtfel, fiind vorba de operetă, ceea ce au lipsit mai mult — destul de curios, nu? — au fost tocmai vocile!

Pentrucă din fostul glas al d-nei Elena Zamora, bineînţeles simpatica actriţă! nu a mai rămas — de aur — decât un prea vizibil dinte... Să ne fie cu iertăciune.

Interpretarea d-nelor Maria Sandu, Virginia Romanovschi, Anca Balaban, — ajutătoare desigur eforturilor regizorului.

De vulgaritatea râzgâiată a d-nei Nutzi Pantazi se poate face haz, dar la Cărăbuş...

In rest: d-nii Ionel Ţăranu, I. Brună, G. Maican, L. Rădulescu, cari au avut să se mişte în decorurile d-lui Siegfried sau în dansurile d-lui Siomin.

Poşta redacţiei

Ştefan Dragu. — Articolul d-voastră „Bibliomani şi bibliofili" este desigur interesant ca temă. Cu anumite modificări „pe ici pe colo, prin părţile esenţiale", vorba marelui Ion Luca, poate fi publicat. Amplificaţi-l, revizuiţi-l şi trimiteţi-l astfel.

Margareta Petcu. — Scrisul d-voastră prezintă deosebit interes ...pentru un grafolog. După câte am putut înţelege aţi intenţiona să faceţi poeme în proză.

Numai că, după umila-mi socotinţă e greu de realizat poeme în proză cu fraze ca acestea:

„Scuipă o înjurătură, două, trei, în lăcrămioarele cuminţi şi se urcă în tramvai.

Pe trotoar în soare trece o fată prea nostimă şi celălalt domn, neserios, care aştepta alt tramvai se ia după ea...

Un băeţel care vinde rahat cască şi priveşte".

Cască băeţelul de parcă ar fi citit poeme în proză.

An. Năvârlie. — „Fotografii reuşite" e un început foarte promiţător. Mai trimiteţi.

Valentin Costin. — „Note din recrutare" ne-au plăcut. Mai trimiteţi şi scrieţi cât mai atent.

Stella Stănescu. — Răspunsul nostru apare cam târziu. Vă cerem scuze pentru această întârziere. Broşurile d-voastră sunt foarte bine intenţionate. Le vom recenza. „Lou" are multe calităţi şi un singur defect: e prea mare. Cred că ar mai trebui concentrată.

Ion Tudose. — Ne-au plăcut mult poesiile d-tale. Treci pe la redacţie, la începutul săptămânii viitoare.

Liviu Petrescu. — „Dar... e nouă?" se întreabă eroul dumitale. Şi ne întrebăm şi noi, după ce am citit schiţa.

In bucăţi de felul acesta totul e anecdota. Aşadar, trimiteţi-ne alta, care să ţină seama de acest adevăr.

M. Ghimbăşanu. — „La spital" se va publica. Mai trimiteţi.

Mircea-Ştefan Cioroiu. — Mai trimiteţi versuri. Se vor publica în curând.

V. Crin. — Trimiteţi-ne ceva asupra vieţii şi obiceiurilor ţăranului bucovinean. Ne interesează în cel mai înalt grad. Cu condiţia să fie constatările d-voastră şi nu fructul unor lecturi.

Presbiter B. — Cele patru poezii trimise dovedesc reale calităţi.

Le lipseşte foarte puţin spre a fi publicabile. Fii mai puţin grăbit şi mai trimite.

E. Văraru. — Trimite-ne altceva şi publicăm cu plăcere. „Izvod" nu are decât acest defect, de a nu fi inedit. Noi nu reproducem.

Bucegi. — Versurile d-voastră au calităţi. Evitaţi însă rimele facile şi locurile comune:

Treci şi-ascultă doar de tine
Căci e mult mai bine!
Viaţa e aşa cum este, n'o mai poţi schimba
De e bună sau e rea — nu mai întreba.

G. Popescu-Berca. — „Boala somnului" care a cuprins pe eroul dumitale nu-ţi ameninţă cititorii. Schiţa e nostimă. Mai trimite.

Grigore Bugariu. — Se va publica. Mai trimiteţi.

Şt. V. Ionescu. — Versurile trimise se publică.

„Cânta odată un bohem" este în ritmul drag lui Topârceanu. Nu-i un cusur. E bine să evitaţi însă asemenea cadenţe caracteristice.

Cu dumneavoastră am dori să stăm de vorbă mai mult şi nu numai prin poşta redacţiei.

r. st.

Pagini necunoscute din Delavrancea

(Urmare din pag. I-a)

cesta nu puteà fi decât marele şi combativul literat şi erudit Haşdeu, careşi afirmase atitudinea independentă în toată activtatea sa. Ca atare, au venit la Haşdeu şi l-au îndemnat să scoată împreună *Revista Nouă*.

Ca o întărire a afirmaţiilor noastre, menţionăm că în primul număr chiar din *Revista Nouă*, regăsim colaboratorii dela *Lumea Literară:* Al. Vlahuţă, cu poezia „Iertare..." şi Petre Ispirescu, cu povestea „Sarea în bucate". Nouii veniţi erau: Ionescu-Gion, Victor Bilciurescu şi D. D. Racoviţă. Delavrancea publica faimoasa nuvelă „Hagi Tudose".

Şi acum, să revenim la *Lupta Literară*.

Deşi numai cu două numere apărute (?), — sau cel puţin cunoscute, — scurta dictatură directorială a lui Delavrancea a fost rodnică, atât prin contribuţia personală, cât şi prin aleşii săi colaboratori.

Astfel, întâlnim pe prietenul său devotat, Al. Vlahuţă, cu poeziile *„Mamei"* în nr. 1 şi *„Cum curge vremea..."* în nr. 2. Pe minunatul povestitor Petre Ispirescu, în nr. 1, cu povestea „Unchiaşul sfătos". Bietul Ispirescu nu avea să mai trăiască spre a-şi vedea ultimele sale două basme publicate în *Revista Nouă* („Sarea în bucate" şi Lipitura casei") căci moartea îl seceră de zile, pe la sfârşitul anului 1887.

Cele mai calde şi luminoase rânduri ce s'au scris despre Ispirescu în literatura noastră, au fost aşternute, cu vădită emoţie, de prietenul său Delavrancea, în *Revista Nouă*, (I, 1887, nr. 3). Cu sensibilitatea şi temperamentul său de artist, Delavrancea subliniază cu amărăciune, tristeţea vieţii lui Ispirescu „care a fost o glumă rea a soartei"... Il compară cu Omer, îl numeşte „împărat al basmelor".

Din rândurile finale ale necrologului scris cu atâta înţelegere, de Delavrancea, reiese clar că Ispirescu îi dăduse cele două basme publicate postum în *Revista Nouă*, încă de pe când această revistă nu exista, iar el era în viaţă. (Ispirescu moare la sfârşitul anului 1887 şi *Revista Nouă* apare în 15 Dec. 1888).

Acesta este un argument în plus, care ne arată că *Lupta Literară* şi-a încetat apariţia pentru a pregăti, tot Delavrancea cu grupul lui, *Revista Nouă*, pusă sub direcţia lui Haşdeu.

Iată rândurile lui Delavrancea din *Revista Nouă*, nr. 1 (1888, p. 88):

...„Dar nu pot încheea aceste rânduri de cât cu apropierea, tristă şi fatală, dintre sfârşitul *celui din urmă basm, scris pentru „Revista Nouă"* şi *sfârşitul blândului Ispirescu"*.

Deci ultimul basm a fost scris special pentru *Revista Nouă*, între data încetării *Luptei Literare* şi moartea lui Ispirescu, fapt ce confirmă părerea noastră, că *Revista Nouă* nu este decât o reeditare, sub alt titlu şi cu altă direcţie, a acestei neştiute *Lupta Literară*.

Ceilalţi colaboratori dela *Lupta Literară* sunt: poetul O. Carp, folcloristul Artur Gorovei şi Const. Mille.

Acesta publică în *Lupta Literară* trei poezii cu fond filosofic pesimist şi vădind o puternică influenţă eminesciană, anume: *„Terza rima"*, cu frumoase terţine exprimând amărăciunea vieţii predominată de nevoia organică a foamei, şi virtuoase rime ce vădesc o firească înclinare poetică meditativă a fostului luptător socialist; *Oh! Mi-e somn!"* în care păstrează aceeaşi factură melancolică şi desnădăjduită, atât de frecventă după Eminescu. Iată o strofă:

Oh! mi-e somn, mi-e lene 'n traiul
Unei vieţe fără rost,
Ce îşi spune 'n veci aceaşi
Lecţiune pe derost.

In sfârşit, a treia pozie a lui Const. Mille — *„In zadar!..."* aminteşte de „scrisoarea V-a — „Dalilla" — a lui Eminescu, atât ca idee cât şi ca ritm şi formă prozodică:

In zadar spre a mea frunte gura ta cea mică pleci.
Căci mi'i inima de ghiaţă şi-ale mele simţuri reci.
In zadar mâna ta mică, mâna mea cu drag o strânge, etc.

Tot aci, contribuţia originală a lui Arthur Gorovei, cu poezia „Singur", influenţată de asemeni de Eminescu:

Singur, singur, veşnic singur
Ca un nufăr pe o baltă,
Toate clipele vieţei
Sunt aceleaşi la o 'l-altă.

In sfârşit poetul O. Carp publică sonetul său „Finis", cu o atmosferă lugubră şi pesimistă despre viaţă.

Delavrancea publică în *Lupta Literară*, două studii de critică literară şi social-culturală, primul întitulat *„O familie de poeţi"*, care este o critică literară asupra poeţilor Carol Scrob, Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni şi Teodor Şerbănescu. Al doilea poartă titlul: *„Din cultura noastră"* şi este foarte interesant prin observaţiile ce le face în legătură cu următoarele probleme, enunţate în subtitlu: „Câte-va cuvinte asupra desordinei noastre. Pretutindeni aceleaşi vitii. Limba românească în publicistică. Ziarul „L'Ind. Roum". D-l Manliu şi statistica sa — „Cum putem să avem cărţi bune".

Aceasta în nr. 1, semnând *Fra Barbaro*.

In nr. 2, continuă studiul „Din cultura noastră", cu următoarele probleme: „Limba română în şcoli. Câteva cuvinte asupra desordinei noastre. Ignoranţa, lenea şi necinstea ocrotite. Pedantismul în şcoli. Sistem artificial şi nenorocit".

Această completare este semnată *Minuchio*, pentrucă în acelaşi număr Delavrancea publică nuvela *Hagiul*, sub pseudonimul Fra Barbaro.

Vom publica cu alt prilej, aceste contribuţii necunoscute ale lui Delavrancea şi vom arăta atunci şi aportul său criticist în literatura română.

DAN SMANTANESCU

RADIO

Transmisiuni sportive

Fără îndoială, că cititorii noştri nu ascultă transmisiunile sportive, radiodifuzările de matchuri de foot-ball, reportajele dela curse sau concursuri hipice, pentrucă disprețuesc tot ce nu este produs al spiritului ci simplă manifestare de forţă.

Am încerca să ne convingem însă cititorii să le urmărească, pentrucă sub pretextul aparent, de a procura celor ce nu se pot duce ei înşişi pe arenele sportive, un surogat de spectacol, se ascunde un alt gând, care dacă s'ar putea realiza, ar fi plin de roade pentru literele româneşti. Despre aceasta vrem să ne ocupăm în cronica de astăzi.

Credem că se poate vorbi de o atrofiere a imaginaţiei modernilor, datorită felului lor de viaţă, în care totul este dinainte ştiut şi în care timpul nu aduce decât variaţii minime pe aceeaş temă.

Negreşit, într'o astfel de atmosferă, de o monotonie deprimantă, nu pot decât să doarmă Clio şi Calliope.

Şi totuşi, poezia epică ar putea renaşte. Ar trebui însă mai întâiu, ca poetul să devie dacă nu participant, cel puţin spectator la manifestările vieţii, coborând dacă vreţi, de pe înaltul plan de viaţă spirituală pură.

Şi mai înainte ar trebui reeducată imaginaţia.

Rezultatul acesta se poate atinge prin transmisiunile sportive. Inchipuiţi-vă aşezaţi într'un fotoliu, cu aparatul potrivit pentru cuvenita lungime de undă şi ascultând: (ciliţi repede, repede) „mingea trece dela Vintilă la Bodola, dela Bodola la Kovacz care centrează. Fundaşul advers degajează. Fug spre minge cutare şi cutare"... Auzind toată această descriere a unei lupte reale tot atât de înverşunată ca un război la vechii Greci, după câtva timp veţi completa sensaţiile acustice (care nu constau numai în reportajul speakerului ci şi în reacţiunile publicului manifestate prin „haide" şi „huo", pe diferite trepte ale gamei) cu reprezentări vizuale. Veţi vedea aevea mingea sburând, jucătorii fugind, lovindu-se, „driblându-se" (termen tehnic care înseamnă păcălirea unuia de celalt). Vă veţi obişnui să trăiţi nu numai din percepţii ci şi lăsând frâu liber imaginaţiei.

Incă nu ştim bine dacă epica viitorului va trata chiar competiţiunile sportive sau dacă acestea vor oferi numai material de metafore accesibile modernilor, temele rămânând tot cele vechi: războiul în antichitate sau în timpurile cavalerismului.

S'ar spune, de pildă, despre valurile care se reped asupra corăbiei lui Aeneas cu sgomot:

„aşa cum urlă mulţimea la match". Sau descriind ciocnirea a doi duşmani în corp la corp:

„precum doi boxeuri înainte de-a striga „break" arbitrul".

Spunem că nu ne putem hotărî, pentrucă şi celălalt gen oferă posibilităţi nenumărate. De pildă, să spunem că un război între Germania şi Statele Unite este simbolizat prin matchul între Schmelling şi Joe Louis şi apoi să descriem în hexametri această luptă, tot atât de vrednică de pus în epopee, ca aceea dintre Paris şi Menelau:

Aşa (în hexametri cam şchiopi, pentru cari cer iertare):

Urcară pe ring rivalii cei doi; priviră
mulţimea sperând fiecare să 'nvingă
Să ducă doritul în patrie trofeu.

Posibilităţile sunt vaste, precum vedeţi.

Vom urmări cu atenţie rezultatele transmisiunilor radiofonice sportive, pentru a vedea dacă aşteptările ne sunt confirmate.

MIRCEA BARBULESCU

NOSTALGIE

de ȘERB. HOLEAB TARTEA

De mai multe zile lâncezesc de o boală grea. Ce am?... nu știu nici eu.

Mă simt bolnavă și totuși nu mă doare nimic. Și parcă-mi vine să mă tot duc... așa... unde? nici eu nu știu.

Sufletu-mi pare ca o cârpă și îmi moleșește tot corpul.

Sunt slabă și fără puteri. N'am poftă de mâncare, nu pot dormi, somnul m'a părăsit și patul nu mai e destul de moale... și noaptea e așa lungă... iar ziua? ziua toată, o colind, căutând ceva. Nici eu nu știu ce.

Ceva.. însfârșit; ceva care să-mi dea iluzia că aș fi în țara mea...

E ora prânzului. Intru într'un restaurant să iau masa. Incerc să mănânc. Așa, să-mi fac datoria față de stomac, căci în definitiv cu ce-i vinovat el să-l oropsesc?

La o masă alături de mine, un domn se ospătează cu o foame de lup.

Imi face și mie poftă.

Chelnerii se țes grabnic printre mese; ba cu câte o farfurie cu mâncare, ba cu coșul de pâine, ori o sticlă cu bere sau alta cu vin...

Patronul privește cercetător dela cassă, la clienți, în special la cei ce mănâncă pâine multă, căci e „preț fix" cu pâinea la discreție.

Un domn vine și-i vorbește ceva. După o scurtă convorbire, împreună cu acesta, se 'ndreptează către vecinul meu.

— „Domnule, i se adresează patronul cu respect, d-ta ești un om inteligent, cunoști mai multe limbi. Știi și turcește? și prezentând pe noul venit, cu un gest politicos către acesta și o mină rugătoare, către celălalt:

„Fă-i plăcerea și-i vorbește ceva domnului".

Domnul flămând făcu ochii mari către noul viztator și îmbucând de zor, cu gura plină, începu să înșire grabnic:

— „Ehei!... ramazan!... ciulama, pilaf, cișmea, ibric, cearșaf, zaiafet, bairam, bacșiș!..."

Turcul părăsi pe acela ce-l lămurise, fără să se supere și râzând cu poftă, sub privirile uluite ale restauratorului care spuse cu admirație:

— „Bravo domnule, și turcește știi!..."

Părăsesc și eu restaurantul, unde-mi pare că datorită domnului poliglot, lăsasem ceva din copleșeala sufletului...

O iau așa, la întâmplare, pe drum. In jurul meu lumea forfotește în goană, pentru existență, și ca un zumzet de albine harnice e foșnetul hainelor în contact cu aerul și al mânilor ce leagănă câte un pachet, o geantă.

Gurile metroului și stațiunile de autobuze, sunt asaltate ca stupii de albine. Admir cum, cu toată graba și înghesuiala, fiecare-și așteaptă liniștit rândul; fără să se îmbulzească unul într'altul... calm și măsurat își țese fiecare drumurile sale.

In acest furnicar, nu văd ce-aș putea face să-mi liniștească dorul, dorul ce-mi arde sufletul, de țara mea și de ai mei.

Pașii m'au dus într'un cartier oropsit. Mă uit lacomă de jur împrejur, la mizeria acestui colț al metropolei și... caut ceva.

Da. Caut să văd: în locul acestor case cu multe etaje, înegrite de vechimea lor, niște căsuțe mici, văruite în alb. Iar în locul obloanelor ce stau într'un peș, la fereastra cu jaluzele jerpelite și murdare, niște perdele albe și o glastră cu mușcată sau cerceluși.

Și copilașii ce se jucau în grămada de nisip.., oh! cum aș vrea să-i văd în piciorușele goale, bătând nămolul cu ele, și râsul lor, mai vesel și mai zgomotos ca al acestora, să răsune în mahala.

Apoi, în locul mamelor lor, ce stau pe băncile publice, de-și păzesc odraslele, — încorsetate, tunse a la garçon și coafate cu îngrijire, împletind la vre-un tricou sau croșetând, ori lucrând la vre-o lenjerie fină, să văd pe ale celorlalți: cu părul sbârlit, sau cu o cârpă legată la cap, stând cu mâinile în șolduri și clevetind pe la porțile vecine ori cu fustele zuvelcate și cu o furcă în brâu, umblând pe uliță cu fusul sfârâind din caer.

Oh !... cum aș vrea să revăd toate acestea.

Ridic ochii spre petecul de cer, pe care abia îl pot zări printre desișurile și înălțimea caselor din străzile înguste, cer veșnic acoperit cu nori, printre

cari cu greu poate răzbi soarele, și o tristețe adâncă îmi umple inima.

Nici aici... Unde dar? Unde să mă duc să-mi potolesc dorul?

Să mă duc la munte? Da, munții mi-ar vorbi de munții noștri neîntrecuți în frumusețea lor.

Dar... munții sunt așa de reci și tăcuți, că m'ar îngheța. Sunt ca femeile frumoase, pline de vanitate, care vor numai să le admiri frumusețea glacială, respingându-te prin mândria lor, atunci când te apropii de ele. Astfel că în loc să le simți căldura sufletului, te înfiori de răceala atitudinei lor și ca să le ajungi la vârful nasului... ehei!... trebue să faci sport, să ai rutină...

Nu. Nu muntele — aș alege, ci mai bine marea! oh, da! marea La mare soarele străluce argintiu, ca pe pământul țării mele. Acolo razele lui m'ar încălzi și mi-ar dezmierda sufletul. Iar marea, mi-ar șopti atâtea...

•

Am lăsat patul în care nu-mi găseam astâmpăr și m'am cocoțat sus, pe fereastră — fereastra ovală dela camera mea din mansardă — așezându-mă pe marginea ei.

Respir aerul proaspăt al nopții de vară. Cu capul în sus caut pe cer luna... stelele... Ici-colo, abia se zărește câte o stea. Iar luna... nu-i pot pătrunde razele prin vălul des al norilor care-i umbresc fața.

Mă 'ntorc și... văd în spatele meu luceafărul, cum clipește somnoros; pare obosit și... parc'ar vrea să-mi spună ceva.

Oare l'or fi privind și ai mei în acest moment?...

Dar mai văd ceva: o stea care fuge...

Hm! îmi vine să râd; e lumina unui aeroplan ce străbate văzduhul în goană.

Lumina unui aeroplan s'o confund c'o stea!... Mă uit cum se duce ca o stea căzătoare, această „pasăre a cerului cu ciocul de fier" -- așa-i spunea bunica.

Ce noapte agitată... Imi vine să mă arunc jos, pe fereastră.

— De ce-i spui așa bunico, o 'ntrebam noi, copiii.

— Pentru că așa a prezis Mântuitorul, că atunci când vor fi aproape două mii de ani dela venirea lui între noi, vor apare păsările cerului cu ciocul de fier, și ne vor mânca de vii.

Ei, nu sunt aproape cele două mii de ani? și astea nu sunt păsări cu

ciocul de fier? și nu au mâncat destulă lume în războiul mondial pe care tot El l-a prezis? și câtă are să mai mănânce încă...

Apoi multe a mai spus Mântuitorul, care s'au realizat... Luați și voi Sfânta Evanghelie și cetiți. El a vorbit numai în pilde, pentru „cine are urechi să audă".

Imi vine să cred că are dreptate bunica. Parcă mă 'nfricoșez.

Ehei, bunico, frumoase erau poveștile și sfaturile tale bătrânești. De te-ar ține Dumnezeu în viață, să te mai văd odată, să-ți povestesc și eu ție ce am văzut pe aci, din Evanghelia rătăciților. Te-ai îngrozi și ți-ai face cruce... și iar cruce.

Ce vei fi făcând tu acum, dormi? dormiți cu toții, căci ora e târzie. Nu se mai vede nici un om pe drum. E atât liniște... Nu se aude decât glasul inimei mele... și noaptea mi se lasă greu pe suflet.

Tu poate, te-ai sculat. Așa ți-e obiceiul; să te scoli din noapte, să-ți iei furca 'n brâu... Dar mama ce o fi făcând, tata, frații?... dorm. M'or fi visând ei pe mine?... Mama știu că se chinuește greu cu somnul; îmi duce dorul.

Dacă ar ști ei ce fac eu acum... De m'ai vedea tu bunicuțo, cocoțată aici, pe casa asta, deasupra celor unsprezece etaje, privind în gol! Doamne, cum ai tremura și m'ai ruga frumos, nu cu supărare, să mă certi nu! că ți-ar fi frică să nu fac vre-o boroboață... să cad?... știi tu, ca pe vremuri când mă cocoțam în pom; te 'nvârteai pe lângă pom și mă rugai frumos:

„Dă-te jos fetița mamii, să nu se rupă vre-o cracă cu tine... Nu pe acolo!...

Nu!... e craca subțire, maică! ia-o p'aci... așa. Stai acolo s'aduc o scară, nu te mișca...".

...Lasă, lasă bunicuțo, nu-ți mai face inimă rea, nu cad, să vezi:

Uite, mă scobor frumos; pun piciorul pe conducta de apă, mă țin cu o mână de cea dela calorifer, și cu cealaltă, de sfoara dela fereastră... mă las pe scaun... uite așa... după scaun pe masă, după masă jos și.. gata.

•

A doua zi, sărbătoare, mă duc la biserică. Intru în cea dintâi întâlnită în cale.

Aci, liniște; lumea e concentrată, cugetă la cele Dumnezeești și citește fiecare din cărticica sa de rugăciuni. Preotul face slujba mutește.

Eu nu am carte de rugăciuni. Mă uit pă pereți, la statuile ce reprezintă sfinții părinți ai credinței creștine. Zic și eu în gând rugăciunile pe care le-am învățat..

Le-am terminat.

Mai spun Crezul, Tatăl Nostru...

Am terminat și Tatăl Nostru. Mă uit la lumea care, la un semn al preotului, îngenunche.

Ingenunchi și eu

Se închină, mă închin și eu

Se așează pe scaun, mă așez și eu.

Se ridică în picioare, mă ridic și eu.

Iar în genunche...

Plec.

Dumnezeu să mă ierte, dacă nu înțeleg nimic...

Iau metroul și mă opresc la o stație ce-mi fusese indicată mai din 'nainte.

Aci ies într'o stradă din care urmează să scobor în alta, mai micuță, ce vine la vale.

Mă uit cercetător. Caut ceva.

Da. Caut biserica noastră.

O zăresc și o recunosc după forma ei

Mă simt mișcată.

In fața bisericii, se văd afară: băieți, fete, ce glumesc vorbind tare, cu râsete zgomotoase.

Vocea preotului, o voce sonoră de bas, ce se aude de departe, face ca un fior dulce să-mi străbată corpul. Apoi, coborînd cele câteva trepte, la intrare în biserică mă întâmpină mirosul de tămâie, fumul dela lumânări, cântecul dascălului... corul...

Intru umilă, strecurându-mă ușor printre cei ce împiedică intrarea în Sfântul Locaș, fără nici un respect, ca în fața unei săli de spectacol.

Ingenunchi într'un colț de după ușă, udând de lacrimi podeaua, pe care buzele mele o ating sfios, având impresia că-i un locșor din țara mea.

CHESTII...

Și acum, în ultimă instanță, să vorbim ceva și despre „poeți".

După concepția ancestrală și metafizică a acestui cuvânt, fabricanții de rânduri cu rimă la sfârșit, trebuiau să fie neapărat învestmântați într'o togă de olandă albă, să aibă în mână o liră aurită, și pe cap o coroană stufoasă de lauri.

Ca acesorii indispensabile, acești poeți trebuiau să poarte deasemeni, cu gravitate, plete abundente (chelia fiind strict interzisă) și să fie proprietarii unui cal alb, monoplan (prevăzut cu o pereche de aripi simbolice), numit pe latinește „Pegasus".

Cu ajutorul acestui cal, poetul cauta să se avânte în înălțimile cristaline ale poeziei, și să ateriseze pe culmea muntelui Olimp din bătrâna Heladă, unde își dădeau până mai eri întâlnire zeii lacomi și ghiduși și zeițele cam deochiate.

Când nu reușeau să realizeze însă această mitologică performanță (ce vreți, cu un singur „cal putere" nu poți cuceri recorduri), sărmanii poeți se resemnau să privească mistic și languros spre cer, suspinând cu tremolo alături de coardele lirei lor dezacordate.

Dar timpul ,marele nostru profesor, care umblă cu un burete gigantic într'o roabă trasă de pitici cu bărbi sburlite, ne-a șters cu încetul din minte imaginea poeților olimpici, diafani și simbolici.

După o perioadă turbure, în care cruciații împlătoșați în zale, plecau la locurile sfinte, încuindu-și nevestele în turnuri medievale (cu liliaci, bufnițe, șobolani și miros de mucegai), poeții, cari înlocuiau și pe lăutarii timpului (concentrați, probabil, ca gorniști, la manevrele de cruciadă), au început din nou să-și schimbe înfățișarea.

Astfel, ajuns pe îndelete în epoca spadasină, otrăvită și plângăreață a romantismului „poetul" e cu totul altul.

In primul rând e îmbrăcat în catifea neagră, are părul creț și brun și în timpul nopții e îndrăgostit pe sub balcoane.

E trist, frumos și palid (mai ales palid, are bacilul Koch în spută, sută la sută).

In clipele de nostalgică inspirație, scrie pe pergament veritabil ,cu o pană de gâscă, sau își cântă oful la o ghitară împanglicată, proptită de genunchi

Până la sfârșit, „poetul" se omoară cu un stilet de aur, în timp ce inima-i palpită într'o ultimă cadență de vers alexandrin.

Dar și această imagine s'a spulberat treptat de pe ecranul vremii.

Apare un personaj nou și impunător. E „domnul Poet". Poartă redingotă cu cozi rotunjite, pantaloni dungați și strâmți, lăsați cu eleganță, în chip de armonică, peste sclipirile unor pantofi strâmți ca o scobitoare și lungi ca o suveică.

„Domnul Poet" are neapărat la gât o lavalieră cu picățele albe și pe cap o pălărie cu boruri de umbrelă.

In chip de ornamentație personală și naturală, el poartă părul retezat la ceafă ceva mai lung (gen „artist") și eventual un cioc gingaș și distins (fără nici un joc de cuvinte).

Dar acest „poet" nu se mai mulțumește să suspine vre-o odă melopeică sau să șoptească în taina nopții melodia unui sonet duios. El scrie și vrea neapărat un „premiu național". Tentativele lui de avânt spiritual se mărginesc lu gustarea unui vin spumos și trădător, sau la visul neîmplinit de a avea o căsuță cu bae și grădină, într'un fund de mahala.

Dar mai sunt și alți „poeți". Cei tineri. Sunt toți studenți, au ochelari și părul mare. Pentru moment, se mulțumesc să-și vadă numele tipărit cu slovă groasă sub un crâmpei de poezie. Apoi scot un volum, și-l împart cu dedicații subtile, la duduile cu părul blond.

Astfel, adesea suntem vizitați de băeți stângaci și încrezuți, cu coșuri simbolice pe frunte, de licean întârziat. cari pufnind cu ifos dintr'un muc de țigară, ne așternpe birou o filă scrisă de caet, lămurindu-ne cu demnitate:

— „E pentru publicare...."

GRIGORE OLIMP IOAN

CRONICA MĂRUNTĂ

NUMĂRUL

de pe Iunie al revistei „Gândirea" este consacrat pictorului N. Grigorescu.

In primul articol „Moment Grigorescian", d. Vasile Băncilă scrie cu multă înțelegere despre momentul plastic Grigorescu, accentuând asupra etnicității marelui pictor. D. Băncilă examinează apoi chestiunea atât de controversată a specificului românesc, în legătură cu creația lui Grigorescu.

Este sau nu Grigorescu un pictor al specificului românesc? Iată întrebarea care a împărțit pe „specialiști" în două tabere: unii cari susțin cu energie că este, pentrucă a pictat subiecte românești și alții, e drept mai puțini, dar nu mai puțin hotărîți, cari adoptă teza contrarie pentrucă „n'a făcut școală, deci e străin de noi, pentrucă nu a redat ortodoxia noastră, pentrucă nu a pictat bizantin"...

Concluzia d-lui Băncilă este cea justă:

„In acest moment, opera pictorului n'are nevoie nici de admirații, nici de conformism festiv și nici de criticism, cari cad alături de obiect. Trebue să înțelegem că el reprezintă pentru noi toată feeria cosmosului românesc, înfățișat mai ales prin prisma patriarhală, când omul era continuarea naturei; trebue să înțelegem că el e o cheie de a pătrunde desvoltarea și problema culturii române în epoca modernă și mai trebue să înțelegem că el a pus în opera sa o sumă de esențe fluide, cari în mare parte ne vor reprezenta întotdeauna, oricâte transfigurări și mutații vor veni de acum înainte. Înțeles în autenticitatea sa și în implicațiile filosofice ale operei sale, creația lui Grigorescu nu mai e o controversă și devine prilej îndelung pentru o definiție a noastră".

CITITORII

numeroși și asidui ai gazetelor de sport au putut gusta la rubrica „Aviație" a celei mai vechi publicațiuni de acest fel din România, următoarea frază:

„Aviația vecinilor și amicilor noștri de sud-vest — *„Turcia" și-au* trimis salutul sportiv prin fiica adoptivă a președintelui Ataturk, d-ra Gaekan, care după un înconjur al aerodromului cu *grecoiul* aparat (?), a aterizat — suferind din fericire — un accident ușor".

Ne-am întrebat adesea de ce, dintre toți urmașii Latinilor, Românii sunt singurii cari nu vor să înțeleagă că e nevoie de „corpore sano" *pentru* a avea în el „mens sana" și cred, că această minte sănătoasă care preocupa pe strămoșii noștri este ceva subînțeles într'un corp atletic, sau — uneori — este ceva secundar.

De ce se face apel numai la inteligența gambelor și la geniul pumnilor, când faptele ne dovedesc că un boxeur inteligent, un footballist așijderea obțin rezultate cu mult superioare altora, cu mijloace fizice incomparabil mai mari, dar reduși ca intelect.

Am avut cazul atâtor boxeuri englezi cari și-au păstrat titlurile până la vârste matusalemice pentru box, numai grație superiorității ,intelectuale" asupra adversarului.

Facem aceste considerații care unora le-ar părea ne la locul lor, pentrucă suntem de părere că sportul poate merge mână în mână cu literatura, că un spectator de foot-ball trebue să fie și un cititor de cărți bune, precum un lector asiduu nu trebue să se rușineze de a fi văzut pe terenuri sportive. Credem însă cu atât mai mult, că un gazetar sportiv trebuie să fie întâi gazetar, adică om cult și care să știe să scrie.

Iată de ce în fața unui cumul de erori gramaticale, ca acela realizat de autorul rândurilor citate, nu putem rămâne nepăsători.

Să scrii în aceeași frază:

„Aviația și-au trimis", „amicilor noștri de sud-vest, Turcia" și să mai spui la urmă că *„din fericire* domnișoara Gaekan a avut un accident", este un *record* greu de egalat. Din păcate însă, nu e un record sportiv și nici gazetăresc.

Mi-ași permite să scriu, în termeni desigur plăcuți autorului celebrei fraze, că d-sa a knock-outat, dintr'o singură lovitură: gramatica, logica, sportul și gazetăria. Nu vreau să mai subliniez și posibilitatea unor complicații diplomatice pe care ar da-o finalul frazei:

„d-ra Gaekan, care..... a aterizat — suferind din fericire — un accident ușor.....".

Bănuim doar că a vrut să spună: A aterizat, suferind un accident care — din fericire — nu a avut urmări grave, sau mai simplu: suferind un accident, din fericire, ușor.

IN

colecția „Scriitorii români uitați", editată de Fundațiile Regale, va apare în curând un volum cuprinzând Operele complete ale lui Ștefan Petică. Volumul apare sub îngrijirea d-lui N. Davidescu și este însoțit de o prezentare a poetului și de prețioase note critice.

O TALMACIRE

din Rainer Maria Rilke și anume din „Scrisorile către un tânăr poet" a apărut în editura „Pavel Suru". Traducerea se datorește doamnei Ana Maria N. Musicescu.

D. G. CĂLINESCU

comentează în numărul din 12 Iunie al „Adevărului literar" un act de naștere al lui Creangă, pe care d. C. Ungureanu l-ar fi găsit la Piatra-Neamț.

Este anume vorba în acel act, de un Ion Creangă născut la 4 Februarie 1842. Ori, data recunoscută astăzi pentru nașterea scriitorului Creangă este 1 Martie 1837. Mărturiile scriitorului, acelea ale dascălilor săi și argumentele logice pledează pentru data cunoscută până astăzi, care de altfel este și aceea a actelor oficiale.

Actul cu pricina este, desigur, al unui alt Ion Creangă, care pare a fi fost un frate al povestitorului.

E bine că d. Călinescu pune în discuție această chestiune, pentrucă mulți puteau fi tentați să creadă în valoarea „descoperirii", așa cum mulți cred în valoarea unor contestabile studii literare ale istoriografilor literari români de ultimă oră. E bine că aduce argumentele pe care le aduce. Nu credem că era însă necesar să se războiască aprig cu o corespondență de provincie, care a semnalat faptul fără să-l prezinte ca o certitudine.

PICI ȘI PITCOACE

este titlul unui volum de povești pe care apreciatul nuvelist și romancier N. Pora l-a publicat recent, pentru delectarea celor din titlu.

Apariția acestei cărți trebuie subliniată în mod deosebit, pentrucă puțini sunt scriitorii cari, dându-și seama de importanța literaturii pentru copii, să lucreze pentru ridicarea nivelului ei.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908 - 938